

ИЗВЕРНУТЬСЯ *сов. разг. 1. (ловко повернуться, отклониться)* шаққан бурылып кетиу, булт етип кетиу; **2. перен.** есабын табыу, ебин табыу; ~ **при ответе** есабын тауып жууан беріу.

ИЗВЕРТЁТЬСЯ *сов. разг.* тыпыршылау, тыным таппау.

ИЗВЕРТЫВАТЬСЯ *несов. см.* изверну́т-ся.

ИЗВЕСТИ *сов. 1. что, разг. (израсходовать)* жумсап жибериу, сарып етиу; **2. кого-что (уничтожить)** жоқ етиу, қуртыу; ~ **тараканов** нан ғореклерди жоқ етиу; **3. кого (измучить)** бийзар етиу, қыйнау, диңкесин қуртыу; ~ **кого-л. насмешками бирейди** үстинен күлип бийзар етиу.

ИЗВЕСТИ||**Е** *с. 1.* хабар; **радостное** ~ қууанышлы хабар; **последние** ~ **я** соңғы хабарлар; **2. мн. известия (название научных журналов)** хабарлар; «**Известия Академии наук**» «Илимлер Академиясының хабарлары».

ИЗВЕСТИТЬ *сов. разг.* қыйналыу, азап шегіу, күйіу; ~ **от горя** қайғыдан азап шегіу.

ИЗВЕСТИТЬ||**ТЬ** *сов. кого-что* хабарландырыу, хабарлау, хабар беріу, хабар етиу, билдириу, мәлимлеу; **он ~ л о своём приезде** ол өзиниң келгенлиги хаққында хабар берди.

ИЗВЕСТКА *ж. см.* известь.

ИЗВЕСТКОВАНИЕ *с. с.-х.* хәк пенен төгіу.

ИЗВЕСТКОВАТЬ *сов. и несов. что, с.-х.* хәк төгіу; ~ **почву** топраққа хәк төгіу.

ИЗВЕСТКОВЫЙ *прил.* хәк...; ~ **раствор** хәк еритпесн.

ИЗВЕСТНО *безл. в знач. сказ.* белгили, мәлим, аян; **что об этом ~?** бул тууралы не белгили?; **это всем ~** бул хәммеге белгили, бул хәммеге аян; **насколько мне ~** мениң биліүимше; **◇ как ~ в знач. вводн. сл.** хәммеге белгили.

ИЗВЕСТНОСТЬ *ж.* белгилилик, атақлылық, атак, таныслық, даңқлылық; **даңқ; пользоваться ~ю** даңққа ийе болыу; **поставить в ~** билдирип қойыу, хабар етиу.

ИЗВЕСТНЫЙ||**ИЙ** *прил. 1. (такой, о котором знают)* белгили. мәлим, таныс; ~ **о всем событии** хәммеге мәлим уақыя; **2. (знаменитый)** атақлы; даңқлы; ~ **ый поэт** атақлы шайыр; **быть ~ым** атақлы болыу; **атағы шығыу; 3. (определённый)** белгили; ~ **о количестве** белгили мұғдар, белгили сан, белгили шама; **в ~ый момент** белгили уақытта; **4. (некоторый)** гейбир, гейпара; **в ~ых случаях** гейбир жағдайларда, гейпара уақытларда; **5. в знач. суц. с. известное мат. (данная величина)** берилген мұғдар; **◇ ~ ое дело** түсиникли, белгили.

ИЗВЕСТНЯК *м. мин.* хәк тас.

ИЗВЕСТИТЬ *ж.* хәк; **гашёная** ~ сөндирилген хәк; **негашёная** ~ сөндирилмеген хәк.

ИЗВЕЩАТЬ *несов. см.* известить.

ИЗВЕЩЕНИЕ *с. 1. (действие)* хабарлау, хабар беріу, хабарландырыу, билдириу; **2. (письменное сообщение)** хабар қағаз,

шақырық хат, билдириу қағазы, хабарнама; ~ **на посылку** посылка алыу хабар қағазы.

ИЗВИВ *м.* айланба, бурылма, ийрек, ийрекленген жер; ~ **ы реки** дәрьяның бурылмасы.

ИЗВИВА||**ТЬСЯ** *несов.* айланыу, бураңлау, ийреңлеу, ийретилиу, ийрек-ийрек болыу; **на земле ~лся** дождевой червь жерде жауын қурты ийреңлеп атыр еди.

ИЗВИЛИН||**А** *ж. 1.* айланба, бурылма, шығанақ; ~ **а реки** дәрьяның айналмасы; **2. тор;** ~ **ы мзга анат.** мийдің торлары.

ИЗВИЛИСТ||**ИЙ** *прил.* айналмалы, бурылмалы, ийрек-ийрек; ~ **ая тропинка** ийрек-ийрек соқпақ жол.

ИЗВИНИ||**Е** *с. 1. (прощение)* кеширим, өпнү; **просить ~я** кеширим сорау; **2. (основание для оправдания)** себеп, бөне; **это не может служить ~ем** бул бөне бола алмайды, бул себеп бола алмайды.

ИЗВИНИТЕЛЬНЫЙ||**ИЙ** *прил. 1. (простительный)* кеширимли, кеширилетуғын; ~ **ая ошибка** кеширилетуғын қәте; **2. кеширим сораушы, өтинишли;** ~ **ое письмо** кеширим сораушы хат, өтиниш хат.

ИЗВИНИТЬ||**Ь** *сов. кого-что* кеширіу, өпнү етиу; ~ **е!** кешириниз; ~ **е мой забывчивость** мениң ұмытшақлығымды айып етпеңиз; **◇ ~е за выражение разг.** сөзимди айыпқа санамаңыз; **ну, уж ~е!** кеширесиз енди!

ИЗВИНИТЬСЯ *сов. за что и без доп.* кеширим сорау, өтиніу; ~ **за опоздание** кешиккени ушың кеширим сорау.

ИЗВИНЯТЬ *несов. см.* извинить.

ИЗВИНЯТЬСЯ *несов. см.* извиниться.

ИЗВИНЯЮЩИ||**ИЙ** *1. прич. от извинять; **2. прил.** кеширіуши, кеширетуғын; ~ **е обстоятельства** кеширетуғын жағдайлар.*

ИЗВЛЕКАТЬ *несов. см.* извлекь.

ИЗВЛЕЧЕНИЕ *с. 1. (действие)* шығарыу, шығарып алыу, тартып алыу, сууырып алыу; ~ **пользы** пайда шығарыу; **2. (получение)** алыу; ~ **железа из руды** рудадан темир алыу; **3. (видерезка, выписка)** үзінди, көшірме; **4. мат.** табыу, шығарыу; ~ **корня** түбірди табыу.

ИЗВЛЕЧЬ *сов. что 1. (вынуть)* шығарыу, шығарып алыу, тартып алыу, сууырып алыу; ~ **пүлю из раны** жарадан оқты шығарып алыу; **2. (получить)** алыу; ~ **сок из растения** есімликтен шире алыу; **3. мат.** табыу, шығарыу; ~ **корень** түбірін табыу, түбірди шығарыу; **◇ ~ пользу** пайда табыу; ~ **урок** сабақ алыу.

ИЗВНЕ *нареч.* сырттан, сырт жақтан, тыстан, тысқарыдан, шеттен.

ИЗВОДИТЬ *несов. см.* известить.

ИЗВОДИТЬСЯ *несов. см.* известись.

ИЗВОЗ *м. уст.* кирейшилик, жүк тасыушылық; кирейкешлик; **заниматься ~ом** жүк тасыушылық пенен шугылланыу, кирейшилик етиу.

ИЗВОЗНЫЙ *прил.* кирейшилик..., кирейкешлик...; жүк тасыуғын; ~ **пробысел уст.** жүк тасыуғын кәсіп, кирейшилик кәсіби.

ИЗВÓЗЧИК *м. уст.* 1. (*кучер*) арбакеш; *легковой* ~ адам тасыушы арбакеш; *ломовой* ~ жүк тасыушы арбакеш, кирейши арбакеш; 2. *разг. (экипаж с кучером)* арбалы арбакеш; *нанять* ~ а арбалы арбакеш жалдау; кирейге арбалы арбакеш тутуу.

ИЗВÓЗЧИЧИЙ *прил.* арбакеш...; арбакешлик.

ИЗВÓЛ||ИТЬ *сов. чего и с неопр.* тилеу, қәлеу; *чего ~ ите?* не қәлейсиз?, не тилейсиз?; ~ *ьте повел. накл.* 1) (*ладно, хорошо*) яқшы, рухсат етиңиз; ~ *те, я согла-*сен яқшы, мен қайылман; 2) (*пожалуйста*) алыңыз; *дайте мне книгу.* — *Извольте* китапты маған бериңиз. — *Алыңыз.*

ИЗВÓРАЧИВАТЬСЯ *несов. см.* **извернётся;** *всячески* ~ ҳәр қыйлы жол менен есабын табыу.

ИЗВÓРОТЛИВОСТЬ *жс.* ийкемлілік, еплилік, шаққанлық, есабын табуышылық.

ИЗВÓРОТЛИВЫЙ *прил.* ийкемлі, епли, шаққан, есабын тапқыш; ~ *человек* епли адам.

ИЗВРАТИТЬ *сов.* 1. *что (ложно истолковать)* бурмалау, терисине түсіндириу; ~ *факты фактларды* бурмалау; 2. *кого-что (оказать дурное влияние)* бузыу, жолдан шығару; жаман тәсір етиу.

ИЗВРАЩАТЬ *несов. см.* **извратить.**

ИЗВРАЩЕНИЕ *с.* 1. (*искажение*) бурмалау, терисине түсіндириу; ~ *действительности* шынлықты бурмалау, хақыйқатлықты терисине түсіндириу; 2. (*ненормальность*) бузылыу, жолдан шығу, жаман тәсір етиу.

ИЗВРАЩЕННОСТЬ *жс.* бузықлық, бузылғанлық.

ИЗВРАЩЁН||НЫЙ 1. *прич. от извратить;* 2. *прил. (искажённый)* бурмаланған; *этот текст* ~ бул текст бурмаланған; 3. *прил. (противестественный)* бузылған, азған.

ИЗГÁДИТЬ *сов. что, прост.* былғап таслау, ыласлау, ылас қылыу, патас қылып таслау.

ИЗГИБ *м.* бурылма, айланба, шығанақ; ~ *дороги* жолдың бурылмасы.

ИЗГИБАТЬ *несов. см.* **изогнуть.**

ИЗГИБАТЬСЯ *несов. см.* **изогнуться.**

ИЗГЛАДИ||ТЬ *сов. что* 1. биллиндирмей өшириу, биллиндирмей кетириу; *время* ~ до *на́дпись* на *ка́мне* тасқа ойылған жазыу *уақыттың* өтиуі менен өшинти; 2. *перен. (уничтожить)* жоқ етиу, естен шығару, ұмыттыру; ~ *ть неприятное впечатление* жағымсыз уақыяны ұмыттыру; ~ *ть из памяти* естен шығару, ұмыту.

ИЗГЛАДИТЬСЯ *сов.* 1. (*стать незаметным*) биллинбей кетиу, өширилип тасланыу; 2. *перен. (исчезнуть)* жоқ болып кетиу, естен шығарылыу, ұмытылып кетиу; ~ *из памяти* естен шығып кетиу, ұмытылып кетиу.

ИЗГЛАЖИВАТЬ *несов. см.* **изгла́дить.**

ИЗГЛАЖИВАТЬСЯ *несов. см.* **изгла́дятся.**

ИЗГЛОДАТЬ *сов. что, разг.* кемиріп таслау, мүжіп таслау, кемиріп жеп болу.

ИЗГНАНИ||Е *с.* 1. (*действие*) айдалуу, қууып шығарылыу, қууып шығу, қууып жиберіу, айдап шығу; ~ *е врага* душпанды қууып шығу; 2. (*ссылка*) сүргин, айдау, куудалау, жұрт асыру; *жить в ~и* сүргинде жасау.

ИЗГНАНИК *м.* сүргиндеги адам, айдалған адам, қуудаланған адам, жұрттан шығарылған адам.

ИЗГНАНИЦА *женск. от изгнанник.*

ИЗГНАТЬ *сов. кого* айдап жиберіу, қууып шығару, қууып жиберіу; айдап шығу; ~ *из своей среды* өз арасынан қууып шығару.

ИЗГОЛÓВЪ||Е *с.* бас бет, бас уш; *у ~я* басында, бас ушында.

ИЗГОЛОДАТЬСЯ *сов.* 1. аш болып қалу, аш болу; ашлыққа ушыру; ~ *в пути* жолда аш болып қалу; 2. *по кому-чему, перен. разг.* сағыну, хәуес болу, көргісі келіу.

ИЗГОНЯТЬ *несов. см.* **изгиать.**

ИЗГОРОДЬ *жс.* қора, шалдууар, қоршау; шалықора; $\diamond$ *живая* ~ көгерген пута қорасы.

ИЗГОТАВЛИВАТЬ *несов. см.* **изготовить.**

ИЗГОТАВЛИВАТЬСЯ *несов. см.* **изготовиться.**

ИЗГОТÓВИТЬ *сов. что* 1. (*произвести*) таярлау, іслеп шығару, өндириу; ~ *новые станки* таза станоклар іслеп шығару; 2. (*состряпать*) таярлау, таярлап қойу, хәзирлеу.

ИЗГОТÓВИТЬСЯ *сов.* таяр болу, таярланыу, хәзир болу; ~ *к бою* урысқа таяр болу.

ИЗГОТÓВКА *жс. воен., спорт.* таярлау, хәзирлеу.

ИЗГОТÓВЛЕНИЕ *с.* таярлау, іслеп шығару, өндириу; ~ *оборудования* үскене таярлау.

ИЗГОТÓВЛЯТЬ *несов. см.* **изготовить.**

ИЗГОТÓВЛЯТЬСЯ *несов. см.* **изготовиться.**

ИЗГРЫЗАТЬ *несов. см.* **изгрызть.**

ИЗГРЫЗТЬ *сов. что* кемиріп таслау, қыйып таслау.

ИЗДАВАТЬ I *несов. см.* **изда́ть I.**

ИЗДАВАТЬ II *несов. см.* **изда́ть II.**

ИЗДА||ВАТЬСЯ *несов.* басып шығарылыу; *в СССР ~ется много газет и журналов* СССРда көп газета хәм журналлар басып шығарылады.

ИЗДАВНА *нареч.* әйемменен бери, көптен, әйем заманнан, бурыннан; көп уақыттан бери, өле қашаннан бери.

ИЗДАЛЕКА *нареч.* алыстан, алыс жерден, узақтан; *горы видны* ~ таулар узақтан көринеди; $\diamond$ *начать* ~ узақтан таслау, астарлы сөйлеу.

ИЗДАЛИ *нареч. (см. изда́лекá).*

ИЗДАНИЕ *с.* 1. (*действие*) бастырып шығару, басылып шығу, басып шығару; ~ *закона* нызам басып шығару; 2. шығу, басылып шығу, басылу; *второе ~ книжки* китаптың екінші басылып шығуы; *исправленное и дополненное* ~ дүзетилип хәм толықтырылып басылуы; $\diamond$ **периодиче-**

ское ~ уақты менен шығатуғын, уақтында басылып турған.

ИЗДАТЕЛЬ *м.* бастыртуышы, бастырыушы, бастырып шығаруышы.

ИЗДАТЕЛЬСК||ИЙ *прил.* баспа..., басып шығаруы; ~ *о*е дело баспа жұмысы, басып шығаруы иси.

ИЗДАТЕЛЬСТВО *с.* баспа, баспахана.

ИЗДАТЬ *I сов. что I. (выпустить в свет)* басыу, басып шығаруы, бастырып шығаруы; ~ *книгу* китап бастырып шығаруы; *2. (вести в действие)* шығаруы, жарыялау; ~ *новый закон* жаңа нызам шығаруы.

ИЗДАТЬ II сов. что (привести) шығаруы, таратуы; ~ *звук* сес шығаруы.

ИЗДЕВАТЕЛЬСКИЙ *прил.* қорлаған, масқаралаған, масқара еткен.

ИЗДЕВАТЕЛЬСТВО *с.* қорлаушылық, қорлық, масқаралаушылық, кемситуішлік; *подвергаться* ~ *ам* қорлануы, қорлыққа ушырау.

ИЗДЕВАТЬСЯ *несов. над кем-чем* қорлау, масқаралау, масқара етіу, кемситуі.

ИЗДЕВКА *ж. разг. см. издевательство;* *с* ~ *ой* кемситип, үстинен масқаралап.

ИЗДЕЛИ *II с. I. (выделка)* ислеп шығаруы; *вещь кустарного* ~ *я* қолдан ислеп шығарылған зат; *2. зат, буйым; трикотажные* ~ *я* трикотаж буйымдары.

ИЗДЕРГАНЫЙ *разг. I. прич. от издёргать; 2. прил. (раздражённый)* шыдамсыз, ашыушақ.

ИЗДЕРГАТЬ *сов. кого-что, разг.* ашыуын келтіріу, ашыуына тийіу; ~ *нервы* ашыуына тийіу.

ИЗДЕРГАТЬСЯ *сов. разг.* ашыуы келіу, ашыушақ болуы.

ИЗДЕРЖАТЬ *сов. что* сауыу, қаржы етіу, шығын етіу, сарып етіу, жумсап жиберіу; ~ *все деньги* ақшаның бәрін жумсап жиберіу.

ИЗДЕРЖАТЬСЯ *сов. разг.* көп сауыу, көп қаржы етіу, жүде шығынланыу, көп сарып етіу; *он совсём* ~ *ался* ол жүде шығынланып қалды.

ИЗДЕРЖИВАТЬ *несов. см. издержать.*

ИЗДЕРЖИВАТЬСЯ *несов. см. издержаться.*

ИЗДЕРЖКИ *мн. (ед. издержка ж.)* қөрежет, шығын, қаржы; ~ *производства* өндіріс қаржылары; *путевые* ~ *жол* қөрежеті; *судебные* ~ *суд* қаржылары.

ИЗДОХНУТЬ *сов.* қарам өліу.

ИЗДЫХАНИ *II с.:* до последнего ~ *я* ақырғы деміне шекем, демі таусылғанша; *при последнем* ~ *и* демі таусыларда, ең соңғы демінде.

ИЗДЫХАТЬ *несов. см. издохнуть.*

ИЗЖАРИТЬ *сов. кого-что* қууырыу, қууырып писириу.

ИЗЖАРИТЬСЯ *сов.* қууырылыу, қууырылып писіу.

ИЗЖЕВАННЫЙ *разг. I. прич. от изжевать; 2. прил. разг. (смятый)* мыжғылған, жыйрық-жыйрық, болып қалған, ууқаланған.

ИЗЖЕВАТЬ *сов. что, разг.* шайнап майдалау.

ИЗЖИВАНИЕ *с.* жоқ етіу, жойыу, сапастырыу, куртыу.

ИЗЖИВАТЬ *несов. см. изжить.*

ИЗЖИВАТЬСЯ *несов.* жоқ болуы, сапастырылыу, жойылыу.

ИЗЖИТЬ *сов. что* жоқ етіу, жойыу, сапастырыу, куртыу; ~ *недостатки* кемшиліктерді жойыу; $\diamond$ ~ *себя* ескирип қалуы, керексіз болып қалуы, гөнеріу.

ИЗЖОГА *ж.* жүрек күйіу, зардап.

ИЗ-ЗА *предлог с род. п. I. (на вопрос «откуда?»)* артынан, аржағынан, *дан, ден, тан, тен, нан, нен;* ~ *двери* есіктің артынан, қапаның артынан; ~ *реки* дөрьяның аржағынан; ~ *границы* шегараның аржағынан; *действовать* ~ *угла* мүйештен төп беріу, тасада тұрып төп беріу; *2. (по причине)* себепі, ушын, салдарынан; ~ *этого* соның ушын; ~ *тебя* сенің себебіңнен, сенің салдарыңнан; ~ *дождя* я опоздал жауынның себебінен мен кешигіп қалдым; ~ *вашей неосторожности* сизің абайлы болмағаныңыздың себебінен.

ИЗЯБНУТЬ *сов. разг.* жаурау, тоңуы, сууыққа қатты тоңуы, қалжырау.

ИЗЛАГАТЬ *несов. см. изложить.*

ИЗЛЕНИВАТЬСЯ *несов. см. излениваться.*

ИЗЛЕНИТЬСЯ *сов. разг.* жалқауланыу, жалқауланып кетіу.

ИЗЛЕТ *м.* төменлеу алды, пөсеңдеу алды; *пұяна* ~ *е* оқ пөсеңдеу алдында.

ИЗЛЕЧЕНИ *II с. I. (лечение)* емлеу, емленіу; *находиться на ~и* емленіуде болуы; *2. (выздоровление)* сауалыу, тәуір болуы, жазылыу; *полное* ~ *е* толық сауалыу.

ИЗЛЕЧИВАТЬ *несов. см. излечить.*

ИЗЛЕЧИВА||ТЬСЯ *несов. I. см. излечиться; 2. (поддаваться лечению)* емлеуге келіу, емлеуге болуы, жазылыу; *эта болезнь легко* ~ *ется* бұл кесел аңсат жазылып кетеді.

ИЗЛЕЧИМ||ЫЙ *прил.* емлеуге келетугын, емлеуге болатугын, жазылатугын; ~ *ая* болезнь жазылатугын ауырыу, емлеуге болатугын ауырыу.

ИЗЛЕЧИТЬ *сов. кого-что* емлеу, жазыу.

ИЗЛЕЧИТЬСЯ *сов.* емленіп тәуір болуы, жазылып кетіу.

ИЗЛИВАТЬ *несов. см. излить.*

ИЗЛИВАТЬСЯ *несов. см. излиться.*

ИЗЛИТЬ *сов. что I. поэт.* төгіу, шашыу, қуйыу; ~ *поток* слёз көп жас төгіу; *2. перен. (выразить)* төгіу, баян етіу, айтыу; ~ *досаду* изасын айтыу.

ИЗЛИТЬСЯ *сов. в чём* кеуілиндегини ашып айтыу, ишиндегини ақтарыу.

ИЗЛИШ||ЕК *м.* артық, артып қалған, ауысық, ауысып қалған; *с* ~ *ком* артығы менен; *слáча* ~ *ков* ауысығын тапсырыу, артығын тапсырыу.

ИЗЛИШЕСТВ||Ю *с.* исирапхоршылық, артық жумсаушылық; *архитектурные* ~ *а* архитектуралық исирапхоршылық.

ИЗЛИШН||ИЙ *прил.* керексіз, артық, артықмаш ауысық; *считáть* ~ *им* керексіз деп санау, артық деп санау; ~ *ая* поспешность орынсыз асығыслық.

ИЗЛИЯНИЯ *мн. (ед. излияние с.)* сыр айтысыу, сырласуы, муңласуы; *дружеские* ~ *дослык* сырласуы.

ИЗЛОВИТЬ *сов. кого-что* ушлап алыу, тутып алыу.

ИЗЛОВЧИТЬСЯ *сов. разг. 1.* шаққанлық қылыу, епшиллик етiу; *2. перен.* хийлекерлик етiу.

ИЗЛОЖЕНИ || *Е с. 1.* баян етiу, баянлау, айтып берiу, сөйлеп берiу; **он приступил** к ~ю **своего** дeла ол өз псин баян етiуге кирпсти; *2. (пересказ)* баян, баянлау; **мы писали** ~е бизлер баян жаздык.

ИЗЛОЖИТЬ *сов. что* баян етiу, баянлау, айтып берiу, сөйлеп берiу; жазып берiу (*письменно*); ~ **своею** просьбу өз өтiнiшин баян етiу.

ИЗЛОМ *м. 1. (место перелома)* сынық, сынған жер, омырылған жер; *2. перен.* бурылған жер, бурылма; ~ы **дороги** жолдың бурылмалары.

ИЗЛОМАННЫЙ *1. прич. от изломать;* *2. прил. (не прямой)* қыйсық; ~ая **линия** қыйсық сызық; *3. прил. перен. (о человеке)* бузылған, айныған.

ИЗЛОМАТЬ *сов. 1. что* сындырып таслау, қыйратуу; ~ **игрушку** ойыншықтарды сындырып таслау; *2. кого-что, перен. разг.* сындырыу; ~ **характер** минезин сындырыу.

ИЗЛОМАТЬСЯ *сов. сыныу, қыйралыу.*

ИЗЛУЧАТЬ || *Тв несов. что 1. (испускать лучи)* нур таратыу, нур шашыу, жақты шығарыу, сөйле таратыу; *2. перен.* жайнау, шашыу; **её** глаза ~ли **радостью** оның көзлеринен қуаныш жайнап тур еди.

ИЗЛУЧАТЬСЯ *несов.* нур таралыу, нур шашылыу, сөйле таралыу.

ИЗЛУЧЕНИЕ *с.* нур таралыу, нур шашылыу, нурлануу, сөйленеленуу; **солнечное** ~ күннің нур шашыуы.

ИЗЛУЧИНА *ж.* бурылма, айланба, шығанақ; ~ **реки** дөрьяның айналмасы, дөрьяның бурылмасы.

ИЗЛЮБЛЕННЫЙ || *прил.* ең сүйикли, ең жақсы көретуғын; ~ое **занятие** ең жақсы көретуғын ис; ~ое **место** ең жақсы көретуғын жер.

ИЗМАЗАТЬ *сов. кого-что, разг.* патаслау, ыласлау, былғап алыу; ~ **пальцы** чернилами бармақларды сыяга былғап алыу.

ИЗМАЗАТЬСЯ *сов. разг.* патаслануу, ыласлануу, былғануу, былғанып қалуу; ~ **в** глинe былғап былғанып қалуу.

ИЗМАЗЫВАТЬ *несов. см. измазать.*

ИЗМАЗЫВАТЬСЯ *несов. см. измазаться.*

ИЗМАРАТЬ *сов. кого-что, разг.* былғап алыу, былғап таслау.

ИЗМАРАТЬСЯ *сов. разг.* былғанып қалуу, былғануу, былғап таслануу.

ИЗМАТЫВАТЬ *несов. см. измотать.*

ИЗМАТЫВАТЬСЯ *несов. см. измотаться.*

ИЗМАЯТЬСЯ *сов. разг.* қыйналыу, шаршау, азаплануу.

ИЗМЕЛЬЧАНИЕ *с. (вырождение)* айныу, майдалануу, усақлануу; ~ **поробы** туқымның майдаланып кетiуi.

ИЗМЕЛЬЧАТЬ || *Тв 1. (выродиться)* айныу, майдалануу, усақлануу; **скот** ~л мал майдаланып кетти; *2. перен.* айныу, майдалануу, пөсейiу.

ИЗМЕЛЬЧАТЬ || *Тв несов. см. измельчить.*

ИЗМЕЛЬЧЕНИЕ *с.* усақлау, туұрау, усатыу, түйiу, майдалау.

ИЗМЕЛЬЧИТЬ *сов. что* усақлау, туұрау, усатыу, түйiу, майдалау.

ИЗМЕНА *ж. 1. (предательство)* қыянатлық, опасызлық, сатқынлық, қыянат етiу-шиллик, сатылыушылық; **государственная** ~ мәмлекетке қыянат етiушиллик; *2. (неверность)* опасызлық, ойнаслық, көзге шөп салыушылық; **супружеская** ~ ерли-зайып-лының опасызлығы.

ИЗМЕНЕНИЕ || *Е с. 1. (действие)* өзгерiу, өзгертиу; ~е **окужающей природы** дегеректи қоршаған табиғаттың өзгерiуi; ~е **направления** бағыттың өзгерiуi; *2. (поправка)* өзгерис, дүзетiу; **внести** ~я **в** статью мақалаға өзгерислер киргизiу.

ИЗМЕНИТЬ || *Тв 1 сов. кого-что* өзгертиу; ~ть **договор** договорды өзгертиу; **ветер** ~л **направление** самал бағытын өзгертті.

ИЗМЕНИТЬ || *Тв II сов. 1. кому-чему (предать)* қыянат етiу, опасызлық қылыу, сатылыу; ~ть **родине** ұатанға қыянат етiу; ~ть **долгу** миннетли иске опасызлық қылыу; *2. кому* опасызлық етiу, көзiне шөп салыу, ойнаслық етiу; *3. чему* айныу, таныу; ~ть **своему** слову өз сөзинен таныу; **◇** ~ть **привычке** өдетин өзгертиу, қылығын өзгертиу; **счастье** емү ~ло оның бахыты тайды; **силы** мне ~ли **мнеи** днқкем қурыды; **память** ей ~ла ол ұмытып тур, оның есине түспей тур, оның ядына түспей тур; **голос** емү ~л оның үни питти, дауысы қарлықты; ~ть **себе** өзiне тән емес етiп ислеу.

ИЗМЕНИТЬСЯ *сов.* өзгерiу, өзгерилiу **погода** **резко** ~лась **хауа** райы бирден өзгерди; ~ться **к** **лучшему** жақсы жағына қарап өзгерiу; **◇** ~ться **в** **лице** реңки өзгерiу, түри өзгерiу (*от страха*); жүзи жайнау (*от радости*).

ИЗМЕННИК *м. 1. (предатель)* опасыз, қыянатшы, сатқын, сатылған, сатылыушы; *2. разг. (в любви, дружбе)* турақсыз, бийопа.

ИЗМЕННИЦА *ж. женск. от изменник.*
ИЗМЕННИЧЕСКИЙ || *прил.* қыянат..., опасыз..., қыянатлы.

ИЗМЕНЧИВОСТЬ *ж.* өзгергiшлiк, өзгерiушлiк, айнымашылық, құбылыушылық; ~ **погоды** хауа райының өзгергiшлiгi; ~ **характера** миннездің өзгергiшлiгi.

ИЗМЕНЧИВЫЙ || *прил.* өзгермели, өзгергiш, айнымалы, құбылғыш; ~ая **погода** өзгергiш хауа райы; ~ый **характер** айнымалы минез.

ИЗМЕНЯЕМОСТЬ *ж.* өзгерiушлiк, өзгермелилiк; ~ **слова** по падежам сөздің сепшеу жалғаулары бойынша өзгерiушлiгi.

ИЗМЕНЯЕМЫЙ || *1. прич. от изменять I;* *2. прил.* өзгерiушi, өзгермели, өзгеретуғын; ~е **части** **речи** **грам.** өзгермели сөз шақаптары.

ИЗМЕНЯТЬ || *Тв несов. см. изменять I.*

ИЗМЕНЯТЬ || *Тв несов. см. изменять II.*

ИЗМЕНЯТЬСЯ || *Тв несов. см. изменяться.*

ИЗМЕРЕНИЕ || *Е с. 1. (действие)* өлшеу, шенеу; ~е **глубини** тереңдикти өлшеу; *2. мат. (мера)* өлшем, өлшеу; **в** **кубе** **три** ~я кубта үш өлшем бар.

ИЗМЕРИМЫЙ прил. өлшенерлик; ~ая величинá мат. өлшенерлик шама, өлшенерлик муңдар.

ИЗМЕРИТЕЛЬ м. тех. өлшеуиш; ~ давлéния вóздуха ха́а басымының өлшеуиш.

ИЗМЕРИТЕЛЬНЫЙ прил. өлшеу..., өлшейтүғын; ~е приборы өлшеу аспаплары.

ИЗМЕРИТЬ сов. что өлшеу; шенеу (высо́ту); ~ больно́му температу́ру нау́кастың температу́расын өлшеу; ~ глубинóу коло́дца қудықтың тереңлигин өлшеу; ◇ ~ взгля́дом тóкаббирлик көз қарас пенен қарау.

ИЗМЕРЯТЬ несов. см. измёрить.

ИЗМЕРЯТЬСЯ несов. чем өлшениу.

ИЗМОЖДЕННЫЙ прил. жүдеген, азған, езилген; ~ вид жүдеген түр.

ИЗМОКАТЬ несов. см. измóкнуть.

ИЗМОК[НУТЬ] сов. разг. суу болуу, мылбырау, жаурау; он ~ под дождём ол жауының астында жаурап қалды.

ИЗМОЛОТИТЬ сов. что, с.-х. бастырып болуу, айдап болуу, түйеклеп болуу.

ИЗМОЛОТЬ сов. что тартып болуу; ~ всё зерно́ дөннің бәрін тартып болуу.

ИЗМОР м.: взять ~ом 1) хелсиретип алыу, диңкесин қуртып алыу; 2) перен. разг. бийзар етиу, мазасын алыу.

ИЗМОРОЗЬ эс. (и́ней) қырау.

ИЗМОРОСЬ эс. (мелкий дождь) силпи, силпилеген жауын; осённая ~ гүзги силпилеген жауын.

ИЗМОТАТЬ сов. кого-что, разг. шаршатуу, талдыруу, диңкесин қурытуу, жүйкесин қурытуу; ~ врага́ в бо́ях душпанның урыста диңкесин қурытуу; ~ нервы́ нервлерине тийип жүйкесин қурытуу.

ИЗМОТАТЬСЯ сов. разг. шаршау, талуу, диңкесин қурыу, жүйкесин қурыу.

ИЗМОЧАЛИВАТЬ несов. см. измóчáлить.

ИЗМОЧАЛИВАТЬСЯ несов. см. измóчáлиться.

ИЗМОЧАЛИТЬ сов. разг. 1. что (истрепать) түтип таслау, тарам-тарам етиу; 2. кого, перен. (утомить, измучить) шаршатуу, харытуу, диңкесин қурытуу.

ИЗМОЧАЛИТЬСЯ сов. разг. 1. (истрепаться) түтилуу, тарам-тарамы шығуу; 2. перен. (утомиться, измучиться) шаршау, харыу, диңкесин қурыу.

ИЗМУЧЕННЫЙ 1. прич. от измóчить; 2. прил. болдырған, шаршаған, харыған; ~ вид болдырған түр, шаршаған түр.

ИЗМУЧИВАТЬ несов. см. измóчить.

ИЗМУЧИВАТЬСЯ несов. см. измóчиться.

ИЗМУЧИТЬ сов. кого-что 1. азаплау, жәбір шектируу, қыйнау; 2. (доевсти до изнеможения) болдыртуу, шаршатуу, бийзар етиу, харытуу; ~ кого-л. бы́строй ходьбы́ бйрейдi тез жүрiп болдыртуу, бйрейдi тез жүрiп шаршатуу.

ИЗМУЧИТЬСЯ сов. шаршау, болдыруу, харыу, бийзар болуу; он ~лся от долгого ожидания ол узақ күтип туруыдан бийзар болды.

ИЗМЫВАТЕЛЬНОСТЬ с. разг. жәбірлеушілік, кемситіушілік, қорлаушылық, азар беріушілік.

ИЗМЫВАТЬСЯ несов. над кем-чем, разг. жәбірленіу, кемситілуу, қорлануу.

ИЗМЫЛИВАТЬ несов. см. измóлить.

ИЗМЫЛИТЬ сов. что, разг. сабынды сүртіп тамамлау, сабынды сүртіп болуу, сабынды жууып питкеріу.

ИЗМЫСЛИТЬ сов. см. измышлять.

ИЗМЫШЛЕНИЕ с. қалп сөз, өтирик, есек сөз.

ИЗМЫШЛЯТЬ несов. что ойлап шығаруу, өтирик айтуу; ~ вся́кие небы́лицы қайдағы болмаған нәрселерди ойдан шығаруу.

ИЗМЯТ[ЫЙ] 1. прич. от измять; 2. прил. ууқаланған, езилген, жыйырылған, жымырылған, уйпалақланған; ~ое пла́тье жымырылған көйлек.

ИЗМЯТЬ сов. что ууқалап таслау, жымырып таслау, езиу, жыйыруу, женшиу, уйпалақлау; ~ пла́тье көйлекті жыйырып таслау.

ИЗМЯТЬСЯ сов. ууқаланып қалуу, жымырылып қалуу, езилиу, жыйырылуу, женшилуу, уйпалақланыу.

ИЗНАК ||А эс. 1. иш жағы, астар жағы, теріс жақ; ~а матэ́рии гезлеменнi терісi; 2. перен. жасырын төрепi, жасырын жағы, сыры; ~а собы́тий уақыяның жасырын төрепi; ◇ с ~и в знач. нареч. ишинен, ишкі төрепнен.

ИЗНАСИЛОВАНИЕ с. зорлау, зорлық етиу, басқыншылық етиу.

ИЗНАСИЛОВАТЬ сов. кого зорлау, зорлық етиу, басқыншылық етиу.

ИЗНАШИВАЕМОСТЬ эс. тозыушылық, генерип қалыушылық, генеріушілік.

ИЗНАШИВАНИ ||Е с. тозыу, тоздыруу, генеріу; предохранить ча́сти машыны от ~а машинаның бөлекшелерин тозыудан сақлау.

ИЗНАШИВАТЬ несов. см. изна́сывать.

ИЗНАШИВАТЬСЯ несов. см. изна́сываться.

ИЗНЕЖЕННОСТЬ эс. әлпешленгенлік, нәзіккелік, еркелік, илпилдеклік.

ИЗНЕЖЕННЫЙ 1. прич. от изне́жить; 2. прил. әлпешленген, нәзік, ерке, илпилдеген.

ИЗНЕЖИВАТЬ несов. см. изне́жить.

ИЗНЕЖИВАТЬСЯ несов. см. изне́житься.

ИЗНЕЖИТЬ сов. кого-что әлпешлеу, еркелетіп жиберіу, илпилдетіу; ~ ребёнка баланы еркелетіп өсіріу.

ИЗНЕЖИТЬСЯ сов. әлпешленіу, еркелеу, илпилдеу.

ИЗНЕМОГАТЬ несов. см. изнемо́чь; ~ от уста́лости шаршағандықтан хелсиреу.

ИЗНЕМОЖЕНИ ||Е с. хелсиреу, халдан кетіу, диңкесин қурыу; дойти́ до ~а өбден хелсиреу; бы́г в ~и хелсиреп қалуу.

ИЗНЕМОЧЬ сов. хелсиреу, хелсиреп қалуу, халдан кетіу, диңкесин қурыу.

ИЗНЕРВНИЧАТЬСЯ сов. разг. қатты күйіп-писіу, шыр-пыры шығуу.

ИЗНИЧТОЖАТЬ несов. см. изничто́жить.

ИЗНИЧТОЖИТЬ сов. кого-что қуртыу, қыруу, жойыу, жоқ қылуу, жоқ етиу.

ИЗНОС м. разг. тозыу, жыртылуу; ётому пальто́ ~а нет бул пальтоға тозыу жоқ; не зная́ ~а тозыуды билмеу.

ИЗНОСИТЬ *сов.* что тоздырыу, тоздырып таслау, гонертну; ~ пальто пальтоны кийип тоздырыу, пальтоны тоздырып таслау.

ИЗНОСИТЬСЯ *сов.* 1. тозыу, тозып питиу; *костюм* ~лся *костюм* тозып питти; 2. тозыу, генерну; *части машины* ~лись *машинаның* бөлөкшелери тозды; 3. *перен. разг. (одряхлеть)* ерте қартайыу, ғаррылық ерте жеңиу.

ИЗНОШЕННЫЙ 1. *прич. от износить;* 2. *прил.* тозған, тоздырылған, генерген; ~ое пальто тозған пальто.

ИЗНУРЕНИИЕ с. 1. (*действие*) қалдан кетиу, қарыу, диңкеси қурыу; 2. (*истощение сил*) жүдеу, болдырыу, арықлау, шаршау, қалсиреу, диңкеси қурыу; *дойти до крайнего* ~я өбден қалсиреу.

ИЗНУРЕНИЕ ж. см. **изнурение** 2.
ИЗНУРЕННЫЙ 1. *прич. от изнурить;* 2. *прил.* жалыққан, жүдеген, шаршаған, болдырған, қалсиреген, диңкеси қурыған; ~ вид жүдеген түр.

ИЗНУРИТЕЛЬНЫЙ *прил.* жалықтыратуғын, шаршататуғын, ауыр, жүдететуғын, күте қалсирететуғын, болдыртатуғын, диңкени қурытатуғын; ~ая *болезнь* болдыртатуғын ауырыу, шаршататуғын кесел.

ИЗНУРИТЬ *сов.* *кого-что* жалықтырыу, шаршатыу, жүдетиу, болдыртыу, қарытыу, қалсиретиу, диңкесин қурытыу.

ИЗНУРИТЬСЯ *сов.* жалығыу, шаршау, жүдеу, жүдеп қалуу, болдырыу, болдырып қалуу, диңкесин қурыу, қалсиреу, шаршау.

ИЗНУРЯТЬ *несов. см.* **изнурить**.

ИЗНУРЯТЬСЯ *несов. см.* **изнуриться**.
ИЗНУТРИ *нареч.* ишнен, иштен, ишки жақтан, ишки жағынан; *дверь заперта* ~ есик иштен бекитиули.

ИЗНЫВАТЬ *несов. от чего* азапталыу, қыйналыу, сарғайыу, ғам шегиу; азап көриу, азап шегиу; ~ *от скуки* зериккеннен сарғайыу; ~ *от жары* ысыдан азап көриу.

ИЗНЫТЬ *сов. см.* **изнывать**.

ИЗО *предлог см. из.*

ИЗО- I *приставка* «из» орнына төменгі жағдайларда қолланылады: 1) «й» алдында келгенде, мыс.: **изоити** қалсиреу; 2) еки жәм оннан да көп дауыссызлардың алдында, мыс.: **изорват** жыртш таслау; 3) *изинен* «ь» келген дауыссыздың алдында, мыс.: **изобью** ураман.

ИЗО- II *қоспа термин сөзлердің «тең, бірдей» деген мәнілерди билдиретуғын екінши бөлеги, мыс.: изотопы изотоплар.*

ИЗОБАРА ж. *изобара* (1. *геофиз.* дауа басым бірдей жерлерди география картасында бир-бири менен бириктирип көрсететуғын сызық; 2. *физ.* турақды басымлық болғанда физикалық салаларды графикалық түрде көрсететуғын сызық).

ИЗОБИЛИИЕ с. молшылық, көплік, байлық; ~е *продуктов* продуктардың молшылығы; в ~и молшылықта.

ИЗОБИЛЮВАТЬ *несов. кем-чем* мол болыу, көп болыу; *реки СССР* ~уют *рыбой* СССР дәрьяларының балығы мол.

ИЗОБИЛЫЙ *прил.* мол, көп, бай; ~ урожай мол өнім.

ИЗОБЛИЧАТЬ *несов. см.* **изобличить**.

ИЗОБЛИЧЕНИЕ с. әшкаралау, әшқара етиу, айыбын ашыу; ~ *во лжи* етиригин әшкаралау.

ИЗОБЛИЧИТЕЛЬ м. әшкаралаушы, айыбын ашыушы.

ИЗОБЛИЧИТЕЛЬНЫЙ *прил.* әшкаралаушы, айыбын ашыушы; ~ документ әшкаралаушы документ.

ИЗОБЛИЧИТЬ *сов. кого, в чем* әшкаралау, әшқара етиу, айыбын ашыу; ~ *во лжи* етиригин әшкаралау.

ИЗОБРАЖАТЬ *несов. см.* **изобразить**.
ИЗОБРАЖАТЬСЯ *несов. см.* **изобразиться**.

ИЗОБРАЖЕНИЕ с. 1. (*действие*) көрсетиу, тәспирлеу, сүүретлеу; сүүретлеп көрсетиу; 2. (*рисунок, фотография*) сүүрет; *монета с ~м герба* гербтиң сүүретин бар теңге.

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫЙ *прил.* сүүретлейтуғын, сүүретлеп көрсететуғын, тәспирлейтуғын; ~ое *искусство* сүүретлейтуғын искусство.

ИЗОБРАЗИТЬ *сов.* 1. *кого-что* (*воспроизвести*) сүүретлеу, сүүретлеп көрсетиу, сүүретлеп тәспирлеу; 2. *что* (*выразить*) көрсетиу, билдириу; *его лицо* ~ло *испуг* оның жүзи қойққанлықты билдириди.

ИЗОБРАЗИТЬСЯ *сов.* көриниу, биллиниу, сүүретлециу; *на его лице* ~лось *удивление* иңц жүзинде таңланғанлық көринди.

ИЗОБРЕСТИ *сов.* что ойлап табыу, ойлап шығарыу; ~ *новый станок* жаңа станок ойлап шығарыу.

ИЗОБРЕТАТЕЛЬ м. ойлап шығарыушы, ойлап табыушы.

ИЗОБРЕТАТЕЛЬНИЦА *женск. от изобретатель.*

ИЗОБРЕТАТЕЛЬНОСТЬ ж. ойлап тапқышлық, ойлап шығарыушылық, ойлап тапқырлық; *проявить* ~ ойлап шығарыушылықты көрсетиу.

ИЗОБРЕТАТЕЛЬНЫЙ *прил.* ойлап тапқыш, ойлап шығарғын; ~ ум ойлап тапқыш ақыл.

ИЗОБРЕТАТЕЛЬСКИЙ *прил.* ойлап тапқышлық, ойлап шығарғышлық, ойлап табыу..., ойлап шығарыу...; ~е *способности* ойлап шығарыу уқыплары.

ИЗОБРЕТАТЕЛЬСТВО с. ойлап табыушылық, ойлап шығарыушылық; *заниматься* ~м ойлап шығарыушылық пенен шуғылланыу.

ИЗОБРЕТАТЬ *несов. см.* **изобрести**.

ИЗОБРЕТЕНИИЕ с. 1. (*действие*) ойлап табыу, ойлап шығарыу; ~е *новой машины* жаңа машина ойлап шығарыу; 2. ойлап табылған, ойлап шығарған; *новые* ~я *молодого инженера* жас инженердің жаңадан ойлап тапқанлары.

ИЗОГНУТЫЙ 1. *прич. от изогнуть;* 2. *прил. (кривой)* қыйсық, иймек, бүгилген, ийилген.

ИЗОГНУТЬ *сов.* что ийиу, бүгиу.

ИЗОГНУТЬСЯ *сов.* ийилиу, бүгилиу.

ИЗОДРАТЬ *сов. что, разг.* 1. (*изорвать*) жыртып таслау, титип таслау, тилким-

леу; ~ в клбчья дал-дал кылып жыртып таслау; 2. (исцарапат) жырып кетпү, тырнау.

ИЗОДРАТЬСЯ сов. разг. 1. (изорваться) жырттылып қалыу, типип таслану, тил-кимлену; 2. (исцарапаться) жырым-жырым болыу, тырналу.

ИЗОЙТИ сов. қалсиреу, таусылыу; ~ слезами жылай-жылай қалсиреу; ~ кровью қансырау.

ИЗОЛГАТЬСЯ сов. өтирнкти соғыу, өтирнкти суудай ағызыу, жалған сөйлей беріу.

ИЗОЛИРОВАННОСТЬ ж. 1. бөлекленгенлік, жеккеленгенлік, айырым бөлінгенлік; ~ помещения бөлменің бөлекленгенлігі; 2. тех. изоляцияланғанлық; ~ проводов сым темірлердің изоляцияланғанлығы.

ИЗОЛИРОВАННЫЙ 1. прич. от изолировать; 2. прил. (отдельный) бөлек, бөлекленген, жеккеленген, айырым бөлінген; ~ ая комната жекке бөлме; 3. прил. тех. изоляцияланған; ~ый электрический провод изоляцияланған электр сымы.

ИЗОЛИРОВАТЬ сов. и несов. 1. кого-что (отделить) бөліп жиберіу, айырыу, айырым сақлау, жекке сақлау; ~ больногo ауырыуды айырым сақлау; 2. что, тех. изоляциялау; ~ кабель кабельдің изоляциялау.

ИЗОЛИРОВАТЬСЯ сов. и несов. бөлекленіу, айырым болыу, жеккеленіу, аулақланыу; ~ от окружающих айналадағылардан бөлекленіу.

ИЗОЛЯТОР м. 1. тех. изолятор (ток өткермейтуғын зат); 2. бөлек өжіре, айырым бөлме; ~ для больных кеселлер ушын бөлек өжіре.

ИЗОЛЯЦИОННЫЙ прил. изоляциялаушы, изоляциялайтуғын; ~ ая лента изоляциялаушы лента.

ИЗОЛЯЦИЯ ж. 1. (действие) бөлеклеу, бөлек шығару, айырыу, жекке сақлау; ~ больногo науқасты бөлек шығару; 2. тех. изоляция; резиновая ~ резинадан ісленген изоляция.

ИЗОМЕРЫ мн. (ед. изомер м.) изомерлер (химиялық составы жағынан бірдей, бірақ физикалық жәм химиялық қасиеті бойынша басқа затлар).

ИЗОМОРФИЗМ м. хим. изоморфизм (өзлерінің кристаллық қасиеттері бойынша бір-біріне жақын болған хәр түрлі затлардың бір формада кристалланыуы).

ИЗОРВАННЫЙ 1. прич. от изорвать; 2. прил. жыртық, жыртық-жыртық, жырттылып қалған.

ИЗОРВАТЬ сов. что жыртыу, жыртып таслау.

ИЗОРВАТЬСЯ сов. разг. жырттылыу, жырттылып қалыу.

ИЗОТЕРМА ж. изотерма (1. геогр. картада орта температурасы бірдей болған әсерлерді бириктиретуғын сызық; 2. физ. турақлы температура болғанда физикалық шамаларды графикалық түрде көрсететуғын сызық).

ИЗОТОПЫ мн. (ед. изотоп м.) изотоплар (атом салмағы хәр қыйлы болған бір химиялық элементтің хәр түрлі атомдары); радиоактивные ~ радиоактивлік изотоплар.

ИЗОЩРЕНИЕ с. 1. (действие) күшейтіу, өткірленіу, нәзікленіу, алғырлық, шебер қабыллау; ~ пәматы уқыбының есте тұтыу күшейтіуі; 2. (уловка, хитрость) хййле, әмед, хййле қылыу.

ИЗОЩРЕННОСТЬ ж. күшейтүшілік, өткірлік, нәзікленіушілік, алғырлық, аса шеберлік, жетіклік; ~ ума ақылдың өткірлігі.

ИЗОЩРЕННЫЙ 1. прич. от изощрить; 2. прил. шебер қабыллайтуғын, өткір, нәзік, шебер, шеберлігі асқан, алғыр, жетік.

ИЗОЩРИТЬ сов. см. изощрять.

ИЗОЩРИТЬСЯ сов. см. изощряться.

ИЗОЩРЯТЬ несов. что күшейтіу, шебер қабыллау, нәзіклеу, шеберлігін асыруу, өткірлеу, жетікленіу.

ИЗОЩРЯТЬСЯ несов. күшейтіу, шеберлігін асыу, өспіріліу, өткірленіу, жетіліу; ~ в вѣдумках яддан шығарыуға шебер болыу.

ИЗ-ПОД предлог с род. п. 1. (на вопрос «откуда») астынан; ~ земли жердің астынан; ~ стола столдың астынан; 2. (при определении местоположения) салған, салынған; ящик ~ снарядов снаряд салған ящик; ~ носу аяқ астынан, көз алдында; ~ палки таяқтың күші менен, зорлық пенен.

ИЗРАЗЕЦ м. изразец (сырты сырланған жуқа гербиш).

ИЗРАЗЦОВЫЙ прил. изразецли, изразецтен ісленген, изразец пенен қапаланған; ~ ая печь изразец пенен қапаланған печь.

ИЗРАНИТЬ сов. кого-что жаралау, жара салыу, жаралап таслау, жарадар қылыу.

ИЗРАСХОДОВАТЬ сов. что жумсау, жумсап жиберіу, сарп етіу; ~ все деньги пулдың барлығын жумсап жиберіу; ~ много времени на работу жумсақа көп уақытты сарп етіу.

ИЗРАСХОДОВАТЬСЯ сов. разг. жумсап жиберіу, сауып жиберіу, сарп етіу; ~ на дорогу жолға көп пул жумсап жиберіу.

ИЗРЕДКА нареч. 1. (иногда) сйірек, ара-тура, анда-санда; он ~ к нам приходит ол бізге анда-санда келип турады; 2. (кое-где, местами) гейшара жерлерде, базыбір, анда-санда.

ИЗРЕЗАННЫЙ 1. прич. от изрезать; 2. прил. тилкім-тилкім, туурам-туурам, майдаланған, тууралған, қыйып тасланған.

ИЗРЕЗАТЬ сов. кого-что тилкім-тилкім етіу, майдалау, туурау, қыйып-қыйып таслау.

ИЗРЕЗАТЬСЯ сов. разг. тилкімленіп қалыу, қыйылып қалыу, туурылып қалыу, майдалану, қыйылып-қыйылып қалыу.

ИЗРЕЗЫВАТЬ несов. см. изрезать.

ИЗРЕЗЫВАТЬСЯ несов. см. изрезаться.

ИЗРЕКАТЬ несов. см. изречь.

ИЗРЕЧЕНИИ с. терең мәнили сөзлер; нақыл сөзлер; ~я великих людей уллы адамлардың нақыл сөзлери.

ИЗРЕЧЬ сов. что, уст. менменсин айтыу, қоқырайып сөйлеу; ~ истину шынлықты айтыу, хақыйқатлықты сөйлеу.

ИЗРЕШЕТИТЬ сов. кого-что тесик-тесик қылыу, тесип-тесип таслау; ~ пұлями оқ пенен тесик-тесик қылыу.

ИЗРЕШЕЧИВАТЬ несов. см. изрешетить.

ИЗРИСОВАТЬ сов. что көп сүўрет салып таслау.

ИЗРИСОВЫВАТЬ несов. см. изрисовать.

ИЗРУБАТЬ несов. см. изрубить.

ИЗРУБИТЬ сов. 1. что кесип таслау, туўран таслау, майдалап таслау; ~ что-л. на дрова отынға кесип алыу, отынға шаўып алыу; 2. кого-что шаўып қырып таслау, нышқырт қылыу; ~ врага душпанды шаўып қырып таслау.

ИЗРУГАТЬ сов. кого-что, разг. кейнў, кейнп таслау, урысыу, урысып таслау, сөгиу.

ИЗРЫГАТЬ несов.: ~ проклятия гарғау.

ИЗРЫТЬ сов. что қазыу, қазып таслау, қазғылап таслау, үңгип таслау, ойып таслау.

ИЗРЯДНО нареч. разг. әдеўир, бир талай, жетерли дәрежеде; ~ устать әдеўир шаршау.

ИЗРЯДНЫЙ прил. разг. әдеўир, бир талай; ~ая сўмма дөнег бир талай пул, көп ақша.

ИЗУВЕР м. 1. рел. (фанатик) қара диншил, динге берилген; 2. (изверг) қатал, реймсиз, мийримсиз, жаўыз, зулым, тас баўыр.

ИЗУВЕРСКИЙ прил. 1. рел. (фанатический) қара диншиллик, динге берилгенлик; 2. (жестокий) қатал, реймсиз, мийримсиз, жаўызлық.

ИЗУВЕРСТВО с. 1. рел. (фанатизм) қара диншиллик, динге берилгенлик; 2. (жестокость) қаталлық, реймсизлик, мийримсизлик, жаўызлық.

ИЗУВЕРСТВОВАТЬ несов. реймсизлену, мийримсизлену, жаўызлық қылыу.

ИЗУВЕЧЕННЫЙ 1. прич. от изувечить; 2. прил. майып, мертилген, майрылған, майып болған.

ИЗУВЕЧИВАТЬ несов. см. изувечить.

ИЗУВЕЧИВАТЬСЯ несов. см. изувечить-ся.

ИЗУВЕЧИТЬ сов. кого-что майырыу, майып етиу, мертилдириу.

ИЗУВЕЧИТЬСЯ сов. майып болыу, майырылыу, мертилиу.

ИЗУКРАСИТЬ сов. кого-что, чем безеу, безеп шығыу, ҳәсемлеу; ~ дома флагами жайларды флаглар менен безеп шығыу.

ИЗУКРАСИТЬСЯ сов. чем безелиу, безеп шығылыу, ҳәсемлену.

ИЗУКРАШИВАТЬ несов. см. изукрасить.

ИЗУКРАШИВАТЬСЯ несов. см. изукра-ситься.

ИЗУМИТЕЛЬНО нареч. әжайып, таң қаларлық, тәслим қаларлық.

ИЗУМИТЕЛЬНЫЙ прил. әжайып, таң қалдыратуғын, тәслим қалдыратуғын.

ИЗУМИТЬ сов. кого-что, чем и без доп. таң қалдырыу, ҳайран қалдырыу, тәслим қалдырыу.

ИЗУМИТЬСЯ сов. чему и без доп. таң қалыу, ҳайран қалыу, тәслим қалыу.

ИЗУМЛЕНИЕ с. таң қалыу, ҳайран қалыу, таңлану, аң-таң болыу, тәслим болыу; он пришёл в ~ ол аң-таң қалды.

ИЗУМЛЕННЫЙ 1. прич. от изумить; 2. прил. (удивлённый) таң қалған, ҳайран қалған, таңланған, аң-таң болған, тәслим болған; ~ взгляд таң қалған көз қарас.

ИЗУМЛЯТЬ несов. см. изумить.

ИЗУМЛЯТЬСЯ несов. см. изумиться.

ИЗУМРУД м. изумруд, зүмрет.

ИЗУМРУДНЫЙ прил. 1. изумруд...; зүмреттен исленген; 2. (о цвете) ашық жасыл.

ИЗУРОДОВАННЫЙ 1. прич. от изуродовать; 2. прил. майып етилген, бузылған, әуереленген, бұлдирилген.

ИЗУРОДОВАТЬ сов. кого-что 1. (искалечить) майырыу, майып етиу; 2. (сделать уродливым) майып етиу, бузыу, әуерелеп таслау, бұлдириу; бспа ~ла его лицо шешек оның жүзін әуерелеп таслады; 3. перен. бузыу, бузып жиберу; ~ть ребенка плохим воспитанием баланы жаман тәрбия менен бузып жиберу.

ИЗУРОДОВАТЬСЯ сов. майып болып қалыу, бузылыу, әуереленип қалыу, бүлину.

ИЗУЧАТЬ несов. см. изучить.

ИЗУЧЕНИЕ с. 1. (освоение) үйрениу, оқыу; 2. (исследование, ознакомление) изертлеу, тексеру, танысыу.

ИЗУЧИТЬ сов. 1. кого-что (освоить) үйрениу, үйренип алыу, оқыу; ~ русский язык рус тилин үйрениу; 2. что изертлеу, изертлеп биллип алыу, тексеру, тексерип биллиу, билиу; ~ богатства своей республики өз республикасының байлықтарын изертлеу.

ИЗЪ приставка гейпара сөзлерде «е», «я» ҳәриптериниң алдында «изъ» орнына жазылады, мыс.: изъявить билдириу, айтыу, мәлимлеу.

ИЗЪЕДЕННЫЙ 1. прич. от изъесть; 2. прил. желинген, желинип тасланған, жеп қойылған; ~ молью күйе жеген; 3. прил. (едких веществами) ойып түскен, ойып кеткен, күйдирип жиберилген.

ИЗЪЕДИТЬ сов. что гезиу, гезип шығыу, айланып шығыу, шарлау, аралап шығыу, қыдырып шығыу; он ~л всю страну ол пүткил елди гезип шықты, ол пүткил елди аралап шықты, ол елдің барлығын қыдырып шықты.

ИЗЪЕЮСТЬ сов. что 1. жеп таслау, жеп қойыу; моль ~ла сукно сукноны күйе жеп қойды; 2. (о едких веществах) ойып түсиу, ойып кетиу, күйдирип жиберу.

ИЗЪЯВИТЕЛЬНЫЙ прил.: ~ое наклонение грам. анықлық феил.

ИЗЪЯВИТЬ сов. что билдириу, мәлимлеу, айтыу; он ~л согласие ол разылық билдирди, ол езиниң разылығын билдирди.

ИЗЪЯВЛЕНИЕ с. билдириү, малимлеү, малим етиү, айтыү; ~ **благодарности** алгыс айтыү, миннетдарлык билдириү.

ИЗЪЯВЛЯТЬ *несов. см. изъять.*

ИЗЪЯН м. 1. (**недостаток**) кемшилик, жетпеспей; **товар с ~ом** кемшилиги бар товар; 2. *уст. (убыток, ущерб)* зыян, залел; **причинить ~** залел келтириү, зыян келтириү.

ИЗЪЯСНИТЬ *сов. что, уст.* түснидириү, түсиник бернү.

ИЗЪЯСНИТЬСЯ *сов. уст.* түсиниснү.

ИЗЪЯСНЯТЬ *несов. см. изъяснить.*

ИЗЪЯСНЯТЬСЯ *несов. см. изъяснить-ся.*

ИЗЪЯТИ || **Е** с. 1. (**действие**) алыү, алып таслаү, шыгарып таслаү; ~ **е чего-л. из употребления** бир нарсени қолланыудан алып таслаү; 2. (**исключение**) шыгарыү, шыгарып таслаү; **все без ~я** бири қалмастан, барлығы түүел.

ИЗЪЯТ || **ЫЙ** 1. *прич. от изъять;* 2. *прил.* алып тасланған, шыгарылған, шыгарып тасланған; ~ **ая кнйга** алып тасланған китап, шыгарып тасланған китап; 3. (**конфискованный**) алып қойылған; ~ **ые ценности** алып қойылған бақалы затлар.

ИЗЪЯТ || **Ь** *сов. что* 1. алып таслаү, шыгарып таслаү, қалдырыү; **этот товар ~ из употребления** бул товар қолланыудан шыгарылып тасланған; 2. (**конфисковать**) алып қойыү.

ИЗЪЯТЬ *несов. см. изъять.*

изыү, изыmesh и т. д. *буд. вр. от изъять.*

ИЗЫСКАНИ || **Е** с. 1. (**выискивание**) излеү, излеп табыү, табыү; ~ **е средств** қаржылар табыү; ~ **е возможностей** мүмкиншиликлер излеү; ~ **е новых путей** жаңа жоллар излеп табыү; 2. *мн.* изыскания изертлеулер; геологические ~я геологиялық изертлеулер.

ИЗЫСКАННОСТЬ ж. сайлаушылық, таңдаушылық, сыпайылық.

ИЗЫСКАННЫЙ 1. *прич. от изыскать;* 2. *прил. (утончённый, изящный)* сайланды, сыйлы, таңдаулы, сыпайы; ~ **вкус** таңдағыш.

ИЗЫСКАТЕЛЬ м. излеп табыүшы, излеуши, изертлеуши.

ИЗЫСКАТЕЛЬСК || **ИЙ** *прил.* излеуши, излеп табыүшы, изертлеуши, изертлеу...; ~ **ая работа** изертлеу жұмысы; ~ **ая партия** изертлеп табыүшылар топары.

ИЗЫСКАТЬ *сов. что* излеү, табыү, излеп табыү; ~ **средства** қаржы излеп табыү, қаржы табыү.

ИЗЫСКИВАТЬ *несов. см. изыскать.*

ИЗЮБР м. зоол. изюбр (*ири маралы*).

ИЗЮМ м. кишмиш; **◆ не фунт изюму** в *знач. сказ.* бул аңсат ис емес.

ИЗЮМИНА ж. бир түйир кишмиш.

ИЗЮМИНК || **А** ж. *уменьш. от изюмина;* **◆ человек с ~ой айрықша қасиёти** бар адам.

ИЗЯЩЕСТВО с. пезиклик, сулыўлы, керкемлик, гөззаллық.

ИЗЯЩНЫЙ *прил.* нәзик, сулыў, керкем, гөззал.

ИКАНИЕ с. лық-лық, лық-лық тийнү.

ИКАТЬ *несов.* лық-лық тийнү, лық-лық тутыү.

ИКНУТЬ *сов. и однокр.* лық-лық атып жибернү.

ИКОНА ж. икона, бут (*қудайдың, әйлийелердің шоқының ұшын салынған сүйреті*).

ИКОНОГРАФИЯ ж. иконография (*адамлардың ямаса сюжетлердің сүйретлерин изертлеу хәм солар туйралы жазып көрсетнй*).

ИКОТА ж. лық-лық.

ИКРА ж. 1. уўылдырық; **осетрвоая** ~ бекпрениң уўылдырығы; 2. (*кушанье*) икра; **баклажанная** ~ баклажан икрасы.

ИКРИСТ || **ЫЙ** *прил.* көп уўылдырықлы; ~ **ая рыба** уўылдырықлы балық.

ИКРОМЕТАНИЕ с. уўылдырық шашыү.

ИКРЫ *мн. (ед. икра ж.)* балтыр.

ИКРЯН || **ОЙ** *прил.* уўылдырықлы, уўылдырығы бар; ~ **ая рыба** уўылдырықлы балық.

ИКС м. икс (1. *латин элипбесиниң кейинен санағанда үшінши хариби;* 2. *мат. «х» хариби менен белгиленетугын белгисиз сан*).

ИЛ м. ылай, балшық, уйық.

ИЛИ союз 1. **разд.** ямаса, яки, болмаса; **завтра ~ послезавтра** ертең ямаса ертеңнен арғы күни; **в городе ~ в деревне** қалада болмаса ауылда; 2. **пояснит.** былайынша айтқанда, яғни; **аэроплан ~ самолёт** аэроплан яғни самолёт; 3. **присоед.** яки; **на дне рек, озёр ~ морей** дөръялардың, көлдердің яки теңизлердин түбинде; 4. **вопр.** ма, ме, ба, бе, па, пе; **кто пойдёт: ты ~я?** ким барады: сен бе, мен бе?; ~ **ты не слыхал об этом?** я сен бул туўралы еситпедиң бе?

ИЛИСТ || **ЫЙ** *прил.* ылайы, балшықлы, уйықлы; ~ **ая почва** балшықлы жер, ылайлы жер.

ИЛЛЮЗИЯ || **ИЙ** ж. 1. иллюзия, елес; **оптйческие ~и** көзге елеслеп көриннүлер; 2. **перен.** қыял; **строить ~и** қыял жуўыртыү.

ИЛЛЮЗОРНЫЙ *прил.* қыялй.

ИЛЛЮМИНАТОР м. мор. иллюминатор (*кемениң бортында ямаса үстінде орнатылған сүй өткерметугын дөңгелек айнек*).

ИЛЛЮМИНАЦИЯ ж. иллюминация (*байрамлардың уақтында көшелерди хәр турли түстеги электр шыралары менен безеп жарықты бернй*).

ИЛЛЮМИНИРОВАТЬ *сов. и несов. что* иллюминациялаү.

ИЛЛЮМИНОВАТЬ *сов. и несов. см. иллюминировать.*

ИЛЛЮСТРАТИВНЫЙ *прил.* 1. иллюстрация болған, сүйрет болған; ~ **материал** иллюстрация болған материал; 2. (*наглядный*) көрсетпели; ~ **пример** көрсетпели мысал.

ИЛЛЮСТРАТОР м. иллюстрацияшы, иллюстрация ислеуши, сүйрет салыүшы (*текстке байланыслы*).

ИЛЛЮСТРАЦИ || **Я** ж. 1. (*иллюстрирование*) иллюстрациялаү, сүйретли етиү, сүйретлер салыү; 2. (*рисунок*) иллюстрация, сүйрет; **журнал с ~ями** сүйретли журнал, иллюстрациялы журнал; 3. (*пример*) мысал; **приведу́ это как ~ю** буны мысал ретинде келтиремен.

ИЛЛЮСТРИРОВАНИЕ с. иллюстрация-лау, сүүретли етиү, сүүретлер салыу.

ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ 1. *прич. от иллюстрировать*; 2. *прил. иллюстрациялы*, сүүретли; ~ журнал сүүретли журнал, иллюстрациялы журнал.

ИЛЛЮСТРИРОВАТЬ *сов. и несов. что* 1. *(снабжать иллюстрациями)* иллюстрациялау, сүүрет пенен бебезу, сүүретли етиү; ~ детскую книгу балалар китабын сүүретлер менен бебезу; 2. *перен. (пояснить)* мысал келтириү; ~ своей мысль өз ойын мысаллар келтирип дәлиллеу.

ИЛЬ союз см. *иль*.

им мест. личн. 1. твор. п. от он, онб; 2. дат. п. от онй.

ИМАМ м. *рел.* имам.

ИМБИРЬ м. имбирь (*тропик өсімлиги*).

имени род., дат. п. ед. от имя.

ИМЕННИЕ с. мүлик, хәули-хәрем (*помещицтиң жер меншиги*).

ИМЕННИК м. ат койылған күнин тойлаушы адам; $\diamond$ сидеть ~ом хеш нәрсе ислемей отырыу (*соотв. еки қолын мурнына тығып отырыу*).

ИМЕННИЦА *женск. от именник*.

ИМЕННЫ *только мн. ат койылған күнге арналған той, зыяпат.*

ИМЕНТЕЛЬНЫЙ *прил.: ~ падеж грам. атау сеплеуи.*

ИМЕННО *частица* 1. тап, нақ, дәл, әбден; *это ~ он нақ өзi; ~ в тот день* тап сол күни; 2. (*при перечислении*) атап айтқанда; а ~: яблоки, груши и сливы атап айтқанда: алмалар, алмұртлар хәм кәрепiller; $\diamond$ вот ~ тап сондай.

ИМЕНН||ОЙ *прил. 1. (поименный)* атпа-ат аталған, атпа-ат жазылған, аты жазылған; ~бй список атпа-ат жазылған дизим; 2. аты жазылған, ийелi, ийеси бар, ийеси белгилi; ~ые часы ийесиниң аты жазыулы саат.

ИМЕНОВАН||ЫЙ: ~ое число *мат. атамалы сан (санды қурайтуғын бирликлердиң аты, мыс.: 5 метр).*

ИМЕНОВАТЬ *несов. кого-что* атау, ат койуу, атын атау.

ИМЕНОВАТЬСЯ *несов. аталыу, атаныу, ат койылыу.*

ИМЕ||ТЬ *несов. кого-что в разн. знач.* болыу, бар болыу; ~ть книгу китабы болыу, китапқа ийе болыу; ~ть при себе паспорт жанында паспорты болыу; ~ть детей балалары болыу; ~ть вкус чего-л. дәмiн билуу; комната ~ет одно окно бөлмениң бир әйнеги бар; ~ть право на что-л. правосы болыу, хәқысы болыу; мы ~ем право бизиң правомыз бар; ~ть значение әдмийетн болыу; ~ть возможность мүмкиншилиги болыу; ~ть кого-л. помощником жәрдемшиси болыу; *эта материя ~ет метр ширины* бул гезлемениң ени бир метр; $\diamond$ ~ть место болыу, жүзеге келиу, пайда болыу; ~ть дело с кем-л. бирей менен ислес болыу; ~ть что-л. против қарсы болыу, қарсы турыу, қарсылық билдиріу; ~ть хождение жүриу, қолланыуда болыу (*ақша тийрәли*); ~ть применение иске асыу, қолланылыу; ~ть понятие о чем-л.

түсиниги болыу, хабары болыу; ~ть в виду еске алыу, нәзерде тутыу, көзде тутыу, есте тутыу; ~ть намерение ойы болыу, ниетн болыу; ~ть мужество ерлик етиу, ерлиги болыу, қорықпау; ~ть целью, ~ть задачей алдына қойған мақсетн болыу; ~ть отношению к кому-чему-л. қатнасы болыу; ~ть голову на плечах геллесн болыу, өз ақылы менен ислеитуғын болыу, өз геллесн менен ислеу.

ИМЕ||ТЬСЯ *несов. болыу, бар болыу; в Москве ~ется много музеев* Москвада көп музейлер бар; ~ется ли у вас этот номер журнала? сизде журналдың бул номери бар ма?; *прежествий не ~ется* қарсылық жоқ, тосқынлық жоқ; $\diamond$ ~ется в виду есте тутылып отыр, көзде тутылып отыр.

ими мест. личн. твор. п. от онй.

ИМИТАТОР м. елiкклеуши.

ИМИТАЦИЯ *ж. 1. (действие)* имитация, елiкклеу; 2. (*подделка*) имитация, жасалма, уқсатыу, мегзестиріу; ~ жемчуга хинжиге уқсатыу.

ИМИТИРОВАТЬ *несов. 1. кого-что (подражать)* елiкклеу; ~ голосá живótных хайуанлардың дауысына елiкклеу; 2. *что (подделывать подо что-л.)* имитациялау, уқсастырыу, мегзестіріу; ~ мрамор мраморға уқсастырыу.

ИММИГРАНТ м. иммигрант (*бир елде турақлы турыу үшін басқа мәмлекеттен келген адам*).

ИММИГРАНТКА *женск. от иммигрант.*

ИММИГРАЦИЯ *ж. иммиграция (турақлы турыу үшін басқа мәмлекетке барыу).*

ИММИГРИРОВАТЬ *сов. и несов.* иммиграция етиу, басқа елге кетиу, басқа елге көшп кетиу.

ИММУНИЗАЦИЯ *ж. мед. иммунизация (организмге айырыуды жуққтырмау әдисин қолдан жасау).*

ИММУНИЗИРОВАТЬ *сов. и несов. кого-что, мед.* иммунизациялау.

ИММУНИТЕТ м. 1. *мед., биол.* иммунитет (*организмниң жуққалы айырыуларды қабыл етпейшилиги*); ~ к бспе шешек иммунитет; 2. *юр.* иммунитет, хуқуксызлық; **дипломатический** ~ дипломатиялық иммунитет.

ИММУННЫЙ *прил. мед., биол.* иммунитетли ууды қабыламайтуғын.

ИМПЕРАТИВ м. 1. *филос. (категорическое требование)* императив, қатаң буйрық, талап; 2. *грам.* императив, буйрық мейил.

ИМПЕРАТИВНЫЙ *прил.* қатаң, буйрық, буйырған; ~ тон буйырған дауыс.

И||МПАТОР м. император, патша.

ИМПЕРАТОРСКИЙ *прил.* император..., императорлық, императордың, патша, патшаның.

ИМПЕРАТРИЦА *ж. 1. (жена императора)* императордың хаялы, патшаның хаялы; 2. (*титул монархии*) император хаял.

ИМПЕРИАЛИЗМ м. империализм.

ИМПЕРИАЛИСТ м. империалист.

ИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКИ || *прил.* империалисттик; ~е страны империалисттик елдер; ~е противоречия империалисттик қарама-қарсылықтар.

ИМПЕРИЯ *ж.* империя (*басында императоры бар монархиялық мәмлекет*).

ИМПЕРСКИЙ *прил.* империя..., империялық, империяның.

ИМПОЗАНТНЫЙ *прил.* айбатлы, келискен, сымбатлы; ~ая *внешность* айбатлы пишин.

ИМПОНИРОВАТЬ *несов. кому-чему и без доп.* унау, тәсирлендириу, сусы менен басыу.

ИМПОРТ *м.* импорт, сырт елден товар алып келиу.

ИМПОРТЁР *м. эк.* импортшы, сырт елден товар алып келиуши.

ИМПОРТИРОВАТЬ *сов. и несов. что* импортлау, сырт елден товар келтириу.

ИМПОРТНЫЙ *прил.* импорт..., импортлық, шет елден келтирилген; ~е *товары* импортлық товарлар.

ИМПОТЕНТ *м.* импотент, езек.

ИМПОТЕНТНЫЙ *прил.* импотент, езек.
ИМПОТЕНЦИЯ *ж.* импотенция, езеклик.

ИМПРЕССИОНИЗМ *м.* импрессионизм (*XIX әсирдің екінші ярымында искусство пайда болған агым*).

ИМПРЕССИОНИСТ *м.* импрессионист (*импрессионизмнің тәрелдары*).

ИМПРЕССИОНИСТСКИЙ *прил.* импрессионисттик.

ИМПРОВИЗАТОР *м.* импровизатор, сууырып салып айта беретұғын шайыр, бірден шығаратуғын шайыр.

ИМПРОВИЗАТОРСКИЙ *прил.* импровизаторлық, сууырып салмайлық, бірден шығаратуғын; ~ *тақант* импровизаторлық талант.

ИМПРОВИЗАЦИЯ *ж.* 1. (*действие*) импровизация, сууырып салып айтыу, бірден шығарып айтыу; 2. (*произведение*) импровизация (*атқарылған уақытта шығарылған шығарма*).

ИМПРОВИЗИРОВАННЫЙ 1. *прич. от импровизировать*; 2. *прил.* импровизацияланған; ~ *вечер* импровизацияланған кеше.

ИМПРОВИЗИРОВАТЬ *несов. что и без доп.* импровизациялау.

ИМПУЛЬС *м. 1.* (*внепреннее побуждение*) ийтермелеуши күш, хәүес; ~ *к творчеству* творчествоға ийтермелеуши күш; 2. *физол.* импульс (*нервлик қоздырылуылардың тәсири менен болған ериксиз хәрекет*); *волебй* ~ ерк импульси.

ИМПУЛЬСВННЫЙ *прил.* импульслик, ериксиз; ~ые *движения* импульслик хәрекетлер, импульслик қыймыл, ериксиз қыймыл; ◇ ~ая *натұра* қызба адам.

ИМУЩЕСТВЕННЫЙ *прил.* юр. мал-мүлк, мал-мүлклик, зат; ~ое *положение* мал-мүлклик жағдайы; ~ый *ценз* мал-мүлк цензи.

ИМУЩЕСТВО *с.* мүлк, мал-мүлк, зат, үскене; *государственное* ~ мемлекетлик мүлк, мемлекет мүлкі; *недвижимое* ~

қозғалмайтуғын мүлк, дүнья (*жсай, жер хәм т. б.*).

ИМУЩИЙ *прил.* мал-мүлкли, бай, аұқатлы; ◇ *власть* ~е *уст.* хукимет ийелери, хукимдарлар.

ИМЯ *с. 1.* ат, исим; ~ *и фамилия* аты хәм фамилиясы; *его* ~ *Курбанбек* оның аты Курбанбек; *собственное* ~ жекке ат; *нарицательное* ~ галабалық ат, улыұмалық ат; *завод имени Кирова* Киров атындағы завод; *на твоё* ~ *поступило письмо* сениң атыңа хат келди; *я его знаю только по имени* мен оны тек атынан ғана билемен, мен оны тек атынан ғана таныйман; 2. (*известность, репутация*) атақ, ат, аты шыққан, белгили; *доброе* ~ жақсы ат, абройлы ат; *учёный с мировым именем* дүньяға белгили илимпаз, дүньяға аты шыққан илимпаз; 3. *грам.* атаушы; ~ *существительное* атлық; ~ *прилагательное* келбеглик; ~ *числительное* санлық; ◇ *во* ~ *дружки* дослық ушың; *от имени* атынан; *именем закона* законның аты менен, *закон бойынша*; *называть вещи своими именами* хәр нәрсени өзиниң аты менен айтыу, тууры айтыу.

ИНАКОМЫСЛЯЩИЙ *прил. уст.* басқа пикирли, басқа ойлы, басқаша ойлайтуғын.

ИНАЧЕ, ИНАЧЕ *нареч. 1.* басқаша, басқа түрли; *сделать* ~ басқаша ислеу; *объяснить* ~ басқаша түсіндириу; 2. *в знач. противит.* *союза* болмаса; *беги*, ~ *опоздаешь* жууыр, болмаса кешигең; ◇ *так или* ~ *в знач. вводн. сл.* қалай болғанда да, қалайда, қандай болса да; *так или* ~ *я должен туда поехать* қалай болғанда да, мениң ол жаққа кетиуім керек.

ИНВАЛИД *м.* инвалид, майып; ~ *Отечественной войны* Уатандарлық урыстың инвалиди.

ИНВАЛИДНОСТЬ *ж.* инвалидлик; *перейти на* ~ инвалидликке өтиу.

ИНВАЛИДНЫЙ *прил.* инвалид..., инвалидлик; ~ *дом* инвалид үйи, инвалидлер үйи.

ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ *ж.* инвентаризациялау, хатлау, есаппап дизимин алыу; ~ *библиотеки* кітапхананы инвентаризациялау.

ИНВЕНТАРИЗИРОВАТЬ *сов. и несов. см. инвентаризовать.*

ИНВЕНТАРИЗОВАТЬ *сов. и несов. что* инвентаризациялау, хатлау, есаппап дизимин алыу.

ИНВЕНТАРНЫЙ *прил.* инвентарь..., инвентарьлық, мүлклик; ~ая *книга* инвентарь кітабы; ~ый *номер* инвентарь номери.

ИНВЕНТАРЬ *м.* инвентарь (*жекке адамның ямаса әкеменің мүлкі*); *заводской* ~ завод инвентарь; *живой* ~ жанлы инвентарь (*мал, күш-көдик*); *мёртвый* ~ жансыз инвентарь (*ендирис құраллары хәм т. б.*).

ИНВЕРСИЯ *ж.* инверсия (*1. лингв., лит. гәптәди сөзлердің орын тәртібин өзгертиу, аймастырыу*); 2. *хим.* қоспа қантларды жсай қантларға ажыратыу).

ИНВЕСТИРОВАТЬ сов. и несов. что, эк. инвестициялау.

ИНВЕСТИЦИЯ ж. эк. инвестиция (пайда түсіріуі үшін қандай да бір қорханаға капитал жұмсау).

ИНВЕСТОР м. эк. инвестор (бір қорханаға қаржы жұмсайшы).

ИНГАЛЯЦИОННЫЙ прил. ингаляция..., ингаляциялық.

ИНГАЛЯЦИЯ ж. мед. ингаляция (жоқарғы дем алыу жолдарын дәри затларының пұйына, ийисине тұтып емлей).

ИНГРЕДИЕНТ м. ингредиент (бирикпелердің ямаса араласпалардың составлық бөлегі).

ИНГУШ мн. (ед. ингуш м., ингушка ж.) ингушлар (Кавказ халықтарының бири).

ИНГУШСКИЙ прил. ингуш..., ингуштың.

ИНДЕЙКА ж. 1. түйе тауық; 2. (мясо) түйе тауықтың гөши.

ИНДЕЙСКИЙ прил. индеец..., индеецлик; $\diamond$ ~ пегұх қораз түйе тауық.

ИНДЕЙЦЫ мн. (ед. индеец м., индианка ж.) индеецлер (Америка материгиниң әйлемги тийкаргы халқы).

ИНДЕКС м. 1. (список, перечень) индекс, дизим; ~ выходящих книг шығатуғын китаптардың индекси; 2. эк. (цифровой показатель) индекс, сан көрсеткиши; ~ цен бақалардың индекси, бақалардың сан көрсеткиши; 3. мат. индекс (көбинесе ҳәриптердиң оң жағына төменги қаталына қойылатуғын сан ямаса ҳәрип көрсеткишлер, мыс.: A_2X_n ҳәм т. б.).

ИНДЕТЕРМИНИЗМ м. филос. индетерминизм (табият заңдарын бийкарлап, дұньяда тек тосыннан болған қақьялар, зорлық-зудым ғана бар деген көз-қарастағы материализмге қарсы болған идеалистик тағлиматтың бір түри).

ИНДИВИД м. см. индивидуум.

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ж. индивидуализация, же. шелестиріу.

ИНДИВИДУАЛИЗИРОВАТЬ сов. и нес. кого-что индивидуализациялау, же. келестиріу.

ИНДИВИДУАЛИЗМ м. индивидуализм, җ еккелик.

ИНДИВИДУАЛИСТ м. индивидуалист, жеке.

ИНДИВИДУАЛИСТИЧЕСКИЙ прил. индивидуалисттик, жеке...

ИНДИВИДУАЛИСТКА женск. от индивидуалист.

ИНДИВИДУАЛИСТСКИЙ прил. см. индивидуалистический.

ИНДИВИДУАЛЬНОСТЬ ж. 1. индивидуальлық, жеке қасиет, ерекшелік, айрықшалық өзгешелик, өзіне тәнлик; **потерять своё** ~ өзінің индивидуальлығын жойыту; 2. (человек) айырым адам, жеке қасиетли адам.

ИНДИВИДУАЛЬНЫЙ прил. 1. (свойственный кому-чему-л.) жеке, ерекше, айрықша, өзгеше, өзіне тән; ~ые особенности өзіне тән өзгешеликери; 2. (относящийся к каждому в отдельности) айырым, жеке; ~ое обслуживание айырым хызмет

етиу; в ~ом порядке жеке тәртіпте; 3. жеке меншикли; ~ое крестьянское хозяйство жеке меншикли дийхан хошлығы; $\diamond$ ~ый перевязочный пакет таныу пакети.

ИНДИВИДУУМ м. индивидуум.

ИНДИГО с. нескл. хим. нил, қара-көк-шил бояу.

ИНДИЙСКИЙ прил. Индия..., индиялық, Ҳиндистан...; ~е писатели Ҳиндистан жазыушылары.

ИНДИЙЦЫ мн. (ед. индеец м., индианка ж.) индиялылар, Ҳиндистанлылар (Индияның тийкаргы халқы).

ИНДИКАТОР м. индикатор (1. тех. физикалық самаллардың өлшеулерин анықлайтуғын бір қатар әсбаптардың аты; 2. ериттедеги химиялық процессти анықлау үшін пайдаланатуғын зат).

ИНДИФФЕРЕНТНОСТЬ ж. индифферентлик, кеуилсизлик, бийпаруа қараушылық, немқурайлылық.

ИНДИФФЕРЕНТНЫЙ прил. индифферент, кеуилсиз, бийпаруа, немқурайды; ~ое отношение к чему-л. бир нәрсеге бийпаруа қараушылық, бир нәрсеге немқурайды қараушылық.

ИНДОЕВРОПЕЙСКИЙ прил.: ~е языки индоевропалық тиллер.

ИНДОНЕЗИЙСКИЙ прил. Индонезия..., индонезиялық.

ИНДОНЕЗИЙЦЫ мн. (ед. индонезиец м., индонезийка ж.) индонезиялылар (Индонезияның тийкаргы халқының жалты аты).

ИНДУКТИВНОСТЬ ж. 1. физ. индукциялық (бир дене арқалы электр тогы өткенде, оның дөгерегинде пайда болатуғын магнит қуўатының шамасы, мөлшері); 2. лог. индукциялық, индукцияға тийкарланғанлық.

ИНДУКТИВНЫЙ прил. 1. физ. индукциялық; ~ ток индукциялық ток; 2. лог. индуктивлик; ~ метод индуктивлик метод, индуктивлик усыл.

ИНДУКТОР м. физ. индуктор (1. қолдан таулап өзгермели ток алыушы электр машинасы; 2. динамо-машинада магнит майданы пайда ететуғын магнит).

ИНДУКТОРНЫЙ прил. физ. индуктор..., индукторлық; ~ая катушка индукторлық катушка.

ИНДУКЦИОННЫЙ прил. физ. индукция..., индукциялық.

ИНДУКЦИЯ ж. индукция (1. лог. айырым фактлардан улыўма жуўымақ шығарыу усылы; 2. электр магнит майданында өткергешти ҳәрекетке келтиргенде электр тогының күшейиуі).

ИНДУЛЬГЕНЦИЯ ж. индальгенция (Рим папасының гуна кеширилгени туўрала айрықша беретуғын гуўалық қағазы).

ИНДУССКИЙ прил. индус..., индуслар.

ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ ж. индустриализация, индустриализациялау.

ИНДУСТРИАЛИЗИРОВАТЬ сов. и нес. что индустриализациялау.

ИНДУСТРИАЛЬНЫЙ прил. индустрия..., индустриялық.

ИНДУСТРИЯ ж. индустрия; тяжёлая ~ аўыр индустрия; лёгкая ~ жеңил индустрия.

ИНДУСЫ мн. (ед. индус м., индуска ж.) 1. см. индийцы; 2. индуслар (индуизм динине исениўшилер).

ИНДЮК м. түйе тауық қоразы; $\diamond$ надүл-ся как ~ погов. түйе тауықтың қоразындай қоқырайды.

ИНДЮШКА ж. түйе тауық мәкийси.

ИНЕЙ м. қырау.

ИНЕРТНОСТЬ ж. хәрекетсизлик, қос жақпаслық, ис жақпаслық.

ИНЕРТНЫЙ прил. 1. физ. инерциялы, пәти бар; 2. (бездеятельный) хәрекетсиз, қос жақпас, ис жақпас; ~й человек ис жақпас адам; $\diamond$ ~е газы х.м. инертли газлар.

ИНЕРЦИЯ ж. 1. физ. инерция, пәт (денелердиң дәслепки тыңшылықты ямаса хәрекетти сақлау жағдайы); закон ~и инерция заңы; двігаться по ~и пәти менен хәрекет етiу; 2. (бездеятельность) хәрекетсизлик, қос жақпаслық, ис жақпаслық.

ИНЖЕНЕР м. инженер; горный ~ тау инженері; ~-строитель қурылыс инженері.

ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИЙ прил. инженер-техникалық; ~е работники инженер-техникалық хызметкер.

ИНЖЕНЕРНЫЙ прил. инженер..., инженерлік; ~ое дело инженерлік ис.

ИНЖИР м. энжир (ағаш хәм мийіе).

ИНИЦИАЛ мн. (ед. инициал м.) инициаллар (өзиниң хәм әкесиниң атларының бас хәриплери).

ИНИЦИАТИВА А ж. 1. (почин) инициатива, баслама, ерк; по собственной ~е өз ерки менен; творческая ~а деретіушілік инициативасы; проявить ~у инициатива көтеріу; 2. (руководящая роль) инициатива; взять ~у в своей рұки инициативаны өз қолына алыу.

ИНИЦИАТИВНЫЙ прил. инициативалы, инициатива көрсеткен, баслаушы; ~ работник инициативалы хызметкер.

ИНИЦИАТОР м. инициатор, баслаушы.

ИНКАССАТОР м. фин. инкассатор (мәкемеден тыста, пул төлеп хәм пул жыйнап жүрiуiши кассир).

ИНКАССАЦИЯ ж. инкассация, инкассо операциясын жүргізіу.

ИНКАССИРОВАТЬ сов. и несов. что, фин. инкассациялау, инкассо операциясын жүргізіу.

ИНКАССО с. нескл. фин. инкассо (исеним бериуішиниң тапсырыўы бойынша документ пенен ақша алыу).

ИНКВИЗИТОР м. 1. ист. инквизитор (инквизицияның судьясы); 2. перен. (жестокый человек) залым адам, жаўыз, азап бериуіши.

ИНКВИЗИТОРСКИЙ прил. 1. инквизитор..., инквизиторлық; 2. перен. инквизиторлық, залым жаўыз, азап беретугын; ~ взгляды реимсиз көз қарас.

ИНКВИЗИЦИОННЫЙ прил. ист. инквизиция, инквизициялық; ~ суд инквизиция суды.

ИНКВИЗИЦИЯ ж. 1. ист. инквизиция (XIII әсирде католик шіркеји тәрәпинен шіркейге қарсыларды қатаң қуўдалау ушын дүзилген суд полициялық уйымы); 2. перен. (мучение, пытка) залымлық, азап, қыйнау, азапландырыу.

ИНКОГНИТО 1. нареч. (под вымышленным именем) жалған ат пенен, жасырын ат пенен, инкогнито; путешествовать ~ жалған ат пенен саяхат етiу; 2. в знач. суц. с. нескл. инкогнито инкогнито, жасырын ат; егб ~ раскрылось оның жасырын аты ашылды.

ИНКОРПОРАЦИЯ ж. инкорпорация (1. составна қосылыу; 2. юр. хәр ұақытта шыққан законларды мазмұнын өзгертпей бир системаға салыу).

ИНКОРПОРИРОВАТЬ сов. и несов. что инкорпорациялау, инкорпорация етiу.

ИНКРИМИНИРОВАТЬ сов. и несов. что, кому-чему, юр. гүналау, айып тағыу.

ИНКРУСТАЦИЯ ж. ойма нағыс.

ИНКРУСТИРОВАТЬ сов. и несов. что ойма нағыс салыу.

ИНКУБАТОР м. инкубатор (мәйектен шөже шығаратугын аппарат).

ИНКУБАТОРИЙ м. инкубаторий (инкубаторлар жайы).

ИНКУБАЦИОННЫЙ прил. инкубация, инкубациялық; ~ период инкубациялық дәуір (1) шөженің мәйектиң ишинде дөреп өсиуі ушын керек болған ұақыт; 2) мед. аўырыўдың жуққаны менен дәслепки белгилери көрингенге шектемі дәуіри).

ИНКУБАЦИЯ ж. инкубация (1. мәйектен инкубаторда шөже шығару; 2. мед. аўырыўдың билінбеген дәуіри).

ИНОГДА нареч. базда, гейде, гейпара ұақытлары, гейпара ұақытларда, гейде-гейде; ~ он там бываёт гейде ол сол жерде болады.

ИНОГОРОДНИЙ прил. басқа қалалық, басқа қаладағы; ~ житель басқа қалалы адам.

ИНОЗЕМЕЦ м. уст. сырт ел адамы, басқа мәмлекетли, шет ел адамы, басқа журтлы.

ИНОЗЕМНЫЙ прил. уст. сырт еллик, басқа мәмлекетлик, басқа журтлық, басқа журттың.

ИНОЙ прил. 1. (другой) басқа, бөтен, өзге; иная форма басқа форма; это ~е дело бул басқа ис; иными словами басқа сөз бенен айтқанда; не кто ~й, как... оннан басқа хәш ким емес; не что ~е, как... оннан басқа, хәш нәрсе емес; быть ~го мнения басқа пикирде болыу, басқаша қарау; 2. (некоторый, какой-нибудь) гейбир, гейпара; в иных случаях это возможно гейбир жағдайларда буның болыуы мүмкин; 3. в знач. суц. м. иной биреу, гей биреу, басқа адам; ~му это может не понравиться гей биреуге мүмкин бул уна-мас, гей биреулерге мүмкин бул жақпас; $\diamond$ ~й раз гей ұақытларда, гейпара ұақытларда; тот или ~й анау я мынау.

ИНОПЛЕМНИК м. уст. басқа кәуимниң адамы, басқа халықтың адамы.

ИНОПЛЕМНЫЙ прил. уст. басқа кәуимлик, басқа халықтық.

ИНОРБДНҮЙ *прил.* бөтен, басқа, өзге, жат; *~ое тело* 1) *мед.* бөтен дене (*денеге кирген басқа зат*); 2) жат нәрсе, бөтен, жараспайтуғын.

ИНОСКАЗАНИЕ *с.* астарлы сөз, қашырым сөз.

ИНОСКАЗАТЕЛЬНО *нареч.* астарлы сөз бенен, астарлы мәнисте; *выражаться ~* астарлы сөз бенен айтыу, астарлы мәнисте сөйлеу.

ИНОСКАЗАТЕЛЬНОЙ *прил.* астарлы, қашырымлы; *~ое выражение* астарлы сөз.

ИНОСТРАНЕЦ *м.* сырт ел адамы, шет елли, шет еллик, шет ел адамы.

ИНОСТРАНКА *женск. от иностранец.*

ИНОСТРАННЫЙ *прил.* сырт ел, сырт еллик, шет ел; шет, сырт; *~е язык* шет тилдер; **Министерство ~х дел** Сыртқы істер министрлігі.

ИНОХОДЕЦ *м.* жорға, жүрмел.

ИНОХОДЪ *ж.* жорғаға жүріу, жорға, жорға жүрис.

ИНОЯЗЫЧНЫЙ *прил.* басқа тилли, басқа тилде сөйлейтуғын (*говорящий на другом языке*); басқа тилдеги, басқа тилден кирген (*принадлежащий другому языку*); *~ое население* басқа тилде сөйлейтуғын халық; *~ое слово* басқа тилден кирген сөз.

ИНСИНАЦИЯ *ж.* жала, жала жабыушылық, ғыйбат, өсекшилик.

ИНСИНУИРОВАТЬ *сов. и несов.* жала жабыу, ғыйбат етну, өсек таратыу.

ИНСПЕКТИРОВАНИЕ *с.* инспекциялау, тексеріу.

ИНСПЕКТИРОВАТЬ *несов. кого-что* инспекциялау, тексеріу; *~ школы* мектептерди тексеріу.

ИНСПЕКТОР *м.* инспектор; **финансовый** *~* финанс инспекторы.

ИНСПЕКТОРСКИЙ *прил.* инспектор..., инспекторлық.

ИНСПЕКЦИЯ *ж.* 1. *см.* инспектирование; 2. (*учреждение*) инспекция; *автомобильная* *~* автомобиль инспекциясы.

ИНСПИРАТОР *м.* инспиратор, ғыжақ беруіші, азғыртуышы, өшигистириуші, желиктириуші.

ИНСПИРАЦИЯ *ж.* инспирация, инспирациялау, ғыжақ беруі, азғыруы, өшегистириуі, желиктириуі.

ИНСПИРИРОВАТЬ *сов. и несов.* 1. *кого-что* инспирациялау, ғыжақ беруі, азғыруы, өшегистириуі, желиктириуі; *~ общественное мнение* жәмийетлик пикирди азғыруы; 2. *что* шақыруы, туудыруы; *~ протест против чего-л.* бир нәрсеге қарсы қарсылық туудыруы.

ИНСТАНЦИЯ *ж.* инстанция (*мәлекетлик басқарыудың, судтың, администрацияның, сондай ақ партиялық хәм профессионалық органдардың бир-бирине бағынатуғын хәр бир басқышы*); *высшие* *~и* жоқарғы инстанциялар.

ИНСТИНКТ *м.* 1. *биол.* инстинкт, тәбийғый сезим, соқыр сезим; *~ самосохранения* сақланыу инстинкти; *материнский* *~* аналық сезим; 2. *перен.* (*чутьё*) инстинкт,

сезиу; *~ врач* врачтың инстинкти, врачтың сезиуы.

ИНСТИНКТИВНЫЙ *прил.* ериксиз; *~ое движение* ериксиз хәрекет.

ИНСТИТУТ *м.* 1. институт; **педагогический** *~* педагогикалық институт; **научно-исследовательский** *~* илим-изертлеу институты; 2. институт (*жәмийетлик дәстүр*); *~ брака* некелеу институты.

ИНСТИТУТСКИЙ *прил.* институт..., институттың.

ИНСТРУКТАЖ *м.* инструкция беруі, инструкциялау, көрсетпе беруі, жол-жоба беруі; *получить ~* көрсетпе алыу.

ИНСТРУКТИВНЫЙ *прил.* көрсетпе, көрсетпе беретуғын, жол-жоба; *~ доклад* көрсетпе беретуғын доклад.

ИНСТРУКТИРОВАНИЕ *с. см.* инструктаж.

ИНСТРУКТИРОВАТЬ *сов. и несов. кого-что* инструкция беруі, инструкциялау, көрсетпе беруі, жол-жоба беруі.

ИНСТРУКТОР *м.* инструктор; *~ по стрельбе* атыу бойынша инструктор.

ИНСТРУКТОРСКИЙ *прил.* инструктор..., инструкторлық.

ИНСТРУКЦИЯ *ж.* инструкция, көрсетпе, жол-жоба, қолланба; *~я по технике безопасности* қауіпсізлик техникасы бойынша инструкция; *дать ~ю* жол-жоба беруі, көрсетпе беруі; *получить ~ю* жол-жоба алыу, көрсетпе алыу.

ИНСТРУМЕНТ *м.* 1. инструмент, әсбап, құрал; **хирургические** *~ы* хирургия әсбаптары; **слесарный** *~* слесарылық әсбаптар; 2. *муз.* әсбап (*рояль, пианино хәм т. б.*).

ИНСТРУМЕНТАЛЬНЫЙ *прил.* 1. *тех.* инструменттик, әсбап исленетуғын; *~ая сталь* әсбап исленетуғын полат; 2. *в знач. сущ. ж.* инструментальная әсбаптар соғыушы устахана; 3. *муз.* инструментальлық; *~ая музыка* инструментальлық музыка.

ИНСТРУМЕНТАЛЬЩИК *м.* әсбап соғыушы, әсбап ислеп шығарушы.

ИНСТРУМЕНТОВАТЬ *сов. и несов. что, муз.* инструментлестириуі, саз әсбаптарына салыу, сазға салыу.

ИНСТРУМЕНТОВКА *ж.* инструментовка (1. *музыка теориясының бир бөлімі*; 2. *музыка шығармаларын оркестр менен атқарыуға ылайықлау*).

ИНСУЛЬТ *м.* *мед.* инсульт (*мийдағы қан айланыудың бузылыуы*).

ИНСУРГЕНТ *м.* *уст.* кетериліспи, кетериліске қатнасуышы.

ИНСЦЕНИРОВАТЬ *сов. и несов. что* 1. *театр.* сақналастыруу, сақнаға қолайластыруу (*адебий шығарманы сақнаға қойыуға ыңғайластыруу*); 2. *перен.* жүзекн ислеу, ислеген болыу, көз етиу; *~ нападение* хұжим жасаған болыу.

ИНСЦЕНИРОВКА *ж.* 1. *театр.* сақналастыруу, сақнаға қолайластыруу; 2. сақнаға қолайластырылған шығарма, сақнаға бейімлестірилген шығарма.

ИНТЕГРАЛ *м.* *мат.* интеграл (*шексиз киши санлардың қосындысы ретінде қаралатуғын нүктин мұғдар*).

ИНТЕГРАЛЪН||ЫЙ прил. мат. интеграл, интеграллы; ~ое исчисление интеграллы есаплау.

ИНТЕГРАЦИЯ ж. см. интегрирование. **ИНТЕГРИРОВАНИЕ** с. мат. интеграллау, интеграл шығаруу, интеграл табуу.

ИНТЕГРИРОВАТЬ сов. и несов. что, мат. интеграллау, интеграл шығаруу, интеграл табуу.

ИНТЕЛЛЕКТ м. ақыл; человек с высоким ~ом оғада ақыллы адам.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫ||Й прил. ақыл, ақылдың, рухый; ~е запросы ақыл талап-лары.

ИНТЕЛЛИГЕНТ м. интеллигент. **ИНТЕЛЛИГЕНТНОСТЬ** ж. интеллигент-лик (билімдилік, мәдениеттілік).

ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЙ прил. интеллигент, интеллигентли.

ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ ж. 1. (социальная прослойка) интеллигенция; советская ~ совет интеллигенциясы; 2. собир. интеллигенция, интеллигенттер.

ИНТЕНДАНТ м. интендант (интендант-лық жұмыстың әскерий хызметкері).

ИНТЕНДАНТСК||ЙЙ прил. интендант..., интендантлық; ~ая служба интендантлық хызмет, интендантлық жұмыс.

ИНТЕНДАНТСТВО с. интендантство (армияда хожалық тамианат ислерин алып баратуғын әскерий мәкеме).

ИНТЕНСИВНОСТЬ ж. күштілік, жигерлилік, күшлі дәрежеде өсіушілік.

ИНТЕНСИВН||ЫЙ прил. 1. (напряжённый, усиленный) күшлі, жигерлі, дәрежеде өсіуші; ~ый труд жигерлі мийнет; 2. (высокопроизводительный) өнімлі, өндірмлі; жоқарғы өнім беретугын; ~ое сельское хозяйство өнімлі ауыл хожалығы.

ИНТЕНСИФИКАЦИЯ ж. күшейтуу, күшейтилиу; ~ сельского хозяйства ауыл хожалығын күшейтуу.

ИНТЕНСИФИЦИРОВАТЬ сов. и несов. что күшейтуу.

ИНТЕРВАЛ м. 1. (промежуток) ара, аралық, арадағы ўақыт; поездá идут с ~ом в пятнадцать минут поездар он бес минут аралықтан өтип турады; 2. физ., муз. интервал (еки сес арасындағы айырмашы-лық); ~ в полтона ярым тонлы интервал.

ИНТЕРВЕНТ м. интервенция (интервенцияға қатнасушы).

ИНТЕРВЕНЦИЯ ж. интервенция (бир мәлекеттің ямаса бир неше мәлекет-лердің басқа бир елдің ишки ислерине қураллы күшлері менен араласушы); воору-женная ~ қураллы интервенция; экономиче-ская ~ экономикалық интервенция.

ИНТЕРВЬЮ с. нескл. интервью; давать ~ интервью беруу; брать ~ интервью алыу.

ИНТЕРВЬЮЕР м. интервьюшы, интер-вью алыушы.

ИНТЕРВЬЮИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что интервью алыу, интервью өткеріу.

ИНТЕРЕС м. 1. (внимание) кеуіл, дық-қат, инта, ықлас, қызығуу, қызығушы-лық; слұшать с большим ~ом үлкен қызы-ғушылық пенен тыңдау, жүде кеуіл қойып тыңдау; возбуждать ~ қызығушы-

лық туудыруу; у него растёт ~ к учёбе оның оқуға қызығуы артып баратыр; он проявил большой ~ к работе ол жұмыс-қа үлкен ықлас қойды; 2. мн. интересы мөп, пайда; ~ы народа халық мөпи; защи-та государственных ~ов мәмлекетлик мап-ти қорғау, мәмлекет мәпин жақлау; соблю-дать чы-л. ~ы бирейдің мәпин гөзлеу; это делается в ваших ~ах бул сизің пай-даңызға исленип отыр; 3. мн. интересы (стремления, потребности) тилеклер, талаптар; духовные ~ы рухый талаптар.

ИНТЕРЕСН||ЫЙ прил. 1. қызықлы, қы-зықтыратуғын, қызық, хөуесли, инталан-дыратуғын; ~ая работа қызық жұмыс; ~ая книга қызықтыратуғын китап; ~ый рассказ қызық гүрриц; 2. (привлекатель-ный, красивый) көз тартарлық, қызығар-лық, сымбатлы, сулыу, гөззал; ~ая девуш-ка сулыу қыз; ~ая внешность сулыу сымбат.

ИНТЕРЕС|ОВАТЬ несов. кого-что қызық-тыруу, инталаңдыруу, хөуеслендириу; егб ~ует литература оны өдебиат қызықтыра-ды; это меня не ~ует бул мени қызық-тырмайды.

ИНТЕРЕС|ОВАТЬСЯ несов. кем-чем қызығуу, қызықсынуу, хөуесленіу.

ИНТЕРМЕДИЯ ж. интермедия (1. театр. драмалық шығарманың еки пердесинің арасында сақнада ойналатуғын күлкили пьеса; 2. муз. операда актлар арасында ойналатуғын музыкалы пьеса).

ИНТЕРНАТ м. интернат (оқушылар жа-тып оқуытуғын жатақханалы мектеп).

ИНТЕРНАЦИОНАЛ м. 1. (международ-ное объединение) интернационал (халық аралық шөлкем); Коммунистический Интер-национал Коммунистлик Интернационал; 2. (гимн) Интернационал Интернационал.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ м. интернацио-нализм.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬН||ЫЙ прил. интер-национал..., интернационаллық; ~ое вос-питание молодёжи жасларды интернацио-наллық жақтан тәрбиялау, жасларды ин-тернационаллық рухта тәрбиялау.

ИНТЕРНИРОВАНИЕ с. полит. интер-нирлеу (бийтәреп мәмлекеттің өз жерине кирип кеткен урысшы мәмлекеттің әс-керин тутқыңға алыту).

ИНТЕРНИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что, полит. интернирлеу.

ИНТЕРПЕЛЛИРОВАТЬ сов. и несов. полит. интерпелляция беруу, интерпелля-ция жасау.

ИНТЕРПЕЛЛЯЦИЯ ж. полит. интер-пелляция (парламент депутатының хуки-мет алдына жазба түрде қойған сорауы).

ИНТЕРПОЛИРОВАТЬ сов. и несов. что интерполяциялау.

ИНТЕРПОЛЯЦИЯ ж. интерполяция (аударғанда ямаса көширп жазғанда нұсқада жоқ пикирди ямаса сөзди текстке қосыу).

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ж. интерпретация, интерпретациялау, интерпретация қылуу, өзінше түсиніу, мәни беруу, түсиник бе-риу; ~ роли рольди өзінше түсиніу.

ИНТЕРПРЕТИРОВАТЬ сов. и несов. что интерпретациялау, интерпретация қылыу, өзінше түсінюу, түсіндириу, мәни шығарыу, түсиник берюу, мәни берюу.

ИНТИМНО нареч. сырласлык пенен, жасырын.

ИНТИМНОСТЬ ж. сырласлык, жақынлык, дослык, татыулык.

ИНТИМНЫЙ прил. 1. (личный, сокровенный) сырлас, жасырын; ~ая сторона́ жизни турмыстың жасырын жағы; 2. (близкий, задумчивый) өтлесип кеткен, жақын, сырлас; ~ый друг сырлас дос; вести́ ~ый разговор сырласуу.

ИНТОКСИКАЦИЯ ж. мед. интоксикация (организмнің уйланғыы).

ИНТОНАЦИЯ ж. интонация (дауыстың түрліше өзгерілігі); вопросительная ~ сорау интонациясы.

ИНТОНИРОВАТЬ несов. интонациялау, интонация менен айтуу.

ИНТРИГА ж. 1. (приски, козни) тимирскиленюушлик, қаслык, жасырын душпанлык, жасырын жаманлык, мөккерлик; 2. лит. интрига (романда ямаса драмада сюжеттик линия).

ИНТРИГАН м. тимирскиленюуши, жасырын жаманлык, жасырын душпан, мөккер, қара нийетли адам.

ИНТРИГАНКА женск. от интриган.

ИНТРИГАНСТВО с. интриганшылык, жасырын жаманлык, жасырын душпанлык, мөккерлик, қара нийетлилик.

ИНТРИГОВАТЬ несов. 1. против кого-чего (вести интриги) тимирскиленюушлик етиу, қаслык ислеу, жасырын жаманлык қылыу, жасырын душпанлык етиу, мөккерлик етиу; 2. кого-что (возбудить любопытство) кеуил белдириу, назер аудартыу, хөреслендириу, қызықсындырыу; Это меня бчень ~ует бул мениң назеримди жүдә аударып отыр, бул мени жүдә қызықсындырады.

ИНТРОДУКЦИЯ ж. муз. интродукция, кирисиу, кириспе (сонатада, симфонияда, операда).

ИНТУИТИВНЫЙ прил. интуиция, интуициялык, сезиюлик.

ИНТУИЦИЯ ж. интуиция, сезию, сезим; по ~и сезию арқалы.

ИНФЕКЦИОННЫЙ прил. мед. инфекциялык, жуқпалы; ~ое заболевание жуқпалы ауырыу.

ИНФЕКЦИЯ ж. мед. инфекция, жуқпалы.

ИНФИЛЬТРАТ м. мед. инфильтрат (организмдеги тканьлардың көлеминиң үлкейюуі хәм тығызлык пайда болыюы).

ИНФИЛЬТРАЦИЯ ж. биол., мед. 1. (протачивание) кириу, өтиу; 2. инфильтрация (организмнің тканьларына исириу продуктларының сиңюуі).

ИНФИНИТИВ м. грам. инфинитив, белгисиз, феиил.

ИНФЛЯЦИЯ ж. эк. инфляция (қағаз ақшаның көп мұғдарда шығарылуы нәтижесинде пұлдың бақасының кемип қалыюы).

ИНФОРМАТОР м. информатор, хабарлаушы.

ИНФОРМАЦИОННЫЙ прил. информация..., информациялык; ~ое бюро́ информация бюросы; ~ое сообщение информациялык хабар.

ИНФОРМАЦИЯ ж. информация, хабар, билдириу, мағлыұмат; газетная ~я газеталық информация; получить ~ю мағлыұмат алыу; дать ~ю информация берюу.

ИНФОРМБЮРО с. (информационное бюро) информбюро (информациялык бюро).

ИНФОРМИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что, о чем информация берюу, хабар берюу, хабарлау, билдириу, мағлыұмат берюу; ~кого-л. о положении дел ислердиң жағдайы хаққында хабарлау.

ИНФРАКРАСНЫЙ прил.: ~е лучи́ физ. инфрақызыл сәулелер.

ИНФУЗОРИЯ ж. инфузория (тек ғана микроскоп пенен көриуге болатуғын сүјдә жасайтуғын жүдә майда бир клеткалы жанлик).

ИНЦИДЕНТ м. инцидент, ұақыя, хәдийсе, қақлығыс; пограничный ~ шеғарадағы ұақыя; ♦ ~ исчерпан гәп питти, ис дүзелди.

ИНЪЕКЦИЯ ж. мед. инъекция, дәри жиберюу, дәри салыу; сделать ~ю инъекция жасау, дәри жиберюу.

ИОН м. физ. ион (электр зарядлы атом).

ИОНИЗАЦИЯ ж. физ. ионизация (ионлардың пайда болыюы).

ИОНИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что, физ. ионизациялау, ионизация етиу.

ИОННЫЙ прил. физ. ион..., ионлы; ~ая теория ион теориясы.

ИОНОСФЕРА ж. физ. ионосфера (атмосфераның жоқарғы бөлеги).

ИПОТЕКА ж. эк. ипотека (капиталистлик еллерде мүлклерди гиреуге қойып алынған қарыз пұл).

ИПОТЕЧНЫЙ прил. эк. ипотекалык; ~ банк ипотекалык банк.

ИППОДРОМ м. ипподром (ат шабысуы орны).

ИПРИТ м. хим. иприт (ујландырғыш зат).

ИРАНИСТ м. иранист (иранистика бойынша қаниге).

ИРАНИСТИКА ж. иранистика (Иран тиллерин хәм мәдениатын изертлейтуғын илимлердиң жыйынтығы).

ИРАНСКИЙ прил. Иран..., иранлык; ~е языки иран тиллери.

ИРАНЦЫ мн. (ед. иранец м., иранка ж.) иранлылар, персианлар (Иранның тийкаргы халқы).

ИРИДИЙ м. иридий (химиялык элемент).

ИРИС м. ирис (гүл).

ИРИС м. ирис (конфеттиң бир түри).

ИРЛАНДСКИЙ прил. Ирландия..., ирландиялы, ирландиялык, Ирландияның...

ИРЛАНДЦЫ мн. (ед. ирландец м., ирландка ж.) ирландиялылар (Ирландияның тийкаргы халқы).

ИРОНИЗИРОВАТЬ несов. над кем-чем кек етип сөйлеу, тийгизип сөйлеу, қағып сөйлеу, шымшып сөйлеу, мысқыллау.

ИРОНИЧЕСКИЙ прил. ирониялык, кек етип, тийгизип, қағып, мыскылы; ~ая улыбка мыскылы күлкі, кек етип күліу.

ИРОНИЯ ж. ирония, кек етиу, тийгизип сөйлөу, ермек, мыскыл; ◇ ~ судьбы төгдирдиң тамашасы.

ИРРАЦИОНАЛЬНЫЙ прил. 1. филос. иррациональды, иррациональлық (ақылы-ой жетпес, түсіндирип болмайтуғын); 2. мат. иррациональлық, өлшенбейтуғын (пүтин ҳам бөлшек санлар арқалы көрсетилмейтуғын); ~е чісла иррациональлық санлар.

ИРРЕАЛЬНЫЙ прил. реальсиз, турмыста болмаған, хақыйқат емес, хақыйқатта жоқ.

ИРРЕГУЛЯРНЫЙ прил. регулярлы емес, турақлы емес; ◇ ~е войска турақлы емес әскерлер.

ИРРИГАТОР м. с.-х. ирригатор, мурап.

ИРРИГАЦИОННЫЙ прил. с.-х. сууғарыу... ирригациялық, ирригация...; ~ая система сууғарыу системасы, ирригация системасы.

ИРРИГАЦИЯ ж. с.-х. сууғарыу, ирригация.

ИС приставка, үнсиз дайысызлардың алдында киздиң орнына жазылады, мыс.: испечь пирсиу.

ИСК м. юр. талап, дау; граждáнский ~ граждáнлық талап арзасы; предъявить ~ талап арзасын беріу.

ИСКАЖАТЬ несов. см. искажить.

ИСКАЖАТЬСЯ несов. см. искажиться.

ИСКАЖЕНИЕ с. 1. (действие) бурмалау, бузып көрсетиу, бурмалап көрсетиу, надурьс көрсетиу; 2. (ошибка) қөте, жаңылыс, надурьслық; грубое ~ текста текстти оғада турпайы қөтелестирип жиберіу.

ИСКАЖЕННЫЙ 1. прич. от искажить; 2. прил. (неправильный, ошибочный) бурмаланған, бузылған, бузылып көрсетілген, надурьс; 3. прил. (о лице, наружности) түси бузылған, реңки бузылған, әпшері қашқан, түси қашыу, сықылы қашқан.

ИСКАЗИТЬ сов. что 1. (извратить) бурмалау, бузып көрсетиу, бурмалап көрсетиу, надурьс көрсетиу; ~ факты фактларды бурмалау; 2. (лицо, наружность) түсин бузыу, реңкин бузыу, түсин өзгертиу, әпшері қашыу, түси қашыу, сықылы қашыу; боль ~ла ебо лицо ауырыу оның сықылын қашырып жиберипти.

ИСКАЗИТЬСЯ сов. 1. (измениться, извратиться) бурмаланыу, бузылып көрсетиліу, бурмаланып көрсетиліу, надурьс көрсетиліу; 2. (о лице, наружности) түси бузылыу, реңки өзгеріу, әпшері қашыу, түси қашыу, сықылы қашыу; ебо лицо ~лось от боли ауырыудан оның түси өзгеріп кетти.

ИСКАЛЧЕННЫЙ 1. прич. от искалчить; 2. прил. (изуродованный) майып етилген, майып болған, жарымжан болып қалған; 3. прил. перен. бузылған; ~ая жизнь бузылған турмыс.

ИСКАЛЧИВАТЬ несов. см. искалчить.

ИСКАЛЧИТЬ сов. 1. кого-что (сделать калекой) майырыу, майып етиу, жарымжан

етиу; 2. что, разг. (испортить, сломать) бұлдириу, заялау, харап етиу, пыт-шыт қылыу; 3. кого-что, перен. (нравственно изуродовать) бузыу, жолдан шығарыу.

ИСКАЛЧИТЬСЯ сов. майып болыу, майырылып қалыу.

ИСКАЛЫВАТЬ несов. см. исколоть.

ИСКАЛЫВАТЬСЯ несов. см. исколоться.

ИСКАНИИ с. 1. (действие) излеу, қыдырыу, қарау; 2. мн. искания изленіу, жаңалық излеу; творческие ~я творчестволық изленіулер.

ИСКАТЕЛЬ м. излеуши, қыдырыушы; ~ приключений әжайып ұақыялар излеуши адам.

ИСКАТЬ несов. кого-что излеу, қыдырыу, қарау; ~ нужную книгу керек китапты излеу; ◇ ~ спасения кутылыулы гөзлеу; ~ повод сылтау излеу, бөне излеу; ~ глазами кого-что-л. көриуге тырысыу; ~ совета у кого-л. бирей менен кеңесіу, бирей менен ойласыу.

ИСКЛЕВАТЬ сов. 1. кого-что (изранить клювом) шоқып таслау, шоқып жаралап таслау; 2. что (сбросить всё) шоқып жеп қойыу; кұры ~ли всё зерно тауықлар барлық дөнди жеп қойды.

ИСКЛЮЧАТЬ несов. см. исключать.

ИСКЛЮЧАЯ предлог с род. п. (кроме, за исключением) басқа, қоспағанда, есапламағанда; ~ меня меннен басқа, мени қоспағанда; все, ~ одного бирейуинен басқасы бәри.

ИСКЛЮЧЕНИИ с. 1. (действие) шығарыу, шығарып таслау; ~е из списков дизимнен шығарыу; 2. (отступление от правил) айрықшалық, ерекшелік, айырым, басқа; в виде ~я айрықшалық ретінде, айырым түрде; все без ~я бирейу қалмастан бәри; за ~ем =дан, =ден, *тан, *тен, *нан, *нен басқасы, бөтени; все работали, за ~ем Ахмета Ахметтен басқасы бәри жұмыс иследи.

ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО 1. нареч. (резвычайно) айрықша, артықмаш, күтө, жүдө, оғада; ~ интересная книга айрықша қызық китап; 2. в знач. частицы (лишь, только) тек ғана, жалаң, тек, гиле, ылғый, ең бир; премии получили ~ отличники сыйлықты ылғый айрықша оқыйтуғынлар алды.

ИСКЛЮЧИТЕЛЬНОСТЬ ж. 1. (особенность) айрықшалық, ерекшилік, өзгешілік, сийреклік; ~ явления ұақыяның сийреклиги; 2. (обособленность, замкнутость) артықмашлық, артықлық.

ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ прил. 1. (являющийся исключением, особый) айрықша, ерекше, өзгеше, айырым; ~е полномочия айрықша ұәкилик, күшлер; ~е законы айрықша законлар, айырым заңлар; 2. (редкий, небывалый) айрықша, сийрек; ~й слұчай сийрек ұақыя, сийрек жағдай; у него ~й ум оның ақылы айрықша.

ИСКЛЮЧИТЬ сов. 1. кого-что шығарыу, шығарып таслау; ~ить из списков дизимнен шығарыу; 2. что (не допустить) жоһыу, болдырмау; это ~ено буньд боляуы мүмкин емес.

ИСКОВЕРКАННЫЙ 1. *прил.* от *исковеркать*; 2. *прил.* бузылган, бүлінген, бүлдирилген, сынган, ұайран болған; ~ая машина бүлінген машина; 3. *прил. перен.* (*нравственно изуродованный*) майырылған, бузылған, жолдан шыққан.

ИСКОВЕРКАТЬ *сов. кого-что* 1. (*изломать, испортить*) бузыу, бүлдириу, сындыруу, ұайран етиу; 2. *перен.* (*нравственно изуродовать*) майыруу, бузыу; ~ жизнь турмысты бузыу.

ИСКОВЕРКАТЬСЯ *сов. разг.* бузылыу, бүлдирилиу, ұайран болыу, сындырылыу.

ИСКОВОЙ *прил. юр.* дауласыу..., излениу..., талап етиу...; ~е заявление излениу арзасы, талап етиу арзасы.

ИСКОЛЕСИТЬ *сов. что, разг.* айланып шығуу, гезип шығуу, аралау; он ~л весь Крым ол пүткіл Қырымды аралап шықты.

ИСКОЛОТИТЬ *сов. кого-что, разг.* жастау, жениу, сабау, уруу.

ИСКОЛОТЬ *сов. кого-что, чем* шаншыу, түйреу, тығып алыу, тырнап таслау.

ИСКОЛОТЬСЯ *сов.* шаншылыу, түйрелиу.

ИСКОМЫЙ *прил.* 1. (*требуемый*) талап етилетуғын, излеген; 2. *мат.* изленип отырған, излениуші; ~ая величина изленип отырған шама.

ИСКОНН *нареч. уст.* көптен бери, баяғыдан бери, әлде қашан, әзелден, атам заманнан; *этот порядок существовал* ~ бул тәртип көптен бери өмир сүрип киятыр.

ИСКОННЫЙ *прил.* көптен берги, әзелги, әлде қашанғы, атам заманғы, жергиликли; ~ сибиряк жергиликли сибирьли.

ИСКОПАЕМЫЙ *прил.* 1. (*добываемый из недр*) қазып алынатуғын, қазып шығарылатуғын (*жер астынаи*); ~е минералы қазып алынатуғын минераллар; 2. *в знач. сущ. мн.* ископаемые кенлер, қазындылар; *полезные* ~е пайдалы кенлер, пайдалы қазындылар; 3. *геол.* қазып алынған, қазып табылған; ~е животные қазып алынған хайуанлар; 4. *в знач. сущ. с.* ископаемое қазып алынған хайуан.

ИСКОПАТЬ *сов. что* қазып таслау, қазып шығуу; он ~л весь двор ол үй капталындағы жердің бөрин қазып шықты.

ИСКОРЕНЕНИЕ *с.* жойыу, туп-тамырынан құртыу, сапластыруу, туқым құрт етиу; ~е предассудков ески жат үрп-әдеттерди жойыу.

ИСКОРЕНИТЬ *сов. что* жойыу, жоқ етиу, туп-тамырынан жоқ етиу, туп-тамырынан құртыу, сапластыруу, туқым құрт етиу; ~е недостатки кемшиликтерди жоқ етиу.

ИСКОРЕНИТЬСЯ *сов.* жойылыу, жоқ болыу, туп-тамырынан жоқ болыу, сапластырылыу, туқым құрт болыу; *эти предассудки давно уже* ~лись бул жат ески үрп-әдеттер қашан ақ жоқ болды.

ИСКОРЕНЯТЬ *несов. см.* искоренить.

ИСКОРЕНЯТЬСЯ *несов. см.* искорениться.

ИСКОСА *нареч.* қыя, қыялап, қыйығы менен; *поглядывать* ~ көздің қыйығы менен қарау.

ИСКРА *ж.* 1. ушқын, от; *всечь* ~у из камня тастан ушқын шығаруу, тастан от шығаруу; 2. (*сверкающая частица*) жалтымды, ушқын, сәуле; алмазные ~ы алмаздың сәулелери; 3. (*проблеск*) белги, нышан, ушқын; ~а таланта таланттың белгиси; ~а надежды үмит ушқыны; *электрическая* ~а электр ушқыны; *заронить* ~у дәртин қозғау; ~ы из глаз посыпались көзинен от шықты.

ИСКРЕНИЕ *с. тех.* ушқынланыу, ушқын шашырау, ушқын шығаруу.

ИСКРЕННЕ *нареч.* шын, шын жүректен, шын кеуілден, хадал, хақ нийетпенен.

ИСКРЕННИЙ *прил.* шын, шын жүректен, шын кеуілди, хадал, хақ нийетли; ~ая радость шын қууаныш; ~ая благодарность шын жүректен алғыс; ~ий человек хадал адам.

ИСКРЕННОСТЬ *ж.* шын жүреклилик, шын кеуиллик; хадаллық, хақ нийетлилик, хақ кеуиллилик; *говорить с большой* ~ю жүде хақ кеуили менен сөйлеу.

ИСКРИВИТЬ *сов. что* майыстыруу, иймейтиу, қыйсайтыу.

ИСКРИВИТЬСЯ *сов.* майысыу, иймейиу, қыйсайыу.

ИСКРИВЛЕНИЕ *с.* 1. (*действие*) майысыу, иймейиу, қыйсайыу; 2. (*место*) қыйсайған жер; 3. *перен.* бурмалау, бурмалануу; ~ политической линии сиясий жолды бурмалау.

ИСКРИВЛЯТЬ *несов. см.* искривить.

ИСКРИВЛЯТЬСЯ *несов. см.* искривиться.

ИСКРИТЫЙ *прил.* ушқынлы, жылтылдаған, шағылысқан; *мөлдиреген (о вине).*

ИСКРИТЬСЯ, **ИСКРИТЬСЯ** *несов.* ушқынлаған, жылтырау, шағылысыу; *мөлдиреу (о вине); снег* ~лся на солнце қар күнге шағылысты.

ИСКРОВОЙ *прил.* ушқын..., ушқынлы.

ИСКРОГАСИТЕЛЬ *м. тех.* ушқын өширгіш, ушқын қақтақ.

ИСКРОМЕТНЫЙ *прил.* 1. (*сверкающий*) жарқылдаған, ушқынлы, ушқынлап тұрған; 2. *перен.* (*яркий, сверкающий*) ашық жаудыраған; ~ взгляд жаудыраған көз қарас.

ИСКРОМАТЬ *сов. что, разг.* қыйқым-қыйқым етип таслау, туұрап таслау, майдалап таслау.

ИСКРОУЛОВИТЕЛЬ *м. см.* искрогаситель.

ИСКРОШИТЬ *сов.* 1. *что, разг.* туұрау, усатып таслау, майдалап таслау, ууатыу, ~ хлеб нанды усатып таслау; 2. *кого-что, перен. разг.* (*саблями, шашками*) шауыш таслау, туұрау.

ИСКРОШИТЬСЯ *сов.* туұралыу, усатылыу, майдаланыу, ууатылыу.

ИСКУПАТЬ I *сов. кого* шомылдыруу; ~ ребенка баланы шомылдыруу.

ИСКУПАТЬ II *несов. см.* искупить.

ИСКУПАТЬСЯ I *сов. разг.* шомылыу, сууға түсиу; ~ в реке дәрьяға шомылыу.

ИСКУПАТЬСЯ II *несов. см.* искупиться.

ИСКУПИТЕЛЬНЫЙ *прил.* кеширетуғын, гүнаны жууарлық.

ИСКУПИТЬ сов. что жууыу, өтеу; ~ свою вину өзиниң гүнасын жууыу, өзиниң гүнасын өтеу.

ИСКУПИТЬСЯ сов. жууылыу, өтелиу.
ИСКУПЛЕНИЕ с. жууылыу, өтелиу; ~ вины гүнаның жууылыуы.

ИСКУСАТЬ сов. кого-что тислеп алыу, қауып алыу, шағып алыу; егө ~ ла собака оны ийт тислеп алды, оны ийт қауып алды.

ИСКУСИТЕЛЬ м. азғырыушы, жолдан тайдырыушы, жолдан шығарыушы.

ИСКУСИТЕЛЬНИЦА женск. от искуситель.

ИСКУСИТЬ сов. см. **искушать**.

ИСКУСНИК м. разг. уста, шебер.

ИСКУСНИЦА женск. от **искусник**.

ИСКУСН|ЫЙ прил. 1. (умелый) шебер, уста; ~ый стрелок шебер мерген; 2. (мастерски исполненный) шебер исленген, шеберлик исленген; ~ая работа шебер исленген жумыс.

ИСКУССТВЕННО нареч. жасалма, жасалма түрде.

ИСКУССТВЕННОСТЬ ж. 1. жасалмалық, қолдан исленгенлик; 2. (притворность) жегилик, жорталық.

ИСКУССТВЕНН|ЫЙ прил. 1. жасалма, қолдан исленген; ~ый шёлк жасалма жипек; ~ый спутник Земли Жердің жасалма жолдасы; 2. (притворный, неискренний) жөги, жорта; ~ый смех жөги күлки; ◇ ~ое дыхание мед. қолдан дем алдыру; ~ое питание мед. қолдан тамақландыру.

ИСКУССТВО с. 1. искусство, көркем өнер; **изобразительное** ~о көркем өнери; **произведение** ~а искусство шығармасы; 2. (умение, мастерство) өнер, шеберлик, ұсталық; **военное** ~о урыс өнери; с **большим** ~ом үлкен ұсталықпен (бир нәрсені ислеу); **владеть** ~ом рөчи сөз шеберлигине иие болуу, шешенликти үйрениу; ◇ **из любви к** ~у исти сүйгенликтен; **по всем правилам** ~а жүдө пұқта, хэмме майда-шүйделерин еске алып.

ИСКУССТВОВЕД м. искусство изертлеушисп.

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ с. искусство изертлеу илими.

ИСКУССТВОВЕДЧЕСКИЙ прил. искусство изертлеу..., искусство изертлеушлик.

ИСКУСЫВАТЬ несов. см. **искусать**.
ИСКУШАТЬ несов. кого-что азғыруу, жолдан шығаруу, басын айландыруу; ◇ ~ судьбу тағдирди сынап көриу, тәуекел етиу.

ИСКУШЕНИ|Е с. азғыруу, жолдан шығаруу, басын айландыруу; **вводить в** ~е басын айландыруу; **поддаться** ~ю алданыу, басы айланыу.

ИСКУШЕНН|ЫЙ 1. прич. от **искусать**; 2. прил. сынапқан, басынан кеширген, сынап көрген, тәжрийбелі; ~ опытом талайды көрген, көп көрген, талайды басынан кеширген.

ИСЛАМ м. ислам, мусылман дини.

ИСЛАНДСКИЙ прил. Исландия..., исландиялық.

ИСЛАНДЦЫ мн. (ед. **исландец** м., **исландка** ж.) исландиялылар (Исландияның тийкарғы халқы).

ИСПАКОЗНИТЬ сов. что, разг. 1. (испачкать, загрязнить) патаслау, былғау, ыласлау; 2. (испортить) бузыу, бұлдириу; ~ дело исти бузыу, исти бұлдириу.

ИСПАНСКИЙ прил. Испания..., испан..., испаниялы; ~ язык испан тили.

ИСПАНЦЫ мн. (ед. **испанец** м., **испанка** ж.) испаниялылар (Испанияның тийкарғы халқы).

ИСПАРЕНИ|Е с. 1. (действие) пуулануу, пууландыруу, пууға айланыу; 2. мн. **испарения** пуу, пууға айланыушы заттар; **вредные** ~у зыялы пууланған заттар.

ИСПАРИНА ж. тер, қара тер, терлеу, шып-шып тер.

ИСПАРИТЕЛЬ м. тех. пууландырғыш (сууды дистилляция етиуши аспап).

ИСПАРИТЬ сов. что пууландыруу, пууға айландыруу; ~ воду сууды пууға айландырып жиберу.

ИСПАРИ|ТЬСЯ сов. 1. (обратиться в пар) пууға айланыу, пуулануу; **вода** ~лась суу пууға айланып кетти; 2. **перен. разг.** (исчезнуть) ғайып болуу, зымғайып болуу, жоқ болып кетиу, зымғайып болуу; он куда-то ~лся ол бир жаққа зымғайып болып кетти.

ИСПАРЕМОСТЬ ж. пуулануушылық, пууға айланыушылық.

ИСПАРИТЬ несов. см. **испарить**.

ИСПАРИТЬСЯ несов. см. **испариться**.

ИСПАЧКАТЬ сов. кого-что, чем былғап таслау, былғап алыу, патаслау, ыласлау; ~ руки чернилами қолларын сыяға былғап алыу.

ИСПАЧКАТЬСЯ сов. чем, в чём и без доп. былғанып қалуу, патас болып қалуу, ылас болып қалуу.

ИСПЕПЕЛИТЬ сов. кого-что күл қылыу, өртеп жиберу; ◇ ~ взглядом көз қарасы менен зорресин алыу.

ИСПЕПЕЛЯТЬ несов. см. **испепелить**.

ИСПЕЧЕНН|ЫЙ прич. от **испечь**; ◇ **вновь** ~ шутл. таза пәри.

ИСПЕЧЬ сов. что псирюу, жабыу, қатыруу; ~ хлеб нан жабыу.

ИСПЕЧЬСЯ сов. псирюу, псирюу, жабылыу, қатырылуу; **хлеб** хорошб ~ёкся нан жақсы болып писти.

ИСПЕЩРИТЬ сов. что, чем дағаллау, шубарлау, белгилер салып таслау; ~ поля кнйги замётками китаптың жийегин белгилер менен толтырып таслау.

ИСПЕЩРИТЬ несов. см. **испещрить**.

ИСПИСАТЬ сов. что 1. жазып болуу, жазып толтыруу, жазып пикерюу; ~ целую тетрадь путин бир дәптерди жазып толтыруу; 2. (истратить) жазып тауысуу, жазып тамам қылыу; ~ карандаш қәлемди жазып тамам қылыу.

ИСПИСА|ТЬСЯ сов. разг. 1. жазылып тауысылуу, жазылып тамам болуу; **карандаш** ~лся қәлем жазылып тамам болды; 2. **перен.** (о писателе и т. п.) жаза алмай-туғын болып қалуу, жазыушылық уқыбын жоғалтыу, дәретте алмайтуғын болуу.

ИСПИСЫВАТЬ *несов. см. исписать.*

ИСПИСЫВАТЬСЯ *несов. см. исписаться.*

ИСПИТОЙ *прил. разг. жудеген, азган, шаршаған, болдырған; ~е лицо болдырған түр, болдырған түс.*

ИСПИТЬ *сов. что, чего, разг. ишип қойыу, ишип болыу; ◇ ~ чашу страданий қайғы шегіу, қайғыға батыу.*

ИСПОВЕДАНИЕ *с. рел. динге кириу, дин жолына түсіу.*

ИСПОВЕДАТЬ *сов. и несов. уст. см. исповедовать.*

ИСПОВЕДАТЬСЯ *сов. разг. см. исповедоваться 1.*

ИСПОВЕДОВАТЬ *сов. и несов. 1. кого церк. (подвергать исповеди) тәубе еттириу, тәубеге келтириу; 2. кого, перен. (распращивать, выпытывать) сорастырыу; 3. только несов. что диннің жолын тутыу, динге исениу, бир пикирге, шын бериліу; ~ ислам ислам динине исениу; 4. что, кому, перен. (чистосердечно признаться) сырын айтыу, кеулиндегин айтыу.*

ИСПОВЕДОВАТЬСЯ *сов. и несов. 1. кому, у кого, церк. (покаяться на исповеди) тәубе етиу, тәубе қылыу, тәубеге келиу; 2. кому, перед кем, перен. (чистосердечно признаться) ишки сырын айтыу, кеулиндегин айтыу.*

ИСПОВЕДЬ *ж. 1. церк. тәубе етиу, тәубе қылыу, тәубеге келиу; 2. перен. (чистосердечное признание) айтылған ишки сыр, шын кеуіл.*

ИСПОДВОЛЬ *нареч. разг. кем-кемнен, ақырын, әсте-ақырын; ~ подготовиться к отъезду әсте-ақырын кетиуге таярлық көриу.*

ИСПОДЛОБЬЯ *нареч. қабағын үйип, көз астынан, аларып, маңлайын үйип; глядеть ~ маңлайын үйип қарау.*

ИСПОДТИШКА *нареч. астыртын, жасырын, сездирмей, билдирмей; действовать ~ астыртын хәрекет етиу.*

ИСПОКОН: ~ веку, ~ веков әйеменен бери, атам заманнан бери.

ИСПОЛИН *м. палуан, батыр; дәу, алып; ◇ ~ы науки уллы илимпазлар, атақлы илимпазлар.*

ИСПОЛИНСКИЙ *прил. оғада үлкен, удлы, жүдә ири, нәхән; человек ~ого роста оғада узын адам.*

ИСПОЛКОМ *м. (исполнительный комитет) исполком (атқарыу комитети).*

ИСПОЛНЕНИЕ *с. 1. атқарыу, жүзеге асырыу, орынлау, бежеріу, орынланыу; ~е приказаний бұйрықтың орынланыуы, бұйрықты орынлау; проверка ~я орынланыуын тексеріу; привести в ~е жүзеге асырыу, орынлау; приступить к ~ю своих обязанностей миннетін атқарыуға кирису; 2. атқарыу, ойнау, орынлау; ~е народных песен халық қосықларының атқарылуы; ◇ во ~ чего-л. бир нәрсені орынлау мақсатінде.*

ИСПОЛНЕННЫЙ *1. прич. от исполнить; 2. прил. толы, тасқан, бөленген; ~ энергия жигерге толы, ғайраты тасқан, ғайратқа бөленген; ~ гордость мақтанышқа бөленген.*

ИСПОЛНИМЫЙ *прил. орынланатуғын, орынланарлық, орынланажақ; легко ~ое желание аңсат орынланатуғын тидек.*

ИСПОЛНИТЕЛЬ *м. 1. орынлаушы, атқарыушы, бежеріуші; судебный ~ юр. суд орынлаушысы; 2. атқарыушы, айтыушы, ойнаушы, шертиуші; ~ народных песен халық қосықларын атқарыушы.*

ИСПОЛНИТЕЛЬНИЦА *женск. от исполнитель.*

ИСПОЛНИТЕЛЬНОСТЬ *жс. орынлағышлық, искерлік.*

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ *прил. 1. атқарыушы, бежеріуші, әмелге асырыушы, жүзеге асыратуғын; ~ая власть атқарыушы хукимет; ~ый комитет см. исполком; 2. (добросовестный, старательный) уқыплы, орынлағыш, искер; ~ый работник орынлағыш хызметкер; ◇ ~ый лист юр. хуким қағазы, бұйрық қағазы.*

ИСПОЛНИТЬ *сов. что 1. (выполнить) атқарыу, орынлау, жүзеге асырыу, бежеріу; ~ поручение тапсырманы орынлау; ~ чью-л. просьбу бирейдің өтিনিшин орынлау; ~ обещание үдәні орынлау; ~ приказ бұйрықты орынлау; 2. атқарыу, айтыу, ойнау, шертиу, орынлау; ~ песню қосық айтыу.*

ИСПОЛНИТЬСЯ *I сов. 1. (осуществиться) атқарылуы, орынланыу, жүзеге асыу, жүзеге асырылуы, бежерілуі; моё желание ~лось меня телегим орынланды; 2. (о годах) толыу, шығыу; мальчику ~лось десять лет бала он жасқа толды; ~лось сто лет с тех пор, как... бери жүз жыл толды.*

ИСПОЛНИТЬСЯ *II сов. чего, чем (наполниться) бөленіу, толыу, бел байлау; моё сердце ~лось радостью меня жүрегим қуанышқа толды; ~ться решимости бел байлау.*

ИСПОЛНЯТЬ *несов. см. исполнить; она ~ет первые роли ол биринши рольлерди атқарады, ол басшы рольлерди атқарады.*

ИСПОЛНЯТЬСЯ *I несов. см. исполнить-ся I.*

ИСПОЛНЯТЬСЯ *II несов. см. исполниться II.*

ИСПОЛНЯЮЩИЙ *прич. от исполнять; ~ обязанности директора директордың ұазыйпасын атқарыушы.*

ИСПОЛОСОВАТЬ *сов. разг. 1. что (изрезать) тилким-тилким етиу, жолақ-жолақ қылыу; 2. кого (избить — кнутом и т. п.) сабау, ерим-еримін шығарыу, дақ салыу.*

ИСПОЛУ *нареч. ист. жарымға, жарымға, жартысына, тең жары; арендовать землю ~ жерди жарымға ислеуге алыу; работать ~ тең жарыға ислеу.*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ *с. пайдаланыу, мәплениу.*

ИСПОЛЬЗОВАТЬ *сов. и несов. кого-что пайдаланыу, мәплениу; ~ кого-л. на работе бирейди жұмыста пайдаланыу; ~ чей-л. опыт бирейдің тәжрийбесинен пайдаланыу, бирейдің тәжрийбесинен мәплениу; ~ случай ұақыттан пайдаланыу, пайттан мәплениу; ~ все возможности барлық*

мүмкиншиликлерди пайдаланыу, барлык мүмкиншиликлерден пайдаланыу.

ИСПОЛЬЗОВАТЬСЯ сов. и несов. (находить применение) пайдаланылыу, пайдага асырылыу.

ИСПОЛЬЩИК м. *ист.* ярымшы, ярымга ислейтуғын жалшы.

ИСПОЛЬЩИНА ж. *ист.* ярымшылык (жер ректасының бир түри).

ИСПОРТИТЬ сов. 1. что бүлдириу, бузыу, заялау, истен шығару; ~ машинну машинаны истен шығару; ~ книгу китапты бүлдириу; 2. что бузыу, теменлету; ~ отношения қатнасықты бузыу; ~ здоровье ден саулықты бузыу; 3. кого-что (нароственно) бузыу, алжытуу, азғыруу, жолдан шығаруу.

ИСПОРТИТЬСЯ сов. 1. бүлинуу, бузылыу, заяланыу, истен шығу; мой часы ~ лись менің саатым бузылып қалды; 2. бузылыу, теменлеу, нашарланыу; погода ~ лась хауа райы бузылды; 3. (нароственно) бузылыу, алжыу, жолдан шығуу.

ИСПОРЧЕННОСТЬ ж. бузықлық, бузылғанлық, алжығанлық жолдан шыққанлық.

ИСПОРЧЕННЫЙ 1. *прич.* от испортить; 2. *прил.* (пришедший в негодность) бузылған, бүлінген; зая болған; ийисленген (о мясе); ~ый замоқ бузылған қулп; 3. *прил.* бузылған, теменленген, нашарланған; ~ые отношения бузылған қатнасықлар; 4. *прил.* (с дурными наклонностями) бузық, бузылған, алжыған, жолдан шыққан; ~ый зуб кесел тис.

ИСПРАВИМЫЙ *прил.* дүзелетуғын, дүзетилетуғын, дүзетіуге болатуғын, оңланатуғын, жөнелетуғын, жөнлеуге болатуғын; это дело ~о бул дүзелетуғын ис.

ИСПРАВИТЕЛЬНО-ТРУДОВОЙ *прил.* юр. мийнет пенен тәртипке салыу, мийнет пенен дүзеу; ~ые работы мийнет пенен дүзеу жұмыслары.

ИСПРАВИТЕЛЬНЫ *прил.* дүзеу, оңлау, жөнге салыу; ~е меры дүзеу ылажалары.

ИСПРАВИТЬ сов. 1. что (починить) дүзеу, дүзетіу, оңлау; ~ замоқ қулпты оңлау; ~ трактор тракторды дүзетіу; 2. кого-что дүзеу, дүзетіу, дурыслау, жөнлеу; ~ ошйбку қәтени дүзеу; ~ характер минезин дүзеу.

ИСПРАВИТЬСЯ сов. дүзелиу, дүзелип кетіу, жөнеліу; он, несомненно, ~ся ол гүдиксиз дүзелип кетеди.

ИСПРАВЛЕНИ *Е с.* 1. дүзеу, дүзелиу, дүзетіліу, оңланыу, оңлау; ~е механизма механизмди оңлау; 2. дүзетіу, дурыслау, жөнлеу, жөнеліу; ~е ошйбок қәтелерди жөнлеу; 3. (поправка) дүзетіу; внести ~я в текст текстке дүзетіу киргизіу.

ИСПРАВЛЯТЬ несов. см. исправить.

ИСПРАВЛЯТЬСЯ несов. см. исправиться.

ИСПРАВНИК м. *уст.* исправник (патша Россиясындағы уездик полицияның баслығы).

ИСПРАВНО нареч. разг. дүзиу, дурыс, оңлап, саз; машина рабтает ~ машина саз ислеп тур.

ИСПРАВНОСТЬ *ж.* дүзиулік, дурыслық, сазлық, саз болыушылық, кемшиликсизлік; ~е механизма механизмнің саз болыуы; в полной ~и сап-саз; ~е платёжэй өз уақтында төлеу.

ИСПРАВНЫЙ *прил.* дүзиу, дурыс, саз, кемшиликсиз; ~ мотор саз мотор.

ИСПРАЖНЕНИЕ с. 1. (действие) майданға шығу, далаға шығу, ишти босатуу, дәретке отыруу, майданлау; 2. мн. испражняния үлкен дәрет.

ИСПРАЖНЯТЬСЯ несов. майданға шығу, далаға шығу, ишти босатуу, дәретке отыруу, майданлау.

ИСПРОБОВАТЬ сов. что 1. (испытать) тексерип көриу, сынап көриу; ~ новую машину таза машинаны сынап көриу; 2. (попробовать) дәмін көриу, татып көриу; 3. (на собственном опыте) бастан өткеріу.

ИСПУГ м. қорқыу, қорқынып, шоршыу, үркіу; с ~у қорққаныш; в ~е қорқып, қорқып жүрип, қорқынышта.

ИСПУГАННО нареч. қорқып, қорқынышлы түрде, қорққан түрде, шоршып, үркіп, зәрреси ушып.

ИСПУГАННЫЙ 1. *прич.* от испугать; 2. *прил.* қорққан, шоршыған, зәрреси ушқан; үркікен (о животных); ~й ребёнок қорқып қалған бала; ~е глаза қорыққан көзлер.

ИСПУГАТЬ сов. кого-что қорқытуу, үркітуу, шоршытуу.

ИСПУГАТЬСЯ сов. кого-чего и без доп. қорқып кетіу, шоршып кетіу, зәрреси ушып кетіу, жаны қалмау, үркіп кетіу, үркіну.

ИСПУСКАТЬ несов. см. испустить; ~ запах ийис шығаруу, сасытуу, мұңкитіу (дурно пахнут); хош ийис шығаруу (благоухать); ~ лучи нур таратыу, нур шашыу.

ИСПУСТИТЬ сов. что жайыу, таркатыу, аңқытуу, шығаруу; ~ вздох дем шығаруу; ~ крик бакыруу, шығыруу, қышқыруу; ~ дух жан тапсыруу, қазаланыу, өліу, қайтыс болыу.

ИСПЫТАНИ *Е с.* 1. (проверка) сынау, сынап көриу, сынап қарау, сынақтан өткеріу; ~е машины машинаны сынап көриу; 2. сынау, сынақ, имтихан; приёмные ~я қабыл етіу имтиханы; вступительные ~я кириу имтиханлары; 3. перен. (жизненные трудности, невзгоды) қыйыншылық жағдай, бахтысызлық; тяжёлое ~е қатты қыйыншылық.

ИСПЫТАННЫЙ 1. *прич.* от испытать; 2. *прил.* сыналған, исенімлі, сынап көрилген; ~ый друг сыналған дос, исенімлі дос; ~ое средство сыналған илаж.

ИСПЫТАТЕЛЬНЫЙ *прил.* сынау; ~ полёт ав. сынау ушын ушыу, сынап көриу ушын ушырылыу; ~ срок сынау мүдети.

ИСПЫТАТЬ сов. 1. кого-что (проверить) сынап көриу, сынақтан өткеріу; ~ новую конструкцию самолёта самолёттың жаңа конструкциясын сынап көриу; 2. что (пережить, осудить) бастан кешіриу; ~ страх қорқынышты бастан кешіриу;

~ боль аўырсынуй, аўырыўды бастан кеширю; ~ **удовольствие** рехәтлени; ~ **угрызения** совести қысылып уялыў, хужданы шыдамай уялыў; ~ **горе** қайғы шегий, қайғыны бастан кеширю; ◇ ~ на **собственном опыте** өз тәжрийбесинде көриў.

ИСПЫТУЕМЫЙ прил. 1. сыналатуғын, сынап көрилетуғын, сыналғышы, сынап көрилип отырған; 2. в знач. суц. м. **испытываемый** и ж. **испытываемая** сыналғышы, сынап көрилиўши, сыналғып отырған.

ИСПЫТУЮЩЕ нареч. сынап, тигилип; ~ **смотреть на кого-л.** бирерге тигилип нәзер салыў.

ИСПЫТУЮЩИЙ прил. сынаўшы, сынаған, тигилип қараған; ~ **взгляд** тигилип қараған көз қарас, сынап қараған көз қарас.

ИСПЫТЫВАТЬ несов. см. **испытать**; ~ **недостаток** в чём-л. бир нәрседен кемшилик шегий.

ИССЛЕДОВАНИЕ с. 1. изертлеў, тексерю; ~ **местности** белгилн орынды изертлеў; ~ **крови** қан тексерю; ~ **больного** наўқасты тексерю; 2. (**научный труд**) илимий ис, илимий мийнет, илимий жумыс, изертлеў; ~ **по русскому языку** рус тили бойынша илимий жумыс.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬ м. изертлеўши, тексерюўши.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСК||Й прил. изертлеў, тексерю; ~ **ая работа** изертлеў жумысы; ~ **ий институт** изертлеў институты.

ИССЛЕДОВАТЬ сов. и несов. **кого-что** изертлеў, тексерю; ~ **местность** белгилн орынды изертлеў; ~ **больного** аўырыўды тексерю.

ИССОХНУТЬ сов. 1. (**высохнуть, засохнуть**) кеўип қалыў (о водоёме); куўрап қалыў (о растительности); **пруд** ~ хәўиз кеўип қалды; 2. **перен. разг.** (**исхудать**) сарғайыў; жүдеў, болдырыў, дәрманы кырыў; ~ **нуть** от тоскй ўайымнан сарғайыў.

ИСТАРИ нареч. баяғыдан бери, көптен бери, көп ўақытлардан бери, бурыннан; **так** ~ **ведётся** бурыннан усылай болып киятыр.

ИСТРАДАТЬСЯ сов. **разг.** көп жапа шегю, көп азап шегю.

ИСТРЕЛЯТЬ сов. **что** 1. (**израсходовать**) атып жоқ қылыў, атып таўысыў, атып болыў; ~ **все патроны** барлық патронды атып жоқ қылыў; 2. (**изрешетить**) атқылап таслаў, тесик-тесик қылыў.

ИСТУПЛЕНИ||Е с. шыдамай кетиў, қатты ашыўланыў, қәхәри келиў; в ~и қатты қәхәр үстинде; **довести до ~я** қатты ашыўландырыў; **прийти в ~е** қатты қәхәрлениў.

ИСТУПЛЕННОСТЬ жс. шыдамай кетиўшилик, қатты ашыўланыўшылық, қәхәрлениўшилик.

ИСТУПЛЕННЫЙ прил. шыдамай кеткен, ашыўлы, қатты ашыўланған, қәхәрленген.

ИССУШАТЬ несов. см. **иссушить**.

ИССУШИ||ТЬ сов. 1. **что** кептириў, қурғатыў; **жарá** ~ла **болбо**т ыссы батпақты қурғатты; 2. **кого** **перен.** сарғайтыў, жүде-

тиў, болдыртыў, дәрманын қуртыў; **боллезнь** ~ла **его** аўырыў оны болдыртты.

ИССЫХАТЬ несов. см. **иссохнуть**.

ИССЯКАТЬ несов. см. **иссякнуть**.

ИССЯК||НУТЬ сов. 1. (**высохнуть**) сап болыў, сарп болыў, түүселиў, сарқылыў; **источник** ~ **булак** сарқылып қалды; 2. (**исчерпаться**) таўсылыў, кетиў; **силы** ~ли күш кетти, дәрман кетти.

ИСТАПЫВАТЬ несов. см. **истоптать**.

ИСТАСКАНН||Й разг. 1. **прич.** **от истаскаться**; 2. **прил.** (**изношенный**) генерген, тозған, тозыўы жеткен; ~ **ая бубу** тозған аяқ-кийим; 3. **прил. перен.** жүдеген, азған, болдырған; ~ **ое лицо** жүдеген түр, болдырған түр.

ИСТАСКАТЬ сов. **что, разг.** тоздырыў, жыртыў, сүйреп тоздырыў; ~ **шубу** тонды кийип-кийип тоздырыў.

ИТАСКАТЬСЯ сов. **разг.** генериў, тозыў, жыртылыў.

ИТЕКАТЬ несов. см. **истечь**.

ИТЕКШ||Й 1. **прич. от истечь**; 2. **прил.** өткен, бурын болған; в ~ем году өткен жылы, былтыр; **за ~ий период** өткен дәуир ишинде, өткен дәуирде.

ИТЕРЕТЬ сов. **что, разг.** 1. (**измельчить**) майдалаў, унтаў, уўатыў; ~ **ереть в порошок** 1) күлдей етип унтаў; 2) **перен.** (**расправиться с кем-л.**) жоқ қылып жиберю; 2. **сүртип** тамам қылыў, үйкелеп тамам етиў; **он** ~ **ёр всю резинку** ол өширгиштиң бәриш сүртип тамам қыды.

ИТЕРЕТЬСЯ сов. 1. (**стать потёртым**) майдаланыў, унталыў, уўатылыў; 2. **уст.** (**стереться**) өширилиў, өширлип қалыў; **написать на монете** ~ёрлась теңгеннн жазыўы өширилип қалыты.

ИТЕРЗАНН||Й 1. **прич. от истерзать**; 2. **прил.** (**израненный, измученный**) азап көрген, жәбир көрген; 3. **прил. разг.** (**изорванный**) дал-дал болған, тилким-тилким болған, жыртық-жыртық; в ~ой одежде дал-дал болған кийим кийген.

ИТЕРЗАТЬ сов. **кого-что** 1. (**изранить**) азаплаў, қыйнаў, урыў, майып етиў; 2. (**нравственно измучить**) азап берю, жәбир көрсетиў, жәбирлеў.

ИТЕРЗАТЬСЯ сов. азап көриў, қыйналыў, жәбир шегю.

ИТЕРИК м. қояншық, талма, тутқалақ.

ИТЕРИКА жс. қояншық, талма аўырыў, тутқалақ аўырыў.

ИТЕРИЧЕСКИЙ прил. 1. қояншық, талма, талмалық; ~ **припадок** талмалық тутыў, қояншық тутыў; 2. **перен.** (**нервный**) қызба; ~ **смех** ишек-силеси қатыш күлиў.

ИТЕРИЧКА женск. **от истерик**.

ИТЕРИЧНОСТЬ жс. қояншықлық, талмалық; тутқалақ.

ИСТЕРИЯ жс. 1. **мед.** истерия (**нерв аўырыўы**); 2. **перен.** (**лихорадочная деятельность**) тоपालаң, баса-бас; **военная** ~ әскерий тоपालаң.

ИСТЕР||Й 1. **прич. от истереть**; 2. **прил.** сүртилип жоқ болған, ғажалған, ысылып жоқ болған, тозған; ~ **ая монета** ысылып тозған теңге; 3. **прил. перен.**

(избитый) бурыннан мәлим, бурыннан белгилі; ~ **ые фразы** бурыннан мәлим сөзлер.

ИСТЕЦ *м. юр.* дауагер, талап етүші.

ИСТЕЧЕНИЙ *Е с.* өтиү, тамам болуу, питіу; **по ~и** мѣсяца бир ай өткеннен кейин, бир ай өткеннен соң; **за ~ем срѳка** мүддеті өткенликтен.

ИСТЪЕЧЬ *сов.* өтип кетиу, өтиу, ағыу, ағып питіу; **срок ~ек** мүддеті өтти; **~ечь крѳвоу** қансырау, қансырап өлиу.

ИСТИН *ж. с.* шын, шынлық, хақыйқат, хақыйқатлық, дурыс, нағыз; **это соотвѣтствует ~е** бул шынлыққа келеді; **в этом есть доля ~ы** бунда шынлықтың үлесі бар, бунда хақыйқатлықтың нышаны бар.

ИСТИННО *нареч. разг.* шын, хақыйқат, нағыз; ~ **талантливый человек** хақыйқат талантлы адам.

ИСТИННОСТЬ *ж.* шынлық, хақыйқатлық, дурыслық.

ИСТИНН *ый прил.* шын, хақыйқат, нағыз; **~ая правда** дуппа-дурыс; **~ый смысл** хақыйқат мәнісі; **~ый друг** нағыз дос.

ИСТИРАТЬ *несов. см.* истерѣть.

ИСТИРАТЬСЯ *несов. см.* истерѣться.

ИСТИЦА *женск. от истец.*

ИСТЛЕВАТЬ *несов. см.* истлѣть.

ИСТЛѢ *ить сов. 1. (сгнить)* ширип кетиу; **матѣрия** ~ла гезлеме ширип кетти; **2. (сгорѣть)** жанып кетиу, күйип кетиу, жанып күл болуу; **все ўги ~ли** барлық кемір жанып күл болды.

ИСТМАТ *м.* (исторический материализм) истмат (тарийхий материализм).

ИСТОК *м. 1.* саға, басланған жер, шығар жер; **~ реки** дәрьяның сағасы; **2. мн. истоки перен.** булақ; **~и науки** илиминц булағы.

ИСТОЛКОВАНИЕ *с.* мәни беріу, түсіндириу, түсиник беріу; **~ закона** законға түсиник беріу.

ИСТОЛКОВАТЕЛЬ *м.* түсіндириуші.

ИСТОЛКОВА *ть сов. что* мәни беріу, түсіндириу, түсиник беріу; **вы неvěрно ~ли мой слова** сиз менің сөзлерімди надурис түсіндиридіңіз.

ИСТОЛКОВЫВАТЬ *несов. см.* истолковать.

ИСТОЛОЧЬ *сов. что* унтақлау, унтау, түйну, тақан етиу; **~ что-л. в порошок** унтақлау.

ИСТОМА *ж.* шаршаушылық, харыушылық, хәлсиреушлик.

ИСТОМИТЬ *сов. кого-что* шаршатну, харыту, хәлсиретну; **~ ожиданием** көп күттирип шаршатну.

ИСТОМИТЬСЯ *сов.* шаршау, хару, хәлсиреу; **~ от жадды** шөлден хәлсиреу; **~ в ожидании** күте-күте шаршау, көп күтип зеригиу.

ИСТОМЛЕННЫЙ *1. прич. от истомить; 2. прил.* шаршаған, жалыққан, харыған, болдырған.

ИСТОМЛЯТЬ *несов. см.* истомить.

ИСТОМЛЯТЬСЯ *несов. см.* истомиться.

ИСТОПИТЬ *1 сов. что 1.* жағыу, от жағыу, от жағып ысыту, ысыту, қыздыру; **~ печь** печты қыздыру, печке от жағыу; **2. разг. (израсходовать)** жағып

болуу, жағып түүесіу, жағып питкеріу, жағып тауысыу; **~ кубомѣтр** дров бир кубометр отынды жағып питкеріу.

ИСТОПИТЬ *II сов. что, разг. (растопить)* еритіу; **~ все сало** тоц майды еритіу.

ИСТОПИ *таться I сов.* жанып болуу; **печь уже ~лась** печь жанып болды.

ИСТОПИТЬСЯ *II сов. (растопиться)* ертилип болуу.

ИСТОПНИК *м.* от жаққыш, от жағыушы.

ИСТОПНИЦА *женск. от истопник.*

ИСТОПАТЬ *сов. что 1. (измять ногу-ми)* басқылап таслау, женишип таслау; **2. разг. (обувь)** кийип тоздыруу, кийип генертиу; **~ сапоги** етикти кийип тоздыруу.

ИСТОПАТЬСЯ *сов. разг.* кийилип тозыу, кийилип генертиу.

ИСТОРГАТЬ *несов. см.* исторгнуть.

ИСТОРГНУТЬ *сов. что 1. (извернуть)* шығаруу, атлығыу, атлықтыруу; **2. шығаруу, пайда еттируу; ~ крик** бақыруу, қышқыруу.

ИСТОРИЗМ *м.* историзм, тарийхий (затты, құбылдысты тарийхий жақтан алып қарау).

ИСТОРИК *м.* тарийхшы.

ИСТОРИКО- *қоспа сөзлердің мәнісі бойынша «тарийхий» дегенди билдиретугын бирикши белеги, мыс.: историко-литературный тарийхий әдебиятлық.*

ИСТОРИКО-РЕВОЛЮЦИОННЫЙ *прил.* тарийхий революциялық.

ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ *прил.* тарийхий филологиялық.

ИСТОРИОГРАФ *м.* историограф (историография бойынша қанге).

ИСТОРИОГРАФИЯ *ж.* историография (тарийхий илиминің райажланыуы хам тарийхий нұсқалар жаққындағы илим).

ИСТОРИЧЕСКИЙ *прил.* тарийхий; **~ документ** тарийхий документ; **~ роман** тарийхий роман; **~ материализм** тарийхий материализм.

ИСТОРИЧНЫЙ *прил.* тарийхий, тарийхқа сәйкес.

ИСТОРИЯ *ж. 1.* тарийх; **~я СССР СССР тарийхи; дrevняя ~я** әйемги тарийх; **~я средних веков** орта әсирлер тарийхи; **естественная ~я** тәбийғый тарийх; **~я музыки** музыканың тарийхи; **2. тарийх, әнгиме; мы все знали егѳ ~ю** оның тарийхин бизлер бәрниміз билеміз; **это целая ~я** бул бир үлкен әнгиме; **3. (рассказ, повествование)** гүрриң, әнгиме; **занятные ~и** қызықлы гүрриндер; **4. разг. (присшествие)** ұақья, жағдай; **с ним произошл такая ~я** ол сондай бир ұақьяға тап болған еди; **~ вот так ~я!** әне сондай ұақья!; **вѣчная ~я!** мұдамы сондай!; **бәрхе солай!**; **~я болѣзни** кеселдің тарийхи; **войти в ~ю** тарийхта қалуу.

ИСТОСКОВАТЬСЯ *сов. по кому-чему, разг.* сағынуу; **~ по родному краю** тууылған үлкені сағынуу.

ИСТОЧАТЬ *несов. что (распространять свет, запах и т. п.)* аңқытуу, жайуу; **~ слѣзы** жас төгиу, көз жасын көл қылуу; **~ восторги** қатты қууаныу, шад болуу.

ИСТОЧИТЬ I *сов.* что I. (сточить) қайрау, жаныу, жүзин шығару; ~ть нож пышақты қайрау; 2. (престъ, проэртъ) кемириу, кемирип жеп қойу; червь ~л дерево ағашты курт жеп қойды.

ИСТОЧИТЬСЯ *сов.* қайралыу, жанылыу, жүзи шығарылыу; лёзвие ~лось алмастың жүзи шығарылды.

ИСТОЧНИК *м.* I. булақ, көз; минеральный ~ минераль булағы, минераль суулы булақ; 2. перен. дерек, булақ, көн, байлық; ~и сырьё шийки зат дереклери; ~ доход киристин дереги; знать из достоверных ~ов анық мәлимлі дереклерден билиу; неиссякаемый ~ таусылмас булақ; книга — ~ знаний книга — билим булағы; 3. (письменный памятник) жазба мийрас; обращаться к ~ам жазба мийрасларға сүйениу.

ИСТОШНЫЙ *прил.* разг. шыңғырған, ашшы, шырқыраған; кричать ~м голосом шыңғырған дауыс пенен бақыруу.

ИСТОЩАТЬ *несов.* см. истощить.

ИСТОЩАТЬСЯ *несов.* см. истощаться.

ИСТОЩЕНИЕ *с.* I. (изнурение) арықлау, жүдеу, азыу, болдыруу, хәлсиреу, күш-қуаты кетиу; полное ~ сил әбден хәлсиреу, күш-қуаты пүтнелей кетиу; нервное ~ нервлик хәлсиреу; 2. (уменьшение) таусылыу, түүесилиу, сап болыу, азайыу; ~ запасов запаслардың түүесилиуи, запастың азайыуы.

ИСТОЩЕННЫЙ I. *прич.* от истощить; 2. *прил.* (изнуренный) арық, арықлап қалған, жүдеу, жүдеп қалған, азып қалған, болдырған, хәлсиреген, күш-қуаты кеткен; 3. *прил.* (о почве) арық, күшсиз.

ИСТОЩИТЬ *сов.* I. кого-что арықлатыу, жүдетиу, аздыруу, болдыртуу, хәлсиретиу; күш-қуаты кетиу; болёзнь егё ~ла оны ауырыу жүдетти; 2. что (почву) арықлатыу, күшин кетириу; 3. что, перен. (израсходовать) таусыу, түүесиу, сарп етиу, азайтыу; ~ть запасы воды суудын запасын таусыу.

ИСТОЩИТЬСЯ *сов.* I. (изнуриться) арықлау, жүдеу, азыу, болдыруу, хәлсиреу, күш-қуаты кетиу; её силы ~лись ол хәлсиреди; 2. (о почве) арықлау, күши кетиу; 3. перен. (израсходовать) таусылыу, түүесилиу, сарп болыу; запасы ~лись запаслар таусылды.

ИСТРАТИТЬ *сов.* что I. сауыу, түүесиу, таусыу, жумсап қойыу; ~ деньги ақшаны жумсап қойыу; 2. (силы, здоровье) сарп етиу, бузыу, жоқ етиу.

ИСТРАТИТЬСЯ *сов.* сауылыу, жумсалып түүесилиу, жумсалып кетиу; я совершенно ~лся мен пүткіллей шығынланып қалдым, мен нулдан ҳақыйқат жуталдым.

ИСТРАЧИВАТЬ *несов.* см. истратить.

ИСТРАЧИВАТЬСЯ *несов.* см. истратиться.

ИСТРЕБИТЕЛЬ *м.* I. жоқ етиуши, қырыушы, қуртыушы, қыйратыушы; ~ грызунъв кемирлүшилерди қырыушы; 2. ав. истребитель; реактивный ~ реактивлик истребитель.

ИСТРЕБИТЕЛЬНЫЙ *прил.* воен. истребитель...; истребительлик; ~ая авиация истребительлик авиация.

ИСТРЕБИТЬ *сов.* кого-что жоқ етиу, қырыу, қырып жойыу, қуртыу, қыйратыу.

ИСТРЕБЛЕНИЕ *с.* жоқ етиу, қырыу, қырып жойыу, қыйрагыу.

ИСТРЕБЛЯТЬ *несов.* см. истребить.

ИСТРЕПАТЬ *сов.* что, разг. тоздыруу, тоздырып таслау, генертиу, далдалын шығарыу; ~ кнйгу китапты тоздырып таслау, китапты тоздырыу; ~ обувь аяқ кийимди тоздыруу; ◇ ~ нервы нервин бузыу, ашыуына тийиу.

ИСТРЕПАТЬСЯ *сов.* разг. тозыу, тоздырылыу, тозып қалыу, генериу, далдалы шығыу; кнйга ~лась китап тозып қалды.

ИСТРЕСКАТЬСЯ *сов.* разг. жарылыу, шатнау, шытнау.

ИСТУКАН *м.* бут; ◇ стоять ~ом хеш нәрсеге түсинбей зықкийп турыу, қақайып ағаштай болып турыу.

ИСТУПИТЬ *сов.* что өтпес етиу, жүзин қайтарыу, топыр етиу; ~ нож пышақтың жүзин қайтарып таслау, пышақты топырлап таслау.

ИСТУПИТЬСЯ *сов.* өтпейтуғын болыу, жүзи қайтыу, суу кеспей қалыу, топыр болып қалыу.

ИСТЫЙ *прил.* нақ, нағыз, шын, ҳақыйқат; ~ учёный нағыз илимпаз.

ИСТЫКАТЬ *сов.* что, чем, разг. суғып шығыу, тесип шығыу.

ИСТЯЖАНИЕ *с.* қыйнау, жаза, азап беріу, азаплау, азап-ақырет.

ИСТЯЖАТЕЛЬ *м.* қыйнаушы, жазалаушы, азаплаушы, азап-ақырет беріуши.

ИСТЯЖАТЬ *несов.* кого-что қыйнау, азап беріу, азаплау, азап-ақырет беріу, жазалау.

ИСХАЖИВАТЬ *несов.* см. исходить I.

ИСХЛЕСТАТЬ *сов.* кого-что, разг. сабап, тастау, қамшылап тастау.

ИСХЛЕСТЫВАТЬ *несов.* см. исхлестать.

ИСХЛОПОТАТЬ *сов.* что, разг. етннш етиу, сораныу, соранып алыу; ~ разрешение соранып рухсат алыу.

ИСХОД *м.* I. (результат) нәтиже, ақыбет; ~ дела истиң нәтижеси; ~ сражения сауаштың нәтижеси; 2. (конец) соңы, ақыры; на ~е дня күннің ақырында; ◇ деньги на ~е ақша таусылайын деп тур; быть на ~е таусылыуға айланыу, таусылыуға қарау.

ИСХОДАТАЙСТВОВАТЬ *сов.* что етннш етиу, соранып алыу, сорап алыу, изленип алыу.

ИСХОДИТЬ I *сов.* что аралап шығыу, айланып шығыу, қыдырып шығыу; ~ весь город пүткіл қаланы аралап шығыу, қаланың барлығын аралап шығыу.

ИСХОДИТЬ II *несов.* из чего I. (приисходит) келип шығыу, басланыу, алыныу; эти сведения ~бдят из достоверных источников бул мағлыматлар исенимлі жерден алынып отыр, бул мағлыматлар исенимлі орынлардан алынған; 2. сүйениу, тийкарланыу, негизлениу, тийкарға алыу; ~одить из фактов фактарға негизлениу.

ИСХОДИТЬ III *несов. см. изойти.*

ИСХОДН||ЫЙ *прил.* негизги, дөслепки, баслангыш; ~ый **пункт** негизги пункт; ◇ ~ая **точка зрения** негизги көз қарас; ~ый **падёж** *грам.* шығыс сеплеуі.

ИСХОДЯЩИЙ I. *прич. от исходить* II; 2. *прил.* шығыс, шығатуғын; ~ая **книга** шығыс кітабы; ~ий **номер** шығыс номері; 3. *в знач. суц. ж.* **исходящая** жиберилуіші документтер.

ИСУДАЛЫЙ *прил.* арық, жүдеген, жүдеу, азығын.

ИСУДАНИЕ *с.* арықлау, жүдеу, азыу. **ИСУДАТЬ** *сов.* азып кетиу, жүдеп қалуу, арықлап қалуу.

ИЩАРАПАТЬ *сов.* *кого-что, чем* тырнау, тырнап таслау, тырнапал таслау.

ИЩАРАПАТЬСЯ *сов.* *чем и без доп., разг.* тырналыу, тырналып қалуу.

ИЩАРАПЫВАТЬ *несов. см. ищарапать.* **ИЩАРАПЫВАТЬСЯ** *несов. см. ищарапаться.*

ИЩЕЛЕНИЕ *с.* 1. (*выздоровление*) сауалыу, тәуір болыу, айығыу; 2. (*излечение*) сауалтыу, тәуір қылыу, емлеп жазыу.

ИЩЕЛИТЕЛЬ *м.* айықтырыушы, кеселден жазыушы. шыпа беріуші.

ИЩЕЛИТЬ *сов.* *кого-что* айықтырыу, сауалтыу, жазыу, емлеу.

ИЩЕЛИТЬСЯ *сов.* айығыу, сауалыу, жазылыу, кеселден қутылыу.

ИЩЕЛЯТЬ *несов. см. исцелить.*

ИЩЕЛЯТЬСЯ *несов. см. исцелиться.*

ИЩАХНУТЬ *сов.* *разг.* жүдеу, арықлап қалуу, азып кетиу, қуры сүлдері қалуу.

ИЩЕЗАТЬ *несов. см. исчезнуть.*

ИЩЕЗНОВЕНИЕ *с.* жойылыу, жоғалыу, жоқ болып кетиу, ғайып болыу.

ИЩЕЗНУТЬ *сов.* жоғалып кетиу, жоқ болып кетиу, ғайып болыу, ғайып болып кетиу; ~ *из вида* көрінбей кетиу, көзден ғайып болыу; ~ *из поля зрения* көз алдында жоқ болып кетиу; ~ *в толпе* көптің арасына сиңіп көрінбей кетиу.

ИЩЕРКАТЬ, ИЩЕРКАТЬ *сов. что, разг.* сызып-сызып таслау, шыжбайлап таслау; ~еркаты *всю бумагу* барлық қағазды жазып шыжбайлап таслау.

ИЩЕРКОВАТЬ *несов. см. исчеркать.*

ИЩЕРПА||ТЬ *сов. что* питкеріу, тамамлау, тауысыу; ~ть *все возможности* барлық мүмкіншіліктерден пайдаланып болыу; ~ть *терпение* шыдап болыу, сабырлылығын тауысыу; *ваше время* ~но *сизің* ұақытыңыз *питти*; *вопрос* ~н *мәселе* *питти.*

ИЩЕРПАТЬСЯ *сов.* *питиу, тамамланыу, тауысылыу.*

ИЩЕРПОВАТЬ *несов. см. исчерпать.*

ИЩЕРПОВАТЬСЯ *несов. см. исчерпаться.*

ИЩЕРПОВАЮЩЕ *нареч.* жеткилікпен

ИЩЕРПОВАЮЩИЙ I. *прич. от исчерпывать*; 2. *прил.* жеткилікпен, толық, толығы менен; ~ *ответ* толық жууап.

ИЩЕРТИТЬ *сов. что, чем* сызып-сызып таслау, сызық-сызық қылып таслау.

ИЩЕРЧИВАТЬ *несов. см. исчертить.*

ИЩИСЛЕНИЕ *с.* есаплау, есаплап шығарыу; **дифференциальное** ~ *мат.* дифференциаллық есаплау; ~ **стоимости** **продукции** өнімнің бағасын есаплап шығарыу.

ИЩИСЛИТЬ *сов. что* есаплап шығарыу; ~ **расходы** қаржыларды есаплап шығарыу, шығынларды есаплап шығарыу.

ИЩИСЛЯТЬ *несов. см. ищислить.*

ИЩИСЛЯ||ТЬСЯ *несов.* есапланыу, есапланып шығыу; **прибыль** ~етса *в несколько тысяч рублей* пайда бир неше мың сомлап есапланады.

ИЩИПАТЬ *сов. кого-что, разг.* шымшылап таслау, бурап таслау.

ИТАК *союз* солай ети, солай болса, демек, сөйтп, соның менен; ~, **вопрос** **решён** солай етип, мәселе шешилди; ~ **теперь** **всё ясно** демек енди хәммеси түсінки.

ИТАЛЬЯНСКИЙ *прил.* Италия..., итальян..., итальянлы; ~ **язык** итальян тили.

ИТАЛЬЯНЦЫ *мн. (ед. итальянец м., итальянка ж.)* итальянлар, италиялылар, Италия халқы.

И Т. Д. (и так далее) хәм т. б. (хәм тағы басқалар).

ИТОГ *м. 1. бухг. (общая сумма)* жуумақ, жәми, жыйынтық; **общий** ~ *улыума* жәми; 2. (*вывод, результат*) нәтиже, жуумақ; ~и **социалистического соревнования** социалистик жарыстың нәтижелери; ~и **учебного года** оқыу жылының жуумақлары; ◇ *в ~е* нәтижеде; *в конечном ~е* ақырында, нәтижеде.

ИТОГО *нареч.* барлығы, бәри, гүлләни, жыйнағы, жуумағы, жәми; ~ **тысяча рублей** жәми мың сом.

ИТОГОВЫ||Й *прил.* жыйынды, жыйынтығын көрсетуғын, жәмин көрсетуғын, жуумақластыратуғын; ~е **цифры** жәмин көрсетуғын санлар; ~е **занятия** жуумақластырыушы сабақлар.

И Т. П. (и тому подобное) хәм т. с. (хәм тағы сондайлар).

их 1. мест. личн. вин. и род. п. от оні; 2. *в знач. притяж. мест.* олардики, олардың; **это их книги** *мст.* олардың кітаптары.

ИХТИОЛОГ *м.* ихтиолог (*ихтиология бойынша қәниге*).

ИХТИОЛОГИЧЕСКИЙ *прил.* ихтиология..., ихтиологиялық.

ИХТИОЛОГИЯ *ж.* ихтиология (*зоологияның балықларды зеретлейтуғын бөлімі*).

ИШАК *м. 1. (осёл)* ешек; 2. (*лошак*) ғашыр.

ИШИАС *м. мед.* ишиас (*жанбас нервисиның ауырығы*).

ИШБ *частица* қара, көрдің бе, қау, оқо; ~ **ты какой!** мынапы көрдің бе! ~ **ты!** буған қара!

ИЩЕЙКА *ж. 1. (собака)* ийиспил ийт; 2. *перен. презр. (сыщик, шпион)* жансыз, тыңшы.

ишү, ищешь и т. д. наст. вр. от искать.

ИЮЛЬ *м.* июль.

ИЮЛЬСКИЙ *прил.* июль..., июльдің.

ИЮНЬ *м.* июнь.

ИЮНСКИЙ||Й *прил.* июнь..., июньның; ~е *дни* июнь күндери.

Й

НОГ м. йог (индиялық диний-философиялық тәлім-тәртіптің тәрелдери).

ЙОД м. 1. йод (химиялық элемент); 2. мед. йод.

ЙОДИСТЫЙ прил. йодлы; ~ препарат

йодлы препарат; ~ иатрий йодлы натрий.

ЙОДНЫЙ прил. йод..., йодлы.

ЙОТ||А ж.с.: ни на ~у курттай да, тырнақтай да.

К

К (КО) предлог с дат. п. 1. (при обозначении направленности действия) =ға, =ге, =қа, =ке; =ға (=ге) қарай, =қа (=ке) қарай; =ған, =ген; жақын, жанына; подойти к окну терезеге келиу, терезеге жақын келиу; подбѣхать к стáнции станцияға келиу; он пришёл ко мне ол маған келди, ол мениң жағма келди; плыть к берегу жағаға қарай жүзю; прислушиваться к советам друзей дослардың кеңесин тыңлау; 2. (при обозначении времени, срока) =ға, =ге, =қа, =ке; =ға (=ге) шекем, =қа (=ке) шекем; =да, =де, =та, =те; дейин, таман, жақын; к первому марта биринши мартқа шекем; к вѣчеру кешке шекем; к пяти часам саат беске; 3. (при обозначении цели) =ға (=ге) қарай, =қа (=ке) қарай; вперед, к новым побѣдам! жаңа жеңіслерге қарай алға!; путь к коммунизму коммунизмге қарай баратырған жол; 4. (при обозначении приобщения, присоединения, прикрепления) =ға, =ге, =қа, =ке; к трём прибавить четвёре үшке төртти қосю; присоединиться к большинству көпшиликке қосылыу; 5. (при указании на пригодность чего-л., для чего-л.) =лы, =ли; к месту (уместно) орынлы, жөнлі; ваше замечание было к месту сизің пикириңиз орынлы; 6. (в заглавиях) =а, =е; Кюдино сорокалѣтия ВЛКСМ ВЛКСМның қырк жыллық мерекеси күніне; К вопросу о... мәселе жөнінде; 7. (в вводн. словах и выражениях) =қа, =ке; =да, =де, =та, =те; к сожалѣнию тилекке қарсы; к моему счастью мениң бахытыма; к несчастью сорына, баытқа қарсы; 8. =ны, =ни; =ды, =ди, =ты, =ти; любовь к дѣтям балаларды сүйюшілік; неаивисть к эксплуататорам эксплуататорларды жек көрюшілік; ♦ лицом к лицу бетпе-бет, жүзбе-жүз; одно к одному бири-бириниң үстине; к чему это? бул неге керек?; к чему это он сказал? ол буны не ушын айтты?; к тому же соның үстине; к слову гәптиң салтына көре; к вашему услугам хызметңизге таярман; к черту! жоғал!; көринбе!

-КА частица разг. 1. при повел. накл. -шы, -ши; -да, -де; қәне, -саңа, -сәңе; подойди-ка жақшыла-шы, кел-ши; дайте-ка мне пройті қәне мен өтип кетейин; 2. при гл. 1 л. ед. ч. буд. вр. -шы, -ши, -да, -де; куплю-ка я эту кнйгу мен бул китапты сатып алайын-да; напишу-ка я письмо хат жазайын-шы.

КАБАК м. арақхана.

КАБАЛ||А ж. 1. ист. (вид рабства на Руси) құллық, зулым, езиу, қысыумет;

2. перен. (полная зависимость, порабощение) езиу, зорлық, құлшылық, ғәрезлилик, ауыр жағдай; понасть в ~у ғәрезли болыу, ауыр жағдайға түсиу.

КАБАЛЫН||ЫЙ прил. 1. ист. ериксиз, құлшылыққа түсиретуғын, қанаушы, ауыр жағдайға түсиретуғын; ~ая зависимость ериксиз ғәрезлилик; 2. перен. құлшылықлы, ғәрезли, ауыр, теңсиз; ~ый договор құлшылыққа түсиретуғын договор.

КАБАН м. 1. (дикая свинья) қабан, жалғыззақ; 2. (самец свиньи) азбан, еркек шошқа, еркек доңыз.

КАБАНИЙ прил. 1. қабан..., жалғыззақ...; ~клык қабанның азыуы; 2. еркек шошқаның, еркек доңыздың.

КАБАРГА ж. кабарга (хайуан).

КАБАРДИНКА ж. (танец) кабардинка. КАБАРДИНСКИЙ прил. кабардин..., Кабарда...; ~ язык кабардин тили.

КАБАРДИНЦЫ мн. (ед. кабардинец м., кабардинка ж.) кабардинлер, кабардин халқы (Кабардин-Балкар АССРының тийкаргы халқы).

КАБАТЧИК м. уст. арақханашы, арақхана ийеси.

КАБАЧКОВЫЙ прил. ас қабақ..., ас қабақлы, ас кәди..., ас кәдили; ас қабақтан таярланған, ас кәдиден исленген.

КАБАЧОК I м. (малыйшей ресторан) кишкене арақхана.

КАБАЧОК II м. (овощ) кишкене ас қабақ, ас кәди.

КАБЕЛЬ м. кабель; электрический ~ электр кабелі; телефонный ~ телефон кабелі; подземный ~ жер асты кабелі.

КАБЕЛЬН||ЫЙ прил. кабель...; кабель ислеп шығарыушы; ~ая линия кабель линиясы.

КАБЕЛЬТОВ м. мор. кабельтов (теңизде қолланатуғын 185,2 метрге тең узынлық өлшеуі).

КАБИН||А ж. кабина, бөлме, бөлмеше, өжире; ~а самолѣта самолѣттың кабинасы; ~ы для переговоров по телефону телефонда сөйлесюлер ушын бөлмелер; душевая ~а душ кабинасы.

КАБИНЕТ м. в разн. знач. кабинет; ~ директора директордың кабинети; зубо-врачебный ~ тис доктор кабинети; физический ~ физика кабинети; ~ министров министрлер кабинети; сформировать ~ хуқимет дузю.

КАБИНЕТНЫЙ прил. 1. кабинет...; ~ шкаф кабинет шкафы; 2. перен. (ото-

рваный от жизни) турмысты билмейтуғын, турмысқа байланысы жоқ; ~ учёный турмысты билмейтуғын билимпаз.

КАБЛОГРАММА ж. каблограмма (суу асты кабели арқалы берілген телеграмма).

КАБЛ||УК м. өкше; $\diamond$ быть под ~ убком у жені қатын жанлы, қатынының айтқанынан шықпау.

КАБОТАЖ м. мор. каботаж (кеменің жәм пароходтың жаға бойлап жүриуі).

КАБОТАЖНЫЙ прил. мор. каботаж...; ~ флот каботаж флоты.

КАБЫ союз прост. егер, егер де; ~ я знал, не пошёл бы егер де мен билген болсам, бармаған болар едим.

КАВАЛЕР I м. кавалер (1. зыяпатта, сәйреңде халдың қасында болатуғын еркек; 2. бирге тәнең ойнайшы).

КАВАЛЕР II м. (награждённый орденом) кавалер, жигит; кавалёр Золотой Звезды Алтын Жұлдызлы жигит.

КАВАЛЕРИЙСКИЙ прил. кавалерия...; кавалериялық, атлы әскер...; ~ий полк кавалерия полки, атлы әскер полки; ~ая атақа атлы әскер құжымы.

КАВАЛЕРИСТ м. кавалерист, атлы әскер.

КАВАЛЕРИЯ ж. кавалерия, атлы әскерлер, атлылар.

КАВАЛЬКАДА ж. кавалькада (сейил етиуіш аттылар топары).

КАВАРДАК м. разг. тәртипсізлік, топа-лан, ылайсаң.

КАВЕРЗ|А ж. разг. бузақылық, қуяңқылық; стрбить ~ы кому-л. биреуе бузақылық ислеу.

КАВЕРЗНЫЙ прил. разг. 1. (коварный) қуяңқы, сум, бузақы, харам ойлы; ~ий человек сум адам; 2. (запутанный, сложный) хййлекерлі, шатастырылған; задавать ~е вопросы шатастырылған сораулар беруі.

КАВЕРНА ж. мед. каверна (туберкулёз бенен айырған адамның өкпесінде пайда болған текік).

КАВКАЗСКИЙ прил. Кавказ..., кавказды, кавказлық.

КАВКАЗЦЫ мн. кавказлылар.

КАВЫЧ|К|И мн. (ед. кавычка ж.) кавычкалар, қос тырнақ, тырнақшалар; $\diamond$ в ~ах деп айтылған, делинген; учёный в ~ах илимпазсымақ.

КАГОР м. кагор (қызыл виноның бир сорты).

КАДЕТ I м. уст. кадет (кадет корпусының яғнай патшалық Россияда әскерий орта оқуы орнының оқушысы).

КАДЕТ II м. полит. кадет (революцияға шекеми Россияда конституциялық-демократлар деп атаған партияның агзасы).

КАДЕТСКИЙ I прил. уст. кадет...; ~ корпус кадет корпусы.

КАДЕТСКИЙ II прил. полит. кадет..., кадетлик.

КАДКА ж. ағаш шелек, гүби, аслау.

КАДМИЕВЫЙ прил. хим. кадмий..., кадмийлі.

КАДМИЙ м. кадмий (химиялық элемент).

КАДР м. кадр (1. кинолёнкаға түсірілген бир сүірет; 2. кинокартинаның айырыл бир сүіреті).

КАДРОВЫК м. разг. кадровик, кадрлер қатарындағы, кадрдағы.

КАДРОВЫ|Й прил. кадр...; ~е войска кадрдағы әскерлер; ~ий офицер кадр офицери.

КАДР|Ы только мн. 1. кадрлар, тик карғы, түпкиликли хызметкерлер; ~ы молодых специалистов жас қөнигелер кадрлары; подбөр ~ов кадрларды таңлап алу; 2. воен. кадрлық әскерий бөлімнің турақлы составы, кадрлар; он остался в ~ах ол кадрлықта қалды, ол әскерий бөлімнің турақлы составында қалды; $\diamond$ отделе ~ов кадрлар бөліми.

КАДУШКА ж. разг. ағаш шелекше.

КАДЫК м. жутқыншақ, кегирдек.

КАЕМКА ж. жиңишке жийек, жиңишке әдип.

КАЖДОДНЁВ|Н|Й прил. күнделик, күнделикли, хәр күнги; ~ая работа күнделик жұмыс, күнделикли ис.

КАЖД|ЫЙ мест. опред. 1. хәр, хәр бир... сайын; ~ый месяц хәр айда, хәр ай сайын; на ~ом шагу хәр адымда, хәр адым сайын; ~ые три дня хәр үш күнде; ~ый честный человек хәр бир хақ адам; 2. в знач. суц. м. кәждый и ж. кәждак хәр ким, хәр киси, хәр адам; ~ый должен это знать буну хәр адам билиуі тиіс; ~ый по-своему хәр ким өзінше; всем и ~ому это известно хәммеге хәм хәр кимге бул белгили.

кажу́, кәжешь и т. д. наст. вр. от казаться.

кажусь, кәжешься и т. д. наст. вр. от казаться.

КАЖУЩИ|ЙСЯ I. прич. от казаться; 2. прил. (мнимый) сыяқлы болып көринетуғын; ~еся трудности қыйыншылық сыяқлы болып көринетуғын.

КАЗАК м. казак (1. ист. мәмлекеттиң шет-жағалауына еркин кешіп барып орналасқан адам; 2. революцияға дейинги Россияда әскерий қатламының іркіли; 3. СССРдың гейпара областьларында туылған адам).

КАЗАН м. қазан.

КАЗАРМА ж. казарма (әскерий бөлімлер жайластырылатуғын арнайлы жай).

КАЗАРМЕНН|ЫЙ прил. казарма...; быть на ~ом положении казарма аухалында болуы.

КАЗАТЬ несев. кого-что, прост. көрину, көрсету; $\diamond$ глаз не ~ көзге көринбей кетиу, көринбей кетиу, басын суқпау.

КАЗАТЬСЯ несев. I. кем-чем (выглядеть) =ға, =ге усау, сыяқлы болуы, болып көрину, сыяқлы болып көрину; =са, =се керек; он кәжется своих лет ол өз жасына қарағанда жас болып көринеди; ~ хорошим жақсы болып көрину; 2. безл кому (представляться) ...болып көрину; мне кәжется, что он не придёт меніңше ол келмейтуғын болса керек; 3. в знач. вводн. сл. кәжется (как будто, по-видимому) итимад, болса керек, усайды; он, ~, не

придѣт ол, итималь, келмес; она́, ~, уѣхала ол кеткен болса керек; 4. в знач. вводн. сл. казались болған көринедл.

КАЗАХИ мн. (ед. казах м., казашка ж.) қазақлар, қазақ халқы (Қазақстан ССРының тийкаргы халқы).

КАЗАХСКИЙ прил. қазақ..., қазақтың; ~ язык қазақ тили.

КАЗАЦКІЙ прил. казак..., казақтың; ~ая сабля казак қылышы.

КАЗАЧЕСТВО с. 1. (сословие) казаклар туқымы; 2. собир. (казаки) казаклар.

КАЗАЧИЙ прил. казак..., казаклардан қуралған, казаклардан дүзилген.

КАЗАЧКА ж. казак қаял, қыз.

КАЗАЧОК м. казачок (1. уст. малая бала; 2. украин халық аяқ ойыны).

КАЗЕЙН м. казеин (сүтте болатуғын белок зат).

КАЗЕЙНОВЫЙ прил. казеин..., казеинли.

КАЗЕМАТ м. каземат (1. воен. төбеси бетонланған қорғануы орны; 2. воен.-мор. темир менен қапаланған кемедегі бөлме; 3. уст. қорған ишінде бир адамлық қамақ жай).

КАЗЕННЫЙ прил. 1. уст. казенный, қазналық, мәмлекетлик, казна төлейтуғын; ~ая квартира мәмлекетлик квартира, хуқмет жайы; на ~ый счёт қазнаның есабынан; 2. перен. (бюрократический, формальный) төрешиллик пенен, бюрократлық пенен; ~ый подход к делу иске бюрократлық пенен қарау; ♦ ~ая часть воен. мылтықтың, топтың артқы белегі.

КАЗЕНЩИНА ж. разг. немқурайдылық, салқын қараушылық.

КАЗНА ж. уст. 1. (государственное имущество) казна, мәмлекет мүлкі; 2. (денежные средства, деньги) ғазийне, ақша.

КАЗНАЧЕЙ м. казна сақлаушы, ғазийнеше, казнашы.

КАЗНАЧЕЙСКИЙ прил. уст. казна..., казналық; ~ билет казналық билет (1. 3 хам 5 ссмалық кғсаз ақша).

КАЗНАЧЕЙСТВО с. уст. ғазийнехана, казнахана (революциядан бұрынғы Россияда жергиликли финан мәкemesi).

КАЗНИТЬ кого-что 1. св. и несов. асып өлтириу, атып өлтириу, атыу; 2. несов. чем, перен. кыйнау, азаптау, жазалау; ~ презрением жеркенип қараушылық пенен азаптау, жийиркенип азап Серну.

КАЗНИТЬСЯ несов. азап шегу, кыйлану, азаплану.

КАЗНОКРАД м. ғазийнени урлаушы.

КАЗНОКРАДСТВО с. ғазийнени урлаушылық.

КАЗНЬ ж. өлим жазасы; смертная ~ өлим жазасы.

КАЗУИСТ м. казуист (1. казуистиканы жақсы ийелеген юрист; 2. перен. өтирик хам нағуман дәлилдер келтириуше шебер адам).

КАЗУИСТИКА ж. казуистика (1. заңның жалпы статьясын хәр түрли юридикалық жсгадайларға қолланыу; 2. перен. өтирик хам нағуман пикирлерди дәлиллейше шеберлик).

КАЗУС м. 1. юр. казус, шатақ (ишйеленискен ұақы); 2. (происшествие) таң қаларлық ұақы, қайран қаларлық ис.

КАЙЛА ж., **КАЙЛО** с. горн. кайла, керки (лас майдалайтуғын қурал).

КАЙМА ж. кайма, жийек, өдип.

КАЙМАК м. қаймақ.

КАЙМАН м. зоол. кайман (крокодилдиң бир түри).

КАК 1. нареч. вопр. қалай, қалайынша; ~ вас зовут? сизиң атыңыз ким?; ~ живёшь? қалай турасан?; ~ ваше здоровье? сизиң ден саулығыңыз қалай?; ~ это случилось? бул қалайынша болған?; 2. нареч. относ. қалай, =ша, =ше, сыяқлы; я поступил, ~ вы сказали мен сизиң айтқаныңызша иследим; я не знаю, ~ это делается буның қалай исленетуғынын мен билмеймен; 3. союз сравнит. =дай, =дей, =тай, =тей; =га, =ге, =қа, =ке; =дан (=ден) бери, =тан (=тен) бери; ұқсас, сыяқлы; бёлей ~ снег қардай ақ, қардай аппақ; такой же, ~ прежде бурынғыдай; будьте ~ дома өз үйнизде керициз; 4. союз (в качестве кого-чего-л.) ретинде, =дай көрип, =дей көрип; советую вам это ~ друг мен буны саған достым ретинде кеңес етип атырмаң; 5. союз (для присоединения вводн. слов и предложений) сыяқлы, ушын; ~ говорят дегендей, деп айтқанындай; ~ например мне мысал ушын; 6. союз (для выражения временных отношений) бойына, пөтине, дәстине, =да, =де, =та, =те; =дан, =ден, =тан, =тен; =ға, =ге, =қа, =ке; ~ приедьте домби, напиши үйинде барын жетиуден хат жаз; прошёл год, ~ мы не виделись бизиң көриспегенимизге жыл болды; 7. частица воск. (для выражения неоснования, удивления, сожаления и т. п.) қалай, қандай; ~! ты опять здесь? қалай! сен тағы-да осы көрдасаң ба?; ~! он уехал? қалай! ол кетип қалды ма?; ~ я ему сочувствую! мен оған қандай тилеклеспен!; ~ она красива! ол қандай сулыу!; 8. частица разг. (для выражения внезапности действия) сондай, бир; а она ~ закричит! ол сондай кышқырып жиберди; ♦ ~-никка қалай болғанда да; вот ~! солай екен-ғой!, солай десеңши!, хә солай ма!; ксму ~ кимге қалай; ~ следует керегинше; как бы не так әй билмедим; как бы то ни было қалай болмасын, қалай болса да; как же так? бул қалай?; ~ можно меньше мүмкиншилиги болғанша азырақ; ~ нельзя лучше жуда хам жақсы; ~ будто сыяқлы еди; ~ раз 1) (именно) тап, дегендей; тебят-то мне ~ раз и нужномаған сенниң тап өзиң керек еди; 2) в знач. сказ. (впору) дәл, шақ, нағыз; стынки мне ~ раз стинка аяғьма шақ екен; нет ~ нет хеш те жоқ, дым да жоқ; тут ~ тут дәрхәл таяр, хәр кашан таяр; ~ вдруг ойламағанда, күтпегенде, кепелмед; ~ попало қалай болса солай, әйтсүйр; ~ ..., так и... қандай..., сондай..., ...сыяқлы; ~ в армии, так и во флоте армияда қандай болса, флотта да сол сыяқлы; как бы не ... солай болмаса болар еди; как бы не случилась авария авария болып қалмаса болар еди; ~ только =дан, =ден; бойына;

~ то́лько я приеду, иапишү вам келиү бойыма сизге хат жазаман.

КАКАДУ м. несл. какаду, айдарлы кус (тоты кус).

КАКАО с. несл. какао.

КАКАОВЫЙ прил. какао...

КАК-ЛИБО нареч. см. **как-нибудь** 1.

КАК-НИБУДЬ нареч. 1. (каким-л. образом) қалай да, қайтсе де, қалай болса да, қандай болса да; ~ **надо** сделать қалай болғанда да ислеу керек; **надо** ~ **помочь** ему қалай болса да оған жәрдем етнү керек; 2. разг. (небрежно) қалай болса солай, әйтеуір, шала-пула, әрлі-берлі, ийт-әуере, еплеп-сеплеп, еплемей етип; он **всё** **делает** ~ ол барлығын еплемей етип ислейди, ол барлық нәрсени де қалай болса солай ислей салады; 3. разг. (в недалёком будущем) ұақыт тауып, ұақтың тауып, бир илажын тауып, бир ретин тауып, еплеп; **зайду** ~ бир ретин тауып келермен.

КАК||ОВ мест. 1. *вопр.* қандай, қалай; ~ **ов** он **собой**? ол өзи қандай екен?; 2. *относ.* қандай; **ужё сейчас** **видно**, ~ **ов** **будет** **урожай** зүрәттің қандай болатуғыны хәзирдің өзінде-ақ белгили; 3. *воскл.* көрдің бе, қандай!; а **погода-то** ~ **ова!** хауа райы қандай!; ~ **ов!** қандай!; қандай екен!; **вот он** ~ **ов!** усы ма!, усындай ма!

КАКОВО нареч. 1. *вопр.* қалай, не; ~ **мне** **это** **слышать**? буны еситиү маған қалай, аңсат дейсең?; 2. *относ.* қандай; қалай; он и сам **знаёт**, ~ **мне** **сейчас** маған қандай екенин оның өзи де биледи.

КАК||ОЙ мест. 1. *вопр.* қалай, қандай, қайсы; ~ **ая** **сегодня** **погода**? бүгін хауа райы қалай?; к ~ **обму** **выводу** **вы** **пришли**? қандай жуўмаққа келдіңіз?; 2. *относ.* қандай, қайсы, қай; я **забыл**, ~ **бе** **сегодня** **число** мен бүгін айдың нешеси екенин умыттым; **не** **знаю**, ~ **ую** **книгу** **вам** **дать** **сизге** **кайсы** **книганы** **береримди** **билмей** **турман**; он **задержался** **неизвестно** **по** ~ **ой** **причине** ол егленди, қандай себеп пенен екени белгисиз; 3. *воскл.* қандай; ~ **ая** **радость!** қандай шадлық!; қандай қууанышлық!; ~ **ой** **умный** **человек!** қандай ақыллы адам!; $\diamond$ **когда** ~ **ой** **хәр** **ұақытта** **хәр** **түрлі**; ~ **бе!** **койсаңшы!**; не деп турсаң!; он **согласен**? — **Какое!** и **слышать** **не** **хочет** ол мақуллай ма екен? — **Жоқ!** тыңлағысы да келмейди; ~ **ой** **такой?** бул неси тағы да?; **хоть** ~ **ой!** қайсысы болса да!

КАКОЙ-ЛИБО мест. *неопр.* см. **какой-нибудь** 1.

КАКОЙ-НИБУДЬ мест. *неопр.* 1. (тот или иной) бир қандайы болса да, қандай болса да, не түрлі болса да; **принеси** **мне** **какую-нибудь** **книгу** маған қандай болса да бир **книпа** әкелип бер; 2. *разг.* (приблизительно) көп дегенде, көп болса да, шамасы, барлығы болып; **каких-нибудь** **два-три** **месяца** көп дегенде еки-үш ай; до **города** **остался** ~ **километр** қалаға шөкем барлығы болып бир километр қалды.

КАКОЙ-ТО мест. *неопр.* 1. (известно какой) бир, биреу, ким де болса биреу; **вас** **спрашивал** ~ **человек** **сизди** **биреу**

сорады; он **приводил** **какие-то** **доводы** ол бир дәлиллерди келтирди; 2. (несколько *сходный*, *напоминающий*) сыяқлы, ұқсас, тәризли, негзес, бир түрлі; он ~ **чудак** ол бир түрлі қызық, ол өзи қызық; **это** **не** **ветер**, а ~ **ураган** бул самал емес, бир түрлі дауыл.

КАК-ТО нареч. 1. *неопр.* сыяқлы, бир түрлі; он **говорит** ~ **непонятно** ол бир түрлі етип түсиниксиз сөйлейди; **всё** **это** ~ **странно** буның барлығы бир түрлі сыяқлы; 2. *вопр. и относ.* қалай, қалай етип, қалай да, әлле қандай, неликтен де; ~ **он** **там** **живёт**? ол онда қалай турады екен?; 3. *времени (однажды)* бир сапары, бир мәртебе, бир күни, бир ұақытта, бир гезде; я ~ **встретил** **его** **на** **улице** мен оны бир сапары кешде жолықтырды; я ~ **раз** **был** **у** **него** мен бир күни оникинде болдым; ~ **мы** **слышали** **об** **этом** бир ұақытлары бизлер бул хаққында еситип едик; 4. *в знач. частицы разг.* (а именно) атап айтқанда, яғный; в **магазине** **продаются** **канцелярские** **принадлежности**, ~: **ручки**, **карандаш**, **тетради** и т. п. дүкәнда кәсге керекли нәрселер сатылып атыр, атап айтқанда: ручкалар, қәлемлер, дәптерлер хәм т. б.

КАКТУС м. кактус (тикенекли жапырақсыз өсімлик).

КАЛ м. үлкен дәрет.

КАЛАМБҰР м. каламбур, астарлы сөз (бир сөз бенен айтылып, хәр қыйлы мәни беретугын астарлы сөз).

КАЛАМБҰРИТЬ *несов.* каламбур айтыу, каламбур шығаруу, астарлы дөлкекле-сиу.

КАЛАНЧА ж. 1. каланча, минар, гүзетнү минары; **пожарная** ~ өрт гүзетнү минары. өрт бақлау минары; 2. *шутол.* узын адам.

КАЛАЧ м. калач (бийдай нанның доға формасында етип жабылған түри); $\diamond$ ~ **ом** **не** **заманишь** қармаққа түсире алмасаң; он — **тёртый** ~ ол ысылған адам, ол ашшы-душпыны татқан адам.

КАЛАЧКОМ нареч.: **свернётся** ~ топ болып жатыу.

КАЛЕЙДОСКОП м. 1. (оптический прибор) калейдоскоп (түрлі ренгли нағысларды жыыдам қубылатып көрсететугын оптикалық аспап, ойыншық); 2. *перен.* тез өзгеріу: тез түрленіу; ~ **событий** ұақыялардың тез өзгеріуі.

КАЛЕЙДОСКОПИЧЕСКИЙ прил. 1. калейдоскоп...; 2. *перен.* тез-тез өзгермели, тез өзгермелілік, түрлі-түрлі қубылыс.

КАЛЕКА м. и ж. майып, шолақ, жарым-жан.

КАЛЕНДАРНЫЙ прил. календарь..., календарлық; ~ **листок** календарлық листок; ~ **год** календарлық жыл; ~ **план** календарлық план.

КАЛЕНДАРЬ м. 1. календарь; **отрывной** ~ **жыртып** **алынатугын** календарь; **иастольный** ~ **столдың** **үстінде** **қойылатугын** календарь; 2. календарь (исленетугын ислерди күнге хәм ұақытқа бөлиу); ~ **спортивных** **состязаний** спорт жарысларының календары.

КАЛЕНИ || *Е с. қыздырыу, ысытыу;*
 ◇ *довесті кого-л. до бѣлого ~я бирейдің қатты ашыуын, қөхәрин келтириу, бирейдің жанына тийиу.*

КАЛЕН || **ЫЙ** *прил. 1. қызған, қыздырыған, таптанған; ~ое желѣзо таптанған темир, қыздырылған темир; 2. (поджаренный) қууырылған; ~ые орѣхи қууырылған ғозалар; ◇ выжечь ~ым желѣзом тұқым құрт етиу, құртып жибериу.*

КАЛЕЧИТЬ *несов. кого-что, разг. 1. (причинять увечье) майып етиу, майырыу; 2. перен. (портить) бузыу, заялау; ~ характер минезин бузыу.*

КАЛИБР *м. калибр (1. мылтық, топ түтесинің кеңлиги; 2. қандай да бир өндирілген затлардың саррас размери).*

КАЛИБРОВАТЬ *несов. что калибрлеу, калибрин өлшеу.*

КАЛИЕВЫЙ *прил. хим. калий..., калийли; ~ые соли калий дузы; ~ая селитра калийли селитра.*

КАЛИЙ *м. калий (химиялық элемент).*
КАЛИЙНЫЙ *прил. калий..., калийли; ~е удобрения калийли тегинлер.*

КАЛИЛЬНЫЙ *прил. қыздыратуғын, таплайтуғын; ~ая печь таплайтуғын печь.*
КАЛИНА *жс. калина (путалық хәм мийіе).*

КАЛИТКА *жс. кишкене шарбақ, қапы.*

КАЛИТЬ *несов. что 1. (нагревать) қыздырыу, таплау; 2. (поджаривать) қууырыу, қууырмалау.*

КАЛИТЬСЯ *несов. қыздырылыу, таплануу.*

КАЛЛИГРАФ *м. сулыу жазатуғын адам.*
КАЛЛИГРАФИЧЕСКИЙ *прил. сулыу; ~ почерк сулыу жазылған қол.*

КАЛЛИГРАФИЯ *жс. сулыу жазуу.*

КАЛМЫКИ *мн. (ед. калмык м., калмычка жс.) қалмақлар (Қалмақ АССРының тийкаргы халқы).*

КАЛМЫЦКИЙ *прил. қалмақ...; ~ язык қалмақ тили.*

КАЛОРИЙНОСТЬ *жс. калориялылық; ~ пища аұқаттың калориялылығы.*

КАЛОРИЙНЫЙ *прил. калориялы, калориясы мол; ~ая пища калориялы аұқат.*

КАЛОРИМЕТР *м. калориметр (калория өлшейтуғын әсбап).*

КАЛОРИФЕР *м. калорифер (жылытыу, хайаны тазалау хәм келтириу үшін хайа қыздыратуғын әсбап).*

КАЛОРИФЕРНЫЙ *прил. калорифер..., калориферлик; ~е сушилки калориферлик кептиргішлер.*

КАЛОРИЯ *жс. физ. калория (жыллылық мұғдарын өлшейі бірлиги); большая ~ үлкен калория; малая ~ киши калория.*

КАЛОШИ || *мн. (ед. калоша жс.) геуиш, калош; ◇ сесть в ~у пәнт жеу, масқара болып қалуу, шерменде болып қалуу; посадить кого-л. в ~у бирейге пәнт бериу, масқара етти кетиу, шерменде еттип кетиу.*

КАЛЫМ *м. қалың, қалыңлық.*

КАЛЫКА *жс. 1. (бумага или ткань) калыка (жылытыр қағаз, жуқа гезлеме); 2. (копия) калыка, көширме; 3. лингв.*

калыка (бир тилдеги сөзлерди басқа тилге саррас аударып түсіндириу)).

КАЛЫКІРОВАТЬ *сов. и несов. что 1. (снять копию) калыкалау, саррас көширме алыу; 2. лингв. калыкалау, калыка жасау.*

КАЛЫКУЛИРОВАТЬ *несов. что калыкуляциялау, калыкуляция жасау, калыкуляция дүзиу.*

КАЛЫКУЛЯТОР *м. калыкулятор (калыкуляция бойынша қәниге).*

КАЛЫКУЛЯЦИЯ *жс. калыкуляция (товардың өзине түсер бақасын хәм сатыу, сатып алыу нырқын есаплап шығарыу).*

КАЛЫСОНЫ *только мн. ыштан, нш кийим, дамбал, диз кийим.*

КАЛЫЦИЕВЫЙ *прил. хим. кальций..., кальцийли; ~е соли кальций дузлары.*

КАЛЫЦИЙ *м. кальций (химиялық элемент).*

КАЛЫЦИНАЦИЯ *жс. хим. кальцинация (толықтырыу) ямаса ажыратыу үшін кенди жағыу, өртеу).*

КАЛЫЦИНОВАННЫЙ *1. прич. от калыцинировать; 2. прил. кальцинацияланған; ~ая сода кальцинацияланған сода.*

КАЛЫЦИНОВАТЬ *сов. и несов. что, хим. кальцинациялау, күйдириу, өртеу.*

КАЛЫН *м. шылым.*

КАМБАЛА *м. камбала (балық).*

КАМБУЗ *м. мор. 1. (кухня) камбуз (кемедеги асхана); 2. (печь с котлом) қазанлы темир печь.*

КАМВОЛЬНЫЙ *прил. текст. 1. камвол... (жуқа гезлеме шығарыу үшін тарақ машина менен таралған); ~ая шерсть камвол жүн; 2. камвол... (жуқа жүн гезлеме ислеп шығаратуғын); ~ый комбинат камвол комбинаты.*

КАМЕДЬ *жс. шайыр, желімлі суйықлық.*

КАМЕЛИЯ *жс. камелия (өсімлик хәм гүлі).*

КАМЕНЕТЬ *несов. 1. (становиться твердым) тастай болыу, қатыу, қатайыу; 2. перен. (становиться неподвижным) силейип қатып қалуу, бир қәлпінде турып қалуу; 3. перен. (ожесточаться) реймсиз болыу, тас бауыр болыу.*

КАМЕНИСТЫЙ *прил. таслақ, таслы, тасы көп; ~ая почва таслы топырақ.*

КАМЕННОУГОЛЬНЫЙ *прил. тас көмир...; ~ бассейн тас көмир бассейни.*

КАМЕННЫЙ *прил. 1. тас, таслы, тастан салынған; ~ый дом тастан салынған жай, тас жай; 2. перен. (неподвижный) бежирейген, қатып қалған, суық, тастай қатқан; ~ое выражение лица бежирейген түс; 3. перен. (жестокый) қатал, реймсиз, қәхәрли; ~ое сердце тас жүрек, тас бауыр; ◇ ~ый уголь тас көмир; ~ый век археол. тас әсири, тас құрал дәуири; как за ~ой стеной тас қорғанның ишинде тұрғандай.*

КАМЕНОБОЕЦ *м. тас бузыушы, тас майдалаушы, тас қопарыушы.*

КАМЕНОЛОМНЯ *жс. тас кени, тас шығарылатуғын жер.*

КАМЕНОТЭС *м. тас жоныушы.*

КАМЕНЩИК м. гербиш қалаушы, гербиш уста, гербиш өрiуши уста, тас өрiуши уста.

КАМ|ЕНЬ м. тас; **подводный ~ень** суу асты тасы; **драгоценные ~ни** қасыл таслар; **кольцо с ~нем** қаслы жүзик; **◇ ~ни в печени мед.** бауыр ишиндеги таслар; **пробный ~ень** сынап керiу тасы; **краугольный ~ень** ең тийкары; **у меня ~ень с душой свалился** ийнимнен батпаң жүк түскендей болды; **~ня на ~не не оставить 1)** (*разрушить*) күл-талқан етнiу; **2)** (*раскритиковать*) қатты критикалау; **бросить ~нем в кого-л.** айыпты бiреiге аударуу; **держат ~ень за пазухой** кек сақлау, дық сақлау; **падать ~нем** бирден тик қулау.

КАМЕРА ж. 1. камера; арнаулы өжире; **~ хранения багаж** жүкті сақлау камерасы; **2.** (*торенная*) жеке бөлмеше; **3.** камера (*фотоаппараттың пластинка ямаса плёнка салынатұғын ишки бөлiмi*); **4.** камера (*ишине хаҗа толтырылатұғын резина қалта*); **футбольная ~** футбол камерасы.

КАМЕРДИНЕР м. уст. камердинер (*бөлме хызметкерi*).

КАМЕРИСТКА ж. уст. камеристка (*дворян хаяларынның хәм қызларынның хызметин ислейтуғын нашар*).

КАМЕРН|ЫЙ прил. муз. камера...; **~ая музыка** камера сазы; **~ый певец** камера қосықшысы.

КАМЕРТОН м. камертон (*музыкалық аспапларды сазға салыҗда қолланылатұғын аспап*).

КАМЕЯ ж. камейя (*тастан көркем, ойма нағыслы етип исленген әшекей*).

КАМИН м. камин (*тик моржалы, алды ашық печь*).

КАМИН|ЫЙ прил. камин...; **~ая решётка** алды ашық печь көзгенеги, камин торы.

КАМНЕ: қоспа сөзлердің мәніси бойынша «*таш*» дегенди билдиретуғын биринши бөлeги, мыс.: **камнеидный** тас сыяқлы; **камнекорчевальный** тас қопаратуғын; **камнерезный** тас кесетуғын.

КАМНЕДРОБИЛКА ж. тас унтайтуғын машина, тас майдалайтуғын машина.

КАМНЕДРОБИЛЬНЫЙ прил. тас унтайтуғын, тас майдалайтуғын.

КАМНЕРЕЗ м. тасқа ойма нағыс салушы уста.

КАМНЕРЕЗНЫЙ прил. тас кесетуғын.

КАМОРКА ж. кишкене өжире, кишкене тар бөлме.

КАМПАНИЯ ж. 1. воен. уст. кампания, атланьс; **2.** кампания, мапаз; **избирательная ~** сайлау кампаниясы; **посевная ~** егiс мапазы.

КАМСА ж. камса (*балық*).

КАМУФЛЕТ м. 1. воен. камуфлет (*минаның жер астында жарылыҗы*); **2.** перен. разг. (*подвох*) сәтсизлик, пәнт, алдау, қырсық ис.

КАМУФЛЯЖ м. воен. камуфляж (*әскерий құрал-жарақларды қорғау үшін олардың түсин өзгертип бояу*).

КАМФАРА ж. камфара (*медицинада хәм техникада қолланылатұғын күтә ийисли зат*).

КАМФАРН|ЫЙ прил. камфара...; **камфарадан исленген**; **~ое масло** камфара майы.

КАМФОРА ж. см. камфара.

КАМФОРНЫЙ прил. см. камфәрный.

КАМЫШ м. 1. (*растение*) қамыс; **2.** мн. **камыш** (*заросли*) қамыслық, қалың қамыслық.

КАМЫШИТ м. камышит (*қамыстан исленген құрылыс материалы*).

КАМЫШИТОВЫЙ прил. қамыс...; **қамыстан исленген**.

КАМЫШОВ|ЫЙ прил. қамыс..., қамыслық; **қамыстан исленген**; **~ые заросли** қамыслықтар; **~ая трость** қамыстан исленген таяқ.

КАНАВА ж. тартпа, салма, жап.

КАНАВОКОПАТЕЛЬ м. салма, жап қазатуғын машина.

КАНАЛ м. 1. канал, арна; **оросительный ~** сууғаруы каналы; **2.** тех. түте, түтик, канал; **~ артиллерийского орудия** зеңбиректің түтеси; **3.** анат. түтик, жол, үрi; **мочеспускательный ~** сидик жол; **4.** мн. **каналы** перен. жоллар, ұсыллар.

КАНАЛИЗАЦИОН|ЫЙ прил. канализациялық, канализация...; **~ая система** канализациялық система; **~ая труба** канализациялық труба.

КАНАЛИЗАЦИЯ ж. канализация (*патас нәрселерди ағызып жиберилетуғын трубалар хәм жер асты каналлар системасы*).

КАНАЛЬЯ м. и ж. бран. гөззап, сумырай, сырқия.

КАНАРЕЧНЫЙ прил. 1. канарейка...; **2.** (*ярко-жёлтый*) сары, сарғыш.

КАНАРЕЙКА ж. канарейка, сары шымшық.

КАНАТ м. жуған арқан, жип; **цепной ~** шынжыр арқан; **стальной ~** полат арқан.

КАНАТН|ЫЙ прил. арқан..., жиш...; **~ая фабрика** арқан фабрикасы.

КАНАТОХОДЕЦ м. даруазшы.

КАНВ|А ж. 1. (*ткань*) үлги; **вышивать по ~е** үлги бойынша нағыс салуу; **2.** перен. тийкар; **~а событий** хәдийселердің тийкары.

КАНДАЛЫ только мн. кисен, бұғау; **заковать в ~** кисенлеу, бұғау салуу.

КАНДЕЛЯБР м. канделябр (*бир неше шам қыстыратұғын хәсте*).

КАНДИДАТ м. 1. кандидат; **~ в члены КПСС** КПСС ағзалығына кандидат; **2.** (*учёная степень*) кандидат; **~ медицинских наук** медицина илимлериниң кандидаты.

КАНДИДАТКА женск. от кандидат 1.

КАНДИДАТСКИЙ прил. кандидатлық; **~ стаж** кандидатлық стаж; **~ минимум** кандидатлық минимум.

КАНДИДАТУР|А ж. кандидатура; **выдвинуть чью-л.** **~у бiреiдiң** кандидатурасын көрсетуи; **снять чью-л.** **~у бiреiдiң** кандидатурасын алып таслау.

КАНИКУЛЫ только мн. каникул; **лётные ~** жазғы каникул.

КАНИКУЛЯРНЫЙ прил. каникул...; ~ое время каникул ұақты.

КАНИСТРА жс. канистра (ыдыс).

КАНИТЕЛИТЬСЯ несов. разг. тәнтөне болыу, әуре болыу, ұақытты босқа өткізіу.

КАНИТЕЛЬ жс. 1. (нить для вышивания) канитель (кесте тигіу үшін алтын менен ямаса гүмис пенен зерленген сабақ); 2. перен. разг. тәнтөнелик, әуре-сарсаң, ұақытты босқа өткізіу; разводить ~ әуре-сарсаңға салыу.

КАНИТЕЛЬНЫЙ прил. 1. зерли сабақ..., зерленген; 2. перен. разг. әуре-сарсаңлы; ~ая история әуре-сарсаңлы ұақы.

КАНИФОЛИТЬ несов. что канифоль-лау.

КАНИФОЛЬ жс. канифоль (шийше тәрипли шайыр, желім).

КАНИФОЛЬНЫЙ прил. канифоль...

КАНОН м. 1. (правило) қәде, реже, дәстүр; ~ы ложноклассицизма жалған классицизм дәстүрлері; 2. церк. диний үрп-әдетлер.

КАНОНАДА жс. воен. канонада (топлардан қатты оқ атыспа).

КАНОНЕРКА жс. канонер қайығы.

КАНОНЕРСКИЙ прил.: ~ая лодка канонер қайығы.

КАНОЭ с. нескл. каноэ (спорт қайығы).

КАНТ м. 1. (оторочка) жийекше; 2. (полоска в виде рамки) жийек.

КАНТАТА жс. кантата (1. муз. көбінше хор түрінде атқарылатуғын салтанатлы қосық; 2. лит. уст. салтанатлы қосық).

КАНТОВАТЬ несов. что 1. жийеклеу, жийекшелеу; ~ портрет портретти жийекшелеу; 2. (переворачивать изделия, груз при перемещении) думалатыу, жумалатыу; не ~! думалатымасын!

КАНТОН м. кантон (1. Швейцарияның составына киретуғын өзін-өзи басқаратуғын ұлматтар; 2. Францияда хәм Бельгияда майда администрация-территориялық бирлік).

КАНУН м. алды, бир ұақының алды; ~ празника байрам алды.

КАНУТЬ сов.: ~ в вечность мәңги жоқ болып кетиу; как в воду ~ сууға батқандай жоқ болып кетиу, зымғайып болып кетиу.

КАНЦЕЛЯРИСТ м. уст. кеңсе хызметкері, кеңсе хатшысы.

КАНЦЕЛЯРИЯ жс. кеңсе, канцелярия.

КАНЦЕЛЯРСКИЙ прил. кеңсе..., канцелярия...; ~е принадлежности кеңсе затлары; ~й слог қурғақ сөз; ~й почерк анық жазылған жазыу.

КАНЦЕЛЯРЩИНА жс. разг. 1. (канцелярская работа) кеңсешилік, кеңсе жұмысы; 2. перен. (излишний формализм) жұмыс қыйқымлығы, формализм, кеңсепараздық.

КАНЦЛЕР м. канцлер (гейпара сырт еллердеги жоқары дәрежелі атақ хәм сол атағы бар адам).

КАНЬОН м. геогр. каньон, арна.

КАОЛИН м. мин. каолин (фарфор буйымлары исленетуғын ақ саз ылай).

КАОЛИНОВЫЙ прил. мин. каолин..., каолиный.

КАПЛАТЬ несов. 1. (падать каплями) тамшылау, тамыу; вода ~ает с крыши суу жайдың басынан тамып турышты; 2. что и без доп. (наливать каплями) тамғызыу, тамшылатыу; ~ не ~лет асығудың кеңегі жоқ.

КАПЕЛЛА жс. 1. муз. капелла; ~ бандуристов бандуристлер капелласы; 2. (часовня) капелла (католик шіркеуі).

КАПЕЛЬ жс. 1. тамшы, қар тамшысы; весенняя ~ бәхәрги тамшы; 2. собир. (падающие капли) тамшылар.

КАПЕЛЬДИНЕР м. уст. капельдинер, билет тексеріуши (театрда).

КАПЕЛЬКА жс. 1. уменьш.-ласк. от капля 1; 2. разг. азғантайғана, қуртай, болар-болмас; я съел самую ~у мен ең азғантайын жедім; ~ до (последней) ~и хәммесин, бәрин, дым қоймай; ни ~и хеш, хеш қандай, дым; ни ~и не бойсы хеш қорқпайман.

КАПЕЛЬМЕЙСТЕР м. капельмейстер (хор ямаса оркестрди басқарушы дирижер).

КАПЕЛЬНИЦА жс. дәри тамазғыш.

КАПЕЛЬНЫЙ прил. 1. (в виде капель) тамшы...; ~ое состояние вещества заттың тамшы халы; 2. разг. (величиной с каплю) тамшыдай, қуртай, муртай.

КАПИЛЛЯР м. капилляр (1. физ. күта жиңишке түтик; 2. анат. ең майда қан тамырлары).

КАПИЛЛЯРНОСТЬ жс. физ. капиллярлик (Капиллярлар арқалы суйықтықтың жоқары кетерилуі хәм төмен түсуі қасиеті).

КАПИЛЛЯРНЫЙ прил. капилляр..., капиллярлық; ~е сосуды капиллярлық тамырлар.

КАПИТАЛ м. 1. эк. капитал; промышленный ~ санаат капиталы; финансовый ~ финанс капиталы; банковский ~ банк капиталы; постоянный ~ турақлы капитал; переменный ~ өзгермелі капитал; основной ~ тийкары капитал; оборотный ~ айланбалы капитал; мертвый ~ хәрекетсіз капитал; 2. разг. (значительная сумма денег) капитал, үлкен қаржы, ақша, пул; 3. (капитализм) капитал; страны ~а капитал еллері; 4. перен. (ценность) байлық.

КАПИТАЛИЗАЦИЯ жс. эк. капитализация (1. қосымша құнды капиталға айландыру; 2. мүлктің бахасын киретуғын табыс бойынша анықлау).

КАПИТАЛИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что, эк. капитализациялау, капиталға айландыру.

КАПИТАЛИЗИРОВАТЬСЯ сов. и несов. эк. капитализациялану, капиталға айлану.

КАПИТАЛИЗМ м. капитализм.

КАПИТАЛИСТ м. капиталист.

КАПИТАЛИСТИЧЕСКИЙ прил. капиталистлик; ~ий строй капиталистлик дүзиліс; ~ое государство капиталистлик мәмлекет; ~ое общество капиталистлик жәмиет; ~ие страны капиталистлик еллер.

КАПИТАЛИСТКА *женск. от капиталист. КАПИТАЛОВЛОЖЕНИЕ* *мн. (ед. капиталовложение с.) эк. капитал жумсау, үлкен қаржы жумсау.*

КАПИТАЛЬНЫЙ *прил. капиталлық, түпкі, тийкаргы, керекли, ең бас, ири, үлкен, ең әхмийетли; ~ый ремонт капиталлық ремонт, үлкен ремонт; ~ый труд ири мийнет; ~ая стена тийкаргы дийәул; ~ое строительство ири қурылыс, тийкаргы қурылыс.*

КАПИТАН *м. в разн. знач. капитан; ~ медицинский служба медициналық хызметиниң капитаны; ~ третьего ранга үшінши ранг капитаны; ~ футбольной команды футбол командасының капитаны.*

КАПИТАНСКИЙ *прил. капитан...; ~ мостик капитан мимбары.*

КАПИТЭЛЬ *ж. архит. капитель (сүтінниң басы).*

КАПИТУЛЯЦИОНА *||ТЬ сов. и несов. 1. капитуляциялануы, мойынсынуы, бағынуы; жеңілгенін мойынлау; враг ~л душпан капитуляцияланды; 2. перен. қашуы, шегинюу; ~ть перед трудностями қыйыншылықтан қорқып қашуы.*

КАПИТУЛЯНТ *м. капитулянт (қыйыншылықтардан қорқып қашатуғын адам).*

КАПИТУЛЯНТСК||ИЙ *прил. капитулянт..., капитулянтлик; ~ая политика капитулянтлик сиясат.*

КАПИТУЛЯЦИЯ *ж. 1. капитуляция, мойынсынуы, бағынуы; безоговорочная ~ сөзсиз капитуляция, сөзсиз бағынуы; 2. перен. капитуляция, қашуы, шегинюу.*

КАПКАН *м. қақпан; попасться в ~ қақпанға түсіу.*

КАПЛҰН *м. ақта қораз.*

КАПЛІЯ *ж. 1. тамшы; ~и дождя жауынның тамшылары; 2. мн. капли мед. суйық дәри, тамшылатып пайдаланатуғын дәри-дәрмақ; сердечные ~и жүрек кесели дәриси; ◆ ни ~и дым, бир тамшы да; я ни ~и не устал мен құрттай да шаршамадым; до ~и дым қалмағанша, соңғы тамшысына дейин; до последней ~и крови қанының ең соңғы тамшысына дейин; оні похожи как две ~и воды олар бир саздың бөзіндей; ~я в море дәрәяға тақан шайғандай.*

КАПНУТЬ *сов. и однокр. что и без доп. бир рет тамыу, тамызып қойыу, тамызып жиберюу.*

КАПОР *м. капор (қаяллар хәм балалар кийетуғын бас кийим).*

КАПОТ *м. 1. уст. (женское платье) капот (қаял-қызлар үйде кийетуғын көйлек); 2. тех. капот, қақпақ (механизмлерди шаңнан хәм ығалдан қорғау үшін қаңылтыр жапқышы).*

КАПРАЛ *м. капрал (гейпара еллерде, сондай-ақ ески Россияда да болған әскерий киши командирлик атақ хәм сол атағы бар адам).*

КАПРИЗ *м. 1. гежир, қыңырлық, қырсықлық, тентеклик, ырбықлық, өжетлик; дөтские ~ы бала тентеклиги; 2. перен.*

қырсық; ~ы природы тәбияттың қырсығы.

КАПРИЗНИК *м. разг. гежир, қыңыр, қырсық, тентек, ырбық, өжет.*

КАПРИЗНИЦА *женск. от капризник. КАПРИЗНИЧАТЬ* *несов. гежирленюу, қырсықланюу, қырсығыу, өжетленюу, қыңырлық етиюу, тентеклик етиюу.*

КАПРИЗН||ЫЙ *прил. 1. гежир, қыңыр, қырсық, өжет, шарбая; ~ый ребенок өжет бала; 2. перен. (изменчивый, прихотливый) өзгермели, айнымалы, қубымалы; ~ая погода өзгермели хәуа райы.*

КАПРИЧЧИО *с. нескл. каприччио (музыкалық шығарманың түри).*

КАПРОН *м. капрон.*

КАПРОНОВЫ||Й *прил. капрон...; капроннан исленген; капроннан тоқылған; ~е чулки капроннан тоқылған шулықтар.*

КАПСУЛА *ж. капсула (1. фарм. гейпара дәрилерди орайтұғын қап; 2. анат. дене ағзаларының ямаса олардың бөлімшелериниң қабы).*

КАПСЮЛЬ *м. жам.*

КАПУСТА *ж. капуста; цветная ~ гүллик капуста; кислая ~ ашқылтым капуста.*

КАПУСТНИЦА *ж. зоол. капуста гүбелеги.*

КАПУСТНЫЙ *прил. капуста...; ~ лист капуста жапырағы.*

КАПУТ *м. нескл. в знач. сказ. прост. өлим, әжел, жоқ болыу, опат болыу; тут емү и ~! ол өлер жерине келди!*

КАПЮШОН *м. капюшон (сыртқы кийимниң жағасы менен бирге тигилген қайырылмалы бас кийим); плащ с ~ом капюшоным плащ.*

КАР||А *ж. жаза; подвергнуть строгой ~е қатаң жазаға тартыу, қатты жаза берюу.*

КАРАБИН *м. карабин (қысқа түтели мытық).*

КАРАБКАТЬСЯ *несов. тырмасыу, өрмелеу, өрмелеп минюу, өрмелеп шығыу.*

КАРАВАЙ *м. дөңгелек нан; ◆ на чужой ~ рта не разедай посл. ксивниц затына көзиңнің қыйығын салма.*

КАРАВАН *м. 1. көруан; ~ верблюдов түйелер көруаны; 2. (группа судов) көруан; 3. перен. қатар-қатар, дизбек; ~ журавлей қатар-қатар тырналар, тырналар дизбегі.*

КАРАВАННЫЙ *прил. көруан...; ~ путь көруан жолы.*

КАРАВАН-САРАЙ *м. көруан сарай.*

КАРАГАЧ *м. қарағаш.*

КАРАИМСКИЙ *прил. карайм...*

КАРАЙМЫ *мн. (ед. карайм м., караймка ж.) караймлар (Қырымда хәм Литва ССРда жасағиы тюрк тиллес халық).*

КАРАКАЛПАКИ *мн. (ед. каракалпак м., каракалпачка ж.) каракалпақтар, каракалпақ халқы (Қарақалпақстан АССРының тийкаргы халқы).*

КАРАКАЛПАҚСКИЙ *прил. каракалпақ..., каракалпақтың; ~ язык каракалпақ тили.*

КАРАКАТИЦА *ж. зоол. каракатице (теңиз моллюски).*

КАРАКОВЫЙ *прил. кара торы, қарабайыр; ~ жеребөц қарабайыр айғыр.*

КАРАКУЛЕВОД *м. қаракөлши.*

КАРАКУЛЕВÓДСТВО с. қаракөлшилик.
КАРАКУЛЕВЫЙ прил. қаракөл...;
қаракөлден исленген; ~ая шаңка қаракөл
малақай.

КАРАКУЛЬ м. қаракөл тери.

КАРАКУЛЬСКИЙ прил.: ~ая овца
қаракөл қой.

КАРАКУЛЬЧА ж. тықыр қаракөл те-
ри.

КАРАКУЛЬЯ ж. ийрек-ийрек, шыжбай,
түсиниксиз (хат, жазыу); **дѣтские** ~и
балалардың ийрек-ийрек жазыуы; **писа́ть**
~ями түсиниксиз жазыу, шыжбайлап
жазыу.

КАРАКУРТ м. қара құрт.

КАРАМЕЛЬ ж. собир. карамель (кон-
феттің бір түрі).

КАРАНДАН м. қалем; **цветные** ~аши
реңлі қалемдер, түр қалемдер.

КАРАНДАШНЫЙ прил. қалем; ~ **рису-
нок** қалем менен салынған сұурет.

КАРАНТИН м. карантин; **наложить** ~
карантин салыу.

КАРАНТИННЫЙ прил. карантин...;
~ **срок** карантин мүддеті.

КАРАПУЗ м. разг. кишкене томпақ
бала.

КАРАСЬ м. табан балық.

КАРАТ м. карат (хасыл тасларды өлше-
генде қолланылатуғын 0,2 граммға тең
өлшеу тасы).

КАРАТЕЛЬ м. жазалаушы, жазалаушы
экспедицияға қатнасушы.

КАРАТЕЛЬНЫЙ прил. жазалаушы;
~ый **отряд** жазалаушы отряд; ~ая **экспе-
диция** жазалаушы экспедиция.

КАРАТЬ несов. кого-что жаза беруі,
жазалау.

КАРАУЛ м. 1. (охрана, стража) қара-
уыл, күзетши, сақшы; **выставить** ~ карауыл
қойыу; **сменить** ~ карауылды алмастыруі;
2. (обязанности по охране) карауыл, қара-
уыллық; **нести** ~ карауыллық етуі, карауыл
болыу; 3. в знач. межд. (призыв на помощь)
дат!, құтқарыңлар!; **почётный** ~
хұрмет қарауылы; **хоть** ~ **кричи** уай-уай-
ласан да, шыға қашсаң да; **взять на** ~ воен.
мылтықты ийинге алыу усылы менен әскер-
рий **честь** беруі.

КАРАУЛИТЬ несов. кого-что 1. (охра-
нять, сторожить) күзетіу, қарауыллау,
қарауыл турыу, сақлау; 2. разг. (ожидать,
подстергать) күтіу, аңлыу, қарап турыу;
я ~л егб **цельный день** мен оны күн узаққа
күттим; **кошка** ~т **мышь** пышық тышқанды
аңлып отыр.

КАРАУЛЬНЫЙ прил. 1. қарауыл...;
~ая **бүдка** қарауылхана, қарауыл буд-
касы; 2. в знач. суц. м. **караульный** қара-
уыл; 3. в знач. суц. ж. **караульная** (поме-
щение) қарауылхана.

КАРАЧАЕВСКИЙ прил. қарачай...

КАРАЧАЕВЦЫ мн. (ед. карачаевец м.,
карачевка ж.) қарачайлар, қарачай хал-
қы (Қарачай-Черкес АССРында жасайту-
ғын халық).

КАРАЧК и только мн.: **стать на** ~и
еңбеклеп турыу, төрт аяқлап турыу; **пола-
зать на** ~ах еңбеклеп жүріу.

КАРБИД м. хим. карбид (углеродтың
металл менен ямаса металлоид пенен қо-
сындаысы).

КАРБИДНЫЙ прил. хим. карбидлик,
карбидли; ~ая **сталь** карбидли полат.

КАРБОЛКА ж. разг. см. карболовый.

КАРБОЛОВЫЙ прил. карбол...; ~ая
кислота карбол кислотасы (дезинфекцияда
қолланылатуғын уйлы суйықлық).

КАРБОНАТ м. карбонат (1. хим. дуздың
бір түрі; 2. хим., геол. көмір қышқылтлы
хәр түрлі металлдардың бирикелериниң
аты; 3. дузлап писирілген ет).

КАРБОРУНД м. хим. карборунд (крем-
ний менен углеродтың қосындысы).

КАРБУНКУЛ м. 1. мин. карбункул,
якут (хасыл тас); 2. мед. сом, шыйқан.

КАРБЮРАТОР м. карбюратор (карбуо-
рация хәрекети жүргизилетуғын прибор).

КАРБЮРАТОРНЫЙ прил. карбюратор...,
карбюраторлық; ~ **завод** карбюратор
заводы.

КАРБЮРАЦИЯ ж. карбюрация (иштен
жаныу двигателинде жанар май менен
хаўяның қосылып жаныу бирикпесиниң
жасалуығы).

КАРБЮРИРОВАТЬ сов. и несов. что
карбюрациялау.

КАРГА ж. прост. мәстан, жалмауыз.

КАРДИНАЛ м. кардинал (католик шир-
кейи дин баслықларының пападан кейинги
ең жоғары дәрежесі).

КАРДИНАЛЬНЫЙ прил. ең тийкаргы,
ең баслы, ең ақмийетли; ~ **вопрос** ең ақми-
йетли мәселе.

КАРДИНАЛЬСКИЙ прил. кардинал...,
кардиналлық; ~ **сан** кардиналлық дәреже,
кардиналлық атақ.

КАРДИОГРАММА ж. мед. кардиограмма
(жүрек соғыу қыймылын сызық пенен
көрсетіуі).

КАРЁ с. нескл. воен. каре (пьяда әскер-
лердиң төрт мүйешлик қатар дүзилісі).

КАРЕЛЫ мн. (ед. карёл м., карёлка ж.)
кареллер, карел халқы (Карелия АССРның
тийкаргы халқы).

КАРЕЛЬСКИЙ ий прил. карел...,
карел-
дин, Карелия...; ~ий **язык** карел тили;
~ **ая берёза** карел қайыңы.

КАРЕТА ж. карета (үсти жабық пай-
тон).

КАРЕТКА ж. каретка (жылжыйтуғын
бөлек); ~ **пишущей машинки** жазыу
машинкасының кареткасы.

КАРИЙ прил. 1. (о цвете глаз) қара, қой;
2. (о масти лошадей) қара торы.

КАРИКАТУРА ж. 1. (рисунок) карика-
тура; 2. перен. карикатура, масқарашылық.

КАРИКАТУРИСТ м. карикатурист
(карикатура салатуғын сүйретши).

КАРИКАТУРНЫЙ прил. карикатура...
күлжили, масқаралап; **представить** кого-л.
в ~ом **виде** бирейди масқаралап көрсетіу.

КАРКАС м. каркас; ~ **здания** жайдың
каркасы; ~ **юрты** үйдиң уйық-керегесі.

КАРКАТЬ несов. 1. (о вороне) ғақылдау,
ғарқылдау; 2. перен. разг. (предсказывать
беду) ғақылдау, алдан жаман ырым бас-
лау.

ҚАРКНУТЬ *сов. и однокр.* гақ етиү, ғақылдап қоюу.

ҚАРЛИК *м.* иргежейли, пәскелтек, келте, шарға, тапалдас.

ҚАРЛИКОВЫЙ *прил.* иргежейли, келте, шарға, пәскелтек; **~ый** *рост* келте бақай; **~ое** *дерево* пәскелтек ағаш, келте ағаш.

ҚАРЛИЦА *женск. от* қарлик.

ҚАРМАН *м.* қалта, кисе; **боковой** *~* жан қалта; **◇** *набить* *~* шөнтегин толтыруу, байып кетиу, пайдалануу; **бить по** *~у* шығындар етиу, кисесинен пул шығартуу; **это мне не по** *~у* бұған мениң шамам келмейди; **держ** *~ шире!* аларсаң!, тағы не күсейсең!, ийегің қышмасың!, **не лезть за словом в** *~* сөзин кисиден сорап алмау; сөзди сатып алмау.

ҚАРМАННИК *м. разг.* қалта кесер, қалтаман, қисапур.

ҚАРМАННЫЙ *прил.* қалта..., кисе...; **~е** *часы* қалта саат; **◇** *~е* *расходы* майда шығындар.

ҚАРМЫН *м.* қырмызы бояу, лаплама.

ҚАРМЫННЫЙ *прил.* қырмызы бояу..., қырмызы..., лаплама...

КАРНАВАЛ *м.* карнавал (*халық сейіли, маскарад*); **молодёжный** *~* жаслар карнавалы.

КАРНАВАЛЬНЫЙ *прил.* карнавал..., карнаваллық; **~ое** *шествие* карнавал сейіли.

КАРНИЗ *м.* 1. *архит.* карниз, көнәра (*пәрдиәлдың үстине өрлген жиіекше*); 2. (*для штор*) карниз (*перде илғиш*).

КАРП *м.* қарц, берге (*балық*).

КАРТ[А] *ж.* 1. карта; **географическая** *~а* географиялық карта; **~а СССР СССРдың** картасы; 2. (*игральная*) карта, соқта; **колода карт** бир колода соқта; **◇** **раскрыть свой** *~ы* шынын айтуу, пикирин жасырмай айтуу; **ставит** *что-л. на* *~у* тәуекел етиу; **ва́ша** *~а* **бита** сизиң исиңсиз питти, сизиң салыңыз суудан шықты; енди сизге тамам.

КАРТАВИТЬ *несов.* сақаулануу (*мәселен «р» менен «л»ды айта алмай*).

КАРТАВЫЙ *прил.* сақау; **~ый** *ребёнок* сақау бала; **~ое** *произношение* сақауланп сөйлеу.

КАРТЕЖНИК *м. разг.* картапаз, соқтапаз, қумарпаз.

КАРТЕЛІРОВАНИЕ *с. эк.* картеллестиріу.

КАРТЕЛІРОВАТЬ *сов. и несов. что, эк.* картеллестиріу, картельге бириктиріу.

КАРТЕЛЬ *м. эк.* картель (*капиталисттик монополияның бир түри*).

КАРТЕЧЬ *ж.* 1. (*снаряд*) картечь, тоң оғы; 2. (*крупная дробь*) ири пытыра, ири шашпа.

КАРТИН[А] *ж.* 1. картина, сүүрет; 2. *перен.* көринис; **~а** *гор* таудың көриниси; **~ы** *далёкого прошлого* ертеде өткенлердің көриниси; 3. *театр.* көринис; **дра́ма в четырёх действиях и сем** *~ах* төрт перделі, жети көринислі драма; 4. (*фильм*) картина, кино; 5. *перен.* (*яркое словесное изображение*

ние) айқын көринис, авық жағдай (*сөз бенен айтылса*).

КАРТИНКА *ж.* 1. *уменьш. от* картина 1; 2. (*иллюстрация*) сүүрет; **кни́га с** *~ми* сүүретлі китап.

КАРТИННЫЙ *прил.* 1. сүүрет..., сүүретлі; **~ая** *галерея* сүүрет галереясы; 2. *перен.* (*манерный*) сулуу, шырайлы, көрнекли; **~ая** *поза* сулуу нишин.

КАРТОГРАММА *ж.* картограмма (*график түрінде статистика мағлыұматларын көрсетип сызылған карта*).

КАРТОГРАФ *м.* картограф, карта сызушы (*географиялық карталарды дүзиуші қәңиге*).

КАРТОГРАФИРОВАТЬ *несов. что* 1. (*носить на карту*) картаға түсириу; 2. (*составлять картограмму*) картограммалар дүзиу.

КАРТОГРАФИЧЕСКИЙ *прил.* картография..., картографиялық.

КАРТОГРАФИЯ *ж.* картография (*географиялық карталарды сызуу хәм оларды дүзиу илими*).

КАРТОН *м.* картон (*қалың қатты қағаз*).

КАРТОНАЖНЫЙ *прил.* картонаж; **~е** *изделия* картонаж буйымлар, картон қағаздан исленген буйымлар.

КАРТОНКА *ж.* 1. (*коробка*) картонка (*картоннан ямаса фанерадан исленген қуты*); 2. *разг.* (*небольшой кусок картона*) бир бөлек картон, шапқаттай картон.

КАРТОННЫЙ *прил.* картон...; **қатты** қағаздан исленген; **~ая** *коробка* картон қуты, қатты қағаздан исленген қуты.

КАРТОТЕКА *ж.* картотека (*турли мағлыұматлар хәм материаллар дүзилген карточкалар жыйындысы*); **библиотечная** *~* китапхана картотекасы.

КАРТОФЕЛЕ *ж.* қоспа сөзлердің мәніси бойынша «картофель» дегенди билдиретүгын биринши бөлеги, *мыс.:* картофелеуборочный картофель жыйнаушы.

КАРТОФЕЛЕКОПАТЕЛЬ *м.* картофель қопарушы машина, картофель қазып алыушы машина.

КАРТОФЕЛЕСАЖАЛҚА *ж.* картофель егиуши машина, картофель еккиш.

КАРТОФЕЛЕУБОРОЧНЫЙ *прил.* картофель жыйнаушы; **~** *комбайн* картофель жыйнаушы комбайн.

КАРТОФЕЛИНА *ж.* бир картошка.

КАРТОФЕЛЬ *м.* картофель, картошка.

КАРТОФЕЛЬНЫЙ *прил.* картофель..., картошка..., картошкалық; **~ое** *поле* картофель атызы, картофель егилген майдан; **~ая** *мука* картофель уны, крахмал.

КАРТОЧКА *ж.* 1. карточка; **каталожная** *~* каталог карточкасы; **учётная** *~* есаңқа алыу карточкасы; 2. (*фотография*) карточка, сүүрет; **◇** *почтовая* *~* почта карточкасы.

КАРТОЧНЫЙ *прил.* 1. карточка...; **~ый** *каталог* карточка каталоги; **~ая** *система* карточка системасы; 2. карта..., соқта...; **~ая** *игра* соқта ойыны; **◇** **~ый** *дóмик* 1) (*непрочная постройка*) муқиятсыз соғылған қурылыс, жай; 2) (*о необновленных предположениях*) тийкарсыз болжау.

КАРТОШКА *ж. разг.* картошка.
КАРТУЗ *м.* картуз (*қатты қаснақлы ерлер бас кийімі*).

КАРУСЕЛЬ *ж.* карусель (*адамлар минип айналып ушатығын отырғышылы майданша*).

КАРУСЕЛЬНЫЙ *прил.* карусель...;
◇ ~ станок карусель станогы.

КАРЦЕР *м.* карцер (*жазалау ретінде адамды жекке қамайтуғын жай*).

КАРЬЕР *І м.* (*аллюр*) қатты шабыс; *путь* лошадь ~ом атты бар шабысына жиберіу; ◇ с места в ~ бирден, салған жерден, көп ойланбастан.

КАРЬЕР *ІІ м.* *горн.* карьер (*жердің үстіңгі қатламдағы кенлерді хәм тасларды қазы алатуғын орын*).

КАРЬЕР *ІІА ж.* 1. хәмел, мәртебе, дәреже; *сделать блестящую ~у* қолайлы хәмел алыу, үлкен мәртебеге ерисиу; 2. (*род занятия*) кәнигелик, маманлық; *научная ~а* ылыми кәнигелигі.

КАРЬЕРИЗМ *м.* хәмелпаздық, хәмел-парраздық.

КАРЬЕРИСТ *м.* хәмелпарраз.

КАСАНИ *ІІЕ с.* тийіу, тийип өтиу, тийісиу; *точка ~я мат.* тийип өтиу *точкасы*.

КАСАТЕЛЬНАЯ *ж. мат.* тийіуші.

КАСАТЕЛЬСТВО *с.* тийіслик, қатыс, қатысшылық, байланысшылық; *иметь ~к чему-л.* бир нәрсеге қатысы болыу.

КАСАТИК *м. обл.* (*ласковое обращение к мужчине, юноше, мальчику*) қарағым, шырағым, қулыным, мийirmanым.

КАСАТКА *ж.* 1. (*ласточка*) қарлығаш; 2. *обл.* (*ласковое обращение к женщине, девушке, девочке*) қарағым, шырағым, бауырым.

КАСАТЬСЯ *несов.* 1. *кого-чего* (*отрагиваться*) тийіу, тийгизиу; *жантасыу*; *~ться рукой столу* столға қолын тийгизиу; 2. *чего, перен.* (*загравивать*) айтыу, қозғау, әңгіме етиу; *~ться какого-л. вопросу* бир мәселені қозғау; 3. *кого-чего, перен.* (*иметь отношение к кому-чему-л.*) байланысы болыу, қатнасы болыу, иси болыу, тийісли болыу; *это меня не ~ется* бұл маған байланысы емес.

КАСКА *ж.* каска (*металлдан исленген бас кийім — әскерлерде, өртишлерде*).

КАСКАД *м.* 1. (*водопад*) шарлауық, сарқырама, сарқырауық; 2. *перен.* (*обилие чего-л.*) мол, қуылыш турған, йошқан; ~ слов йошқан сөзлер.

КАСС *ІІА ж.* 1. касса; *сберегательная ~а* аманат кассасы; *железнодорожная ~а* темир жол кассасы; 2. (*денежная наличность*) ақша, касса; *проверить ~у* кассаны тексеріу; 3. *полигр.* касса (*баспаханада хәриплер салынатугын көзгенекли ящик*); ◇ ~а взаимопомощи өз-ара жәрдем кассасы.

КАССАЦИОННЫЙ *прил.* юр. кассациялық, шағым; ~ая жалоба кассациялық шағым, шағым арза; ~ый срок шағым беріу мүддеті.

КАССАЦИЯ *ж.* юр. 1. кассация, суд хуқимин бузыу, қайта қарау; ~я приговора

хуқимди қайта қарау; 2. *разг.* (*жалоба*) кассация, шағым; *подать ~ю* шағым арза беріу.

КАССЕТА *ж.* фото кассета (*фотография пластинкасына жақты өткермейтуғын құты*).

КАССИР *м.* кассир.

КАССИРОВАТЬ *сов. и несов.* *что, юр.* кассациялау, кассация етиу, бузыу, қайта қаратыу; ~ *приговор* хуқимди қайта қаратыу.

КАССИРША *разг. женск. от кассир.*

КАССОВЫЙ *прил.* касса..., кассалық; ~ые операции касса операциялары; ~ая книга касса доңтери.

КАСТА *ж.* каста (1. *Ҳиндистанда хәм гейпара шығыс мәмлкетлерде үлкен артықмашылыққа ие болған жәмийетлик топар*; 2. *перен.* бекем байланысқан жәмийетлик топар).

КАСТАНЬЕТЫ *мн. (ед. кастаньета ж.)* кастаньеталар (*танец хәрекетине қосып сес шығарыу үшін бармақларға кийгизилетугын ағаш пластинкалар*).

КАСТЕЛЯНША *ж.* кастелянша (*мийманханаларда, жатақханаларда кийім-кеңшеклер бойынша жұмыс басқаратуғын хаял*).

КАСТЕТ *м.* кастет (*бармақларға кийгизилетугын металл пластинка*).

КАСТОВОСТЬ *ж.* касталылық (*шығысы ямаса кәнигелик жағынан бөлишип шығушылық*).

КАСТОВЫЙ *прил.* каста..., касталық; ~е предрасудки каста үрип-әдетлери.

КАСТОРКА *ж.* разг. см. касторовый 1.
КАСТОРОВЫЙ *І прил.:* ~ое масло кастор майы.

КАСТОРОВЫЙ *ІІ прил. текст.* кастор, кастордан тигилген; ~ое пальто кастор пальто.

КАСТРАТ *м.* пишилген, ақта, тарттырылған.

КАСТРАЦИЯ *ж.* пишиу, ақталау, тарттырыу.

КАСТРИРОВАТЬ *сов. и несов.* *кого* пишиу, ақта етиу, тарттырыу.

КАСТРЮЛЯ *ж.* кастрюля, кастрюль.

КАТАВАСИЯ *ж. разг.* баса-баслық, тәртипсізлік, алапасырлық.

КАТАКЛИЗМ *м.* катаклизм (*табиятта, жәмийетте бирден болған үзіл-кесил йайраншылықлы өзгеріс*).

КАТАКОМБЫ *мн. (ед. катакомба ж.)* катакомбалар (*жер астындағы үңгір*).

КАТАЛЕПТИЧЕСКИЙ *прил. мед.* каталенсия..., каталенсиялық; ~ сон каталенсиялық уйқы.

КАТАЛИЗ *м. хим.* катализ (*катализаторлардың тәсіирі астында химиялық реакцияның тезлесију ямаса ақырынластыуы*).

КАТАЛИЗАТОР *м. хим.* катализатор (*химиялық реакцияның тезлестиретугын ямаса ақырынластыратугын зат*).

КАТАЛОГ *м.* каталог (*затлардың белгилі тәртип бойынша дүзилген дизими*); алфавитный ~ алфавитли каталог; библиотечный ~ библиотека каталоги.

КАТАЛОГИЗАЦИЯ ж. каталогластырыу, каталог дүзүшү.

КАТАЛОГИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что каталогка киргизуу, дизимин жазуу; ~ книжные фонды китап фондын каталогка киргизуу.

КАТАЛОЖНЫЙ прил. каталог...; ~ая карточка каталог карточкасы.

КАТАНИЕ с. 1. (действие) жумалатыу; тегислеу; жайуу (теста); таппа созуу (металла); 2. (прогулка) минип жүриу, минип кыдырыу; сырғанау; ~ верхом ат минип кыдырыу; ~ на лодке қайыққа минип жүриу.

КАТАНБЕ с.: не мытьём так ~м погов. онысы болмаса, бунуысы менен, ол усыл болмаса, бул усыл менен.

КАТАПУЛЬТА ж. катапульта (1. ист. айбемди заманда от берген майлы бочкаларды, тасларды ылақтыратуғын машина; 2. воен., ав. самолётты кемеден ушыратуғын механизм).

КАТАПУЛЬТИРОВАНИЕ с. катапультилеу, катапультиленип ушыу.

КАТАПУЛЬТИРОВАТЬ сов. и несов. катапультилеу, катапультиленип ушыу.

КАТАПУЛЬТИРОВАТЬСЯ сов. и несов. катапультилениу, катапультиленип ушырылуу.

КАТАР м. мед. катар (денениң қандай да бир мүшесиниң қызыл етиниң исийи); ~ желудка қарынның қатары, иш қатары.

КАТАРАКТА ж. мед. катаракта (көз қарашығының гүңгиртленији).

КАТАРАЛЬНЫЙ прил. мед. катар..., катарлы.

КАТАСТРОФА ж. апат, апатшылық, қыйрау, қыйралыу, қыйратылуу, опат болыу; железнодорожная ~ темир жол апаты.

КАТАСТРОФИЧЕСКИЙ прил. апатлы; апатшылыққа алып келетуғын, қыйрауға алып келетуғын; жүде ауыр, дым қыйын; ~ий слұчай апатлы ўақыя; ~ое положение жүде қыйын аўхал, дым қыйын аўхал.

КАТАТЬ несов. 1. что жумалатыу, думалатыу, деңгелетиу; жайуу (теста); таппа созуу (металл); ~ мяч топты думалатыу; 2. кого-что (возить) жүргизуу, мингизип жүргизуу, мингизип қыдыртыу; ~ на машине машинаға мингизип қыдыртыу; 3. что (разминать, скатывать) домалақлау; 4. что (белье) жазуу, тегислеу; 5. что (валять обувь и т. п.) басыу (кийиз, байпақ).

КАТАТЬСЯ несов. 1. жумаланыу, думаланыу, сырғанау; 2. жүриу, қыдырыу, гезиу; ~ на лыжах лыжада жүриу; ~ на лошади атқа минип жүриу; 3. (валяться) аўнау, думаланып жатыу; ~ по траве шөп үстинде аўнау; ◇ ~ со смеху ишек-силеси қатыу; как сыр в масле ~ құрғын турыу (соотв. төрт тәрепи кубла болыу).

КАТАФАЛК м. катафалк (бейит салып ажетилетуғын арба).

КАТЕГОРИЧЕСКИ нареч. үзил-кесил, шешиўши түрде, кескин түрде, биратола.

КАТЕГОРИЧЕСКИЙ прил. үзил-кесил,

шешиўши, кескин, биротола, кесип айтылған; ~ ответ үзил-кесилли жуўап; ~ приказ кескин буйрық.

КАТЕГОРИЧНОСТЬ ж. үзил-кесиллик, шешиўшилиқ, кескиндик, кесип айтылғанлық; ~ суждений пвкирлердиң үзил-кесиллиги.

КАТЕГОРИЧНЫЙ прил. см. категорический.

КАТЕГОРИЯ ж. 1. в разн. знач. категория; ~и качества и количества филос. сапа ҳам сан категориялары; ~я имени грам. атлық категориясы; грамматические ~и грамматикалық категориялар; 2. (ряд, группа) категория, түр, дәреже, топар; возрастная ~я жас категориясы.

КАТЕР м. катер; торпедный ~ торпеда катери; сторожевой ~ сақшы катер.

КАТЕТ м. мат. катет (тик мүйешили уи мүйешликтиң тик мүйеши жасайтуғын тәреплериниң бири).

КАТЕХИЗИС м. рел. катехизис (христиан дини талиматының сорау-жуўап түриндеги қысқаша баянаты).

КАТИТЬ несов. 1. кого-что жумалатыу, думалатыу, аўнатыу, деңгелетиу; айдау; ~ бочку бочканы думалатыу; ~ детскую коляску бала арбаны айдау; 2. прост. (быстро ехать) зырлатыу, зуўлатыу, қатты жүргизуу, қатты шабыу.

КАТИТЬСЯ несов. 1. жумалап кетиу, думаланыу, думалап кетиу, деңгелениу, сырғанау, сырғанап келиу, зуўлау; автомобиль кәтиситә по дороге автомобиль жол менен зуўлап баратыр; мяч кәтиситә топ думалап қиятыр; ~ с горы на лыжах лыжа менен таўдан сырғанап түсиу; 2. (течь, струиться) ағыу, сорғалау, қуйылуу; слезы кәтиситә из глаз көзлеринен жас сорғалап тур; пот кәтиситә градом тер тамшылап ағып тур; ◇ день кәтиситә за днём күнлер бириниң изинен бири өтип баратыр; ~ под гору бахты тайыу, мәртебеси төменлеу.

КАТОД м. физ. катод (тескери полюс электроды).

КАТОДНЫЙ прил. физ. катод..., катодтың; ~е лучи катод сәулелери.

КАТОК м. 1. (ледяная площадка) каток, сырғанақ орны; 2. (машина) каток (жер тегислейтуғын, жол тегислейтуғын машина); 3. (для катания белья) каток, кир оқлаулау орны.

КАТОЛИК м. католик (католицизмди қоллаўшы адам).

КАТОЛИЦИЗМ м. католицизм (Рим папасы басқарған батыс христиан ширкеїиниң диний исеними).

КАТОЛИЧЕСКИЙ прил. католиклик.

КАТОЛИЧЕСТВО с. см. католицизм.

КАТОРГА ж. 1. каторга, сүргин; отпра-вить на ~у сүргинге жибериу; 2. перен. азап, жәбир, қыйын жағдай, аўыр жағдай.

КАТОРЖАНИН м. каторгада болған адам, сүргинге айдалған адам.

КАТОРЖНИК м. см. каторжанин.

КАТОРЖНЫЙ прил. 1. каторга...; ~е работы каторга жұмыслары, сүргиндеги жұмыслар; 2. перен. (тяжелый) аўыр.

азаплы, жәбір; ~й **труд** аўыр мийнет, азаплы мийнет.

КАТУШЕЧНЫЙ прил. түте..., найша...

КАТУШКА ж. түте, найша; ~ **ниток** бир түте сабақ, бир түте жип.

КАУРЫЙ прил. торыша.

КАУСТИК м. каустик (күйдиргиш қышқылатлардың техникалық аты).

КАУСТИЧЕСКИЙ прил. каустиклық; күйдиргиш, ашытқыш; ~ая **сода** каустиклық сода.

КАУЧУК м. каучук (тропик өсімдіклериниң ширесинен ямаса жасалма түрде алынатуғын созылмалы зат).

КАУЧУКОВЫЙ прил. каучук...; каучуктен исленген; ~й **завод** каучук заводу; ~е **подбшы** каучуктен исленген ултан, каучук ултан.

КАУЧУКОНОС м. каучук беретугын өсимдік.

КАУЧУКОНОСНЫЙ прил. каучукли; ~е **растения** каучукли өсимдіклер.

КАФЕ с. нескл. кафе.

КАФЕДРА ж. 1. (для лектора, оратора) кафедра; 2. кафедра (жоқары оқыу орынларында белгилі бир илим тараўындағы профессорлар менен оқытышылар бирлиги); ~а **история** тарийх кафедрасы; **заведовать** ~ой кафедраны басқаруы.

КАФЕДРАЛЬНЫЙ прил. церк.: ~ **собор** кафедралық собор.

КАФЕЛЬ м. кафель (дийғалларды ҳам печьлерди сырлау үшін қолланылатуғын керамикалық плиткалар).

КАФЕЛЬНЫЙ прил. кафель...; ~ая **печь** кафель печи.

КАФЕТЕРИЙ м. кафетерий (кафе).

КАФТАН м. уст. кафтан, шекпен.

КАЧАЛКА ж. качалка, тербелетуғын гүрси, тербелетуғын кресло.

КАЧАНИЕ с. тербеліу, шайқалыу; ~ **маятника** маятниктиң тербеліуі.

КАЧАТЬ несов. 1. *кого-что* тербелтіу, шайқау; ~ть **колыбель** бесикти тербелтіу; 2. *кого-что* теңселтіу, шайқау; **море** ~ло нас три дня бизлерди теңиз үш күн теңселтти; 3. *безл.* тенселиу; **егб** ~ло от **усталости** ол шаршағанлықтан теңселди; 4. *чем* шайқау, былғау; ~ть **головой** басын шайқау; ~ть **ногий** аяғын былғау; 5. *что*, *чем* тартыу, шығарыу; насослау, насос пенен шығарыу; ~ть **воду** из **колбца** насосом қудықтан насос пенен суу шығарыу; 6. *кого-что* (подбрасывать) жоқары ылақтырып туды алыу.

КАЧАТЬСЯ несов. 1. (колебаться) тербеліу, шайқалыу; **деревья** ~лись от **ветра** ағашлар самалдан шайқалды; 2. *тебиу*, *ушыу*; ~ться на **качелях** әткөншек тебиу; 3. (при ходьбе) теңселиу.

КАЧЕЛИ только мн. әткөншек.

КАЧЕСТВЕННОСТЬ ж. сапалылық; ~ **сева** егистің сапалылығы.

КАЧЕСТВЕННЫЙ прил. 1. сапалы, сапалық; ~е **изменения** сапасы жағынан өзгеріу; 2. (хорошего качества) сапалы, жақсы; ~е **продукты** **питания** сапалы азық-ауқат затлары; ~е **различия** сапалық айырмашылығы; ◇ ~й **анализ** хим. сапа-

лық анализи; ~е **прилагательные** грам. сапалық келбетліклер.

КАЧЕСТВ||О с. 1. сапа, қасийет; **бригада отличного** ~а жоқары сапалы ислейтуғын бригада; **борьба** за ~о сапа ушын гүрес; **улучшение** ~а **продукции** өнімнің сапасын жақсылау; 2. *филос.* сапа; **переход количества** в ~о санның (муғдардың) сапаға айланыуы; 3. *шахм.* сапа; **потерять** ~о сапасын жойып алыу; ◇ в ~е *кого-чего-л.* ...ретінде, ...ұазыйпасында.

КАЧКА ж. тербеліу, шайқалыу; тербеліу, шайқау; **морская** ~ теңиз шайқалыуы.

КАЧНУТЬ сов. и *однокр.* *кого-что*, *чем* тербеш жиберіу, шайқап жиберіу; теңселтип жиберіу.

КАЧНУТЬСЯ сов. и *однокр.* тербениу, шайқалыу, теңселиу.

качү, **катишь** и т. д. *наст. вр. от* **катить**. **качүсь**, **катишься** и т. д. *наст. вр. от* **катиться**.

КАШ ж. каша, шәуле, бөкпен; **гречневая** ~а гречадан писирілген шәуле; ◇ **березовая** ~а адам уратуғын шыбық; у **негб** ~а в **голове** оның ой-пикири шатасық; **заварить** ~у исти былықтырыу, исти бузыу; с **ним** ~и не **сваришь** оның менен келисе алмайсаң; **мало** ~и ел аўзынан сарысы кетпеген, жас. тәжірибесиз; **сапоги** ~и **пробьют** етиклер жыртылып қалды, етиклер бақадай аўзын ашып атыр.

КАШАЛОТ м. кашалот (кит туқымлас теңиз хайуаны).

КАШЕВАР м. аспаз.

КАШЕЛЬ м. жетел, жеткирик; **сухой** ~ құрғақ жетел; **схватить** ~ **разг.** жетел қысыу.

КАШЕМИР м. кашемир (жумсақ жүн *гезелеме*).

КАШЕМИРОВЫЙ прил. кашемир...; кашемирден тигілген; ~ **халат** кашемир шапан.

КАШИЦА ж. **разг.** суйық бөкпен, суйық қаты быламық.

КАШЛЯНУТЬ сов. и *однокр.* жетелип қойыу, жеткириң қойыу.

КАШЛЯТЬ несов. жетелиу, жеткириу; ~ **кровью** қан түкириу.

КАШНЕ с. нескл. кашне, шарқат.

КАШТАН м. каштан (*ағаш* *хәм* *мийге*); ◇ **таскать** ~ы из **огня** для *кого-л.* бирей үшін қолын отқа урыу.

КАШТАНОВЫЙ прил. 1. каштан..., каштанлық; ~ая **рбца** каштан орманлығы; 2. (о цвете) қара қоңыр; ~ые **вблосы** қара қоңыр шап.

КАЮК I м. обл. (лодка-плоскодонка) қайық, кеме.

КАЮК II в **знач.** *сказ. прост.* (конец, гибель) әжел, деми питиу; **емү** **пришөл** ~ оның әжели жетти, оның деми питти. **каюсь**, **каешься** и т. д. *наст. вр. от* **каяться**.

КАЮТА ж. каюта, бөлме (*пароход* *хәм* *кемелердеги* *өзжире*).

КАЮТ-КОМПАНИЯ ж. кают-компания (*кемедеги* *айқатланатуғын*, *дем* *алатуғын* *бөлме*).

КАЯТЬСЯ *несов.* 1. (*испытывать сожаление*) өкиниү, өкиниште болуу, эрманда болуу; 2. *кому, перед кем, в чём (сознаваться)* қәтесин мойындау, тәубе етиү, өкиниү; 3. *в знач. вводн. сл.* *каюсь* эрмандаман; *каюсь, я мило об этом думал* бул жөнинде аз ойлағаным эрмандаман.

КВАДРАНТ *м.* квадрат (1. *мат.* дөңгелектің төрттен бири; 2. *воен.* топты тикке атқанда оқтың шыққан жери менен түскен жеринің мүйешин өлшейтуғын эсбап).

КВАДРАТ *м.* 1. (*равносторонний прямоугольник*) квадрат; 2. *мат.* квадрат; *возврат числб в ~ санды* квадратқа көтеріу; *в ~е* еки есе.

КВАДРАТНО-ГНЕЗДОВОЙ *прил. с.-х.* квадратлы-уялы етип; *~ посев* квадратлы-уялы етип егилген егис.

КВАДРАТНЫЙ *прил.* 1. (*имеющий форму квадрата*) квадрат; *~ый стол* квадрат стол; *~ые скбик* квадрат скбикалар; 2. *мат.* квадрат, квадратлы, шаршы; *~ый корень* квадрат түбір; *~ый метр* квадрат метр; *~ое уравниие* квадратлы теңеме.

КВАДРАТУРА *ж.* көлем, квадратура; *~ комнаты* бөлменің көлемі; $\diamond$ *~ круга* 1) *мат.* шеңбердің квадратурасы; 2) (*о неразрешимом*) шешілмейтуғын мәселе.

КВАКАНЬЕ *с.* ұарқылды, ұарқылдау, бақылдау; *~ лягушек* құрбақалардың ұарқылдауы.

КВАКАТЬ *несов.* ұарқылдау, бақылдау.

КВАЛИФИКАЦИОННЫЙ *прил.* квалификация...; квалификацияны анықлайтуғын, квалификацияны белгілейтуғын; *~ая комиссия* квалификация комиссиясы.

КВАЛИФИКАЦИЯ *ж.* 1. (*действие*) квалификациялау, бақалау, баха беріу, анықлау; 2. (*степень подготовленности*) квалификация, маманлық; *высокая ~я* жоғары квалификация; 3. (*специальность*) өнер, қәнигелик; *приобрести ~ю* тоқара тоқарлық қәнигеликті үйреніу.

КВАЛИФИЦИРОВАННЫЙ 1. *прич. от квалифицировать*; 2. *прил. (опытный)* квалификациялы, маман, тәжіриьбелі, қәниге; *~ работник* қәниге хызметкер; 3. *прил. (требующий специальных знаний)* квалификациялы, квалификациялық, квалификацияланған; *~ труд* квалификациялы мийнет.

КВАЛИФИЦИРОВАТЬ *сов. и несов. козо-что* 1. (*определить*) квалификациялау, бақалау, баха беріу, анықлау; 2. (*характеризовать*) түрін анықлау; *~ преступление юр.* жинаяттың түрін анықлау; 3. (*установить степень подготовки к какому-л. труду*) квалификациялау, квалификациясын белгілеу.

КВАНТ *м.*, **КВАНТА** *ж.* *физ.* квант, кванта (*қандай да бир энергияның ең кишкене мұғдары*).

КВАНТОВЫЙ *прил. физ.* квант..., квантлық; *~ая теория* квант теориясы; *~ая механика* квант механикасы.

КВАРТАЛ *м.* 1. (*четверть года*) квартал, тоқсан; *первый ~* биринши квартал; 2. (*часть города*) квартал, маҳәлле.

КВАРТАЛЬНЫЙ *прил.* 1. квартал..., кварталлық, тоқсан...; *~ отчет* кварталлық есап; 2. квартал..., маҳәлле; *~ участок* квартал участкасы.

КВАРТЕТ *м. муз.* квартет (1. *төрт қосықшы ямаса төрт саз құралы үшін музыкалық шығарма*; 2. *төрт сазденден дүзілген ансамбль*).

КВАРТИР **А** *ж.* 1. квартира; там, жай, үй; *получить новую ~у* жаңа квартира алыу; 2. *воен.* квартира, мөкан; *зимние ~ы* қысқы мөкәнлар; $\diamond$ *главная ~а* бас командованияның штабы хәм оның жайы.

КВАРТИРАНТ *м.* квартирант, кирейге турышы.

КВАРТИРАНТКА *женск. от квартирант.*

КВАРТИРМЕЙСТЕР *м. воен. уст.* квартирмейстер (*әскерий бөлмнің тәмийинленіу исин хәм жайға орналасыу жұмысын басқарыушы офицер*).

КВАТИРНЫЙ *прил.* квартира..., квартиралық, жай..., там..., үй...; *~ая плата* жай кирейи, квартира хақысы.

КВАТИРОВАТЬ *несов.* 1. *разг. (снимать квартиру)* кирейине жай алып турыу; 2. (*о войсках*) бир жерге, мөкәнге орналасыу.

КВАТИРОНАИМАТЕЛЬ *м.* кирейде турышы.

КВАТИРОСЪЕМЩИК *м.* жайды кирейге тутыушы.

КВАТИРЬЕР *м. воен.* квартирьер (*бир жерге баратуғын әскерлер үшін алдан барып, жай-орын таярлайтуғын әскерий хызметкер*).

КВАТИРПЛАТА *ж.* (квартирная плата) жай кирейи, квартира хақысы.

КВАРЦ *м.* кварц (*минерал*).

КВАРЦЕВЫЙ *прил.* кварц..., кварцлы; *~ые породы* кварцлы таслар; *~ая лампа* кварц лампасы.

КВАРЦИТ *м. мин.* кварцит (*тау жынысы*).

КВАС *м.* квас; *хлебный ~* гәлледен иленген квас.

КВАСИТЬ *несов.* *что* ашытыу (*тесто*); *дузлау (капусту)*; *уйытыу (молоко)*.

КВАСНОЙ *прил.* квас...

КВАСЦЕВАТЬ *несов.* *что* ашыудаслау; *~ кожи* көнді ашыудаслау, былғары етиу, көнді ашыудаслап телетин етиу.

КВАСЦОВЫЙ *прил.* ашыудас..., ашыудаслы; *~ растбвр* ашыудаслы еритпе, ашыудас еритпеси.

КВАСЦ *только мн.* ашыудас.

КВАШЕНИЕ *с.* ашытыу (*тесто*); *дузлау (капусту)*; *уйытыу (молока)*.

КВАШЕННЫЙ *прил.* ашыған, ашытылған (*о тесте*); *дузланған (о капусте)*; *уйытылған (о молоке)*.

КВАШНЯ *ж.* керсен, дағара, ағаш шелек, самар.

КВЕРХУ *нареч.* жоғары, жоғарыға, тикке, өрлеп, өрге.

КВИНТЕТ *м. муз.* квинтет (1. *бес қосықшы ямаса бес саз құралы үшін музыкалық шығарма*; 2. *бес сазденден дүзілген ансамбль*).

КВИНТЭССЕНЦИЯ *ж.* квинтэссенция (бир нәрсенің ең тийкары, түпки мазмуны).

КВИТ *см.* квіты.

КВИТАНЦИОНН||ЫЙ *прил.* квитанция..., квитанциялық; ~ая кнйжка квитанция кнйжжасы.

КВИТАНЦИ|Я *ж.* квитанция; **в|д|а|т|ь** ~ю квитанция беріу; **п|о|л|у|ч|и|т|ь** ~ю квитанция алыу.

КВІТЫ *в знач. сказ. разг.* қарыздан қутылдық, алажақ-бережағымыз жоқ; **теп|е|р|ь** мы ~ енді бизлердің алажақ-бережағымыз жоқ.

КВ|О|Р|У|М *м.* кворум (қандай да бір шөлкемнің жыйналысының қарар алыуға толық правосы болуы үшін соған керекли болған қатнасыўшылардың саны).

КВ|О|Т|А *ж.* кв. квота (норма, үлес, пай).

КВ|О|Х|Т|А|Т|Ь *несов. см.* клохтатъ.

КЕГ|Л|Ь *м.* полигр. кегль (типиграфия ҳаритлериниң үлкен-кишилик өлшеуі).

КЕД|Р *м.* кедр (ағаштың бир түрі).

КЕД|Р|О|В|Ы||Й *прил.* кедр..., кедрли; кедрден исленген; ~е **ор|е|х|и** кедр ғозлары.

КЕД|Ы *м.* кеды (спортлық аяқ кийим).

КЕ|К|С *м.* кекс (кишимш қосып писирилген мазалы нан).

КЕ|Л|Е|Й|Н|Ы|Й *прил.* (скрытый, тайный) жасырын, қупия.

КЕ|Л|Ь|Н|Е|Р *м.* кельнер (сырт елдерде ресторан, пивохана, мийманхана хызметкері).

КЕ|Л|Ь|Н|Е|Р|Ш|А *женск. от* кельнер.

КЕ|Л|Ь|Я *ж.* монахтың бөлмесі.

КЕ|М *мест. твор. п. от* кто.

КЕ|Н|А|Ф *м. бот.* кенеп.

КЕ|Н|Г|У|Р|У *м. нескл.* кенгуру (қалталы қайўан).

КЕ|Н|Д|Ы|Р *м. бот.* кендир.

КЕ|П|И *с. нескл. см.* кепка.

КЕ|П|К|А *ж.* шәпкі, кепка.

КЕ|Р|А|М|И|К|А *ж.* 1. (гончарное производство) керамика, гүлалшылық; 2. собир. (изделия из глины) гүлалдан исленген буйымлар.

КЕ|Р|А|М|И|Ч|Е|С|К|И||Й *прил.* керамика..., гүлал...; ~й завод керамика заводы; ~е изделия гүлалдан исленген буйымлар.

КЕ|Р|О|Г|А|З *м.* керогаз (керосинканың бир түрі).

КЕ|Р|О|С|И|Н *м.* керосин, лампа май, шыра май.

КЕ|Р|О|С|И|Н|К|А *ж.* керосинка.

КЕ|Р|О|С|И|Н|О|В||Й|Й *прил.* керосин..., лампа май..., шыра май; ~ая лампа керосин лампы, керосин шырасы.

КЕ|С|А|Р|Е|В *прил.: ~о сечёние мед.* иштен жарып баланы алыу.

КЕ|С|С|О|Н *м.* кессон (суў астында жұмыс ислейге арналған суў өтпейтуғын камера).

КЕ|С|С|О|Н|Н|Ы||Й *прил.* кессон...; кессон менен исленетуғын; ~е **раб|о|т|ы** кессон менен исленетуғын жұмыслар.

КЕ|Т|А *ж.* кета (балық).

КЕ|Т|М|Е|Н|Ь *м.* кетпен.

КЕ|Т|О|В||Й|Й *прил.* кета...; ~ая **и|к|р|а** кета уўндырығы.

КЕ|Ф|А|Л|Ь *ж.* кефаль (балық).

КЕ|Ф|И|Р *м.* кефир, қатық.

КИБЕ|Р|Н|Е|Т|И|К|А *ж.* кибернетика (автоматикалық қадағалаудың хам өзін-өзі басқаруы процесслериниң жалпы теориясы).

КИБЕ|Р|Н|Е|Т|И|Ч|Е|С|К|И||Й *прил.* кибернетикалық; ~е **авт|о|м|а|т|ы** кибернетикалық автоматлар.

КИБ|И|Т|Қ|А *ж.* 1. (повозка) бөгепекли, бастырмалы арба; 2. (юрта) қара үй, отау; 3. (небольшой глинобитный дом) кишкене там.

КИБ|А|Т|Ь *несов.* 1. **ч|е|м** азырақ ийіу, ийзеу, басын ырғау, ымлау; ~ **го|л|о|в|о|й** басын азырақ ийіу; 2. **н|а** кого-что басын ийзеп көрсету.

КИБ|Н|У|Т|Ь *сов. и однокр. см.* киватъ.

КИ|В|О|К *м.* бас ийіу, бас ырғап ымлау.

КИ|Д|А||Т|Ь *несов. см.* кінуть; **◇ ~т|ь** жрөбий шөп таслау, шөк салу; **м|е|н|я** ~ет то в жар, то в холод маған бир есе ыссы, бир есе сууық.

КИ|Д|А|Т|Ь|С|Я *несов.* 1. *см.* кінуться; 2. **ч|е|м** (в кого-л., друг в друга) ылақтырысыу, төп берісу, дәпинісуу, атысыу; ~ **кам|н|я|ми** тас ылақтырысыу.

КИ|З|И|Л *м.* қызыл (ағаш хам мийіе). **КИ|З|И|Л|Е|В||Ы|Й**, **КИ|З|И|Л|О|В||Ы|Й** *прил.* қызылдың; қызыл мийіесинен исленген; ~**о|е** **вар|е|н|ь|е** қызылдың мийіесиниң мурабасы; ~**а|я** **р|о|д|а** қызыл ағашының орманлығы.

КИ|З|И|Л|Ь *м. см.* кизил.

КИ|З|Я|К *м.* тезек.

К|И|Й *м.* кий (бильярд ойнайтуғын узын таяқ).

КИ|Л|Е|В||О|Й *прил.* мор. изден, арттан соққан; ~**а|я** **қ|а|ч|к|а** кемениң артынан соққан шайқалығы.

КИ|Л|О *с. нескл. разг. см.* килограмм.

КИ|Л|О|* қоспа сөзлердің «мың, мың рет» деген мәнілерин билдиретуғын биринши бөлеги, **мыс.:** километр километр.

КИ|Л|О|В|А|Т|Т *м.* киловатт.

КИ|Л|О|В|А|Т|Т|-Ч|А|С *м.* киловатт-саат.

КИ|Л|О|Г|Р|А|М|М *м.* килограмм.

КИ|Л|О|Г|Р|А|М|М|О|В||Ы|Й *прил.* килограммлық; ~**а|я** **г|і|р|я** килограммлық тас.

-КИ|Л|О|Г|Р|А|М|М|О|В|Ы|Й биринши бөлегинде қанша килограмм екенін билдиретуғын қоспа сөзлердің екінши бөлеги, **мыс.:** двухкилограммовый еки килограммлық.

КИ|Л|О|М|Е|Т|Р *м.* километр.

КИ|Л|О|М|Е|Т|Р|А|Ж *м.* километраж (километр менен өлшенген аралық).

КИ|Л|О|М|Е|Т|Р|О|В||Ы|Й *прил.* километр... километрлик; ~**о|е** **р|а|с|т|о|я|н|и|е** километрлик ара, километрлик қашықлық.

-КИ|Л|О|М|Е|Т|Р|О|В|Ы|Й биринши бөлеги қанша километр екенін санлық билдиретуғын қоспа сөзлердің екінши бөлеги, **мыс.:** трёхкилометровый үш километрлик.

КИ|Л|Ь *м. мор.* киль, кергі (кеме корпусының төменги бөлиминен негиз болатуғын хам ултанын байланыстыратуғын узын темир ямаса ағаш).

КИ|Л|Ь|В|А|Т|Е|Р *м. мор.* кильватер (кемениң суїдоғы толқынлы изі).

КИ|Л|Ь|Қ|А *ж.* килька (балық).

КИМОНО с. нескл. кимоно (1. японлардың еркектерге хэм хаялларға арналған шапан сыяқлы көйлегі; 2. хаял көйлектиң жеңин пишиўдиң бир түри).

КИНЕМАТИКА ж. кинематика (денениң қозғалысын геометриялық жақтан изертлейтуғын теоретикалық механиканың бир бөлими).

КИНЕМАТИЧЕСКИЙ прил. кинематика..., кинематикалық; ~ метод кинематикалық усыл, кинематикалық метод.

КИНЕМАТОГРАФ м. 1. (аппарат) кинематограф (кинофильмлер көрсетуғын хэм киноға түсиретуғын әсбап); 2. (киноискусство) кинематограф, кино өнери; 3. уст. см. кинотеатр.

КИНЕМАТОГРАФИСТ м. кинематографист (кинематография хызметкери).

КИНЕМАТОГРАФИЧЕСК||ИЙ прил. кинематограф..., кинематография..., кинематографиялық; ~ ая промышленность кинематографиялық санаат.

КИНЕМАТОГРАФИЯ ж. 1. (киноискусство) кинематография, кино өнери; 2. кинематография (кинофильмлерди ислеп шығарыў хэм экранда көрсетиў өнери).

КИНЕСКОП м. кинескоп (телевидениеде қолланылатуғын электронлы нур түтиги).

КИНЭТИКА ж. кинетика (өз ишине динамиканы хэм статиканы қамтыйтуғын теоретикалық механиканың бөлими).

КИНЕТИЧЕСК||ИЙ прил. кинетикалық; ~ ая энергия кинетикалық энергия.

КИНЖАЛ м. қанжар.

КИНЖАЛЬНЫЙ прил. қанжар...

КИНО с. нескл. 1. кино; звуковбе ~ сесли кино; цветное ~ реңли кино; 2. (кинотеатр) кино, кинотеатр.

КИНО қоспа сөзлердиң «кино, кинематографиялық» деген мәнисин билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: кинокомедия кинокомедия.

КИНОАКТЁР м. киноактёр, кино артисты.

КИНОАКТРИСА женск. от киноактёр.

КИНОАППАРАТ м. киноаппарат.

КИНОАППАРАТУРА ж. киноаппаратура.

КИНОАРТИСТ м. см. киноактёр.

КИНОАРТИСТКА женск. от киноартист.

КИНОВАРЬ ж. киноварь, құкирт сынабы (1. қызыл реңли минерал; 2. соннан исленген қызыл бояў).

КИНОДРАМАТУРГИЯ ж. кинодраматургия.

КИНОЖУРНАЛ м. киножурнал.

КИНОЗВЕЗДА ж. кино жұлдызы (даңқлы киноактриса).

КИНОИСКУССТВО с. киноискусство, кино өнери.

КИНОКАРТИНА ж. кинокартина.

КИНОКОМЕДИЯ ж. кинокомедия.

КИНОЛЕНТА ж. кинолента.

КИНОМЕХАНИК м. киномеханик.

КИНООПЕРАТОР м. кинооператор (киноға түсирейиşi қәниже).

КИНОПЕРЕДВЖЖКА ж. көшпели кино.

КИНОПЛЕНКА ж. киноплёнка.

КИНОПРОКАТ м. кинопрокат (кино-

театрларға, клубларға көрсетиў ушын уақытша кинофильмлер берий).

КИНОПРОМЫШЛЕННОСТЬ ж. кино санааты.

КИНОРЕЖИССЁР м. кино режиссёри.

КИНОСЕАНС м. киносеанс, кино сеансы.

КИНОСЕТЬ ж. кино сети, кино тараўы (кинотеатрлар менен киноустановкалардыҗ жыйынтығы).

КИНОСТУДИЯ ж. киностудия, кино студиясы (кинофильмлер ислеп шығаратуғын қархана).

КИНОСЦЕНАРИЙ м. киносценарий.

КИНОСЪЕМКА ж. киноға түсирий, киноға алыў.

КИНОСЪЕМОЧНЫЙ прил. киноға түсиретуғын, киноға алатуғын; ~ аппарат киноға түсиретуғын аппарат.

КИНОТЕАТР м. кинотеатр.

КИНОУСТАНОВКА ж. кино үскенелери.

КИНОФЕСТИВАЛЬ м. кинофестиваль (бир темаға арналған фильмлерди ямаса бир елдиң кинофильмлерин көрсетиў).

КИНОФИКАЦИЯ ж. кинофикация (1. кинотеатрлар хэм көшпели кинолар шөлкемлестириий; 2. кинофильмлер көрсетиў ушын үскенелеий).

КИНОФИЛЬМ м. кинофильм; научно-популярный ~ илимий-популяр кинофильм.

КИНОФИЦИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. кинофикациялаў, киноластырыў; ~ деревню ауылды киноластырыў; 2. (оборудовать для показа фильмов) кинофильмлер көрсетиўге ылайықлаў; ~ клуб клубты кинофильмлер көрсетиўге ылайықлаў.

КИНОХРОНИКА ж. кинохроника (күнделикли жәмийетшилик турмысын көрсетуғын қысқа кинокартина).

КИНУТЬ сов. кого-что ылақтырыў, ылақтырып жиберий, таслаў, зыңғытыў; ~ камень тасты ылақтырып жиберий.

КИНУ||ТЬСЯ сов. к кому-чему, на кого-что и без доп. умтылыў, топылыў, ала топылыў, тура жүгириў; жуўырып шығыў; ~ ться со всех ног бар куши менен тура жүгириий; сестра ~ лась к брату қыз туўысқан ағасының алдына жуўырып шықты.

КИОСК м. киоск (кишкене дүкен); книжный ~ китап киоскасы.

КИПА ж. 1. (пачка, связка) топ, дәсте, баў, байлам, буўат, буўма; ~ бумаг бир буўат қағаз; 2. (упаковочная мера) тең, тай; ~ хлопка бир тай пахта.

КИПАРИС м. кипарис, сәрби.

КИПАРИСОВ||ИЙ прил. кипарис..., кипаристен исленген, сәрби..., сербиден исленген; ~ ая рбца кипарис орманығы.

КИПЕНИ|Е с. қайнаў; точка ~ я физ. қайнаў точкасы.

КИП||ЕТЬ несов. 1. (о жидкости) қайнаў, бурқылдаў; 2. перен. (о чувствах, мыслях) йошыў; 3. перен. (протекать стремительно) қызыў, жанлануў, шапшаң; работа ~ ит жұмыс қызғын баратыр; ◇ ~ еть гневом зығырданы қайнаў.

КИПУЧ||ИЙ прил. 1. (пенящийся, бурлящий) бурқыраған, бурқыған, қайнап турған; бурқырап аққан; ~ ий потбк бурқырап

аққан суу, қайнаған тасқын; 2. *перен.* қызғынлы, йошлы, тасқынлаған, жалынлы, ғайратлы; ғажжа-ғаж; ~ая **деятельность** қызғынлы искерлік, жалынлы искерлік.

КІПЯТИЛЬНИК м. суу қайнатқыш.

КІПЯТИЛЬНЫЙ *прил.* суу қайнатылатын; ~ бак суу қайнатылатын бак.

КІПЯТИТЬ *несов. что* 1. қайнату, писиріу; ~ молоко сүт писиріу; 2. қайнату; ~ бельё кийімди қайнату.

КІПЯТИТЬСЯ *несов. 1. (нагреваться до кипения)* қайнау, писіу, қайнатылу, писирілу; 2. (о белье) қайнатылу; 3. *перен. разг.* қызыу, ашыу келиу, ашыулану, күшке миніу; ~ из-за пустяков түкке турмайтуғын нәрсеге ашыулану.

КІПЯТОК м. қайнаған суу.

КІПЯЧЕНИЕ с. 1. қайнау, писиріу; 2. (белье и т. п.) қайнау, қайнату.

КІПЯЧЕНЬИЙ *прил.* қайнатылған, қайнаған, пискен; ~ая вода қайнаған суу; ~ое молоко пискен сүт.

КИРГЫЗСКИЙ *прил.* қырғыз..., қырғыздың; ~ язык қырғыз тили.

КИРГЫЗЫ *мн. (ед. киргыз м., киргызка ж.)* қырғызлар, қырғыз халқы (*Қырғызстан ССРының тийкаргы халқы*).

КИРЗА *жс.* кирза (*жасалма телетин*).
КИРЗОВЫЙ *прил.* кирза...; кирзадан исленген; ~е сапоги кирза етик, кирзадан исленген етик.

КИРКА *жс.* кирка (*лютеран ширкеји*).

КИРКА *жс.* кирка (*бир жағының ушы жер оятуғын саплы балға*).

КИРП *ишч* м. гербиш; **производство** ~ича гербиш өндиріс; **обоженный** ~ич пискен гербиш; **печка** из ~ича гербиш печь.

КИРПИЧНЫЙ *прил.* в разн. знач. гербиш; ~ая стена гербиш дийәуал; ~ый завод гербиш заводу; ~ый цвет гербиш рен; ~ый чай гербиш чай, тахта чай.

КИСЕЯНЫЙ *прил.* кисеядан исленген; ~ая занавёска кисеядан исленген перде; ♦ ~ая бәршына *ирон.* назлы, кербаз қыз.

КИСЕЛЬ м. кисель; **молочный** ~ель сүт кисели; ♦ **десятая (седьмая) вода** на ~еле *погов.* он қайнағанда сорпасы қосылмай туғын ағайын; **за семь вёрст** ~еля **хлебать погов.** хәжетсиз узақ жолға кетиу.

КИСЕЛЬНЫЙ *прил.* кисель..., кисельди; ♦ **молочные реки**, ~е берега сүт ағып турған дәрьялар, жағалары кисельден (*тоқшылығ мәс турмыс хәққында*).

КИСЕТ м. кисет, қалта, хәмиян; ~ для табака темики қалта.

КИСЕЯ *жс.* кисея (*жуқа сезлеме*).

КИС-КИС *межд.* жыш-пыш.

КИСЛИНКА *жс.:* с ~ой *разг.* түришли; яблоко с ~ой түришли алма, түршек алма.

КИСЛИТ *б* *несов. разг.* түршек дәми болыу, түршек дәм беріу, қурышлы болыу, қурышлы етиу; яблоко **немного** ~ алма сәл қурышлы екен.

КИСЛОРОД м. кислород (*химиялық элемент*).

КИСЛОРОДНЫЙ *прил.* кислород..., кислородлы; ♦ ~ая **подушка** кислородлы көпшик (*медициналық әсбап*).

КИСЛО-СЛАДКИЙ *прил.* турышлы дәмлі, түришли дәмлі, қышқылтым.

КИСЛОТА *жс.* 1. қышқыл, түриш, турышлы, түршек; 2. *хим.* кислота; қышқыл; *сёрная* ~ гүкиртли кислота; күкирт кислотасы; *уксусная* ~ уксусли кислота; *соляная* ~ дуз кислота.

КИСЛОТНОСТЬ *жс. хим.* кислоталылық; *разг.* зердапшылық; ~ **желудочного сока** асқазан зердеснің кислоталылығы, асқазанның суының зердапшылығы; ~ **почвы** топырақ кислоталылығы.

КИСЛОТНЫЙ *иш* *прил. хим.* кислоталы; *разг.* зердапшы; ~е **соединения** кислоталы бирикпелер.

КИСЛОТУПОРНОСТЬ *жс. хим., тех.* кислотаға шыдамшылық.

КИСЛОТУПОРНЫЙ *иш. хим., тех.* кислотаға шыдамлы; ~е **материалы** кислотаға шыдамлы материаллар.

КИСЛЫЙ *прил.* 1. қышқыл, турышлы, түршек; ~ое яблоко түршек алма; 2. ашыған, ашып кеткен, ашытқан (о *тесте*); дузланған (о *капусте*); ~ое молоко қатық; ~ая **капуста** дузланған капуста; ~ое **тесто** ашыған қамыр; 3. *перен. разг.* (*недовольный*) кеуілсизлік, мәнис жоқ, кейпи жоқ; ~ое **настроение** кейпсизлік; **сделать** ~ое **лицо** жүзін шытыу, қабағын шытыу; 4. *хим.* кислоталы; ~ые **растворы** кислоталы еритиндилер.

КИСЛЯТИНА *жс. разг.* түрши, түршек.

КИСНУТЬ *несов.* 1. (от брожения) түришлениу, түришу, ашыу; 2. *перен. разг.* (*быть в уныши*) кеуілсизлениу, кейипсизлениу.

КИСТА *жс. мед.* ириңли исиң.

КИСТЕВОЙ *прил.* уыс, пәнже; ~ **сустав** *анат.* уыс буыны, пәнже буыны.

КИСТОЧКА *жс.* 1. *уменьш.* от кисть 2, 3, 4; 2. кисть, сабынлағыш; ~ для **бритья** сақал сабынлағыш.

КИСТ *б* *жс.* 1. (*часть руки*) қолдың басы, уыс, пәнже; билезик; 2. (*гроздь*) солқым, бүршик, собық; ~ **винограда** жүзимнің бир солқым; 3. (*для украшения*) пөпек, шашақ; **знамя** с ~ыми пөпекли байрақ; **пояс** с ~ыми ушы пөпекли белбеу; 4. (*для краски, клея*) кисть; **малырная** ~ маляр бояу кисти; 5. *перен.* сүүрет салыу өнери, сүүрет салыу уқыбы; у **этого художника** **смелая** ~ бул художниктің сүүрет салыу уқыбы оғада зор.

КИТ м. кит (*теңиз хайуаны*).

КИТАЙСТ м. китаист (*Қытайды хәм қытай тилин үйрениу бойынша қәниге*).

КИТАЙСТИКА *жс.* китаистика (*қытай тилин хәм мәдениятин изертлейтуғын илимлердің жиындысы*).

КИТАЙСКИЙ *прил.* Қытай..., қытайдың; ~ язык қытай тили.

КИТАЙЦЫ *мн. (ед. китаец м., китайка ж.)* қытайлар, қытайлылар (*Қытайдың тийкаргы халқы*).

КИТЕЛ м. китель (*формалы жағасы тик куртка*); **морской** ~ теңизшилер кители.

КИТОБОЙ м. кит аўлаушы.

КИТОБОЙНЫЙ прил. кит аўлаушы, кит тутатуғын, кит аўлайтуғын; ~ый пробысел кит аўлау қасиби; ~ое сўдно кит аўлайтуғын кеме, кит аўлау кемеси.

КИТОВЫЙ прил. кит...; ~ жир кит майы; ◇ ~ ус кит мурты.

КИТОЛОВ м. см. китобой.

КИТОЛОВНЫЙ прил. см. китобойный.

КИЧИТЬСЯ несов. кем-чем менменсиу, марапатлануу, мақтаныу; ~ своими успехами өз табысларына марапатланыу.

КИЧЛИВОСТЬ ж. менменлик, мақтаншақлық, марапатланыушылық.

КИЧЛИВЫЙ прил. менмен, марапатшыл, мақтаншақ.

КИШЕТЬ несов. 1. (копошиться) ыбыр-жыбыр болуу, быжынау; муравый ~ат в муравейнике кумырсқалар иинде ыбыр-жыбыр болып атыр; 2. кем-чем лық толыу, быжынап кетіу; улицы ~ат нарбодом көшелер халыққа лық толған.

КИШЕЧНИК м. анат. ишеклер.

КИШЕЧНЫЙ прил. ишек...; ~е заболевания ишек ауырыулары.

КИШКА ж. 1. анат. ишек; прямая ~а тоқ ишек; тонкие ~и аш ишеклер; слепая ~а соқыр ишек; 2. (шланг) кишка; пожарная ~а ерт кишкасы, ерт өширiу кишкасы; ◇ ~а тонка шамаң келмейди, күшин жетпейди.

КИШЛАК м. ауыл, қышлақ.

КИШМИШ м. кишмиш.

КИШНЯ нареч.: ~ кишеть разг. ыбыр-жыбыр болуу, быжынау.

КЛАВИАТУРА ж. клавиатура (клавишлер системасы); ~ рояля рояльдың клавиатурасы; ~ пишущей машинки жазуу машинкасының клавиатурасы.

КЛАВИШ м., **КЛАВИША** ж. клавиш (1. саз эсбапларында пластинкалар; 2. хәр түрлі механизмдерде: машинкада, телефон аппаратларында рычаг басы).

КЛАВИШНЫЙ прил. клавишалы; ~ инструмент клавишалы саз қуралы.

КЛАД м. 1. ғезийне, көмек, гөмбе; найт ~ гөмбе табыу; 2. перен. ырысқал, бақыт, дәулет; это не работник, а ~ бул хызметкер емес, ал дәулет.

КЛАДБИЩЕ с. мазар, мазарстан, геристан, әулийе, әулийедик, әулийешилик, қойымшылық.

КЛАДБИЩЕНСКИЙ прил. мазаршылық, әулийе..., әулийешилик, қойымшылық.

КЛАДКА ж. 1. (действие) ериу, қалау, салу; производить ~у стен дийуал өриу; 2. (часть сооружения) қурылыстың бир белеги, жайдың бир белеги; разобрать часть ~и жайдың бир белегин бузып таслау.

КЛАДОВАЯ ж. телек, ғаллехана, зат қоятуғын бөлме.

КЛАДОВКА ж. кладовка.

КЛАДОВЩИК м. кладовщик.

КЛАДОВЩИЦА женск. от кладовщик.

КЛАДЬ ж. собир. жүк; ручная ~ қолдағы жүк, қол жүги.

КЛАН м. ист. урыу, қәуим, клан.

КЛАНЯТЬСЯ несов. 1. кому, с кем и без доп. (здороваться) бас ийиу, ийилиу, тәжим беріу, сәлем беріу; 2. кому и без доп. (передать привет) сәлем айтыу, сәлем айтып жиберіу; 3. кому, перед кем, перен. (просить, заискивать) бас ийи сорау, жалынып сорау; не стану я ему ~ мен оннан бас ийи сорамайман; ◇ перестать ~ с кем-л. сәлемлеспеу, сәлемлесіуді қойыу.

КЛАПАН м. 1. тех. клапан, қақпақ; выхлопной ~ сериппе қақпақ; 2. (у духовых инструментов) клапан; 3. анат. клапан; сердечный ~ жүректің клапаны; 4. (кармана) қақпақ.

КЛАРНЕТ м. кларнет (саз қуралы).

КЛАРНЕТИСТ м. кларнетши, кларнет шертеуғын сазшы.

КЛАСС м. 1. (общественная группа) класс; рабочий ~ рабочийлар классы, рабочий классы; антагонистические классы антагонистлик антагонистлик классы; он учится в десятом классе ол оныншы классқа оқиды; ученики вышли из класса оқыушылар класстан шықты; 3. биол. класс, топары; ~ млекопитающих сүт емиушилер топары; ~ рыб балықлар классы; 4. (ряд) класс, дәреже; лётчик первого класса биринши класслы лётчик; футболист высшего класса жоғары дәрежелі футболшты; он приехал в каюте первого класса ол биринши класс каютасында келди.

КЛАССИК м. 1. классик; ~и марксизма-ленинизма марксизм-ленинизм классиклери; Пушкин — ~ русской литературы Пушкин — рус әдебиятының классиги; 2. (последователь классицизма) классик (классицизм іжакили, тәрпадары); 3. (об учёном) классик (ески грек, латин тиллерин, әдебиятын изертлейши қаниге).

КЛАССИКА ж. собир. классика (әдебиятың хәм искусствондың классик, көрнекли шығармалары); русская опера ~ рус опера классикасы.

КЛАССИФИКАТОР м. классификатор (классификация бойынша қаниге).

КЛАССИФИКАЦИОННЫЙ прил. классификациялық; ~ая схема классификациялық схема.

КЛАССИФИКАЦИЯ ж. 1. (действие) классификациялау; заниматься ~ей минералов минералларды классификациялау менен шуғылланыу; 2. (система) классификация; ~я растений есимликлердин классификациясы.

КЛАССИФИЦИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что классификациялау, классларға бөлиу, топарларға бөлиу; ~ растения есимликлерди классларға бөлиу.

КЛАССИЦИЗМ м. классицизм (1. XVII — XIX әсирлерде әдебиятта хәм искусстводағы бағдар; 2. ески грек, латин тиллерин хәм әйемги заман мәдениатын үйрениуге тийкарланған билимлендириу системасы).

КЛАССИЧЕСКИЙ прил. 1. классиқалық, классик дөреткен, үлгили; ~ие произведения классикалық шығармалар; 2. классиқалық; ~ие языки классиқалық

тиллер; ~ое образование классикалық билим; 3. (характерный, типичный) айрықша, көрнекли; ~ий примёр айрықша мысал.

КЛАССН||Й прил. класс..., класслық; ~ый руководитель класс басшысы; ~ый журнал класс журналы; ~ая доска класс тахтасы.

КЛАССНЫЙ қоспа сөзлердің төмендегі мәнілерді билдиретұғын екінші бөлеги: 1) «*неше класс екинш*», мыс.: **четырёхклассный** төрт класслы; 2) «*қандай классқа, дәрежеге, сортқа*» жататуғынын, мыс.: **первоклассный** биринші класслы, ең жақсы.

КЛАССОВ||Й прил. класс, класслық; ~ое общество класслық жәмийет; ~ые противоречия класслық қарама-қарсылықлар; ~ая борьба класслық күрес; ~ый враг класслық душпан.

КЛАСТЬ несов. 1. *кого-что* қойыу, салыу, орынластыруу; ~ *что-л.* **на место** орнына қойыу; ~ **в чемодан** чемоданға салыу; ~ **раиеного** **на носидки** жарадарды посылкаға салыу; 2. *кого-что* (*помещать*) салыу, жатқызыу, орналастыруу; ~ *кого-л.* **в больницу** **бирейди** кеселханаға жатқызыу; 3. *что* (*накладывать слой*) жағыу, басыу; ~ **краску** бояу жағыу; 4. *что* (*накладывать, прибавлять*) салыу, қосыу; ~ **сахар** **в чай** чайға қант салыу; 5. *что* (*сооружать*) салыу, өріу, қалау; ~ **стену** дийуал салыу; ◇ ~ **все силы** **на работу** барлық күшті іске жұмсау; ~ **начало** басын баслау; ~ **в основу** тийкар етип алыу; ~ **яйца** (*о птицах*) мәйек туыу; ~ **в рот** аұзына шайнап салыу; ~ (**себе**) **в карман** бирейдің пулын ийелеп алыу, өз қалтасына тығыу; ~ **на музыку** сөзге музыка жазыу; ~ **под сукно** қарауыз, дерексиз қалдыру.

КЛЁВ м. қармаққа түсіу, қармаққа қабыу; **сегодня** был **хороший** ~ бүгін балықтың қармаққа қабыуы жақсы.

КЛЕВАТЬ несов. 1. *кого-что* (*о птицах*) шоқыу, шоқып жеу; жеу, шөпшеу; 2. (*о рыбе*) қармаққа түсіу, қармаққа қабыу; **рыба** **хорошо** **клюёт** **утром** **балык** азанда қармаққа көп қабады; ◇ ~ **носом** қалғыу, мүлгиу; **у него** **денег** **куры** **не клюёт** оның ақшасы жүде көп; ол ақшаның ийисінен жата алмайды.

КЛЕВАТЬСЯ несов. шоқысыу; **иаседка** **клюётся** **курук** тауық шоқыйды.

КЛЁВЕР м. жоңышқа, беде.
КЛЁВЕРНЫЙ прил. жоңышқа..., беде...; ~е **семейа** жоңышқа туқым.

КЛЕВЕТ||А ж. өсек, жала, ғәремет, жаманлау, ғыйбат, дәумет; **наглая** ~а уятсызлық пенен ісленген өсек; **возводить** ~у **на кого-л.** **бирейге** жала жабыу.

КЛЕВЕТАТЬ несов. **на кого-что** өсек етіу, жала жабыу, жаманлау, сайыу, ғыйбатлау.

КЛЕВЕТНИК м. өсекши, өсекшил, жалахор.

КЛЕВЕТНИЦА женск. *от* **клеветник**.
КЛЕВЕТНИЧЕСК||Й прил. өсекшиллік, жалахорлық, ғәреметли, дәуметли; ~ое **выступленье** жалахорлық сөз.

КЛЕЕВАРЕНИЕ с. желім қайнатыу, желім іслеу, желім еритиу.

КЛЕЕВ||ОЙ прил. желім..., желімлі; желім шығаратуғын; желім қосылған; ~ая **краска** желім қосылған бояу.

КЛЕЕНК||А ж. клеенка; **детская** ~а бала клеенкасы; **компрессная** ~а компресс клеенкасы; **стол** **покрыт** ~ой **стол** үстін клеенка менен жабылған.

КЛЕЕНЧАТ||ЫЙ прил. клеенкалы; клеенкадан ісленген; ~ая **дверь** клеенкалы қапы; ~ый **портфель** клеенкадан ісленген портфель.

КЛЕИТЬ несов. *что* желімлеу, жабыстыруу; ~ **конверты** конвертлерді желімлеу.

КЛЕИТ||ЬСЯ несов. 1. *разг.* (*становиться липким*) желімлесуі, жабысқақ болыу; 2. (*поддаваться склеиванию*) желімленуі, жабысыу; **бумага** **легко** **неся** **кагаз** **тез** желімленеди; 3. *перен. разг.* сәтінне түсіу; оңына түсіу, иси келісіу; **у них** **дело** **не** **неся** **олардың** **иси** **келіспей** **атыр**.

КЛЕЙ м. желім, шайыр; **столлярный** ~ ағаш желімі; **резинный** ~ резина желімі.

КЛЕЙК||ИЙ прил. желімлі, жабысқақ; ~ая **бумага** **для** **мух** шыбынлар ушын жабысқақ қағаз.

КЛЕЙКОВИНА ж. биол. клейковина (*гелле денінде* *болатуғын* *белок* *заты*).

КЛЕЙМЕНЫЙ прил. тамғаланған, тамға басылған, тамға салынған, тамғалы; ~ **скот** тамғаланған мал.

КЛЕЙМИТЬ несов. *кого-что* 1. (*ставить клеймо*) тамғалау, тамға басыу, тамға салыу, белгі салыу; ~ **скот** малды тамғалау; 2. *перен.* (*сурово осуждать*) пәлет айтыу, масқаралау, хорлау; ~ **позбром** **шермендесін** шығарыу, қара масқарасын шығарыу.

КЛЕЙМО с. 1. тамға, нышан, белгі; **фабричное** ~ фабриканың белгісі; ~ **на лошади** **ат** тамғасы; 2. *перен.* белгі, тамға; **снять** **позброе** ~ шерменделик тамғасын алып таслау.

КЛЕЙМОВЩИК м. тамғашы, тамға салыушы.

КЛЕЙСТЕР м. шырыш, ун желім.

КЛЕКОТ м. қыйғырыу, қышқырық; ~ **орла** **бүркіттің** **қыйғырыуы**.

КЛЕКОТАТЬ несов. қыйғырыу, қышқырыу.

КЛЁН м. клён (*жалпақ жапырақлы ағаш*).

КЛЁНОВЫЙ прил. клён...; клённан ісленген; ~ **лист** **клён** жапырағы; ~ **стол** клённан ісленген стол.

КЛЕПАЛЬН||ЫЙ прил. *тех.* шегелеп кепсерлеуші; ~ая **машина** шегелеп кепсерлеуші машина.

КЛЕПАЛЬЩИК м. шегелеп кепсерлегіш, шегелеп кепсерлеуші.

КЛЕПАНЫЙ прил. *тех.* кепсерленген, шегеленген; ~ **котёл** кепсерленген қазан.

КЛЕПАТЬ I несов. *что, тех.* шегелеп кепсерлеу.

КЛЕПАТЬ II несов. *на кого-что* **и без доп., прост.** (*клеветать*) өсек етіу, дәумет етіу, жала жабыу.

КЛЕПКА ж. 1. (*действие*) шегелеп кепсерлеу, шегелеу; 2. (*доски, составляющие*

бочку) бочканың (ағаш шелектің) хәр бир тахташы.

КЛЕПТОМАНИЯ ж. мед. клептомания (урлық күсејшилик, психикалық кесел).

КЛЕРИКАЛ м. полит. клерикал (клерикализмнің тәрепдары).

КЛЕРИКАЛИЗМ м. полит. клерикализм (ширкеудің саясий хәм мәдени үстемлигин күшейтүүге умтылатуғын реакцияшыл саясий ағым).

КЛЕРИКАЛЬНЫЙ прил. полит. клерикал; ~е партия клерикал партиялар.

КЛЕРК м. клерк (буржуазиялық еллерде кеңсе хызметкері).

КЛЕТКА ж. 1. (для птиц, животных) тор, көпес; 2. тор, көзгенек, кереге көз, шатыраш сызқ; **тетрадь** в ~у шатыраш сызқлы дәптер; **шерсть** в ~у кереге көз жүн гезлеме; 3. биол. клетка; **нервная** ~а нерв клеткасы; $\diamond$ **грудная** ~а анат. көкирек қуысы, төс қуысы; **лестничная** ~а басқыш орын.

КЛЕТОЧНЫЙ прил. биол. клеткалы; ~ая протоплазма клеткалы протоплазма.

КЛЕТУШКА ж. 1. уменьш. от клеть 1; 2. разг. (тесное помещение) бөлмеше.

КЛЕТЧАТКА ж. бот. клетчатка (өсімлик клеткаларының қабығын құрайтуғын зат).

КЛЕТЧАТЫЙ прил. 1. торлы, көзгенек торлы, кереге көз, шатыраш; ~ый платок көзгенек торлы орамал, кереге көз орамал; 2. биол. клеткадан құралған; ~ое строение организм организмнің клеткадан құралған қурылысы.

КЛЕТЬ ж. 1. обл. (кладовая) зат сақлау бөлмешесі; 2. горн. клеть (шахтаға түсіуі хәм көтерілуі үшін исленген қурылыс).

КЛЁЦКИ мн. (ед. клёцка ж.) үзбен.

КЛЁШ м. 1. клёш (шалбардың балағының кеңлігі); 2. в знач. неизм. прил. клёш; юбка ~ клёш юбка.

КЛЕШНЯ ж. қысқыш, пәнже (суі шаянның).

КЛЕЩ м. зоол. кене, таскене.

КЛЕЩЕВИНА ж. кене дәрі (өсімлик).

КЛЁЩИ, **КЛЁЩИ** только мн. 1. атауыз, қысқыш; **столярные клёщи** ағаш уста атауызы; 2. воен. қоршау; **попасть** в клёщи қоршауға түсіу; $\diamond$ **клещами** тащитъ, **клещами** вытягивать зорлап айттыруу, зорлап жуап бергізіу; **клещами** не вытянешъ хеш айттыра алмайсаң, хеш сөйлете алмайсаң.

КЛИВЕР м. мор. кливер (кеменің тумсығына орнатылатуғын үш мүйешли желқом).

КЛИЕНТ м. клиент (1. исин адвокатқа, нотариусқа хәм басқаларға тапсырушы адам; 2. жұмыс бабында ямаса алыс-берис эконинде мәкемеге мұдамы келип-кетип жүрийши адам).

КЛИЕНТКА женск. от клиент.

КЛИЕНТУРА ж. собир. клиентура, клиентлер; ~ банка банк клиенттері.

КЛИЗМА ж. мед. клизма; **лекарственная** ~а дәрі-дәрмақ клизмасы; **поставить** ~у клизма қойыу.

КЛИКА ж. клика (өз мәпине жетіуіге умтылатуғын адамлардың топары); ~ **реакционеров** реакционерлер кликасы.

КЛИКАТЬ несов. кого-что, прост. шақыруу; ~ **собаку** ийтти шақыруу.

КЛИКНУТЬ сов. и однокр. см. кликать.

КЛИМАКС м. см. климактерий.

КЛИМАКТЕРИЙ м. мед. климактерий (қартай баслаған халалардың жыныс безлеринің хәрекетинің тоқталыу дәуірі).

КЛИМАКТЕРИЧЕСКИЙ прил. мед. климактерийлік; ~ **период** климактерийлік дәуір.

КЛИМАТ м. климат, хауа райы; **морской** ~ теғиз климаты; **континентальный** ~ континентальлы климат; **жаркий** ~ ыссы климат; **умеренный** ~ орташа климат.

КЛИМАТИЧЕСКИЙ прил. климат..., климатлық; ~е условия климат жағдайлары.

КЛИМАТОЛОГИЧЕСКИЙ прил. климатологиялық; ~ **институт** климатологиялық институт.

КЛИМАТОЛОГИЯ ж. климатология (хауа райын изертлеуің илим).

КЛИН м. 1. сына, пана; **вить** ~ сына қағыу; 2. (полоска ткани) қыйық, қыйықша, қыйыу, үшкіл, шабыу; **вшить** ~ қыйықша қойып тигіу; 3. (часть земельного угодья) егис майданы; **озимый** ~ гүзлік егис майданы; 4. в знач. нареч. **клином** шоқ; **бородá клином** шоқ сақал; $\diamond$ **свет** не **клином** сошёлся **погов.** қара аспан қапылып қалған жоқ; **клином** не **вышибешь** басына сиңип кеткен; **куда ни кинь** — **всё** ~ **погов.** хеш шара жоқ, хеш илаж жоқ; ~ **клином** **вышибают** сынаны сына менен қағып шығарады.

КЛИНИКА ж. клиника (илимий хәм оқыу жұмыслары бирликте алып барылатуғын емлеу мәкемесі); **глазная** ~ көз емлеу клиникасы.

КЛИНИЦИСТ м. клиницист (клиникада ислейтуғын хәм илим изертлеу жұмыслары менен шұғылланатуғын врач).

КЛИНИЧЕСКИЙ прил. клиника..., клиникалық; ~е условия клиника шараятлары; ~е **исследования** клиникалық изертлеулер.

КЛИНКОВЫЙ прил. тех. жүзлі, кескир, өткір, өткір жүз...; ~ая **сталь** өткір тыйық исленетуғын полат.

КЛИНОВИДНЫЙ прил. сына сыяқлы, пана сыяқлы.

КЛИНОК м. қылыштың жүзі, қанжардың жүзі, кескир тыйық, өткір жүз; **сабельный** ~ қылыштың жүзі, қылыштың ұшы. **КЛИНООБРАЗНЫЙ** прил. см. клиновидный.

КЛИНОПИСНЫЙ прил. клинопись...; ~ **текст** клинопись тексті.

КЛИНОПИСЬ ж. клинопись (Алғы Азияның әйемги халықтарының сына усаған жазығы).

КЛИПЕР м. мор. клипер (үш машлы тез жүретуғын кеме).

КЛИРИНГ м. фин. клиринг, нақ ақшасыз (саудада).

КЛІРИНГОВЫЙ прил. фин. клиринг...; нақ ақшасыз; ~ое соглаше́ние нақ ақшасыз есапласыу келисімi.

КЛИЧ м. сүрен, уран, шақырық; ◇ **кличнуть** ~ сүренлеу, сүрен салыу, сүрен таслау.

КЛИЧКА жс. 1. (животного) ат; 2. (прозвище) лақап; **партийная** ~ партиялық лақабы.

КЛИШЕ с. нескл. полигр. клише (темир, ағаш хәм басқа тахталарда исленген сүйрет, сызылма, план хәм т. б.).

КЛОАКА жс. 1. (канал для стока нечистот) клоака (қалаларда патаслықтың ағып кетіуі үшін жер асты каналы); 2. (загрязнённое, запущенное место) патас жай, патас орын; 3. зоол. клоака (гейпара хайуанлардың ишекке хәм киши дәрет пенен жыныс органларына жалпы болған сыртықа шығарыу тесигі).

КЛОК м. 1. (лучок, прядь) қамтым, бир қысым, үзим, дәсте, бир ууыс, шүйке, түйдем; ~ сёна пішен дәстесі; ~ волдс бир қысым шаш; 2. (обрывок, лоскут) майда-майда, белек-белек, өрім-өрім, пырым-пырым, парра-парра; **изорвать бумагу в клочья** қағазды майдалап жыртыу, қағазды парра-парра етип жыртып таслау; 3. перен. белек; **клочья тумана** думан белеклері.

КЛОКОТ м. см. клокотание.

КЛОКОТАНИЕ с. 1. (жидкости) гүрилдеу, сарқырау, бурқылдау; 2. сырылды, сырылдау, қырылдау; ~ в груди көкірек сырылды.

КЛОКОТАТЬ несов. 1. (о жидкости) гүрилдеу, сарқырау, бурқылдау; 2. (в груди, в горле) сырылдау, қырылдау; 3. перен. (о чувствах) бууырқаныу, гүрлеу.

КЛОНИТЬ несов. 1. что (нагибать, наклонять) ийну, бүгну, иймейту, қайыстыру, еңкейту, қыйсайту; **ветер клонит деревья** самал ағашты қыйсайтады; **лодку ~ло набок** қайықты бир тәрепине қыйсайтты; 2. кого-что, к чему, перен. (одолевать) тартыу, басыу; **его ~ло ко сну** оны ұйқы басты; 3. что, к чему, перен. разг. (иметь в виду) аударыу, айлаидыру, бурыу; **я сразу понял, к чему он клонит** мен оның қаяққа бұрып баратырғанын бирден түсіндим.

КЛОНИТЬСЯ несов. 1. (нагибаться, наклоняться) ийнилу, бүгилиу, еңкейиу, қайысыу, қыйсайыу; **дерево клонится к земле** ағаш жерге ийилип тур; 2. перен. (близиться) таялыу, жууықласыу, бейимлесиу, жақынлау; **солнце клонится к закату** күн батыуға жақынлады; **дело клонится к концу** ис питуге жақынласты.

КЛОП м. 1. пите, қандала; **древесный** ~ ағаш питесі; 2. перен. шутол. (малыш) кишкене бала.

КЛОПНИЙ прил. пите..., питенин, қандала..., қандаланын; ~ укус пите шағыу.

КЛОПОВНИК м. прост. пители жай, қандалалы жай.

КЛОПОМОР м. пите дәри, қандала дәри.

КЛОУН м. 1. клоун, масқарапаз; 2. перен. (шут) масқарапаз.

КЛОУНАДА жс. клоунада, масқарапаз ойыны (цирктеги номер).

КЛОУНСКИЙ прил. 1. клоун..., клоунның, масқарапаз..., масқарапаздың; 2. перен. (шутливой) масқарапазлық; ~е вы́ходки масқарапазлық қылықтар.

КЛОХТАТЬ несов. қақалау, құрқылдау.

КЛОЧ|ОК м. белек, кишкене бир жапырақ, бир үзим, бир ууыс, өрім; ~ок бума́ги бир жапырақ қағаз; **разорвать в ~ки** пырым-пырым етип жыртыу; ~ок землі бир қыйтақ жер, бир гүлше жер.

КЛУБ I м. бурқырау, буұдақ; ~ы дыма түтин буұдақлары.

КЛУБ II м. клуб; **рабочий** ~ рабочийлар клубы; **сельский** ~ ауыл клубы.

КЛУБ|ЕНЬ м. бот. түйнек; ~ни карто́феля картофель түйнегі, картошканың түйнеклері.

КЛУБИТЬ|ВСЯ несов. тозаңғыу, бурқырау, бурқасынлау, буұдақлау, буұдақланып шығу; **пыль ~ся по дороге** жол бойында шаң бурқырайды; **дым ~ся** түтин буұдақлап шығады.

КЛУБНЕВ|ОЙ прил. бот. түйнек..., түйнекли; ~ая пчка түйнек бүртигі.

КЛУБНИКА жс. клубника (өсімлик хәм мийге).

КЛУБНИЧ|ЫЙ прил. клубника...; ~ое варе́ние клубника мураббасы.

КЛУБН|ЫЙ прил. клуб...; ~ая рабба́та клуб жумысы.

КЛУБ|ОК м. 1. түйдек, домалақ, шуу-мақ, буұдақ; ~ок ниток бир түйдек сабақ; 2. перен. шатыс, шийелесиу; ~ок противоре́чий қарама-қарсылықтардың шийелескені; ◇ ~ок подступя́л к го́рлу тамағы тығылып қалды; **сверну́ться ~ком** топ болыу, аяқ-қолларып бауырына қысып бүгну.

КЛУМБА жс. клумба (гүл қарық үшін үйме топырақлы қарық).

КЛУША жс. обл. құрық тауық.

КЛЫК м. азыу тис (у человека); азыу (у животного).

КЛЫКАСТЫЙ прил. разг. азыулы, азыуы айланған.

КЛЮВ м. тумсық.

клюётся наст. вр. от **клева́ться**.

КЛЮКА жс. иймек таяқ, хаса.

КЛЮКВА жс. клюкка (өсімлик хәм мийгесі).

КЛЮКВЕННЫЙ прил. клюкка...; **клюк-вадан** исленген; ~ **кисель** клюкка кисели.

КЛЮНУТЬ сов. и однокр. 1. кого-что (о птицах) шоқып алыу, шоқыу; 2. (о рыбе) қармаққа қабыу.

КЛЮЧ I м. 1. гилт; ~ от кварти́ры өжирениң гилти; 2. гилт, ашқыш, ашар; **гаечный** ~ гайка гилти, гайка ашары; ~ для часо́в саат гилти; 3. перен. жол, илаж; **най-тй** ~ к реше́нию зада́чи мәселени шешиу жолын табыу; 4. ключ (телеграф хәм радиотелеграфта передатчик цепи́н тез ислетиу үшін выключатель); 5. муз. гилт (нотаның сызығының басында туратуғын белгі).

КЛЮЧ II м. (родник) булақ, көз; бить ~ом I) (бурлить — о жидкости) бурқыу, тасыу, тасып қайнау; 2) перен. бурқасынлап, бурқып, қайнап тұрыу; жизнь бьёт ~ом турмыс булақтай тасып тур.

КЛЮЧЕВ||ОЙ I прил. гилт..., гилтли, гилт пенен; часы с ~ым заводом гилт пенен буралатуғын саат; ◇ ~ая позиция бир нәрсени басып алыуға мүмкиншилик беретүғын позиция.

КЛЮЧЕВ||ОЙ II прил. булақ..., булақтың; ~ая вода булақ суы, булақтың суы.

КЛЮЧИЦА ж. анат. палуан сүйек.

КЛЮЧИЧНЫЙ прил. анат. палуан сүйек...

КЛЮЧНИК м. уст. гилтши, гилтман.

КЛЮЧНИЦА женск. от ключник.

КЛЮШКА ж. I. разг. см. клюка; 2. спорт. клюшка (хоккей ойынында топ айдауығын иймек таяқ).

клюб, клюбшь и т. д. наст. вр. от клевать.

КЛЯКС||А ж. сыя тамшысы, сыя дағы, сыя тамшысынан қалған дақ; посадить ~у сыя тамызып алыу.

КЛЯНЧИТЬ несов. что, у кого и без доп., разг. тилемсекленіу, өтиншеклик етіу, сорамақланыу, жалынып сорау.

КЛЯП м. ауыз кергіш (бақырмай ямаса тислемей ұшын айызға тығылатуғын ағаш ямаса шүберек).

КЛЯСТЬ несов. кого-что қарғау, нәлет айтту.

КЛЯСТЬСЯ несов. в чём ант етіу, серт етіу, ант ишиу, шөрт айтту.

КЛЯТВ||А ж. ант, серт, шөрт; дать ~у ант беріу; взять ~у с кого-л. бирейден ант алыу, бирейге ант еткізіу; нарушить ~у антты бузыу, сертті бузыу, серттен, анттан тайыу; сдержать ~у анттын орынлау, сертін орынлау.

КЛЯТВЕНН||ЫЙ прил. ант..., антлы, ант еткен, ант ететуғын, ант берген, сертлі, шөрт..., шөрт еткен; дать ~ое обещание ант етип үеде беріу.

КЛЯТВОПРЕСТУПЛЕНИЕ с. антты бузыу, серттен тайыу.

КЛЯТВОПРЕСТУПНИК м. антты бузыушы, серттен тайған.

КЛЯТВОПРЕСТУПНИЦА женск. от клятвopеступник.

КЛЯУЗА ж. есек, жала, өтирик, шуғыл, ғыйбат.

КЛЯУЗНИК м. разг. өсекши, өсекшил, жалахор, шуғыл, ғыйбатшы.

КЛЯУЗНИЦА женск. от кляузник.

КЛЯУЗНИЧАТЬ несов. разг. өсек айтуу, жала жабыу, өтирик таратыу, шуғыл таратыу, ғыйбат етіу.

КЛЯУЗНИЧЕСТВО с. разг. өсекшилик, жалахорлық, шуғыллық, ғыйбатшылық.

КЛЯУЗН||ЫЙ прил. разг. өсек..., ғыйбат..., өсекшил, жала..., ғыйбатшыл; ~ое дело ғыйбат ис; ~ый человек өсекшил адам.

КЛЯЧА ж. көтерем, арық, қақсал (ат).

КНИГ||А ж. I. китап; интересная ~а қызық китап; настольная ~а хәр кимге керекли китап; читать ~у китап оқыу;

2. (для записей) книга, дәптер, китап; ~а жалоб и предложений шағым хәм усыныслар жазыу дәптери; кассовая ~а кассалық дәптер; домовая ~а хожалық китабы; 3. китап; я прочёл первую ~у романа «Тихий Дон» мен «Тынық Дон» романының биринши китабын оқып шықтым; ◇ вам и ~и в рұки мине, сиз енди билиңиз.

КНИГОВЕД м. китап изертлеуши (китап изертлеу бойынша қәниге).

КНИГОВЕДЕНИЕ с. китап хәққындағы илим.

КНИГОЕД м. зоол. китап құрт, китап питеси.

КНИГОИЗДАТЕЛЬ м. китап басып шығарыушы.

КНИГОИЗДАТЕЛЬСК||ИЙ прил. китап басып шығарыушы...; ~ое дело китап басып шығарыу иси.

КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО с. китап басыушы (мәкеме), китап баспасы.

КНИГОЛЮБ м. китапты сүйгiш.

КНИГОНОША м. и ж. I. (продавец книг) китап сатыушы; 2. (разносящий книги) китап тасыушы.

КНИГОПЕЧАТНИ||Е с. китап басыу, китап бастырыу, китап шығарыу; изобретение ~я китап бастырыуды ойлап табуу.

КНИГОПЕЧАТН||ИЙ прил. китап басыу..., китап бастырыу..., китап шығарыу...; ~ое дело китап басыу иси, китап бастырыу иси.

КНИГОТОРГОВЛЯ ж. китап саудасы.

КНИГОТОРГОВ||ИЙ прил. китап сауда; ~е организаци китап сауда шөлкемлері.

КНИГОТОРГУЮЩИ||ИЙ прил. китап сататуғын; ~е организаци китап сататуғын шөлкемлер.

КНИГОХРАНИЛИЩЕ с. I. китап сақланатуғын жай; 2. (библиотека) үлкен китапхана.

КНИЖК||А ж. I. разг. см. книга; интересная ~а қызық китап; 2. китап; разрозненные ~и журналов журналдардың шашылып атырған китаплары; 3. (документ) китапша; трудовая ~а мийнет китапшасы; сберегательная ~а ақша сақлау книжкасы; членская ~а ағза книжкасы, мүшелік книжкасы; 4. анат. (желудок жвачных животных) қырық қат.

КНИЖНИК м. I. (любитель и знаток книг) китапхан, китапшыл; 2. разг. (работник книжной торговли) китап сатыушы хызметкер.

КНИЖН||ИЙ прил. I. китап...; ~ий переплет китап муқабасы; ~ий шкаф китап шкафы; ~ий магазин китап дүкәні; 2. перен. китапқа сүйенгек, тәжірийбеден қол үзген; ~е знания китаптан алған билим; 3. лит. китап...; ~ий стиль китап стили; ◇ Книжная палата Китап палатасы (СССРда орайлық библиографиялық мәкеме аты).

КНИЗУ нареч. I. төмен, төменге, төмен қарап; опустить голову ~ басты төмен түсірiу; 2. (к низовью реки) аяқ бетке қарап.

КНОПКА *жс.* 1. (для прикалывания) кнопка; 2. (застёжка) түйме, илгек; ~а на перчатке қолғап түймесі; 3. кнопка; ~а звонка қоңырау кнопкасы; $\diamond$ нажаты на все ~и барлық мүмкіншіліктерден пайдаланыу.

КНУТ м. қамшы; погонять лошадь ~ом атты қамшылап жүргізіу.

КНУТОВИЩЕ с. қамшы сап, қамшы дәстесі.

КНЯГИНЯ *жс.* княгиня, князь хаялы.

КНЯЖЕСКИЙ *прил.* князь..., князьлик; ~ дом князь үйі; ~ титул князьлик атақ.

КНЯЖЕСТВО с. *ист.* князьлик, князьлик орам; Великое ~ Владимирское Уллы Владимир князьлігі.

КНЯЖИЙ *прил. уст. см.* княжеский.

КНЯЖИТЬ *несов. ист.* князьлик етіу, князьлікті басқаруу.

КНЯЖИЧ м. *ист.* князьдің жас генже баласы.

КНЯЖНА *жс.* княжна, князьдің қызы.

КНЯЗЬ м. 1. *ист.* князь; киевские ~ы Киев князьлері; 2. (титул) князь.

КО *предлог см. к.*

КОАЛИЦИОННЫЙ *прил. полит.* коалициялық; ~ое правительство коалициялық хукімет.

КОАЛИЦИЯ *жс. полит.* коалиция (улы-ўма бір мақсетке жетіу үшін мемлекеттердің хәм партиялардың жасаған айқамы).

КОБАЛЬТ м. кобальт (1. химиялық элемент; 2. қара-көкшіл бояу).

КОБАЛЬТОВЫЙ *прил. хим.* кобальт...; ~ая краска кобальт бояуы.

КОБЕЛЬ м. көпек, еркек ийт.

КОБЗА, КОБЗА *жс.* кобза, қобыз (Украинада ескі саз құралы).

КОБЗАРЬ м. кобзарь, қобызшы, жырау, жыршы (украин халық жырышысы).

КОБРА *жс.* кобра (улы жылан).

КОБУРА *жс.* револьвердің, пистолеттің қабы.

КОБЧИК м. *зоол.* қырғый.

КОБ З, КОБЫЗ м. қобыз.

КОБ ЛА *жс.* 1. байтал, бие; 2. спорт. кобыла (гимнастикалық снаряд).

КОБ ЛЫЙ *прил.* байтал..., бие...; ~е молоко бие сүті, қымыз.

КОБЫЛИЦА *жс. см.* кобыла 1.

КОБЫЛКА *жс.* 1. *уменьш. от* кобыла; 2. *муз. (подставка под струны)* тийек, ешек; 3. *зоол.* шегірге.

КОВАНЫЙ *прил.* 1. (изготовленный ковкой) тапқанған; тапқанып исленген; ~ый меч тапқанып исленген қылыш; 2. (обитый железом) қаплама, қаңылтыр менен қапқанған; ~ый сундук қаңылтыр қапқанған арша; 3. (подкованный) тағаланған; нөміленген (о сапогах); ~ая лошадь тағаланған ат.

КОВАРНЫЙ *прил.* зулым, жауыз, хийлекер, хийлеі, хийлекерлік, сумлық; ~ый человек хийлекер адам; ~ый поступок жауызлық қыла; ~ая улыбка хийлекерлік күлімсіреу.

КОВАРСТВО с. зулымлық, хийлекерлік, жауызлық.

КОВАТЬ *несов.* 1. что таплау, тапқан шөккішлеу, тапқан шөккішлеп іслеу, соғу; ~ меч қылыш соғу; ~ железом темирді тапқан шөккішлеу; 2. кого (подковывать) тағалау; ~ коня атты тағалау; 3. что, *перен. (создавать)* қолға алыу, жетісіу, жетілістіріу, беккемлеу; ~ победу жеңісті жетілістіріу; $\diamond$ куй железом, пока горячо *посл.* темирді қызғанда соқ.

КОВАТЬСЯ *несов.* тапқанып шөккішленіу; железом хорошо куется темир жақсы тапқанып шөккішленеді.

КОВБОЙ м. ковбой (Арқа Америкада мал падасын бағатуғын атлы шопан).

КОВБОЙКА *жс.* ковбойка (штрапи сызықлы гезелемеден тигілген еркек көйлек).

КОВБОЙСКИЙ *прил.* ковбой...

КОВЕР м. ғалы, гилем.

КОВЕРКАТЬ *несов.* 1. что (портить, ломать) бузыу, қыйратуу, бүлдіріу, сындырыу, ойран етіу; 2. кого-что, *перен. (уродовать)* бузыу, азғыруу, азғынлыққа ийтермелеу; ~ть ребёнка дурным воспитанием баланы жаман тәрбия менен бузыу; 3. что (неправильно проносить) бузып айтыу, бузып сөйлеу; ребёнок ~ет слова жас бала сөзлерді бузып айтады; 4. что (неправильно излагать) мәнісін кетіріу, бұрмалау; он ~ет мою мысль ол менің пикирімді бұрмалайды.

КОВЕРКОТ м. коверкот (жүн гезелеме).

КОВЕРКОВЫЙ *прил.* коверкот; ~ костюм коверкот костюм.

КОВКА *жс.* 1. тапқан шөккішлеу, тапқан соғу; ~ стали полатты тапқан соғу; 2. тағалау; ~ лошадей атларды тағалау.

КОВКИЙ *прил.* созымлы, тапқан іслеуге қолайлы; ~е металл тапқан іслеуге қолайлы металл.

КОВКОСТЬ *жс.* созымлылық, тапқан іслеуге қолайлылық; железом обладает большой ~ю темир үлкен созымлылыққа ийе.

КОВРИГА *жс.* үлкен дөңгелек нан.

КОВРИЖКА *жс.* 1. *уменьш. от* коврига; 2. коврижка (пряниктің бір түрі).

КОВРОВЩИК м. ғалышы, гилемши, ғалы тоқышы, гилем тоқышы.

КОВРОВЩИЦА *женск. от* ковровщик.

КОВРОВЫЙ *прил.* 1. ғалы..., гилем...; ~ое производство ғалы тоқыу өндірісі;

2. (похожий на ковер) гилемдей, гилем сыяқлы; ~ая ткань гилем сыяқлы гезелеме; 3. (обитый ковром) ғалылы, гилемлі, ғалы қапқанған, гилемге қапқанған; ~ые сани ғалылы шана.

КОВРОТКАЦКИЙ *прил.* ғалы тоқытуғын, гилем тоқытуғын; ~ая фабрика ғалы, гилем тоқытуғын фабрика.

КОВРОТКАЧЕСТВО с. ғалы тоқышылық, гилем тоқышылық.

КОВШ м. 1. шөңгил, шөмиш, бақыраш, шөлмек, ожау; 2. *тех.* ковш, литейный ~ қуйыу ковшы; ~ экскаватора экскаватордың ковшы.

КОВШОВЫЙ *прил. тех.* ковш..., ковшлы; ~ экскаватор ковшлы экскаватор.

КОВЫЛЬ м. селеу.

КОВЫЛЬНЫЙ *прил.* селеу..., селеулі; ~е степи селеулі дала.

КОВЫЛЯТЬ *несов. разг.* сылтыңлау, ақсаңлап жүриу, ақсаңқырау, сылтып басыу.

КОВЫРНУТЬ *сов. и однокр. что, в чѣм, разг.* шуқып алыу.

КОВЫРЯТЬ *несов. что, в чѣм, разг.* шуқыу, шуқылау, геулеу; ~ в зубах тис шуқылау.

КОВЫРЯТЬСЯ *несов. разг. 1.* в чѣм шуқылау, шуқылау, қазыну, аударып-теңкерилу; ~ в песке құмда шуқыланып отыру; 2. *перен. (медленно или неумело делать что-л.)* шуқылану.

КОГДА 1. *нареч. вопр.* қашан, қай уақытта; ~ ты придёшь? сен қашан келесен?; 2. *нареч. относ.* қашан, қай мәхәлде, қай уақытта; я не знаю, ~ он придёт оның қашан келетуғынын билмеймен; 3. *нареч. неопр.* базда, гейде, гада, бир; ~ можно, ~ нельзя базда мүмкин, базда мүмкин емес; 4. *союз временной уақты, мәхәли,* «ын, «ин, «анда, «генде; я жду, ~ он придёт мен оның келгенин күтемен; ~ он показался, было два часа ол көрингенде саат еки еди; 5. *союз условный* қашан, қайсы уақытта; пусть придёт, ~ захочет қашан келгиси келсе, сол уақытта келсин; ◇ ~ бы ни... қашан-да болса..., қашан болса-да..., хәр қашан...; есть ~ нам занимаётся этим! усының менен шуғылланыуға бизлердің уақтымыз жоқ!

КОГДА-НИБУДЬ *нареч. см. когдѣ-нибудь.*

КОГДА-НИБУДЬ *нареч. 1.* *вопр.* бир уақытта, қашан да болса, қашан болса да, гей уақытта; ты ~ был в Москвѣ? сен қашан да болса Москвада болдың ба?; ты ~ увидишь егѳ? сен оны қашан болса да көресен бе?; 2. *относ.* бир уақытлары, әйтеуір, бир мәхәлде, бир күни, қашан болса да; ~ мы поедем гудѳ биз қашан болса да ол жаққа барармыз.

КОГДА-ТО *нареч. 1.* (в прошлом) бир гезде, бир уақытта, бир уақытларда, бир мәхәллерде, қайсы бир уақытларда, бир заманларда, көптең; ~ я был с ним знаком бир уақытларда мен оның менен таныс едим; 2. (в будущем, нескоро) қашан да болса бир уақыт; ~ она соберётся ол қашан да болса бир уақытта таяр болып турар.

КОГО *мест. род., вин. п. от кто.*

КОГОРТА *ж.* когорта (1. *ист. әйемги Рим әскерий отряды;* 2. *перен. идеясы хәм мақсәти бир адамлардың топтары).*

КОГЮТЬ *м.* тырнақ; впитъся когтями тырнақ батыру; тырнақ салыу, тырнақлау; ◇ показать ~ ти қаслығын билдириу; попасть в ~ ти к кому-л. бирейдің бийлигинен шыға алмау, бирейдің бийлигинде болыу.

КОГТИСТЫЙ *прил.* тырнақлы.

КОД *м.* код (шартли белгилердің ямаса сигналлардың системасы); телеграфный ~ телеграф коды.

КОДЕКС *м. 1.* (свод законов) кодекс, ызамлар топламы; гражданский ~ гражданлык ызамлар топламы; уголовный ~ жинаят ызамлар топламы; ~ законов о труде мийнет қаққындағы ызамлар топ-

ламы; 2. *перен. (совокупность правил поведения)* кодекс; моральный ~ моральлык кодекс.

КОДИФИКАЦИОННЫЙ *прил. юр.* кодификациялык; ~ая комиссия кодификациялык комиссия.

КОДИФИКАЦИЯ *ж. юр.* кодификация (айырым тарауларына жататуғын мәмлекетлик ызамларды бир системаға келтирип бирлестирю).

КОДИФИЦИРОВАТЬ *сов. и несов. что, юр.* кодификациялау, кодификация ислеу.

КОЕ *мест. с. см. кой.*

КОЕ-ГДЕ *нареч.* анда-санда, хәр жерде, гейпара жерде, гей бир жерде, қай бир жерде; ~ начинѳт пробиваться молодѳя травка хәр жерде жас шеплер көринип шыға баслапты; ~ ужѳ выпал снег гей бир жерлерде әлле қашан қар жауған.

КОЕ-КАК *нареч. 1.* (с трудом) еплет-сеплет, зордан; зорға, зорға дегенде, зордан дегенде; ~ мы добрались домѳй биз үйге зорға жеттик; 2. (плохо, небрежно) шала-шула, еплет-сеплет, қалай болса солай, ат үсти, нем қурайды, кеуилсиз; уқыпсыз, сәлекет; ѳта рабѳта слѳлана ~ бул жұмыс шала-шула исленген.

КОЕ-КАКЖОЙ *мест. неопр. 1.* (некоторый) гейпара, гей бир, базы бир, онша-мушша; были ~ие новѳе вопросы гей бир жада мәселелер болды; 2. (немногочисленный) көп емес, аз-кем, бир қанша, бир қатар, шамалы ғана, азлап, шамалап; у него есть ~ие кийги оның бир қанша китаплары бар; 3. (скудный, плохой) болар болмас, сәл-пәл, жартыусыз, әнимсиз, нашар.

КОЕ-КОГДА *нареч.* хәр дайым, анда-санда, гейде.

КОЕ-КТО *мест. неопр.* гейпаралар, гей бирейлер, қайсы бирейлері, гей бир адам; ~ ужѳ закончил рабѳту қайсы бирейлері жұмысын әлле қашан-ақ болыпты; я поговорил кое с кем мен гей бирейлер менен сөйлестим; в группѳ кое-кого ещѳ не хватѳт группѳда гей бирейлер жоқ.

КОЕ-КУДА *нареч.* бир жерлерге, бир жерге, бир жаққа, бир жақларға; мне надо ~ съездить маған бир жерлерге барып келиу керек.

КОЕЧНЫЙ *прил. разг.* кәтте жатырған, төсек тартқан; ~ больноѳ кәтте жатырған кесел.

КОЕ-ЧТО *мест. неопр.* гейпара затлар, оны-буны, ол-пул, ондай-бундай, бир неме, бирди-жарым нәрсе; мне нужно вам ~ сказать менің сизге бир немелер айтыуым керек; он об ѳтом ~ слышал ол бул қаққында бир немелер еситипти; поговорить кое о чѳм бирер нәрселер жөнинде сөйлесю.

КОЖА *ж. 1.* (человека, животного) тери, көн, хам, пост; 2. (выделанная шкура) тери, телетин, көн, былғары; портфель из настоящей ~и нағыз телетиннен исленген портфель; 3. *разг. (кожура)* қабық, пост, пошақ; апельсин с толстой ~ей қалың қабықлы апельсин; ◇ ~а да кѳсти куры сүйек; лезть из ~и вон тырысып хәрекет етиу, бар күшин салыу.

КОЖАНКА *ж. разг.* былғары пальто.
КОЖАНЫ|| *прил.* тери..., териден, телетин..., былғары...; ~е перчатки тери қолқап; ~й портфель телетин портфель.

КОЖЕВЕННЫ|| *прил.* телетин..., тери ийлеу, тери..., қайыс..., көн...; былғары...; ~й завод телетин заводы; ~е товары телетин бұйымдары.

КОЖЕВНИК *м.* тери ийлеуши, терипурыш, телетинши.

КОЖИМИТ *м.* кожмит (*жасалма телетин*).

КОЖИМИТОВЫЙ *прил.* кожмит..., кожмиттен исленген.

КОЖИСТ|| *прил.* қабықшалы, қабықша; ~ая оболочка қабықшалы оболочка.

КОЖИЦА *ж. 1.* (*тонкая кожа*) қабықша; жуқа тери; *2. разг.* (*на колбасе и т. п.*) жытыр қабыршақ; *3. бот.* қабық.

КОЖНИК *м. разг.* кожник (*тери жараларының врачы*).

КОЖНЫ|| *прил.* тери...; ~е болезни тери ауырыулары, тери кеселлери.

КОЖУРА *ж.* қабық, पोшақ, пәлле, пост, кеп; картофельная ~ картофель қабығы.

КОЖУХ *м. 1.* (*тулуп*) тон, постын; *2. тех.* кожух, қап, қуты; желізний ~ темир қап.

КОЗА *ж.* ешки (*домашняя*); кийк (*дикая*); ◇ драть как сидорову козу мылжа-мылжасын шығару, өлимши етип сабау.

КОЗ|| *ЕЛ* *м.* теке, серке (*домашний*); кийк теке (*дикий*); ◇ пустить ~ла в огорд малды урысына тапсыру; от негб как от ~ла молока погов. оннан хеш пайда жоқ (*соотв.* текеден сүт дәм еткендей).

КОЗЕРОГ *м. зоол.* тау теке.

КОЗ|| *ИЙ* *прил.* ешки..., ешкинің; кийиктің; ~е молоко ешки сүти; ~ий пух ешки түбти.

КОЗЛЕНОК *м.* ылақ.

КОЗЛИН|| *прил.* теке...; ◇ ~ая бордқа теке сақал (*адамда*).

КОЗЛОВЫ|| *прил.* ешки териден..., текеки...; ~е сапогі ешки териден тигилген етик.

КОЗЛЫ *только мн. 1.* (*передок экипажа*) алтақта; *2.* (*подставка*) ағаш ешек.

КОЗЛЯТИНА *ж.* ешки ети; кийиктің гөши.

КОЗНИ *мн.* қаслық, ғөремлик, ғөремет, хйлеп; строить ~ қаслық ойлау.

КОЗУЛЯ *ж. см.* косуля.

КОЗЫРЁК *м.* қаснақ; ~ фуражки фуражканың қаснағы; ◇ сделать под ~ қол көтерип честь беру.

КОЗЫРНОЙ *прил. карт.* көзгир..., козырь...; көзгирли; ~ туз козырь тузы.

КОЗЫРНУТЬ *I сов. и однокр. см.* козырять *I*.

КОЗЫРНУТЬ *II сов. и однокр. см.* козырять *II*.

КОЗЫРЬ *м. 1. карт.* көзгир, козырь; *2. перен.* мүмкиншилик, құрал; пустить в ход последний ~ қолда бар ең соңғы мүмкиншилікті пайдалану.

КОЗЫРЯТЬ *I несов. разг. 1. карт.* көзгиден жүриу, козырьдан жүриу; *2. чем. перен.* (*хвастать*) мақтану.

КОЗЫРЯТЬ *II несов. кому и без доп., разг.* (*приветствовать по-военному*) честь беру.

КОЗЯВКА *ж. разг.* қызыл қоңыз, курт-құмырсақ.

КОЙ *мест. мн. см.* кой.

КОЙ *мест. уст.* қанша, неше, қаншада, нешеде; из коиx усылардың ишинен; ◇ ни в коем случае хеш қандай мүмкин емес; в кои веки көп ұақыттан кейин.

КОЙ-ГДЕ *см.* көе-где.

КОЙКА *ж. 1.* (*на судне*) койка; *2.* (*кровать*) кәт, кровать, койка.

КОЙ-КАК *см.* көе-как.

КОЙ-КАКОЙ *см.* көе-какой.

КОЙ-КОГДА *см.* көе-когда.

КОЙ-КТО *см.* көе-кто.

КОЙ-КУДА *см.* көе-куда.

КОЙ-ЧТО *см.* көе-что.

КОК *I м. (род причёски)* кок (*шап қойыудың түрі*).

КОК *II м. (повар)* кок, аспаз (*кемеде*).

КОКАИН *м.* кокаин (*ауырғанын билдірмеу ушың қолланылатуғын уйлы зат*).

КОКАИНИЗМ *м.* кокаиншилик, кокаинкешлик.

КОКАИНИСТ *м.* кокаиншил, кокаинкеш.

КОКАИНОВКА *ж. разг.* от кокаинист.

КОКАИНОВЫЙ *прил.* кокаин..., кокаиннен; ~ наркбз кокаин наркбзы.

КОКАРДА *ж.* кокарда (*фуражкаға тағылатуғын белги*).

КОКЕТКА|| *ж. 1.* назлы хаял, кербаз хаял, қылтын; *2.* (*часть платья*) кокетка (*хаяллар көйлегіндеги нағыслы ендирме*); платье на ~е кокетка қойылған көйлек.

КОКЕТЛИВОСТЬ *ж.* назлылық, кербазлық.

КОКЕТЛИВ|| *прил.* назлы, кербаз; ~ая дөвүшка назлы кыз.

КОКЕТНИЧАТЬ *несов. 1.* назлану, наз етиу, кербазлану; *2. чем, перен.* (*рисоваться чем-л.*) сыр бермеу, өз қасийетиндей етип көрсету.

КОКЕТСТВО *с.* назлылық, кербазлық.

КОККИ *мн.* (*ед. кокк м.*) мед. кокки (*думалақ формалы бактериялар*).

КОКЛЮШ *м. мед.* көк жетел (*жуқпалы балалар кеселі*).

КОКНУТЬ *сов. и однокр. 1.* кого-что (*ударить, стукнуть*) қағып жиберу, қойып жиберу, урып жиберу; *2. что (разбить)* сындыру, бүлдиру, гул опат етиу.

КОКОН *м.* пилле; шелковичный ~ жипек пиллесі.

КОКОННЫЙ *прил.* пилле..., пиллели; пилледен исленген.

КОКОНОЗАГОТОВКИ *мн.* пилле таярлау.

КОКОНОСУШЛҚА *ж.* пилле кептиретуғын жер, пилле кептиргіш.

КОКОС *м.* кокос ғозы, кокос ғозасы.

КОКОСОВ|| *прил.* кокос...; ~ая пальма кокос пальмасы; ~ый орех *см.* кокос.

КОКОШНИК *м. ист.* кокошник (*хаялдардың безелген ески бас кийімі*).

КОКС *м.* кокс (*абден күйдирилген тас көмір ямаса торф*).

КОК-САГЫЗ м. көк сагыз (каучук алынатүгын өсімлик).

КОКСО «кокс, кокслы» деген сөзлердің манисине сәйкес келетүгын қоспа сөзлердің биринши ажыралмас бөледи, мыс.: коксокомбинат кокс компанияты.

КОКСОВАЛЫНЫЙ прил. кокслеуши, кокслеитүгын; ~ая печь кокслеуши печь.

КОКСОВАНИЕ с. тех. кокслеу.

КОКСОВАТЬ несов. что, тех. кокслеу.

КОКСОВАТЬСЯ несов. тех. кокслениу.

КОКСОВЫЙ прил. кокс...; ~ое производство кокс өндириси.

КОКСОХИМИЧЕСКИЙ прил. коксли химиялык; ~ая промышленность коксли химиялык санаат.

КОКСУЮЩИЙСЯ 1. прич. от коксоватьтса; 2. прил. коксленетүгын; ~еся угли коксленетүгын көмирлер.

КОКТЕЙЛЬ м. коктейль (хәр қыйлы спиртли ичимликлер қосылған шарап).

КОЛ м. 1. (мн. колы) қазық, зыйық; бострый ~ ушы қазық; 2. (мн. колы) разг. (школьная отметка) төмен баха, бир бахасы; получить ~ по физике физикадан төмен баха алыу; ♦ коләм стоять в горле тамақтан өтпеу (мазасыз айқат жөинде); посадить на ~ зыйыққа отырғызып өлтириу; хоть ~ на голове теши мың айтсаң да басына кирип шықпайды, қанша айтсаң да қыртына келмейди.

КОЛБА ж. колба (химия ислеринде қолданылатүгын ийше).

КОЛБАСА ж. колбаса; варёная ~ қайнатып писирялген колбаса; копчёная ~ сүрленген колбаса, сүр колбаса, қақланған колбаса.

КОЛБАСНЫЙ прил. колбаса...; колбасадан исленген; ~е изделия колбаса азық-ауқатлары.

КОЛДОВАТЬ несов. дууалау, сыйқырлау, көз байлау, тилсимлеу.

КОЛДОВСКОЙ прил. дууалаитүгын, көз байлаитүгын, тилсимлейтүгын.

КОЛДОВСТВО с. дууалаушылық, сыйқыршылық, көз байлаушылық, тилсимлик.

КОЛДУН м. дууахан, сыйқыршы, көз байлаушы.

КОЛДУНЬЯ ж. дууахан, сыйқыршы, мөстан, көз байлаушы кемшир.

КОЛЕБАНИЕ с. 1. (действие) қыймылдау, шайқалыу, теңселиу, тербеліу, силкину; ~е маятника маятниктин теңселиуи; 2. перен. (неустойчивость) тұрақсызлылық, өзгермелilik; ~е цен бахарлардың тұрақсызлылығы; 3. перен. (сомнение) еки ойлы болыу, жалтақлау, гүманлануу, гүдиклениу; без ~я я принял его предложение мен оның усынысын ойланп турмастан қабылдадым; он согласился после долгих ~й ол көпке шекем еки ойлы болып ақырында көңди.

КОЛЕБАТЕЛЬНЫЙ прил. тербелгиш, теңселгиш, ыргалғыш, дириядегиш; ~е движения тербелгиш қыймыллар.

КОЛЕБАТЬ несов. что 1. (заставлять колебаться) силкиу, шайқалтыу, теңсел-

тиу, тербелтиу; 2. перен. (вызывать сомнение) еки ойлы боддырыу, гүманландырыу; 3. перен. (подрывать) кемситиу, шек туудырыу, тұрақсыздандырыу; ~ авторитет бойды кемситиу.

КОЛЕБАТЬСЯ несов. 1. қыймылдау, шайқалыу, теңселиу, тербелтиу; 2. перен. (испытывать нерешительность) еки ойлы болыу, гүманлануу, гүдиклениу; он колеблется ол еки ойлы, ол еки ойлы болып тұр; ~ в выборе чего-л. бир нәрсени таңлап алыуда еки ойлы болып тұрыу; 3. перен. (быть неустойчивым) тайсалақлау, тұрақсыз болыу, өзгерип тұрыу; цены колеблются нырықлар өзгерип тұрады.

КОЛЕЙНИЙ қоспа сөзлердің екннши бөлегиндеги «колеялы» дегенди билдиретүгын бөлеги, мыс.: одноколённый бир колеялы; узкоколённый тар колеялы.

КОЛЕНКА ж. разг. см. колёно 1.

КОЛЕНКОР м. коленкор (қатырма қалың гезлем); переплёт из ~а коленкордан исленген мұқаба.

КОЛЕНКОВЫЙ прил. коленкор...; коленкордан исленген; ~ переплёт коленкор мұқабасы.

КОЛЕННЫЙ прил. дизе...; ~ая чашка анат. дизе шанағы.

КОЛЕН с. 1. (мн. колёни) дизе; сесть на ~и к кому-л. бирейдің дизесине отырыу; стать на ~и дизе бүгиу, саққа жүгиу; поставить на ~и 1) дизесиниң үстинде отырғызыу; 2) перен. (заставить покориться) бағындырыу, бойсындырыу; 2. (мн. колёнья) (звено, сочленение) бууын; ~ья кукурузы мекке бууынлары; 3. (мн. колёнья и колёна) (изгиб) бууын, шығанақ, ийрек; ~о кривошипя тех. кривошиптин бууынлары; 4. (мн. колёна) (поколение) әулад, ұрпақ, шебере; до седьмого ~а жетинши әуладқа шекем, жети атаға дейи; ♦ ему и море по ~о дәрья тасса да оның тобығыпа келмейди.

КОЛЕНОПРЕКЛОНЕНИЕ с. уст. дизе бүгиу, бойсынуу.

КОЛЕНЧАТЫЙ прил. 1. тех. коленчатый, бууынлы, ийрек; ~ый вал коленчатый вал; ~ая труба бууынлы труба; 2. бот. бууынлы; ~ый стёбель бууынлы пақал.

КОЛЕСИКО с. дөңгелек, кишкене дегершик.

КОЛЕСИТЬ несов. разг. 1. (ездить дальним путём) айланп жол жүриу; 2. (развезжать) көп жүриу, аралау; ~ по свету дұньяны аралау.

КОЛЕСНИК м. дөңгелек соғыушы, дегершик соғыушы, тоғыншы.

КОЛЕСНИЦА ж. 1. ист. жеңил ат арба (эйлемги грек хәм римлянларда); боевая ~а әскерий жеңил ат арба; 2. уст. салтанаты ат арба; ♦ последняя спица в ~е дегершиктин ең соңғы кегейи, басында бийлги жоқ.

КОЛЕСНЫЙ прил. дегершик..., дегершикли, дөңгелекли; ~ мастер дегершик устасы; ~ трактор дөңгелекли трактор.

КОЛЕС с. дегершик, дөңгелек; велосипедное ~о велосипедтин дөңгелеги;

зубчатое ~б тисли дөңгелек; рулевбе ~б руль дөңгелеги; $\diamond$ грудь ~бм кең көкирек-ли, көкиреги қақпақтай; ноги ~бм қый-сық аяқ; вставлять палки в колёса бирей-диң, аяғынан шалыу, бирейге тосқын-лық етиу; вертётся как белка в ~е тыным таппау.

КОЛЕЯ ж. 1. (след от колеса) из (арба-ның машинаның); 2. ж.-д. рельс, жол; широкая ~я кең рельсли темир жол; узкая ~я тар рельсли темир жол; 3. перен. жол; жизнь вошла в обычную ~ю турмыс өзиниң даңғыл жолына түсти; $\diamond$ войти в ~ю қөлибине түсиу; выбить из ~и бурын-ғы жағдайынан шығару, түскен қөлип-тен шығару, жолдан шығару.

КОЛИ союз условный уст. разг. егер, егерде, олай болса; ~ так, я не пойду егер олай болса, мен бармайман; ~ на то пошло! егерде, олай болса!, егерде, олай болатуғын болса!

КОЛИБРИ м. и ж. нескл. колибри (құс).

КОЛИК||и мн. (ед. колика ж.) шаншыу, қатыу; ~и в боку бүйири шаншыу; сме-яться до ~ишек-силеси қатқанша күлиу.

КОЛИТ м. мед. колит (тоқ, ишектің исип айырығы).

КОЛИЧЕСТВЕНН||й прил. сан..., санақ, мұғдар..., мұғдарлық; ~е изменёния мұғдарлық өзгерістер; ~е числительные грам. санақ санлар; $\diamond$ ~й анализ хим. изертлениуши заттың составын анықлау анализи.

КОЛИЧЕСТВ||о с. 1. (число, величина) сан, мұғдар, көлем, шама; в каком ~е? саны қанша?, қай мұғдарда? 2. филос. сан, мұғдар; переход ~а в качество санның сапаға айланыуы.

КОЛКА ж. айырыу, жарыу, майдалау, уастыу; ~ дров отын айырыу; ~ льда муз жарыу.

КОЛК||ий I прил. 1. (колючий) тикен-ли, тикенели; ~ая трава тикенли шөп; 2. перен. (язвительный) шақпа, дузлы, өткір; ~ое замечание өткір сөз, өткір пи-кир, шағып айтылған пикир.

КОЛК||ий II прил. (легко колющийся) айырылғыш, жарылғыш, майдалаңғыш, морт; ~е дрова айырылғыш отын.

КОЛКОСТ||б ж. шағып алар (сөз); го-ворить кому-л. ~и бирейге шағып алар сөз айтыу.

КОЛЛАБОРАЦИОНИЗМ м. полит. кол-лаборационизм (екинши дүнья жүзилик урыстың йақтында фашистер басып ал-ған территорияда өз ұатанының душпан-лары менен бирге ислейшилик).

КОЛЛАБОРАЦИОНИСТ м. полит. кол-лаборационист (коллораационизмнің тә-репдары).

КОЛЛЕГА м. и ж. коллега, иси бойын-ша жолдас, бирге ислескеп, ислес, талаплас.

КОЛЛЕГИАЛЬНОСТЬ ж. коллегиаль-лық (бирлесип ис басқарыу формасы).

КОЛЛЕГИАЛЬН||ый прил. коллегиаль-лық; ~ое руководство коллегиальлық бас-шылық; ~ое решение вопрос мәселени коллегиальлық түрде шешу.

КОЛЛЕГИЯ ж. 1. коллегия (админи-стративлик, буйырыу ямаса кеңесий орга-нларын басқарыуға расмий бекитилген адам-лар топары); ~ министерства министр-ствоның коллегиясы; редакционная ~ ре-дакциялық коллегия; 2. (объединение) кол-легия (айырым кәсиптеги адамлар уйымы); ~ адвокатов адвокатлар коллегиясы; 3. ист. коллегия (XVIII асирде Россияда орай-лық хукимет мәкемелериниң аты); Колле-гия иностранных дел Сыртқы ислер кол-легиясы.

КОЛЛЕДЖ м. колледж (Англияда хәм АҚШта жоқары ямаса орта оқыу орны).

КОЛЛЕКТИВ м. коллектив; ~ учашши-ся оқыушылар коллективи; сплочённый ~ жәмлескен коллектив, шөлкемлескен кол-лектив.

КОЛЛЕКТИВИЗАЦИЯ ж. коллективиза-ция, коллективлестириу; сплошная ~ ғалаба коллективлестириу; ~ сельского хозяйства ауыл хожалығын коллектив-лестириу.

КОЛЛЕКТИВИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что коллективлестириу; ~ сельское хозяй-ство ауыл хожалығын коллективлестириу.

КОЛЛЕКТИВИЗМ м. коллективизм; вос-питание в духе ~а коллективизм рухын-дағы тәрбия.

КОЛЛЕКТИВИСТ м. коллективист, кол-лектившил.

КОЛЛЕКТИВНО нареч. коллективлик түрде, шөлкемлескен түрде.

КОЛЛЕКТИВНОСТ||ь ж. коллективли-лик, шөлкемлескенлилик; принцип ~и коллективлилик принциби; ~ь руководи-ства басшылықтың коллективлиги.

КОЛЛЕКТИВН||ый прил. коллектив, коллективлик, коллективлескен; ~ое хозяй-ство коллектив хожалық, коллективлес-кен хожалық; ~ый труд коллективлик мийнет; ~ое руководство коллективлик басшылық; ~ый договор коллективлик келисім, коллективлик питим.

КОЛЛЕКТОР м. 1. (учреждение) кол-лектор (белгиди нәрсени бөлип берип тура-туғын мәкеме); библиотечный ~ китапхана коллекторы; 2. тех. (часть динамо-маши-ны) коллектор (өзгермели токты турақлы токка айландыратуғын динамо-маши-ның бир бөлеси); 3. тех. коллектор, изей-кеш (суйық затты хәм газды шығарып тура-туғын кең труба); канализационный ~ канализациялық коллектор.

КОЛЛЕКЦИОНЕР м. коллекционер (кол-лекция жыйнағыш адам).

КОЛЛЕКЦИОНЕРОВАНИЕ с. коллек-ция жыйнау.

КОЛЛЕКЦИОНИРОВАТЬ несов. что кол-лекциялау, коллекция жыйнау; ~ почто-вые марки почта маркаларын коллекциялау.

КОЛЛЕКЦИОНН||ый прил. коллекция..., коллекциялық.

КОЛЛЕКЦИЯ ж. коллекция (бир қыйлы заттың системаластырылған жыйнағы); ~ картин сүүретлер коллекциясы.

КОЛЛИЗИЯ ж. коллизия (қарама-қар-сы күшлердің, талаптардың ямаса ниет-тердің соқтығысы).

КОЛЛОИД *м. хим.* коллоид (*хайўанатлардың көк етinen ҳам өсімликлердің қабығынан өптейтуғын, кристалланбайтуғын зат*).

КОЛЛОИДАЛЬНЫЙ *прил. хим.* коллоидлық, коллоид қәсийегли.

КОЛЛОИДНҰЙ *прил. хим.* коллоид..., коллоидлық; *~ое* састойние коллоидлық жағдай; *~ая химия* коллоидлық химия.

КОЛЛОКВИУМ *м.* коллоквиум (*студентлердің билимин көтеріу мақсетинде студентлер менен оқытушылар өткеретуғын гүрриң*); *провести* ~ коллоквиум өткеріу.

КОЛОБОК *м. обл.* шөрек, гүлше (*домалақ нан*).

КОЛОВОРОТ *м. тех.* бурау, бурғы.
КОЛОД *II А ж.* 1. (*бревно*) қола; 2. (*обрубок бревна*) түңке, жаңғырық; *рубить мя́со на ~е* етти түңкеге қойып шабыу; 3. (*улья, жёлоба, корыта и т. п.*) наўа, аслау; *водопойная ~а* суўгару (малды) наўасы.

КОЛОДА *II ж. карт.* толық соқта, толық карта.

КОЛОДЕЗНҰЙ *прил.* қудық..., қуыи...; *~ая вода* қудық суы.

КОЛОДЕЦ *м.* 1. қудық, қуыи; *не пьюй в ~, пригодится вода́ напитокся посл.* қудыққа түкирме — шөллегенде керек болар (*соотв.* қайтып кирер есикти қатты жаппа); 2. қудық; *шахтный ~* шахта қудығы.

КОЛОДК *II А ж.* 1. (*основа инструмента*) тийкар, түп, қәлип; *~а рубанка* мүширенде қәлиби; 2. *тех.* (*в тормозном устройстве*) дастық (*дегершикти иркиуи ушын ағаш ямаса металл дастық*); 3. (*планка*) колодка; *орденская ~а* орден колодкасы; 4. қәлип; *сапжная ~а* етик қәлиби; 5. *чаще мн.* колодки *уст.* (*для преступников*) буғау, сүргин; *◇ все на одну ~у* хәммеси бир саздыц бәзи, хәммеси бирдей.

КОЛОДНИК *м. уст.* буғауланған адам, сүргинши.

КОЛНШОК *м. муз.* қулақ; *~ки дутара* дуўтардың қулағы.

КОЛОКОЛ *м.* жән, қоңырау, жылау-жын; *◇ звонить во все колокола́* хәмме жерге айтып шығыу, хәмме жерге жайып шығыу.

КОЛОКОЛЬНЫЙ *прил.* жән..., қоңырау..., жылау-жын...; *~звон* қоңырау сеси.
КОЛОКОЛЬН *II А ж.* ширкеу минарасы, ширкеу қоңырауханасы; *◇ смотреть со стороны ~и* өзинше ой жууыртуу.

КОЛОКОЛЬЧИК *м.* 1. кишкене қоңырау; 2. *бот.* қоңырау гүл, пешек гүли.

КОЛОНИАЛИЗМ *м.* колониализм (*империалисттик мәмлекетлер тәрепинен экономикалық жағынан артта қалған еллерди бағындыруи сиясаты*).

КОЛОНИАЛЬН *II А прил.* колониаль..., колониальлық, колониальлық; *~ий гнёт* колониальлық езнү; *~е страны* колониальлық еллер; *~ий вопрос* колониальлық мәселе; *~е войны* колониальлық урыслар; *~е товары уст.* колониальлық товарлар (*мыс чай, кофе хәм т. б.*).

КОЛОНИЗАТОР *м.* колонизатор.

КОЛОНИЗАТОРСКИЙ *прил.* колонизаторлық.

КОЛОНИЗАЦИОН *II А прил.* колониациялық; *~ое движение* колониациялық қозғалыс, колониациялық хәрекет.

КОЛОНИЗАЦИЯ *ж.* 1. (*захват страны*) колониация, колониациялау (*бир елди басып алып оны колонияға айландыруи*); 2. (*заселение переселенцами*) колониация (*бос жерлерди қонысландыруи*); *внутренняя ~* ишки колониация.

КОЛОНИЗОВАТЬ *сов. и несов.* что колониациялау.

КОЛОНИСТ *м.* колонист (*колонияда туруишы*).

КОЛОНИСТКА *женск.* от колонист.

КОЛОН *II А ж.* 1. колония (*империалисттик мәмлекет тәрепинен басып алынған, езилудеги ел*); 2. (*поселение*) колония (*басқа елден, областынан көшип келип қонысланғанлар*); 3. (*сообщество земляков*) колония (*шет елде, басқа қалада туратуғын үлкелеслер бирикпеси*); 4. (*лечебная, исправительная*) колония; *~ глухонемых* гүңлеклер колониясы; 5. *биол.* колония (*бир-бирине жабысып жасаушы жәнликлер топары*); *~ кораллов* маржанлар колониясы.

КОЛОНКА *II А ж.* 1. (*столбец*) колонка, қатар; *писать в две ~и* еки колонка етнп жазуу; *~а цифр* цифрлар қатары, цифрлар колонкасы; 2. колонка; *бензиновая ~а* бензин колонкасы; *газовая ~а* газ колонкасы; *водопроводная ~а* суў ағызыу колонкасы.

КОЛОННА *ж.* 1. *архит.* колонна, сүтин, тик өре; 2. колонна, қатар сап; *тракторная ~* тракторлар колоннасы; *~ демонстрантов* демонстрантлар колоннасы; *походная ~* походлық колонна.

КОЛОННАДА *ж.* *архит.* колонналар қатары, сүтинлер.

КОЛОННЫЙ *прил.* колонна..., колонналы; *~ зал* колонналы зал.

КОЛОНОК *м.* колонок (*хайўан хәм териси*).

КОЛОНИТУЛ *м. полигр.* колонитул (*китаптың бетиниң жоқарысына жазылатуғын жазыу*).

КОЛОНИЦИФРА *ж.* полигр. колонцифра (*китаптың, журналдың бетин көрсететуғын цифра*).

КОЛОРАТУРА *ж. муз.* колоратура (1. *қосықта лапызды түрлендируи*; 2. *дауысты усындай түрлендирип айтиуи уқыплығы*).

КОЛОРАТУРН *II А прил.* муз. колоратуралық; *~ое сопрано* колоратуралық сопрано.

КОЛОРИТ *м.* 1. (*сочетание красок*) колорит (*боялардың реңдер менен сүўретке сәйкеслест келиуи*); *яркий ~* ашық реңдеги колорит; 2. *перен.* (*своеобразие*) колорит, айрықшалық, өзгерислик, өзине тәнлиги; *~ эпохи* деўирдің өзине тән өзгешлиги.

КОЛОРИТН *II А прил.* 1. колорит..., колоритли; *~ый пейзаж* колоритли табиат көринисі; 2. *перен.* (*своеобразный*) колорит..., айрықша, өзине тән; *~ая фигура* айрықша адам, айрықша киши.

КОЛОС м. масак, египиң басы, бас.

КОЛОСИСТЫЙ прил. масақлы, баслы, көп баслы, дәнли.

КОЛОСИТ || **БСЯ** несов. баслау, бас шығарыу; **рожь ~ся** қара бийдай баслап атар.

КОЛОСНИК мн. (ед. **колосник** м.)

1. тех. колосник, тор (печьлердің қаїа тартыўы үшін от жатарына орнатылатығын шойын көзгенек); 2. театр. колосниклер (декорацияларды жабыўы үшін сақнаның жоқарғы бетине орнатылатығын кереге көз ағашлар).

КОЛОСНИКОВЫЙ прил. колосник...; ~ая **решётка** тех. колосник көзгенеклери, қауа тартқыш көзгенеклер.

КОЛОСОВЫ || **Е** только мн. бот. дәнли егин, масақлы егин, баслы егин; **уборка** ~х дәнли егинлерди жыйнау.

КОЛОСС м. 1. (статуя, колонна и т. п.) колосс; 2. күтө үлкен, күтө бийик нәрсе; уллы; данышпан; ~ **мысли** ой-пикирдің данышпаны.

КОЛОССАЛЬНЫЙ прил. күтө үлкен, оғада үлкен, оғада көп, күтө зор; ~ые **запасы нефти** в СССР СССРдың оғада көп нефть запасы; ~ое **строительство** күтө үлкен қурылыс.

КОЛОТИТЬ несов. 1. во что, по чему (стучать) қағыу, урыу, соғыу; ~ в дверь есикти урыу, есиқ қағыу; 2. что, по чему (очищать) қағыу; ~ **пálкой ковёр** гилемди шыбық пенен қағыу; 3. кого-что, разг. (бить) урыу, сабау, женшиу; 4. что, разг. (разбивать) қыйратыу, пыт-шыт етиу, сындырыу; ~ **посуду** ыдысларды қыйратыу.

КОЛОТИТЬСЯ несов. разг. 1. обо что (биться, ударяться) өзін бир затқа урыу; қыйралыу, сындырылыу; 2. (биться — о сердце) дүрсилдеу, соғыу; **сёрдце колотится** жүрек соғалы.

КОЛОТУШ || **КА** ж. 1. (деревянный молоток) тоқпақ; 2. (ночного сторожа) тоқылдатқыш; 3. прост. муш; **надавать кому-либо ~ек** бирейди муш пенен түйгншлеу.

КОЛОТ || **ЫЙ** I 1. прич. от **колоть** I; 2. прил. шаншылан, түйреген, пайза суғылған, найзадан болған; ~ая **рана** найзадан болған жарахәт.

КОЛОТЫЙ II 1. прич. от **колоть** II; 2. прил. жарыған, айрылған (о дровах); **бузылған, майдаланған, шақпақланған** (о сахаре).

КОЛОТЬ I несов. 1. кого-что, чем (причинять боль) шаншыу, түйреу, батырыу, қадау; ~ **иглкой** ийне менен шаншыу; **скóшенная трава** көлет ноғи орылған шөптин түбири аяққа шаншылады; 2. кого (убивать) сойыу, шаншыу, суғыу, өлтириу; ~ **штыком** найза менен шаншыу; 3. кого (животных) сойыу; ~ **свиней** шошқа сойыу; 4. безл. шаншыу; **у меня в боку** көлет мениң бүйирим шаншады; 5. кого, перен. (задевать) шағып сөйләу; **правда** **глаза** **колет** посл. түүра сөз түүысқаныңа да жақпайды; **темно, хоть** **глаз** **коли** көзге түртсе көргисиз қараңғы.

КОЛОТЬ II несов. что айырыу, жарыу, майдалау, шақпақлау; ~ **сахар** қантты

майдалау; ~ **дрова** отын айырыу, отын майдалау.

КОЛОТЬЕ, КОЛОТЬЕ с. разг. шаншыу; ~ **в боку** бүйири шаншыу.

КОЛОТЬСЯ I несов. (причинять уколы) шаншылыу, түйрелиу, суғылыу; **игла** **колется** ийне шаншылады.

КОЛОТЬСЯ II несов. (поддаваться колке) айрығыу, жарылыу, шағылыу, шақпақланыу, майдаланыу; **орехи** **легко** **колются** ғаз аңсат шағылады.

КОЛОШЕНИЕ с. бас шығарыу, баслау, масақлау; ~ **пшеницы** бийдайдың бас шығарыуы.

КОЛП || **АК** м. 1. (головной убор) қалпақ; **поварской** ~ак аспаз қалпағы; 2. (покрышка) қалпақ; **лампа** **под** ~акóm қалпақлы шыра.

КОЛТУН м. вет., мед. колтун (шаш үшін қалатуғын айырыу, жылқыда хам адамда болады).

КОЛУМБАРИЙ мн. колумбарий (өртелген адамның сүйегинің күли салынған қутыны сақлау үшін орын).

КОЛУН м. ауыр балта.

КОЛХОЗ м. колхоз; **передовой** ~ алдағы колхоз; ~-миллионер миллионер колхоз; **укрупнённый** ~ ирилген колхоз.

КОЛХОЗНИК м. колхозшы.

КОЛХОЗНИЦА женск. от колхозник.

КОЛХОЗНЫЙ прил. колхоз..., колхоздың; ~ая **земля** колхоздың жери; ~ый **рынок** колхоз базар.

КОЛЧАН м. ист. қоламсақ, оқ қабы.

КОЛЧЕДАН м. мин. колчедан (күкирт, мышьяк, мыс хам басқа қоспалы затлары бар көп минераллардың улыўма аты); **медный** ~ мыс колчеданы.

КОЛЧЕНОГИЙ прил. разг. ақсақ, шойнақ, сынтан; ~ **стол** ақсақ стол.

КОЛЫБЕЛ || **Ж** ж. 1. (молька) бесик; 2. перен. бесик, ұатаны, өсип-өрбиген жер; ~ **в** **революция** революцияның өсип-өрбиген жери, революцияның өсип-өрбиген бесиги; **с** ~и бесиген жастан.

КОЛЫБЕЛЬНЫЙ прил. 1. бесик..., бесиктеги; 2. в знач. суц. ж. **колыбельная** хайялау қосығы, бесик жыры, бесик қосығы.

КОЛЫХАНИЕ с. тербеліу, шайқалыу, ырғалыу; тербелтиу, шайқалтыу, ырғалтыу.

КОЛЫХАТЬ несов. что шайқау, шайқалтыу, тербетіу, тербелтиу, ырғалтыу; **ветер** ~ышет **листья** самал жапырақларды тербелтип тур.

КОЛЫХАТЬСЯ несов. шайқалыу, тербеліу, ырғалыу; **камыш** ~ышется қамыс шайқалады.

КОЛЫХНУТЬ сов. и однокр. что шайқалтып жиберіу, тербелтип жиберіу.

КОЛЫХНУТЬСЯ сов. и однокр. шайқалтып кетиу, тербелтип кетиу.

КОЛ союз см. **коли**; **с** ~ **скоро** егер, сгерде, тап егер.

КОЛЫУТЬ сов. и однокр. 1. кого-что, чем шаншып алыу, суғып алыу, шаншып қойыу, түйреп қойыу; 2. безл. шаншып жиберіу; 3. кого, перен. (словом) шағып сөйләу.

КОЛЫТ м. КОЛЫТ (револьвер ямаса пулемёт).

КОЛЫЦЕВАНИЕ с. 1. (птиц, рыб) дөңгелек тағыу, белги тағыу (илимий мақсет пенен қустың аяғына, балықтардың қуйрығына халқа тағып қойыу); 2. (деревьев) сыбау, жағыу (зыянлы жанликлер өрмелемеји үшін мийге ағашының белине бир мум жағып қойыу).

КОЛЫЦЕВАТЬ несов. 1. кого-что (птиц, рыб) дөңгелек тағыу, белги тағыу; 2. что (деревья) сыбап қойыу, жағып қойыу.

КОЛЫЦЕВИДНЫЙ прил. дөңгелек сыяқлы, жүзiк сыяқлы.

КОЛЫЦЕВ||ОЙ прил. айлапба, айланбалы, дөңгелек; ~ая форма айланбалы форма.

КОЛЫЦЕОБРАЗНЫЙ прил. см. кольцевидный.

КОЛЫЦО с. 1. дөңгелек, халқа, шыңға; ~ для ключей гилтлер өткеретуғын халқа; (гимнастические) упражнения на кольцах аспа дөңгелеклерде (гимнастикалық) шынығыулар; 2. (украшение) жүзiк, халқа; сақыйна; ~ с драгоценным камнем хасы таслы жүзiк; 3. перен. қоршау; ~ врагов сжималось душпаның қоршауы кем-кемнен тарыла берди; 4. в знач. нареч. кольцом, кольцами дөңгелек-дөңгелек етип, будақ-будақ етип; пускать дым кольцами түтінди дөңгелек-дөңгелек етип шығарыу; ◇ годичные кольца бот. жыллық дөңгелеклер.

КОЛЫЧАТЫЙ прил. 1. халқалы, дөңгелекли, шыңғалы; ~ая цепь халқалы шынжыр; 2. биол. дөңгелек, дөңгелекленген; ~ые черви дөңгелек құрт; ~ый шелкопряд дөңгелекленген пауқан құрты.

КОЛЫЧУГА ж. ист. сауыт.

КОЛЮЧИЙ прил. 1. шаншылатуғын, тикен, тикенек, тикенели; тикенекли; ~ий кустарник тикенекли путалық; ~ая проволока тикенекли сым; ~ая борода тикенектей сақал; 2. перен. (язвительный, злой) ашшы, уўлы, зөхәрли, шақпа, ашыулы, өткiр; ~ий язык ашшы тил; ~ взгляд өткiр көз қарас.

КОЛЮЧКА ж. тикен, тикенек, жантақ.

КОЛЮЩИЙ 1. прич. от колоть I; 2. прил. қадалатуғын, шаншатуғын; ~ая боль в боку бүйірдеп шаншатуғын ауырыу.

КОЛЯСКИ ж. 1. (экипаж) бөгенекли арба, күймели пайтоп; 2. (детская) бесик арба; 3. коляска; мотоцикл с ой коляскалы мотоцикл.

КОМ м. кесек, түйир, түйиршик; бөлек, думалақ; ~ глины ылайдын бир бөлеги; ◇ ~ в горле (стоит, застрял) алқымы тығылғандай болыу, түйилип қалғандай болыу.

ком мест. предл. п. от кто.

КОМ I қоспа сөзлердің мәніси бойынша «коммунизм» деген сөзге сәйкес келетуғын биринши бөлеги, мыс.: компартия компартия.

КОМ II қысқартылған қоспа сөзлердің мәніси бойынша 1) «командалық», мыс.: комсостав командалық состав; 2) «командир» дегенди билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: комбат батальон командир.

КОМ I қысқартылған қоспа сөзлердің мәніси бойынша «комитет» сөзине сәйкес келетуғын екінши бөлеги, мыс.: местком местком; партком партком.

КОМ II қысқартылған қоспа сөзлердің «комиссар» деген мәніни билдиретуғын екінши бөлеги, мыс.: военком военком; нарком нарком.

КОМАНДА ж. в разн. знач. команда; подать ~у команда беру; принимать ~у команданы қабыл етип алыу; спасательная ~а құтқаруы командасы; помещённая для ~ы команда ушын өжiре; футбольная ~а футбол командасы; ◇ как по ~е хәм-меси бирдейин, хәм-меси бирге.

КОМАНДАРМ м. (командующий армией) командарм (армия командующий).

КОМАНДИР м. командир; ~ дивизии дивизия командир; ~ полка полк командир; ~ отделения отделение командир.

КОМАНДИРОВАНИЕ с. командировкаға жиберу.

КОМАНДИРОВАННЫЙ 1. прич. от командировать; 2. прил. командировка алған, командировкаға кеткен; 3. в знач. суц. м. командированный и ж. командированная командировкаға келген адам.

КОМАНДИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что командировкаға жиберу.

КОМАНДИРОВАТЬ ж. I. (действие) командировкаға жиберу; ~а геологов на Урал геологларды Уралға командировкаға жиберу; 2. (служебная поездка) командировка; получить ~у в Ташкент Ташкентке командировка алыу; возвратиться из ~и командировкадан қайтып келиу; 3. разг. (удостоверение) командировкалық гүялық.

КОМАНДИРОВАЧНЫЙ прил. 1. командировка..., командировкалық; ~ое удостоверение командировкалық гүялық; 2. в знач. суц. м. командировочный и ж. командировочная разг. командировкадағы адам; 3. в знач. суц. мн. командировочные разг. (деньги) командировка пулы; получить ~ые командировка пулын алыу.

КОМАНДИРСКИЙ прил. командир..., командирлик; ~ быт командирлик тәжирибе.

КОМАНДНЫЙ прил. 1. команда..., командалық; ~ый состав командалық состав; 2. перен. басшылық, жетекшилик; занять ~ое положение басшылық орын тутыу; ◇ ~ая высота воен. командалық бийик жер; ~ый пункт воен. сауашты басқаруы пункты.

КОМАНДОВАНИЕ с. 1. (действие) командирлик етиу, команда беру; поручить кому-л. ~о отрядом бирейге отрядқа командирлик етиуди тапсыру; 2. собир. воен. командование; верхнее ~ жоқарғы командование, бас командование.

КОМАНДОВАТЬ несов. 1. (давать команду) команда беру; 2. кем-чем (быть командиром) командир болыу, командирлик етиу; ~ полком полққа командирлик етиу; 3. кем-чем, над кем-чем и без доп., перен. разг. буйыруы, буйрык беру; он любит ~ол буйыруды жақсы көреді.

КОМАНДУЮЩИЙ 1. прич. от *командовать*; 2. в знач. суц. м. *командующий* командующий, команда етиўши; ~ армией армия командующийи.

КОМАР м. пешше, патахан, сүйир шыбын, шыбын; ◇ ~ *нбсу не подточит погов.* хеш мини жок; минсиз, хеш из қалдырмай, хеш белги қалдырмай.

КОМАРИНЫЙ прил. пешше..., патахан..., сүйир шыбын..., шыбын...; ~ *укүс* пешшениң шағыуы.

КОМБАЙН м. комбайн; *зерновбй* ~ ғалле комбайны; *картофелеуборочный* ~ картофель қопарып жыйнаушы комбайн; *угольный* ~ кемир комбайны; *горный* ~ тау-қан комбайны.

КОМБАЙНЕР м. комбайнер, комбайншы.

КОМБАЙНЕРКА женск. от *комбайнер*. **КОМБАЙНОВЫЙ** прил. комбайн..., комбайшы; ~ *ая уборка* комбайн менен теріу, жыйнау; ~ *ая добыча угля* кемирди комбайн менен қазып шығаруы.

КОМБАЙНОСТРОЕНИЕ с. комбайн ислеп шығаруы қурылысы.

КОМБАТ м. 1. (командир батальона) комбат (батальон командири); 2. (командир батареи) комбат (батарея командири).

КОМБЕД м. (комитет бедноты) *ист.* гедейлер комитети.

КОМБИКОРМ м. (комбинированный корм) с.-х. комбикорм (аралас от-жем).

КОМБИКОРМОВЫЙ прил. комбикорм...; ~ завод комбикорм заводы.

КОМБИНАТ м. 1. (*промышленное предприятие*) комбинат (*турли өндирис тарауларының қархана бирлеспеси*); *мясо-молочный* ~ ет-сүт комбинаты; ~ *бытового обслуживания* хызмет көрсетуі комбинаты; 2. (*объединение учебных заведений*) комбинат (*оқыу орындарының бирлеспеси*); *учебный* ~ оқыу комбинаты.

КОМБИНАТОР м. разг. комбинатор, хийлешил, епшил, жолкер.

КОМБИНАТОРНЫЙ прил. комбинаторлық, комбинаторлы; ~ *анализ мат.* комбинаторлық апалыз.

КОМБИНАЦИЯ ж. 1. (*сочетание*) комбинация, үйлестіріу, жупкерлестіріу; ~ *звучков* сөслердің үйлесіуі; ~ *цифр* цифрлардың комбинациясы; 2. *перен.* хәрекет, хәмел; *ловкая* ~ хийлелі хәрекет; 3. *спорт.* тәсил, хийле, усыл, жүрис; *удачная* ~ нападәущих хұжим етиўшилердің қоңайлы тәсилі; 4. (*женское бельё*) комбинация (*қаяллар иштен кийетуғын кийим*).

КОМБИНЕЗОН м. комбинезон.

КОМБИНИРОВАНИЕ с. комбинациялау, үйлестіріу, жупластырыу, бирлестіріу.

КОМБИНИРОВАННЫЙ 1. прич. от *комбинировать*; 2. прил. комбинацияланған, үйлестірилген, жупластырылған, қосылған, бирлестірилген; ~ *ый удар по врагу воен.* күшлердің бирлестірилиуі менен дұшпанға берилген соққы; ~ *ое платье турлы материаллардан тигилген* көйлек; ~ *ый вагон ж.-д.* комбинацияланған вагон; ~ *ые корма* араласпалы от-жем.

КОМБИНИРОВАТЬ несов. 1. что (*соединять, сочетать*) комбинациялау, үйлестіріу, араластырыу, жупластырыу, қосыу, бирлестіріу; ~ *краски* бояуларды араластырыу; ~ *шелк с шерстью* жипек пенсп жүнді қосыу; 2. (*строить комбинации*) хәрекет етиу, хәмел етиу, хәмел жасау.

КОМБРИГ м. (командир бригады) комбриг (бригада командири).

КОМДИВ м. (командир дивизии) комдив (дивизия командири).

КОМЕДИАНТ м. 1. *уст.* (*актёр*) комедиант, күлдиргнш; 2. (*притворщик, лицемер*) еки жүзлі, өтирикши, жалғаншы.

КОМЕДИАНТКА женск. от *комедиант*. **КОМЕДИЙНЫЙ** прил. театр. комедиялық, күлкіли; ~ *стиль* комедиялық стиль.

КОМЕДИЯ ж. 1. театр. комедия; 2. *перен.* (*забавное происшествие*) тамаша ўақия, қызық; ўақия; 3. *перен.* еки жүзлілік, өтирикшлік, жөгилик; ◇ *разыгрывать (ломать)* ~ *ю* жөгилик етиу.

КОМЕЛЬ м. түп (*ағаштың, өсімліктің*).

КОМЕНДАНТ м. в разн. знач. командант; ~ *крепости* қорғанның коменданты; ~ *города* қала коменданты; ~ *гарнизона* гарнизонның коменданты; ~ *общезития* жатақхана коменданты.

КОМЕНДАНТСКИЙ прил. комендант..., комендантлық; ~ *патруль воен.* комендант патрулы; ◇ ~ *час* комендантлық саат.

КОМЕНДАТУРА ж. комендатура (командант басшылық ететуғын мәкеме хәм сол мәкемениң жайы).

КОМЕНДОР м. мор. комендор, топшы матрос.

КОМЕТА ж. астр. комета (*аспан денеси*).

КОМЕТИЙЫЙ прил. астр. комета...; ~ *ое ядро* комета ядросы.

КОМИ нескл. 1. собир. коми (Коми АССР-ның тийкаргы халқы); 2. в знач. прил. неизм. коми; ~ *язык* коми тили.

КОМИЗМ м. күлкіли ис, күлкілилик; ~ *положения* жағдайдың күлкілилігі.

КОМИК м. 1. (*актёр*) комиқ (*күлкіли ролди атқарыўшы артист*); 2. *перен.* күлдиргнш қуўақы.

КОМИТЕРН м. (Коммунистический Интернационал) *ист.* Коминтерн (Коммунистлик Интернационал).

КОМИССАР м. комиссар; *военный* ~ әскерий комиссар; *народный* ~ халық комиссары.

КОМИССАРИАТ м. комиссариат; *военный* ~ әскерий комиссариат.

КОМИССАРСКИЙ прил. комиссар..., комиссарлық.

КОМИССИОНЕР м. коммиссионер.

КОМИССИОННЫЙ прил. 1. коммиссионлық, сатып беріуши; ~ *магазин* коммиссионлық дүкән, сатып беріуши дүкән; 2. в знач. суц. мн. коммиссионные (*деньги*) коммиссионлық хақы.

КОМИССИЯ ж. 1. комиссия; *избирательная* ~ *ая* сайлау комиссиясы; *ревизионная* ~ *ая* ревизия комиссиясы; *избрать* ~ *ю* комиссия сайлау; 2. комиссия (*белгилі бир хақы менен орынланатуғын тапсырма*);

сдать товар на ~ю товарды комиссияға тапсырыу.

КОМИТЕТ м. комитет; **Центральный Комитет КПСС** КПСС Орайлық Комитети; ~ комсомолда комсомол комитети.

КОМИТЕТСКИЙ прил. комитет..., комитетлик.

КОМИЧЕСКИЙ прил. 1. театр. күлкили, күлдирги; ~ая роль күлкили роль; 2. (смешной) күлкили.

КОМИЧНОСТЬ ж. күлкилилик, тамашалылық.

КОМИЧНЫЙ прил. күлкили, тамаша; иметь ~ вид әшпери күлкили болыу.

КОМКАТЬ несов. что 1. (мять) жумбаршақлау, мыжырықлау; мыжғылау; 2. перен. разг. шала айтыу, түсиниксиз сөйлеу, шала-шула етну, шала-пуда ислеу; ~ рассказ гүрринди шала-шула айтыу.

КОММЕНТАРИЙ м. 1. (толкование, разъяснение текста) комментарий, түсиник, түсиндиргиш, түсиндириу, анықлама; 2. мн. комментарий (пояснение) комментарийлер, түсиниклер; ~и к событиям текущей политики нәубеттегн сиясий жағдайларға түсиниклер; ◇ ~и излішни түсиник керек емес.

КОММЕНТАТОР м. комментатор, түсиник беріуши; **спортивный** ~ спорт комментаторы.

КОММЕНТИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. (составлять комментарии) түсиник беріу, комментарий беріу; ~ текст текстке түсиник беріу; 2. (пояснять) түсиник беріу, түсиндириу; ~ события уақыяларға түсиник беріу.

КОММЕРСАНТ м. коммерсант, саудагер, алып сатар.

КОММЕРЦИЙА ж. коммерция, сауда; заниматься ~ей сауда менен шугылланыу.

КОММЕРЧЕСКИЙ прил. 1. коммерция..., коммерциялық, саудалық; 2. коммерциялық, жоқары баға; ~е операции коммерциялық хәрскетлер; ~е цены жоқары баға.

КОММИВОЯЖЕР м. коммивояжёр (капиталисттик еллерде сауда агентти).

КОММУНА ж. коммуна (мийнет хам мүлктиң улыймалық принципи бойынша бирлескен адамлар коллективти); трудовая ~ мийнет коммунасы; ◇ **Парижская Коммуна** ист. Париж Коммунасы.

КОММУНАЛЬНЫЙ прил. коммуналь, коммунальлық, ~ое хозяйство коммуналь хожалық; ~ая квартира коммуналь жайдағы квартира; ~ые услуги коммуналь хызмет көрсету.

КОММУНАР м. 1. ист. коммунар (Париж Коммунасына қатнасыушы); 2. (член коммуны) коммунаның ағзасы.

КОММУНИЗМ м. коммунизм; научный ~ илиний коммунизм; ◇ **военный** ~ ист. әскерий коммунизм.

КОММУНИКАЦИОННЫЙ прил. коммуникациялық, қатнас...; ~ая линия қатнас жолы.

КОММУНИКАЦИЯ ж. 1. (путь сообщения) коммуникация, қатнас жолы, бай-

ланыс жолы; водные ~и суу қатнас жоллары; 2. лингв. (общение, связь) байланыс, қатынас; предложение как средство ~и гәп—байланыс қуралы болып табылады.

КОММУНИСТ м. коммунист.

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ прил. коммунист..., коммунистлик; ~ая партия коммунистлик партия; бесклассовое ~ое общество классыз коммунистлик жәмийет; бригада ~ого труда коммунистлик мийнет бригадасы.

КОММУНИСТКА женск. от коммунист. **КОММУТАТОР** м. коммутатор (1. электр цепин ислетип хәм ислетпей ушын ямаса ток бағдарын өзертпип ушын аспа; 2. телефон линияларын қол менен байланыстырғанда қолланылатуғын қурылыс).

КОММЮНИКЕ с. нескл. коммюнике, билдириу (халық аралық әхмийети бар айрықша мәселе бойынша рәсмий хабар).

КОМНАТ||А ж. өжире, бөлме; квартира из трёх ~ үш бөлмели квартира; ~а матери и ребенка аналар хәм балалар бөлмеси; ~а отдыха дем алыу бөлмеси.

КОМНАТН||ЫЙ прил. өжире..., бөлме...; бөлмеде, өжиреде туратуғын; ~ые растения өжиреде өсетуғын өсимлик; ◇ ~ая температура үйдеги хауа температурасы.

КОМОД м. комод (кийим-кенишек салатуғын тартпа қутылы аласа шкаф).

КОМОК м. см. ком.

КОМОЛ||ЫЙ прил. тоқалақ; ~ая корова тоқалақ сыбыр.

КОМПАКТН||ЫЙ прил. компактлы, тұтас, тығыз, жыйнақлы; ~ая масса тығыз масса; ◇ ~ая печать майда хәрип.

КОМПАНИЙСКИЙ прил. разг. адам жатырқамайтуғын; он человек ~ ол адам жатырқамайтуғын киши.

КОМПАНИЯ ж. 1. (общество) компания, бир топар; пойти на прогулку ~ей компания болып қыдырыуға шығу; составить нам ~ю бизнә менен бир компания болыңыз; 2. (торговое или промышленное объединение) компания (капиталисттик еллерде сауда ямаса санаат бирлестеси); ◇ за ~ю с кем-л. биреу менен биртип, биреу менен бирге; в ~и с кем-л. биреу менен серик болып; водить ~ю с кем-л. бирейлер менен тамыр болу.

КОМПАНИОН м. 1. (сотовариц) жолдас; 2. (в торговом предприятии) серик.

КОМПАНИОНКА ж. 1. женск. от компаньон 1; 2. компаньонка (байдың үйіндеги әйеллердиң, қызлардың кейлин жалықтырмай ушын ислеуши хаял).

КОМПАРТИЙА ж. (коммунистическая партия) компартия (коммунистлик партия); братские ~и тууысқан компартиялар.

КОМПАС м. компас, құбанама.

КОМПАСН||ЫЙ прил. компас..., құбланама...; ~ая стрелка компас тили.

КОМПЕНСАЦИОННЫЙ прил. компенсациялық; ~ая сумма компенсациялық суммасы.

КОМПЕНСАЦИЯ ж. 1. компенсация (бир нәрсениң орнын толтырыуға төленген

ақша); ~ за неиспользованный отпуск пайдаланылмаған отпуск ушын компенсация; 2. мед. компенсация (организмге кирип қиятырған айырыудың жағдайы теңдестіріуі).

КОМПЕНСИРОВАННЫЙ 1. прич. от компенсировать; 2. прил. мед. компенсацияланған, орны толтырылған; ~ порбк сэрда компенсацияланған жүрек ауырыуы.

КОМПЕНСИРОВАТЬ сов. и несов. что компенсациялау, орны толтыруу, өтеу; ~ убытки келтирген зыялардың орны толтыруу, зыяларды өтеу.

КОМПЕТЕНТНОСТЬ ж. 1. (осведомлённость) компетентлик, хабары барлық, қонигелик, билетуғынлық; 2. (полномочие) толық хуқуқдылық, толық правольлық, министрлик; ~ судá судтың толық хуқуқдылығы.

КОМПЕТЕНТНЫЙ прил. 1. компетентли, хабары бар, билетуғын; ~ый врач компетентли врач; ~ое мнение билип айтылған пикир; 2. (полномочный) толық хуқуқлы, толық праволь, министрли; ~ая комиссия толық праволь комиссия.

КОМПЕТЕНЦИЯ ж. 1. (круг хорошо известных вопросов) компетенция, хабарлылық, қонигелик; билетуғын меселе; ёто не входит в мою ~ую бул менің қонигелигиме кирмейди; 2. юр. (круг полномочий) министрли; ~я судá суд министрли.

КОМПИЛИРОВАНИЕ с. см. компиляция 1.

КОМПИЛИРОВАТЬ несов. что компиляциялау, компиляция ислеу, қурастыруу; ~ статью қурастырып мақала жазуу.

КОМПИЛЯТИВНЫЙ прил. компиляцияланған, компиляция исленген, қурастырылған; ~ труд қурастырылған мийнет.

КОМПИЛЯТОР м. компилятор, компиляциялаушы, қурастыруушы.

КОМПИЛЯЦИЯ ж. 1. (действие) компиляция, қурастыруу, қурастырылуу (бирейдің ізертлеулеринен қурастырып жазуу); заниматься ~ей компиляция менен шугыллануу; 2. компиляция, қурастырма (бирейдің ізертлеулерин мазмунлап ғана жазылған шығарма).

КОМПЛЕКС м. комплекс, жыйнақ, жыйныды (бир-бири менен байланыслы ўақыялардың ямаса қасиетлердің топ-ламы); архитектурный ~ архитектуралық комплекс; ~ гимнастических упражнений гимнастикалық шынығулар комплекси.

КОМПЛЕКСНЫЙ прил. комплексленген, комплексли, қурама; ~ая механизация комплексли механизация; ~ая экспедиция комплексли экспедиция; ~ая бригада комплексли бригада.

КОМПЛЕКТ м. 1. (набор) комплект, жыйнақ, топлам; ~ инструментов инструментлер комплекти; ~ журналов за год журналлар жыйнағы (бир жылға); ~ белья иш кийимнің комплекти; 2. (предельное число лиц) комплект; быть принятым сверх ~а комплекттен тысқары қабыл етилуу.

КОМПЛЕКТНЫЙ прил. комплектли, комплектленген; ~ набор комплектли жыйныды.

КОМПЛЕКТОВАНИЕ с. комплектлеу, жыйнау, топлау; заниматься ~м комплектлеу менен шугыллануу.

КОМПЛЕКТОВАТЬ несов. что 1. (составлять комплекты чего-л.) комплектлеу, жыйнау, топлау, жемлеу, комплект дүзну; ~ журналы журналларды комплектлеу; 2. (дополнять до комплекта) комплектлеу; ~ библиотеку китапхананы комплектлеу; ~ школы мектептерди комплектлеу.

КОМПЛЕКЦИЯ ж. тулға, келбет, пишин, сымбат.

КОМПЛИМЕНТ м. комплимент, марапат сөз, жағымлы сөз, мақтау сөз; марапатлау; говорить кому-л. ~ы бирейди марапатлау.

КОМПОЗИТОР м. композитор (музыкалык шығарманың авторы).

КОМПОЗИТОРСКИЙ прил. композитор..., композиторлық.

КОМПОЗИЦИОННЫЙ прил. композициялы.

КОМПОЗИЦИЯ ж. 1. лит., иск. композиция, қурылыс, дүзиліс; ~ романа роман-ның композициясы, романың дүзилісі; 2. (музыкальное произведение) композиция (музыкалык шығарма); 3. муз. композиция (музыкалык шығармалар дүзий теориясы).

КОМПОНЕНТ м. компонент (бир заттың состав белегі).

КОМПОНОВАТЬ несов. что қурастыруу, тутастыруу; ~ очередной номер журналы нәубеттегі санын қурастыруу.

КОМПОНОВКА ж. 1. (действие) қурастыруу, тутастыруу; 2. (способ, метод) қурастыруу усылы; удачная ~ материала материалды сәтти қурастыруу усылы.

КОМПОСТ м. с.-х. компост, араласпа төгин.

КОМПОСТЕР м. компостеу (пассажир билетерине хэм тексеріу ма сети менен банк чеклерине тесип белги салатуғын тислеуіш).

КОМПОСТИРОВАТЬ несов. что компостерлеу; ~ железнодорожный билет темир жол билетин компостерлеу.

КОМПОСТНЫЙ прил. с.-х. компост..., араласпа төгин; ~ая яма араласпа төгин салынатуғын шуқанақ.

КОМПОТ м. компот.

КОМПРЕСС м. компресс (емлеу мақсети менен айырған жерге басуу үшін қолланылатуғын шүберек); согревающий ~ қыздыруушы компресс; поставить ~ компресс қойуу.

КОМПРЕССНЫЙ прил. компресс..., компресс ушын; ~ая клеёнка компресс клеёнкасы.

КОМПРЕССОР м. компрессор (газларды, ҳайаны, пүүды қысатуғын машина).

КОМПРЕССОРНЫЙ прил. компрессор..., компрессорлық; компрессорлардан қуралған; ~ая установка компрессор установкасы.

КОМПРОМЕТИРОВАНИЕ с. аброй тегиу, бийаброй етиу, қаралау.

КОМПРОМЕТИРОВАТЬ *несов. кого-что* аброй төгиү, бийаброй етиү, абройын түсирүү, қаралау; ~ себя *чем-л. в глазах товарищей* жолдаслары алдында өз абройын түсирүү.

КОМПРОМИСС *м.* компромисс, келисім, өз-ара келисім; *идти на ~ келисімге келюү.*

КОМПРОМИССНЫЙ *прил.* компромисс..., келисім..., компромисслик; ~ое *решение* компромисслик шешим.

КОМСОМОЛ *м.* (Всесоюзный Ленинский Коммунистический Союз Молодёжи) комсомол (Путкил Союзлық Лениншия Коммунистлик Жаслар Союзы).

КОМСОМОЛЕЦ *м.* комсомолец, комсомол ағзасы.

КОМСОМОЛКА *женск. от комсомолец.*

КОМСОМОЛЬСКИЙ *прил.* комсомол..., комсомоллық; ~ий билет комсомол билеті; ~ая организация комсомол шөлкеми.

КОМСОРГ *м.* (комсомольский организатор) комсорг (комсомол шөлкемлестирүүшиси).

КОМСОСТАВ *м.* (командный состав) комсостав (командирлик состав).

кому мест. дат. п. от кто.

КОМФОРТ *м.* комфорт, үскекелели, саз; *устроиться с полным ~ом* толық комфорт пенен орналасуу.

КОМФОРТАБЕЛНЫЙ *прил.* комфортабелли, қолайлы, үскенели; ~ое купе вагона комфортабелли вагон купесі.

КОНА *м. 1.* (место для ставки в азартной игре) кон, орын, тий; *поставить на ~ тий* пул салыу, тий пул қойыу; *2.* (партия игры) бир қол; *сыграть один ~* бир қол ойнау.

КОНВЕЙЕР *м.* конвейер (*исленген жұмысты қолдан-қолға өткеріуі үшін тынымсыз жүріп тұратуғын машина*); *◇ зелёный ~ с. - х.* көк конвейер (*малды жайлайдан-жайлайға үзлексіз отлатып бағыу*).

КОНВЕЙЕРНЫЙ *прил.* конвейер..., ~ая система конвейер системасы.

КОНВЕНТ *м. ист.* конвент (*гейпара елдерде айрықташа ұрқиллери бар сайлау органларының, аты*).

КОНВЕНЦИОННЫЙ *прил.* конвенция..., конвенциялық; ~ тариф конвенциялық тариф.

КОНВЕНЦИЯ *ж. конвенция* (*арнайлы мәселе бойынша мәмлекетлер арасында дүзілетуғын келисім*); *железнодорожная ~* темир жол конвенциясы; *заклЮчить ~ю* конвенция дүзіу.

КОНВЕРСИОННЫЙ *прил. эк.* конверсия..., конверсиялық; ~ заём заёмның конверсиясы.

КОНВЕРСИЯ *ж. эк.* конверсия (*бурынғы мәмлекетлик заёмның шәртлерінің өзгеріуі*); ~ займа заём конверсиясы.

КОНВЕРТ *м. 1.* (для письма) конверт; *2.* (для ребёнка) жөргек, қундақ (*жаңа туыған баланы салатуғын қалта*).

КОНВЕРТИРОВАТЬ *сов. и несов. что, эк.* конверсиялау; ~ заём заёмды конверсиялау.

КОНВОЙР *м. 1.* (лицо, конвоирующее кого-л.) конвоир, сақшы; *2.* (судно или самолёт) конвоир, сақшы, гүзетши.

КОНВОИРОВАНИЕ *с.* конвоирлеу, айдап жүріу.

КОНВОИРОВАТЬ *несов. кого-что* конвоирлеу, айдап алып жүріу; ~ плённых туткынларды айдап алып жүріу.

КОНВОЙ *м. 1.* (отряд) конвой, сақшы отряд; *2.* (группа кораблей или самолётов) конвой, сақшы, гүзетши.

КОНВОЙНЫЙ *1. прил.* конвой..., конвойлық; ~ая служба конвойлық хызмет; *2. в знач. суц. м.* конвойный *см.* конвоёр *1.*

КОНВУЛЬСИВНЫЙ *прил.* тамыры тартқан.

КОНВУЛЬСИЯ *ж. мед.* конвульсия, тамыр тартыуы; *биться в ~х* конвульсия тудыу, тамырлар тартып қалыу.

КОНГЕНИАЛДЫЙ *прил.* ұқсас, мезгес, бірдей, ылайық; *перевод ~ей оригиналу* аударма оригиналға ұқсас келеді.

КОНГЛОМЕРАТ *м. 1.* (механическое, случайное соеденение) конгломерат, араласып кетиушилик; *2. геол.* конгломерат (*тау жыныстарының хәр түрлі қатып қалған араластасы*).

КОНГРЕСС *м. 1.* (съезд) конгресс; *Всемирный ~ сторонников мира* Парахатшылық тәрепдарларының путкил дуньялық конгресі; *2.* (парламент) конгресс (*АҚШта хәм Латин Америка елдерінде парламенттиң аты*).

КОНГРЕССМЕН *м.* конгрессмен, конгресс ағзасы.

КОНДАЧЮК *м.:* с ~ка *прост.* ойланбастан, түсінбестен, бірден; *сделать что-л. с ~ка* бир нәрсени ойланбастан ислеі салыу.

КОНДЕНСАТОР *м.* конденсатор (*1. электрди жәмлейши аспап*; *2. пудды суытып сууға айландырыушы аспап*).

КОНДЕНСАТОРНЫЙ *прил.* конденсаторлық, конденсаторлы.

КОНДЕНСАЦИОННЫЙ *прил.* конденсацияланған; ~ые установки конденсация установкалары; ~ая вода конденсация жолы менен алынған суу.

КОНДЕНСАЦИЯ *ж. 1.* (накопление) конденсация, топлау, жәмлеу; *2.* (превращение в жидкое состояние) конденсация (*газдың ямаса пуддың суық халға өтиуі*).

КОНДЕНСИРОВАТЬ *сов. и несов. что 1.* (накапывать) конденсациялау, топлау, жәмлеу; ~ энергия энергия топлау; *2.* (превращать в жидкое состояние) конденсациялау (*газды ямаса пудды суық халына айландырыу*).

КОНДИТЕР *м.* кондитер (*мазалы, ширин-шекер затлар писиретуғын адам*).

КОНДИТЕРСКИЙ *прил. 1.* кондитер..., кондитерлик, мазалы тамақлар; ~ий магазин кондитер дүкөні; ~е изделия кондитер затлары; *2. в знач. суц. ж.* кондитерская кондитер дүкөні.

КОНДИЦИОННЫЙ *прил.* кондициялық, шәртке мууапық; ~е семена шәртке ылайық, мууапық туқым.

КОНДИЦИЯ ж. кондиция (бир заттың белгилі сапа хәм нормаға муўапық келиў шарты); ~ **зернә** галлениң кондициясы.

КОНДУКТОР м. кондуктор; ~ **автобуса** автобустың кондукторы.

КОНДУКТОРША женск. разг. от кондуктор.

КОНЕ $\neq$ қоспа сөзлердиң төмендеги мәнилерди билдиретуғын биринши белеги: 1) «ат, жылқы», мыс.: **коневодство** жылқышылық; 2) «ат өсирип шығарыў», мыс.: **коневад** ат өсирип шығарыў заводу.

КОНЕВОД м. жылқы өсириўши, жылқышы, жылқыман.

КОНЕВОДСТВО с. жылқышылық, жылқы өсириўшилиқ, жылқы асыраушылық, ат өсириўшилиқ.

КОНЕВОДЧЕСК|ИЙ прил. жылқы өсириўшилиқ..., жылқы асырау..., ат өсириўшилиқ...; ~ая **ферма** жылқы өсириўшилиқ фермасы.

КОНЕК I м. 1. *уменьш. от конь I*; 2. *перен. разг.* жақсы көретуғын әңгимеси, үйреншикли сөз; **это егб** ~ бул оның жақсы көретуғын әңгимеси; **оседлать своего конька** жақсы көретуғын әңгимесин баслау; 3. (*украшение на крыше*) ат бас (тамның үстине қойыў ушын ағаштан исленген аттың басына усаған ишекей); $\diamond$ **морской** ~ зоол. басы аттың басына усаған балық.

КОНЕК II м. см. конькй.

КОН|ЕЦ м. 1. (*окончание чего-л.*) ақыры, аяғы, соңы, кейини, изи; шек; ~**ец дня** күннің ақыры; ~**ец го́да** жылдың аяғы; ~**ец доро́ги** жолдың ақыры; ~**ец кнйги** кітаптың ақыры; **раб́та** подхóдит к ~**цу** жұмыс аяқланып киятыр; ~**ца** нет шегі жоқ, изи жоқ, таусылмайды; 2. (*конечная часть*) уш, шет; ~**ец верёвкй** жиптиң ушы, арқаныш ушы; **о́стрый** ~**ец** палки таяқтың жиңишке ушы; 3. *разг. (расстояние)* еки ара, аралық, төреп; **и шёл пешкóм в б́ба** ~**ца** мен барғанша хәм қайтқанша пияда жүрдин; 4. *мор. (канат)* арқан, салдау; **отда́ть** ~**цы** салдауды бериу; 5. *перен. разг. (смерть)* өлим, әжел; $\diamond$ **в ~це** ~**ов** ақыр-аяғында, ең изинде; ~**ца**-кра́ю нет ушы-қыйыры жоқ, шегі жоқ; **и де́ло с ~цoм** ис пичти, енди тамам, енди истиң болған, уәссалам; **и ~цы** в во́ду хеп қандай из қалдырмау; **со всех ~цoв** тумлы-түстан, шар төрептен; **без ~ца** таусылмауғын; **палка о двух ~ца́х** я күйеди, я тийеди; **из ~ца** в ~**ец** ана басынан мына басына, бастан-аяқ, бастан-аяғына; **на худóй** ~**ец** ең болмағанда, хеп болмағанда, ең жаманлығында; **один ~ец** еки өлмек жоқ, бир өлим бар.

КОНЕЧНО I. *вводн. сл. (несомненно)* әлбетте, белгилі; **он, ~, прав** онык, әлбетте, дурсы; 2. *частица утверд. (да, разумеется)* аўа, әлбетте, солай, рас; **ты любишь музыку?** — **Конечно!** сен сазды сүйессен бе? — Әлбетте!

КОНЕЧНОСТИ мн. (*ед. конечность ж.*) анат. қол-аяқ; **вёрхние** ~ қоллар; **нижние** ~ аяқлар.

КОНЕЧНОСТЬ ж. филос. (*противоположность бесконечности*) шекялиқ.

КОНЕЧН|ЫЙ прил. 1. (*последний*) ақырғы, соңғы, кейинги, шетки; ~ая **ста́ндия** соңғы станция; 2. (*основной*) түпкялиқли, тийкаргы, негизги, ақырғы; ~ая **цель** тийкаргы мақсет; ~ая **причина** ақырғы себеп; $\diamond$ **в ~ом** счёте, **в ~ом** итóге ақырында, нәтижесде.

КОНЕЧНЫЙ қоспа сөзлердиң төмендеги мәнилерди билдиретуғын екнши белеги: 1) *сөздиң биринши бөлиминде қанша көрсетилсе, сонша ушы бар*, мыс.: **пятиконечный** бес ушлы; 2) *сөздиң биринши бөлиминде қандай уш көрсетилсе, сондай ушы бар*, мыс.: **остроконечный** өткир ушлы; **тупоконечный** туйық ушлы.

КОН|ИНА ж. ат гөши, жылқы ети.

КОН|ИЧЕСК|ИЙ прил. конус..., конусли, конуссымақ; ~ая **фóрма** конус форма, конусли форма.

КОНКРЕТИЗАЦИЯ ж. конкретлестириу, анықлау.

КОНКРЕТИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что конкретлестириу, анықластыруу, анықлау; ~ **общее положение** улыўма режени конкретлестириу.

КОНКРЕТНО нареч. конкретли түрде, конкретли етип, анық етип.

КОНКРЕТНОСТЬ ж. конкретлилик, айқынлық, анықлық; ~ **руководства** басшылықтың айқынлығы, басшылықтың конкретлилиги.

КОНКРЕТН|ЫЙ прил. конкрет, конкретли, айқын, анық; ~**ое предложение** конкретли усыныс; ~**ый примёр** конкрет мысал, анық мысал; ~**ые факты** конкрет фактлар.

КОНКУРЕНТ м. конкурент (*конкуренция қылдыушы адам*).

КОНКУРЕНТКА женск. от конкурент.

КОНКУРЕНЦ|ИЯ ж. 1. конкуренция, жарыс; 2. (*личное соперничество*) жарыс; $\diamond$ **вне** ~и теңсиз, теңи-тайы жоқ.

КОНКУРИРОВАТЬ несов. с кем-чем 1. (*участвовать в конкуренции*) конкуренцияласуу, жарысуу, конкуренцияға қатнасуу; 2. (*соперничать*) жарысуу.

КОНКУРС м. конкурс, жарыс; **международный** ~ **пиани́стов** пианистлердиң халық аралық жарысы; $\diamond$ **вне** ~а теңдессиз, теңи-тайы жоқ.

КОНКУРСН|ЫЙ прил. конкурс..., конкурслы; ~**ый экза́мен** конкурслы экзамен, конкурслы имтихан; ~ая **комиссия** конкурс комиссиясы.

КОННИК м. атлы әскер; ~и **Советской Армии** Совет Армиясының атлы әскерлери.

КОННИЦА ж. атлы әскерлер.

КОННО $\neq$ *маниси бойынша «атлы, жылқылы» сөзлерине туйра келетуғын қоспа сөзлердиң ажырамас биринши белеги*, мыс.: **конноспортивный** атлы спорт...

КОННОЗАВОДСК|ИЙ прил. ат өсириу завод...; ат өсириушилиқ; ~**ое хозяйство** ат өсириу завод хожалығы.

КОННОЗАВОДСТВО с. туқым ат өсириушилиқ.

КОННОСПОРТИВН|ЫЙ прил. атлы спорт...; ~**ые состязания** атлы спорт жарысы.

КОННЫЙ прил. 1. ат, жылқы...; ~ая сбруя ат ер-турман; ~ый завод жылқы заводы, ат заводы; ~ый двор сейсхана, ат бағатуғын жай; 2. (приводимый в движение лошадейми) ат..., ат жегилетуғын; ~ая молотилка ат жегилетуғын молотилка; 3. атлы; ~ый отряд атлы отряд, салт атлы әскер отряды.

КОНОВАЛ м. 1. (знахарь, лечащий лошадей) ат тәуіби, ат емлеуші, жылқы тәуіби; 2. перен. (плохой врач) тәуіпсымақ.

КОНОВОД I м. (тот, кто присматривает за лошадьми) ат бағар, ат бағыушы.

КОНОВОД II м. прост. (зачинщик, вождяк) баслаушы, атбасы.

КОНОВЯЗЬ жс. 1. (устройство для привязи лошадей) ат байлаутуғын бағана ағаш; 2. (верёвка) тусау, шилдер.

КОНОГОН м. ат вагон айдаушы (шахтада).

КОНОКРАД м. ат урысы, ат уры, ат урлаушы, ат қарақшысы.

КОНОКРАДСТВО с. ат урлығы, ат урлаушылық, ат қарақшылығы.

КНОПАТИТЬ несов. что тығынау, саңлағын бекитіу; ~ щёли қуысты тығынлау.

КНОПАТЫЙ прил. прост. сепкилли (веснушчатый); бужыр, қотыр, котыраш (обезображенный оспой).

КНОПЛЯ жс. кенеп, кендир.

КНОПЛЯНИК м. с.-х. кенеп егилген жер, кендир егилген жер.

КНОПЛЯНКА жс. коноплянка (кус).

КНОПЛЯНЫЙ прил. кенеп..., кендир...; ~ое масло кендир майы.

КОНСЕРВАТИВНОСТЬ жс. консервативлик, консервативилік.

КОНСЕРВАТИВНЫЙ прил. консервативли, консервативлик; ~е взгяды консервативлик көз қараслар.

КОНСЕРВАТИЗМ м. консерватизм (ески дүзилістің ямаса көз қарастың тәрепин тутыушылық).

КОНСЕРВАТОР м. консерватор (1. кейін тартыушы, жаңалықты жақламаушы; 2. полит. консервативлик партияның ағзасы).

КОНСЕРВАТОРИЯ жс. консерватория (жоқақты дәрежелі музыкалық мектеп).

КОНСЕРВАТОРСКИЙ прил. консерваторлық.

КОНСЕРВАТОРСКИЙ прил. консерватория...; консерваториялық; ~ое образование консерваториялық билим.

КОНСЕРВАЦИЯ жс. консервация, ұақытша тоқтатып қойу (белгилі илажлар қолланып бир нәрсени бузылуыдан сақлау); ~ предприятія қорхананы тоқтатып қойу.

КОНСЕРВИРОВАНИЕ с. консервлеу; ~ фруктов мийуелерди консервлеу.

КОНСЕРВИРОВАННЫЙ I прил. от консервировать; 2. прил. консервленген; ~е фрукты консервленген мийуелер.

КОНСЕРВИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. консервлеу; ~ рыбу балықты консервлеу; 2. перен. (приостановить развитие) ұақытша тоқтатып туруу; ~ строительство қурылысты ұақытша тоқтатып туруу.

КОНСЕРВИРОВАТЬСЯ сов. и несов. (сбе-

регаться) консервациялануу, бузылуыдан сақлануу.

КОНСЕРВНЫЙ прил. консерв...; ~ завод консерв заводы.

КОНСЕРВЫ только мн. 1. консервлер, мясные ~ ет консервлері; рыбные ~ балық консервлері; 2. (защитные очки) көз әйнек, күн әйнек.

КОНСИЛИУМ м. консилиум (ауыр кеселди анықлау хәм оны емлеу жөнінде врачлардың кеңесі).

КОНСИСТЕНЦИЯ жс. консистенция (бир заттың тығызлық, қаттылық дәрежесі).

КОНСҚИЙ прил. жыны..., ат..., аттың; ~ый волос жылқы қылы, ат қылы, аттың қылы; ~ое мясо жылқы еті, ат еті.

КОНСОЛИДАЦИЯ жс. 1. (упрочение, укрепление) консолидация, дүзиліу, беккемлеу, нығайтуу, беркитіу; ~ наций миллетлерди беккемлеу; 2. фин. консолидация, консолидациялау, созыу, төлеу ұақтың ұзайтуу, төлеу мүддетін созыу; ~ займов қарызлардың төлеу мүддетін созыу.

КОНСОЛИДИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. (упрочить, сплотить) консолидациялау, нығайтуу, беккемлеу, беркитіу; 2. фин. консолидациялау, төлеу ұақтың созыу, төлеу мүддетін ұзайтуу; ~ займы қарызлардың төлеу мүддетін ұзайтуу.

КОНСОЛИДИРОВАТЬСЯ сов. и несов. консолидациялануу, нығайтылуу, беккемленіу, беркитіліу.

КОНСОЛЬ жс. архит. консоль (балконды, карнизди тутып туруу үшін дийўалдан қапталдан берілген тирек).

КОНСОНАНС м. муз. консонанс (бир неше сеслердің сазласып қосылуы).

КОНСОНАНТИЗМ м. лингв. консонантизм (дайыссыз сеслердің системасы).

КОНСОРЦИУМ м. эк. консорциум (ири банктардың монополиялық бирлесіуі).

КОНСПЕКТ м. конспект (бир нәрсениң қысқаша етип жазылған мазмуны); ~ лекции лекцияның конспекти.

КОНСПЕКТИВНОСТЬ жс. конспективлик; ~ изложения баян етіудің конспективлиги.

КОНСПЕКТИВНЫЙ прил. конспективли; ~ое изложение событий ұақыялардың конспективли баянлануы.

КОНСПЕКТИРОВАТЬ несов. что конспект дузиу, конспектлеу, конспект жазуу; ~ учебник сабақлықты конспектлеу.

КОНСПИРАТИВНОСТЬ жс. конспиративлик, жасырынлық, құпиялық.

КОНСПИРАТИВНЫЙ I прил. конспиратив, жасырын, құпия; ~ая квартира конспиратив квартира.

КОНСПИРАТОР м. конспиратор.

КОНСПИРАЦИЯ жс. полит. конспирация (өзинің хәрекетін хәм ағзаларын жасырын сақлау үшін астыртын шөлкемнің усыллары).

КОНСПИРИРОВАТЬ несов. кого-что жасырын ис жүргизиу, құпия ис жүргизиу, конспирацияны сақлаушы.

КОНСТАНТА жс. мат., физ. константа (өзгермелілердің қатарындағы тұрақлы мұғдар).

КОНСТАНТНЫЙ прил. мат., физ. константа, константалық.

КОНСТАТАЦИЯ ж. констатация, анықлау, көрсетуі, белгілеу; ~ факта факты көрсетіп өтуі.

КОНСТАТИРОВАНИЕ с. см. констатация.

КОНСТАТИРОВАТЬ сов. и несов. что белгілеп өтуі, көрсетіп өтуі, анықлап өтуі; ~ факт факты белгілеп өтуі.

КОНСТИТУИРОВАТЬ сов. и несов. что составын белгілеу, составын анықлау.

КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМ м. полит. конституционализм (елди басқаруының ең жақсы системасы конституциялық монархия деп мойынлайтуғын сияст пенен илимдеги буржуазиялық ағым).

КОНСТИТУЦИОННЫЙ прил. полит. конституциялық; ~ый строй конституциялық дүзилис; ~ая монархия конституциялық монархия.

КОНСТИТУЦИЯ ж. 1. полит. конституция, тийкарғы закон, тийкарғы ыызам; Конституция СССР СССР Конституциясы; 2. (строение, телосложение) дүзилис, қурылыс; ~ человека адамның қурылысы.

КОНСТРУИРОВАНИЕ с. конструкциялау, конструкциясын дүзюу, конструкциясын ислеп шығуы; соғуы.

КОНСТРУИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. (создать конструкцию чего-л.) конструкциялау, қурастыруу, қурастырып шығаруы; соғуы; ~ машину машинаны конструкциялау; 2. (учредить) дүзюу, қурау, қурастыруу; ~ президиум международного съезда халық аралық съездің президиумын дүзюу.

КОНСТРУКТИВНЫЙ прил. 1. конструкциялық; конструктив; ~ые недостатки здання жайдың конструктив кемшилдіктері; 2. тийкар болатуғын; ~ое предложение тийкар болатуғын ұсыныс.

КОНСТРУКТОР м. 1. конструктор; ~ самолёта самолёт конструкторы, самолёттың конструкциясын жасаушы; 2. (детская игра) конструктор (балалардың түрліше қурылыс таярауы үшін қар қыллы бөлешілер жыйнағы).

КОНСТРУКТОРСКИЙ прил. конструктор..., конструкторлар..; ~ое бюро конструкторлар бюросы.

КОНСТРУКЦИЯ ж. 1. конструкция; машина слбжной ~и конструкциясы қыйын машина; 2. мн. конструи конструкция, дүзилис, қурылыс; железобетонные ~и темир-бетон конструкциялары; 3. грам. конструкция, сөз қурылысы; предложная ~я гөп конструкциясы.

КОНСУЛ м. дип. консул (өз мамлекетиниң хам граждандарының мақсетин басқа мамлекеттеги жергилікди хукуметин алдында қорғауға миннетли адам).

КОНСУЛЬСКИЙ прил. консул...; консуллық.

КОНСУЛЬСТВО с. консульство, консулхана.

КОНСУЛЬТАНТ м. консультант (өз қәңгелігине тийисли мәселелер бойынша е с берийши).

КОНСУЛЬТАЦИОННЫЙ прил. консультациялық; ~ое совещание консультациялық кеңес.

КОНСУЛЬТАЦИЯ ж. 1. (совет) консультация; дать ~ю консультация берюу; получить ~ю консультация алыуы; 2. (учреждение) консультация; юридическая ~я юридикалық консультация, ыызам бойынша консультация; детская ~я балалар консультациясы.

КОНСУЛЬТИРОВАТЬ несов. 1. что, с кем-чем и без доп. консультация алыу, кеңес алыу; ~ вопрос со специалистом мәселе жөнінде кеңиге менен кеңесюу; 2. кого-что (давать консультацию) консультация берюу; ~ студента студентке консультация берюу.

КОНСУЛЬТИРОВАТЬСЯ несов. с кем-чем консультация алыу.

КОНТАКТ м. 1. (соприкосновение, тесное общение) байланыс, қатнас; заразиться при ~е с больным ауыруу адам менен қатнас жасап кеселенюу; 2. тех. контакт (электр сымларының жалғасығы); 3. перен. ара қатнасығы, байланыс, қатнасық; войти в ~ с кем-л. бирей менен қатнасықта болуу; быть в ~е с кем-л. бирей менен байланыста болуу.

КОНТАКТНЫЙ прил. тех. контакт..., контактлық; ~ое сопротивление контактлық қарсылық.

КОНТЕЙНЕР м. контейнер.

КОНТЕЙНЕРНЫЙ прил. контейнерлік, контейнерлі; ~е перевозки контейнерлік жүк тасуы.

КОНТЕКСТ м. контекст.

КОНТИНЕНТ м. 1. континент; ~ учащиеся оқушылар континенти; 2. (количество, норма) континент; ~ строительных материалов қурылыс материалларының континенти.

КОНТИНЕНТ м. континент (дүньядағы қурылықтың үлкен бир бөлегі).

КОНТИНЕНТАЛЬНЫЙ прил. континенталь, континентальлық; ~ климат континентальлық климат.

КОНТОРА ж. контора, кеңсе; строительная ~ қурылыс конторасы; ~ связи байланыс бөлімінің кеңсесі.

КОНТОРКА ж. конторка (тик турып ислейге арналған бийік стол).

КОНТОРСКИЙ прил. кеңсе...; ~ служящий кеңсе хызметкері.

КОНТОРЩИК м. уст. кеңсе хызметкері.

КОНТР қоспа сөзлердің қарсы, қарама-қарсы деген түсиникти билдиретуғын биринши бөлегі, мыс.: контрудар қарсы соққы, соққыға қарсы соққы.

КОНТРАБАНДА ж. 1. контрабанда (мамлекет шекарасынан товарды бажсыз жасырын өткізюу); заниматься ~ой контрабанда менен шуғыллашуу, контрабандалық өтуу; 2. собир. жасырын өткерілген зат, товар; 3. в знач. нареч. контрабандой (тайно, украдкой) жасырын түрде, контрабанда түрінде.

КОНТРАБАНДИСТ м. контрабандист, контрабандашы.

КОНТРАБАНДНЫЙ прил. контрабанда..., контрабандалық; ~ **товар** контрабанда товары.

КОНТРАБАС м. контрабас (қол менен шертетуғын тарлы музыка аспабы).

КОНТРАБАСНЫЙ прил. контрабас..., контрабаслық.

КОНТРАГЕНТ м. контрагент (өзине белгили бир миннетлемелерди шәрт бойынша алатуғын адам ямаса мәкеме).

КОНТР-АДМИРАЛ м. мор. контр-адмирал.

КОНТР-АДМИРАЛЬСК||ИЙ прил. мор. контр-адмирал..., контр-адмираллық; ~ **ое звание** контр-адмираллық атақ.

КОНТРАКТ м. контракт, шәртнама, шәрт; келисім, питим; **заключить** ~ контракт дүзиу.

КОНТРАКТАЦИЯ ж. 1. (заклучение контракта) контрактация (контракт дүзиу, келисім дүзиу, питим дүзиу, шәртнама дүзиу); 2. контрактация (айыл хожалық өнімлерин таярлаудың системасы); ~ **хлбп-ка** пахтаға контрактация дүзиу, пахта контрактациясы.

КОНТРАКТНЫЙ прил. контракт..., контрактлы, шәртнамаға тийкарланған, келисімге, питимге тийкарланған.

КОНТРАКТОВАТЬ несов. *кого-то* контрактациялау, контракт дүзип алыу, келисім дүзип алыу; ~ **рабочих** контракт дүзип рабочийлар алыу.

КОНТРАКТОВЫЙ прил. см. **контрактный**.

КОНТРАЛЬТО с. нескл. муз. контральто (1. ең жуўан хаял даўыс; 2. жуўан даўыс пенен қосық айтатуғын хаял).

КОНТРАЛЬТОВЫЙ прил. муз. контральто..., контральтолық.

КОНТРАМАРКА ж. контрамарка (театрға, циркке, концертке кириу ушын билет орнына берилген талон).

КОНТРАПУНКТ м. муз. контрапункт (бир ўақытта еситилип турған намалардың гәрезсиз бир намаға айланыу өнери).

КОНТРАСТ м. контраст, қарама-қарсылық.

КОНТРАСТИРОВАТЬ несов. с кем-чем контраст болыу, бир затқа қарама-қарсы келиу.

КОНТРАСТНЫЙ прил. контраст..., қарама-қарсы.

КОНТРАТАКА ж. контратака, қарсы хужим, қарсы атака.

КОНТРАТАКОВАТЬ сов. и несов. *кого-то* контратакалау, атакаға қарсы атака жасау, қарсы хужим етиу; ~ **противника** душпаңды контратакалау.

КОНТРИБУЦИОННЫЙ прил. контрибуция..., контрибуциялық.

КОНТРИБУЦИЯ ж. контрибуция (урьста жеңилген мәмлекеттиң жеңген мәмлекетке төлейтуғын ақшасы).

КОНТРАСТУПЛЕНИЕ с. қарсы хужим.

КОНТРОЛЁР м. контролёр, контроль жасаушы, тексеріуши, қадағалаушы.

КОНТРОЛЁРСКИЙ прил. контролёр...,

контролёрлик, тексеріу..., тексеріушилиқ, қадағалау..., қадағалаушылық.

КОНТРОЛЁРША женск. разг. от **контролёр**.

КОНТРОЛИРОВАТЬ несов. *кого-то* контроль етиу, контрольлық етиу, тексеріу, қадағалау; ~ **чью-л. работу** бирейдің жұмысын тексеріу.

КОНТРОЛЛЕР м. контроллер (электродвигательдің ислеуин басқарып туратуғын прибор).

КОНТРОЛЬ м. 1. (проверка) контроль етиу, тексеріу, қадағалау; **общественный** ~ жәмийетлик қадағалау; **организовать** ~ қадағалауды шөлкемлестиріу; 2. (учреждение) контроль, қадағалау; **государственный** ~ мәмлекетлик қадағалау; 3. **собр.** контрольшы, тексеріуши, қадағалаушы; **поставить** ~ у входа есикке қадағалаушы қойыу.

КОНТРОЛЬНО-ИЗМЕРИТЕЛЬНЫЙ || прил. контрольлық-өлшеу..., ~ **е приборы** контрольлық-өлшеу приборлары.

КОНТРОЛЬНЫЙ || **ИЙ** прил. контроль, контрольлық, тексеріу; қадағалау; ~ **ый талон** контроль талон; ~ **ые весы** контроль тәрези, контроль кәшпан; ~ **ая работа** контроль жұмысы; **◇** ~ **ые цифры** қадағалау цифрлары.

КОНТРПРЕДЛОЖЕНИЕ с. қарсы усыныс.

КОНТРАЗВЕДКА ж. контрразведка (душпанның разведкасына, шпионшылыққа, диверсия хәм соған усағанларға қарсы гүресиу ушын шөлкем).

КОНТРАЗВЕДЧИК м. контрразведчи.

КОНТРЕВОЛЮЦИОНЁР м. контрреволюционер.

КОНТРЕВОЛЮЦИОНЁРКА женск. от **контрреволюционер**.

КОНТРЕВОЛЮЦИОННЫЙ прил. контрреволюция..., контрреволюциялық, контрреволюцияшы.

КОНТРЕВОЛЮЦИЯ ж. контрреволюция (езиуши класслардың революциядан бурынғы тәртіпти қайта орнатуу ушын революцияға қарсы гүреси).

КОНТУДАР м. қарсы соққы.

КОНТУЖЕННЫЙ 1. *прич.* от **контузить**; 2. *прил.* контузияланған, зәлелленген; 3. *в знач. суц.* м. **контуженный** контузияланған адам, зәлелленген адам.

КОНТУЗИТЬ сов. *кого-то* контузиялау, зәлеллену.

КОНТУЗИЯ ж. контузия (денениң сыртты жараланбаса да урьныўдан, соқлығыўдан, бир нәрсе қатты келип тийиўден майып болыу).

КОНТУР м. пишин, келбет, контур; **нарисовать** ~ **головы** бастың пишинин салыу.

КОНТУРНЫЙ || **ИЙ** прил. контур; ~ **ая карта** контур карта.

КОНУРА ж. 1. (собачья) ийт кетек, ийт жатақ; 2. *перен. разг.* кетек, түнек белме, тар өжире.

КОНУС м. конус, шаршар (геометриялық дене).

КОНУСОБРАЗНЫЙ прил. конус сыяқлы, конус түриндеги, шаршар сыяқлы.

КОНФЕДЕРАЦИЯ ж. конфедерация (бир неше жәмийетлик шөлкөмлердин ямаса фазисиз мамлекетлердин айкалы).

КОНФЕРАНСЪЕ м. нескл. конференсье (эстрада ойынында, концертте программа номерлерин айтып туруйшы артист).

КОНФЕРЕНЦ-ЗАЛ м. конференц-зал (салтанатлы жыйналыстар, конференциялар өткөрүлөтүгүн зал).

КОНФЕРЕНЦИЯ ж. конференция; научная ~ илимий конференция; учительская ~ окутуушылар конференциясы.

КОНФЕРИРОВАТЬ несов. что конферансье болуу.

КОНФЕТА ж. конфета.

КОНФЕТНЫЙ прил. конфета..., конфетный.

КОНФЕТТИ с. нескл. конфетти (байрамдарда, маскарадарда адамлардын бир-бирине шашатуугун түрлү реңди қагаз кыйкымлары).

КОНФИГУРАЦИЯ ж. конфигурация (бир нәрсениң пишини, келбети, түри); ~ морских берегов теңиз жагаларының конфигурациясы.

КОНФИДЕНЦИАЛЬНО нареч. жасырын, сырлы, купья.

КОНФИДЕНЦИАЛЬНЫЙ прил. жасырын, сырлы, купья; ~ разговор жасырын түрүн.

КОНФИСКАЦИЯ ж. конфискациялау (бирейдин мал-мүлктин мамлекет пайда-сына мажбүрлий түрдө алыу).

КОНФИСКОВАТЬ сов. и несов. что конфискациилау; ~ имущество мал мүлктин конфискациилау.

КОНФЛИКТ м. конфликт, дау, жөн-жал, келиспеушлик; международный ~ жалкы аралык конфликт; вступить с кем-л. в ~ бирей менен дауласуу.

КОНФЛИКТНЫЙ прил. конфликт..., конфликтли, дау..., келиспеушлик...; ~ая комиссия конфликтти шешуу комиссиясы, дауды карау комиссиясы.

КОНФОРКА ж. 1. (у самовара) конфорка; 2. (на плите) қақпақ.

КОНФУЗ м. разг. уятка қалыу, қысыныспа, қолайсыз жағдай.

КОНФУЗИТЬ несов. кого-что уялтыу, қысындырыу, қолайсыз жағдайға түсірну.

КОНФУЗИТЬСЯ несов. уялыу, қысыныу, қолайсыз жағдайға түсіу.

КОНФУЗЛИВОСТЬ ж. уялшақлық, қысынғышлық.

КОНФУЗЛИВЫЙ прил. уялшақ, қысынғыш.

КОНЦЕВОЙ прил. ақырғы, кейинги, соңғы.

КОНЦЕНТРАТ м. 1. (пищевой продукт) концентрат (кептирилген түріндеги таяр аяқат); 2. с.-х. (корм для скота) концентрат (жем).

КОНЦЕНТРАЦИОННЫЙ прил.: ~ лагерь концентрацион лагерн.

КОНЦЕНТРАЦИЯ ж. 1. (сосредоточение в одном месте) концентрациялау, топлау, жәмлеу, жыйнау; ~ая войск әскерлерди бир жерге жәмлеу; 2. эк. жәмлеу, топлау; ~ая капиталла капиталдың топланыуы; 3.

хим. концентрация; раствор высокой ~ и жоқары концентрациядағы еритинди; 4. горн. концентрация, концентрациялау (пайдалы қанди байытуу усылы); ~ая руды руданың концентрациясы.

КОНЦЕНТРИРОВАННЫЙ 1. прич. от концентрировать; 2. прил. (сосредоточенный в одном месте) жәмленген, топланған; 3. прил. хим. концентрацияланған, қойылтылған; ~ый раствор қойылтылған еритинди; 4. горн. концентрацияланған, байытылған; ~ая руда байытылған руда; ♦ ~ые корма с.-х. концентрацияланған от-жем.

КОНЦЕНТРИРОВАТЬ несов. 1. кого-что (собирать, сосредоточивать) концентрациялау, топлау, жәмлеу, жыйнау; ~ войска әскерлерди бир жерге жәмлеу; 2. что, перен. жәмлеу, қойу, аудару; ~ внимание на чем-л. бир нәрсеге кеуил қойу; 3. что, хим. концентрациялау, қойылтыу; ~ раствор ертиндини концентрациялау; 4. что, горн. концентрациялау, байытуу.

КОНЦЕНТРИРОВАТЬСЯ несов. 1. (собираться, сосредоточиваться) концентрациялануу, жәмленуу, топлануу, жыйналуу; 2. хим. концентрациялануу, қойылуу; 3. горн. (о полезных ископаемых) концентрациялануу; байытылуу.

КОНЦЕНТРИЧЕСКИ || прил. концентри-, улыўма орайы бар; ~е круги улыўма орайы бар шеңберлер.

КОНЦЕПЦИЯ ж. 1. (система взглядов) концепция, көз қарас; научная ~ илимий концепция; 2. (основная мысль произведения) концепция, тийкарғы пикир, тийкарғы ой; ~ статьи мақаланың тийкарғы пикири.

КОНЦЕРН м. эк. концерн (көплеген капиталистлик сауда хәм санаат қарханаларның улыўма финанс басиылығы астында монополистлик бирлеспеси).

КОНЦЕРТ м. в разн. знач. концерт; дать ~ концерт беруу; ~ для скрипки скрипкаға аршалған концерт.

КОНЦЕРТАНТ м. концертант (концерт беруйши артист).

КОНЦЕРТИРОВАТЬ несов. концерт беруу.

КОНЦЕРТМЕЙСТЕР м. концертмейстер (1. оркестрде аяқаруйшы топардың басқаруйшысы; 2. қосықшыны музыка менен алыстыратуғын пианист).

КОНЦЕРТНЫЙ прил. концерт..., концертлик; ~ая программа концерт программасы; ~ый рояль концертлик рояль.

КОНЦЕССИОНЕР м. концессионер, концессия ийеси.

КОНЦЕССИОННЫЙ прил. концессия..., концессиялық; ~ое предприятие концессиялық қархана; ~ый договор см. концессия 1.

КОНЦЕССИЯ ж. концессия (1. мамлекет пенен шет ел фирмалары арасындағы санаат қарханалары, қанлерди белгилли шартлер тийкарында бирге пайдаланыу ҳаққындағы келисим; 2. усындай келисим тийкарында дүзилген қархана).

КОНЦЛАГЕРЬ м. см. концентрационный.

КОНЦОВКА ж. 1. *полтер.* концовка (китаптың, баптың узине қойылатуғын нағыслы безеуі); 2. (заключительная часть) изн, соңы, кейини, ақыры; ~ романа роман-ның ақыры.

КОНЧАТЬ *несов. см. кончить.*

КОНЧАТЬСЯ *несов. см. кончиться.*

КОНЧАЯ в знач. предлога с род. п. пяти-рип.

КОНЧЕН||НЫЙ 1. *прич. от кончить;* 2. *безл. в знач. сказ. кончено (довольно) болды, питти, тамам, жетти;* ~о! с аэвтраш-него дня бросаю курить! болды! ертеңнен баслап темеки шегіуді таслайман!; 3. *безл. в знач. сказ. кончено (о прекращении, об окончании чего-л.)* питти, тоқтады, бай-ланыс үзілді; между нами всё ~о бизнз арамыздағы байланыс үзілді.

КОНЧЕН||Й *прил. разг.* шешілген, питкен, сап болған; дело ~ое шешілген жумыс; ♦ ~ый человек питкен адам, сап болған адам.

КОНЧИК м. уш, шет, бас; ~ нося мурын-ның ушы; ~ карандаша қәлемнің ушы; ~ верёвки жиптің ушы; ♦ *вертётся на ~е языка* тилимнің ушында тур.

КОНЧ|ИНА ж. өлим, каза, мүсийбет; *безвременная* ~ уақытсыз каза.

КОНЧИ||ТЬ *сов. 1. что, с чем и с неопр. (закончить)* питкеріу, болдырыу, тамам-лау, аяқлау; ~ть жатву жыйын-геримди питкеріу; ~ть ремонт ремонтты тамам-лау; ~ть готовить урқи сабақларды тамам-лау; 2. *что, чем, на чём (завершить)* пит-керіу, болыу; ~ть речь привётствием сөз-ди қутлықлау менен питкеріу; на этом он ~л усының менен ол питкерди; 3. *что (за-вершить обучение где-л.)* питкеріу, тамам-лау; ~ть университетте университетті тамам-лау; 4. *что и с неопр. (прекратить)* тоқ-татыу, қойыу; ~ть курить темеки шегіу-ди қойыу; ~ть работу по гудку гудокқа қарап жумысты тоқтатыу; ♦ *он плохо ~т* ол ақырында ойран болады.

КОНЧИ||ТЬСЯ *сов.* питіу, тамамлану, аяқлану, таусылу; *играть ~илась* ойын тамамланды; *вода ~илась суу* питти; *занятия ~атся в шесть часов вечера* сабақ кешки саат алтыда тамамланады; *этим делом не ~илась бунды* менен ис питпеди; *~иться ничём* нәтижесіз питіу.

КОН|ЮНКТИВ|ИТ м. *мед.* конъюнктив (көз пердесиниң исип айырылуы).

КОН|ЮНК|ТУРА ж. 1. (ситуация) кон-ъюнктура, жағдай, шараят; *международная* ~ халық аралық жағдай; 2. *эк.* конъюнк-тура (нырқтың хәрекетин, шығарылған өнімнің мұғдарын хәм т. б. жағдайын көрсететугын белгилердің жыйындысы); *хозяйственная* ~ хожалық конъюнкту-расы.

КОН|ЮНК|ТУР|НЫЙ *прил.* конъюнту-ра..., конъюктуралық.

КОН|ЮНК|ТУР|ЩИК м. *разг.* конъюнк-турщик (өзиниң минезин жағдайға қарай өзгертетугын адам).

КОН||Б м. 1. ат; 2. шахм. ат; ход ~ём атты көшіу, атты жүріу; 3. спорт. (гим-настический снаряд) ешек.

КОН|Б|К||И *мн. (ед. конёк м.)* сырғанақ, коньки; *кататься на ~ах* сырғанақ тебиу.

КОН|Б|КОБЕ|ЖЕЦ м. сырғанақ тебиуши коньки тебиуши адам, конькиде жүриуши

КОН|Б|КОБЕ|Ж|Н|ЫЙ *прил.* сырғанақ те-биу..., коньки тебиу..., конькиде жууы рыу; ~ спорт конькиде жууырыу спорты

КОН|Б|ЯК м. коньяк (спиртли ишимлик)

КОН|ЮХ м. ат баққыш, ат бағар, ат бағуышы.

КОН|Ю|ШЕН|НЫЙ *прил.* ат қора..., сей-исхана...

КОН|Ю|Ш|Н|Я ж. ат қора, атхана, сейис хапа; ♦ *Авгвину* ~и мал қорадай, иплса, күтө патас орын.

КООПЕРАТИВ м. 1. (объединение) коопе-ратив; *жилищный* ~ турақ жай салыушы лар кооператив; 2. *уст.* (кооперативный магазин) кооператив.

КООПЕРАТИВНО-КОЛХОЗ|Н|ЫЙ *прил.* ~ая *субственность* кооперативли-колхоз-лық мүлк.

КООПЕРАТИВ|Н|ЫЙ *прил.* кооператив..., кооперативлик; ~ое *имущество* кооператив мал-мүлки; ~ая *торговля* кооперативлик сауда; ~ое *строительство* кооперативлик қурылыс.

КООПЕРАТОР м. кооператор, коопера-ция хызметкери.

КООПЕРАЦИЯ ж. кооперация (коллек-тивлик өндириушилик, сауда бирлестеси); *потребительская* ~ тутынушылар коопе-рациясы; *промысловая* ~ өнер-кәсип коопе-рациясы.

КООПЕРАТИВОВАНИЕ с. кооперативлести-риу, кооператив тийкарында бирлестиріу; кооперативлесиу, кооператив тийкарында бирлесиу; ~ *предприятий* кәрханаларды кооперативлестиріу.

КООПЕРАТИВ|ОВАТЬ *сов. и несов. 1. что (объединять)* кооперативлестиріу, коопе-ратив тийкарында бирлестиріу; 2. *кого-что (привлекать в кооперацию)* кооперацияга тартыу, кооперацияға кыргызу.

КООПЕРАТИВ|ОВАТЬСЯ *сов. и несов.* коопе-ративлесиу, кооператив тийкарында бирлесиу.

КООПТАЦИЯ ж. кооптация, кооптация-лау (сайланатугын органның составын сайламай толықтырыу).

КООПТИРОВАТЬ *сов. и несов. кого-что* кооптациялау.

КООРДИНАТ|Н|ЫЙ *прил.* координат-лық.

КООРДИНА|ТЫ *мн. (ед. координата ж.)* координатлар (жазылықтағы ямаса кеңис-ликтеги точканың орнын анықлайтуғын шамалардың бирейи); *географические* ~ географиялық координатлар.

КООРДИНАЦИО|Н|ЫЙ *прил.* коорди-нациялық; ~ая *связь* координациялық байланыс.

КООРДИНАЦИЯ ж. 1. (действий, явлен-ий) координациялану, байланыстырыу, ылайықластырыу; 2. (согласованность) сәй-кеслик; ~ *движений* хәрекетлердің сәй-кеслиги.

КООРДИНИРОВАТЬ *сов. и несов. что* координациялау, байланыстырыу, ылайық-

ластырыу; ~ усiлия күшлерди байланыстырыу.

КООДИНИРОВАТЬСЯ сов. и несов. координацияланыу, байланысыу, ылайықласыу.

КОПАНИЕ с. қазыу, қазып шығарыу; ~ колддңа қудық қазыу.

КОПАТЬ несов. что 1. (разрыхлять) аударыу, жумсартыу; ~ огород огородты аударыу; 2. (рыть) қазыу, геулеу, шуқыу; ~ яму шуқыр қазыу, шуқанақ қазыу; ~ колддңе қудық қазыу; 3. (выкапывать) қопарыу; ~ картофель картошка қопарыу.

КОПАТЬСЯ несов. 1. в чѐм (рыться) қазбалау, қазыныу, шуқыланыу; ~ в пескѐ құмды қазбалау; 2. в чѐм, перен. разг. тинтиниу, аударыстырып қарау; ~ в бумагах қағазлардың ишин тинтиниу; 3. с чем и без доп., разг. (медлить) бола алмау, иркилиу, еглениу, асықпау; почему ты так долго копѐшься? не ушын сен көп ўақыт тинтиниш атырсаң?

КОПѐЕЧКА ж. уменьш. от копѐйка; ◇ влетѐть в ~у разг. қымбатқа түсиу.

КОПѐЕЧНЫЙ прил. 1. (достоинством в копѐйку) бир тыйынлық; 2. (недорогой) арзымайтуғын, түкке турмайтуғын; 3. перен. (расчѐтливый, мелочный) қыйқым.

КОПѐЕЧНЫЙ қоспа сөзлердің екінши бөлеси, биринши бөлесинде тыйынның саны көрсетиледи, мыс.: пятикопѐечный бес тыйынлық.

КОПѐЙКА ж. 1. (денежная единица) тыйын, бир тыйын; израсходовать все до последней ~и дым қалдырмай жумсау; 2. собир. разг. (деньги) пул, ақша; берѐчь народную ~у халықтың пулын сақлау; ◇ ~а в ~у саррас, тыйынба-тыйын, дуп-дурис.

КОПЕР м. копѐр (1. қазық, қаратугын тоқлақлы машина; 2. көтергичи машина қылатугын қурылыс).

КОПИ мн. (ед. копь ж.) уст. кән; каменноугольные ~ тас көмир кәнлери.

КОПИЛКА ж. копилка (пул жыйнап салып қойыу ушын кишкеге тесикли пул салғыш).

КОПИРКА ж. разг. копирка, копиялау қағазы; қара қағаз; писатѐ под ~у копирка қойып жазыу, қара қағаз қойып жазыу.

КОПИРОВАЛЬНЫЙ прил. копиялау; ~ая бумага копиялау қағазы, қара қағаз. **КОПИРОВАНИЕ** с. 1. (снятие копии) копиясын алыу, көширип алыу; 2. перен. (подражание) усатыу, мегзес етиу, еликлеу.

КОПИРОВАТЬ несов. 1. что (снимать копию) копиясын алыу, көширип алыу, көширмесин алыу; 2. кого-что, перен. (подражать) усатыу, мегзес етиу, еликлеу.

КОПИРОВКА ж. разг. см. копирование 1.

КОПИРОВЩИК м. копиясын алыушы, көширип алыушы.

КОПИРОВЩИЦА женск. от копировщик.

КОПИТЬ несов. что, прям. и перен. жыйнау, топлау, жәмлеу; ~ деньги пул жыйнау; ~ силы күш жыйнау, күш топлау.

КОПИЯ ж. 1. (точное воспроизведение) копия, көширме; ~я диплома дипломың

көширмеси; ~я картины сүүреттиң копиясы; снятъ ~ю с чего-л. бир көрседен копия алыу; 2. перен. дал өзи, мегзеслик, ұқсаслық; он—~я отцѐ ол әкесиниң дал өзи.

КОПНА ж. гүди, гүдшек, үйшик; ◇ ~волос қойыу буйра шаш.

КОПНИТЕЛЬ м. с.-х. гүдилеуши машина.

КОПНИТЬ несов. что, с.-х. гүдилеу; ~ сѐно пишенди гүдилеу.

КОПОТЛИВЫЙ прил. разг. 1. (медлительный, неповоротливый) уяң, шабан, иси өнбейтуғын; 2. (кропотливый) көп мийпет талап ететугыш, мийнети көп, машақат, машақатлы; ~ая рабѐта мийпети көп жұмыс.

КОПОТЬ ж. ыс, құрым, дүт, күйе.

КОПОШИТЬСЯ несов. 1. (о насекомых) жыбырлау, быжнау, быжнап кетиу, қайнау; муравьи ~лись в муравейнике құмырсқалар ининде быжнап кетти; 2. разг. (возиться с чем-л.) қыбырланыу, айланысыу.

КОПРА ж. копра (кокос ғозының мүже неси).

КОПѐТЬ I несов. см. копѐть 1.

КОПѐТЬ II несов. прост. 1. (прозябать) пайдасыз жасау, мақсетсиз өмир сүриу; 2. см. корпѐть.

КОПѐЙКА ж. разг. шүтик шыра.

КОПѐИЛЬНЫЙ прил. ыслайтуғын, сүрлейтуғын, ыслап қақлайтуғын; ~ завод ыслап қақлайтуғын завод.

КОПѐИЛЬНЯ ж. ыслап қақлау көрханасы (балықты, гөшти).

КОПѐИТЬ несов. 1. (испускать копоть) ыслау, түтеу, дүтлеу; лампа ~т шыра түтеп кетти; 2. что ыслау, қақлау, ыслап қақлау; сүрлеу (мясо); ~ть рѐбу балықты ыслап қақлау; 3. что (покрывать копотью) қурымлау, ысқа бастырыу; ~ть стекло шийшени ысқа бастырыу; ◇ небо ~ть бийкарга өмир сүриу, бийкарга жасау.

КОПУЛИРОВАТЬ ссв. и несов. что. с.-х. копулировка ислеу.

КОПУЛИРОВКА ж. с.-х. копулировка (сабыддңы бир усылы).

КОПУН м., **КОПУША** м. и ж. разг. сылбыр, жайбасар, шабан адам.

КОПѐНИЕ с. ыслау, қақлау, ыслап қақлау; сүрлеу (мясо); ~ рыбы балықты ыслап қақлау.

КОПѐНОСТИ мн. (ед. копѐность ж.) қақланған аўқат затлары, сүрленген азық-аўқатлар.

КОПѐННЫЙ прил. қақ..., қақланған, ысланған, ыслап сүрленген, ыслап қақланған; ~ая рѐба ыслап қақланған балық, қақ балық, қақланған балық; ~ая колбаса сүрленген колбаса.

КОПЧИК м. анат. қуйымшақ, шонды.

КОПЧИКОВЫЙ прил. анат. қуйымшақ..., шонды...; ~е позвонки қуйымшақ омыртқалары.

КОПЧУШКА ж. разг. қақланған майда балық.

КОПЫТНЫЙ прил. туяқлы; ~е животные туяқлы хайуанлар.

КОПЫТО с. туяк, дойнак; *пáрное* ~ аша туяк.

КОПЬЕ с. найза; *метáть* ~ найза ылақтырыу; $\diamond$ *копья ломáть из-за чего-л.* қызыл-кегирдек болыу, қатты айтысуу.

КОПЬЕВИДНЫЙ прил. найза сыяқлы.

КОПЬЕНОСЕЦ м. *ист.* найзалы әскер. = **КОР** *қоспа сөзлердің «хабаршы» деген мәнін билдиретуғын бөлеги, мыс.:* спецкөр арнаулы хабаршы.

КОРА ж. 1. қабық; ~ *берёзы* қайыңның қабығы; 2. (*затвердевший слой чего-л.*) қабат; *ледяная* ~ муз қыртысы; $\diamond$ ~ *полusháрий головногого мозга мий* ярым шарының қабығы; *земная* ~ жер қабығы, жердің қыртысы

КОРАБЕЛЬНЫЙ прил. кеме...; ~ *ая мачта* кемениң маш ағашы; $\diamond$ ~ *ый лес* кеме соғылатуғын ағаш.

КОРАБЛЕВОЖДЕНИЕ с. кеме жүргизиу, кеме айдау илими.

КОРАБЛЕКРУШЕНИЕ с. кемениң батыуы, кемениң ғарқ болыуы; кеме соқлығысыуы, кемениң апатқа ушырауы; *потерпеть* ~ кемениң апатқа ушырауы.

КОРАБЛЕСТРОЕНИЕ с. кеме соғыу, кеме ислеу.

КОРАБЛЕСТРОИТЕЛЬ м. кеме соғыушы, кеме ислеуші.

КОРАБЛЕСТРОИТЕЛЬНЫЙ прил. кеме соғатуғын, кеме ислеутуғын.

КОРАБЛЕСТРОИТЕЛЬСТВО с. см. кораблестроение.

КОР|АБЛЬ м. кеме; *воённый* ~ *абль* әскерий кеме; *воздушный* ~ *абль* хауа кемесі; $\diamond$ *сжечь свой* ~ *абль* ескиден қол үзні жаца жолға түсіу.

КОРАЛЛ м. 1. (*морское животное*) коралл (*теңизде жасайтуғын жанлик*); 2. (*камень*) маржан.

КОРАЛЛОВЫЙ прил. 1. кораллы, кораллдан; маржан..., маржанлы; ~ *ый остров* кораллы атау, маржан атауы; 2. (*деланный из кораллов*) маржан; ~ *ое ожерелье* маржан моншақ; 3. (*о цвете*) қан-қызыл, қып-қызыл; ~ *ые губы* қып-қызыл ерин.

КОРАН м. *рел.* қуран.

КОРДА ж. корда (*атты айланып шабығға үйреткенде байлайтуғын арқан*); *гонять лошадь на* ~ *е* атты кордаға байлап айландырып шаптыруу.

КОРДЕБАЛЕТ м. кордебалет (*группа болып танец ойнайтуғын балет артистлері*).

КОРДОН м. кордон (1. *воен. душпанға қарай кететуғын жолда тұратуғын отрядлар*; 2. *тоғайды қорғайшы*; 3. *қорықшының, қарағылдың, сақшының тұратуғын орны*).

КОРДОННЫЙ прил. кордон...

КОРЕВ|ОЙ прил. *мед.* қызылша..., қызылшаның; ~ *ая сып* қызылша тыслауы.

КОРЕЖИТ|Ь *несов. прост.* 1. *что (ломать, выворачивать с корнем) кыйсайтуу*, қопарыу, тамыры менен суырыу, жашырыу; 2. *кого-что, безл.* қалтырау, қалшылдау; *его всёго* ~ *от лихорадки* ысытпа оны пүткиллей қалтыратты; 3. *кого, безл., перен. разг.* (*передёрживать*) түршигіу, шымылау,

сырқырау, қақсау; *меня* ~ *от его слов* оның сөзінен денем түршигеді.

КОРЕЙКА ж. төс еті, төслик.

КОРЕЙСКИЙ прил. кореец..., корейлык, корейның, Корей...; ~ *язык* кореец тили.

КОРЕЙЦЫ мн. (*ед. кореец м., корейка ж.*) корейлылар, кореецлер (*Корейның тийкаргы халқы*).

КОРЕНАСТЫЙ прил. 1. (*о растениях*) беккем тамырлы; 2. (*крепкого телосложения*) дугыжым, нық, денели, жауырынлы, жууан, мықлы; ~ *мужчина* дугыжым еркек.

КОРЕН|ИТЬСЯ *несов. в чём* келип шығыу, негизленуу, тамыр урыу; *суевёрия* ~ *ятса* в *невёжестве* ескиликке ышаныу наданлықтан келип шығады.

КОРЕННИК м. ортадағы ат, ортаға жегілетуғын ат.

КОРЕНН|ОЙ прил. 1. (*исконный, постоянный*) турғылықлы, түпкиликли, жергиликли; ~ *ой москвич* Москваның турғылықлы адамы; ~ *оё население* жергиликли халық; 2. (*существенный, основной*) түпкиликли, тийкаргы, негизги, түп-тамырынан; ~ *ые изменения* тийкаргы өзгерістер; *изменить что-л.* ~ *ым образом* бир *нәрсени* түп-тамырынан өзгертуу; ~ *ой вопрос* тийкаргы мәселе; $\diamond$ ~ *ые зубы* азыу тислер, азыулар.

КОР|ЕНЬ м. 1. *в разн. знач.* тамыр, түбір; ~ *ень растения* өсімликнің тамыры; ~ *ни волос* шаштың тамыры; ~ *ень слова грам.* сөздің түбірі; *вырвать с* ~ *нем* 1) қопарып таслау, тамыры менен қопарыу; 2) *перен.* түп-тамырынан жулыу, түп-тамырынан қуртыу; *пустить* ~ *ни* 1) тамыр жайыу; 2) *перен.* тамыр жайыу, беркиніп алыу; 2) *перен. (начало, источник)* бас, түп, хаслы, негиз; ~ *ень зла* бәленің басы; 3. *мат.* түбір; *квадратный* ~ *ень* квадратлы түбір, квадрат түбір; $\diamond$ *хлеб на корню* орылмаған бидай; *изменить что-л.* в ~ *не* бир *нәрсени* түп тийкарынан өзгертуу; *покрасить* до *корней* *волос* қатты қызарыу, қулағының түбіне дейін қызарыу; *пресечь* в ~ *не* тамырынан қуртыу.

КОРЕШОК м. 1. *уменьш. от* *корень* 1; 2. корешок, түп; ~ *книги* китаның түбі; 3. (*квитанции*) корешок, түбір.

КОРЖИК м. дузсыз гүлше нан.

КОРЗИНА, **КОРЗИНКА** ж. корзина, корзинка, себет.

КОРИДОР м. коридор, дәлиз.

КОРИДОР|НЫЙ прил. 1. коридорлы; дәлизли; ~ *ая система* *квартиры* *квартираның* коридорлы системасы; 2. *в знач. суц.* м. *коридорный* и ж. *коридорная* коридоршы, коридорды қарап жүретуғын.

КОРИДОР|Ы *несов. кого, разг.* 1. *за что (упрекать, бранить)* кейіу, айыплау, бетіне басыу; ~ *за грубость* турпайылығы ушын кейіу; 2. *чем (ставить в вину, попрекать)* миллет етіу, миллетлеу; ~ *куском хлеба* берген бир тислем нанын миллет етіу.

КОРИФЕЙ|Й м. корифей (*ең көрнекли искер*); ~ *и науки* илимнің корифейлері.

КОР|ИЦА ж. дәмлі куұраған қабық.

КОРІЧНЕВЫЙ прил. гүрең, гүңгирт-қызыл, мелле-қызыл; ~ цвет гүңгирт-қызыл рең.

КОРҚА ж. 1. (кожура) қабық, пошак, гөс; арбузная ~ а гарбыз пошағы; 2. сыртқы қабық, қыртыс; хлбная ~ а нанның қыртысы, нанның сырт қабығы; 3. (защитный слой чего-л.) қатыуаш, қыртыс; қара қотыр (на ране); ледяная ~ а муз қыртысы; ♦ прочитатъ книгу от ~ и до ~ и кітапты бастан аяғына шекем оқыу; ругатъ на все ~ и жерден алып жерден салыу, дымын қалдырмай балағатлау.

КОРМ м. азық, жем, от-жем, от, мал оты, от-шөп; подвѣжнѣй ~ жайылып жейтуғын от-шөп; задатъ лошадым корму атларға от-жем беруі.

КОРМА ж. мор. корма (кеменің артқы жағы).

КОРМЕЖКА ж. разг. жем беруі, бағыу, көп от-жем жегізіу; ~ лошадей атларды бақыда қойыу.

КОРМІЛЕЦ м. 1. (тот, кто добывает пропитание) асыраушы, асырап сақлаушы, напақа беруіші; 2. прост. уст. (обращение) шырағым, қарағым.

КОРМІЛИЦА ж. емизуіші хаял (басқа бирейдің баласын).

КОРМІЛҰО с. уст. кеменің рули; ♦ стоять у ~ а власти мәмлкет басында болыу, мәмлкетті басқарыу.

КОРМІТЬ несов. кого 1. (давать корм) жем беруі, от-шөп беруі, от-жем беруі; ~ скот малларға от-шөп беруі; 2. (питать) аұқатландырыу, тамақландырыу, тамақ беруі; бағыу; ~ больногю науқасты бағыу; в столовой хорошо кормят асханада жақсы аұқатландырады; 3. (грудью) емизуі; 4. (содержать) асырау, бағыу, өсіріу, асырап сақлау; ~ всю семью барлық үй-ишин асырау.

КОРМІТЬСЯ несов. 1. разг. (есть, питаться) жеу, аұқатланыу, тамақланыу; 2. чем күнелтіу, жасау; ~ своим трудом өз мийнети менен күнелтіу.

КОРМЛЕНИЕ с. 1. жем беруі, от беруі, от-шөп беруі, от-жем беруі; бағыу; ~ скоту малға от-жем беруі; 2. (грудью) емизуі.

КОРМОВОЙ I прил. жем..., от-жем..., от-шөп..., жем болатуғын, азық болатуғын; ~ ая свѣкла жем болатуғын ләбләби, малға азық болатуғын ләбләби, жем ләбләбиси; ~ бы травы мал оты болатуғын шөплер; ♦ ~ ая база животноводства мал шаруашылығын от-жем базасы.

КОРМОВОЙ II прил. кеменің кейінги төрени..., кеменің кейін бети...; ~ е весло кеменің кейін бетнің ескеги.

КОРМОКУХНЯ ж. с.-х. жемхана.

КОРМУШКА ж. 1. ақыр, дүүден, шабақша, наұа; 2. перен. (источник жизни) пайдалы орын, ағын турған дәрья, тайын ас.

КОРМЧИЙ м. 1. уст. (рулевой) рульши, кеменің рулин түтып отырыушы; 2. перен. (руководитель, вдохновитель) көсем, сәрдар, жолбасшы.

КОРНАТЬ несов. кого-что, прост. тақырлап қырқыу, ушлап қырқыу, гүзеп қырқыу, гүзеу; ~ волосы шашты гүзеп қырқыу.

КОРНЕВИЩЕ с. 1. (подземный стбель) тамыр, жууан тамыр, урқан тамыр; 2. (основной корень дерева) тийкарғы тамыр, ұлкен тамыр.

КОРНЕВІЙ прил. 1. тамыр..., тамырлы; ~ ая система растений өсімліктің тамыр системасы; 2. грам. түбір...; ~ ая часть слова сөздің түбір бөлеги.

КОРНЕПЛОДЫ мн. (ед. корнеплод м.) тамыр түйнекдилер (мыс. гешир, ләбләби).

КОРНЕРЭЗКА ж. тамыр кескиш, тамыр түйнекдилерді туұрайтуғын машина.

КОРНЕТ I м. воен. уст. корнет (патшалық Россияда атлы әскердеги биринші офицерлік атақ хәм атағы бар офицер).

КОРНЕТ II м. муз. корнет (дем менен шертеуғын музыкалық аспап).

КОРНЕТІСТ м. корнетши, корнет шертіуші.

КОРНИШОН м. корнишон (сирке суына салып ашытыуға таярланған жас майда қыяр).

КОРНОУХИЙ прил. разг. шунақ, шунақ құлақ, кесик құлақ, құлағы кесик; ~ пѣс кесик құлақ ийт.

КОРОБ м. қуты, себет; ♦ цѣлый ~ (новостей, вестей и т. п.) оғада көп (хабарлар хәм т. б.); наговорить с три ~ а гүбни майға батырып сөйләу, босқа көп үде етіу.

КОРОБИТЬ несов. 1. что (кривить) жыйрылдырыу, қажытыу, қыйсайтыу, бүгіу, ийіу; фанеру ~ от сырости фанера ләмнен қажып кетеди; 2. кого, от чего, безл. жеркендириу, түршиктириу, тимирикендириу; меня ~ от его грубости оның тұрпайылығынан менің етім түршигеди.

КОРОБИТЬСЯ несов. 1. жыйырылыу, қажыу, қыйсайыу, бүгилиу, ийилиу; фанера ~ ся от сырости фанера ләмнен қажып кетеди; 2. (об одежде) қомпыйыу.

КОРОБКА ж. коробка, қуты, қап; ~ спичек бир қуты шырың; ~ конфет бир қуты конфет; ~ здания жайдың сыртқы дийуалы; ♦ ~ скоростей тех. тезликтердің коробкасы; черенная ~ анат. бас сүйек.

КОРОБОК м. кишкене қуты, қутыша, қобдый; ~ спичек бир қуты гүкирт, бир қуты шырың.

КОРОБОЧКА ж. 1. уменьш. от коробка; 2. бот. түйнек, ғоза, гөрек; ~ хлблка пахтаңың гөреги.

КОРОБОЧНЫЙ прил. коробка..., корбокалы, қуты..., қутылы.

КОРОВА ж. сыйыр; дойная ~ сауын сыйыр; яловая ~ қысыр сыйыр; бодливая ~ сүзеуік сыйыр.

КОРОВИЙ прил. сыйыр..., сыйырдың; ~ е молоко сыйырдың сүти, сыйыр сүти; ~ е ма́сло сары май, сыйыр майы.

КОРОВКА ж. уменьш. от корова; ♦ божья ~ зоол. қызыл қоңыз, хан қызы.

КОРОВНИК м. сыйыр қора.

КОРОВНИЦА ж. сыйырға қараушы хаял.

КОРОЕД м. короед, қабық жегиш.

КОРОЛЕВА ж. 1. королева, король хаял; 2. (жена короля) корольдің хаялы;

3. султан; ~ красоти сулуўлықтың султаны; 4. шахм. королева, ферзь.

КОРОЛЕВИЧ м. корольдың улы.

КОРОЛЁВНА ж. корольдың қызы.

КОРОЛЁВСК||ИЙ прил. король..., корольдың; ~ая власть корольдың хукимети, корольдың власты.

КОРОЛЁВСТВО с. корольлық.

КОРОЛЁК м. королёк (1. бот. апельсинниң бир сорты; 2. зоол. шымшыққа ұсаған құс).

КОРЬЛЬ м. 1. король; 2. карт. найза; король; бубновый ~ қыйықтың найзасы; 3. шахм. шах, патша.

КОРОМЫС||О с. 1. ийиң ағаш; нести воду на ~е сууды ийиң ағаш пенен тасыу; 2. (у весов) тәрези, тәрезиниң оғы; ◇ дым ~ом пасырқы, уйқы-туйқы, тәртипсизлик, ала пасырлы.

КОРОНА ж. 1. таж; царская ~ патшаның тажы; 2. перен. (власть монарха) патша бийлиги; 3. астр. (ореол вокруг Солнца) сәуле жийек; солнечная ~ күнниң сәуле жийеги.

КОРОНАЦИЯ ж. хан көтеріу, таққа отырғызыу (таж кийгизийдиң ширкейлик тәтерриги).

КОРОНКА||А ж. 1. (зуба) коронка, тистиң сырты; 2. (искусственная) коронка, тиске жасалма қап; поставити ~у на зуб тиске жасалма қап қойыу.

КОРОН||ЫЙ прил. 1. таж...; 2. уст. патша бийлик...; ◇ ~ая роль театр. ең бас роль.

КОРОНОВАНИЕ с. хан көтеріу, таж кийгизийу.

КОРОНОВАТЬ сов. и несов. кого хан көтеріу, таж кийгизийу (ширкейде өтеди).

КОРОНОВАТЬСЯ сов. и несов. хан көтерілиу, таж кийиу.

КОРОСТА ж. ириңли қотыр.

КОРОСТЁЛЬ м. зоол. жылқышы.

КОРОТАТЬ несов. что, разг. қысқартыу, өткерийу, өткизийу; ~ вчер за беседой гүрриң менен кешти өткизийу.

КОРОТ||ИЙ прил. 1. қысқа, келте, шолақ, шонтық; ~ое платье қысқа ҳаял көйлек; ~ие волосы қысқа шаш; ~ие волны радио қысқа толқынлар; на ~ий срок қысқа мүддетке; 2. разг. (быстрый, решительный) шаққан, тез, шалт, қатаң, реймсиз, аяусыз; ~ая расправа аяусыз жазалау; 3. перен. (дружественный, приятельский) жақын, ашна, жора; быть в ~их отношениях с кем-л. бирей менен жақын қатнасықта болыу; быть на ~ой ноге с кем-л. бирей менен жақын ашна болыу; ◇ ~ая память ұмытшақ; в ~их словах қысқаша айтқанда; ~ое замыкание эл. ушласып қалыу, ушы тийип қалыу; рұкы коротки қолың қысқа.

КОРОТКО нареч. 1. (близко, интимно) жақын, сырлас, кеуиллес, таныс; быть ~ знакомым с кем-л. бирей менен жақын таныс болыу; 2. (вкратце) қысқаша, қысқа түрде; ~ говоря қысқаша айтқанда, сөздиң қысқасы, қуллаасы.

КОРОТКО- қоста сөзлерде «қысқа» деген

мәнисти билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: коротковолосый қысқа шашлы.

КОРОТКОВОЛНОВ||ЫЙ прил. радио қысқа толқынлы, қысқа толқыннан, қысқа толқын...; ~ая передача қысқа толқыннан еситтириу.

КОРОТКОМЕТРАЖНЫЙ прил. қысқа метражлы; ~ фильм қысқа метражлы фильм.

КОРОТКОНОГИЙ прил. қысқа аяқлы, шарға, келтебақай.

КОРОТКОПАЛЫ||Й прил. қысқа бармақлы; ~е рұкы қысқа бармақлы қоллар.

КОРОТКОП||ОЛ||ЫЙ прил. қысқа етеклетегі қысқа; ~ая шинель қысқа шинель.

КОРОТКОХВОСТЫЙ прил. қысқа құйрықлы, келте құйрықлы, шолақ құйрық.

КОРОТКОШЕЙ прил. қысқа мойын.

КОРОТКОШЕРСТНЫЙ, **КОРОТКОШЕРСТЫЙ** прил. қысқа жүнли, тықыр жүнли, тықыр.

КОРОТЫШ м. разг. тапалдас, шарға, келте (адам).

КОРОТЫШКА 1. женск. от коротыш; 2. м. см. коротыш.

КОРОЧЕ сравнит. ст. от прил. короткий и нареч. коротко қысқарақ; ◇ ~ говоря қысқасын айтқанда, қысқасы, қуллаасы.

КОРПЁТЬ несов. над чем, за чем и без доп., разг. ықласланып ислеу, берилип ислеу, тынбастан ислеу; ~ над задачей мәселе үстінде тынбастан ислеу.

КОРПОРАТИВ||Н||Й прил. корпорациялық; ~е интересы корпорациялық мәллер.

КОРПОРАЦИЯ ж. корпорация, бирлесе, аўқам (кәбинесе бир қәсипте ислеушилердиң бириккен топары).

КОРПУС м. 1. (мн. корпусы) (туловище) тулга, геуде, турық, турпат; податься всем ~ом вперед пүткил геудеси менен алға умтылыу; держи ~ прямо геуденди туўра тут; 2. (мн. корпусá) корпус, тулга; ~ корабля корабльдиң корпусы; ~ карманных часов қалта сааттың корпусы; 3. (мн. корпусá) корпус, жай; заводские корпусá завод корпуслары; 4. (мн. корпусá) воен. корпус (үлкен әскерий бирлесе); танковый ~ танк корпусы; 5. офиц. корпус; дипломатический ~ дипломатиялық корпус; 6. (мн. корпусá) уст. корпус (патшалық Россияда орта әскерий оқуы орны); кадетский ~ кадет корпусы; 7. полигр. корпус (типографиялық шрифтиң размерлериниң бири).

КОРПУС||Н||ЫЙ прил. воен. корпус..., корпуслық; ~ командир корпуслық командир.

КОРРЕКТИВ м. дүзетиу, оңлау, толықтырыу; внести ~ы дүзетиулер киргизийу.

КОРРЕКТИРОВАНИЕ с. дүзетиу, дүзетип турыу; ~ рұкониси қол жазабаға дүзетиулер киргизийу; ~ огня артиллерии воен. артиллерияның атқан оғын дүзетип турыу.

КОРРЕКТИРОВАТЬ несов. что 1. (вносить коррективы) дүзетиу, дүзетип турыу; ~ огонь воен. атылатуғын оқларды нышанаға туўрылап дүзетип турыу; ~ курс корабля кемениң жүрип баратырған бағда-

рын дүзетип туруу; 2. полигр. (исправлять ошибки) корректирлеу, дүзетиу, оқып дүзетип туруу, оқып дүзетип шыгыу; ~ статьи макаланы корректирлеу.

КОРРЕКТИРОВОЧНЫЙ прил. корректирлеуши, корректирлейтуғын, туурылап дүзетиуши; ~ая авиация корректирлеуши авиация

КОРРЕКТИРОВЩИК м. воен. корректирловщик, туурылап дүзетиуши.

КОРРЕКТНО нареч. сыпайы, әдепли; вести себя ~ өзін сыпайы тутуу.

КОРРЕКТНОСТЬ ж. сыпайылық, әдеплилік.

КОРРЕКТНЫЙ прил. сыпайы, әдепли; ~ человек сыпайы адам.

КОРРЕКТОР м. корректор (кеткен қателерди дүзететуғын баспахана хызметкері).

КОРРЕКТОРСКИЙ прил. 1. корректор..., корректорлық; 2. в знач. суц. ж. корректорская корректорхана.

КОРРЕКТУРА ж. полигр. 1. (исправление ошибок) корректура (тергенде кеткен қателерди дүзетий); держать ~ у корректураны оқыу; 2. (оттиск) корректура (дүзетий үшін терилген текст); править ~ у корректураны дүзетий.

КОРРЕКТУРНЫЙ прил. корректура..., корректуралық; ~е знаки корректура белгилері; ~й оттиск корректура оттискиси, корректура үшін басылған текст.

КОРРЕКЦИЯ ж. коррекция, дүзетиу; ~ зрения көздің шала көриуін көз әйнекпенен дүзетий.

КОРРЕСПОНДЕНТ м. 1. хабаршы; ~ газеты газетаның хабаршысы; 2. разг. (переписывающийся с кем-л.) корреспондент (бирей менен хат алысып туратуғын адам); ♠ член ~ Академии наук СССР СССР Илимлер Академиясының хабаршы ағзасы.

КОРРЕСПОНДЕНТКА женск. от корреспондент.

КОРРЕСПОНДЕНТСКИЙ прил. хабаршы..., хабаршының; ~ая заметка хабаршының мақаласы.

КОРРЕСПОНДЕНЦИЯ ж. 1. корреспонденция, хабар; ~ из Ташкента Ташкенттен келген хабар; 2. собир. (почтовые отправления) корреспонденция (хат, телеграмма хәм т. б.); заказная ~ заказлы корреспонденция; 3. (переписка) корреспонденция, хат.

КОРРОЗИЯ ж. коррозия (1. тех. химиялық процесслер нәтижесінде металллардың бұзылыуы; 2. геол. хайяның хәм суйдың тасир етиуі арқасында тау теклерінің қыйрайы).

КОРРУПЦИЯ ж. коррупция (хызметкерлердің, жәмийетлик искерлердің сатылғылыгы).

КОРСАЖ м. корсаж (1. хаял көйлегінің жағасынан беліне шекемги бөлгеі; 2. юбканың белгиі).

КОРСАР м. уст. 1. (пират) теңиз қарақшысы; 2. (разбойничье судно) баспашы кеме.

КОРСЕТ м. корсет (белди қысып туратуғын жалпақ белбеу).

КОРТ м. спорт. корт (теннис ойыны үшін майдан).

КОРТЕЖ м. уст. кортеж, салтанатлы жүрис; свадебный ~ салтанатлы той-тамаша жүриси.

КОРТИК м. кортик (теңиз флоты адмиралларының, офицерлерінің хәм әскерий хайа флотының генералларының, офицерлерінің тағынатуғын қысқа қанжары).

КОРТОЧКА ии толька мн. жүре, жүресине; сидеть на ~ах жүрелеп отыруу.

КОРУНД м. мин. корунд (қатты минерал).

КОРУНДОВЫЙ прил. мин. корунд..., корундтан исленген.

КОРЧАГА ж. обл. қум ыдыс, гүзе ыдыс.

КОРЧЕВАНИЕ с. геулеу, тамырынап қырқуу, қопаруу, тамыры менен қопаруу; ~ пней ағаш дүңкесін геулеп алыу.

КОРЧЕВАТЬ несов что геулеу, тамырынап қырқуу, қопаруу, тамыры менен қопаруу; ~ пни ағаш дүңкесін тамырынап геулеп алыу.

КОРЧИ мн. (ед. кбрча ж.) разг. тамыр тартуу, тамыр түйиліу, қурысуу, еки бүгилиу, жыйырылыу, тырысуу.

КОРЧИТЬ несов. кого-что 1. безл. (сводить судорогой) жыйырылыу, тамыр түйиліу, еки бүгилиу, тырысып қалуу; егб ~ло от боли ауырыудан ол еки бүгиліп қалды; 2. перен. разг. (прикидываться кем-л.)...есаплау, ...дей көрсетиу, ... қалуу, ~синиу, өзін жоқары санау; ~ть из себя знатокә өзін билгишсиниу; ♠ ~ть рожі бетін өзгертиу, жүзін бүристриуу.

КОРЧИТЬСЯ несов. жыйырылыу, еки бүгиліу, тырысып қалуу, тамыр тартылуу; ~ от боли ауырыудан еки бүгиліп қалуу.

КОРШУН м. шай (қус).

КОРЫСТЫЙ прил. 1. өз мәпин ойлаған, қара басының пайдасын ойлаған, нәпсикау, пайдақунем; ~ые интересы жеке мәплері; с ~ой целью нәпсикаулық мақсетпенен; 2. см. корыстолубивый.

КОРЫСТОЛЮБЕЦ м. нәпсикау, ашкөз, өз мәпин ойлаушы, қара басының пайдасын ойлаушы.

КОРЫСТОЛЮБИВЫЙ прил. нәпсикау, ашкөз, өз мәпин ойлаушы, қара басының пайдасын ойлаушы; ~ человек өз мәпин ойлаушы адам.

КОРЫСТОЛЮБИЕ с. нәпсикаулық, ашкөзлік, өз мәпин ойлаушылық, қара басының пайдасын ойлаушылық.

КОРЫСТЬ ж. разг. 1. (выгода, польза) пайда; 2. см. корыстолубие.

КОРЫТ о с. 1. (для стирки) шылапшын, корыто, кир ләген; 2. (кормушка) ақыр, аслау; ♠ остаться у разбитого ~а бөрипен бос қалуу, баяғы таз кебинде қалуу.

КОРЬ ж. қызылша.

КОРЬЕ с. собир. ағаш қабығы.

КОРЮШКА ж. корюшка (балық).

КОРЯВЫЙ прил. 1. (искривленный) қыйсық, иймек; ~ое дерево иймек ағаш; 2. (широховатый) гидир-будыр, бужыр; ~ая кожа гидир-будыр тері; 3. (некрасивый, нескладный) ийрек-ийрек, қыйсық-қый-

сык; ~ый пöчкерк ийрек-ийрек жазылган хат.

КОРЯГА ж. 1. (*затонувшее дерево*) иле, сууда тырбыып өскөн ағаш; 2. (*пень*) қыйсық түбір.

КОС||А I ж. (*волосы*) бурым, шаш бурым; залесті *двe* ~ы шашты еки бурым етип өрнү.

КОС||А II ж. с.-х. шалғы, шалғы орақ; *отбивать косу* шалғыны қайрау, шалғыны шыңлау; $\diamond$ *нашла ~а на камень погов.* адамыңа жаңа тап болыпсаң.

КОСА III ж. *геогр.* тумсық, шығанақ.

КОСАРЬ I м. (*тот, кто косит*) шалғышы, орақшы, от-шөп оратуғын адам.

КОСАРЬ II м. (*большой нож*) қазан пышақ.

КОСВЕНН||ЫЙ прил. 1. (*непрямой*) қыя, жанапай, басқа, шеттен, шетленген; ~ые улики жанапай дәлилдер; ~ый вопрос қыя сорау, жананай сауал; ~ым путём басқа жол менен; 2. *грам.* басқа, жанапай, қыя; ~ая речь өзлестірилген гәп; ~ые падежи қыя сеплеулер; ~ое дополнение қыя толықлауыш; $\diamond$ ~ые валюты фин. жанапай салық.

КОСЕКАНС м. мат. косеканс.

КОСЕЦ м. обл. см. *косарь I*.

КОСИЛКА ж. с.-х. косилка, шөп шабыу машинасы.

КОСИНУС м. мат. косинус.

КОСИ||ТЬ I несов. 1. *что* шабыу, шалыу, орыу; ~ть траву шөп орыу; 2. *кого-что, перен.* (*уничтожать*) қырыу, қыйратуу; *эпидемия ~ла людей* эпидемия адамларды қыйратты.

КОСИ||ТЬ II несов. 1. *что, чем* (*смотреть искоса*) қыйсайтыу, қыйсайтып қарау; ~ь глазами көзди қыйсайтыу; 2. (*быть косоглазым*) қыйсайыу, қыйтарланыу, қыйтар етиу; *у него один глаз ~ оның бир көзи қыйсық.*

КОСИТЬСЯ несов. 1. *разг.* (*смотреть искоса, сбоку*) қыйсайып қарау, көз қыйығы менен қарау, бир шекелеп қарау; 2. *перен. разг.* (*относиться недружелюбно*) қырын қарау, жақтырмау.

КОСИЦА ж. 1. (*тонкая коса*) бурымша, кишкене бурым; 2. (*прядь волос*) бир тутам шаш.

КОСМАТ||ЫЙ прил. 1. (*с густой шерстью*) жүнлес, үрпийген; ~ый медведь үрпийген айыу; 2. уйпалаңған, үрпийген, тозаңқанған; ~ая голова шашлары үрпийген бас.

КОСМЕТИКА ж. 1. косметика (*бетти, беденди жасалма түрде безей*); *лечебная* ~ емлеу косметикасы; 2. *собр.* косметика (*бетти безей ушы керекли затлар*).

КОСМЕТИЧЕСК||ИЙ прил. косметика..., косметикалық; ~ий кабинет косметикалық кабинет; ~ое средство косметикалық зат.

КОСМИЧЕСК||ИЙ прил. космос..., космослық; ~не лучи космос нурлары; ~ая пыль космос тозаңы, космос шаңы; ~ая скорость космослық тезлік; ~ая ракета космослық ракета; ~ий полёт космослық ушыу.

КОСМОВИДЕНИЕ с. космовидение.

КОСМОГОНИЧЕСК||ИЙ прил. космогония..., космогониялық (*элемиң пайда болыу процессине жататуғын*); ~ая гипотеза космогониялық гипотеза.

КОСМОГОНИЯ ж. космогония (*аспан денелериниң келип шығыуын хам райажланыуын изертлейтуғын астрономияның бөлими*).

КОСМОГРАФИЯ ж. космография (*астрономия хам физикалық география мағлыу-матлары бойынша элементди үйрену*).

КОСМОДРОМ м. космодром.

КОСМОЛОГИЯ ж. космология (*элемиң дүзилиси хаққындағы тәлимат*).

КОСМОНАВТ м. космонавт.

КОСМОНАВТИКА ж. космонавтика.

КОСМОПОЛИТ м. космополит (*космополитизмниң тәрәдары*).

КОСМОПОЛИТИЗМ м. космополитизм.

КОСМОПОЛИТИЧЕСК||ИЙ прил. космополитлик.

КОСМОС м. космос.

КОСМЫ мн. (*ед. коса ж.*) прост. бурым, шаш өрими.

КОСНЕТЬ несов. 1. *в чём и без доп.* қатып қалыу, бир ауҳалынан өзгермеу; ~ в невежестве надалықта қалыу; 2. (*о языке*) зорға айлануу, гүрмелиу.

КОСНОСТЬ ж. қатып қалғанлық, артта қалғанлық.

КОСНОЯЗ ЧИЕ с. сақаулық, шүлжиңлик.

КОСНОЯЗЫЧНЫЙ прил. сақау, шүлжиң.

КОСНУТЬСЯ сов. *кого-чего* тийип кетиу, тийип қойыу, қағып кетиу, тоқтап кетиу.

КОСНЫЙ прил. қатып қалған, артта қалған; ~ ум қатып қалған ақыл.

КОСО нареч. қыйсық, қырын, қыя; *портрет вставлен в рамку ~ портрет рамкаға қыйсық қойылыпты: лучи падают ~ сәулелер қыя түседі*; $\diamond$ ~ *смотреть на кого-л. биреуе* қырын қарау.

КОСО = *коспа сөзлердиң мәниси бойынша «қыйсық» дегенди билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: косорботый қыйсық ауыз; қыйсық ауызлы.*

КОСОБОК||ИЙ прил. *разг.* бир қапталға қыйсық, бир жаққа қыйсайып кеткен.

КОСОВИЦА ж. 1. (*косьба*) орыу, шабыу; ~ трав шөп орыу; 2. (*время косьбы*) от орыу мәусими.

КОСОВИЩЕ с. шалғының сабы, шалғы дәсте.

КОСОВОРОТКА ж. қыйсық жағалы көйлек.

КОСОГЛАЗИЕ с. қыйтарлық, қыйсық көзділік, көзи қыйсықдық.

КОСОГЛАЗЫЙ прил. қыйтар, қыйсық көзді.

КОСОГОР м. тебе, қыя тебе, таудың қыя беті, бауырай, тау бауырайы; *на ~е* қыя тебе үстінде; *по ~у* қыя төбени бойлап.

КОС||ЮЙ прил. 1. қыя, бир қаптал, қыйсық; ~ая линия қыйсық сызық; ~ой дождь қыя жауған жауын; ~ые лучи сблица күннің қыя түскен нур; 2. (*кривой, перекошенный*) қыйсық, сүйіскен; ~ая рама қыйсық рама; 3. (*страдающий*

косоглазием) қыйсық, қыйтар; 4. перен. (недружелюбный) жақтырмайтуғын, көзин алартып; бросать ~ые взгляды жақтырмайтуғын көз қарас пенен қарау; 5. в знач. суц. м. косой разг. (заяц) қоян; ◇ ~ая сажень в плечах жауырыны қақпақтай, хәр иининде адам отырғандай; ~ой үгол мат. қыйық мүйеш.

КОСОЛАПИТЬ несов. аяқты ишке қыйсық басыу.

КОСОЛАПЫЙ прил. 1. маймақ, қыйсық аяқ, маймақ аяқ; ~ медведь маймақ аяқ айыу; 2. перен. разг. (неуклюжий, неловкий) горбылған, әудийген, ебетейсиз.

КОСОРОТЫЙ прил. қыйсық ауызлы, қыйсық ауыз.

КОСОРУКЫЙ прил. қыйсық қоллы, қыйсық қол.

КОСОУГОЛЬНЫЙ прил. мат. қыя мүйешли, қыйық мүйешли; ~ треугольник қыя мүйешли үш мүйешлилік.

КОСТЁЛ м. костёл (поляк католигиниң ибадатханасы).

КОСТЕНЕТЬ несов. хәрекетсиз қалыу, қыймылдай алмау, қатып қалыу; ~ от холода суықтан қатып қалыу.

КОСТЁР м. костёр, от; разложить ~ отын үйін салып от жағыу; пионерский ~ пионерлер костёры.

КОСТИСТЫЙ прил. 1. (о рыбе и т. п.) сүйекли, сүйеги көп, қылқашлы; 2. (о человеке) сүйекли, ири сүйекли, ири денели; ~ая фигура ири сүйекли тулга.

КОСТЛЯВЫЙ прил. 1. см. костистый 1; 2. перен. (худой) арық, сүйеги шығып турған, сүйеги шыққан, көтерем; ~е руки сүйеклери шығып турған қоллар.

КОСТНЫЙ прил. сүйек, жилик...; сүйектен исленген; ~ое заболевание сүйек ауырыуы, сүйек таспа; ~ый клей сүйектен исленген желним; ~ый мозг жилик майы, сүйек кемиги.

КОСТОДА жс. мед. сүйекке түскен жел ауырыуы, сүйек таспа, сүйек сырқырауы.

КОСТОПРАВ м. сынықшы.

КОСТОЧКА жс. 1. уменьш. от кость 1; 2. мәжене, шаңгалақ; ~а сливы қарелиниң мәженеси; 3. (на счётках) есап счёттың ағаш дөңгелектери; ◇ перемывать ~и кому-л. майда-шүйде есек жүргизиу, биреу тууралы есек жүргизиу; разбирать по ~ам кого-что-л. биреудиң дымын қалдырмай әңгиге етиу.

КОСТОЧКОВЫЙ прил. мәженели, шаңгалақлы.

КОСТРА жс. бот. қабығы алынған зығыр, қабығы алынған кендир.

КОСТРЕЦ м. 1. анат. (нижняя часть крестца) быққын; 2. (часть мясной туши) жанбас етн, сом ет.

КОСТРИКА жс. обл. см. костра.

КОСТЫЛЬ м. 1. балдақ, балдақ ағаш; ходить на ~ях балдақ пенен жүриу; 2. (большой гвоздь) үлкен мыйық, үлкен шеге.

КОСТЫЛЬ жс. 1. сүйек; височная ~ь шеке сүйеги; берцовая ~ь жилиншик сүйек; лучевая ~ь билек сүйеги; локтевая ~ь шығанақ сүйеги; перелом кости сүйек сы-

ныуы; 2. собир. (кльки, бивни некоторых животных) сүйек; слововая ~ь пил сүйеги; резьба по кости сүйекке салынған нағыс; 3. (игральная) сүйек; 4. (на счётках) тас, ағаш дөңгелек; ◇ кожа да кости оғада арық, қуры сүйек, көтерем; промокнуть до ~ей сууға сығып алғандай болыу; пересчитать кому-л. кости биреуди сулайтып сабау; лечь ~ыми урыста құрбан болыу; до мозга ~ей сүйегине сиңген.

КОСТЮМ м. костюм; выходной ~ жыйынлыққа кийетугын костюм, той-мерекеге кийетугын костюм; рабочий ~ жұмыс костюмн.

КОСТЮМЁР м. костюмер (артистердиң сахнада кийетугын костюмларын таярлайтуғын адам).

КОСТЮЁРНЫЙ прил. 1. театр костюм, маскарад костюм; 2. в знач. суц. жс. костюёрная театр. кийимхана (артистер кийетугын кийимлер туратуғын бөлме).

КОСТЮЁРША жс. от костюмер.

КОСТЮМИРОВАННЫЙ 1. прич. от костюмировать; 2. прил. костюмлы; ~ бал маскарад костюмлы бал.

КОСТЮМИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что костюм кийиндириу (театр ямаса маскарад костюмн).

КОСТЮМИРОВАТЬСЯ сов. и несов. костюм кийиниу (театр я маскарад костюмн).

КОСТЯК м. 1. (скелет) скелет, сұлдер; 2. перен. (основа, опора) сұлдер, тийкаргы бөлеги, негизги бөлеги.

КОСТЯНИКА жс. костяника (путалы естмлик ҳам оның мийјеси).

КОСТЯНТОЙ прил. сүйек...; сүйектен исленген; ~ая рукоятка ножа сүйек саплы пышақ, пышақтың сүйектен исленген дәстеси; ~ая мука сүйек уны.

КОСТЯШКА жс. разг. 1. (сустав пальца) бармақтың қыр сүйеги; 2. (изделие из кости) сүйектен исленген зат; 3. (на счётках) тас, ағаш дөңгелек.

КОСУЛЯ жс. кийик, құралай.

КОСЫНКА жс. косынка, бир тартар, үшкүл орамап.

КОСЬБА жс. орақ орыу, шөп шабыу.

КОСЯК 1 м. жақлау; ~ двери қапының жақлауы.

КОСЯК II м. үйир. (кобылиц); топар, дүркин (рыб, птиц).

КОТ м. еркек пышық; ◇ ~ наплакал дым аз; арзымайтуғын, жартысыз, ийт жеп пышықтан қалған.

КОТАНГЕНС м. мат. котангенс.

КОТЁЛ м. 1. қазан; чугунный ~ шойын қазан; паровой ~ пуу қазаны; 2. воен. (полное окружение) қоршау; ◇ общий ~ бир қазаннан тамақ ишну.

КОТЕЛОК м. 1. уменьш. от котёл; 2. (походный) котелок (солдатлардың айтат қүйт ишетугын ыдысы); 3. (головной убор) котелок (қалмақтың бир түри).

КОТЕЛЬНОЙ прил. 1. қазан...; қазан исленетугын; ~ый завод қазан исленетугын завод; ~ое железо қазан темири; 2. в знач. суц. жс. котельная қазан орнатылған жай, қазан туратуғын орын.

КОТЁЛЬЩИК м. қазан устасы.

КОТЁНОК м. пышықтың баласы.

КОТИК м. 1. *уменьш.-ласк. от кот*; 2. теңіз пышығы (теңизде өсетуғын маңлық хәм оның териси).

КОТИҚОВЫЙ прил. теңіз пышығының териснен исленген; ~ый *примьсел* теңіз пышығын аўлау касиби; ~ая шапка теңіз пышығының териснен исленген малақай.

КОТИРОВАТЬ сов. и несов. что, фин. котировкалау, баҳасын анықлау, баҳасын кесиу, нырқын белгилеу (қунлы қағазлардың, шет ел ақшаларының).

КОТИРОВАТЬСЯ несов. 1. фин. (ценить-ся) котировкалануу, баҳасы кесилеу, баҳасы анықлануу, нырқы белгиленуу; 2. фин. (иметь хождение на бирже) баҳалануу; 3. перен. қадірли болуу, ақмийетли болуу.

КОТИРОВКА ж. фин. котировкалау, баҳа кесиу, баҳа белгилеу, нырқ белгилеу.

КОТИРОВОЧНЫЙ прил. фин. котировкалайтуғын, баҳа кесетуғын, баҳа белгилейтуғын; ~ая комиссия баҳа белгилейтуғын комиссия.

КОТИТЬСЯ несов. балалау (о кошке), қозылау (об овце); ылақлау (о козе).

КОТЛЕТКА ж. котлет; мясные ~ы еттен исленген котлеттер; картофельные ~ы картошкадан исленген котлеттер.

КОТЛОВАН м. котлован (қурылыстың нығын салыу ямасы суу сақлау ийын қазылған шұқыр).

КОТЛОВИНА ж. шұқыр, шұқырлық.

КОТОМКА ж. ийин қалта.

КОТОРЫЙ мест. 1. *вопр. қай, қайсысы, неше; ~ый час? саат неше?; в ~ом часу? саат нешеде?; ~ый тебе год? сен нешеге шықтың?; ~ое сегодня число? бүгін айдың нешеси?; ~ый из них? олардың қайсысы?; 2. относ. *ған, *ген, *та, *те, *да, *де; это город, в ~ом прошло моё детство бул меннң балалық шағым өткен қала; я не знаю, в ~ом часу начнётся собрание жыйналыстық саат нешеде басланатуғынын мен билмеймен; 3. неопр. разг. бир неше рет, бир неше сапар, неше жол; ~ый раз я тебе это говорю мен буны саған неше рет айтып отырман.*

КОТТЕДЖ м. коттедж (бир семьяға арналған турақ жай).

КОФЕ м. нескл. 1. (в зёрнах) кофе дәнеси; молотый ~ унталған кофе дәнеси; 2. (напиток) кофе; пить ~ с молоком сүтлеп кофе ишиу, кофени сүтлеп ишиу.

КОФЕЙНИК м. кофейник, кофе қайыпатуғын ыдыс, кофе қайнататуғын чайник.

КОФЕЙНИЦА ж. 1. (коробка для кофе) кофе қутысы; 2. (ручная мельница) кофе майдалағыш.

КОФЕЙНЫЙ прил. 1. кофе..., кофениң; ~ая гүша кофениң қойуу шегиндиси; 2. (о цвете) кофе...; мелле рең, мелле реңли, гүңгирт мелле; тўфли ~ого цвёта кофе реңди тўфли, гүңгирт мелле реңди тўфли; ♦ гадать на ~ой гүще сууға қарап пал ашыу.

КОФЕЙНЯ ж. уст. кофехана.

КОФТА ж. кофта (ҳаяллар кийими).

КОФТОЧКА ж. *уменьш. от кофта.*

КОЧАН м. бир бас, бир түп; ~ капусты капустаның басы, бир түп капуста.

КОЧАННЫЙ прил. бас..., баслы; ~ая капуста баслы капуста.

КОЧЕВАТЬ несов. 1. көшиу, көшип жүриу; 2. перен. разг. көшип жүре беріу, турақламау.

КОЧЁВКА ж. 1. (действие) көшип жүриу; 2. см. *кочёвые* 1.

КОЧЕВНИК м. көшпели, көшип жүриуші.

КОЧЕВ|ОЙ прил. көшпели; ~ые племена көшпели қәуімлер; ~ой образ жизни көшпели турмыс кешириу.

КОЧЕВЬЕ с. 1. (действие) көшиу, көшип жүриу; 2. (стоянка) қоныс, мөкән, журт; 3. (местность) көшип қонатуғын жер.

КОЧЕГАР м. кочегар (пуу қазанына от жағатуғын адам).

КОЧЕГАРКА ж. кочегарка (пуу қазанына от жағатылуғын жер).

КОЧЕНЕ|ТЬ несов. тоңуу, қатып қалуу, музлау; у меня рўки ~ют от холода сууықтан қояларым тоңып баратыр.

КОЧЕРГА ж. темир көсеу.

КОЧЕРЫЖКА ж. капустаның қатты өзегі.

КОЧКА ж. шөпли дөң, дүмpek, дүмпешник.

КОЧКОВАТЫЙ прил. дөңли, дүмпешникли.

КОШАЧ|ИЙ прил. пышық..., пышықтың; пышық териснен исленген; ~ый повадки пышық қызулары; ~ий воротник пышық териснен исленген жаға; ♦ ~ий концерт 1) (завывание котлов) пышықлардың мыяуласуы, пышықлардың мауығыуы; 2) (о нестройном пении и т. п.) ала шауқым, ий шауқым.

КОШЕЛЁК м. хәмриян, хәмриян қалта, шыжлан; ♦ тугой ~ көп ақша; пустой ~ пульсыз, ақшасыз.

КОШЕЛКА ж. разг. себет, корзина.

КОШЕНИЛЬ ж. кошениль (1. зоол. денесинен қызыл бояу алынатуғын жәнликтердің улыўма аты; 2. қызыл бояу).

КОШКА ж. 1. пышық, урғашы пышық; 2. мн. кошкы (обувь с шипами) кошка (уланғы тисли аяқ кийим); 3. тех. темир тырнақ (аяққа байлап телеграф ағашына өрмелейтуғын зат); 4. ист. (плеть) дүрре;

♦ между ними чёрная ~а пробежала олардың оты өре жанбайды; у него ~и на сердце скребут иши ийт жыртықандай, оның тынышы жок; знает ~а, чьё мясо съела! погов. сезикли секирер!; жить как ~а с собакой ийт пенен пышықтай болып жасау, бир-биреуине атарға оғы болмау.

КОШМА ж. кийиз.

КОШМАР м. 1. қорқыншылы жаман түс, бастырылығы; 2. перен. разг. (что-л. тьгостное, ужасное) ең жаман, ең ауыр.

КОШМАРНЫЙ прил. 1. (о сне) қорқыншылы; ~ сон қорқышылы түс; 2. перен. разг. (ужасный, отвратительный) ең жаман, ең ауыр.

кошу 1, косишь и т. д. наст. вр. от *косить* 1.

кошѹ II, косишь и т. д. наст. вр. от косить II.

кошѹсь, косишься и т. д. наст. вр. от коситься.

КОЩЕЙ м. 1. народно-поэт. Кощей (рус халық ертегинде — маңғилик өмир сыры хэм сирқылмайтуғын гэзийне ийеси); Кощей бессмертный өлмейтуғын Кощей; 2. перен. разг. (о том же человеке) арық ғарры.

КОЩУНСТВЕННЫЙ прил. қорлау, қадірлемеу; ~е рэчи қорлап айтылған сөзлер.

КОЩУНСТВО с. 1. (оскорбление религиозной святости) диний әдетлерди қорлаушылық; 2. (оскорбительное отношение к чему-л.) қорлаушылық, қадірлемеушілік.

КОЩУНСТВОВАТЬ несов. 1. (насмехаться над святостью) диний әдетлерди қорлау; 2. (неуважительно относиться к чему-л.) қорлау, қадірлемеу.

КОЭФФИЦИЕНТ м. 1. мат. коэффициент (алгебралық билдириуде көбейткіш сан); 2. коэффициент (физикалық денениң қасиетин анықлайтуғын мұғдар); ~ полезного действия пайдалы хәрекеттиң коэффициентти.

КПСС (Коммунистическая партия Советского Союза) КПСС (Советлер Союзының Коммунистлик партиясы).

КРАБ м. краб, теңиз шаяны.

КРАГИ только мн. краги (1. балтырға кийетугын телетин қоныш; 2. қолқаптың ұзын кең жеңи).

КРАДЕННЫЙ прил. 1. урлап алынған; 2. в знач. сущ. с. краденое собир. урлық, урланған зат.

КРАДУЧИТЬСЯ нареч. жасырын түрде, билинбей, билдирмей, сездирмей.

КРАЕВЁД м. үлкені үйреніуші, үлкені тексеріуші, үлкені изертлеуші, крайды изертлеуші.

КРАЕВЁДЕНИЕ с. үлкені үйреніу, үлкені тексеріу, үлкені изертлеу, крайды үйреніу.

КРАЕВЁДЧЕСКИЙ прил. үлкені үйреніу..., үлкені тексеріу..., үлкені изертлеу..., крайды үйреніу...; ~ музей үлкені үйреніу музейи.

КРАЕВЪЮЙ прил. үлке..., үлкелик; крайлық; ~бй комитёт КПСС КПСС крайлық комитети; ~ая конференция писателі жазыушылардың крайлық конференциясы.

КРАЕУГОЛЬНЫЙ прил. ең керекші, ең әмбиетли, тийкарғы; ~ вопрос тийкарғы мәселе; ~ камень тийкар, негизги пикир.

КРАЕШЕК м. разг. шет; сесть на ~ стула студың шетине отыруу.

КРАЖА ж. урлық, урлау; мелкая ~ майда урлық; ~ со взломом бузып исленген урлық.

КРАЖИ м. 1. ерек, қыр, шет, дөгерек; ~й столá столдың шети; ~я раны жараның дөгереклери; на самом ~ю ең шетте; кнйга лежит на ~ю столá китап столдың шетинде жатырыпты; налить стака́н до ~ёв стаканды ернегине шекем толтырып қуйыу; литься через ~й ернегинен асырылып

төгіліу; по ~ям шетлеринде, шетлери боыыша; я живу́ на ~ю города мен қаланың шетинде тураман; шить через ~й ең шетинен тигиу; передний ~й обороны воен. қорғаныудың алдыңғы шети; 2. (страна, местность) үлке, ел, жақ, бет, жұрт; тёплые ~я жыллы еллер; родной ~й тууылған ел; приезжайте в наши ~я бизиң жаққа да келиңиз; 3. (административно-территориальная единица) край, үлке; Краснодарский ~й Краснодар крайы; ~ из края в ~й ол шетинен бул шетине; конца́-краю нет ушы-қыры жоқ, шегі жоқ; быть на ~ю гибели жүде қауипли жағдайда болыу; на ~ю света барса келмесе, ийт өлген жерде; слышать краём уха шала-шула еситиу, қулағы шалып кетиу; хватить через ~й артық сөйлеу; непочатый ~й басыңнан асады.

КРАЙНЕ нареч. күте, оғада, жүде, дым, дымнан, қатты, қадден зият, ең бир; это ~ необходимо бул күте зөрүр, бул оғада керек; я ~ удивлён мен дымнан хайранман; ~ полезное дело күте пайдалы ис.

КРАЙНИЙ прил. 1. (находящийся на краю) шетки, шеттеги; ~ий дом шеттеги жай; 2. (отдалённый) ұзақ, қашық, алыс; жить на Крайнем Севере Узақ Арқада жасау; 3. (предельный, последний) ақырғы, соңғы, кейинги; ~ий срок соңғы мүддет, соңғы срок; ~ая цена барған бахасы; 4. перен. (исключительный) ең соңғы, барып турған, нағыз; ~ие меры ең соңғы влаждар; в ~ем случае дым болмаса; ~ по ~ей мере хеш болмаса, хеш болмағанда.

КРАЙНОСТЬ ж. 1. (крайняя степень) ең соңғы шек, ең ақырғы, ақырғы шек, ең кейинги, қадден зыят кетиу; впасть в ~ь ең соңғы шекке жетиу, қадден зыят кетиу; 2. уст. (тяжелое положение, нужда) илажсызлық; ~ в ~и ең болмағанда, хеш болмағанда; бросаться из одной ~и в другую өрден ыққа бас уруу.

КРАМОЛА ж. уст. қозғалаң, топалаң, тил бириктириу.

КРАМОЛЬНИК м. уст. қозғалаңшы, топалаңшы.

КРАМОЛЬНЫЙ прил. уст. қозғалаңшы..., топалаңшы...

КРАН I м. кран, шүмек; водопроводный ~ суу ағатуғын кран, суу ағзыу краны; повернуть ~ кранды таулау, кранды бурау.

КРАН II м. тех. кран; подъемный ~ жүк көтеріу краны, көтеретуғын кран; башенный ~ башня краны.

КРАНОВЩИК м. крановщик, краншы.

КРАНОВЩИЦА женск. от. крановщик.

КРАП м. 1. (пятна, брызги) қал, дақ, сепкил; бёлый мрамор с серым крапом сур сепкилли ақ мәрүерт; 2. (расцветка) сепкил рең.

КРАПАТТЬ несов. разг. себелеу, силпилеу, силпилеп жауыу, тамшылау; дождь ~ет жауын силпилеп жауады.

КРАПИВА ж. крапива (өсімлик).

КРАПИВНИЦА ж. 1. зоол. крапивница (зубелектің бир түри); 2. (болезнь) ешек жеми.

КРАПИВНЫЙ прил. крапива...; крапивадан писирилген; ♠ ~ая лихорадка см. крапивница 2.

КРАПИНА, КРАПИНКА ж. қал, дақ, сепкил; галстук с ~ми сепкил нағыслы галстук.

КРАПЛЁНЫЙ прил. карт. белги салып қойылған, белгисі бар.

КРАС||А ж. 1. *уст.* (красота) сулыұлық, шырайлылық; 2. (украшение, слава чего-л.) сымбат, мақтаншы, даңқ, көркемдилік; ~а и гордость науки илимнің сымбаты хәм мақтаншы; ♠ во всей (своей) ~е 1) (во всем великолепии) өзінің пүткіл көркемділігі менен; 2) ирон. (во всей неприглядности) барлық унамсыз жақларынан.

КРАСАВЕЦ м. гөззал, сулыұ, шырайлы; ♠ ~-город сулыұ қала.

КРАСАВИЦА ж. гөззал, сулыұ, шырайлы жанаң, жөннет (қыз, келиншек); ♠ ~-река гөззал дәрйя.

КРАСИВ||ЫЙ прил. 1. гөззал, сулыұ, шырайлы, көркем, жағымлы; ~ый вид сулыұ көриніс; ~ая девушка сулыұ қыз; ~ая музыка жағымлы саз; 2. өрнекли, жақсы, әжайып; ~ый поступок жақсы қыұа; ♠ ~ые слова сырты сулыұ сөзлер.

КРАСИЛЬНЫЙ прил. бояушы, бояйтуғын; ~ цех бояушы цех.

КРАСИЛЬНЯ ж. бояухана.

КРАСИЛЬЩИК м. бояушы, рең беріуши, көкши.

КРАСИТЕ||Ь м. бояу, бояу заты; синтетические ~и синтетикалық бояулар.

КРАСИТЬ|| несов. 1. что бояу, рең беріу; ~ь ткань гезлемени бояу; 2. кого-что (украшать) безеу, пәрдізлау, көркейтіу, жақсартыу; труд ~ человека мийнет адамды көркейтеди.

КРАСИТЬ||СЯ несов. 1. (подвергаться окраске) боялыу; капрон легко ~ся капрон аңсат боялады; 2. разг. (пачкаться) боялыу, бояу жуқтырыу; эта материя сильно ~ся бул бояу алғыш гезлемі; 3. (подкрашивать волосы, лицо, губы) бояныу, пәрдізлануу.

КРАСК||А I ж. 1. бояу, рең; масляная ~а майлы бояу; акварельная ~а акварель бояуы; 2. мн. краски (тон, колорит) рең, түс, түр; весёлые ~и пейзаж пейзаждың жайнаған реңділігі; 3. мн. краски перен. сұұретлеу, баянат; рассказать в ярких ~ах айқын сұұретлеп көрсетіу; ♠ вогнать кого-л. в ~у бирейдің жүзін қызартыу; ~а бросилась ему в лицо ол қып-қызыл болды, ол қызарып кетти; ~а сошла с его лица оның бетинен қаны қашты, ол бозарды да қалды; сгущать ~и қопсытып айтыу, арттырып көрсетіу; не жалеть красок сөзді аямау.

КРАСК||А II ж. (действие) боятыу, рең бергізіу; отдать что-л. в ~у бир нәрсени боямаға беріу.

КРАСН||Е||ТЬ несов. 1. (становиться красным) қызарыу, қызара баслау; вишня уже ~ет шийе қызара баслапты, шийе қызарып киятыр; 2. қызарыу; ~ть от стыда уялғаннан қызарыу; от мороза руки ~ют аяздан қоллар қызарады; 3. перен. (стыдиться) уялыу; мне пришлось за него ~ть ол ушын мен уялып кеттім, ол ушын мен

уяты болдым; 4. (видеться — о красном) қызарып көрініу.

КРАСН||Е||ТЬСЯ несов. см. краснеть 4.

КРАСНО- қоспа сөзлердің, маниші бойынша «қызыл» дегенге туұра келетуғын биринші бөлегі, мыс.: красноглазый қызыл көз.

КРАСНОАРМЕ||ЕЦ м. қызыл әскер.

КРАСНОАРМЕЙС||КИЙ прил. қызыл әскер...; ~ая песья қызыл әскер қосығы.

КРАСНОБА||Й м. разг. қурғақ сөзлі адам, шешен, сөз тапқыш адам.

КРАСНОБА||ЙСТВО с. разг. қурғақ сөзділік, шешендік, сөз тапқышлық.

КРАСНОГВАРД||ЕЦ м. ист. қызыл гвардияшы.

КРАСНОГВАРДЕЙС||КИЙ прил. ист. қызыл гвардия..., қызыл гвардиялық.

КРАСНОДЕРЕ||ВЕЦ м. ағаш устасы.

КРАСНОЗАМ||ЕННЫЙ прил. қызыл байрақлы; ~ завод қызыл байрақлы завод.

КРАСНОКОЖ||И||Й прил. 1. (с красной кожей) қызыл денели, қызыл реңлі; 2. қызыл денели; ~е племена қызыл денели көуимлер; 3. в знач. суц. мн. краснокожие (индейцы) қызыл денели.

КРАСНОЛО||ЕСЬЕ с. ийне жапырақлы тоғай.

КРАСНОРЕЧИ||ВОСТЬ ж. шешендік, дилуарлық, сөзге шеберлік.

КРАСНОРЕЧИ||ВЫЙ прил. 1. шешен, дилуар, сөзге шебер; ~ оратор сөзге шебер оратор, шешен оратор; 2. перен. айқын, анық, ашық, түсінікли, түсінерлік; ~ факт айқын факт; ~ взгляд анық көз қарас.

КРАСНОРЕЧИ||Е с. шешендік, дилуарлық, сөзге шеберлік, шебер сөзділік.

КРАСНОТА ж. 1. қызыллық; ~ лица бетнің қызыллығы; 2. (болезненное покраснение) ауырып қызарыу; ~ в горле тамақтың ауырып қызарыуы.

КРАСНОТА||Л м. бот. қызыл тал.

КРАСНОФЛОТ||ЕЦ м. қызыл флотшы.

КРАСНОФЛОТС||КИЙ прил. қызыл флотшы...

КРАСНОЩЕ||КИЙ прил. қызыл жүзлі, қызыл шырайлы, қызыл бетлі, екі бетінің қаны тамған.

КРАСНУ||ХА ж. мед. қызылаша, ешек жеми.

КРАСН||ЫЙ прил. 1. қызыл; ~ое знамя қызыл байрақ; 2. в знач. суц. мн. красные қызыллар; ♠ Красная Армия Қызыл Армия; Красная Гвардия ист. Қызыл Гвардия; Красный Крест Қызыл Крест; ~ый уголок қызыл мүйеш; ~ая икра қызыл ууыдырлық; ~ая строка абзацтың биринші қатары; проходить ~ой нитью айқын көрініу, ашық көрініу; анық болып өтіу (пикир, ой туұралы); ~ое дерево қызыл ағаш; ~ая рыба қызыл балық; ~ая цена ең жоқары баға, баханың барған басы; этому ~ая цена три рубля буның ең барған бақасы үш сом; для ~ого слова сулыұ сөз ушын; ~ая девица народно-поэт. сулыұ қыз, гөззал қыз, пәризат; ~ое солнышко народно-поэт. жайнаған күн, нурлы күн; лето ~ое народно-поэт. жайнаған жаз.

КРАСОВА||ТЬСЯ несов. 1. разг. (видеться) көрініу; 2. (выделяться красотой)

шырайлы болып көриниү, көрикли көриниү, сулыу көриниү; 3. (любоваться собой) өзін көрсетиү, көзге түсиү.

КРАСОТ||**А** ж. 1. гөззаллық, сулыулық, көркемлик, көрклилик, шырайлылық; отлнчатысь ~бй сулыулығы менен көзге түсиү; 2. мн. красоты сулыулық, гөззаллық, көркемлик; красоты природы тәбийгатын көркемдилги.

КРАСОТКА ж. прост. гөззал, сулыу.

КРАСОЧНОСТЬ ж. 1. реңдilik, боялганлық, бояу менен салынганлық; 2. перен. (яркость, выразительность) айқынлық, түсиниклик.

КРАСОЧН||**ЫЙ** прил. 1. бояу..., рең...; ~ая ярмышленность бояу санааты; 2. перен. (яркий, выразительный) ашық, айқын, түсинikli; ~ый язык түсинikli тил.

КРАСТЬ несов. кого-что урлау.

КРАСТЬСЯ несов. билдирмей келиү, жасырынып барыу (о людях); сездирмей барыу (о животных).

КРАСЯЩИ||**Й** 1. прич. от красить; 2. прил. бойтуғын, реңлейтуғын, бояғын; ~е вещества бояу затлары, реңлейтуғын затлар.

КРАТ: во сто крат жүз есе, жүз мәртебе.

КРАТЕР м. кратер (жанар таудың төбесиндеги лава атлығын шығатуғын шұқыр).

КРАТК||**ИЙ** прил. 1. қысқа, қысқаша, жақын, келте; ~ий разговор қысқа гүррин; ~ое изложение қысқаша баян; 2. (сжатый) қысқаша; ~ий курс лекций лекциялардың қысқаша курсы; 3. лингв. қысқа; ~ие гласные қысқа дауыссыздар; ◇ «я» ~ое қысқа «и» сеси; в ~их словах қысқасын айтқанда; быть ~им қысқа сөйлеу, аз сөйлеу.

КРАТКОВРЕМЕННОСТЬ ж. қысқа уақыттылық, аз уақыттылық.

КРАТКОВРЕМЕННЫЙ прил. қысқа уақытты, аз уақытты.

КРАТКОСРОЧНОСТЬ ж. қысқа мәулетlilik, қысқа мүддетlilik, қысқа срокlilik.

КРАТКОСРОЧН||**ЫЙ** прил. қысқа мәулетли, қысқа мүддетли, қысқа срокли; ~е курсы қысқа мүддетли курслар; ~й отпуск қысқа мүддетли отпук.

КРАТКОСТЬ ж. қысқалық, келтелик.

КРАТНОСТЬ ж. мат. қалдықсыз бөлинушиллик.

КРАТН||**ЫЙ** прил. мат. 1. қалдықсыз бөлінетугын, қалдықсыз бөлинуиши; дөвьят — число ~ое трём тоғыз — үшке қалдықсыз бөлинетугын сан; 2. в знач. суц. с. кратное ортақ бөлинуиши.

*кратный доспа сөзлердиң есе, мәртебе деген мәнилерди билдиретугын екінши бөлеги, мыс.: двукратный еки мәртебе.

КРАТЧАЙШИЙ превосход. ст. от прил. краткий ең қысқа, аз, төте, келте, ең жақын; ~ путь ең жақын жол; ~ срок ең қысқа мүддет.

КРАХ м. қурыу, жарлы түсиу, иси оңбай қалыу; потерпеть ~ жарлы түсиу.

КРАХМАЛ м. крахмал.

КРАХМАЛИСТЫЙ прил. крахмаллы.

КРАХМАЛИТЬ несов. что крахмаллау; ~ бельё иш кийимлерди крахмаллау.

КРАХМАЛЬНЫЙ прил. 1. крахмал..., крахмаллы; ~ завод крахмал заводу; 2. (накрахмаленный) крахмалланған; ~ воротничок крахмалланған жаға.

КРАШЕ сравнит. ст. от прил. красивый и нареч. красиво сулыуырақ, көркемирек, жақсырақ.

КРАШЕНИЕ с. бояу, реңлеу, сырлау.

КРАШЕН||**ЫЙ** прил. боялған, рең берилген, сырланған; ~ая ткань боялған гөзлеме; ~ый пол боялған пол.

КРАЮХА ж. прост. үзкен бир бөлек нан.

КРАЮШКА ж. уменьш. от краюха.

КРЕВЕТКА ж. креветка (теңиз шаяны).

КРЕДИТ м. 1. кредит, қарыз, несийе; долгосрочный ~ узак мүддетли кредит; открьть ~ предприятие қарханаға кредитке пул берюу; купить что-л. в ~ кредитке алыу; 2. мн. кредиты (ассигнования) қаржы; ~ы на народное образование халық билдирюу исине арналған қаржы.

КРЕДИТН||**ЫЙ** прил. кредитлик...; ~е операции кредитлик жумыслар; ◇ ~ий билет уст. кредитлик билет.

КРЕДИТОВАТЬ сов. и несов. кого-что кредитлеу, кредит берюу, қарыз берюу; ~ строительство қурылысқа кредит берюу, қурылысты кредитлеу.

КРЕДИТОВАТЬСЯ сов. и несов. фин. кредитленюу, қарызға алынуу, несийеге алынуу.

КРЕДИТОР м. кредитор, қарызға ақша берюиши, қарыз берюиши.

КРЕДИТОРС||**КИЙ** прил. кредиторлық; ~ая задолженность кредиторлық қарыз.

КРЕДИТОСПОСОБНОСТЬ ж. қарызды өтеуге шамасы келетуғынлық, қарызын төлеуге уқыптылық.

КРЕДИТОСПОСОБНЫЙ прил. қарызды өтеуге шамасы келетуғын, қарызды төлеуге уқыпты.

КРЕДО с. нескл. кредо, исеним, көз қарас; научное ~ илимий кредо; изложить своё ~ өзиниң көз қарасын баянлау.

КРЕЙСЕР м. крейсер (үлкен әскерий кеме).

КРЕЙСЕРСКИЙ прил. крейсер..., крейсерлик.

КРЕЙСИРОВАТЬ несов. 1. (плавать по определённом маршруту) қатнау, жүрип турыу (еки араға); 2. воен. (нести дозорную службу на воде) бақылау, барлау, сақшылау.

КРЕМ м. 1. крем (қаймақтан, сүттен, майдан ғам т. б. исленген мазалы зат); торт с кремом кремли торт; 2. (косметическая мазь) крем, май, бет май; ~ для рук қолды майлау майы; 3. (сапозный) етик май.

КРЕМАТОРИЙ м. крематорий (өлик өртелетугын жай).

КРЕМАЦИОН||**НЫЙ** прил. кремация..., өлик өртеуге арналған; өлик өртелетугын; ~ая печь өлик өртелетугын печь.

КРЕМАЦИЯ ж. кремация (жоқары температуралы пецьте өликті өртеу иси).

КРЕМЕНЬ м. 1. (минерал) шақмақ тас; 2. перен. (о человеке) қатты минезли адам.

КРЕМЛЁВСКИЙ прил. кремль...

КРЕМЛЪ м. кремль (бурнынғы рус қалаларында қала ишиндеги қорған); **Москóвский Кремль** Москва Кремли.

КРЕМНЁВЫЙ прил. 1. шақмақ тас...; шақмақ тастан исленген; ~ые орудия шақмақ тастан исленген қураллар; 2. действующий при помощи кремня) шақмақлы, шақмақ тас пенен жанатуғын; ~ое ружьё шақмақ тас пенен атылатуғын мылтық; 3. перен. (твёрдый, непреклонный) қатты мннезлі, қайтпас.

КРЕМНЕЗЁМ м. кремнезём (кремнийдің қос окисиниң ески аты).

КРЕМНИЙ м. кремний (химиялық элемент).

КРЕМНИСТЫЙ I прил. (каменистый) таслы, тас төселген.

КРЕМНИСТЫЙ II прил. 1. кремнийли, кремний бар; ~е соединения кремнийли бирикпелер; 2. (состоящий из кремнезёма) кремнезём..., кремнезёмнан ибарат.

КРЕМОВЫЙ прил. 1. кремли; ~ое пирожное кремли пирожное; 2. (о цвете) сарғыт, мелле.

КРЕН м. бир қапталға қыйсайыу, бир қапталға ауыу (кеме ямаса самолёт қаққында); дать ~ влево шеп қапталға қыйсайыу.

КРЕНДЕЛЬ м. крендель (булканың бир түри).

КРЕНИТЬ || **в** несов. что қыйсайыу, аұдырыу; сильный ветер ~ лодку күшли самал қайықты қыйсайытады.

КРЕНИТЬСЯ несов. қыйсайыу, аұдыу (кеме хам самолёт қаққында).

КРЕОЗÓТ м. хим. креозот (ағаштан ямаса тас көмірден алынатуғын май).

КРЕОЗОТОВЫЙ прил. хим. креозот..., креозотлы.

КРЕÓЛ м. 1. креол (Латин Америкасындағы испан хам португал колонизаторларының ағладлары); 2. (человек от смешанного брака) коспақ адам.

КРЕП м. 1. крен (жипек ямаса жүн гезлемениң бир түри); 2. креп (майда етип бүкленген қара гезлеме, соннан исленген лента); траурный ~ аза кренп.

КРЕП- бир қатар жипек гезлемелердің атларының биринши бөлеги, мыс. креп-сатин креп сатин.

КРЕПДЕШЫН м. крепдешин.

КРЕПДЕШЫНОВЫЙ прил. крепдешин...; крепдешиннен тигилген; ~ое платье крепдешин көйлек.

КРЕПЕЖНЫЙ прил. тиреуиш..., тирепберди; ~ лес тиреуиш болатуғын ағаш.

КРЕПИЛЫЩИК м. тиреуишши, тирепберди қойыушы (шахталарда).

КРЕПИТЕЛЬНЫЙ прил. 1. тех. беркитиу...; тирейтуғын, тирепберди қоятуғын; ~ые работы беркитиу жұмыслары; 2. мед. иш тыятуғын; ~ое средство иш тыятуғын дәри.

КРЕПИТЬ несов. что 1. беккемлеу, беркитиу, тиреу қойыу; ~ лесá на стройке ғурылыс тирепбердилерин беркитиу; 2. перен. күшейтиу, беккемлеу; ~ связь науки с производством илиминиң өндирис пенен байланысын күшейтиу; ~ лагерь мира

парахатшылық лагерин беккемлеу; ~ оборону страны еддиң қорғаныуын беккемлеу; 3. мор., ав. (закрепляют) бекитип қойыу, қатайтып беккемлеп қойыу, қатайтып беркитиу; ~ парусá желқомды бекитип қойыу; 4. мед. қаталлатыу, тыйыу (ишти).

КРЕПИТЬСЯ несов. беккем болыу, беккемлениу, шыдау, шыдамлы болыу, төзну, төзимли болыу, сабырлы болыу; **крепиться!** сабырлы болыңыз!, шыдамлы болыңыз!

КРЕПКО || **ИЙ** прил. 1. (твёрдый, прочный) қатты, беккем, қууатлы, шыйрақ, муқыят, мықлы, берик; ~ое дерево қатты ағаш; ~ая ткань беккем шыт; ~ая нитка мықлы сабақ; 2. (здоровый) сау саламат, күшли, қууатлы, ғайратлы, тандар, беккем, нық, ден саулығы күшли; ~ий ребёнок ден саулығы күшли бала, нық бала; ~ие нервы беккем нервлар; ~ий организм күшли организм, сау организм; 3. (большой, сильный) қатты, күшли, өткир; ~ий мороз күшли сууық, өткир аяз; 4. (насыщенный) қойыу, күшли, ашшы, өткир; ~ий чай ашшы чай; ~ий ўкусс күшли сирке, өткир сирке; ~ое вино күшли вино; ~ий табак ашшы темеки; 5. перен. (стойкий, непоколебимый) берк шыдамлы, турақлы; ◇ ~ий сон қатты уйқы, шынт уйқы; ~ое словцо жаман сөз, сегип сөйлеген сөз; ~ий нá ухо герец, саұыр қулақ, саңырау.

КРЕПКО нареч. 1. қатты, беккем, нық, мықлы; ықласланып; ~ пожать руку қолды қатты қысыу; ~ поцеловать ықласланып қатты сүйиу; ~ спать қатты уйқылау; 2. перен. беккем, қайтпай; ~ стоять за свой убеждение өз исениминде беккем турыу; ◇ ~-накрепко 1) (очень сильно) беккемнен-беккем, әбден, мейтиндей; 2) (очень строго) қатты түрде; ~-накрепко наказать қатты түрде тапсырыу.

КРЕПКОГОЛОВЫЙ прил. см. крепколобый.

КРЕПКОЛОБЫЙ прил. разг. ақмақ, ақылсыз.

КРЕПЛЕНИИ || **Е** с. 1. (действие) беркитиу, бекитиу; ~е свай сваяларды беркитиу; 2. (приспособление) аяқ бау, илдирип; ~я у лыж лыжалардың аяқ баулары; 3. горн. тирепберди (шахтаның ишин қулайдан, унырайдан сақланыу ишин тахта хам ағаш пенен тиреп беркитиу); рудничные ~я рудник тирепбердилери.

КРЕПНУТЬ несов. беккемлениу, нығайыу, қууатланыу, күшейиу, саламатланыу, шынығыу, халлениу.

КРЕПОВЫЙ прил. креп...; крептен исленген.

КРЕПОСТНИК м. ист. крепостник (крепостнойлық хуқуқты жақлаушы адам).

КРЕПОСТНИЧЕСКИЙ прил. ист. крепостной..., крепостнойлық; ~е взгляды крепостнойлық көз қараслар.

КРЕПОСТНОЧЕСТВО с. ист. крепостнойлық, крепостнойлық правоға тийкарланған.

КРЕПОСТНО || **ИЙ** I прил. ист. 1. крепостной, крепостнойлық; ~е право крепостной

мадук, крепостнойлық право; ~й труд крепостной мийнет; 2. в знач. суц. м. крепостной и жс. крепостная крепостной, крепостной дийхан.

КРЕПОСТНОЙ II прил. қорған..., қорғаның; ~бе стёны қорған дийуаллары; ~бе ворота қорған дәуазалары.

КРЕПОСТЬ I жс. 1. (твёрдость, прочность) қаттылық, бекем, бекемлик, муқиятылық, мықлылық, нықлық, берк-лик; ~кámня тастың қаттылығы; 2. (сила) тұрақтылық, күшшилик; ~дұха рухшылық, рухтың күшшилигі; ~характера шыншын тұрақтылығы; 3. (степень насыщенности) күшшилик, ашшылық, өткірлік; ~внiя виноның күшшилигі; ~чáя чайдың ашшылығы.

КРЕПОСТЬ II жс. қорған, беркинис; бсiдiа ~н қорғанды қамалау.

КРЕПОСТЬ III жс. ист. ийелик докумен-тi, ийелик құжжети; кúпчая ~ ийелик қағаз, сатыу қағаз.

КРЕПЧА IIТв несов. күш алыу, кууатла-ныу, шыныға баслау, күшейну, күшлену; мороз ~ет сууық күшейди.

КРЕПЫШ м. разг. шымыры, берк адам, дұрыжым.

КРЕСЛО с. кресло, үлкен жумсақ стул.
КРЕСТ м. 1. атаңақ; 2. (молитвенный жест) шоқынды белгис; 3. (орден) атаңақ; георгиевский ~ ист. Георгий атаңағы; 4. в знач. нареч. крестом атаңақшала; вшчивáть ~ом атаңақшалап тигиу; ♠ Об-щество Красного Креста и Красного Полу-месяца Кызыл Крест хэм Кызыл Ярым Ай Жемийети; поставитъ ~ на чём-л. бир нар-седей үмит үзю; ~накрест айқастырып, атаңақ тұринде.

КРЕСТЕЦ м. анат. сегиз көз, қуйымшақ.

КРЕСТНЫ мн. рел. шоқындырыу көде-си (обряд); шоқындырыу байрамы (приз-днество).

КРЕСТИТЬ рел. 1. сов. и несов. кого (со-вершать обряд крещения) шоқындырыу; 2. несов. кого-что (делать знак креста) қол менен шоқынды белгисин ислеу; 3. не-сов. кого (быть крестным отцом или крест-ной матерью) шоқындырған, ат қойған, әкеси я анасы болыу.

КРЕСТИТЬСЯ рел. 1. сов. и несов. (при-нять христианство) христиан динне ки-риу; 2. несов. (осенять себя знаком креста) шоқынды.

КРЕСТНИК м. крестник (христиан дини-не киргизилген бала, шоқындырылған бала).

КРЕСТНИЦА женск. от крестник.

КРЕСТНЫЙ прил. рел. крестли.

КРЕСТНЫЙ прил. рел. 1. ат қойған; ~ый отец ат қойған; ~ая мать ат қойған шеше; ~ый сын см. крестник; ~ая дочь см. крестница; 2. в знач. суц. м. крестный см. крестный отец и жс. крестная см. крест-ная мать.

КРЕСТОВИДНЫЙ прил. атаңақ сыяқлы, атаңаққа ұқсаған.

КРЕСТОВИК м. зоол. ала өрмекши.

КРЕСТОВИНА жс. 1. атаңақлап исленген табан ағаш; ~ для ёлка ёлка ушын атаңақ-лап исленген табан ағаш; 2. ж.-д. кресто-

вина, өткерме (рельслерди бир жолдан екін-ши жолға өткеруу ушын тетик).

КРЕСТОВЫЙ прил.: ~е походы ист. крестли походлар (XI—XIII әсирлерде рыцарьлардың атланғыслары).

КРЕСТОВОЕЦ м. ист. крестли поход-қа қатнасушы.

КРЕСТОБРАЗНЫЙ прил. см. кресто-видный.

КРЕСТЦОВЫЙ прил. анат. сегиз көз..., қуйымшақ; ~е позвонки сегиз көз омырт-қасы, зигирик.

КРЕСТЬЯНИН м. дийхан.

КРЕСТЬЯНСКИЙ прил. дийхан...; ~ое хозяйство дийхан жошалығы; ~ий двор дийхан хәулиси; ~ие восстания дийхан-лар көтерилсн.

КРЕСТЬЯНСТВО с. 1. собир. дийханлар; колхозное ~ колхозшы дийханлар; 2. обл. (крестьянский труд, земледелие) дийхан-шылық; заниматься ~м дийханшылық пен-ен шуғыланыу.

КРЕТИН м. 1. (страдающий кретиниз-мом) кретинизм менен ауырыушы адам; 2. бран. кретин, меңиреу.

КРЕТИНИЗМ м. 1. мед. кретинизм, меңи-реулик (ақылға зыян ететугын ауырыу); 2. перен. (тупоумие, тупость) ақылы кем-лик, бийпәмлик.

КРЕТИНКА женск. от кретин.

КРЕЧЕТ м. лашын.

КРЕЩЕНИЕ с. шоқындырыу (христиан динне киргизуу әдети); ♠ боевое ~ 1) (первое участие в бою) сауашқа биринши қатнасу; 2) (первое серьёзное испытание) бир әхмийетли иске биринши қатнасу.

КРИВДА жс. народно-поэт. надурис, жал-ған, өтирик.

КРИВИЗНА жс. 1. (искривлённость) қый-сайғанлық, қыйсықлық, ийреклик; 2. (ис-кривлённое место) қыйсайған жер, қыйсық жер, ийрек жер.

КРИВИТЬ несов. что қыйсайтыу, майыс-тырыу; жыйырыу (лицо); ♠ ~ душой еки жүзшлик етиу.

КРИВИТЬСЯ несов. қыйсайыу, майысыу; жыйырыу (о лице).

КРИВЛЯКА м. и жс. разг. назлы, кербаз, қылмыцлаған, қылтыцлаған.

КРИВЛЯНЬЕ с. разг. назланыу, кербаз-ланыу, қылмыцлау, қылтыцлау.

КРИВЛЯТЬСЯ несов. разг. назланыу, кербазланыу, қылмыцланыу, қылтыцланыу.

КРИВО нареч. қыйсық, ийрек; ♠ ~ улыб-нұтьса өтириктен күлиу, жорта күлим-сиреу.

КРИВО қоспа сөзлердиң «қыйсық» деген мәнисин билдиретугын биринши белеги. мыс.: криволапный қыйсық аяқ.

КРИВОБОКИЙ прил. бели қыйсық, қый-сық белли, бураң.

КРИВОДУШНЫЙ прил. қасийетсиз, қа-рам пикир, жөдигей, жүзеки.

КРИВ II прил. 1. (изогнутый, переко-шенный) қыйсық, қыйсайған, иймек, ий-мейген, ийилген, бүгилген; ~ая линия қыйсық сызық; ~ая доска қыйсық тахта; 2. в знач. суц. жс. кривая мат. қыйсық сызық, ийрек сызық; провостъ ~ую қыйсық

сызық өткеріу; 3. *в знач. суц. ж.* кривая сынық сызық; ~ая температуры ийрек сызық пенен көрсетилген температура; 4. *разг. (одноглазый)* жалғыз көзлі, бир көзлі; 5. *в знач. суц. м.* кривой и *ж.* кривая (*о человеке*) жалғыз көзлі, бир көзлі адам; ◇ ~бе зёркало қыйсық айна; ~ая улыбка өтири күлімсіреу; жорта күлімсіреу; на ~ой не объёдеши алдай алмайсаң; ~ая вывезет тәуекел етсең бир нәрсе болар.

КРИВОЛИНЕЙНЫЙ *прил. мат.* қыйсық сызықлы, ийрек сызықлы.

КРИВОНОГИЙ *прил.* қыйсық аяқ, маймақ, маймақ аяқ.

КРИВОНОСЫЙ *прил.* қыйсық мурын.

КРИВОРОТЫЙ *прил.* қыйсық ауыз.

КРИВОТОЛКЙ *только мн. разг.* есек сөзлер, есек сөз, мыш-мыш сөзлер.

КРИВОШИП *м. тех.* кривошип (*механизмнің бөлесі*).

КРИЗИС *м. 1. мед.* ауыр мәхәл; қәуіп-ли ұақыт; дағдарыс; ауырудың мәурити; *у больногo* ~ миновал наұқастың ауыр мәхәли өтті; 2. *ж.* кризис (*санаат дағдарысы*); *промышленный* ~ санаат кризиси; ◇ *правительственный* ~ хукимет кризиси.

КРИК *м. сес.* бақырыс, қышқырыу, шауқым, қатты дауыс; ◇ ~ души жан толасқан ашшы дауыс.

КРИКЛИВОСТЬ *ж.* 1. бақырауықлық, шауқымшылық, шәккилдеклик; 2. *перен.* көзге түсерлик, көзге түскишлик, көзге илинерлик.

КРИКЛИВЫЙ *прил. 1.* (*громкий, резкий*) бақырауық, шауқымшыл, өткір, шәккилдек; ~ голос өткір дауыс; 2. бақырауық, жылауық, шарбая; ~ ребёнок жылауық бала; 3. *перен.* көзге түскиш, көзге илинғиш, көзге түсерлик, көзге көрнерлик; ~ наряд көзге түсерлик кийим, көзге илинерлик безену.

КРИКНУТЬ *сов. и однокр. на кого-что и без доп.* бақырып жиберу, қышқырып жиберу, қыйғырыу, шақырып жиберу, дауыслап жиберу.

КРИКУН *м. разг. 1.* бақырауық, шауқымшыл, жанжелкеш; 2. *перен.* сөзпараз.

КРИКУНЬЯ *женск. от крикун.*

КРИМИНАЛ *м.* жинаятшылық, жинаят. **КРИМИНАЛИСТ** *м.* криминалист (*криминалистика қәнигесі*).

КРИМИНАЛИСТИКА *ж.* юр. криминалистика (*жинаятты тексеруидиң усылын, тактикасын жәм техникасын изертлейтуғын юристлик дисциплина*).

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИЙ *прил.* криминалистика..., криминалистикалық; ~ая экспертиза криминалистикалық экспертиза.

КРИМИНАЛЬНЫЙ *прил.* криминал, қылмыс, жинаят..., жинаятлы; ~ случай жинаятлы жағдай.

КРИМИНОЛОГИЯ *ж.* криминология (*жинаятшылықты социальлық қубылыс сыпатында изертлейтуғын илим*).

КРИНКА *ж.* гүзе; ~ молоко бир гүзе сүт.

КРИПТОГРАММА *ж.* криптограмма (*криптографияның усылдарының бирейи менен жазылған жазыу*).

КРИПТОГРАФИЯ *ж.* криптография (*тек сырын билетуғынлар ғана түсинетуғын жазыу*).

КРИСТАЛЛ *м.* кристалл.

КРИСТАЛЛИЗАЦИЯ *ж.* кристаллизация (*заттың кристалдық жағдайға өтијуі*).

КРИСТАЛЛИЗОВАТЬ *сов. и несов.* что кристаллизациялау.

КРИСТАЛЛИЗОВАТЬСЯ *сов. и несов.* кристалллану, кристаллға айлану.

КРИСТАЛЛИЧЕСКИЙ *прил.* кристалл..., кристаллық; ~ая форма кристалл формасындағы.

КРИСТАЛЛОГРАФИЧЕСКИЙ *прил.* кристаллографиялық.

КРИСТАЛЛОГРАФИЯ *ж.* кристаллография (*кристаллдың дүзилиси жәм қасиетлери хаққындағы илим*).

КРИСТАЛЬНЫЙ *прил. 1.* кристалл...; ~ая форма кристалл формасы; 2. *перен. (светлый, прозрачный)* таза, гиртсиз, тынық, анық, кирсиз, гиртсиз; ~ая вода таза су; 3. *перен. (о человеке)* минсиз.

КРИТЕРИЙ *м.* критерий, өлшем, белги; *служить* ~ем белгиси болыу; ~и истины *филос.* хақайқатлықтың белгиси.

КРИТИК *м.* критик, сыншы; *литературный* ~ әдебий критик, әдебиат сыншысы.

КРИТИКА *ж. 1.* (*обсуждение, разбор*) критика, сын; *развернуть* ~у критиканы ен жайдыру; 2. (*литературный жанр*) критика; *литературная* ~а әдебиат критикасы; ◇ *не выдерживает* ~и, *ниже всякой критики* гәп өтиуге де турмайтуғын, дәртке асайтуғын.

КРИТИКАН *м.* критикан, қыйқым сыншы.

КРИТИКАНСТВО *с.* критиканшылық, қыйқым сыншылық.

КРИТИКАНСТВОВАТЬ *несов.* критиканшылық өтиу, қыйқым сыншылық өтиу.

КРИТИКОВАТЬ *несов.* *кого-что* критикалау, критика өтиу, сын берну.

КРИТИЧЕСКИЙ *нареч.* критика, критикалық, сын көз бенен; *отнестись к чему-л.* ~ бир нәрсеге сын көз бенен қарау.

КРИТИЧЕСКИЙ I *прил. 1.* (*содержащий критику*) критикалық, сын, сынлық; ~ая статья критикалық мақала; 2. критикашы, критикаға уқыпты, сыншыл; ~ий ум сын көзбенен қарайтуғын ақыл.

КРИТИЧЕСКИЙ II *прил. 1.* (*переломный*) қорқынышлы, қәуіпpli; ~ий возраст қәуіпpli жас; ~ий момент боя сауаштын ауыр моменті; 2. *перен. (трудный, опасный)* күте қыйыш, күте ауыр; ~ое положение күте қыйын жағдай; ◇ ~ое состояние *вещества физ.* заттың критикалық жағдай; ~ая температура критикалық температура.

КРИЧАТЬ *несов. 1.* бақырыу, дауыслау, қышқырыу; ~ать от боли ауыруға шыдамай бақырыу; 2. (*громко говорить*) қатты сөйлеу, бақырып сөйлеу, жекиринип сөйлеу; не ~и, *говорить тихо* бақырма, әстен сөйле; 3. *на кого-то (бранить)* кейну, урсыу, сөгну, жекиринну; 4. *о ком-чем, разг. (много говорит)* шауқым салыу, шуулау; *об этом событии* ~али все газеты бул ұақыя тууралы барлық газеталар шауқым салды.

КРИЧАЩИЙ 1. *прил. от кричати*; 2. *прил. см. крикливый* 3.

КРОВ м. 1. *уст. (крыша)* үшек, жайдың төбеси; 2. *(жиллице)* үй, жай, пана, бас-пана, мекен; *остаться без крова* үйсиз-жайсыз қалыу, панасыз қалыу.

КРОВАВ|ЫЙ *прил.* 1. қанлы; ~ое пятно қанның дағы; 2. *(кровополитный)* қанлы, қан төгіспе, қан төгілген; ~ая битва қан төгіспе сауаш; $\diamond$ **Крoвaвoе** воскресенье *ист.* Қанлы екшемби; *плакать ~ыми слезами* көзіннен жас сорғалап қатты жылау; до ~ого по́та халдан кеткенше.

КРОВАТКА ж. кровать, кишкене бала кровати.

КРОВАТЬ ж. кровать, көт; *односальная* ~ бир адамдық кровать; *лечь в ~ кровать* қа жатыу.

КРОВЕ $\neq$ *қоспа сөзлердің «қан» деген мәнісін көрсететұғын биринши бөлеги, мыс.: кровенаполнение* қан толтырыу.

КРОВЕЛЫН|ЫЙ *прил.* жабатуғын, бастыратуғын, төбеге жабатуғын; ~ое железо жайдық төбесін бастыратуғын қаңылтыр.

КРОВЕЛЬЩИК м. жайдың төбесін бастырыушы, жай төбесін қаңылтыр менен бастырыушы.

КРОВЕНОСНЫ|Й *прил.* қан жүргизгич, қан жүретуғын, қан...; ~е сосуды қан жүргизуі тамырлары, қан жүретуғын тамырлар, қан тамырлары.

КРОВИНК|А ж. *разг.* бир тамшы қан; *ни ~и в лице* бетінде бир тамшы да қаны жоқ.

КРОВА|Я ж. төбе, үшек, бастырма, баспана; $\diamond$ *жить с кем-л. под одной ~ей* бир үйде бирге турыу.

КРОВН|ЫЙ *прил.* 1. *(родной по крови)* қанлас, қаналас, бир туысқан; ~ое родство бир туысқан; 2. *перен. (насуцный)* тийкаргы, негизги, ийгиликли, ең керекли, түпкиликян; ~ые интересы народа халықтың ийгиликли мәллери; 3. *перен. (прочный, неразрывный)* берик, бузылмас; ~ая связь с народом халық пенен бузылмас байланыс; 4. *(породистый, чистокровный)* қасыл туқым; ~ый рысак қасыл туқым ат; $\diamond$ ~ая обида қатты өкпе, қатты гийне; ~ый враг атайы душпан, атайы жауыз; ~ая месья қаңға қаң алыу, қанлы өш.

КРОВО $\neq$ *қоспа сөзлердің мәнісін бойынша «қан» деген сөзди билдиретұғын биринши бөлеги, мыс.: кровопотеря* қансырау.

КРОВОЖАДНОСТЬ ж. жыртқышылық, қанхорлық, қан қумарлық, залымлық.

КРОВОЖАДНЫЙ *прил.* жыртқыш, қанхор, қан қумар, қан ишер, қанлы ауыз, залым.

КРОВОИЗЛИЯНИЕ с. *мед.* қан қуйылыу, қан кетиу; ~ в мозг мийге қан қуйылыу.

КРОВООБРАЩЕНИЕ с. қан айланысы, қан айланыу, қан жүриуі, қан таралыуы; *правильное ~* қанның дұрыс айланыуы.

КРОВООСТАНАВЛИВАЮЩ|ИЙ *прил.* қан тоқтатыушы, қан тыйыушы; ~ее средство қан тоқтатыушы зат.

КРОВОПИЙЦА м. и ж. жауыз, қанхор.

КРОВОПОДТЁК м. қанталаған жер, көгерген жер.

КРОВОПРОЛІТИЕ с. қан төгіспе, қырғын.

КРОВОПРОЛІТНЫЙ *прил.* қан төгіспели, қырғышы, қанлы; ~ бой қан төгіспели сауаш.

КРОВОПУСКАНИЕ с. *мед.* қан жиберуі.

КРОВОСМЕСИТЕЛЬНЫЙ *прил.* қан араласқан, қан қосылған.

КРОВОСМЕШЕНИЕ с. қан араласыу *(бир-бири менен жақын туысқан адамдардың арасында жынысылық байланыс болыу)*.

КРОВОСОС м. см. **кровописьца**.

КРОВОТЕЧЕНИЕ с. қанау, қан кетиу, қан ағыу, қансырау; *лёгочное ~* өкпеден қан кетиу.

КРОВОТОЧИВ|ЫЙ *прил.* қан ағып турған, қан кетип турған, қанай беретұғын; ~ая рана қан аққан жара.

КРОВОТОЧИТ|Ь *несов.* қанау, қан ағыу, қан шығу; *рана немного ~* жарадан азырақ қан ағады.

КРОВОХАРКАНИЕ с. қан түкириу, қан қақырыу.

КРОВЬ ж. 1. қан; *венoзная ~* вена қаны; *прилив крови* қан басымы артыу; *переливание крови* қан жиберуі; *истекать кровью* қансырау, қаны кетиу; *остановить ~* қанды тоқтатыу, қанды тыйыу; *пускать ~ мед.* қан жиберуі; 2. *перен. (кровное родство)* қаналас, қаны бир; *узы крови* қаны бир, туысқан; 3. *(порода, происхождение животных)* туқым; *рысак чистых кровей* қасыл туқымлы ат; 4. *перен. (темперамент, характер)* қызба, қызбалы; *горячая ~* қызба қанлы; $\diamond$ *это у него в крови* бұл оның қанына сиңген, ол бурыннан солай; ~ с молоком еки бетинен қан тамғандай, еки бетн қып-қызыл, бетиниң гүлн солмаған; *разбить в ~* қызыл қан етип урыу; *аузы-мурны даладай қан етиу (лицо)*; *у меня сердце кровью обливаётся* жүрегим өртенип тур; ~ стынет в жилах жаны қалмайды, жаны түршигеди; *пить чью-л. ~* бирейди жәбирлеу, бирейди азаплау; *портить ~ кому-л.* бирейдің қатты қохорн келтириу.

КРОВАНИСТЫЙ *прил.* қанлы, қанта-ланған.

КРОВЯН|ОЙ *прил.* қан...; қаннан исленген; ~бе давление қан басымы; ~ая колбаса қаннан исленген колбаса.

крёбтся, крётся наст. вр. от крётся.

КРОИТЬ *несов.* что пишиу; кийим пишиу; ~ платье кейлек пишиу.

КРОЙК|А ж. пишиу, кийим пишиу, пишиушилик; *курсы ~и и шитья* кийим пишиушилик хәм тигиушилик курслары.

КРОКЕТ м. крокет *(тоқпақ пенен ағаш топларды думалатуу ойыны)*.

КРОКЕТНЫЙ *прил.* крокет..., крокетлик.

КРОКОДИЛ м. крокодил.

КРОКОДИЛОВ|ЫЙ *прил.* крокодил...; крокодил терисинен исленген; *чемодан из ~ой кожи* крокодил терисинен исленген чемодан; $\diamond$ ~ы слёзы өтрик жылау.

КРОЛИК м. асырау қоян, үй қояны *(хайуан хәм териси)*.

КРОЛИКОВЪД м. үй қоянын асыраушы, үй қоянның өсіріуіші.

КРОЛИКОВЪДСТВО с. қоян асырау, қоян өсіріуішілік.

КРОЛИКОВЪДЧЕСКІЙ прил. үй қоянын өсіретуғын, қоян өсіретуғын, қоян өсіріуіші; ~ая ферма қоян өсіріуіші ферма.

КРОЛИЧІЙ прил. асырау қоянның, үй қоянның; ~ья шұба асырау қоянның терисинен тигілген тон.

КРОЛЬ м. спорт. кроль (жүзіудің бір түрі).

КРОЛЬЧАТНИК м. қоянхана, қоян кетек.

КРОЛЬЧИХА ж. урғашы қоян.

КРОЛЬЧОНОК м. гөжек.

КРОМЕ предлог с род. п. 1. (за исключением) басқа, өзге, басқа да, тысқары, зиядатый; ~ него я никога не видел оннан басқа хеш кимді көргенім жоқ; 2. (сверх чего-л.) тысқары, басқа; ~ того буннан-да басқа, буннан-да тысқары; < ~ как басқа-да; ~ шұток ойыны жоқ, ойын емес.

КРОМЕШНІЙ прил.: тьма ~ая қапалаған қара түнек, қараңғы түнек; ад ~ый түнерген дозақ, шыдап болмайтуғын.

КРОМКА ж. жийек, қырра жийеги, шет жийеги; ~ ткани гезлеменің шет жийеги; ~ льда мұздың жийеги.

КРОМСАТЬ несов. что, разг. 1. (небрежно резать) майдалау, туұрау, кескилеу, туұрамлау, қыйып-қыйып таслау, заялау; 2. перен. паршалау, жулып таслау, бүлдіріу; ~ руконись қол жазбаны бүлдіріу.

КРОНА I ж. (верхняя часть дерева) ағаштың басы, ағаштың шақалы басы, ағаштың ұшы.

КРОНА II ж. (монета) крона (гейтара батыс еуропалық елдерде ақша бірлігі); чехословацкая ~ Чехословакияның кроны.

КРОНЦИРКУЛЬ м. кронциркуль (сызық аспабы).

КРОНШТЕЙН м. тирек, тирепберди.

КРОПИТЬ несов. 1. кого-что (образизвать) бүркіу, шашырату, себелу; 2. (накрапывать — о дожде) силпилеу.

КРОПОТЛИВО нареч. көп мийнет етип, көп кеуіл болып, еринбей.

КРОПОТЛИВЫЙ прил. майда, қыйқым, мийнетті көп талап ететуғын; ~ая рабѳта майда жұмыс, еринбей іслеуді талап ететуғын жұмыс.

КРОСС м. спорт. кросс (ойлы-бәлентли жер менен жүуірыу); лыжный ~ лыжалы кросс.

КРОССВОРД м. кроссворд; решать ~ кроссвордты шешіу.

КРОТ м. гөр тышқан (Хайуан хам териси).

КРОТКІЙ прил. жууас, мұлайым, мөмин.

КРОТОВЫЙ прил. гөр тышқан...; гөр тышқан терисинен ісленген; ~ воротник гөр тышқанның терисинен ісленген жаға.

КРОТОСТЬ ж. жууаслық, мұлайымлық, мөминдік.

КРОХА ж. 1. см. крошка 1; 2. мн. крохи тұйир, унтақ, майда-шүйде, қыйқым; крохи зніаний билимнің қыйқымлары.

КРОХОБОР м. майда, қыйқым.

КРОХОБОРСТВО с. қыйқымлық, қыйқымшылық, майдашылық.

КРОХОТНЫЙ, КРОШЕЧНЫЙ прил. разг. кип-кишкене, кип-кишкентай, күтө кишкене, күтө майда; ~ ребенок кип-кишкентай бала.

КРОШИТЬ несов. 1. что (превращать в крошки) туұрау, майдалау, унтақлау, унтау, қыйқымлау; ~ть хлеб құрам тауықтарға нан майдалау; 2. чем и без доп. (срывать) қыйқымн түсіріу, ұсағын түсіріу, майдалап патасылау; не ~ на пол полға ұсағын түсірме; 3. кого-что, перен. разг. (уничтожать, истреблять) туұрымлау, шабуу, қырып жойуу, қырыу; ~ть врага душпанды туұрымлау, душпанды қырыу.

КРОШИТЬСЯ несов. туұралыу, майдаланыу, унталаныу, ұсақланыу, қыйқымланыу, бөлек-бөлек болуу, паршаланыу.

КРОШКА I ж. унтақ, ұсақ, қыйқым, майда, майда-шүйде; ~а хлѳба наннаң майдасы, ианның қыйқымы; стряхнуу ~и со скатерти дастурқаннан унтақтарды қағыу; 2. м. и ж. разг. (малютка) бөбек.

кρούю, крѳшь и т. д. наст. вр. от крѳть.

КРУГ м. 1. дөңгелек, шеңбер; площадь **круға** мат. шеңбердің майданы; описать ~ шеңбер сызыу; самолѳты сдѳланы ~ над городом самолѳтар қаланың үстинен бір айланды; 2. дөңгелек, халқа, айланыу; ~ колбасы колбасаның бір дөңгелегі; спавчателный ~ батырмайтуғын дөңгелек; 3. перен. (область, сфера деятельности) тарау, дөгерек, топар, көлем; ~ вопросов мәселелер топары; ~ обязанности министрлер көлемі; ~ деятельности жұмыс көлемі; 4. (группа людей) топар; в литературных ~ах ѳдебиятшылар топарында; правящие ~и басқарыушы топарлар; широкий ~ звакѳмых көп санлы таныслар топары; в тѳсном ~у сырлас адамлар арасында; < встать в ~ катарға қосылуу, топарға қосылуу; ~й под глазиами кездің астындағы шаршағалықтап болған кегіс дөңгелеклер; голова идѳт кругом бас айланып тур, мий айланып тур; Полярный ~ геогр. Поляр шеңбери; на круге шамадан, орта есап пенен, серіу-паяз; порѳчный ~ дәлмилленбеген факт бенен бір нәрсені дәлмиллеу.

КРУГЛЕНЬКІЙ прил. уменші. от круглый; < ~ая сумама нәуіпир пул, мол ақша.

КРУГЛО- қоспа сөзлердің мәнісі бойынша «домалақ, жумалақ» дегенге туура келетуғын бірінші бөлегі, мис.: круглолицый жумалақ жүзлі.

КРУГЛОГОВОЙ прил. жыл бойылық, жыл удайы.

КРУГЛОГОЛОВЫЙ прил. домалақ баслы, жумалақ баслы.

КРУГЛОЛИЦЫЙ прил. дөңгелек бетлі, домалақ жүзлі, жумалақ жүзлі.

КРУГЛОСУТОЧНЫЙ прил. күн-түн күні-түні, күн-түн бойына; ~ое дежурство күн-түн бойына болатуғын дежурныйлық, күн-түн болатуғын дежурство.

КРУГЛЫЙ прил. дөңгелек. думалақ, жумалақ, жумыры; ~ый стол дөңгелек стол; < ~ый год жыл бойы; жылдың басы-

нан аяғына шекем; ~ые сўтки күн-тун; ~ый сиротá журдай жетим; ~ый дурак сам-сам, мөжгүн; барып журган ақмақ; ~ый отличник хэммесинен айрықша бахалы; ~ые скобки думалақ скобкалар; для ~ого счёта туўра есап ушын; учиться на ~ые пятёрки хэммесинен беске оқыў.

КРУГО|ОЙ прил. айланбалы, айланшыў..., айланба..., дөнгелек...; ~бе движение айланыў хәрекети; ~ые функции мат. айланба функциялары, дөнгелек функциялары; ◇ ~ая порўка бир-бириникин жасырыўшылық.

КРУГОВОРОТ м. 1. айланыў, айланып турыў, айланыс; ~в первом года жыл мөусиминиң айланыўы; ~в воды в природе суўдың табиятта айланыс хәрекети; 2. (беспрерывное изменение) үзликсиз хәрекет, тоқтаўсызлық; ~событий ўақыялардың үзликсиз хәрекети.

КРУГОЗОР м. билим көлеми, билим өриси; человек с большим ~ом кең билимли адам, билим өриси кең адам.

КРУГОМ 1. нареч. айланып, изиңе, кейиниңе; повернўться ~ айланып бурылыў, изиңе айланыў; 2. нареч. (вокруг) қыр дөгерек, дөгеректе, айлана, айланада, тумлы туста; ~тихо дөгеректе тым-тырыс; 3. нареч. разг. (целиком) биротала, пүткиллей; он сам ~виноват пүткиллей оның өзи айыплы; 4. предлог с род. п. (вокруг) жан-жағы, хәр тәрәпи, дөгерек, айлана; ~дома рос лес үйдиң жан-жағына тоғай өскен.

КРУГООБОРОТ м. айланыс; ~производства өндирис айланысы.

КРУГОБРАЗНЫ|Й прил. шеңбер сыяқлы, айланбалы, айланба; ~е движения айланбалы хәрекетлер.

КРУГОСВЕТН|ЫЙ прил. дунья жүзин айланыў, дуньяны айланған, жер жүзин айланыў, жер жүзин айланған; ~ое путешествие жер жүзин айланыў саяхаты; ~ое плавание дунья жүзин жүзип шығыў.

КРУЖЕВНИЦА жс. шилтер, тор тоқыйтуғын ҳаял, қыз.

КРУЖЕВНО|Й прил. 1. шилтер, шилтерли, тор, торлы; ~платок шилтерли орамал; 2. перен. (похожий на кружево) кружево нағыслы, тор нағыслы, шилтерге усаған.

КРУЖЕВО с. шилтер, тор.

КРУЖЕНИЕ с. айланыў, айландырыў, дөнгелетийў.

КРУЖИТЬ несов. 1. кого-что (заставлять кружиться, вертеть, вращать) айландырыў, дөнгелетийў; 2. (описывать круги) айланыў, айланып жүрийў, айланып турыў; орёл кружит в небе бүркит асианда айланып ушады; 3. разг. (блуждать) адасыў, адасып жүрийў, айланшықлап жүрийў; ~по лесу тоғайда адасып жүрийў; ◇ ~голову кому-л. 1) (вызывать головокружение) бирейдиң басын айландырыў, бирейдиң мийин айландырыў; 2) (лишать возможности здраво рассуждать) ақылдан адастырыў, басын айландырыў.

КРУЖИТЬСЯ несов. в разн. знач. айланыў, зендиў, пөллөлейў, айланып турыў; йстреб кружится в небе қырғый хаўада

айланып ушып жүр; листья кружатся в воздухе жапырақлар хаўада пөллөлейди; пыль кружится столбом шаң тик аспанға зенип көтериледи; ~ться в танце танецте айланыў; всё ~лось у него перед глазами хэмме нәрсе оның көз алдында айлады; ◇ у меня голова кружится мениң басым айланды.

КРУЖКА жс. кружка, сарқум.

КРУЖКОВ|ОЙ прил. кружок...; ~ые занятия кружок оқыўлары.

КРУЖКОВЩИНА жс. кружковщина, пытыраққы хәрекет.

КРУЖНЫ|Й прил. айланшық, айланба, айланбалы; идти ~м путём айланшық жол менен жүрийў.

КРУЖОК м. 1. умекши. от круг 1, 4; 2. кружок; драматический ~ драма кружоги.

КРУП 1 м. (лошади) аттың саўырысы.

КРУП 2 м. мед. круп, тамақтың нсинип аўырыўы, исип аўырыў.

КРУПА жс. 1. крупа, жарма; манная ~бийдай жарма; 2. (снег) майда қар, унтақ қар, буршақ қар.

КРУПИЦКА жс. 1. (зёрнышко) дөнешик, дөнеше; 2. (частица чего-л.) түйир, түйиртпек, түйиршик, түйирше.

КРУПИЦА жс. 1. см. крупица 2; 2. перен. (минимальное количество чего-л.) бир түйир, азмаз, құрттай; в этом была ~правды бул нәрседе азмаз ҳақыйқатлық бар еди.

КРУПНО нареч. ири, үлкен, гиддиман; ~нарзат ири туўраў, ириден кесийў; ◇ ~поговорить қатты сөзге келиў, үлкен гүрриң етнў.

КРУПНО қоспа сөзлердиң «ири, уллы, үлкен» деген мәнислерин аңлататуғын биринши бөлеги, мыс.: крупнозернистый ири дәнели, ири дәнли.

КРУПНОБЛОЧН|ЫЙ прил. ири блоклы; ~ое строительство ири блоклы қурылыс.

КРУПНОГАБАРИТНЫЙ прил. ири габаритли.

КРУПНОЗЕРНИСТЫ|Й прил. ири дәнели, ири дәнли, ири бүртикли; ~е породы геол. ири бүртикли теклер.

КРУПНОКАЛИБЕРНЫЙ прил. үлкен калиберли, ири калиберли.

КРУПН|ЫЙ прил. 1. ири, үлкен; уллы, тайнапыр, гиддиман; ~ый песчок ири қум; ~ые яблоти ири алмалар; ~ая рыба ири балық; ~ые черты лица беттиң үлкен келбетти, беттиң үлкен пишини; идти ~ым шагом үлкен адым менен жүрийў; 2. разг. (рослый) ири, бойшаң; ~ый ребёнок ири бала, бойшаң бала; 3. (большого масштаба) ири, көлемли, үлкен; ~ая индустрия ири индустрия; ~ый колхоз ири колхоз; 4. (по силе или влиянию) ири, үлкен; ~ый талант үлкен талант; ~ый учёный ири билимпаз; ~ый работник үлкен хызметкер; 5. (значительный, важный) үлкен, ири, әҳмийетли, әжайып; ~ый успех ири табыс; ~ые события үлкен ўақыялар; ◇ ~ые деньги ири ақша; ~ый рога́тый скот қара мал; ~ый разго́вор ашық гүррин, қаттыласып сөйлесийў,

үлкен гүрриң; **заснять** ~ым планом үлкен етип сүүретин көрсөтү.

КРУПОЗНЫЙ *прил. мед.* исип аўыратугын, исинип аўырган; ~**ое** **воспаление** лёгких өкпениң исинип аўырыуы.

■ **КРУПОРУШКА** *ж.* кепектен айырыушы машина, дөн жарыушы машина.

КРУПЧАТКА *ж.* майда ақ ун.

КРУПЧАТЫЙ *прил.* 1. (*зернистый*) жарма сыяқлы, жармаға уқсас; 2. (*испечённый из крупчатки*) майда ақ уннан исленген.

КРУПЯНОЙ *прил.* дөنينен жарма болатугын; ~**ые** **культуры** дөنينен жарма болатугын егинлер.

КРУТИНА *ж.* 1. тип-тиклк, тик жарлык; ~ **берега** жағаның тик жарлығы, ыраштың тиклиги; 2. (*обрыв, круча*) тик түсерлик, тик жер.

КРУТИТЬ *несов. что* 1. (*вращать*) айландыруу, таўлау, бурау; ~ **ручку швейной машины** тигиү машинасының тутқасын айландыруу; 2. (*свивать*) есиу, ийириу, шыйратыу; ~ **пряжу** ийирилген жишти шыйратыу; 3. (*свёртывать*) орау; ~ **папиросу** папиросу орау; 4. (*завивать*) буйралау, шыйратыу, эребилеу, шыйырыу; ~ **кудри** шашты буйралатыу; 5. (*кружить*) үйириу; **ветер крутит пыль на дороге** самал жолдың шаңын үйиреди.

КРУТИТЬСЯ *несов.* 1. (*вращаться, вертеться*) айланыу, оралыу, үйирилиу, айланышықлау, таўлануу; 2. *перен. раз.* (*где-либо, около кого-л.*) айлаңшықлау.

КРУТО *нареч.* 1. (*обрывисто*) тик, тикке, тип-тикке, тиккелеп; **дорога** ~ **поднималась в гору** жол таўға тик көтерилди; 2. (*резко, внезапно*) бирден, тосыннан; ~ **повернуть** бирден бурылыу, бирден айланыу; 3. *перен.* (*строго, решительно*) қатаң, қатал, қатты; ~ **расправиться с кем-л.** бирейди қатты жазалау; 4. (*густо*) қатты, қойыу; ~ **замесить тесто** қамырды қатты етип ийлеу; ~ **сварить кашу** шәулені қойыу етип писиріу; ◇ ~ **посолить** ашышы етип дузлау.

КРУТОЙ *прил.* 1. (*отвесный, обрывистый*) тик, тип-тик, тик жар, қулама, қуламалы; ~**ой берег** тик жаға, тик жар, тик ыраш; ~**ой подъём** тик шығарлық; 2. (*резкий, внезапный*) бирден, тосыннан, қәпелимде; ~**ой поворот** бирден бурылыу; 3. *перен.* (*строгий, решительный*) қатты, қатаң, қатал, кескин; ~**ые меры** қатты илажлар, қатты шаралар; 4. *перен.* (*суровый, упрямый*) қатаң, қасарысқан, өжет, рейимсиз, қәхәрли; ~**ой нрав** қатты минез; 5. (*густой*) қатты, қойыу; ~**бе тесто** қатты ийленген қамыр, қойыу қамыр; ◇ ~**бе яйцо** әбден пискен мәйек.

КРУТОЛОбЫЙ *прил.* тик маңдай.

КРУЧА *ж.* қулама, тик жар.

КРУЧЕНИЕ *с.* шыйратыу, бурау, есиу, таўлау; ~ **верёвок** жип есиу, арқан есиу, арқан шыйратыу.

КРУЧЕНЫЙ *прил.* шыйратылған, еснлген, таўланған; ~**е нитки** шыйратылған жиплер, шыйратылған сабақлар.

КРУЧИНА *ж. народно-поэт.* қайғы, қапа, хәсирет, дәрт.

КРУЧИНИТЬСЯ *несов. народно-поэт.* қайғыланыу, хәсиретлену, дәрт шегну.

КРУШЕНИЕ *с.* 1. (*катастрофа*) апат, опат, аўдарылыу, қыйрау, қыйралыу, соқлығысыу, бузылыу; ~ **поезда** поездың апатқа ушырауы; **потерпеть** ~ 1) опат болыу, қыйралыу; 2) *перен.* үмит үзіу; 2. *перен.* (*гибель, крах*) жоқ болыу, қыйрау; бузылыу, келиспеу, үзилиу; ~ **надёжд** үмитлердің үзилиуі.

КРУШИНА *ж.* крушина (*ағаш*).

КРУШИТЬ *несов.* 1. *что* (*ломать, разрушать*) сындыруу, қыйратыу, талқанлау; 2. *кого-что, перен.* жоқ етиу, қыйратыу; ~ **врага** душанды қыйратыу.

КРЫЖОВЕННЫЙ *прил.* крыжовник...; крыжовниктен исленген.

КРЫЖОВНИК *м.* крыжовник (*пута хэм мийе*).

КРЫЛАТЫЙ *прил.* қанатлы; ◇ ~**е слова** ушырма сөзлер, өткір сөзлер.

КРЫЛО *с.* 1. *в разн. знач.* қанат; **махать крыльями** қанатларын қағыу; ~**о самолёта** самолёттың қанаты; ~**о автомашины** автомашинаның дөңгелегинің үст қаңылтыры; **крылья пароходного винта** пароход винтінің қанатлары; **расправить крылья** 1) қанат керіу, қанат жайыу; 2) *перен.* талпынып ислеу, қәрекет ете баслау; **подрывать крылья** 1) қанатын кесіу, қанатын қырқыу; 2) *перен.* қолын байлау, жолынан қалдыруу; 2. (*здания*) қаптал, жақ, қанат; **жить в лёвом** ~**е дома** жайдың шең қапталында жасау; ◇ **крылья но́са** танау.

■ **КРЫЛЫЙ** *қоспа сөзлердің төмендеги мәнилерди билдиретугин екинши бөлеги:* 1) *сөздің биринши бөлімінде неше қанат қорсетилсе сонша қанатының бар екенін, мыс.:* **двукрылый** еки қанатлы; 2) *сөздің биринши бөлімінде көрсетілген қанаттың сытатламасын, парқын, мыс.:* **легкокрылый** жеңил қанатлы.

КРЫЛЬШКО *с. уменьш.-ласк. от крыло* 1; ◇ **взять под своё** ~ **өз** қарамағына алыу, *бирейди* қорғау, *бирейге* пәрмана болыу.

КРЫЛЬЦО *с.* сыртқы аўыз, есик алды, кирерлик.

КРЫНКА *ж. см. кряйка.*

КРЫСА *ж.* аламан тышқан, балпақ тышқан.

КРЫСИН *ый* *прил.* аламан тышқанның, балпақ тышқанның; ~**ая норá** аламан тышқанның ині.

КРЫСОЛОВ *м.* аламан тышқанды аўлаушы, балпақ тышқан аўлаушы.

КРЫСОЛОВКА *ж.* тышқан қақпан.

КРЫТЫЙ 1. *прич. от крыть* 1, 2; 2. *прил. (с навесом)* бастырмалы, айўаншалы, үсти жабылған, үсти бастырылған; қапданған; ~ **рынок** үсти бастырмалы базар, жабық төбелі базар.

КРЫТЬ *несов.* 1. *что* (*покрывать*) жабыу, төсеу, бастыруу, қаплау; ~ **железом** тамның үстин қаңылтыр менен бастыруу; 2. *что, карт.* басуу, кесіу, жабыу; 3. *кого-что, прост.* (*ругать, бранить*) қатты бақыруу, қатты кейіу; ◇ **ему** и ~ **нечем** жууап таппау, дәлил таппау.

КРЫТЬСЯ *несов.* ибарат болуу, келип шыккан жери болуу; *причина этого кроется в том, что...* буның себеби мынадан ибарат.

КРЫШ **А** *ж.* жайдын төбеси, тамның төбеси, үшек; жайдың басы; *черепи́чная* ~ а черепица менен жабылган жайдың үсти; *желе́зная* ~ а қаңылтырдан бастырылган жайдың басы; $\diamond$ *жить под одной ~ей* бир үйде бирге туруу.

КР ШКА *ж.* қақпақ; ~ *котла́* қазанның қақпағы.

КРЮК *м.* илмек, илгек, илмешек; *пове́сить пла́тье на ~* көйлекти илгишке илип қойуу; *дверь бы́ла за́перта на ~* қапы илينيң қойылған еди; $\diamond$ *сде́лать ~* айламыш жол менен жүриу. *буры́* жол менен жүриу.

КРЮКОВАТЫЙ *прил.* иймейген, иймек, иймекленген, илмек сыяқлы; ~ *нос* иймейген мурын.

КРЮКОТВО́Р *м. уст.* өз пайдасы ушы исти былғастырыушы адам.

КРЮКОТВО́РСТВО *с. өз* пайдасын ойлап исти былғастырыушылық.

КРЮЧО́К *м.* илмек, илмешек, қармақ; тоғанақ, илдірғиш; ~ *у оде́жды* кийімдегі илдірғиш; ~ *для рыбной ловли* балық ұслау ушың қармақ; *дверной ~* есіктің илдірғиші; *вза́льный ~* тоқыу илмегі.

КРЯДУ *нареч. разг.* қатарынан, изливизинен, үзлексіз.

КРЯЖ *м. 1.* (*цепь гор*) тау қырлары, тау жонлары; *2.* (*чурбан*) ағаш кесіндиси, жуған ағаш қоласы.

КРЯЖИСТЫЙ *прил. 1.* жуған, берк, беккем; ~ *дуб жу́ан* емен; *2. перен.* (*крепкий, коренастый*) томардай, туп-тутас, ғайратлы; ~ *старик* ғайратлы ғарры.

КРЯКА́НЬЕ *с.* ғарқылдау.

КРЯКА́ТЬ *несов. 1.* (*обутках*) ғарқылдау; *2. разг.* ғарқылдаған сес шығаруу; ~ *от удовольствия* рахатланып ғарқылдау.

КРЯКВА *ж.* жабайы үйрек.

КРЯКНУТЬ *сов. и однокр. см.* крякать.

КРЯХТЕНЬЕ *с. разг.* ыңырануу, ыңқылды, үўхилді.

КРЯХТЕТЬ *несов. разг.* ыңырануу, ыңқылдау, үўхилдеу.

КСЕНДЗ *м.* ксендз (*поляк католик ружаныйсы*).

КСИЛО = *қоспа сөзлердің ағашқа қатнасы барын көрсететұғын биринші бөлегі, мыс.: ксилофон ксилофон.*

КСИЛОГРАФ *м.* ксилограф (*ағашқа ойып нағыс салыушы*).

КСИЛОГРАФИЧЕСКИЙ *прил.* ксилографиялық.

КСИЛОГРА́ФИЯ *ж. 1.* (*гравирование на дереве*) ксилография, эшекейлеу (*ағашқа ойып нағыс, сүйрет салыу*); *2.* (*гравюра на дереве*) эшекей (*ойылып салынған сүйрет ямаса жазыу*).

КСТА́ТИ *нареч. 1.* (*в подходящий момент*) өз уақтында, рети келгенде, орынлы, орны келгенде, өз орнында; *сказа́ть что-л. ~ бир* нәрсени рети келгенде айтыу; *2.* (*пользуясь случаем, заодно*) соның менен бирге, соның менен қатар, айтпашақ; *нужно ~ зайти и за*

кни́гами айтпашақ кітап ушы да кирип шығуу керек; *3. в знач. вводн. сл.* айтпашақ, айтпақшы, айта кетиу керек, айтқандай; ~, *когда ты придёшь ко мне?* айтқандай, сен маған қашан келесен?

КТО (*кого́, кому́, кем, о ком*) *мест. 1. вопр.* ким; ~ *там?* кимсең?; ол қарадағы ким?; ~ *здесь?* ким бул жерде?; ~ *вам сказа́л об э́том?* бул қаққында сизге ким айтты?; ~ *меня спра́шивал?* мени ким сорады?; мени сораған ким?; *о ком вы спра́шиваете?* ким тууұралы сиз сорап тұрыпсыз?; ~ *кого́ одо́лбёт?* ким кимди жеңер екен?; *2. относ.* ким, кимде-ким; *вся́кий, кому́ захочется* ким тилесе сол; *запи́сывайтесь все, ~* хочет ким тилесе, сол жазылсын; *пусть сде́лает тот, ~* мөжет кимнің қолынан келсе, сол ислесин; *3. разд.* кимлери, биреулери, ким; ~ *пошёл в теа́тр, ~ в кино* биреулери театрға, биреулери киноға кетти; ~ *в лес, ~ по дрова́* *погов.* кими ойға, кими қырға; тыр-тырақай; *4. неопр.* биреу, биреулер, хеш ким де; *э́сли ~* придёт, *скажи* егерде биреу келсе айтқайсаң; *не ~ ино́й, как он* басқа хеш ким де емес, соның өзи; $\diamond$ ~ *бы ни* ким де болса, ким болса да; *ма́ло ли ~* ким болса да, болса болыптыдағы; ~ *его́ знаёт* оны ким билипти; *все разбрелись ~* куда хәммеси хәр жаққа тарқап кетти.

КТО́-ЛИБО *мест. неопр. см.* кто-нибудь.

КТО́-НИБУ́ДЬ *мест. неопр.* биреу, ким де болса, ким болса да; ким болмасын; *е́го ~* позва́л? оны биреу шақырды ма?

КТО́-ТО *мест. неопр.* биреу, әлле ким; ~ *захо́дил к вам* сизге биреу келди.

КУБ *I м. 1.* (*шестигранник*) куб (*алты тәрепи тең геометриялық фигура*); *2.* (*кубический метр*) куб; ~ *дров* бир куб отын; *3. мат.* куб; *возвести́ в ~* кубқа көтеріу (*санның үшінші дәрежесін табыу*).

КУБ *II м.* (*сосуд*) куб (*сүй қайнататұғын ыдыс*); *перего́нный ~* айырып шығаруу кубы, тазалап шығаруу кубы.

КУБА́НКА *ж. разг. 1.* (*сорт пшеницы*) кубанка, кубан бийдайы; *2.* (*шапка*) кубанка, дегелей (*маларқай*).

КУБАРЕМ *нареч. разг.* думалап, тоңқалақ асып; *скатиться с горы ~* таудан думалап түсиу.

КУБАТУРА *ж.* кубатура, көлем; ~ *комнаты* өжиренің кубатурасы.

КУБИ́К *м. 1. разг.* (*кубический сантиметр*) кубик (*суйықлықтың бир куб сантиметри*); *2.* кубак, кишкеке текшеше; *детские ~и* балалар кубиги, балалар ойнайтуғын текшешелер.

КУБИ́НЦЫ *мн. (ед. кубинец м., кубинка ж.)* кубалылар (*Кубаның халқы*).

КУБИ́ЧЕСКИ **II** *прил. 1.* (*имеющий форму куба*) куб сыяқлы, куб формалы; *2. мат.* куб; ~ *й ко́рень* куб түбир; *3.* куб; ~ *й метр* куб метр; $\diamond$ ~ *е ме́ры* кублик өлшемлер.

КУБОВИ́ДНЫЙ *прил.* куб сыяқлы, кубқа ұқсас, куб пишинли, куб көринисли.

КУ́БОК *м. 1.* кубок (*ыдыс*); ~ *вина́* бир кубок шарап; *2. спорт.* кубок; *перехо́дящий ~* көшпели кубок.

КУБОМЕТР м. (кубический метр) кубометр (куб метр); ~ дров бир кубометр отын.

КУБРИК м. мор. кубрик (команда ушын корабльдеги арнайлы бөлме).

КУБЫШКА ж. 1. (копилка) қум, күзе; 2. разг. (толстушка) қысқа бойлы, томпақ, тападас, көмpek; ♠ класть деньги в ~у ақша жыйнау, ақшаны күзеге салу.

КУВАЛДА ж. үлкен шөккиш.

КУВШИН м. күзе, қум.

КУВШИНКА ж. кувшинка (үлкен ақ гүлди сүй өсімлігі).

КУВЫРКАТЬСЯ несов. думалау, тоңқалақ асыу, тоңқалақ атыу.

КУВЫРКУТЬСЯ сов. и однокр. см. кувыркаться.

КУВЫРКОМ нареч. разг. думалап, тоңқалақ асып; подететь ~ тоңқалақ асып ушып түсіу.

КУГУАР м. зоол. кугуар (жабайы пышық).

КУДА нареч. 1. вопр. қайда, қайсы жерге, қайсы жаққа, қаяққа; ~ вы идёте? қаяққа баратырсыз?; ~ вы положили мой кнйгу? мениң кітабымды қайсы жерге қойдыңыз?; 2. относ. қайда, қайерге; ~ назначат, туді и побду қайда жиберсе, сонда бараман; 3. неопр. бир жерге; если ~ пойдёте, скажите мне егер бир жерге кетсеңиз, маған айтыңыз; ♠ хоть ~! жақсы!, күтө жақсы!; ~ бы ни хэмме жерде; ~ лучше! анагурлым артық!, анагурлым жақсы!

КУДА-ЛИБО нареч. см. куда-нибудь.

КУДА-НИБУДЬ нареч. қаяққа болса да, қайда болса да, қай жерге болса да, бир жерге, қайда да бир жерге, қайда да бир жаққа; поставьте ~ мой чемодан мениң чемоданымды бир жерге қойыңыз.

КУДА-ТО нареч. әлле қайда, бир жаққа, бир жерге, қаяққа да бир жерге, қай жерге болса да; он ~ ушёл ол бир жерге кетти.

КУДАХТАНЬЕ с. қоқақлау, қақалау.

КУДАХТАТЬ несов. қоқақлау, қақалау.

КУДЕСНИК м. поэт. уст. көз байлаушы, дуахан, сыйқыршы.

КУДЛАТЫЙ прил. прост. жалбыр шашлы.

КУДРИ только мн. буйра, әреби.

КУДРЯВИТЬСЯ несов. буйраланыу, әребиленіу.

КУДРЯВЫЙ прил. 1. (с кудрями) буйра, буйра-буйра, әреби, буйраланған, әребиленген; 2. (о зелени) доланып өсип турған; ~ ая берёза доланып өсип турған қайың; 3. перен. (манерный) хөсемленген, безелген; ~ый стиль хөсемленген стиль.

КУЗНЕЦ м. темирші, темир устасы.

КУЗНЕЧИК м. шөкшөк.

КУЗНЕЧНЫЙ прил. темир...; темир усталық, темиршидик, темир устаханасы; ~ цех темиршидик цехи, темир усталық цехи; ~ инструмент темир усталық әсбаб.

КУЗНИЦА ж. темир устахана, темир устаханасы, дүкөн.

КУЗОВ м. 1. кузов, отыратуғын жер, жүк салатуғын жер (арбада, автомашинада); 2. обл. (корзинка) дүуден, себет, корзинка.

КУКАРЕКАТЬ несов. разг. шақыруу (қораз туйралы).

КҰКИШ м. разг. жумырық арасынан бас бармақты көрсету; уят етип көрсетілген бармақ; показат кому-л. ~ биреуге бас бармақты уят етип көрсету.

КУКЛА ж. кууыршақ.

КУ-КЛУКС-КЛАН м. ку-клукс-клан (АҚШта фашисттик террорлы шөлкем).

КУКОВАТЬ несов. көеклеу, әтшөклеу.

КУКОЛКА ж. 1. уменьш. от кукла; 2. зоол. курт-гүбелек; ~ шелкопряда науқан курты.

КУКОЛЬ м. бот. куколь, қарам шөп.

КУКОЛЬНИК м. 1. (мастер) кууыршақшы, кууыршақ ислеуши; 2. (актёр) кууыршақ театрының артисти, режиссеры.

КУКОЛЬНЫЙ прил. 1. кууыршақ..., кууыршақтың; ~ театр кууыршақ театры; 2. (похожий на куклу) кууыршақтай, кууыршақ сыяқлы; 3. перен. (очень маленький) жүдә кишкентай.

КУКСИТЬСЯ несов. разг. қабағы уйидіу, үскини тегидіу.

КУКУРУЗА ж. мәкке (өсімлик хэм дани).

КУКУРУЗНИЦЫЙ прил. мәкке..., мәккениц; ~ый стёбель мәккениң пақалы, мәккениң балдағы; ~ая мука мәкке уны.

КУКУРУЗО с. жоспа сөзлердің мәккеге байланысы биринши бөлегі, мыс.: кукурузосажалка мәкке егетуғын, мәкке себетуғын.

КУКУРУЗОВОДСТВО с. мәккешилик.

КУКУРУЗОУБОРОЧНЫЙ прил. мәкке жыйнайтуғын, мәкке оратуғын.

КУКУШКА ж. әтшөк.

КУЛАК I м. 1. муш, жудырық; угрозить ~аком муш пенен абай етиу; 2. тех. кулак (цилиндрге қаја хэм жанармай беріуши механизм); ♠ смеяться в ~ак ишпен күліу; дать волю ~акам мушын жумсау; зажать в ~ак кого-л. бирейди өзине бағындыруу; держать в ~акө кого-л. бирейди өз қол астында услап туруу, толық бағындыруу.

КУЛАК II м. 1. кулак, бай; 2. (стяжатель) дүньяпараз, пайдакүнем.

КУЛАЦК|ИЙ прил. кулак..., бай...; ~ое хозяйство кулак хожалығы.

КУЛАЧЕСТВО с. собир. кулаклық, кулақлар, байлар.

КУЛАЧКА женск. от кулак II.

КУЛАЧК|ИЙ: биться на ~ах разг. жумырықласуу, жумырықласып урысуу, мушласуу.

КУЛАЧКОВЫЙ прил.: ~ вал тех. кулачковый вал.

КУЛАЧНЫЙ прил. жумырық..., муш..., жумырықласып, мушласып; ~ый бой мушласуу, жумырықласуу, мушласып урысуу; ♠ ~ое право күш үстемлігі.

КУЛАЧОК м. 1. уменьш.-ласк. от кулак I; 2. см. кулак I 2.

КУЛЕБЯКА ж. кулебяка, сомса, қырмыш.

КУЛ|ЕК м. кишкине қап, қалташа; ♠ поправиться из ~кк в рогожку погов. тамшыдан қашып жауынға ушырау.

КУЛИ м. нескл. кули (Азияның гейпара еллерінде қара жұмыс ислеуши рабочий).

КУЛИК м. қызыл аяқ, дигилдик.

КУЛИНАР м. аспаз.

КУЛИНАРИ||Я ж. 1. (искусство приготовления пищи) аспазшылық, аспазлық өнері; күрсы ~и аспазшылық курсы; 2. собир. (кушанья) тамақ, аўқат; мясная ~я етлі аўқат.

КУЛИНАРКА женск. от кулинар.

КУЛИНАРНЫ||Й прил. аспазлық, аўқат пивсиру; ~е изделия таяр аўқат затлар.

КУЛИС||Ы мн. (ед. кулиса ж.) театр. кулис (сақнаның еки қапталындағы декорация); за ~ами 1) (за сценой) сақнаның артында; 2) перен. (стайне, негласно) жасырын; пройтти за ~ы кулистиң артына етиў.

КУЛИЧ м. кулич (мазалы сүйри нанның бир түри).

КУЛИЧК||И мн.: у чётра на ~ах, к чётру на ~и разг. йт өлген жерде, жердиң түбинде.

КУЛОН I м. физ. кулон (электр тогик өлшеў бирлги).

КУЛОН II м. (женское украшение) кулон (мойынға тағатуғын хасыл таслар дизбегі).

КУЛУАРНЫ||Й прил. кулуар..., кулуардағы, рәсмиЙ айтылмаған; ~е разговоры рәсмиЙ айтылмаған гүрриңлер.

КУЛУАР||Ы только мн. кулуарлар (парламентте межлис залының қапталындағы бөлек жайлар); разговоры в ~ах кулуарлардағы гүрриңлер.

КУЛЬ м. жекен қалта, жекен қап.

КУЛЬМИНАЦИОННЫЙ прил. 1. астр. кульминациялық; 2. перен. ең жоқарғы шек, ең жоқары..., ең жоқарғы дәрежеге жеткен; ~ момент ең жоқарғы маҳәл.

КУЛЬМИНАЦИЯ ж. 1. астр. кульминация (жарық берийши денениң аспан меридианы арқалы өтийи); 2. перен. ең жоқарғы дәреже, ең жоқарғы шек, шың.

КУЛЬТ м. 1. рел. сыйынуў, табынуў; ~ солнца у древних народов өйемги халықлардың күнге сыйынуўы; 2. перен. бас ийиў, сыйынуў; ~ личности жекке адамға сыйынуў; ~ красоты сулыўлыққа бас ийиў; ◇ служители культа руханийшилик, руханийлер, динге хызмет етиўшилер.

КУЛЬТ = қоспа сөзлердиң мәдениЙ ислерине қатнасы бар екенин билдиретуғын биринши белеги, мыс.: культтовары мәдениЙ товарлар.

КУЛЬТИВАТОР м. с.-х. культиватор; тракторный ~ трактор культиваторы.

КУЛЬТИВАТОРНЫЙ прил. с.-х. культиватор..., культиваторлық.

КУЛЬТИВАЦИЯ ж. с.-х. культивациялаў.

КУЛЬТИВИРОВАНИЕ с. 1. егиў, есириў, өршитиў, жетистириў; ~ растений өсімликлерди есириў; 2. (насаждение чего-л.) енгизиў, таратыў, ен жайылдырыў, раўажландырыў.

КУЛЬТИВИРОВАТЬ несов. что 1. (выращивать) егиў, есириў, өршитиў, жетистириў; 2. (развивать, насаждать) енгизиў, таратыў, ен жайылдырыў, раўажландырыў.

КУЛЬТМАССОВ||ЫЙ прил. мәдениЙ-көпшилилик...; ~ая рабта мәдениЙ-көпшилилик жумысы.

КУЛЬТОВЫЙ прил. диний, дин...

КУЛЬТПОХОД м. культпоход, жәмлесип барыў, шөлкемлесип барыў (коллектив түрде театрға, музейге хәм т. б. орынларға барыў); устроить ~ в театр театрға шөлкемлесип барыў, театрға жәмлесип барыў.

КУЛЬТРАБОТНИК м. мәдениЙ ағартыў хызметкери.

КУЛЬТТОВАРЫ только мн. мәдениЙ товарлар.

КУЛЬТУРА||А ж. 1. мәденият; социалистическая ~а социалистлик мәденият; 2. (просвещённость, образованность) мәденият, мәдениятлылық; человек высокой ~ы жоқары мәдениятлы адам; 3. (степень развития) мәдениятлылық; ~а труда мийнеттиң мәдениятлылығы; ~а земледелия дийханшылықтың мәдениятлылығы; 4. (выращивание) егиў, есириў, өршитиў, жетистириў; ~а хлопка пахта өсириў, пахта егиў; 5. (растений) егислик, өсімлик, егин, егилетуғын егис; зерновые ~ы дәнли егинлер, дән егинлери; кормовые ~ы отжем егинлери; ◇ физическая ~а дене шынықтырыў.

КУЛЬТУРНИК м. разг. мәдениЙ хызметкер (дем алыс үйинде хәм санаторийда).

КУЛЬТУРНО-БЫТОВОЙ||Й прил. мәдениЙ-турмыслық; ~е обслуживание мәдениЙ-турмыслық хызмет етиў.

КУЛЬТУРНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ||Й прил. мәдениЙ-тәрбия...; ~ая рабта мәдениЙ-тәрбия жумысы.

КУЛЬТУРНО-МАССОВ||ЫЙ прил. мәдениЙ-көпшилилик...; ~ые мероприятия мәдениЙ-көпшилилик шаралары.

КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕДИТЕЛЬНОЙ||Й прил. мәдениЙ-билимлендириў...; ~е учреждения мәдениЙ-билимлендириў мәкемелери.

КУЛЬТУРНОСТЬ ж. мәдениятлылық, мәдениЙ дәреже.

КУЛЬТУРНЫЙ||ЫЙ прил. 1. мәдениятлы, мәдениЙ, мәденият; ~ый человек мәдениятлы адам; ~ые потребности мәдениЙ талаплар; ~ый уровень мәдениЙ дәреже; ~ое сотрудничество мәдениЙ бирге ислесуўшилик; 2. (выращиваемый) қолдан егилген, мәдениЙ, қолдан есирилген; ~ые растения мәдениЙ өсімликлер; ◇ ~ый слой земли жердиң мәдениЙ қатламы (адам жайлаган жердиң органикалық хәм қурылыс қаддықларынан дүзилген қатламы).

КУЛЬТЯ ж. майыл қол, майыл аяқ.

КУЛЬТЯПКА ж. разг. см. культа.

КУМ м. 1. кум, ат қойған аға; 2. прост. (в обращении) ашна, әмеки.

КУМА ж. 1. кума, ат қойған шеше; 2. прост. (в обращении) шықан; ◇ ~-лиса куў түлки (ертөклерде).

КУМАЧ м. борлат (пахтадан исленген ашық қызыл гезлеме).

КУМАЧОВЫЙ прил. борлат...; борлаттан исленген.

КУМЫР м. 1. (изваяние, идол) бутпаразлардың жасалма қудайы, бут; 2. перен. (предмет обожания) бас ийдируішн, сыйындырыуыш.

КУМОВСТВО с. 1. (отношения между кумовьями) ашпалық, әмекилік, шықанлық; 2. перен ағайыншиллик, доспаразлық.

КУМУШКА ж. разг. 1. ласк. от кумá; 2. перен. (сплетница) өсекшил хаял.

КУМЫҚИ мн. (ед. кумық м., кумычка ж.) кумықлар (Дагестан АССРында жасаушы тюрк тиллес халық).

КУМЫҚСКИЙ прил. кумық...; кумықтың; ~ язык кумық тили.

КУМЫЗ м. қымыз.

КУМЫСОЛЕЧЬНИЦА ж. қымыз бенен емлеу орны.

КУМЫСОЛЕЧЬНЫЙ прил. қымыз бенен емлейтуғын.

КУМЫСОЛЕЧЕНИЕ с. қымыз бенен емлеу.

КУНЖУТ м. гүнжи.

КУНЖУТНҰЙЫ прил. гүнжи; гүнжиден исленген; ~ое мáсло гүнжи майы, гүнжи май.

КУНИЙ прил. суўсар..., суўсардың; ~ мех суўсар териси; ~ воротник суўсардың терисинен тигилген жаға.

КУНИЦА ж. суўсар (хайқан хам териси).

КУПАЛЬНЫЙ прил. шомылатуғын, суўға шомылатуғын; шомылғанда кийетуғын; ~ сезон суўға шомылатуғын мөўсим; ~ костюм суўға шомылғанда кийетуғын кийим.

КУПАЛЬНЯ ж. суўға шомылатуғын жер, шомылатуғын орын.

КУПАЛЬЩИК м. суўға шомылуышы ер адам.

КУПАЛЬЩИЦА женск. от купальщик.

КУПАНИЕ с. шомылуы, суўға түсиу.

КУПАТЬ несов. кого-что шомылдыруы, суўға түсируу.

КУПАТЬСЯ несов. шомылуы, суўға түспу.

КУПЕ с. нескл. купе (жолаушылар вагонының бир бөлими); четырёхместное ~ төрт орнылы купе.

КУПЕЙНЫЙ прил. см. купированный.

КУПЕЦ м. купец, саўдагер.

КУПЕЧЕСКИЙ прил. купец..., саўдагер...

КУПЕЧЕСТВО с. 1. (сословие) купецлер қатламы, саўдагерлер қатламы; 2. собир. (купцы) купецлер, саўдагерлер.

КУПИРОВАННЫЙ прил. ж.-д. купели; ~ вагон купели вагон.

КУПИТЬ сов. 1. кого-что (приобрести за деньги) сатып алыу; 2. кого-что, перен. (подкупить) сатып алыу, өзине қаратып алыу; 3. что, карт. қосымша карта алыу.

КУПЛЕТ м. 1. (отдельная строфа) куплет (қосықтың бир бәнти); 2. мн. куплеты куплетлер (сатиралық ямаса күлкили қосық).

КУПЛЕТИСТ м. куплетист, куплетши (куплетлер атқаруышы артист).

КУПЛЯ ж. сатып алыу; ~-продажа сатып алыу хам сатыу.

КУПОЛ м. 1. archit. гүмбез; 2. перен. гүмбез сыяқлы тегишлик, гүмбез тәризли.

КУПОЛООБРАЗНЫЙ прил. гүмбез сыяқлы, гүмбезге ұсаған, гүмбезленген.

КУПОН м. 1. (у ценных бумагах) купон, талон, кулақ (қымбат бағалы қағазлардың кесип алынатуғын бөлеги); 2. (отрез ткани) бир кийимлик геземе (нағыслары белгилі тәртіпте салынған).

КУПОРОС м. купорос (гейпара күкирт қышқылының дузларының аты); медный ~ мыс купоросы; железный ~ темир купоросы.

КУПОРОСНЫЙ прил. купорос..., купорослы.

КУПЧИК м. разг. жас саўдагер.

КУПЧИХА ж. 1. (жена купца) саўдагердин хаялы; 2. (женщина купеческого сословия) саўдагер туқымынан шыққан хаял, қыз.

КУПЮРА I ж. (пропуск в тексте) қысқартуы, қалдырып кетуу (әдебий хам музыкалық шығармаларда); пьеса шла в театре без купюр пьеса театрда қысқартуысыз қойылды.

КУПЮРА II ж. фин. купюра (ақшаның, облигацияның тақланған бөлеги); крупные ~ы ири купюралар.

КУРАЖ ж. собир. мүженесиз қақ ерик.

КУРАЖИТЬСЯ несов. прост. төртпсизлик етиу, урынуы, азаплау, ақырет беріу.

КУРАНТЫ только мн. курантлар (музыкалы дийғал сааты); Кремлёвские ~ Кремль курантлары.

КУРГАН м. қорған, төбе.

КУРГУЗЫЙ прил. разг. 1. (с коротким хвостом) шолақ, қуйрығы кесілген; 2. (короткий, тесный) қысқа, тар (кийим).

КУРДСКИЙ прил. курд...; ~ язык курд тили.

КУРДЫ мн. (ед. курд м., курдянка ж.) курдлар (Турцияда, Иранда, Иракта, Сирияда, Афганстанда хам СССРда туратуғын халық).

КУРДЮК м. қуйрық.

КУРДУЧНЫЙ прил. қуйрық..., қуйрықлы; ~ое сáло қуйрық май.

КУРЕВО с. прост. темеки.

КУРЕНИЕ с. 1. (действие) шылым шегіу, темеки тартуу; 2. (ароматическое вещество) ийнси жағымлы зат, хош ийнсли зат.

КУРЗАЛ м. курзал (курорттағы жейналыслар, концертлер өткеріу үшін арнайлы жай).

КУРЬИЙ прил.: избұшка на ~ых нөжках I) народно-поэт. мастан кемпирдин қақырасы; 2) (лёгкое, непрочное строение) зорта турған жай.

КУРИЛКА ж. разг. темеки шегіу бөлмеси.

КУРИЛЬЩИК м. темеки шегетуғын адам, шылымкеш.

КУРИЛЬЩИЦА женск. от курильщик.

КУРИНҰЙЫ прил. тауық..., тауықтың; ~ое яйцо тауықтың мәйегі; ~ый булбон тауық сорпасы; < ~ая слепота I) бот. см. курослөп; 2) мед. тауық көз.

КУРИТЕЛЬНЫЙ прил. шегилетуғын, темекі шегіу, шылым...; ~ый табак шылым темекі; ~ая комната темекі шегіу бөлмесі, темекі шегіу өжірсі.

КУРИТЬ несов. 1. что темекі шегіу, темекі тартыу, шылым шегіу; ~ табак темекі тартыу; ~ трубку трубка тартыу, най менен темекі тартыу; ~ воспрещается темекі шегіу қадаған етилген; 2. что, чем жағып ийісі шығарыу, хош ийісли түтні шығарыу; 3. что (добывать перегонкой) қайнатыу; ~ смолу мум қайнатыу; ◇ ~ финиам шақ жолатпай мақтау.

КУРИТЬСЯ несов. 1. (дымиться) шегілуі, тартылуы; сырой табак не курится хөл темекі пысқып шегілмейди; 2. (выделять испарения, лёгкий туман) пысқыу, пуұланыу, түтеу; река ~ся дәрья пуұласып атыр; ◇ вулкан ~ся жанар тау түтеп тур.

КҰРИЦА ж. тауық, мәкиен; сун с ~ей тауық сорпа; ◇ құрам на смех журтка күлкі, жүдә ерси; у него денег кұры не клюёт оның пұды кисесіне сыймайды; мокрая ~а 1) (человек, имеющий жалкий вид) суұдан шыққан тышқандай; 2) (безвольный человек) ынжық адам, ерме адам.

КҰРИЯ ж. курия (буржуазиялық елдерде сайлаушылардың миллетіне хам байлық дәрежелеріне қарай бөлінуі).

КҰРЛЫҚАНБЕ с. тыррыу-тыррыу етиу (тырна хаққында).

КҰРЛЫҚАТ несов. тыррыу-тыррыу етиу (тырна хаққында).

КҰРНҰЙ прил. уст. морысыз ошақлы; ~ая избa морысыз ошаққа от жағылатуғын үй, қара үй.

КҰРНҰСЫЙ прил. разг. тәңки муршы.

КУРОВОД м. тауық асыраушы, тауық есируші.

КУРОВОДСТВО с. тауық асыраушылық, тауық есирушілік.

КУРОК м. мылтықтың қулағы, мылтықтың тепкири; спустить ~ мылтықтың тепкирин жаздырыу; взвести ~ мылтықтың қулағын тартып қойыу.

КУРОЛЕСИТЬ несов. прост. жағымсызлық етиу, жәнжел шығарыу, шатақ шығарыу, биймазалақ етиу.

КУРОПАТКА ж. кеклик.

КУРОРТ м. курорт.

КУРОРТНИК м. курортник, курортшы, курортта дем алуышы.

КУРОРТНИЦА женск. от курортник.

КУРОРТНЫЙ прил. курорт..., курортлық; ~ое лечение курортлық емлеу.

КУРОРТОЛОГИЯ ж. курортология (емленуіге жерлердің қасиеттерін изертлеуіші ылым).

КУРОСЛЕП м. курослеп (зәхәрли өсімлик).

КУРС м. 1. (направление) курс, бағыт, жол, бардар, бет алыс, тәрәп; взять ~ на юг түсликке қарай бет алыу, түслик тәрәпке кетиу; ~ самолёта самолёттің бағыты; 2. перен. бағыт, бет алыу, бағдар; ~ на индустриализацию индустриализацияға алын-

ған бағыт; 3. (учебный) курс; ~ анатомии человека адамның анатомиясының курсы; 4. (ступень обучения) курс; перейти на второй ~ екінші курсқа өтиу; студент трёхго курса үшінші куретын студенти; 5. мн. курсы курслар; курсы по повышению квалификации қәнигелікти көтеріу бойынша курслар; курсы кройки и шитья кийим пишиу хам тигиу курслары; 6. (цикл лечебных процедур) курс; пройти ~ лечения емлеу курсы өтиу; 7. (валюты) курс, кун; повышение курса рубля ақшаның қунының артыуы; ◇ быть в курсе дела ис жағдайынан хабарлы болыу; войти в ~ дела истин жағдайы менен танысыу; вести в ~ дела истин жағдайы менен таныстырыу; держат в курсе чего-л. соңғы жаңалықларды хабарлап турыу.

КУРСАНТ м. курсант (1. курслерде оқыушы; 2. әскерий училищеде тарбиялануышы).

КУРСИВ м. курсив (жазба хәрипке ұсаған шрифт); выделить слово ~ом сөзди курсив бенен айырыу.

КУРСИВНЫЙ прил. курсив...; ~ шрифт курсив шрифти.

КУРСИРОВАТЬ несов. жүрип турыу, қатнап турыу; между Москвой и Ялтой ~уют автобусы Москва менен Ялта арасында автобуслар жүрип турады.

КУРСИСТКА ж. уст. курсистка (революциядан бұрынғы Россияда жоқары дәрежелі курста оқытуғын қыз).

КУРСОВКА ж. курсовка (курортта емленуіге, айтқатлануыға мүмкіндік беретүғын документ).

КУРСОВОЙ прил. курслық; ~ая работа курслық жұмыс; ~ое собрание курс жыйналысы.

КУРТКА ж. сырымақ, гүрте, гүртеше.

КУРЧАВИТЬСЯ несов. буйралануы, буйра-буйра болыу, әребилену.

КУРЧАВЫЙ прил. буйра, буйра-буйра, буйраланған, әреби; ~е волосы буйра-буйра шаш; ~й ребёнок буйра шашлы бала.

КУРЬЕЗ м. күлкі, күлкіли ұақия; ◇ для ~а ермек ушы, күлкі ушы, кеуіл көтеріу ушы.

КУРЬЕЗНЫЙ прил. күлкіли; ~ случай күлкіли ұақия.

КУРЬЕР м. 1. (посыльный) курьер, хат тасыушы, шабарман; 2. офиц. курьер (қыстайлы жуысылар менен әсиберлетуғын арнайлы адам); дипломатический ~ дипломатиялық курьер.

КУРЬЕРСКИЙ прил. курьер...; ◇ ~ поезд курьер поезды (тез жүретуғын, жолда аз тоқтайтуғын пассажир поезды).

КУРЬЕРША женск. от курьер 1.

КУРЯТИНА ж. тауық ети.

КУРЯТНИК м. тауық кетек, тауықхана.

КУРЯЩИЙ 1. прич. от курить; 2. прил. темекі шегетуғын; 3. в знач. суц. м. курящий темекі шегіуші; вагон для ~х темекі шегіушілер ушын вагон.

КУСАТЬ несов. кого-что 1. тислеу, шайнау, жеу; қабыу (о собаке); ~ть губы ернин тислеу, ләбин тислеу; 2. (о насекомых)

тислеу, шағыу; 3. *перен. разг.* (о растениях) күйдириу, шаншылыу, кириу; **крапива** болуо ~ет крапива аұыртып шаншылады; $\diamond$ ~ть себе локти өкиниу (соотв. ернин тислеп қалыу).

КУСА||**ТЪСЯ** *несов.* 1. тислеу, қабыу; *эта собака не ~ется* бул ийт қаппайды, бул ийт тислемейди; 2. (кусать друг друга) таласуу; 3. *перен.* (о крапиве и т. п.) шағыу, күйдириу, шаншылыу, ашытыу, кириу.

КУСАЧКИ *только мн.* атауыз, қысқыш.

КУСКОВОЙ *прил.* бөлекленген, бөлек..., шақмақ...; ~ сахар шақмақ қант.

КУСОК *м.* 1. бөлек; шақмақ; тилим, кеспе, кесек; ~ сахару бир шақмақ қант; ~ хлеба 1) бир бөлек нан, бир тислем нан; 2) *перен.* (средства к существованию) азық, тамақ, напақа; 2. (*отрез*) бөлек; ~ ткани бир бөлек гезлеме; $\diamond$ **лакомый** ~ майлы жилик, кемик сүйек.

КУСТ *м.* 1. бир түп, пута; ~ сирени бир түп сирені; 2. (*травянистое растение*) бир түп; ~ земляники бир түп земляника; 3. *перен.* (объединение предприятий и т. п.) бирлеспе, бирикпе (кәрханалардың, артельлердің).

КУСТАРНИК *м.* 1. см. куст 1; 2. *собр.* пута, путалық, шатлық.

КУСТАРНИКОВЫЙ *прил.* путалы, путалық..., шатлық...; ~е растения путалы өсімликлер.

КУСТАРНИЧАТЬ *несов. разг.* 1. (*заниматься кустарным промыслом*) өнерментшилик етиу, өнер кособи менен шұғылланыу; 2. *перен.* сөлекет ислеу, әпиуайы усыл менен ислеу.

КУСТАРНИЧЕСТВО *с.* 1. (*занятие кустаря*) өнерментлик; 2. см. кустарщина.

КУСТАРНЫЙ *прил.* 1. қол-өнер..., өнерментшилик...; өнер-кәсип...; ~ое производство өнерментшилик өндириси; ~ые изделия қол-өнер затлары; 2. *перен.* (*примитивный*) ески, әпиуайы.

КУСТАРЩИНА *ж. разг.* өнерментлик, өнерментшилик; ески усыл.

КУСТАРЬ *м.* кустарь, өнермент, майда өнерментши.

КУСТИСТЫЙ *прил.* 1. түбирли-түпли, шоқ түпши; ~ая пшеница түбирли-түпли буұдай, түбирли-түпли бийдай; 2. *перен.* шоқ, қалың; ~ые брови қалың қаслар.

КУСТИТЬСЯ *несов.* 1. түбирлеп өсиу, шоқ-шоқ болып өсиу; 2. *перен.* (*расти пучками—о волосах*) шоқ болып өсиу, қалың болып өсиу.

КУСТОВОЙ *прил.* 1. (*растущий кустом*) түбир-түбир, шоқ-шоқ, түп-түп; путалы; ~ые насаждения путалы екпе өсімликлер; 2. *перен.* бирлеспе..., қоспа..., бириктигеи; ~ое совещание бирлеспенің кеңеси.

КУТАТЬ *несов.* 1. *кого-что* орау, қымтау; ~ ребёнка в одеяло баланы көрпеге орау; 2. *кого* (*слишком тепло одевать*) жүде жыллы кийиндириу.

КУТАТЬСЯ *несов.* 1. ораныу, жамылыу,

қымтаныу; ~ в платок орамалға ораныу; 2. (*слишком тепло одеваться*) жүде жыллы кийиниу.

КУТЕЖ *м.* шауқымлы ишиушлик, бақырыспалы ишиушлик.

КУТЕРЬМА *ж. разг.* топалаң, ала-топалаң, ғауға, астан-кестен.

КУТИЛА *м. разг.* мәскүнем, арақор.

КУТИТЬ *несов.* 1. (*проводить время в кутежах*) мәскүнемлик етиу, ишиушлик пенен шұғылланыу; 2. (*развлекаться, веселиться*) кеуіл көтеріу, кейип етиу.

КУТНУТЬ *сов. и однокр. см. кутить 1.*

КУХАРКА *ж.* аспаз ҳаял, қыз.

КУХНЯ *ж.* 1. кухня, асхана; **походная** ~ көшпелі асхана (*ауқалт писириу ишын ҳәм тасыу ишын қолланылатуғын арба*); 2. (*подбор кушаний*) ауқатлар, тамақлар; **кавказская** ~ кавказ ауқатлары; **молочная** ~ 1) сүтлі ауқатлар; 2) (*предприятие*) емизйүлі балаларға сүтлі ауқатлар таярлайтуғын кәрхана; 3. *перен.* сырлы ҳәрекет, жасырын ҳәрекет; **дипломатическая** ~ дипломатиялық сырлы ҳәрекетлери.

КУХОННЫЙ *прил.* кухня..., асхана..., асханалық; ~ нож қазан пышақ; ~ стол асхана столы, ауқат стол.

КУЦЫЙ *прил.* 1. (*с обрезанным хвостом*) шолақ, қуйрықсыз, қуйрығы кесилген, келте қуйрық; ~ый шеңбк шолақ күшик, қуйрықсыз күшик; 2. (*слишком короткий*) қысқа, келте; тар; ~ый пиджак қысқа пиджак; 3. *перен. разг.* (*ограниченный*) шекленген, шамалы; ~ая идея шекленген идея.

КУЧА *ж.* 1. бир төбе, үйим, үйиншик; ~а песку бир төбе қум; 2. (*беспорядочное скопление*) топар; **овцы сбились в ~у** қойлар бир топар болып жыйналды; 3. *перен. разг.* (*много*) күтә көп; у меня ~а дел менің исим толып атыр, менің ислерим күтә көп; $\diamond$ **валить всё в одну ~у** хәммесин араластырып жибериу, хәммесин быластырып жибериу.

КУЧЕВОЙ *прил.*: ~ые облака буұдақ-буұдақ бултлар.

КУЧЕР *м.* арбакеш.

КУЧКА *ж.* 1. *уменьш.* от куча 1; 2. (*группа людей*) топар, дүркін; **собираться ~ми** топарласып жыйналыу.

КУЧНЫЙ *прил.* шоқ, үймелескен; ~ая стрельба шоқ атыу.

кучу, **кутишь** и т. д. *наст. вр. от кутить.*

КУШ *м. разг.* көп ақша, көп табыс, мол пул; **сорвать ~** көп ақшаға батыу.

КУШ|АК *м.* белбеу, бел орамал, кәмар; **подпоясаться ~аком** белбеу бууыныу, белбеу байлау.

КУШАНЬЕ *с.* ас, тамақ, ауқат.

КУШАТЬ *несов. что и без доп.* жеу, ауқатланыу, ишиу, тамақланыу.

КУШЕТКА *ж.* кушетка (*дастықлы тахтай кәт*).

кую, **куёшь** и т. д. *наст. вр. от кувать.*

КЮВЕТ *м.* кювет (*жолдың еки жағындағы салма*).

КЮРЕ *м.* кюре (*Францияда, Бельгияда католик ширкейиниң руханиид*).

Л

ЛАБИАЛИЗАЦИЯ ж. лингв. лабиализация, еринлесіу.

ЛАБИАЛИЗОВАННЫ || Й прил. лингв. лабиализацияланган, еринлескен, еринлик; ~е гласные еринлик дауыслылар.

ЛАБИАЛИЗОВАТЬ сов. и несов. что, лингв. лабиализациялау, еринлестіру.

ЛАБИАЛЬНЫ || Й прил. лингв. лабиаль, еринлик; ~е гласные еринлик дауыслылар.

ЛАБИРИНТ м. 1. ист. лабиринт (*эйдем-ги грек легендасында көп өжірелі хәм шатыс жоллы сарай*); 2. перен. шубалыңқы, шатақ; ~ улиц көшелердің шубалыңқысы.

ЛАБОРАНТ м. лаборант.

ЛАБОРАНТКА женск. от лаборант.

ЛАБОРАНТСКИЙ прил. лаборант..., лаборантлық.

ЛАБОРАТОРИЯ ж. 1. лаборатория; химическая ~ химия лабораториясы; 2. перен. лаборатория, творчестволық хызмет майданы; творческая ~ писателя жазыушының творчестволық хызмет майданы.

ЛАБОРАТОРНЫ || Й прил. лаборатория..., лабораториялық; ~е исследования лабораториялық изертлеулер.

ЛАВА I ж. 1. геол. лава (*жанар таудан атлыгы шығатұғын суйық масса*); 2. перен. бирден жабылу, күшли басқын, топылыс; 3. в знач. нареч. *лавоу см. лавина* 3.

ЛАВА II ж. воен. (*вид конного строя*) лава (*атлы әскерлердің стройының, қатарының түрі*).

ЛАВА III ж. горн. (*забой*) лава (*тас көмир қатламы*).

ЛАВАНДА ж. бот. лаванда (*ийисли өсімдік*).

ЛАВИНА ж. 1. қулама қар; снежная ~а қулама қар, қар қуламасы; 2. перен. лавина (*жүдә тез жүрiп қиятырған масса*); ~а войск әскерлер лавинасы; 3. в знач. нареч. лавиноу (*сплошным потоком*) ызғып, селдей қашпап; *войск шди сплошной ~ой* әскерлер ызғып қиятырған едi.

ЛАВИРОВАНИЕ с. 1. мор. самалға ыңғайласып жүзіу; самалға бейімлесіп жүзіу; ~ корабля корабльдің самалға ыңғайласып жүзіуі; 2. перен. (*приспособление*) тосқынлықтан еплеп өтіу, есабын тауып қутылуы.

ЛАВИРОВАТЬ несов. 1. мор. самалға ыңғайласып жүзіу, самалға бейімлесіп жүзіу; 2. перен. (*приспособливаться*) тосқынлықтан еплеп өтіу, есабын тауып қутылуы.

ЛАВКА I ж. (*скамья*) отырғыш, скамейка.

ЛАВКА II ж. (*небольшой магазин*) дүкен.

ЛАВОЧНИК м. уст. дүкәншы, дүкән иісi.

ЛАВОЧНИЦА женск. от лавочник.

ЛАВОЧНЫЙ прил. дүкән..., дүкәндағы.

ЛАВР м. лавр (*ийисли пұтталық*); ♦ *пожинать лавры* даңқы шығуы, атағы шығуы;

почить на лаврах жетіскенліклерге марапатланып хеш нәрсе ісlemeу.

ЛАВРОВЫЙ, ЛАВРОВЫЙ прил. лавр...; лаврдан ісленген; лавровый лист лавр жапрағы; ♦ *лавровый венók* лаврдан ісленген гүл орамы.

ЛАВСАН м. лавсан (*жасалма гезлемнің бир түрі*); ткань с ~ом лавсан қосылған гезлеме.

ЛАВСАНОВЫЙ прил. лавсан..., лавсанлы, лавсаннан ісленген.

ЛАГ м. мор. лаг (*кеменің жүрiуі тезлігін ямаса оның қанша жол жүргенлігін анықлайтуғын аспап*).

ЛАГЕРНЫЙ прил. лагерь..., лагерьлік; ~ сбор лагерь сборы.

ЛАГЕР || Б м. в разн. знач. лагерь; военный ~ь әскерий лагерь; пионерский ~ь пионер лагери; концентрационный ~ь концентрацион лагери; исправительно-трудовой ~ь дүзетiу мийнет лагери; ~ь мира, демократии и социализма паракхатшылық, демократия хәм социализм лагери; расположиться ~ем лагерь болып жайласуы; раскiнуть ~ь лагерь қуруы; ♦ *действовать на два ~я* еки жүзлілік етіу, еки тәрепли болыу.

ЛАГУНА ж. лагуна (*теңізден бөлініп құм басқан қолтық ямаса көл*).

ЛАД м. 1. разг. (*согласие, мир, дружба*) татыулық, дослық, ауызбирлік, оңысыушылық, тынышлық; *жить в ~у* татыулықта жасау, татыу тұруы; *быть не в ~ах с кем-л.* бирей менен оңыспау; 2. (*способ, образец, манера*) усыл, ұлги, түр, жол; *на разные ~ы* хәр түрлі жолға; *на новый ~* жаңа түрге; 3. муз. (*тональность, строй*) саз сестінің келісіуі; 4. мн. лады (*на грифе струнных инструментов*) перде; *перебирать ~ы гитары* гитардың перделерін басып шертіп көріу; 5. мн. лады муз. (*клавиши гармоника, баяна*) перде, клавишлары; ♦ *в ~ с кем-л.* келісіп; *не в ~ с кем-л.* келіспей; *дело идёт на ~* ис оңына баратыр, ис дүзеліп қиятыр; *ни склади ни ладу* хеш бир байланыссыз, хеш мәнісиз.

ЛАДАН м. ладан (*хош ийисли шайыр*); ♦ *дышать на ~* өлім алдында болыу, хал үстінде жатыу.

ЛАДАНКА ж. уст. тумар, дуға.

ЛАДНИТЬ несов. с кем, разг. (*не соротиться*) татыу тұруы, оңысыу, келісіу; *оні не ~ят друг с другом* олар бир-бири менен оңыса алмайды; ♦ *~ить одно и то же бир* нерсени мыжып айта беріу.

ЛАДИТ || БСЯ несов. дүзеліу, келісіу, сөтi келіу, оңына көшіу; *дело не ~ся* ис келіспей тур, ис оңына қарамай тур.

ЛАДНО разг. 1. нареч. (*мирно*) тыныш түрде, татыу түрде, татыулықта, келісіп, оңысып; *жить ~ татыу тұруы*, татыу, жасау; 2. нареч. (*успешно*) жақсы, жетіскенлік пенен табыслы; *работа идёт ~* ис табыслы баратыр; 3. в знач. утверд. *частицы* (*хорошо, согласен, пусть*) мейли, жарай-

ды, макул, қайыл, болады, жақсы; ~, будь по-твоему мейли, сениң айытқаныңдай-ақ болсын.

ЛАДНЫЙ *прил.* разг. келісиги келген, хәр тәрәплеме жақсы, сымбатлы; ~ пәрен сымбатлы жигит.

ЛАДОНЬ *жс.* алақан; $\diamond$ віден как на ~ и ап-анық көринбекте.

ЛАДОШИ *мн.:* хлópать в ~ шаппат қағыу, қол шаппатлау.

ЛАДЬЯ *жс.* шахм. ладья, тура.

лáшь и т. д. наст. вр. от лáять.

лáжу I, лáдишь и т. д. наст. вр. от лáдить.

лáжу II, лáзиншь и т. д. наст. вр. от лáзить.

ЛАЗ *м.* тесик, үңгир.

ЛАЗАРЁТ *м.* лазарет (киширек әскерий кеселхана).

ЛАЗАРЁТНЫЙ *прил.* лазарет..., лазаретлик.

ЛАЗАТЬ *несов. см.* лáзить.

ЛАЗЕЙКА *жс.* 1. тесик, үңгир, тар өткел, киретуғын жер; ~а в забóре дийўалда киретуғын жер; 2. *перен.* хйиле, тәсил, қутылыу жолы, хәмел; *найті ~у хәмел табыу.*

ЛАЗИТЬ *несов.* өрмелеу, өрмелеп шығыу; ~ по дере́вьям ағашларға өрмелеу; ~ по горáм тауларға өрмелен шығыу.

ЛАЗОРЕВЫЙ *прил.* см. лазу́рный.

ЛАЗУРНЫЙ *прил.* ақшыл көк, көк реңдеги, ашық, көк реңли; ~ос мо́ре ақшыл көк теңиз, ашық көк реңли теңиз.

ЛАЗУРЬ *жс.* 1. ақшыл көк рең, ашық көк рең; небеса́я ~ аспанның ақшыл көк реңи; 2. (краска) ақшыл көк бояу.

ЛАЗУТЧИК *м. уст.* 1. воен. (разведчик) тыңшы, жансыз, барлаушы; 2. (шпион, соглядатай) тыңшы, жансыз.

ЛАЙ *м.* үриу, арылдау.

ЛАЙКА I *жс.* (собака) лайка (ийттиң бир түри).

ЛАЙКА II *жс.* (кожа) лайка (жумсақ териниң бир түри).

ЛАЙКОВЫЙ *прил.* лайка...; лайкадан исленген; ~е перча́тки лайкадан исленген қолғаплар.

ЛАЙНЕР *м.* лайнер (пассажир тасыушы ири теңиз кемеси ямаса самолёт).

ЛАК *м.* лак; *покрыть что-л.* лаком лак сүртіу, лак жағыу, лақлау.

ЛАКА́ТЬ *несов.* что жалау, жалап ишиу, шалпылдағып ишиу.

ЛАКЕЙ *м.* 1. (слуга) малай; 2. *перен. презр.* ийтаршы, жалпылдақ.

ЛАКЕЙСКИЙ *прил.* 1. малай..., малайлық; 2. *перен. презр.* ийтаршылық, жалпылдаған, жарамсақланған; 3. *в знач. сущ. жс.* лакейская малайлар ушын жай, малайлар өжиреси.

ЛАКЕЙСТВО *с.* 1. малайлық; 2. *перен. презр.* ийтаршылық, жалпылдақлық.

ЛАКИ *мн.* (ед. лак м., ла́чка жс.) лаклар (Дагестан АССРында жасайшы халықтың бири).

ЛАКИРОВАННЫЙ I. *прич.* от лакирова́ть; 2. *прил.* лакланған, лак жағылған, лаклы, лак пенен жылтыратылған; ~ые ту́фли лакланған туфлилер; ~ая ме-

бель лак жағылған мебель, лакланған мебель.

ЛАКИРОВА́ТЬ *несов.* что 1. лақлау, лақ жағыу, лак сүртіу; 2. *перен.* көтермелен асырып көрсетиу.

ЛАКИРОВА́КА *жс.* 1. (действие) лақлау, лақ жағыу, лақ сүртіу; 2. (сло́й лака) лақ қатламы; ~ потрeскалась лақ қатламы шытнап кетти; 3. *перен.* аса көтермелен көрсетиушилк.

ЛАКИРОВА́ЩИК *м.* 1. (специалист по лакировке) лақлаушы, лақ жағыушы; 2. *перен.* аса көтермелеуши.

ЛАКИРОВА́ЩИЦА *женск. от лакирова́щик.*

ЛА́КМУС *м. хим.* лакмус (бояушы зат).

ЛА́КМУСОВЫЙ *прил.* хим. лакмус..., лакмуслы; ~ая бума́га лакмуслы қағаз.

ЛА́КОВЫЙ *прил.* 1. лак..., лаклы; ~ые кра́ски лаклы бояулар; 2. (покрытый лаком) лақлы, лақ жағылған, лақланған; ~ая обувь лақланған аяқ кийим.

ЛАКОМИ́ТЬСЯ *несов.* кем-чем мазалы нәрсени жеу, ләззет алыу; ~ вареньем мурабба жең ләззет алыу.

ЛАКОМКА *м. и жс. разг.* мазалыны сүйиңиши, ләззет сүйер, ширешил.

ЛАКОМСТВО *с.* 1. (лакомое блюдо) мазалы ауқат, мазалы тамақ, сүйкимли ауқат; 2. *мн.* лакомства (сласти) татлы зат, шийрин зат.

ЛАКОМЫЙ *прил.* мазалы, дәмлі, шийрин; $\diamond$ ~ кусо́к майлы жилик, кемик сүйек.

ЛАКОНИ́ЗМ *м.* лаконизм, қысқа сөзлик, аз сөзлик.

ЛАКОНИ́ЧЕСКИЙ *прил.* см. лако́нический.

ЛАКОНИ́ЧНОСТЬ *жс.* лаконизмлик, қысқа сөзлик, аз сөзлик.

ЛАКОНИ́ЧНЫЙ *прил.* лаконизмлі, қысқа сөзлі, аз сөзлі; ~ отве́т қысқа сөзлі жууап.

ЛАКРИ́ЦА *жс.* бот. боян.

ЛАКРИ́ЧНИК *м. см.* лакри́ца.

ЛАКРИ́ЧНЫЙ *прил.* бот. боян...; боян тамырдан исленген; ~ порошо́к боян тамырдан исленген порошок.

ЛАКСКИЙ *прил.* лак...; ~ язы́к лак тили.

ЛАКТАЦИО́ННЫЙ *прил.* физиол. лактация..., лактациялық; ~ период лактация мәусими, емизиу дәуири, сүт шығыу дәуири.

ЛАКТА́ЦИЯ *жс.* физиол. лактация (сүт безлеринен сүт шығыуы хәм сүу алмаған дәуири).

ЛАКТО́ЗА *жс.* лактоза (емизиушилердиң сүттиндеги қант).

ЛАКТО́МЕТР *м.* лактометр (сүттиң салыстырма салмағын анықлайтуғын әбан).

ЛАКТОСКО́П *м.* лактоскоп (сүттеги майдың мұғдарын анықлайтуғын әбан).

ЛАМА I *жс.* лама (Түслик Америкада жасайтуғын хайўан).

ЛАМА II *м.* рел. лама (Тибетте хәм Монголияда буддистлердиң рухани адамы).

ЛАМАЙЫ́ЗМ *м.* рел. ламаизм (буддизмнің тибет-монгол формасы).

ЛАМАЙЫ́СТ *м.* рел. ламаист, ламашы (ламаизм тәрәпдары).

ЛАМПА *жс.* 1. лампа, шыра; *электрическая* ~а электр лампасы; *насто́льная* ~а стол лампасы; *рабб́татъ при* ~е шыра менен ислеу; 2. *тех.* лампа; *пайланы́я* ~а қалайылайтуғын лампа; $\diamond$ ~а *дневного́ света́* күндизги жарықты беретуғын лампа.

ЛАМПАДА *жс.* *церк.* лампада (*икона алдында жандыратуғын пилки кишкене ыдыс*).

ЛАМПАДКА *жс. см.* лампада.

ЛАМПАС *м.* лампас; *генеральские* ~ы генерал лампаслары.

ЛАМПОВЫЙ *прил.* 1. лампа..., шыра...; ~*ое* *стекло́* шыра шийшеси; 2. *тех.* лампа..., лампалы; ~ый *радиоприёмник* лампалы радиоприёмник; 3. *в знач. суц. жс.* ламповая шыраhana.

ЛАМПОЧКА *жс.* 1. *уменьш. от* лампа; 2. лампочка; *электрическая* ~ электр лампочкасы.

ЛАНГУСТ *м.*, **ЛАНГУСТА** *жс.* лангуст (*теңиз шаяны*).

ЛАНДШАФТ *м.* 1. (*пейзаж*) ландшафт (*жер бетиниң улыўма көриниси*); 2. (*рисунк, картина*) ландшафт (*айўл көриниси салынған сүйрет*); 3. *геогр.* ландшафт; *горный* ~ тау ландшафты.

ЛАНДЫШ *м.* хинжи гүл.

ЛАНДЫШЕВЫЙ *прил.* хинжи гүл..., хинжи гүлли; хинжи гүлден исленген; ~ *запах* хинжи гүл ийиси.

ЛАНОЛИН *м.* ланолин (*қойдың жуниң жуўғанда шығатуғын май*).

ЛАНОЛИНОВЫЙ *прил.* ланолин...; ланолини; ланолиннен исленген.

ЛАНЦЕТ *м.* ланцет, ништер (*хирургияда қолланылатуғын еки жузлі пышақ*).

ЛАНЦЕТНЫЙ *прил.* 1. ланцет... ништер...; 2. *см.* ланцетовидный.

ЛАНЦЕТОВИДНЫЙ *прил.* ланцетке мегзес, ништерге усаған, өткир ушлы; ~е *листья* ништерге усаған жапырақлар.

ЛАНЬ *жс.* лань (*сүйынның бир түри*).

ЛАПА *жс.* 1. табан, пәнже; *медвёжья* ~а айыўдың пәнжеси; *верблюжья* ~а түйениң табаны; 2. шақа (*тикенекли ағашларда*); ~ы *бли* шыршаның шақалары; $\diamond$ ~а *якора* кошкниң илмеги; *запустить* ~у *во что-л.* бир *кәрсеге* пәнжесин батыруу; *наложить* ~у *на что-л.* өзиниң үстемлигин жүргизиу; *попасть в* ~ы *к кому-л.* бирейдің қол астына түсип қалуу; *быть в* ~ах *у кого-л.* бирейден ғәрезли болуу.

ЛАПИДАРНЫЙ *прил.*: ~ *стиль* қысқа стиль. анық стиль.

ЛАПА *жс.* 1. *уменьш. от* лапа; 2. *мн.* лапки пушқақ тери; шаңка из *белчих* ~ок тийиниң пушқақ терлеринен исленген малақай; $\diamond$ *ходить на задних* ~ках *перед кем-л.* жарамсақланыу, жағыныу, жалпылдау, алдында жорғалау.

ЛАПОТЬ *м.* лапоть (*шабата, жекен геўши, жекен шоқай*); *ходить в лаптях* лапоть кийип жүриу.

ЛАПТА *жс. спорт.* 1. (*игра*) лапта (*топ ойын*); *играть в* ~у лапта ойнау; 2. (*деревянная палка, допатка*) ланта, дәстек.

ЛАПЧАТЫЙ *прил.* 1. жарғақ табанлы; ~ая *птица* жарғақ табанлы қус; 2. *бот.*

табан сыяқлы, табанға уқсас; ~ый *лист* табан сыяқлы жапырақ; $\diamond$ *гусь* ~ый суўқуйды.

ЛАПША *жс.* кеспас; *моло́чная* ~ сүтти кеспас.

ЛАРЁК *м.* ларёк, кишкене дүкән.

ЛАРЁК *м.* безелген қуты, сандықша.

ЛАРИНГИТ *м. мед.* ларингит (*тамақ айырыу*).

ЛАРИНГОЛОГ *м.* ларинголог (*қулақ, тамақ, мурын айырыулары бойынша врач-қәниге*).

ЛАРИНГОЛОГИЯ *жс. мед.* ларингология (*анатомия, физиологияны ұлам тамақ айырыуларын изертлейтуғын илим*).

ЛАРЧИК *м.* кишкене қуты, сандықша; $\diamond$ *а* ~ *просто* *открывался* сыры ап-аңсат ашылды.

ЛАРЬ *м.* ларь (*ун, дән, товар салып қоятуғын үлкен ағаш қуты*).

ЛАСКА *І жс.* еркелеу, сылап-сыйпау, сүйиу, меҳрибанлық, әлпешлеу; *материнская* ~ *ананың* еркелеуі, *ананың* сылап-сыйпауы.

ЛАСКА *II жс.* ласка (*сүйсар тұқымына киретуғын жыртықшы хайўан*).

ЛАСКАТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. еркелетип айтылған, еркелететуғын, жағымлы, сүйкимли; ~е *слова́* еркелетип айтылған сөзлер; 2. *грам.* еркелеткиш; ~е *суффиксы* *существительных* атлықтың еркелеткиш суффикслери.

ЛАСКАТЬ *несов. кого-что* 1. еркелетиу, сылап-сыйпау, сүйиу, меҳрибанлық етиу, әлпешлеу; ~ть *ребёнка* баланы еркелетиу; 2. *перен.* жағымлы тийиу, жағымлы болыу, хәз бериу; *вётер* ~л *мие* *лицо́* самал бетиме жағымлы тийди.

ЛАСКАТЬСЯ *несов. к кому-чему* еркелеу, наз етиу; ~ *к матери* *анасына* еркелеу.

ЛАСКОВОСТЬ *жс.* жағымлылық, сүйкимлилик, еркелик, ашық жүзалик, мулайымлылық.

ЛАСКОВЫЙ *прил.* 1. жағымлы, сүйкимли, еркелеген, ашық жүзлі, мулайым; ~ *ребёнок* жағымлы бала; ~ *взгляд* сүйкимли нәзер; 2. *перен.* хәз бериуши, жағымлы; ~ *вётер* жағымлы самал.

ЛАСТ *м. I.* ласт (*айрым сүй хайўанларының келте қол-аяқлары*); 2. *мн.* *ласты спорт.* жүзиу қол-аяқлары.

ЛАСТИК *I м.* (*ткань*) ластик, гезлеме (*астарлық*).

ЛАСТИК *II м.* (*резинка*) өширгиш, ластик.

ЛАСТИТЬСЯ *несов. разг. см.* ласкаться.

ЛАСТОВИЦА *жс.* үшкүл.

ЛАСТОЧКА *жс.* 1. қарлығаш; 2. (*ласковое обращение к женщине, девушке, девочке*) қарлығашым; 3. *спорт.* ласточка; $\diamond$ *первая* ~ биринши қадем.

ЛАСТОЧКИН *прил.* қарлығаш...; ~е *гиздó* қарлығаш усы.

ЛАТАТЬ *несов. что, разг.* жамау, жамау салыу, жамау басыу.

ЛАТВИЙСКИЙ *прил.* Латвия..., латвиялық.

ЛАТИНИЗАЦИЯ *жс.* латинластыруу; ~ *алфавита* алфавитти латинластыруу.

ЛАТИНИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. латинластырыу (латин тилин ҳам латин мәдениятын енгизиу); 2. (алфавит) латинласыу, латин тийкарындағы алфавитке көшиу.

ЛАТИНИЗИРОВАТЬСЯ сов. и несов. латинласыу, латинластырылыу.

ЛАТИНИСТ м. латинист (латин тилиниң қаншгеси).

ЛАТИНИЦА ж. филол. латин алфавити, латин жазыуы.

ЛАТИНСКИЙ прил. латин...; ~ язык латин тили.

ЛАТИФУНДИЯ ж. ист., эк. латифундия (ири меншикли жер ийелериниң хошталығы).

ЛАТКА ж. прост. жамау.

ЛАТНИК м. ист. сауытлы әскер.

ЛАТУННЫЙ прил. латунь..., жез..., латуннан исленген, жезден исленген; ~ая посуда латуннан исленген ыдыс.

ЛАТУНЬ ж. латунь, жез.

ЛАТЫ только мн. ист. сауыт.

ЛАТЫНЬ ж. разг. латин тили.

ЛАТЫШ мн. (ед. латыш м., латышка ж.) латышлар, латыш халқы (Латвия ССРының тийкаргы халқы).

ЛАТЫШСКИЙ прил. латыш...; ~ язык латыш тили.

ЛАУРЕАТ м. лауреат; ~ международного конкурса халық аралық конкурстың лауреаты; ~ Лёнинский премии Ленинлик сыйлықтың лауреаты.

ЛАФЕТ м. воен. лафет (артиллерия тобының станогы).

ЛАФЕТНЫЙ прил. воен. лафетлик, лафетли.

ЛАЦКАН м. лацкан, қайырма жаға.

ЛАЧУГА ж. ылашық.

ЛАЯТЬ несов. үрнү, арылдау.

лба, лбу и т. д. род., дат. п. ед. от лоб. **ЛГАТЬ** несов. өтирик айтыу, өтирик сөйлеу, алдау.

лгу, лжешь и т. д. наст. вр. от лгать.

ЛГУН м. өтирикши, алдаушы.

ЛГУНЯ женск. от лгун.

ЛЕБЕДА ж. бот. сора.

ЛЕБЕДИНЫЙ прил. 1. аққу..., аққудың; ~ая ста́я аққу топары; 2. перен. аққу яңлы, аппақ; ~ая ше́я аққу мойып, ақ тамақ; ◇ ~ая пёсия соңғы йош, соңғы дөретпе.

ЛЕБЕДКА I ж. (самка лебедя) аққудың мәкйешп.

ЛЕБЕДКА II ж. тех. лебедка (жүклерди көтеретин машинна).

ЛЕБЕДЬ м. аққу.

ЛЕБЕЗИТЬ несов. перед кем, разг. жараныу, жалбырақлау, жылмақлау, жарамсақланыу.

ЛЕБЯЖИЙ прил. 1. аққу..., аққудың; ~ пух аққудың мамығы; 2. перен. народно-поэт. см. лебедийный 2.

ЛЕВ I м. арыслан; ◇ морской ~ теңиз арысланы (суу хайуаны).

ЛЕВ II м. лев (Болгария Халық Республикасында пул бирлиги).

ЛЕВЕТЬ несов. полит. солшылланыу, солшыллық етнү.

ЛЕВИЗНА ж. полит. солшыллық, солақайлық.

ЛЕВКОЙ м. левкой (ийисли гүл).

ЛЕВО қоспа сөзлердиң «сол, шеп» деген мәнисин беретин биринши бөлегі, мыс.: левосторонний шеп жақтағы, шеп төрептеги.

ЛЕВОБЕРЕЖНЫЙ прил. шеп жағадағы, сол жағадағы, шеп жағалық, сол жағалық.

ЛЕВОБЕРЕЖЬЕ с. сол жаға, шеп жаға.

ЛЕВОФЛАНГОВЫЙ прил. 1. шеп флангдағы, шеп жақтағы, сол төрептеги; 2. в знач. суц. м. левофланговый шеп төрепли, сол төрепли.

ЛЕВША м. и ж. шебекей, солақай.

ЛЕВЫЙ прил. 1. шеп, сол; ~ая рука шеп қол; ~ая сторона сол жақ; ~ый берег рекі дәрьяның шеп жағасы; в ~ом углу шеп жақтағы мүйеште; 2. полит. сол, солға; ~ый уклон солға ауыушылық; 3. в знач. суц. мн. левые полит. солшыллар; ◇ встать с ~ой ногой жини тырысу; ~ая сторона (изнанка) астары, ишки бетп.

ЛЕГАВЫЙ прил. тазы...; ~ая собака тазы ийт, аңшы ийт.

ЛЕГАЛИЗАЦИЯ ж. легализация, легальласыу.

ЛЕГАЛИЗИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что легальластырыу, легальлау, легаль етнү.

ЛЕГАЛИЗИРОВАТЬСЯ сов. и несов. легальланыу, легаль жағдайға көшиу.

ЛЕГАЛИЗОВАТЬ сов. и несов. см. легализировать.

ЛЕГАЛИЗОВАТЬСЯ сов. и несов. см. легализироваться.

ЛЕГАЛЬНО нареч. легаль түрде.

ЛЕГАЛЬНОСТЬ ж. легальлық.

ЛЕГАЛЬНЫЙ прил. легаль, легальлы; ~ая партия легальлы партия; ~ое положение ләгаль аұхал; ◇ ~ый марксизм ист. легаль марксизм.

ЛЕГЕНДА I ж. 1. (сказание) легенда, аңыз; 2. (выдумка) аңыз сөз, қыяллы нәрсе; о нём рассказывают ~ы ол қаққында қыяллы нәрселерди айтып отырыпты.

ЛЕГЕНДА II ж. 1. (надпись на монете) легенда (теңгедегі жазыу); 2. (на карте, рисунке и т. п.) шартлы белги (план, карта, сүйретке жазылған түсиник белгилер жыйындысы).

ЛЕГЕНДАРНЫЙ прил. 1. (являющийся легендой) легендарлық; 2. (породивший легенды) өжайып, теңи жоқ, теңи болмаған, легендар; ~ подвиг өжайып батырлық; ~ герой журтка танылған қахарман.

ЛЕГИОН м. 1. ист. легион (әййемги Римде ири әскерий бөлим); 2. (название воинских частей) легион (зейпара еллерде айрықша әскерий бөлимлердиң аты); 3. перен. (множество) ызтыған, есапсыз көп, жүдө көп.

ЛЕГИОНЕР м. легионер, әскер, нөкер.

ЛЕГИРОВАНИЕ с. легирлеу, легирлету.

ЛЕГИРОВАННЫЙ тех. 1. прич. от легировать; 2. прил. легирленген; ~ая сталь легирленген полат.

ЛЕГИРОВАТЬ сов. и несов. что, тех. легирлеу (бир металлға екінши металлдың ертиндисин араластырыу).

ЛЕГИРУЮЩИЙ *тех. 1. прич. от легировать; 2. прил. легирлестуғын.*

ЛЁГКІЕ *мн. (ед. лёгкое с.) өкпе.*

ЛЁГКІЙ *прил. 1. (на вес) жеңил; ~ая ноша жеңил жүк; 2. (нетрудный) жеңил, аңсат, оңай; ~ий урбк жеңил сабақ; ~ая раббта аңсат жұмыс; ~ая задáча аңсат мәселе; 3. (о движении и т. п.) жеңил, шаққан; ~ая похóдка жеңил жүрис; 4. (незначительный, слабый) жеңил-жеалп, азгантай, сәл-пәл, жеңил; ~ий морóз сәл-пәл сууық; ~ий тумáн азгантай думан; ~ий вётер жеңил-желпи самал; 5. (сверхъестественный, несерьёзный) үстиртин, жеңил; ~ое отноше́ние к жы́ни турмысқа жеңил қарау; 6. (покладистый, уживчивый) мунайым, көпши, оңысқып; ~ий ха́ра́ктер мунайым минез; ~ий челове́к оңысқыш адам; 7. жеңил; ~ая артилле́рия жеңил артиллерия; ♦ ~ое пальто́ жеңил пальто; ~ая пи́цца жеңил аўқат; ~ая му́зыка жеңил музыка; ~ая жизнь жеңил турмыс; аңсат турмыс; ~ий сон кишкене тұр; ~ая промышленность жеңил санаат; ~ая рука́ қайырлы қол, берекетли қол; с ~ой ру́кí сәтли баслама.*

ЛЕГКО́ *1. нареч. аңсат, жеңил түрде, сәл; это ~ написать буну жазыу аңсат; ~ косну́ться чего-л. сәл тийип кетиу, сәл тоқтап өтиу; ~ ходи́ть жеңил жүриу; 2. безл. в знач. сказ. аңсат, жеңил; мне так ~ мен сондай кеуидлимен, менің сондай ўақытым хош; ♦ ~ сказа́ть! айтыуға аңсат!*

ЛЕГКО́ *қоспа сөзлердин «жеңил, аңсат» деген мәніслерин билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: легкокры́лый тез ушқыш, жеңил қанатлы.*

ЛЕГКОАТЛЁТ *м. жеңил атлет (жеңил атлетика менен шұғылданатуғын спортшы).*

ЛЕГКОАТЛЁТИЧЕСКИЙ *прил. жеңил атлетика..., жеңил атлетикалық; ~е соревнования жеңил атлетика жарыслары.*

ЛЕГКОАТЛЁТКА *женск. от легкоатлет.*

ЛЕГКОВЕРІЕ *с. исенгишлик, исеншеклик, инанғышлық.*

ЛЕГКОВЕРНЫЙ *прил. исенгиш, исеншек.*

ЛЕГКОВЭС *м. спорт. жеңил салмақлы (гуресси спортсмен туўралы).*

ЛЕГКОВЭСНОСТЬ *ж. 1. жеңиллик, салмақсыздық; 2. перен. үстиртинлик, салмағы кемлик, жеңиллик; ~ доводов дәлилдердиң салмағының кемлиги.*

ЛЕГКОВЭСНЫЙ *прил. 1. (имеющий небольшой вес) жеңил салмақлы; аўыр емес; ~ая моне́та аўыр емес теңге, жеңил салмақлы теңге; 2. перен. үстиртин, салмағы кем, жеңил; ~ый челове́к жеңил адам.*

ЛЕГКОВОЙ *прил. жеңил; ~ автомобиль жеңил автомобиль.*

ЛЕГКОВОСПЛАМЕНЯЮЩИЙСЯ *прил. тез алысып кететуғын.*

ЛЕГКОМЫСЛЕННОСТЬ *ж. см. легкомыслие.*

ЛЕГКОМЫСЛЕННЫЙ *прил. жеңил, жеңил ойлы, алаңғасар, ушқалақ; ~ посту́пок аз ойланып ислеген ис.*

ЛЕГКОМЫСЛИЕ *с. жеңил минезлилик, ушқалақлық.*

ЛЕГКОПЛАВКИ *прил. тех. аңсат ерийтуғын, тез ерийтуғын; ~е ме́таллы аңсат ерийтуғын ме́таллар.*

ЛЕГКОСТЬ *ж. жеңиллик, аңсатлық, оңайлық; ~ похóдки жүрисиниң жеңиллиги; ~ ха́ра́ктера минездиң жеңиллиги.*

ЛЕГО́НЬКО *нареч. разг. сәлғана, сәл-пәл, әсте, әсте-ақырын.*

ЛЕГОЧНЫЙ *прил. өкпе..., өкпениң; ~е бо́лезни өкпе кеселлери.*

ЛЕГЧА *прил. несос. разг. пәсеңлеу, босаңлау; морóз ~ет аяз босаңлады.*

ЛЕГЧЕ *1. сравнит. ст. от прил. лёгкий и нареч. легко жеңилірек, аңсатырақ, оңайырақ; 2. безл. в знач. сказ. тәўирирек, жеңилірек; болью́му ~ наўқас тәўирирек; часóт часу не ~ күннен күнге жеңил емес.*

ЛЁД *м. муз; ве́чные льды мөңги музлар; и́дет ~ сең ығып киятыр; ~ трóнулся 1) сең жүрди; 2) перен. қозғалды, ҳәрекетке келди; ♦ разби́ть, слома́ть ~ иске кирисиу, исти баслау.*

ЛЕДЕНЁ *прил. несос. 1. (превращаться в лёд) муз болыу, музлау, музланыу, муз болып қатыу; 2. (замерзать, коченеть) тоңыу, үсиу, сууыққа қатыу, музлау; ру́ки ~ют қоллар тоңып баратырынты, қоллар тоңады; ♦ кро́вь ~ет в жи́лах лал болып қалды, зәрреси ушын кетти, қаты қорқып кетти.*

ЛЕДЕНЁЦ *м. набат.*

ЛЕДЕНИТЬ *прил. несос. что тондыруу, музлатыу; вётер ~лицо самал бетти тоңдырады; ♦ ўжа́с ~се́рдце қорқыныш жүректи суўлатады.*

ЛЕДЕРИ́Н *м. ледерин (жасалма телетин)*

ЛЕДЕРИ́НОВЫЙ *прил. ледерин..., ледериннен исленген.*

ЛЕДИ *ж. леди (Англияда аристократлардың ҳаялларына қарап айтылатуғын сөз).*

ЛЕДНИК *м. (погреб) музхана, муз төле.*

ЛЕДНИ́К *м. геол., геогр. көшпе муз, муз ұйимлери; го́риый ~ таудың көшпе музы.*

ЛЕДНИКОВЫЙ *прил. геол., геогр. музлық, музлықтан пайда болған; ~е озёра музлықтан пайда болған көлдер; ♦ ~ий пе́риод музлық дәўири, муз дәўири.*

ЛЕДОВЫЙ *прил. 1. муз..., музлы; ~ый покрóв муз қатламы; 2. (происходящий во льдах) муздағы; ~ое пла́вание муздағы жүзиу.*

ЛЕДОКО́Л *м. ледокөл, муз жарғыш; а́томный ~ атом муз жарғышы.*

ЛЕДОЛО́М *м. муз бузғыш, сең бузғыш (көпирди сеңнен сақлауға арналған құрылыс).*

ЛЕДОРЁЗ *м. 1. (морское судно) ледорез (сеңде жүретуғын кеме); 2. (сооружение) музкесер (дәрьяларда сең жүргенде көпирди муз бузыдан қорғайтуғын құрылыс).*

ЛЕДОРУ́Б *с. спорт. муз шаңқыш (альпинисттердиң текие жасау үшін қолланылатуғын балтасы).*

ЛЕДОСТА́В *м. муз қатыу, муз тоқтаусы.*

ЛЕДОХО́Д *м. сең жүриу, сең ығыу.*

ЛЕДЯ́Н *прил. 1. муз..., музлы, музлық; ~ая го́ра муз тауы, музлы тау; ~ые*

вершыны муз басқан төбелер; 2. жүдә аяз, дым сууық, муздай; ~ой вѣтер муздай сууық самал; 3. перен. сууық, түнерген, жақтырмаған; ~ой взгляд сууық көз қарас; ответить ~ым тоном жақтырмаған дауыс пенен жууап беріу.

ЛЕЖА нареч. жатып; читать ~ жатып оқыу.

ЛЕЖАЛЫЙ прил. көп жатқан, көп турған, көп сақланған, гөнерген; ~ая мука көп турған ун.

ЛЕЖАНКА ж. печьтиң қапталындағы жатыу орны, печьтеги жатыу сыпа.

ЛЕЖАТЬ несов. 1. жатыу; ~ать в постели төсекте жатыу; ~ать на траве шөптин үстінде жатыу; ~ать на спине шалқасына жатыу; 2. (быть больным) жатыу; ауырыу болыу, бийтапланыу, кеселленіу; ~ать с воспалением лёгких өкпе исиу кеселлен жатыу; 3. (находиться) жатыу, болыу, турыу, сақланыу; книга ~ит на столе китап столдың үстінде жатыр; бельё ~ит в чемодане ишки кийимлер чемоданда жатыр; деньги ~ат в банке ақшалар банкта тұр; статья ~ит в редакции журнала мақала журналдың редакциясында жатыр; 4. (быть расположенным) орналасыу, жайласыу; город ~ит в долине қала ойпатта жайласқан; 5. (пролегать, проходить) өтиу, созылыу; путь ~ит на север жол арқаға қарай өтеди; 6. на ком, перен. жүкленіу, мойнында болыу; все заботы о семье ~ат на нём бала-шағаның барлық тамы оның мойнында турыпты; ♦ ~ать в основе негизінде болыу; у меня душа не ~ит к кому-челу-л. ықласым жоқ, кеулим тартпайды, кеулим бармайды.

ЛЕЖАЧИЙ прил. жатқан, жатырған, жатақ...; в ~ем положении жатып; ~ий больной төсек тартып жатырған кесел; ~ее место жатыуға арналған орын; ♦ под ~ий камень вода не течёт посл. жатқанға жан жууырмас.

ЛЕЖЕБОК м., ЛЕЖЕБОКА м. и ж. разг. жалқау, ис жақпас, жатып ишер.

ЛЕЖКА ж.: лежать в ~у прост. (о больном) узақ ауырып жатыу, турмастан жатыу.

ЛЕЖМЯ нареч.: ~ лежать прост. турмай көп жатыу, узақ жатыу.

ЛЕЗВИЕ с. 1. жүз; ~ ножа пышақтың жүзін; 2. алмас; ~ для безопасной бритвы қәуіпсіз пәкинің алмасы.

ЛЕЗГИНКА ж. (танец) лезгинка.

ЛЕЗГИНСКИЙ прил. лезгин..., лезгинник; ~е песни лезгин қосықлары.

ЛЕЗГИНЫ мн. (ед. лезгин м., лезгинка ж.) лезгинлер (Дагестан АССРда ҳам Азербайджан ССРда жасағшы халықтың бири).

ЛЕЗТЬ несов. 1. өрмелен шығыу, өрмелеу, миниу, шығыу (наверх); түсіу (вниз); ~ на дерево ағашқа өрмелеу; ~ на гору тауға шығыу; ~ в яму шуқарға түсіу; 2. (входить, проникать) түсіу, өтиу, еңбеклеп кириу, еңбеклеп шығыу, ишине кириу, бузып кириу, ақтарыу; ~ в воду суға түсіу; ~ в окно айнектен түсіу; 3. разг. тығыу, салыу, ақтарыу; ~ в шкаф за кни-

гой китапты алыу үшін шкафты ақтарыу; 4. (налезать, быть в спор) сыйыу, шақ болыу; шапка не лезет на голову малақай басыма сыймайды; сапоги не лезут етик сыймайды; 5. перен. разг. араласыу, сугылысыу; ~ в спор дауға араласыу; ~ не в своё дело өзіне тийісли емес нәрсеге сугылысыу; 6. разг. түсіу; волосы лезли на лоб шаш маңлайға түсіп тұрды; 7. (выпадать — о волосах, шерсти) түсіу; 8. разг. (расползаться) кетіу, түтеленіп түсіу; шёлк на платье лезет көйлектің жипегі түтеленіп түсіп атыр; ♦ ~ на глаза көзге түсіуге тырысыу; ~ в голову ойына келіу; ~ на рожон жөнсіз урыныу; ~ из кожи вон аса тырысыу, жан аямау; не ~ за словом в карман сөзди сагып алмау, сөзін кисіден сорап алмау.

ЛЕЙ м. см. лёа.

лей, лёйе повел. накл. от лить.

ЛЕЙБ- қоспа сөзлердің «ханның, патшаның» деген мәнісін билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: лейб-меди́к патшаның тәуиби.

ЛЕЙБ-ГВАРДИЯ ж. воен. лейб-гвардия (ей бир монархиялық мамлекеттерде артықша жағдайда тұратуғын әскер).

ЛЕЙБОРИСТ м. полит. лейборист (Англиядағы рабочий партиясының ағзасы).

ЛЕЙБОРИСТСКИЙ прил. полит. лейборист..., лейбористтик; ~ая партия лейборист партиясы.

ЛЕЙКА I ж. (для поливки) суу сепкиш, лейка.

ЛЕЙКА II ж. (фотоаппарат) лейка.

ЛЕЙКОЦИТОЗ м. мед. лейкоцитоз (қанда лейкоцитлердің санының көбейіуі).

ЛЕЙКОЦИТЫ мн. (ед. лейкоцит м.) физиол. лейкоцитлер (қандағы ақ шариклер). лёйса, лёйтес повел. накл. от литься.

ЛЕЙТЕНАНТ м. лейтенант; младший ~ киши лейтенант; старший ~ старший лейтенант.

ЛЕЙТЕНАНТСКИЙ прил. лейтенант..., лейтенантлық; ~ое звание лейтенантлық атақ.

ЛЕЙМОТИВ м. 1. (основной мотив) тийкаргы мотив; 2. перен. (основная мысль) тийкаргы пикир, негизги ой.

ЛЕКАЛО с. лекало (қыйсық сызықлар сызыу үшін қолланылатуғын фигуралы сызыш).

ЛЕКАРСТВЕННЫЙ прил. дәри..., дәри болатуғын; ~е растения дәри болатуғын өсімликлер.

ЛЕКАРСТВО с. дәри, дәри-дәрман; ~ от кашля жөтелдің дәрісі; прописать ~ дәриге қағаз жазып беріу; принять ~ дәри ишиу, дәри қабыл өтиу.

ЛЕКАРЬ м. уст., прост. тәуип.

ЛЕКСИКА ж. лексика (бир тилдің ямаса диалекттиң сөзлер жыйындысы); русская ~ рус лексикасы; ~ Пушкина Пушкиннің лексикасы.

ЛЕКСИКОГРАФ м. лексикограф (лексикография бойынша қәние).

ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИЙ прил. лексикография..., лексикографиялық; ~ая работа лексикографиялық жұмыс.

ЛЕКСИКОГРАФИЯ ж. лексикография (сөзликтер дүзүйдүн теориясы жам практикасы)

ЛЕКСИКОЛОГ м. лексиколог (лексикология бойынша каниге).

ЛЕКСИКОЛОГИЧЕСКИЙ прил. лексикология..., лексикологиялык.

ЛЕКСИКОЛОГИЯ ж. лексикология (тил билиминин лексиканы изертлейтуугун бөлүмү).

ЛЕКСИКОН м. 1. (запас слов) сөз байлыгы, сөз запасы; егб ~ очень богат оның сөз запасы жүдө бай; 2. уст. (словарь) сөзлик.

ЛЕКСИЧЕСКИЙ прил. лексика..., лексикалык; ~ое богатство русского языка рус тилинин лексикалык байлыгы.

ЛЕКТОР м. лектор.

ЛЕКТОРИЙ м. лекторий (лекция шөлкөм-лестирүүшү шөлкөм жам лекция оқыу үчүн жай).

ЛЕКТОРСКИЙ прил. лектор...; ~ая группа лекторлар группасы.

ЛЕКЦИОННЫЙ прил. лекция..., лекция болатуугун; ~ зал лекция болатуугун зал.

ЛЕКЦИЯ ж. лекция; публичная ~я көпчиликке арналган лекция, көпчилик ушун оқылатуугун лекция; посещать ~и лекцияларга катнасуу.

ЛЕЛЁЯТЬ несов. 1. кого-что еркелетүү, элпешлеүү, қадирлеүү, адиүлеүү; ~ ребёнка баланы элпешлеүү; 2. что, перен. жубануу, дөметүү, үмит етүү, арзыу етүү, ынтық болуу; ~ надежду үмит етүү; ~ мечту ийетти арзыу етүү, қыял менен жубануу.

ЛЕМEX, ЛЕМЕХ м. пазна.

ЛЕММА ж. мат. лемма (көмөкчи теорема).

ЛЕН м. ист. лен (1. феодализм дәйиринде вассалга берилтуугун жер-мүлик жам оман пайдалануу хукуку; 2. жерден жыйналатуугун салык).

ЛЕН м. зығыр; ~-долгунец узун қабыкты зығыр; прясть ~ зығыр қабыгын ийирүү.

ЛЕНИВЕЦ м. 1. см. лентяй; 2. зоол. ленивец (Туслик Америкада жасаушү хайлан).

ЛЕНИВЫЙ прил. 1. жалқау, қосжақпас, ериншек; ~ый учейк жалқау оқыушы; 2. (вялый) босаң, уяң, жай басар; ~ая походка уяң жүрис; 3. (о кушаньях) тез псирилген, тез таярланган; ~ые голубцы тез псирилген голубцалар.

ЛЕНИНГРАДЕЦ м. ленинградлы.

ЛЕНИНЕЦ м. лениншил.

ЛЕНИНИЗМ м. ленинизм.

ЛЕНИНСКИЙ прил. Ленин..., ленилик, Ленинин; Ленинские заветы Ленинин үсаятлары; Ленинская премия Лениник сыйлык.

ЛЕНИТЬСЯ несов. жалқаулануу, қосжақпаслык етүү, еринүү, ериншеклик етүү.

ЛЕННЫЙ прил. ист. лен..., ленлик; ~ая зависимость ленлик ғөрезлик; ~ое владение лен ийлеушилги.

ЛЕНОСТЬ ж. жалқаулык, қосжақпаслык, ериншеклик.

ЛЕНТА ж. 1. в разн. знач. лента; шёлковая ~а жипек лента; брденская ~а орден лентасы; телеграфная ~а телеграф лентасы; изоляционная ~а изоляциялык лента; конвейерная ~а конвейер лентасы; кинематографическая ~а кинематографиялык лента; пулемётная ~а пулемёт лентасы; 2. перен. ийрек; ~а реки дөрьянын ийреклиги; виться ~ой лентадый шубалыу.

ЛЕНТООБРАЗНЫЙ прил. лента сыякты, лента төризли.

ЛЕНТОЧНЫЙ прил. лента..., ленталы; лента шығаратуугун, лентадан ислепген; ~ая пилá шубалма жаргы, ленталы жаргы; ~ые черви зоол. жылан куртлар.

ЛЕНТЯЙ м. жалқау, қосжақпас, ериншек, хайяр.

ЛЕНТЯЙКА женск. от лентяй.

ЛЕНТЯЙНИЧАТЬ несов. разг. жалқаулык қылуу, қосжақпаслык ислеүү, ериншеклик етүү, хайярлык қылуу.

ЛЕНЦА ж. разг.: с ~ой еринип; раббать с ~ой еринип ислеүү.

ЛЕНЬ ж. 1. жалқаулык, қосжақпаслык, ериншеклик, хайярлык; ~напала ериншеклик басты; 2. в знач. сказ. с неопр., разг. (не хочется) қосжақпайды; мнс ~ идти маған барууға қосжақпайды; емү ~ с места сдвинуться оған орнынан қозғалуу қосжақпайды; ~ все кому не ~ ким қалесе, ким көринген, ким болса сол.

ЛЕОПАРД м. қаблан.

ЛЕОПАРДОВЫЙ прил. қаблан..., қабланнин.

ЛЕПЕСТКОВЫЙ прил. бот. гүл жапырақлы.

ЛЕПЕСТОК м. гүл жапырақ, гүл жапырағы; ~ рбыз қызыл гүл жапырағы.

ЛЕПЕТ м. 1. былдырлау, былдырлы, түсиниксиз сөз; детский ~ баланың былдырлауы, баланың былдырлысы; 2. перен. сылдырлы, шууылды; ~ ручья булақтың шууылдысы.

ЛЕПЕТАНИЕ с. см. лепет 1.

ЛЕПЕТАТЬ несов. что и без доп. былдырлау, былдырлап сөйлеүү, түсиниксиз сөйлеүү.

ЛЕПЕШКА ж. 1. шөрек; ржаная ~а қара бийдай шөреги; 2. лепешка (жалпақ дөңгелек дәри ямаса татлы кондитер заты); мятые ~и түршикли лепешкалар; ~ разбится в ~у жан-төни менен тырысуу, күш салыу.

ЛЕПИТЬ несов. 1. кого-что хәйкел ислеүү, хәйкел жасау; ~ статуу из глины ылайдан статуа жасау; 2. что салыу; ласточка лепит гнездо қарлығаш уя салады.

ЛЕПИТЬСЯ несов. 1. жабысып туруу, желмленүү; снег хорошо лепится қар жақсы жабысып турады; 2. (прилепяться) тығыз туруу, тығыз орналасуу.

ЛЕПКА ж. хәйкел ислеүү, хәйкел жасау; заниматься ~ой хәйкел ислеүү менен шуғылланыу.

ЛЕПНОЙ прил. жабыстырып исленген жабыстырып безеген; ~ы потолок жабыстырып безеген жай төбеси.

ЛЕПРА ж. жаман кесел, мақау.

ЛЕПРОЗОРЬИЙ *м. мед.* лепрозорий, жаман кеселлер орны, мақаулар орны.

ЛЁПТ||**А** *жс.* үлес, пай; *вести своё* ~у өзінің үлесін қосыу.

ЛЕС *м.* 1. **тоғай**; **хвойный** ~ тикенекли тоғай; **густой** ~ дүт тоғай, қалың тоғай; **дремучий** ~ пышық мурны батпайтуғын тоғай; 2. (*материал*) **ағаш**; **строговой** ~ қурылыс ағашы; **сплавлять** ~ ағаш ығызыу; $\diamond$ *как в тёмном* ~у хеш нәрсені айыра алмау; *кто в ~, кто по дрова* *погов.* ким қалаға, ким далаға.

ЛЕСА I, ЛЕСА *жс. рыб.* қармақ бау, қармақ жип.

ЛЕСА II *мн. (на стройке)* ешек ағаш; *снять* ~ ешек ағаштарды түсіріу.

ЛЕСИСТЫЙ *прил.* тоғайлы; ~ая **местность** тоғайлы жер.

ЛЕСКА *жс. разг. см. лесá I, леса.*

ЛЕСНИК *м.* бажбан.

ЛЕСНИЧЕСТВО *с.* тоғай хожалығы.

ЛЕСНИЧИЙ *м.* тоғай басқарушы.

ЛЕСНО́Й *прил.* тоғай..., тоғайлы, тоғайлық; ~ые **богатства** тоғай байлығы; ~ые **птицы** тоғай құстары; ~ой **район** тоғайлы район; ~ая **промышленность** тоғай санааты.

ЛЕСО = *қоспа сөзлердің төмендегі мәнілерін билдиретұғын биринші бөлегі:* 1) «тоғай, ағаш»; *мыс.: лесоразведение* тоғай өсіріушілік; 2) «тоғайлық»; *мыс.: лесопромышленность* тоғай санааты.

ЛЕСОВО́Д *м.* тоғайшы (*тоғайшылық бойынша қаниге*).

ЛЕСОВО́ДСТВО *с.* тоғайшылық илими, тоғайшылық қаққында илим.

ЛЕСОВО́ДЧЕСКИЙ *прил.* тоғайшылық, тоғайшылық илиминің, тоғайшылықтың.

ЛЕСОВО́З *м.* ағаш тасыушы (*кеме, автотомобиль*).

ЛЕСОЗАВО́Д *м.* ағаш заводы.

ЛЕСОЗАГОТОВИТЕЛЬНЫ́Й *прил.* ағаш таярлау..., ағаш таярлайтуғын; ~ая **промышленность** ағаш таярлайтуғын санаат.

ЛЕСОЗАГОТОВКИ *мн. (ед. лесозаготóвка жс.)* ағаш таярлау.

ЛЕСОЗАЩИТНЫ́Й *прил.* ағашларды қорғау...; ~ая **станция** ағашларды қорғау станциясы.

ЛЕСОКОМБИНА́Т *м.* ағаш комбинаты.

ЛЕСОМАТЕРИА́Л *мн. (ед. лесоматериáл м.)* ағаш материаллары.

ЛЕСОМЕЛИОРАТИВНЫ́Й *прил.* тоғай мелiorативлик.

ЛЕСОМЕЛИОРА́ЦИЯ *жс.* тоғай мелiorациясы (*табiiгый жағдайларды ағаш егiу арқалы жақсылау*).

ЛЕСОНАСАЖДЭНИЕ *с.* 1. (*посадка лесов*) ағаш егiу, ағаш отырғызыу; 2. *мн.* лесонасаждения егилген ағашлар, тереклик.

ЛЕСОПАРК *м.* тоғай парк, тоғайлы парк, тоғай бағ, тоғайлы бағ.

ЛЕСОПАРКОВЫ́Й *прил.* тоғай парклы, тоғай бағлы.

ЛЕСОПЫ́ЛКА *жс. разг.* лесопилка (*ағаш жарыу заводы, ағаш жаратуғын машина*).

ЛЕСОПЫ́ЛЬНЫЙ *прил.* ағаш жаратуғын, ағаш жарыу..., ағаш тилиу..., ағаш кесегуғын; ~ **завод** ағаш жаратуғын завод.

ЛЕСОПЫ́ЛЬНЯ *жс. см.* лесопилка.

ЛЕСОПИТОМНИК *м.* ағаш питомниги.

ЛЕСОПОГРУЗОЧНЫ́Й *прил.* ағаш жүк-лейтуғын, ағаш жүклеу...

ЛЕСОПОЛОСА *жс.* тоғай жолағы; *позе-защитная* ~ даланы қорғау тоғай жолағы.

ЛЕСОПОСА́ДКА *жс.* 1. (*посадка леса*) ағаш егiу, ағаш отырғызыу; 2. *мн.* лесопосадки ағаш типі өсіріушілік.

ЛЕСОПОСАДОЧНЫ́Й *прил.* ағаш егiу...; ағаш отырғызыу...; ~е **работы** ағаш егiу жұмыстары.

ЛЕСОПРОМЫШЛЕННИК *м.* тоғай санаат ийесі (*капиталист*).

ЛЕСОПРОМ ШЛЕННО́СТЬ *жс.* тоғай санааты.

ЛЕСОПРОМЫШЛЕННЫ́Й *прил.* тоғай санаат..., тоғай санаатлық.

ЛЕСОПУ́НКТ *м.* ағаш таярлау пункты.

ЛЕСОРАЗВЕ́ДЕНИЕ *с.* ағаш өсіріу, ағаш егiу, тоғай өсіріушілік.

ЛЕСОРАЗРАБО́ТКИ *мн. (ед. лесоразрабóтка жс.)* ағаш таярлау участкасы.

ЛЕСОРУ́Б *м.* ағаш кесiуші, ағаш кесетуғын рабочий.

ЛЕСОСЕ́КА *жс.* тоғайдың шабылатуғын бөлімі.

ЛЕСОСПЛАВ *м.* ағаш ығызыу.

ЛЕСОСТЕПН́ОЙ *прил.* тоғайлы далалық; ~ые **районы** тоғайлы далалық райондар.

ЛЕСОСТЕПЬ *жс.* тоғайлы дала.

ЛЕСОТЕХНИЧЕСКИЙ *прил.* тоғай техникалық; ~ **институт** тоғай техникалық институты.

ЛЕСОТОРГОВЕЦ *м.* ағаш сатыушы.

ЛЕСОТОРГОВЛЯ *жс.* ағаш саудасы, ағаш материалларын сатыу.

ЛЕСОТУ́НДРА *жс.* тоғайлық тундра.

ЛЕСОХИМИЧЕСКИЙ *прил.* ағаш химиялық.

ЛЕСОХИМИ́Я *жс.* ағаш химиясы (*тоғай шийкі затларының химиялық қасиеттері қаққындағы илим*).

ЛЕСПРОМХО́З *м.* леспромхоз (*тоғай санаат қарханасы*).

ЛЕСС *м.* сары топырақ.

ЛЕССОВЫ́Й *прил.* сары топырақлы; ~е **почвы** сары топырақты жерлер.

ЛЕ́СТНИЦА *жс.* 1. басқыш, зәңги; **каменная** ~а тас басқыш, тастан исленген басқыш; **деревянная** ~а ағаш басқыш, ағаш зәңги; **винтовая** ~а айланба басқыш; **спуска́ться по** ~е басқыш пенен түсіу, зәңгиден түсіу; **поднима́ться по** ~е басқыш пенен шығу; зәңги менен шығу; 2. *в знач. нареч.* **лестницей** (*неровно, уступами*) басқыш түрінде, тегіс емес, текше-текше етип.

ЛЕ́СТНИЧНЫ́Й *прил.* басқышлы, зәңгили; $\diamond$ ~ая **клетка** басқыш жайласқан өңіре.

ЛЕ́СТНО 1. *нареч.* жағымлы түрде, жағынып, мақтап, жағымталлы түрде; 2. *безл. в знач. сказ.* жағымлы; *ему́ было* ~ **слу́шать** **это** бұны есiтiу оған жақты.

ЛЕ́СТНЫ́Й *прил.* жарамсақлы, жағымталлы, мақтаулы; ~ое **предложение** жа-

ғымталлы усыныс; ~ый **өтзые** мақтаулы баха.

ЛЕСТЬ *ж.* жағымпазлық, жарамсақлық, жағынұшылық; **говорить без лёсти** хеш бир жағымпазлықсыз сөйлеу; **нйзкая** ~ жаман ой менен жарамсақланыу; **тйнкая** ~ шеберлик пенен жағынұ.

ЛЕСХОЗ *м.* лесхоз (*тоғай хожалығы*).
ЛЕТ *м.* ушыу; **осталоэ шесть часов** ~ а алты саат ушыу қалды; **на лету** 1) ушардан, ушып баратырғанда, ушқанда; 2) *перен.* тез, бирден; **ловить, хватать на лету** тез түсиниу.

ЛЕТ **А** *только мн.* 1. (*годы*) жыл, жыллар; **несколько лет тому назад** буннан бир неше жыл бұрын; **прошло много лет** көп жыллар өтті; 2. (*возраст*) жас; **сколькo вам лет?** сиз неше жастасыз; **человек средних лет** орта жастағы адам; **в ~ах әдеуір жасқа шыққан**; **во цвете лет** жайнап-жаснаған ұақыт, гүлдей ұақты; **на старости лет** қартайған шағында; **онй одних лет** олар құрдаc.

ЛЕТАЛЬНЫЙ *прил. мед.* өлимли, өлимге алып баратуғын; ~ **исход** өлимге алып баратуғын жағдай.

ЛЕТАРГИЧЕСКИЙ *прил. мед.* летаргиялық; ~ **сон** летаргиялық ұйқы.

ЛЕТАРГИЯ *ж. мед.* летаргия (*узақ ұйқыға мезгел кесел*).

ЛЕТАТЕЛЬНЫЙ *прил.* ушыу..., ушатуғын; ~ **аппарат** ушыу аппараты.

ЛЕТАТЬ *несов. см.* лететь 1.

ЛЕТАЮЩИЙ 1. *прич. от* летать; 2. *прил.* ушыушы, ушатуғын.

ЛЕТ **И** **Е** *несов.* 1. ушыу, ушып жүриу, ушып баруы, ушып келуі; **пчелы ~йт** бал хәрреси ушады; **самолёт ~йт** самолёт ушады; 2. *разе.* (*падать*) жығылып кетиу; **қулап кетиу**, ушып түсиу; 3. *перен.* (*мчатся*) тез шабыу, жууырыу, жүзиу, ушып баруы, жылдам келиу; ~**еть на всех парусах** жан-тәни менен жууырыу, бар күшин салып жууырыу; 4. *перен.* (*о времени*) тез өтиу, зуулап өтиу, өтип кетиу; **время ~йт** ұақыт зуулап өтип баратыр; **годы ~йт** жыллар өтип кетип баратыр; **часы ~йт** саат зуулап баратыр.

ЛЕТНИЕ *қоспа сөзлердің екінши бөлими, ол биринши бөлимінде қанша көрсетилген болса сонша жылды билдиреди, мыс.: десятилетние он жыллық.*

ЛЕТКА *ж. тех.* лётка (*металлургиялық пещердеги металлды ямаса тасландыларды шығаратуғын тесик*).

ЛЕТН **И** **И** *прил.* жазғы; ~ий **день** жазғы күн; ~ий **өтдх** жазғы дем алыс; ~се **пальто** жазғы пальто.

ЛЕТНИЙ *қоспа сөзлердің екінши бөлими, ол биринши бөлимінде қанша көрсетилген болса сонша жылды көрсетеди, мыс.: двухлетний еки жыллық; многолетний көп жыллық.*

ЛЕТН **И** **И** *прил.* 1. *ав.* ушыу..., ушыуға қолай; ~ая **погода** ушыуға қолай хауа райы; 2. ушыушылар...; ~ая **шкoла** ушыушылар мектеби; ~ий **состав** ушыушылар составы; **~ая доржка** ушыу жолы.

ЛЕТО *с.* жаз; **бабье** ~ кемпир шуақ.

ЛЕТОК *м.* бал хәррехананың тесиги (*кирип шығыу ушын*).

ЛЕТОМ *нареч.* жазда, жаздың күни.

ЛЕТОПИСЕЦ *м.* жылнама дүзиуши, шежире жазыушы.

ЛЕТОПИСНЫЙ *прил.* жылнама..., шежире...

ЛЕТОПИС **Ь** *ж.* жылнама, шежире; **древнерусские ~и** әйемги рус жылнама-лары; **живая ~ь** тири шежире, ұақыяларды ядында сақлаған адам.

ЛЕТОСЧИСЛЕНИЕ *с.* жыл есабы.

ЛЕТУН *м.* 1. *разе.* ушыушы, ушқыш; 2. *перен. разе.* ушқалақ, тұрақсыз адам.

ЛЕТУЧЕСТЬ *ж.* тез ушып кетиушилик, тез кетуип кетиушилик; ~ **бензина** бензиннің тез ушып кетиушилиги.

ЛЕТУЧ **И** **И** *прил.* 1. (*летающий*) ушатуғын, ушқыш; ~ий **снег** ушатуғын қар; 2. (*способный быстро передвигаться*) шаққан жүретуғын; ~ие **отряды** шаққан жүретуғын отрядлар; 3. (*о митинге и т. п.*) тосыннан болатуғын, тез өткерилетуғын; ~се **собрание** тез өткерилетуғын жыйналыс; 4. ушып кететуғын, тез кетуип кететуғын; ~ие **эфирные масла** тез ушып кететуғын эфир майлары; **~ая мышь** жарғанат; ~ие **пески** көшпели құмлар; ~ий **ревматизм** тез басланып, тез тәуір болатуғын ревматизм.

ЛЕТУЧКА *ж.* 1. *разе.* (*краткое собрание*) қысқа мәжлис, қысқа жыйналыс; 2. *бот.* (*семя растущий*) ұшпа туқым (*самал менен ушып көтерилетуғын*).

ЛЕТЧИК *м.* лётчик, ушқыш, ушыушы; **воинный ~** әскерий лётчик; ~-**испытатель** сынаушы лётчик.

ЛЕТЧИЦА *женск. от* лётчик.

ЛЕЧЕБНИЦА *ж.* емлеухана; **глазная ~** көз емлеуханасы; **ветеринарная ~** ветеринарлық емлеухана.

ЛЕЧЕБН **И** **И** *прил.* емлеу..., емлейтуғын; ~ое **учреждение** емлеу мәкемеси, емлеу орны.

ЛЕЧЕНИЕ *с.* емлеу, емлениу; **амбулаторное ~е** амбулаториялық емлеу; ~е **туберкулёза** өкпе ауыруды емлеу; **продёлать курс** ~я емлениу курсин өтиу.

ЛЕЧИТЬ *несов.* *кого-что* емлеу; ~ **больного** науқасты емлеу; ~ **малярию** безгекти емлеу.

ЛЕЧИТЬСЯ *несов.* емлениу; ~ **у известного врача** белгили врачта емлениу; ~ **змейным ядом** жыланның ууы менен емлениу.

лечу I, **летишь** *и т. д. наст. вр. от* лететь.

лечу II, **лечишь** *и т. д. наст. вр. от* лечить.

ЛЕЧЬ *сов.* 1. жатыу; ~ **в постель** төсекке жатыу; ~ **спать** ұйқыға жатыу; ~ **на бок** бир қырынлап жатыу; ~ **на спину** шалкасына жатыу; ~ **в больницу** кеселханаға жатыу; 2. қаплау, басыу; **туман лёг** на долину ойпатты думан басты; **снег лёг** на землю жерди қар қаплады; 3. (*расположиться*) жатыу, түсиу, жайласу; **волосы лёглы** волнами шашлар буйраланып жатты; 4. *мор., ав.* бағыт алыу; ~ **на иловый курс**

жаңа курсқа бағыт алыу; 5. *на кого, перен.* мойныға жүкленіу, жүкленіу; **вся ответственность** лйәст на вас барлық жуәпкершилик сизиң мойныңызға жүкленеди; **◇** ~ *каменем на сердце* жүрегин қара тастай басыу; ~ *в основу* тийкар болыу; ~ *на поле брани* урыс майданында қалыу, жан тапсырыу.

ЛЁШИЙ *м. народно-поэт.* тоғай жини.

ЛЁЩ *м.* тыран шабақ.

ЛЁЯ *жс.* лёя (*Румынияда пул бирлиги*).

ЛЖЕЯ *қоспа сөзлердің «жалған, өтирик» деген мәніни аңлататынын биринши бөлегі, мыс.* лжеучёный жалған илимпаз.

ЛЖЕЙСКУССТВО *с.* жалған искусство, жалған көркем өнер.

ЛЖЕНАУКА *жс.* жалған илим.

ЛЖЕНАУЧНЫЙ *прил.* жалған илимлик.

ЛЖЕПРИСЯГА *жс. юр.* жалған ант, өтирик ант.

ЛЖЕСВИДЕТЕЛЬ *м. юр.* өтирик гүә, жалған гүә.

ЛЖЕСВИДЕТЕЛЬСТВО *с. юр.* өтирик гүә болыушылық, жалған гүә болыушылық.

ЛЖЕСВИДЕТЕЛЬСТВОВАТЬ *несов. юр.* өтирик гүә болыу, жалған гүә болыу.

ЛЖЕУЧЕНИЕ *с.* жалған тәлимаат.

ЛЖЕЦ *м.* өтирикши, алдаушы, жалғаншы. *лжи род., дат., предл. п. от ложь.*

ЛЖИВОСТЬ *жс.* өтириклик, алдаушылық, жалғанлық.

ЛЖИВЫЙ *прил.* өтирикши, алдаушы; жалған; ~ *человек* өтирикши адам.

ЛИ (ЛЪ) *1. частица* *вопр. и относ.* ба, бе, ма, ме, па, не, мекен, бекен, пекен; *вернётся ли твой сын? сениң балаң қайтып келди ме?; придёшь ли ты? — Не знаю, придёт ли сен келесең бе? — Билмеймен, келермексенмен; не поедете ли вы туда? сиз ол жаққа бармайсыз ба?; сумею ли я это сделать? мен буны ислей алар ма екенмен?; возможно ли это? бул мүмкин бе?; 2. союз* *разд.* ба, бе, ма, ме, па, не; *был ли он там, нё был ли, не знаю* ол онда болды ма, болмады ма, билмеймен; *сегодня ли, завтра ли* бүгін бе, ертең бе; **◇** *вряд ли* нағұман, мүмкин бекен; *едва ли* қайдам билейин, хө небилейин; *мало ли* аз ба; *то ли дело!* мине бул жумыс!, өне жумыс болса!; *шутка ли!* аңсат па!, ойыншық пәрсе ме, оңай ма!; *ой ли* солайма екен.

ЛИАНА *жс.* лиана (*шырмауық өсімлик*).

ЛИБЕРАЛ *м.* 1. либерал (*либерал партиясының ағасы*); 2. *перен. разг.* (*излишне снисходительный*) жүдө босаң қараушы, райшыл, жүдө көңгши.

ЛИБЕРАЛИЗМ *м.* 1. либерализм (*буржуазияның мәлгерин жақлайтуғын реакционлық сиясий бағдар*); 2. *перен.* (*излишняя снисходительность*) бослық, босаңлық, кеуілшеклик, райшыллық, жүдө көңгшилик.

ЛИБЕРАЛЬНИЧАТЬ *несов.* 1. *уст.* (*проявлять вольнодумство*) еркин ойлау, еркин пикир айтыу, либерал болғысы келиу; 2. *перен. разг.* (*попустительствовать*) босаң болыу, кеуілге қарау, кеуілшеклик етиу, райға қарау.

ЛИБЕРАЛЬНОСТЬ *жс.* либераллық, босаңлық, бослық, райшыллық, жүдө көңгшилик.

ЛИБЕРАЛЬНЫЙ *прил.* 1. либерал... либераллық; ~ *ая буржуазия* либерал буржуазия; 2. либераллық, либерал, еркин пикирли; ~ *ые идея* либераллық идеялар; 3. *перен. разг.* (*допускающий попустительство*) босаң, кеуілшеклик; райға қарайтуғын; ~ *ая оценка знаний* билимди кеуілшеклик пенен бағалау.

ЛИБО *союз* *разд.* я, ямаса; ~ *один, ~ другой* я бирейи, я екинши; ~ *я, ~ ты* я мен, я сен; **придёт сегодня** нё ~ **завтра** бүгін күндіз ямаса ертең келермен.

— ЛИБО *частица* болса; **кто** ~ ким болса да; **что** ~ не болса да; **какой** ~ қайсысы болса да; **где** ~ қай жерде болса да; **когда** ~ қашан болса да.

ЛИБРЕТТО *с. нескл.* либретто (1. *үлкен музыкалық-вокальлық шығарманың тексті*; 2. *кинофильм үшін жазылған сценарияның планы*).

ЛИВЕНЬ *м.* сел, күшли жамғыр, нүсер; **хлынул** ~ сел құйды.

ЛИВЕР *м.* ишек-қарын, өкпе-бауыр.

ЛИВЕРНЫЙ *прил.* ишек-қарын, өкпе-бауыр; ишек-қарыннан исленген, өкпе-бауырдан исленген; ~ *ая колбаса* өкпе-бауырдан исленген колбаса.

ЛИВНЯ *нареч. разг.:* ~ *лить* үзликсиз куйыу, тоқтамай ағыу (*жауын хәм көз жас хақында*).

ЛИВРЕЙНЫЙ *прил.* ливрея кийинген, ливреялы.

ЛИВРЕЯ *жс.* ливрея (*есик хызметкерлери, арбакишлер кийетугын зерлеп тигилген нағғышлы форма кийими*).

ЛИГА *жс.* лига (*жамийетлик-сиясий аўқам*); **◇** *Лига наций* *ист.* Миллетлер лигасы.

ЛИГАТУРА *жс.* лигатура (1. *мыстың ямаса қалайының қатты етиу мақсетинде алтынға, гүмиске қосылған еритиндисі*; 2. *бір жазыу белгиси менен еки ямаса оннан көбирек хәриплерди көрсетий*; 3. *мед. операцияда қан тамырларды байлайтуғын жиптек жип*).

ЛИГИН *м.* лигин (*ағаштан таярланған пахтаға усаған жуқа қағаз*).

ЛИДЕР *м.* 1. *полит.* басшы, жолбасшы, лидер; ~ *ы социал-демократической партии* социал-демократиялық партияның басшылары; 2. *спорт.* алда барыушы, биринши; ~ *шахматного турнира* шахмат жарысында алда барыушы.

ЛИДЕРСТВО *с.* 1. *полит.* басшылық, жолбасшылық, лидерлик; 2. *спорт.* алда болыушылық, бириншилик; **борьба** за ~ *в турнире* жарыста алда болыу ушын гүрес.

ЛИДИРОВАТЬ *сов. и несов. спорт.* алда болыу, биринши болыу; ~ *в велогонке* велосипед жарысында алда болыу.

лижу́, лижешь *и т. д. наст. вр. от лизать.*

ЛИЗАТЬ *несов.* қого-что жалау.

ЛИЗАТЬСЯ *несов.* 1. (*лизать себя*) өзін жалау; 2. (*лизать друг друга*) жаласыу.

ЛИЗИС *м. мед.* лизис (айырым кеселлерде жоғары температураның әстен пәсеңдеуі).

ЛИЗНУТЬ *сов. и однокр.* кого-что жалап алыу; ~ языком тили менен жалап алыу.

ЛИЗОбЛЮД *м. прост.* жарамсақ.

ЛИЗОЛ *м.* лизол (дезинфекция жасайтуғын майлы суйықлық).

ЛИК *м. 1. уст.* (лицо) бет, жүз; 2. перен. аяр, шырай, сыртқы түр, сыпат (внешний вид, облик); сыртқы пишим (внешние очертания).

ЛИКВИДАТОР *м. полит.* ликвидатор, ликвидатордың төрендары.

ЛИКВИДАТОРСКИЙ *прил. полит.* ликвидатор..., ликвидаторлық.

ЛИКВИДАТОРСТВО *с. полит.* ликвидаторшылық, ликвидаторлық (1908 — 1912 жыллары РСДРПдағы реакцияшыл меньшевиклик ағым).

ЛИКВИДАЦИОНН||ЫЙ *прил.* жабыу..., жабаутуғын, сапластыратуғын, сапластырыу...; ~ая комиссия сапластырыу комиссиясы.

ЛИКВИДАЦИЯ *ж. 1.* (прекращение деятельности) жабыу; ~ треста трести жабыу; 2. (уничтожение) саптастырыу, жоқ етіу, жойыу; ~ неграмотности сауатсызлықты сапластырыу.

ЛИКВИДИРОВАТЬ *сов. и несов.* что 1. жабыу; ~ трест трести жабыу; 2. сапластырыу, жоқ етіу, жойыу; ~ оставание артта қалушылықты сапластырыу.

ЛИКВИДНЫ||Й *прил. фин., ком. өтмилі,* аңсат пул болатуғын; ~е средства өтмилі ұаждар, аңсат пул болатуғын затлар.

ЛИКЕРНЫЙ *прил.* ликер...; ликер қосылған.

ЛИКОВАНИЕ *с.* шадлық, қууаныш, шаддықоррам.

ЛИКОВАТЬ *несов.* шадланыу, қууаныу, шадықоррам болыу.

ЛИКУЮЩИЙ 1. *прич.* от ликовать; 2. *прил.* шадланған, шадлы, қууанған, қууанышлы.

ЛИЛИПУТ *м.* иргежейлі.

ЛИЛИПУТКА *женск. от* лилипут.

ЛИЛИЯ *ж.* лала; водяная ~ суу лаласы.

ЛИЛОВЫЙ *прил.* қызғылт көк.

ЛИМАН *м.* лиман (дарьяның теңизге құяр жеріндегі жайылм суйды қолтығы).

ЛИМАННЫЙ *прил.* лиман..., лиманлық; ~ берег лиман жағасы.

ЛИМИТ *м.* лимит, шек (бир нәрсені пайдаланыуға, жұмысайға көрсетілген норма).

ЛИМИТИРОВАНИЕ *с.* лимитлеу, шек қойыу.

ЛИМИТИРОВАТЬ *сов. и несов.* что лимитлеу, шек қойыу.

ЛИМИТН||ЫЙ *прил.* лимит..., лимитлі, шегі белгіленген; ~е цёны шегі белгіленген бақалар.

ЛИМОН *м.* лимон (ағаш хам мийіе); ~ выжатый ~ күш-қууатын жойтқан адам; уқыбынан айырылған адам.

ЛИМОНАД *м.* лимонад.

ЛИМОНН||ЫЙ *прил.* 1. лимон..., лимон-

лық; ~ый запах лимон ийісі; ~ая кислота лимон кислотасы; 2. (светло-желтый) ақшыл-сарғылт.

ЛИМУЗИН *м.* лимузин (үсті жабық жеңіл автомобиль).

ЛИМФА *ж. физиол.* лимфа (адам хам омыртқалылардың денесінде болатуғын түссіз суйықлық).

ЛИМФАТИЧЕСКИ||Й *прил. физиол.* лимфа...; ~е железы лимфа безлері.

ЛИНГВИСТ *м.* лингвист, тилші (лингвистика бойынша қаниге).

ЛИНГВИСТИКА *ж.* лингвистика, тил ылым.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИ||Й *прил.* лингвистикалық; ~е исследования лингвистикалық изертлеулер.

ЛИНЕЙК||А *ж. 1.* (черта) сызық; писать по ~ам сызық бойынша жазыу; тетрадь в ~у сызықлы дәптер; 2. (планка) сызығыш; чертить по ~е сызығы бойынша сызыу; 3. (измерительный инструмент) сызығыш; логарифмическая ~а логарифмлік сызығыш; ~ пионерская ~а пионерлер линейкасы; набирная ~а полиграф. хәрип теріу линейкасы.

ЛИНЕЙН||ЫЙ *прил.* 1. сызықлы; ~ый орнамент сызықлы нағыш; 2. мат. сызық..., сызықлы, узынлық; ~ая геометрия сызық геометриясы; 3. уст. линиялық; ~ый крейсер линиялық крейсер; ~ые меры узынлық өлшемлери; ~ая скорость физ. узынлық тезлиги.

ЛИНЗА *ж.* линза (жақты өткеретуғын тынық оптикалық шийше); выгнутая ~ иймейген линза; выпуклая ~ томпақ линза.

ЛИНИ||Я *ж. 1.* сызық; прямая ~я туура сызық; горизонтальная ~я горизонталь сызық; контурная ~я контурлы сызық; ломаная ~я сынық сызық; ~я экватора экватор сызығы; 2. шегара, ернек, шек; береговая ~я жаға ернегі; передовая ~я алдығы қатар; ~я обороны воен. қорғаныу шегі; 3. (ряд предметов) дизбек, қатар; ~я гор таулар дизбегі; 4. (письмо сообщения) линия, жол, қатнас жолы; трамвайная ~я трамвай жолы; воздушная ~я қауа линиясы, қауа жолы; 5. линия; высоковольтные ~и жоғары вольтты линиялар; 6. төреп, жақ; родство по женской ~и ана төрелінен тууысқанлық; родство по отцовской ~и ата жағынан тууысқанлық; 7. перен. бағыт, жол; ~я поведения жүрис-туруыс бағыты; генеральная ~я партни партияның бас жолы; ~ демаркационная ~я демаркациялық шегара (келісім жасау; жақтында душпанлардың әскерлерін бөліп туратуғын хам жеңілген мәмлкеттің әсерін зораларға бөлетуғын сызық); работать по профсоюзной ~и профсоюз тарауында ислеу; еңді по ~и наименьшего сопротивления иң жеңіл жол менен барыу, аңсатына көшіу.

ЛИНКОР *м.* (линейный корабль) воен.-мор. линкор (үлкен урыс кемесі).

ЛИНОВАЛ||ЫЙ *прил.* сызық сызатуғын, сызыу...; ~ая машина сызыу маши насы.

ЛИНОВАН||**ЫЙ** прил. сызык..., сызык-лы, сызылған; ~ая бумага сызыкты қағаз.

ЛИНОВАТЬ несов. что сызыу; ~ бумагу қағазды сызыу.

ЛИНОЛЕУМ м. линолеум (қалың сүй өтпейтуғын материал).

ЛИНОТИП м. полигр. линотип (хәрип теретугын машинаның бир түри).

ЛИНОТИПШ м. линотипши, лино-типте исләуши.

ЛИНОТИПНЫЙ прил. полигр. линотип...; линотипте терилген; ~ набөр линотипте терилген хәриплер.

ЛИНЧ: суд Линча Линч суды (АҚШта реакцияшыл буржуазия тәрәпинен негрлерди хәм революцияшыл искерлерди судсыз жазалау).

ЛИНЧЕВАНИЕ с. линчлеу, азаплау, судсыз жазалау.

ЛИНЧЕВАТЬ сов. и несов. кого-что линчлеу, азаплау, судсыз жазалау.

ЛИНЬ м. линь (балық).

ЛИНЬКА ж. түлеу, кебин таслау; вессенняя ~ пушнык зверей териси бахалы хайуанлардың бахердеги түлеуи.

ЛИНЮЧ||**ИЙ** прил. разг. өңгеш; ~ ая материя өңгеш гезлеме.

ЛИНЯЛЫЙ прил. разг. 1. (полививший) өңген, өңип кеткен; 2. (о животных и птицах) түлеген.

ЛИНЯТЬ несов. 1. (выцветать) өңиу; түси кетиу; ситец ~ет шыт өңеди; 2. түлеу (о животных и птицах); кебин таслау (о змее); заяц ~ет қоян түлейди.

ЛИПА I ж. липа (ағаш).

ЛИПА II ж. прост. (о чём-л. фальшивом, поддельном) жасалма, қәупеки.

ЛИПКА ж. уменьш. см. липа I; ◇ ободрать как ~у бары-жоғын тартып алыу, сып-сындам етип жибериу.

ЛИПК||**ИЙ** прил. жабысқақ; ~ая бумага жабысқақ қағаз; ~ая грязь жабысқақ балшық, жабысқақ батпақ.

ЛИПН||**УТЬ** несов. I. к кому-чему (прилипает) жабысыу, жабысып қалыу; бумага ~ет к пальцам қағаз бармақларға жабысады; 2. к кому, перен. разг. (назойливо приставать) жабысыу, асылыу.

ЛИПОВ||**ЫЙ** I прил. липа...; липадан исленген; ~ая кора липа қабығы; ~ый мед липа палы; ~ый цвет кептирилген липа гүлдері.

ЛИПОВЫЙ II прил. прост. (поддельный) жасалма, қәупеки; ~ паспорт қәупеки паспорт.

ЛИРА I ж. лира (1. айемги греклердиң тарлы саз әсбабы; 2. шайырлық йош; 3. Украина хәм Белорус жаршыларының саз әсбабы).

ЛИРА II ж. лира (Италия хәм Турцияда ақша бирлиги).

ЛИРИЗМ м. 1. лиризм, лириклик; ~ музыка Глинка Глинка музыкаларының лиризм; 2. (лирическое настроение) йошлық, кеуиллилик.

ЛИРИК м. лирик, лирик шайыр.

ЛИРИКА ж. 1. (род литературных произведений) лирика (әдебий шығармалардың бир түри); 2. лирика (усы түрдеги

шығармалар); ~ Пушкина Пушкиннің лирикасы; 3. разг. (чувствительность) сезимге берилушілік.

ЛИРИКО-ДРАМАТИЧЕСК||**ИЙ** прил. 1. лит. лирика-драмалық (лирика менен драма араласқан); ~ое произведение лирика-драмалық шығарма; 2. муз. лирикалық-драмалық (дағыстың түри); ~ий тенор лирика-драмалық тенор.

ЛИРИКО-ЭПИЧЕСКИЙ прил. лирика-эпослық.

ЛИРИЧЕСК||**ИЙ** прил. 1. лирикалық, лирикалық; ~ое стихотворение лирикалық қосық; 2. сезимге берилген; ~ое настроение сезимге берилген кейип; ~ое отступление 1) лирикалық шегиниу; 2) перен. басқа бир жаққа аүйп кетиу ылағыу; 3. муз. лирикалық; ~ое сопрано лирикалық сопрано.

ЛИС||**А** ж. 1. түлкі (хайуан хәм териси); 2. перен. хийлекер; ◇ прикидываться ~ой түлкілік етиу, жағымпазлық етип жылмаңлау.

ЛИСЕНОК м. түлкішек.

ЛИСИЙ прил. түлкі..., түлкінің; ~ мех түлкінің териси.

ЛИСИЦА ж. түлкі.

ЛИСИЧКА ж. 1. уменьш. от лисица; 2. (гриб) түлкі замаррық.

ЛИСТ м. 1. (мн. листья) жапырақ; сухие листья курғақ жапырақлар; лавровый ~ лавр ағашының жапырағы; 2. (мн. листы) тахта; один ~ бумага бир тахта қағаз; ~ы железа темирдің тахталары; 3. (мн. листы) табақ; бет; рукопись в десять ~ов он табақ қол жазба; авторский ~ авторлық табақ; читать корректуру в ~ах бетке басылған корректурағы оқыу; 4. (мн. листы) (документ) қағаз; больничный ~ кеселхананың қағазы; исполнительный ~ орынлау қағазы, буйрық қағазы; похвальный ~ мақтау қағазы; ◇ с ~а (петь, играть) бирден, таярлықсыз.

ЛИСТАЖ м. полигр. листаж (көлемі); ~ книги кітаптың листажи.

ЛИСТАТЬ несов. что аударыу; ~ страницы книги кітаптың белдерін аударыу.

ЛИСТВА ж. собир. жапырақлар; зеленая ~ көк жапырақлар.

ЛИСТВЕННИЦА ж. лиственница (ийне жапырақты ағаш).

ЛИСТВЕННЫЙ прил. жапырақты; ~ое дерево жапырақты ағаш.

ЛИСТНЫЙ қоспа сөзлердің төмендеги мәнилерди аңлататуғын биринши бөлеги:

1) сөздің биринши бөлегинде қанша айтылса, сонша жапырақты көрсетеди, мыс.: двулистный қос жапырақты; 2) сөздің биринши бөлегинде айтылған формасын көрсетеди, мыс.: мелколистный майда жапырақты.

ЛИСТОВКА ж. листовка; агитационная ~ агитациялық листовка.

ЛИСТОВО||**ИЙ** прил. 1. жапырақ...; 2. тахта..., тахталы; ~е железа тахта темир; ◇ ~й табак жапырақ темехі.

ЛИСТОК м. 1. уменьш. от лист I, 2; 2. (бланк) листок, қағаз; контрольный ~ контроль қағаз, қадағалау қағазы.

ЛИСТОПАД м. жапырақ түсіу, жапырақ төгилюу.

ЛИСТОПРОКАТНЫЙ прил. тақталап жаятуғын; ~ **цех** тақталап жайуу цехи.

ЛИТ жоспа сөзлердің «адебиат, әдебий» деген мәнілерін билдиретүгын биринши бөлөги, мыс.: **литкружок** әдебий кружок.

ЛИТАВРЫ мн. (ед. литавра ж.) муз. нағара.

ЛИТЕЙН||ЫЙ прил. 1. қуйуу..., қуятуғын; ~ **оё** делю қуйуу иси; ~ **ый** цех қуятуғын цех; 2. в знач. суц. ж. **литейная** қуйуу устаханасы.

ЛИТЕЙЩИК м. литейщик, металл қуйуушы.

ЛИТЕЙЩИЦА женск. от литейщик.

ЛИТЕР м. литер (темир жолда хам басқада жол қатнас тарайларында бийнул ямаса кемирек пул телеп жүрий ушын берилетүгын қағаз); **воинский** ~ әскерий литер.

ЛИТЕРА ж. полигр. литера (терсине салынған қуйма хәрип).

ЛИТЕРАТОР м. жазуушы; әдебиатшы.

ЛИТЕРАТОРСКИЙ прил. жазуушылық; әдебиатшылық.

ЛИТЕРАТУРА ж. әдебиат; **советская** ~ совет әдебиаты; **художественная** ~ көркем әдебиат; **политическая** ~ сиясий әдебиат.

ЛИТЕРАТУРНО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИЙ прил. әдебий-публицистикалық.

ЛИТЕРАТУРНОСТЬ ж. әдебийлилик; ~ **изложөния** баянның әдебийлилиги.

ЛИТЕРАТУРН||ЫЙ прил. әдебий, әдебиаттағы; ~ **оё** произведение әдебий шығарма; ~ **ый** язык әдебий тил; ~ **ый** редактор әдебий редактор; ~ **ый** образ әдебиаттағы образ; ~ **ый** журнал әдебий журнал; ~ **оё** имя әдебий атақ.

ЛИТЕРАТУРОВЕД м. әдебиатшы, әдебиат изертлеуши.

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ с. әдебиат таныу (әдебиаттың тарийхын, теориясын хам әдебий критиканы өз ишине алатуғын илим).

ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИЙ прил. әдебиат таныу...

ЛИТЕРНЫЙ I прил. (являющийся литером) литерли; ~ **билет** литерли билет.

ЛИТЕРНЫЙ II прил. (обозначаемый при помощи буквы) литерли; ~ **вагон** литерли вагон.

ЛИТИЙ м. литий (химиялық элемент).

ЛИТОВСКИЙ прил. Литва..., литвалы; ~ **язык** Литва тили.

ЛИТОВЦЫ мн. (ед. литовец м., литовка ж.) литвалылар (Литва ССРда туратуғын негизги халықлар).

ЛИТОГРАФ м. литограф (литографиялық ислер бойынша қәниге).

ЛИТОГРАФИРОВАНИЕ с. литографиялау, литографиялық усыл менен басыу.

ЛИТОГРАФИРОВАТЬ сов. и несов. что литографиялау, литография усылы менен басып шығаруу.

ЛИТОГРАФИЧЕСКИЙ прил. литографиялық.

ЛИТОГРАФИЯ ж. 1. (рисование на литографском камне) литография (литография-

лық тасқа сүйрет салыу); 2. (оттиск) литография, тас баспа; художественная ~ көркем литография; 3. (предприятие) литография, тас баспахана.

ЛИТОГРАФСКИЙ прил. литография..., литографиялық; ~ **способ печатания** литография усылы арқалы басыу.

ЛИТ||ОЙ прил. қуйма, қуйылған; ~ **ая** сталь қуйылған полат.

ЛИТОСФЕРА ж. литосфера (жер қыртысы).

ЛИТР м. литр (суйық затларды өлшеу бирлиги).

ЛИТРАЖ м. литраж (ыдыстың сыйымдығы).

ЛИТРОВ||ЫЙ прил. литрлик; ~ **ая** посуда литрлик ыдыс.

ЛИТФОНД м. (литературный фонд) литфонд (әдебий фонд).

ЛИТЬ несов. 1. что қуйуу, төгиу; ~ **воду** сууды қуйуу; 2. разг. (течь, идти) төгиу, қуйуу, ағыу; **вода льёт из крана** краннан суу ағады; **дождь льёт жауын** қуйып тур, жамғыр қуйып тур; **пот льёт с него градом** оннан буршақ-буршақ тер ағады; 3. что, тех. (изготавливать) жасау, қуйуу; ~ **сталь** полат қуйуу; 4. что, перен. (распространять звук, свет, запах) төгиу, аңқтыу, жайуу; < ~ **кровь** за кого-что-л. қан төгиу; ~ **слёзы** көз жасын сел етиу, қатты жылау; ~ **масло** в огонь ғыжақ берю, өшегистирю.

ЛИТЬ||Ё с. 1. тех. (действие) қуйуу; машина для ~ **я** металла металл қуйуу ушын машина; 2. собир. қуйма, қуйма затлар, үзжлер.

ЛИТЬСЯ несов. 1. қуйылуу, төгилюу, ағыу, сорғалау; **вода лилась из крана** суу краннан ағып турды; **слёзы** льются жас ағады; 2. перен. (о речи, слоге) ағыу, суудай ағыу; **его речь лилась свободно** оның сөзи суудай ақты; 3. перен. (проникать в душу, сердце и т. п.) тәсир етиу, жүрегине жетиу өтиу.

ЛИФ м. лиф (қаял-қызлар кийиминиң бир бөлөги).

ЛИФТ м. лифт (көп этажды жайларда, шахталарда адамларды, жүклерди жоқары шығаратуғын хам түсиретуғын машина).

ЛИФТЕР м. лифтер, лифтши.

ЛИФТЕРША женск. от лифтер.

ЛИФЧИК м. лифчик, сийнебөнт.

ЛИХАЧ м. 1. есерсоқ айдаушы, жүөенсиз мәрт; **шофёр** ~ есер шофёр; 2. уст. (кучер) сөнли арба аудаушы.

ЛИХАЧЕСТВО с. есерсоқлық пенен айдаушылық, жүөенсиз кеткен мәртлик.

ЛИХВ||А жс.: с ~ **ой** разг. артыгы менен, пайдасы менен; **оплатить с ~ ой** пайдасы менен төлеу.

ЛИХ||О I с. уст. народно-поэт. (зло, беда) жаманлық, бөле, бахытсызлық; < **хлебнуть** ~ а көп қайғы хәсиретти, бахытсызлықты бастан кеширю; **не поминай ~ ом!** жаманлап ядқа алмаң!, жаманлап тилге алмаң!

ЛИХО II нареч. разг. 1. (смело, храбро) мәрт түрде, мәртлик пенен; 2. (быстро)

тез, шаққан; $\diamond$ ~ заломить шапку шеберлик пенен малакайын қыйқытып кийюү.

ЛИХОДЕЙ м. уст. жауыз.

ЛИХОДЕЙКА женск. от лиходей.

ЛИХ||**ОЙ** I прил. уст. народно-поэт. жауыз, жаман, қыйын, ауыр; ~ой человек жауыз адам; в ~ой час ауыр уақытта; $\diamond$ ~а бедә начало погов. тек басланыуы қыйын (соотв. көз қорқақ, қол батыр).

ЛИХ||**ОЙ** II прил. разг. 1. (смелый, храбрый) ер жүрекли, батыр, мәрт; ~ой наездник мәрт шабандоз; 2. (быстрый) шаққан, уста; ~ая ездә тез жүрiс.

ЛИХОРАДИТ||**Ъ** несов. безл. кого қалтыратыу, дирилдетюү; меня ~ меня қалтыратып бараты.

ЛИХОРАДКА||**А** ж. 1. (болезнь) ысытпа, безгек; приступ ~и ысытпа тутыу; 2. разг. (сыть, болячка) ушық; 3. перен. хаулықпа хаулығыу, тынышсызланыу, сасыу, албырау; $\diamond$ жить как в ~е хаулығыш турыу, қорқып жасау.

ЛИХОРАДОЧНОСТЬ ж. хаулығыушылық, асығыслық, топалаңшылық, албыраушылық.

ЛИХОРАДОЧН||**ЫЙ** прил. 1. ысытпа..., безгек...; ~ый бред безгек сандырағы, ысытпа сандырағы; 2. перен. хаулықпа..., асығыслық, топалаң..., албыраушылық; ~ая деятельность асығыслық хәрекет.

ЛИХОСТЬ ж. разг. ер жүреклик, батырлық, мәртлик.

ЛИЦЕВАТ несов. что аударып тигюү, ишин сыртына каратып тигюү; ~ костюм костюмди аударып тигюү.

ЛИЦЕВ||**ОЙ** прил. 1. анат. бет...; ~ой нерв бет нерви; 2. (наружный) тысы, оңы, алды; ~ая сторона материи гезлемениң оңы; $\diamond$ ~ой счёт фин. бет есап.

ЛИЦЕЗРЁТЬ несов. кого-что, ирон. бетме-бет көриу, өз кези менен көриу.

ЛИЦЕЙСТ м. лицейест, лицей оқыушысы.

ЛИЦЕЙ м. лицей (1. патша Россиясында еркеклер ушын ашылған артықмаш жағдайлы орта ямаса жоқары оқыу орны; 2. Батыс Европада орта оқыу орны).

ЛИЦЕЙСКИЙ прил. лицей..., лицейдеги.

ЛИЦЕМЁР м. еки жүзли, жүзегей, жүзеки.

ЛИЦЕМЁРИЕ с. еки жүзлилик, жүзегейлик, жүзекилик.

ЛИЦЕМЕРИТЬ несов. еки жүзлилик етиу, жүзегейлик етиу, жүзекилик етиу.

ЛИЦЕМЕРКА женск. от лицемёр.

ЛИЦЕМЕРН||**ЫЙ** прил. еки жүзли; еки жүзлилик, жүзегейлик, жүзекилик; ~ человек еки жүзли адам.

ЛИЦЕНЗИЯ ж. лицензия (1. товарларды алып келиу ямаса алып кетюуге берилген право; 2. бир нәрседен мут пайдаланыуға берилген хуқуқ).

ЛИЦ||**О** с. 1. бет, жүз, шырай; приятное ~о жағымлы жүз; румяное ~о қызыл шырай; черты ~а бет белгилери; 2. перен. (индивидуальный облик) айырмашылық белгиси; не имёт своего ~а айырмашылық белгиси болмау; 3. (индивидуум) адам, киши; частное ~о жеке адам; историческое ~о тарийхий адам; 4. (наружная сторона) бет,

сырт жағы, жүз, оң; **вывернуть** платье с изнанки на ~о кейлекти оңына аударюү; 5. грам. бет; **трётё** ~о үшінши бет; **изменить** глагола по лицам Фейилдиң бет пенен өзгерюү, Фейилдиң бетленип өзгерилюү; $\diamond$ **говорить правду** в ~о шынлықты бетине айтыу; в ~е кого-л. арқалы, атынан; от ~а кого-л. атынан; **перед** ~ом кого-чего-л. 1) алдында; **перед** ~ом нарба халық алдында; 2) (перед наступлением) алдында, тусында; **перед** ~ом неизбежной смерти сөзсиз өлер алдында; **стоять** на сцене ~ом к зрителям сақнада жүзин тамашагейлерге қаратып турыу; ~ом к ~у бетпе-бет; **стоять** ~ом к ~у с опасностью қәуип пенен бетпе-бет турыу; **юридическое** ~о юр. юридикалық тәреп; действующие лица қатнасыушы адамлар; ~а нет на ком-л. шырайы бузылған, түри қашқан; **показать товар** ~ом бир нәрсени жақсы жағынан көрсетюү; не ударить ~ом в грязь абройды қолдан бермеу, уятқа қалмау; **смотреть** в ~о чему-л. қорықпау, ер болыу; **невзирая** на лица бет жүзине қарамай.

ЛИЧ||**И**||**Н**||**А** ж. 1. уст. (маска) перде; 2. перен. бет перде, жөгилик; сорвать ~у с кого-л. бирейдиң бет пердесин ашып таслау; **надеть** ~у бақа бирей болып көринюү; 3. (металлическая пластинка) қулып тесияги; **вставить** ключ в ~у гилтти қулыптың тесиягине салыу.

ЛИЧ||**И**||**Н**||**К**||**А** ж. биол. личинка, құрт.

ЛИЧНО нареч. өзи, тек өзи; **явиться** ~ өзи келиу; он ~ написал заявление арзаны ол өзи жазды.

ЛИЧНО||**И** прил. бет..., бетке арналған; ~е полотенце бет сұлгиси.

ЛИЧНОСТ||**Ь** ж. в разн. знач. жекке адам, жекке киши, инсан, жекке басы; героическая ~ь жекке батыр адам; удостоверение ~и жекке гүуалығы; неприкосновенность ~и жекке басына тиймеушилик; не касаться ~ей жекке басына сөз тийгизбеу, жекке басын гәп етпеу; роль ~и в истории тарийхта жекке адамның тутқан орны.

ЛИЧ||**И**||**Н**||**ЫЙ** прил. 1. в разн. знач. өз..., өзи, өзиниң, өзиники, жекке; ~ая собственность жекке меншик; ~ое оружие өз қурал-жарағы; ~ое мнение өз пикири; ~ое дело 1) каңц. өзиниң иси, жекке өзиниң иси; в его ~ом деле не было фотографии оның жекке исинде фотографиясы жоқ еди; 2) өз..., жекке...; это моё ~ое дело бул мениң өз жумысым; ~ые права граждан гражданлардың жекке хуқуқлары; ~ая жизнь жекке турмысы; ~ое присутствие жекке өзиниң болыуы; ~ая заинтересованность в чём-л. бир нәрсеге жекке басының қызығыуы; ~ое первенство спорт. жекке бириншилик; 2. грам. бетлеу; ~ое местоимение бетлеу алмасықлары; ~ые окончания глагола Фейилдиң бетлеу жалғаулары; $\diamond$ ~ый состав адам составы.

ЛИШАЙ м. 1. см. лишайник; 2. мед. темиреу; **стригущий** ~ қырма темиреу.

ЛИШАЙНИК м. бот. замарық шөп.

ЛИШАТЬ несов. см. лишить.

ЛИШАТЬСЯ несов. см. лишиться.

ЛЙШ || **ЕК** *м. прост.* көбирек, артығырақ; $\diamond$ с ~ком артығы менен, зыяты менен; **протйтй** **пять** километрoв с ~ком бес шақырымнан артығырақ жүриу; **емү** **пятьдесят** лет с ~ком ол елиүден асқан.

ЛИШЕНИ || **Е** *с. 1. (действие)* айырыу, айырып таслау, бермеу; ~е **свободы** еркинен айырыу; ~е **гражданских прав** *юр.* граждандық хуқуғынан айырыу; 2. *мн.* лишения мүтәжлик, жоқшылық, кемтарлық, қыйыншылық; **терпётъ** ~я кемтарлыққа ушырау; **перенестй** **много** ~й көп мүтәжликті бастан өткеріу.

ЛИШИТЬ *сов.* **кого-чего** айырыу, айырып жиберіу, бермеу; ~ **свободы** еркинен айырыу; ~ **возможности** (*что-л. сделать*) мүмкіншилик бермеу; ~ **слова** сөз бермеу; $\diamond$ ~ **жизни** өлтириу; **он не лишён** **обаяния** ол кеүйл тартарлық қәсийетинен бос қалмаған.

ЛИШИТЬСЯ *сов.* **кого-чего** айырылыу, айырылып қалуу; ~ **имущества** мүлктен айырылып қалуу; ~ **зрения** көзден қалуу, керіуден айырылып қалуу; ~ **сна** уйқыдан айырылыу; ~ **довѣрия** исенимнен айырылыу; ~ **рассудка** ақылдан айырылыу, жияли болыу; $\diamond$ ~ **чувств** сезимнен айырылыу.

ЛИШНИЙ *прил.* 1. артық, ауысық, зыят, керексиз; ~ий **экземпляр** кийги китаптың артық данасы; ~ие **дѣньги** зыят ақшалар; 2. (*ненужный*) артық, керексиз, пайдасыз; ~ий **расход** артық шығын; ~ие **вѣщи** керексиз затлар; $\diamond$ ~ий **раз** тағы бир рет; с ~им артығы менен, зыяты менен; **не ~ее** залел емес, артық емес, керекли нәрсе; **не позволять** **себѣ** ~его 1) (*не допускать излишних трат*) артық жұмсмау; 2) (*вести себя прилично*) өзін тута билиу.

ЛИШЬ 1. *частица* (*только*) тек ғана, тек, жалғыз; **у меня** ~ **одна** **забота** менің тек бир ғана ғамым бар; ~ **бы** **уѣхать** **сегодня** тек бүгін кетсе болар еди; ~ **он один** **не пришёл** на **собрание** жыйналысқа тек ғана ол келмеді; 2. *союз* (*как только, едва*) -ақ, менен, бенен, пенен; ~ **только** **взошло** **солнце**, **мы отправились** **в путь** тек күн шығудан-ақ, бизлер жолға раўана болдық; **я проснулся**, ~ (*только*) **постучали** **в дверь** есикті қаққаннан-ақ мен оянып кеттім.

ЛОБ *м.* маңлай, пешана; **высокій** ~ **жызық** маңлай; $\diamond$ **медный** ~ маң бас, қум гәлле; **в ~ 1)** *воен.* (*с фронта*) қақ маңлайдан, туұры; 2) (*чересчур прямолинейно*) тартыбастан, туппа-туұры; **что в ~, что по лбу** *погов.* маңлайна салғанда не, пешенесине урғанда не; **у него** **на лбу** **написано** оның маңлайында жазылған.

ЛОБАСТЫЙ *прил.* *разг.* маңлайлы, кең маңлайлы.

ЛОБЗАНИЕ *с. уст. поэт.* *поса*, сүйиу, өбиу.

ЛОБЗАТЬ *несов.* *кого-что, уст. поэт.* *поса* алыу, сүйиу, өбиу.

ЛОБЗИК *м.* нағыз пышқы.

ЛОБКОВЫЙ *прил. анат.* шат..., шатлық; ~ая **кость** шат сүйеги.

ЛОБНИЙ *прил. анат.* маңлай...; ~ая **кость** маңлай сүйек; $\diamond$ ~ое **место** *ист.* дар жай, геллесин алыу орны.

ЛОБОВ || **ОЙ** *прил.* 1. (*направленный в лоб*) маңлайдан, туұрыдан, қарсы алдынан; ~ой **вѣтер** қарсы алдынан ескен самал; ~ая **атака** қарсы алдынан жасалған хұжим; 2. алды жақтағы, алдағы; ~ая **часть** **танка** танктың алдағы белеги.

ЛОБОГРЕЙКА *ж. с.-х.* лобогрейка, орақ машина.

ЛОБОК *м. анат.* шат.

ЛОБОТРАС *м. прост.* бийкар адам, жалқау.

ЛОБЫЗАТЬ *несов. см.* лобзать.

ЛОВ *м. см.* ловля.

ЛОВЕЛАС *м.* қатынпараз, ышқыпаз.

ЛОВЕЦ *м.* балықшы, аўшы.

ЛОВИТЬ *несов.* 1. **что** **тутыу**, **ушлау**; ~ **мяч** **топты** **ушлау**; ~ **на лету** **ушып** **баратырғанда** **тутыу**; 2. *кого, чем* **тутыу**, **ушлау**, **аўлау**; ~ **неводом** **рыбу** **балықты** **жылым** **менен** **аўлау**; ~ **птиц** **сетями** **қусларды** **тор** **менен** **тутыу**; 3. *что, перен.* (*воспринимать, различать*) **уғғы**, **айыра** **билиу**; ~ **каждое** **слово** **хәр** **бир** **сөзди** **уғғы**; 4. *что, перен.* **тутыу**, **табыу**; ~ **удобный** **случай** **қолайлы** **жағдайды** **табыу**; ~ **момент** **пайтын** **табыу**; $\diamond$ ~ *чей-л.* **взгляд** **бирейдің** **нәзерин** **аўдарыу**; ~ **на себе** *чей-л.* **взгляд** **бирейдің** **нәзер** **салғанын** **сезиу**; ~ **кого-л.** **на** **слове** **бирейдің** **сөзден** **тутыу**; ~ **себя** **на** *чем-л.* **бир** **нәрседен** **өзин-өзи** **тутыу**.

ЛОВКАЧ *м. разг.* шаққан, епшил, тәсилпаз.

ЛОВКАЧКА *женск. от* ловкач.

ЛОВКИЙ *прил.* 1. (*обладающий гибкостью, сноровкой*) шаққан, епшил, епли, шебер; ~ **парень** **епшил** **жигит**; 2. (*искусный*) **уста**, **шебер**, **ебетейли**; ~ **наездник** **шебер** **шабандоз**; ~ **прыжок** **шебер** **секириу**, **ебетейли** **секириу**; 3. *разг.* (*расторопный, изворотливый*) шаққан, тәсияли, епли, хийлекер; ~ **человек** **хийлекер** **адам**; ~ **плут** **суу** **жуктырмайтуғын** **хийлекер**.

ЛОВКОСТЬ *ж. 1.* (*умение, сноровка*) шаққанлық, епшиллік, еплилік, шеберлік; 2. (*искусность*) **усталық**, **шеберлік**, **ебетейлилік**; 3. *разг.* (*хитрость, изворотливость*) шаққанлық, тәсилшилік, еплилік, хийлекерлік.

ЛОВЛЯ *ж.* **тутыу**, **аўлау**, **ушлау**; ~ **зверей** **аң** **қайуанларды** **тутыу**; ~ **рыбы** **балық** **тутыу**, **балық** **аўлау**.

ЛОВУШКА || **А** *ж.* **дузақ**, **қақпан**, **тор**, **ау**; **поставить** ~у 1) **дузақ** **қурыу**; 2) *перен.* **алдау**, **хийле** **етиу**; **попастъ** **в** ~у 1) **қақпанға** **түсиу**; 2) *перен.* **алданыу**; **поймать** **в** ~у 1) **дузаққа** **түсириу**; 2) *перен.* **қолға** **түсириу**; **хийле** **менен** **алдау**.

ЛОВЧИЙ *прил.* 1. **аңға** **үйретилген**, **аңшы**; ~е **птицы** **аңшы** **қуслар**; 2. *в знач. суц.* *м.* **ловчий** **құсбегі**.

ЛОГ *м.* кең сай.

ЛОГАРИФМ *м. мат.* **логарифм**; **таблица** ~ов **логарифмлердің** **таблицасы**.

ЛОГАРИФИРОВАТЬ *сов. и несов. что, мат.* **логарифмлеу**.

ЛОГАРИФИЧЕСКИЙ *прил. мат.* **логарифм...**, **логарифмлик**; ~ая **линейка** **логарифмлик** **сызғыш**.

ЛОГИК *м.* **логик** (*логика бойынша қәниге*).

ЛОГИКА *жс.* 1. (наука) логика (ойлаудың заңы ҳам турлері хаққындағы илим); формальная ~ формаль логика; 2. (ход умозаключений) логика, жуўмақлаудың барысы, дурыслық; неопровержимая ~ бийкарлай алмайтуғын логика; 3. (внутренняя закономерность) ызыамлылық; ~ событий ұақыялардың ызыамлылығы.

ЛОГИЧЕСКИЙ *прил.* 1. логика..., логикалық; ~ие законы логика заңлары; 2. (основанный на законах логики) логика заңына тийкарланған, логика заңына сүйенген; ~ое доказательство логика заңына сүйенген дәлил; 3. (закономерный) логикалық, ызыамлы; ~ая связь событий ұақыялардың логикалық байланысы; ~ое ударение логикалық пәт.

ЛОГИЧНОСТЬ *жс.* логикалық, логикаға сәйкеслік; ~ выводы жуўмақлардың логикаға сәйкеслігі.

ЛОГИЧНЫЙ *прил.* 1. логика заңына тийкарланған, логика заңына сүйенген; ~е доводы логика заңына сүйенген дәлилдер; 2. (последовательный, разумный) избиизликли, дурыс ойланған, туўры исленген; ~ий поступок туўры исленген ис.

ЛОГОВИЩЕ *с. ин, уя;* ~ врагá душпанның ордасы.

ЛОГОВО *с. см.* логовище.

ЛОДКА *жс.* қайық, кеме; пáрусная ~а желқомлы кеме; моторная ~а моторлы қайық; подводная ~а суў асты кемесі; катáться на ~е қайық пенен жүрiу.

ЛОДОЧКА *жс.* 1. уменьш.-ласк. от лóдка; 2. *мн.* лóдочки (женские туфли) қайықбас туфли.

ЛОДОЧНИК *м.* қайықшы, кемеши.

ЛОДОЧНЫЙ *прил.* қайық..., кеме...; ~ая станция қайық станциясы.

ЛОДЫЖКА *жс. анат.* тобық сүйек.

ЛОДЫРНИЧАТЬ *несов. разг.* жалқау болыу, жалқаушылық етиу, бийкар жүрiу.

ЛОДЫРЬ *м. разг.* жалқау, исжақпас, бийкар адам.

ЛОЖА *І жс. театр.* ложа; ~ второго яруса екінші ярустың ложасы.

ЛОЖА *II жс.* қундақ (мылтықтың, автоматың).

ЛОЖБИН *жс.* сай, ойпатлық, жыра.

ЛОЖЕ *І с. I. уст.* төсек, дастық; смёртное ~ өлiм дастығы; 2. (русло) сай, суў жолы; ~ реки дәрьяның сайы.

ЛОЖЕ *II с. см.* лóжа II.

ЛОЖЕЧКА *жс. уменьш. от лóжка;* ~ под ~ой болiт көкиректің төменгі бети ауырады.

ЛОЖИТЬСЯ *несов. см.* лечь.

ЛОЖКА *жс.* 1. қасық; чайная ~ чай қасық; столовая ~ ас қасық; разливáтельная ~ шөмиш қасық; 2. бир қасық; ~ соли бир қасық дуз; ~ дөгтю в бóчке меда погов. бир қарын майды бир кумалақ ширитеди.

ЛОЖНОСТЬ *жс.* жалғанлық, өтириклик, қалпаллық, надурислық; ~ положения жағдайдың қалпаллығы.

ЛОЖНЫЙ *прил. I. (содержащий ложь)* жалған, өтирик, қалпал, надурис; ~ые показáния өтирик көрсетiу, өтирик айтыу;

2. (ошибочный, неправильный) өтирик, көте, надурис; ~ые слухи өтирик хабарлар; ~ое положение надурис жағдай; ~ая скрóнность жүзекі тартыншақлық; ~ый шаг орынсыз қылық, абайламай басқан қөдем; в ~ом свете (видеть, представлять) надурис түрінде (көриу, ойлау).

ЛОЖЬ *жс.* өтирик, жалған; алдаушылық; явная ~ ашықтан-ашық өтирик; уличить кого-л. во лжи бирейдiң өтиригін табыу, бирейдiң өтиригін шығарыу.

ЛОЗА *жс.* шақа, путақ; виногáдная ~ жузим путағы.

ЛОЗНЯК *м.* таллық.

ЛОЗУНГ *м.* 1. (призыв) лозунг, шақырық, сүрен; выдвинуть ~ шақырық таслау; 2. (плакат) лозунг; повесить ~и лозунглар қыстырыу.

ЛОКАЛИЗАЦИЯ *жс.* локализация, шеклеу, ен жайдырмау, таратпау; ~ очагóв пожара өртти шеклеу, өртти жайылдырмау.

ЛОКАЛИЗОВАТЬ *сов. и несов.* что локализациялау, шеклеу, ен жайдырмау, таратпау.

ЛОКАЛИЗОВАТЬСЯ *сов. и несов.* локализацияланыу, шеклениу, ен жайылмау, таралмау.

ЛОКАЛЬНЫЙ *прил.* жергиликли, усы жерге тон.

ЛОКАУТ *м. полит.* локаут (капиталисттердiң рабочийларды жұмыстан шығарып қарханаларын жабыуы).

ЛОКОМОТИВ *м.* локомотив (рельс арқалы жүретуғын машина — паровоз, электровоз ҳам т. б.).

ЛОКОМОТИВНЫЙ *прил.* локомотив..., локомотивлик.

ЛОКОН *м.* зулп, тулымшақ, ғұлпақ.

ЛОКОТЬ *м.* 1. шығанақ; согнуть руку в ~те қолды шығанақтан бүгiу; 2. *уст.* (мера длины) ярым қары (шама менен 0,5 метр ұзынында); ~ чувство ~тя I) (в строю) қасындағы, қатардағы адамды сезiу; 2) (чувство товарищества) жолдаслық сезим, өз-ара жәрдем берiу.

ЛОКТЕВОЙ *прил. анат.* шығанақ...; ~ сустав шығанақ буынны.

ЛОМ *І м.* лом, сүймен; скáльвать лёд ломом сүймен менен музды бузыу.

ЛОМ *II м.* собир. сынық; железный ~ темир сынығы.

ЛОМАКА *м. и жс. разг.* назланыушы, кербаз.

ЛОМАННЫЙ *прил. I. (сломанный)* бузылған, сынық, сынған; ~ые вещи сынық затлар; 2. (о речи, языке) надурис, бузып айтылған.

ЛОМАТЬ *несов. I. что* бузыу, сындырыу; ~ ветки путақларды сындырыу; ~ сарай сарайды бузыу; 2. *что, перен.* бузыу, қыйратыу, жоқ етиу, оңлау; ~ традиции дәстүрди бузыу; ~ старье обычаи ескі үрiп-әдетти бузыу, ескі үрiп-әдетти жоқ етиу; ~ сопротивление врагá душпанның қарсылығын қыйратыу; ~ характер минезди оңлау; 3. *что, перен. разг.* (коверкать слова, язык и т. п.) бузып сөйлеу; 4. *безл. кого и без доп., разг. (при болезни)* қақсау; сызлау, сыр-

қырау; **меня всего ломает** тула бойым сырқырап тур; $\diamond$ ~ **глобулу над чем-л.** бас қатырыу; ~ **ряды** қатарды бузыу.

ЛОМАТЬСЯ *несов.* 1. сыныу, майысып сыныу, сынып түсиу; **сухие сучья** легкó ~ **ются** қуурақ пұтақлар аңсат сынады; 2. *перен.* (**разрушатся**) бузылыу, қыйрау, жойылыу, жоғалыу; ~ **лся старый вековой** обычай эфирлер бойы қиятырған ески үрп-едет жоғалды; 3. *разг.* (**кривляются, паясничать**) назланыу, кербазланыу; 4. *перен.* (**о голосе**) өзгеріу; 5. *разг.* (**упрямиться**) қырсықланыу, қарысуу; **он не стал ~ тся** ол қырсықланбады.

ЛОМБАРД *м.* ломбард, гиреу хана; **заложить вещи в ~** затларды ломбардқа салыу.

ЛОМБАРДНЫЙ *прил.* ломбард..., ломбардлық; ~ **ая** квантиция ломбард квантициясы.

ЛОМИТЬ *несов.* *безл.* **что и без доп.** қақсау, сызлау, сырқырау; **у меня ломит** поясницу белим қақсайды.

ЛОМИТЬСЯ *несов.* 1. (**быть переполненным**) лыққа толыу; **театр ~ лся** от публики театр халықтан лыққа толды; 2. (**гнуться под тяжестью**) нимейіу; **ветки ломаются от обилия фруктов** мийуеңиз көплигинен шақалар иймейіп тур; 3. *разг.* (**идти напролом**) зорлап кириу, басып кириу; $\diamond$ ~ **тсия в открытую дверь** айқын нәрсені зорлық пенен дәлилләу.

ЛОМКА *ж.* 1. бузыу, сындырыу; 2. өзгертіу, бузыу; ~ **характера** минез-құлқын өзгертіу.

ЛОМКИЙ *прил.* 1. (**хрупкий**) морт, сынғыш; 2. (**о голосе**) өзгергіш, өзгеретуғын.

ЛОМОВИК *м.* *разг.* арбақеш, арбашы.

ЛОМОВИЙ *прил.* жүк тасытуғын, жүк тасыушы; ~ **ая** лошадь жүк тасытуғын ат; ~ **бий** извóзчик жүк тасыушы арбақеш.

ЛОМОТА *ж.* қақсау, сызлау, сырқырау. **ЛОМОТЬ** *м.* бір бөлек, сындырым, бір тилим; ~ **хлеба** бір сындырым нан.

ЛОМТИК *м.* *уменьш.* от **ломоть**; ~ **лимо́на** лимонның бір тилими; **рèзать ~ ами** тилимлеп кесіу.

ЛОНО *о.с.:* на ~ **е** природы **табият** қушағында.

ЛОПАСТНЫЙ *прил.* қалақлы, пәрикля; ~ **ое** колесó пәрикли дегершик.

ЛОПАСТЬ *ж.* 1. қалақ, пәрик; ~ **винта** винттың пәриги; 2. жолпағы, жалпақ ушы; ~ **зástупа** белдің жалпақ ушы.

ЛОПАТА *ж.* бел, гүрек; **железная ~ а** темир бел; $\diamond$ **бородá ~ ой** шоқ сақал.

ЛОПАТКА *ж.* 1. *уменьш.* от **лопáта**; **сапёрная ~ а** сапёр кепшесі; 2. *анат.* жауырын; $\diamond$ **положить кого-л. на обе ~ и** 1) *спорт.* гүресте жығыу, арқасын жерге тийгизиу; 2) (**одержать победу**) жеңіп шығыу.

ЛОПАТЬСЯ *несов.* 1. (**разрывать**) жарылыу, шытнау, белиниу; 2. *перен.* *разг.* (**терпеть полную неудачу**) бузылыу, ұайран болыу, иске аснау, зая болыу, қурыу; $\diamond$ **у меня терпение ~ ется** шыдамым жетпей тур.

ЛОПНУТЬ *сов.* 1. жарылып кетиу, шытнап кетиу, белинип кетиу; **стакáи ~ л** ста-

кан жарылып кетти; 2. *перен.* *разг.* (**потерпеть неудачу**) бузылыу, ұайран болыу, иске аснау, зая кетиу, қурыу; **всё дело ~ ло** барлық ис зая кетти; $\diamond$ **у меня терпение ~ ло** шыдамым жетпеди, сабыр-тақатым қалмады.

ЛОПОТАТЬ *несов.* **что и без доп., разг.** быдырлау.

ЛОПОУХИЙ *прил.* *разг.* салпы қулақ.

ЛОПУХ *м.* *бот.* түйе табан, палаты.

ЛОРД *м.* лорд (*Англиядағы жоқарғы дворянлық атақ хам сол атағы бар адам*); **палáта лóрдов** лордлар палатасы.

ЛОСЕНОК *м.* лосьтың баласы.

ЛОСИНА *ж.* 1. (**кожа**) лосьтың териси; 2. (**мясо лося**) лось гөши, лось ети.

ЛОСИХА *ж.* урғашы лось.

ЛОСК *м.* 1. (**глянец, блеск**) жылтырақ, жылтыдақ; **прிடáть ~ чему-л.** жылтырақ етиу; 2. *перен.* пардоз, жылтыр; **внèшний ~ сыртқы** пардоз.

ЛОСКУТ *м.* қурақ, қыйынды, кесинди; **одеяло из ~ утóв** қурақлардан тигилген көрпеше.

ЛОСКУТНЫЙ *прил.* қурақ, қурақтан, қыйынды...; ~ **ое одеяло** қурақ көрпеше.

ЛОСНИТЬСЯ *несов.* жылтырау, деніу.

ЛОСОСЁВЫЙ *прил.* лосось..., лососьтың.

ЛОСОСИНА *ж.* лосось ети.

ЛОСОСЬ, ЛОСОСЬ *м.* лосось, қызыл балық.

ЛОСЬ *м.* лось (*суйынның бір түрі*).

ЛОСЯТИНА *ж.* лось гөши, лось ети.

ЛОТ I *м.* мор. лот (*теңиздің тереңдігін өлшейтуғын аспап*).

ЛОТ II *м.* *уст.* (*мера веса*) лот (*12,8 граммаға тең бұрынғы айырлық өлшейі*).

ЛОТЕРЕЙНЫЙ *прил.* лотерея...; ~ **билёт** лотерея билети.

ЛОТЕРЕЯ *ж.* лотерея; **беспроигрышная ~** утпай қалмайтұғын лотерея.

ЛОТО *с.* *нескл.* лото; **игрáть в ~** лото ойнау.

ЛОТОК *м.* 1. (*у разносчиков*) лоток, сауда қутысы; 2. (*прилавок*) жайма дүкән; 3. (**жёл-лоб**) науа; **мельничный ~** қараз науа.

ЛОТОС *м.* лотос (*гулли сүйі өсімлігі*).

ЛОТОЧНИК *м.* жайма дүкөнші.

ЛОТОЧНИЦА *женск.* от **лотóчник**.

ЛОХАНКА *ж.* *см.* **лохáнь**; $\diamond$ **пóчечная ~ анат.** бүйрек қалтасы.

ЛОХАНЬ *ж.* самар, керсен, ләген.

ЛОХМАТИТЬ *несов.* **кого-что, разг.** үрпейтіу, алба-далба етиу.

ЛОХМАТИТЬСЯ *несов.* *разг.* үрпейіу, алба-далба болыу.

ЛОХМАТНЫЙ *прил.* 1. түклі, жүнлі барак, жүн басқан; ~ **ая собака** жүнлі барақ ийт; 2. (**о человеке**) үрпейген, алба-далба болған; 3. *разг.* түклі; ~ **ое полотёнце** түклі сүлгі; ~ **ая ткань** түклі гезлеме.

ЛОХМОТЬЯ *только мн.* алба-далба, гөне-көкші, қырқ жамәу.

ЛОЦИЯ *ж.* мор. лоция (*теңиз, дәрьяларда жүзіуі үшін қолданба*).

ЛОЦМАН *м.* лоцман, дарға.

ЛОЦМАНСКИЙ *прил.* лоцман..., дарға..., лоцманлық, дарғалық.

ЛОШАДИН **ЫЙ** *прил.* 1. ат..., аттың; ~ **о**е ржәне аттың киснеуі; 2. ат..., аттай; ~ **е**е саубь ат жақлы; **◇** ~ **о**е здорөвье күшли ден саулық; ~ **а**я дөза жүдө көп муғдарда; ~ **а**я сйла *физ.* ат күши (өлшеуі бирлиги).

ЛОШАД **Ь** *жс.* ат, жылқы; рабчөя ~ **ь** арбашы ат; верховая ~ **ь** минис аты; запрягать ~ **ей** атларды жегиуі; седлать ~ **ей** атларды ертлеуі; садиться на ~ **ь** атқа миннуі.

ЛОШАК *м.* ғашыр.

ЛОЩЕН **ЫЙ** *прил.* 1. жылтыр, жылтыраған; ~ **а**я бумага жылтыр қағаз; 2. перен. (обладающий внешним лоском) пардоз берилген, сырты жылтыраған.

ЛОЩИЛ **ЫЙ** *прил.* жылтыр етиүши, мере басатуғын, жылтырататуғын; ~ **а**я машина мере басатуғын машина.

ЛОЩИНА *жс.* сай, ойпат.

ЛОЩИТЬ *несов.* что жылтыратуу, жылтыр етиу, мере басыу; ~ бумагу қағазды жылтыр етиу.

ЛОЯЛ **ЬНОСТЬ** *жс.* лояльдылық, хақни-йетдиллик, берилгенлик.

ЛОЯЛ **ЬНЫ** **ЫЙ** *прил.* лояльды, хақни-йетли, берилген; ~ **ый** поступок хақни-йетли қылық; ~ **о**е отношение лояльды қатнасық.

ЛУБ *м.* қабық, қабық асты.

ЛУБ **||** **ОК** *м.* 1. (кусок дуба) бир тал қабық; 2. мед. қөлип; ногa в ~ **ках** қөлийке салынған аяқ; 3. (дубочная картинка) әпиуайы сүүрет, әйтеуір сүүрет.

ЛУБЧ **Н** **ЫЙ** *прил.* әпиуайы исленген, әйтеуір исленген; ~ **а**я картинка см. лубок 3.

ЛУБЯН **||** **ОЙ** *прил.* қабықтан исленген; ~ **е**е изделия қабықтан исленген затлар.

ЛУГ *м.* отлақ, отлақ жер, жайлау, пшенилқ; залвные ~ **а** сүүғарылған отлақ жер.

ЛУГОВ **И** **НА** *жс.* отлақ, кишкене отлақ жер.

ЛУГОВ **О** **Д** *м.* луговод (отлақшылық бойынша қөниге).

ЛУГОВ **О** **Д** **СТВО** *с.* отлақшылық (ауыл хожалығының тарауы).

ЛУГОВ **||** **ОЙ** *прил.* отлақ жердеги, отлақ жерде өсетуғын, пшенилқ жердеги; ~ **о**е хозяйство отлақ жер хожалығы.

ЛУГОМЕЛИОРАТИВ **Н** **Ы** **Й** *прил.* отлақ жер мелiorация...; ~ **е**е работы отлақ жер мелiorация жумыслары.

ЛУГОМЕЛИОРАЦИЯ *жс.* отлақ жер мелiorациясы.

ЛУДИ **Л** **Ы** **Ш** **И** **К** *м.* қалайышы, қалайылаушы уста.

ЛУДИТЬ *несов.* что қалайылау, қалайы басыу; ~ медную посуду мыс ыдысты қалайылау.

ЛУЖ **||** **А** *жс.* шалшық суу; ~ **а** на полу полға төгилген суу; **◇** сесть в ~ **у** бийжағдай аұхалда қалуы, масқара болуы.

ЛУЖАЙКА *жс.* кишкене отлақ жер (тоғайдың ортасындағы ямаса шетиндеги).

ЛУЖЕНИЕ *с.* қалайылау, қалайы басыу.

ЛУЖЕН **||** **ЫЙ** *прил.* қалайыланған, қалайы менен сырланған; ~ **а**я посуда қалайыланған ыдыс.

ЛУЖУ, лудийшь и т. д. наст. вр. от лудить.

ЛУЗА *жс.* луза (бильярд столының қапталларындағы тор қалталы тесик).

ЛУЗГА *жс.* собир. қабық, қыртыс; хлөпковая ~ шигитиң қабығы.

ЛУЗГАТЬ *несов.* что, прост. қабығын тазартуу, қыртысын алыу, қабығын артыу.

ЛУК **I** *м.* бот. пияз; репчатый ~ шалғам сыяқлы пияз.

ЛУК **II** *м.* оқ-жай, сары-жай; стрелять из лука оқ-жай менен атыу, оқ-жайдан атыу.

ЛУКА *жс.* 1. (изгиб) шығанақ, айналма; ~ **реки** дөрьяның шығанағы; 2. (седла) ердің басы, ердің қасы.

ЛУКАВИТЬ *несов.* хийле етиу, сумлық етиу, хийлекерлик етиу.

ЛУКАВСТВО *с.* 1. (хитрость) хийлелилик, сумлық; 2. (изривость, кокетство) мөккарлық.

ЛУКАВ **||** **ЫЙ** *прил.* 1. (хитрый) хийлекер, хийлекерли, сум, сумлықлы; ~ **ый** человек хийлекер адам; 2. (изривый, кокетливый) мөккар; назлы; ~ **ая** улыбка назлы күлкі; 3. в знач. суц. м. лукавый прост. шайтан, жин; ~ **ый** популат жин айналдырды.

ЛУКОВИЦА *жс.* 1. бот. гернай; ~ тюльпана тюльпанның гернайы; 2. (головка лука) пияздың басы, бир бас пияз; 3. анат. луковица (организмнің кеңейген бөлими); ~ **волоса** шаштың луковидасы.

ЛУКОВИЧ **Н** **Ы** **Й** *прил.* бот. гернайлы; ~ **е**е растения гернайлы өсимликлер.

ЛУКОВЫЙ *прил.* пияз...; пияздан таарланған; ~ **запах** пияз ийиси.

ЛУКОШКО *с.* себет, қол себет.

ЛУН **||** **А** *жс.* ай; затмение ~ **ы** айдың тутьлыуы.

ЛУНАТИЗМ *м.* мед. лунатизм (уйықылы жағдайда ҳәр түрлі ҳәрекетлерди билмей ислеуі).

ЛУНАТИК *м.* мед. лунатик (лунатизм кесели бар адам).

ЛУНКА *жс.* кишкене шұқыр; шанақ, әббен (на бахче, огороде); үки (на льду).

ЛУН **Н** **Ы** **Й** *прил.* ай..., айлы; ~ **ая** ночь айлы түн; ~ **ый** свет ай жақтысы; ~ **о**е затмение ай тутьлыуы; ~ **ая** поверхность ай үсти.

ЛУНЬ *м.* зоол. ийтелги; **◇** седой как ~ шашы алпақ.

ЛУПА *жс.* лупа (үлкейтип көрсететуғын зинек).

ЛУПИТЬ *несов.* прост. 1. что (очищать от коры, шелухи) аршыу, сыйыруу; ~ **лы**-**ко** с дөрева ағаштың қабығын сыйыруу; 2. кого (бить) аямай уруу, сабау, дүмпиллеу.

ЛУПИТЬСЯ *несов.* разг. 1. (шелушиться) аршылуу, сыйырлыу, жарылып түсиу, айырылып түсиу; **кожа** лүпится тери жарылады; 2. (отпадать кусками) түсиу, түсип қалуу; шугатүрка лүпится сыбау түсип атыр.

ЛУЧ *м.* 1. нур, сөүле, шууақ; 2. *мн.* лучи *физ.* нурлар; рентгеновы ~ **и** рентген нурлары; космические ~ **и** космос нурлары; **◇** расходиться ~ **ами** нур болып шашырау, нурланып жайылуу.

ЛУЧЕВ||**ОЙ** прил. 1. физ. нур..., нурдың; ~**ая энергия** нур энергиясы, нурдың күши; 2. (расходящийся лучами) нур болып шашырайтұғын, нур қусап шашырап шыққан; ~**ая симметрия** нур қусап шашырап шыққан симметрия; ◇ ~**ая кость** анат. билек сүйегі; ~**ая болезнь** нур кесели (радиоактивдик затлардың организмге өткен тасиринен болады).

ЛУЧЕЗАРН||**ЫЙ** прил. жарқыраған, жайнаған, нурлы қууанышқа толы, бахытқа бөленген, нурға бөленген; ~**ая улыбка** нурға бөленген күлкі.

ЛУЧЕИСПУСКАНИЕ с. физ. нур жиберуі, нур шашыратуы.

ЛУЧЕИСПУСКАТЕЛЬНЫЙ прил. физ. нур жиберетұғын, нур шығаратұғын, нур шашатұғын.

ЛУЧИСТ||**ЫЙ** прил. тамызық, шырлы отын.

ЛУЧИСТ||**ЫЙ** прил. 1. физ. нурлы; ~**ая теплотá** нурлы жыллылық; ~**ая энергия** нурлы энергия; 2. перен. жайнап тұрған; ~**ые глаза** жайнап тұрған көзлер.

ЛУЧИТЬ несов. кого жарыққа келтирип шаншыу; ~ **рыбу** балықты жарыққа келтирип шаншыу.

ЛУЧ||**ИТЬСЯ** несов. жайнап тұруу, жылтырап тұруу; **глаза** ~**áтса** көзлери жайнап тұрады.

ЛУЧКОВ||**ЫЙ** прил. керме; ~**ая пила** керме пышқы.

ЛУЧШЕ 1. сравнит. ст. от прил. **хороший** и нареч. **хорошо** жақсырақ, тәуирирек; **этот карандаш** ~ **мына қалам** жақсырақ; он **сделает это** ~ ол буну жақсырақ етип ислейди; 2. безл. в знач. сказ. тәуирирек, жақсырақ; **ему стало** ~ ол тәуирирек болайын деди; 3. в знач. частицы «дан, «ден, «тан, «тен, «нан, «нен гери; **вы бы** ~ о себе **рассказали** оннан гери сиз өзиңиз туұралы айтсаңыз жақсырақ болар еди; ◇ **как можно** ~ мүмкин болғанынша жақсырақ; **тем** ~ жақсы болыпты.

ЛУЧШ||**ИЙ** 1. сравнит. ст. от прил. **хороший** жақсы, жақсысы; **изменится** к ~ему жақсы жағына өзгеруі; **за немением** ~его буннан жақсысы болмағанылықтан, буннан тәуири табалмағанылықтан; 2. **превосх. ст. от прил. хороший** ең жақсы; ~дан, «ден, «тан, «тен, «нан, «нен артық; ~**ий из всех** хеммесинен артық; ~**ий сорт** ең жақсы сорты; ◇ **всего** ~его хош, сау бол; **в** ~ем **случае** ең қолайлы жағдайда.

ЛУЩЕНЫЙ прил. кефектен тазартылған, ақланған, қабығы алынған, қабығынан айырылған; ~ **горох** ақланған горох.

ЛУЩИТЬ несов. что ақлау, аршыу, қабығын аршыу; шағыу (*зубами*); ~ **семечки** семешке шағыу; ~ **кукурузу** мөккени ақлау.

ЛЫЖ||**И** мн. (ед. **лыжа** жс.) лыжалар; **ходить на** ~ах лыжа менен жүриу.

ЛЫЖНИК м. лыжашы, лыжа менен жүриуші.

ЛЫЖНИЦА женск. от **лыжник**.

ЛЫЖНЫ||**Й** прил. лыжа..., лыжалы; ~е **соревнования** лыжа жарыслары.

ЛЫЖН||**Я** жс. лыжаның изи, лыжа жолы; **прокладывать** ~ю лыжа жолын салыу.

ЛЫК||**О** с. қабық, қабыршақ (*липа ағашының*); ◇ ~а **не вьжет** мәсликтен тили гүрмелмейди; **не** ~ом **шит** басқадан кем емес; **ставить всякое** ~о **в строку** хәр бир қөтени айыпқа санау.

ЛЫСЕТ||**Ь** несов. шаш түсиу, жалтыр бас болуу, тақыр бас болуу.

ЛЫСИНА жс. 1. (у человека) жалтыр бас, тақыр бас; 2. (у животных) қасқа.

ЛЫСУХА жс. қасқалдақ (*қус*).

ЛЫС||**ЫЙ** прил. жалтыр..., тақыр...; ~**ая голова** жалтыр бас.

ЛЪ см. ли.

льва, льву и т. д. род., дат. п. ед. от **лев** I.

ЛЪВ||**ЕНОК** м. арысланның баласы.

ЛЪВ||**ИН**||**ЫЙ** прил. 1. арыслан..., арысланның; ~**ая грива** I) арыслан жалы; 2) **перен.** буйраланған қалың шаш; 2. **перен.** арысландай; **иметь** ~ую **силу** арысландай күшли болуу; ◇ ~**ая доля** үлестің ең көп бөлегі; ~ый **зев** бот. арыслан ауыз (*гулли өсімлик*).

ЛЪВ||**ИЦА** жс. урғашы арыслан, ана арыслан.

ЛЪГОТА жс. жеңиллик.

ЛЪГОТН||**ЫЙ** прил. жеңиллик берилген, жеңилдетилген; **на** ~х **условиях** жеңиллик берилген шөрт.

льда, льду и т. д. род., дат. п. ед. от **лѣд**.

ЛЪД||**ИНА** жс. бөлек үлкен муз, зор муз бөлегі.

ЛЪД||**ИСТЫЙ** прил. музлы, муз басқан. **ЛЪДО** = қоспа сөзлердің «муз» деген мәнини билдиретұғын екінши бөлегі, мыс.: **льдохранилище** муз сақлағыш.

льется наст. вр. от **литься**.

льна, льну и т. д. род., дат. п. ед. от **лѣн**.

ЛЪНО = қоспа сөзлердің «зығыр, зығырдың» деген мәнилери аңдататұғын биринши бөлегі, мыс.: **льносеме́на** зығыр туқымлар.

ЛЪНОВО́Д м. зығыркеш.

ЛЪНОВО́ДСТВО с. зығыршылық, зығыр егiушiлик.

ЛЪНОВО́ДЧЕСКИЙ прил. зығыршылық, зығыр егетұғын; ~ **район** зығыршылық району.

ЛЪНОВОЛОКНО́ с. зығыр талшығы.

ЛЪНОКОМБА́ЙН м. зығыр комбайны.

ЛЪНОМЯ́ЛКА жс. зығыр қабығын жешетұғын машина.

ЛЪНООБРАБА́ТЫВАЮЩИЙ прил. зығыр ислеп шығаратұғын.

ЛЪНООЧИСТИТЕ́ЛЬН||**ЫЙ** прил. зығыр тазалайтұғын; ~**ая машина** зығыр тазалайтұғын машина.

ЛЪНОПРЯД||**ЫН**||**ЫЙ** прил. зығыр ийиретұғын, зығыр ийирип шығаратұғын; ~**ая фабрика** зығыр ийиретұғын фабрика.

ЛЪНОСЕ́ЯЛКА жс. зығыр егетұғын машина.

ЛЪНОТРЕПА́ЛКА жс. зығыр түтетұғын машина.

ЛЪНОУБО́РОЧНЫЙ прил. зығыр жыйнайтуғын.

ЛЪНУТ||**Ь** несов. к кому-чему 1. (ласкатель) еркелеу, үйир болуу; 2. **перен.** (испытать)

тывать влечение) ышқына түсіу, қызығыу, кеулі кетиу.

ЛЫНЯНОЎЙ прил. 1. зығыр..., зығырдан; ~е по́ле зығыр атызы; ~е ма́сло зығыр майы; ~е по́лотно зығыр полотносы; 2. (о воло́сах) зығырдай, зығыр реңли.

ЛЫСТЕЦ м. қошаметши, жарамсақ.

ЛЫСТИВО нареч. қошамет пенен, жарамсақланып.

ЛЫСТИВАЎЙ прил. қошаметлейтуғын, жарамсақланатуғын; ~е сло́ва қошаметлейтуғын сөзлер; ~й челове́к жарамсақ адам, жарамсақ.

ЛЫСТИТЬ несов. 1. кому и без доп. қошамет беріу, жағыныу, жарамсақланыу; 2. кому-чему (доставлять удовлетворение) кеулін көтеріу, жағыу, рухын көтеріу, кеулін тасыруу; ~ чему-л. самолю́бно биреудің кеуліне жағыныу; ◇ ~ се́бя наде́ждой өзін-өзі үмітлендіріу.

ЛЫСТИТЬСЯ несов. на кого-что, кем-чем қызығыу, хәуес етиу; ~ на де́ньги пулға қызығыу; ◇ ~ наде́ждой үмітлениу.

лыцу, лыстишь и т. д. наст. вр. от лыстить.

лыцусь, лыстишься и т. д. наст. вр. от лыститься.

лыу, лыёшь и т. д. наст. вр. от лить.

ЛЮБВЕОБИЛЬНЫЙ прил. қатты ышқыпаздық, көп сүйіушилик.

ЛЮБЭЗНИЧАТЬ несов. с кем, разг. әлпайым болыу, сыпайылық етиу, минайым болыу, жақсы сөз айтыу.

ЛЮБЭЗНОСТЬ ж. 1. (обходительность, учтивость) әлпайымшылық, минайымшылық, сыпайышылық; 2. мн. любэзности сыпайышылық, жағымлы сөзділік; 3. (одолжение) хызмет, қол қабыс; де́лайте ~! қол қабысыңдызды тийгизиңиз; оказа́ть ~ кому-л. қол қабысын тийгизиу.

ЛЮБЭЗНЫЎЙ прил. 1. (предупредительный, учтивый) әлпайым, мұлайым, сыпайы, жағымлы; ~й челове́к әлпайым адам, сыпайы адам; 2. уст. (дорого́й) әдиулі, қадирли, сүйикли; ~й друг әдиулі достым; 3. в знач. суц. м. любэзный и ж. любэзная уст. разг. қадирдан, сүйиклям; ◇ бу́дьте ~ хызмет болмасын.

ЛЮБИМЕЦ м. сүйикли; общий ~ хәммениң сүйиклиси, хәммениң жақсы көретуғыны.

ЛЮБИМИЦА женск. от любимец.

ЛЮБИМЧИК м. разг. сүйгени, жақсы көргени; ~ ма́тери анасының сүйгени.

ЛЮБИМЎЙ 1. прил. от любить; 2. прил. сүйикли, жақсы көретуғын; ~ая де́вушка сүйгиликли қыз; 3. прил. (предпочитаемый) сүйген, жақсы көрген, унамлы; ~ое блóдо жақсы көрген тамақ; ~ое де́ло сүйетуғын жұмыс; 4. в знач. суц. м. любимый и ж. любимая сүйиклим.

ЛЮБИТЕЛЬ м. 1. хәуескер, сүйіуши, жақсы көріуши; ~ му́зыки музыканы жақсы көріуши, музыканы сүйіуши; ~ поку́шать аұқат жеуді жақсы көретуғын; 2. (не профессиона́л) хәуескер; садово́д ~ хәуескер багман.

ЛЮБИТЕЛЬНИЦА женск. от любитель.

ЛЮБИТЕЛЬСКИЙ прил. хәуескер...

хәуескерлик; ~ спекта́кль хәуескерлер спектакли.

ЛЮБИТЬ несов. 1. кого-что сүйіу, жақсы көріу, жақтырыу, унатыу; ~ ма́ть анасын сүйіу; ~ дете́й балаларды сүйіу; ~ ро́дину ұатанды сүйіу; 2. что и с неопр. (иметь склонность) сүйіу, қызығыу, инталы болыу; ~ му́зыку музыканы сүйіу; ~ путеше́ствовать саяхат етиуді сүйіу; 3. что (нуждаться в чём-л.) жақсы көріу, қәлеу, жақтырыу; цвето́й лю́бят во́ду гүллер сүуы жақсы көреді.

ЛЮБО безл. в знач. сказ. разг. жағымлы, унамлы, тоймастай; ~ по́смотрёть қарап тоймастай; ◇ ~-до́рого, ~-ми́ло дым жақсы, дым жағымлы.

ЛЮБОВАТЬСЯ несов. кем-чем, на кого-что қызығыу, қызықсыныу, қызығып қарау, сүйсинип қарау; ~ карти́ной сүуретке қызықсыныу, сүуретке қызығып қарау.

ЛЮБОВНИК м. ойнас, жора.

ЛЮБОВНИЦА женск. от любовник.

ЛЮБОВЎЙ прил. 1. ашықлық, мухаббатлық, ойнаслық, ышқы...; ~ое письмó ашықлық хат; ~ое свидáние мухаббатлық ушырасыу; 2. (о внимательный, заботливый) сүйіушилик, дыққатлы, кеуіл бөліп; ~ое отноше́ние к де́лу жұмысқа сүйіушилик пенен қарау.

ЛЮБЎВЬ ж. 1. сүйіу, сүйіушилик, сүйгенлик, ашықлық, мухаббат; ма́теринская ~овь ана мухаббаты; ~овь к ро́дине ұатанды сүйіушилик; ~овь к же́нщине хаялды сүйіушилик; пе́рвая ~овь биринши мухаббат; же́ніться по ~ви сүйіп үйленіу; 2. (интерес, влечение) қызығыу, сүйіу; ~овь к иску́ству иску́ствоға қызығыу, иску́ственно сүйіу; де́лать что-л. с ~овью бир на́рсени сүйіп ислеу.

ЛЮБОЗНАТЕЛЬНОСТЬ ж. билиуге хәуеслик, билиуге қумарлық, билиуге қызығыушылық.

ЛЮБОЗНАТЕЛЬНЫЙ прил. билиуге хәуес, билиуге қумар, билиуге қызығатуғын.

ЛЮБЎОЙ прил. 1. хәр бир, хәр ким, ким болсын, ким болса да; қәлеген, унаған, тилеген, қайсысы болмасын; ~бй челове́к хәр бир адам; по́езжай в ~бй де́нь қәлеген күниңде кете бер; вы́бирай ~у́ю кн́игу унаған китабыңды таңлап ал; 2. в знач. суц. м. любой и ж. любоя хәр ким, ким болса сол; ~бй э́то знае́т буны ким болса сол биледи; ~бй из нас бизлердиң қайсымыз болмасын, бизиң қайсымыз болса да.

ЛЮБОПЫТНЫЎЙ прил. 1. қызықсыныушы, қызыққыш, қызығыушы, қызығатуғын, қумарланыушы, билиуге хәуес; ~й челове́к қызыққыш адам; 2. қызық..., қызықлы, тамаша...; ~й слұчай қызық аұхал; 3. в знач. суц. м. любопытный и ж. любопытная қызығыушы адам, қызыққыш адам; во́круг собра́лись ~е қыр дегерек қызығыушылар жыйналды.

ЛЮБОПЫТСТВО с. қызығыушылық, қумарлық, билиуге қумарланыушылық, билиуге хәуескерлик; удо́летвори́ть че́л-л. ~ биреудің қызығыушылығын қанаатландырыу.

ЛЮБОПЫТСТВОВАТЬ *несов.* қызығыу, билиуге кумар болуу, билиуге хәәс болуу.

ЛЮБЯЩ||ИЙ 1. *прич.* от любить; 2. *прил.* сүйген, жақсы көрген; ~ая мать сүйген ана; ~ий вас (в письмах) сизди сүйген (хатта).

ЛЮД *м.* собир. разг. адамлар, қалайық, халық; **рабочий** ~ рабочий адамлар.

ЛЮД||ИЙ *мн.* (ед. человек м.) 1. адамлар, киcилер, қалайық; **советские** ~и совет адамлары; **молодые** ~и 1) жас жигитлер; 2) жаслар; 2. (*кадры*) қәниге адамлар; **нам нужны** ~и бизге қәниге адамлар керек; 3. *уст.* (*прислуга*) үй хызметкери; **◆ на** ~ях ел алдында, жұрт алдында; **выйти** в ~и қатарға қосылуу; **жить** в ~ях *уст.* биреудің есигинде күн көриу.

ЛЮДНО *нареч.* адамлы, халықлы.

ЛЮД||ИЙ *прил.* адамлы, халықлы, адамы көп, халқы көп; ~ая площадь адамы көп майдан.

ЛЮДОЁД *м.* 1. адамхор, жабайы адам; 2. (*в сказках*) жалмауыз.

ЛЮДОЁДКА *женск.* от людоёд.

ЛЮДОЁДСТВО *с.* адамхорлық, адам жеушилик.

ЛЮДСК||ОЙ *прил.* адам..., адамзат..., инсан...; **род** ~ой адамзат туқымы; ~ая молва адамлардың арасындағы гөп.

ЛЮК *м.* люк, бастырмалы есик, қақпақ; ~ в полу сцены сақнаның полындағы бастырылған есик.

ЛЮКС *м.* люкс (*жүдә қымбат үскенелер безелген дүкән, мийманхана хәм т. б.*); **кабюта** ~ люкс каютасы.

ЛЮЛКА *ж.* 1. (*колыбель*) бесик; 2. (*висячий помост*) аспа зәңги.

ЛЮМИНЕСЦЕНТ||ИЙ *прил.* люминесценциялық; ~ая лампа люминесценциялық лампа.

ЛЮМИНЕСЦЕНЦИЯ *ж.* люминесценция (*заттың жылылық шығармай жарық беріуі*).

ЛЮМПЕН-ПРОЛЕТАРИАТ *м.* люмпен-пролетариат (*капиталистлик жәмийетте жарыланған классыз болып қалған адамлардың қатламы*).

ЛЮПИН *м.* люпин (*өсімлик*).

ЛЮПИНОВЫЙ *прил.* люпин..., люпинниң; люпинниң туқымынан тарланған.

ЛЮСТРА *ж.* люстра, қәндиля.

ЛЮТЕРАНИН *м.* лютеран (*лютеран динин тутыушы*).

ЛЮТЕРАНКА *женск.* от лютеранин.

ЛЮТЕРАНСК||ИЙ *прил.* лютеран...; ~ая церковь лютеран ширкеуі.

ЛЮТЕРАНСТВО *с.* лютераншылық (*христиан дининиң бир тарауы*).

ЛЮТИК *м.* сары гүл.

ЛЮТНЯ *ж.* лютня (*тарлы музыка аспабы*).

ЛЮТЫЙ *прил.* 1. жыртқыш, қанқор; ~ зверь жыртқыш хайуан; 2. жауыз, жыртқыш, рейимсиз, аямайтуғын; ~ враг жауыз душпан; 3. жүдә, қатты, күтә қатты, шыдамаслық; ~ морбз күтә қатты сууық.

ЛЮЦЕРНА *ж.* жоңышқа.

ЛЮЦЕРНОВЫЙ *прил.* жоңышқалы.

ЛЯ *с.* нескл. муз. ля (*музыкалық гамманың алтынычы сести хәм нотасы*).

ЛЯГАТЬ *несов.* кого-что тебиу, сәдделеу.

ЛЯГАТЬСЯ *несов.* 1. *см.* лягаты; 2. (*лягать друг друга*) тебисіу, сәдделесіу.

ЛЯГНУТЬ *сов.* и *однокр.* *см.* лягаты. лягу, ляжешь и т. д. *буд. вр.* от лечь. **ЛЯГУШАЧИЙ** *прил.* қурбақа..., бақаға усаған.

ЛЯГУШЕЧИЙ *прил.* *см.* лягушачий.

ЛЯГУШКА *ж.* қурбақа, бақа.

ЛЯГУШНОК *м.* кишкене қурбақа.

ЛЯЖКА *ж.* разг. сан, сатан, пут.

ЛЯЗГ *м.* сыңғырлы, шақырлы, даңғырлы, шақырлау, шыңғырлау; ~ цепей шынжырдың сыңғырлысы.

ЛЯЗГАТЬ *несов.* от лязгнуть.

ЛЯЗГНУТЬ *сов.* сыңғырлатыу, шақырлатыу, даңғырлатыу; **қарсылдатыу** (*зубами*); ~ цепью шынжырды сыңғырлатыу.

ЛЯМК||А *ж.* 1. (*для переноски тяжестей*) салдау, тартқы бау; 2. (*одежды*) ийин бау; **◆ таяуу** ~у ауыр жұмыс іслеу, зериктиретуғын ис пенен шуғылланыу.

ЛЯПАТЬ *несов.* *см.* ляпнуть.

ЛЯПНУТЬ *сов.* что и без доп., *прост.* ойланбай айта салыу, орынсыз сөйлеу, түйеден постын тастағандай етиу; ~ **глу-пость** бир болмаған затты ойланбай айта салыу.

ЛЯПСУС *м.* турпайы, өрискелик, өкинишли ис.

ЛЯСЫ: **точить** ~ *прост.* дузы жоқ сөзлер айтыу, бийкар былшылдау.

М

МАВЗОЛЕЙ *м.* мавзолей, мазар.

МАГ *м.* 1. (*жрец*) дууахан, сыйқыршы; 2. (*чародей, волшебник*) тилсимши, сыйқыршы.

МАГАЗИН *м.* 1. магазин, дүкән; **продовольственный** ~ азық-ауқат магазин; **универсальный** ~ универсал магазин; **книжный** ~ китап дүкөни; 2. *воен.* магазин, оқ қуты; 3. *тех.* магазин (*электротехникалық өлшеу аспабы*).

МАГАЗИН||ИЙ *прил.* 1. магазин...; ~ая вывеска магазин вывескасы; 2. *воен.*

магазинли; ~ая винтовка магазинли мылтық.

МАГ||ИСТЕРСКИЙ, МАГ||ИСТЕРСКИЙ *прил.* магистр..., магистерлик; ~ **истерская** диссертация магистерлик диссертация.

МАГИСТР *м.* магистр (1. *гейпара елдерде илимий дәреже*; 2. *ист. орта әсирде диний ямаса рыцарьлық орденниң басшысы*).

МАГИСТРАЛЬ *ж.* 1. магистраль, негизги жол; **железнодорожная** ~ темир жол магистралі; **водная** ~ суу магистралі; **воздушная** ~ хәуа магистралі; 2. маги-

страль (үлкен кабель, труба); водопроводная ~ водопровод магистральной.

МАГИСТРАЛЬНЫЙ прил. магистральлы, магистральлық, негизги, бас; ~ путь магистральлы жол, магистраль жол, негизги жол; ~ кабель магистральлық кабель; ~ канал магистральлы канал, бас канал.

МАГИСТРАТ м. магистрат (базыбир шет елдерде болатуғын қалалық басқарма).

МАГИСТРАТУРА ж. собир. магистратура (зейнара батыс европалық елдерде хәм бұрынғы Россияда судьялық хызметкерлер).

МАГИЧЕСКИЙ прил. 1. магиялы, сыйқырлы; ~ие приёмы сыйқырлы тәсілдер; 2. перен. қарамаатлы, қатты тәсірли, дуғалы; лекарство произвело ~ое действие дәри қарамаатлы тәсір етті.

МАГИЯ ж. магия, сыйқыршылық, дуғаканлық.

МАГМА ж. геол. магма (жер шарының ортасындағы от болып балқып турған сұйық зат).

МАГМАТИЧЕСКИЙ прил. геол. 1. (состоящий из магмы) магмалы, магмадан жасалған; ~ие породы магмалы жыныслар, магмадан жасалған жыныслар; 2. (расплавленный) ериген, балқыған; ~ое состояние породы жыныслардың ериген күйи.

МАГНАТ м. магнат (ири жер ийеси хәм ири капиталист); нефтяной ~ нефть магнаты; финансовый ~ финансист.

МАГНЕЗИТ м. магнезит (минерал).

МАГНЕЗИЯ ж. хим. магнезия (магнийдің дузы).

МАГНЕТИЗМ м. магнетизм (1. магнит қубылыслары хәм қәсийетлері; 2. магнит қубылыслары жөниндеги илим); $\diamond$ земной ~ жер магнетизми (1) физ. жердің қәсийеті; 2) геофизиканың бөлімі).

МАГНЕТИТ м. хим. магнетит (минерал).

МАГНЕТИЧЕСКИЙ прил. физ. магнит..., магнитлик; ~е явления магнитлик қубылыслар.

МАГНЕТО с. нескл. магнето (электромагнитлик аспап).

МАГНИЕВЫЙ прил. магний..., магнийлик; ~ сплав магнийлик еритинди.

МАГНИЙ м. магний (химиялық элемент).

МАГНИТ м. 1. магнит; естественный ~ тәбийғий магнит; 2. перен. өзіне тартқыш.

МАГНИТИТЬ несов. что, тех. магнитлеу, магнитлендиру; ~ железо темирди магнитлендиру.

МАГНИТНЫЙ прил. магнит..., магнитлик; ~ая стрелка магнит тили; ~ый полюс физ. магнит полюсы; ~ое поле физ. магнит майданы; ~ая буря физ. магнит бораны.

МАГНИТО қоспа сөзлердің «магнит, магнитли» деген мәнилерди билдиретуғын биринши бөлегі, мыс.: магнитодинамика магнитодинамика.

МАГНИТОМЕТР м. магнитометр (магнит майданының кернеуін өлшеуітуғын аспап).

МАГНИТОФОН м. магнитофон.

МАГНИТОФОННЫЙ прил. магнитофон..., магнитофонлық; ~ая запись магнитофонлық жазыу.

МАГНОЛИЕВЫЙ прил. магнолиялы.

МАГНОЛИЯ ж. магнолия (ақ гүлли ағаш).

МАГОМЕТАНИН м. см. мусульманин.

МАГОМЕТАНКА женск. от магометанин.

МАГОМЕТАНСКИЙ прил. см. мусульманский.

МАГОМЕТАНСТВО с. см. мусульманство.

МАДАМ ж. нескл. мадам (Францияда хәм революцияда дейинги Россияда ерли хаялдың фамилиясының алдынан айтылатуғын сөз).

МАДАПОЛАМ м. ақсүп.

МАДАПОЛАМОВЫЙ прил. ақсүп. ақсүптен тигилген.

МАДЕМУАЗЕЛЬ ж. мадемуазель (Францияда хәм революцияда дейинги Россияда ери жоқ хаяллардың фамилиясына хәм атына қосылып айтылатуғын сөз).

МАДОННА ж. мадонна (қудайдың анасы хәм анасының сүйреті, скульптурасы).

МАДРИГАЛ м. лит. мадригал (кебинесе ашықлық мазмунда жазылған қысқа қосық).

МАДЬЯРЫ мн. (ед. мадьяр м., мадьярка ж.) см. венгры.

МАЁВКА ж. ист. маёвка (революциядан бұрынғы Россияда рабочийлардың биринши майда жасырын жыйналыс өткеруі).

МАЖОР м. 1. муз. мажор (музыкалық лад); 2. перен. разг. (о бодром настроении) кеуилли, хош кеуилли, ўақты хош.

МАЖОРНЫЙ прил. 1. муз. мажорлы, мажорлық; ~ая гамма мажорлы гамма; 2. перен. разг. (бодрый, весёлый) кеуилли, хош кеуилли, ўақты хош.

мажу, мажешь и т. д. наст. вр. от мазать.

мажусь, мажешься и т. д. наст. вр. от мазаться.

МАЗАНКА ж. обл. мазанка, қақыра жай, шепкер жай.

МАЗАННЫЙ прил. 1. разг. (грязный) былғанған, кирленген, патасланған, ыласланған; 2. (сделанный из глины) сыбалған; ~ая хата сыбалған жай.

МАЗАТЬ несов. 1. кого-что, чем жағыу, майлау, сылау, сыбау; ~ хлеб маслом нанға май жағыу; ~лицо вазелином бетке вазелин жағыу; 2. кого-что (пачкать, грязнить) былғау, кир етуі, патаслау, ыласлау; 3. что, разг. (неумело рисовать) шыжбайлау, шыжбайлап салыу; 4. разг. (делать промахи в стрельбе и т. п.) адасу, жаңылысыу, қәтелесіу, мүлт жиберну.

МАЗАТЬСЯ несов. разг. 1. бояныу, жағыныу; ~ кремом өзіне крем жағыу; 2. (пачкаться, грязниться) ыласланыу, былғаныу, патасланыу; жуқтыру (при косносовении); не прислоняйся к стене, она мажется дийўалға сүйенбе, жуғады.

МАЗИЛА м. и ж. прост. 1. (неряха) салак, патас; 2. (тот, кто плохо рисует, пишет) салалмайтуғын, жазалмайтуғын;

3. (в игре, стрельбе и т. п.) ойналмайтуғын; аталмайтуғын.

МАЗЫЛКА 1. м. и ж. уменши.-ласк. от мазыла; 2. ж. разг. (малярная кисть) бояуыш.

МАЗНУТЬ сов. и однокр. см. мазать 1, 2, 4.

МАЗНЯ ж. разг. шалағай салынған сүүрет, шыжбайлап салынған сүүрет.

МАЗОК м. 1. жшв. бояудың бир жағымы, бояудың бир сүртинми; **писать широкими ~ками** бояуды созып бир жағып сүүрет салду; 2. мед. жуғынды (қанның, ириниң); **взять ~ок жуғынды** алыу.

МАЗУРИК м. прост. урлықшы, гөззап.

МАЗУРКА ж. мазурка (1. аяқ ойынының аты; 2. музыкалық шығарма).

МАЗУТ м. тех. мазут.

МАЗУТНЫЙ прил. тех. мазут..., мазутлы.

МАЗЬ ж. 1. май, дәри; **цинковая ~ мед.** цинкли май, цинкли дәри; 2. май; **колёсная ~** арба май, дегершик май.

МАЙС м. маис (мекке).

МАЙСОВЫЙ прил. маис..., маистен исленген; ~ хлеб маис наны.

МАЙ м. май; **Первое мая** Биринши май (байрам).

МАЙКА ж. майка.

МАЙОЛИКА ж. иск. майолика (шырша-лы гербиш, шыраша нағыслы гербиш).

МАЙОЛИКОВЫЙ прил. майолика..., майоликалы; майоликадан исленген; ~ое блюдо майоликалы табақ.

МАЙОР м. майор.

МАЙОРАТ м. юр., ист. майорат (мийрас-тан мийрасқа өтiудiң феодаллық тәртиби хәм усындай тәртип бенен өткен жерге ийелiк етiу).

МАЙОРСКИЙ прил. майор..., майор-лық; ~ое звание майорлық атақ.

МАЙСКИЙ прил. май..., майдағы; ~ие дни май күнлери; ~ая демонстрация трудящихся мийнеткешлердiң май демонстрациясы; **~ий жук** саратан қоңызы, сары қоңыз.

МАЙЯ ж. майя (гезлеме).

МАК м. көкнар (өсимлик хәм дән); **дiккий** ~ жабайы көкнар; **бұлка** с маком көкнарлы булка.

МАКАКА ж. макака (маймыл).

МАКАРОННЫЙ прил. макарон...; макароннан исленген; **~ые изделия** макарон азық-ауқатлары.

МАКАРОНЫ мн. макарон.

МАКАТЬ несов. что, во что малыу, батырну, батырып алыу; ~ перо в чернила пероны сняға малыу; ~ сухарь в чай сухарыйды чайға батырып алыу.

МАКЕДОНСКИЙ прил. македон....; ~ язык македон тили.

МАКЕДОНЦЫ мн. (ед. македонец м., македонка ж.) македонлылар (югославиялық Македонияда, Болгарияда хәм грециялық Македонияда жасайтуғын тийкарғы түсли славян халқы).

МАКЕТ м. 1. макет, үлги; ~ здания жайдың макети; 2. полигр. макет; ~ книги китаптың макети.

МАКЕТНЫЙ прил. макет..., үлги...
МАКИНТОШ м. макинтош (сүй өтпейтуғын гезлемеден тигилген пальто).

МАКЛЕР м. дәрдалшы; **биржевой** ~ биржа дәрдалшысы.

МАКЛЕРСКИЙ прил. дәрдал..., дәрдалшылық.

МАКЛЕРСТВО с. дәрдаллық, дәрдалшылық.

МАКЛЕРСТВОВАТЬ несов. дәрдаллық етиу, дәрдалшылық етиу.

МАКНУТЬ сов. и однокр. что, во что малып алыу, батырып алыу.

МАҚОВ прил. как ~ цвет нартай.

МАКОВКА ж. 1. (плод мака) көкнар ғозасы; 2. (купол церкви) гүмбез (ширкейдiң); 3. разг. (макушка) төбе, дән.

МАКОВЫЙ прил. көкнар...; көкнардан исленген; **~ у меня** ~ой росiнки во рту не было мен дуз татқаным жоқ.

МАКРЕЛЬ ж. макрель (балық).

МАКРО қоспа сөзлердiң төмендеги мәнилери билдиретуғын биринши бөлeгi: 1) «үлкен, кең», мыс.: **макрорайон** макрорайон; 2) **үлкен предметлери** изертлеуге байланыслы, мыс.: **макробиотика** макробиотика.

МАКРОКЛИМАТ м. макроклимат (жердiң үлкен кеңдиклериңiң хайа райы).

МАКРОКОСМ м. макрокосм, дүнья, әлем.

МАКРОСКОПИЧЕСКИЙ прил. макро-скопиялық (көз бенен көриуге болатуғын).

МАКРОСТРУКТУРА ж. макроструктура (қатты затлардың қурылысы).

МАКСИМАЛИЗМ м. максимализм (шегине жеткiзе талап қойыушылық).

МАКСИМАЛИСТ м. максималист (максимализмнің тәрeндары).

МАКСИМАЛИСТСКИЙ прил. максималистлик.

МАКСИМАЛЬНО нареч. болғанша, барынша, жоқары дәрежеде, ең көп; **следует ~ использовать мощность оборудования** үскене қуатынан барынша пайдаланыу керек.

МАКСИМАЛЬНЫЙ прил. барынша, ең жоқарғы, ең көп; ~ая доза ең жоқарғы доза, ең көп доза; ~ая скорость ең жоқарғы тезлик.

МАКСИМУМ м. 1. максимум, барынша көп, ең көп; ~ знаний ең көп билим; ~ энергия максимум қуат, энергияның максимумы; 2. в знач. нареч. максимум (самое большее) ең көп дегенде, ең көби, ең жоқарысы, ең үлкен, оғада зор; **мы здесь проживём ~ двое суток** бизлер бунда ең көп дегенде еки сутка турармыз; 3. в знач. неизм. прил. максимум; **программа ~ максимум** программа.

МАКУЛАТУРА ж. макулатура (1. полигр. басылып атырғанда бузылған қағазлар, жарамсыз қағазлар; 2. перен. жарамсыз шығарма, нашар жазылған шығарма).

МАКУЛАТУРНЫЙ прил. в разн. знач. макулатура..., макулатуралық.

МАКУШКА ж. 1. ушы, басы (дерева); төбе (горы); **лезть на ~у** дерева ағаштың ушына шығу; 2. (голосы) орай, төбе;

◇ у него ўшки на ~е ол қулағын түрип тыңлайды.

МАЛАЙСКИЙ прил. Малайя...; ~ язык Малайя тили.

МАЛАЙЦЫ мн. (ед. малаец м., малайка ж.) малайялылар (Малайя архипелагында ҳам Малакка ярым атауында халықлардың ҳам урыўлардың топары).

МАЛАХАЙ м. қулақшын, малахай.

МАЛАХИТ м. малахит (минерал).

МАЛАХИТОВЫЙ прил. 1. малахит..., малахитлы; малахиттан исленген; ~ая шкатулка малахит қуты; 2. перен. (о цвете) ашық жасыл.

МАЛЕВАНЬЕ с. разг. келисиксиз сүүрет салыў, ебетейсиз сүүрет салыў.

МАЛ||ЕВАТЬ несов. кого-что, разг. 1. (рисовать красками) бояў, майлаў, сырлаў; 2. (плохо рисовать) келисиксиз сүүрет салыў, ебетейсиз сүүрет салыў; ◇ не так страшен черт, как его ~ют погов. шайтан, журт айтқандай онша қорқынышлы емес.

МАЛЕЙШИЙ прил. превосх. ст. от прил. малый курттай, тарыдай, ең аз, сәл ғана, тырнақтай, хеш қандай; не имёю ни ~его понятия хеш қандай түсинигим жоқ.

МАЛЕК м. курт шабақ.

МАЛЕНЬКИЙ прил. 1. (по размерам) кишкене, кишкентай; ~ий до́мик кишкене жай, кишкентай жай; 2. (немногочисленный) азгантай; ~ий отряд азгантай отряд; 3. (незначительный) азлаған, аз-кем; ~ая непри́ятность азлаған сәтсизлик, азлаған қолайсызлық; 4. (малолетний) жас, кишкене; ~ие де́ти жас балалар, кишкене балалар; 5. в знач. суц. м. маленький и ж. маленькая (ребёнок, дитя) бала; ◇ моё дело ~ое менің жұмысым аз.

МАЛЕНЬКО нареч. прост. азып-аулақ, азғана, бираз, аз-маз, азырақ; подожди ~ аз-маз сабыр ет, аз-маз күте тур, азғана тоқтай тур.

МАЛИНА ж. малина, бұлдырған (өсімлик хәм мије).

МАЛИННИК м. малиналық, малина шыққан жер, бұлдырған шыққан жер.

МАЛИНОВКА ж. малиновка, дасқар (қус).

МАЛИНОВЫЙ прил. 1. малина...; малинадан исленген; ~ое варенье малина мураббасы; 2. (о цвете) қызғылт гүрен, қызыл қоқшыс; ◇ ~ый звон жағымлы хәм мүлөйм дауыс (қоңрайдың).

МАЛО нареч. 1. (немного) аз, кем; ~ кто знает об этом буны билетуғынлар аз, буну көп адам билмейди; я ~ где бывал менің болған жерім аз; он ~ сдёлал ол аз иследи; 2. безл. в знач. сказ. аз, кем; ~того ~ бул еле аз; ◇ ~ того в знач. вводн. сл. оннанда басқа, оның үстине; ни мвого ни ~ көп те емес, аз да емес; ~ ли аз ба; ~ ли что бываёт в жизни турмыста гезлесетуғын нәрселер аз ба; ~ ли что он говорит ол не айтпайды, айтса айта берсин.

МАЛО қоспа сөзлердің «аз, кем» деген ұғымды билдиретуғын бөлими, мыс.: мало-влиятельный аз тәсирли, тәсири аз.

МАЛОАВТОРИТЕТНЫЙ прил. аз абройлы, кем абройлы.

МАЛОБЛАГОПРИЯТНЫЙ прил. онша қолайлы емес, онша унамлы емес, онша жағымлы емес; ~е условия онша қолайлы емес жағдай; ~е вёсти онша унамлы емес хабарлар, онша жағымлы емес хабарлар.

МАЛОВАЖИНЫЙ прил. әхмийети аз, әхмийети кем, әхмийетсиз; ~ое дело әхмийетсиз ис; ~ая причина әхмийетсиз себеп.

МАЛОВЕР м. аз исенуіши, аз ұмитли, онша исенбеуіши.

МАЛОВЕРИЕ с. аз исенімlilik, аз ұмнтlilik, онша исенбеуішлик.

МАЛОВЕРНЫЙ прил. аз исенімлі, аз ұмитли, онша исенбеуітуғын.

МАЛОВЕРОЯТНОСТЬ ж. гүмандылық, шынлыққа жатпайтуғындық.

МАЛОВЕРОЯТНЫЙ прил. гүманлы, шынлыққа жатпайтуғын; ~ные слухи гүманлы хабарлар; егб приезд ~ен оның келіу-келмеуі гүманлы.

МАЛОВЕШНИЙ прил. ком. салмағы жеткиликсиз, салмағы аз, жеңил; ~ый груз жеңил жүк; ~ая гира салмағы аз тас.

МАЛОВОДНОСТЬ ж. аз суўлылық, кем суўлылық.

МАЛОВОДНЫЙ прил. 1. аз суўлы, суўы аз, суўы кем; ~ые реки аз суўлы дәрьялар, суўы кем дәрьялар; 2. (малоорошаемый) суўы кемтар, аз суўландырылған; ~ая местность суўы кемтар жер, аз суўландырылған жер.

МАЛОВОДЬЕ с. 1. (мелководье) суўы азлық, суў кемтарлығы; 2. (недостаток орошения) суў кемтарлығы, суў жетпеу, суў тапшылығы; борьба с ~ом суў кемтарлығы менен гүрес.

МАЛОВРАЗУМИТЕЛЬНЫЙ прил. онша түсиникли емес, аз түсиникли, түсиніуге қыйын; ~ое изложение түсиніуге қыйын баянлама.

МАЛОВЫНОСЛИВЫЙ прил. шыдамы аз, аз шыдамлы, төзіми аз.

МАЛОВЫРАЗИТЕЛЬНЫЙ прил. анық емес, анық көрсетпейтуғын, аз тәсирли.

МАЛОГАБИТНЫЙ прил. аз габаритли; ~ станок аз габаритли станок.

МАЛОГОВОРЯЩИЙ прил. толық дәлил бола алмайтуғын; ~ факт толық дәлил бола алмайтуғын факт.

МАЛОГРАМОТНОСТЬ ж. шала сауатлылық.

МАЛОГРАМОТНЫЙ прил. 1. шала сауатлы, шала сауат; ~ый человек шала сауат адам, шала сауатлы адам; ~ое письмо шала сауатлы хат; 2. перен. разг. төмен, нашар; ~ый чертёж төмен исленген чертёж, нашар исленген сызылма; 3. в знач. суц. м. малограмотный шала сауатлы адам.

МАЛОДЕЯТЕЛЬНЫЙ прил. аз тәсирли, кем тәсирли.

МАЛОДОЙКА ж. с.-х. сүти аз сыйыр, аз сүтлі сыйыр.

МАЛОДОЙНЫЙ прил. с.-х. сүти аз, аз сүтлі; ~ая корова сүти аз сыйыр, аз сүтлі сыйыр.

МАЛОДОКАЗАТЕЛЬНЫЙ прил. аз дәлилди, аз дәлиллейтуғын; ~ документ аз

дәлиллейтуғын документ, аз дәлилли доку-
мент.

МАЛОДОСТОВЕРНЫ *II прил.* анық емес, шындығы аз, дурысылығы кем; *~й рассказ* шындығы аз гүрриң; *~е сведения* анық емес мағлұмат.

МАЛОДОСТУПН *II прил.* 1. барыуы қыйын, жетиуі қыйын; *~ые пастбища* барыуы қыйын жайлаулар; 2. қолға түспейтуғын, аз табылатуғын, қол жетіңкіремейтуғын, қымбат; *~ые цены* қол жетіңкіремейтуғын баха, қымбат баха; 3. (*трудный для понимания*) түсиниу қыйын, аз түсинкиң; *~ая книга* түсиниу қыйын китап.

МАЛОДОХОДН *II прил.* түсими аз, пайдасы аз; *~ое предприятие* пайдасы аз кәрхана.

МАЛОДУШЕСТВОВАТЬ *несов.* жүрексізлік етиу, рухы түсиу, ийни түсиу.

МАЛОДУШИЕ *с.* жүрексізлік, рухы түсиушилік, ийни түсиушилік.

МАЛОДУШНИЧАТЬ *несов. разг. см.* малодушествовать.

МАЛОДУШНЫЙ *прил.* 1. жүрексіз, рухы түскен, ийни түскен; *~ человек* жүрексіз адам; 2. *в знач. суц. м.* малодушный *и ж.* малодушная жүрексіз адам, рухы түскен адам, ийни түскен адам.

МАЛОЗАМЕТН *II прил.* 1. билинер-билинбес, сезилер-сезилмес; *~ое пятнышко* билинер-билинбес дақ; 2. *перен. (ничем не выдающийся)* елеусіз.

МАЛОЗАСЕЛЕННЫЙ *прил.* сийрек елатлы, аз қоныс басқан, халқы аз; *~ край* халқы сийрек үлке, халқы аз үлке.

МАЛОЗЕМЕЛЬЕ *с.* жер азлығы, жер кемтарлығы.

МАЛОЗЕМЕЛЬНЫЙ *прил.* жери аз, жери кемтар, аз жерли.

МАЛОЗНАКОМ *II прил.* таныслығы аз, шала таныс; *~е люди* таныслығы аз адамдар, шала таныс адамдар.

МАЛОЗНАЧАЩ *II прил.* әхмийетсіз, әхмийети аз, маңызсыз, маңызы аз; *~ее обстоятельство* әхмийетсіз жағдай; *~ий вопрос* маңызсыз мәселе.

МАЛОЗНАЧИТЕЛЬН *II прил.* әхмийети аз, маңызы кем; *~ое событие* әхмийети аз уақыя, маңызы кем хәдийсе.

МАЛОИЗВЕСТНЫЙ *прил.* аз белгили, аз танылған, атағы онша жайылмаған, атағы онша мәлим емес, атағы онша шықпаған; *~ писатель* атағы онша жайылмаған жазыушы.

МАЛОИЗУЧЕННЫЙ *прил.* аз изертленген, кем изертленген, жетерли изертленбеген.

МАЛОИМУЩИЙ *прил.* жарлы, гедей.

МАЛОИНТЕРЕСНЫЙ *прил.* қызығы аз, аз қызықлы; *~ фильм* қызығы аз фильм.

МАЛОИССЛЕДОВАННЫЙ *прил.* аз изертленген, кем изертленген, жетерли изертленбеген.

МАЛОКАЛИБЕРНЫЙ *прил. см.* мелкокалиберный.

МАЛОКВАЛИФИЦИРОВАННЫЙ *прил.* аз квалификациялы, квалификациясы аз.

МАЛОКВАРТИРНЫЙ *прил.* аз квартиралы; *~ дом* аз квартиралы жай.

МАЛОКРОВОЕ *с. мед.* аз қанлылық, қаны азлық; *страдать ~м* қаны аздылық пенен аұрыу.

МАЛОКРОВНЫЙ *прил. мед.* аз қанлы, қаны аз.

МАЛОКУЛЬТУРНЫЙ *прил.* мәденияты кем, мәденияты аз, аз мәдениятлы, мәденияты онша жоқары емес; *~ человек* мәденияты кем адам, аз мәдениятлы адам.

МАЛОЛЕСЬЕ *с.* аз тоғайлық, тоғай кемлиги, кем тоғайлылық.

МАЛОЛЕТКА *м. и ж. см.* малолеток.

МАЛОЛЕТНИ *II прил.* 1. жас, жасы жетпеген, жасы кишкентай; *~е дети* жас балалар, жасы жетпеген балалар; 2. *в знач. суц. м.* малолетний *и ж.* малолетняя жас бала.

МАЛОЛЕТОК *м. разг.* бала, нәресте.

МАЛОЛЕТСТВО *с. разг.* балалық, жаслық шақ.

МАЛОЛИТРАЖКА *ж. разг.* аз литражлы автомобиль.

МАЛОЛИТРАЖНЫЙ *прил.* аз литражлы; *~ автомобиль* аз литражлы автомобиль.

МАЛОЛЮДНОСТЬ *ж.* халқы азлық, халқы сийреклик.

МАЛОЛЮДН *II прил.* халқы аз, халқы сийрек; *~ая местность* халқы сийрек жер, халқы аз жер.

МАЛО-МАЛЬСКИ *нареч. разг.* болар-болмас, аз-маз, сәл-пәл; *~ грамотный человек* болар-болмас сауатлы адам.

МАЛОМАЛЬСКИЙ *прил. разг.* азғана, кишкене.

МАЛОМЕТРАЖН *II прил.* аз метражлы; *~ая квартира* аз, метражлы квартира.

МАЛОМОЧНЫЙ *прил. см.* маломощный 2.

МАЛОМОЩНОСТЬ *ж.* 1. жарлылық; 2. гедейлик; қууаты азлық, қууаты кемлик.

МАЛОМОЩНЫЙ *прил.* 1. (*слабый*) қууатсыз, күшсіз; 2. (*бедный*) жарлы, гедей; 3. (*небольшой мощности*) кем қууатлы, аз қууатлы.

МАЛОНАДЕЖНЫЙ *прил.* көп үмитленіуге болмайтуғын, онша исеніуге болмайтуғын.

МАЛОНАСЕЛЕН *II прил.* халқы аз, адамы аз; *~ый край* халқы аз үлке, аз халқлы үлке; *~ая квартира* адамы аз квартира.

МАЛОНОШЕН *II прил.* аз кийилген; *~ая одежда* аз кийилген кийім.

МАЛООБЕСПЕЧЕН *II прил.* аз тәмиинленген, кем тәмиинленген; *~ая семья* аз тәмиинленген хожалық.

МАЛООБЖИТОЙ *прил.* аз турған, адам аз турған, аз елатлы.

МАЛОБЛАЧНЫЙ *прил.* аз бултлы, булты аз.

МАЛОБОСНОВАНН *II прил.* аз тийкарлы; *~е доводы* аз тийкарлы дәлилдер.

МАЛОБРАЗОВАНЫЙ *прил.* аз билим-ли, билими шамалы; *~ человек* аз билим-ли адам, билими шамалы адам.

МАЛООБЩИТЕЛЬНЫЙ *прил.* кем қатнас, қатнасығы аз, туйық; *~ человек* кем қатнас адам, қатнасығы аз адам; *~ характер* туйық минез.

МАЛООПЫТНЫЙ *прил.* аз тәжирийбели, тожирийбеси аз, кем тәжирийбелн, тәжирийбеси кем.

МАЛООСНОВАТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. (недостаточно обоснованный) дәлийли аз, тийкары аз, негизи аз; 2. *разг.* (легкомысленный) дәйексиз, турақсыз.

МАЛОПИТАТЕЛЬНЫЙ *прил.* жуғымы аз; ~ **корм** жуғымы аз жем, жуғымы аз от-шөп.

МАЛОПЛОДОРОДНЫЙ *прил.* аз өнимли, өнимн аз, арық; ~ **ая** пöчва өнимн аз жер, арық жер, өнимн аз топырақ.

МАЛОПОДВИЖНЫЙ *прил.* 1. аз қозғалатуғын, аз ҳәрекетли, аз қыймылдайтуғын; ~ **сустав** аз қозғалатуғын бууын; 2. *перен.* жүрис-турысы аз; ~ **образ жизни** жүрис-турысы аз өмир сүриу.

МАЛОПОДГОТОВЛЕННЫЙ *прил.* таярлығы аз, аз таярланған, таярлығы төмен, билимн төмен; ~ **ая аудитория** аз таярлықлы тыңлаушылар, билимн аз тыңлаушылар; ~ **ый доклад** аз таярланған доклад.

МАЛО-ПОМАЛУ *нареч.* аз-аздан, өсте-өсте, аз-азлап, кем-кемлеп.

МАЛОПОМЕСТИТЕЛЬНЫЙ *прил.* аз сыятуғын, аз кететуғын, тар; ~ **ая комната** адам аз сыятуғын өжире, тар өжире.

МАЛОПОНЯТНЫЙ *прил.* қыйын, аз түсиникли, түсиниги кем, түсиниксизлеу; ~ **ая фраза** аз түсиникли сөйлем.

МАЛОПРИБЫЛЬНЫЙ *прил.* пайдасы аз, өнимн аз, түсимн аз.

МАЛОПРИГОДНЫЙ *прил.* жарамсызлау, жарамлылығы азлау; ~ **ая для посева земля** егиске жарамсызлау жер, егиске жарамлылығы азлау жер.

МАЛОПРИМЕНИМЫЙ *прил.* аз қолланылатуғын, онша қолланылмайтуғын; ~ **ое средство** аз қолланылатуғын усыл.

МАЛОПРИСПОСОБЛЕННЫЙ *прил.* аз беймленген, аз беймлескен.

МАЛОПРОДУКТИВНЫЙ *прил.* 1. аз өнимли, өнимн аз; ~ **труд** өнимн аз мийнет, аз өнимли мийнет; 2. *с.-х.* аз өнимли; ~ **скот** аз өнимли мал.

МАЛОПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫЙ *прил.* аз өндиримли, өндиримн аз; ~ **ая работа** аз өндиримли жұмыс.

МАЛОРАЗВИТОЙ, МАЛОРАЗВИТЫЙ *прил.* 1. (недоразвитый физически) жетилмеген, қамалға келмеген, онша өспеген; 2. аз рауажланған; ~ **азвитые страны** аз рауажланған еллер; 3. (недостаточно образованный) аз билимли, ақылы тоқтаспаған.

МАЛОРАЗГОВОРЧИВЫЙ *прил.* аз сөйлейтуғын.

МАЛОРАСПРОСТРАНЕННЫЙ *прил.* аз таралған, кем таралған.

МАЛОРЕНТАБЕЛЬНЫЙ *прил.* аз рентабельли, пайдасы аз, түсимн аз.

МАЛОРОСЛЫЙ *прил.* келте, қысқа бойлы, тапалтас; ~ **скот** тапалтас мал.

МАЛОСВЕДУЩИЙ *прил.* аз билетуғын, билимн аз; хабары аз.

МАЛОСЕМЕЙНЫЙ *прил.* аз семьялы, бала-шағасы аз.

МАЛОСИЛЬНЫЙ *прил.* 1. қуыаты аз, күши аз, хәлсиз; ~ **ая лошадь** қуыатсыз ат;

2. (небольшой мощности) аз қуыатлы, күши аз; ~ **ый двигатель** аз қуыатлы двигател.

МАЛОСОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ *прил.* мазмуны кем, мазмуны суйық, мазмуны төмен; ~ **ый разговор** мазмуны кем гүрриң; ~ **ая работа** мазмуны төмен жұмыс.

МАЛОСОЗНАТЕЛЬНЫЙ *прил.* аз ақлы, аңы аз, сапасы аз.

МАЛОСОБЛЫЙ *прил.* аз дузланған, дузы кем; ~ **е огурцы** аз дузланған қыярлар.

МАЛОСОСТОЯТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. (небогатый) гедейлеу..., аұқатсызлау...; 2. (неубедительный) негизсиз, тийкарысыз; ~ **е доводы** тийкарысыз дәлиллер.

МАЛОСПОСОБНЫЙ *прил.* уқыбы аз, ийкеми аз; ~ **ученик** уқыбы аз оқыушы.

МАЛОСТ *ж. прост.* 1. (мелочь, пустяк) болар-болмас нәрсе, биллинер-биллинбес нәрсе; **из-за всякой** ~и **не стоит собраться** болар-болмас нәрсе ушын жәнжеллесиге болмайды; 2. *в знач. нареч.* (немного, чуть-чуть) азлап, аз-маз, сәл-пәл; **мне** ~ **е нездоровится** азлап бийтанланып турман.

МАЛОСУЩЕСТВЕННЫЙ *прил.* әҳмийети аз, маңызы аз; ~ **довод** әҳмийети аз дәлил.

МАЛОТИРАЖНЫЙ *прил.* аз тиражлы, тиражы аз; ~ **ое издание** аз тиражлы басылыу.

МАЛОУБЕДИТЕЛЬНЫЙ *прил.* дәлилли аз, аз дәлилди; ~ **е возражения** дәлилсизлеу қарсылық; дәлилн аз қарсылық.

МАЛОУДОЙНЫЙ *прил.* сүти аз, аз сүтли, сүти кем; ~ **ая корова** сүти аз сыйыр, аз сүтли сыйыр.

МАЛОУПОТРЕБИТЕЛЬНЫЙ *прил.* аз қолланылатуғын, сийрек қолланылатуғын, сийрек жұмсалатуғын; ~ **ое слово** сийрек қолланылатуғын сөз.

МАЛОУРОЖАЙНЫЙ *прил.* аз өнимли, өнимн аз, зүрәәти аз; ~ **год** аз өнимли жыл.

МАЛОУСПЕВАЮЩИЙ *прил.* аз үлгеріуіши, кем үлгеріуіши; ~ **ученик** аз үлгеріуіши оқыушы.

МАЛОУСПЕШНЫЙ *прил.* нәтижесн аз, кем нәтижелли; ~ **е занятия** аз нәтижелли ис.

МАЛОУТЕШИТЕЛЬНЫЙ *прил.* қуыанышы аз, жубанышы аз, аз кеуиллендириуіши.

МАЛОУДОБЖЕСТВЕННЫЙ *прил.* көркемлігн аз, көркемлігн кем.

МАЛОЦЕННЫЙ *прил.* 1. кем баҳалы, арзан баҳа, қәдірсиз; ~ **ий инвентарь** арзан баҳалы инвентарь; 2. *перен.* кем баҳалы, әҳмийети аз; ~ **е сведения** әҳмийети аз мағлыматлар.

МАЛОЧИСЛЕННОСТЬ *ж.* саны азлық, аз санлылық.

МАЛОЧИСЛЕННЫЙ *прил.* аз, саны аз, аз санлы; ~ **отряд** аз санлы отряд.

МАЛОЧУВСТВИТЕЛЬНЫЙ *прил.* *фото, тех.* аз сезгир, аз әсерли, аз сезетуғын.

МАЛОШЕРСТНЫЙ *прил.* сийрек жүнли, келте жүнли; ~ **ая порода овец** койдын сийрек жүнли туқымы.

МАЛОЭТАЖНЫЙ прил. аз этажлы; ~ дом аз этажлы жай.

МАЛЫЙ I прил. I см. маленький I, 4; ~ые діти кишкене балалар; ~ый рост келте бойлы; 2. кратк. ф. в знач. сказ. мал, малá, малó (меньшего размера) тар, кишкене; пальто малó пальто кишкене; ♠ Мåлая Медведица астр. Киши Жети Қарақшы; без ~ого, без ~а сәл кем, сәл аз; без ~ого сто рублэй сәл кем жүз манат; самое ~ое ең кемінде, хеш болмағанда, ең қурығанда, аз дегенде; мал малá меньше биринен бири киши; от ~а до велика үлкен киши демеі, кишкене баладан ғаррыға дейин; старый и ~ый жасы-ғаррысы бирдей, баладан ғаррыға дейин; с ~ых лет жастан, жаслайынан; мал золотник, да доброг погов. аз болса да саз; бөдене болсын, май болсын; за ~ым дело стало ис сәл нәрседен тоқтап қалды.

МАЛЫЙ II м. разг. I. жигит, адам, азамат; он славный ~ ол жақсы жигит; умный ~ ақылды адам; 2. уст. (слуга, лакей) малай, хызметкер.

МАЛЫШ м. разг. кишкене бала.

МАЛЫВА ж. түйме гүл.

МАЛЫЧИК м. I. ул бала; 2. уст. (малолетний слуга) малай бала.

МАЛЫЧИКОВЫЙ, МАЛЫЧИКОВЫЙ прил. разг. баланың, балаға арналған; ~ая обувь баланың аяқ кийими.

МАЛЫЧИШЕСКИЙ прил. I. баланың, баладай, балалық, балаға ұқсас; 2. перен. (ребяческий, легкомысленный) жеңіл, тентек, шоқ.

МАЛЫЧИШЕСТВО с. I. балалық; 2. перен. (ребячество, легкомыслие) жеңіллік, балалық, тентектік.

МАЛЫЧИШЕЧИЙ прил. см. мальчишеский I.

МАЛЫЧИШКА м. см. мальчик I; он ведёт себя как ~ ол өзін бала сыяқлы тұтады.

МАЛЮСЕНЬКИЙ прил. тырнақтай, кирттей, шигиттей.

МАЛЮТКА м. и ж. кишкене бала, нәресте, бөбек.

МАЛЯВКА ж. см. малёк.

МАЛЯР м. сырлаушы, бояушы, хәклеуші.

МАЛЯРИЙНЫЙ прил. безгек..., безгекли, ысытпа...; ~ый комар безгек пешши; ~ая местность безгекли жер.

МАЛЯРИК м. разг. безгекли адам, ысытпалы адам.

МАЛЯРИЯ ж. безгек, ысытпа.

МАЛЯРИЧАТЬ несов. разг. сырлаушылық пенен шуғыллануы, бояушылық пенен шуғыллануы, хәклеушілік пенен шуғыллануы.

МАЛЯРНЫЙ прил. сырлайтуғын, бояйтуғын, хәклейтуғын; ~е работы сырлау жұмыслары.

МАМА ж. апа, ана.

МАМАЛЫГА ж. обл. мамалыга, қаты быламша.

МАМАША ж. разг. I. см. мама; 2. (в обращении к пожилой женщине) кемпиржан.

МАМАШИН прил. разг. апамның, анамның.

МАМЕНЬКИН прил. разг.: ~ сынóк апасының ерке баласы; ~а дочка апасының ерке қызы.

МАМИН прил. апаның, апасының, ананың, анасының.

МАМКА ж. I. обл. (мать) апа, ана; 2. уст. (нянька) бала бағушы хаял, бала күтуші хаял.

МАМОНТ м. мамонт (муз дәуірінде жасаған пилге ұқсаған хайуан).

МАМОНТОВЫЙ прил. мамонт...; ~ая кость мамонт сүйеги.

=МАН қоспа сөзлердің жақсы көріуіші, сүйіуіші деген мәниелерін билдиретуғын екінші бөлеги, мыс.: балетоман балетти жақсы көріуіші.

МАНАТКИ только мн. прост. затлар, ұёжлер.

МАНГАЛ м. сандал.

МАНГО с. манго (ағаш хәм мийіе).

МАНГОВЫЙ прил. манго...; мангодан исленген.

МАНГУСТА ж. мангуста (жыртқыш хайуан).

МАНДАРИН I м. мандарин (ағаш хәм мийіе).

МАНДАРИН II м. мандарин (феодаллық Қытайда чиновник).

МАНДАРИННЫЙ прил. см. мандариновый.

МАНДАРИНОВЫЙ прил. мандарин...; ~ое дерево мандарин ағашы.

МАНДАТ м. мандат; депутатский ~ депутаттық мандат.

МАНДАТНЫЙ прил. мандат...; ~ая комиссия мандат комиссиясы.

МАНДОЛИНА ж. мандолина (музыкалық аспап).

МАНДОЛИНИСТ м. мандолинашы.

МАНДРИЛ м. мандрил (ири маймыл).

МАНЁВР м. I. воен. манёвр; тактический ~ тактикалық манёвр; морской ~ы теңиз манёврлары; военные ~ы әскерий манёврлар; 2. перен. (уловка, ловкий приём) хийле, қуулық, сумлық, тәсіл; это был только ~ бул тек хийле еді; 3. мн. манёвры ж.-д. манёврлар (поезды қурастырыуы ушын паровоздың ямаса вагонлардың станция жоғарындағы ары-бери жүриси).

МАНЁВРЕННОСТЬ ж. манёврлік, еплилік, шаққанлық; высóкая ~ войск әскердің жоғары дәрежедеги еплидиги, шаққанлығы.

МАНЁВРЕННЫЙ прил. I. воен. манёврли; ~ая война манёврли урыс; 2. (подвижный) хәрекетли; 3. ж.-д. манёврге арналған, манёврлик; ~ый паровоз манёврлик паровоз.

МАНЁВРИРОВАНИЕ с. I. манёвр жасау, манёвр жасаушылық, манёврлеу; оперативное ~ оперативли манёвр жасау; 2. перен. хийле жасау, хийле қылуы.

МАНЁВРИРОВАТЬ несов. I. воен. манёвр жасау, манёврлеу; 2. перен. (хитрить) хийле жасау, хийле қылуы; 3. чем (умело распоряжаться) шебер пайдалануы, есабын табуы; ~ средствами үскенелерден шебер пайдалануы.

МАНЁРОВЫЙ прил. ж.-д. манёвр...; ~ паровоз манёвр паровозы.

МАНЕЖ м. манеж (1. атқа жүрис үйретуғын орын; 2. цирк майданынасы; 3. жүре баслаған балалар ушың кишкене қоршауша).

МАНЕЖИТЬ несов. кого 1. (выезжать лошадей) аттың өнерин көрсету; 2. перен. разг. (мучить ожиданием) зериктирү, узақ куттирү.

МАНЕЖНИЙ прил. манеж..., манежлик; ~ая езда манежлик ат жүриси.

МАНЕКЕН м. манекен (кийимлерди кийдирип көрсетіуі ушың жасалған адамдай ағаш құйырмақ).

МАНЕКЕНЩИЦА ж. манекенши қаял (кийімди өзіне кийип көрсетіуіші).

МАНЕР м. разг. манер, үлги; на новый ~ жаңа үлгиге, жаңа үлги бойынша; такім ~ом усындай етип, усындай үлги бойынша; я сделаю узелок на ~ банта түйинди бантқа ұқсатып іследім.

МАНЕР||А ж. 1. (образ действия) әдет, үлги, қылық; у каждого своя ~а говорить хәр кимнің өзинің сөйлеу қылығы бар; 2. мн. манеры (внешние формы поведения) қылықтар, әдетлер; плохие ~ы жаман әдетлер; 3. (стиль) үлги; у ётого артиста своя ~а исполнённия бул артистің өзіне тән атқаруы үлгиси бар.

МАНЕРНИЧАНЬЕ с. разг. сәнлениуішлик, әсемпазлық, назланыуышылық, қылтыңдаушылық.

МАНЕРНИЧАТЬ несов. разг. сәнлениуі, әсемпазланыуі, назланыуі, қылтыңдау.

МАНЕРНОСТЬ ж. сәнлениуішлик, әсемпазлық, назлылық, қылтыңдаушылық; ~ поведение қылықтың назлылығы.

МАНЕРНЫЙ прил. 1. сәнли, жасамалы, назлы, қылтыңдаушы; ~е жёсты жасамалы дене қыймыллары; 2. (вычурный) беземели, сәнли; ~й стиль беземели стиль.

МАНЖЕТ м., манжетта ж. жең ушы.

МАНИАКАЛЬНИЙ прил. мед. саудаылық, желикпелик, ұас-ұаслық; ~ое состояние саудаылық жағдайы.

МАНИКЮР м. маникюр (қолдың тырнақтарын күтіуі); сделать ~ маникюр жасау.

МАНИКЮРНЫЙ прил. маникюрлы.

МАНИКЮРША ж. маникюрша (маникюр бойынша қәниге қаял).

МАНИПУЛИРОВАНИЕ с. манипуляциялау, манипуляция жасау, манипуляция іслеу.

МАНИПУЛИРОВАТЬ несов. чем манипуляциялау, манипуляция жасау, манипуляция іслеу.

МАНИПУЛЯТОР м. манипулятор (1. тех. телеграф сигналларын жиберетуғын аппарат; 2. тех. іслеп шығыу хәм контроль процесслерин басқаруы туратуғын аспап).

МАНИПУЛЯЦИЯ ж. 1. (сложный приём в работе) манипуляция (қыйын хәркет); 2. перен. (ловкая проделка) көз бояу, алдау.

МАНИТЬ несов. кого-что 1. ым менен шақыруу, арбау, арбап шақыруу, ымлап шақыруу, ымлау; ~ к себе арбап өзіне тартуу; 2. перен. (прельщать, привлекать)

қызықтыруу, өзіне тартуу, хәуеслендириу.

МАНИФЕСТ м. 1. манифест (жоқарғы хукімет басшысының халыққа үндеуі); ~ об освобождении крестьян дийханларды азат етіуі хәққындағы манифест; 2. манифест (сиясий партияның, жәмийетлик шөлкемлердің үндеуі); Манифест Коммунистической партии Коммунистлик партияның Манифести; 3. манифест (әдебий ямаса көркем өнер топарларының творчестволық принциплерин хат жүзіндеги баянлауы).

МАНИФЕСТАНТ м. манифестант, манифестацияға қатнасуышы.

МАНИФЕСТАЦИЯ ж. манифестация (тилеклесликті ямаса қарсылығын билдириуі ушың көпшиликтің көшеге шығып жүриуі).

МАНИФЕСТИРОВАТЬ несов. манифестациялау, манифестацияға қатнасуу; ~ по улицам города қаланың көшелерінде манифестациялау.

МАНИШКА ж. манишка (еркеклердің сырт көйлегінің омырауына жапсыратуғын ямаса жакеттің астына кийелетуғын өңіріше).

МАНИЯ ж. 1. мед. мания (ауыруы психикалық жағдай); ~ преследования қорқыныш маниясы; ~ величия уалылық маниясы; 2. перен. (сильное пристрастие) берилип кетуі, аса қунығыу, бшқыпазлық етіуі.

~МАНИЯ қоспа сөзлердің «сүйіуі, жақсы көриуі, берилиуі» дегенди билдиретуғын екінши бөлеги, мыс.: наркомания бәнге бериліуішлик.

МАНКА ж. разг. бийдай жарма.

МАНКIROBATЬ сов. и несов. чем салақлық етіуі, бийпаруалық пенен қарау, жуанкерсизлик етіуі; ~ своими обязанностями өзинің миннетине бийпаруалық пенен қарау.

МАНН||А ж.с.: как ~ы небёсной (ждать, жаздау) жүдә, оғада, аса (күтиуі, хәйес болыуі).

МАНН||ЫЙ прил.: ~ая крупá бийдай жармасы; ~ая каша бийдай былланығы.

МАНОВЕНИ||Е с. уст. ишарат етіуі, ымлау, силтеу; по ~ю руки бирейдің силтеуі менен.

МАНОМЕТР м. физ. манометр (жабық кеңілектегі сүйіклықтың ямаса газдың қысыу күшін өлшеуі турғын аспап).

МАНОМЕТРИЧЕСКИЙ прил. физ. манометр..., манометрлик; ~ая трубка манометрлик түтік.

МАНСАРДА ж. мансарда, шардәре.

МАНСИ нескл. мн. (ед. манси м. и ж. нескл.) манси (Ханты-Манси миллий округінде жасайшы халық).

МАНСИЙСКИЙ прил. манси...; ~ язык манси тили.

МАНТИССА ж. мат. мантисса (логарифмның бөліклик бөлімі).

МАНТИЯ ж. мантия (сырттан кийетуғын плац сияқлы узын шапан).

МАНТО с. нескл. манто (териден тигілген кең қаял пальто).

МАНУСКРИПТ м. манускрипт (*эйлемгі қол жазба*).

МАНУФАКТУРА ж. 1. (*форма капиталистического производства*) мануфактура (*при машиналы өндірістен бұрынғы капиталисттик өндіріс орны*); 2. (*ткани*) гезлеме; 3. *уст.* (*текстильная фабрика*) мануфактура (*тоқыма фабрикасы*).

МАНУФАКТУРНЫЙ прил. 1. мануфактура..., мануфактуралық; ~ *период* капитализма капитализмнің мануфактуралық дәуірі; 2. (*текстильный*) гезлеме.

МАНЬЖУРСКИЙ прил. манжур; ~ *язык* манжур тили.

МАНЬЯК м. маньяк (*маньягға берилип кеткен адам*).

МАНЬЯЧКА женск. см. маньяк.

МАНЯЩИЙ 1. прил. от *манить*; 2. прил. (*заманчивой*) қызықтырып өзине тартыушы, арбаушы, еликтириуші; ~ *е перспектив* қызықтырыушы перспективалар.

МАРАБУ м. нескл. марабу (*тропиклик құс*).

МАРАЗМ м. 1. мед. маразм, болдырыу, жүдеу; *старческий* ~ *ғаррылық* болдырыу; 2. перен. (*упадок, разложение*) маразм, ширіу, бузылуы.

МАРАЛ м. марал, бұғы.

МАРАЛИЙ прил. марал..., бұғы...; маралдың, бұғының.

МАРАЛОВОД м. марал өсіриуіші, бұғы өсіриуіші.

МАРАЛОВОДСТВО с. марал өсіриуішілік, бұғы өсіриуішілік.

МАРАЛОВОДЧЕСКИЙ прил. марал өсіриуі, бұғы өсіриуі, марал өсіретуғын, бұғы өсіретуғын; ~ *ое хозяйство* марал өсіриуі хожалығы.

МАРАТЬ несов. разг. 1. *кого-что* патаслау, ыласлау, былғап таслау, ипласлау; ~ *платье* кийімді ыласлау; 2. *кого-что*, перен. (*бесчестить, грязнить*) жүзине ширкеу келтириуі, кир келтириуі, масқаралау; ~ *честное имя* хадал атына кир келтириуі.

МАРАТЬСЯ несов. разг. 1. (*плакаться*) патаслануы, ыласлануы, былғануы, кирленуі; *белое платье* *быстро* ~ *ется* ақ кийім тез кирленеди; 2. перен. жүзине ширкеу келтириуі, кир келтириуі, масқара болуы; *не стоит* ~ *ться* жарамас иске араласып масқара болуыдың керегі жоқ.

МАРАФОНЕЦ м. спорт. марафонец (*марафон жууырығы бойынша спортивші*).

МАРАФОНСКИЙ прил. спорт. марафон..., марафонлық; ~ *бег* марафонлық жууырыуы жарысы.

МАРАШКА ж. полигр. дақ (*басапаға басылған текстте болады*).

МАРГАНЕЦ м. марганец (*химиялық элемент*).

МАРГАНЦЕВЫЙ прил. марганец..., марганецлі; ~ *ое месторождение* марганец кені; ~ *ая руда* марганецлі руда.

МАРГАНЦОВКА ж. марганцовка (*марганец қышқылы калийдің еритпесі*).

МАРГАНЦОВЫЙ прил. марганцовкалы.

МАРГАРИН м. маргарин (*мал майы менен өсімлик майын араластырып жасайтуғын май*); *сливочный* ~ қаймақ марга-

рины; *животный* ~ мал майының маргарины.

МАРГАРИНОВЫЙ прил. маргарин...; ~ *завод* маргарин заводы.

МАРГАРИТКА ж. маргаритка (*гүллі өсімлик*).

МАРЕВО с. 1. см. *мираж* 1; 2. (*дымка, туман*) сағым.

МАРЕНА ж. марена (*гүллі өсімлик*).

МАРЕНГО с. нескл. 1. (*ткани*) маренго (*гезлеме*); 2. *в знач. неизм.* прил. қара сур реңлі; *пальто* ~ қара сур реңлі пальто.

МАРИ мн. нескл. см. *марийцы*.

МАРИЙСКИЙ прил. мари...; ~ *язык* мари тили.

МАРИЙЦЫ мн. (*ед. мариец м., марийка ж.*) марилар (*Мари АССРында тұратуғын тийкарғы халық*).

МАРИНА ж. марина (*теңиз көринисі салынған сүйрет*).

МАРИНАД м. 1. *маринад* (*сирке қосып таярланған татымлық*); *сельдь в* ~ *е* *маринадқа* салынған *сельдь*; 2. мн. *маринады* (*маринованный продукт*) *маринад* (*маринадқа салынған азық-ауқат*).

МАРИНОВАНИЕ с. *маринадлау*, *маринадқа* салып ашытыуы.

МАРИНОВАННЫЙ 1. прил. от *мариновать*; 2. прил. *маринадланған*; ~ *ая сельдь* *ка* *маринадланған сельдь* *ка*.

МАРИНОВАТЬ несов. что 1. *маринадлау*; ~ *грибы* *замаррықты* *маринадлау*; 2. перен. *разг.* *кешиктириуі*, *иркип таслау*, *созылысқа* салыуы; ~ *дело исти* *кешиктириуі*, *исти* *созыуы*.

МАРИОНЕТКА ж. 1. театр. (*кукла*) *қууыршақ*; 2. перен. *марионетка*, *қууыршақ* (*бақсаның айтқаны менен ислейтуғын хукимет, адам хэм т. б.*).

МАРИОНЕТОЧНЫЙ прил. 1. театр. *қууыршақ*; 2. перен. *марионеткалық*, *қууыршақ*; ~ *ое правительство* *қууыршақ хукимет*.

МАРК I ж. 1. марка; *почтовая* ~ *а* *почта* *маркасы*; *гербовая* ~ *а* *гербы* *марка*; 2. (*клеймо на товарах*) *тамға*, *белги*, *марка*; *фабричная* ~ *а* *фабрика* *тамғасы*; 3. (*тип изделия, товара*) *марка*, *сорт*, *түр*; *новые* ~ *и стали* *полаттың жаңа маркалары*; *держать* ~ *у* *абройын сақлау*; *портить* ~ *у* *абройын төгіуі*.

МАРКА II ж. (*денежная единица*) *марка* (*Германияда хэм Финляндияда пұл бирлигі*).

МАРКЕР I м. *уст.* *маркёр* (*бильярд ойынында есаплап тұрыушы адам*).

МАРКЕР II м. с.-х. *маркёр* (*егіуі агрегатының бир бөлегі*).

МАРКІЗ м. *маркиз* (*Батыс Европада дворянлық титул*).

МАРКІЗА I ж. (*жена или дочь маркиза*) *маркиза* (*маркиздің хаялы ямаса қызы*).

МАРКІЗА II ж. (*навес от солнца*) *гезлеме* *саяман* (*эinekтің үстине исленеди*).

МАРКІЗЕТ м. *маркизет* (*гезлеме*).

МАРКІЗЕТОВЫЙ прил. *маркизет*; *маркизеттен* *исленген*; ~ *ое платье* *маркизет көйлек*.

МАРКІЙ *прил.* кириш, кирлегиш, кир көтөрмейтуғын.

МАРКІРОВАНИЕ *с.* I маркалау, тамғалау, белги салыу; ~ *изделий* затларды маркалау.

МАРКІРОВАНИЕ *с.* II *с.-х.* маркёрлеу. **МАРКІРОВАТЬ** I *сов. и несов. что* (ставить *марку, клеймо*) маркалау, тамғалау, белги салыу.

МАРКІРОВАТЬ II *сов. и несов. что, с.-х.* маркёрлеу.

МАРКІРОВКА I *ж. 1.* (действие) маркировка, маркалау, товарға тамғалау, белги салыу; 2. (знак, *клеймо, марка*) марка, тамға, белги.

МАРКІРОВКА II *ж. с.-х.* маркёрлеу (*еңіу* *мяса отыргызыу* үшін *маркёр арқалы қарық жарыу*).

МАРКІРОВЩИК *м.* маркировщик, тамға басыушы, белги салыушы (*товарларға*).

МАРКІРОВЩИЦА *женск. от маркировщик.*

МАРКСИЗМ *м.* марксизм.

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМ *м.* марксизм-ленинизм; *основы марксизма-ленинизма* марксизм-ленинизм тийкарлары.

МАРКСИСТ *м.* марксист.

МАРКСИСТКА *женск. от марксист.*

МАРКСИСТСКИЙ *прил.* марксистлик; ~ *диалектический метод* марксистлик диалектикалық метод; ~ *философский материализм* марксистлик философиялық материализм.

МАРКСИСТСКО-ЛЕНИНСКИЙ *прил.* марксистлик-ленинлик; ~ *ая теория* марксистлик-ленинлик теория.

МАРКШЕЙДЕР *м. горн.* маркшейдер (*маркшейдерия бойынша қаниге*).

МАРКШЕЙДЕРИЯ *ж.* маркшейдерия (*тау ізертлеу илиминің хәм техниканың тарауы*).

МАРКШЕЙДЕРСКИЙ *прил.* маркшейдерлик, маркшейдериялық.

МАРЛЕВЫЙ *прил.* марля..., сийле...; ~ *бинт* марля бинти, сийле бинти.

МАРЛЯ *ж.* марля, сийле.

МАРМЕЛАД *м.* мармелад (*мазалы кондитерлик зат*).

МАРОДЕР *м.* мародёр (*урис ұағында өлгенлерди, жарадарларды хәм урис болып атырған жердеги елатты тонаушы киси*).

МАРОДЕРСКИЙ *прил.* мародёрлик, тонаушылық.

МАРОДЕРСТВО *с.* мародёршылық, тонаушылық.

МАРОДЕРСТВОВАТЬ *несов.* мародёршылық етіу, тонаушылық етіу.

МАРОКЕН *м.* марокен (*гезелеме*).

МАРОКЕНОВЫЙ *прил.* марокен...; *марокеннен* исленген.

МАРОКЕНСКИЙ *прил.* Марокко..., марокконің.

МАРОКАНЦЫ *мн. (ед. мароканец м., мароканка ж.)* марокколылар (*Марокконің халқы*).

МАРОЧНИЙ *прил. 1.* марка; ~ *ая система* оңлаты марка арқалы төлеу системасы; 2. (*сортовой*) маркалы, белгили, тамғалы; ~ *ая сталь* маркалы полат; ~ *ые вина* маркалы шарап.

МАРСЕЛЬЕЗА *ж.* Марсельеза (*соңынан гимнге айланған Францияның революциялық қосығы*).

МАРТ *м.* март.

МАРТЕН *м. тех. 1.* мартен (*мартенлик полат*); 2. мартенлик печь, мартен печи.

МАРТЕНОВСКИЙ *прил. тех.* мартен, мартенлик; ~ *ая сталь* мартен полаты; ~ *ая печь* мартен печи.

МАРТОВСКИЙ *прил.* март..., марттағы; ~ *ая погода* март айындағы хауа райы.

МАРТЫШКА *ж.* мартышка (*маймыл*).

МАРШ I *м. 1.* (способ *ходьбы в строю*) марш; **форсированный** ~ тезлетилген марш; **церемониальный** ~ салтанатлы марш; 2. (*поход*) жүрис, атланыс; **трёхдневный** ~ үш күнлик жүрис; 3. *муз.* марш; 4. (*часть лестницы*) марш (*басқыштың еки майданшаларының аралығындағы белеги*).

МАРШ II *межд.: шагом* ~! *воен. (команда)* шагом марш!; ~ *отсюда*! кет буннан! буннан жоқ бол! бул жерден жоқ бол!

МАРШАЛ *м.* маршал; **Маршал Советского Союза** Совет Союзының Маршалы.

МАРШАЛЬСКИЙ *прил.* маршал...; ~ *ое звание* маршал атағы.

МАРШЕВЫЙ *прил.* марш..., маршлық; ~ *ая рота* марш ротасы.

МАРШИРОВАТЬ *несов.* марш пенен жүриу, маршлап жүриу.

МАРШИРОВКА *ж.* маршировка, марш пенен жүриу, маршлап жүриу.

МАРШРУТ *м.* маршрут, белгиленген жол, бағдар; ~ *перелёта* ушыу маршрутты; ~ *путешествия* саяхат маршрутты.

МАРШРУТНЫЙ *прил.* маршрут..., маршрутлы; ~ *указатель* маршрут силтемеси; ~ *поезд* маршрутты поезд.

МАСКА II *ж. 1.* маска, бет перде, нықан; *надеть* ~у маска кийиу; 2. (*гипсовый слепок*) маска (*гипске түсирип алынған өлген кишинің бет пишині*); 3. (*предохранительная*) маска; **фехтовальная** ~а қылышласыу маскасы; 4. *перен. (притворство)* жәдигейлик, жөгишилик, антхорлық, жүзегейлик; ~а *равнодушия* халысық пердеси; *сбросить с себя* ~у өз бетиндеги пердесин ашып таслау; *срвать с кого-либо* ~у *бирейдің* бет пердесин ашып таслау, *бирейди* өшкаралау; *носить* ~у ишиндегисин жасырыу.

МАСКАРАД *м.* маскарад (*маска хәм хәр турли қызықлы кийимлер кийип өткертетуғын зайық бал*).

МАСКАРАДНЫЙ *прил.* маскарад...; ~ *костюм* маскарад костюмы.

МАСКИРОВАТЬ *несов. 1.* *что* маскировкалау, жасырыу, бүркеу; ~ *орудия* топларды маскировкалау, топларды байқамайтуғын етип жасырыу; ~ *окна* әйнектерди бүркеу, әйнектерден жақты шықпайтуғын етіу; 2. *что, чем, перен.* бүркеу, жасырыу, билдирмей қойыу, перделеу; ~ *свой намерения* өзинің нийетин бүркеу; ~ *свой чувства* өзинің сезимін жасырыу.

МАСКИРОВАТЬСЯ *несов. 1.* маскировкаланыу, бүркелиу, жасырыныу; ~ *от воздушного нападения* хауа топылысынан жасырыныу; 2. *кем-кем, перен. (притво-*

ряться, лицемерить) ойын жөгисиреу, еки жүзүлүк етиу, жасырыу.

МАСКИРОВКА ж. 1. воен. маскировка, буркеу, жасырыу; 2. (то, чем маскируют) маскировка, перде, жапкыш.

МАСКИРОВОЧНЫЙ прил. воен. маскировкалайтуу, буркейтуу, жасыратуу; ~ халат маскировкалайтуу халат.

МАСЛЕНИЦА ж. масленица (славян халыктарында қыстың өтиўине арналған байрам).

МАСЛЕНКА ж. 1. (посуда для масла) май ыдыс; 2. тех. масленка, май қуты, май шелек.

МАСЛЕНОК м. масленок (замаррық).

МАСЛЕНЫЙ прил. 1. майлы, майланған; ~й блин майлы блин, майлы қуймақ; 2. перен. (льстивый, заискивающий) жарамсақ, жарамсақлы, майлы; ~й гблос жарамсақ дауыс; 3. перен. (чувственный) қумар, қумарлы, ышқылы; ~е глаза қумарлы көз.

МАСЛИНА ж. маслина (ағаш хам мийге).

МАСЛИТЬ несов. что майлау, май сүртіу, май қуйуу.

МАСЛИТЬСЯ несов. 1. (оставлять следы, пятна) майдын дағын қалдыруу; 2. разг. (лосниться, блестеть) жалтырап туруу, жылтырап туруу.

МАСЛИЧНЫЙ прил. майлы, май беретугын, май шығарушы; ~е культуры май беретугын өсимликтер.

МАСЛО с. 1. май; сливочное ~о сары май; топленое ~о куйдирилген сары май; конопляное ~о кендир майы; льняное ~о зығыр майы; хлеб с ~ом май жағылған нан; мазат хлеб ~ом нанға май жағу; сбивать ~о май шығаруу; 2. май; машинное ~о машина майы; смазочные масла машиналарды майлау үшін қолланылатуғын майлар; 3. (масляная краска) май бояу; писать ~ом май бояу менен сүурет салуу; ◇ как по ~у ап-аңсат; кататься как сыр в ~е төрт төрепи құба болуу; подлить ~а в огонь өшегистириу, өшлестириу.

МАСЛО ж. қоспа сөзлердің майға қатнасының бар екенлигин көрсететуғын биринши белеги, мыс.: маслозавод май завод, май заводы.

МАСЛОБОЙКА ж. 1. (прибор) май гүби; 2. см. маслобойня.

МАСЛОБОЙНЫЙ прил. май..., май шығаратуғын, май шығарушы.

МАСЛОБОЙНЯ ж. маслобойня (май испел шығаратуғын қархана).

МАСЛОДЕЛ м. майшы (май шығаруу қархананысының хызметкери).

МАСЛОДЕЛЕНИЕ с. 1. (процесс) май шығаруу; 2. (отрасль промышленности) май шығаруу кәсби.

МАСЛОДЕЛЬНЫЙ прил. май шығаруу..., май шығарушы.

МАСЛЯНИСТОСТЬ ж. майлылық.

МАСЛЯНИСТЫЙ прил. майлы, майы бар; ~ сыр майлы сыр.

МАСЛЯНЫЙ прил. 1. май..., майлы; ~ое пятно май дағы; 2. май; ~ая краска май бояу; 3. тех. май менен ислейтуғын; ~ый насос май менен ислейтуғын насос.

МАССА I ж. 1. физ. масса; единица ~ы

масса бирлиги; 2. (тестообразное вещество) масса (қамыр сыяқлы зат); плотная ~а тығыз масса; сырковая ~а сыр массасы; древесная ~а ағаш массасы; 3. (большое количество) жүдә көп, оғада көп; ~а книг көп кітаптар; ~а впечатлений оғада көп тәсирлер; 4. мн. массы көпшилик, халық; трудящиеся ~ы мийнеткерлер массасы; 5. перен. (о чём-л. большом, грузном) нәхән, айбатлы, салауатлы; тёмная ~а здания жайдың айбатлы қарасы; ◇ в ~е жалпы алғанда, улыўма алғанда.

МАССАЖ м. уқалау; лечение ~ем уқалау менен емлеу.

МАССАЖИСТ м. уқалаушы.

МАССАЖИСТКА женск. от массажист.

МАССИВ м. 1. (возвышенность) массив, дизбек; горные ~ы тау дизбеклери; 2. (большое пространство) алап, массив, тутас, кең; лесные ~ы тоғай алабы, тутас тоғайлықтар.

МАССИВНОСТЬ ж. үлкенлик, зилдейлик, ауырлық.

МАССИВНЫЙ прил. үлкен, ауыр, нәхән, гидиман, зилдей; ~ая дверь нәхән есик; ~ый браслет зилдей билезик; ~ая фигура үлкен тулга, ауыр тулга.

МАССИРОВАННЫЙ воен. 1. прич. от массивовать; 2. прил. топластырылған, қардай бораған, қардай жауған, топарласқан; ~ огонь қардай жауған оқ; ~ налет авиации авиацияның топарласып хужим жасауы.

МАССИРОВАТЬ I несов. кого-что (делать массаж) уқалау; ~ больному руку ауырыудың қолын уқалау.

МАССИРОВАТЬ II сов. и несов. что, воен. (сосредоточивать) топлау, топластыруу; жәмлеу; ~ артиллерию артиллерияны топлау.

МАССИРОВКА ж. воен. топлау, топластыруу, жәмлеу, жәмлестиріу.

МАССОВИК м. массовик (ойын-тамашаны шөлкемлестиріуши киши).

МАССОВКА ж. разг. массовка (1. киширек жасырын митинг; 2. көпшилик экскурсия).

МАССОВОСТЬ ж. массалылық, ғалабалық, көпшиликлик; ~ спортта спорттың массалылығы.

МАССОВЫЙ прил. 1. массалық, көпшиликке арналған; ~ая литература массалық әдебиат; ~ое движение сторбонников мйра паракатшылық төредарларының ғалаба ҳарекети; 2. көп, көпшилик; ~ое производство көп шығарылуу; товары ~ого потребления көпшилик тутынатуғын товарлар.

МАСТЕР м. 1. мастер; смённый ~ смена мастери, сменалық мастер; 2. уста, шебер; ~ на все руки бәри қолынан келетуғын уста; ~ своего дела өз жұмысының устасы; 3. мастер, жетик, шебер; ~ спорта спорт мастери; мастер аскусств искуество шеберлери; ◇ золотых дел ~ зергер; часовых дел ~ саат устасы; дело ~а бойтса позов. исте шеберден қорқады (соотв. шымшықты да қасап сойсын; отынды шапқан адамына жақтыр).

МАСТЕРИТЬ *несов. что, разг. соғыу, жасау, ислеу, ислеп шығаруу.*

МАСТЕРИЦА *ж. 1. (в швейной мастерской) тигуіші қаял; 2. женск. от мастер 2.*

МАСТЕРОВОЙ *м. енермент.*

МАСТЕРСКАЯ *ж. 1. устахана, мастерская; часовая ~ саат устаханасы; сапóжная ~ етик устаханасы; 2. (часть цеха) мастерская; 3. (художника, скульптора) мастерская.*

МАСТЕРСКИЙ *нареч. усталық пенен, шеберлік пенен; он ~ рисуёт ол сүүретти шеберлік пенен салады.*

МАСТЕРСКИЙ *прил. уста..., устаның.*

МАСТЕРСКО||Й *прил. шебер; ~е исполнение симфонии симфонияны шебер атқаруу.*

МАСТЕРСТВО *с. 1. (ремесло) усташылық; столярное ~ ағаш усташылығы; 2. шеберлік, усталық; актёрское ~ актёр шеберлиги; повесть написана с большим ~м повесть үлкен шеберлік пенен жазылған.*

МАСТИКА *ж. мастика (1. желимлеу үшін қолланылатуғын ҳәр түрлі составтағы қойыу масса; 2. подлы ысыу үшін қолланылатуғын состав).*

МАСТИТЫЙ *прил. хұрметли, қадирли, беделли; ~ учёный қадирли билимпаз.*

МАСТЬ *ж. 1. түс, рең; гнедая ~ь торы түс; конь вороной масти торы ат; 2. карт. маш; пиковая ~ь қарға; $\diamond$ всех ~ей ҳәр түрли бағдардағы, ҳәр қыйлы пикирдеги.*

МАСШТАБ *м. 1. масштаб; ~ пятьдесят километров в сантиметре бир сантиметрде елли километрли масштаб; 2. перен. (размах) масштаб, көлем; в широком ~е күтө кең көлемде; гигантские ~ы производства өндиристиң ең зор масштабы; учёный мирово~а дүнья жүзилик масштаптағы илимпаз.*

МАСШТАБНОСТЬ *ж. кең қулашылық, үлкеңлик, тереңлик; ~ замыслов пикирлердиң тереңлиги.*

МАСШТАБН||ЙЙ *прил. 1. масштаб..., масштаблық; ~ая линейка масштаб линейкасы; 2. перен. (большого размаха) кең қулашы, үлкең, терең.*

МАТ *1. м. шахм. мат; объявить ~ мат қылыу.*

МАТ II *м. 1. (циновка) бойра, шыпта; 2. спорт. мат (қалың, жұмсақ төсек).*

МАТ III *м. (матовость) гүңгирт, боз; мастер навёл ~ на стекло уста әйнектің бетин гүңгиртлетти.*

МАТ IV *м.: кричатъ благим матом разг. бар күши менен бақыруу.*

МАТЕМАТИК *м. математик.*

МАТЕМАТИКА *ж. математика.*

МАТЕМАТИЧЕСК||ИЙ *прил. 1. математика..., математикалық; ~ая задача математика мәселеси; ~ий анализ математикалық анализ; 2. перен. (точный) математикалық; определить что-л. с ~ой точностью бир нарсени математикалық сарраслық пенен анықлау.*

МАТЕРИАЛ *м. 1. материал; строительные ~ы қурылыс материаллары; 2. материал, мағлыұмат; ~ для исследования*

изертлеу үшін материал; 3. (ткань) материал, гезлеме.

МАТЕРИАЛИЗМ *м. филос. материализм; диалектический ~ диалектикалық материализм; исторический ~ тарийхий материализм.*

МАТЕРИАЛИЗОВАТЬ *сов. и несов. что материалластыруу, конкрет формаға айландыруу.*

МАТЕРИАЛИЗОВАТЬСЯ *сов. и несов. материалласыу, конкрет формаға айланыу.*

МАТЕРИАЛИСТ *м. 1. филос. материалист (философиялық материализмнің тәрепдары); 2. разг. мөпгей, пайдакүнем.*

МАТЕРИАЛИСТИЧЕСК||ИЙ *прил. филос. материалисттик; ~ое мировоззрение дүньяға материалисттик көз қарас.*

МАТЕРИАЛИСТИЧНЫЙ *прил. 1. см. материалистический; 2. (узкопрактический) мөпгейлик, пайдакүнемлик.*

МАТЕРИАЛИСТКА *женск. от материалист.*

МАТЕРИАЛЬНО *нареч. материаллық жағынан; ~ обеспеченный аұқатлы, ғурғын.*

МАТЕРИАЛЬНОСТЬ *ж. материаллық; ~ мира дүньяның материаллығы.*

МАТЕРИАЛН||ЙЙ *прил. 1. (вещественный, физический) материаллық; ~ый мир материаллық дүнья; 2. материал..., зат...; ~ые склады материал складлары; 3. (имущественный, денежный) материаллық, мүлк...; ~ое благосостояние материаллық жағдай; $\diamond$ ~ая часть техникалық үскенелер хәм кураллар.*

МАТЕРИК *м. геогр. материк; африканский ~ Африка материги.*

МАТЕРИКОВЫЙ *прил. геогр. материклик; ~ берег материклик жаға.*

МАТЕРИНСК||ИЙ *прил. 1. ана..., ананың, аналық; ~ая любовь ананың мухаббаты; ~ие заботы ана ғамхорлығы; 2. (принадлежащий матери) ананың; ~ая кофта ананың кофтасы.*

МАТЕРИНСТВО *с. 1. ана, аналық; охрана ~а и младенчества ана менен баланы қорғау; 2. аналық; чувство ~а аналық сезим.*

МАТЕРИ||Я *ж. 1. филос. (объективная реальность) материя (адам санасынан тыс және оннан ғарезсиз өмир суретуғын объективди дүнья); 2. физ. материя; строение ~и материяның қурылысы; 3. (ткань) гезлеме, шыт; шерстяная ~я жүн гезлемесі.*

МАТЕРОЙ *прил. 1. (сильный—о животных) күши толық, мықлы, жетілген, арлан; ~ волк арлан қасқыр; 2. перен. разг. (опытный) тажирйбели; 3. перен. (закоренный) нағыз, барып тұрған.*

МАТЕРЧАТЫЙ *прил. разг. гезлемеден исленген, шыттан исленген.*

МАТЕРЫЙ *прил. см. матерой.*

МАТКА *ж. 1. анат. жатыр; 2. (самка) ана, урғашы; пчелиная ~ ана бал хәрреси.*

МАТОВОСТЬ *ж. гүңгирт.*

МАТОВ||ЙЙ *прил. гүңгирт; ~ая кожа лица гүңгирт жүзли; ~ая фотобумага*

үдгирт фото қағаз; 2. гүдгирт, боз; ~**о**е стекло гүдгирт айна.

МАТОЧНИК *м.* 1. (ячейка в улье) маточник, ана хөррениң уясы (пал қутысы ишиндеги); 2. бот. (завязь у растений) аналық гүлдің бір бөлігі; 3. с.-х. ургаши маллар қорасы.

МАТОЧНҰЙЫ *прил.* 1. анат. жатырлық; 2. с.-х. тууар, қулынылы бийелер; ~**о**е поголовье скота тууар маллардың жалпы саны.

МАТРАС *м.* матрас; **пружинный** ~ пружиналы матрас.

МАТРАСНЫЙ *прил.* матрас..., матраслық.

МАТРАЦ *м. см.* матрас.

МАТРЕШКА *ж.* матрешка (ағаш қуыршақ).

МАТРИАРХАЛҢЫЙ *прил.* матриархатлық; ~**е** отношения матриархатлық қатнастар.

МАТРИАРХАТ *м.* матриархат, аналық дәуір (эйемге урылық әкәміеттің формасы).

МАТРИЦА *ж.* полигр. матрица (бир ямаса бир неше хәрипти қуятуғын қалип); печатать кнйгу с матриц китапты матрицадан басыу.

МАТРИЦЫРОВАНИЕ *с.* полигр. матрицалау.

МАТРИЦЫРОВАТЬ *сов. и несов. что,* полигр. матрицалау.

МАТРОС *м.* матрос.

МАТРОСКА *ж.* матроска (1. матростың қайырма жағалы жаз кейлегі; 2. қиялдың ямасы баланың усындай болып тигилген кейлегі; 3. балалардың матрос шапкасына ұқсас болып тигилген бас кийімі).

МАТРОССКИЙ *прил.* матрос...; ~**ая** блуза матрос кейлегі.

МАТУШКА *ж.* уст. 1. (мать) ана; 2. разг. (в обращении к пожилой женщине) шешей; 3. разг. (жена священника) елти.

МАТЧ *м.* спорт. матч, жарыс; шахматный ~ шахмат жарысы; футбольный ~ футбол жарысы.

МАТ *ж.* 1. ене, ана, ана; многодетная ~ көп балалы ана; ~**ь**-героиня қахарман ана; **быть матерью** ана болыу; **стать матерью** балалы болыу; 2. (самка по отношению к детёнышам) анасы.

МАТЬ-И-МАЧЕХА, МАТЬ-МАЧЕХА *ж.* бот. тууған ана хем өгей ана (гул).

МАУЗЕР *м.* маузер (автомат пистолеттің бир түрі).

МАХ *м.* разг. 1. (взмах) бир силтеу; 2. разг. (оборот) бир айланыу; ~ **колеса** дегершиктің бир айланыуы; ~ **дать маху** жаңдылысуу, қетелесуу; **одним махом** бир силтегенде, бир урғанда; с маху 1) (наоп-маш) гезенип, оқланып; с маху ударты гезенип урып жиберуу; 2) (не раздумывая) бирден, хә дегенше ойламай, ойлап турмастан, дәриуу; **решить что-л.** с маху бир нәрсені дәриуу шешуу, бир исти ойланбай бирден ислеп қойуу.

МАХАТЬ *несов. кому, чем* былғау, қағыу; ~ **платком** уезжаушым кетип баратырған кисиге хопласып орамал былғау; **птица машет крыльями** қус қанат қағады.

МАХИНА *ж.* разг. дардайлық, гидиманлық.

МАХИНАЦИЯ *ж.* хийле, қуулық, сумлық.

МАХНУТЬ *сов. и однокр. см.* махаты; ~ **через забор** дийуалдан қарғып түсиу, дийуалдан секирип түсиу; ~ **рукой на кого-что-л.** итибар бермеу, кеуил қоймау.

МАХОВИК *м.* тех. маховик, маховой деңгелек.

МАХОВЫЙ *прил.*: ~ **бе перья** зоол. қағатуғыш қанат пәрлері; ~ **бе колеса** см. маховик.

МАХОРКА *ж.* махорка (өсімлик хәм темекиниң бир түрі).

МАХОРОЧНЫЙ *прил.* махорка..., махорканың; ~ **дым** махорка түтні.

МАХРОВЫЙ *прил.* 1. бот. түклі; ~**ая астра** түклі астра; 2. түклі; ~**о**е **полотенце** түклі сұлги; 3. **перен.** барып турған; ~**ый реакционер** барып турған реакционер.

МАЧЕХА *ж.* өгей ана, өгей шеше.

МАЧТА *ж.* мачта, маш ағаш, өрлік.

МАЧТОВЫЙ *прил.* мачта..., маш ағаш..., өрлік...; ~ **лес** өрлік ағаш.

МАШИН *ж.* в разн. знач. машина; **паровая** ~**а** пуу машинасы; **швейная** ~**а** тигуу машинасы; **счётная** ~**а** есапша машинасы; **военная** ~**а** әскерий машина; **государственная** ~**а** мәмлекетлик машина; **ехать на** ~**е** машина менен жүриу.

МАШИНАЛЬНО *нареч.* ойламай, ойланбастан.

МАШИНАЛЬНЫЙ *прил.* ойламай, ойланбастан; ~ **ответ** ойланбастан берілген жууап.

МАШИНИЗАЦИЯ *ж.* машиналастыруу; ~ **сельского хозяйства** ауыл хожалығын машиналастыруу.

МАШИНИЗИРОВАННЫЙ 1. *прич.* от машинизировать; 2. *прил.* машиналастырылған; ~**о**е **производство** машиналастырылған өндирис.

МАШИНИЗИРОВАТЬ *сов. и несов. что* машиналастыруу.

МАШИНИСТ *м.* 1. машинист (локомотив айдаушы); 2. машинист; ~ **экскаватора** экскаватордың машинисти.

МАШИНИСТКА *ж.* машинистка (машинкада басыушы хаял).

МАШИНКА *ж.* 1. *уменьш.* от машина; 2. машинка; ~ **для стрижки волос** шаш алатуғын машинка; 3. (пишущая) жазуу машинкасы.

МАШИННО- *қоспа сөзлердің машинаға қатнасын билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.:* ~ **животноводческий** машина-шаруашылық.

МАШИННО-МЕЛИОРАТИВНЫЙ *прил.* машина-мелиоративлик; ~**ая станция** (ММС) машина-мелиоративлик станциясы (ММС).

МАШИННО-ТРАКТОРНЫЙ *прил.* машина-трактор...; ~**ая станция** (МТС) машина-трактор станциясы (МТС).

МАШИННЫЙ *прил.* машина..., машиналы; ~ **не части** машинаның белекшелері; ~**о**е **масло** машина майы; ~**о**е **производство** бобуви аяқ-кийімнің машина менен

ислеп шыгарылыуы; ~ое отделёние машина бөлмеси.

МАШИНОВЕДЕНИЕ с. машина таныу (илимий фән).

МАШИНОПИСНЫЙ прил. машинкаға басылған; ~ый текст машинкаға басылған текст; ~ое бюро машинкаға басыу бюросы.

МАШИНОПИСЬ ж. машинкаға басыу.

МАШИНОСТРОЕНИЕ с. машиностроение (санааттың машина ислеп шыгарыуы).

МАШИНОСТРОТЕЛЬНЫЙ прил. машина ислеп шыгаратуғын; ~ завод машина ислеп шыгаратуғын завод.

МАЭСТРО м. нескл. маэстро (ири искусство гайраткерлериниң хұрметли атағы).

МАЯК м. маяк (теңизде кемелерге жол көрсетиуге арналып минараға орнатылған сигнал шыра).

МАЯТНИК м. маятник; часовый ~ саат маятниги.

МАЯТЬСЯ несов. чем и без доп., разг. шарпау, қыйналыу, азап керіу, сәргиздан болыу.

МАЯЧИТЬ несов. разг. булдырап көриниу; вдали ~ли три дёрева алыста үш ағаш булдырап көринди.

МГЛА ж. 1. (завеса тумана, пыли) мунар, думан; 2. (сумрак) иңир, геүгим, қараңғы, қас қарайыу, түсек; ночная ~ түнги түсек.

МГЛИСТЫЙ прил. думанлы.

МГНОВЕНИЕ с. жүдө тез, оғада тез, жылдам, қирпик қаққанша; в одно ~ қирпик қаққанша; в ~ ока көзди ашып жумғанша.

МГНОВЕННО нареч. жүдө тез, оғада тез, жылдам, қирпик қаққанша, көзди ашып жумғанша.

МГНОВЕННЫЙ прил. жүдө тез, оғада тез, көзди ашып жумғанша; ~ое сгорание лап етип жаңыу; ~ое решение оғада тез келген ой.

МЕБЕЛЬ ж. мебель; мягкая ~ь жумсақ мебель; для ~и (быть, находится и т. п.) көзеба ушып (болыу, турыу).

МЕБЕЛЬНЫЙ прил. мебель...; ~ магазин мебель магазини.

МЕБЕЛЬЩИК м. мебельши, мебель устасы.

МЕБЛИРОВАННЫЙ 1. прич. от мебелировать; 2. прил. мебель менен үскенеленген.

МЕБЛИРОВАТЬ сов. и несов. что мебель менен үскенелеу.

МЕБЛИРОВАКА ж. 1. (действие) мебель менен үскенелесу; 2. (обстановка) үскенелери.

МЕГА = тийкарғы өлшеу бирлигинен миллион мәртебе көп дегенди билдиретуғын қоспа сөзлердиң биринши бөлеги, мыс.: мегаватт мегаватт, миллион ватт.

МЕГАФОН м. мегафон (дауысты күшейттиуши рупор).

МЕГЕРА ж. быжылдақ ҳаял, лолы ҳаял.

МЕД м. пал; < твоими бы устами да ~ пить погов. сенди аўзың менен тек пал ишиу керек, қәне бәри сен айтқандай болып келеберсе.

МЕД = қоспа сөзлердиң «медициналық» деген мәнисин билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: медпункт медициналық пункт.

МЕДАЛИСТ м. медалист (оқыу орны айрықша пиккерип медаль алыушы).

МЕДАЛИСТКА женск. от медалист.

МЕДАЛЪ ж. медаль; золотая ~ь алтын медаль; ~ь «За боевые заслуги» «Жауынгерлик хызмети ушы» медаль; ~ь «За трудовую доблесть» «Мийнетте ерлиги ушы» медаль; < оборотная сторона ~и истиң басқа тәрепи.

МЕДАЛЬОН м. медальон (мойынға тағып жүретуғын сопақ ямаса дөңгелек кишкене қутыша).

МЕДВЕДИЦА ж. урғашы айыу, ана айыу; < Большая Медведица астр. Жети Қарақшы; Малая Медведица астр. Киши Жети Қарақшы.

МЕДВЕДЬ м. 1. айыу; бұрый ~ь қара айыу; бёлый ~ь ақ айыу; 2. перен. разг. епсиз, сөлекет; < делить шкуру неубитого ~я атылмаған аңның гүртигин таярлау.

МЕДВЕЖАТИНА ж. айыу ети, айыу гөши.

МЕДВЕЖАТНИК м. 1. (охотник) айыу аңшысы; 2. (возжак медведя) айыу жетелеуши; 3. (помещение) айыухана.

МЕДВЕЖИЙ прил. айыу..., айыудың; ~ья лапа айыу табаны, айыудың пәнжеси; ~ья берлога айыудың үңгири, айыудың нни; < ~ья услуга шаш аламан деп бас алыу.

МЕДВЕЖОНОК м. айыудың күшиги, айыу баласы.

МЕДЕПЛАВИЛЬНЫЙ прил. мыс ерлетуғын.

МЕДЖИЛИС, МЕДЖЛИС м. мәжлис (Түркия менен Иранда парламенттиң ямаса оның палаталарының бириниң аты).

МЕДИАНА ж. мат. медиана (үш мүйештиң төбесинен қарсы турған тәрепиниң ортасына тартылған тик сызық).

МЕДИК м. медик.

МЕДИКАМЕНТЫ мн. (ед. медикамент м.) медикаментлер, дәрилер, дәри-дәрмақлар.

МЕДИКО- қоспа сөзлердиң медицинаға қатнасының бар екенлигин көрсететуғын биринши бөлеги, мыс.: медико-биологический медико-биологиялық.

МЕДИКО-САНИТАРНЫЙ прил. медико-санитарлық.

МЕДИКО-ХИРУРГИЧЕСКИЙ прил. медико-хирургиялық.

МЕДИНСТИТУТ (медицинский институт) м. мединститут (медициналық институт, медицина институты).

МЕДИЦИНА ж. медицина; судебная ~ судлық медицина; экспериментальная ~ экспериментальлық медицина.

МЕДИЦИНСКИЙ прил. медицина..., медициналық; ~ая помощь медициналық жәрдем.

МЕДКОМИССИЯ (медицинская комиссия) ж. медициналық комиссия.

МЕДЛЕННО нареч. әсте, ақырын, әстелик пенен, жай, пәсен.

МЕДЛЕННОСТЬ ж. әстелик, ақырындық, пәсендік.

МЕДЛЕННЫЙ прил. әсте, ақырын, жай, пәсен; идти ~ым шағом әсте жүриу; < ра-

зогрѣвать пѣщу на ~ом огнѣ тамақты қызыуы пәсәң отқа жылытыу.

МЕДЛІТЕЛЬНО нареч. шабан түрде, босаң түрде, уяң түрде, әсте, ақырын, асықпай.

МЕДЛІТЕЛЬНОСТЬ ж. шабанлық, босаңлық, уяңдық, әстелик, ақырынлық, асықпаушылық; емі **свѣйственна** ~ в рабѣте жұмыстағы шабанлық оған үйреншік-ли қасийет.

МЕДЛІТЕЛЬНЫЙ прил. шабан, уяң, босаң, әстен, асықпайтуғың; ~ **человѣк** оғада уяң адам, оғада асықпайтуғын адам.

МЕДЛІТЬ несов. созыу, кешиктириу, кейинге созыу, асықпау; он ~ил с отвѣтом ол жуапты кешиктирди, ол жуапты кейинге созды; не ~я ни минуты бир минут кешиктирмей.

МЕДНИК м. мыскер.

МЕДНО қоспа сөзлердің төмендегі мәнилерди билдиретугын биринши бөлеги:

1) мыс ислеп шығарыуға қатнасын, мыс.: **меднолѣтѣйный** мыс қуятуғын; 2) **составында мысы барлығын**, мыс.: **медновѣсмутный** мыс висмутты; 3) **мыс сыяқты**, мыс **реңли**, мыс.: **меднолѣйный** мыс рең бетли.

МЕДНО-КРАСНЫЙ прил. қызыл мыстың түсиндѣй, қызыл мыс түсли, қызыл мыс реңли.

МЕДНОЛЮБЫЙ прил. разг. гешише, кум гелле, ләузе, маубас, аушы.

МЕДНОПРОКАТНЫЙ прил. мыс прокатлы.

МЕДНІЙ прил. 1. мыс..., мыслы, мыстан; ~ая руда мыс рудасы; ~ая посуда мыс ыдыс; 2. (о цвете) мыс реңли, қызғылт сары; ◇ ~ый век археол. мыс дәуири; ~ый лоб гешише, кум гелле.

МЕДОБСЛУЖИВАНИЕ (медицинское обслуживание) с. медициналық хызмет кәрсетуі.

МЕДОВЫЙ прил. пал..., паллы; ~ **пряник** паллы пряник; ◇ ~ **мѣсяц** ерли-зайпылылардың қосылған биринши айы.

МЕДОНОСНЫЙ прил. паллы; ~е **цветы** паллы гүллер.

МЕДОСБОР м. 1. (действие) пал жыйнау (пал хәррелериниң); 2. (время) пал жыйнау мәхәли.

МЕДОСМОТР (медицинский осмотр) м. медициналық тексеруі.

МЕДПЕРСОНАЛ (медицинский персонал) м. медициналық персонал.

МЕДПОМОЩЬ (медицинская помощь) ж. медициналық жәрдем.

МЕДПУНКТ (медицинский пункт) м. медициналық пункт.

МЕДРЕСѢ с. нескл. медресе.

МЕДСАНБАТ м. медсанбат (медико-санитарлық батальон хәм усы батальондағы медпункт).

МЕДСЕСТРА (медицинская сестра) ж. медсестра, медициналық сестра.

МЕДУЗА ж. зоол. медуза (теңиз мақлұғы).

МЕДЬ ж. 1. (металл) мыс; **красная** ~ қызыл мыс; **желтая** ~ сары мыс; 2. разг. (медные деньги) бақыр теңге, қара пул, тийин ақша.

МЕДЯК м. разг. бақыр ақша.

МЕДЯНКА ж. зоол. сары жылан.

МЕЖ предлог уст. 1. с род. п. аралық; ~ **скамеек үзкий проход** скамьялардың аралығындағы жол тар; 2. с твор. п. арамьзда, арада; ~ **нами возник спор** бизиң арамьзда талас тулды; ◇ ~ **тѣм**, ~ **тѣм как** соның арасынша, соның арасында.

МЕЖ с. см. между=.

МЕЖ||**А** ж. 1. шек, аралық, шегара, реже, шел, белги; **пройти по ~е** шектен жүриу; 2. **перен.** (грань, линия раздела) шегара.

МЕЖВЕДОМСТВЕННЫЙ прил. см. межведомственный.

МЕЖВИДОВОЙ прил. биол. түр аралық; ~е **скрещивание** түр аралық қоспақластырыу.

МЕЖДОМѢТИЕ с. грам. таңлақ сөз.

МЕЖДОУСОБИЕ с. өз-ара тартыс, өз-ара урыс.

МЕЖДОУСОБИЦА ж. см. междуособице.

МЕЖДОУСОБНЫЙ прил. өз-ара; ~е **войны** өз-ара урыслар.

МЕЖДУ предлог с твор. п. 1. **также с род. п.** (посреди): ~ **дверью и окном** есик пенен терезениң аралығында; 2. (в промежуток времени) арасында; ~ **двѣнадцатю и часом** саат он еки менен бирдің арасында; 3. арасында, ишинде; **оні говорили** ~ **собой** олар өз-ара сөйлести; ~ **детым** балалар арасында; ◇ ~ **нами** **говоря** екеүмиздің ғана ишимизде болсын, екеүмиздің ғана арамьзда қалсын; ~ **прѣчим** 1) нареч. женекей, ойланбастан, өзинше; 2) в знач. вводн. сл. айтнақшы, былайынша айтқанда; ~ **тѣм** соның арасынша, соның арасында; ~ **двух огнѣй** **погов.** еки оттың арасында (соотв. бир жағы жар бир жағы суу).

МЕЖДУ= қоспа сөзлердің төмендегі мәнилерди билдиретугын биринши бөлеги: 1) **аралықта орналасқан, аралықта жайласқан**, мыс.: **междугорье** тау аралығы; 2) **арасында болып атырган, арасындағы**, мыс.: **междунациональный** миллетлер арасындағы.

МЕЖДУВЕДОМСТВЕННЫЙ прил. ведомство арасындағы, мәкеме арасындағы.

МЕЖДУГОРОДНЫЙ прил. қала арасындағы, қала аралығындағы; ~ **телефон** қала аралығындағы телефон.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ прил. халық аралық; ~ая **организация** халық аралық шөлкем; ~ое **положение** халық аралық аўхал; ~ая **солидарность** **трудящихся** мийнеткешлердің халық аралық тилеклеслиги; **Международный женский день** Халық аралық хаял-қызлар күни.

МЕЖДУРѢЧЬЕ с. ски дәрьяның ортасындағы жер.

МЕЖДУРЯДНЫЙ прил. с.-х. қатар аралық; ~ая **обработка посѣвов** егиннің қатар арасын ислеу.

МЕЖДУРЯДЬЕ с. с.-х. қатар ара, қатар арасы.

МЕЖДУАРСТВИЕ с. ист. патша аралығы (бир патша түсип ямаса өлеңнен кейин орнына екінши патша таққа отырғанға шейинги ўақыт).

МЕЖЕВАНИЕ с. шегаралау, шегараларды белгілеу, шегараны айыруу, шекти көрсетуу.

МЕЖЕВАТЬ *несов.* что шегаралау, белгілеу, шегараны айыруу, шекти көрсетуу; ~ *луга* отлак жерди шегаралау.

МЕЖЕВЪОЙ *прил.* шегараны билдируүшү, шегараны айыруушы, шекти көрсетуүшү; ~ *ые* столбы шек дңгеклери; ~ *бий* знак шек белгиси.

МЕЖКЛЕТОЧНЫЙ *прил. биол.* клетка аралыгындагы, клетка аралык; ~ *ое* вещество клетка аралык зат.

МЕЖКОЛХОЗНЫЙ *прил.* колхоз аралык.

МЕЖКОНТИНЕНТАЛЬНЫЙ *прил.* континент аралык.

МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЙ *прил.* миллет аралык.

МЕЖОБЛАСТНОЙ *прил.* область аралык.

МЕЖПАРЛАМЕНТСКИЙ *прил.* парламент аралык.

МЕЖПЛАНЕТНЫЙ *прил.* планета аралык, планета арасындагы; ~ *ое* пространство планета арасындагы кеңислик; ~ *ое* путешествие планета аралык саяхат.

МЕЖПЛЕМЕННОЙ *прил. этн.* қауым аралык.

МЕЖРАЙОННЫЙ *прил.* район аралык.

МЕЖРЕБЕРНЫЙ *прил. анат., мед.* қабырга аралыгындагы; ~ *е* мышцы қабырга аралыгындагы булшы ет.

МЕЖРЕСПУБЛИКАНСКИЙ *прил.* республика аралык.

МЕЖСЕССИОННЫЙ *прил.* сессия арасындагы, сессия аралыгындагы; ~ *ое* совещание сессия арасындагы совещание.

МЕЗДРА *ж.* мездра (1. *хайванлардың тери асты клетчаткасының қапلامы*; 2. *бір нәрсени езип майдаланғаннан кейин алынған быдамьқ таризли нәрсе*).

МЕЗДРИТЬ *несов.* что терини ийлеу.

МЕЗОНИЙ м. мезонин, шардере.

МЕКСИКАНСКИЙ *прил.* Мексика..., мексикалык; ~ *е* песни мексикалык қосықлар.

МЕКСИКАНЦЫ *мн. (ед. мексиканец м., мексиканка ж.)* мексиканлылар (Мексиканың халқы).

МЕЛ м. пор.

МЕЛАНХОЛИК м. 1. *мед.* меланхолик (уғайым, қайғы айырығына ұшыраған кици); 2. (склонный к грусти) уғайымшыл, қайғышыл, муңшыл, қапалық.

МЕЛАНХОЛИЧЕСКИЙ *прил.* 1. меланхолиялык; ~ *ий* темперамент меланхолиялык минез; 2. уғайымлы, қайғылы, муңлы, қапалы; ~ *ое* настроение қайғылы кейп.

МЕЛАНХОЛИЧНЫЙ *прил. см.* меланхолический 2.

МЕЛАНХОЛИЯ *ж.* 1. *мед. (психическое расстройство)* меланхолия (себепис муңатпугын, қапаланатпугын қыялга берилген айырыу); 2. (шныине, тоска) уғайым, қайғы басыушылық, муңлылық, қапаланушылық.

МЕЛЁТЬ *несов.* сайызлау, сайызлануу, сайыз болуу; *река* ~ *ет* дәрья сайызланып баратыр.

МЕЛИОРАТИВНЫЙ *прил.* мелиоративлик, жерди жақсартуу; ~ *е* работы мелиоративлик жұмыслар.

МЕЛИОРАТОР м. мелиоратор (мелиорация жұмысының қангесси).

МЕЛИОРАЦИОННЫЙ *прил. см.* мелиоративный.

МЕЛИОРАЦИЯ *ж.* мелиорация (жерлерди жақсартуудың илажелары).

МЕЛІТЬ *несов.* что порлау, пор сүртуу.

МЕЛКШИЙ *прил.* 1. (некрупный) майда, усақ; ~ *ая* рйба шабақ, майда балық; ~ *ие* денғы майда ақша; ~ *ий* рогатый скот усақ мал; 2. (неглубокий) сайыз; тайпақ (о посуде); ~ *ая* река сайыз дәрья; 3. майда; ~ *ая* буржуазия майда буржуазия; 4. *перен.* әхмийетсиз, майда, кишкене, пәс, пейил; ~ *ие* факты әхмийетсиз фактлер; ~ *ая* душа пейли қашқан адам; ♦ ~ *ая* сәнка санға илинбеген адам.

МЕЛКО *нареч.* 1. (некрупно) майда, усақ; ~ *колоть сахар* қантты усақлау; 2. *безл. в знач. сказ. (неглубоко)* сайыз; в этом месте реки очень ~ дәрьянық бул жери оғада сайыз; ♦ ~ *плавать* қолынан келмеу, шамасы келмеу.

МЕЛКО = қоспа сөзлердің төмендеги мәнилерди билдиретугын биринши бөлеги: 1) *экономикалык жақтан мүмкиншиликтің шекленгенлигин, мыс.: мелкофермерский* майда фермерлик; 2) *терең емеслигин, бийшк емеслигин, мыс.: мелкодонный* тайпақ.

МЕЛКОБУРЖУАЗНЫЙ *прил.* майда буржуазиялык, майда буржуазияшыл.

МЕЛКОВОДНЫЙ *прил.* сайыз, сайыз суулы, аз суулы; ~ *ая* река сайыз дәрья.

МЕЛКОВОДЬЕ с. сайызлық, сайыз суу, сууы азлық.

МЕЛКОЗЕРНЫЙ *прил.* майда дәнли; ~ *ая* пшенца майда дәнли бийдай.

МЕЛКОЗУБЫЙ *прил.* майда тисли; ~ *ая* пилә майда тисли пышқы.

МЕЛКОКАЛИБЕРНЫЙ *прил.* киши калиберли, майда калиберли; ~ *ая* винтовка майда калиберли мылтық.

МЕЛКОКРЕСТЬЯНСКИЙ *прил.* майда дийхан; ~ *ое* хозяйство майда дийхан хожалығы.

МЕЛКОЛЁСЬЕ с. майда ағашлы жер, майда тоғайлы жер.

МЕЛКОПОМЕСТНЫЙ *прил. ист.* жери аз мал-мүкли, аз жерли; ~ *ое* дворянство аз мал-мүкли дворянлар.

МЕЛКОСОВБСТВЕННИЧЕСКИЙ *прил.* майда меншиклик.

МЕЛКОСТА *ж. разг.* 1. (небольшая величина чего-л.) кншлнк, майдалық; 2. *перен. (мизерность, ничтожность)* азлық, құрттайлық; 3. *собр.* кишкене, пәкеле (о людях); майда-шүйде (о предметах).

МЕЛКОТОВАРЫ *прил. эк.* майда товарлы; ~ *ое* производство майда товарлы өндирис.

МЕЛКОШЕРСТНЫЙ, МЕЛКОШЕРСТЫЙ *прил.* қысқа жүнли, майда жүнли.

МЕЛОВ||**ОЙ** прил. порлы; ~**бе** горы порлы таулар; ~**ая** бумага порлы қағаз; **◇** ~**ой** период геол. пор дәуірі.

МЕЛОДИКА ж. мелодика (1. нама хәк-қындағы илим; 2. бір нәрсенің мелодиялық құрылысы).

МЕЛОДИЧЕСКИЙ прил. см. мелодичный.

МЕЛОДИЧНОСТЬ ж. мелодиялылық, намалылық; ~ **пёсен** қосықтардың мелодиялылығы, қосықтардың намалылығы.

МЕЛОДИЧНЫЙ прил. мелодиялы, намалы; ~ **гёлес** намалы дауыс.

МЕЛОДИЯ ж. мелодия, нама, саз; **красивая** ~ сулыу нама.

МЕЛОДРАМА ж. мелодрама (драмалық жанр).

МЕЛОДРАМАТИЧЕСКИЙ прил. 1. мелодрамалық; 2. перен. жасалма, тәбйгый емес.

МЕЛОМАН м. меломан (сазды хәм қосықты жақсы көріуши адам).

МЕЛОМАНИЯ ж. меломания (сазды сүйуишлик, музыканы сүйуишлик).

МЕЛОЧНОЙ прил. см. мелочный.

МЕЛОЧНОСТЬ ж. майдалық, қыйқымлық.

МЕЛОЧНЫ||**Й** прил. 1. майда, қыйқым; ~**й человек** қыйқым адам; 2. (ничтожны) майда-шүйде, мардымсыз; ~**е интересы** мардымсыз мәплер.

МЕЛОЧ||**Ь** ж. 1. собир. (мелкие предметы) майда-шүйде, усақ-түсек, ол-пул, анау-мынау; 2. собир. (мелкие деньги) усақ, усақ ақша, майда, майда ақша; 3. (пустяк) хеш нәрсеге турмайтуғын, әйтеуір нәрсе; **◇** **размениваться на** ~**и** майда-шүйде менен шұғылланыу.

МЕЛ||**Ь** ж. қайыр, сауық; **пароход** сел на ~**ь** пароход қайырга тийди; **◇** **сидеть на** ~**й** ауыр жағдайға болыу; **сесть на** ~**ь** қолайсыз жағдайға түсіу; **посадить кого-либо на** ~**ь** бирейди қолайсыз жағдайға түсіриу.

МЕЛЬКАНИЕ с. жалтырау, жылтылдау, жылт-жылт етиу; ~ **огней** оттың жылтылдап кериниуі.

МЕЛЬКА||**ТЬ** несов. 1. жылтырау, жылтылдау, жылт-жылт етиу; **вдалі** ~**ли** **огни** алыста отлар жылтылдап керинди; **в окнѣ вагона** ~**ли** **деревья** вагонның терезесинен ағашлар жылт-жылт етип керинди; 2. перен. ойына келиу, ойына түсіу; **у меня не раз** ~**ла** **эта мысль** менің бир неше рет бул ойыма келди.

МЕЛЬКНУ||**ТЬ** сов. и однокр. 1. жалт етиу, жылт етип кериниу, жылт ете түсіу; 2. перен. елеслей қалыу, түсе қалыу; **эта мысль** ~**ла** **у меня в голове** бул ой маған түсе қалды.

МЕЛЬКОМ нареч. азырақ, шала-шарпы, болар-болмас, солтана; **я об этом слышал** ~ **мен** бул жөнінде шала-шарпы еситим.

МЕЛЬНИК м. қаразшы, қаразман.

МЕЛЬНИЦА ж. қараз; **водяная** ~ суу қараз; **ветряная** ~ жел қараз.

МЕЛЬНИЧИХА ж. қаразшының хаялы, қаразшының қызы.

МЕЛЬНИЧНЫЙ прил. қараз; ~ **жёрнов** дигирман тасы.

МЕЛЬХИОР м. мельхиор (гүмиске ұқсайтуғын мыс пенен никельдің қосындысы).

МЕЛЬХИОРОВЫЙ прил. мельхиор; мельхиордан исленген; ~ **нож** мельхиор пышақ.

МЕЛЬЧАЙШ||**ИЙ** превсх. ст. от прил. мелкий оғада майда, күтә усақ; ~**ие** частицы күтә майда белшеклер; **◇** до ~**их** подробности майда-шүйдесине шекем.

МЕЛЬЧА||**ТЬ** несов. 1. (становиться мельче) майдаланыу, усақланыу; 2. перен. (утрачивать значительность) пәсейиу, әхмийетин жоғалтыу, пәсеңдесу; 3. сайызланыу; **река** ~**ет** дорья сайызланды.

МЕЛЬЧЕ сравнит. ст. от прил. мелкий и нареч. мелко 1. усағырақ, майдарақ; **здесь песок** ~ **бунда** құм майдарақ; 2. сайызырақ; **здесь** ~ **и** **можно** **перейти** **вброд** бул жер сайызырақ, кешип етиуге болды.

МЕЛЬЧИТЬ несов. что усақлау, ууатыу, майдалау, унтау.

мелю I, мелюшь и т. д. наст. вр. от мелоть.

мелю II, мелюшь и т. д. наст. вр. от мелять.

МЕЛЮЗГА ж. собир. разг. 1. (мелкие живые существа) майда-шүйде жөнликлер, құрт-қумырсақ; 2. перен. (незначительные люди) киши хызметтегилер, кишкентай адамлар.

МЕМБРАНА ж. физ., тех. мембрана (сести қабиллауға ямаса шығарыуға бейимленген жуқа пластинка).

МЕМОРАНДУМ м. меморандум (бир мәселе жөнінде хукиметтің көз қарасы жазылған дипломатиялық хат).

МЕМОРИАЛЬН||**ЫЙ** прил. мемориальлық, мемориаль..., естелик...; ~**ая** **доска** мемориальлық тахта.

МЕМУАРН||**ЫЙ** прил. мемуарлық; ~**ая** **литература** мемуарлық әдебиат.

МЕМУАРЫ только мн. лит. мемуарлар (өткен ыақыралар туйралы өзи қатнасқан я сол заманда болған адамның жазғанлары).

МЕН||**А** ж. алмастырыу, алмаслау, алмасыу; **произвестя** ~у алмаслау.

МЕНЕЕ сравнит. ст. от прил. малый, маленький и нареч. мало азырақ, азлау, кемирек, кемелу; **прошло** ~ **года** бир жылдан азырақ етти; **не** ~ **важно** әхмийети кем емес; **◇** **тем не** ~ сонда да, соған қарамас-тан; **более** **или** ~ азлы-көпши; **не** **более** **и** **не** ~ **как...** тап өзи, дал өзи.

МЕНЗУРКА ж. мензурка (өлшеуи сыйықлары бар стакан).

МЕНИНГИТ м. мед. менингит (миі қабығының ауырыуы).

МЕНОВ||**ОЙ** прил. алмасатуғын, алмастыратуғын, аумасатуғын; ~**ая** **стбимость** алмасатуғын қуны.

МЕНСТРУАЛЬНЫЙ прил. үсти келген, етск келген.

МЕНСТРУАЦИЯ ж. үсти келиу, етеги келиу.

МЕНСТРУИРОВАТЬ несов. үсти келиу, етеги келиу.

МЕНТОР м. уст. тәрбияшы, жетекши.
МЕНТОРСКИЙ прил. уст., ирон. тәрбиялық, жетекшілік; ~ тон тәрбиялық тон.

МЕНЬШЕ сравнит. ст. от прил. малый, маленький и нареч. мало киши, киширек, аз, азырақ, кем; она ~ меня ол меннен киши; в два раза ~ еки есе киши, еки есе кем; как можно ~ мүмкінлігі болганша азырақ.

МЕНЬШЕВИЗМ м. меньшевизм.

МЕНЬШЕВИК м. меньшевик.

МЕНЬШЕВИСТСКИЙ прил. меньшевик..., меньшевиклік.

МЕНЬШИЙ 1. сравнит. и превосход. ст. от прил. малый, маленький аз, кем, киширек, азырақ, кемірек; ~ ая часть аз белигі; 2. (младший) киши генже; ~ ий сын киши баласы, генже баласы; ♦ по ~ ей мере 1) (самое малое) кемінде, ең кем дегенде, ең аз дегенде; 2) в знач. свободн. сл. (по крайней мере) қалай болсада, не болсада.

МЕНЬШИНСТВО с. азшылық; получить ~ инство голосов дауыстың азшылығын алыу; ♦ национальные ~ инства майда милдетлер.

МЕНЮ с. нескл. меню (тамақлардың түрі, бахасы көрсетілген дизим).

меня мест. род. и вин. п. от я.

МЕНЯЛА м. уст. ақша майдалаушы, ақша алмастырыушы (белгилі процент алып).

МЕНЯТЬ несов. 1. кого-что ауыстыруу, алмастыруу, аумастыруу; ~ кнйги в библиотеке китапханада китап алмастырып алыу; ~ белье иш кийимди ауыстыруу; ~ квартиру квартира аумастыруу; 2. что (изменять) өзгертуу; ~ мнение о ком-л. бирей хакында пикирин өзгертуу; 3. что (разменивать) майдалау, майдалап беріу; ~ деньги ақша майдалау; ♦ ~ кукушку на ястреба қаршығаны әтшөкке алмастыруу, жақсын жаманға алмастыруу.

МЕНЯТЬСЯ несов. 1. кем, с кем-чем алмастыруу, алмасыу; ~ тья кнйгами с кем-л. бирей менен китап алмастыруу; 2. (изменяться) өзгеріу; погода ~ етса хауа райы өзгереді; ♦ ~ тья в лице түсі өзгеріу, түсі қашыу, өңі өзгеріу.

МЕР қоспа сөзлердің төмендегі мәнілерді билдиретуғын екинші белегі: 1) өлшеу аспабы, өлшеу инструменти, мыс.: секундомер секундомер; 2) өлшеу бойынша қанша, мыс.: землемер жер өлшеуші.

МЕРЯ ж. 1. (единица измерения) өлшеу; ~ а длинны узылық өлшеуі; ~ а веса салмақ өлшеуі; кубические ~ ы куб өлшеуі; 2. (предел) шама, шек; чувство ~ ы шамасын сезіу; не знать ~ ы шамасын билмеу; знать ~ у шамасын биліу; 3. (величина, размер, степень) көлем, дәреже, шек, шама; ~ а винны гүнаһың дәрежеси; ~ а вина ~ а наказания жазаның жоқарғы шегі; 4. (мероприятие) шара, илаж; ~ ы предупреждения засухи құрғақшылыққа қарсы шаралар; ~ ы вскрытия жазалау шаралары; принять все ~ ы барлық шараларды қоллануу; ♦ без ~ ы 1) (в большом количестве) өлшеусіз; 2) (в сильной степени) күшлі дәрежеде; в ~ у керетінше; сверх

~ ы, через ~ у, не в ~ у қадден тьс; по ~ е того, как... сайын...; ни в какой ~ е хеш ұақытта; по крайней ~ е асып кеткенде, шектен асканда.

МЕРЕЖА ж. нәрте.

МЕРЕЖКА ж. мережка (кестениң бир түрі).

МЕРЕТЬ несов. разг. қырылыу; мрут как мұхи шыбындай қырылады.

МЕРЕЦИТ || **БСЯ** несов. кому, что, разг. көз алдына елеслеу, қыялына келіу, сезілгендей болыу, көз алдына келіу; ~ ся көз алдымда елеслейді.

МЕРЗАВЕЦ м. разг. сырқяя, қосийетсіз, жарамас, оңбаған.

МЕРЗАВКА женск. от мерзавец.

МЕРЗКИЙ прил. 1. (вызывающий отвращение) оңбаған, қосийетсіз, жағымсыз, жеркенишли, иплас; ~ ий поступок оңбаған қылық; 2. разг. (очень плохой) жағымсыз, жағдайсыз; ~ ая погода жағымсыз хауа райы.

МЕРЗЛОТА ж. тоң, тоңлық, мұзлық; вечная ~ мәңгі тон, мәңгі мұзлық.

МЕРЗЛЫЙ прил. 1. тоңлап қалған, үсип кеткен; ~ ая земля тоңлап қалған жер; 2. разг. тоңлаған, қатып қалған, музлаған; ~ ые овощи тоңлаған овошлар.
МЕРЗНУТЬ несов. 1. (злянуть, кокететь) тоңыу, үснү; 2. (превращаться в лёд) тоңлау, қатыу, музлау; вода ~ ет суу қатады.

МЕРЗОСТЬ ж. 1. харамзадалық, сырқяялық, жарамсызлық, оңбағанлық; 2. оңбаған нәрсе, жарамаслық, оңбаған қылық; говорить ~ и оңбаған нәрсени айтыу.

МЕРИДИАН м. геогр. меридиан (жер шарының полюслары арқалы экваторды түїра келденен кесіп өтетүғын сызық); ♦ небесный ~ астр. аспан меридианы.

МЕРИЛО с. өлшеу, өлшеуіш.

МЕРИМ м. ақта ат.

МЕРИНОС м. меринос (1. жумсақ хам эсиқишке жүнлі қой; 2. сол қойдың жүні, ямаса жүнінен тоқылған гезлем).

МЕРИНОСОВЫЙ прил. меринос...; ~ ая шерсть меринос жүні.

МЕРИТЬ несов. 1. кого-что, чем (измерять) өлшеу; ~ длину верёвки арқанның узынлығын өлшеу; 2. что (примерять) кийип көріу, шенеп көріу, тартып көріу; ~ костюм костюмды кийип көріу; ♦ ~ глазами, ~ взглядом басынан аяғына дейін нәзер тастау; ~ на свой аршин өзіне шенеп басқаға тон пишіу.

МЕРИТЬСЯ несов. кем, с кем-чем сынасыу, өлшесіу; ~ силой с кем-л. бирей менен күш сынасыу.

МЕРК || **А** ж. өлшеуіш, ұлгі; сшить по ~ е ұлгі бойынша тигіу; снять ~ у пишіу, өлшеуін алыу.

МЕРКНУТЬ || **Б** несов. баслау, бата баслау; звёды ~ жұлдызлар бата баслады.

МЕРЛУШКА ж. елтири, қозы тері.

МЕРЛУШКОВЫЙ прил. елтири, елтириден исленген, қозы теріден исленген; ~ воротник қозы теріден қойылған жаға.

МЁРНО нареч. бир қәлипте, бир тегис, бир жөн.

МЁРНЫЙ прил. 1. (размеренный, ритмичный) бир қәлиппи, бир қәлипте, бир тегис, орташа, бир жөн; иди́ ~ым ша́гом бир тегис адым менен жүриу; 2. (служащий мерой) өлшеу, өлшейтуғын; ~ая цепь өлшеу шыңжыры.

МЕРОПРИЯТИЕ с. шара, илаж, әмел; массовые ~я массалық илажлар; провести ~е илажлар көриу.

МЕРСЕРИЗАЦИЯ ж. текст. мерсеризация, мерсеризациялау (гезлемени жылтыратыу ушып ицёлочь пенен ислеп шығыу).

МЕРСЕРИЗОВАТЬ сов. и несов. что мерсеризациялау.

МЕРТВЕННО нареч.: ~-блédный өлидей түси қашқан.

МЕРТВЕНОСТЬ ж. өлгенлик, өлик түриндегилік, жансызлық.

МЕРТВЕННЫЙ прил. өликтей, өлик түриндегидей; ~ая блédность өликтей түри қашқанлық.

МЕРТВЕТЬ несов. 1. (нететь) жаны кетиу, силейип қалуу; палыцы ~ют от холода бармақлардың сууықтан жаны кетип қалады; 2. (приходить в оцепенение) жаны қалмау, еси ауыш қалуу, хүрейи ушып кетиу; ~ть от стра́ха қорыққанынан хүрейи ушып кетиу.

МЕРТВЕЦ м. өлик, өлген адам.

МЕРТВЕЦКАЯ ж. өликхана.

МЕРТВЕЦКИ нареч.: ~ пьяный өлгенше мәс, өлгенше пьян.

МЕРТВЕЧНА ж. 1. собир. өлмтик; 2. перен. (застой, инертность) ҳәрекетсизлик, алға илгерлемейшлик.

МЕРТВО, **МЕРТВО** 1. нареч. тым-тырыс, жым-жырт, тып-тыныш; 2. безл. в знач. сказ. тым-тырыс, селт еткен жан жоқ.

МЕРТВОРОЖДЕННЫЙ прил. 1. түсик; өли тууылған; 2. перен. (нежизненный) иске аспайтуғын, турмысқа аспайтуғын, нәтијжесиз.

МЕРТВЫЙ прил. 1. (умерший) өлген, өлік, жансыз; 2. в знач. суц. м. мёртвый и ж. мёртвая мархум; 3. перен. тым-тырыс, жым-жырт, тып-тыныш; ~ая тишина́ жым-жырт, тым-тырыс; ~ые ўлицы го́рода қаланың тым-тырыс көшелери; 4. перен. разг. (беспользый, бесплодный) иске аспайтуғын, турмысқа аспайтуғын, нәтијжесиз; ~ое де́ло нәтијжесиз ис; ◇ ~ый инвентарь құрал-сайман; ~ый капитал ж. пайда келтирмейтуғын капитал; ~ый час түски ұйықлау ўақты; ~ый язык лингв. өли тил, жоқ болып кеткен тил; ~ая приборда жансыз табият; ~ая хвátка 1) (у собак) қарыстырып тистеу; 2) изинен қалмау; ~ое пространство воен. оқ тиймейтуғын жазықлық; пить ~ую жаздырмай ишиу; спать ~ым сном қатты ұйықлау.

МЕРТВЯЩИЙ прил. аұыр тәсирли, жаман тәсирли; ~ая сү́ка қатты зеригу-шлик.

МЕРЦАНИЕ с. 1. жылтылдау, жылтырыу; 2. биол. (вибрация) дирилдеу.

МЕРЦАТЬ несов. 1. (поблdскивать) жылтылдау, жылтырау; вдаль ~ют огни́ узақ-

та отлар жылтылдайды; 2. биол. (вибрация) дирилдеу.

МЕСИВО с. разг. 1. (корм для скота) бөритпе, былғама; 2. (болтушка) быламаық.

МЕСИЛЬНЫЙ прил. қарытуғын, ийлеу, ийлейтуғын; ~ цех хлебозаво́да нан заво́дының ийлеу цехи.

МЕСИТЬ несов. что қарыу, ийлеу; писириу, басыу (глину); ~ тесто́ қамыр ийлеу; ~ грязь баптақты сүзип етиу.

МЕСТАМИ нареч. гейпара жерлері, гейпара жерлерде, гей жерлерінде; ~ снег уже́ выпал гейпара жерлерде әлле қашап қар жауған.

МЕСТЕЧКО I с. уменьш.-ласк. от место́; ◇ тёплое ~ жайлы орын, қолайлы орын.

МЕСТЕЧКО II с. үлкеп ауыл (Украина менен Белоруссияда).

МЕСТИ несов. 1. что (подметать) сыпырыу, сыйырыу; 2. что ушырыу, көтеріу; ветер метёт пыль сама́л шаңды көтереди; 3. безл. ұрип турыу, борап турыу; метель метёт борап ұрип тур.

МЕСТКОМ (местный комитет) м. местком (жергиликли комитет).

МЕСТКОМОВСКИЙ прил. жергиликли комитеттин.

МЕСТНОСТЬ ж. 1. жер, орын, жай, жақ; гористая ~ таулы жер, таулық; пересечённая ~ ойлы-бәлентли жер; 2. (край, район, округ) үлке, жер; сельская ~ ауыллық жер.

МЕСТНЫЙ прил. 1. жергиликли; ~ое время́ жергиликли ўақыт; ~ые обыча́и жергиликли халықтың урик-әдетлери; 2. (не общий) бир жердеги иси; ◇ ~ый паде́ж грам. орын сеплеуі; ~ая промышленность жергиликли санаат.

МЕСТНО 1. орын, жай; рабóчее ~о жұмыс орыны; переходить с ~а на ~о бир орыннан екинши орынға етиу; положить́ кнйгу на ~о китапты орнына қойыу; уступить ~о кому-л. биреуге орын беруі; по местам! (команда) орынларға!; 2. (местность) жер, орын; живописные места́ сулыу жерлер; 3. (должность, служба) орын; вакантное ~о бос орын; 4. жер; интересное ~о в кнйге китаптың қызықлы жери; 5. (провинция, периферия) дегерек, жабан; делегаты с мест дегеректен келген делегатлар; 6. (предмет, вещь) зат, ўәж; сдать́ на хранение́ два ~а сақлауға еки бөлек зат беруі; 7. (в науке, спорте и т. п.) орын; занять́ первое ~о в соревновании́ жарыста биринши орынды ийлеу; ◇ местá общегó пользования көпшилік пайдаланатуғын орындар (асхана, хәжетхана, ванна); к ~у жерінде, ретінде, орында; не ~о ылайық емес, орынсыз, жөнсиз; не должно́ быть ~а чему-л. «та, «те жол қоймау керек; быть не на своём ~е өз орнына ылайық болмау, бул хызметке ылайық болмау; на ~е преступлени́я (поймать, заставить) қылмыс үстінде, қылмыс ислеген жерінде (устан алыу, ушыратыу); поставитъ́ кого-л. на ~о дөкки беруі, тәртишке шақыруу; уложитъ́ на ~е турған жерінде өлтириу; сёрдце не на ~е жүрек ҳәулириу; не находить́ себя́ ~а қатты тынышсызланыу.

МЕСТОЖИТЕЛЬСТВО с. туратуғын орны, жасайтуғын жери, турақ жери, мөкан.

МЕСТОИМЕННИЕ с. грам. алмасық; личное ~ бетлеу алмасығы; указательное ~ силтеу алмасығы; вопросительное ~ сорау алмасығы.

МЕСТОИМЕННЫЙ прил. грам. алмасық..., алмасықтың; ~ аффикс алмасықтың аффикси.

МЕСТОИМОЖЕНИЕ с. мөкан, жай, турған жери, туратуғын жери, болатуғын жери; кән (полезных ископаемых).

МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ с. турған жери, орналасқан жери, жайласқан орны (қандайда бір пунктиң).

МЕСТОПРЕБЫВАНИЕ с. мөкан, жай, болатуғын жери, туратуғын орны (адамның).

МЕСТОРОЖДЕНИЕ с. 1. уст. (место, где родился) тууылған жери; 2. геол. (полезных ископаемых) шығатуғын жер, кән; ~ не́фти нефть кәни.

МЕСТЬ жс. еш, кек, еш алыу, кек алыу. **МЕСЯЦ** м. 1. ай; в январе ~е январь айында; 2. (луна) ай; молодой ~ таза тууылған ай.

МЕСЯЧНИК м. бир айлық; ~ детской книги балалар кітабының бир айлығы.

МЕСЯЧНИК прил. 1. бир айлық, бир айдары; ~ый отпуск бир айлық отпук; ~ая зарплата бир айдың хызмет қақысы; 2. (лунный) айлы, сүттей жарық; 3. в знач. суц. мн. месячные разг. см. менструация.

МЕСЯЧНЫЙ биринші белиминде айдың санын көрсеткен қоспа сөзлердің екінші белеги, мыс.: двухмесячный еки айлық.

МЕТАЛЛ м. металл; чёрные ~ы қара металл; цветные ~ы реңли металл; благородные ~ы қымбат бақалы металл.

МЕТАЛЛИЗАЦИЯ жс. металл менен қаулау.

МЕТАЛЛИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что металл менен қаулау.

МЕТАЛЛИСТ м. металлшы, металлист.

МЕТАЛЛИЧЕСКИЙ прил. 1. (из металла) металл, металдан ісленген; 2. (свойственный металлу) металл қасиетли; 3. перен. (о голосе, смехе) шыңғырған, сыңғырлаған.

МЕТАЛЛО- қоспа сөзлердің «металл, металлдық» деген мәнісін билдиретуғын биринші белеги, мыс.: металлозделение металл бұйымлары.

МЕТАЛЛОГРАФИЧЕСКИЙ прил. металлографиялық.

МЕТАЛЛОГРАФИЯ жс. металлография (металлардың хам еритиндилердің ишки құрылысы менен физикалық қасиетлерін изертлейтуғын илим).

МЕТАЛЛОЛОМ м. металл сынықтары.

МЕТАЛЛОНОСНИК прил. металл, металы бар; ~ая горная порода металы бар тау теги.

МЕТАЛЛООБРАБАТЫВАЮЩИЙ прил. металл іслеп шығаратуғын, металл іслеуші; ~ая промышленность металл іслеп шығаруы санааты.

МЕТАЛЛОПЛАВИЛЬНЫЙ прил. металл еритуші, металл еритетуғын; ~ завод металл еритуші завод.

МЕТАЛЛОПРОКАТНЫЙ прил. металл прокатлау, металл прокатлаушы; ~ цех металл прокатлау цехи.

МЕТАЛЛОРЕЖУЩИЙ прил. металл кесетуғын, металл кесуші; ~ станок металл кесуші станок.

МЕТАЛЛУРГ м. металлург (металлургия бойынша қәниге).

МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИЙ прил. металлургия..., металлургиялық; ~ завод металлургия заводу.

МЕТАЛЛУРГИЯ, **МЕТАЛЛУРГИЯ** жс. металлургия; чёрная ~ қара металлургия; цветная ~ реңли металлургия.

МЕТАМОРФОЗ м., **МЕТАМОРФОЗА** жс. 1. (видоизменение) метаморфоза (бир формадан екінші формаға айланыу); 2. биол. метаморфоза (тарихий рајажаланыудың процессінде өсимликлердің формаларының хам құрылысының өзгеріуі); 3. (превращение) өзгеріу, басқа түрге ениу, басқа түрге айланыу.

МЕТАН м. хим. метан (реңсиз газ).

МЕТАНИЕ с. 1. ылақтыруу, зыңғытуу, тастау; ~ копья найзаны ылақтыруу; 2. шашу; ~ икры рыбами балықтардың ууылдырық шашуы.

МЕТАНОВЫЙ прил. хим. метанлы.

МЕТАСТАЗ м. мед. метастаз (кеселдің бир жерден екінші жерге көшип жайласуы); ~ы рака рактың метастазы.

МЕТАТЕЛЬ м. ылақтыруушы, зыңғытуушы, таслаушы.

МЕТАТЕЛЬНИЙ прил. ылақтыратуғын, зыңғытатуғын; ~ое оружие ылақтыратуғын курал.

МЕТАТЬ I несов. 1. что (кидать, бросать) ылақтыруу, зыңғытуу, тастау; ~ гранату граната ылақтыруу; 2. кого-что шашу; рыба мечет икру балық ууылдырық шашады; 3. что (складывать, укладывать) жыйнау, гүдилеу; ~ сено пишенди атып гүдилеу; 4. что и без доп., карт. тастау, белсигіріу (соқта ойынында); ♠ ~ пар с.-х. жерді судігәрлеу.

МЕТАТЬ II несов. что (намётывать) көкпау, торлау; ♠ ~ пётли сәдеп жайды торлау.

МЕТАТЬСЯ несов. 1. арлы-берлі жүріу, тыңшсызланыу, урынуу, өзін хәр жаққа тастау; ~ в бреду сандырақпап урынуу; 2. (кидаться, бросаться) урынуу, тыным таппай жүріу, аяғы тынбау, жууырып жортуу; он мечется по комнате ол бөлмеде тыным таппай жүрипти.

МЕТАФИЗИК м. метафизик (метафизиканың тарапдары).

МЕТАФИЗИКА жс. филос. метафизика (1. диалектикаға қарсы болған билиудің усылы; 2. идеалисттик философиялық тәлимат; 3. турмыстан алыс, түсиниксиз нәрсе).

МЕТАФИЗИЧЕСКИЙ прил. 1. метафизикалық; ~ метод метафизикалық усыл; 2. перен. (умозрительный) қыйын түсінетуғын, анық емес; метафизикалық.

МЕТАФОРА жс. лит. метафора (сыртқы ұқсаслығына қарай сөзді ауыспалы мәнісінде қолланыу).

МЕТАФОРИЧЕСКИЙ прил. лит. 1. (иносказательный) метафоралық; 2. (богатый метафорами) метафораға бай.

МЕТЕЛИЦА ж. см. метель.

МЕТЕЛКА ж. 1. см. метла; 2. бот. сипсе бас, шапақ бас.

МЕТЕЛОЧНЫЙ прил. сипсе..., сипселик

МЕТЕЛЬ ж. боран, сыран, үргін.

МЕТЕО- қоспа сөзлердің «метеорологиялық» деген мәнісін билдиретұғын биринші бөлеги, мыс.: метеостанция метеорологиялық станция.

МЕТЕОР м. метеор (жер атмосферасында тез қыймылдап жүретұғын космостан келип шыққан шоқтай қызарған дене).

МЕТЕОРИТ м. метеорит (аспаннан жерге түскен дене).

МЕТЕОРИТНЫЙ прил. метеорит..., метеоритли, метеоритлик.

МЕТЕОРИЧЕСКИЙ прил. метеорит..., метеоритлик; ~ое желізо метеорит темири.

МЕТЕОРНЫЙ прил. метеор..., метеорлық.

МЕТЕОРОЛОГ м. метеоролог (метеорология бойынша қаниге).

МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКИЙ прил. метеорологиялық; ~ая станция метеорологиялық станция.

МЕТЕОРОЛОГИЯ ж. метеорология (1. жер атмосферасы хам оның қурылысы хаққындағы илим; 2. хаја райы хам оны алдын ала айтыў хаққындағы илим).

МЕТИЗАЦИЯ ж. биол. метизация (хасылын жақсартыў мақсети менен хәр түрли хайўанларды ямаса өсимликлерди шағылыстырыў).

МЕТИЛ м. хим. метил (бир атом углеродтан, үш атом водородтан қуралып бир қанша химиялық қосындылардың составына киретұғын группа).

МЕТИЛЕН м. хим. метилен (бир атом углеродтан, еки атом водородтан қуралып бир қанша химиялық қосындылардың составына киретұғын группа).

МЕТИЛОВЫЙ прил. хим. метил..., метилли; ~ спирт метилли спирт.

МЕТИС м. қоспақ, метис.

МЕТИТЬ I несов. что 1. (ставить метку) белги салыў, белгилеп қойыў; ен салыў (животное); 2. (вышивать метку) белги тигиў.

МЕТИТЬ II несов. 1. в кого, во что (целиться) гөзлеў, нышанаға алыў; 2. перен. разг. (намереваться) умтылыў, тырысыў, ойлаў.

МЕТИТЬСЯ несов. см. метить II 1.

МЕТКА ж. 1. (действие) белгилеў, белги салыў; ен салыў (животного); 2. (знак) белги, тамға; ен (на животном).

МЕТКЛИЙ прил. 1. мерген, атқыш; ~ий стрелок мерген атыўшы; 2. нақ, дурис бағдарланған, дурис тийстугын, тийгнш; ~ий выстрел нақ тийген оқ; ~ое ружьё тийгнш мылтық; 3. перен. тауып айтылған, ушырып айтылған; ~е название тауып қойылған ат.

МЕТКОСТЬ ж. 1. мергенлик, атқышлық; 2. нақ, тийгншлик, дурис тийиўшилик; ~ выстрела оқтың нышанаға дурис тийиўшилиги; 3. перен. тауып айтылғанлық, ушы-

рып айтылғанлық; ~ сравнения теңестирмелердің тауып айтылуы.

МЕТЛА ж. сипсе.

МЕТИУТЬ сов. и однокр. что ылақтырып жибериў, зыңғытып жибериў.

МЕТИУТЬСЯ сов. и однокр. урыныў, тыным таппаў, аяғы тынбаў, жуўрып жортыў.

МЕТОД м. 1. (способ познания) метод, биліў усылы, изертлеў усылы; диалектический ~ диалектикалық усыл; 2. усыл, метод; ~ обучения оқытыў усылы; 3. (способ или образ действия) хәрекет усылы.

МЕТОД- қоспа сөзлердің «методикалық» деген мәнін билдиретұғын бөлеги, мыс.: методкабинет методикалық кабинет.

МЕТОДА ж. уст. см. метод 2, 3.

МЕТОДИКА ж. методика, усыл; ~ преподавания оқытыў методикасы.

МЕТОДИСТ м. методист.

МЕТОДИСТКА женск. от методист.

МЕТОДИЧЕСКИЙ прил. 1. методикалық; ~е пособия методикалық қураллар; 2. (строго размеренный) ізбе-із, бир қәлипте, арасын үзбей.

МЕТОДИЧНОСТЬ ж. арасын үзбейшлик, бир қәлипшилик, ізбе-излик; ~ занятий оқыўдың ізбе-излиги.

МЕТОДИЧНЫЙ прил. см. методический 2.

МЕТОДОЛОГ м. методолог (методология бойынша қаниге).

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ прил. методологиялық.

МЕТОДОЛОГИЯ ж. методология (жалпы ямаса айырым илимнің методы туралы тәлиमत); марксистско-ленинская ~ марксистлик-ленишлик методология.

МЕТОНИМИЧЕСКИЙ прил. лит. метонимиялы.

МЕТОНИМИЯ ж. лит. метонимия (бир заттың, қубылыстың атын жақынлығының тийкарында екінши заттың аты менен алмастырыў).

МЕТР I м. 1. (единица длины) метр (узынлық өлшеји); 2. (линейка) метр, метр таяқ.

МЕТР II м. I лит. (стихотворный размер) өлшеў, метр; 2. муз. метр (такте күшли хам күшсиз бөликтиң алмасыўы).

МЕТР III м. уст. (учитель, наставник) метр, муғаллим.

МЕТР қоспа сөзлердің төмендеги мәнилерди аңдататұғын екінши бөлеги: 1) сөздің биринши бөлегінде узынлықты, мыс.: километр километр; 2) өлшеји аспабын, мыс.:⁶ вольтметр вольтметр.

МЕТРАЖ м. 1. (длина в метрах) узынлық (метр есабы менен); 2. (площадь) көлем (квдрат метр есабы менен); ~ комнаты бөлменің көлеми.

МЕТРАЖНЫЙ қоспа сөзлердің биринши бөлегіндеги айтылған узынлықты көрсететұғын екінши бөлеги, мыс.: короткометражный қысқа метражлы.

МЕТРАНПАЖ м. полигр. метранпаж (баспаханың терилген хәрипти вёрстка етиўши хызметкери).

МЕТРОТЁЛЬ м. метротель (1. ресторанда бас официант; 2. бас үй хызметкери).

МЕТРИКА I ж. метрика (1. лит. қосықтың құрылысы туғырлы илим; 2. муз. метр қаққындағы илим).

МЕТРИКА II ж. (свидетельство о рождении) метрика (туғылғаны қаққында гүялық).

МЕТРИЧЕСК||ИЙ I прил.: ~ая система мер өлшеудің метрлік системасы.

МЕТРИЧЕСК||ИЙ II прил. лит. метрикалық, өлшеу..., өлшем; ~ое стихосложение метрикалық қосық құрылысы.

МЕТРИЧЕСК||ИЙ III прил.: ~ое свидетельство тууылғаны қаққындағы гүялық.

МЕТРИЯ қоспа сөздердің өлшеу деген мәниңи аңдататуғын екінши бөлеги, мыс.: геометрия геометрия.

МЕТРО с. см. метрополитён.

МЕТРОВ||ЫЙ прил. бір метр..., бір метрлік; ~ая доска бір метрлік тахта.

МЕТРОЛОГ м. метролог (метрология бойынша қаниге).

МЕТРОЛОГИЧЕСКИЙ прил. метрологиялық.

МЕТРОЛОГИЯ ж. метрология (өлшеу хэм тарезилер қаққындағы илим).

МЕТРОНОМ м. физ., муз. метроном (қысқа аралықтағы ұақытты белгилеу үшін қолданылатуғын аспап).

МЕТРОПОЛИТЕН м. метрополитен (жер астындағы электрлескен қалалық темир жол).

МЕТРОПОЛИЯ ж. полит. метрополия (колонияға ийе болған капиталистлик мамлекет).

мету, метёшь и т. д. наст. вр. от месті.

МЕХ I м. 1. (шерсть) жүн; ~ зайца қояның жүни; 2. (выделанная шкура) ийленген тери, исленген тери; 3. (бурдюк) мес.

МЕХ II м. см. мехі.

МЕХАНИЗАТОР м. механизатор.

МЕХАНИЗАТОРСКИЙ прил. механнзаторлық.

МЕХАНИЗАЦИЯ ж. механизациялау; ~ сельского хозяйства ауыл хожалығын механизациялау.

МЕХАНИЗИРОВАННЫЙ I. прил. от механизировать; 2. прил. механизацияланған; ~й труд механизацияланған мийнет; 3. прил. механизацияластырылған, машиналастырылған; ~е войска механизацияластырылған әскерлер.

МЕХАНИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что механизациялау.

МЕХАНИЗИРОВАТЬСЯ сов. и несов. механизациялану.

МЕХАНИЗМ м. 1. механизм; ~ часов сааттың механизми; подъёмный ~ көтеріуши механизм; 2. перен. (система) құрылыс, дүзиліс, механизм; государственный ~ мамлекетлик құрылыс.

МЕХАНИК м. механик.

МЕХАНИКА ж. 1. физ. механика (физиканың бөлими); 2. перен. разг. (сложное устройство) сырлы құрылыс, сыр.

МЕХАНИЧЕСКИ нареч. ериксиз, ойламастан, түсинбей, түсинбестен; ~ запом-

нить что-л. бир нәрсени түсинбестен ядда сақлау.

МЕХАНИЧЕСКИЙ прил. 1. механикалық; ~ двигатель механикалық двигатель; 2. (машинальный) ериксиз, ойламастан, түсинбестен.

МЕХАНОСБОРЧНЫЙ прил. механнзм курастыратуғын.

МЕХИ мн. (ед. мех м.) көрик.

МЕХОВ||ОЙ прил. 1. терн...; териден исленген; ~бй воротник терн жаға; ~ая шуба терн тон; 2. терн сататуғын; ~бй магазин терн сататуғын дүкән.

МЕХОВЩИК м. 1. (торговец мехами) терн сатуғышы; 2. (скорняк) терн ийлеуши, тернши.

МЕЦЕНАТ м. меценат (илим хэм искусствоны қујатлаушы бай адам).

МЕЦЕНАТСКИЙ прил. меценатлық.

МЕЦЕНАТСТВО с. меценатлық.

МЕЦЕНАТСТВОВАТЬ несов. меценат болу.

МЕЦО-СОПРАНО с. нескл. муз. меццо-сопрано (1. сопранодан төменирек хаял дауысы; 2. усындай дауыс пенен айтатуғын қосықты хаял).

МЕЧ м. қылыш; обнажить ~ 1) қылышты қынабынан сууырыу; 2) перен. урыс ашыу; урыс баслау; вложить ~ в ножны 1) қылышты қышына салу; 2) перен. урысты қойу; ♦ ~ правосудия әдил жаза; поднять ~ урыс баслау.

МЕЧЕН||ЫЙ прил. тамғалы, белгиси бар, белги салынған; ~ая ложка белги салынған қасық; ♦ ~ые атомы физ. белгили атомлар (радиоактив элементинің атомлары).

МЕЧЕТЬ ж. мешит.

МЕЧ-РЫБА ж. найза балық, қылыш балық.

МЕЧТА ж. 1. арзыу, әрман, қыял; 2. (стремление, желание) қыял, тилек.

МЕЧТАНИ|Е с. 1. (действие) арзыу, әрман етуі, қыял етуі; 2. (мечта) қыял, тилек; предаваться ~ям қыялға бату.

МЕЧТАТЕЛЬ м. әрманшылы, қыялшылы.

МЕЧТАТЕЛЬНИЦА женск. от мечтатель.

МЕЧТАТЕЛЬНО нареч. арзыу етип, әрман етип, қыял етип.

МЕЧТАТЕЛЬНОСТЬ ж. арзыу етуішлик, әрман етуішлик, қыял етуішлик.

МЕЧТАТЕЛЬНЫЙ прил. әрманшылы, қыялшылы; ~ человек қыялшылы адам.

МЕЧТАТЬ несов. о ком-чём, с неопр. и без доп. арзыу етуі, әрман етуі, қыял етуі.

мечу I, метишь и т. д. наст. вр. от метить I.

мечу II, метишь и т. д. наст. вр. от метить II.

мечу III, мечешь и т. д. наст. вр. от метать I.

мечусь, мечешься и т. д. наст. вр. от метаться.

МЕШАЛКА ж. разг. араластырғыш, қарыстырғыш.

МЕШАНИНА ж. разг. араласпа, қосынды.

МЕША|ТЬ I несов. кому-чему и без доп. иркиниш беруі, кесент беруі, тынышсызландыруы, мазасын алыу; не ~йте мне

рабoтаты! маған жұмыс ислейге кесент берменц; шум ~ет слышать шаўқым еситиўге иркиниш береди; $\diamond$ не ~ет, не ~ло бы шеп болмас еди, тәўир болар еди.

МЕШАТЬ II несов. I. что былғаў; ~ чай лóжечкой чайды қасық пенен былғаў; 2. что, с чем (смешивать) қарыстырыў, араластырыў; ~ глину с песком ылайды күм менен араластырыў.

МЕШАТЬСЯ I несов. разг. I. (служить помехой) кесе турыў, бөгет болыў, тоскынлық етиў; не ~йся под ногам алдымда кес-кеслей берме; 2. во что (вмешиваться) араласыў, суғылысыў; ~ться в чужие дела басқаның исине араласыў.

МЕШАТЬСЯ II несов. I. (смешиваться) араласыў, қосылыў; 2. (путаться) шатасыў, былғасыў; $\diamond$ ~ в уме естен айырылыў, ақылдан айырылыў.

МЕШКАТЬ несов. с чем, разг. созыў, кешиктириў; он ~ет с работой ол жұмысты кешиктире береди.

МЕШКОВАТО нареч. қаптай, кең, қолпылдап; костюм сидит ~ костюм қолпылдап гурыпты.

МЕШКОВАТОСТЬ ж. кеңлик, қолпылдақлық.

МЕШКОВАТЫЙ прил. I. (широкий — об одежде) қаптай, кең, қолпылдаған; ~ый костюм кең костюм; 2. перен. (неуклюжий — о человеке) ербийген, аўдаңлаған, келиксиз; ~ая фигура ербийген дене.

МЕШКОВИНА ж. кепеш гезлеме.

МЕШКОТНОСТЬ ж. разг. босаңлық, уяңлық, асықпаушылық, жай басарлық, аўыр көшпүшиллик.

МЕШКОТЫЙ прил. разг. босаң, уян, асықпайтуғын, жай басар, аўыр көшетуғын.

МЕШОК м. I. қалта, қап; қапшық (небольшой); қанар (большой); ~ок мукі бир қалта ун; 2. разг. (о нерасторопном человеке) ербийген адам, келиксиз адам; 3. (мера) қап; $\diamond$ золотой ~ок бай адам; спальный ~ок қап төсек; сидеть ~ком қолшыдап турыў (кийим түйрәли); покупать котá в ~ке бир нәрсени көрмей сатып алыў.

МЕШОЧЕК м. шекпине.

МЕШОЧНИК м. алыпсатар, саудагер.

МЕШОЧНИЦА женск. от мешочник.

мешу наст. вр. от месить.

МЕШАНИН м. мешан, мешанин (I. уст. майда қала буржуазиясына жататуғын адам; 2. перен. дүньяға тар көз қарастағы адам, өз мәтин ойлаушы адам).

МЕШАНКА женск. от мешанин.

МЕШАНСКИЙ прил. I. мешан..., мешанлық; ~ое сословие мешанлық қатлам; 2. перен. (узкий, ограниченный) мешанлық, тар шекленген; ~ая идеология мешанлық идеология.

МЕШАНСТВО с. I. уст. (сословие) мешанлар қатламы; 2. перен. (психология мешанина) мешаншылық, шекленгенлик.

МЗДА ж. уст. I. (плата, награда) сый, төлеў; 2. разг. (взятка) пара, алым.

МИ с. нескл. муз. мн (музыка гаммасының үшінши сести хэм нотасы).

МИАЗМЫ мн. (ед. миазма ж.) миазмалар, сасық ийис, шириндинц ийиси.

МИГ м. аз уақыт, демде, тезден, көзди ашып жумғанша, күтә тез; в один ~ көзди ашып жумғанша, кирпик қаққанша.

МИГАНИЕ с. I. қысыў; 2. (мерцание) жалтылдаў, жылтылды, лыпылдаў.

МИГАТЬ несов. I. кирпик қағыў, қыпылықлатыў; ~ глазами кезлерин қыпылықлатыў; 2. кому, разг. (подавать знак) көз қысыў, ымлаў, көз бенен ымлаў, белги бернұ; 3. (мерцать) жылтылдаў, лыпылдаў.

МИГНУТЬ сов. и однокр. см. мигать; $\diamond$ стоит только ~ тек көз қыссаң болғаны.

МИГОМ нареч. күтә тез, шаққан, жыдам, көз ашып жумғанша; я ~ вернусь мен тез айланып келемен.

МИГРАНТЫ мн. биол. мигрантлар (миграция қылығшы хайғанлар).

МИГРАЦИОННЫЙ прил. миграция..., миграциялық; ~ая теория миграциялық теория.

МИГРАЦИЯ ж. миграция (I. халықлардың бир жерден екінши жерге көшиўи; 2. биол. хайғанлардың ямаса қуслардың басқа жаққа жылысыўи).

МИГРЕНЬ ж. мед. мигрень, бас ауырыў (нервлик кесел).

МИГРИРОВАТЬ несов. миграция етиў, миграция қылыў.

МИЗАНСЦЕНА ж. театр. мизансцена (перде ашылған ўақытта сақнаның хэм артистлердиң көриниси).

МИЗАНТРОП м. мизантроп, жақтырмаушы, адамды жек көриўши.

МИЗАНТРОПИЧЕСКИЙ прил. мизантроплық, жақтырмайтуғын.

МИЗАНТРОПИЯ ж. мизантропия, жақтырмаушылық, жек көриўшиллик.

МИЗЕРНО нареч. кишкентай, азғантай құрттай.

МИЗЕРНОСТЬ ж. кишкилик, азлық, құрттайлық.

МИЗЕРНЫЙ прил. кишкентай, азғантай, құрттай; ~ая плáта азғантай ақша.

МИЗИН||ЕЦ м. шунатай; $\diamond$ не стоит чьего-л. ~ца шунатайына да турмайды.

МИКАДО м. нескл. микадо (Япония императорының атағы).

МИКРО= қоспа сөзлердиң төмендеги маңилерди билдиретуғын биринши бөлеги: 1) «жүдә майда, оғада киши», мыс.: микро-организм микроорганизм; 2) жүдә киши нәрселерди изертлейтуғын, өлшейтуғын, мыс.: микроанализ микроанализ; 3) тийкаргы өлшей бирлешиниң миллионнан бири, мыс.: микровольт микровольт.

МИКРОБ м. микроб.

МИКРОБИОЛОГ м. микробиолог (микробиология бойынша қәниге).

МИКРОБИОЛОГИЧЕСКИЙ прил. микробиология..., микробиологиялық.

МИКРОБИОЛОГИЯ ж. микробиология (микроорганизмлерди изертлейтуғын биологияның тараўи).

МИКРОБНЫЙ прил. микроблық; ~ая инфекция микроблық инфекция.

МИКРОКЛИМАТ м. микроклимат (кишике кеңисликтиң климаты).

МИКРОКОСМ м. микрокосм (киши муг-дарлар дуньясы: атомлар, электронлар ҳам т. б.).

МИКРОМЁР м. микромер (өлшеу эсбабы).
МИКРОМЕТР м. микрометр (жүдө киши-кене узундукты анык өлшейтүгүн эсбап).

МИКРОМЕТРИЧЕСКИ || прил. микро-метрлик; ~е измерения микрометрлик өл-шеулер.

МИКРОМЕТРИЯ ж. микрометрия (физи-каның бир тарайы).

МИКРОН м. микрон (метрдиң миллион-нан бир бөлөги).

МИКРОННЫЙ прил. бир микрон...
МИКРООРГАНИЗМ м. биол. микроорга-низм (микроскоп аркалы гана көринетүгүн өсимликлер ямаса жөнликлер организми).

МИКРОРАЙОН м. микрорайон.

МИКРОСКОП м. микроскоп.

МИКРОСКОПИЧЕСКИ || прил. 1. физ. микроскоплык, микроскоптың жәрдеми менен; ~ое исследование микроскоптың жәр-деми менен изертлеу; 2. микроскоплык, микроскоп аркалы көрнөтүгүн; ~ое стро-ение ткани ткааның микроскоплык куры-лысы; 3. перен. (чрезвычайно малый) жүдө киши, жүдө аз; ~ая порция жүдө аз порция.

МИКРОСКОПИЧНОСТЬ ж. азгантайлык, курттайлык.

МИКРОСКОПИЧНЫЙ прил. см. микро-скопический 3.

МИКРОСКОПНЫЙ прил. микроскоп..., микроскоп ушын арналган; ~ое стекло микроскоп айнасы.

МИКРОСТРУКТУРА ж. микроструктура (затлардың микроскоп пенен көринетүгүн курылысы).

МИКРОФЛОРА ж. микрофлора (жай көз бенен көрүнбөйтүгүн өсимликлер).

МИКРОФОН м. микрофон.

МИКРОФОННЫЙ прил. микрофонлык.

МИКРОФОТОГРАФИЯ ж. микрофотогра-фия (ең майда нәрселердиң сүйрөтүн мик-роскоптың жәрдеми менен тусириу).

МИКРОЭЛЕМЕНТЫ мн. (ед. микроэле-мент м.) микроэлементтер (өсимлик ҳам жайуанатлардың организмлеринде болату-гын химиялык элементтер).

МИКСТУРА ж. микстура, суйык дәрн.

МИЛЕНЬКИЙ прил. разг. 1. (хорошень-кий) шырайлы, нәшели; 2. (доросый, люби-мый) сүйкөн, өдүйли, қымбатлы.

МИЛИТАРИЗАЦИЯ ж. милитаризация-лау, милитаризация (империалистик мәм-лекеттерде елдиң экономикалык сийсий эм жәмийетлик турмысын урысқа таяр-ау).

МИЛИТАРИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что милитаризациялау.

МИЛИТАРИЗМ м. милитаризм (1. импе-риалистик мәмлекеттердиң кураллан-ный ҳам урысқа таярланыу бойынша реак-циялык сийсаты; 2. айрым капиталистик елдерде әскерий сийсий үстемлик).

МИЛИТАРИЗОВАТЬ сов. и несов. см. милитаризировать.

МИЛИТАРИСТ м. милитарист (милита-ризм сийсатын жақдайыш).

МИЛИТАРИСТИЧЕСКИЙ прил. милита-ризмлик.

МИЛИТАРИСТСКИЙ прил. милитарист-лик, милитаризмлик.

МИЛИЦИЙСКИЙ || прил. милиция..., милициялык; ~ый пост милициялык пост; ~ая форма милиция формасы.

МИЛИЦИОНЕР м. милиционер.

МИЛИЦИОНЕРСКИЙ прил. милицио-нер..., милиционерлик.

МИЛИЦИЯ ж. милиция.

МИЛЛИ = қоспа сөзлердиң тийкарғы өл-шеу бирлигинен мың есе аз дегенди билди-ретүгүн биринши бөлөги, мыс.: миллими-крон миллимикрон.

МИЛЛИАРД м. 1. миллиард; 2. мн. миллиарды (множество) жүдө көп, көп санлы.

МИЛЛИАРДЕР м. миллиардер (байлыгы миллиардқа жеткен).

МИЛЛИАРДЕРША женск. от миллиар-дер.

МИЛЛИАРДНЫЙ прил. миллиард..., миллиардлык.

МИЛЛИГРАММ м. миллиграмм (грамм-ның мыңнан бир бөлөги).

МИЛЛИГРАММОВЫЙ прил. милли-граммлык.

МИЛЛИМЕТР м. миллиметр (метрдиң мыңнан бир бөлөги).

МИЛЛИМЕТРОВКА ж. миллиметровка, миллиметрленген қағаз.

МИЛЛИМЕТРОВЫЙ прил. бир милли-метрлик; ♦ ~ая бумага см. миллиметровка.

МИЛЛИОН м. 1. миллион; 2. мн. милли-оны (множество) жүдө көп, көп санлы.

МИЛЛИОНЕР м. миллионер (байлыгы миллионға жеткен); ♦ колхоз ~ миллио-нер колхоз.

МИЛЛИОНЕРША женск. от миллионёр.

МИЛЛИОННЫЙ прил. миллион..., мил-лионлык.

МИЛО нареч. жағымлы, ашық, кеуилли, кеуиллилик пенен; ~ улыбуныты жағым-лы күлип қойуу.

МИЛОВИДНОСТЬ ж. жағымлылық, хош-райлық, мүләйимлик, сүйкимлилик.

МИЛОВИДНЫЙ прил. жағымлы, хош-рай, мүләйим, сүйкимли.

МИЛОРД м. милорд (Англияда аристо-краттың атағы).

МИЛОСЕРДИЕ с. кеуилшеклик, рай-шыллық, ақ кеуиллик; проявить ~ кеуил-шеклик етүу.

МИЛОСЕРДНЫЙ прил. кеуилшек, рай-шыл, ақ кеуил; ~ поступок кеуил-шеклик қылық.

МИЛОСТИВО нареч. мийримлилик пенен, райшыллық пенен, кеуилшеклик пенен.

МИЛОСТИВЫЙ прил. уст. мийримли, кеуилшек, райшыл, кеширимли, мәмиле-шил; ♦ ~ государь хұрметли мырза (сы-пайылық қатнасықтың ески формасы).

МИЛОСТЫНЯ ж. қайыр, садақа.

МИЛОСТЬ || ж. 1. (доброе, великодушное отношение) мийримлилик, кеуилшеклик, жақсылық, райшыллық, кеширимдиллик, мәмилешиллик; сменить гнев на ~ь ашыуды мәмилешилликке айландыруу; 2. разг. (дб-

рое дело, *благоденствие*) ерлик; *оказывать* ~ ерлик етиү; $\diamond$ *по чьей-л. ~ и* 1) (*благодаря кому-л.*) *бирейдің* арқасынан; 2) (*по вине кого-л.*) *бирейдің* себебинен; ~и *просим!* хош келисизсіз! *сделайте ~ 1)* (*употребляется для выражения просьбы*) берекет табыңыз; 2) (*пожалуйста*) жүдә макул.

МЙЛОЧКА *ж. разг.* жаным, қарағым (*ҳаял-қызларды еркелетип айтыў*).

МЙЛЫЙ *прил.* 1. (*приятный, славный, хороший*) жағымлы, сүйкімлі, жақсы; ~ый *ребёнок* жағымлы бала; ~ая *улыбка* жағымлы күлкі; 2. (*дорогой, любимый*) сүйікті, қадірлі, қымбатлы; *мой ~ый друг* менің қадірлі достым; 3. *в знач. суц. м. мильный и ж.* мйлая сүйіклім.

МЙЛЬНЫЙ *қоспа сөзлердің мәнісі бойынша ұзындығы қанша миль екенін көрсететұғын екінші бөлеги, мыс.: пяти-мильный бес мильлік.*

МЙЛЯ *ж.* мйля (*хәр бир елде түрліше болатұғын ұзындық өлшеїі*); *морская* ~ теңіз мйлясы; *географическая* ~ географиялық мйля.

МЙМИКА *ж.* мимика, бет хәрекети; *ым, сезімди ым менен билдириү.*

МЙМИКРИЯ *ж.* мимикрия 1. *биол.* айрым хайўанлардың ямаса өсімликлердің *айналасындағы табиғаттың түсіне мезгес реңде болыўы*; 2. *перен.* *принципсиз бейім-лесїішilik, жағдайға қолайласїышылық*).

МЙМИСТ *м.* мимист 1. *мимиканы ийлеген актёр*; 2. *мимикалық көринислерге қатқасыўшы актёр*).

МЙМИЧЕСКИЙ *прил.* мимикалық, ым хәрекети менен атқарылатұғын; ~ая *сцена* ым хәрекети менен атқарылатұғын көринис.

МЙМО *нареч. и предлог с род. п.* 1. (*минуя что-л.*) тоқтамай, турмай; *поезд проехал ~ станции* поезд станцияда тоқтамай өтті; *он прошёл ~ меня* ол менің қасыман өтті; 2. (*не туда, куда нужно*) қапталына, дегерегінне; *бить ~ цели* нышананың қапталына урыў; 3. (*возле, около*) жанында, қасында, түбинде; $\diamond$ *впустить ~ ушей* қулақ салмаў.

МЙМОЕЗДОМ *нареч. разг.* өтип баратырып, жөнекей; ~ *я побывал у родных* мен ағайындарымдикине жөнекей бара кеттім.

МЙМОЗА *ж.* мимоза (*тропиклик өсімлик*).

МЙМОЛЕТНОСТЬ *ж.* тез ушып өтиўшілік, шалтық, тез өтиўшілік.

МЙМОЛЕТНЫЙ *прил.* тез өтип кететұғын, тез өтегұғын, тез болып өткен; ~ый *взгляд* шалт көз қарас; ~ая *встреча* тез болып өткен ушырасыў; $\diamond$ ~ая *радость* тұрақсыз қуўаныш.

МЙМОХОДОМ *нареч.* 1. (*по пути*) жөнекей, өтип баратырып; *я зашёл к приятелю* ~ мен жөнекей достыма бара кеттім; 2. (*между прочим*) қыстырылып, қапталдан қосылысып; ~ *я рассказывал об этом деле* бул ис ҳаққында қапталдан қосылысып айтып бердим.

МЙН I *ж. воен.* мина; *подводная* ~ а суў асты минасы; *противотанковые* ~ы танкке қарсы миналар; $\diamond$ *подвести ~у,*

подложить ~у под кого-л. астыртын қастыянлық етиў, жасырын жаманлық етиў.

МЙНА II *ж.* (*выражение лица*) түр-түс, шырай, сыпат; *кислая ~* түр-түсі қашқан.

МЙНАРЕТ *м.* минарет, минара.

МЙНДАЛЕВЙДНЫЙ *прил.* бадам, бадамға усаған, бадам тәризи; ~е *глаза* бадам қабақ көзлер.

МЙНДАЛЕВЫЙ *прил.* бадам...; ~ое *дерево* бадам ағашы.

МЙНДАЛИНА *ж.* 1. (*ядро миндального ореха*) бадамның меженесі; 2. *анат.* без.

МЙНДАЛЬ *м.* бадам (*өсімлик хәм мийїе*).

МЙНДАЛЬНЫЙ *прил.* бадам..., бадамлы, бадамлық.

МЙНЕР *м.* минёр 1. *миналаў хәм минадан тазартыў бойынша қәниге*; 2. *корабльдеги мина құралы бойынша қәниге*).

МЙНЕРАЛ *м.* минерал.

МЙНЕРАЛИЗАЦИЯ *ж. геол.* 1. *минералластырыў (органикалық затларды минералларға айландырыў)*; 2. *минералландырыў (бир нәрсени минерал дузлары менен байтыў)*).

МЙНЕРАЛОГ *м.* минералог (*минералогия бойынша қәниге*).

МЙНЕРАЛОГИЧЕСКИЙ *прил.* минералогиялық; ~е *образцы* минералогиялық үлгілер.

МЙНЕРАЛОГИЯ *ж.* минералогия (*минераллар хәкқиндағы илим*).

МЙНЕРАЛЬНЫЙ *прил.* минерал..., минераллы, минераллық; ~е *удобрения* минерал төгинлері; ~е *воды* минераллы суўлар.

МЙНИАТЮР I *ж.* миниатюра 1. *генә китаптарда, қол жазбаларда бояўлар менен исленген нағыс ямаса бас хәрип*; 2. *кишкене сулды өтип исленген сүїрет*; 3. *кишкене әдебий ямаса музыкалық шығарма*; $\diamond$ *в ~е* киши түрінде, киширтилген кәлпінде.

МЙНИАТЮРНОСТЬ *ж.* кишилик, нәзиклік.

МЙНИАТЮРНЫЙ *прил.* 1. *иск.* миниатюралық; ~ая *живопись* миниатюралық сүїрет өнері; 2. *перен.* (*очень маленький*) кишкене, нәзик.

МЙНИМАЛЬНО *нареч.* жүдә аз дегенде, ең кемінде, ең қысқа дегенде; *на эту работу требуется ~ три дня* бул жұмысқа ең кемінде үш күн керек.

МЙНИМАЛЬНЫЙ *прил.* ең аз, ең кем, ең қысқа; ~ое *количество* ең кем муғдар; ~ый *срок* ең аз мүдет.

МЙНИМУМ *м.* 1. (*наименьшее количество*) ең аз, ең кем, минимум; ~ *атмосферного давления* ең аз атмосфера басымы; 2. *минимум* (*бир жағдай ушың керекли ис ямаса илим дәрежесі*); *технический* ~ техникалық минимум; *кандидатский* ~ кандидаттық минимум; 3. *в знач. нареч. разг.* (*самое меньшее*) ең кеминде, ең азында, аз болғанда; *эта работа потребует ~ два дня* бул жұмыс ең кемінде екі күн ұақыты алады; 4. *в знач. прил.* минимум, минималь; *программа* ~ минимум-программа; $\diamond$ *прожиточный* ~ тиришилик етиў

минимумы, тиричиликке керекли болган ең аз зат.

МИНИРОВАНИЕ с. миналау, мина қойуу, мина көмиу.

МИНИРОВАННЫЙ 1. прич. от минировать; 2. прил. миналанған, мина қойылған; ~ое по́ле миналанған жер.

МИНИРОВАТЬ сов. и несов. что миналау, мина қойуу, мина көмиу.

МИНИСТЕРСКИЙ прил. 1. министр..., министрлик; ~ пост министрлик ұазыйпа; 2. разг. министрге ылайық, министрдей; ~ ум министрге ылайық ақыл.

МИНИСТЕРСТВО с. министрлик; Министерство сельского хозяйства Ауыл хожалық министрлиги; Министерство иностранных дел Сыртқы іслер министрлиги.

МИНИСТР м. министр; Председатель Совета Министров СССР СССР Министрлер Советиниң Председатели; ~ иностранных дел сыртқы іслер министри.

МИННЫЙ прил. мина..., миналы; ~ое заграждение мина қоршаулары; ~ое поле миналанған майдан, миналанған жер.

МИНОВАТЬ 1. сов. и несов. кого-что (проехать, пройти мимо) қасынан өтип кетиу, қасынан өтиу, өтиу; бармай кетиу, тиймей кетиу; ~ть деревню ауылдан өтиу, ауылдың қасынан өтип кетиу; 2. сов. чего и с неопр. қутылыу, аман қалуу; ему не ~ть наказания ол жазадан қутыла алмайды; 3. сов. (пройти, окончиться) өтип кетиу, питуу; опасность ~ла қауіп өтип кетти.

МИНОГА ж. миного, жылан балық.

МИНОСКАТЕЛЬ м. воен. миноскаатель, мина тапқыш (зсбап).

МИНОМЕТ м. миномёт.

МИНОМЕТНЫЙ прил. миномётлы; миномёт пенен қуралланған; ~ая рота миномёт пенен қуралланған рота.

МИНОМЕТЧИК м. миномётчик, миномёт атыушы.

МИНОНОСЕЦ м. миноносец (эскерий кеме).

МИНОНОСНЫЙ прил. 1. миналы, мина менен хұжим жасаушы; 2. (состоящий из миноносцев) миноносцлардан қуралған.

МИНОР м. 1. минор (музыкалық лад); 2. перен. разг. (о грустном настроении) қайғы, қапалық, муң.

МИНОРНЫЙ прил. 1. муз. минорлы; ~ая гамма минорлы гамма; 2. перен. разг. (грустный) қайғылы, қапалы, муңлы.

МИНУВШИЙ прил. 1. өткен, өтип кеткен; ~ие годы өткен жыллар; ~ее лето было дождливым өткен жаз оғалда жауынлы болды; 2. в знач. суц. с. минувшее өткен уақытлар, өткен уақыялар, өткендегилер.

МИНУС м. 1. мат. минус, алыу белгисі; 2. нескл. алыу; семья ~ два ~ пять жетиден екيني алсақ бесі қалады; 3. перен. кемшлик, қәтелик; учитьвать все плюсы и ~ы барлық жетискендиклерди хәм кемшликлерди есапқа алыу.

МИНУТА ж. 1. (единица времени) минут; десять минут пёрвого он екиден он минут өтти; 2. перен. (мгновение) азғана уақыт, сәл уақыт, дәрриу, азғантай; зайти куда-л. на ~у бир жерге азғана уақыт кирип

шығыу; сию ~у дәрриу; 3. мат., геогр. минут (градусның $\frac{1}{60}$ не тең болған мүйешлердиң хәм дугалардың өлшеуі); 4. в знач нареч. минутами (временами) уақты-уақты; ◇ одну ~у! сәл күтиңиз; бир минут сабыр етқиңиз!; в добрую ~у кеуилли уақтында, пайтында; с ~ы на минуту тез арада, хәзир; в пёрвую ~у бастан ақ; жить ~ой тек хәзирги күнин ойлау; без пяти минут инженер болайын деп турған инженер.

МИНУТНЫЙ прил. 1. минутлық; ~ая стрёлка минутлық тил (саатта); 2. бир минутлық, бир минутта болатуғын; ~ый перерыв бир минутлық дем алыс; ◇ ~ое дело азғана уақытлық ис, жеңил ис.

=МИНУТНЫЙ биринши бөлеги санлық болып келип қаниша минут екенин көрсететуғын қоспа сөзлердиң екинши бөлеги, мыс.: пятиминутный бес минутлық.

МИНУТЬ сов. 1. (миновать) өтиу, өтип кетиу; срок ~л мәулет өтип кетти; 2. кому-чему толыу, шығыу; ему минуло двадцать лет оның жасы жигирмаға толды.

МИОКАРД м. анат. миокард (жүректің булық етi).

МИОКАРДИТ м. мед. миокардит (жүректің булық етиниң ауырыуы).

МИР I м. 1. (вселенная) дүнья, әлем; происхождение мира дүньяның пайда болуы, әлемнің келип шығуы; 2. (земной шар) жер шары, жер жүзі, дүнья жүзи, жоқан; 3. дүнья, жәмийет; капиталистический ~ капиталистик дүнья; социалистический ~ социалистик дүнья; 4. (среда) дүнья, айнала; окружающий ~ қоршап турған дүнья; 5. дүнья; животный ~ хайуанатлар дүньясы; 6. (сельская община) ауыл жәмийетлиги; ◇ на ~у и смерть красна посл. көп пенен көрген ұллы той; не от мира сего қыялпаз, аспаннан түскендей; пойти по ~у дийуанашылық өтиу; пустить по ~у дийуанашылыққа алып келлү.

МИР II м. 1. (согласие) татыулық; жить в мире татуы жасау; 2. (отсутствие войны) тынышлық, паракатшылық; борьба народов за ~ халықлардың тынышлық ушын гүреси; 3. (мирный договор) келисім, питим; заключить ~ питим жасасуу; ◇ ~ дому сему усы үйге тынышлығын берсин.

МИРАБ м. мурат.

МИРАБЕЛЁВЫЙ прил. мирабель...; мирабельден исленген, сары қарелиден исленген.

МИРАБЕЛЬ ж. мирабель, сары қарели (ағаш хәм мийіе).

МИРАЖ м. 1. сағым; ~ в пустыне шөлдеги сағым; 2. перен. қыял.

МИРЗА м. мырза (1. Шығыста патшаның ағайинлериниң атағы хәм усы атағы бар адам; 2. Шығыстағы гейпара елдерде үлкен чиновниктиң ямаса илимпаздың атағы; 3. гейпара Шығыс халықларында хатшы).

МИРИАДЫ мн. есапсыз, есап-сансыз; ~ звёзд есапсыз жулдызлар.

МИРИТЬ несов. кого-что, с кем-чем жарастыруу, татыуластыруу, келистириу, көнликтириу.

МИРИТЬСЯ несов. 1. с кем-чем и без доп. жарасуу, татыуласуу, келисиу; 2. с кем

көннү, шыдау, көнлиги; **нельзя** ~ с **недостатками** кемпиликтерге шыдап турууға болмайды.

МИРНО нареч. 1. (миролюбиво) жууас, тыныш, татыу; ~ **беседовать** татыу гүрриңлеснү; 2. (спокойно) тыныш; ~ **спать** тыныш уықлау.

МИРНЫЙ прил. 1. тыныш, татыу, жәнжелсиз; ~ый **характер** тыныш минез; ~ая **беседа** жәнжелсиз гүрриң; 2. (миролюбивый) парахат, парахатшыл; ~ая **политика** парахат сиясат; 3. тынышлық, парахатшылық, келисим, нитиң; ~ое **время** парахатшылық уақыт; ~ые **переговоры** келисим тууралы сөйлесулер; ~ое **строительство** парахатшылық қурылыс; ~ое **население** урысқа қатнаспайтуғын халық; 4. (спокойный) тыныш, алаңсыз; ~ый **сон** алаңсыз уық.

МИРОВОЗРЕНИЕ с. дүньяға көз қарас; **марксистско-ленинское** ~ дүньяға марксистлик-ленинлик көз қарас.

МИРОВ|ОЙ I прил. 1. дүнья, әлем; ~бе **пространство** әлем кеңислиги; 2. (всемирный) дүнья жүзилик, жер жүзилик, пүткіл дүньялық; ~ая **война** дүнья жүзилик урыс; ~ая **слава** дүньяға таралған даңқ.

МИРОВ|ОЙ II прил. 1. (примирительный) жарастырушы, келистируші; 2. в знач. суц. ж. **мировая** тартыс-таласты келисип шешушілик, келисимге келиушілик; **пойти на ~ую** келисимге келиу.

МИРОЁД м. уст. жатып ишер, қарам тамақ

МИРОЗДАНИЕ с. дүнья, әлем.

МИРОК м. 1. (круг людей) топар; 2. перен. қысқа қыял, қыялай құбылыс.

МИРОЛЮБЕЦ м. парахатшыл, тынышлықты сүйиуші.

МИРОЛЮБИВОСТЬ ж. парахатшылықты сүйиушілік, тынышлықты сүйиушілік.

МИРОЛЮБИВ|ЫЙ прил. 1. тыныш; ~ый **характер** тыныш минез; 2. парахатшылықты сүйиуші, тынышлықты сүйиуші; ~ая **политика** тынышлық сиясаты, парахатшылық сиясаты.

МИРОЛЮБИЕ с. парахатшылықты сүйиушілік, тынышлықты сүйиушілік.

МИРОЩУЩЕНИЕ с. дүньяны сезиу, дүньяны байқау, дүньяны билиу.

МИРОПОНИМАНИЕ с. дүньяны таныу (дүньяға көз қараслар жыйынтығы).

МИРОСОЗЕРЦАНИЕ с. дүньяға көз қарас.

МИРОСОЗЕРЦАТЕЛЬНЫЙ прил. дүньяға көз қарас..., дүньяға көз қарас негизінде.

МИРОТВОРЕЦ м. жарастырушы.

МИРРА ж. бот. мирра (1. ийисли смола; 2. ийисли смолалы ағаш).

МИРСКОЙ прил. 1. уст. (людовой) халық..., халықтың..., жұрт..., жұрттың...; 2. уст. (общинный) ауыл жәмийетлигинин...

МИРТ м. мирт (мудалы жасыл өсімлик).

МИРТОВЫЙ прил. мирт..., мирт өсімлигиниң.

МИСКА ж. табақ; глиняная ~ тас табақ.

МИСС ж. мисс (англичан тилинде сөйлейтін елдерде ерге шықпаған нашардың аты хәм оған қаратып айтылатуғын сөз).

МИССИОНЁР м. миссионер (христиан динин таратыушы хәм соған тартыушы руханый).

МИССИОНЁРКА женск. от миссионер.

МИССИОНЁРСКИЙ прил. миссионерлик.

МИССИОНЕРСТВО с. миссионерлик.

МИССИС ж. миссис (англичан тилинде сөйлейтін елдерде—госпожа ямаса ерлі-зайыпты қатынға қаратып айтылатуғын сөз).

МИССИ|Я ж. 1. (поручение, задание) тапсырма, ұазыйпа, хызмет; **выполнить своё** ~ю өз ұазыйпасын атқару; 2. дип. миссия (турақлы ўәкиллик); 3. миссия, ўәкиллер; **торговая** ~я сауда миссиясы; 4. (миссионерская организация) миссия (миссионерлер шөлкеми); ~я **поэта** шайырдың ұазыйпасы.

МИСТЕР м. мистер (англичан тилинде сөйлейтін елдерде—господин ямаса ерлерге қаратып айтылатуғын сөз).

МИСТИК м. мистик (диний мистиканың тәрелдары).

МИСТИКА ж. 1. мистика (адамның «ол дүнья» менен тиккелей қатнасуына исекимшилик); 2. перен. (нечто загадочное) мистика, түсиниксиз нәрсе, сырлы нәрсе.

МИСТИФИКАТОР м. мистификатор, мистификация менен шуғыланыушы, алдаушы, хийлекер.

МИСТИФИКАТОРСКИЙ прил. мистификаторлық, алдаушылық, хийлекерлик.

МИСТИФИКАЦИ|Я ж. мистификация, алдау, хийлекерлик; **жертва** ~и хийлекерликтің қурбаны.

МИСТИФИЦИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что мистификация қылу, алдау, хийлекерлик етиу.

МИСТИЦИЗМ м. мистицизм (табияттан тыс күшке исекиш диний ағым).

МИСТИЧЕСКИЙ прил. 1. мистикалық, мистинцизмлик; 2. перен. (загадочный, непонятный) сырлы, түсиниксиз.

МИТИНГ м. митинг.

МИТИНГОВАТЬ несов. разг. митинг жасау, митинг өткеру.

МИТИНГОВЫЙ прил. митинг..., митинглик.

МИТКАЛЕВЫЙ прил. миткаль...; миткальдан исленген.

МИТКАЛЬ м. миткаль (гезлеме).

МИТРОПОЛИТ м. митрополит (православ хәм католик ширкейінде жоқары диний атақ хәм сол атағы бар адам).

МИТРОПОЛИЯ ж. митрополия (ширкей-административлик округ хәм сол округтың бас қаласы).

МИФ м. 1. (сказание) миф (қудайлар, батырлар хәм дүньяның келип шығуы тууралы ертеклер); 2. перен. (вымысел) қыялай, өтирик, жалған.

МИФИЧЕСК|ИЙ прил. 1. мифлик, мифке негизленген; ~ие **представления** мифлик түсиниклер; 2. перен. миф..., ертектегидей, таң қаларлық; ~ая **личность** таң қаларлық адам; 3. перен. (вымышленный) қыялай, өтирик, жалған

МИФОЛОГИЧЕСКИЙ прил. мифологиялық; ~ сюжет мифологиялық сюжет.

МИФОЛОГИЯ ж. мифология (1. мифлер жыйнағы; 2. мифлерди изертлейтуғын илим).

МИЧМАН м. мор. мичман (1. СССРда әскерий-теңіз флотында старшиналардың жоқары атағы, сол атақтағы адам; 2. патша Россиясының әскерий теңіз-флотында биринши офицерлик атақ).

МИЧМАНСКИЙ прил. мор. мичман..., мичманлық.

МИЧУРИНЕЦ м. мичуринши, Мичуриншиң шәкирти.

МИЧУРИНСКИЙ прил. Мичурин..., мичуринлик; ~ое учение Мичурин тәлиматы.

МИШЕНЬ ж. 1. (цель) нышана; стрельба по ~ям нышаналарға атыу; 2. перен. масқара етилген, күлкіге қайым, күлкі болған, мазаққа қайым, күлкіге қалған; служить ~ью для насмешек күлкіге қайым болыу.

МИШУРА ж. 1. (нити) зер жип, зерли сабақ; 2. перен. (показной блеск) жүзлеме, көзебаға исленген, көрсетіруге исленген.

МИШУРИНЫЙ прил. 1. зерли сабақ, зерли сабақташ исленген; ~ое зóлото зерлеу алтыны; 2. перен. (показной) көзеба ушын, көрсетіу ушын.

МЛАДЕНЕЦ м. 1. бөбек, нәресте; грудной ~ емизіулі бала; 2. перен. (неопытный, наивный человек) аңқау, сада, гөдек.

МЛАДЕНЧЕСКИЙ прил. 1. балалық, нәрестелик; ~ возраст балалық уақыт, балалық шақ; 2. перен. баладай, аңқаулық, садалық, гөдеклик; ~ ум ақылы баладай.

МЛАДЕНЧЕСТВО с. балалық, гөдеклик; охр́ана материнства и ~а ананы хэм баланы қорғау.

МЛАДОЙ прил. поэт. уст. см. молодой;

◇ и стар и ~ гарры хэм жас, үлкен демей, киши демей.

МЛАДШИЙ прил. 1. (по возрасту) кишкене, жас, генже; ~ая сестра киши қарындас; ~ий брат ини; он ~ий в семье ол семьядағы кишкене; 2. в знач. суц. м. младший и ж. младшая киши, кишкентай; 3. (по званию) киши; ~ий научный сотрудник киши илимий хызметкер; ~ий лейтенант киши лейтенант; 4. (в учебном заведении) басланғыш, баслауыш; ~ие классы баслауыш класслар.

МЛЕКОПИТАЮЩИЕ мн. (ед. млекопитающее с.) зоол. сүт емизіушілер, сүт еміушілер; хищные ~ жыртқыш сүт емізіушілер.

МЛЕТЬ несс. лал болыу, дарманы қурыу, болдырыу; ~ от восторга қуғанғаннан лал болыу.

МЛЕЧНЫЙ прил. бот. сүт сыяқлы, сүт тәрнзлі; ~ сок сүт сыяқлы шире; ◇ Млечный Путь астр. Кус Жолы.

мне мест. дат. и предл. п. от я.

МНЕНИЕ с. 1. пикир, ой; общественное ~е жәмийетлик пикир; по моему ~ю менің пикиримше, менің ойымша; 2. (суждение, оценка) баға, пікир; быть ~ю себе выского ~я өзіне артықмаш баға беруу, өзін артықмаш биліу.

мнётся наст. вр. от мяться 1.

МНИМОСТЬ ж. 1. (воображаемость) қыяллық; 2. (ложность) өтириклик, жалғанлық, жөгилик; ~ болезни кеселдин өтириклигін.

МНИМЫЙ прил. 1. (воображаемый, кажущийся) қыяллық; 2. (притворный, ложный) өтирик, жалған, жөги; ~ое раскание жөги өкиниш.

МНИТЕЛЬНОСТЬ ж. гүманшылық, исенбеушілік, инанбаушылық, сезикленіушілік; страдать ~ю гүманшыл әдеті болыу.

МНИТЕЛЬНЫЙ прил. гүманшыл, исенбеітуғын, инанбаітуғын, сезикшил; ~ человек сезикшил адам.

МНИТЬ несов. ойлау, есаплау, болжау, бақалау; много ~ о себе өзін жоқары бақалау.

МНОГИЙ прил. 1. көп, узақ; прошлй ~ие го́ды көп жыллар өтті; 2. в знач. суц. мн. многое көллер, көп адамлар, көпшілік адамлар; ~ие так дүмают көп адамлар усылай ойлайды; я здесь ~их знаю мен бул жерде көплерін таныман; 3. в знач. суц. с. многое көп, көп нәрсе; ~ое надо переделять көп нәрселерди қайта ислеп шығу керек.

МНОГО нареч. 1. көп, бир талай; он ~ знает ол көп биледи; 2. көп, бир қанша; ~ раз көп рет; ~ лет прошло бир қанша жыллар өтті; 3. артықмаш, артық, көп; это́ мне сльшком ~ бул маған жүде артықмаш; 4. (значительно, гораздо) бир қанша, бир талай, бир неше рет, анағурлым, әдеуір; ~ меньше бир қанша киширек; ~ лучше әдеуір жақсы; ◇ ни ~ ни мало тап дегендей, жетерликлі.

МНОГО қоспа сөзлердиң «көп» деген манисин беретугын биринши бөлеги, мыс.: многоатомный көп атомлы.

МНОГОАКТНЫЙ прил. көп актлы.

МНОГОБОЖИЕ с. рел. көп қудайлық, көп қудайға исеніушілік.

МНОГОБОРЕЦ м. многоборец (многоборье бойынша қанге).

МНОГОБОРЬЕ с. спорт. многоборье (жеңил атлетиканың бир қанша тури).

МНОГОБРАЧИЕ с. көп некелілік, көп хаяллық.

МНОГОБРАЧНЫЙ прил. көп некелі, көп хаяллық.

МНОГОВЕКОВОЙ, МНОГОВЕКОВЫЙ прил. көп әсирлі, көп әсирден бергі, әсирлер дауамындағы.

МНОГОВЛАСТИЕ с. көп хукиметлилік, көп властьдылық.

МНОГОВДНЫЙ прил. көп суўлы, мол суўлы; ~ая река көп суўлы дәрья.

МНОГОВОДЬЕ с. көп суўлылық, мол суўлылық.

МНОГОВОРОЯЩИЙ прил. 1. (свидетельствующий о чём-л.) анық тұсиник беретуғын, көп затты аңдататуғын; 2. (многозначительный) астарлы, сырлы.

МНОГОГОЛОВЫЙ прил. көп баслы; ~ая гидра көп баслы гидра, көп баслы айдарха.

МНОГОГОЛОВСЫЙ прил. 1. муз. көп дауыслы, хәр турлі хағазлы; 2. улы шау-

қымлы, улы шаұқым; ~ гул улы шаұқым-лы гүрлді.

МНОГОГРАННИК *м. мат.* көп қырлы, көп жақлы.

МНОГОГРАННОСТЬ *жс.* көп қырлылық.

МНОГОГРАННЫЙ *прил.* 1. көп қырлы; ~ый *камень* көп қырлы тас; 2. *перен.* хәр тәрәплемелн, хәр қыйлы; ~ая *деятельность* хәр тәрәплемелн хызмет.

МНОГОДЕТНОСТЬ *жс.* көп балалылық.

МНОГОДЕТНЫЙ *прил.* көп балалы.

МНОГОЖЕНЕЦ *м.* көп хаяллы, көп некелн, көп қатынлы.

МНОГОЖЕНСТВО *с.* көп хаяллылық, көп некелнлік, көп қатынлылық.

МНОГОЗЕМЕЛЬНЫЙ *прил.* көп жерли, жери көп, мол жерли; ~ые *районы* көп жерли районлар.

МНОГОЗНАЧИТЕЛЬНО *нареч.* көп әхмийет берип, көп мәни берип; ~ *посмотреть* көп мәни берип қарау.

МНОГОЗНАЧИТЕЛЬНОСТЬ *жс.* үлкен әхмийетдилік, үлкен мәнилділік.

МНОГОЗНАЧИТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. (*имеющий большое значение*) үлкен әхмийетли, үлкен мәнилі; 2. (*выразительный*) көп мәніси бар; ~ая улыбка көп мәніси бар күлкі.

МНОГОЗНАЧНОСТЬ *жс.* 1. *мат.* көп белгилілік; ~ *чисел* санлардың көп белгилілігі; 2. *лингв.* көп мәнилділік; ~ *слов* сөзлердің көп мәнилділігі.

МНОГОЗНАЧНЫЙ *прил.* 1. *мат.* көп белгилі; ~ые *числа* көп белгилі санлар; 2. *лингв.* (*имеющий много значений*) көп мәнилі; ~ое *слово* көп мәнилі сөз.

МНОГОКВАРТИРНЫЙ *прил.* көп квартиралы; ~ дом көп квартиралы жай.

МНОГОКЛЕТочный *прил.* көп клеткалы; ~ организм көп клеткалы организм.

МНОГОКОВШОВЫЙ *прил.* көп гүрекли; ~ экскаватор көп гүрекли экскаватор.

МНОГОКРАСОЧНЫЙ *прил.* *полигр.* көп реңдлі, хәр қыйлы түсли; ~ *рисунок* хәр қыйлы түсли сүүрет.

МНОГОКРАТНО *нареч.* бир неше рет, қайта-қайта, неше рет; ~ *напоминать* қайта-қайта еске салыу.

МНОГОКРАТНЫЙ *прил.* 1. (*повторный*) көп рет, көп сапар, көп есе, қайта-қайта, бир неше рет; ~ые *приглашения* көп рет шақырыу; 2. бир неше рет көбейтетугы, бир неше рет күшейтетугы, бир неше рет жақынлататугы; ~ый *бинокль* бир неше рет жақынлататугы дүрмийн; ♦ ~ый *глагол грам.* қайталама феил.

МНОГОЛАМПОВЫЙ *прил.* *радио* көп лампалы; ~ *приёмник* көп лампалы приёмник.

МНОГОЛЕТНИЙ *прил.* 1. көп жыллық, көп жылдан берги; ~ий *труд* көп жыллық мийнет; 2. (*проживший много лет*) көп жыл жасаған; 3. *бот.* көп жыллық, көп жыл жасайтуғын; ~е *растение* көп жыллық өсімлік.

МНОГОЛЕТНИК *м. бот.* көп жыллық (*өсімлік*).

МНОГОЛЮДНО 1. *нареч.* адам көп, халқы көп, лыққа толған; 2. *безл. в знач. сказ.* адамға лыққа толған, урып тыққандай; *в зале было ~ залдың* иши адамға лыққа толған.

МНОГОЛЮДНОСТЬ *жс.* адамның көплігі, халықтың көплігі; ~ *собрания* жыйналысқа қатнасканлардың көплігі.

МНОГОЛЮДНЫЙ *прил.* көп адамлы, көп халықлы, халқы көп; ~ый *город* халқы көп қала; ~ое *собрание* көп адам қатнаскан жыйналыс.

МНОГОМЕСТНЫЙ *прил.* көп орынлы, көп адам сыятуғын; ~ *самолёт* көп орышы самолёт.

МНОГОМИЛЛИОННЫЙ *прил.* көп миллионлы.

МНОГОМОТОРНЫЙ *прил.* көп моторлы.

МНОГОМУЖЕСТВО *с.* көп ерлілік, көп күйеулілік.

МНОГОНАЦИОНАЛЬНОСТЬ *жс.* көп миллетлілік.

МНОГОНАЦИОНАЛЬНЫЙ *прил.* көп миллетлі; СССР — ~ое *государство* СССР — көп миллетлі мәмлекет.

МНОГОНАЧАЛИЕ *с.* көп баслықлылық, көп басшытылық.

МНОГОНОЖКА *жс.* 1. *бот.* қырк аяқ (*өсімлік*); 2. *мн.* *многоножки* *зоол.* қырк аяқ.

МНОГООБЕЩАЮЩИЙ *прил.* 1. (*с ценными задатками*) көп үмит туұдыратугы, көп үмит күтерлік; ~ *талант* көп үмит күтерлік талант; 2. көп нарсе күтйуге болатугы; ~ *взгляд* көп нарсе күтйуге болатугы көз қарас.

МНОГООБРАЗИЕ *с.* 1. хәр қыйлылық, хәр түрлілік, түрлі-түрлілік; ~ *явлений* кубылыстың хәр қыйлылығы; 2. (*разнообразие, обилие*) қыйлы-қыйлылық, түрлі-түрлілік.

МНОГООБРАЗНЫЙ *прил.* көп түрлі, хәр қыйлы, түрлі-түрлі.

МНОГООПЫТНЫЙ *прил.* көп тәжірий-белн.

МНОГООТРАСЛЕВОЙ *прил.* көп тараулы, көп шақаплы; ~е *сельское хозяйство* көп тараулы ауыл хожалығы.

МНОГОПЛАНОВЫЙ *прил.* көп планлы, бир неше планлы.

МНОГОПЪЛЬЕ *с. с.-х.* жер алмаслап егйушілік.

МНОГОПЪЛЬНЫЙ *прил. с.-х.* жер алмаслап егйушілік.

МНОГОРЕЧИВОСТЬ *жс.* көп сөзлілік, мылжыңлық.

МНОГОРЕЧИВЫЙ *прил.* көп сөзлі, мылжың, көбік.

МНОГОСЕМЕЙНОСТЬ *жс.* көп бала-шағалылық.

МНОГОСЕМЕЙНЫЙ *прил.* көп бала-шағалы.

МНОГОСИЛЬНЫЙ *прил.* көп аттық күші бар; ~ *мотор* көп аттық күші бар мотор.

МНОГОСЛОВИЕ *с.* көп сөзлілік, есзбелік, мылжыңлық.

МНОГОСЛÓВНЫЙ прил. көп сөзлi, езбе, мылжың.

МНОГОСЛÓЖНЫЙ I прил. (из многих слов) көп бууынлы, көп бууыннан туратуғын.

МНОГОСЛÓЖНЫЙ II прил. уст. (очень сложный) күтә қыйын, жүдә шатысқан, хәр қыйлы.

МНОГОСТАНÓЧНИК м. көп станокши, көп станокта ислеуши.

МНОГОСТАНÓЧНИЦА женск. от многостанóчник.

МНОГОСТАНÓЧНЫЙ прил. көп станоклы, көп станокта ислеутуғын.

МНОГОСТЕПÉННЫЙ II прил. көп басқышлы, көп дәрәжелi; ~е вьбóры көп басқышлы сайлаулар.

МНОГОСТОРÓННИЙ прил. 1. мат. көп тәрәплi; ~я призма көп тәрәплi призма; 2. хәр тәрәплеме; хәр тәрәплемельiк; ~ий дбóвóр хәр тәрәплемельiк келiсiм; 3. (разносторонний) хәр тәрәплеме; ~ий писатель хәр тәрәплеме жазушы.

МНОГОСТРАДАЛЬНЫЙ прил. көп азап шеккен, көп жапа шеккен.

МНОГОТИРАЖКА ж. көп тиражлы газета.

МНОГОТИРАЖНЫЙ прил. көп тиражлы.

МНОГОТÓМНЫЙ прил. көп томлы.

МНОГОТÓННЫЙ прил. көп тонналы; ~ груз көп тонналы жүк.

МНОГОТÓЧИЕ с. көп точка, көп ноқат.

МНОГОТЫСЯЧНЫЙ прил. көп санлы, көп мыңлаған; ~ митинг көп мыңлаған адам қатнасқан митинг.

МНОГОУВАЖАЕМЫЙ прил. 1. хұрметлi, әдiули, қәдiрлi; 2. в знач. суц. м. многоуважаемый и ж. многоуважаемая қәдiрдан.

МНОГОУГÓЛЬНИК м. мат. көп мүйешлик.

МНОГОУГÓЛЬНЫЙ прил. мат. көп мүйешли.

МНОГОФАЗНЫЙ прил. тех. көп фазалы; ~ ток көп фазалы ток.

МНОГОЦВÉТНЫЙ прил. 1. (разноцветный, пёстрый) көп түсли, шубар, ала, түрлi реңлi; ~ая ткань түрлi реңлi гезлеме; 2. см. многокрасочный; 3. бот. (со множеством цветков) көп гүлли.

МНОГОЧИСЛЕННОСТЬ ж. көп, көп санлылық; сансыз көплик; ~ населения халықтың сансыз көплығы; ~ бытов тажирийбелердиң көп өткерилгенлиги.

МНОГОЧИСЛЕННЫЙ II прил. көп, көп санлы, сансыз көп; ~й отряд көп санлы отряд; ~е пьсьма көп хатлар.

МНОГОЧЛÉН м. мат. көп азғалылар.

МНОГОЧЛÉННЫЙ II прил. мат. көп азғалы; ~ая формула көп азғалы формула.

МНОГОЭТАЖНЫЙ прил. көп этажлы, көп қабатлы; ~ дом көп этажлы жай.

МНОГОАЗЫЧНЫЙ II прил. көп тиллi; СССР — ~ая страна СССР — көп тиллi ел; ~ый словарь көп тиллi сөзлик.

МНОГОЯРУСНЫЙ прил. көп яруслы.

МНОЖЕСТВЕННОСТЬ ж. көплик; ~ форм материи материяның формаларының көплығы.

МНОЖЕСТВЕННЫЙ II прил. көплик; ~ое число грам. көплик сан.

МНОЖЕСТВ || о с. көплик, көп, көпшилик, толып атқан, жүдә көп; ~о фактов көп фактар; ~о друзей көп дослар; во ~е көплеген, толып атқан.

МНОЖИМОЕ с. мат. көбейтилиуши.

МНОЖИТЕЛЬ м. мат. көбейтiуши.

МНОЖИТЬ несов. 1. что на что көбейтiу, арттыруу; ~ пять на два бести екиге көбейтiу; 2. кого-что (увеличивать в числе) көбейтiу, арттыруу; ~ успехи табысларды арттыруу.

МНОЖИТЬСЯ несов. 1. мат. көбейтилиу; 2. (увеличиваться в числе) арттырылуу, көбейiу, есиу.

мной, мною мест. личн. твор. п. от я. мну, мнѣшь и т. д. наст. вр. от мять. мнусь, мнѣшься и т. д. наст. вр. от мяться.

МОБИЛИЗАЦИÓННЫЙ II прил. мобилизация..., мобилизациялық; ~ая готовность мобилизациялық таярлық.

МОБИЛИЗАЦИЯ ж. 1. мобилизация, мобилизациялау; ~ армии армияны мобилизациялау; 2. перен. мобилизациялау, топлау, жыйнау; ~ всех сил странь елдиң барлық күшин мобилизациялау.

МОБИЛИЗОВА́ННОСТЬ ж. толық таярлық, толық таяр болушылық.

МОБИЛИЗОВА́ННЫЙ I прич. от мобилизовать; 2. в знач. суц. м. мобилизованный әскерге шақырылған, әскерге алынған, мобилизацияланған.

МОБИЛИЗОВАТЬ сов. и несов. кого-что 1. мобилизация етиу, мобилизациялау; ~ армию армияны мобилизация етиу; 2. перен. мобилизациялау, мобилизация етиу, топлау, жыйнау; ~ резервы производства өндиристин резервлерин мобилизация етиу.

МОБИЛИЗОВАТЬСЯ сов. и несов. мобилизация етилуу, мобилизациялануу.

МОБИЛЬНОСТЬ ж. жылдамлық, тезлик, хәрекетлилик.

МОБИЛЬНЫЙ прил. жылдам, тез, хәрекетли.

МОГИ́Л||А ж. қәбир, гөр; братская ~ а жалпы қәбир; рыть ~у 1) гөр қазыу, қәбир қазыу; 2) перен. бирейге гөр қазыу, бирейге жаманлық ойлау; ◇ свестй в ~у өллиу дәрәжесине жеткерiу; сойти в ~у өллиу, гөрге кириу; быть на краю ~ы бир аяғы гөрге болуу, бир аяғы жерде болуу; унести с собой в ~у хеш нәрсе айтпай өлип кетиу, гөрине алып кетиу.

МОГИ́ЛЬНИК м. археол. ески мазар, ески өллие.

МОГИ́ЛЬНЫЙ II прил. 1. қәбир..., гөр..., қәбирли; ~ый холм қәбирли төбе; 2. перен. жым-жырт, тым-тырыс; ~ая тишина тым-тырыслық, жым-жыртлық.

МОГИ́ЛЬЩИК м. гөр қазыушы.

мог, мбжешь и т. д. наст. вр. от мочь I. **МОГУ́ЧИЙ** прил. 1. (очень сильный) мықлы, кууатлы, күшли; 2. (очень большой, мощный) кудиретли; ~ талант кудиретли талант.

МОГУ́ЩЕСТВЕННОСТЬ ж. кудиретлилик, кууаттылық, күшлилик.

МОГУЩЕСТВЕННЫЙ прил. кудиретли, кууатлы, күшли.

МОГУЩЕСТВО с. кудирет, кууат, күш; ~ страны елдің кудирети.

МОДА ж. 1. сән, мода; быть в ~е модаға сөйкес болыу; **войти** в ~у модаға айланыу; **выйти** из ~ы модадан шығып қалуу; **быть одётым** по последней ~е ең соңғы мода бойынша кийінуі; 2. мн. моды (образцы одежды) модалар; ~ы сезона сезонның модалары.

МОДАЛЬНОСТЬ ж. лингв. модальлық (сөздің шындыққа қатнасын билдиретұғын грамматикалық категория).

МОДАЛЬНЫЙ прил. лингв. модаль; ~е глаголы модаль фэйллар.

МОДЕЛИЗМ м. моделизм (модель жасау).

МОДЕЛИРОВАНИЕ с. моделін таярлау, үлгисін таярлау; ~ одежды кийімнің үлгисін таярлау.

МОДЕЛИРОВАТЬ сов. и несов. что моделлеу, моделін жасау, үлгисін жасау; ~ одёжду кейлектің моделін жасау, кейлектің үлгисін жасау.

МОДЕЛЬ ж. 1. (образец) модель, үлгі; выставка ~ей жәнского платъя хаяллар кейлеклеринің үлгілеринің көргізбеси; 2. (макет) модель, үлгі; ~ь машини машинаның модели; 3. (тип, марка, образец) модель, түр, марка; новая ~ь автомобиля автомобильдің жаңа модели; 4. тех. (в литейном деле) қөліп, үлгі; < для ~и көзабаға.

МОДЕЛЬЕР м. модельер, модель жасаушы, үлгі жасаушы (қәниге).

МОДЕЛЬНЫЙ прил. модель..., моделли; ~ая обувь моделли аяқ кийім.

МОДЕЛЬЩИК м. модельши, модель жасаушы; модель ислеуші (рабочий).

МОДЕЛЬЩИЦА женск. от модельщик.

МОДЕРАТО муз. 1. нареч. (умеренно, не спеша) асықпай, бир жөн; 2. с. нескл. модерато (музыкалық шығарма ямаса оның беліми).

МОДЕРАТОР м. модератор (1. муз. музыкалық аспаптың сессін ретлеп туратуғын тетик; 2. тех. машинаның жүрिसін ретлеп туратуғын құрал).

МОДЕРН е знач. прил. неизм. модерн; стиль ~ модерн стили; мебель в стиле ~ модерн стиліндегі мебель.

МОДЕРНИЗАТОР м. модернизатор (буринғыға хәзиргинің формасын беріуші).

МОДЕРНИЗАЦИЯ ж. 1. модернизациялау, қайта өзгертіу, хәзиргиге сөйкеслендириу; ~ цехов цехлерді модернизациялау; 2. модернизациялау; ~ исторических событий тарихий ұақыяларды модернизациялау.

МОДЕРНИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. модернизациялау, қайта өзгертип ислеу, хәзиргиге сөйкеслендириу; ~ самолёт самолётты модернизациялау; 2. модернизациялау (хәзиргинің формасын беріу); ~ старую легенду ески аңызды модернизациялау.

МОДЕРНИЗИРОВАТЬСЯ сов. и несов. модернизацияланыу, қайта өзгертилиу, хәзиргиге сөйкесленіу.

МОДЕРНИЗМ м. модернизм (империализм дәуіріндегі искусствоғағь хәм әдебияттағы реализмге қарсы ағымның аты).

МОДЕРНИСТ м. модернист (модернизмнің тәрәпдары).

МОДЕРНИСТСКИЙ прил. модернистлик.

МОДИФИКАЦИОННЫЙ прил. модификациялық.

МОДИФИКАЦИЯ ж. 1. (видоизменение) модификация (заттың ямаса құбылыстың шамалы түрін өзгертіуі); 2. модификация (шамалы өзгерген усындай зат ямаса құбылыс); град и снег — ~ льда буршақ хәм қар — муздың модификациясы.

МОДИФИЦИРОВАТЬ сов. и несов. что модификациялау, түрін өзгертіу, формасын өзгертіу.

МОДИФИЦИРОВАТЬСЯ сов. и несов. модификацияланыу, түрін өзгертилиу, формасы өзгерилиу.

МОДНИК м. модашы.

МОДНИЦА женск. от модник.

МОДНИЧАТЬ несов. мода бойынша кийінуі.

МОДНЫЙ прил. модалы, модаға айланған; ~ое платье модаға айланған кейлек; ~ый журнал модалы журнал.

МОДУЛИРОВАТЬ несов. 1. муз. модуляция қылыу, модуляция ислеу; 2. что, физ. модуляциялау.

МОДУЛЬ м. 1. физ., тех. модуль (гейпара коэффициентлердің аты); ~ упрости серпеликтің модули; 2. мат. модуль (екінші система логарифм табыу үшін бир система логарифмді көбейтетуғын сан).

МОДУЛЯТОР м. тех. модулятор (тербеліудің модуляция процессін иске асыратуғын аспап).

МОДУЛЯТОРНЫЙ прил. физ. модуляторлық, модуляция ислеитұғын.

МОДУЛЯЦИОННЫЙ прил. муз. модуляциялық, модуляциялы.

МОДУЛЯЦИЯ ж. модуляция (1. бир тонның екіншіге өтиуі; 2. жоқары тезликлі тербеліудің характеринің өзгеріуі).

МОЁ мест. притяж. сл. мой.

МОЖЕТ, МОЖЕТ БЫТЬ вводн. сл. см. мочь I.

МОЖЖЕВЁЛОВЫЙ прил. арша...; арша ағашынан исленген; ~ куст арша ағашы.

МОЖЖЕВЁЛЬНИК м. арша.

МОЖНО безл. в знач. сказ. 1. с неопр. (возможно) мүмкін, болады; Это ~ сделать в два дня буны еки күнде ислеуге болады; 2. (разрешается, позволительно) рұхсат, болады, мүмкін; ~ мне закурить? маған шылым шегіуге бола ма?; ~ открыть окно? терезені ашыуга рұхсат етерсиз бе?; < как ~ (по возможности) мүмкін болғанынша; сделать как ~ лучше мүмкін болғанынша жақсырақ етиң.

МОЗАИКА ж. 1. мозаика (реңли таслардан, шийшеден құралған нағыс); 2. перен. (пестрая смесь) аралас зат, хәр түрлі зат, хәр түрлі қоспа.

МОЗАИЧНЫЙ прил. 1. мозаика..., мозаикалық; мозаикадан исленген; ~ рисунок мозаикалық сүүрет; ~ пол мозаикадан

исленген пол; 2. *перен.* (смешанный) аралас, араласкан.

МОЗГ *м.* 1. мий; *головной* ~ бас мийи; *спинной* ~ жулы; *костный* ~ сүйөк мийи, сүйөк майы; 2. *мн.* *мозги разг.* (умственные способности) ақыл, ой; 3. *мн.* *мозги (кушанье)* мийден исленген аўқат; $\diamond$ до мозга костей сүйегине сиңген; *испорченный* до мозга костей дым бузылған.

МОЗГОВИТЫЙ *прил.* *прост.* ақыллы, мийли.

МОЗГОВЫЙ *прил.* 1. *анат.* мий...; ~ая оболочка мий қабы; ~ые полушария мий жарым шарлары; 2. мийли, майлы; ~ая кость майлы сүйөк; 3. *перен.* (умственный) мий..., мий менен исленетугын, ақыл; ~ая деятельность мий менен исленетугын жумыс.

МОЗЖЕЧОК *м.* *анат.* кишкене мий.

МОЗЖИТЬ *в несов. безл. что и без доп., разг.* сырқырап аўырыу, сызлап аўырыу, сырқырау, сызлау; *ногу* ~ аяқ сырқырады.

МОЗОЛИСТЫЙ *прил.* қабарған; ~е рўки қабарған қоллар.

МОЗОЛИТЬ *несов. что* қабартыу, қажытыу; $\diamond$ ~ глаза кому-л. зериктириу, биймаза қылыу, бийзар етиу.

МОЗОЛЬ *ж.* қабарған жер; *натереть* ~ қабартыу, қабартып алыу; $\diamond$ *наступить* на ~ кому-л. шамына тийиу.

МОЗОЛЬНЫЙ *прил.* қабарған..., қабарғанньы; ~ая жидкость қабарғанньы дариси.

МОЙ (моё, моё, мой) 1. *мест. притяж.* мепия, меники; *моё* дочь мениң қызым; *моё* дети мениң балаларым; *моё* желание мениң тилегим; *моё* тетрадь мениң тетрадым; 2. *в знач. суц. с. моё* мениң жасым; *поживите* ка с моё мениң жасыма дейин келип көр; *он знает* лучше моего ол меннен жақсырақ биледи; 3. *в знач. суц. мн. мой* (домашние) бала-шаға; *мой* скоро приедут бала-шағам жақында келеди; $\diamond$ это не моё дело бул мениң жумысым емес; *по моему* мнению менише, мениң пикиримше.

МОЙКА *ж.* 1. (мытьё) жуўы, жуўып тазалау; 2. (приспособление для мытья) жуўыу машинасы.

МОЙНЫЙ *прил.* жуўатуғын, жуўыушы; ~ая машина жуўатуғын машина.

МОЙЩИК *м.* жуўыушы.

МОЙЩИЦА *женск. от мойщик.*

МОКНУТЬ *несов. 1.* (становиться мокрым) суў болып қалыу, жибиу, хөллениу, ығалланыу, ызғарланыу; 2. жибиу, суўланыу; лён ~ет зығыр суўда жибийди.

МОКРЕЦ *м.* ветр. туяқ темреу (жылқы жам қара малдың аяғында болатуғын кесел).

МОКРИЦА *ж.* 1. (насекомое) қырқ аяқ; 2. (растение) отақ шөп.

МОКРО 1. *нареч.* ығаллы, хөлли, ызғарлы; 2. *безл. в знач. сказ. разг.* ығал, хөл, ызғар.

МОКРОТ *ж.* қақырық; *отхаркивать* ~у қақырық таслау.

МОКРОТА *ж.* разг. хөллик, ызғарлылық, ығаллылық.

МОКРОТНЫЙ *прил.* қақырық, қақырықлы.

МОКРЫЙ *прил.* хөл, ызғар, ызғарлы, ығал, ығаллы; ~ый платок хөл орамал; ~ый песок ызғар қум; ~ое бельё ызғар жуўалған кир; $\diamond$ у неё глаза на ~ом месте оның көз жасы тыйылмайды.

МОКША *ж.* собир. мокша (мордва халқының еки топарының бири).

МОКШАНЕ *мн.* (ед. мокшанин *м.*, мокшанка *ж.*) *см.* мокша.

МОКШАНСКИЙ *прил.* мокша..., мокшаның...; ~ язык мокша тили.

МОЛ I *м.* (у входа в порт) мол (портқа кирер жердеги қашы).

МОЛ II *частица прост.* деп, емис, емиш, миш, мыш, мис, мыс; *он, ~, этого не знал* ол бунь билмеген миш.

МОЛВА *ж.* мыш-мыш гөп, узын кулақ хабар, алыстағы хабар, сыпсың сөзлер, сыпсың гөп, алып-қашпа гөп; *людская* ~ узын кулақ хабар.

МОЛВИТЬ *сов. что, уст.* айтыу, сөйлеу, үндеу; ~ слово сөз айтыу.

МОЛДАВАНЕ *мн.* (ед. молдаванин *м.*, молдаванка *ж.*) молдаванлар (Молдавия ССРның тийкаргы халқы).

МОЛДАВАНСКИЙ *прил.* молдаван...; ~ая песня молдаван қосығы.

МОЛДАВСКИЙ *прил.* Молдавия..., молдаван..., Молдавияның...; ~ язык молдаван тили.

МОЛЁБЕН *м.* церк. молебен (ширкеуде құдайға сыйыныу).

МОЛЁБСТВИЕ *с. см.* молебен.

МОЛЕКУЛА *ж.* молекула.

МОЛЕКУЛЯРНЫЙ *прил.* молекула..., молекуляр..., молекулярлық; ~ый вес молекулярлық салмақ; ~ая теория молекулярлық теория.

МОЛЁЛЬНЯ *ж.* бутхана.

МОЛЕНИЕ *с. уст. 1.* (молтва) сыйыныу, дуға оқыу, шоқыныу; 2. (страстная просьба, мольба) жалыныу, өтинип сорау.

МОЛЕСКИН *м.* молескин (гезлеме).

МОЛЕСКИНОВЫЙ *прил.* молескин...; молескиннен исленген; ~ пиджак молескин пинжак.

МОЛИБДЕН *м.* молибден (химиялық элемент).

МОЛИБДЕНОВЫЙ *прил.* молибден..., молибденли, молибденнен исленген; ~е руды молибденли рудалар.

МОЛИТВА *ж.* дуға, хаят.

МОЛИТВЕННИК *м.* дуғалар топламы, дуға китап.

МОЛИТВЕННЫЙ *прил.* дуға..., дуғалық, сыйынатуғын, шоқынатуғын.

МОЛИТЬ *несов. кого-что, о чём* жалыныу, жалбарыу, өтиниу; ~ о пощаде кешириу қаққында өтиниу, кешириу қаққында жалбарып сорау.

МОЛИТЬСЯ *несов. 1.* сыйыныу, сыйынып сораныу, дуға етиу; 2. *кому-чему, перен.* өтиниу, соранып бас ийиу, алдына дize бүгиу.

МОЛЛЮСКИ *мн.* (ед. моллюск *м.*) зоол. моллюсклар (жумсақ денели омыртқасыз хайуанлар).

МОЛНИЕНОСНО *нареч.* жылдырымдай, қуйындай, оғада тез, жүдө тез.

МОЛНИЕОСНУЙ прил. жылдырым-дай, куйындай, оғада тез, жүдө тез; ~ый удар жылдырымдай соққы; слух разошлєся с ~ой быстротой хабар оғада тез таралды.

МОЛНИЯ ж. 1. жылдырым, жасыл; шаровая ~я шарлы жылдырым; 2. (телеграмма) молния (айрықша қыстаулы телеграмма); 3. (застѣжка) жылжымалы илгиш, жабылатуғын илгиш; 4. (вид стеной газеты) молния (дийфалы газета); ◇ с быстротой ~и жылдырымның тезлигиндей.

МОЛОДЕЖНЫЙ прил. жаслар..., жаслардың...; ~ое зєно жаслар звєносы; ~ый театр жаслар театры.

МОЛОДЕЖЬ ж. собир. жаслар, жас өспиримдер.

МОЛОДЕНЬКИЙ прил. жас, оғада жас, дым жас.

МОЛОДЕТЬ несов. жасаруу.

МОЛОДЕЦ м. народно-поэт. жигит, батыр, мәрт, палуан; добрый ~ мәрт жигит, ер жигит.

МОЛОДЦЕЦ м. 1. турбатлы жигит, сымбатлы жигит; 2. в знач. сказ. разг. бәрекелла, азамат, жигит; он у нас ~ец бизиң ол азамат; 3. в знач. нареч. молодцом разг. сергек, жигерли; он подьехал ~цом ол жигерли жүрип келди; ◇ ~ец против овца, а против ~ца сам овца посл. балаға батыр, батырдан сасыр.

МОЛОДЕЦКИЙ прил. разг. жигитлик, мәртлик, азаматтық, ерлик.

МОЛОДЕЧЕСТВО с. батырлық, мәртлик, ерлик; показать своё ~ өзиниң батырлығын көрсетуу.

МОЛОДИТЬ несов. кого-что, разг. жасартуу.

МОЛОДИТЬСЯ несов. разг. жасаруу.

МОЛОДИЦА ж. народно-поэт. келиншек, жас келиншек.

МОЛОДКА ж. 1. см. молодїца; 2. (молодая курица) шөже тауық.

МОЛОДНЯК м. 1. собир. жас мал (животные); жас құс (птицы); шөже тауық (куры); 2. (молодой лес) жас ағаштар.

МОЛОДО нареч. жас; он ~ выглядит ол жас көринеди.

МОЛОДОЖЕНЫ мн. (ед. молодожен м.) жаңа үйленгендер, жас ерли-зайыпшылар, тазадан қосылғанлар.

МОЛОДОЙ прил. 1. жас, жас өспирим; ~бе поколение жас әулад; ~ые қадры жас кадрлар; 2. таза, жаңа; ~бий мєсяц жаңа ай; 3. (недавно приотколенный) таза, жаңа, таза исленген, жаңа исленген; ~бе вино таза исленген вино; 4. (присущий молодости) жаслық, жигитлик, жаслық шақ; ~бий задор жаслық инта; 5. в знач. суц. м. молодой таза үйленген жигит и ж. молодая таза келиншек; 6. в знач. суц. мн. молодые жаңа үйленгендер, жаңа қосылғанлар; ◇ ~бий человек (обращение к молодому мужчине) жигит; из ~ых, да ранний жас болсада түрлі бөлени биледи.

МОЛОДОСТЬ ж. жаслық, жаслық шақ, жас өспиримлик; в ранней ~и ең жас гезинде; ◇ вторая ~ь қайта жигер пайда болуу, қайта күш-күәт пайда болуу; по ~и лет

жаслық етип; не первой ~и тоқтаған, жасы қайтқан; жигит ағасы болған (о мужчине).

МОЛОДУХА ж. 1. см. молодїца; 2. келин (невестка); жеңге (сноха).

МОЛОДЦЕВАТОСТЬ ж. батырлық, мәртлик, ерлік.

МОЛОДЦЕВАТЫЙ прил. батыр сынлы, мәрт сынлы, ер; ~ вид батыр сынлы түр.

МОЛОДЧИК м. 1. (приспешник) жалпылдақ; фашистские ~и фашист жалпылдақтары; 2. (сомнительная личность) сум.

МОЛОДЧИНА м. и ж. в знач. сказ. разг. азамат; ну и ~ ты! әй, сен азамат екенсең!

МОЛОДЬ ж. собир. құрт шабақлар (рыба); жас хайуанлар (животные); жас өсімдіктер (растения).

МОЛОЖАВО нареч. жасырақ, жаслау; ~ выглядеть жасы жасырақ көриниу

МОЛОЖАВОСТЬ ж. жасырақ болып көриниушилик, жаслау көриниушилик.

МОЛОЖАВЫЙ прил. жас көринетуғын, жас шырайлы; ~ое лицо жас шырайлы түр-түс.

МОЛОЖЕ сравнит. ст. от прил. молодой и нареч. молодо жасырақ.

МОЛОЗИВО с. ууыз, ууыз сүт.

МОЛОКИ мн. (ед. молбка ж.) балықтың тұқым безі, балықтың аталық тұқымы.

МОЛОКО с. 1. сүт; цельное ~ қаймағы алынбаған сүт; снятое ~ қаймағы алынған сүт; кислое ~ қатық; стухенное ~ қоймытылған сүт; 2. (сок некоторых растений) шире, сүт; миндальное ~ миндаль ширеси; ◇ кровь с ~м бети қып-қызыл, бетиниң қаны тамыш түр; у него ~ на губах не обсохло оның ауызынан еле сарысы кетпеген.

МОЛОКО» қоспа сөзлердің «сүт» деген мәнини аңдататуғын биринши бөлеги, мыс.: молокоприёмный сүт қабыллайтуғын.

МОЛОКОПОСТАВКИ мн. (ед. молокопоставка ж.) сүт жетистируу.

МОЛОКОСОС м. разг. ауызынан ана сүти кетпеген, ауызынан сарысы кетпеген.

МОЛОТ м. 1. үлкен балға, ауыр балға; 2. (машина) молот, шөккиш машина; 3. спорт. молот; ◇ находится между ~ом и наковальной от пенен суудың арасында болуу.

МОЛОТИЛКА ж. молотилка, түйек машина.

МОЛОТИЛЬНЫЙ прил. дөнди урып түсиретуғын, түйеклейтуғын; ~ая машина түйеклейтуғын машина.

МОЛОТИЛЬЩИК м. түйекши, түйек айдаушы, қырман айдаушы.

МОЛОТИЛЬЩИЦА женск. от молотильщик.

МОЛОТИТЬ несов. 1. что түйеклеу, қырман айдау; 2. по чему, во что, перен. разг. қағыу, урыу.

МОЛОТОВОЕЦ м. шөккиш урыушы, балғашы.

МОЛОТОВИЩЕ с. балға сап, шөккиш сап.

МОЛОТОВОК м. шөккиш, балға; сапбжнй ~ок етик шөккиш; отбойный ~ок көмир майдалайтуғын балға; ◇ продать имущество с ~ка усл. ким зыятқа сатуу.

МОЛОТÓЧЕК м. 1. уменш. от *моло-тók*; 2. (*ударное приспособление*) шөккишше; ~ки *рояль* рояльдың шөккишшелери; 3. *анат.* шөккиш сүйек (*құлақта*).

МОЛОТЫЙ 1. *прил.* от *моло́т*; 2. *прил.* езилген, майдаланған; ~ *пéрец* езилген бурыш.

МОЛОТЪ *несов.* 1. *что* майдалау, унтау; жару (на *круп*); тарту (на *муку*); ~ *рожь* қара бийдайды тартып ун ету; ~ *пéрец* бурышты майдалау; 2. *что и без доп.*, *перен. прост.* (*болтать вздор*) сандырақлау, жөнсіз сөйлеу, орынсыз гөп айту; *не мелк чепуху* әйтеуір сөзлерди айтпа; ~ *языком* не болса соны айту, пөтінәсіз сөйлеу.

МОЛОТЪБА *жс.* 1. (*действие*) түйек айдау, түйеклеу, қырман айдау; 2. (*время*) түйеклеу ұақыты, қырман ұақыты, қырман үсті.

МОЛОЧАЙ м. *бот.* сүтлимек.

МОЛОЧНИК м. 1. (*кувшинчик для молока*) сүт ыдыс; 2. (*продавец молока*) сүт сатушы.

МОЛОЧНИЦА *жс.* 1. (*продащица молока*) сүт сатушы хаял; 2. (*болезнь*) ауыз ууғыу.

МОЛОЧНОКІСЛЫЙ *прил.* *хим.* сүт кислотасын беретұғын; ~е *бактэрии* сүт кислотасын пайда етеуғын бактериялар.

МОЛОЧНОСТЬ *жс.* с.-х. сүтлділік, көп сүт беріушілік; ~ *кóрбвы* сыйырдың сүтлділігі.

МОЛОЧНОТОВАРНЫЙ *прил.* сүт товарлы; ~ая *фэрма* сүт товарлы ферма.

МОЛОЧНЫЙ *прил.* 1. сүт...; ~ая *фэрма* сүт фермасы; ~ое *хóзййство* сүт хожалығы; 2. (*дающий молоко*) сүтлі, сүт беретұғын; ~ая *кóрбва* сүтлі сыйыр; 3. (*приготовленный на молоке, из молока*) сүтлі, сүттен болған, сүттен исленген, сүт пенен таярланған; ~ая *káша* сүтлі шәуле; 4. (*предназначенный для молока*) сүт...; сүт ушын; ~ая *посúда* сүт ыдысы; 5. *хим.* (*содержащийся в молоке*) сүт...; сүттегі, сүтте болатұғын; ~ая *кислóта* сүт кислотасы; 6. *в знач. суц.* *жс.* *молчóна* сүт дүкәны; сүт сататуғын асхана; 7. *в знач. суц. с.* *молчóное* сүт азық-ауқатлары; он *любит* ~ое ол сүт азық-ауқатларын сүйеди; < ~ый *брат* емшеклес (аға, ини); ~ая *сестра* емшеклес (апа, қарындас); ~ый *телёнок* емпі жүрген бузау; ~ые *зубы* сүт тислері; ~ые *жéлезы* сүт безлері.

МОЛЧА *нареч.* 1. (*ничего не говоря*) үндемей, сөйлемей, сөз шығармай, сессиз, тым-тырыс, үмсіз; 2. *перен.* (*безропотно*) үндеместен, сөйлеместен.

МОЛЧАЛИВОСТЬ *жс.* үндемейшілік, сөз шығармаушылық, сөйлемейшілік.

МОЛЧАЛИВЫЙ *прил.* 1. үндемейтуғын, сессиз, сөйлемейтуғын; ~ый *человéк* үндемейтуғын адам; 2. сөзсіз, гөпсіз, үндеместен, тил қатпастан; ~ое *одобréние* үндеместен мақуллау; ~ое *согласие* тил қатпастан разы болу.

МОЛЧАНИЕ с. 1. үндемей, сөз шығармай, сөйлемей; *упóрное* ~ *касарысын* үндемей; ~ — *знак согласия* *погов.* үндемей

— *разылықтың белгиси*; *хранить* ~ *үндемей жүриу*, гөп етпеу; 2. *перен.* сессизлік, тынышлық, тым-тырыслық; ~ *ночи* түннің тым-тырыслығы; < *обойти* ~ *биле* турып гөп етпеу, биле турып сөз қозғамау.

МОЛЧЯТЬ *несов.* 1. үндемей, сөз шығармай, сөйлемей, тил қатпау, гөп етпеу; *упóрно* ~ *ать* қасарысып сөйлемей, хәкисине үндемей; ~ *ать!* (*приказание*) үндемей, сессиди шығармай; 2. *перен.* тыныш болу, жым-жырт болу, тынышлықты сақтау; *лес* ~ *ит* тоғай жым-жырт болып тұр; 3. *о чём* (*сохранять в тайне*) ауыздан шығармай, иште сақтау, айтпау; *об ётом надо* ~ *ать* бул тууралы хеш кимге айтпау керек; 4. *разг.* (*не отвечать на письма*) жууап бермей, жууап жазбау; *он три месяца* ~ *ит* ол үш айдан бери жууап бермейди.

МОЛЧКОМ *нареч.* *разг.* см. *молча*.

МОЛЧОК *в знач. сказ. разг.* үндеме, хеш нәрсе айтпа; *об ётом* ~! бул хәққында хеш нәрсе айтпа!

МОЛЪ *жс.* күйе; *изъеденный* *молью* күйе жеп таслаған.

МОЛЪБА *жс.* жалынуу, жалбаруу, қатты сорану; ~ *о пóмощи* жәрдем жөнінде қатты сорану.

МОЛЪБÉРТ м. *мольберт* (*сúжет салатуғын полотнаны орнатқан үш аяқлы станок*).

МОМЕНТ м. 1. (*миг, мгновение*) демде, күте тез, замат, мөхәл; *в óдйн* ~ сол бир заматта; *в дáнный* ~ хәзиргі ұақытта; *в любóй* ~ қәлеген ұақытта, хәмме ұақытта; 2. (*обстоятельство*) жағдай; *подходящий* ~ қолайлы жағдай; 3. *в знач. нареч.* *момéнтóм* *разг.* (*очень быстро*) жүде тез, оғада тез

МОМЕНТАЛЬНО *нареч.* шаққан, дәрриу, сол заматта, оғада тез, көз ашып жумғанша.

МОМЕНТАЛЬНЫЙ *прил.* шаққан, дәрриу, сол заматта, оғада тез, көз ашып жумғанша болатұғын; ~ *снимок* оғада тез түсірилетуғын сүүрет.

МОНАРХ м. монарх, патша, хан, султан; *самодержáвный* ~ *жекке* басқарушы патша, өзи басқаратуғын монарх.

МОНАРХИЗМ м. монархизм (*монархияны мәмлекетти басқарудың бир-бир формасы деп танытуғын реакционлық сийсий агым*).

МОНАРХИНЯ *жс.* 1. *женск.* от *монарх*; 2. (*жена монарха*) монархтың хаялы, патшайым.

МОНАРХИСТ м. монархист (*монархизмнің тәрелдары*).

МОНАРХИСТКА *женск.* от *монархист*. **МОНАРХИСТСКИЙ** *прил.* монархист..., монархистлик.

МОНАРХИЧЕСКИЙ *прил.* 1. монархиялық; ~ое *госудáрство* монархиялық мәмлекет; 2. монархизмлик, монархистлик; ~ый *перевóрт* монархизмлик аударыспақ.

МОНАРХИЯ *жс.* монархия (*мәмлекетти бир адам басқару хәм усындай басқарудың формасы бар мәмлекет*); *абсолютная* ~ *абсолютлик* монархия; *конституционная* ~ *конституциялық* монархия.

МОНАРШИЙ прил. уст. монарх..., монархлық, патша..., патшалық, хаң..., ханлық, султан...

МОНАСТЫРСКИЙ прил. монастырь..., ұақыв, монастырьлық; ~е зёмли монастырь жерлери, ұақыв жерлер.

МОНАСТЫРЬ м. 1. монастырь (монахлардың ямаса монах хаяллардың қауымынан ибарат болған жер); 2. монастырь ширкеуі, монастырьдың жайы.

МОНАХ м. монах (дуньядан безип монастырьде жасайшы диний жәмийеттің ағзасы); **постричься** в ~и монах болып кетіуі.

МОНАХИНЯ женск. от монах.

МОНАШЕНКА жс. разг. см. монахиня.

МОНАШЕСКИЙ прил. монахлық.

МОНАШЕСТВО с. 1. (монашеская жизнь) монахлық турмыс; 2. собир. монахлар.

МОНАШКА жс. разг. см. монахиня.

МОНГОЛЫ мн. (ед. монгол м., монголка ж.) монголлар (Монголия Халық Республикасында хам Қытай Халық Республикасының составына киретуғын Ишки Монголияда жасайшы тыйкарғы халық).

МОНГОЛЬСКИЙ прил. Монголия..., монгол..., монголиялық; ~ язык монгол тили.

МОНЁТ||А жс. 1. ақша, пул, теңге, монета; мёдная ~а бақыр пул; серебряная ~а гүмис ақша; 2. собир. (металлические деньги) теңгелер; звонкая ~а теңгелер; разменная ~а майда теңге; ♦ **платить кому-л. той же ~ой** ислегенин алдына келтириуі (соотв. өз табағын өзине тартыу); **принимать за чистую ~у** хақықат деп билиуі.

МОНЁТНЫЙ прил. монета..., пул...; ~ фонд ақша қоры, пул фонды; ♦ ~ двор теңге шығаратуғын кәрхана.

МОНЁТЧИК м. монетчик (металл ақша ислейтуғын рабочий).

МОНІСТО с. моншақ.

МОНИТОР м. мор. монитор (эскерий кеме).

МОНОГАМИЯ жс. 1. (единобрачие) бир некелилік, бир хаяллылық; 2. (у животных) моногамия (еркек хам урғашы хайуанлардың бир неше мәусим жупласыуы).

МОНОГАМНЫЙ прил. бир некели, бир хаяллы, бир ерли.

МОНОГРАММА жс. монограмма (еки ямаса бир неше хәриплерди қыйыстырып жазыуы).

МОНОГРАФИЧЕСКИЙ прил. монография..., монографиялық; ~ое исследование монографиялық изертлеу.

МОНОГРАФИЯ жс. монография (бир мәселеге ямаса бир темаға арнап жазылған илимий мийнет).

МОНОКУЛЬТУРА жс. с.-х. монокультура (бир елдің ямаса ежердің, хожалықтың тек бир тарауы менен шугылланыуы).

МОНОЛИТ м. 1. монолит, тутас бир бөлек тас; 2. монолит (тутас бир тастан ойылып жасалған зат).

МОНОЛИТНОСТЬ жс. 1. монолитлік, тутаслық; ~ горной породы тау жынысының тутаслығы; 2. перен. бирлік, беккемлік, ауыз биршилік.

МОНОЛИТНЫЙ прил. 1. монолит..., монолитли, тутаслы; 2. перен. (сплочённый) бирликли, беккем, бириккен; ~ коллектив беккем коллектив.

МОНОЛОГ м. лит., театр. монолог (пьесада артистиң өз өзине ямаса тамашагейлерге қаратып айтқан сөзлери).

МОНОМЕТАЛЛИЗМ м. эк. монометаллизм (қымбат бахалы металлға тийкарланған ақша системасы).

МОНОМЕТАЛЛИЧЕСКИЙ||ИЙ прил. эк. монометаллық, монометаллы; ~ая денежная система монометаллы ақша системасы.

МОНОПОЛИЗАЦИЯ жс. монополизация, монополия орнатуы.

МОНОПОЛИЗИРОВАННЫЙ 1. прич. от монополизовать; 2. прил. монополия етилген, монополияланған; ~ая промышленность монополия етилген санаат.

МОНОПОЛИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что монополия етиуі, монополизациялау; ~ внешний рынок сыртқы базарларды монополия етиуі.

МОНОПОЛИЗИРОВАТЬСЯ сов. и несов. монополия етилиуі, монополизацияланыуы.

МОНОПОЛИСТ м. монополист, монополишы.

МОНОПОЛИСТИЧЕСКИЙ прил. монополиялық, монополисттик; ~ капитализм монополиялық капитализм.

МОНОПОЛИСТИКИЙ прил. монополист..., монополисттик.

МОНОПОЛИЯ жс. монополия (1. бир затты ислеп шығарыуға, сатыуға айрықша праволы болыу; 2. хожалықтың бир тарауында үстемлик еткен хам барынша пайда алатуғын ири капиталисттик бирлесе).

МОНОПОЛЬНОСТЬ жс. монополиялық.

МОНОПОЛЬНЫЙ прил. монополия..., монополиялық.

МОНОТИП м. полигр. монотип (хәрип қуятуғын машина).

МОНОТИПИСТ м. полигр. монотипист. монотипши (баспаханада).

МОНОТИПНЫЙ прил. полигр. монотип..., монотип пенен, монотипте; ~ набор монотипте терилген хәрип.

МОНОТОННОСТЬ жс. 1. бир дауыслылық, бир хауазлылық, бир сазлық; ~ чтёния оқыудың бир дауыслылығы; 2. (однообразность) бир түрлилік, өзгериссизлік, кеуилсизлік; ~ жйзны турмыстың өзгериссизлиги.

МОНОТОННЫЙ прил. 1. бир дауыслы, бир хауазлы, бир саз; ~ый глос бир саз дауыс; 2. перен. бир түрли, өзгериссиз, кеуилсиз; ~ая жизнь хәш өзгериссиз турмыс.

МОНПАНСЬЕ с. нескл. монпансье, лампасый.

МОНТАЖ м. 1. монтаж, қурау; ~ электростанции электростанцияның монтажу; 2. монтаж; литературный ~ әдебий монтаж; 3. монтаж, қурастыруы (айрым-айрым бөлеклерди бир пүтин етип жыйнау); ~ фильма фильмлер қурастыруы.

МОНТАЖЁР м. монтажёр (монтаж бойынша қәниге).

МОНТАЖИСТ м. монтажист, монтажшы (кинофильмдерди, сүүреттерди курастырыушы кәсипте).

МОНТАЖНИК м. монтажник.

МОНТАЖНИЦА женск. от **монтажник**.
МОНТАЖНИЙ прил. монтаж..., монтажлайтуғын; ~ая **мастерская** монтажлау устанасы; ~ый **кран** монтаж краны.

МОНТЕР м. монтер.

МОНТИРОВАТЬ несов. что монтажлау, монтаж етиү, курау, курастыруу; ~ **станок** станокты монтажлау.

МОНТИРОВКА жс. монтажлау, монтаж етиү, курау, курастыруу.

МОНТИРОВОЧНЫЙ прил. монтажлау..., монтажлайтуғын, курастыратуғын; ~е **работы** монтажлау ислери.

МОНУМЕНТ м. монумент (естелик).

МОНУМЕНТАЛЬНОСТЬ жс. 1. айрықша үлкенлик, нәхәнлик; ~ **сооружения** курылыстың айрықша уллылығы; 2. **перен.** тынақлылық, терең мазмунлылық; ~ **исследования** терең мазмунлы изертлеулер.

МОНУМЕНТАЛЬНЫЙ прил. 1. (**грандиозно-величественный**) күтә үлкен, айрықша үлкен, нәхән; ~ое **здание** күтә үлкен жай; 2. **перен.** тынақлы, терең мазмунлы; ~ое **исследование** терең мазмунлы изертлеу.

МОПС м. мопс (ийттің бир түри).

МОР м. уст. прост. оба, қырғын.

МОРАЛИЗАЦИЯ жс. үгіт-нәсійхәтлау, үгіт-нәсійхәт беріу.

МОРАЛИЗирование с. үгіт-нәсійхәтлау, үгіт-нәсійхәт беріу, үгіт-нәсійхәт үйретіу.

МОРАЛИЗировать несов. үгіт-нәсійхәтлау, үгіт-нәсійхәт беріу, үгіт-нәсійхәт үйретіу.

МОРАЛИСТ м. үгіт-нәсійхәтлаушы, үгіт-нәсійхәт беріуші.

МОРАЛИСТКА женск. от **моралист**.

МОРАЛЬ жс. 1. (**нравственность**) мораль (адамдардың бир-бирине хәм жәмийетке қатнас тәртібіннің нормасы); 2. разг. (**чравочение**) үгіт-нәсійхәт; **читать** ~ үгіт-нәсійхәт айтыу; 3. (**нравственный вывод**) нәсійхәтлик жұмақ.

МОРАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ прил. моральлық сиясый; ~ое **единство** моральлық сиясый бирлик.

МОРАЛЬНИЙ прил. 1. мораль..., моральлық; ~ые **принципы** моральлық принциптер; 2. (**высоконравственный**) жақсы минезли, саналы; ~ый **поступок** саналы қылық; 3. (**внутренний, душевный**) рухый; **получить** ~ое **удовлетворение** рухый жақтан қанаатлану; ~ое **состояние** рухый жағдай.

МОРАТОРИЙ м. эк. мораторий, төлеу мәүлетин ұзайту, төлеу уақытын созыу.

МОРГ м. морг, өлихана.

МОРГАНИЕ с. көз қысуу, кирпик қағу, көзди ашып жумыу, көзди жыпылықлатуу.

МОРГАТЬ несов. 1. **чем** көз қысуу, кирпик қағу, көзди ашып жумыу, көзди жыпылықлатуу; 2. **кому и без деп.** (подавать знак) көз қысуу, көз қысып ылау;

3. (**мерцать**) гүңгірт жаныу, жылт-жылт етиу, жылтылдап жаныу.

МОРГНУТЬ сов. и однокр. см. **моргать**; **не** ~в **глазом** көп ойланбастан.

МОРДА I жс. 1. (**животного**) тумсық, мурын; 2. **прост.** (лицо) әпшер, бет-әпшер.

МОРДА II жс. (**верша**) қаза.

МОРДАСТЫЙ прил. **прост.** жалпақ бетли, толық жүзли.

МОРДАШКА жс. разг. сулуушық жүз, сүйкімли шырай.

МОРДВА жс. собир. мордва (Мордва АССР-да жасаушы тийкаргы халық).

МОРДВИНЫ мн. (ед. мордвин м., мордвинка жс.) см. **мордв.**

МОРДОБИТИЕ с. **прост.** тумсыққа уруу, муш пенен бетке уруу.

МОРДОБОЙ м. см. **мордобитие**.

МОРДОВАТЬ несов. кого, **прост.** уруу, қыйнау.

МОРДОВСКИЙ прил. мордва..., мордваньң...; ~национальный **костюм** мордваньң миллий кийими.

МОРДОЧКА жс. 1. **уменьш.-ласк.** от **морда I**; 2. **разг.** (женское и детское личико) сулуушық жүз, сүйкімли шырай.

МОРЬЕ с. 1. теңиз; Балтийское ~е Балтик теңизи; на **море** теңизде; у ~я теңиз жағасында; за **море** теңиздің арғы бетине; **выйти в** ~е теңизге кириу, теңизге шығу; 2. **перен.** теңиздей, телегей теңиз, дым көп; ~е **крови** қан теңиз, телегей теңиз қан; 3. **в знач. нареч.** **морем** теңиз бенен, теңиз арқалы; **ехать** ~ем теңизде жүриу; **жизейское** ~е уст. күнделикли турмыс; **ждать у** ~я погоды тийкарсыз үмитленіу; **ему** ~е по **колёно** дорья тасса тобығына келмейди.

МОРЕНА жс. геол. морена (тау жынысларының үйіндисі).

МОРЕНИЕ с. зәхәрлеп өлтириу, уулап қырыу; ~ **мышей** тышқанларды уулап қырыу.

МОРЕННЫЙ прил. сууда турып нығайған; ~ **дуб** сууда турып нығайған емен.

МОРЕПЛАВАНИЕ с. теңизде жүриу, теңизде жүзиу.

МОРЕПЛАВАТЕЛЬ м. теңизде жүриуші, теңизде жүзиуші, теңиз саяхатшысы.

МОРЕПЛАВАТЕЛЬНЫЙ прил. теңизде жүзиу, теңизде жүзетуғын.

МОРЕХОД м. теңизде жүзүшши, теңизши.

МОРЕХОДНОСТЬ жс. теңизде жүзе алыушылық, теңизде жүзиуге жарамлылық, теңизде жүзиуге уқыпшылық.

МОРЕХОДНЫЙ прил. теңизде жүре алатуғын, теңизде жүзиуге уқыпшы; ~е **качества** судна кемениң теңизде жүре алатуғын қәсийети.

МОРЕХОДСТВО с. см. **мореплавание**.

МОРЖ м. морж (теңиз хайуаны).

МОРЖИХА жс. урғашы морж.

МОРЖОВЫЙ прил. морж..., морждың...; ~ **жир** морж майы.

МОРЗЕ: азбука Морзе Морзе азбукасы (шартли белгилердің системасы).

МОРЗИСТ м. морзист (Морзе системасындағы аппаратта ислейши телеграфист).

МОРИЛКА *жс.* морилка (*рең бериү ушын ағашқа сундирилтуғын суйықлык*).

МОРИТЬ *несов.* 1. кого (*уничтожать*) зөхөрлеп өлтiriу, уўлап қырыу; ~ **крыс** баллақ тышқанларды қырыу; 2. кого, *перен. разг.* (*изнувать*) арықлатыу, жүдетиу, хәлсиретиу; ~ **голодом** тамақтан қысыу, аштықтырып азап бериу; 3. что (*окрашивать морилкой*) морилка менен реңлеу; ~ **дерево** ағашты морилка менен реңлеу.

МОРОКОВНЫЙ *прил.* 1. гешир..., геширдин...; 2. (*о цвете*) қызыл-сарғыт рең.

МОРОКОВЪ *жс.* гешир.

МОРОВ||**ОЙ** *прил.*: ~**ая** язва оба кесели.

МОРОЖЕНИЦА *жс.* мороженица (*мороженое таярлай асабы*).

МОРОЖЕНОЕ *с.* мороженое.

МОРОЖЕНЩИК *м.* мороженое сатыушы.

МОРОЖЕНЩИЦА *женск. от мороженицы.*

МОРОЖЕНЬИЙ *прил.* 1. музлатылған, тоңдырылған; ~**ая** рыба музлатылған балық; тоңдырылған балық; 2. (*попороженный морозом*) сууық урған, тоңлап қалған.

МОРОЗ *м.* сууық, аяз; **трескучий** ~ дым қатты сууық; **десять градусов** ~**а** он градус сууық; **уже неделю стьят** ~**ы** бир хәптеден бермаған сууық болып тур; **ударил** ~ сууық түсти; ~**ом хватило** сууық урды; ◇ ~ **по коже** подирает етиң түршигип кетеди.

МОРОЗИТЬ *несов.* 1. что (*замораживать*) музлатыу, тоңлатыу; ~ **яблоки** алмаларды тоңлатыу; 2. кого-что, *разг.* (*зубить холодом*) тоңдырыу, тоңлатыу, сууық алдырыу, сууыққа урдырыу; 3. *безл.* аяз тартыу, сууық тартыу; **сегодня** ~ бүгін күн аяз тартты.

МОРОЗИТЬСЯ *несов.* тоңыу, аязлау.

МОРОЗНО *г.* нареч. сууық, аяз; 2. *безл.* *в знач. сказ.* қатты сууық, шатнаған аяз, шымыры сууық.

МОРОЗНЫЙ *прил.* сууық, аязлы, салқын; ~ **день** аязлы күн, шымыры сууық күн.

МОРОЗОСТОЙКИЙ *прил.* сууыққа шыдамлы, сууыққа төзимли, сууықтан қорқпайтуғын.

МОРОЗОСТОЙКОСТЬ *жс.* сууыққа шыдамлылық, сууыққа төзимlilik, сууықтан қорқпайтуғыншылық.

МОРОЗОУСТОЙЧИВОСТЬ *жс. см. морозостойкость.*

МОРОЗОУСТОЙЧИВЫЙ *прил. см. морозостойкий.*

МОРОЧКА *жс. прст.* былғасық, шатақ, былыққан ис.

МОРОСИТЬ *несов.* силпилеп жауыу, силпилеу, себелеп жауыу, себелеу; **дождь** ~ жаңғыр силпилеп жауып тур.

МОРОЧИТЬ *несов.* кого-что, *разг.* алдау, пәнт бериу; ◇ ~**ить** **голову** басын қатырыу, басын айландырыу; **не ~ь мне голову** менің басымды қатырма.

МОРОШКА *жс.* морошка (*өсімлик хәм жемис*).

МОРС *м.* морс (*жемис суйынан исленген ишкiлик*).

МОРСКИЙ *прил.* теңиз..., теңиздин...; ~**ой берег** теңиз жағасы; ~**ой песок** те-

ңиз қумы; ~**бе дно** теңиздин түби; ~**ая кәчка** теңизде болатуғын шайқалма; ~**ой бой** теңиз урысы; ~**ой флот** теңиз флоты; ◇ ~**ая болезнь** теңиз ауырыуы; **достать со дна** ~**ого** қайдан болсада тауып алыу.

МОРТИРА *жс. воен.* мортира (*қысқа түтели топ*).

МОРТИРНЫЙ *прил. воен.* мортира...

МОРФЕМА *жс. лингв.* морфема (*сөздин лексикалық ямаса грамматикалық мәниси бар бөлеги*).

МОРФИЙ *м.* морфий (*наркотик дәри*); **вспрыснуть** ~ морфий жибериу.

МОРФИНИЗМ *м. мед.* морфинизм (*морфийге құмарлық*).

МОРФИНИСТ *м.* морфинист, морфий шегиуши.

МОРФИНИСТКА *женск. от морфинист.*

МОРФОЛОГ *м.* морфолог (*морфология бойынша кәниге*).

МОРФОЛОГИЧЕСКИЙ *прил.* морфология..., морфологиялық; ~ **строй русского языка** рус тилинің морфологиялық қурылысы.

МОРФОЛОГИЯ *жс.* морфология (**1. лингв.** сөзлердин формасын изертлейтуғын грамматиканың бир бөлими; **2. биол.** организмлердин, органлардың, топырақтың дүзилдисин изертлейтуғын илим).

МОРЩИНА *жс.* 1. жыйрық, әжим; **глубокие** ~**ы** терең жыйрықлар; **лицо покрыто** ~**ами** бетин әжим басқан; 2. *перен.* узын жыйрық, бүгилген жер.

МОРЩИНИСТ||**ИЙ** *прил.* жыйрық, жыйрықлы, жыйрық-жыйрық, әжимли, әжим басқан; ~**ое** **лицо** әжим басқан бет.

МОЩИТЬ *несов.* что 1. жыйырыу, шытыу; ~ **лоб** маңлайын жыйырыу; ~ **лицо** шырайын шытыу; 2. *перен.* (*образовать рубь на воде*) кишкене толқын пайда етиу, бужырлануы.

МОЩИТЬ||**Ь** *несов. разг.* * (*об одежде*) жыйырылуы, жыйырылып туруы; **на спине** **платье** ~ кийилген көйлектиң арқасы жыйырылып тур.

МОЩИТЬСЯ *несов.* 1. (*собираться в морицыны*) жыйырылуы, жыйырыу; 2. (*делать гримасы*) жүзин шытыу, түсин бузыу; ~ **от боли** ауырғаннан түсин бузыу, ауырғаннан шырайын шытыу; 3. *разг.* (*об одежде*) жыйырылуы.

МОРЯК *м.* моряк, теңизши.

МОРЯЦКИЙ *прил.* моряк..., моряқтың..., теңизшиниң...

МОРЯЧКА *разг. женск. от моряк.*

МОСКАТЕЛЬ *жс.* собир. москатель (*түрли химия товарлары; бояй, желим, скипидар сияқты заттар*).

МОСКАТЕЛЬНЫЙ||**ИЙ** *прил.* москатель..., москательлик; ~**с** **товары** москатель товарлары.

МОСКИТ *м.* москит (*қан соратуғын жанлик*).

МОСКИТНЫЙ *прил.* москит..., москиттин...

МОСБЛ *м.* жанбас сүйек, сан сүйегі.

МОСТ *м.* 1. көпир; **железнодорожный** ~ **темир жол көпири**; **разводной** ~ **еки**

жаққа ашылмалы көпір; **навесті** ~ көпір салыу; **развесті** ~ көпірди еки жаққа ашыу; 2. *перен.* байланыс, байланыс тырыушы, ара қатнас; 3. (для искусственных зубов) мост (жасалма тислер бекемленетуғын планка); 4. (часть шасси автомобиля) көшер (автомобильдің).

МОСТИК м. 1. *уменьш. от мост* 1; 2. спорт. көпірше, мостык (гимнастикалық фигура); ◇ **капитанский** ~ капитан минарасы (кемеде).

МОСТИТЬ *несов. что* 1. тас төсеу; ~ үлицу көшеге тас төсеу; 2. (настилать из досок и т. п.) төсеу, жайыу; ~ пол полға тахта тәсеу.

МОСТКИ *только мн.* 1. (через ручей, овраг и т. п.) кишкене көпір, паяпыл; 2. (для полоскания белья, причада лодок и т. п.) жаға баспалтағы; 3. (часть строительных лесов) тахта басқыш, ешек.

МОСТОВАЯ *жс.* тас көше, тас төселген көше; **асфальтовая** ~ асфальт төселген көше.

МОСТОВОЙ *прил.* көпір..., көпірдің..., көпірлик.

МОСТОСТРОЕНИЕ с. көпір қурыу, көпір салыу.

МОСЬЕ м. *нескл.* мосье, мсье (сыпайлық формасы, фамилияның хәм исимның алдында турады, французға қаратып айтылғанда қолланылады).

МОСЬКА *жс. разг. см. мөпс.*

МОТ м. истрапшыл, төкпе.

МОТАЛЬНЫЙ *прил.* орайтуғын, келеплетуғын; ~ ая машина келеплетуғын машина.

МОТАНИЕ I с. орау, келеплету; ~ пряжи ийирген жипти келеплету.

МОТАНИЕ II с. разг. (растрачивание денег, имущества) истрап етиу, орынсыз сарп етиу, орынсыз жумсау.

МОТАТЬ I *несов. что* 1. (накручивать, навивать) орау, келеплету; ~ нитки сабақты орау, жипти келеплету; 2. *чем, разг.* (качать) шайқау, силкиу, теңселтиу, шулғыу; ~ головой басын шайқау; ◇ ~ себе на ус ядта тутыу.

МОТАТЬ II *несов. что* (растрачивать деньги, имущество) истрап етиу, орынсыз сарп етиу, орынсыз жумсау.

МОТАТЬСЯ *несов. разг.* 1. (качаться) шайқалыу, теңселиу, силкиниу; 2. *прост.* (скитаться) резиу, сандалыу, қаңғырыу; 3. (проводить время в хлопотах) ғамын жеу, сораныу.

МОТИВ м. 1. нама; **весёлый** ~ шадды нама; 2. (причина, повод) себеп, бәне; **по личным** ~ ам өзиниң жеке себеплери бойынша; 3. (довод) дәлил, тийкар; **привести** ~ ы дәлиллер келтириу; 4. *лит.* мотив (теманың бир бөлегі); **основной** ~ повести повестьтың тийкарғы мотиви.

МОТИВИРОВАНИЕ с. дәлиллеу, дәлил келтириу, себеп табыу.

МОТИВИРОВАТЬ *сов. и несов. что* дәлиллеу, дәлил келтириу, себеп табыу; ~ свой отқаз өзиниң бас тартқанын дәлиллеу.

МОТИВИРОВКА *жс. I.* (действию) дәлиллеу, дәлил келтириу, себепін көрсетиу;

2. (совокупность мотивов, доводов) дәлил, себеп, бәне; **неубедительная** ~ исениуге болмайтуғын дәлил.

МОТО *жоспа сөзлердің төмендеги мәнилерди билдиретуғын биринши бөлегі:* 1) «моторлы», *мыс.:* мотовагон мотовагон; 2) «моторласқан», *мыс.:* мотобригада мотобригада; 3) «мотоциклдің», *мыс.:* мотоспорт мотоспорт.

МОТОВИЛО с. мотовило (1. орау машинасы; 2. орақ машинаның, комбайнның бир бөлегі).

МОТОВКА *женск. от мот.*

МОТОВОЗ м. мотовоз (аз қууатлы локомotive).

МОТОВСТВО с. пулды орынсыз жумсаушылық, истрапхоршылық, орынсыз сарп еткіушілік.

МОТОК м. келеп, түйдек, домалак; ~ ниток бир келеп жип.

МОТОКРОСС м. *см. мотопробег.*

МОТОМЕХАНИЗИРОВАННЫЙ *прил.* мотомеханизациялы, мотомеханизацияланған; ~ ая часть мотомеханизациялы әскерий бөлим.

МОТОПЕХОТА *жс.* моторластырылған пьядә әскер.

МОТОПЕХОТНЫЙ *прил.* моторластырылған пьядә әскерли; ~ полк моторластырылған пьядә әскерлер полки.

МОТОПРОБЕГ м. мотоцикл жарысы.

МОТОР м. мотор.

МОТОРИЗАЦИЯ *жс.* моторизация, моторизациялау, моторластырыу; ~ сельского хозяйства ауыл хожалығын моторизациялау; ~ армии армияны моторизациялау.

МОТОРИЗОВАННЫЙ I 1. *прич. от моторизовать*; 2. *прил. воен.* моторластырылған; ~ е части моторластырылған бөлимлер.

МОТОРИЗОВАТЬ *сов. и несов. что* моторизациялау, моторластырыу.

МОТОРИСТ м. моторист, моторшы.

МОТОРИСТКА *женск. от моторист.*

МОТОРКА *жс. разг.* моторлы қайық.

МОТОРНЫЙ I *прил.* моторлы, мотор орнатылған, мотор қойылған; ~ ая лодка *см. моторка*; ~ ый вагон мотор орнатылған вагон.

МОТОРНЫЙ II *прил. физиол.* қозғаушы, хәрекет еткізюуши; ~ ые рефлекс хәрекет еткізюуши рефлекслер.

МОТОРОЛЛЕР м. мотороллер.

МОТОРОСТРОЕНИЕ с. моторостроение (санааттың тарауы).

МОТОРОСТРОИТЕЛЬНЫЙ *прил.* мотор шығаратуғын.

МОТОЦИКЛ м. мотоцикл.

МОТОЦИКЛЕТ м. *см. мотоцикл.*

МОТОЦИКЛЕТНЫЙ *прил.* мотоцикл..., мотоциклдің..., мотоциклет..., мотоциклеттің...

МОТОЦИКЛИСТ м. мотоциклши, мотоцикл айдаушы.

МОТОЦИКЛИСТКА *женск. от мотоциклист.*

МОТЫГА *жс.* кетпен.

МОТЫЖИТЬ *несов. что* кетпенлеу, кетпен менен жер жумсартыу.

МОТЫЖНЫЙ прил. кетпен..., кетпенниң...

МОТЫЛЕК м. гүбелек.

МОТЫЛ м. пешешенң туққымы.

МОХ м. мох (*аюстырқы сыяқлы өсімлик*);

◇ **обрасти́ мо́хом** адамға усамаў, жабайылааныў.

МОХНАТҰЙЫ прил. 1. жүнли, түкли, үрпек жүнли, барақ; ~ый **зверь** үрпек жүнли қайуа; 2. қалың; ~ые **брóви** қаслары қалың; 3. түкли; ~ое **пальто** түкли пальто.

МОЦИОН м. моцион, сейил, гезиў; **соверша́ть** ~ азанда сейил етиў.

МОЧА́ ж. сидик.

МОЧАЛКА ж. мочалка, дасмал.

МОЧАЛО с. мочало, қабық (*дипа ағашынан алынады*).

МОЧАЛЬНЫЙ прил. мочало..., қабық...; мочалодан исленген, қабықтан исленген.

МОЧЕВИНА ж. мочевина (*сидиктиң составындағы кристаллы зат*).

МОЧЕВОЙ прил. сидик; ~ **пузырь** қууық.

МОЧЕВЫДЕЛЕНИЕ с. сийиў, сидик шығарыў.

МОЧЕГО́ННЫЙ прил. мед. көп сийгизетуғын, көп сидик шығаратуғын; ~ое **средство** көп сийгизетуғын дәри.

МОЧЕИСПУСКАНИЕ с. см. **мочевыделение**.

МОЧЕИСПУСКАТЕЛЬНЫЙ прил. сийгизетуғын, жеңил дәретке шығаратуғын; ~ **канал** сидик жолы.

МОЧЕНИЕ с. жибитиў, суўлаў.

МОЧЕНҰЙЫ прил. суўланған, суўға салынған, жибитилген, езилген; ~ое **яблоко** жибитилген алма.

МОЧЕОТДЕЛЕНИЕ с. сийиў, жеңил дәретке шығыў.

МОЧЕПОЛОВҰЙЫ прил. анат. сидик..., сидик жолы; ~ые **органы** сийиў органдары.

МОЧЕТО́ЧНИК м. анат. сидик жолы.

МОЧИЛО с. с.-х. суўлаў орны, жибитиў шұқыры (*зығыр, кендир ҳам т. б.*).

МОЧИЛЬНЫЙ прил. суўлайтуғын, жибитиетуғын; ~ **чан** жибитиетуғын ыдыс.

МОЧИТЬ несов. 1. *кого-что, разг.* суўлаў, жибитиў, суўға салыў; ~ **волосы** шашын суўлаў; 2. *что (пропитывать влагой)* суўға жибитиў; ~ **семена́** туқымды суўға жибитиў; 3. *что (заготавливать впрок)* жибиғип қойыў; ~ **яблоки** алмаларды жибиғип қойыў.

МОЧИТЬСЯ несов. 1. өзін суўлаў; 2. (*испускать мочу*) сийиў, киши дәретке шығыў.

МО́ЧКА I ж. 1. анат. сырғалық; ~ **у́ха** құлақтың сырғалығы; 2. *бот.* майда тамыр, шашақ тамыр; 3. (*пучок льна для прядения*) баў (*зығырдың ийириўге таярланған байламы*).

МО́ЧКА II ж. 1. суўлаў, жибитиў, суўға салыў; ~ **льна** зығырды суўда жибитиў; 2. (*заготовка впрок*) жибитиў, жибиғип таярлаў; ~ **ябло́к** алманы жибиғип таярлаў.

МО́ЧКОВАТЫЙ прил. *бот.* майда тамырлы, шашақ тамырлы.

МО́ЧЬ I несов. болдыра алыў, қолдан келиў, күши жетиў, ислей алыў; **я могу́**

написа́ть пись́мо мен хат жазсамда болады; **он мо́жет подня́ть сто килогра́ммов** ол жүз килограмм жүкті көтере алады; **ниче́м не могу́ вам помо́чь** мен сизге хеш жардем бере алмайман; **он мо́жет сде́лать э́ту рабо́ту** ол бул жұмысты ислей алады; **машина мо́жет вы́держать та́кую нагрúзку** машина бул жүкті көтере алады; **мо́жет бы́ть, бы́ть мо́жет** *в знач. вводн. сл.* мүмкин, бөлким, итмал; **мо́жет бы́ть, он у́ехал** мүмкин, ол кеткен шығар; **мо́жет бы́ть, я непра́в** бөлким, меники надурис шығар; **вы, мо́жет бы́ть, зайдёте?** бөлким, сиз келерсиз; **не мо́жет бы́ть!** мүмкин емес!

МО́ЧЬ II ж. *прост.* күш, қуўат, хал, дәрман, диңке; **мо́чи нет** күши жоқ, диңкем жоқ; **бежа́ть во всю** ~ барлық күшти салып жууырыў.

МОШЕ́ННИК м. жалатай, алдаўшы, геззап.

МОШЕ́ННИЦА *женск. от моше́нник.*

МОШЕ́ННИЧАТЬ несов. *разг.* жалатайшылық етиў, алдаў, геззаплық етиў.

МОШЕ́ННИЧЕСКИЙ прил. жалатайлық, алдаўшылық, геззаплық; ~ **посту́пок** жалатайлық қылық.

МОШЕ́ННИЧЕСТВО с. жалатайлық, алдаўшылық, геззаплық; **крупное** ~ ири алдаўшылық.

МОШКА́ ж. пешше, майда шыбын, ширкей, шыбын-ширкей.

МОШКАРА́ ж. *собр.* майда пешшелер, майда шыбынлар, шыбын-ширкейлер.

МОШНА́ ж. 1. *уст.* (*мешок для денег*) хемиян, пул қалта; 2. *перен.* (*деньги богатство*) байлық, ғазийне.

МОШО́НКА ж. *анат.* қууық.

МОШЕ́НИЕ с. тас төсеў; ~ **дорóг** жолға тас төсеў

МОШЕ́НҰЙЫ прил. тас төселген; ~ **ая** ұлица тас төселген көше.

МО́ЩИ *только мн.* кәрабатлы сүйек (*қабиринде кеўип қалған адам геўдесиниң қалдықтары*); ◇ **живые** ~ жүде арық адам, қуу сүйек адам.

МО́ЩНОСТЬ ж. 1. (*сила, могущество*) күшлиндик, қууаттылық, қудиретлиндик; 2. *горн.* қалыңдық, көплик; ~ **угольного** пласта көмир қатламының қалыңлығы; 3. *физ.* күш, қууат; **машина ~ю** в сто лошадиных сил жүз ат қууаты бар машина; 4. *мн.* **мо́щности** күшлер; **производственные** ~и өндирис күшлері.

МО́ЩНҰЙЫ прил. 1. (*сильный, могучий*) күшли, қууатлы, қудиретли; ~ое **госуда́рство** қудиретли мәмлекет; ~ый **уда́р** күши соққы; 2. қудиретли, күшли, пәтли; ~ый **подъём** **наро́дного** хозййства халық хожалығының күшли көтерілиўи; 3. *тех.* күшли, қууатлы; ~ый **двигатель** күшли двигатель; 4. *горн.* қалың, көп; ~ый **пласт ка́менного** **угля́** тас көмирдің қалың қатламы.

моу́цъ, мосты́шь и т. д. *наст. вр. от мосты́ть.*

МО́ЩЬ ж. күш, қууат, қудирет; **воённая** ~ әскерий күш; **госуда́рственная** ~ мәмлекетлик қудирет.

мбю, мбешь и т. д. наст. вр. от мыть. **мбюсь**, мбешья и т. д. наст. вр. от мыться.

МОЮЩИЙ 1. прич. от мыть; 2. жууа-туғын, кир кетиретуғын; ~е средства кир кетиретуғын затлар.

мой мест. притяж. см. мой.

МРАЗЬ ж. прост. иплас, патас, ипласлык, патаслык.

МРАК м. 1. қараңғы, гүнгирт, қараңғылық, түнек; **ночной** ~ түн қараңғылығы; **во мраке** нөчи түн қараңғысында; 2. перен. қайғы, ұайым, қапалық; ~ на душе ишімде қайғы-қасирет; ◇ ~ **невёжества** наданлық, қараңғылық.

МРАКОБЕС м. мәденият душпаны, илимнің хәм билимнің душпаны.

МРАКОБЕСИЕ с. мәденияттылыққа душпаншылық, илшмге хәм билимге душпанлық.

МРАМОР м. мрамор (тас).

МРАМОРНЫЙ прич. 1. мрамор, мрамордан исленген; ~ая колонна мрамор сүтин; ~ая чернильница мрамордан исленген сая сауыт; 2. перен. (о коже, цвете лица) мрамордай ақ, мрамордай жылтыр, мрамордай тегис.

МРАЧНЕТЬ несов. түнериу, қайғыланыу, қапа болыу.

МРАЧНО 1. нареч. қайғыланып, муңлы, қапаланып; 2. безл. в знач. сказ. түнерип турыпты.

МРАЧНОСТЬ ж. түнергенлик, қайғылылық, қапалық.

МРАЧНЫЙ прич. 1. түнерген, гүнгиртленген, қараңғы; ~ая ночь қараңғы түн; 2. перен. қайғылы, муңлы, қапалы; ~ые мысли қапалы ойлар.

МСТИТЕЛЬ м. өш алыушы, кек алыушы; **народные** ~и халық ушын өш алыушылар.

МСТИТЕЛЬНИЦА женск. от мститель.

МСТИТЕЛЬНОСТЬ ж. өш алыушылық, кек алыушылық.

МСТИТЕЛЬНЫЙ прич. өш алатуғын, кек алатуғын.

МСТИТЬ несов. кому-чему өш алыу, кек алыу; ~ врагу душпаннан өш алыу.

МСЬЕ м. см. мосье.

МТС (машинно-тракторная станция) МТС (машинна-трактор станциясы).

МУАР м. муар (гезелеме).

МУАРОВЫЙ прич. 1. муар...; муардан тигилген; 2. муарға усаған, муар тәризли; ~ая бумага муар тәризли қағаз.

МУДРЕНО 1. нареч. түсиниксиз, қыйын; 2. безл. в знач. сказ. с неопр. қыйын, аңсат емес; ◇ ~ ли? таң қалғандай нәрсе ме? **не** ~, что... толық түсиникли, ... таң қаларлық емес.

МУДРЕННЫЙ прич. разг. 1. (непочтительный, прищипливый) түсиниксиз, патасқан, қыйын; ~ый человек қыйын түсинетуғын адам; 2. (трудный, сложный) қыйын, шийеленискен; ~ый узор қыйын нағыс; ◇ **утро вечера мудренее** посл. кеште ақыл жууыртп азаңда исле; что ~ого. ~ого нет таң қаларлық хеш нәрсе жоқ.

МУДРЕЦ м. 1. уст. дана, данышпан; 2. ақыллы адам, билимли адам.

МУДРИТЬ несов. разг. данасынуу, ақыллысынуу, билимлисинуу; **вы** сlišком ~е сиз дым данасынып кеттиңиз.

МУДРО нареч. данасынып, ақыллы, пәм-ли, ақыл менен; **поступить** ~ ақыл менен исе тию.

МУДРОСТЬ ж. 1. дапалық, данышпанлық, ақыллылық, пәм-лилик, билимлик; ~ь решенія шешимнің ақыллылығы; 2. даналық; **народная** ~ь халық даналығы; ◇ **зуб** ~и ақыл тис.

МУДРСТВОВАНИЕ с. разг. данасынуу, ақыллысынуу, билимлисинуу.

МУДРСТВОВАТЬ несов. разг. данасынуу ақыллысынуу, билимлисинуу; ◇ **не** ~уя **лукаво** данасынбай, әпиуайы түрде.

МУДРЫЙ прич. дана, данышпан, ақыллы, пәм-ли; ~ый совет ақыллы кеңес; ~ое решение ақыллы шешим.

МУЖ м. 1. (супруг) ер, күйеу; 2. уст. киши, адам; **учёный** ~ билимпаз адам, алим киши.

МУЖАТЬ несов. ер жетиу, жетиснуу, толысыу.

МУЖАТЬСЯ несов. мәртлик көрсетиу, турақлы болыу.

МУЖЕПОДОБНЫЙ прич. ерге усаған, еркек адамға мезеген, еркек адамдай.

МУЖЕСТВЕННОСТЬ ж. мәртлик, ерлик, батырлық, ер жүреклик.

МУЖЕСТВЕННЫЙ прич. мәрт, батыр, ер жүрек; ~ характер мәрт минез.

МУЖЕСТВО с. мәртлик, ерлик, батырлық, ер жүреклик; **проявить** ~ мәртлик көрсетиу.

МУЖИК м. 1. разг. (мужчина) еркек адам, еркек киши; **дельный** ~ искер адам; 2. прост. (муж) ер; 3. уст. (крестьянин) дийхан.

МУЖИКОВАТЫЙ прич. садаалау, әпиу-айылау, сәл турмайылау.

МУЖИЦКИЙ прич. уст. дийхан, дийханьны.

МУЖНИН прич. еримдики, еримнин, күйеуимдики, күйеуимнин; ~а родня күйеуимнің туысқанлары.

МУЖСКО || прич. ер..., ерлер... еркек...; ~й костюм ерлер костюмы; ~е население еркеклер; ◇ ~й род грам. мужской род; ~й пол 1) еркек жыныс; 2) собир. еркек адам, еркеклер.

МУЖЧИНА м. ер адам, еркек.

МУЗ қоспа сөзлердің «музыкалық, саз» деген мәнісін билдиретуғын биринши бө-леги, мыс.: **музкомедия** музыкалы комедия.

МУЗА ж. 1. муза (грек мифологиясында илим хәм искусствоны қууатлайтуғын хаял құдай); 2. перен. дәретпе, шығарма.

МУЗЕЙ м. музей; **исторический** ~ тарийхий музей.

МУЗЕЙНЫЙ прич. музей..., музейлик, музейдики; ◇ ~ая редкость оғада гөне зат, жүде сүйрек ушырасатуғын зат.

МУЗИЦИРОВАТЬ несов. уст. музыка менен шуғыллануу, музыка шертиу.

МУЗЫКА ж. 1. (искусство) музыка, саз, нама; **симфоническая** ~а симфониялық музыка; **заниматься** ~ой музыка менен

шұғыланыу; 2. (*произведение*) музыка, музыкалық шығарма; *написать* ~у на слова поэта шайырдың сөзіне музыка жазыу; 3. (*приятное звучание*) жағымлы сес, жағымлы қауаз; $\diamond$ *класть на* ~у сөзге музыка жазыу.

МУЗЫКАЛЬНОСТЬ *ж.* 1. (*одарённость*) музыкаға уқыпшылық, сазға зейінділік; ~ *ребёнка* баланың музыкаға уқыпшылығы; 2. (*благозвучность*) хош қауазшылық, жағымдылық, намалылық; ~ *оперы* операның музыкалығы.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ *прил.* 1. музыка..., музыкалық, саз..., саздылық...; ~ *инструмент* саз аспабы; 2. (*одарённый*) музыкаға уқыпшы, сазға зейінді; ~ *ребёнок* сазға зейінді бала; 3. (*мелодичный*) хош қауаз, жағымлы, намалы; ~ *голос* хош қауаз дауыс; $\diamond$ ~ *слух* наманы илип алыу уқыпшылығы.

МУЗЫКАНТ *м.* музыкант, сазенде, сазшы.

МУЗЫКАНТСКИЙ *прил.* музыканттық, сазендешілік, сазенделік.

МУЗЫКАНТША *разг. женск. от музыкант.*

МУҚ||А *ж.* азап, жәбір, хорлық, жапа, қыйыншылық; ~и *глода* ашықтың азабы; *предсмертные* ~и өлер алдындағы азапшылықтар; $\diamond$ *хождёние по* ~ам азапты сапарларда.

МУКА *ж.* 1. ун; *пшеничная* ~ бийдай уны; *кукурузная* ~ мәкке уны; *бёлая* ~ ақ ун; 2. (*измельчённое вещество*) ун, унтақ, тақан; *картофельная* ~ картофель уны; *костяная* ~ сүйек уны.

МУКОМӨЛ *м.* қаразшы, дигирманшы.

МУКОМӨЛНҮЙ *прил.* ун тартатуғын, ун қылатуғын, ун ислейтуғын.

МУКОМӨЛНЯ *ж.* қаразхана, дигирманхана.

МУКСУН *м.* муксун (*балық*)

МУЛ *м.* ғашыр.

МУЛАТ *м.* мулат (*ақ раса менен негрлерден болған айлау*).

МУЛАТКА *женск. от мулат.*

МУЛИНЕ *с. нескл.* мудине (*реңді сабақтардың сорты*).

МУЛИЦА *ж.* урғашы ғашыр.

МУЛЛА *м.* молла.

МУЛЬТИПЛИКАТОР *м.* мультипликациятор (1. көп объективді камера, бірден көп сүйрет түсіреді; 2. мультипликация бойынша қантсе).

МУЛЬТИПЛИКАЦИОННЫЙ *прил.* мультипликация..., мультипликациялық; ~ *фильм* мультипликациялық фильм.

МУЛЬТИПЛИКАЦИЯ *ж.* кино мультипликация (*айырым сүйреттерді ямаса көлемлі фигураларды түсіріу*).

МУЛЯЖ *м.* мүляж (*бір заттың өз қарамындай етип исленген модели*).

МУМИФИКАЦИЯ *ж.* мумия етіу, мумияға айландырыу.

МУМИФИЦИРОВАТЬ *сов. и несов.* кого-что мумия етіу, мумияға айландырыу.

МУМИФИЦИРОВАТЬСЯ *сов. и несов.* мумия етілдіу, мумияға айландырылу.

МУМИЯ *і ж.* 1. мумия (*бальзамлап кептіріп, ширитпей сақланған өлік*); 2.

перен. жүде арық адам, куу сүйек адам.

МУМИЯ *II ж.* (*краска*) мумия (*бояу*).

МУНДИР *м.* мундир; $\diamond$ *картофель в* ~е қабығы аршылмай писирілген картофель.

МУНДШТҮК *м.* 1. (*папиросы*) мүштік;

2. мүштік (*папирос тығатуғын*); **янтарный** ~ янтардан исленген мүштік; 3. (*духового инструмента*) мүштік; 4. (*удила*) суулық.

МУНИЦИПАЛИЗАЦИЯ *ж.* муниципализациялау (*мәмлекет тәрепинен әсекке меншиктің жерин, жайларын жергиликли өзін-өзі басқаруы органларына өткеріу*).

МУНИЦИПАЛИЗИРОВАННЫЙ *I. прил.* от муниципализировать; 2. *прил.* муниципализацияланған; ~ *ая собственность* муниципализацияданған меншик.

МУНИЦИПАЛИЗИРОВАТЬ *сов. и несов.* что муниципализация етіу, муниципализациялау.

МУНИЦИПАЛИТЕТ *м.* муниципалитет (*бір қатар буржуазиялық еллерде қалалық жергиликли өзін-өзі басқаруы органы хәм соның жайы*).

МУНИЦИПАЛЬНЫЙ *прил.* муниципалитет..., муниципалитетлік; ~ *ое учреждение* муниципалитеттік мәкеме.

МУРАВЕЙ *м.* қумырсақ.

МУРАВЕЙНИК *м.* 1. қумырсақтың уясы, қумырсақтың ині; 2. *перен.* үйме-жүйме, быған-жыған.

МУРАВЬЕД *м.* муравьед (*тропиктик Америкадағы хайуан*).

МУРАВЬИН||ЫЙ *прил.* қумырсақ..., қумырсақтың; ~ *ая күча сл. муравейник* 1; $\diamond$ ~ *ый спирт* қумырсақ спирті; ~ *ая кислота* қумырсақ қышқалты.

МУРАШКА *||А ж.*: по спине бёгают ~и етим түршигеді; *покрыться* ~ами денени бөртпе басыу.

МУРЗА *м. ист.* мырза.

МУРЛЫКАНБЕ *с.* мырылдау, мыр-мыр етіу.

МУРЛЫКАТЬ *несов.* 1. (*о кошках*) мырылдау, мыр-мыр етіу; 2. *что и без доп., перен.* ыңылдау, әстен қосық айтыу, әстен сөйлеу.

МУРОВАТЬ *несов.* что салыу, өріу, қалау; ~ *стену* дийуәл өріу.

МУСҚАТ *м.* 1. мускат ғозы; 2. (*сорт винограда*) мускат (*жүзимнің бір түрі*); 3. (*сорт вина*) мускат.

МУСҚАТНЫЙ *прил.* мускат..., мускатың...; ~ *орех* мускат ғозы.

МУСҚУЛ *м.* мускул, булшық ет; *шейный* ~ мойын булшық еті.

МУСҚУЛАТУРА *ж.* мускулатура, булшық етлер.

МУСҚУЛИСТОСТЬ *ж.* мускулшылық, булшық еті рауажланғанлық.

МУСҚУЛИСТЫ||Й *прил.* мускуллы, булшық еті рауажланған; ~ *е рүки* булшық етлери рауажланған қоллар.

МУСҚУЛЬН||ЫЙ *прил.* мускул..., мускулдық, булшық еті, булшық етлік; ~ *ая сила* мускул күши, булшық еттің күши.

МУСҚУС *м.* мускус, мүшк (*жүде ийисли зат*).

МУСКУСНЫЙ прил. мускус..., мускус-лық, мүшк...; ~ запах мускус ийиси, мүшк ийиси.

МУСЛИН м. муслин (геэлеме).

МУСЛИНОВЫЙ прил. муслин..., муслиннен тигилген.

МУСЛИТЬ несов. см. мусобить.

МУСОЛИТЬ несов. что, разг. жалау; ~ карандаш қөлемди жалау.

МУСОР м. шөп-шар, сыпырынды, сыпырық, патаслық, тасланды.

МУСОРИТЬ несов. шөп-шар етіу, патаслау.

МУСОРНҒЫЙ прил. шөп-шар..., шөп-шарлы, сыпырындыты, сыпырық..., патас; ~ ая кұча шөп-шар ұйиндиси; ~ ый ящик сыпырындылар қутысы, сыпырынды таслайтуғын қуты.

МУСОРОПРОВОД м. мусоропровод (сыпырынды тастайтуғын ҳәр этапда айзы бар труба).

МУССИРОВАТЬ несов. 1. что (взбивать пену) көпиртиу, көбиклендириу; 2. (пениться — о вине и напитках) көпиріу, көпиріп шымырлап туруы; 3. что, перен. (раздувать значение) асырып айтыу, асырып жиберіу; ~ слухи узын кулақ хабарларды асырып айтыу.

МУССОН м. геогр. муссон (жазда теңизден, қыста құрғақлықтан есетуғын самил).

МУСУЛЬМАНИН м. мусылман.

МУСУЛЬМАНКА женск. от мусульманин.

МУСУЛЬМАНСКҒЫЙ прил. мусылман..., мусылманның; ~ ая религия мусылман дини.

МУСУЛЬМАНСТВО с. мусылманлық.

МУТАЦИЯ ж. мутация (1. бир заттың секирмели түрде өзгеріп туруы; 2. биол. хайуанларда, өсімликлерде жаңа белги пайда болуы; 3. жас баланың ер жетіуі менен дайысының өзгеріуі).

МУТИТЬ несов. 1. что ылайтыу, ылайлатыу; ~ те воду сууды ылайтыу; 2. что, перен. (сознание, разум) айландырыу; 3. кого-что, перен. разг. (подстрекать) бузыу, аздырыу, айнытыу; 4. кого, безл. жүрек айны, жүрегі көтеріліу, қусқысы келиу; меня ~т от этого запаха бұл ийс менің жүрегимди айнытады.

МУТИТЬСЯ несов. 1. (о жидкости) ылайланыу; 2. перен. (о сознании, разуме) айланыу; ум ~ся мыйы айланып тұр.

МУТНЕТЬ несов. ылайтыу, ылайланыу.

МУТНО 1. нареч. ылайлы, тынық емес; 2. безл. в знач. сказ. гүңгиртленіп, думаланып, булдырап.

МУТНҒЫЙ прил. 1. (не прозрачный) ылай, ылайлы, тынық емес; ~ ая вода ылай суу; 2. (затуманенный) гүңгиртленген, булдыраған; ~ ый взор булдыраған көз; ~ в ~ ой воде рыбу ловить биреудің қыйын жағдайынан пайдаланыу.

МУТОВКА ж. 1. бот. мутовка (бир қатар бөленликте тоғланып өскен пұтақлар, жапырақлар ямаса гүлдер); 2. (для взбивания, размешивания) пискек.

МУТЬ ж. 1. ылай, шегинди, ұйық; 2. перен. думан, гүңгиртлик.

МУФТА ж. муфта (1. қол жылытыу үшін кийетуғын еки жағы ашық жең сыяқлы қап; 2. тех. машиналардың көшерлерин бириктирип тұтастырыу үшін ямаса айырыу үшін исленген тетик).

МУФТИЙ м. муфтий (1. құранға мәни беріуші диний юрист; 2. мусылманлардың жоқарғы дәрежелі руханийларының бәкілі).

МУХА ж. шыбын; ~ белые ~и қар; считать мух аңқаулануы; делать из ~и слона погов. түймедей нәрсени түймедей етіу; какая ~а тебя укусила? саған не болды?; быть под ~ой ишип жүріу; он и ~и не обидит ол шыбынның да кеуліне тиймейді (соотв. ол қой аузынан шөп алмайды).

МУХОЛОВКА ж. шыбын тутқыш.

МУХОМОР м. зәхәрли замаррық.

МУХОРТЫЙ прил. сары торы (жылқының түсі).

МУЧЕНИЕ с. 1. (страдание) азап, жәбір, жапа, хорлық; 2. разг. (затруднения) қыйыншылық.

МУЧЕНИК м. азап шеккен, жәбір көрген, хорлықта болған.

МУЧЕНИЦА женск. от мученик.

МУЧЕНИЧЕСКҒЫЙ прил. азаплы, жәбірлі, жапалы; ~ ая смерть азаплы өлім; ~ мука ~ ая оғада қатты азап.

МУЧЕНИЧЕСТВО с. азап шегіушілік, жәбірленіушілік, жапа көріушілік.

МУЧИТЕЛЬ м. азап беріуші, азаптаушы, жәбір етіуші, хорлаушы.

МУЧИТЕЛЬНИЦА женск. от мучитель.

МУЧИТЕЛЬНЫЙ прил. азап, азаплы, жәбірлі, жапалы; ~ ый кашель азап беретугын жетел; ~ ая боль азаплы ауырыу; ~ ое сомнение азаплы гүманланыушылық.

МУЧИТЕЛЬСТВО с. азап беріушілік, жәбірлеушілік, хорлаушылық, жапа шектиріушілік.

МУЧИТЬ несов. кого-что, чем азап беріу, жәбірлеу, хорлау, жапа шектиріу.

МУЧИТЬСЯ несов. 1. чем, от чего и без доп. азапланыу, азап шегіу, жәбірленіу, хор болуы, жапа шегіу; ~ от боли ауырыудан азап шегіу; 2. с кем-чем, над кем-чем қыйланыу, азап шегіу.

МУЧНИСТЫЙ прил. унлы; ~ картофель унлы картофель.

МУЧНҒЫЙ прил. 1. (предназначенный для муки) ун, уылы, ун салатуғын; ~ ой мешок ун қалта; 2. (приготовленный из муки) уннан исленген; 3. в знач. суц. с. мучное уннан исленген аұқат.

мучу, мучишь и т. д. наст. вр. от мучить.

МУШИНЬЙ прил. шыбын..., шыбынның...; ~ укус шыбынның шаққаны.

МУШКА I ж. 1. уменьш. от мұха; 2. (искусственная родинка) жасалма қал.

МУШКА II ж. қарауыл, нышана; ~ взять на ~у нышанаға алыу.

МУШКЕТ м. ист. мушкет (ески мылтық).

МУШКЕТЕР м. ист. мушкетер (мушкет пенен құралланған пьыда әскер).

МУШМУЛА ж. мушмула (ағаш хәм мийе).

МУШТРА ж. муштра, қатты тәртіпте тәрбиялау, қатты тәртіпте оқытыу.

МУШТРОВАТЬ *несов. кого-что* муштра-
лау, қатты тәртіпте тәрбиялау, оқыту.

МУШТРОВКА *ж.* муштралау, муштра
усулы менен үйретіу.

МУЭДЗИН, МУЭЗЗИН *м.* азаншы.

*мха, мху и т. д. род., дат. п. ед. от
мох.*

МЧАТЬ *несов. кого-что* зымырату, зымы-
рап кетиу, шауып алып кетиу, зуулатыу,
зуулап алып кетиу; лошади мчали всадни-
ков атлар минген адамларды шауып алып
кетти.

МЧАТЬСЯ *несов.* 1. зымырау, шауып
алып кетиу, зуулау, зуулап баруу, қат-
ты жүриу; поезд быстро мчится поезд зуу-
лап баратыр; куда ты мчишься? сен қайда
шауып баратырсаң? 2. *перен. (незаметно
проходить)* өтиу, өтпн кете беріу; время
быстро мчится уақыт тез өтпн баратыр.

МШЙСТЫЙ *прил.* мохлы, мох көп ескен.

МЩЕНИЕ *с. 1. (действие)* өш алыу,
кек алыу; 2. *(мест)* өш, кек.

мщу, мстишь и т. д. наст. вр. от мстить.

МЫ (нас, нам, нами, о нас) *мест. личн.*
биз, бизлер; мы читаем бизлер оқыймыз;
без нас бизлерсиз; нас было двое бизлер
екеу едик; к нам едут гости бизлерге қо-
нақлар қиятыр; нам пора идти бизлер кети-
үимиз керек; он нами доволен оның бизлер-
ге кеули толды; это сделано нами бул
бизлер тәрәппнен исленген; о нас говорят
бизлер тууралы гап етеди.

МЫКАТЬ *несов. прот.* тентиретіу, азап
шектиріу, қыйышылыққа түсиріу; $\diamond$ ~
век жоқшылықта жасау, кемтарлықта жа-
сау; горе ~ бастан азап кешіріу, бастан
қыйышылық кешіріу.

МЫКАТЬСЯ *несов. разг.* тентиреу, азап
шегип жүріу, қыйышылық шегіу; ~ по
свету дуньяда азап шегип жүріу.

МЫЛТАЙ *несов. что* 1. сабынлау, сабын
сүртіу, сабын жағыу; ~ рұки қолды сабын-
лау; 2. *(растворять мыло)* сабынды көпирті-
у; ~ воду сууды сабынлап көпиртіу.

МЫЛИТ|БСЯ *несов.* 1. сабынланыу, са-
бын сүртініу; 2. көпиртіу, көпиріу; это
мыло хорошо ~ся бул сабын жақсы көпи-
реди.

МЫЛККИЙ *прил.* көпиргиш, көпирету-
ғын.

МЫЛ|О *с. 1.* сабын; хозяйственное ~ о
кир сабын; туалетное ~ о арақ сабын, ийис
сабын; кусок ~ а бир белек сабын; 2. *(пена
на лошади)* көбик, ақ көбик; лошадь в ~ е
ат ақ көбик болған.

МЫЛОВАР *м.* сабыншы, сабын қайна-
тұшы.

МЫЛОВАРЕНИЕ *с.* сабын қайнату.

МЫЛОВАРЕННЫЙ *прил.* сабын қайна-
татуғын; ~ завод сабын қайнататуғын за-
вод.

МЫЛЬНИЦА *ж.* сабын қуты.

МЫЛЬНЫЙ *прил.* сабын..., сабынлы;
~ая пена сабын көбиги; ~ый порошок
сабын унтағы; $\diamond$ ~ый корень сабынлы
тамыр; ~ый пузырь сабынның көбигиндей,
өззи, қолсиз.

МЫС *м. геогр.* тумсық; ~ Челюскин
Челюскин тумсығы.

МЫСЛЕННО *нареч.* ойлап, ойда тугып,
ой жууыртыл; ~ представить свой путь
өзиник жүрер жолын ойлап көз алдына
келтиріу.

МЫСЛЕННЫЙ *прил.* ойдағы, ойда бар;
~ образ ойдағы образ.

МЫСЛИМ|ЫЙ 1. *прич. от* мыслить; 2.
прил. (возможный) ойлауға мүмкин бола-
туғын, ақылға сыятуғын; ~ое ли это дело?
бул ис ақылға сыятуғын ис пе?, усындай
болуы мүмкин бе?

МЫСЛИТЕЛЬ *м.* ойшы, ойшыл дана.
МЫСЛИТЕЛЬН|ЫЙ *прил.* ойлай биле-
туғын, ойлайтуғын; ~ая способность чело-
века адамның ойлай билиушилик уқыбы.

МЫСЛИТЬ|Б *несов.* 1. ойлау, ой жүрги-
зиу, ақыл жууыртыу; ~ь логически логика-
лық түрде ойлау; 2. *что (представлять
в мыслях)* ойлап көз алдына келтиріу, түси-
ниу, қыялына алыу; как вы это себе ~е?
сиз өзиңиз буну қалай деп ойлайсыз?

МЫСЛИТЬСЯ *несов.* ойына келиу, ойын-
да елесленіу.

МЫСЛ|Б *ж.* 1. ой, пикир, аң, ақыл;
глубокая ~ь терең ой; ~ь о сыне улы хақ-
қындағы ой; у меня мелькнула ~ь мен-
де бир ой пайда болды; ему пришла в голову
одна ~ь онда бир пикир пайда болды;
навести на ~ь бир ойда түсириу; прийти к
мысли бир ойға келиу; не допускать мысли
о чём-л. бир нәрсени ойлауға жол бермеу;
носить с мыслью о чём-л. бир ой басынан
шықпау; 2. *(мышление)* ой, пикир; сила
человеческой мысли адамзат ойының күши;
3. *мн. мысли (убеждения)* исеніу, инаныу;
 $\diamond$ образ мыслей көз қарас түрлері; со-
браться с мыслями пикирин тоңлау; имать
в мыслях что-л. бир нәрсе ойында болуу;
и в мыслях не было хеш ойда жоқ, хеш пи-
кирде болмаған; не имать в мыслях чего-л.
хеш нәрсе ойламау.

МЫСЛЯЩИЙ 1. *прич. от* мыслить; 2.
прил. ойлайтуғын, ақыл жууыртатуғын;
~ человек ойлайтуғын адам.

МЫТ *м. (болезнь лошадей)* шақалма
(жылқыда болатуғын жуқпады кесел).

МЫТАРИТЬ *несов. кого-что, разг.* қый-
нау, азап беріу, хорлау.

МЫТАРИТЬСЯ *несов. разг.* қыйналыу,
азап шегіу, хорлық керіу.

МЫТАРСТВО *с.* қыйналыушылық, азап
көриушилик, хорланыушылық.

МЫТЫ|Й 1. *прич. от* мыть; 2. *прил.*
жууылған, таза; ~е фрукты жууылған
мийуелер.

МЫТЬ *несов. кого-что* жууыу; ~ рұки
қол жууыу; ~ мылом сабын менен жууыу,
сабынлап жууыу; $\diamond$ ~ золото құмды жууып
алтын алыу; рука рұку мбет погов. жеген
ауыз уялар.

МЫТЬЕ *с.* жууыу; ~ головы басты жу-
уыу.

МЫТЬСЯ *несов.* жууыныу; ~ в ванне
ваннада жууыныу.

МЫЧАНИЕ *с. 1.* мөңреу, өкиріу; ~ коров
сыйырлардың мөңреуі; 2. *перен. разг. (не-
членораздельные звуки)* мыңқылдау.

МЫЧА|ТЬ *несов.* 1. *(о короле)* мөңреу,
өкиріу; 2. *перен. разг. (издавать нечлено-*

раздельные звуки) мыңқылдау; он то́лько ~ л в отве́т ол тек мыңқылдан жууап берди.

МЫШЕЛӨВКА *ж.* тышқан қақпан.

МЫШЕЧНЫЙ *прил. анат.* мускул..., булшық ет..., булшық етли; ~ая рабóта булшық ет жұмыстары.

МЫШИНЬИЙ *прил.* 1. тышқан..., тышқанның; ~ая нóрка тышқанның ини; 2. (о цвете) күл рең.

Мышка *Г ж. уменьш. от мыш.*

МЫШКА **II ж.:** под ~ами, под ~ой қолтықтың астында; нестí под ~ой қолтықтың астында қысып алып баруу; под ~и, под ~у қолтық асты; взята под ~у что-л. қолтықлау.

МЫШЛЕНИЕ, МЫШЛЕНИЕ *с.* ойлау, кырлеу, ой, пикир, көз қарас.

МЫШОНОК *м.* тышқанның баласы, кішкене тышқан.

МЫШЦА *ж. анат.* мускул, булшық ет.

Мышь *ж.* тышқан; полевáя ~ атыз тышқаны; $\diamond$ летучая ~ жарғанат.

МЫШЬЯК *м.* 1. мышьяк (химиялық элемент); 2. мед., тех. мышьяк.

МЫШЬЯКОВЫЙ *прил.* мышьяк..., мышьяклы; ~ препарат мышьяклы препарат.

МЭР *м.* мэр (гейбір елдерде муниципалитеттің басшысы).

МЭРИЯ *ж.* мэрия (муниципалитетлік басқарма хәм оның жайы).

МЮРИД *м.* мюрид (исламға бағынып мусылман емеслерди жек көретуғын адам).

МЮРИДИЗМ *м.* мюридизм (мусылман емеслерди жоқ етиу керек деген идеяны қоллаған исламның реакцияшыл ағымы).

МЯГКИЙ *прил.* 1. жумсақ, бос, қатпаған; ~ий хлеб қатпаған нан; ~ая шерсть жумсақ жүн; ~ая постель жумсақ төсек; 2. (приятный) жағымлы; ~ий свет жағымлы жақты; ~ий гóлос жағымлы дауыс; 3. перен. (кроткий) минайым, жумсақ, кеуілшек; ~ий харáктер жумсақ минез; 4. лингв. жиңішке; ~ие соглáсные жиңішке дауыссызлар; 5. (теплый) жумсақ; ~ий климáт жумсақ климат; 6. (нестрогий) жумсақ, ақсат, әлпайым; ~ое наказáние ақсат жаза; ~ое обращéние әлпайым қатнасық; $\diamond$ ~ая вода дузсыз суу; ~ий вагóн жумсақ вагон; ~ий знак (буква «ъ») жиңішкертиу белгиси.

МЯГКО *нареч.* 1. жумсақ етип, жумсақ түрде; 2. (не грубо) мүләйім түрде, жумсақлық пенен, сыпайлық пенен; $\diamond$ ~ выражáясь в знач. вводн. сл. сыпайлық пенен айтқанда, сыпайыластырып айтқанда.

МЯГКОСЕРДЕЧИЕ *с.* кеуілшеклик, рейнмиллик.

МЯГКОСЕРДЕЧНЫЙ *прил.* кеуілшек, рейнмил.

МЯГКОСТЬ *ж.* 1. жумсақлық; ~ постели төсектең жумсақлығы; 2. перен. мүләйимлик, жумсақлық, сыпайлық; ~ харáктера минезнің жумсақлығы.

МЯГКОТЕЛОСТЬ *ж.* бослық, бос минезлік, ынжықлық.

МЯГКОТЕЛЬИЙ *прил.* 1. жумсақ денели, бос денели; 2. перен. (бесхарактерный) бос, бос минез, ынжық.

МЯГКОШЕРСТНЫЙИЙ, МЯГКОШЕРСТЫЙ *прил.* жумсақ жүнли; ~е óвцы жумсақ жүнлі қойлар.

МЯГЧЕ *сравнит. ст. от прил. мягкий и нареч. мягко* жумсағырақ, мүләйимірақ.

МЯГЧИТ **II** *в несов.* что жумсартыу, жумсақ етиу; глицерин ~ ко́жу глицерин терини жумсартады.

МЯКІН **IIA ж.** кепек, топан; $\diamond$ старóго вóробья на ~е не проведёшь посл. фарры шымшық кепекке алданбайды.

МЯКІННЫЙ *прил.* кепек араласқан, топан араласқан, топаннан болған; ~ корм кепек араласқан жем.

МЯКИШ *м.* нанның жумсағы, нанның былқылдағы, шөректің жумсақ жери.

МЯКНУТЬ *несов. разг.* жумсарыу, жумсақ болыу, жибиу, былқылдау.

МЯКОТЬ *ж.* 1. жумсақ ет, сом ет, сүйексіз ет; мяснáя ~ гөштин жумсақ жери; 2. (плодов, ягод) мийениң ети.

МЯЛКА *ж.* 1. см. льномялка; 2. езиуши, жумсартыушы (машина).

МЯМЛИТЬ *несов. разг.* 1. что и без доп. (невнятно говорить) мыңғырлап сөйлеу, созып сөйлеу; 2. (нерешительно действовать) сылбыр болыу, әстен қыймылдау, жигерсіз хәрекет етиу.

МЯМЛИЯ *м. и ж. разг.* мөңгүр, ынжық (в разговоре); сылбыр, жай басар, хәрекетсіз (в действиях).

МЯСИСТОСТЬ *ж.* етlilik, гөшлилик.

МЯСИСТЫЙ *прил.* 1. етли, ети көп, гөшли; гөши көп; 2. разг. (толстый, полный) жууан, толық; 3. (о плодах) етли.

МЯСНИК *м.* қасап.

МЯСНЬИЙ *прил.* 1. ет..., еттен, етли, ет салынған, гөшли; ~ой пирóг етли бөрек; ~ой бульóн гөшли сорпа; ~ые котлеты ет салынған котлетлер; 2. (идущий на мясо) ет болатуғын, гөш беретуғын, гөшке кететуғын; ~ой скот ет малы, гөшли мал; 3. в знач. суц. ж. мяснáя разг. ет дүкен, гөш сататуғын дүкен; 4. в знач. суц. с мяснóе етли аұқат, гөшли тамақ; 5. (производящий мясные продукты) ет..., гөш...; ~ая промышленность ет санааты.

МЯСО *с.* 1. ет, гөш; варёное ~ писирилген гөш, тушёное ~ пууға писирилген ет; жарёное ~ қууырылған ет; 2. (мякоть плодов) етли жер, жумсақ жер; $\diamond$ ни рыба ни ~ сөйлер сөзин, отырар орнын билмейтуғын; пүшечное ~ оқ жеми (басып алыу урысларына ериксіз қујуылған солдатлар түйрәлі).

МЯСО=, МЯСО- қоспа сөзлердің «гөш, гөшли» деген мәнилерди билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: мясокомбинáт гөш комбинаты, ет комбинаты.

МЯСОЗАГОТОВИТЕЛЬНЫЙ *прил.* ет таярлайтуғын, гөш таярлайтуғын.

МЯСОЗАГОТОВЩИЙ *мн. (ед. мясозаготовщик ж.)* ет таярлау, гөш таярлау.

МЯСО-МОЛОЧНЫЙИЙ *прил.* ет-сүт, гөш-сүт, ет-сүт ұяжлери; гөш-сүт ұяжлери; ~е продукты ет-сүт өнімлери.

МЯСОПОСТАВКИ *мн. (ед. мясопоставка ж.)* ет тапсыруу, гөш тапсыруу.

МЯСОПРОДУКТЫ *мн.* ет өнімлери, гөш өнімлери, ет-азық аўқатлар.

МЯСОРУБКА *ж.* мясорубка (*ет майдалайтуғын машина*).

МЯТА *ж.* жалбыз, назбай.

МЯТЕЖ *м.* қозғалаң, топалаң, бүлгиншилик, кетерилис.

МЯТЕЖНИК *м.* қозғалаңшы, топалаңшы, бүлгиншилик қурыушы, кетерилисши.

МЯТЕЖНИЦА *женск. от мятежник.*

МЯТЕЖН||ЫЙ *прил.* 1. топалаңшы, топалаңға қатнасуышы, бүлгиншиликли, кетерилисши; ~*ое* **войско** топалаң шығарушы әскер; 2. (*тревожный*) тынышсыз, тынымсыз, қаулықпа, биймаза; ~*ая* **душá** тынымсыз адам, тыныш таппайтуғын адам.

МЯТНЫЙ *прил.* жалбыз..., назбай..., жалбызлы; жалбыздан таярланған.

МЯТ||ЫЙ 1. *прич. от мять;* 2. *прил.* басқыланған, мыжырықланған; жыйырылған (*об одежде*); ~*ая* **травá** басқыланған от-шөп; ~*ое* **платье** жыйырылған көйлек; 3. *прил. перен.* шаршаған, харыған, бол-

дырған, езилген; **иметь** ~*ый* **вид** шаршаған түрінде болуу.

МЯТЬ *несов. что* 1. (*делать мягким*) жумсартуу; басқылау, ийлеу (*елину*); 2. (*делать мягким*) мыжырықлау; жыйрықлау (*одежду*); ~ **бума́гу** қағазды мыжырықлау.

МЯТЬСЯ *несов.* 1. мыжырықланыу; жыйырылыу (*об одежде*); **эта ма́терия** **мне́тся** бұл гезлеме жыйырылады; 2. *перен. разг.* (*топаться в нерешительности*) бата алмау, батылы бармау; 3. *перен. разг.* тайсалақлау, қысылуу, батырлығы жетпеу; **он мя́лся при отве́те** ол жууап бергенде қысылды.

МЯУКАНЬЕ *с.* мыяўлау.

МЯУКАТЬ *несов.* мыяўлау.

МЯУКНУТЬ *сов. и однокр. см.* мяука́ть.

МЯЧ *м.* топ; **футбо́льный** ~ **футбол** тобы; **посла́ть** ~ топты теуіп жеткізіу; **ввести** ~ **в игру** топты ойынға қосыу; **подава́ть** ~ топты беруі; **отби́ть** ~ топты қайшыру; **заби́ть** ~ **в воро́та** топты урып даруазаға киргізіу.

Н

НА I *предлог* 1. *с вин. п.* (*на вопрос «куда?»*) =ға, =ге, =қа, =ке, үстине; **положи́ть** кнйгу на стол **китапты** **столдың** үстіне қойыу; **сесть** на стул **стүлға** отыруу; **еха́ть** на юг **қублаға** кетиу, **түсликке** кетиу; **идти́** на завод **заводқа** барыу; **взобра́ться** на **дерево** **терекке** өрмелеу; 2. *с предл. п.* (*на вопрос «где?»*) =да, =де, =та, =те, үстінде; **кни́га** **лежит** на **столе** **китап** **столдың** үстінде жатыр; **рабо́тать** на **заводе** **заводта** іслеу; **выступа́ть** на **съезде** **съезде** шығып сөйлеу; **жи́ть** на **юге** **қублада** **туруу**, **түслик** **бетте** **туруу**; 3. *с вин. п.* (*при обозначении срока, времени действия*) =да, =де, =та, =те; =ға, =ге, =қа, =ке; на **сле́дующий** **день** **екінші** күнп, **ертеңіне**; на **Но́вый** **год** **Жаңа жылға**; **отседи́те** на **пять** **мину́т** **бес** **мину́тка** **кешиги́у**; на **два** **дня** **еки** **күнге**; на **зиму** **қысқа**; на **э́тот** **раз** **бул** **жола**, **бул** **сапары**; **со** **дня** **на** **день** **бүгін-ертең**; 4. *с предл. п.* (*при обозначении отрезка времени, срока совершения действия*) =да, =де, =та, =те; на **зака́те** **күн** **батқанда**, **күн** **бата**; на **рассве́те** **таң** **атқанда**, **таң** **ата**; на **днях** **жақында**; на **той** **неде́ле** **өткен** **хәптеде**; 5. *с вин. п.* (*при обозначении направления действия*) =ға, =ге, =қа, =ке **баратуғын**; =на, =не; **поезд** **на** **Москву́** **Москваға** **баратуғын** **поезд**; **свали́ть** **вину́** **на** **кого-л.** **айыпты** **басқаның** **мойнына** **аударыу**; **запи́сать** **кни́гу** **на** **бра́та** **китапты** **ағасының** (**инписиниң**) **атына** **жаздырыу**; 6. *с вин. п.* (*по направлению*) =ға, =ге, =қа, =ке **дейін**; **мы** **поска́лили** **на** **вы́стрел** **мылтықтың** **дауысы** **еситилетуғын** **жерге** **дейін** **бизлер** **шауып** **кеттик**; 7. *с вин. п.* (*при указании цели, назначения*) =ға, =ге, =қа, =ке, **ушын**; **пра́во** **на** **труд** **мийнет** **етиу** **хуқуқы**; **пода́рить** **на** **па́мять** **естелик** **ушын** **бериу**; **на** **что** **э́то** **нужно** **бул** **не** **ушын** **керек**, **бул** **неге**

керек; 8. *с вин. п.* (*при обозначении количественного признака предмета*) =ға, =ге, =қа, =ке; **по** **кни́ге** **на** **ка́ждо** **учени́к** **ха́р** **бир** **оқыушыға** **бир** **китаптан**; **обе́д** **на** **пять** **челове́к** **бес** **адамға** **таярланған** **түслик**; 9. *с вин. п.* (*при умножении, делении*) =ға, =ге, =қа, =ке; **разде́лить** **шесть** **на** **три** **алтыны** **үшке** **белиу**; 10. *с вин. п.* (*при обозначении обмена*) =ға, =ге, =қа, =ке; **обменя́ть** **кни́гу** **на** **альбо́м** **китапты** **альбо́мға** **аўмастырыу**; 11. *с вин. п.* (*при обозначении сходства*) =ға, =ге, =қа, =ке; **он** **похо́ж** **на** **отца́** **ол** **әкесине** **усаған**; 12. *с вин. п.* (*при указании на характер действия*) =ға, =ге, =қа, =ке; =ша, =ше; **на** **но́вый** **лад** **жақаша**; **на** **ста́рый** **лад** **ескише**; **на** **го́лбный** **желу́док** **аш** **қарынға**, **аш** **жүрекке**; **ве́рить** **на** **слово** **сөзге** **исенну**; 13. *с вин. п.* (*при словах, выражающих различные чувства*) =ға, =ге, =қа, =ке; =на, =не, =ма, =ме; **на** **его́** **сча́стье** **оның** **бахтына**; **на** **мою́** **бе́ду** **мениң** **басыма**; 14. *с вин. п.* (*при обозначении предмета, являющегося орудием действия*) =ға, =ге, =қа, =ке; **заперё́ть** **на** **замо́к** **кулышпап** **бекитиу**, **кулышпап** **тастау**; **застегну́ть** **пальто́** **на** **все** **пу́говицы** **пальтоны** **барлық** **содеплерине** **илдирну**; 15. *с вин. п.* (*при обозначении физического недостатка*) **глу́хой** **на** **однó** **ухо́** **бир** **қулағы** **герек**; **слепой** **на** **однó** **глаз** **бир** **көзи** **соқыр**; 16. *с предл. п.* (*при обозначении орудия или средства действия*) =да, =де, =та, =те; **еха́ть** **на** **поезде** **поезда** **барыу**; **игра́ть** **на** **гита́ре** **гитарада** **ойнау**; 17. *с предл. п.* (*при обозначении предмета, являющегося нижней или внутренней частью чего-л.*) =лы, =ли; **пальто́** **на** **ва́те** **пахталы** **пальто**; 18. *с предл. п.* (*при обозначении характера действия*) =ып, =ип; =лап, =леп; **стоя́ть** **на** **ко́лэнях** **саққа** **жүгинип** **туруу**; **ползти́** **на** **живо́те** **жер**

бауырлап жылысыу; 19. с предл. п. (в устойчивых сочетаниях) ...баратырып, ...баратырғанда, ...алдында; на лету ушы баратырғанда; ушы баратырып; на бегу жууырып баратырғанда; жууырып баратырып; на глазах көз алдында; $\diamond$ на первый взгляд биринши көргенде; на зёрвье! хадалы болсын!; на самом деле расында да, хақыйқатында да; на русском языке рус тилинде; перевести на каракалпакский язык карақалпақ тилине аударыу; сердиться на кого-либо биреуге ашмулануы; лежать на солнце күнде жатыу, күн шууақта жатыу.

НА II частица в знач. сказ., разг. (возьми, бери, получи) мә, ал; на книгу мә китап; $\diamond$ вот тебе и на! өне қалас!; на-поди илаж жок, этегене.

НА III частица, разг.: кто ни на есть ким болсада; какой ни на есть қандай болсада, қайсысы болсада; что ни на есть не болсада.

НА= приставка 1. фейил сөзлердің алдығы қосымтасы болып: 1) ис ҳарекеттиң бағытын аңдатады, мыс.: набросить устине таслау; 2) ис ҳарекеттиң толық көп санда болуын аңдатады, мыс.: наговорить көп сөйлеу, мәниссиз көп сөйлеу; 3) ис ҳарекеттиң әстелигин аңдатады, мыс.: напевать ыңылдап қосық айтыу; 4) «-ся» деген жаналай менен фейилдің ишкен түрлерінде ҳарекеттиң ишкенін аңдатады, мыс.: наестья тойыу; 2. бир нәрсениң үстінде туратуғынлығын аңлатуғын атық ямаса келбетликлер дүзеди, мыс.: настенный дийуалы; наручники жеңлик.

НАБАВИТЬ сов. что, чего қосыу, үстине қосыу, арттырыу, миндириу; ~ цену на что-л. бир нәрсениң үстине баха миндириу.

НАБАВКА ж. 1. (действие) қосыу, үстине қосыу, арттырыу, миндириу; 2. (набавленная сумма) қосымша, үстеме; ~ в цене үстеме баха.

НАБАВЛЯТЬ несов. см. набавить.

НАБАЛДАШНИК м. таяқтың шоқмар тутқасы, таяқтың басы.

НАБАЛЬЗАМИРОВАТЬ сов. что бальзамлау, бальзамға сиңирип қойыу.

НАБАТ м. дабыл (бир қорқыныш жөнінде қоңырау қағылған қағилли хабар); бить в ~ 1) дабыл қағыу, жәрдемге шақырыу; 2) перен. (вызывать тревогу) дабыл қағып көпшиликтің кеулин аударыу.

НАБАТНЫЙ прил. дабыл қағатуғын; ~ колокол дабыл қағатуғын қоңырау.

НАБЕГ м. шабыуыл, топылыс; совершить ~ шабыуыл жасау.

НАБЕГАТЬ несов. 1. см. набегать; 2. (совершать набег, нападать) шабыуыл жасау, топылыс жасау.

НАБЕГА||ТЬСЯ сов. жууыра-жууыра шаршау, мауқса басылғанша жууырыу; мейлинше жууырыу, шаршағанша жууырыу; он ~лся за день ол күн менен жууыра-жууыра шаршады; дети ~лись вдоволь балалар мауқса басылғанша жууырысты.

НАБЕДОКУРИТЬ сов. разг. бөлеге жолғып қалыу, абайламастан бұлдирип қойыу, бұлдириу.

НАБЕЖА||ТЬ сов. 1. на кого-что (натолкнуться с разбега) соқлығыу, пәт пенен урылыу; волна ~ла на берег толқын жағаға соқты; 2. (сбежаться) гуулеп жый налыу, тумлы-тустан жууырып келіу; ребята ~ли со всех сторон балалар тумлы-тустан жууырып келди; 3. (натечь) ағып кетіу; ~ло ведро воды бир шекер суу ағып кетти; 4. на что, перен. қаплау, жабыу, басып кетіу; на солнце ~ло облако күннің бетин булт басып кетти; $\diamond$ ~ли проценты процентлер өси кетти.

НАБЕЗОБРАЗНИЧАТЬ сов. разг. тептеклик ислеу, жақпас қылық ислеу, бұлдириу.

НАБЕКРЕНЬ нареч. разг. бир шекесине, қыйсайтып, шекеге қойып; надеть шапку ~ малақайды бир шекеге кийіу.

НАБЕЛИТЬ сов. что, чего ақлау, ағартыу.

НАБЕЛИТЬСЯ сов. бетине ақ сүртіу, бетин ағартыу.

НАБЕЛО нареч. таза етип, тазаға, аққа, аққа көширип; переписать ~ таза етип көширип жазыу.

НАБЕРЕЖНАЯ ж. суу жағасы, суу бойындағы; суу бойы көшеси; гранитная ~ гранит пенен бекемленген суу жағасы.

НАБИВАТЬ несов. см. набить.

НАБИВАТЬСЯ несов. см. набиться.

НАБИВКА ж. 1. (наполнение) толтырыу; басып, тығып толтырыу; ~ папирос папирост тығып толтырыу; 2. (обруч и т. п.) кийгизіу; 3. текст. нағыс түсириу, нағыс салыу; ~ ситца шытқа нағыс түсириу; 4. текст. (узор на ткани) гезлеменн бетиндеги нағыс; 5. толтырылған, тығылған; волосаная ~ матраца жүн толтырылған төсек, жүн тығылған төсек.

НАБИВН||ОЙ прил. 1. тықпа, толтырып жасалатуғын, толтырылатуғын; ~ые папирсы қолдан жасалған папирослар; 2. текст. нағыссы; ~ой ситец нағыссы шыт.

НАБИРАТЬ несов. см. набрать.

НАБИРАТЬСЯ несов. см. набраться.

НАБИТЫЙ прил. от набить; битком ~ лыққа толған, урып тығылған; $\diamond$ ~ дурак барып турған ақмақ.

НАБИТЬ сов. 1. что, чем тығыу, тығып толтырыу, тығып етип толтырыу; ~ трубку табакком трубканы темекиге тығып толтырыу; ~ подушку пухом көпшикти пәр менен толтырыу; ~ ящик кнйгами кутыны китап пенен тығып толтырыу; ~ карман 1) қалтасын толтырыу; 2) (обогатиться) байыу; 2. что (насадить, надеть) кийгизіу, курсаулау, курсау кийгизіу; ~ обруч на бочку бочкаға курсау кийгизіу; 3. что, текст. нағыс салыу, нағыс басыу; ~ ситец шытқа нағыс басыу; 4. что, разг. түсириу; ~ шйшку на лбу маңлайына испк түсириу; 5. что, чего (вколотить) қағып таслау; ~ гвоздэй мыйықларды қағып таслау; 6. кого-чего (настрелять) атып алыу; ~ уток көп үйрек атып алыу; 7. что, чего, разг. (разбить) урып сындырыу, сынды-

рып таслау; ~ посуды ыдысларды урып сындырыу; $\diamond$ ~ цену баханы көтеріу; ~ себе цену өзін көтермелеу, өзін көрсөттиу; ~ рүку шебер болыу, әдетлену, үйрену; ~ оскобину 1) тисин қамастырыу; 2) (очень надоесть) әбден жалықтырыу; биткөм ~ лыққа толтырыу, урып тығыу.

НАБИ|ТЬСЯ сов. разг. лыққа толыу, урып тыққандай болыу; в комнату ~лось много народу өжиреге адам лыққа толды.

НАБЛЮДАТЕЛЬ м. барлаушы, бақлаушы, байқаушы, қарап тұрыушы, қадағалаушы; беспристрастный ~ әдил бақлаушы, бийтөреп қадағалаушы.

НАБЛЮДАТЕЛЬНИЦА женск. от наблюдатель.

НАБЛЮДАТЕЛЬНОСТЬ ж. байқағышлық, аңғарғышлық, зийреклик, сезгирлик.

НАБЛЮДАТЕЛЬНЫЙ прил. 1. байқағыш, байқайтуғын, аңғаратуғын, зийрек, сезгир; ~ человек аңғарғыш адам; 2. (служащий для наблюдения) байқау..., барлау..., барлап тұрыу...; ~ пункт байқау пункты.

НАБЛЮДА|ТЬ несов. 1. кого-что (изучать, исследовать) изертлеу, изертлеу жүргизиу, тексеру, бақлау, тексеру жүргизиу; ~ть солнечное затмение күн тутылыуын изертлеу; 2. кого-что (смотреть) қарау, қарап тұрыу; я с интересом ~л, как играют дети балалардың қалай ойнағанына қызығып қарап тұрдым; 3. за кем-чем бақлау, қадағалау, барлау; ~ть за порядком тәртіпті бақлау.

НАБЛЮДА|ТЬСЯ несов. байқалу, көрину; ~ется облачная погода күннің булт болыуы байқалады.

НАБЛЮДЕНИ|Е с. 1. (изучение, исследование) изертлеу, изертлеу жүргизиу, тексеру, бақлау, тексеру жүргизиу, бақлау жүргизиу; вести ~е бақлап барыу; быть под ~ем врача врачты бақлау астында болыу; взять под ~е бақлауға алыу; 2. (результат изучения) бақлау, тексерудің нәтижесі, тексерудің жуумағы; интересное ~е қызық бақлау; обобщить свой ~я өзіннің жүргізген тексерулерінің нәтижелерін жуумақластырыу.

НАБОЖНОСТЬ ж. диншиллик, тақыуалық.

НАБОЖНЫЙ прил. диншил, тақыуа.

НАБОЙК|А ж. 1. (действие) урып кийдиру; 2. өкшелік; кобаные ~и телетин өкшелік.

НАБОЙЩИК м. набойщик (1. бир нәрсені тығыушы, ишине толтырыушы адам; 2. текст. гезлемге нағыс салыушы адам).

НАБОЙЩИЦА женск. от набойщик.

НАБОК нареч. қырын, қыйсық, қыйсайтып, қапталға қыйсайып; он надёл шапку ~ ол малақайын қыйсайтып кийди.

НАБОЛВШИЙ 1. прич. от наболеть; 2. прич. ұақты жеткен, шешилиуді талап ететуғын, пискен; ~ вопрос шешилиуді талап ететуғын мәселе.

НАБОЛЁ|ТЬ сов. 1. (стать очень болезненным) наұқаслы болыу, ауырыу; рука ~ла қол ауырып кетти; 2. перен. жанға

батыу, ұайым басыу; у него ~ло на душе оның жанына батты.

НАБОЛТАТЬ I сов. что, чего, разг. (намешать) былғау, былғап араластырыу, араластырып жиберу, шалыу; ~ яиц в молоко мәекте сүтке былғап араластырыу.

НАБОЛТАТЬ II сов. 1. что, чего, разг. (наговорить лишнего) мәнисіз сөзлерді сөйлеу, былжырау; 2. на кого-что, прост. (наклеветать) жаманлау, дәумет етиу, жала жабыу, өсек айтыу.

НАБОР м. 1. алыу, қабыл қылыу, қабыл етиу, жыйнау; объявить ~ в ремесленное училище өнер-кәсипшилик училищесине қабыл етиуді жарыялау; ~ рабочей силы рабочий күшлерін қабыл етиу; 2. (комплект) топлам, жыйынды; ~ инструментов әсбаптар жыйындысы; 3. полигр. (действие) теру, хәрип теру; остановить ~ хәрип теруді тоқтатыу; 4. полигр. набор, терилген хәрип; расставить ~ наборды шашып қойыу; $\diamond$ ~ слов мәнисіз сөзлер жыйындысы, келіспеген сөзлер.

НАБОРНЫЙ прил. полигр. хәрип теретуғын, хәрип теру...; ~ цех хәрип теру цехи.

НАБОРЩИК м. полигр. наборщик, хәрип теруші.

НАБОРЩИЦА женск. от наборщик.

НАБРАСЫВАТЬ I несов. см. набросать.

НАБРАСЫВАТЬ II несов. см. набросить.

НАБРАСЫВАТЬСЯ несов. см. наброситься.

НАБРА|ТЬ сов. 1. кого-чего, что (взять, собрать) жыйыу, жыйнап алыу, жыйнау, көп жыйнау, көп алыу, теру; ~ть много ягод көп етип жеміс теру; ~ть книг в магазине дүкөннан көп кітап алыу; ~ть заказов көп заказ алыу; 2. что, перен. күшейту, көтеру, жетіу, жетісу; ~ть скорость тезлігін күшейту; ~ть высоту бәлентке көтеріу; ~ть темпы темпі күшейту; 3. кого (принять, нанять, навербовать) алыу, қабыллау, қабыл етиу; ~ть рабочих на завод заводқа рабочийлар алыу; 4. что, полигр. теру; ~ть заметку пәгітом мақаланы пәгіт пенен теру; $\diamond$ ~ть номер телефона телефонның номерін алыу; как воды в рот ~л аузында тақаны бардай.

НАБРА|ТЬСЯ сов. 1. (скопиться) жыйылыу, жыйналыу, топлану; жуқтырыу (о пыли, мусоре и т. п.); в комнату ~лось много народу өжиреге көп адам жыйылды; 2. чего, перен. жыйнау, пайда болыу, табыу; ~аться сил күш жыйнау; ~аться терпению тақат пайда болыу, шыдамлық пайда болыу; ~аться смелости батырлық пайда болыу; 3. (приобрести, усвоить) табыу, тап болыу; ~аться ум ақылланыу; $\diamond$ с кем поведёшься, от того и наберёшься посл. ким менен жақын болсан, соннан үйренесен.

НАБРЕДАТЬ несов. см. набрести.

НАБРЕ|СТИ сов. разг. 1. на кого-что ушырасып қалу, дус келиу, гезлесу; ~сти в толпе на знакомого аламанның ишинде танысқа ушырысып қалу; 2. на что (натолкнуться) үстине келиу, үсти-

нен шыгыў, тап болыў, ушыраў; ~сти на удачную мысль жақсы пикирге келиў.

НАБРОСАТЬ сов. 1. *чего* (накидать) таслау, шашы таслау, таслай беріу, көп етип таслау, ылақтыра беріу; ~ бума́г на полгa қағазды шашы таслау; ~ каме́нй тасларды көп етип таслау; 2. *что* шамалап дүзиу, шамалап жазыу; сызып көрсетиу, жазып көрсетиу; ~ план докла́да шамалап докладтың планын дүзиу; ~ план участка́ участоктың планын сызып көрсетиу.

НАБРОСИТЬ сов. *что* үстине таслау, желбегей салыу, үстине жабыу, жамылыу; ~ плато́к на плéчи орамалды ийниге жамылыу.

НАБРОСИТЬСЯ сов. 1. *на кого-что* (напасть) асыла кетиу, топылыу, тура умтылыу, бас салыу; 2. *на что, разг.* (с жадностью) ықласланып, нәпсиқауланып кирисиу; ~ на еду́ аўқатқа нәпсиқауланып кирисиу; 3. *на кого-что, разг.* топылыу, тийисе кетиу; ~ на кого-л. с **упрёками** гийнессин айтып тийисе кетиу.

НАБРОСОК м. жоба, сүлдер; ~ **расска́за** әңгименің жобасы, гүрриңнің сүлдері; **каранда́шный** ~ қәлем менен салынған сүлдер.

НАБРЫЗАГЪТЪ сов. *что, чем, чего* и без доп. шашыратыу, шашыу, бүркіу; ~ на́ пол воды́ полгa суу бүркіу.

НАБРЫЗГИВАТЬ несов. см. **набрызгать**.

НАБРЮШНИК м. бел таңғыш.
НАБРЮШНЫЙ прил. белге байлайтуғын, құрсақ тақағуғын; қарынның үстіндегі; ~ **жировой** слой қарынның үстіндегі май қатламы.

НАБУХАНИЕ с. 1. бөртиу; ~ **почек** бүртіклердің бөртиуі; 2. (*от влаги, сырости*) исіу, исип кетиу, торсығыу.

НАБУХАТЬ несов. см. **набухнуть**.

НАБУХНУТЬ сов. 1. бөртиу, на дере́вьях ~ли **почки** ағашлардың бүртіклері бөртип қалды; 2. (*от влаги, сырости*) исіу, исиниу, исип кетиу, торсығыу.

НАБУЯНИТЬ сов. разг. жәнжел шығару, шатақ салыу.

НАВАГА ж. навага (балық).

НАВАЖДЕНИЕ с. мәмлек айландырыу, азғырыу, азғырыушылық; **дьявольское** ~ шайтан азғырыу; **что за ~!** бул қандай азғырыушылық!

НАВАКСИТЬ сов. *что, разг.* вакса менен майлау, етик май менен майлау.

НАВАЛ м. 1. (*действие*) жүклеу, артыу, ушыу; 2. *в знач. нареч.* навалом ыдыссыз тегип, үйип; **грузи́ть карто́фель** ~ом картошканы ыдыссыз жүклеу.

НАВАЛИВАТЬ I несов. см. **навалить**.

НАВАЛИВАТЬ II несов. см. **навалять**.

НАВАЛИВАТЬСЯ несов. см. **навалить** ся.

НАВАЛИ́ТЬ сов. 1. *что, чего, на кого-что* (наложить поверх) үстине салыу, жүклеу, артыу; ~ть **мешки́** на теле́гу қап-ларды арбаға жүклеу; 2. *что, чего* (небрежно **набросать**) үйип таслау, төгіу; ~ть **груды** каме́нй тасларды үйип таслау; 3. *что, чего, безл. разг.* жүдө көп топланыу, үйилип

қалыу; ~ло **много** **сне́гу** қар үйилип қалды; 4. *безл. разг.* (**собраться в большом количестве**) жыйналыу, топланыу; **в клуб** ~ло **много** **наро́ду** клубқа көп адам жыйналды.

НАВАЛИТЬСЯ сов. *на кого-что* 1. (*налечь*) салмағын салыу, басыу; ~ на **дверь** есикке салмағын салыу; ~ на **вёсла** есиккерге күшин салыу; 2. *перен.* (**наброситься, обрушиться**) бирден умтылыу, тарпа басыу, бирден басыу; ~ на **неприя́теля** душпанды тарпа басыу.

НАВАЛК||А ж. үйиу; ~а **үгль** тас көмирди үйиу; **◇** в ~у үйип; **перевози́ть груз** в ~у жүкті ыдыссыз алып келиу.

НАВАЛОТБОЙЩИК м. горн. көмир қопарыушы.

НАВАЛОЧН||ЫЙ прил. жүклеуши, тийсүши; ~ая **машина** жүклеуши машина.

НАВАЛЯТЬ сов. *что, чего, разг.* (*изготавливать валянием*) басыу; ~ **войлока** кийиз басыу.

НАВАР м. жылт етер, шыр, шире, сорпаның майы; суп с ~ом шырлы сорпа.

НАВАРИВАТЬ несов. см. **наварить**.

НАВАРИСТЫЙ прил. шырлы, ширели, жылт етери бар; ~ суп ширели сорпа.

НАВАРИТЬ сов. 1. *что, чего* писириу, аўқат писириу; ~ **супу** сорпа писириу; 2. *что, тех.* (*приварить*) еритип жалғау, еритип тутастырыу, еритип ислеу; ~ **ось** көшерди еритип тутастырыу.

НАВАРН||ОЙ прил. *тех.* еритип жалғанған, еритип тутастырылған, еритип исленген; ~**ая ось** еритип тутастырылған көшер.

НАВАЩИВАТЬ несов. см. **навощать**.

НАВЕАТЬ несов. см. **навеять** 1, 2.

НАВЕДА||ТЬСЯ сов. разг. кирип шыгыу, келип кетиу, хабар алыу, қалын сорап барыу, кеулин сорау; ~**йтесь** к нам **ка́к-нибудь** қалайда болса бизикине келип кетиң.

НАВЕДЕНИЕ с. 1. (*на цель, след*) үстине апарыу, түсириу, баслап барыу, алып келиу, салыу; 2. (*глянца, лоска*) бояу, сүртіу; 3. (*жоста*) **куру**у, салыу; 4. (*порядка*) орнатыу.

НАВЕДЫВАТЬСЯ несов. см. **наведаться**.

НАВЕЗТИ сов. *что, чего* көп алып келиу, үйип тастау; ~ **много** **дров** көп отын алып келиу.

НАВЕИВАТЬ несов. см. **навеять**.

НАВЕК, **НАВЕКИ** нареч. өмірлікке, өмір бойына, мәңгі, мәңгилікке, мұдамы, хәрдайым.

НАВЕРБОВАТЬ сов. *что, кого-чего* қабылау (*бир жаққа жиберіу* ушын).

НАВЕРБОВЫВАТЬ несов. см. **навербовать**.

НАВЕРНО 1. нареч. (*несомненно*) шексиз, сөзсиз, гүмансыз; **это** не ~ бул сөзсиз емес, бул гүманлы; 2. *в знач. вводн. сл.* (*вероятно*) бәлким, итимал, әлбетте, мүмкин; он, ~, **скоро** **приде́т** ол, мүмкин, тез арада келип қалар.

НАВЕРНОЕ см. **наверно** 2.

НАВЕРНОУТЬ сов. *что* 1. (*навинтить*) бурап бекитиу, таўлап апарыу, таўлап кийгизиу; ~ **гайку** на **ось** гайканы көшер-

ге бурап бекитиү; 2. (*намотать*) орау, орап койуу.

НАВЕРНУЎТЪСЯ *сов.* 1. (*навинтиться*) буралуу, тауланып барыу; *гайка* ~ лась на болт гайка болтқа тауланып барды; 2. (*намотаться*) оралуу, оралып қалуу; 3. (*появится — о слезах*) жас келиу, жас шығыу, жас пайда болыу.

НАВЕРНЯКА *нареч. разг.* 1. (*обязательно*) сөзсиз, шексиз, гүмансыз, әлбетте, қайна-қай; он придёт ~ ол сөзсиз келеди; 2. (*с верным расчётом*) қетесиз, жаңылыспастан, қөте жибермейтуғын болып; *действовать* ~ жаңылыспайтуғын болып хәрекет қылуу.

НАВЕРСТАТЬ I *сов. что, разг. (возместить, восполнить)* есесин толтырыу; өтеу, орнын толтырыу; ~ *потерянное время* босқа кеткен ұақыттың есесин толтырыу.

НАВЕРСТАТЬ II *сов. что, чего, полигр.* вёрсткалау, вёрстка жасау (*терилген хәриплерди беллерге тәртіплен беліу*); ~ *несколько страниц* кнйги китаптың бир неше бетин вёрсткалау.

НАВЕРСТЫВАТЬ I *несов. см.* навестать I.

НАВЕРСТЫВАТЬ II *несов. см.* навестать II.

НАВЕРТЁТЬ *сов. разг.* 1. *что (намотать)* айландырып орау, қыр дегерек орау; 2. *что, чего* таулап ислеу, айландырып соғыу; бурап тесіу; таулап соғыу, ислеу; ~ *отверстий* бурап тесиклер тесіу.

НАВЕРТЫВАТЬ *несов. см.* навернұть и навертеть I.

НАВЕРТЫВАТЬСЯ *несов. см.* навернұтьсся.

НАВЕРХ *нареч.* үстине, төбесине, жоқарыға; *положить чемодан* ~ чемоданды үстине қойыу; *подняться* ~ жоқарыға шығыу; *посмотреть* ~ жоқарыға қарау; *свистать всех* ~ *мор.* хәммени жоқарыға шақырыу.

НАВЕРХУ *нареч.* жоқарыда, төбесинде, үстінде; ~ *теплее, чем внизу* төменге қарағанда, жоқарыда жылыырақ; *онь живёт* ~ олар жоқарыда турады.

НАВЕС *м.* 1. (*крыша*) бастырма, шертек; 2. (*выступающая часть чего-л.*) асылып турған, шертектей болып турған; ~ *скалы* тау жарының асылып турған жери.

НАВЕСЕЛЁ *нареч. разг.* шала мәс, сәл кейипли; *быть* ~ сәл кейипли болыу.

НАВЕСИТЬ *сов. что I. (повесить)* асыу қойыу, асып бекитиу, тартыу, илдириу, илдирип қойыу; ~ *замок* қулып илдирип қойыу; 2. (*двери, ставни*) топсалау, топса қағыу.

НАВЁСКА *ж.* асып қойыу, асып бекитиу, илдириу, илдирип қойыу, тартыу; ~ *проводов* сым тартыу.

НАВЕСН||ОЙ *прил.* аспа, аспалы, асылма; ~ *ёе замк* аспа қулышлар.

НАВЕСНЫЙ *прил.* 1. бастырма..., бастырмалық, шертек..., шертеклик; 2. *воен.* асып тикке түскен, асырып атылған; ~ *огонь* тикке үстиден түскен оқ.

НАВЕ||СТЫ *сов.* 1. *кого-что* на *что* әкеліу, баслап барыу, алып келиу; салыу,

түсириу; *собака* ~ *ла* меня на след лисицы ит мени түлкинің изине әкелди; 2. *кого-что, на что (натолкнуть)* салыу, бағдарлау; түсириу, туудырыу; ~ *сты* на мысль пикир туудырыу; ~ *сты* на размышления ойға салыу; 3. *что, на кого-что* қаратыу, туурылау; ~ *сты* орудие топты қаратыу; ~ *сты* прожектор на самолёт прожекторды самолётқа туурылау; 4. *что (устроить, построить)* қурыу, салыу; ~ *сты* мост көпір салыу; 5. *что (покрыть, окрасить)* бояу, сүртіу; 6. *что* орнатыу; ~ *сты* порядок тәртіп орнатыу; 7. *кого, разг. (привести)* шақырып әкеліу, алып келиу, ертіп келиу; ~ *сты* полон дом гостей үй толы қонақ шақырып әкеліу; 8. *что, перен. разг. (внушить, вызвать)* ушырыу (*ужас*); бастырыу; (*тоску*); *с* ~ *сты* критикку критикалап таслау; ~ *сты* справку сорастырып билиу; ~ *сты* тень гүман туудырыу.

НАВЕСТИТЬ *сов. кого-что* кирип шығыу, халын сорап билиу, кеулин сорау, көриуге барыу; ~ *друзей* досларды көриуге барыу.

НАВЁТ *м.* *уст.* жала, дәумет, өсек.

НАВЕТРЕНН||ЫЙ *прил.* самал жағындағы, самалаға қараған; ~ *ая* сторойа самал жағындағы тәреп.

НАВЕЧНО *нареч.* мәңгиге, мәңгиликке, мұдамы, өмирликке.

НАВЕШАТЬ I *сов. что, чего* асып қойыу, илдирип қойыу; ~ *много белья* көп иш кийимди асып қойыу.

НАВЕШАТЬ II *сов. что, чего (на весах)* тәрезиге тартыу, өлшеу; ~ *несколько пакетов сахара* бир неше пакет қант өлшеу.

НАВЕШИВАТЬ I *несов. см.* навести и навешать I.

НАВЕШИВАТЬ II *несов. см.* навешать II.

НАВЕЩАТЬ *несов. см.* навестить.

НАВЕЯ||ТЬ *сов.* 1. *что* есип әкеліу, есиу, үрип әкеліу; *ветер* ~ *л* прохладу самал есип салқынлаты; 2. *что, перен. (вызвать)* салыу, түсириу, келтириу; ~ *ть* сон уйқы келтириу; ~ *ть* приятные воспоминания жағымлы естеликлерди ядына салыу; 3. *что, чего, с.-х.* сууырыу, сууырып тазалау, елеу; ~ *ть* много овса көп сулыны сууырып тазалау.

НАВЗНИЧ *нареч.* шалқасына, шалқасынан; *упасть* ~ шалқасына жығылыу.

НАВЗРЫД *нареч.* плаката ~ өкирип жылау, бақырып жылау, қатты жылау.

НАВИВАТЬ *несов. см.* навить.

НАВИВАТЬСЯ *несов. см.* навиться.

НАВИГАЦИОНН||ЫЙ *прил.* навигация..., навигациялық; ~ *период* навигация мәу-сими.

НАВИГАЦИЯ *ж.* навигация (*жергиликли климатлық жағдайға қарай суу арқалы жүриуге болатуғын ұақыт*); ~ *началась* в апреле навигация апрельде басланды.

НАВИДАТЬСЯ *сов. чего, разг.* көпти көриу, талайды көриу, көп нәрсени басынан өтириу.

НАВИНТИТЬ *сов. что, на что* таулап киргизиу, бурап апарыу, бурап бекитиу; ~ *гайку* гайканы бурап бекитиу.

НАВИНЧИВАТЬ *несов. см. навинтить.*

НАВИСАТЬ *несов. см. нависнуть.*

НАВИСНУТЬ *сов. 1. на что (свеситься)* салбырап туруу, асылып туруу, төмөн түсип туруу, илинип туруу; 2. *над кем-чем* илинип туруу, асылып туруу, еңтерилип туруу; *түчи ~ли* над городом қаланың үстин булт басып тур; 3. *над кем-чем, перен.* пайда болуу, тууу; *над нами ~ла опасность* бизлерге қорқыныш тууды.

НАВИСШИЙ 1. *прич. от нависнуть;* 2. *прил.* салбырап турған, асылып турған, төмөн түсип турған, илинип турған; *~е брови* төмөн түсип турған қаслар.

НАВИТЬ *сов. что, чего 1. (намотать)* орау; 2. *(изготовить витёк)* есиу, шыйратуу, таулау; *~ верёвок* арқан есиу, жип есиу; 3. *обл. (уложить вилами)* жаба менен жыйнау; *~ воз сена* бир арба пишенди жаба менен жыйнау.

НАВИТЬСЯ *сов.* оралуу.

НАВЛЕКАТЬ *несов. см. навлечь.*

НАВЛЕЧЬ *сов. что, на кого* туудыруу, келтируу; *он ~ёк на себя* подозрение ол езине гүман туудырып алды.

НАВОДИТЬ *несов. см. навести.*

НАВОДКА *ж. 1. (действие)* салуу; шыр-мау, қаплау; *~а мбста* көпир салуу; 2. *воен.* нышаналау, туурылау, нышанаға алыу, атыу, гөзеу; *~а орудий* топларды нышанаға туурылау; *бить прямой ~ой* топ пенен туппа-тууры атыу.

НАВОДНЕНИЕ *с. 1.* тасқын, суу тасқыны, суу алыу, суу алма; 2. *перен.* толтыруу, лыққа толтыруу, үйиу; *~ рынок* товарами базарды товарларға толтыруу.

НАВОДНИТЬ *сов. что, кем-чем* толтырып жиберуу, лыққа толтыруу, үйиу; *~ рынок дешёвыми товарами* базарды арзан товарлар менен лыққа толтыруу.

НАВОДНОЙ *прил.:* *~ мост* ұақытша салынған көпир.

НАВОДНЯК *несов. см. наводнить.*

НАВОДЧИК *м. воен.* наводчик (*нышанаға қаратылушы топшы*).

НАВОДЯЩИЙ 1. *прич. от наводить;* 2. *прил.* жәрдемши, еске түсиретуғын; *~ вопрос* жәрдемши сорау.

НАВОЗ *м. дөрис, қый, төгин.*

НАВОЗИТЬ *несов. что, с.-х.* дөрис тегиу, дөрислеу, қый тегиу, төгин тегиу.

НАВОЗИТЬ I *несов. см. навезти.*

НАВОЗИТЬ II *сов. что, кого-чего* тасыу, тасып алыу; *~ дров на зиму* қысқа отын тасып алыу.

НАВОЗНИК *м. зоол.* қый қоңызы.

НАВОЗНЫЙ *прил.* дөрис..., қый..., төгин...

НАВОЗОХРАНИЛИЩЕ *с. с.-х.* дөрис сақлағыш, қый сақлағыш, төгин сақлағыш.

НАВОЙ *м. текст.* навой (*тоқымашылық станогында үлкен түте, көшер*).

НАВОЛОЧКА *ж.* дастық тыс, көпшик тыс, дастық қап.

НАВОНЯТЬ *сов. чем и без доп., разг.* сасытуу, сасытып жиберуу, ийисин шыға-

рып жиберуу; *~ керосином* лампа май ийисин шығарып жиберуу.

НАВОРАЧИВАТЬ *несов. 1. см. наворотить;* 2. *(накручивать, навёртывать)* орау.

НАВОРОВАТЬ *сов. что, чего, разг.* урлап алыу, бир талай нәрсени урлау.

НАВОРОВАТЬ *несов. см. наворовать.*

НАВОРОЖИТЬ *сов. что, чего, разг.* пал ашыу, пал ашып алдағыны айтуу.

НАВОРОТИТЬ *сов. что, чего, разг.* үйип таслау; қалай болса солай үйиу; *~ груду* камней тасларды үйип таслау.

НАВОСТРИТЬ *сов. что:* *~ уши* қулақ түриу, сақ болуу, қулақ тигиу; *~ лыжи* қашыуға таярлануу, қашыуға бейим беруу.

НАВОЩИТЬ *сов. что* мум сүртиу, мумлау.

НАВРАТЬ *сов. разг. 1. что, чего (солгать)* алдау, өтирик айтуу, жалған сөйлеу; 2. *на кого-что (наклеветать)* жала жабыу, дөумет етиу, есек айтуу; 3. *в чём (допустить ошибку)* жаңылысыу, кәте жиберуу, алжасыу.

НАВРЕДИТЬ *сов. кому-чему* зыян келтируу, зыян беруу, зыянкеслик етиу, кесент беруу.

НАВРЯД, НАВРЯД ЛИ *частица разг.* нағұман, нағайбыл; *~ он сегодня* придёт оның бүгин келиуи нағайбыл.

НАВСЕГДА *нареч.* биротала, мәнгиге, берқулла, өмиринше мұдамы; *◇ раз и ~* енди болмастай етип, үзил-кесил.

НАВСТРЕЧУ 1. *нареч.* алдынан, алдына, қарсы алдынан, алдын тосып; *вйти ~* гостям қонақлардың алдына шығуу; 2. *предлог с дат. п.* қарсы; *идти ~ 1) чему* жақынлатыу, тезлетиу; *идти ~ своей* гібели өзиниң опат болуыын жақынлатыу; 2) *кому-чему (оказывать содействие)* қайырмақшылық етиу.

НАВЫВОРОТ *нареч. разг.* хәкисине, керисинше; *всё* *получилось ~* барлығы хәкисинше болып шықты; *◇ шиворот-~* былғастырып.

НАВЫК *м. шынығуу, шынығушылық, өдетленуу, көнлигиу, тәжрибе; трудовые ~и* мийнеттеги шынығушылық.

НАВЫКАТ, НАВЫКАТЕ: *глазá ~* тасырайған көз, көзи тасырайған.

НАВЫЛЕТ *нареч.* тесип етип, етип шығып, аржағына шығып; *он ранен пұлей ~* ол оқ тесип өтип жарадар болған.

НАВЫНОС *нареч. разг.* алып кетип ишиуге, алып кетиу ушын; *торговать ~* алып кетип ишиуге сатуу.

НАВЫПУСК *нареч.* сыртына шығарып, сыртына жиберип; *носить брюки ~* шалбардың балағын етиктің сыртына шығарып киип жүриу.

НАВЫРЕЗ *нареч.* шақмақлап, шақмақ урып, кесип берип; *купить арбуз ~* ғарбызды шақмақ урып алыу.

НАВЫТЯЖКУ *нареч.:* *стоять ~* қақайып туруу, қақшыып туруу, қолын жиберип тик туруу.

НАВЫЮЧИВАТЬ *несов. см. навьючить.*

НАВЬЮЧИТЬ *сов. кого-что* жүкклеу, жүк артыу, жүк тийеу; *~ верблюда* түйеге жүк артыу.

НАВЯЗАТЬ I сов. 1. что (привязать) бекитиу, байлау, орау, таңып байлау; ~ кнут на кнутовище қамшының еримин қамшы саңқа байлау; 2. чего тоқыу, ериу; ~ чулок шулық тоқыу; 3. кого-что, кому-чему, перен. таңыу, зорлап жүклеу, зорлап өткериу, мойнына таңыу; ~ своё мнение ез пикирин зорлап өткериу.

НАВЯЗАТЬ II несов. см. навязнуть.

НАВЯЗАТЬСЯ сов. кому, разг. жабысып қалмау, жабысыу, жармасу, изинен қалмау; ~ в знакомые танис болыуға жабысып қалмау.

НАВЯЗНУТЬ сов. тығылып қалуу, ирклип қалуу, тығылып толып қалуу; в зубах ~ ло 1) тиске тығылып қалды; 2) перен. мазасын алды, изинен қалмайды.

НАВЯЗЧИВОСТЬ ж. жармасқышылық, жабысқышылық, асылғышылық, изинен қалмаушылық.

НАВЯЗЧИВЫЙ прил. 1. (назойливый) жармасқыш, жабысқақ, изинен қалмайтуғын; ~ый человек жармасқыш адам; 2. перен. (неотступный) естеп шықпайтуғын, мийге сиңип қалған; ~ая идея естен шықпайтуғын идея.

НАВЯЗЫВАТЬ несов. см. навязать I.

НАВЯЗЫВАТЬСЯ несов. см. навязатьсь.

НАВЯЛИВАТЬ несов. см. навялить.

НАВЯЛИТЬ сов. что, чего кептириу, қақлау, қақлап алыу, сүрлеу; ~ рыбы балық қақлау.

НАГАДАТЬ сов. что, чего, разг. пал ашып айтып беріу, қумалақ салыу, соқтаға қарап ашып айтып беріу.

НАГАДИТЬ сов. разг. 1. (о животных) тзеклеу, былғау, патаслау; 2. кому, перен. (навердить) жаманлық қылуу, бузақылық қылуу, зыян етиу.

НАГАЙКА ж. қамшы, дыр.

НАГАН м. наған, алты атар.

НАГАР м. шор, қурым, дүт; ~ на свече шамның пилтесиннің шоры.

НАГИБАТЬ несов. см. нагнуть.

НАГИБАТЬСЯ несов. см. нагнуться.

НАГИШОМ нареч. разг. жалаңаш, тыр жалаңаш.

НАГЛАДИТЬ сов. что, чего үтик басыу, үтиклеу, утюг басыу, утюглеу.

НАГЛАЖИВАТЬ несов. см. нагладить.

НАГЛАЗНИК м. көзлик (хайуанлар үшін).

НАГЛАЗНЫЙ прил. көзге тағылатуғын, көзге тутатуғын; ~ щиток көзге тутатуғын қалқан.

НАГЛЕТ несов. уятсызланыу, арсызланыу, сур белгениу.

НАГЛЕЦ м. уятсыз, арсыз, сур бет, бузақы.

НАГЛОСТЬ ж. уятсызлық, арсызлық, сур белки, бузақылық.

НАГЛОТАТЬСЯ сов. чего, разг. көп жутыу; ~ воды сууды көп жутыу; ~ пыли шаңды көп жутыу.

НАГЛУХО нареч. 1. (плотно) саңлақсыз, берк, нық, тас қылыш; запереть дверь ~ есикти тас қылыш бекитиу; 2. (на все пуговицы) барлық сәдебин, қамме илге-

гин; ~ застегнуть пальто пальтоның барлық илгегин илдириу.

НАГЛУШИТЬ сов. кого-чего, есинен талдырыу, есенкиретиу, қалғайма қылып аулау; ~ рыбы балықты қалғайма қылып аулау.

НАГЛЫЙ прил. уятсыз, арсыз, бетсиз, сур бет, бузақы.

НАГЛЯД||ЕТЬСЯ сов. на кого-что 1. қарап тойыу, көз тойғанша қарау, мийри қанғанша қарау; мать не ~йтса на сына ана баласына қарап көзи тоймайды; ну, ~елся? қарап көзиң тойды ма? 2. (много повидате) көп нәрселерди көриу, көп көриу.

НАГЛЯДНО нареч. көз алдында, анық, айқын түрде, көрсетпели түрде, көрсетип тұрып.

НАГЛЯДНОСТЬ ж. анықлық, көрсетпелилик; ~в обучении оқытыудың көрсетпелилиги; для ~и анық болыу ушын.

НАГЛЯДНЫЙ||И прил. 1. (основанный на показе) көрсетпе, көрсетпели; ~е пособия көрсетпели оқуу құраллары, көрсетпе құраллары; 2. (убедительный) анық, айқын, көрнекли, көринип тұрған; ~й пример айқын мысал.

НАГНАИВАТЬСЯ несов. см. нагноитьсь.

НАГНА||ТЬ сов. 1. кого-что (двигать) қуып жетиу; 2. кого-что (наверстать) жетистириу, жетип алыу, толықтырыу, ессин толтырыу; ~ть товарищей по работе жұмыста жолдасларына жетисип алыу; ~ть упущенное қалған жағын қуып жетиу; 3. что, кого-чего (согнуть, сосредоточить) айдап әкелиу, айдап апарыу; на базар ~ли много скота базарға көп малды айдап кетти; 4. что, на кого-что, перен. туудырыу, келтириу, түсириу; ~ть сон уйқыны келтириу; ~ть тоску кеуилсизлик туудырыу; ~ть страху қорқыныш туудырыу; 5. что, чего (наготовить перегонкой) таярлау, шығарыу; ~ть бочку спирту бир бочка спирт таярлау; ♦ ~ть цену бағасын асырыу.

НАГНЕСТИ сов. см. нагнетать.

НАГНЕТ м. вет. мойын жауыры.

НАГНЕТАНИЕ с. тех. қысып апарыу, басым менен толтырыу.

НАГНЕТАТЕЛЬНЫЙ прил. тех. қысып апаратуғын, басым менен толтыратуғын; ~ насос қысып апаратуғын насос.

НАГНЕТАТЬ несов. что, тех. қысып апарыу, басым менен толтырыу; ~ воздух хауаны басым менен қысып толтырыу.

НАГНОЕНИЕ с. шириу, ириңлеу, азығыу.

НАГНОЙ||ТЬСЯ сов. ширип кетиу, ириңлеп кетиу, азығып кетиу; рана ~лась жара ириңледі.

НАГНУТЬ сов. кого-что ийиу, еңкейтиу, бүгиу, қайырыу.

НАГНУТЬСЯ сов. ийилиу, еңкейиу, бүгилуу, қайырылуу.

НАГОВАРИВАТЬ несов. см. наговорить.

НАГОВОР м. 1. разг. (клевета) жала, дөу-мет, өсек; 2. (заклинание) дем салыу, дуа етиу.

НАГОВОРИТЬ *сов.* 1. *что, чего, разг.* көп сөйлөү, мәниссиз көп сөйлөү, аўзына келгенди айтыу, мыжыу; ~ **грубостей** турпайы нәрселерди айтыу; 2. *на кого-что (наклеветать)* жаманлау, жала жабыу, өсек таратуу, дөүметлеу; 3. *(для звукозаписи)* айтыу, айтып беріу; ~ **письмо** на пластинку хаттың сөзін пластинкаға алыу ушын айтып беріу.

НАГОВОРИТЬСЯ *сов. разг.* қолегенинше сөйлесіу, сөйлесип қумардан шығыу, көп сөйлесіу, көп әңгимелесіу; мийри қанғанша сөйлөу; **друзья** вдвоём ~лись дослар маўқын басқанша сөйлести.

НАГОЙ *прил.* 1. жалаңаш, тыр жалаңаш; 2. *перен. (лиственный растительности)* қуу *(тақыр, дала)*.

НАГОЛО, **НАГОЛО** *нареч.* 1. қынынан шығарып, жалаңлатып; с **шашками** **наголо** қытышларын жалаңлатып; 2. қырғызып, тықырлап, дым қалдырмай; он **стригся** ~ ол шашын қырғызып алдырды.

НАГОЛОВУ *нареч.* әбден, пүткиллей; враг **разбил** ~ душпанды пүткиллей қыйратты.

НАГОЛОДАТЬСЯ *сов. разг.* аш болып қалыу, жүдә аш болып кетиу.

НАГОЛЬНЫЙ *прил.* қапланбаған, қап-ланбаған тери; ~ тулуп қапланбаған постың.

НАГОНЯЙ *м. разг.* кейіс, дәкки, сөгис, қатты урсыу; **получить** ~ кейіс еситиу.

НАГОНЯТЬ *несов. см. нагна́ть.*

НА-ГОРА *нареч.* **горн.** жоқарыға, жердиң үстине; **выдаты** **уголь** ~ көмірди жердиң үстине шығарыу.

НАГОРАЖИВАТЬ *несов. см. нагородить.*

НАГОРАТЬ *несов. см. нагореть.*

НАГОРЕТЬ *сов. 1. (дать нагар)* шор болыу, дүт басыу, қурым болыу; 2. *безл. разг. (о горючем, электричестве)* жаныу, жаңып болыу; 3. *безл. разг.* кейіс еситиу, дәкки жеу, сөз еситиу, бөлеге қалыу, пәнт жеу; **ребятам** ~ло от отца за шалости тентеклик қылғаны ушын балалар әкесинен кейіс еситти.

НАГОРНЫЙ *прил.* 1. *(находящийся на горах)* таудағы; ~ое **пастбище** таудағы жайлау; 2. *(гористый)* таулы; ~ый **берег** рекі дерьяның таулы жағасы.

НАГОРОДИТЬ *сов. что, чего 1. (заборы, перегородки)* қорған салыу, қоршалап алыу, қоралап алыу; 2. *разг. (нагромоздить)* үйіп таслау; ~ **кучу** **всякого** **хлама** хәр түрди ески-тусқыны үйіп таслау; 3. *перен. разг. (наговорить)* сандырақлау, былжырақлау, мәниссиз сөйлөу, келіспеген нәрсени жазыу; ~ **чепухи** **мылжың** сөзди былжырақлау.

НАГОРЬЕ *с.* тегіс таулық, жазық тау, кең таулық, үстирт, қыр.

НАГОСТИТЬСЯ *сов. разг.* маўқын басқанша қоныу, маўқын басқанша қонақ болыу.

НАГОТ *ж.* тыр жалаңашлық; **прикрыть** ~у тыр жалаңашлығын жабыу; **во всей своей** ~е ашықтан-ашық.

НАГОТАВЛИВАТЬ *несов. см. наготовить.*

НАГОТОВЕ *нареч.* таяр, тап-тайын, хәзир; **быть** ~ таяр турыу, таяр болыу.

НАГОТОВИТЬ *сов. что, чего, разг. 1. (запаси)* таярлап қойыу, хәзирлеу, жыйнап қойыу, ғамлап қойыу; ~ **дров** **на зиму** қысқа отын таярлап қойыу; 2. *(настрелять)* көп етип писриу, көп етип таярлау.

НАГОТОВИТЬСЯ *сов. разг.* жеткилик-ли таярлау; көп етип хәзирлеу, көп ғамлау; **на всех не** ~шься хәммеге жеткилик таярлай алмайсаң.

НАГРАБИТЬ *сов. что, чего* талап алыу.

НАГРАД *ж.* награда, сый, сыйлық, байрақ; **денежная** ~а ақшалай сыйлық; **получить** ~у байрақ алыу.

НАГРАДИТЬ *сов. кого-что, чем 1.* наградалау, сыйлау, сыйлықлау, байрақлау; 2. *перен.* беріу, сыйлау; **природа** **щедро** ~ла егө табият оны аямай сыйлаған; **◇** ~ть **оплеухой** **паппат** беріу; ~ть **улыбкой** күлип кеўлин алыу, жылмыып күлип қарау.

НАГРАДНОЙ *прил.* 1. награда, сыйлық, байрақ; ~ **список** сыйлық дизими; 2. *в знач. суц. мн.* **наградные** сыйлық ақшалар.

НАГРАЖДАТЬ *несов. см. наградить.*

НАГРАЖДЕНИЕ *с.* наградалау, сыйлау, сыйлық беріу, байрақ беріу.

НАГРЕВАТЬ *несов. см. нагреть.*

НАГРЕВ *м. 1. (действие)* қыздырыу, ысығыу, қызыу, ысыу; 2. *тех.* қызыу дәрежесі, ысыу шамасы; **необходимый** ~ **печи** **печить** керекли қызыу дәрежесі; 3. *тех. (нагреваемая поверхность)* қызатуғын майданы.

НАГРЕВАНИЕ *с.* қыздырыу, ысытыу, қызыу, ысыу, жылыу.

НАГРЕВАТЕЛЬ *м.* ысытқыш, жылытқыш, жылытыу әсбабы.

НАГРЕВАТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. *(служащий для нагрева)* қыздыратуғын, ысытатуғын, қыздырыу...; ысытыу..., жылытатуғын; ~ые **приборы** ысытыу әсбалары; 2. *(подвергающийся нагреванию)* қыздырылатуғын, қызатуғын, ысытылатуғын, ысытытуғын; ~ая **поверхность** қыздырылатуғын майданы.

НАГРЕВАТЬ *несов. см. нагреть.*

НАГРЕВАТЬСЯ *несов. см. нагреться.*

НАГРЕСТИ *сов. что, чего* тырмалап жыйнау, гүреп жыйнау; ~ **снегу** **карды** гүреп жыйнау.

НАГРЕТЬ *сов. что* қыздырыу, ысытыу, жылытыу; **◇** ~ **руки** алып әдетлениу, жеп үйреніу.

НАГРЕТЬСЯ *сов.* қызыу, ысыу, ысыныу, жылыу, жылыныу.

НАГРИМОВАТЬ *сов. кого-что* гримлеу, грим сүртиу, грим жағыу.

НАГРИМОВАТЬСЯ *сов.* гримлениу, өзине грим сүртиу, өзине грим жағыу.

НАГРОМОЖДАТЬ *несов. см. нагромоздить.*

НАГРОМОЖДАТЬСЯ *несов. см. нагромоздиться.*

НАГРОМОЖДЕНИЕ *с. 1. (действие)* ретсиз үйіп таслау, қалай болса солай үйіп таслау; 2. *(беспорядочное скопление чего-л.)* үйіншик, үйінди.

НАГРОМОЗДИТЬ *сов. что, чего* 1. (сложить, свалить кучей) тәртипсиз үйпә таслау, тәртипсиз жыйнау, қалай болса солай үйну; 2. *перен.* ретсиз толтыруу, келтире беріу; ~ в статье примеров мақаланы ретсиз мысалар менен толтыруу.

НАГРОМОЗДИТЬСЯ *сов.* тәртипсиз жыйланыу, тәртипсиз үйлилу.

НАГРУБИТЬ *сов. кому-чему* қатты сөз айтыу, қатты гәп айтыу, ауыр гәп айтып таслау, турпайылық қылуу, бийәдеплик етилу.

НАГРУДНИК *м.* өңірше, көкирекше; *детский* ~ баланың көкирекшеси.

НАГРУДНЫЙ *прил.* көкирек..., көкирекке тағылатуғын, өңирге тағылатуғын, көкиректеги, төс, тегтеги; ~ знак өңирге тағылатуғын белги; ~ карман төс қалта.

НАГРУЖАТЬ *несов. см. нагрузить.*

НАГРУЖАТЬСЯ *несов. см. нагрузиться.*

НАГРУЗИТЬ *сов. кого-что, чем* 1. жүклеу, артыу, тийеу; 2. *перен. разг. (возложить обязанности, поручения)* жүклеу, ис тапсыруу.

НАГРУЗИТЬСЯ *сов. чем* жүкленіу, тийе-ліу, артынуу.

НАГРУЗКА *ж. 1. (действие)* жүклеу, артыу, тийеу; 2. (*груз*) жүк; 3. *разг. (обязанности)* миннет, жұмыс, ис, ұзайыпа; сабақ; у него большая ~ в школе оның мектепте сабағы көп; 4. *тех.* салмақ, күш; *максимальная* ~ мотора моторға түсіп турған максимум күш.

НАГРЯНИТЬ *сов. разг.* патаслау, былғап таслау, кирлетіп таслау.

НАГРЯНУТЬ *сов. разг.* тосаттан келип қалуу, күтпеген жерде келип қалуу, бирден топылуу, күтпегенде болуу, қәпелімде болуу; ~ли гости тосаттан қонақлар келип қалды; ~ла беда бәле тап болды.

НАГУЛ *м. с.-х.* жайлауда семириу, жайлауда ет байлау; *лётный* ~ скота малдың жазда семирнуі.

НАГУЛИВАТЬ *несов. см. нагулять.*

НАГУЛЯТЬ *сов. что, чего* отлап семириу, ет байлау; *скот* ~л жиру мал отлап семирду.

НАГУЛЯТЬСЯ *сов. разг.* қыдырып қумардан шығыу, көп қыдыруу, ойны қаныу; *вдволе* ~ мийри қанғанша қыдыруу.

НАД (**НАДО**) *предлог с твор. п. 1. (поверх, выше кого-чего-л.)* үстінде, төбесінде; *лампа висит над столом* лампа столдың үстінде асыулы тур; 2. (*при обозначении господствующего положения*) үстінде; *он начальник надо всеми* ол хәмменің үстінде баслық; 3. (*указывает направленность действия*) үстінде, жөнінде, тууралы; *раббать над собой* өз үстінде ислеу; *он сидит над решением задачи* ол мәселе шығаруының үстінде отыр.

НАД (= **НАДО** =, **НАДЪ** =) *приставка 1. сөздің алдығы қосымтасы болып: 1) фейил жасайды хәм үстеме ислеуді, көпейтүүдү билдиреди, мыс.: надстроить* үстине қуруу; 2) *хәрекеттің толық емеслигин, оның тек айрым бөлегине ғана тийисли екенін билдиреди, мыс.: надкусить* тислеу, тислеп алыу; 2. *бир нәрсениң үсткі бөли-*

мин аңлатып атлық хәм келбетлик жасайды, мыс.: надбровье қас үсти; *надземный* жер үстіндеги.

НАДАВАТЬ *сов. что, чего, разг.* көп беріу, бере беріу; ~ подарков көп базарлық беріу; ~ обещаний үәде бере беріу.

НАДАВИТЬ *сов. 1. что, на что (нажать)* басыу, басыңқырау, нығытуу; ~ кнопку звонка звоноктың кнопкасын басыу; 2. *что, чего (выжать)* сығыу, сығып алыу, сығып шығаруу; ~ чашку виноградного сока бир кесе жүзім ширесін сығып алыу; 3. *что, чего (размять)* езіу; ~ картошку картошка езіу.

НАДАВЛИВАТЬ *несов. см. надавить.*

НАДАИВАТЬ *несов. см. надойть.*

НАДАРИВАТЬ *несов. см. надарить.*

НАДАРИТЬ *сов. что, чего, разг.* сыйлап беріу, базарлыққа үлестіруу; *детям* ~ли много игрушек балаларға көп ойыншықлар үлестіріп берди.

НАДБАВИТЬ *сов. разг. см. набавить.*

НАДБАВКА *ж. разг.* қосымша, үстеме; *денежная* ~а қосымша ақша; *произвести* ~у үстине қосып есаплау.

НАДБАВЛЯТЬ *несов. см. надбавить.*

НАДБИВАТЬ *несов. см. надбить.*

НАДБИТЬ *сов. что* шетін сындыруу, азғана сындыруу, жаруу; ~ тарелку тарелканың шетін сындыруу; ~ яйцо мейекті жаруу.

НАДБРОВНЫЙ *прил.* қас үстіндеги; ~ая часть лба маңлайдың қас үстіндеги бөлімі; ~ые дуги анат. қас үсти маңлай сүйеклер.

НАДБРОВЬЕ *с. анат.* қас үсти, қастың үсткі жағы.

НАДБРЮШНЫЙ *прил.* қарын үстіндеги; ~е мышцы қарын үсти булшық етлери.

НАДВИГАТЬ *несов. см. надвигнуть.*

НАДВИГАТЬСЯ *несов. см. надвигнуться.*

НАДВИНУТЬ *сов. что, на кого-что* жылыстыруу, үстине жылыстыруу, басып кийіу, түсіриу; ~ шапку на лоб малақайды маңлайға басып кийіу.

НАДВИНУТЬСЯ *сов. 1. (переместиться, приблизиться)* жылжыу, жылысуу, жылысып келиу, жылысып кетиу; *түчи* ~лись бултар жылысып жақынлады; 2. *'перен. (наступить, подступить)* жақылап келиу, әсте келип қалуу, жақынлау; ~лась старость ғаррылық жақын келип қалды; ~лась ночь түн жақынлады.

НАДВОДНЫЙ *прил.* суу үстіндеги, суу жүзіндеги; ~ая часть корабля корабльдың суу үстіндеги бөлігі.

НАДВОЕ *нареч.* екиге, еки; *разрывать яблоко* ~ алманы кесіп екиге бөліу.

НАДВОРНЫЙ *прил.* шарбақтың ишиндеги, қораның ишиндеги, дийуал ишиндеги; ~е постройки қораның ишиндеги қурылыстар.

НАДВЯЗАТЬ *сов. что 1. (удлинить вязанием)* қосымша тоқыу, тоқып жамау, жалғап тоқыу; ~ чулок чулокты жалғап тоқыу; 2. (*привязать*) жалғау; ~ веревку жипті жалғау.

НАДВЯЗКА *ж. 1. (действие)* қосымша тоқыу, жалғап тоқыу, үстине қосып тоқыу;

2. (надвязанная часть) тоқыма қурак, жалғама.

НАДВЯЗЫВАТЬ несов. см. надвязать.

НАДГРӨБИЕ с. қәбир естелик.

НАДГРӨБНҰЙ прил. 1. қәбирдің басына қойылған, қәбирдің үстине қойылған; ~ый пәмятник қәбир естелик; 2. (погребальный) табыт басындағы, өли қойылып атырғандағы; ~ое слово табыт басындағы сөз.

НАДГРЫЗАТЬ несов. см. надгрызть.

НАДГРЫЗТЬ сов. что кемирйү, ғайзау, тислеп алыу, тислеп үзип алыу.

НАДДАВАТЬ несов. см. наддаты.

НАДДАТЬ сов. что, чего, разг. үстеу, көбейту, қосыу, тезлету, асыруу; ~жару ыссылықты арттыруу.

НАДЕВАТЬ несов. см. надеть.

НАДЕВАТЬСЯ несов. кийиниу, кийиу.

НАДЕЖДА ж. үмит, дәме, исенім; у меня нет ни малейшей ~ы мениң хеш қандай үмитим жоқ; питать ~у үмитлену, дәмелену, үмит етиу; возлагать ~ы на кого-л. бирейге исенниу; потерять ~у үмит үзю, дәмени үзю; в ~е на то, что... деп үмит етип; подавать большее ~ы үлкен үмит туұдыруу.

НАДЕЖНОСТЬ ж. 1. (верность) исенімділік; 2. беккемлік, мықтылық, сапалылық, муқияттылық; ~механизма механизмнің беккемлігі.

НАДЕЖНЫЙ прил. 1. (верный) исенімлі, исенишлі; ~друг исенімлі дос; 2. (крепкий, прочный) беккем, мықты, сапалы, муқиятты, берик; ~мост муқиятты көпір.

НАДЕЛ м. 1. (действие) пай берю, үлестирип берю; бөлип шығарю, бөлип берю, пайласю; 2. (участок земли) надел (революциядан бұрын Россияда дийханға бөлип берген жер).

НАДЕЛАТЬ сов. что, чего 1. (сделать) көп етип ислеу, көп етип соғу, ислеп қойю, таярлап қойю; ~ть игрушек көп етип ойыншықлар ислеу; 2. жиберю, ислеу; ~ть много ошибок көп қәтелер жиберю; 3. разг. (причинить) ислеу, тийгизю, қылыу; ~ть неприятностей жаман кесирин тийгизю; ~ть хлопот әуерешилікке салю; что мы ~ли! бизлер не қылғанмыз!

НАДЕЛИТЬ сов. кого-что, чем 1. (предоставить) үлестирип берю, бөлип берю, бөлип шығарю, пайып берю; 2. перен. (одарить) сыйлау, берю; природа ~ла его большими способностями тәбият оған үлкен уқыпшылық берген.

НАДЕЛЯТЬ несов. см. наделять.

НАДЕРГАТЬ сов. что, чего 1. жулып алыу, суұырып алыу; ~льна бир талай зығыр жулып алыу; 2. перен. разг. аннан-муннан алыу, хәр жерден алыу; ~цитат цитатты аннан-муннан алыу.

НАДЕРГИВАТЬ I несов. см. надергать.

НАДЕРГИВАТЬ II несов. см. надернуть.

НАДЕРЗИТЬ сов. кому, разг. турпайы сөз айту, әдепсізлік қылу, ауыр сөз айту.

НАДЕРНУТЬ сов. что, на кого-что жулқып бүркениу, жулқып жамылыу; ~на

себя одеяло көрпени жулқып жамылыу.

НАДЕТЬ сов. что, на кого-что 1. кийю, салю, кийгизю; тартю (платок); ~пальто пальто кийю; ~платок шаршы тартю; ~сапоги етик кийю; ~кольцо на палец бармаққа жүзик салю; 2. тағю, тағып алыу, салю, кийю; ~все ордена барлық орденлерин тағып алыу; ~сброю на лошадь атқа ер-тоқымын салю; ~очки көз өйнек кийю; ~коньки коньки кийю; 3. (насадить) кийдириу, кийгизю, тағю, илдириу; ~червяка на крочок қармаққа құрт илдириу.

НАДЕТЬСЯ сов. разг. кийилиу, сыйю; сапоги легко ~лись етик аңсат сыйды.

НАДЕЯТЬСЯ несов. 1. на что (рассчитывать) исеню, үмитленю, дәмегөй болю; ~на успех табысқа жетисемен деп үмитленю; ~на свои силы өзиниң күшине исеню; 2. на кого-что (полагаться) исеню, үмитленю, үмит етиу, инаныу; сүйениу; ~на товарища жолдасына исеню; ♦ ~на кого-что-л. как на каменную гору таудан тиреги бардай исеню.

НАДЕЖНЫЙ прил. жер үстиндеги, жер бетиндеги; ~е части растения өсімліктің жер үстиндеги бөліклері; ~е постройки жер үсти қурылыслары.

НАДЗИРАТЕЛЬ м. бақлаушы, сақшы.

НАДЗИРАТЕЛЬНИЦА женск. от надзиратель.

НАДЗИРАТЬ несов. за кем-чем бақлап турю, бақлау, қарап турю; ~за порядком тәртіпти бақлап турю.

НАДЗОР м. 1. (наблюдение) бақлау, қадағалау, қарап турю; быть под ~ом-л. ~ом бирейдің бақлауында болю; 2. (орган контроля) қадағалау, бақлау; санитарный ~ санитарлық бақлау; технический ~ техникалық қадағалау.

НАДИВИТЬСЯ сов. кому-чему, на кого-что, разг. таң қалу, хайран қалу, таңданыу.

НАДИРАТЬ несов. см. надирать.

НАДКАЛЫВАТЬ несов. см. надколоть.

НАДКЛАССОВЫЙ прил. класстан тыс, класстан тысқары.

НАДКЛЕИВАТЬ несов. см. надклеить.

НАДКЛЕИТЬ сов. что үстине жабыстырып қойю, үстине желімлеп қойю; ~страніцу бир бетти желімлеп жабыстырып қойю.

НАДКОЛ м. 1. (действие) жарықырау, азырақ жарю, сәл жарю; 2. (надколотое место) тесілген жер, жарық, тесік.

НАДКОЛЕННЫЙ прил. анат. дize үстиндеги, дизеден жоқары; ~ая чашечка тобық.

НАДКОЛОТЬ сов. что 1. жарықырау, жарықырап қойю, азырақ жарю, сәл жарю; ~полею тоғалақты сәл жарю; 2. (слегка проколоть) үстин тесю, тесип қойю.

НАДКОСТНИЦА ж. анат. сүйек пердеси, сүйек қабығы; воспаление ~ы сүйек пердесиниң исип ауырыуы.

НАДКОСТНЫЙ прил. анат. сүйектиң сыртындағы, сүйек үстиндеги.

НАДКУС *м. 1. (действие) тислеу, тислеп алыу, тислеп қойыу; 2. (надкушенное место) тисниц изи, тисленген жер.*

НАДКУСИТЬ *сов. что тислеу, тислеп алыу, тислеп қойыу.*

НАДКУСЫВАТЬ *несов. см. надкусить.*

НАДЛАМЫВАТЬ *несов. см. надломить.*

НАДЛАМЫВАТЬСЯ *несов. см. надломиться.*

НАДЛЕЖАЩИЙ *прил. керекли, тиіс-ли; принять ~е меры тиісли шаралар қолланыу.*

НАДЛЕЖИТ *безл. кому-чему с неопр. керек, тиіс; вам ~явиться в указанный срок сиз көрсетілген ұақытта келиуіңиз тиіс.*

НАДЛОМ *м. 1. (действие) шытнау, азғана сыныу, жарыу, сындырыңқырау, шала сыныу; 2. (надломленное место) сынық, жарық, мертик, сынған жер; 3. перен. (подавленное состояние) еңсеси түсіу, рухы түсіу, диңкеси қурыу; душевный ~ рухы түсіу.*

НАДЛОМИТЬ *сов. 1. что шытнауы, азғана сындырыу, жарыу, сындырыңқырап қойыу; ~ть дерево ағашты сындырыңқырап қойыу; 2. кого-что, перен. рухын түсіриу, диңкесин құртыу; горе ~ло его қайғы оның диңкесин құртты.*

НАДЛОМИТЬСЯ *сов. 1. шытнау, азғана сыныу, жарылыу; ветка ~лась пұтақ азғана сынды; 2. перен. еңсеси түсіу, рухы түсіу; диңкеси қурыу; его силы ~лись оның диңкесин қурыды.*

НАДЛОМЛЕННОСТЬ *ж. еңсеси түсіу-шилик, рухы түсіушилик, диңкеси қурыушылық; душевная ~ кеуіліссизленіп рухы түсіушилик.*

НАДЛОМЛЕННЫЙ *1. прич. от надломить; 2. прил. перен. (с надломом) еңсеси түскен, рухы түскен, диңкеси қурыған.*

НАДМЕННО *нареч. тәкаббирленіп, менсинбей, гәрдейіп, менменсин; держаться ~ өзін менменсиніп тутыу.*

НАДМЕННОСТЬ *ж. тәкаббирлик, менсинбеушилик, гәрдейіушилик, менменлик; ~ характера миннездиң менменлиги.*

НАДМЕННЫЙ *прил. тәкаббир, менсинбеген, гәрдейген, менмен, менменсиген; ~ вид түри тәкаббир, түри менменсиген.*

НАДО *в знач. сказ. кому-чему с неопр., кого-что, чего керек, тиіс, зәур, лазым; ему ~ лечиться оның емленуін тиіс; ~ послать письмо хат жиберіу керек; что вам ~? сизге не керек; < ~ думать, полагать 1) (вероятно, должно быть) мүмкин, солай болса керек; 2) (да, конечно) әлбетте, өзинен-өзи түсінкили; так и ~! сол керек!, дұрыс болыпты; так ему и ~! оған сол керек!, оның сазаы!, гөр болсын!*

НАДО *предлог см. над.*

НАДО- *приставка см. над.*

НАДОБНО *уст. см. надо.*

НАДОБНОСТЬ *ж. кереклик, зәурлик, қажетлик; в этом нет никакой ~и бунці хеш қандай зәурлиги жоқ, бунці қажети жоқ; по мере ~и зәурлигине қарай, керегине қарай.*

НАДОЕДАТЬ *несов. см. надоесть.*

НАДОЕДЛИВОСТЬ *ж. зериктирүшлик, мазасын алыушылық, тынышын алыушылық, жалықтырушылық, бийзар қылушылық.*

НАДОЕДЛИВЫЙ *прил. зериктиретуғын, мазасын алыушы, тынышын алыушы, тынышсыз, жалықтыратуғын, бийзар қылатуғын; ~ человек бийзар қылатуғын адам; ~ мотив зериктиретуғын нама.*

НАДОЕИТЬ *сов. кому-чему, чем зериктирү, мазаны алыу, жалықтыру, бийзар қылу, бийзар ету; ~сть просьбами сорай беріп бийзар қылу; ~сть разговорами сөйлей беріп мазасын алыу; мне это ~ло бул нәрсе мені жалықтырды; он ~ли друг другу олар бір-бирин бийзар етті.*

НАДОЙТИ *сов. что, чего сауып алыу; ~ молоко сүт сауып алыу.*

НАДОЙ *м. с.-х. сауылған сүт, сауын алған сүт, сауып алынатуғын сүт; средний ~ на корову ҳәр сыйырдан орташа сауып алынатуғын сүт.*

НАДОЛГО *нареч. узаққа, көпке, әдеуір ұақытқа, узақ ұақытқа, көпке дейин; он уехал ~ ол көп ұақытқа кетти.*

НАДОМНИК *м. үйінде ислеуши, жұмысты үйінде ислеутиң.*

НАДОМНИЦА *женск. от надомник.*

НАДОРВАТЬ *сов. что 1. азғантай жыртыу, азғана жыртыу, бир шетинен жыртыу; ~ конверт конвертті бир шетинен жыртыу; 2. перен. бузып алыу, бузыу, зорықтыру, зорығу, майып қылу, мертилдиріу, майырыу; қарлығу (голос); ~ силы зорығу.*

НАДОРВАТЬСЯ *сов. 1. азғана жыртылуы, шети жыртылуы, айрылуы; страница тетради ~алась дәптердиң беті азырақ жыртылып қалды; 2. перен. бузылуы, майрылуы, зорығуы, майып болуы, мертилуы; он ~ался, поднимая тяжесть ол ауыр жүк көтеріп мертиліп қалды, ол ауыр жүк көтеремен деп майып болды.*

НАДОУМИТЬ *сов. кого-что, разг. ақыл үйретіу, ақыл беріу, ақылландыру, жөн-жосақ көрсету.*

НАДПАРЫВАТЬ *несов. см. надпороть.*
НАДПИЛ *м. 1. (действие) үстинен жарғы менен кесіу, үстинен азғана жарғылау; 2. (надпиленное место), жарғыланған жер, кесілген жер.*

НАДПИЛЫВАТЬ *несов. см. надпиливать.*

НАДПИЛИТЬ *сов. что үстинен жарғы менен азғана кескилеу, үстинен азғана жарғылау.*

НАДПИСАТЬ *сов. что бетине жазыу, сыртына жазыу; үстине жазыу, үстине жазып қойыу; ~ адрес на конверте конверттің сыртына адрес жазыу, адрести конверттің сыртына жазыу; ~ книгу кітаптың жолының үстине жазып қойыу.*

НАДПИСЫВАТЬ *несов. см. надписать.*

НАДПИСЬ *ж. жазыу; үстине жазылған жазыу; ~ь на книге кітаптың үстине жазылған жазыу; древние ~и на камне тасқа жазылған әйемгі жазыулар.*

НАДПОРОТЬ *сов. что тигисин азғана сөтну.*

НАДПОЧВЕННЫЙ прил. жер бетиндеги, топырак үстиндеги; ~ слой жер бетиндеги кабат.

НАДПОЧЕЧНИКИ мн. (ед. надпочечник м.) анат. бүйрек үсти безлери.

НАДПОЧЕЧНЫЙ прил. анат. бүйрек үстиндеги, бүйрек үсти.

НАДРАИВАТЬ несов. см. надраить.

НАДРАИТЬ сов. что, мор. тазалау, сүртиу, ысқылап сүртиу; ~ палубу палубаны тазалау.

НАДРАТЬ сов. что, чего сыйырыу, сыйырып алыу, қыршыу, аршыу; ~ коры қабығын қыршыу; ♠ ~ уши кому-л. кулагын бурау.

НАДРЕЗ м. 1. (действие) кесниккиреп көриу, азғана кесиу, кишкене кесиу; шақмақлап көриу (арбуза, дыни); 2. (надрезанное место) кесилген жер, кесик, тилик, шақмақ.

НАДРЕЗАТЬ сов. что кесниккиреп қойиу, азырақ кесиу, азғана кесиу, кишкене кесип көриу; шақмақлау (арбуз, дыню).

НАДРЕЗАТЬ несов. см. надрезать.

НАДРЕЗЫВАТЬ несов. см. надрезать.

НАДРУБАТЬ несов. см. надрубить.

НАДРУБИТЬ сов. что азғана шабыу, гертип шабыу, үстин шабыу.

НАДРУГАТЕЛЬНОСТЬ с. хорлаушылық, намысына тийиушилик, аяққа басыушылық.

НАДРУГАТЬСЯ сов. над кем-чем хорлау, намысына тийиу, аяққа басыу.

НАДРЫВ м. 1. (действие) азғана жыртыу, айырыу; 2. (надорванное место) жыртылған жер, жыртық; 3. перен. рухы түсиу, диңкеси қурыу, кеуилсизлик; душевный ~ кеуилсизлик.

НАДРЫВАТЬ несов. см. надорвать.

НАДРЫВА|ТЬСЯ несов. 1. см. надорваться 1; 2. над чем и без доп., перен разг. (работать через силу) күш салып ислеу, тырысып ислеу; 3. перен. разг. дауысының барғанынша бақырыу; в либьке ~лся ребёнок бала бесикте жатып дауысының барғанынша бақырды.

НАДРВИСТЫЙ прил. өксиген, ентиккен, қысылыққан; ~ плач өксиген жылау, ентигип жылау.

НАДРВНЫЙ прил. ентиккен, ауырсынған, қысылыққан.

НАДСАДНЫЙ прил. разг. ауыр, қыйын, қатты, ентиктиретуғын; ~ кашель ауыр жетел.

НАДСМАТРИВАТЬ несов. над кем-чем, за кем-чем қарап турыу, сер салып турыу, көз салып турыу, бақлау.

НАДСМОТР м. қарап турыу, сер салып турыу, көз салып турыу, бақлап турыу.

НАДСМОТРИК м. гүзетши, бақлаушы, қарап турыушы.

НАДСМОТРИЦА женск. от надсмотрщик.

НАДСТАВИТЬ сов. что жалғау, қурау, үстине қосыу; ~ верёвку арқанды жалғау.

НАДСТАВКА ж. 1. (действие) жалғау, қурау; 2. (наставленная часть) қурақ.

НАДСТАВЛЯТЬ несов. см. надставить.

НАДСТАВН|ОЙ прил. қурама, қуралған,

қурақ; ~ая часть рукава жеңниц қуралған бөлеги.

НАДСТРАИВАТЬ несов. см. надстроить.

НАДСТРОИТЬ сов. что үстине қурыу, үстине салыу; ~ дом жайдың үсткі кабатларын көбейтип салыу.

НАДСТРОЙКА ж. 1. (действие) үстине салыу, қурыу, үстине салыу; закончить ~у в срок үстине салыуды өз уақтында питкеріу; 2. (настроенная часть чего-л.) үсткі кабат, үстине салынған бөлек; деревянная ~а здания жайдың ағаштан салынған үсткі қабаты; 3. филос. надстройка (бир базиске ылайық келетугын сиясий, хуқуқый хам т. б. мәкелелер).

НАДСТРОЧНЫЙ прил. қатар үстиндеги, қатар үстине жазылатуғын, қатар үстине қойылатуғын; ~е знакі қатар үстине қойылатуғын белгилер.

НАДТРЕСНУТЫЙ прил. 1. (с небольшой трещиной) жарылған, шытнаған, жарық; ~ая тарелка шытнаған тарелка; 2. перен. (дрезжекаций) қалтыраған, дидридеген; ~ый голос қалтыраған сес, қалтыраған дауыс.

НАДУВАНИЕ с. үплеу, дем беріу, дем берип толтырыу, қауаға толтырыу.

НАДУВАТЕЛЬСКИЙ прил. разг. алдаушылық, хийлекерлик.

НАДУВАТЕЛЬНОСТЬ с. разг. алдаушылық, хийлекерлик.

НАДУВАТЬ несов. см. надуть.

НАДУВАТЬСЯ несов. см. надуться.

НАДУВН|ОЙ прил. дем берилетуғын, дем толтырылатуғын, қауа толтырылатуғын; ~ая резиновая лодка дем берилетуғын резинылы қайық.

НАДУМАННЫЙ 1. прич. от надумать; 2. прил. ойлап шығарылған, жасалма; ~ образ в романе романдағы жасалма образ.

НАДУМА|ТЬ сов. что и с неопр. ойлау, ойланып бир пикирге келиу; он ~л уехать ол кетгуді ойлады.

НАДУТЫЙ 1. прич. от надуть; 2. прил. (наполненный воздухом) үпленген, үплеп толтырылған, қампайтылған, дем берилген, қампыйған; жел берилген; 3. прил. разг. (высокомерный, надменный) гөрдийген, төкаббир, шекшийген; 4. прил. разг. (с недовольным лицом) қапа болған, бултылған, өкпелеген.

НАДУ|ТЬ сов. 1. что (наполнить воздухом) үплеп қампайтыу, көмпейтиу, үплеп толтырыу, дем беріу, жел беріу; керіу (паруса); ~ть мяч топқа жел беріу; 2. безл. самал тийиу, аязлатыу, суық тийиу, самал өтиу; мне ~ло в уxo мен кулагымды аязлатып алдым; в дверь ~ло самал есикке соқты; 3. кого-что, разг. (обмануть) алдау, пөнт беріу; ♠ ~ть губы бултыйиу.

НАДУТЬСЯ сов. 1. қампайыу, көмпейиу, жел берилиу; керилиу (о парусах); 2. разг. (обидеться) қапа болыу, бултыйиу, өкпелеу.

НАДУШ|ТЬ сов. кого-что этир себиу, ийис суу себиу; ~ платок қол орамалға ийис суу себиу.

НАДУШИТЬСЯ *сов.* өзине әтир суу себнү, өзине ийс суу себнү.

НАДШИВАТЬ *несов. см.* надшить.

НАДШИТЬ *сов.* что қосып тигип узайтыу.

НАДЪ *приставка см.* надъ.

НАДЫМИТЬ *сов.* түтетип жиберіу, түтетіу, түтеу, пыскытыу.

НАДЫШАТЬ *сов.* 1. дем менен жылытыу, дем менен ысытыу; ~ в комнате бөлмени дем менен жылытыу; 2. на что, разг. үлпеп пууландырыу, дем урыу; ~ на оконное стекло зйнектің шийшесине дем урыу.

НАДЫШАТЬСЯ *сов.* мийири қанғанша ийскеу, кумары тарқағанша ийскеу, дем алыу; вдоволь ~ лесным воздухом тоғайдың хауасы менен мийири қанғанша дем алыу; ♪ не надышится, не может ~ на кого-л. бирейге жүдә ықлас қойды, жан-тәни менен жақсы көрип қарады, қарап тоймады.

НАЕДАТЬСЯ *несов. см.* наесться.

НАЕДИНЕ *нареч.* бирме-бир, көзбе-көз; аулақта, оңашада, жекке; поговорить ~ көзбе-көз сөйлесіу.

НАЕЗД *м.* 1. (приезд, посещение) келиу, келип қалуы, келип кетиу; неожиданный ~ гостей тосатқан қонақлардың келип қалуы; 2. уст. (кавалерийский набег) шабыуы, ат қойыу, басып келиу; 3. в знач. нареч. наездом и наездами жол үсти, жол-жәнекей, жәнекей; быва́ть где-л. ~ ом бир жерде жол-жәнекей болып өтиу.

НАЕЗДИТЬ *сов.* 1. что (дорогу и т. п.) сурдеклеп таслау, таплау, қатнай берип жол қылуы; 2. что жол өтиу, жол жүриу, көп қатнау; ~ сто тысяч километров жүз мың километр жол жүриу; 3. кого (выездить — лошадей) минип үйретіу, миниске үйретіу, жегиске үйретіу.

НАЕЗДИТЬСЯ *сов. разг.* мауқын басқанша айдау, көп минип жүриу, минип көп жүриу; ~ на велосипеде велосипедти мауқын басқанша айдау.

НАЕЗДНИК *м.* 1. (всадник) атлы, сыбай салт атлы; 2. шабандоз; цирковой ~ цирк шабандозы; 3. ат үйретіуші.

НАЕЗДНИЦА *женск. от* наездник 1,2.

НАЕЗЖАТЬ *I несов. см.* наездить 1,2.

НАЕЗЖАТЬ *II несов. I. см.* наехать; 2. разг. (время от времени) келип кетип турыу, келип турыу.

НАЕМ *м.* жаллау, тутыу; раба́тывать по найму жалланып ислеу.

НАЕМНИК *м.* 1. уст. (наёмный работник) жалшы, күнлікши, жалланыушы хызметкер; 2. перен. презр. (наймит) сатқын, жалланыушы.

НАЕМНЫЙ *прил. I.* жалланба, жалланған, жалланыушы; ~й раба́чий жалланған раба́чий; ~е войска́ жалланба әскерлер; 2. (взятый или отданный в наём) кирейге алынған; ~й дом кирейге алынған жай.

НАЕСТЬСЯ *сов.* чего, чем и без доп. тойыу, жеп тойыу, тойып жеу, калегенинше жеу; ~ хлеба с маслом май жағылған нанды тойып жеу; ~ добы́та тойғанынша жеу.

НАЕХАТЬ *сов. I.* на кого-что барып соғыу, соқлығыу, дүгисіу; машина ~ла на дерево машина ағашқа соқлығысып қалды; 2. разг. (съехаться) көп болып келиу, көп болып кириу; ~ло много гостей көп қонақ келди.

НАЖАЛОВАТЬСЯ *сов. на кого-что, разг.* үстинен арыз етиу; үстинен арза беріу (письменно).

НАЖАРИТЬ *сов.* что, чего қууырыу, қууырып қойыу; ~ картошки картошка қууырыу.

НАЖАРИТЬСЯ *сов. разг.* қууырылуы, қызып кетиу, күйип кетиу; ~ на солнце күнге күйип кетиу.

НАЖАТЬ *I сов. I.* что, на что (надавить) басуу, қысуу, ийтеріу; ~ кнопку звонка қоныраудың тетигін басыу; ~ на дверь есикті ийтеріу; 2. что, чего (выдавить) сығыу, сығып алыу; ~ виноградного сока жүзимнің суын сығып алыу; 3. на кого-что, перен. разг. (оказать воздействие) қысуу, қысқыға алыу; 4. на что, перен. разг. (энергично взяться) қызып кирисіу, зор салыу; ~ на работу иске зор салыу.

НАЖАТЬ *II сов.* что, чего, с.-х. орыу, орып алыу, орып болыу, орып таслау; ~ пшеницы бийдай орып алыу.

НАЖДАК *м.* наждак, шар таслы кум, қайрақ кум.

НАЖДАЧНЫЙ *прил.* наждаклы, шар тас қумлы, қайрақ қумлы; ~ая бумага шар тас қумлы қағаз.

НАЖЕЧ *сов.* что, чего күйдириу, жағыу, жағып таярлау; ~ древесного угля жағып көмир таярлау.

НАЖИВА *I ж. I.* (действие) табыу, байыу, дүнья табыу, топлау; 2. (приобретательство) тегин пайда, мийнетсиз олжа.

НАЖИВА *II ж. см.* наживка.

НАЖИВАТЬ *несов. см.* нажить.

НАЖИВАТЬСЯ *несов. см.* наживаться.

НАЖИВИТЬ *сов.* что, чем жемтик илдириу; ~ удочку червяком қармаққа жемтик илдириу, қармаққа курт илдириу.

НАЖИВКА *ж.* жем, жемтик.

НАЖИВЛЯТЬ *несов. см.* наживать.

НАЖИВНОЙ *I прил. разг.* табылатуғын, қолдан келетуғын; деньги — дело ~е ақша деген табылатуғын нәрсе.

НАЖИВНОЙ *II прил. (употребляемый в качестве наживки)* жем болатуғын, жемтик болатуғын.

НАЖИМ *м.* 1. (действие) басыу; пнса́ть с ~ом басып жазыу; 2. перен. разг. қысым, қысуу, зорлау, қыстау; сде́лать что-л. под ~ом бир нарсени бирейдің зорлауы менен ислеу.

НАЖИМАТЬ *несов. см.* нажать I.

НАЖИНАТЬ *несов. см.* нажать II.

НАЖИТОЙ *прил. разг.* табылған, топланған; ~е бога́тство ислеп тапқан байлық, мийнети менен тапқан байлық.

НАЖИТЬ *сов. I.* что (накопить, собрать) табыу, байыу, дүнья табыу; 2. что (получить прибыль, доход) байыу, дүнья жыйнау, мал табыу, пайда табыу; 3. кого-что, чего, перен. разг. табыу, жолығыу; көбейтиу, көбейтип алыу; ~ ревматизм ревматизм

кеселіне жолығыу; ~ врагов душпанларын кебейтип алыу.

НАЖИТЬСЯ *сов. 1. (обогащаться) байыу, дүнья жыйнау, мал табыу, пайда табыу; 2. разг. (долго пожить где-л.) көп турыу, көп жасау (бир жерде).*

НАЗАВТРА *нареч.* ертең, ертеңге, ертеңіне, келеси күні.

НАЗАД *нареч. 1. (в обратном направлении) кейінге, артқа, кері; сделать шаг ~ арқа бир адым атыу; 2. (обратно) қайтып, қайта, қайтарып; отдать книгу ~ китапты қайтарып беруі; взять ~ своё общание өз үядесінен қайтыу; 3. (раньше, прежде) бұрын, бұрында, илгері; год тому ~ бир жыл бұрын, бұннан бир жыл бұрын.*

НАЗАЛИЗАЦИЯ *ж. лингв.* назализация (*мурыннан сөйлеу, мурыннан айтыу*).

НАЗАЛИЗИРОВАННЫЙ *прил.* назализацияланған.

НАЗАНИМАТЬ *сов. что, чего, разг.* көп қарыз етіу, көп қарыз алыу; ~ денег ақшаны көп қарыз алыу.

НАЗВАНОВАТЬ *несов. разг.* көп шыңғырлатыу, қоңырау қағыу, шыңғырлата беруі.

НАЗВАНИЕ *с. 1. ат, атақ, исим; ~е журна́ла журналдың аты; ~е города қаланың аты; ~е цветка́ гүлдің аты; 2. (отдельное издание) хәр кыйлы ат; в библиоте́ке не́сколько ты́сяч ~й китапханада бир неше мың хәр кыйлы атта китап бар.*

НАЗВАНИЙ *прил.:* ~ый брат өгей аға, тууысқандай аға (*старший*); өгей ни, тууысқандай үке (*младший*); ~ая сестра́ өгей қыз апа (*старшая*); өгей қарындас (*младшая*); ~ый сын асырап алған бала; ~ая дочь асырап алған қыз.

НАЗВАТЬ I *сов. кого-что 1. кем-чем (дать имя, название) атау, ат қойыу, ат беруі; мой брат ~л сы́на Мура́том ағам баласына Мурат деп ат қойды; 2. (присвоить имя, название) атап айтыу, атап көрсетуі, атын айтыу, атау; он ~л две хоро́шие кни́ги ол еки жақсы китапты атап көрсетти; ~ть столи́цы сою́зных респу́блик союзлық республикалардың пайтахтларының атларын атау; < егө не́льзя ~ть учёным оны илимпаз деп атауға болмайды.*

НАЗВАТЬ II *сов. кого, разг. (пригласить) шақырыу; мирәт етіу; ~ полный дом гостей үй толы қонақ шақырыу.*

НАЗВАТЬСЯ I *сов. 1. кем-чем аталыу, атын айтыу, атақ алыу, өзін атау; он ~лся инжéнером ол өзін инженер деп айтты; 2. (представиться, отрекомендоваться) өз атын айтыу, ким екенін айтыу; я ~лся Аса́ном мен Асанман дедім.*

НАЗВАТЬСЯ II *сов. разг. (напроситься) тилегін билдириу, сораныу; ~ в гости соранып қонақ болыу.*

НАЗЕМНЫЙ *прил. 1. жер үстіндегі, жер үсті, жер бетіндегі; ~ая желе́зная доро́га жер үстіндегі темір жол; 2. воен.* қурыдағы, қурғақтағы; ~ые войска́ қурғақтағы әскерлер.

НАЗЕМЬ *нареч.* жерге; *спры́гнуть ~* жерге ырғып түсіу; *бро́сить мешо́к ~* қалтаны жерге таслау.

НАЗИДАНИЕ *с. уст.* нәсіпхат, ақыл айтыу; *в ~ кому-л. биреу́ге* нәсіпхат болсын деп.

НАЗИДАТЕЛЬНОСТЬ *ж.* нәсіпхатғойлық, ақылғойлық.

НАЗИДАТЕЛЬНЫЙ *прил.* нәсіпхат..., ақыл болатуғын; ~ *примéр* үлгі болғандай мысал.

НАЗЛО, НАЗЛО *нареч.* жорта, қастан қастына, қаслықтан, ерегисип; *о́ни сде́лалн э́то мне ~* олар маған қаслықтан усындай иследи.

НАЗНАЧАТЬ *несов. см.* назначить.
НАЗНАЧЕНИЕ *с. 1. белгілеу, тайынлау; ~е на рабо́ту жұмысқа белгілеу; ~е пенсия пенсия белгілеу; 2. (цель, задача) мақсет, ұазыйпа; министр; отря́д о́собого ~я айрым ұазыйпа атқарыушы отряд; вы́сокое ~е писате́ля жазыушының жоқары миннети; < я вы́ехал к ме́сту ~я тайынланған хызмет орнына жөнep кеттим.*

НАЗНАЧИТЬ *сов. 1. что* белгілеу, анықлау; буйырыу (*лекарство*); қойыу (*цель*); ~ть день отъезда жөнep кетіу күнін анықлау; ~ть время́ собра́ния жыйналыстың уақтың белгілеу; ~ть пенсия́ пенсия белгілеу; 2. *кого* тайынлау, белгілеу; ~ть командиром роты рота командири қылып тайынлау; *его́ ~ли гла́вным инженером* оны бас инженер етип тайынлады.

НАЗОЙЛИВО *нареч.* бийзар етип, жабысып, мазасын алып, изинен қалмай, тынышын бермей.

НАЗОЙЛИВОСТЬ *ж.* бийзарлық, жабысқақлық, мазасын алыушылық, изинен қалмаушылық, тынышын бермеушілік.

НАЗОЙЛИВЫЙ *прил.* бийзар қылатуғын, жабысқақ, мазаны алатуғын, изинен қалмайтуғын; ~ый человек изинен қалмайтуғын адам; ~ая му́ха мазаны алатуғын шыбын.

НАЗРЕВАТЬ *несов. см.* назре́ть.

НАЗРЕТЬ *сов. 1. жетилиу, писиу, толысыу; на́рив ~л* исик писип жетилди; 2. *перен.* жақынласыу, уақты жетіу; *кри́зис ~л* кризистің уақты жетти.

НАЗУБОК *нареч. разг.* ядлап, яддан, ядға, жақсы; *в́ыучить стихотворе́ние ~* қосықты оқып ядлап алыу; *знать все пра́вила ~* барлық қағыйдаларды жақсы біліу.

НАЗЫВАТЬ I *несов. см.* назва́ть I; < ~ть ве́щи своимн и́менами хәр затты өзінің аты менен атау; *так ~емый* деп айтылатуғын, деп аталатуғын.

НАЗЫВАТЬ II *несов. см.* назва́ть II.

НАЗЫВАТЬСЯ I *несов.* аталыу, айтылыу; *как ~ется э́то се́ло?* бул ауыл не деп аталады? *что ~ется в знач. вводн. сл.* айтқандай, айтылғандай.

НАЗЫВАТЬСЯ II *несов. см.* назва́тьсь II.

НАЗЯБНУТЬСЯ *сов. разг.* тоңып қалыу, көп тоңыу.

НАИ *приставка* келбетлик хәм раўишлер алдында, бир нәрсенің артықмашлығын билдиретуғын қосымша, мыс.: *наилу́чший.* ең жақсы; *наимéнее* ең аз, азырақ.

НАИБОЛЕЕ нареч. ең, күтә, айрықша, оғада; ~ удачный способ ең қолай усыл.

НАИБОЛЬШИЙ превосх. ст. от прил. большой ең жоқары, оғада үлкен, ең көп, ең үлкен.

НАЙВНО нареч. аңқаўсынып, аңқаўлық қылып, садапалып, тәжірийбесизлік етнп.

НАЙВНОСТЬ ж. аңқаўлық, садалық, тәжірийбесизлік.

НАЙВНЫЙ прил. аңқаў, сада, тәжірийбесиз; ~ человек сада адам.

НАИВЫСШИЙ превосх. ст. от прил. высочай ең жоқары, ең бәлент; ~ сорт ең жоқары сорт.

НАЙГРАННЫЙ I. прич. от **наиграться**; 2. прил. жасалма, жөги, жалғаннан; ~ ая веселость жөгіленген хош кеўиллик.

НАИГРАТЬ сов. 1. что, чего (сыграть) шертип беріу; ~ мотив бир наманы шертип көрсетиу; 2. (для звукозаписи) шертип түсіріу (пленкаға, пластинкаға жазыу шыын).

НАИГРАТЬСЯ сов. разг. қумардан шыққанша ойнау, маўқы басылғанша ойнау.

НАИГРОВАТЬ несов. I. см. **наиграть**; 2. что и без доп. (играть тихо, приглушённо) әсте ойнау, әсте шертиу; тихо ~ на байне баянда әсте ойнау.

НАИГРЫШ м. 1. (народная мелодия) аяқ ойын намасы, саз; 2. (нечестственность в актёрской игре) жасалмалылық, төбийғиысыздық (артистлик ойында).

НАИЗГОТОВКУ нареч.: взять ружьё **наизготовку** мылтықты атыуға таярлау.

НАИЗНАНКУ нареч. терсине, терсин, терис жағы, астарын тысына қаратып, ишкі жағы, ишин сыртқа қаратып; **вывернуть рубашку** ~ көйлектің ишин сыртқа қаратып айландырыу.

НАИЗУСТЬ нареч. ядға, ядтан; прочесть стихий ~ қосықты ядтан айтыу; **выучить** ~ ядтан айтып билиу.

НАИЛУЧШИЙ превосх. ст. от прил. хороший ең жақсы, ең тәуір; ~ий способ обработкы ислеп таярлаудың ең жақсы усылық; ~ всего ~его сау болыңыз.

НАИМЕНЕЕ нареч. ең аз, ең кем, ең жеңіл, кемирек, азырақ.

НАИМЕНОВАНИЕ с. ат, атақ, нснм.

НАИМЕНОВАТЬ сов. кого-что атау, ат беріу, ат қойыу.

НАИМЕНЫШИЙ превосх. ст. от прил. малый I и маленький ең аз, ең кішкене, ең кем; ~ий риск ең аз тәуекелшилик; ~идти по линии ~его сопротивления ең аңсат жол менен барыу.

НАИСКОБОК нареч. разг. см. **наискось**.

НАИКОСЬ нареч. қыялап, қыя, қыясына; **перейти поле** ~ атызды қыясына өтиу; **резать** ~ қыялап кесіу.

НАЙТИ II с. уст. аян, аян болыу; ~ по ~ю өз-өзинен, бирден пайда болған.

НАИХУДШИЙ превосх. ст. от прил. плохой ең жаман, ең жарамас, ең пәс.

НАЙДЕНЬШ м. разг. тауып алынған бала.

найма род. п. ед. от **наём**.

НАЙМИТ м. презр. сатқын, жалланыушы.

найму́, наймешъ и т. д. буд. вр. от нанять.
найму́сь, наймешъся и т. д. буд. вр. от наняться.

НАЙТИ I сов. 1. кого-что (обнаружить) табыу, ізлеп табыу, тауып алыу; ~ потерянную вещь жоғалған затты табыу; я нашёл их на поляне мен оларды тоғайдың ишиндеги ашық жерде таптым; ~ гриб замарлық тауып алыу; 2. что көріу, ушыратыу, табыу; оба нашлі друг в друге больше перемены екеуи де бир-бирінде үлкен өзгеріслерди көрди; 3. что, перен. (получить, обрести) алыу, ийелеу, табыу, ийе болыу; ~ применение қоллануы табылыу; ~ отражение көрсетиліу; ~ выход из положения түскен жағдайдан шығуыдың есабын табыу; ~ радость в детях балалар арасында қууанышлы болыу; 4. что (заключить) табыу, пикирге келіу, деп билиу, есаплау; врач нашёл, что здоровье больного улучшилось врач кеселдің ден саулығы дүзелді деп есаплады; ~ себя өзинің уқыбын билиу; ~ себе могилу қаза табыу, басын жеу, басына жетиу, әжелі жетиу.

НАЙТИ II сов. 1. на кого-что (натолкнуться) соқлыгыу, ушрасып қалыу, үстине шығыу; тийип қалыу; пароход нашёл на мель пароход қайыра тийип қалды; 2. на что (закрывать собою) басыу, қаплау, жабыу; туча нашла на солнце күнди булт басты; 3. на кого-что, разг. (овладеть) басыу, пайда болыу; нашла тосқа қайғы басты; на меня нашло веселье менде шадлық пайда болды; 4. разг. жыйналыу, келіу, тум-тустан келіу, толып кетіу, кириу; в комнату нашло много народу бөлмеге көп адам кирди; дым нашёл в комнату түтін өжиреге кирди; ~ нашла коса на камень погов. тумсығы тасқа тийді, адамына тап болыпты.

НАЙТИСЬ сов. 1. (отыскаться) табылыу; пропаша нашлшы жоғалған нәрсе табылды; 2. (оказаться) бар болыу, табылыу, табылып қалыу; нашлшы желанющие туда поехать ол жаққа барыуды қәлеушилер табылды; не найдётся ли у вас карандаш? сизден бир қәлем табылмас па екен? 3. (не ристеряться) жол табыу, жолын табыу, илаж табыу, албырамау, саспау; я быстро нашёлся, что ответить мен саспай тез жууап таптым.

НАКАЗ м. 1. наказ, тапсырма; ~ избирателю своему депутату сайлаушылардың өз депутатына берген тапсырмасы; 2. уст. (наставление) нәсийхат, буйырық, тапсырма, үәсият; помнит ~ отца атаның үәсиятын есте тутыу.

НАКАЗАНИ II с. жаза, жазалау; телесное ~е урып жазалау; высшая мера ~я жоқары жаза, өлим жазасы; подвергнуть ~ю жазаға тартыу; ~ мне с ним сущее ~е бул басыма болған бәле.

НАКАЗАТЬ I сов. кого (подвергнуть наказанию) жазалау, жазасын беріу.

НАКАЗАТЬ II сов. кому, прост. (дать наказ) нәсийхат беріу, буйырыу, тапсырыу, үәсият етиу.

НАКАЗУЕМОСТЬ ж. юр. жазаланыушылық, жазаға тартылушылық.

НАКАЗУЕМЫЙ прил. юр. жазаланатуғын, жазаға тартылатуғын; ~ **поступок** жазаланатуғын қылық.

НАКАЗЫВАТЬ I несов. см. **наказать** I.

НАКАЗЫВАТЬ II несов. см. **наказать** II.

НАКАЛ м. 1. жақтылық, жақты беруі; лампочка горит полным ~ом лампочка толық жақты беріп жанып тұр; 2. перен. (состояние возбуждения, волнения) қызыу, шийеленісуі.

НАКАЛЕННЫЙ I. прил. от **накалить**; 2. прил. (чрезвычайно напряжённый) қызған, шийеленіскен; ~ая атмосфера шийеленіскен жағдай.

НАКАЛИВАНИ II с. қыздырыу, қызыу, шок қылыу; ♦ лампа ~я жақты беруі лампасы.

НАКАЛИВАТЬ несов. см. **накалить**.

НАКАЛИВАТЬСЯ несов. см. **накалиться**.

НАКАЛИТЬ сов. что I. қыздырыу, қызарту, шок қылыу; ~ металл докрасна металлды қып-қызыл шок қылыу; 2. перен. (сделать крайне напряжённым) шийеленістіруі.

НАКАЛИТЬСЯ сов. I. (нагреться) қызыу, қыздырылуы; шок болуы; уютю ~лся (перед чем-л.) алдында, алдынан; ~ праздника байрам алдында, байрамның алдынан.

НАКАЛЫВАТЬ I несов. см. **наколоть** I.

НАКАЛЫВАТЬ II несов. см. **наколоть** II.

НАКАЛЫВАТЬСЯ несов. см. **наколоться**.

НАКАЛЯТЬ несов. см. **накалить**.

НАКАЛЯТЬСЯ несов. см. **накалиться**.

НАКАНУНЕ I. нареч. (в предыдущий день) алдыңғы күні, кеше ғана; он приехал ~ ол кеше ғана келді; 2. предлог с род. п. (перед чем-л.) алдында, алдынан; ~ праздника байрам алдында, байрамның алдынан.

НАКАПАТЬ сов. что, чего тамызыу, тамшылатуы; ~ лекарства дәрі тамызыу.

НАКАПЛИВАТЬ несов. см. **накопить**.

НАКАПЛИВАТЬСЯ несов. см. **накопиться**.

НАКАПЧИВАТЬ несов. см. **накопичить** 1, 2.

НАКАПЧИВАТЬ I несов. см. **накапать**.

НАКАПЧИВАТЬ II несов. см. **накопить**.

НАКАТ м. I. (действие) домалатып әкелуі; 2. (настил) төбеге төселген ағаш, жабылған ағаш, бастырылған ағаш; блиндаж с двойным ~ом екі қабат бастырылған блиндаж; 3. воен. топтың артқа теуіп орнына келуін.

НАКАТАТЬ сов. I. что, чего домалатып әкелуі; ~ брёвен ағашларды домалатып әкелуі; 2. что (утрамбовать) тепсеу қылыу, жүріп нығайтып таслау; ~ дорогу жолды жүріп нығайтыу, жолды айдап нығайтыу; 3. что, чего орау, домалатып іслесу, басуы; ~ проволоки сымларды орау; 4. что, чего (быстро написать) жазып таслау, жаза салуы; ~ письмо хат жазып таслау.

НАКАТАТЬСЯ сов. разг. көп сырғанақ тебуі, көп сырғанау, мауқын басқанша тебуі; ~ на коньках конькидан көп тебуі.

НАКАТИТЬ сов. I. что, на что домалатып салуы, домалатып әкелуі; ~ бочку на телегу бочканы арбаның үстінде домалатып салуы; 2. что, чего (в каком-л. количестве)

көп етіп домалатып әкелуі; ~ бочек в склад бочкаларды складқа көп етіп домалатып әкелуі.

НАКАТИТЬСЯ сов. на что домалап келип басуы, домалап үстінде шығып кетуі.

НАКАТОМ нареч. домалап, домаланып, домалатып; грузить бочки ~ бочкаларды домалатып жүклеу.

НАКАТЫВАТЬ I несов. см. **накатать**.

НАКАТЫВАТЬ II несов. см. **накатить**.

НАКАТЫВАТЬСЯ несов. см. **накатиться**.

НАКАЧАТЬ сов. I. что, чего тарттыруы, шығаруы, толтыруы (насос бенен); ~ воды насосом насос бенен суу шығаруы; 2. что дем беруі, жел беруі, хауа беруі, газ толтыруы; ~ автомобильную шину автомобильдің дөңгелегіне жел беруі.

НАКАЧАТЬСЯ сов. разг. мауқын басқанша ушуы, мауқын басқанша тебуі; ~ на качелях аткөншекти мауқын басқанша тебуі.

НАКАЧИВАТЬ несов. см. **накачать**.

НАКАЧКА ж. тарттыруы, шығаруы, толтыруы (суйықтықты ямаса газды).

НАКАШИВАТЬ несов. см. **накосить**.

НАКВАСИТЬ сов. что, чего дүздел қойуы, ашытып қойуы.

НАКВАШИВАТЬ несов. см. **наквасить**.

НАКИДАТЬ сов. что, чего таслап толтыруы, атып толтыруы.

НАКИДКА ж. I. (одежда) накидка (жеск-сиз сырт киім); 2. (для подушек) дастық жапқыш, көпшик жапқыш; 3. (надбавка) қосымша баға, үстеме баға.

НАКИДЫВАТЬ I несов. см. **накидывать**.

НАКИДЫВАТЬ II несов. см. **накинуть**.

НАКИДЫВАТЬСЯ несов. см. **накинуть-ся**.

НАКИНУТЬ сов. что I. (набросить) үстінде таслау, таслау, жабуы, жамылуы; ~ платок на плечи орамалды ийніне жамылуы; 2. разг. (набавить) қосымша баға миндириу, үстеме баға миндириу.

НАКИНУТЬСЯ сов. на кого-что I. (напасть) асыла кетуі, топылуы, бас салуы, умтылуы; 2. (с бранью и т. п.) тийісе кетуі, урыса кетуі; 3. разг. (с жадностью) прыгнуться за что-л.) ықласланып кірисуі, басын көтермей кірисуі.

НАКИПАТЬ несов. см. **накипеть**.

НАКИПЕИТЬ сов. I. (скопиться — о накипи) көбікленуі, көбіклесуі, қайнап қатыуашпашуы; 2. перен. жығырланы қайнау, күйну; өргенуі; у него ~ло на душе оның иши өргеніп кетті.

НАКИПИТЬ ж. I. (пена) көбік; 2. (осадок) қатыуаш, шөкпе; очистить котёл от ~и қазанды қатыуаштан тазалау.

НАКИПЯТИТЬ сов. что, чего қайнатып қойуы, қайнатуы, қайнатып таярлау; писирну (молока).

НАКЛАДКА ж. I. (из волос) қоспа шаш, шаш қоспасы; 2. (для висячего замка) зулып.

НАКЛАДНАЯ ж. накладная (жукке, затқа қосып жиберилетуғын документ); получить груз по ~ой жүкті накладная бойынша алуы.

НАКЛАДНО в знач. сказ. прост. пайдасыз, зыян.

НАКЛАДН||ОЙ прил. 1. жалатпа, қап-лама; лóжка ~ бго серебря гүмис жалатқан қасық; 2. жасалма, қоспа; ~ бие вóлосы жасалма шаш; ◇ ~ бие расхóды қосымша шығын.

НАКЛАДЫВАТЬ несов. см. наложить.

НАКЛЕВТАТЬ сов. на кого-что жаман-лау, жала жабыу, өсек таратыу.

НАКЛЕВЫВАТЬ несов. см. наклонуть.

НАКЛЕВЫВАТЬСЯ несов. см. наклонуться.

НАКЛЕИВАТЬ несов. см. наклеить.

НАКЛЕИВАТЬСЯ несов. см. наклеиться.

НАКЛЕИТЬ сов. 1. что жабыстырыу, желімлеу, үстине жабыстырыу; ~ марку на конверт конвертке марка жабыстырыу; 2. что, чего желімлеп іслеу, желімлеп таярлау; ~ много игрушек желімлеп көп ойыншықтар таярлау.

НАКЛЕИТЬСЯ сов. жабысыу, желімлену.

НАКЛЕЙКА ж. 1. (действие) жабыстырыу, желімлеу; 2. (ярлык, этикетка) жабыстырылған қағаз.

НАКЛЕПАТЬ сов. что, чего шегелеп бекитиу, шегелеп жабыстырыу, гул мыйықлау.

НАКЛЕПКА ж. 1. (действие) шегелеп бекитиу, шегелеп жабыстырыу, гул мыйықлап беркитиу; 2. (то, что наклепано) мыйықлап беркитілген, шегелеп беркитілген.

НАКЛЕПЫВАТЬ несов. см. наклепáть.

НАКЛИКАТЬ сов. что, разе. шақырыу, ырымлау; ~ беду бир бөлени шақырыу.

НАКЛИКАТЬ несов. см. накликать.

НАКЛОН м. 1. (действие) ийиу, еңкейтиу, бүгиу; ийилиу, еңкейиу, бүгилиу; 2. (покатая поверхность) қыя, қыямай, жанбауыр; жайпауыт; скатиться по ~ у жанбауырдан жумалап кетиу.

НАКЛОНЕНИЕ с. 1. ийиу, еңкейтиу, бүгиу; ийилиу, еңкейиу, бүгилиу; 2. грам. мейил; повелительное ~ буйрық мейил; изъявительное ~ анықлық мейил; усóвное ~ шертли мейил.

НАКЛОНИТЬ сов. что ийиу, еңкейтиу, бүгиу; ~ ветку шақаны бүгиу; ~ глобу бас ийиу.

НАКЛОНИТЬСЯ сов. ийилиу, еңкейиу, бүгилиу; ~ над ребёнком баланың үстине еңкейиу.

НАКЛОННОСТЬ ж. 1. (склонность, влечение) инталылық, зейиндilik мейилдик, ықласилық, бейимдик, ийкемлик; ~ к музыке музыкаға ықласылыгы; 2. мн. наклонности (свойства характера) әдет, минез, қытық; дурные ~ и жаман әдетлер.

НАКЛОННЫЙ прил. қыя, қыямай, жанбауыр; жайпауытлы, еңкек; ~ ая плóскость қыя тегислик; ◇ катиться по ~ ой плóскости бузылыу, жаман жолға түсиу.

НАКЛОНЯТЬ несов. см. наклонить.

НАКЛОНЯТЬСЯ несов. см. наклониться.

НАКЛОНЫТЬ сов. что шоқып тесиу, тесип шығыу (шөже хаққында).

НАКЛОНЫТЬСЯ сов. шоқып тесиу, тесип шығыу; дыллёнок ~ лся шөже мәйекти тесип шықты.

НАКЛЯЗНИЧАТЬ сов. на кого, разг. жаманлау, жала жабыу, өсек таратыу.

НАКОВАЛЬНЯ ж. сандал, тес.

НАКОВАТЬ сов. что, чего шөккишлеп соғыу, балғалап соғыу.

НАКОВЫВАТЬ несов. см. наковáть.

НАКОЖНЫЙ прил. тери үсти, теридеги; ~ е болёзнь тери үсти кеселлерни.

НАКОЛАЧИВАТЬ несов. см. наколóть.

НАКОЛЕННИК м. дизелик.

НАКОЛЕННЫЙ прил. дизе, дизеге кийгизетуғын, дизениң үстине қолтуғын; ~ ая повязка дизениң үстине байланатуғын бау.

НАКОЛКА ж. 1. (действие) шаншып илдириу, тесип илдириу, түйреп илдириу; 2. шашка илдиргип, шаш илдиргип; кружевнáя ~ кружевалы шаш илдиргип.

НАКОЛОТИТЬ сов. что, чего, разг. 1. урып апарыу, урып кийгизиу; ~ обруч на бочку қурсауды бочқаға урып кийгизиу; 2. (сильно побить) урыу, сабау; 3. (разбить) урып сындырыу, қыйратыу; ~ посуду ыдысларды қыйратыу.

НАКОЛОТЬ I сов. что, чего (расколоть) жарыу, майдалау, айырыу, усақлау; ~ дров отын жарыу; ~ сахар қант майдалау.

НАКОЛОТЬ II сов. 1. что (уколоть, поранить) шаншып алыу, түйреп алыу, сугып алыу; ~ игóлкой палец бармағына ийне сугып алыу; 2. что, на что (приколоть) илдириу, тағыу, қадау; ~ на шляпу цветы қалпаққа гүлдер илдириу; 3. кого-что, на что (насадить) түйреп илдириу, шаншыу, тесип илдириу; ~ бабочку на булвóку илмешекке гүбелекті тесип илдириу.

НАКОЛОТЬСЯ сов. на что шаншылыу, қадалыу, жараланыу; ~ на игóлку ийнеге шаншылыу.

НАКОНЕЦ I нареч. ақырында, аяғында, ең соңында, зорға дегенде, нәтижесинде, жуўмағында; он догадóлся ~ ол зорға дегенде түсинди; ~ ты пришёл ақырында сен келдиң; 2. в знач. присоед. союза буннан басқа, және, тағы, және де; шли нехóта, артиллерия, ~, сапёры пыядалар, артиллерия, және де, сапёрлар жүрип кетти; 3. вводн. сл. ақырында, енди, хеш болмағанда, қулласы; да уходите же, ~! қулласы, енди кетидиз!; ◇ ~-то! в знач. межд. минекей!, ақыры!, түбинде!; ~-то я тебя вижу! ақыры сени де көрдиң!

НАКОНЕЧНИК м. уш..., ушылық; ~ копьё найзаның ушы; ~ для карандашá көлемнің ушығы.

НАКОПАТЬ сов. что, чего 1. қазыу, қазып болыу; ~ ям шуқыр қазыу; 2. қопарыу, қопарып алыу, геўлеп алыу, қазып алыу; ~ мешок картошки бир қап картошка қопарып алыу.

НАКОПИТЬ сов. 1. что, чего жыйнау, жыйыу, жыйнап қойыу, жәмлеу, топлау; ~ денег пул жыйнау, ақша жыйнау; 2. что, перен. алыу, жыйыу, топлау; ~ большóй опыт көп тәжірибе топлау.

НАКОПИТЬСЯ сов. жыйылыу, жыйналыу, жыйылып қалыу, топланыу, толып қалыу; у меня ~ лось много дел менде ісленетуғын іслер толып қалды.

НАКОПЛЕНИИ *Е с. 1. (действие)* жыйнау, жәмлеу, жыйылыу, топлау, топланыу; ~ *е богатств* байлық жыйылыу; *2. мн.* накопления жыйналыу, топланыу, әнжам, жыйналған нәрсе, жыйналған зат; ақша; *сверхплановые* ~ *я* планнан артық топланыу.

НАКОПЛЯТЬ *несов. см. накопить.*
НАКОПЛЯТЬСЯ *несов. см. накопиться.*

НАКОПИТЬ *сов. 1. что, чего* ыс бастырыу, дүтке тутыу, ыс қылыу; ~ *ть* *стёкол* айналарды дүтке тутыу; *2. что, чего* (*изготовить копчением*) ыслау, ыслап таярлау; ~ *ть* *колбас* колбасаларды ыслау; *3. түтеу*, пыскыу, түтеп кетиу, пыскып кетиу; *лампа* ~ *ла* шыра түтеди.

НАКОРМИТЬ *сов. кого-что, чем* аұқатландырыу, тамақландырыу, тойдырыу, аұқат бернұ, бағыу; ~ *детей* балаларға аұқат бернұ; ~ *досыта* тойғанша тамақландырыу.

НАКОРЧЕВАТЬ *сов. что, чего* суұырып алыу, қопарыу, геүлеп алыу, геүлеу; ~ *пней* томарларды қопарыу.

НАКОРЧЕВЫВАТЬ *несов. см. накорчевать.*

НАКОСИТЬ *сов. что, чего* орыу, шабыу, орып алыу, шаұып алыу; ~ *травы* шөп-лерди шабыу.

НАКОСТНИЦА *ж. вет.* жем, жем түснұ.
НАКОСТНЫЙ *прил.* сүйектеги, сүйек үстіндегі.

НАКРАИВАТЬ *несов. см. накроить.*
НАКРАПЫВАТЬ *несов.* себелеу, себелеп жағыу, тамшылап жағыу; ~ *л* *дождь* жамғыр тамшылап жаұып турды, жамғыр себелеп турды.

НАКРАСИТЬ *сов. 1. что* бояу, бояп таслау; ~ *губы* ерний бояу; *2. что, чего* (*в каком-л. количестве*) көп етип бояу.

НАКРАСИТЬСЯ *сов.* бояныу.
НАКРАСТЬ *сов. что, чего* урлап алыу, урлап табыу, бир талай етип урлау.

НАКРАХМАЛИТЬ *сов. что, чего* крахмаллау.

НАКРЕНИТЬ *сов. что* қыйсайтыу, аұдырыу; *корабль* ~ *ло* корабльди қыйсайтты.

НАКРЕНИТЬСЯ *сов.* қыйсайыу, аұыу; *забор* ~ *л* *ся* дийәл бир жағына аұды; *лодка* ~ *л* *ся* қайық қыйсайды.

НАКРЕНЯТЬ *несов. см. накренить.*
НАКРЕНЯТЬСЯ *несов. см. накрениться.*

НАКРЕПКО *нареч. 1. (прочно)* бекем, қатты, тас етип; ~ *запереть* *двери* есикти бекем бекитиу; *2. разг. (твёрдо, решительно)* қатаң, қатты; *приказать* ~ *қатты* буйырыу.

НАКРЕСТ *нареч.* атанақлап, кеселеп, шақмақлап.

НАКРИЧАТЬ *сов. на кого* жекириниу, бақырыу, бақырып сөйләу.

НАКРИЧАТЬСЯ *сов. разг.* көп бақырыу, қышқырыу; *ребёнок* ~ *л* *ся* до хрипоты бала дауысы қарлыққанша бақырды.

НАКРОИТЬ *сов. что, чего* пишиу, кийим пишиу.

НАКРОМСАТЬ *сов. что, чего* бөлеклеп таслау, майдалап таслау, усақлап таслау. қыйып таслау; ~ *хлеба* нанды майдалап таслау.

НАКРОШИТЬ *сов. 1. что, чего* (*измельчить*) унтау, майдалау, бөлип-бөлип таслау, туұрау; ~ *хлеба* голубым кептерлерге нан туұрап таслау; *2. (насорить)* қыйқымлап таслау; ~ *на* *столё* *столдың* үстин қыйқымлап таслау.

НАКРУТИТЬ *сов. 1. что* (*наматать*) арау; *2. что, чего* (*изготовить кручением*) еснұ, шыйратыу, есип таярлау, шыйратып таярлау; ~ *верёвок* көп арқан шыйратыу.

НАКРУЧИВАТЬ *несов. см. накрутить.*
НАКРУЧИВАТЬСЯ *несов. см. накрутиться.*

НАКРЫВАТЬ *несов. см. накрыть.*
НАКРЫВАТЬСЯ *несов. см. накрыться.*

НАКРЫТЬ *сов. 1. что, чем* жайыу, жаұып қойыу, бастырып қойыу; ~ *стол* скәтертью *столдың* үстине жапқыш жайыу; ~ *машину* *брезентом* машинаны *брезент* пенен бастырып қойыу; *2. кого, перен. разг. (поймать)* үстinnen шығыу, тутып алыу, услап алыу, ~ *на* *месте* *преступления* қылмыстың үстinnen шығыу; *◇* ~ *на* *стол* *столды* аұқат қойыуға таярлау.

НАКРЫТЬСЯ *сов. чем* жамылыу, бүрке-ннұ, бастырыныу; ~ *одеялом* одеялды жамылыу.

НАКУПАТЬ *несов. см. закупить.*
НАКУПАТЬСЯ *сов. разг.* қәлегенше шомылыу, көп шомылыу.

НАКУПИТЬ *сов. что, чего* сатып алыу. бир талай етип сатып алыу.

НАКУРЕННЫЙ *1. прич. от* *накурить*; *2. прил.* тұтинге толған, шылымның тұтнинне толған; *сидеть в* ~ *ой* *комнате* шылымның тұтнинне толған өжиреде отырыу.

НАКУРИТЬ *сов. 1. (надымить)* көп шегнұ, шегнұ түтетип жибернұ; *здесь* *сильно* *накурено* бул жерде жүде көп шегилишти; *2. что, чего* қайнатып шығарып исләу; ~ *смоля* қайнатып шығарып смола алыу.

НАКУРИТЬСЯ *сов. разг.* шегнұ кумардан шығыу, әбден шегнұ.

НАКУСАТЬ *сов. что, разг.* шағып таслау; *комары* ~ *ли* *лицо* шыбынлар бетти шағып таслады.

НАКУТАТЬ *сов. что, чего, на кого-что* *разг.* орап қойыу, орап таслау, қалып кийиндирнұ.

НАКУТЫВАТЬ *несов. см. накутывать.*
НАКУШАТЬСЯ *сов. чего, разг.* жеп тойыу, тойып алыу, қәлегенинше жеу.

НАЛАГАТЬ *несов. см. наложить 3.*
НАЛАДИТЬ *сов. что 1. (исправить)* оқлау, дүзеу, кәлпине келтириу, жөнлеу, жөнге салыу, тәртипке келтириу; ~ *станок* *станокты* оқлау; *2. (организовать)* шөл-кемелестирнұ, уйымластырыу, туұрылау, тәртипке салыу, жолға қойыу; ~ *работу* *кружка* *кружоктың* исин тәртипке салыу, ~ *дела* *жумысты* жолға қойыу; *3. разг. (настроить)* сазлау, сазға келтириу; ~ *гитару* *гитараны* сазлау.

НАЛАДИТЬСЯ *сов.* оқланыу, дүзеллұ жөнге түсиу, жөнге салыныу, тәртипке салыныу, туұрыланыу; *занятия* ~ *л* *ся* оқыу жөнге түсти.

НАЛАДЧИК *м. оңлаушы, жөнлеуші*
НАЛАДЧИЦА *женск. от* *наладчик.*

НАЛАЖЕННОСТЬ ж. оқланғанлық, жөнге түскенлик, жөнге салынғанлық, тәртіпке түскенлик.

НАЛАЖИВАНИЕ с. оңлау, жөнге салыу, тәртіпке келтиріу, тәртіпке салыу, тәртіплеу.

НАЛАЖИВАТЬ несов. см. наладить.

НАЛАЖИВАТЬСЯ несов. см. наладиться.

НАЛАКАТЬСЯ сов. разг. шалпылдатып ишип тойыу (хайуанлар жаққында).

НАЛГАТЬ сов. 1. өтирик сөйлеу, жалған айтыу; 2. на кого-что (наклеветать) жаманлау, жала жабыу, дөумет етиу.

НАЛЕВО нареч. солға, шеп, шепке, сол жаққа; солда, шепте; ~ от больниці кеселхананың шеп жағында; дорбга свернула ~ жол сол жаққа бурылды.

НАЛЕГАТЬ несов. см. налегать.

НАЛЕГКЕ нареч. 1. (без багажа) жүксіз, жеңіл-желпи, жеңилтек, сыбай-салтаң, салтаң; оны вышлы ~ олар сыбай-салтан болып шықты; 2. (в лёгкой одежде) жеңил кийинип, жеңилтекленип, жуқа кийинип; выйти погулять ~ жеңил кийинип қыдырыуға шығыу.

НАЛЕЖАТЬСЯ сов. разг. көп жатыу, қумардан шыққанша жатыу.

НАЛЕЗАТЬ несов. см. налезть.

НАЛЕЗ||ТЬ сов. разг. 1. (набраться) шығыу, миніу, өрмелеп шығыу; в машину ~ли ребяташки машинаның ишине балалар минипти; 2. (об одежде, обуви и т. п.) сыйыу, шақ келиу; эти перчатки мне не ~ут мына қолқаптар менің қолыма сыймайды.

НАЛЕПЯТЬ сов. 1. что, разг. (приклеить) жабыстырыу, жабыстырып шығыу; ~ марку на конверт конверттиң сыртына марка жабыстырыу; 2. что, чего жабыстырып жасау, жабыстырып соғыу; ~ фигурок из глины саз ылайдан кшккене фигуралар соғыу.

НАЛЕПЛЯТЬ несов. см. налепить.

НАЛЕТ м. 1. топылыс, хүжим жасау, тосаттан келе беріу, ушып келип басыу; ~ авиация противника душпан авиациясының ушып келип басыуы; ~ кавалерии атлы әскердің хүжими; 2. (с целью грабежа) шабыуыл, басқыншылық; бандитский ~ бандиттер басқыншылығы; 3. (тонкий слой чего-л.) қабат, қатлам; ~ пылы на книге китап үстіндегі шаң қатламы; 4. мед. бөртикшелер; ~ в горле алқымдағы бөртикшелер; ◇ с ~а, с ~у 1) (на полном ходу) шауып баратырып; с ~а удариться обо что-л. шауып баратырып бир нәрсеге соқлығысып кетиу; 2) (без промедления, не задумываясь) ирқилместен, ойлап отырмастан, сарта; ответить с ~а сарта жуауап беріу.

НАЛЕТАТЬ I несов. см. налететь.

НАЛЕТА||ТЬ II сов. что, чего, ав. ушыу, ушып жол өтиу; лётчик ~л сто ты́сяч километров лётчик жүз мың километр ушты.

НАЛЕТАТЬСЯ сов. разг. қумардан шыққанша ушыу, мауқын басқанша ушыу.

НАЛЕТЕ||ТЬ сов. 1. (слететься) ушып келиу, ушып кириу, ушып келип қалыу; ~ли мухи шыбынлар ушып кирип кетти;

2. на кого-что, перен. разг. (натолкнуться) урып кетиу, соқлығыу; автомобиль ~л на столб автомобиль бағанаға урып кетти; 3. на кого-что (напасть) топылыу, хүжим жасау, хүжим етиу, ушып барып урыу; ястреб ~л на кур қаршыға тауықларға урды; ~ть на отряд врага́ душпанның отрядына топылыу; 4. на кого-что, перен. разг. (наброситься с бранью) топылыу, кейіу, урысыу; 5. (о ветре, буре) тосаттан пайда болыу, көтерілиу, басланыу; ~л ураган тосаттан дүбелей көтерилди; 6. (осесть, скопиться) басыу, ушып кириу; ~ло много пыли́ көп шаң басты.

НАЛЕТЧИК м. баспашы, қарақшы, талаушы.

НАЛЕЧЬ сов. на что 1. (навалиться) омыраулап ийтеріу, басыу, ийтерну; ~ плечом на дверь есикти ийни менен ийтерну; 2. (с силой нажать) күш салып басыу, ширенип тартыу, күш салып ислеу; ~ на вёсла күш салып ескек есиу; 3. перен. разг. (усиленно заняться) тырысыу, күш салыу, зор беріу, ықлас салып кирису; ~ на учёбу оқыуға зор беріу, оқыуға күш салыу.

НАЛИВ м. 1. (действие) қуйыу; 2. (степень наполненности) толыу, дәрежеси толысыу, толғанлық; бутылка непóлногo ~а толмаған шийше; 3. толысыу, писип жетилиу; ~ колóсьев дән басларынын толысыуы; яблоки хоро́шего ~а жақсы жетилген алма.

НАЛИВАТЬ несов. см. налить.

НАЛИВАТЬСЯ несов. см. наливаться.

НАЛИВКА ж. наливка (ишқилик).

НАЛИВН||ОЙ прил. 1. (для перевозки жидких грузов) қуйыуға арналған, қуйып тасыуға арналған; ~ые суда́ қуйып тасыуға арналған кемелер; 2. (о плодах, зерне и т. п.) толысқан, жетилип пискен, жақсы пискен; ~бе яблоко жетилип пискен алма; 3. (приводимый в движение водой) сууға арналған, суу менен жүретуғын; ~ая мельница суу қараз.

НАЛИМ м. налим (балық).

НАЛИНОВАТЬ сов. что, чего сызып шығыу, сызыу, сызық түсириу.

НАЛИНОВЫВАТЬ несов. см. налинновать.

НАЛИПАТЬ несов. см. налипнуть.

НАЛИП||НУТЬ сов. на что жабысыу, жабысып қалыу; глина ~ла на сапоги́ батпақ етикке жабысты.

НАЛИТО||Й прил. 1. (наливной) ширели толысқан, жетилген; ~е яблоко ширели алма; 2. (плотный, крепкий — о человеке) толық, жумыры, нық.

НАЛИТЬ сов. что, чего 1. қуйыу, толтырып кириу; ~ стакан чаю́ бир стакан чай қуйыу; 2. (пролить) төгіу, төгип жиберіу; ~ воды́ на пол сууды́ полға төгіу.

НАЛИ||ТЬСЯ сов. 1. (натечь) қуйылыу, суу кириу; вода́ ~илась в лóдку қайықтың ишине суу қуйылып кетти; 2. (созреть) писиу, жетилиу, толысыу; сливы ~ились қарелинтер жетилипти; ◇ мускулы ~ились булшық етлер күшке толысты; глаза́ ~ились кровью́ көзлер қанға толды.

НАЛИЦО нареч. в знач. сказ. бар, толық, кез алдында, көринип тур; все оказа́лись ~

бәри бар болып шықты; **доказательства** ~ дәлилдер керинип тур.

НАЛИЧИЕ с. нағы, бары, таяры; **быть в ~и** бар болыу.

НАЛИЧНИК м. 1. сырт жақлау (эinek, есиктиң сырт жағына бекилетуғын қосымша рама); ~и окна эinekтиң сырт жақлауы; 2. (для ключа — на двери, ящике) гилт тесик.

НАЛИЧНОСТЬ жс. 1. см. наличие; 2. (фактическое количество) бары, нағы; **кассовая** ~ кассадағы нақ пул; **проверить** ~ барын тексеру.

НАЛИЧНЫЙ прил. 1. бары, нақ; ~е деньги нақ ақша; 2. в знач. суц. мн. наличные нақ, нақ ақшалар; **◇ за ~й расчёт** нақ ақша менен есапласу.

НАЛОВИТЬ сов. что, кого-чего аўлау, ушлау, тутуу; ~ **рыбы** көп балық аўлау, балықты көп тутуу.

НАЛОВЧИТЬСЯ сов. разг. шебер болыу, уста болып кетиу, үйренип кетиу.

НАЛОГ м. салық, салғырт; **подходный** ~ кирис салық, табыс салық; **обложить** ~ом салық салыу.

НАЛОГОВЫЙ прил. салық..., салғырт...; ~ая инспекция салық инспекциясы, салғырт инспекциясы.

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ с. фин. салық салыу.

НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИК м. фин. салық төлеуши, салғырт төлеуши.

НАЛОЖЕНИЕ с. 1. үстине қойыу, үстине салыу; **басыу**, қойыу, таңыу; ~ **печати** печать басыу; ~ **повязки** үстине таңып байлау; 2. салыу; **бериу**; ~ **штрафа** штраф салыу; ~ **взыскания** жаза бериу.

НАЛОЖЕННЫЙ прил. от наложить; **◇ ~ платёж** төлеп алатуғын.

НАЛОЖИТЬ сов. 1. что үстине қойыу, үстине салыу, қойыу, орау, салыу, таңыу, басыу; ~ **ть выкройку на материалю** пишиндин гезлемениң үстине басыу; 2. что үстине таңыу, үстине басыу; ~ **ть повязку** үстине таңыу; 3. что, чего қойыу; **жыйыу**, қалау, жүклеу; ~ **ть книгу на стол** китапларды столдың үстине қойыу; он ~ **л дров в сарай** ол отынды сарайға жыйды; 4. что салыу, тартыу; ~ **ть запрет** қадаған етиу, тыйым салыу; ~ **ть штраф** штраф салыу; **◇ ~ть на себя рұки** өзін-өзі елтириу; ~ **ть резолюцию** резолюция қойыу; ~ **ть свой отпечаток на что-л.** из қалдырыу, тәсир етиу; ~ **ть клеймó** таңба басыу.

НАЛОЖНИЦА жс. уст. ойнас ҳаял.

НАЛОМАТЬ сов. что, чего сындырыу, сындырып таслау, қыйратыу; **ветер** ~ **л веток** самал шақаларды сындырып кетти; **◇ ~ть дров** бұлдирип алыу, бийдеплик ислеу.

НАЛУЩИВАТЬ несов. см. налущить.

НАЛУЩИТЬ сов. что, чего шағыу, қабығынан айырыу; **ақлау** (риса, проса); ~ **сёмечек айғабағардың** туқымын қабығынан айырыу.

НАЛЮБОВАТЬСЯ сов. кем-чем, на кого-что қарап құмардан шығыу, көрип тойыу, қызығып қарау; **не могу** ~ **на картину** сүүретти қарап тоймайман.

НАЛЯПАТЬ сов. что, чего и без доп., разг. шыжбайлау, шыжбайлап жазыу, эйтеуир салыу.

нам мест. личн. дат. п. от мы.

НАМАГНИТИТЬ сов. что магнитлеу, магнитлестиреу.

НАМАГНИЧИВАНИЕ с. магнитлеу, магнитлестиреу.

НАМАГНИЧИВАТЬ несов. см. намагнитить.

НАМАЗ м. рел. намаз.

НАМАЗАТЬ сов. 1. что, чего сүртиу, жағыу, сыбау; ~ **хлеб маслом** нанға май жағыу; 2. разг. (напачкать) былғау, патаслау, ыласлау; 3. что, разг. (накрасить) бояу; бояу сүртиу, сырлау.

НАМАЗАТЬСЯ сов. 1. өзине жағыу, өзине сүртиу; 2. разг. (накраситься) бояныу.

НАМАЗЫВАТЬ несов. см. намазывать.

НАМАЗЫВАТЬСЯ несов. см. намазаться.

НАМАЛЕВАТЬ сов. что, разг. шала-пула сүүрет салыу, эйтеуир салыу, эйтеуир бояу, келисиксиз бояу жағыу.

НАМАЛЕВЫВАТЬ несов. см. намалевать.

НАМАРИНОВАТЬ сов. что, чего сиркелн сууда дузлау, маринадлау; ~ **боченок огурцов** бир кишкене бочка қыяр маринадлау.

НАМАРИНОВЫВАТЬ несов. см. намариновать.

НАМАСЛИВАТЬ несов. см. намаслить.

НАМАСЛИТЬ сов. что, разг. майлау, май салыу, май жағыу.

НАМАТЫВАНИЕ с. орау.

НАМАТЫВАТЬ несов. см. наматать.

НАМАТЫВАТЬСЯ несов. см. намататься I.

НАМАЧИВАТЬ несов. см. намочить.

НАМАЧИВАТЬСЯ несов. см. намочиться.

НАМАЯТЬСЯ сов. разг. қатты шаршау, жүдә шаршау, езилиу, харыу.

НАМЕК м. ым, ишарат, астар, астарлы сөз; **төнкий** ~ сыпайы ишарат; **говорить** ~ами астарлап сөйлеу.

НАМЕКАТЬ несов. см. намекнуть.

НАМЕКНУТЬ сов. и однокр. на кого-что ишарат етиу, астарлан сездириу, астарлы етип айтыу.

НАМЕНЯТЬ сов. что, чего I. (обменять) алмастырып алыу, аўмастырыу; ~ **марок** маркаларды аўмастырыу; 2. (разменять) майдалау, усақлау.

НАМЕРЕВАТЬСЯ несов. с неопр. нийетлену, нийет етиу, ойлау, ислейин деу; он ~ **ется поступить** в музыкальную школу ол музыкалық мектебине кириуге нийет етеди.

НАМЕРЕН в знач. сказ. с неопр. «мақшы, «мекши, «пекши; «ғысы келиу, «киси келиу; нийетинде, ислемекши он ~ **вернётся** домбй оның үйге қайтаман деген нийети бар; я ~ **завтра уехать** мен ертең кетпекшимен; **что вы ~ы делать?** сиз не ислемекшисиз?

НАМЕРЕНИИ с. нийет, мейил, мақсет, пикир, тилек, ой; **благие** ~я жақсы нийетлер; **без всякого ~я** деш қандай пикирсиз; с зарансе обдұманным ~ем алдын бурын ойлаған нийет пенен.

НАМЁРЕННО нареч. биле турып, билкастан, жортаға; *сдёлать что-л. ~ бир исти биле турып ислеу.*

НАМЁРЕНН|ЫЙ прил. биле турып, билкастан, жортаға; ~ **ый** **посту́пок** биле турып исленген ис; ~ **ое** **оскорбленье** билкастан хорлау.

НАМЁРЗАТЬ несов. см. **намёрзнуть** 1.

НАМЁРЗНУТЬ сов. 1. (*покрыться льдом*) муз қатыу, тоңлау, музлау; 2. разг. (*сильно промёрзнуть, озябнуть*) тоңуу, сууыққа қатыу.

НАМЁРЗНУТЬСЯ сов. разг. тоңуу, сууыққа қатыу.

НАМЁРИТЬ сов. что, чего өлшеу, шенеу.

НАМЕРТВО нареч. тас қылып, тас етип; ~ **закрепíть** **узел** туйинди тас етип бекитиу.

НАМЕРЯТЬ несов. см. **намёрить**.

НАМЕСИТЬ сов. что, чего қаруу, ийлеу; ~ **тёста** қамыр ийлеу.

НАМЕ|СТИЙ сов. что, чего 1. сыпырып үйинү, сыпырып жыйнау; ~ **сти́й** **күчу** мұсора сыпырып бир үйиншик шөп-шар жыйнау; 2. айдап үйинү, үргинлеп үйинү, боратып толтырыу, борап әкеліу; ~ **лб** **мно́го** **сне́гу** қар үргинленіп үйилип қалыпты.

НАМЕСТНИК м. ист. наместник, орынбасар, найып (*патша Россиясында бир областы басқарушы хәким*).

НАМЕСТНИЧЕСКИЙ прил. наместниклик, найыплық.

НАМЕСТНИЧЕСТВО с. 1. ист. (*область, управляемая наместником*) наместник басқарған область; 2. (*должность, звание*) наместниклик атақ.

НАМЁТ м. рыб. шолпы, керши.

НАМЁТАННЫЙ 1. прич. от **наметать** II; 2. прил. (*натренированный — о глазе, руке*) үйренген, үйреніскен, шыныққан; ~ **глаз** үйренген көз.

НАМЕТАТЬ I несов. см. **наместий**.

НАМЕТА|ТЬ II сов. 1. что, чего үйинү, гүдилеу, жыйнау; ~ **ть** **пять** **стогóв** **сёна** бес гүди нишен гүдилеу; 2. что, перен. разг. (*натренировать*) үйретіу, шынықтырыу; ~ **ть** **глаз** көзди үйретіу; 3. что, кого-чеге шашыу, тууыу; **рыба** ~ **ла** **икры** балық ууыдырық шашты.

НАМЕТАТЬ III сов. что көкклеу, көклеп тигіу, тепшиу, тепшип тигіу; ~ **рука́в** жеңди көклеп тигіу.

НАМЕТИТЬ I сов. 1. что (*обозначить*) белгилеу, белги салыу, белги ислеу, белгилеп шығыу; ~ **на** **плáне** **направленье** **доро́ги** **плáнда** **жолдың** **бағдарын** белгилеу; 2. перен. көрсетиу, белгилеу; ~ **пути́** **подъёма** **сельского** **хозяйства** ауыл хожалығын көтеріудің жолларын көрсетиу.

НАМЕТИТЬ II сов. 1. *кого-что и с неопр.* белгилеу, тайынлау, усыныу; ~ **кандидатов** **на** **конферен́цию** конференцияға кандидатлар белгилеу; 2. что ойға алыу, белгилеу, анықлау, болжау, шамалау; ~ **ремóнт** **на** **лётó** **ремонтты** жазда ислеуге белгилеу; ~ **день** **отъезда** кететуғын күни анықлау.

НАМЕТИ|ТЬСЯ I сов. 1. (*обозначиться*) сезилиу, белги болыу, көриніу; 2. (*определиться в общих чертах*) анықланыу,

белгиленіу; ~ **лись** **две** **то́чки** **зрénия** **еки** **көз** **қарас** **белги** болды.

НАМЕТИТЬСЯ II сов. разг. (*нацелиться*) гөзлеу, туұрылау, нышанаға алыу.

НАМЁТКА I ж. 1. (*действие*) көкклеу, көклеп тигіу, тепшиу, тепшип тигіу; ~ **плáтья** **көйлекти** көкклеу; 2. (*нитка*) көклеп қойылған жиі, көкленген сабақ.

НАМЁТКА II ж. разг. (*предположение*) болжау, шамалау, жоба; **это** **пока́** **то́лько** ~ **плáна** **бул** **тек** **плáнный** **жобасы**.

НАМЁТКА III ж. см. **намет**.

НАМЁТКА IV ж. (*шест для определения глубины реки*) өлшеуши таяқ, тереңликте өлшейтуғын сырық.

НАМЕТИВАТЬ I несов. см. **наметать** II.

НАМЕТИВАТЬ II несов. см. **наметать** III.

НАМЕЧАТЬ I несов. см. **наметить** I.

НАМЕЧАТЬ II несов. см. **наметить** II.

НАМЕЧАТЬСЯ I несов. см. **наметиться** I. **НАМЕЧА|ТЬСЯ** II несов. (*предполагаться*) белгиленіу, анықланыу, шамаланыу; **поход** **в** **гóры** ~ **лся** **на** **ию́ль** **таўға** **жүрiс** июльге белгиленіп еді.

НАМЕШАТЬ сов. что, чего араластырыу, қосыу; ~ **изю́му** **в** **тесто́** қамырға жүзим қосыу, қамырға жүзим араластырыу.

НАМЕШИВАТЬ I несов. см. **наместий**.

НАМЕШИВАТЬ II несов. см. **наместать**.

на́ми мест. личн. твор. п. от **мы**.

НАМИНАТЬ несов. см. **намять**.

НАМОГИЛЬНЫЙ прил. қәбір үстине қойылған, гөр үстіндеги; ~ **па́мятник** қәбір үстине қойылған естелик.

НАМОЗОЛИТЬ сов. что қабартыу, қабартып алыу; $\diamond$ ~ **глаза́** **кому-л.** **биреудің** **мазасын** алыу, **биреудің** **тынышын** алыу.

НАМОКАТЬ несов. см. **намокну́ть**.

НАМОКНУТЬ сов. суулануу, суу болыу, хөлленіу, ығалланып қалуу.

НАМОЛАЧИВАТЬ несов. см. **намолотить**.

НАМОЛОТ м. с.-х. 1. (*действие*) түйек айдау, түйеклеу; 2. (*количество намолоченного*) айдалып алынған дән, айдалып алынған өнім.

НАМОЛОТИТЬ сов. что, чего, с.-х. түйек айдау, түйеклеу (*егинди, дәнди*).

НАМОЛОТЬ сов. что, чего тартыу, майдалау, унтау; ~ **мешо́к** **муки́** **бир** **қапшық** **ун** **тартыу**.

НАМОРДНИК м. тумсық қап, тумсық тор.

НАМОРЩИВАТЬ несов. см. **наморщить**.

НАМОРЩИТЬ сов. что үйінү, жыйырыу, бүрестириу, тырыстырыу, шытыу; ~ **лоб** **маңдайын** үйінү.

НАМОРЩИТЬСЯ сов. қабағы үйиміш, жыйырылыу, бүрисиу, тырысыу, шытыныу.

НАМОТАТЬ сов. что, чего, на что орау, түтелеу; $\diamond$ ~ **себе́** **на** **ус** **я́дта** **тутыу**, **есте** **тутыу**.

НАМОТАТЬСЯ I сов. (*навиться на что-л.*) оральу, түтеленіу.

НАМОТАТЬСЯ II сов. разг. (*устать, утомиться*) жүде шаршау, харыу.

НАМОТКА ж. 1. (*действие*) орау, түтелеу; 2. (*то, что намотано*) орам, келеп, түйдек.

НАМОЧИТЬ сов. 1. что ығаллау, хөллеу, суулау; ~ **бельё** **бельёны** **суулау**; 2. что, чего (*приготовить мочением*) суулап таяр-

лау, жибитиу, сууга салып алыу; ~ яблук алмаларды сууга салып жибитиу.

НАМОЧИТЬСЯ *сов. разг.* ыгалланыу, жибиу, суу болыу.

НАМУСОЛІВАТЬ *несов. см.* намусолить. **НАМУСОЛІТЬ** *сов. что, прост.* бармағын түкириклеп патаслау, майлы қолы менен ыласлау.

НАМУСОРИТЬ *сов. разг.* ыбырсытыу, бығау, патаслау.

НАМУТИТЬ *сов. 1. что (сделать мутным)* ылайлау; **2. что и без доп., перен. разг.** ылайсаң салыу, былагай салыу, бүлдіриу.

НАМУЧИТЬ *сов. кого, разг.* қыйнау, азаптау.

НАМУЧИТЬСЯ *сов. разг.* қыйналыу, азапланыу, азап шегіу.

НАМЫВ *м. 1. (водой)* ағызып әкеліп үйіу; **2. (земляного сооружения)** ағызып қайыр тепкизиу; ~ **плотный** плотинаға ағызып қайыр тепкизиу; **3. геол.** қайыр, қайыр тепкен жер.

НАМЫВАТЬ *несов. см.* намывать.

НАМЫВНОЙ *прил.* ағызып келген, ағып келип шөккен; ~ **слой** ағып келип шөккен қатлам.

НАМЫКАТЬСЯ *сов. разг.* машақат тартыу, сергиздан болыу, азап шегіу, қайғы хәсиретти басынан кешіриу; ~ **по свету** дұнъяны гезіп азап шегіу.

НАМЫЛИВАТЬ *несов. см.* намылить.

НАМЫЛИВАТЬСЯ *несов. см.* намылиться. **НАМЫЛИТЬ** *сов. кого-что* сабыллау, сабын сүртіу; ~ **голову 1)** басына сабын сүртіу, басын сабыллау; **2) перен.** сазайын беріу, сазайын тарттырыу.

НАМЫЛИТЬСЯ *сов. разг.* сабынланыу, сабын сүртіниу.

НАМЫЛІТЬ *сов. 1. кого-что, разг. (хорошо вымыто)* жууыу, жууып қойыу; **2. что, чего (добыть промыванием)** жууып алыу, жууып табыу; ~ **ть золота** жууып алтын табыу; **3. что (нанести)** ағызып әкеліп үйіу, ағызып үйіу, қайыр тепкизиу; **река ~ла** мель дәрйя ағызып әкеліп қайыр тепти.

НАМЯТЬ *сов. 1. что, чего (разминая, приготавливая)* езиу, жеңшіу; ийлеу (*кожу*); ~ **льна зыгыр** езиу; **2. что** қысып аұыртыу, қысыу, басып аұыртыу, басып езиу; ~ **ногу** вяқты басып аұыртыу; **◇ ~ кому-л.** бока тырстырып сабау.

НАНАЙСКИЙ *прил.* нанай..., нанайлы; ~ **язык** нанай тили.

НАНАЙЦЫ *мн. (ед. нанайец м., нанайка ж.)* нанайлар (*Амур дәрйясының төменгі бетінде жасайтуғын халық*).

НАНЕСЕНИЕ *с. 1. көрсету, белгі, қойыу, сызыу, түсіриу; ~ басра* на қарту келди картаға түсіриу; **2. келтіриу, беріу; етіу; ~ обиды** ыза беріу; ~ **ущерб** зыян келтіриу.

НАНЕСУТИ *сов. 1. что, чего (принести в большом количестве)* әкеліу, келтіриу, алып келіу, тасыу; **2. что, чего** айдап келип үйіу, үйіп таслау; **ветром ~ло** пескү самап қум әкеліп үйді; **3. что (обозначить, начертить)** көрсету, белгилеу, сызыу, түсіриу; **новый город ~ли** на қарту картаға таза қаланы түсирди; ~ **ти рисунок** на

ткань гезлемеге нағыс түсіриу; **4. чего (яич — о птицах)** тууыу; **5. что, на что, безл. разг. (течением и т. п.)** алып барып урыу, соқтырыу, шығарып тастау; **лодку ~ло** на мель қайықты қайырма шығарып тастады; **6. что, кому (причинить)** келтіриу, беріу, етіу; ~ **ти рану** жарадар етіу; ~ **ти ущерб** зыян беріу, зыян келтіриу; ~ **ти удач** соққы беріу; **◇ ~ти визит** визит етіп келіу.

НАНИЗАТЬ *сов. что, чего* дизиу, өткізиу, өткеріу; ~ **бусы** на йіткү моншақларды сабаққа дизиу.

НАНИЗЫВАНИЕ *с.* дизиу, өткізиу, өткеріу.

НАНИЗЫВАТЬ *несов. см.* нанизать.

НАНИМАТЕЛЬ *м.* кирейге тутыушы. кирейге алыушы, жаллаушы.

НАНИМАТЕЛЬНИЦА *женск. от* наиниматель.

НАНИМАТЬ *несов. см.* нанять.

НАНИМАТЬСЯ *несов. см.* наняться.

НАНОВО *нареч. разг.* жаңадан, қайтадан; **перделат что-л.** ~ **бир нәрсени** қайтадан ислеу.

НАНОС *м.* ұйық, үйинди, ургин; **начальные ~ы** қум үйиндилери.

НАНОСИТЬ *несов. см.* наносить.

НАНОСИЦЫЙ *прил. 1.* ағызып келген, шөкпе, ағып келип шөккен; ~ **ая** мель шөкпе қайыр; **2. перен.** басқа жақтың, жасалма; ~ **се влияние** басқа жақтың тәсiri.

НАНОХОАТЬСЯ *сов. что, разг.* ийіскеп хәз етіу, ийіскеп қумардан шығыу.

НАНОХИВАТЬСЯ *несов. см.* нанюхаться.

НАНЯТЬ *сов. 1. кого-что* жаллау, жаллап ислетіу, тутыу; ~ **рабчих** жұмысшыларды жаллау; **2. что** кирейге алыу; ~ **квартиру** квартираны кирейге алыу.

НАНЯТЬСЯ *сов.* жалланыу, жаллаңып ислеу.

НАОБЕЩАТЬ *сов. что, чего, разг.* көп үде беріу; ~ **с три** қороба сөз бенен байытып таслау.

НАОБОРОТ *нареч. 1. (с противоположной стороны)* керисине, дәкисинше, терисинше, терисине; **прочьсть слово** ~ сөзди керисине оқыу; **2. (совершенно иначе)** керисинше, дәкисинше, терисинше; **он всё делает** ~ ол бәрін керисинше ислеиди; **3. в знач. вводн. сл.** керисинше, қайта; **я, ~, этого** не дүмаю мен, керисинше, олай ойламайман; **он не рассердился, а, ~, рассмеялся** ол апыуланған жоқ, ал керисинше күліп жиберди.

НАОБЕЗУМ *нареч. разг.* ойланбастан, төуекел, шамадан; **отвечать ~** ойланбастан жуаң беріу; **я пошёл вперёд** ~ мен төуекел озыққарып кеттім.

НАОРАТ *сов. на кого-что, разг.* бақырып жиберіу, бақырып таслау, қаты жекириниу.

НАОТМАСЬ *нареч.* қулашын жайып, кериліп, қулашып; **ударить ~** кериліп урыу.

НАОТРЕЗ *нареч.* кескин түрде, үзіл-кесил, пүткіллей; **отказаться ~** үзіл-кесил бастартыу.

НАПАДАТЬ *сов.* көп төгилип қалыу, көп түсиу; көп жауыу (об осадках).

НАПАДАТЬ *несов. см. напасть* 1.

НАПАДАЮЩИЙ 1. *прич. от нападать*; 2. *в знач. сущ. м. нападающий спорт.* хужим қылыушы, топылыушы.

НАПАДЕНИЕ *с. 1.* топылыс, топылыс, шабыуы, хужим етиу, хужим; **вооружённое** ~ қураллы топылыс; 2. *спорт.* хужим қылыушылар, топылыушылар.

НАПАДК||И *только мн. жөнсиз айыплау, асылыу; подвергаться чым-л.* ~ ам бирейлердің жөнсиз айыплауына ушырау.

НАПАИВАТЬ *несов. см. напаять.*

НАПАЙКА *ж. 1.* (действие) қалайылау, дәнекерлеу, кепсерлеу; 2. (то, что напаяно) қалайыланған жер, кепсер.

НАПАКОСТИТЬ *сов. разг. 1.* (напачкать) патаслау, былғау; 2. *кому и без доп. (назреть)* бұлдириу, зыянын тийгизиу, жаманлық қылыу.

НАПАЛМ *м. воен.* напалм (ортеуши бомбалар үшін араласпа).

НАПАЛМОВ||ЫЙ *прил. воен.* напалм..., напалмлы; ~ ая бомба напалм бомбасы, напалмлы бомба.

НАПАРИВАТЬ *несов. см. напарить.*

НАПАРИТЬ *сов. что, чего* пууға писириу, демге писириу; ~ репы шалғамды пууға писириу.

НАПАРИТЬСЯ *сов. разг.* қумардан шыққанша шомылыу; ~ в бане моншада көп пуулауып шомылыу.

НАПАРНИК *м.* шерик, жубай, бирге ислеуши.

НАПАРНИЦА *женск. от напарник.*

НАПАРИВАТЬ *несов. см. напороть* 1.

НАПАРИВАТЬСЯ *несов. см. напоротья.*

НАПАСТЬ *сов. что, чего, разг.* запас етип қойыу, соңын ойлап жыйнау.

НАПАСТИСЬ *сов. разг.* жетерли ғамлау, таярлап алыу, запас қылыу; **на тебе** не ~ ёшсы одёжды саған киймди жеткерип ушына шыға алмайсаң.

НАПА||СТЬ 1 *сов. 1.* *на кого-что* хужим қылыу, хужим етиу, шабыу, топылыу; **волк ~ л на овцу** қасқыр қойға шапты; 2. *на кого-что, разг. (обрушиться с нападками)* шуққластырыу, жала жабыу, айыплау; 3. *на что (обнаружить)* тап болыу, гезлесиу, ушыратыу, жолығыу, табыу; ~ **сть на золотоносную жилу** алтын шығатуғын жонға жолығыу; ~ **сть на след** ізге тап болыу; 4. *на кого-что (овладеть кем-чем-л.)* басыу, түсиу; **на него ~ л страх** оны қорқыныш басты; **◇ не на тако́го ~ л!** излеген адамыңа тап болмансаң!

НАПАСТЬ II *сов. см. нападать.*

НАПАСТЬ III *ж. разг. (беда)* қырсық, бөле; **что за ~!** бул не деген бәле!

НАПАХАТЬ *сов. что, чего* жер сүриу, жер айдау, айдап қойыу.

НАПАХИВАТЬ *несов. см. напахать.*

НАПАЧКАТЬ *сов. разг.* былғап таслау, патаслап таслау, ыласлау.

НАПАЯТЬ *сов. что, чего* қалайылау, дәнекерлеу, кепсерлеу.

НАПЁВ *м.* нама.

НАПЕВАТЬ *несов. 1. см. напётъ; 2. что и без доп. (тихо, про себя)* өстен нама айтыу, ыңылдау, ыңылдап қосық айтыу; ~ **песенку** ыңылдап қосық айтыу.

НАПЁВНОСТЬ *ж.* намаға келиушилик. **НАПЁВНЫ||Й** *прил.* намаға келетуғын, намалы, жағымлы сеслі; ~ **е стихй** намаға келетуғын қосықлар.

НАПЕКАТЬ *несов. см. напечь.*

НАПЕРЕБОЙ *нареч.* бирин-бири тыңламай, бирине-бири қарамай, жарысып, бөри бирден, бөсекиге; **все заговорили** ~ барлығы бирден сөйледі, бирин-бири тыңламай барлығы сөйлесе берді.

НАПЕРЕВЁС *нареч.* таяр тутып, алға тутып; **держать винтовку** ~ мылтықты таяр тутыу.

НАПЕРЕГОНКИ, НАПЕРЕГОНК||Й *нареч.* бирин-бири кууып жарысып, бири-бирин кууып жарысып; жарысып жууырысыу; **плыть ~ жарысып жузюу**; **дети побеждали** ~ балалар бирин-бири кууып жууырысып кетті.

НАПЕРЁД *нареч. разг.* алды менен, алдынан, әуелден, алды бұрын; **знать всё ~ бөри** алдынан билиу.

НАПЕРЕКОР 1. *нареч.* терисине, қарсысына, хәкисине; **он всегда действует** ~ ол мұдамы хәкисине илседей; 2. *предлог с дат. п.* қарсы, ерегисип, хәкисинше; ~ **желанию** тилекке қарсы.

НАПЕРЁЗ *нареч.* кес-кеслеп, қапталдан, кеселеп, жолын кесип; **побежать ~ кому-л. бирейдің** алдына кеселеп жууырыу.

НАПЕРЁВ *нареч. разг. см. наперебой.*

НАПЕРЁТЬ *сов. на кого-что, прост.* салмағын салып ийтерю, басыу, салмағын салыу.

НАПЕРЕЧЁТ 1. *нареч. (без исключения)* бастан-аяқ, бес бармақтай; **знать всех ~ хәмменн** бес бармақтай билиу; 2. *в знач. сказ. (в ограниченном количестве)* санаулы, көп емес, ужыбатсыз, бирен-сараң; **такие специалисты у нас** ~ бундай қәнигелер биздерде көп емес.

НАПЁРНИК *м. уст.* сырлас, мұңлас.

НАПЁРСНИЦА *женск. от напёрсник.*

НАПЁРСТОК *м.* оймақ; **◇ рбстом с ~ бойи** оймақтай.

НАПЁРЧИТЬ *сов. что* бурыш салыу, бурышты көп салыу.

НАПЁТЬ *сов. что 1.* қосық айтыу, қосық айтып берю, ыңылдау; ~ **мотив** нанамы айтыу; 2. (Для звукозаписи) айта берю, намаға салыу; ~ **пластинку** пластинкаға түсириуге айтып берю.

НАПЕЧАТАТЬ *сов. что 1.* басып шығарыу; ~ **книгу** кітап басып шығарыу; 2. (на машинке) басыу, машинкада жазыу.

НАПЁЧЬ *сов. 1. что, чего (испечь)* писириу, жауып алыу, қатырыу; 2. *что, безл. разг.* күйдириу, күн өтиу, күн алыу; **мне ~ екло́ голову** менің басыма күн өтип кетті.

НАПИВАТЬСЯ *несов. см. напиться.*

НАПИЛ||ТЬ *сов. что, чего* кесю, пышқы менен кесю, жарғы менен кесю; ~ **дров** отынды жарғы менен кесип тастау.

НАПИЛОК *м. см. напильник.*

НАПИЛЬНИК *м.* егеу.

НАПИРА||ТЬ *несов.* 1. *см.* **наперётъ**; 2. *на кого-что и без доп.* (*теснить, наступая*) қысыу, басып келиу; *люди ~ ли со всех сторон* адамлар тум-тусынан қыса берди; 3. *на что, разг.* (*настаивать*) кебирек кеуіл бөліу, айрықша дыққат бөліу.

НАПИСАНИЕ *с.* жазылуу, туұры жазыу; **правильное** ~ букв хәриплердің дұрыс жазылуы.

НАПИСАТЬ *сов.* 1. *что* жазыу, жазып койыу; ~ *роман* роман жазыу; 2. *что, кому, о чем* жазыу; ~ *письмо* хат жазыу; 3. *что* сүүрет салыу; ~ *картину* сүүрет салыу.

НАПИТАТЬ *сов.* 1. *кого-что, разг.* (*накормить*) тойдырыу, тойғызыу, ауқатландырыу, бағыу; 2. *что, чем* (*пропитать, сделать влажным*) синдириу, сиңириу, қандырыу.

НАПИТАТЬСЯ *сов.* 1. *разг.* *шутл.* (*наестся*) тойып жеу; 2. *чем* (*влагой*) сиңиу, қаныу.

НАПИТОК *м.* ишимлик, ишкилик.

НАПИТЫВАТЬ *несов.* *см.* **напитать** 2.

НАПИТЫВАТЬСЯ *несов.* *см.* **напитать** 2.

НАПИТЬСЯ *сов.* 1. (*утолить жажду*) шөлін қандырыу, қанғаша ишиу, қанып ишиу; 2. *разг.* *мәс болыу*, спиртли ишимлик ишип мәс болыу; ~ *пьяным* ишип мәс болыу.

НАПИХАТЬ *сов.* *что, чего, разг.* тығыу, нықлап толтырыу, тығып салыу.

НАПИХИВАТЬ *несов.* *см.* **напихать**.

НАПИЧКАТЬ *сов.* *кого-что, чем, разг.* зорлап жегизиу, зорлап ишкизиу.

НАПИЧКОВАТЬ *несов.* *см.* **напичкать**.

НАПЛАВАТЬСЯ *сов.* *разг.* жүзип кумардан шығыу, мийрип қанғанша жүзиу.

НАПЛАВИТЬ *сов.* *что, чего* еритиу, көп еритип алыу; ~ *много металла* металлды көп етип еритип алыу.

НАПЛАВЛЯТЬ *несов.* *см.* **наплавить**.

НАПЛАКА||ТЬ *сов.:* *кот* ~ *л* қудай қуртқандай.

НАПЛА||КАТЬСЯ *сов.* 1. жылап мауқын басыу, көп жылау; *ребёнок* ~ *кался и уснул* бала жылап-жылап ұйықлап қалды; 2. *разг.* дәкки жеу, азабын шегиу, ыза жеу; *он ещё ~ чется!* ол еле азабын шегеді!

НАПЛАСТАТЬ *сов.* *что, чего, разг.* (*нарезать пластинами*) тилип-тилип кесиу, кеспелеу, тилимлеу; ~ *рыбы для солёния* балықты дузлау ушын тилип-тилип кесиу.

НАПЛАСТОВАНИЕ *с.* геол. қатпарланыу, қатлам, қат-қат.

НАПЛАСТОВАТЬ *сов.* *что, чего* (*наложить пластинами*) қабат-қабат етиу, қабатлап тақлау, қат-қат етиу.

НАПЛАСТОВАТЬСЯ *сов.* (*расположиться пластинами*) қабат-қабат болып жатыу, қабатланып жатыу, қат-қат болып жатыу.

НАПЛАСТОВЫВАТЬ *несов.* *см.* **напластовать**.

НАПЛАСТОВЫВАТЬСЯ *несов.* *см.* **напластовать**.

НАПЛЕВАТЕЛЬСК||ИЙ *прил.* *разг.* салақ, писентсиз, менсинбеу; ~ *ое отношение к делу* иске салақ қарау.

НАПЛЕВАТЬ *сов.* 1. түкириу; 2. *перен.* *разг.* (*пренебречь кем-чем-л.*) салақ қарау, писент қылмау, менсинбеу, көзге илмеу.

НАПЛЕСКАТЬ *сов.* *что, чего и без доп.* шайпалтыу, шапратып тегиу.

НАПЛЕСКА||ТЬСЯ *сов.* *разг.* шайпалыу, шайпалып тегилиу; *вода ~ лась на пол* суу шайпалып полға төгилді.

НАПЛЕСКОВАТЬ *несов.* *см.* **наплескать**.

НАПЛЕСТИ *сов.* *что, чего* өриу, тоқыу; ~ *кружев* шилтер тоқыу.

НАПЛЕТАТЬ *несов.* *см.* **наплетать**.

НАПЛЕЧНЫЙ *прил.* ийинге асылатуғын.

НАПЛЕЧНЫЙ *прил.* ийинге тағылатуғын, ийинге тағатугын.

НАПЛОДИТЬ *сов.* *что, кого-чего, прост.* көбейтиу, туұдырыу, туқымлатыу, төллеу.

НАПЛОДИТЬСЯ *сов.* *прост.* көбейиу, туұыу, туқымлау, төллеу.

НАПЛЫВ *м.* 1. (*накип*) қалқынды; ~ *в котле* қазандағы қалқынды; 2. *перен.* (*мыслей, чувств и т. п.*) көп болыу, көп түсиу; көп пайда болыу; 3. *бот.* (*на рост на стволе дерева*) бужыр; 4. *вет.* (*на рост на копытах животного*) шығыу, иски (*зайцунлардың туяғында* болады); 5. кино жылысып өтиу, жылысып көринис алмасыу.

НАПЛЫВАТЬ *несов.* *см.* **наплыть**.

НАПЛЫ||ТЬ *сов.* *на кого-что* 1. (*плыть, наткнуться*) жүзип киятырып тиһип қалыу, ығып киятырып соқлығыу; ~ *ть на камень* жүзип келип тасға соқлығыу; 2. *перен.* жылысып басыу, жылысып келип қаплау; *облако ~ ло на солнце* күнді булт басты.

НАПЛЯСАТЬСЯ *сов.* *разг.* ойын ойнап кумардан шығыу, кумардан шыққанша бийлеу.

НАПОВА||Д *нареч.* сеспестен қатырып; *убить ~ сеспестен* қатырып өлтириу.

НАПОДОБИЕ *предлог с род. п.* қусаған, уқсас, сыяқлы; *скала ~ стены* дийәлға уқсас жар тас.

НАПОИТЬ *сов.* *кого-что, чем* 1. қандырыу, суұғарыу, көп ишкизиу; ~ *гостей чаем* қонақларды чайға қандырыу; 2. (*вином*) мәс етиу.

НАПОКАЗ *нареч.* көзебаға; $\diamond$ *делать что-л. ~ бир нәрсени* көзебаға ислеу.

НАПОЛЗАТЬ *несов.* *см.* **наползть**.

НАПОЛЗТИ *сов.* *на кого-что* бауырлап жылысыу, өрмелеп жер шығыу, өрип кетиу, өриу.

НАПОЛНЕНИ||Е *с.* толтырыу, толыу; $\diamond$ *пульс хорошего ~ я мед.* қан тамырының толық соғыуы.

НАПОЛНИ||ТЬ *сов.* *что, чем* 1. толтырыу, толтырып салыу, толтырып қуйыу; ~ *ть* *кувшин* *молоком* *гузеге* толтырып сүт қуйыу; ~ *ть мешок шерстью* қапты жүнге толтырыу; ~ *ть шкаф* *книгам* *шкафты* *книжка* толтырыу; 2. *перен.* толтырыу, қаплау; *радость ~ ла его сердце* оның жүрегіне қуғанш қаплады.

НАПОЛНИ||ТЬСЯ *сов.* *кем-чем* толыу, толып кетиу, лыққа толыу; *комната ~ лась дымом* өжире түтінге толды.

НАПОЛНЯТЬ *несов.* *см.* **наполнить**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛНЯТЬСЯ *несов.* *см.* **наполниться**.

НАПОЛОВИНУ нареч. жарты, жартысы, жарымы, жарыма-жары, жарым-жарты; дом ~ пуст жайдың жартысы бос; сдёлать дело только ~ истин тең жартысын ислей.

НАПОЛОТЬ сов. что, чего отап таслау, отап шығыу, отау.

НАПОМИНАНИЕ с. ескертиу, еске салыу, есине түсириу, ядқа түсириу, ядқа салыу, билдириу.

НАПОМИНАТЬ несов. 1. см. напо́мнить; 2. кого-что ұқсас болыу, ұқсау, мезеу; он мне ~ет отцá ол маған әкесине ұқсас болып көрінди.

НАПОМНИТЬ сов. 1. что, кому, о ком-чём еске салыу, есине салыу, есине түсприу, ескертиу, ядына түсириу; ~ть прошлое өткенди еске салыу; ему вторично ~ли о книге оның есине кітап тууралы екінші рет салынды; 2. кому, кого-что (показаться похожим) ұсап көриниу, ұқсау, мезгес болып көриниу; он ~л мне старóго товарища ол менің ески жолдасыма мезгес болып көрінди.

НАПÓР м. 1. (давление) басым, қысыу, басыу; ~ воды суудың басымы; 2. перен. (решительное действие) қысыу, күш, басым.

НАПО́РИСТОСТЬ ж. қайсарлық, қайтпаслық; ~ характера миннездің қайтпаслығы.

НАПО́РИСТЫЙ прил. қайсар, қайтпайтуғын, өр; ~ человек қайсар адам, өр адам.

НАПО́РНЫЙ прил. тех. басым..., басымлы, басым пайда қылыушы; ~ бак басым пайда қылыушы бак.

НАПОРО́ТЬ I сов. что, разг. жарғызып алыу, жырғызып алыу; ~ ногу на гвоздь аяғын шегеге жырғызып алыу.

НАПОРО́ТЬ II сов. что, чего (многое распороть) сетиу, сегиу (тигисти).

НАПОРО́ТЬСЯ сов. разг. 1. на что жарғызыу, жырғызып алыу; мальчик ~лся на гвоздь бала мытыққа жырғызып алды; 2. на кого-что, перен. прост. (столкнуться) тап болыу, жолығыу, ушырау.

НАПОРО́ШЬ ||ТЬ сов. безл., чего майдалап жабыу, себелеп жабыу; за́ ночь ~ло много снóгу түни менен майдалап көп қар жапты.

НАПО́РТИТЬ сов. разг. 1. что, чего (испортить) бузыу, истен шығарыу, бүлдириу; 2. кому-чему, разг. (навредить) зыян беріу, зыян келтириу.

НАПО́СЛЕДОК нареч. разг. ақырында, аяғында, соңында; ~ он согласился ол ақырында қайыл болды.

НАПРАВИТЬ сов. 1. что (дать направление чему-л.) қаратыу, туұрылау; ~ дуло ружья мытықтың ауызын қаратыу; 2. кого-что и без доп. (послать, отправить) жиберіу, жөнелтиу; ~ на работу жұмысқа жиберіу; ~ к врачу́ врачқа жиберіу; 3. что бөлиу, аударыу, қаратыу, салыу; ~ всё внимание на учёбу барлық кеуилди оқыуға бөлиу.

НАПРАВИТЬСЯ сов. жөнеліу, кетиу, жүриу. бет алыу, жөнөу; ~ к лесу тоғайға қарай кетиу.

НАПРАВЛЕНИИ ||Е с. 1. (действие) жиберіу, жөнелтиу; ~е пбзда на запасный путь

запас жолға поезды жиберіу; ~е на работу жұмысқа жиберіу; 2. бағыт, бағдар, тәреп, жақ, бет; по ~ю к городу қала бетке қарай; взять ~е бағыт алыу; 3. перен. ағым, бағыт, бағдар; правильное ~е в работе итеги дурыс бағдар; литературное ~е әдсбий ағым; 4. (документ) направление, жоллама қағаз; ~е к врачу́ врачқа берілген направление.

НАПРАВЛЕННОСТЬ ж. бағытланушылық, бағыт алғанлық; идейная ~ романа романның идеялық бағытланушылығы.

НАПРАВЛЕННЫЙ 1. прич. от напра́вить; 2. прил. бағытланған, жиберілген, жөнелтілген.

НАПРАВЛЯТЬ несов. см. напра́вить.

НАПРАВЛЯТЬСЯ несов. см. напра́виться.

НАПРАВЛЯЮЩИЙ 1. прич. от напра́влять; 2. прил. тех. туұрылаушы, хөрекетти бағдарлаушы.

НАПРАВО нареч. оңға, оң жаққа, оң жақта, оң тәрепке; ~ от дома жайдың оң жағында, жайдан оң жақта; повернуть ~ оңға бұрыу; ◇ ~ и налево қалай болса солай; швырять деньги ~ и налево ақшаны көзине қарамай жұмсау, пулды парықсыз жұмсау.

НАПРАКТИКОВА́ТЬСЯ сов. в чём үйреніу, тәжірийбе алыу.

НАПРАСЛИНА ж. разг. өсек, жала, дөумет.

НАПРАСНО нареч. бийкар, бийқарға, босқа, бостан-босқа, жөнсіз; ~ стараться бийқарға урыныу, бийқарға тырысыу.

НАПРАСНИ́Й прил. 1. (бесплезный) бийкар, бостан-бос, босқа кеткен, пайдасыз; ~е старания бийқарға кеткен тырысыу; 2. (неосновательный) тийқарсыз, жөнсіз, керексіз, орынсыз; ~ый страх жөнсіз қорқыныш; ~ая тревога тийқарсыз тынысызланыу.

НАПРАШИВА́ТЬСЯ несов. 1. см. напра́ситься; 2. перен. (возникать, приходиться на ум) келип шығыу, туұылыу; выводы ~ются сами собой жуумақлар өз-өзнен келип шығады.

НАПРИМЕР вводн. сл. мысалы, мәселен.

НАПРОКА́ЗИТЬ сов. см. напра́казничать.

НАПРОКА́ЗНИЧАТЬ сов. разг. тентеклік қылыу, бүлдириу, топалаң салыу.

НАПРОКА́Т нареч. кирейге; ұақытша пайдалануға; взять что-л. ~ кирейге алыу.

НАПРОЛЁТ нареч. разг. тынбастан, үзлексіз, дем алмастан, тоқтаусыз; он работал всю ночь ~ ол түни бойы тынбастан иследи.

НАПРОЛО́М нареч. разг. алды-артына қарамастан, алды-артына қарамай, хеш нәрсеге қарамастан; идти ~ алды-артына қарамай баса беріу; действовать ~ хеш нәрсеге қарамастан хөрекет етиу.

НАПРОПАЛЮ́Ю нареч. разг. ойланбай, соңын ойламастан, тәуекелге; веселиться ~ соңын ойланбастан аса шад болыу.

НАПРОРО́ЧИТЬ сов. что, чего алдағыны болжау, әулийелік қылыу, көзи ашықлық қылыу, жорыу.

НАПРОСИТЬСЯ *сов. разг.* 1. өтинүү, сораныу, тилек етиү, жабысыу; ~ в гбсти соранып қонақ болыу; 2. *на что, разг.* өзи тилеу, дәме етиү; өзине-өзи қылыу; ~ *на комплимент* қошаметти дәме етиү.

НАПРОСТО: *просто* ~ жай, ешейин.

НАПРОТИВ 1. *нареч. (на противоположной стороне)* қарама-қарсы, қарама-қарсысында; он живёт ~ ол қарама-қарсысында турады; 2. *предлог с род. п.* қарсысында, маңлайында; ~ *дома* жайдың қарсысында; 3. *нареч. (наперекор)* ежесип, хәкисине, қарсыласып; он всё *делает* ~ ол бәрін хәкисине ислейди; 4. *в знач. частицы противит.* (наоборот) қайта, хәкисинше; он не *рассердился*, ~, сам *посмеялся* шүтке ол ашыуланбады, қайта, өзи хәзилге күлди.

НАПРОЧЬ *нареч. разг.* пүткиллей, үзил-кесил, биротала; *оторвать что-л.* ~ пүткиллей жулып алыу.

НАПРЯГАТЬСЯ *сов. разг.* мауққын басқанша секириу, көп секириу.

НАПРЫСКАТЬ *сов. чем, чего, разг.* бүркіу, себиу; ~ *одеколону* одеколон себиу.

НАПРЫСКИВАТЬ *несов. см. напрыскать.*

НАПРЯГАТЬ *несов. см. напрычь.*

НАПРЯГАТЬСЯ *несов. см. напрычься.*

НАПРЯЖЕНИ || **Е** с. 1. (*действие*) дыққат қойыу, күш салыу; ~ *е внимания* бар дыққатын салыу; 2. (*напряжённость*) инта, күш салыу, бар күшин салыу, ықлас қойыу, берилиу; *работать с ~ем* күш салып ислеу; *слушать с ~ем* ықлас қойып тыңлау; 3. *физ., тех.* кернеу; *ток высокого ~я* жоқарғы кернеули ток.

НАПРЯЖЕННО *нареч.* инталанып, ықласланып, бар күшин салып, күш салып, берилип; *работать ~* күш салып ислеу.

НАПРЯЖЁННОСТ || **Ь** *ж.* 1. инталық, күш салыушылық, ықласланғанлық; ~ *в трудя* мийнеттиң қыйынласқанлығы; 2. кескинлик, қыйынласқанлық, шийеленискенлик; *ослабление ~и* в междунарбдних отношениях халық аралық қатнастардағы шийеленискенликтің пәсендеуі.

НАПРЯЖЁНН || **ЫЙ** 1. *прич. от напрычь;* 2. *прил.* инталы, ықласлы, бар күшин салған, берилген; ~ *ое внимание* ықласлы дыққат; 3. *прил.* қыйын, аұыр, көп күш талап ететугын; ~ *ая работа* аұыр жұмыс; 4. *прил. (затруднительный, натаянутый)* кескинлескен, шийеленискен; ~ *ое состояние* шийеленискен жағдай; 5. *прил. (неестественный)* зорлыққан, жасалма, әжеп тәуір; ~ *ый голос* әжеп тәуір дауыс.

НАПРЯМИК *нареч. разг.* 1. туппа-туұры, туұры, тикке, туұрылап, төтелеп; *идти ~* туұрылап жүрнү; 2. *перен.* туұрыдан-туұры, ашықтан-ашық, тартынбастан, жасқанбай, қайтпай, туұрысын; *сказать что-л.* ~ туұрысын айтыу; *действовать ~* қайтпай хәрекет етиу.

НАПРЯТЬ *сов. что, чего* ийириу, ийирип қойыу.

НАПРЯЧЬ *сов. что* дыққат қойыу, ықлас салыу, күш салыу; ~ *слух* құлақ түриу; ~ *зрение* тигилип қарау; ~ *силы* күш салыу.

НАПРЯЧЬСЯ *сов. 1. (стать упругим)* шығып турыу, қатайыу, тартылыу; *мышцы напряглись* булшық елтери қатайып турды; 2. (*сделать усилие*) күш салыу, ықласланыу, ширениу; ~, *поднимая груз* жүкті көтерип атырып ширениу.

НАПУГАТЬ *сов. кого-что* қорқытыу, шоршытыу, үркітиу; ~ *до смерти* өлгенше қорқытыу.

НАПУГАТЬСЯ *сов. кого-чего* қорқыу, қорқып кетиу, шоршыу, үркіу.

НАПУДРИТЬ *сов. кого-что* пудралау, пудра жағыу.

НАПУДРИТЬСЯ *сов.* пудраланыу, пудра сүртинү.

НАПУЛЬСНИК *м.* билек бау, билек таңғыш.

НАПУСК *м. 1. (действие)* жибернү, ағызыу, куйдырыу; ~ *воды в бассейн* хауызға суу жибернү; 2. *селпи, көкиреклиги кең; платье с ~ом* көкиреклиги кең көйлек.

НАПУСКАТЬ *несов. см. напустить.*

НАПУСКАТЬСЯ *несов. см. напуститьсь.*

НАПУСКН || **ОЙ** *прил.* жасалма, жалған, өтирик; ~ *ая веселость* өтирик шадлық.

НАПУСТИТЬ *сов. 1. кого-чего (наполнить)* жибернү; толтырыу; киргизиу; ~ *жильцов в дом* турыушыларды жайға киргизиу; ~ *воды в ванну* ваннаға суу жибернү; ~ *дыму в комнату* өжирени түтинге толтырыу; 2. *что, на кого, разг.* түрин өзгертиу, түрге дөниу, түрге кириу, тәризли болыу; ~ *на себя стрбость* қатал тәризли болыу; 3. *кого, на кого-что* қосыу, босатып жибернү; ~ *собак на зверя* жабайы хайуанға нйтлерди қосыу; $\diamond$ ~ *страху* қорқыныш туудырыу.

НАПУСТИТЬСЯ *сов. на кого-что, разг.* кейнү, қатты урысыу, тийнсе кетиу.

НАПУТАТЬ *сов. 1. что, чего* шубалтыу, шатыстырыу; ~ *ниток* сабақты шубалтыу; 2. *в чем и без доп., разг. (ошибиться)* жаңылысыу, ғабырысыу, шатастырыу, былғастырыу; ~ *в подсчетах* есаптанғырысыу.

НАПУТСТВЕНН || **ЫЙ** *прил.* жоллама, тилек (*жолға шыққанда* ямаса бир *иске* кириккенде айтылады); ~ *ое слово* тилек сөз.

НАПУТСТВО *с.* жоллама сөз, тилек сөз.

НАПУТСТВОВАТЬ *сов. и несов. кого, чем* жоллау, тилек айтыу.

НАПУХАТЬ *несов. см. напухнуть.*

НАПУХНУТЬ *сов.* исиу, исип кетиу.

НАПЫЛИТЬ *сов.* шаңғытып жибернү.

НАПЫЩЕННОСТЬ *ж.* менменлик, төкаб-бирлик, гәрдийишшилик.

НАПЫЩЕНН || **ЫЙ** *прил. 1. (надменный, высокомерный)* менмен, төкаббир, гәрдийген; 2. (*высокопарный — о речи*) дөбдебели, салтанатлы.

НАПЯЛИВАТЬ *несов. см. напялить.*

НАПЯЛИТЬ *сов. что, разг. 1. (на пальцы, рему и т. п.)* кернү, тарттырып қойыу; 2. *разг. (надеть с трудом)* жараспаған кийим кийнү, шақ болмаған кийим кийнү (*одежду*); шақ емес аяқ кийимди кийнү (*обувь*).

НАР қоспа сөзлердің «халық» деген мәнін билдиретүгін бірінші бөлеги, мыс.: **нарсүд** халық сүді.

НАРАБОТАТЬ сов. что, чего, разг. 1. ислеу, ислеп шығару; 2. (заработать) ислеп табу, ақша табу.

НАРАБОТАТЬСЯ сов. разг. көп ислеу, шаршағанша ислеу.

НАРАВНЁ нареч. 1. (на одной линии) тең, қатар, бірдей, барабар, бір қатарда; ~ с **крйшей** жайдың төбеси менен бірдей; 2. (одинаково) тең праволы, тең, бірдей, барабар; он рабтал ~ с другими ол басқалар менен тең жұмыс иследи.

НАРАД||ОВАТЬСЯ сов. на кого-что и без доп. қуанып кетиу, қуанышы қойнына сыймау; **мать не ~ уетса** на сына ана улына қарап қуанышы қойнына сыймады.

НАРАСПАШКУ нареч. разг. илдирмей, көкірегі ашық, қаусырынбастан, илгеклерин илмей, ашық, жағасы ашық; **надеть пальто ~ пальтоның** содеплерин илдирмей кийиу; **◇ душá ~ ақ кеуил**, ашық адам.

НАРАСПЕВ нареч. намаға салып, созып, қыратин келтирип; **говорить ~ созып** сөйлеу.

НАРАСТАНИЕ с. 1. (на поверхности чего-либо) өсиу, өсип шығу; 2. күшейиу, үлкейиу; ~ **революционного движения** революциялық хәрекеттин күшейиуі.

НАРАСТАТЬ несов. 1. см. **нарасти**; 2. (в размерах, объёме и т. п.) күшейиу, үлкейиу.

НАР||АСТИ сов. 1. (на поверхности чего-либо) өсиу, өсип шығу; 2. (накопиться) көбейиу, артыу; ~ **осли проценты** процентлери көбейип кетти.

НАРАСТИТЬ сов. что 1. өсириу, өсирип жетилдириу; ~ **новую кожу мед.** жаңа тери өсириу; 2. (удалить) жалғау, узайтыу; ~ **канат арқанды** жалғау, арқанды узайтыу.

НАРАСХВАТ нареч. таласып, тартысып, қолға тийгизбей; **эту книгу покупают ~** бұл кітапты таласып сатып алады.

НАРАЩЕНИЕ с. 1. өсириу, өсирип жетилдириу; 2. (удлинение) жалғау, узайтыу; 3. (наращенная часть чего-л.) жалғанған бөлек.

НАРАЩИВАТЬ несов. 1. см. **нарастить**; 2. арттыру, күшейтиу, көбейтиу; ~ **темпы работы** жұмыстың темпин күшейтиу.

НАРВАТЬ I сов. что, чего 1. (сорвать) үзиу, үзип алыу, жулыу, жулып алыу, жулып жыйнау; ~ **букет цветов** бір дөсте гүл жулып алыу; 2. жыртыу, жыртып таслау; ~ **бумаги** қағазды жыртып таслау, қағазды жыртыу.

НАРВА||ТЬ II сов. (нагноиться) ириңлеу, ириңлесиу, исиу, ыслым алыу; **палец ~ л бармақ** ириңледи.

НАРВАТЬСЯ сов. на кого-что, разг. тосаттан жолығу, гез келиу, дус келип қалу, тап болыу.

НАРЁЗ м. тех. кесик, тилик, ойық; **винтовой ~** бурандалы тилик.

НАРЁЗАТЬ сов. 1. что, чего кесиу, тилиу, туурау, қырқыу; ~ **хлёба** нан кесиу; ~ **вё-**

ток пұтақ қырқыу; 2. что, тех. кесиу, ойыу; ~ **винт** буранда кесиу; 3. что, чего (земли) бөліп беріу, кесип беріу; 4. что, кого-чего (зарезать) бауызлау, сойыу.

НАРЁЗАТЬ несов. см. **нарезать**.

НАРЁЗКА ж. 1. кесиу, тилиу, туурау, қырқыу; ~ **хлёба** нан кесиу; 2. тех. кесиу, ойыу; 3. тех. буранда, тау; у **винта стёрлась ~** винттин тауы кетип қалды.

НАРЕЗН||ОЙ прил. бурандалы, таулы; ~ **ая часть ствола** мылтықтың түтесинин бурандалы бөлеги.

НАРЁЗЫВАТЬ несов. см. **нарезать**.

НАРЕКАНИ||Е с. урысыу, кейнс, кейиу, наразылық, айыплау; **вызвать ~ я** наразылық туудыруу.

НАРЕКАТЬ несов. см. **наречь**.

НАРЕЧЁН||ЫЙ уст. 1. прич. от **наречь**. 2. прил. атасып қойылған, атастырылған; ~ **ая невеста** атастырылған қалыңлық; 3. в знач. сущ. м. **нареченный** атастырылған күйеу и ж. **нареченная** атастырылған қалыңлық.

НАРЕЧИЕ I с. лингв. наречие (жергилик-ли тил өзгешеліктері); **южновеликорусское ~** түслик уллы рус наречиеси.

НАРЕЧИЕ II с. грам. рәуиш (сөз шақаб-бы).

НАРЕЧНЫ||Й прил. грам. рәуиш., рәуишли; ~ **е сочетания** рәуишли сөз бирикпелери.

НАРЕЧЬ сов. кого-что, уст. атау, ат қойыу.

НАРЕЧЬСЯ сов. кем-чем, уст. аталыу, ат қойылыу, атаныу.

НАРЗАН м. нарзан (минераль сүй).

НАРИСОВАТЬ сов. кого-что 1. сүүрет салыу, сүүретин салыу; 2. перен. (образно описать) сүүретлеу, сүүретлеп айтыу, сүүретлеп жазыу.

НАРИЦАТЕЛЬН||ЫЙ прил.: ймя ~ **ое** 1) грам. ғалабалық ат, улыұмалық ат, 2) перен. унамсыз атақ алып кеткен; ~ **ая стоимость** эк. сыртына жазып қойылған баха, турақлы қуны.

НАРКОЗ м. мед. наркоз (бийхуш қыла-туғын дәри).

НАРКОМ м. (народный комиссар) уст. нарком (халық комиссары).

НАРКОМАН м. нәшебент, тирийекши, бөңги, көкнаршы.

НАРКОМАНИЯ ж. нәшебентшилик, тирийекшилик, бөңгилик, көкнаршылық.

НАРКОМАТ м. уст. (народный комиссариат) наркомат (халық комиссариаты).

НАРКОТИЗАЦИЯ ж. мед. наркозлау, наркоз беріу.

НАРКОТИЗИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что, мед. наркозлау, наркоз беріу.

НАРКОТИК м. 1. мед. наркотик (мәс ететугын, ұйқылататугын зат); 2. разг. см. **наркоман**.

НАРКОТИЧЕСКИ||Й прил. наркотик...; ~ **е средства** наркотик затлар.

НАРОД м. 1. (население) халық; **советский ~** совет халқы; 2. (нация, национальность, народность) халық, миллет, улт; **русский ~** рус халқы; 3. (трудовая масса

населения) мийнеткеш, мийнеткешлер; трудовый ~ мийнеткеш халык; 4. (люди) адамлар; на собрании было много ~ у жыйналыста көп адам болды; ◇ простой ~ эпидуайы халык.

НАРОДИТЬ *сов. кого, разг.* тууу, көп тууу; ~ детей көп бала тууу.

НАРОДИТЬСЯ *сов.* 1. тууылыу, дөрелиу, дөрөу; ~лось новое поколение жаңа эуладлар тууылды; 2. перен. (появиться, возникнуть) пайда болуу, жетисип шыгуу; ~лись новые отрасли промышленности санааттын жаңа тараулары пайда болды; ◇ месяц ~ася ай тууды.

НАРОДНИК *м. ист.* народник, халыкшыл.

НАРОДНИЧЕСКИ *II прил. ист.* народнический, халыкшыллык; ~е идеи народнический идеялар.

НАРОДНИЧЕСТВО *с. ист.* народничество, халыкшыллык.

НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКИЙ *прил.* халык демократиялык, халык демократиялык; ~строй халык демократиялык строй.

НАРОДНОСТЬ *II ж.* 1. (народ) халык; ~и Востока Шыгыс халыклары; 2. (национальная самобытность) халыктык, халыкшылык; ~ь поэзии Пушкина Пушкин поэзиясынын халыктыгы.

НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННЫЙ *прил.* халык хожалык...; ~ план халык хожалык планы.

НАРОДНЫЙ *прил.* 1. в разн. знач. халык..., халыктык; ~ый доход халыктык доход; ~ое хозяйство халык хожалыгы; ~ый суд халык суду; ~ый заседатель халык заседатели; ~ый артист республики республиканын халык артисти; ~ое гулянье халык сейли; ~ая демократия халык демократиясы; ~ое ополчение халык ополченнеси; 2. халыкка жақын, халыктык, халыкшыл; поэзия Бердаха ~а Бердактын поэзиясы халыктык.

НАРОДОВАСТНИЕ *с.* халык бийлиги.

НАРОДОНАСЕЛЕНИЕ *с.* халык, халык саны.

НАРОЖАТЬ *сов. см.* народить.

НАРОЖДАТЬСЯ *несов. см.* народиться.

НАРОЖДЕНИЕ *с.* тууылыу, пайда болуу, шыгуу, дөрелиу; ~и нового жаңанын пайда болуу.

НАРОСТ *м.* 1. қат, қабат, қатлам; ледяные ~ы муз қатламлары; 2. (опухоль) иски, томпақ.

НАРОЧИТО *нареч.* биле турып, қасақанаға, жортаға, билқастан.

НАРОЧИТОСТЬ *ж.* биле тура ислеушилик, қасақаналык, билқастан ислеушилик.

НАРОЧИТЫЙ *прил.* биле тура исленген, қасақана, жортаға, билқастан исленген; ~ая грубость билқастан исленген турпайылық.

НАРОЧНО *нареч.* 1. (с целью) биле тура, жортаға, қасақанаға, билқастан; я ~ пришёл, чтобы предупредить вас мен сизге алдын ала билдириу ушын биле тура келдим; 2. (назло) жортаға, қасақанаға; он это делает ~ уснын ол жортаға ислеп отыр; 3. разг. (в шутку) ойнап, хәзиллесип;

я ~ это сказал, вы не обижайтесь мен буны ойнап айттым, сиз қапа болмаңыз; ◇ как ~ в знач. вводн. сл. өши бардай, жортаға ислегендей.

НАРОЧНИ *II м.* разг. шабарман; посылать ~ого шабарман жиберю.

НАРСУД *м.* (народный суд) нарсуд, халык суду.

НАРТЫ *мн. (ед. нарта ж.)* нарта (*уйт, суйын қосылатуғын шана*).

НАРУБАТЬ *несов. см.* нарубить.

НАРУБИТЬ *сов. что, чего* 1. көп етип кесиу, көп етип айыруу, көп етип жаруу; ~ть дров отын айырып таслау; 2. аударуу, ойуу; забойщик ~л три тонны угля забойщик үш тонна көмир аударды.

НАРУЖНО *нареч.* сырттан қарағанда, сыртынан қарағанда көриниснен, сыртнан қарағанда; ~ он спокобен сырттан қарағанда ол сабырлы.

НАРУЖНОСТЬ *ж.* сыртқы көринис, сыртқы келбети, шырай, сымбат; опиши мне его ~ онын келбетин сүүретлеп бер.

НАРУЖНЫЙ *прил.* 1. сыртқы, сырттысы; ~ая сторона сыртқы жақ; ~ый вид сыртқы көринис; 2. (внешний, показной) жүзеки, жасалма, көзбалы, көзбалык; ~ое спокойствие жүзеки сабырлылық, көзбалы тынышлық; 3. в знач. суц. с. наружное (лекарство) денеге сүртилетуғын дәри-дармақ.

НАРУЖУ *нареч. разг.* 1. сыртқа, тысқа, сыртына, сырт жағына; выйти ~ сыртқа шыгуу; 2. перен. жүзеге, ашық, жасырмастан; весь обмен вышел ~ барлық өтирик жүзеге шықты; ◇ весь ~ ашық, жасырмай.

НАРУКАВНИКИ *мн. (ед. нарукавник м.)* жеңсе, жеңлик, жең қап.

НАРУКАВНЫЙ *прил.* жеңге тағылатуғын; ~ знак жеңге тағылатуғын белги.

НАРУЧНИКИ *мн. (ед. наручник м.)* қол кисени.

НАРУЧНЫЙ *II прил.* қол, қолға тағылатуғын; ~е часы қол саат.

НАРУШАТЬ *несов. см.* нарушить.

НАРУШЕНИЕ *с.* бузыу; ~ порядка тәртіпти бузыу; ~ правил уличного движения көшеде жүриу хәрекетиниң қағыйдаларын бузыу.

НАРУШИТЕЛЬ *м.* бузыушы, бузғыш; ~ дисциплины тәртіпти бузыушы, дисциплинаны бузыушы.

НАРУШИТЕЛЬНИЦА *женск. от* нарушитель.

НАРУШИТЬ *сов. что* 1. бузыу; ~ порядок тәртіпти бузыу; 2. (прервать) тынышын кетириу, тынышын алыу; бузыу; ~ сон уйқыны бузыу; ~ тишину тынышлықты кетириу.

НАРУШИТЬСЯ *сов.* бузылыу.

НАРЦИСС *м.* нарцисс, нарғиз (гул).

НАРЫ *II только мн.* тахта сыпа; спать на ~ах тахта сыпада уйықлау.

НАРЫВ *м.* ыслым, ириң, ириңлескен жара.

НАРЫВАТЬ I *несов. см.* наръать.

НАРЫВАТЬ II *несов. см.* наръать I.

НАРЫВАТЬ III *несов. см.* наръать II.

НАРЫВАТЬСЯ *несов. см. нарв́аться.*
НАРЫВНО́Й *прил. мед.* ирицин шығарушы, ириц тартушы, ыслымға қойылатуғын, ирицли жараға қойылатуғын; ~ **пластырь** ирицли жараға қойылатуғын пластырь.

НАРЫТ *сов. что, чего* 1. қазып алыу; ~ **картофеля** картошка қазып алыу; 2. (*прорыв*) қазуу, қазып таслау; ~ **канав** салма қазуу.

НАРЯД I *м. (одежда)* кийим, кийим-кеншек.

НАРЯД II *м. 1. (распоряжение о выполнении работы)* наряд, бұйрық; 2. (*документ*) наряд; **выписать** ~ наряд жазып беруі; 3. *воен.* наряд (*айрым жумис хам оны атқарушы*); ~ **милиции** милицияның наряды; **быть в** ~е нарядта болуу.

НАРЯДИТЬ I *сов. кого 1. (красиво одеть)* сулуу кийиндируу, жасандыруу; ~ **ребенка** баланы сулуу кийиндируу; ~ **невесту** келинди жасандыруу; 2. *кого-что, кем-чем, во что (в маскарадный костюм)* кийиндируу.

НАРЯДИТЬ II *сов. кого-что (назначить)* жиберуу, тайынлау; ~ **в караул** қарауыллыққа тайынлау; ~ **подводы** за лесом ат арбаларды ағаш әкелуге жиберуу.

НАРЯДИТЬСЯ *сов. 1. разг. сулуу кийинуу, жасануу, кийим кийуу; ~ как на бал тойға баратуғындай жасануу; ~ в женское платье ҳаял кийимин кийуу; 2. *кем-чем, во что* кийинуу; ~ **клубном** масқарапаздай болып кийинуу.*

НАРЯДНО *нареч. сулуу қылып, жасанып, жасандырып, безеп; ~ одеть ребенка* баланы жасандырып кийиндируу.

НАРЯДНЫ́Й *прил. 1. (о человеке)* сулуу кийинген, жасанған, жасанып кийинген; ~ **ая девушка** жасанған қыз; 2. (*украшенный*) безелген; ~ **ая ёлка** безелген ёлка.

НАРЯДУ́ *нареч. с кем-чем* бирге, тең, бир қатарда, бирдей; ~ **с колхозниками** в работе участвовали **рабочие** колхозшылар менен бирге жұмысқа **рабочийлар** да қатнасты; ♦ ~ **с этим** бунғы менен бир қатарда.

НАРЯДЧИК *м.* нарядшы, наряд беруішп.

НАРЯЖАТЬ I *несов. см. нарядить* I.

НАРЯЖАТЬ II *несов. см. нарядить* II.

НАРЯЖАТЬСЯ *несов. см. нарядиться.*

НАСАДИТЬ *сов. 1. что, чего (растений)* шаншыу, тигуу, егуу; ~ **тополей** ақ терек шаншыу; 2. *кого-что, чего (поместить)* миндируу, отырғызуу; ~ **плную машину** людэй адамларды машинаға толтырып миндируу; 3. *кого-что, чего (надеть)* өткеруу, илдируу; кийгизуу, саплау; ~ **червяка** на **крючок** қармаққа **курт** илдируу; ~ **топёр** на **топорыше** балтаны саплау.

НАСАДКА *ж. 1. (действие)* қыстыруу, илдируу; саплау; 2. (*приманка для рыб*) жемтик, жем.

НАСАЖАТЬ *сов. 1. что, чего (посадить)* тигуу, отырғызуу, шаншыу; ~ **деревьев** ағаш егуу; 2. *кого-что, чего (поместить)*

миндируу, мингизуу, отырғызуу, толтыруу; ~ **плный автобус** **пассажиры** автобуска **жолаушыларды** толтырып мингизуу.

НАСАЖДАТЬ *несов. что* енгизуу, орнатуу, киргизуу, таратуу; ~ **новую технику** жаңа техниканы енгизуу.

НАСАЖДЕНИ́Е *с. 1. тигуу, отырғызуу, шаншыу; ~е* **полезачитных** **полос** егислик майданларды **қорғайтуғын** ағашларды отырғызуу; 2. *мл.* **насаждения** егилген, егислик, тереклик; **зелёные** ~я егилген тереклер; 3. (*внедрение, распространение*) жайуу, енгизуу, орнатуу, таратуу; ~е **новых идей** жаңа идеялар орнатуу.

НАСАЖИВАТЬ *несов. см. насадить.*

НАСАЛИВАТЬ *несов. см. насолить.*

НАСАХАРИВАТЬ *несов. см. насахарить.*

НАСАХАРИТЬ *сов. что* қант салыу, қант қосуу, мазалы қылыу.

НАСБИРАТЬ *сов. прост. см. насобирать.*

НАСВЕРЛИВАТЬ *несов. см. насверлить.*

НАСВЕРЛИТЬ *сов. что, чего* бурап теснуу, тесуу, бурау менен тесуу.

НАСВИСТАВАТЬ *несов. что* ысқырыу, ысқырып намаға салыу; ~ **марш** **маршты** ысқырыу.

НАСЕВАТЬ *несов. см. засеять.*

НАСЕДАТЬ *несов. 1. см. засесть; 2. на кого-что, разг. (энергично наступать, теснить)* қысуу, қатты хұжим етуу.

НАСЁДКА *ж.* қурық тауық, шөжели тауық.

НАСЕИВАТЬ *несов. см. засеять.*

НАСЕКАТЬ *несов. см. насечь.*

НАСЕКОМЯДНЫЙ *прил. зоол., бот.* **курт-кумырска** **жеушп**, **шыбын-ширкей** **жеушп**.

НАСЕКО́МЫЕ *мл. (ед. насекомое с.)* шыбын-ширкей, курт-кумырска.

НАСЕЛЕНИ́Е *с. 1. собир. (жители)* халық, ел-жұрт, елат; **перепись** ~я халықтың есабын алыу; 2. (*действие*) орналастыруу, жерлестіруу, жайластыруу.

НАСЕЛЕННОСТЬ *ж.* халықтың тығызлығы, елаттылық; ~ **государства** **мемлекеттиң** халқының тығызлығы.

НАСЕЛЕННЫЙ I. *прич. от населить; 2. прил.* елатлы, ел орнақан, адамы көп, халқы көп; ~ **квартал** адам көп жайласқан квартал; ~ **пункт** елатлы пункт.

НАСЕЛИТЬ *сов. что, кем* жайластыруу, мекенластыруу, орналастыруу, қонысландыруу, жерлестіруу.

НАСЕЛЯ́ЮТ *несов. 1. см. населить; 2. (обитать)* қоныс етуу, жасау, тұрыу, мекен басыу; **Среднюю Азию** **ют** **многие народы** Орта Азияда көп халықтар жайласқан.

НАСЕТ *м.* қонақлайтуғын сырық; **сидеться на** ~ қонақлайтуғын сырыққа қонып отыруу.

НАСЕ́СТЬ *сов. 1. (сесть в большом количестве)* отыруу, миннуу; **в лодку** ~ло **многo** **народу** қайыққа көп адам минди; 2. (*осесть*) басыу, отырыу, шөгюу; ~ла **пыль** шаң басты; 3. *на кого-что, разг. (навалиться)* салмағын салыу, басыу, ауырын таслау.

НАСЁЧКА *ж. 1. (действие)* гертигуу, ойыу; 2. (*нарезка*) ойық, гертик; кесик; ~ **стёр-**

лась кесиги желинип кеткен; 3. (*узор*) ойма нафыс, кыстырма нафыс; **серебряная** ~ гумистен исленген ойма нафыс.

НАСЕЧЬ *сов.* 1. *что, чего* белги салыу, ойыу, гертиу, кесуу; ~ **капусты** капуста туурау; 2. *что, тех.* тисеу, тис шыгаруу; 3. *что* (*покрыть насечкой*) туурау, майдалау.

НАСЕЯТЬ *сов.* *что, чего* 1. (*посеять*) егиу, себуу; ~ **пшеницы** бийдай егиу; 2. (*просеять*) елеу, електен өткеруу; ~ **мешок** мукү бир кап унды елеу.

НАСИДЕТЬ *сов.* *что* курык басыу; ~ **яйцо** мөйөк басыу.

НАСИДЕТЬСЯ *сов.* *разг.* көп отыруу, көп отырып калуу; ~ **взаперти** иликте көп отыруу.

НАСИЖЕННЫЙ *прич.* *от* **наседеть**; ◇ ~ **ое** место үйренискен жер, бауыр баскан жер; ~ **ое** **яйцо** өңип кеткен мөйөк.

НАСИЛНИЕ *с.* 1. (*применение физической силы*) зорлык, күш көрсөтүу; 2. (*принуждение*) зорлык етиу, зорлау; **применить** ~ зорлык кылуу.

НАСИЛОВАТЬ *несов.* 1. *кого-что* (*принуждать, неволить*) зорлау; 2. (*женщину*) зорлык етиу.

НАСИЛУ *нареч.* *разг.* 1. (*с трудом*) зордан, зорга, өлдин азарда; я ~ **поднял** өтү таяжест мен бул ауыр затты зордан кетудеги; 2. (*наконец-то*) акыры, акырында; ~ я вас дождался мен сизди акыры күтип алдым.

НАСИЛЬНИК *м.* зорлыкшы, зорлык етиүши, зулым.

НАСИЛЬНИЧЕСКИЙ *прил.* зорлык кылган, зорлаган, зорлык исленген.

НАСИЛЬНО *нареч.* зорлап, күшлеп, зорлык пенен, мөжбүрлөп; ◇ ~ **мил** не будешь **погов.** сүймөнгө сүйкөмбө.

НАСИЛЬСТВЕННЫЙ *прил.* зорлык пенен исленген, зорлыктан; ◇ ~ **ая** **смерть** **киси** кылынан болган өлим.

НАСКАБЛИВАТЬ *несов.* *см.* **наскоблить**.

НАСКАЗАТЬ *сов.* 1. *что, чего, разг.* көп нөрселер айтыу, кайдагыны айтыу; ~ **новостей** көп бир жаңалыклар айтыу; 2. *на кого* (*наклеветать*) жаманлау, жала жабуу.

НАСКАКИВАТЬ *несов.* *см.* **наскочить**.

НАСКАНДАЛИТЬ *сов.* *разг.* шатак салыу, жыр шыгаруу, жөнжел салыу.

НАСКВОЗЬ *нареч.* 1. (*через толщину чего-либо*) тесип өтүу; **пұля** **пробила** **стену** ~ оқ дийуалды тесип өттү; 2. *перен.* *разг.* (*полностью, совершенно*) толгыгы менен, пүтүнлей, бастан-аяк, барлыгы; я **промок** ~ мен пүтүнлей жаурап қалдым; ~ **живое** **заявление** **бастан-аяк** өтирик билдирүү; ◇ я вас **вижу** ~ мен сизди ойыңызды билип турмам.

НАСКОБЛИТЬ *сов.* *что, чего, разг.* қырып майдалау, көп етип қыруу.

НАСКОК *м.:* с ~ а, с ~ у 1) (*с разгону*) пөт алып, пөтленип, шауып қиятырып; 2) (*необдуманно*) ойланбастан, бирден.

НАСКОЛЬКО *нареч.* қаншалли, негурлым, қандай, қайғурақым; ~ **это верно?** бул қаншалли тууры?; ~ **мне известно, это** **произошло** **вчера** **мениң** **билуимше** бул нөрсө кеше болды.

НАСКОРО *нареч.* *разг.* асыгып, асығыста, тез-тез, әрли-берли, шала-пула; ~ **поесть** **тез-тез** **жеу**; ~ **написанная** **статья** **шала-пула** **жазылған** **мақала**.

НАСКОЧИТЬ *сов.* *на кого-что* соқлығыу, соқлығысып қалуу, урып кетиу, соқлығысыу; **машина** ~ **ла** **на** **столб** **маши** **на** **бағанаға** **барып** **соқлықты**.

НАСКРЕБАТЬ *несов.* *см.* **наскрестить**.

НАСКРЕСТИ *сов.* *что, чего* 1. қырып жыйнау; ~ **горсть** **соли** **бир** **қысым** **дуз** **қырып** **жыйнау**; 2. *перен.* қыйынлық пенен топлау, күш салып жыйнау, зорға жыйнау; ~ **сто** **рублей** **зорға** **жүз** **сом** **ақша** **жыйнау**.

НАСКУЧИТЬ *сов.* *кому* зериктируу, жалықтыруу, мазасын алыу, бездируу; **мне** ~ **ло** **сидеть** **дома** **үйде** **отыра** **беру** **мени** **зериктирди**.

НАСЛАДИТЬСЯ *сов.* *чем* рәхәтлениу, хәз етиу; ~ **музыкой** **саз** **еситип** **хәз** **етиу**.

НАСЛАЖДАТЬСЯ *несов.* *см.* **наслаждаться**.

НАСЛАЖДЕНИЕ *с.* рәхәтлениу, рәхәт, хәз етиу; **слушать** **с** ~ **м** **хәз** **етип** **тыңлау**.

НАСЛАИВАТЬ *несов.* *см.* **наслоить**.

НАСЛАИВАТЬСЯ *несов.* *см.* **наслоиться**.

НАСЛАСТИТЬ *сов.* *что, разг.* мазалы етиу, палдай етиу, жүде мазалы қылу.

НАСЛАТЬ *сов.* *что, кого-чего, разг.* жиберуу, биринен соң бирин жиберуу, тумтустан жиберуу, көп жиберуу; ~ **подарков** **сыйлықлар** **жиберуу**.

НАСЛЕДИЕ *с.* мйраслар, енши; **литературное** ~ **Пушкина** **Пушкиннің** **әдебий** **мйраслары**.

НАСЛЕДИТЬ *сов.* *разг.* ыласлап из салыу, патаслап из қалдыруу; ~ **в** **комнате** **өжиреде** **патаслап** **из** **қалдыруу**.

НАСЛЕДНИК *м.* 1. мйрасқор, мйрасшы; **законный** ~ **заңлы** **мйрасқор**; 2. *перен.* (*преемник*) дауам еттирууши, исин дауам етиуши, ийелік етиуши, жолын қуушы; ~ **и** **революционных** **традиций** **революциялық** **традицияларды** **дауам** **еттируушілер**.

НАСЛЕДНИЦА *женск.* *от* **наследник**.

НАСЛЕДНЫЙ *прил.* тахт ийелетуғын, мйрас болатуғын; ~ **принц** **тахт** **ийелетуғын** **шахзада**.

НАСЛЕДОВАНИЕ *с.* *юр.* мйрасқа өтиу, мйрасқа ийе болуу; **право** ~ **я** **мйрасқа** **ийе** **болуу** **хуқуқы**.

НАСЛЕДОВАТЬ *сов.* *и* *несов.* 1. *кого-что* мйрасқа ийе болуу, мйрасқа қалдыруу; ~ **имущество** **мйрас** **мүлке** **ийе** **болуу**; 2. *что, перен.* туқымға тартыу, туқым қууу, тартыу; ~ **от** **отца** **лучшие** **черты** **характера** **минезиниң** **жақсылығы** **жағынан** **атасына** **тартыу**; 3. *кому* (*иметь право на получение престола*) тахты ийелеу, тахтқа мийу.

НАСЛЕДСТВЕННОСТЬ *ж.* *биол.* туқым қууалаушылық, туқымға тартыушылық, нәсилге тартыушылық; **явления** ~ **и** **насилге** **тартыушылық** **қубылылары**.

НАСЛЕДСТВЕННЫЙ *прил.* 1. мйраслық, мйрасқа қалған; ~ **ое** **право** **мий-**

раслык хуқуқы; 2. (связанный с наследственностью) туқым қууған, туқымға тартатуғын, нәсил қууған; ~ ая болезнь туқым қууған ауырыу.

НАСЛЕДСТВО с. 1. мйрас мүлк, қалған мал мүлк; *получить* ~ мйрас мүлке ийе болыу, қалған мал мүлктн ийелеу; 2. *перен.* мйрас; идеяное ~ идеялық мйрас; 3. (наследование) мйрасхорлық, мйрасқа ийе болыушылық.

НАСЛОЕНИЕ с. 1. (действие) қабатлануу, қабат-қабат қатламлануу; 2. геол. (напластование) қатлам, қабат; *песчаное* ~ кум қатламы; 3. *перен.* өзгелік, өзгешелік, басқашылық (тилде, мәдениетта соң пайда болған).

НАСЛОИТЬ сов. что, чего 1. (наложить слоями) қабатлау, қабат-қабат етіу, қатлам-қатлам етіу; 2. (разделить на слои) қабатлап айыруу, қабат-қабат қылып айыруу.

НАСЛОИТЬСЯ сов. 1. (расположиться слоями) қабатлануу, қабат-қабат болып жатыу, қатлам-қатлам болып жатыу; 2. *перен.* соң пайда болыу, соң қосылуу.

НАСЛУШАТЬСЯ сов. кого-чего кумары қанғанша тыңлау, тыңлап қанаатлануу; ~ *песен* кумары қанғанша қосық тыңлау.

НАСЛЫШАТЬСЯ сов. о ком-чём көп еситиу.

НАСМАРКУ нареч. разг. босқа, бийкарға; *пойти* ~ разг. бийкарға кетиу; *всё пошло* ~ хәммеси бийкарға кетти.

НАСМЕРТЬ нареч. *прям.* и *перен.* жанын аямай, өлердей, өлгенше, өлгендей, өлетутын етип; *ранить* ~ өлгендей жарадар етіу; *ислугать* ~ өлгенше қорқытуу; $\diamond$ *стоять* ~ жан аямай гүресиу.

НАСМЕХАТЬСЯ несов. *над кем-чем* басқылау, ермеклеу, күлкеге алыу, күлиу, масқаралау, дәлкекке алыу.

НАСМЕШИТЬ сов. *кого-что, чем* күлдириу, күлкисн келтириу, күлетутын ис етіу; он ~ л нас своим рассказом ол өзинин гүрриңи менен бизлерди күлдирди; $\diamond$ *поспешить* — *людей* ~ *шь посл.* ойланбағаннш арты ойран.

НАСМЁШКА ж. мысқыл, масқара, күлки, ермек; *сказать что-л.* в ~ у *бир нәрсени* ермек ушын айтыу; *подвергаться* ~ ам күлкеге қалуу.

НАСМЁШЛИВО нареч. мысқыл етип, мазақлап, күлки етип, ермеклеп, лаққылық пенен.

НАСМЁШЛИВОСТЬ ж. мысқылшылық, масқаралаушылық, күлки етиушилік, хәзилкешпилік, лаққышылық.

НАСМЁШЛИВЫЙ прил. мысқыллы, мазақлағыш, күлкили, күлкишил, басқылағыш, хәзилкеш, лаққы; ~ *ый человек* лаққы адам; ~ *ая улыбка* мысқыллы күлки; ~ *ый взгляд* мысқыллы көз қарас.

НАСМЁШНИК м. лаққы, лаққы адам.

НАСМЁШНИЦА женск. от *насмёшник.*

НАСМЕЯТЬСЯ сов. 1. (одоволь посмеяться) көп күлиу, күлип кумардан шығыу;

2. *над кем-чем (осмеять)* мазақ қылуу, ермек қылуу, басқылау, мысқыллау.

НАСМОЛИТЬ сов. что, чего смолалау, смола сүртиу; ~ *лodge* қайықты смолалау; ~ *канат* арқанды смолалау.

НАСМОРК м. тымау.

НАСМОТРЕТЬСЯ сов. 1. *кого-чего* көп гезлестириу, көп ушыратыу, көп кериу; ~ *новых фильмов* жаңа фильмлерди көп кериу; 2. *на кого-что (насладиться)* қарап мауқын басыу, қарап тойыу; *не могу* ~ қарап тоймайман.

НАСОБИРАТЬ сов. что, чего, разг. жыйнау, териу.

НАСОВАТЬ сов. что, чего, разг. тығыу, тығыстырыу, салыу.

НАСОВСЕМ нареч. разг. биротала; *уехать* ~ биротала кетиу.

НАСОБЫВАТЬ несов. см. *насовать.*

НАСОЛИТЬ сов. 1. что, разг. (положить много соли) көп дуз салыу, дузын басым етиу, дузлау, дузлап қойыу; ~ *суп* сорпанын дузын басым етиу; 2. что, чего дузлап таярлау; ~ *огурцов* қыярларды дузлап таярлау; 3. *кому, перен.* разг. пәнтлеу, пәнт беріу, жаманлық етиу.

НАСОРИТЬ сов. патаслау, былғау, ыбырсытыу.

НАСОС м. насос; *пожарный* ~ өрт өшириу насосы; *воздушный* ~ хауа насос.

НАСОСАЮТСЯ сов. разг. чего и без доп. тойып емиу, сорып тойыу; *ребёнок* ~ *лся* *молока* бала емип сүтке тойды.

НАСОСНЫЙ прил. насос..., насослы, насосы бар; ~ *поршень* насос поршени.

НАСПЕХ нареч. асығып, асығыс, шалапула; *дёлать что-л.* ~ *бир нәрсени* асығыс ислеу; *поесть* ~ асығып жеу.

НАСПИРОВАТЬ сов. что, чего спиртлеу, спирт синдириу; ~ *препараты* препаратларды спиртлеу.

НАСПИРОВАВАТЬ несов. см. *наспировать.*

НАСПЛЕТНИЧАТЬ сов. о ком-чём, на *кого-что* өсек айтыу, өсек сөйлеу, өсек таратыу.

НАСТ м. музғалақ; *ехать на санях* по *насту* музғалақтан шана менен жүриу.

НАСТАВАТЬ несов. см. *настать.*

НАСТАВИТЕЛЬНЫЙ прил. нәсийхатлы, ақылландырыу түринде айтылған; ~ *тон* нәсийхатлы дауыс пенен айтыу, нәсийхат ретинде айтылған.

НАСТАВИТЬ I сов. 1. что, *кого-чего, разг.* (поставить в большом количестве) қойып шығыу, дизип толтырып қойыу; 2. что (удлинить, наставить) қурау, жалғау, узайтыу; ~ *платье* көйлекти узайтыу; 3. что (нацелить) туурылау, қаратыу, гөзеу; ~ *дulo* *револьвера* таланшаның аузын қаратыу; $\diamond$ ~ *синяков* урып көгертиу; ~ *нос* алдау, пәнт беріу; ~ *роза* көзине шөп салыу.

НАСТАВИТЬ II сов. *кого-что* (научить) үйретіу, нәсийхат беріу, ақылландырыу; $\diamond$ ~ *на путь* істинный *хақ* жолға салыу, ~ *на ум* ақылына келтириу.

НАСТАВКА *ж.* 1. (*действие*) курау, жалгау, узайтуу; 2. (*наставленная часть*) курак, жалгау, куралган нерсе.

НАСТАВЛЕНИЕ *Е с. 1. (поучение)* уәсийят, нәсийхат, ақыл; *отцовские* ~ я атаңың нәсийхатлары; 2. (*руководство, инструкция*) қолланба, көрсетпе, нұсқау; ~ *е по стрелковому делу* атып үйретіу иси бойынша көрсетпе.

НАСТАВЛЯТЬ I *несов. см. наставить I.*
НАСТАВЛЯТЬ II *несов. см. наставить II.*
НАСТАВНИК *м. уст.* ұстаз, басшы; $\diamond$ *классный* ~ класс басшысы (*революцияға дейінгі мектепте*).

НАСТАВНИЦА *женск. от наставник.*
НАСТАВНИЧЕСКИЙ *прил. уст.* нәсийхат беретугын, ақыл беретугын, ақыл үйрететугын, ақылғөйлик; ~ *тон ақылғөйлик дауыс.*

НАСТАВН||ОЙ *прил. 1. (с наставкой)* куралған, жалғанған; ~ *ые рукава* куралған жеңлер; 2. (*приспавляемый*) қурама, қурамалы; ~ *ая труба* қурама труба.

НАСТАИВАТЬ I *несов. см. настоять I.*
НАСТАИВАТЬ II *несов. см. настоять II.*
НАСТАИВАТЬСЯ *несов. см. настоять-ся I.*

НАСТА||ТЬ *сов.* келип қалуу, келиу, баслануу, болуу; *скоро* ~ *нет зима* жақын арада қыс та келип қалады; ~ *ло утро* азанғы уақыт болды.

НАСТЕГАТЬ I *сов. 1. что, на что (нашить)* сырып тигіу, сырып салыу, сырыу; ~ *вату на подкладку* пахтаны астарға сырып салыу; 2. *что, чего* сырыу, сырып таярлау; ~ *несколько одеял* бир неше көрпе сырыу.

НАСТЕГАТЬ II *сов. кого, разг.* қамшылау, шыбыртқылау; ~ *лошадь атты* қамшытау.

НАСТЕЖЬ *нареч.* аңқайып, кең етип, ашылып; *двери были открыты* ~ есиклер ашылып қалған еді.

НАСТЕЛ||ТЬ *сов. разг. см. настлать.*
НАСТЕН||ЫЙ *прил.* аспа, дийуалы; ~ *ое зеркало* аспа айна, асып қоятуғын айна; ~ *ый календарь* дийуалы календарь.

НАСТИГАТЬ *несов. см. настичь и настигнуть.*

НАСТИГНУТЬ *сов. см. настичь.*
НАСТИЛ *м. 1. (действие)* жайыу, төсеу, салыу, қағыу; 2. тесек, төселме; *дощатый* ~ тахта тесек.

НАСТИЛАТЬ *несов. см. настлать.*
НАСТИЛКА *ж. 1. (действие)* жайыу, төсеу, салыу, қағыу; ~ *полб* пол салыу, пол қағыу; 2. *разг. см. настил* 2.

НАСТИРАТЬ *сов. что, чего, разг.* жууып қойыу, жууып таслау; ~ *белья* кирлерди жууып қойыу.

НАСТИР||ВАТЬ *несов. см. настирать.*
НАСТИ||ЧЬ *сов. кого-что 1. (догнать)* қууып жетиу, жетип ұслау, жетип алыу; ~ *чь беглеца* қашқынды қууып жетип ұслау; 2. *перен.* тийиу, барып тийиу, тап болыу; *пуля* ~ *гла врага* оқ душпанға барып тийди.

НАСТЛАТЬ *сов. что, чего, в разн. знач.* жайыу, төсеу, салыу, қағыу; ~ *досок* тах-

таларды төсеу; ~ *солбому сабанды* жайыу; ~ *пол пол* төсеу.

НАСТОЙ *м.* шире; *хвойный* ~ ийне жапырақлы ағаштың ширеси.

НАСТОЙКА *ж. 1. см. настой;* 2. *настойка, ишимлик, арақ; вишневая* ~ шийеден исленген арақ.

НАСТОЙЧИВО *нареч.* турақлы түрде, табан тиреп, қатаң, изинен қалмастан, изинен қалмай, өжеттенип; ~ *просить* изинен қалмай сорау.

НАСТОЙЧИВОСТЬ *ж.* турақлылық, қатаңлық, табан тиреушілік, қайтпаслық, изинен қалмаушылық, өжетлик.

НАСТОЙЧИ||ЫЙ *прил.* турақлы, қатаң, сезинен қайтпайтуғын, изинен қалмайтуғын, өжет; ~ *ый человек* сезинен қайтпайтуғын адам; ~ *ое требование* қатаң талап.

НАСТОЛЬКО *нареч.* сонша, соншелли; *он* ~ *изменился, что его трудно узнать* ол соншелли өзгерген, оны таныу қыйын.

НАСТОЛЬ||НЫЙ *прил. 1.* Столға қойылатуғын, столдың үстине қоятуғын; ~ *ая лампа* столға қойылатуғын лампа; ~ *ый календарь* столға қойылатуғын календарь; 2. *перен.* ең керекли, күнделикли; *для меня словарь* — ~ *ая книга* сөзлик мениң ушын жүдә керекли кітап.

НАСТОРАЖИВАТЬ *несов. см. насторожить.*

НАСТОРАЖИВАТЬСЯ *несов. см. насторожиться.*

НАСТОРОЖЕ *нареч.* сақ, сергек, қырағы; *быть* ~ сақ болыу.

НАСТОРОЖЕННОСТЬ, НАСТОРОЖЕННОСТЬ *ж.* сақлық, сергеклик, қырағылық, сезиклик.

НАСТОРОЖЕННЫЙ, НАСТОРОЖЕННЫЙ *прил.* сақ, сергек, қырағы, сезик; ~ *взгляд* сақ көз қарас.

НАСТОРОЖИ||ТЬ *сов. кого-что* сақ болдырыу, сергеклендириу, қырағыландырыу, сезиклендириу; *его молчание* ~ *ло меня* оның үндемегени мени сезиклендирейин деди; $\diamond$ ~ *ть слух* құлақ түриу, тышлау.

НАСТОРОЖИ||ТЬСЯ *сов.* сақ болыу, сақ болып түриу, сергеклениу, сергек болыу, қырағы болыу, сезиклениу; *собака* ~ *лась* ийт сезикленди; $\diamond$ *я* ~ *лся* мен қауіппендим.

НАСТОЯНИ *Е с.* қатты талап етиу, қыстау, зорлау; *по* ~ *ю отца* атасының талабы бойынша.

НАСТОЯТЕЛЬ *м. 1. (мужского монастыря)* монастырь басшысы; 2. (*старший священник*) ширкеудің бас руханийи.

НАСТОЯТЕЛЬНИЦА *ж.* монастырь басшысы (*хаяллар монастырының*).

НАСТОЯТЕЛЬНО *нареч.* қатты, жүдә, қатты түрде, өтенип, қатаң, табан тиреп; ~ *просить* *о чем-л.* қатты түрде сорау.

НАСТОЯТЕЛЬНОСТЬ *ж.* қаттылық, қатаңлық, табан тиреушілік; ~ *пробьбы* өтеништиң қатаңдығы.

НАСТОЯТЕ||ЛЬ||НЫЙ *прил. 1. (настойчивый, упорный)* қатаң, қатты, табан тирейтуғын; ~ *ая просьба* қатты өтениш; 2. (*настойчивый, очень нужным*) жүдә керекли, зөрүр; ~ *ая необходимость* жүдә зөрүрлик.

НАСТОЯТЬ I *сов.* на чём (добиться) айтканынан қайтпау, өзиникинен қайтпау, қатты турып алыу, дегенин ислетіу, дегенине жетиу; ~ на своём өзиниң дегенин ислетіу.

НАСТОЯТЬ II *сов.* что (сделать настойку) шире қосып ашытыу.

НАСТОЯ||ТЬСЯ I *сов.* шығыу, дәми шыққанша турыу; чай ~лся чай шықты.

НАСТОЯТЬСЯ II *сов.* разг. (долго простоять) көп турыу, узақ турып зеригіу, турып жалығыу.

НАСТОЯЩИЙ *прил.* 1. хәзирги, усы, быйылғы; в ~ем году быйылғы жылда; в ~ее время хәзирги уақытта; 2. (подлинный) анық, шын, рас, хақыйқат; ~ий друг шын дос; ~ее имя шын аты, рас аты; 3. (этот, данный) бул, мынау, усы; в ~ей статье речь идёт о... бул мақалада сөз... хаққында барады; 4. в знач. суц. с. настоящие хәзирги уақыт, усы уақыттағы; светлое ~ее хәзирги жайнаған турмыс; ◇ по ~ему қадимгидей, дегендей, шынында; ~ее время грам. хәзирги мәхәл.

НАСТРАДАТЬСЯ *сов.* көп азап тартыу, азап шегіу, қыйналыу.

НАСТРАИВАТЬ I *несов. см.* настробить II.
НАСТРАИВАТЬ II *несов. см.* настробить II.
НАСТРАИВАТЬСЯ *несов. см.* настробиться.

НАСТРЕЛИВАТЬ *несов. см.* настрелять.

НАСТРЕЛЯТЬ *сов.* что, кого-чего атып алыу, атыу, көп атыу; ~ уток көп үйрек атып алыу.

НАСТРИГ *м. с.-х.* қырқылған жүннің муғдары.

НАСТРИГ *м. с.-х. (действие)* қырқыу, жүн қырқыу; ~ шерсти жүн қырқыу.

НАСТРИГАТЬ *несов. см.* настричь.

НАСТРИЧЬ *сов.* что, чего қырқыу, қырқып алыу; ~ шерсти жүн қырқыу.

НАСТРОГАТЬ *сов.* что, чего сүргилеу, сүргилеп ислеу, сүргилеп тайыналу.

НАСТРОГО *нареч. разг.* қатаң түрде, қатты түрде, қатты; ~ запретить қатаң тыйым салыу; ◇ **строго** ~ аса қадаған, күтә қатаң түрде.

НАСТРОЕНИ||Е *с.* 1. кейип, кеуил; **весёлое** ~е шад кеуил; **быть в хорошем** ~и кейип хош болыу; **кеули хош болыу**; 2. (желание) меил, хәуес; у меня нет ~я петь қосық айтыуға меилим жоқ; ◇ **быть не в ~и** кеуилсиз болыу; он человек ~я еки минезли адам.

НАСТРОЕННОСТЬ *жс.* кеуиллилик, кейиплилик, қолайласыушылық, ойланыушылық.

НАСТРОБИТЬ I *сов.* что, чего, разг. (построить) көп етип салыу, салып таслау, қурыу, соғыу; ~ жилых домов турак жайлар салып таслау.

НАСТРО||ИТЬ II *сов.* 1. что, муз. сазлау; сазға келтириу; ~ить скрипку скрипканы сазлау; 2. что толқынына қойыу, толқынын табыу, туурылау; ~ить приёмник приёмникти толқынды тауып қойыу; 3. что (отрегулировать) дүзетіу, оңлау; ~ить станки станокларды дүзетіу; 4. кого-что,

против кого-чего қарсы қойыу, қутыртыу, ғыжақ беріу; она ~ила тебя против меня ол сени маған қарсы қойды.

НАСТРОИ||ТЬСЯ *сов.* на что, разг. кеуилленіу, кейипленіу, қолайласыу, ойланыу, ойлап турыу; я ~лся пойти в кино мен киноға барыуға қолайласып турман.

НАСТРОЙКА *жс.* 1. сазлау, сазға келтириу; ~ музыкальных инструментов саз эспапларын сазлау; 2. толқынына қойыу, толқынын табыу, туурылау; ~ радиоприёмника радиоприёмникти туурылау.

НАСТРОЙЩИК *м.* сазлаушы; ~ ройлей рояльларды сазлаушы.

НАСТРОЧИТЬ *сов.* 1. что, чего үстине тигіу, бастырып тигіу, қойып тигіу; ~ складок үстине бүрмелеп тигіу; 2. что, перен. разг. (написать) тез жазыу, сатырлатып жазып таслау; ~ письмо сатырлатып хат жазып таслау.

НАСТРУГАТЬ *сов. разг. см.* настругать.

НАСТРЯПАТЬ *сов.* что, чего писирип таярлау, писириу, таярлап қойыу.

НАСТУДИТЬ *сов.* что, разг. музлатып жиберіу, сууытыу, сууытып жиберіу; ~ комнату жайды музлатып жиберіу, жайды сууытыу.

НАСТУЖИВАТЬ *несов. см.* настудить.

НАСТУПАТЕЛЬНЫЙ *прил.* хұжим жасаушы, хұжимли, шабыушылы, топылыс; ~ая стратегия хұжим жасаушы стратегия; ~ые бой хұжимли саушлар.

НАСТУПАТЬ I *несов.* 1. *см.* наступить I; 2. на кого-что и без доп., воен. хұжим қылу, шабыуыл жасау, топылыс жасау; ~ на врага душпанға хұжим жасау; 3. на кого-что, перен. дәпиніу, асыла беріу, изинен қалмау; ~ на пустыню сахраға хұжим жасау.

НАСТУПАТЬ II *несов. см.* наступить II.

НАСТУПИ||ТЬ I *сов.* на кого-что басыу, басып алыу, басып кетіу; ~ть на камень тастың үстин басыу; ты ~л мне на ногу сен менің аяғымды басып алдың.

НАСТУПИ||ТЬ II *сов.* (настать) келиу, болыу, басланыу, кириу, жетиу, атыу; ~ла весна бәхәр кирди; ~л вечер кеш болды; ~ли холода аяз күнлер басланды.

НАСТУПЛЕНИЕ I *с.* воен. хұжим, шабыуыл, топылыс; ~ пехоты пыяда әскерлердин хұжими; **стремительное** ~ қатты умтылып жасаған хұжим; **перейти в ~** хұжим етиуге кирисиу.

НАСТУПЛЕНИЕ II *с.* келиу, болыу, басланыу, кириу, жетиу, атыу; с ~м зимы қыс басланыуы менен.

НАСТУРЦИЯ *жс.* настурция (гулли есимлик).

НАСУЛИТЬ *сов.* что, чего, разг. үде беріу, көп үде беріу, үмитлендириу; ◇ ~ с три короба тили менен байтыу.

НАСУПИТЬ *сов.* что шытыу, үйиу, түнеріу; ~ брови қабағын шытыу, қабағын үйиу.

НАСУПИ||ТЬСЯ *сов.* шытыныу, үйилиу, түнеріу; он ~лся ол қабағын үйди.

НАСУПЛИВАТЬ *несов. см.* насупить.

НАСУПЛИВАТЬСЯ *несов. см.* насупиться.

НАСУРЬМИ||ТЬ *сов.* что сурма сүртіү, сурмалау; она ~ла брѳви ол қасына сурма сүрті.

НАСУХО *нареч.* кепкенше, құрғақ болғанша, құрғақ етип, кептирип; **вѳтереть** ~ құрғақ болғанша сүртіү, әбден сүртіү.

НАСУЧИВАТЬ *несов. см.* насучить.

НАСУЧИТЬ *сов. что, чего* шыйратыу, есиу; ~ нѳток сабақты шыйратыу.

НАСУШИВАТЬ *несов. см.* насушить.

НАСУШИТЬ *сов. что, чего* кептириу, қақлау; ~ дынь қауын қақлау.

НАСУЩНОСТЬ *ж.* оғада әхмийетлилик, жүдә кереклик, оғада зәрүрлик; ~ **задәч** мәселениң оғада зәрүрлиги.

НАСУЩНЫ||Й *прил.* оғада әхмийетли, жүдә керекли, оғада зәрүрли; ~е **интерёсы** жүдә керекли мәплер; ~е **потрѳбности** оғада зәрүрликкер, күтә керекликкер; ~е **задәчи** оғада әхмийетли мәселелер.

НАСЧЕТ *предлог с род. п. разг.* хаққында, жөниңде, тууралы; **он говорил ~ работы** ол жұмыс тууралы айтты.

НАСЧИТАТЬ *сов. кого-что* есаплап шығарыу, есаплау.

НАСЧИТЫВА||ТЬ *несов. 1. см.* насчитать; 2. *(содержать, иметь)* есапланыу, бар болыу; **город ~ет свыше миллиона жителей** қалада миллионнан артық адам турады.

НАСЧИТЫВА||ТЬСЯ *несов.* есапланыу, деп есапланыу, есаплау, болыу, бар болыу; **в школе ~ется пятьсот учащихся** мектепте бес жүз оқышы бар.

НАСЫЛАТЬ *несов. см.* наслать.

НАСЫПАТЬ *сов. 1. что, чего (внутрь)* салыу, қуыну; ~ **муки в мешок** унды қапқа салыу; 2. *что, чего (на поверхность)* төгнү, шашыу, себиу, себелеу; ~ **песку на дорожку** жолға құм себиу; 3. *что, чем (наполнить)* салып толтырыу, толтырып қойыу; ~ **мешки пшеницей** қапшықларды бийдайға толтырыу; 4. *что (возвести)* үйиу, үйип бийиклетнү; ~ **холм** үйип төбешик етиу.

НАСЫПАТЬ *несов. см.* насыпать.

НАСЫПАТЬСЯ *сов.* шашылыу, төгилиу.

НАСЫПАТЬСЯ *несов. см.* насыпаться.

НАСЫПКА *ж. 1. (наполнение)* салып толтырыу, толтырып қойыу; 2. *(возведение)* үйиу, үйип бийиклетнү.

НАСЫПНОЙ *прил.* үйилген, үйип жасалған; ~ **холм** үйип жасалған төбешик.

НАСЫПЬ *ж.* үйинди топырақ, үйилген топырақ, үйген топырақ; **железнодорожная ~** темир жолдың үйилген топырағы.

НАСЫ||ТИТЬ *сов. 1. кого, чем (накормить досыта)* тойдырыу, тойғызыу; 2. *что, чем (пропитать)* қандырыу, толтырыу, сиңдириу; **воздух ~щен смольистым запахом** хауаға смоланың ийис сиңген.

НАСЫТИ||ТЬСЯ *сов. 1. (наестся досыта)* тойыу; 2. *чем (пропитаться)* қаныу, тойынну, сиңиу; **земля ~лась влагой** жер жауын-шашынға қанды.

НАСЫЩАТЬ *несов. см.* насытить.

НАСЫЩАТЬСЯ *несов. см.* насытиться.

НАСЫЩЕНИЕ *с.* тойдырыу, тойғызыу, қанықтырыу; тойыу, толыу.

НАСЫЩЕННОСТЬ *ж. 1. қанғанлық, тойынғанлық, сиңгенлик; ~* **раствора** еритпещи тойынғанлығы; 2. *перен.* мазмундылық, толықлық, байлық; **идейная ~** романа романың идеялық байлығы.

НАСЫЩЕННЫЙ 1. *прич. от насытить;* 2. *прил. хим.* қанған, қаныққан, тойынған, сиңген; ~ **раствор соли** қойыу дүз еритпещи; 3. *прил. перен.* мазмунды, толған, бай; **идейно ~** роман идеялық жақтан бай роман.

НАТАЛКИВАТЬ *несов. см.* натолкну́ть.

НАТАЛКИВАТЬСЯ *несов. см.* натолкнү́ться.

НАТАПЛИВАТЬ I *несов. см.* **натопить I.**

НАТАПЛИВАТЬ II *несов. см.* **натопить II.**

НАТАПТЫВАТЬ *несов. см.* **натоптать.**

НАТАСКАТЬ I *сов. что, кого-чего 1. (притащить)* көп етип тасып алыу, тасып киргизиу; ~ **полѳницу дров** кесип қойылған отынды тасып киргизиу; 2. *разг. (украсть)* урлап алып кетиу, урлап тасып алыу.

НАТАСКАТЬ II *сов. кого 1. охот.* үйретнү; ~ **собаку** ийитти үйретнү; 2. *разг.* таярлау; ~ **ученика к экзаменам** оқышыны экзаменге таярлау.

НАТАСКИВАТЬ I *несов. см. 1. натаскать I;* 2. *см.* **натасчить.**

НАТАСКИВАТЬ II *несов. см.* **натаскать II.**

НАТАЧИВАТЬ *несов. см.* **наточить.**

НАТАЩИТЬ *сов. разг. 1. что (натянуть)* тартыу, тартып жамылыу; ~ **на себя одеяло** одеялды үстине тартып жамылыу; 2. *что, кого-чего (принести)* тасып алыу, әкелип үйиу; ~ **дров** отын тасып алыу.

НАТАЯ||ТЬ *сов. 1. ериу, ерип кетиу; за день ~ло много снега* бир күнде көп қар ерип кетти; 2. *что, чего (растопить)* ерннү; ~ть **льду** муз ерннү.

НАТВОРИТЬ *сов. что, чего, разг.* надурьс исләп қойыу, орынсыз ис исләу, бүлдириу; ~ **глүпостей** көп ақылсызлық исләу.

НАТЕ *частица разг. мө, меши, алыңыз; ~* **ваш билет!** мә сизңи билетнңиз!

НАТЕКАТЬ *несов. см.* **натечь.**

НАТЕЛЫН||ЫЙ *прил.* ишки, иштен кийилетуғын; ~ **ое бельѳ** ишки кийим.

НАТЕРЕБИТЬ *сов. что, чего* жулыу, шығарыу, түтиу; ~ **льна** зығырды түтиу.

НАТЕРЕТЬ *сов. 1. что (намазать)* майлау, сүртіу, сылау, жағыу, сүйкеу, ысыу; ~ **руки вазелином** қолға вазелин сүртіу; 2. *что (придать блеск)* жалтыратыу, пардозлау, ысыу, ысқылау; ~ **пол** полды жалтыратыу; 3. *что* қабартыу, қайзау, қыршыу; **сапөг натѳр нөгү** етик аяғымды қайзады; 4. *что, чего (на терке)* қырыу, қырып майдалау; ~ **редьки** түрпн қырыу.

НАТЕРЕТЬСЯ *сов.* майланыу, өзине жағыу, сүртиннү, сыланыу, ысыныу.

НАТЕРПѳТЬСЯ *сов. чего* азап шегнү, узақ азапта шаыдау, көп жөбир тартыу.

НАТЕСАТЬ *сов. что, чего* жоныу, жонып таярлау, сүргилеу; ~ **досок** тахталарды жоныу.

НАТЕСЫВАТЬ *несов. см.* **натесать.**

НАТЁЧЬ *сов.* ағып жыйналыу, ағып кирюу.

НАТЁШИТЬСЯ *сов. разг.* көп күлюу, көп ермеклеу, көп кеуилленюу.

НАТРАНИЕ *с. 1.* (кого-чего-л.) жағыу, сүртиу, сылау, сүйкеу, ысыу; 2. (придание блеска) жалтыратуу, пардозлау, ысыу; 3. *разг. (лекарство)* сүртилетуғын дәри, жағылатуғын дәри.

НАТИРАТЬ *несов. см.* натереть.

НАТИРАТЬСЯ *несов. см.* натереться.

НАТІРКА *ж.* жалтыратуу, пардозлау, ысыу; ~ *полод* полды ысқылау.

НАТИСК *м.* қысқы, хужим, топылыс; *сдёрживать* ~ *врага* душпанның хужимине төтепкі берюу.

НАТКАТЬ *сов. что, чего* тоқыу, көп етип тоқыу, тоқып таярлау; ~ *полотна* бөз тоқыу.

НАТКНУТЬСЯ *сов. 1.* на что (на острове) урыныу, тап болуу; ~ на гвоздь шегеге урыныу; 2. на кого-что (натолкнуться) соқлығысыу, соқлығыу, соғылысыу; ~ на столб столбға соқлығыу; 3. на кого-что, *перен. разг.* тосаттан ушырау, жолығыу, жолығысып қалуу, гезлесип қалуу; дус келюу; ~ на интересную мысль в книге китапта қызық пикирге гезлесип қалуу.

НАТОЛКНУТЬ *сов. 1.* на кого-что, *разг.* тийдириу, ийтерип соқлықтырыу, соқлығыстырып жиберюу, дугестирип жиберюу; 2. на что, *перен.* тап етиу, пайда етиу, туұдыриу; ~ на мысль пикир туұдыриу.

НАТОЛКНУТЬСЯ *сов. на кого-что 1.* (наскочить) тийип қалуу, соқлығысыу, тийюу, дугесип қалуу; лодка ~ *лась* на камени қағып тасқа тийип қалды; 2. *перен.* тосаттан тууыу, тосаттан тап болуу; тосаттан пайда болуу.

НАТОЛОЧЬ *сов. что, чего* түйюу, езиу, унтау; ~ *соби* дузды унтау.

НАТОПИТЬ *I сов. что* ысытуу, қыздырыу, көп жағыу; ~ *квартиру* квартираны қыздырыу.

НАТОПИТЬ *II сов. что, чего* еритюу, күйдириу; ~ *воску* мумды еритюу.

НАТОПТАТЬ *сов. разг.* басқылап таслау, басқылау, из салып таслау; ~ *в комнате* өжиреннің ишнің басқылай таслау.

НАТОРГОВАТЬ *сов. что, чего, разг.* сауда етиу, саудадан түсирюу.

НАТОЧИТЬ *сов. что, чего* қайрау, шарлау, егеу; ~ *ножи* пышақларды қайрау.

НАТОЩАК *нареч. разг.* ащ қарынға, ащ жүрекке, ашауға; *принимать* лекарство ~ дәрини ашауға ишюу.

НАТРАВИТЬ *сов. 1.* кого, на кого өшиктириу, бөс күшлеу, қосыу; ~ *собак* на зайца ийтлерди қоянға қосыу; 2. кого, на кого, *перен. (подстрекнуть)* ортаға от салыу, ерегестириу, ежестириу, желиктириу, қарсы қойюу; 3. что, кого-чего (отравить) уұлап өлтириу, зөхәрлеп кырыу.

НАТРАВЛИВАТЬ *несов. см.* натравить.

НАТРЕНИРОВАННЫЙ *1.* прич. от натренировать; 2. *прил.* шыныққан, үйренген, машыққан; ~ *спортсмен* шыныққан спортсмен.

НАТРЕНИРОВАТЬ *сов. кого-что* шынықтырыу, үйретюу, машықтырыу.

НАТРЕНИРОВАТЬСЯ *сов.* шынығыу, үйренюу, машығыу.

НАТРИЕВЫЙ *прил. хим.* натрий..., натрийли.

НАТРИЙ *м.* натрий (химиялық элемент); *хлористый* ~ *хлорлы* натрий.

НАТРОЕ *нареч.* үшке, үш бөлекке.

НАТРУДИТЬ *сов. что, разг.* шаршатыу, қарытыу, талдырыу; ~ себе *руку* көп ислеп қолды талдырыу, ислеп қолды шаршатыу.

НАТРУДИТЬСЯ *сов. разг.* көп ислеу, ғайрат салып ислеу; ~ *за день* күни менеп ғайрат салып ислеу.

НАТРУЖЕННЫЙ, **НАТРУЖЕННЫ** *II* *1.* прич. от натрудить; 2. *прил.* шаршаған, қарыған, талған; ~ *е руки* шаршаған қолдар.

НАТРУЖИВАТЬ *несов. см.* натрудить.

НАТРАСТИ *сов. что, чего* қағыу, силкиу, қағып түсирюу; ~ *крбшек* на пол нанның усағын қағып таслау.

НАТРАСТИТЬСЯ *сов. разг. 1.* селкилдеп шаршау, селкилдеу, силкиниу (арбада, машинада); *за день мы* ~ *лись* на грузовик жүк машинаның үстинде күн узаққа селкилдеп шаршадық; 2. силкип түсирилюу, қағылыу; ~ *лось* много *груш* көп алмырлар силкип түсирилди.

НАТУГ||А *ж. разг.* күш салыу, зор салыу; от ~и, с ~и күш салып, зор салып.

НАТУГО *нареч. разг.* беккем, қатты, тартып; он ~ *завязал* верёвку ол жипти беккем байлады.

НАТУР||А *ж. 1.* (характер, темперамент) минез, минез-қулық, қасиет; *жизнерадостная* ~ *а* шад минезли адам; 2. натура, заттың өзи; *рисовать* с ~и заттың өзине қарап сүрет салыу; 3. зат, буйым; *платить* ~ *ой* затлай төлеу.

НАТУРАЛИЗАЦИЯ *ж.* натурализация (1. басқа мәмлкеттин граждандлығына өтиу; 2. бот. өсимликлерди жаңа жағдайларға ийкемlestириу).

НАТУРАЛИЗМ *м.* натурализм (XIX ғасырдиң еккинши жарымында эдебият ҳам искусствода пайда болған жәмиет зақонын табият зақонына теңlestириуге урыққан реализмге қарсы ағым).

НАТУРАЛИЗОВАТЬ *сов. и несов.* кбгб-что натурализация етиу.

НАТУРАЛИЗОВАТЬСЯ *сов. и несов.* натурализацияланюу.

НАТУРАЛИСТ *м. 1.* (естествоиспытатель) натуралист, табиятшы; *юный* ~ *жас* натуралист; 2. (сторонник натурализма) натуралист (натурализмнің тәрeндары).

НАТУРАЛИСТИЧЕСКИЙ *прил.* натурализмге негизленген, өзиндей; ~ *ое* описание өзиндей етип сүретлеу.

НАТУРАЛЬНО *нареч. 1.* (естественно) табийғы; ~ *смеяться* рас күлюу; 2. в знач. *вводн. сл. уст.* әлбетте.

НАТУРАЛЬНЫЙ *прил. 1.* (естественный, природный) табийғы, жаратылған; 2. (настоящий, подлинный) табийғы, қа-

қыйқат, шын, хасыл; ~ый шёлк шын жипек; ~ый цвет тәбийғый рең; 3. (естественный, искренний) тәбийғый; ~ый смех тәбийғый күлкі; ♦ ~ое хозяйство натуральлық хожалық.

НАТУРНЫЙ прил. 1. натура...; заттың өзинен алынған, заттың өзине қарап исленген; ~ый класс иск. заттың өзине қарап сүүрет салатуғын класс; 2. кино тәбийғый жағдайда; ~е съёмки тәбийғый жағдайда сүүретке түсприу.

НАТУРОПЛАТА жс. затлай төлеу.

НАТУРЩИК м. натурщик (художникке ямаса скульпторға өз сүүретин салдырыушы адам).

НАТУРЩИЦА женск. от натурщик.

НАТЫКАТЬ сов. что, чего, разг. шаншып қойыу, түйреп қойыу, қағып қойыу; ~булавок илгешек түйреп қойыу.

НАТЫКАТЬ несов. см. натыкать.

НАТЫКАТЬСЯ несов. см. наткнуться.

НАТЮРМОРТ м. иск. натюрморт (жансыз заттар салынып көрсетилген сүүрет).

НАТЯГИВАТЬ несов. см. натянуть.

НАТЯГИВАТЬСЯ несов. см. натянуться.

НАТЯЖЕНИЕ с. 1. (действие) созыу, керіу, тартыу; созылыу, керилиу, тартылыу; 2. мед. жараның пите баслауы, жараның тәуір бола баслауы; первичное ~жараның дослепки пите баслауы.

НАТЯЖКА жс. 1. (действие) созыу, керіу, тартыу, созылыу, керилиу, тартылыу; ~а шин шиналарды керіп кийгизіу; 2. перен. (неправомерное допущение) зордан, зорға дегенде, еплен-сеплен; с ~ой зорға дегенде.

НАТЯЖИШЬ прил. тех. тартылыушы, созылыушы, керіп кийгизилетуғын; ~ые шны керіп кийгизилетуғын шиналар.

НАТЯНУТОСТЬ жс. бузылғанлық, шийеленіскенлік, шийеленіушілік; в их отношении чүствовалась ~ олардың қарым-қатнастарында шийеленіушілік сезилип турды.

НАТЯНУТЫЙ 1. прич. от натянуть; 2. прил. бузылған; шийеленіскен; етирик; ~ая улыбка етирик күлкі; ~ые отношённы шийеленіскен қатнасықлар.

НАТЯНУТЬ сов. что 1. созыу, керіу, тартыу; ~ть струны тарларды тарттыру; 2. разг. тартыу, тартып жамылыу; он ~л на себя одеяло ол одеялды өзине тартып жамылды.

НАТЯНУТЬСЯ сов. созылыу, керилиу, тартылыу.

НАУГАД нареч. шама менен, шамалап, тақмииннен, дусмаллап, тәуекел, тәуекеліне; идті ~тәуекел жүриу; сказа́ть ~шамалап айтыу.

НАУГОЛЬНИК м. 1. (линейка) үш мүйешлі сызғыш; 2. мүйешлік (рама, қуты, шкафтағы сондайлардың мүйешіне қағылады).

НАУГОЛЬНЫЙ прил. мүйештеги, мүйешке қағылатуғын.

НАУДАЧУ нареч. тәуекел етип, тәуекелге салып, не болса да болар деп.

НАУДИТЬ сов. кого-чего қармақ пенен тутыу; ~рыбы қармақ пенен балық тутыу.

НАУК|А жс. 1. илим; естѣственные ~и тәбият илимлері; точные ~и саррас илимлер; Академия нау́к СССР Илимлер Академиясы; занима́ться ~ой илим менен шуғыллану; 2. разг. (урок) сабақ, өрнек; ёто послужит ему́ ~ой бул оған сабақ болады.

НАУКООБРАЗНЫЙ прил. илимсымақлы, илимге уқаслау.

НАУСЬКАТЬ сов. кого, разг. 1. бәс-күшлеу, хәл-хәллеу; ~соба́к ийтлерди хәл-хәллеу; 2. перен. разг. (подстрекнуть) ғыжақ беріу, арасына от салыу, өшиктириу.

НАУСЬКИВАТЬ несов. см. науськать.

НАУТЁК нареч. разг. дызғыш, алды-артына қарамай, зытқып; пусти́ться ~алды-артына қарамай қашыу.

НАУТРО нареч. ертелеп, азанда, таң ертең, ертең азанда.

НАУЧИ|ТЬ сов. 1. кого, чему и с неопр. үйретіу; ~ть ребёнка чита́ть баланы кітап оқыуға үйретіу; ~ть ездить верхом ат миниге үйретіу; ~ть играть в шахматы шахмат ойнауға үйретіу; 2. кого, чему (убедить в чём-л.) үйретіу; жизнь мно́гому меня́ ~ла турмыс мени көп нәрсеге үйретті.

НАУЧИТЬСЯ сов. чему үйреніу; ~русскому языку́ рус тилин үйреніу; ~пла́вать жүзиуге үйреніу.

НАУЧНО нареч. илимий жақтан, илимге негізленіп; ~обоснова́ть что-л. илимий жақтан дәлілдеу.

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ прил. илим изертлеу; ~институт илим изертлеу институты.

НАУЧНО-ПОПУЛЯРНЫЙ прил. илимий популярлық, илимий популярлы.

НАУЧНОСТЬ жс. илимийлік, илимге тийкарланғанлық, илимге негізленгенлік; ~изложёния баянламаңың илимге негізленгенлігі.

НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИЙ прил. илимий техникалық; ~ая конференция илимий техникалық конференция.

НАУЧНИЙ прил. илимий; ~ая работа илимий жұмыс; ~ое откры́тие илимий жаңалық; ~ые ка́дры илимий кадрлар; ~ое обоснова́ние илимий тийкарлау.

НАУШНИК м. разг. (доносчик) тыңшы, гәп тасыушы, өсекши, жансыз.

НАУШНИКИ мн. (ед. наушник м.) 1. (на шапке) малақайдың қулағы, қулақ қап; 2. наушник (қулаққа қойып радио тыңлайтуғын әсбап).

НАУШНИЧАТЬ несов. кому, на кого-что, разг. тыңшылық қылыу, гәп тасыу, өсекшілік іслеу, жансызлық етіу.

НАУШНИЧЕСТВО с. разг. тыңшылық, гәп тасыушылық, өсек таратушылық, жансызлық; уличи́ть кого-л. в ~е бирейди өсек таратушылығы ушын өшкералау.

НАУШЕНИ|Е с.: по ~ю кого-л. бирейдің азғырыуы менен.

НАФТАЛИН м. нафталин, күйе дәрі.

НАФТАЛИННЫЙ прил. см. нафталиновый; ~запах нафталинина ийиси.

НАФТАЛИНОВ|ЫЙ прил. нафталин..., нафталинниң, күйе дәрі..., күйе дә-

рилик; ~ое производство нафталин ислеп шыгарыу өндириси.

НАХАЛ м. бетсиз, уятсыз, арсыз.

НАХАЛКА женск. от нахал.

НАХАЛЬНИЧАТЬ несов. разг. бетсизлик қылыу, уятсызлық етиу, арсызлық ислеу.

НАХАЛЬНЫЙ прил. бетсиз, уятсыз, арсыз.

НАХАЛЬСТВО с. бетсизлик, уятсызлық, арсызлық.

НАХАРКАТЬ сов. разг. қақырыу, түкириву.

НАХВАЛИВАТЬ несов. см. нахвалить.

НАХВАЛИТЬ сов. кого-что, разг. артықмаш мақтау, хәдден тыс мақтау, асыра мақтау.

НАХВАЛИТЬСЯ сов. кем-чем, разг. мақтана бериву, артықмаш мақтаныву, мақтай бериву; он не ~алится своим сыном ол өзиниң баласын мақтай береді.

НАХВАТАИТЬ сов. что, чего, разг. 1. (набрать в большом количестве) жулып алыу, қармап алыу, көп алыу; он ~л много работы ол көп жұмысты алған; 2. перен. (поверхностно усвоить) үстиртин билиу, жеңил-желпи билиу; ~ть знаний үстиртин билим алыу.

НАХВАТАТЬСЯ сов. чего, разг. үстиртин билип алыу; жеңил-желпи билиу; ~ случайных сведений айтеуір мағлыұматларды үстиртин билиу.

НАХИМОВЕЦ м. нахимовшы (Нахимов училищесинде тарбияланыўшы).

НАХИМОВСКИЙ прил. Нахимов...; ~ое училище Нахимов училищесі.

НАХЛЭБНИК м. жатып ишер, қарам тамақ, мусаллат.

НАХЛЭБИЦА женск. от нахлэбник.

НАХЛЭСТАТЬ сов. кого-что, разг. сабау, көп қамшылау, қамшылап таслау.

НАХЛЭСТЫВАТЬ несов. см. нахлэстать.

НАХЛОБУЧИВАТЬ несов. см. нахлобучить.

НАХЛОБУЧИТЬ сов. что, разг. басып кийиву, қуйылдырып кийиву, түсирип кийиву; ~ шапку на глаза малақайды көзине қуйылдырып кийиву.

НАХЛОБУЧКА ж. разг. дөкки, тәмби, кейис; задать ~у дөкки бериву.

НАХЛЫНУИТЬ сов. 1. қуйылып келиу, басып кетиву; вълны ~ли на берег толқындар жағаны басып кетти; 2. перен. (о мыслях, чувствах и т. п.) пайда болыву, шубырысып келе қалыву, ядға түсе қалыву; на меня ~ли воспоминания есте қалғандар мениң ядыма шубырысып келе қалды; 3. перен. (напр. о людях) басып кириу, жапырып кириу.

НАХМУРЕННЫЙ 1. прич. от нахмурить; 2. прил. түнерген, үйилген, қабағын үйген, маңлайын жыйырған; ~ лоб үйилген маңлай.

НАХМУРИВАТЬ несов. см. нахмурить.

НАХМУРИВАТЬСЯ несов. см. нахмуриться.

НАХМУРИТЬ сов. что түнертиу, үйиву, қабағын үйиву, маңлайын жыйырыу; ~ брови қабақ үйиву.

НАХМУРИТЬСЯ сов. 1. түнериву, жыйырылыу, қабақ үйиву; он ~лся ол қабағын үйиді; 2. перен. түнериву; небо по-осеннему ~лось күн гүздегидей түнерип кетти.

НАХОДИТЬ I несов. см. найти I; не ~себе места қатты тынышсызланыу, хеш жерде тура алмау.

НАХОДИТЬ II несов. см. найти II.

НАХОДИТЬСЯ I несов. 1. см. найтись; 2. (пробыть, быть расположенным) болыву, турыу, жайласыву; оні сейчас ~бдятся в Москве олар хәзир Москвада болып атыр; совхоз ~бдятся недалеко от станции совхоз станцияға жақын турады; егб дом ~бдятся у дороги оның жайы жолдың бойында жайласқан.

НАХОДИТЬСЯ II сов. разг. (вдоволь походить) маўқып басқанша жүриву, көп жүриву.

НАХОДКА ж. 1. (найденная вещь) олжа, табылған зат, табылған дүнья; 2. перен. разг. (нечто ценное, удачное) олжа; не раббтник, а ~ табылмайтуғын хызметкер.

НАХОДЧИВОСТЬ ж. тапқырлық, ойлап тапқышылық.

НАХОДЧИВЫЙ прил. 1. (сообразительный) тапқыр, тапқыш, ойлап тапқыш; ~ человек тапқыр адам; 2. (удачный) тауып айтылған, орынлы; ~ ответ орынлы жууап, тауып айтылған жууап.

НАХОЖДЕНИЕ II с. 1. (действие) табыу; ~е общего делителя мат. жалпы ортақ бөлиўшини табыу; 2. (пробывание) турыу, жайласыву, болыву; место ~я турған жери, мөканы.

НАХОХЛИВАТЬ несов. см. нахохлить.

НАХОХЛИВАТЬСЯ несов. см. нахохлиться.

НАХОХЛИТЬ сов. что үрпейтиу (парин, жүнин).

НАХОХЛИТЬСЯ сов. 1. (оптицах) үрпейиву, тикирейиву; 2. перен. разг. (принять унылый вид) шоштыиву, тунжырау.

НАХОХОТАТЬСЯ сов. разг. ишек силесн қатып күлиу, күлип қумардан шығыу.

НАХРАПОМ нареч. разг. турпайылық қылып, арсызлық пенен, сур бетлик қылып, зорлық пенен; действовать ~ арсызлық пенен хәрекет етиу.

НАЦАРАПАТЬ сов. 1. что, на чөм тырнау, тырнап алыу; 2. перен. разг. (написать неразборчиво) шыжбайлап жазыву; ~ письмо шыжбайлап хат жазыву.

НАЦАРАПЫВАТЬ несов. см. нацарапать.

НАЦЕДИТЬ сов. что, чего сырқытып агзыиву, сүзип куйиву, сүзиву.

НАЦЕЖИВАТЬ несов. см. нацедить.

НАЦЕЛИВАТЬ несов. см. нацелить.

НАЦЕЛИВАТЬСЯ несов. см. нацелиться.

НАЦЕЛИТЬ сов. 1. что гөзлеу, нышанаға алыу, туўрылау; ~ орудие тоиты нышаналау; 2. кого-что, перен. разг. (направить) бағытлау, бағдарлау, нийетлеу.

НАЦЕЛИТЬСЯ сов. 1. в кого, во что и без доп. гөзлеу, нышанаға алыу, туўрылау; 2. на что, с неоп. и без доп., перен. разг. (приготовиться сделать что-л.) бағытланыу, нийетлениву.

НАЦЕНИВАТЬ *несов. см. наценить.*
НАЦЕНИТЬ *сов. что, ком. қымбатлатыу,* бахасын арттырыу, бахасын көтеріу; ~ *товары* товарларға баханы арттырыу.

НАЦЕНК *ж. ком. 1. (действие) қымбатлатыу, бахасын арттырыу, бахасын көтеріу; производить ~у* қымбатлатыу; 2. *(сумма) үстеме, үстеме баха; ~а на товары* товарларға үстеме баха қойыу.

НАЦЕПИТЬ *сов. что 1. (на крючок, гвоздь и т. п.) илиу, илип қойыу, илдирип қойыу; 2. разг. тағыу, қадау; ~ значок значок тағыу.*

НАЦЕПЛЯТЬ *несов. см. нацепить.*

НАЦИЗМ *м. нацизм (Германия фашизми).*

НАЦИОНАЛИЗАЦИЯ *ж. 1. национализациялау, мәмлекет етиу, мәмлекет мүлкине айландырыу; ~ землей жерди национализациялау; 2. миллетлестиріу (миллет тили хәм кадрларын пайдаланыу); ~ школы мектеплерди миллетлестиріу.*

НАЦИОНАЛИЗИРОВАТЬ *сов. и несов. что* национализациялау, мәмлекетлик етиу, мәмлекет мүлкине айландырыу; ~ *средства* производствә ендирис куралларын национализациялау.

НАЦИОНАЛИЗИРОВАТЬСЯ *сов. и несов.* национализацияланыу, мәмлекетлик етилу, мәмлекет мүлкине айланыу.

НАЦИОНАЛИЗМ *м. миллетшиллик, ултшыллык.*

НАЦИОНАЛИСТ *м. миллетшил, ултшил.*

НАЦИОНАЛИСТИЧЕСК *|| ИЙ прил.* миллетшиллик, миллетшиллик, ултшыллык; ~ *ая политика* миллетшиллик сиясаты.

НАЦИОНАЛИСТКА *женск. от националист.*

НАЦИОНАЛЬНО - ОСВОБОДИТЕЛЬНЫЙ *прил.* миллий азатлык; ~ *ое движение* миллий азатлык хәрекеті.

НАЦИОНАЛЬНОСТЬ *ж. миллет, улт; он русский по ~и* оның миллеті рус.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ *прил. 1. миллий, миллет..., миллетлик, улт..., ултлык; ~ый вопрос* миллет мәселесі; ~ *ое движение* миллий хәрекет; ~ *ая культура* миллий мәденият; 2. *(государственный) мәмлекет..., мәмлекетлик; ~ый флаг СССР СССРдың мәмлекетлик байрағы.*

НАЦИСТ *м. нацист (Германия фашистлик партиясының ағзасы).*

НАЦИСТКА *женск. от нацист.*

НАЦИСТСКИЙ *прил.* нацист..., нацистлик.

НАЦИ *ж. миллет; право ~й на самоопределение* миллеттиң өзін-өзі басқарыу хуқықы; *Организация Объединённых Наций* Бирлескен Миллетлер Шөлкеми.

НАЧАДИТЬ *сов. түтетип жиберіу, түтеу, пыскытып жиберіу.*

НАЧАЛ *о с. 1. бас, басланыу; ~о учебного года* оқыу жылының басы; ~ *о пути* жолдың басы; ~ *о собрание* в пять часів жыйналыс саат бесте басланады; 2. *(основа, источник) тийкар, себеп, негиз; организуемое ~о* шөлкемлестиріуши негиз; 3. *мн. нача́ла (основные положения, принципы) тийкарлар, негизлер; ~а физики*

физиканың негизлери; 4. мн. нача́ла (способы, методы осуществления) усыл, жол, негиз, түр; на коллективных ~ах коллектив усыл тийкарында; ◇ по ~у алды менен, дәслеп; *раббать под ~ом у кого-л.* бирейдің басшылығында ислеу.

НАЧАЛЬНИК *м. начальник, баслык.*

НАЧАЛЬНИЦА *женск. от начальник.*

НАЧАЛЬНИЧЕСК *|| ИЙ прил. 1. начальник..., баслык..., начальниклик, баслыклык; ~ая должность* начальниклик ўазыпша; 2. *мәтибийлик, ҳәкимлик, үлкенсинген, менменли; ~ий тон* ҳәкимлик дауыс.

НАЧАЛЬНЫ *|| ИЙ прил. 1. (являющийся началом) баслаққы, дәслепки, әуелги; ~ый период* дәслепки дәуір; ~ *ая скорость* әуелги тезлик; 2. *(первоначальный, низший) басланғыш, баслауыш; ~ое образование* басланғыш билим; ~ *ая школа* басланғыш мектеп.

НАЧАЛЬСТВЕННЫЙ *прил. 1. начальниклик, ҳәкимли; 2. (высокомерно-строгий) мәтибийли, ҳәкимшил, үлкенсинген, менменли; ~о бриск* менменли дауыс.

НАЧАЛЬСТВ *|| О с. 1. собир. начальниклер, басшылар, ҳәкимлер; по распоряжению ~а* басшылардың буйрығы бойынша; 2. *(власть, управление) басшылық, ҳәкимшилик; служить под чьим-л. ~ом* бирейдің басшылығы астында хызмет етиу.

НАЧАЛЬСТВОВАТЬ *несов. над кем-чем, уст.* начальниклик қылыу басқарыу, әмир етиу, басшылық етиу, ҳәкимшилик етиу.

НАЧАЛЬСТВУЮЩИЙ *1. прич. от начальствовать; 2. прил.* басшылық қылатуғын, начальник болыушы, ҳәкимшилик ететуғын; ~ *состав* әрмии армяның басшылар составы.

НАЧАТКИ *только мн.* дәслепки, басланғыш, басламлар; ~ *зианий* билимлердің басламалары.

НАЧАТЬ *сов. что и с неопр. 1. баслау, кирисиу, баслап жиберіу; ~ строительство* қурылысты баслау; ~ *читать* кийгу китапты оқыуға кирисиу; ~ *лекцию* лекцияны баслау; ~ *учиться* оқып баслау, үйрене баслау; *начало светать* таң ата баслады; *начал накрапывать* дождь жауын силпилей баслады; 2. *(присутствие к потреблению чего-л.)* баслау, кирисиу; ~ *новую* бочку пива таза бочка пивоны баслау; ◇ ~ *с того, что...* дегеннен баслау.

НАЧАТЬСЯ *сов. басланыу; ~ался* нбый учёбный год жаңа оқыу жылы басланды.

НАЧЕКАНИВАТЬ *несов. см. начеканить.*

НАЧЕКАНИТЬ *сов. что, чего* соғып шығарыу, қуйып шығарыу; ~ *серебряной монеты* гүмис теңгелерди қуйып шығарыу.

НАЧЕКУ *нареч. тайыланып, таяр болып, таяр, сак, сергек болып; быть ~* таяр болып турыу, таяр турыу, сак болыу.

НАЧЕРКАТЬ *сов. что, чего, разг.* сызғылау, шызбайлап жазыу.

НАЧЕРНО *нареч. шала-шарпы; дәслеп, дәслепки; постройка закончена ~* қурылыс шала-шарпы пिटти; *написать что-л. ~* дәслепки жазыу.

НАЧЕРПАТЬ сов. что, чего толтырып алыу, куйып алыу; ~ воды суу толтырып алыу.

НАЧЕРТАНИЕ с. 1. (действие) жазылыу, сызылыу; ~ букв ҳариплердиң жазылыуы; 2. (внешняя форма чего-л.) көринис, үлги, форма.

НАЧЕРТАТЕЛЬНЪЙЙ прил.: ~ая геометрия сызба геометрия.

НАЧЕРТАТЬ сов. что 1. уст. (изобразить буквами) жазыу, сызып сүүретин салыу; 2. перен. (наметить, определить) көрсетпү, дүзиу.

НАЧЕРТИТЬ сов. что сызыу, сызып ислеу, сүүретин сызып салыу; ~ многоугольник көп мүйешликти сызыу; ~ план план сызыу.

НАЧЕС м. 1. (действие) тарау, тарап алыу; 2. (ворс) түк.

НАЧЕСАТЬ сов. 1. что, чего тарау, тарап алыу; ~ пенькй кендирдиң қабығын тарау; 2. что, разг. қасыу, қасып тырнау; ~ рүку до крови қолын қанағанша қасыу.

НАЧЕСТЬ сов. что, бухг. мойынға салыу, ушлап қалыу.

НАЧЭСЫВАТЬ несов. см. начесать.

НАЧЕТ м. бухг. мойынға салыу, ушлап қалыу.

НАЧЕТНИЧЕСКИЙ прил. үстиртшилик, негизин түсинбеушлик, тийкарын түсинбеушлик.

НАЧЕТНИЧЕСТВО с. үстиртин түсиниушлик, негизин түсинбеушлик, тийкарын түсинбеушлик.

НАЧЕТЧИК м. үстиртин түсиниуши, негизин түсинбейтуғын, тийкарын түсинбейтуғын.

НАЧИНАНИЕ с. баслама; хорбшее ~ жақсы баслама; поддерживать ~ новаторов новаторлардың басламаларын қоллау.

НАЧИНАТЕЛЬ м. баслаушы, баслап беріуши.

НАЧИНАТЬ несов. см. начать.

НАЧИНАТЬСЯ несов. 1. см. начаться; 2. баслану; пьеса ~ется приездом герба пьеса геройдың келиуи менен басланады.

НАЧИНАЮЩИЙ 1. прич. от начинать; 2. прил. жақында баслаған, жақында кирискен, жаңа баслаған; ~й писатель жаңа баслап киятырған жазыушы; 3. в знач. суц. м. начинающий таза үйрениуши, жаңа үйрениуши; учёбник для ~х таза үйрениушилер ушын сабақлық.

НАЧИНАЯ в знач. предлога с род. п. баслап; ~ с апреля апрельден баслап.

НАЧИНИТЬ I сов. что, чем ишине салыу, ишине толтырыу, салыу; ~ пирожки мясом бөреклердиң ишине гөш салыу.

НАЧИНИТЬ II сов. что, чего 1. разг. (починить) жамау, жамау салыу, жамау басыу; ~ много белья көп ишки кийимлерди жамау; 2. (очинить) ушын шығарыу; ~ десять карандашей он қәлемнің ушын шығарыу.

НАЧИНКЪА ж. 1. (действие) толтырыу, ишине салыу; 2. ишине салынған нәрсе; пирожки с мясной ~ой ишине гөш салынған бөреклер.

НАЧИНЯТЬ несов. см. начинить I.

НАЧИСЛЕНИЕ ж. бухг. 1. (действие) үстине қосып есаплау, үстине қосыу; 2. (начисленная сумма) үстине қосып есапланылған сумма, үстине қосылған сумма.

НАЧИСЛИТЬ сов. что, бухг. 1. үстине қосып есаплау, үстине қосыу; ~ проценты на капитал капиталға процентлерди қосып есаплау; 2. (записать на чей-л. счёт) есабына жазыу; ~ трудодни мийнет күн жазыу.

НАЧИСЛЯТЬ несов. см. начислить.

НАЧИСТИТЬ сов. 1. что, чего арытып таслау, аршыу, қыршыу, тазалау; ~ много картофеля көп картошка қыршыу; 2. что, разг. тазалап алыу, тазалау, арытыу, арытып алыу; ~ сапоги етикти тазалап алыу.

НАЧИСТО нареч. разг. 1. (набело) ағартып, тазартып, таза етип, тазалап; он переписал письмо ~ ол хатты таза етип кешіріп жазды; 2. (полностью, целиком) пүткіллей, пүтінлей, биротала; ~ отказать пүткіллей бас тартыу.

НАЧИСТОТУ нареч. разг. туппа-тууры, жасырмастан, ҳеш жасырмай, ашықтан-ашық; поговорить ~ ашықтан-ашық сөйлесиу.

НАЧИТАННОСТЬ ж. китапты көп оқығандық, көп оқып билгендік.

НАЧИТАННЫЙ прил. китапты көп оқыған, оқып көп билетуғын.

НАЧИТАТЬСЯ сов. чего көп оқыу, мийри қанғанша оқыу; ~ стихов қосықларды көп оқыу.

НАЧИТЫВАТЬ несов. см. начёсть.

НАЧИЩАТЬ несов. см. иачистить.

НАЧСОСТАВ м. воен. начсостав (командирлик состав).

НАЧУДИТЬ сов. разг. өрески ис қылыу, жақпас қылық ислеу.

НАШ (наша, наше; наши) мест. притяж. 1. бизиң, бизики, өзимиздиң; наша школа бизиңмектеп; эта тетрадь наша бул дәптер бизики; 2. в знач. суц. с. наше бизики, өзимиздики; нашего не отдадим никому өзимиздикин ҳеш кимге бермеймиз; 3. в знач. суц. мн. наши өзлеримиз, бизиң адамлар; наши выиграли бизиң адамлар утты; он живёт у наших ол өзлеримиздикинде турады; ♦ наше дело бизиң жумысымыз; по нашему мнению бизиң пикиримизше; наша взяла! өзлеримиздики жеңди!

наша мест. притяж. см. наш.

НАШАЛИТЬ сов. разг. тентеклик етиу, тентекшилик етпү.

НАШАЛИТЬСЯ сов. разг. жүдә тентеклик қылыу, көп тентекшилик ислеу.

НАШАРИВАТЬ несов. см. нашарить.

НАШАРИТЬ сов. что, разг. сыйпалап табыу, қармалап ізлеп табыу; ~ в темноте спички қараңғыда шырпыны сыйпалап табыу.

НАШАТЫРНЫЙ прил. хим. нашатырь..., нысатырь...; ~ спирт нашатырь спирт.

НАШАТЫРЬ м. хим. нашатырь, нысатырь.

НАШВЫРЯТЬ сов. что, чего, разг. ылақтырыу, ылақтырып үйиу, зыңғытып таслау, шашып таслау, таслап толтырыу.

наше мест. притяж. см. наш.

нашел, нашаля, нашля прош. вр. от найти.

нашёлся, нашлась, нашлось *прош. вр. от* найтись.

НАШЕЛУШИТЬ *сов. что, чего, разг.* қабығын аршыу, қабығын тазалау, ақлау; ~ *сёмечек* сёмечканың қабығын аршыу.

НАШЕПТАТЬ *сов. что, чего* сыбырлау, сыбырлап айтыу.

НАШЕПТЫВАНИЕ *с. 1. (действие)* сыбырлау, сыбырлап айтыу; 2. сыбырлы, гүбірли.

НАШЕПТЫВАТЬ *несов. см. нашептать.*

НАШЕСТ *м.* қонақлау сырығы.

НАШЕСТВИЕ *с. 1. (вторжение неприятеля)* басып кириу, топылыу, шабыуыл, басқышылық; ~ *Наполеона* Наполеонның шабыуылы; 2. *перен. разг.* басыу, дүбеу, күтпегенде келип қалуы; ~ *нежданный гостей* күтпеген қонақлардың дүбеуі.

наши мест. притяж. см. наш.

НАШИВАТЬ *несов. см. нашить.*

НАШИВКА *ж. 1. (действие)* үстине тигиу, үстине тағыу, үстине жабыстырып тигиу; 2. *(то, что нашито)* үстине тигілген нәрсе, үстине тигілген зат; 3. *(знак различия)* нашивка, әскерий белги.

НАШИВНОЙ *прил.* үстине жабыстырып тигілген, үстине тигілген, үстине қосып тигилетұғын.

НАШИНКОВАТЬ *сов. что, чего* туурау, туурап майдалау, туурап таслау; ~ *капусты* капустаны туурап майдалау.

НАШИТЬ *сов. 1. что (сверзие)* үстине тигиу, үстине тағыу, үстине жабыстырып тигиу; 2. *что, чего* көп етип тигиу, әдеуір тигип таслау; ~ *платъев* көп етип көйлек тигиу.

НАШЛЕПАТЬ *сов. кого-что, разг.* шаппат беріу, шаппат пенен урыу; ~ *ребёнка* баланы шаппат пенен урыу.

НАШПИГОВАТЬ *сов. кого-что, чем* арасына май тығыу, ишине шпик тығыу; ~ *гуся* ғаз ғөшиниң арасына май тығыу.

НАШПИГОВЫВАТЬ *несов. см. нашпиговать.*

НАШУМЁВШ||ИЙ *1. прич. от* нашуметь; 2. *прил.* аты шыққан, дөдбелди, шауқым шығарған; ~ *ая* кнйга аты шыққан китап.

НАШУМЁТЬ *сов. 1.* ғауға салыу, дөдбеле етиу, шууылдау, шауқым шығару; 2. *перен. (вызвать много толков)* аты шығыу, атын шығару, дөдбеле етиу, көп шауқым болыу.

НАЩЕЛКАТЬ *сов. что, чего, разг. 1.* шағыу, денесин шағыу; ~ *орехов* ғозаны шағыу; 2. шертиу, шертип жиберіу; ~ *по лбу* маңдайына шертиу.

НАЩЕПАТЬ *сов. что, чего, разг.* жонқа түсириу, майдалау, кесип усақлау.

НАЩИПА||ТЬ *сов. разг. 1. что, чего* жулып алыу, бир талай жулыу; ~ *ть* травы бир талай шөп жулыу; 2. *кого-что, разг.* шымшыу, шымыртыу; *мороз* ~ *л щёки* сууың бетлерди шымыртып кетти.

НАЩУПАТЬ *сов. что 1.* сыйпалап табыу, қармалап табыу; 2. *перен. (обнаружить)* табыу, биліп алыу; ~ *новые источники* накоплёния топланыудың жаңа дерекле-

рин табыу; ◇ ~ *почву* шамасын аңлау, шамасын билиу, шамасын аңғару.

НАЩУПЫВАТЬ *несов. см. нащупать.*

НАЭЛЕКТРИЗОВАТЬ *сов. кого-что 1. (зарядить электричеством)* электризациялау, электризация етиу; 2. *перен.* қызықтырыу, қыздырыу, қоздырыу; ~ *слушателей* тыңлаушыларды қыздырыу.

НАЭЛЕКТРИЗОВАТЬСЯ *сов. 1. (зарядиться электричеством)* электризацияланыу, электризация қылыну; 2. *перен. (прийти в возбуждённое состояние)* қызыу, қозыу.

НАЭЛЕКТРИЗОВЫВАТЬ *несов. см. наэлектризовать.*

НАЭЛЕКТРИЗОВЫВАТЬСЯ *несов. см. наэлектризоваться.*

НАЯБЕДНИЧАТЬ *сов. на кого-что, разг.* жаманлау, есек тарағыу, есек айтыу.

НАЯВУ *нареч.* онында, қақыйқатта; *не во сне, а ~* түсімде емес оңымда.

НЕ *частица отриц. 1. толық бийкарлау мәнісин береди:* емес, жоқ, ма, ме, ша, пе; *я не поёду* домой мен үйге; *кетпеймен; он живёт не один* ол бир өзи турмайды; 2. *белгисизлик, толық бийкарланбау мәнісин билдиреди:* емес; *человек не человек, дерево не дерево* адам деп адам емес, ағаш деп ағаш емес; 3. *болымлылық мәнісин билдиреди:* мүмкин емес; *не могу* не удивляться таң қалмауым мүмкин емес; 4. *тастыықлаудың шекленген мәнісин береди:* ма болмайды, сыз, сиз; *свет не без добрых людей* дүнья жақсы адамсыз емес; ◇ *не раз* бир неше рет, бир қанша рет; *ему не по себе* оның мазасы жоқ, оның мәніси жоқ; *не кто иной, как...* тап... бөтен басқа бیرهу емес; *не на что смотреть* қарайтуғын хеш нәрсеси жоқ; *не на кого надеяться* исенетуғын хеш ким жоқ; *не у кого спросить* сорағын десен хеш ким жоқ; *тем не менее* қарамастан; *не то 1) (в противном случае)* болмаса; *уходи, не то прогонят* кет, болмаса, қуғын жибереди; 2) *(или)* я; *не то ёхать, не то нет* я кетериди, я кетпесинди билмейсең.

НЕ *приставка, атлықлар хәм келбетліклер жасағанда қолланылып төмендеги мәнілерди аңлатады:* 1) *толық қарама-қарсылықты, мыс.: неприятель* душпан; 2) *шекленген қарама-қарсылықты, белгини, сапаны, мыс.: негүлпый* әдеуір ақыллы; 3) *бир сапаның кемис, жоқ екенлигин, мыс.: необоснованность* негизсизлик.

НЕАККУРАТНОСТЬ *жс.* салақлық, шалағайлық, парықсызлық.

НЕАККУРАТН||ЫЙ *прил. 1. (неопределённый)* салақ, шалағай, парықсыз; ~ *ый* ученик шалағай оқышы; 2. *(неточно выполненный)* шала, шалағай, шалағайым; ~ *ая* работа шала ісленген жұмыс.

НЕАКТУАЛЬНОСТЬ *жс.* актуальсызлық, хәзир әхмийети жоқлық.

НЕАКТУАЛЬНЫЙ *прил.* актуальсыз, хәзир әхмийети жоқ.

НЕАПЕТИТНЫЙ *прил. 1.* иштей алмайтуғын, дөмсиз; ~ *обед* иштей алмайтуғын түски ақат; 2. *перен.* кеуіл тартпайтуғын, қызықтырмайтуғын, өзине тарт-

пайтуғын; ~ вид қызықтырмайтуғын көринис.

НЕБЕЗ (НЕБЕЗ) қосарлы приставка, ол атлықтардан келбетликлер құрайды: анша... емес, онша... емес, ондай... емес; **небезоружный** онша қуралсыз емес, ондай қуралсыз емес; **небезуспешный** онша табыссыз емес.

НЕБЕЗНАДЕЖНЫЙ прил. онша үмітсиз емес.

НЕБЕЗОПАСНЫЙ прил. онша қөуіпсиз емес, онша қорқынышсыз емес, қөуіпсиз деп болмайтуғын.

НЕБЕЗОСНОВАТЕЛЬНЫЙ прил. тийкарсыз емес, негизсиз емес, жөни бар, жөнсиз емес.

НЕБЕЗРАЗЛИЧНО нареч. в знач. сказ. бәри бир емес, парықламайтуғын емес, бийпарық, немқурайды емес; для меня это ~ бул мен үшін бәри бир емес.

НЕБЕЗРАЗЛИЧНЫЙ прил. бәри бир емес, парықламайтуғын емес, бийпарық, немқурайды емес; ~ое отношение немқурайды емес қатнасық.

НЕБЕЗРЕЗУЛЬТАТНЫЙ прил. нәтижесиз емес, нәтиже беретүғын, нәтижели; ~е хлопоты нәтиже беретүғын харекет.

НЕБЕЗУКОРИЗНЕННЫЙ прил. кемшилиги бар, кемшиликсиз емес, мүлтиксиз емес; ~ое поведение кемшилиги бар минез-қулық.

НЕБЕЗУПРЕЧНЫЙ прил. айыпсыз емес, кемшилиги жоқ емес; ~ое поведение кемшилиги бар минез-қулық, минез-қулықның кемшилиги жоқ емес.

НЕБЕЗУСПЕШНЫЙ прил. нәтижесиз емес, нәтиже беретүғын, пайдасыз емес, онша табыссыз емес.

НЕБЕЗЫЗВЕСТНЫЙ прил. бир қанша белгили, әдеуір белгили, тәуір мәлим; ~ писатель әдеуір белгили жазыушы.

НЕБЕЗЫНТЕРЕСНЫЙ прил. қызықсыз емес, бираз қызық, қызықлы, әдеуір қызық.

НЕБЕРЕЖЛИВЫЙ прил. үпемлемейтуғын, бийпарық, парықсыз, пуктасыз.

НЕБЕЗ приставка см. небез.

НЕБЕСА мн. от небо.

НЕБЕСКОРЫСТНЫЙ прил. өз мәпин ойлаған, өз мәпин кезде тутқан, бир мақсет пенен; ~ая помощь өз мәпин ойлап берилген жәрдем.

НЕБЕСНО-ГОЛУБОЙ прил. хауайы, аспан көк.

НЕБЕСНЫЙ прил. 1. аспан..., аспандағы, көктеги; ~ые тела аспан денелери; 2. перен. поэт. сулыу, көркем, әжайып; ~ая улыбка әжайып күлкі; ◇ ~ый цвет хауайы, аспан көк.

НЕБЕСПОДНЫЙ прил. нәтижели, табыссыз, нәтижесиз емес, табыссыз емес; ~е хлопоты нәтижели машақат.

НЕБЕСПОЛЕЗНЫЙ прил. пайдасыз емес, пайдалы, пайдасы бар.

НЕБЕСПРИСТРАСТНЫЙ прил. бийғәрез емес, қалыс емес, бийтәреплик, ғәрезсиз емес; ~ое суждение бийтәреплик пикир.

НЕБЕССПОРНЫЙ прил. тартыслы, жәнжелли.

НЕБЛАГОВИДНЫЙ прил. ылайықсыз, жарамас, қараспайтуғын; ~ поступок ылайықсыз қылық.

НЕБЛАГОВОСПИТАННЫЙ прил. тәрбия көрмеген, мереке көрмеген, әдепсиз, бийәдеп.

НЕБЛАГОДАРНОСТЬ ж. қәдір билмеушилик, жақсылықты билмеушилик; ◇ чёрная ~ жақсылыққа жаманлық.

НЕБЛАГОДАРНЫЙ прил. 1. қәдір билмейтуғын; жақсылықты билмейтуғын; ~ый человек жақсылықты билмейтуғын адам; 2. турарлық емес, бийкар кеткен, зая кететуғын; ~ая работа мийнет зая кететуғын жұмыс.

НЕБЛАГОЖЕЛАТЕЛЬНОСТЬ ж. қайырсызлық, жақсы нийетсизлик.

НЕБЛАГОЖЕЛАТЕЛЬНЫЙ прил. қайырсыз, жақсы нийетсиз; ~ая критика жақсы нийетсиз критика.

НЕБЛАГОЗВУЧИЕ с. қулаққа жағымсыз болыу, саз емес, қулаққа жақпайшылық.

НЕБЛАГОЗВУЧНЫЙ прил. қулаққа жағымсыз, қулаққа жақпайтуғын; ~е стихий қулаққа жағымсыз қосықтар.

НЕБЛАГОНАДЕЖНОСТЬ ж. уст. исенимсизлик, гүманлылық, исениуғе болмайтуғынлық.

НЕБЛАГОНАДЕЖНЫЙ прил. уст. 1. (не внушающий доверия) исенимсиз, гүманлы, исениуғе болмайтуғын; 2. в знач. сущ. м. неблагондежный исенимсиз адам, исениуғе болмайтуғын адам.

НЕБЛАГОПОЛУЧЕНИЕ с. сәтсизлик, келиспегенлик.

НЕБЛАГОПОЛУЧНО 1. нареч. (неудачно, плохо) сәтсиз түрде, келиспеген түрде, жақсы емес, оңбаған түрде, шатақ; дела у них обстоят ~ олардың ислери айтарлықтай емес; 2. безл. в знач. сказ. тыныш емес, жақсы емес, айтарлықтай емес; у них в семье ~ олардың семьясында келиспеушилик бар.

НЕБЛАГОПОЛУЧНЫЙ прил. сәтсиз, оңлы емес, жақсы емес, келиспеген, оңбаған; ~ исход дела истиң оңлы болмай шығуы.

НЕБЛАГОПРИЯТНЫЙ прил. 1. (плохой) жағдайсыз, қолайсыз, жағымсыз; ~ая погода жағдайсыз хауа райы; ~ые обстоятельства қолайсыз жағдайлар; 2. (отрицательный, неодобрительный) жаман, жақпайтуғын, жағымсыз; ~ый ответ жағымсыз жууап.

НЕБЛАГОРАЗУМИЕ с. ойламай ислеушилик, ойсызлық, ақылсызлық, жөнсизлик.

НЕБЛАГОРАЗУМНЫЙ прил. ойсыз, ақылсыз, жөнсиз; ~ поступок жөнсиз қылық, жөнсиз ис.

НЕБЛАГОРОДНЫЙ прил. пәс, жарамас, пейли жаман; ~й поступок жарамас қылық; ◇ ~е металлы хасыл емес металлар.

НЕБЛАГОСКЛОННЫЙ прил. жақтырмаған, унатпаған, мақул көрмеген; ~ое отношение к кому-чему-л. жақтырмаған қатнасық.

НЕБЛАГОУСТРОБЕННЫЙ прил. жайсыз, оңайсыз, қолайсыз; ~ая квартира қолайсыз квартира.

НЕБНЫЙ прил. 1. таңдай..., таңдайлық; ~с көсти таңдай сүйеклери; 2. лингв. таңдайлық; ~е согласные таңдайлық дауыссыз сеслер.

НЕБНО с. (мн. небеса) аспан, көк; звёздное ~о жұлдызлы аспан; ◇ под открытым ~ом далада; отличаться как ~о от земли айырмасы аспан менен жердей болуу; вознести до небес аспанға шығаруу, мақтауын жетіруу; как с ~а упал тап аспаннан түскендей; ~о коптит өмірди босқа өткеруу (соотв. еки дүньяның әуереси болуу); витать мёжду ~ом и землей терең қыялға берилуу; быть на седьмом ~е төбеси көкке жетіу; попасть пальцем в ~о қуры далаға сөйлеу, парықсыз сөйлеу; ему ~о с овчинку показалося оған дүнья еки ели болып көрінди; упасть с ~а на землю аспаний қыялды таслап иске кирисуу.

НЕБО с. анат. таңдай; мягкое ~ жумсақ таңдай.

НЕБОГАТЫЙ прил. 1. (бедный) жарлы, кәмбағал; 2. перен. (ограниченный) көп емес, кем, кемирек; ~ выбор сайлап алатуғын заттың кемлиги; ~ запас знаний билим өриси аз.

НЕБОЕСПОСОБНЫЙ прил. воен. урысқа жарамсыз, урысқа жарамайтуғын, урысқа уқыпсыз.

НЕБОЛЬШОЙ прил. 1. үлкен емес, кишкене; ~ая комната киширек бөлме; 2. (незначительный) онша пәс, төмен, атақлы емес; ~бй гóлос пәс дауыс; 3. азғана, азғантай, аз, киширек, қысқа; ~ая услуга киширек хызмет; ~ая польза азғана пайда; ~бй срок қысқа мүддет; ◇ с ~им артығырақ, сәл; көбірек, сәлғана; ему лет двадцать с ~им оның жасы жигирмадан сәл артығырақ; дело стало за ~им ешейин нәрседен ис тоқтап тұрыпты.

НЕБОСВОД м. аспан, аспан гүмбези.

НЕБОСКЛОН м. аспан жийеги, аспан етеги, көк жийек.

НЕБОСКРЁБ м. небоскрёб (көп этажлы жай).

НЕБОСЬ вводн. сл. прост. мүмкин, бәлким; ~, устал с дорбги? мүмкин, жолдан шаршаған шығарсаң?

НЕБРЕЖНО нареч. шалағай, салақ, немқурайды, бийпарұа, кеуилсизленип; ~ работать кеуилсизленип ислеу.

НЕБРЕЖНОСТЬ ж. шалағайлық, салақлық, немқурайдылық, бийпарұалық, кеуил бермеушилик; по ~и он сделал ошибку ол шалағайлық етип қөте жиберди; непростительная ~ь кеширлямейтуғын бийпарұалық.

НЕБРЕЖНЫЙ прил. 1. шалағай салақ, немқурайды, бийпарұа, кеуилсиз; ~ая работа кеуилсиз исленген жұмыс; ~ый ученик салақ оқыушы; 2. (пренебрежительный) менсинбеген, жақтырмаған, жақтырмай ислеген; ~ый тон жақтырмаған дауыс.

НЕБРИТЫЙ прил. қырынбаған, сақал муртын алмаған.

НЕБЫВАЛЫЙ прил. бұрын болмаған, хеш болмаған, болып көрмеген, көринбеген, әдеттен тыс; ~ урожай бұрын болмаған зүрәет; ~ случай хеш болмаған аұхал.

НЕБЫЛИЦА ж. болмаған ис, жалған, етирик; рассказывать ~ы етирикти айтуу.

НЕБЫТИЕ с. болмаслық, тиришилик жоқлық, өмир жоқлық.

НЕБЫЮЩИЙСЯ прил. сынбайтуғын; ~еся стекло сынбайтуғын айна.

НЕВАЖНО 1. нареч. мәниси жоқ, мәнисиз, мазасы жоқ, мазасыз, төмен, пәс; он чувствует себя ~ ол өзін мәниссиз сезеди; 2. в знач. сказ. әхмийети жоқ, хеш нәрсе емес; ёто ~ бул хеш нәрсе емес.

НЕВАЖНЫЙ прил. 1. мазасыз, нашар, мәниси жоқ, төмен, пәс; ~ос здоровье төмен ден саулық; 2. (несущественный) әхмийетсиз, кеуил аударарлық емес; ~ый вопрос әхмийетсиз мәселе.

НЕВДАЛЕКЕ нареч. жақын жерде, онша узакта емес, онша алыста емес.

НЕВДОМЁК нареч. в знач. сказ. разг. сезбеген, ақылы жетпеген, пәмлемеген, еске түспеген, байқамаған; мне и ~ меня есиме түспеген.

НЕВЕДЕНИЕ с. билмегенлик, хабарсызлық, түсинбеу; быть в ~и хабарсыз болуу.

НЕВЕДОМО нареч. белгисиз; ~ кто белгисиз биреу; ~ что не екені белгисиз; ~ какой қандай екені белгисиз.

НЕВЕДОМЫЙ прил. белгисиз, таныс емес, мәлим емес; ~е люди таныс емес адамлар.

НЕВЕЖА м. и ж. турпайы, әдепсиз, бийәдеп, надан.

НЕВЕЖДА м. и ж. билимсиз, мәдениятсыз, сауатсыз, сада, надан.

НЕВЕЖЕСТВЕННОСТЬ ж. билимсизлик, мәдениятсызлық, сауатсызлық, садалық, наданлық.

НЕВЕЖЕСТВЕННЫЙ прил. билимсиз, мәдениятсыз, сауатсыз, сада, надан.

НЕВЕЖЕСТВО с. 1. (необразованность, неосведомлённость) билимсизлик, мәдениятсызлық, сауатсызлық, садалық, наданлық; 2. разг. (невоспитанность) әдепсизлик, тәрбиясызлық, көргенсизлик.

НЕВЕЖЛИВОСТЬ ж. әдепсизлик, турпайылық.

НЕВЕЖЛИВЫЙ прил. әдепсиз, турпайы; ~ ответ турпайы жууап.

НЕВЕЗЕНИЕ с. разг. иси оңбау, талабы келіспеу, иси қырсыққа басыу, иси өрлемей.

НЕВЕЛИКИЙ прил. 1. (небольшой) үлкен емес, кишкене, келте; он ~ик ростом оның бойы үлкен емес; 2. (пустяковый) әйтеуір, ешейин; ~ика бедә ешейин нәрсе.

НЕВЕЛИЧКА м. и ж. народно-поэт. кишкентай, құрттай; птйчка ~ құрттай құс.

НЕВЕРИЕ с. инанбаушылық, исенбеушилик.

НЕВЕРНО 1. нареч. туўра емес, дурыс емес, надурыс; ~ *передать что-л.* бир нәрсени надурыс беріу; 2. безл. в знач. сказ. надурыс, дурыс емес; *это* ~ бул дурыс емес.

НЕВЕРНОСТЬ жс. 1. (*неправильность*) надурыслық, қәтелиқ, натуўрылық, жаңылыс; 2. (*измена в любви*) көзге шеи салыўшылық, қыянатшылық.

НЕВЕРНЫЙ прил. 1. (*неправильный*) надурыс, қәте, натуўры, жаңылыс; ~ый *перевод* надурыс аударма; 2. (*неуверенный*) уяң, теңселген, босаңсыған; ~ая *походка* босаңсыған жүрис; 3. (*вероломный*) ўәдесин бузған, жалған, опасыз; ~ый *друг* жалған дос.

НЕВЕРОЯТНО 1. нареч. қәдден тыс, жүдә хәм; ~ *дешево* жүдә хәм арзан; 2. в знач. сказ. болыўы мүмкин емес, шынлыққа жатпайды; *это просто* ~ бул тап қәдден тыс нәрсе.

НЕВЕРОЯТНОСТЬ жс. мүмкин емеслик, шынлыққа туўры келмеслик, шынлыққа жатпаслық, инанбаслық, қәдден тыслық; < до ~и қәдден тыс, ақылға сыймаслық дәрежеге шекем.

НЕВЕРОЯТНЫЙ прил. 1. (*неправдоподобный*) мүмкин емеслик, шынлыққа туўры келмейтуғын, шынлыққа жатпайтуғын, инанбаслық, мүмкин болмаған, болмайтуғын; ~ый *случай* адам инанбаслық жағдай; ~е *слухи* болмайтуғын хабарлар, шынлыққа туўра келмейтуғын мыш-мыш гәллер; 2. (*чрезвычайный*) қәдден тыс, жүдә хәм артық, таң қаларлық, артықмаш, әжайып; ~ый *успех книги* китаптың әжайып табысы.

НЕВЕРУЮЩИЙ прил. 1. динсиз, динге исенбейтуғын; 2. в знач. суц. м. *неверующий* и жс. *неверующая* динсиз киси, қудайсыз.

НЕВЕСЕЛЫЙ прил. 1. (*грустный*) қапа, муңлы, қайғылы; 2. (*мрачный, безрадостный*) кеўилсиз, қайғы келтиретуғын, қапа қылатуғын.

НЕВЕСОМОСТЬ жс. салмақсызлық, салмағы жоқлық, жеңиллик; *состояние* ~и салмақсызлық жағдай.

НЕВЕСОМЫЙ прил. салмақсыз, аўырлығы жоқ, жеңил.

НЕВЕСТА жс. қалыңлық.

НЕВЕСТКА жс. келин (*по отношению к отцу, матери, старшему брату мужа*); жеңде (*по отношению к младшему брату, младшей сестре мужа*); абысын (*по отношению к жёнам братьев*).

НЕВЕЩЕСТВЕННЫЙ прил. зат арқалы емес, мәнилей түсиндиретуғын, рухый.

НЕВЗВИДЕТЬ сов. чего: ~ *света* не болғанын билмеу (*қорыққанынан, ашыўдан хәм т. б.*).

НЕВЗГОДЫ мн. (ед. *невзгода* жс.) азап, қыйыншылық, аўырлық, бахытсызлық.

НЕВЗИРАЯ *предлог с вин. п.* қарамастан; ~ *на плохую погоду* хаўра райының жаман болыўына қарамастан; ~ *на лица* ким екенине қарамастан, бетин-жүзин демей; *критиковать* ~ *на лица* ким екенине қарамастан критикалау.

НЕВЗЛЮБИТЬ сов. кого-что жақтырмау, жақсы көрмеу, жек көриу.

НЕВЗНАЧАЙ нареч. разг. тосаттан, күтпегенде, аңламай, билмей; *они встретились* ~ олар тосаттан ушырасып қалды.

НЕВЗНОС м. төлемей, төлемегенлик; ~ *квартирной платы* квартираның хақысын төлемегенлик.

НЕВЗРАЧНОСТЬ жс. кериксизлик, сықылсызлық, шырайсызлық, әпшерсизлик.

НЕВЗРАЧНЫЙ прил. кериксиз, сықылсыз, шырайсыз, әпшерсиз; ~ая *внешность* сықылсыз сыртқы көринис, сықылсыз түр.

НЕВЗЫСКАТЕЛЬНОСТЬ жс. танламаушылық, парықламаушылық, талап етпеушилик.

НЕВЗЫСКАТЕЛЬНЫЙ прил. таңламайтуғын, парықламайтуғын, талап етпейтуғын; ~ *человек* парықламайтуғын адам.

НЕВИДАЛЬ жс. разг.: *ёкая* ~! таң қалғандай хеш нәрсеси жоқ!

НЕВИДАННЫЙ прил. 1. (*необыкновенный, исключительный*) бурын болмаған, көрилмеген, бурын болып көрмеген; ~ый *урожай* бурын болып көрмеген зүрәт; 2. (*странный, необычный*) таң қаларлық; ~ос *зрелище* таң қаларлық тамаша.

НЕВИДИМКА 1. м. и жс. көринбес, көзге көринбейтуғын; *человек* ~ көзге көринбейтуғын адам; 2. жс. (*заколка или шпилька для волос*) шаш түйрегіш, шаш түйреуіш.

НЕВИДИМО нареч.: *видимо* ~ ушыққыры жоқ.

НЕВИДИМЫЙ прил. көзге көринбейтуғын, көзге көринбеген.

НЕВИДАЩИЙ прил. 1. (*незрячий*) көрмейтуғын, соқыр, көзли; 2. (*рассеянный*) албыраған, албырақ; ~ *взгляд* албырақ көз қарас.

НЕВИННО нареч. айыпсыз, айыбы жоқ, жазықсыз, гүнасыз; *пострадать* ~ жазықсыз жапа шегу.

НЕВИННОСТЬ жс. 1. (*невинность*) айыпсыздық, айыбы жоқлық, жазықсызлық, гүнасызлық; 2. (*наивность, простодушие*) садалық, сағыралық, гөдеклик; ~ *ребёнка* баланың гөдеклиги; 3. (*девственность, целомудрие*) етеги ашылмағанлық.

НЕВИННЫЙ прил. 1. (*невинный*) айыпсыз, хақ, жазықсыз, гүнасыз; 2. (*наивный, простодушный*) сада, сағыра, гөдек; ~ый *ребёнок* сағыра бала; 3. (*не заслуживающий порицания*) зыянсыз; ~ые *игры* зыянсыз ойындар; ~ый *разговор* зыянсыз гүррин; 4. (*девственный, целомудренный*) етеги ашылмаған; ~ая *девушка* етеги ашылмаған қыз.

НЕВИНОВНОСТЬ жс. айыпсызлық, хақлық, жазықсызлық, гүнасызлық; *доказать* *свою* ~ *езиниң* гүнасызлығын дәлиллеу.

НЕВИНОВНЫЙ прил. айыпсыз, жазықсыз, гүнасыз.

НЕВКУСНО нареч. мазасыз, дәмсиз; *здесь* *кормят* ~ бул жерде мазасыз аўқат береді.

НЕВКУСНЫЙ прил. мазасыз, мазасы жоқ, дәмсиз, дәмн жоқ; ~ обѣд мазасыз тұски аўқат.

НЕВМЕНЯЕМОСТЬ ж. еси жоқлық, ессизлик; жазаға тартыўға болмайтуғынлық; ~ обвиняемого айыпкердиң жазаға тартыўға болмайтуғынлығы.

НЕВМЕНЯЕМЫЙ прил. еси жоқ, ессиз, жазаға тартыўға болмайтуғын; есин билмей ислеген; ~ поступок есин билмей ислеген ис.

НЕВМЕШАТЕЛЬСТВ||О с. араласпаушылық, қатнаспаушылық; политнка ~а араласпаушылық сиясаты.

НЕВМОГОТУ нареч. в знач. сказ. разг. шыдап болмастай, шыдай алмастай, күш жетпестей; емү ~ ждаты оның күтиўге шыдамы болмайды.

НЕВМОЧЬ нареч. см. невоготу.

НЕВНИМАНИ||Е с. 1. (рассеянность) кеуіл қоймаушылық, дыққатсызлық, зейинсизлик, ықлассызлық; сделать ошибку по ~ю дыққатсызлықтың себебинен қөте жиберіу; 2. (равнодушие, пренебрежение) писент тутпаушылық, кеуіл белмеўшилиқ, итибарсызлық, немқурайдылық.

НЕВНИМАТЕЛЬНО нареч. 1. (рассеянно) кеуіл қоймай, зейинсалмай, ықлассыз; 2. (равнодушно, небезно) кеуилсиз, писентке тутпай, итибарсыз, немқурайды.

НЕВНИМАТЕЛЬНОСТЬ ж. см. невнимание.

НЕВНИМАТЕЛЬНЫЙ прил. 1. (рассеянный) кеуилсиз, дыққатсыз, зейинсиз, ықлассыз; 2. (неучтивый, нелюбезный) писент етпеген, итибар бермейтуғын, немқурайды.

НЕВНЯТНО нареч. анық емес, гүмилжи, түсиниксиз; ~ говорить гүмилжи сөйлеу.

НЕВНЯТНОСТЬ ж. анық емеслик, гүмилжилік, түсиниксизлик; ~ произношения айтылдысының анық емеслиги.

НЕВНЯТН||ЫЙ прил. анық емес, гүмилжи, гүмилжи еситилетуғын, түсиниксиз, түсинип болмайтуғын; ~ая речь түсиниксиз айтылған сөз; ~ые голоса гүмилжи еситилетуғын дауыслар.

НЕВОД м. жылым, кара жылым.

НЕВОЗВРАТИМЫЙ прил. см. невозвратный.

НЕВОЗВРАТН||ЫЙ прил. қайтарылмайтуғын, қайтып келмейтуғын, орнына келмейтуғын; ~ое прошлое қайтып келмейтуғын өткен уақыт.

НЕВОЗДЕЛАНН||ЫЙ прил. исленбеген, айдалмаған; ~ая почва исленбеген жер.

НЕВОЗДЕРЖАННОСТЬ ж. 1. (неумеренность) шыдамсызлық, сабырсызлық, нөписқаулық; ~ в пище аўқатқа шыдамсызлық, аўқатқа нөписқаулық; 2. (недержанность) тыялмаушылық, күши жетпеўшилиқ.

НЕВОЗДЕРЖАННЫЙ прил. 1. (предающийся излишествам) шыдамсыз, сабырсыз, нөписқау; 2. (недержанный) тыялмаған, күши жетпеген; ~ на язык тилин тыялмаған.

НЕВОЗМОЖНО нареч. 1. (недопустимо) хәдден тысқары; он ведёт себя ~ оның

жүрис-турысы хәдден тысқары жаман; 2. разг. (чрезвычайно) жүдө, хәдден тысқары, шыдамастай, жаман; ~ жаркое лето жүдө ыссы жаз; 3. безл. в знач. сказ. мүмкин емес, мүмкин болмаған; это ~ бул мүмкин емес.

НЕВОЗМОЖНОСТЬ||Б ж. мүмкин емеслик; имканиятсызлық, илажы жоқлық; в слўчас ~и мүмкин болмаған жағдайда; ◇ до ~и мүмкин болмаслық дәрежеде, жүдө хәм.

НЕВОЗМОЖН||ЫЙ прил. 1. (невыполнимый, неосуществимый) мүмкин емес, орынланбайтуғын, имканият жоқ; 2. разг. (нестерпимый) шыдап болмайтуғын, жүдө, хәдден тыс; ~ая боль шыдап болмайтуғын ауырыу; 3. разг. жаман, пөс; ~ый характер жаман минез; 4. в знач. суц. с. невозможное орынсыз, ретсиз, жарамсыз; требовать ~ого орынсыз нөрсени талап етиу.

НЕВОЗМУТИМО нареч. саспай, албырамай, хаўлықпай.

НЕВОЗМУТИМОСТЬ ж. саспаушылық, албырамаушылық, хаўлықпаушылық.

НЕВОЗМУТИМ||ЫЙ прил. 1. (полный самообладания, спокойный) саспайтуғын, албырамайтуғын, хаўлықпайтуғын; ~ый человек саспайтуғын адам; 2. (полный, абсолютный) селт етпейтуғын, тырс етпейтуғын; ~ая тишина селт етпейтуғын жым-жыртлық.

НЕВОЗНАГРАДИМ||ЫЙ прил. орыны толмайтуғын, орнына келмейтуғын; ~ая утра́та орны толмайтуғын жоғалтуу.

НЕВОЛІТЬ несов. кого-что зорлау, мәжбүрлеу, ериксизлеу.

НЕВОЛЪНИК м. қул, бенде.

НЕВОЛЪНИЦА женск. от неволъник.

НЕВОЛЪНИЧЕСКИЙ прил. см. неволъничий.

НЕВОЛЪНИЧИЙ прил. ериксиз, мәжбүрий.

НЕВОЛЪНО нареч. ериксиз, илажсыз, ықтыярсыз; ~ улыбуўться ериксиз күлимсиреу.

НЕВОЛЪН||ЫЙ прил. 1. (нечаянный) ериксиз, аңламастан, абайламағанлықтан болған, ериксиз болған; ~ая ошибка аңламастан ислеген қөте; 2. (непроизвольный) ериксиз, ықтыярсыз, илажсыз; ~ая улыбка ериксиз күлимсиреу; 3. (вынужденный) ериксиз, мәжбүрий; ~ая посадка самолёта самолёттың мәжбүрий қоныуы.

НЕВОЛ||Я ж. 1. (плен, рабство) ериксизлик, қөпес, қулық, бенделик, тұтқынлық; жить в ~е қөпесте жасау; 2. разг. (необходимость, нужда) зөрүрлік, мүтәжлик; охота пуще ~и погов. кумар қулшылықтан бетер.

НЕВООБРАЗИМО нареч. ақылға сыймастай, барып турған, ойлап болмастай, айтып болмастай.

НЕВООБРАЗИМЫЙ прил. ақылға сыймайтуғын, барып турған, ойлап болмайтуғын, айтып болмайтуғын; ~ беспорядок айтып болмайтуғын тәртипсизлик; ~ шум улы шаўқым.

НЕВООРУЖЕНН||ЫЙ прил. қуралсыз, жарақсыз; ◇ увидать ~м глазом қуралсыз

көз бенен көриу (микроскопсыз, телескопсыз).

НЕВОСПИТАННОСТЬ ж. әдепсізлік, бийәдеплік, тәрбиясызлық, тәрбия көрмегенлік.

НЕВОСПИТАННЫЙ прил. әдепсіз, бийәдеп, тәрбиясыз, тәрбия көрмеген.

НЕВОСПЛАМЕНЯЕМЫЙ прил. жанбайтуғын, өртенбейтуғын, от алмайтуғын.

НЕВОСПОЛНИМЫЙ прил. орны толмайтуғын, орнына келмейтуғын; ~е **потери** орны толмайтуғын шығынлар.

НЕВОСПРИИМЧИВОСТЬ ж. 1. (плохая усвояемость) зейінсізлік, ұқпаушылық; 2. мед. жұқтырмаушылық, қарсы тура алыушылық; ~ к **заразным болезням** жұқпалы ауырыуларды жұқтырмаушылық.

НЕВОСПРИИМЧИВЫЙ прил. 1. (плохо усваивающий) зейінсіз, ұқпайтуғын; ~ **ученик** зейінсіз оқушы; 2. мед. жұқтырмайтуғын, қарсы гүресетуғын; ~ **организм** кеселді өзине жұқтырмайтуғын организм.

НЕВОСТРЕБОВАННЫЙ прил. сорап алынбаған, талап етилмеген, ~ая **телеграмма** талап етип алынбаған телеграмма.

НЕВОПАД нареч. разг. жөнсіз, орынсыз; **ответит** ~ орынсыз жууап беріу.

НЕВРАЗУМИТЕЛЬНЫЙ прил. түсініксіз, анық емес, аңлап болмайтуғын, алжас; ~ **ответ** түсініксіз жууап.

НЕВРАЛГИЧЕСКИЙ прил. невралгия..., невралгиялық; ~е **боли** невралгиялық ауырыулар.

НЕВРАЛГИЯ ж. мед. невралгия (нервтің исиуінен ямаса кеселленіуіне байланысты болған ауырыу).

НЕВРАСТЕНИК м. неврастеник (неврастения **кеселіне** ұшыраған адам).

НЕВРАСТЕНИЧЕСКИЙ прил. неврастениялық.

НЕВРАСТЕНИЧКА женск. от **неврастеник**.

НЕВРАСТЕНИЧНЫЙ прил. неврастения..., неврастениялық.

НЕВРАСТЕНИЯ ж. мед. неврастения (нерв системасының **бұзылыуы**).

НЕВРЕДИМЫЙ прил. аман-есен, аман-сау, сау-саламат, сап-сау, зыянсыз, шикәссіз; **цел и** ~ аман-сау.

НЕВРЕДНО 1. нареч. разг. зыянсыз, зыяны жоқ; 2. в знач. сказ. разг. зыянды емес, ішп болмайды; **вам** ~ **поехать** на юг сизге түслик жаққа кетіуі зыяны емес.

НЕВРЕДНЫЙ прил. зыянсыз, зыяны жоқ; ~ое **производство** ден саулыққа зыянсыз өндіріс.

НЕВРОЗ м. мед. невроз (орайлық нерв системаның **кеселленіуі**).

НЕВРОЛОГ м. невролог (неврология бойынша **қәниге**).

НЕВРОЛОГИЧЕСКИЙ прил. неврологиялық; ~ая **клиника** неврологиялық емлеу хана.

НЕВРОЛОГИЯ ж. мед. неврология (адамның **жәм хайуанлардың нерв системасын изертлейтуғын пәндердің жыйындысы**).

НЕВРОПАТОЛОГ м. невропатолог (невропатология бойынша **қәниге** врач).

НЕВРОПАТОЛОГИЧЕСКИЙ прил. невропатология..., невропатологиялық.

НЕВРОПАТОЛОГИЯ ж. мед. невропатология (нерв системасының **кеселлері туйралы тәлімат**).

НЕВТЕРПЕЖ нареч. в знач. сказ. прост. шыдағысыз, шыдап болмаслық, шыдамау; **мне было** ~ **это слушать** буны тыңлап отырыуға мениң шыдамым жетпеди.

НЕВЫГОДА ж. зыян, зәлел, пайдасыз.

НЕВЫГОДНО 1. нареч. зыянлы, зәлеллі, пайдасыз; 2. в знач. сказ. (не даёт прибыли) пайдасыз; 3. в знач. сказ. (не приносит пользы) пайда келтирмейтуғын.

НЕВЫГОДНОСТЬ ж. 1. (убыточность) зыянлылық, зәлеллік, пайдасызлық; 2. қолайсызлық, жағдайсызлық, келіспейтуғынлық; ~ **положения** аұхалдың қолайсызлығы.

НЕВЫГОДНЫЙ прил. 1. (убыточный) зыянлы, зәлеллі; пайдасыз, пайдасы жоқ; ~ая **раббта** пайдасыз жұмыс; 2. (неудобный, неблагоприятный) қолайсыз, жағдайсыз, келіспейтуғын; ~ая **позиция** қолайсыз позиция; 3. (непривлекательный) нашар, ажарсыз, сықысыз, көркісіз; ~ая **внешность** сықылсыз сыртқы түр.

НЕВИДЕРЖАННОСТЬ ж. 1. (неуравновешенность) шыдамсызлық, сабырсызлық, жеңиллік; 2. (непоследовательность) турақсызлық, айнымалылық.

НЕВИДЕРЖАННЫЙ прил. 1. (неуравновешенный) шыдамсыз, сабырсыз, жеңіл; ~ый **человек** шыдамсыз адам; 2. (непоследовательный) турақсыз, айнымалы; 3. ашып жетілмеген, бабы келмеген; ~ое **вино** ашып жетілмеген вино.

НЕВИЕЗД м. шықпаслық, ҳеш қайда кетпеслік, кетіп қалмау, ҳеш қайда шықпау; **дать подписку о** ~е ҳеш қайда кетпейге тил хат беріу.

НЕВИЛАЗН прил. разг. өтип болмайтуғын, жүре алмайтуғын, шыға алмайтуғын; ~ая **грязь** шыға алмайтуғын батпақ.

НЕВЫНОСИМЫЙ прил. шыдай алмаслық, шыдамаслық, шыдағысыз, шыдай алмайтуғын, шыдап болмайтуғын; ~ая **боль** шыдай алмаслық ауырыу; ~ый **характер** шыдап болмайтуғын минез.

НЕВЫПЛАКАН прил. жылап питпеген, жылап дәрті басылмаған; ~ое **горе** жылап дәрті басылмаған қайғы.

НЕВЫПОЛНЕНИЕ с. орынламау, бежермеу, атқармау; ~ **плана** планды орындамау.

НЕВЫПОЛНМОСТЬ ж. орынлап болмайтуғынлық, бежеріп болмайтуғынлық, атқарыуға мүмкін емеслік; ~ **поручения** тапсырманы орынлап болмайтуғынлық.

НЕВЫПОЛНИМЫЙ прил. орынланбайтуғын, орындауға мүмкін емес, бежерілмейтуғын, атқарылмайтуғын; ~ое **задание** бежерілмейтуғын тапсырма; ~ое **желание** орынланбайтуғын тилек.

НЕВЫРАЗИМЫЙ прил. адам айтқысыз, сөз бенен айтып болмайтуғын; ~ая **радость** адам айтқысыз қууаныш.

НЕВЫРАЗИТЕЛЬНЫЙ прил. ашық емес, анық емес, тәсірсиз.

НЕВЫСКАЗАНИЙ прил. айтылмаған; ~ое желініс айтылмаған тилек.

НЕВЫСОКИЙ прил. 1. (низкий) пәс, төмен, аласа, бийік емес; келте, ұзын емес (о росте); ~ий человек келте адам; ~ий забір пәс дийуал; 2. (небольшой) пәс, төмен; арзан (о цене); ~ая плата арзан баха; ~ая температура төмен температура; 3. (плохой) төмен, жоқары емес, нашар, жақсы емес; товар ~ого качества сапасы төмен товар; 4. (неблагоприятный, отрицательный) пәс, жаман, төмен; ~ая оценка төмен баха; быть о ком-л. ~ого мнения бирей жөнінде жаман пикирде болыу.

НЕВЫХОД м. шықпау, шықпағанлық; ~на работу иске шықпау.

НЕГА ж. 1. (полное довольство) толық қанаатлық, қалегени болыу, тилеги орынланыу; 2. (блаженство, наслаждение) рәхәтлік, парахатлық.

НЕГАДАННО нареч. разг.: нежданно ~ см. нежданно.

НЕГАРМОНИЧНЫЙ прил. гармониясыз, келисиксиз, уйқасымсыз, алыспауығын, байланыспауығын, сәйкесленбейтуғын.

НЕГАТИВ м. фото негатив (жақты сезгiш шийше пластинкаға ямаса плёнкаға түсірілген сүйрет).

НЕГАТИВНЫЙ I прил. негатив..., негативлік; ~ое стекло негатив шийше; ~ое изображение негативлік керинис.

НЕГАТИВНЫЙ II прил. (отрицательный) терис, кері, хәкис, унамсыз; ~ответ унамсыз жууап.

НЕГАШЕН ий прил.: ~ая известь сендирилмеген хәк.

НЕГДЕ нареч. с неопр. 1. (нет места) хеш қайда, орын жоқ; ~сесть отырыуға орын жоқ; яблоку ~ упасть позов. урып тыққандай; 2. (неоткуда) хеш қайдан, хеш жерден; ~достать хеш жерден табылмайды.

НЕГИБКИЙ прил. 1. (не гибнущийся) ийилмейтуғын, бүкленбейтуғын, қайрылмайтуғын; 2. перен. ийкемсиз, жағдайға сәйкессиз; ~ум ийкемсиз ақыл.

НЕГИГИЕНИЧНЫЙ прил. гигиенаға тууры келмейтуғын, таза емес, тазалықсыз.

НЕГЛАДКИЙ прил. гедир-будыр, гедир-будырлық, тегис емес; ~ая поверхность гедир-будырлы үстинги бет.

НЕГЛАСНО нареч. жасырын түрде, құпия етип, астыртын түрде.

НЕГЛАСНЫЙ прил. жасырын, құпия, астыртын.

НЕГЛУБОКИЙ прил. 1. (мелкий) терең емес, сайыз; 2. перен. (поверхностный) үстиртин, сайыз; ~ий доклад үстиртин доклад; 3. (о чувстве, состоянии) жеңил, терең емес, үстиртин; ~ая привязанность жеңил берилип кеткенлік; ~ий сон жеңил уйқы.

НЕГЛУПЫЙ прил. әдеуір ақыллы, еси бар.

негб мест. личн. род. и вин. п. от он, оно (после предлогов).

НЕГОДНИК м. разг. оңбаған, жарамас, жаман, сум.

НЕГОДНИЦА женск. от негодник.

НЕГОДНОСТЬ ж. жарамаслық, жарамсызлық, иске аспаслық, жарамсыз; привесті что-л. в ~ бир нәрсени жарамсыз етиу.

НЕГОДНЫЙ прил. 1. (непригодный) жарамас, жарамайтуғын; ~ый материал жарамас материал; вода, ~ая для питья ишиу ушын жарамайтуғын суу; 2. разг. (дурной, скверный) оңбаған, болмаған, жарамас, жаман; ~ый человек оңбаған адам.

НЕГОДОВАНИЕ с. ашыулануы, қәхәр, наразылық, ашыулануышылық.

НЕГОДОВАТЬ несов. на кого-что ашыулануы, наразы болыу, қәхәрлениу.

НЕГОДУЮЩИЙ I прил. от негодовать; 2. прил. ашыуланған, наразы болыушы, қәхәрленген; ~е крики ашыулы бақырыслар.

НЕГОДАЯ м. гәззәп, сум, жарамас.

НЕГОДАЯКА женск. от негодая.

НЕГОДЕПРИЙМНЫЙ прил. қоңақ сүймейтуғын, қоңақты күтпейтуғын, мийман жақпас.

НЕГОТОВЫЙ прил. таяр емес, питпеген, тайын емес.

НЕГРАМОТНО нареч. 1. (малограмотно) шала сауатлы, сауатсыз; писать ~ сауатсыз жазыу; говорить ~ сауатсыз сөйлеу; 2. (плохо, неумело) сауатсыз, төмен; проект выполнен ~ проект төмен орынланған.

НЕГРАМОТНОСТЬ ж. 1. сауатсызлық; 2. перен. сауатсызлық, төмен исленгенлік, пәс орынланғанлық; ~чертеж сазбаның сауатсыз исленгенлиги.

НЕГРАМОТНЫЙ прил. 1. сауатсыз, сауаты жоқ; 2. (малограмотный) шала сауатлы; 3. в знач. суц. м. неграмотный и ж. неграмотная сауатсыз адам; 4. перен. (недостаточно знающий) аз мағлыұматлы, аз билимлі; ~архитектор аз билимлі архитектор; 5. перен. (неумело сделанный) сауатсыз исленген, төмен исленген, төмен орынланған; ~чертеж сауатсыз исленген сызба.

НЕГРИТЕНОК м. негр баласы, негр бала.

НЕГРИТЯНСКИЙ прил. негр...; ~е песни негр қосықлары.

НЕГРОМКИЙ прил. әсте, ақырын, жай; ~голос жай дауыс.

НЕГРОМКО нареч. әсте, ақырын, жай; ~петь әсте қосық айтыу.

НЕГРЫ мн. (ед. негр м., негритянка ж.) негрлер (тропиклік Африканың негизги халқы).

НЕДАВНИЙ прил. жақындағы, кешегі, жақын арада болған, жақын күнлердің ишиндегі; ~ая поездка жақында болған сапар; ~ее происшествие жақын арада болған уақыя; с ~его времени жақыннан бери.

НЕДАВНО нареч. жақында, жақын арада, жақыннан бери; я егб ~видел мен оны

жақында көрдим; он ~ живёт здесь ол жақыннан бери усы жерде турады.

НЕДАЛЁКІЙИ прил. 1. (близкий) жақын, узақ емес, алыс емес; на ~ом расстойни жақын аралықта; в ~ом бұдущем жақын арада; 2. перен. (ограниченный) ақылы кем, ақылы қысқа, кем ақыл; ~ий человек ақылы кем адам; ◇ он ~ от истины ол қақыйқатлыққа жақынлап тур.

НЕДАЛЕКО, **НЕДАЛЁКО** 1. нареч. жақын, узақ емес, алыс емес; 2. безл. в знач. сказ. қашық емес; жақын, узақ емес, алыс емес; до города ~ қалаға дейін алыс емес; ◇ недалекó ходить (идти) қыйын емес; недалекó ходить за примёром мысал табуы қыйын емес.

НЕДАЛЬНОВИДНОСТЬ ж. алдын болжай алмаушылық, келешекти болжай алмаушылық.

НЕДАЛЬНОВИДНЫЙ прил. алдағыны болжай алмайтуғын, келешекти болжай алмайтуғын; ~ человек алдағыны болжай алмайтуғын адам.

НЕДАРОМ нареч. 1. (не без основания) босқа емес, мутқа емес, қурьлай емес, себепсиз емес, себепи бар, ешейін емес, тийкарсыз емес; 2. (неспроста) бир мақсет пенен, бир ой менен, бийкараға емес; он к нам ~ заходил ол бизге бийкараға келип кеткен жоқ.

НЕДВИЖИМОСТЬ ж. юр. қозғалмайтуғын мүлк, көширилмейтуғын мүлк.

НЕДВИЖИМЫЙ прил. юр. қозғалмайтуғын, көширилмейтуғын; ~ое имущество қозғалмайтуғын мүлк, көширилмейтуғын мүлк.

НЕДУСМЫСЛЕННО нареч. анық түрде, ап-анық, ап-ашық.

НЕДУСМЫСЛЕННЫЙ прил. анық, ап-анық, ап-ашық, туұры; ~ ответ ап-анық жууап, туұры жууап.

НЕДЕЕСПОСОБНОСТЬ ж. 1. юр. жууапкершиликке тартыуға болмайшылық, юридикалық хуқуқларын өз бетинше жүргизе алмаушылық; 2. (неспособность к деятельности) хәрекетсизлик, уқыпсызлық.

НЕДЕЕСПОСОбный прил. 1. юр. жууапкершиликке тартыуға болмайтуғын, юридикалық хуқуқларын өз бетинше жүргизе алмайтуғын; 2. (неспособный действовать) хәрекетсиз, уқыпсыз.

НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫЙ прил. бийкар етилген, күшин жойытқан; билёт ~ен билёт күшин жойтты.

НЕДЕЛИКАТНОСТЬ ж. әдепсизлик, бийәдеплик, сыпайсызлық, турпайылық.

НЕДЕЛИКАТНЫЙ прил. әдепсиз, бийәдеплик, сыпайы емес, турпайы.

НЕДЕЛИМОСТЬ ж. белинбеулік.

НЕДЕЛИМЫЙ прил. 1. белинбес, белинбейтуғын; ~ый фонд қолхоза қолхоздың белинбейтуғын қоры; 2. мат. қалдықсыз белинбейтуғын; ~ое число қалдықсыз белинбейтуғын сан.

НЕДЕЛЬНЫЙ прил. хәптелик, бир хәптелик, бир хәптениң ишинде; ~ срок хәптелик мәулет; сделать в ~ срок бир хәптениң ишинде орынлау.

НЕДЕЛ||Я ж. хәпте; через ~ю бир хәптеден кейін; ◇ без году ~я жудо аз уақыт, жақыннан бери; семь пятниц на ~е хәптесине жети жума, сөзиниң дузы болмау.

НЕДЕЛЯМИ нареч. хәптелеп.

НЕДЕРЖАНИЕ с.: ~ мочи мед. дәреттиң тоқтамауы.

НЕДЕШЕВО нареч. 1. (довольно дорого) арзан емес, әдеуір қымбат; 2. перен. (ценой больших усилий) зорға, қыйынлық пенен, қыйын; это мне досталось ~ бул маған қыйынлық пенен түсти.

НЕДИСЦИПЛИНИРОВАННОСТЬ ж. тәртипсизлик, тәртип бузыушылық; проявить ~ тәртипсизлик ислеу.

НЕДИСЦИПЛИНИРОВАННЫЙ прил. тәртипсиз, тәртип бузыушы; ~ ученик тәртипсиз оқушы.

НЕДО= приставка, толық емес, кем, шала деген мәнини билдиретуғын сөздің алдыңғы қосымтасы, мыс.: недовыпуск толық ислеп шығармаушылық.

НЕДОБИРАТЬ несоев. см. **недобирать**.

НЕДОБОР м. толтыра алмау, жеткере алмау, кем алыу, кем алғанлық, жетпегенлик.

НЕДОБРАТЬ сов. кого-чего, что толтыра алмау, жеткере алмау, кем алыу, кем жыйнау.

НЕДОБРОЖЕЛАТЕЛЬ м. иши қара, жаманлық тилеуши, қас, қаслық ойлаушы.

НЕДОБРОЖЕЛАТЕЛЬНИЦА женск. от **недоброжелатель**.

НЕДОБРОЖЕЛАТЕЛЬНО нареч. қаслық пенен, жаманлық пенен.

НЕДОБРОЖЕЛАТЕЛЬНОСТЬ ж. см. **недоброжелательство**.

НЕДОБРОЖЕЛАТЕЛЬНЫЙ прил. ишн қара, жаманлық ойлаушы, қас; ~ый человек жаманлық ойлаушы адам; ~ое отношение к кому-чему-л. жаманлық қатнас.

НЕДОБРОЖЕЛАТЕЛЬСТВО с. иши қаралық, жаманлық тилеушилик, қаслық.

НЕДОБРОКАЧЕСТВЕННОСТЬ ж. сапасызлық, сапасы төменлик, сапасы жаманлық.

НЕДОБРОКАЧЕСТВЕННЫЙ прил. сапасыз, сапасы төмен, сапасы жаман; ~ товар сапасыз товар.

НЕДОБРОСОБСТВЕННОСТЬ ж. 1. хуждансызлық, инсапсызлық; 2. (небрежность) жаман ислегенлик, ықлассызлық.

НЕДОБРОСОБСТВЕННЫЙ прил. 1. хуждансыз, инсапсыз; ~ый работник хуждансыз хызметкер; 2. (небрежный) жаман исленген, ықлассыз исленген; ~ая работа ықлассыз исленген жұмыс.

НЕДОБРЫЙ прил. 1. (злой, враждебный) қас; сүймеген, жақтырмаған; ~ый взгляд жақтырмаған көз қарас; питать ~ые чувства к кому-л. бирейди жаман керіу; 2. (плохой) жаман, сууық; ~ые вести сууық хабарлар; 3. в знач. суиц. с. **недоброе** жаман ис, жаман ой, жаман пикир, жаман ниет; замышлять ~ое жаман ниет ойлау.

НЕДОВАРЕННЫЙ 1. прич. от **недоварить**; 2. прил. шала пискен, писпеген,

жақсы писпеген; ~ **картофель** шала пискен картофель.

НЕДОВАРИВАТЬ *несов. см. недovarить.*
НЕДОВАРИВАТЬСЯ *несов. см. недovarиться.*

НЕДОВАРИТЬ *сов. что* шала писириу.
НЕДОВАРИТЬСЯ *сов.* шала писирилиу.

НЕДОВЕРИ||**Е** *с.* инанбаушылық, исенбеушилиқ, исенбеслик, исенимсизлик; **вотум** ~ я исенбеушилиқ вотуми; **питать** ~ е к кому-чему-л. исенбеушилиқ керсету; **отнести** к кому-л. с ~ ем бирейге исенбеушилиқ пенен қарау; **выражать** ~ е исенимсизлик билдириу.

НЕДОВЕРЧИВОСТЬ *ж.* исенбеушилиқ, исенбеслик, исенимсизлик.

НЕДОВЕРЧИВЫЙ *прил.* исенбейтуғын, инанбайтуғын; ~ **человек** инанбайтуғын адам; ~ **взгляд** исенбейтуғын көз қарас.

НЕДОВЕС *м. 1. (действие)* кем өлшеу, тәрзиден жеу; 2. *(недостаток в весе)* кем, кемиси, жетпегени.

НЕДОВЕСИТЬ *сов. что, чего* кем өлшеу, тәрзиден жеу.

НЕДОВЕШИВАТЬ *несов. см. недovesить.*

НЕДОВОЛЬНЫЙ *прил. 1.* наразы, разы емес, кеули толмаған, өкпели; 2. *в знач. суц. м.* **недовольный** наразы адам, өкпели адам.

НЕДОВОЛЬСТВО *с.* наразылық, наразы болыушылық, кеули толмағанлық, өкпелилік; **выражать** ~ наразылық билдириу.

НЕДОВЫПОЛНЕНИЕ *с.* кем орындау, толық орындамау, толтырып орындамау; ~ **задания** тапсырманы толық орындамау.

НЕДОВЫПОЛНИТЬ *сов. что* кем орындау, толық орындамау; ~ **план** **планды** толық орындамау.

НЕДОВЫПОЛНЯТЬ *несов. см. недovyполнить.*

НЕДОГАДЛИВОСТЬ *ж.* аңқаулық, пәмсизлик, бийпәмлик, садалық.

НЕДОГАДЛИВЫЙ *прил.* аңқау, пәмсиз, бийпәм, сада.

НЕДОГЛЯДЕТЬ *сов. разг. 1. что, чего и без доп. (пропустить)* абайламай қалу, байқамай қалуы, кермей қалуы; ~ **опечатку** в тексте текстеги қөте басылғанды байқамай қалуы; 2. *за кем-чем* жақсы қарамау, абайламау, байқамай қалуы; ~ **за ребёнком** баланың изинен байқамай қалуы.

НЕДОГОВАРИВА|ТЬ *несов. что, чего* толық айтпау, шала айтыу, сыр сақлау; он **чего-то** ~ ет ол бир нәрсени толық айтпай отырыпты.

НЕДОГОВОРЕННОСТЬ *ж. 1. (несогласованность)* алдан келиспегенлик, алдан келисе алмағанлық, бир пикирге келмегенлик; 2. *(умалчивание)* толық айтпаушылық, шала айтыушылық, сөзди аяқламаушылық, сыр сақтаушылық.

НЕДОГОВОРИТЬ *сов. что, чего и без доп.* сөзди аяқламау, гапти айтып тамамламау.

НЕДОГРУЗ *м. 1. (действие)* кем тийеу, кем жүклеу, аз тийеу; 2. кем тийелиу, аз тийеліу; ~ **в две тонны** еки тонна кем тийеліу.

НЕДОДАВАТЬ *несов. см. недодать.*

НЕДОДАТЬ *сов. что, чего 1. (дать меньше, чем следует)* кем беріу, толық бермеу, аз беріу, хақын жеу; 2. *(произвести меньше предусмотренного)* кем ислеп шығару, кем шығару, аз ислеп тапсыру, аз тапсыру; ~ **сто деталей** жүз детальди кем ислеп шығару.

НЕДОДЕЛАННЫЙ *прил.* шала исленген, питкерилмеген, питпеген.

НЕДОДЕЛАТЬ *сов. что, чего* шала ислеу, шала қалдыру, питкермеу.

НЕДОДЕЛК|А *ж. разг.* шала исленгенлик, шала қалғаны, ислеп питкерилмегенлик; **в постройке** еше остались ~ и курьлыстың еле шала исленген жерлери бар.

НЕДОЕДАНИЕ *с.* шала тойыу, ашырқау, тамақ жеп жарымау.

НЕДОЕДАТЬ *несов. 1. см. недоесть; 2. (систематически)* шала тойыу, ашырқау, тамақ жеп жарымау.

НЕДОЕСТЬ *сов. что, чего* шала тойыу, ашырқау, тойып жарымау.

НЕДОЗБОЛЕННЫЙ *прил.* тыйым салынған, рухсат етилмеген, қадаған етилген.

НЕДОЗРЕЛЫЙ *прил.* шала пискен, көк, писип жетіспеген, қам.

НЕДОЙМК|А *ж. уст.* салықтың қалғаны, салықтың теленбеген бөлиги; **платить** ~ и салықтың қалғанын төлеу.

НЕДОКАЗАННЫЙ *прил.* дәлилсиз, дәлили жоқ.

НЕДОКАЗАТЕЛЬНЫ|Й *прил.* исендире алмайтуғын, исиндире алмаған, исеңіуге болмайтуғын; ~ **е возражения** исеңіуге болмайтуғын қарсылықлар.

НЕДОКАЗУЕМОСТЬ *ж.* дәлилленбеслик, дәлилленбейтуғынлық; ~ **гипотезы** гипотезаның дәлилленбейтуғынлығы.

НЕДОКАЗУЕМ|ЫЙ *прил.* дәлилленбейтуғын; ~ **о положении** дәлилленбейтуғын жағдай.

НЕДОКАРМЛИВАТЬ *несов. кого-что* аз беріп турыу, аұқатты кем беріп турыу, шала тойдырып турыу; ~ **скот** малға жемди аз беріп турыу.

НЕДОКОРМ *м.* жемди аз беріу, шала тойдырыу.

НЕДОКОРМИТЬ *сов. кого-что* аұқатты кем беріу, шала тойдырыу; жемди аз беріу *(скот)*.

НЕДОЛГ|А: *(вот)* и **вся** ~ болғаны усы, истиң болғаны.

НЕДОЛГИ|Й *прил.* қысқа, көп ұақыт алмаған, көпке созылмаған, ұзақ емес; ~ **е споры** көпке созылмаған даулар; **после** ~ **х размышлений** ұзақ ойланбай, көп ойланбастан.

НЕДОЛГО *нареч. 1.* ұзақ емес, тез, жылдам, аз ұақыт, көп емес; **мы ждали** ~ **биз**лер аз ұақыт күттік; 2. *разг. (легко, нетрудно)* қыйын емес, ап-аңсат, оп-онай; **на таком ветру** ~ и **простудиться** бундай самалда суық тийіу ап-аңсат; $\diamond$ ~ и **до беды** бөлеге ушырау қыйын емес.

НЕДОЛГОВЕЧНО *нареч.* өміри қысқа, көп жасамайтуғын, көпке шыдамайтуғын, көпке созылмайтуғын, ұзақ турмайтуғын
НЕДОЛГОВЕЧН|ЫЙ *прил. 1. (краткий по времени)* өміри қысқа, өміри аз, көп

жасамайтуғын, көпке шыдамайтуғын, көпке созылмайтуғын, ұзақ турмайтуғын; 2. (*непрочный*) көпке шыдамайтуғын, ұзақ турмайтуғын, жаман исленген; ~ **ое** сооруже́ние жаман салынған құрылыс, көпке шыдамайтуғын құрылыс.

НЕДОЛЕТ *м. воен.* жетпей түсіу, гөзлеген жерге жетпеу (*ок, снаряд туўралы*).

НЕДОЛЮБИВАТЬ *несов.* *кого-что* жақтырмау, жақтырыңқырамау, сүйиңкиремеу, жек көрну; **он меня ~ет** ол мени жақтырыңқырамайды.

НЕДОМЕРИВАТЬ *несов. см. недомерить.*
НЕДОМЕРИТЬ *сов.* *что, чего* кем өлшеу, гөзден урну.

НЕДОМЁРОК *м.* кеңлиги сәйкес емес, үлкенлиги сәйкес емес, өзине өлшеуи ылайық емес, киширек; **пальто ~** киширек размерли пальто.

НЕДОМОГНИЕ *с.* сырқаулануу, ауырып жүриу, дицкеси кетиу, дицкеси қурыу, бийтап болуу; **лёгкое ~** сәл бийтап болуу, азырақ сырқаулануу.

НЕДОМОГАТЬ *несов.* сырқаулануу, ауырып жүриу, дицкеси кетиу, дицкеси қурыу, бийтап болуу.

НЕДОМОЛВКА *ж.* толық айтпау, ашық айтпау, гапти шала етиу; **говорить ~ми** сөйлегенде толық айтпау.

НЕДОМЫСЛИ *ж. с.* алағайымлық, ойланбаслық; **сделать что-л. по ~ю** бир затты ойланбастан ислеу.

НЕДОНОСОК *м.* шала, шала туўылған бала.

НЕДОНОШЕННЫЙ *прил.* шала туўылған; ~ **ребёнок** шала туўылған бала.

НЕДООЦЕНИВАТЬ *несов. см. недооценить.*

НЕДООЦЕНИТЬ *сов.* *кого-что, чего* жете бахаламау, кем бахалау, қөдирин билмеу; ~ **свой возможности** өзиниң мүмкиншиликлерин жете бахаламау.

НЕДООЦЕНКА *ж.* жете бахаламаушылық, кем бахалаушылық, қөдирин билмеушилик.

НЕДОПЕКАТЬ *несов. см. недопечь.*

НЕДОПЕЧЬ *сов.* *что, чего* шала писириу, шийки писириу, шийкин жабыу.

НЕДОПИВАТЬ *несов. см. недопить.*

НЕДОПИТЬ *сов.* *что, чего* барин ишпеу, тауыспай ишиу, қалдырып ишиу.

НЕДОПЛАТА *ж. 1. (действие)* кем төлеу, толық төлемеу; 2. (*недоплаченная сумма*) төлепбей қалған пул.

НЕДОПЛАТИТЬ *сов.* *кому, что, чего* кем төлеу, толық төлемеу.

НЕДОПЛАЧИВАТЬ *несов. см. недоплачивать.*

НЕДОПОЛУЧАТЬ *несов. см. недополучить.*

НЕДОПОЛУЧИТЬ *сов.* *что, чего* кем алыу, толық алмау, түүел алмау.

НЕДОПРОИЗВОДСТВО *с.* кем өндириу, кем ислеп шығару, аз ислеп шығару; ~ **товаров** товарларды кем өндириу.

НЕДОПУСТИМО 1. *нареч.* жол қойылмайтуғын, жарамас түрде, намакул түрде; 2. *безл. в знач. сказ.:* **это ~** бул келеспейди, бул жарамайды.

НЕДОПУСТИМЫЙ *прил.* жол қойылмайтуғын, жарамайтуғын, жөнсиз; ~ **ый поступок** жарамайтуғын қылық; ~ **ая неосторожность** жөнсиз сақсызлық.

НЕДОРАБАТЫВАТЬ *несов. см. недоработать.*

НЕДОРАБОТАННЫЙ 1. *прич. от недоработать;* 2. *прил.* исленип питпеген, шала исленген; ~ **ая рукопись** исленип питпеген қол жазба.

НЕДОРАБОТАТЬ *сов.* *что и без доп. 1. (положенное время)* кем ислеу, аз ислеу; 2. *ислеп питирмеу, шала ислеу;* ~ **проект** проектти шала ислеу.

НЕДОРАБОТКА *ж. 1. (действие)* кем ислеу, аз ислеу; 2. (*упущение в работе*) истеги шалалық.

НЕДОРАЗВИТОСТЬ *ж.* өсип жетпегенлик, өспей қалғанлық, раўажланбай қалғанлық.

НЕДОРАЗВИТЫЙ *прил.* өсип жетпеген, өспей қалған, раўажланбаған.

НЕДОРАЗУМЕНИ *ж. с. 1. (путаница, ошибка)* түсинисбеушилик, түсинбеушилик; 2. (*несогласие, ссора*) жәнжел, талас, келиспеушилик; **во избежание ~й** талас болмау ушын, жәнжел болмау ушын.

НЕДОРОГО *нареч.* қымбат емес, арзан; **купить что-л. ~** бир нәрсени арзан сатып алыу.

НЕДОРОГ *ж. ой.* арзан, қымбат емес; **◇ ему жизнь ~а** оған өмир қөдирли емес.

НЕДОРОД *м.* егин болмау, егин питпеу, өнимсизлик, зүрәтсизлик.

НЕДОСАЛИВАТЬ *несов. см. недосолить.*

НЕДОСЕВ *м. с.-х.* кем егиу, аз егиу, толық екпеу.

НЕДОСКАЗАТЬ *сов.* *что, чего* ақырына дейин айтпау, пикирин толық билдирмеу.

НЕДОСЛЫШАТЬ *сов. 1. что, чего и без доп. (плохо слышать)* шала еситиу, толық есиппей қалуу, анық еситпей қалуу; 2. *разг. (быть глуховатым)* қулағы ауырлануу, жақсы еситпеу.

НЕДОСМОТР *м.* дыққатсызлық, итибарсызлық, абайламаушылық, кеуил белмеушилик, жақсы қарамаушылық; **по ~у** кеуил белмегенликтен.

НЕДОСМОТРЕТЬ *сов.* *за кем-чем* дыққат етпеу, итибар бермеу, абайламай қалуу, кеуил белмеу, жақсы қарамау; ~ **за ребёнком** балаға жақсы қарамау.

НЕДОСОЛ *м.* дузы кем, дузы кемлик, аз дузланғанлық; **◇ ~ на столе, а пересол на спине** *посл.* дуздың кемин ауыз билер, дуздың көбин жаурын билер.

НЕДОСОЛИТЬ *сов.* *что* дузды кем салуу, дузды аз салуу.

НЕДОСПАТЬ *сов.* шала уйықлау, уйқысы шала болуу, уйқысы қанбау.

НЕДОСПЕЛЫЙ *прил. см. незрелый.*

НЕДОСТАВАТЬ *несов. безл. кого-чего* жетпеу, жетиспеу, жарымау, толмау, кем болып шығу; **у него ~ет опыта** оның тәжирийбеси жетпейди; **чего вам ~ет?** сизлерге не жетиспейди?; **~ет слов, чтобы отблагодарить вас** сизге миндетарлық билдириуге ылайықлы сөз жетпейди; **нам очень вас ~вало** бизлерге сиз жүде керек

болып турып единиз; $\diamond$ **этого ещё** ~ вало бир кемиси усы еди, енди усы қалған шығар.

НЕДОСТАВЛЕННЫЙ *прил.* жеткерилмеген, тапсырылмаған; **~ое письмо** тапсырылмаған хат.

НЕДОСТАТ **ОК** *м.* 1. (*нехватка*) кемлик, азлық, қажетлик, жетіспеушлик; **~ок книг** кітаптардың азлығы; 2. (*дефект*) жетіспегенлик, қәтелік, кемшилик, нашарлық, нәренжанлық; **физический ~ок** майыплық; **~ок зрѣния** көздің нашарлығы; 3. *мн.* **недостатки разг.** (*нужда, бедность*) жоқшылық, жетіспеушлик, кемшилик, кәмбағаллық, кемтарлық; 4. кемшилік, қәте; **вскрыть ~ки** в рабѣ жұмыстағы кемшиліклердің бетін ашыу.

НЕДОСТАТОЧНО 1. *нареч.* жетерлі дәрежеде емес, аз, жеткіліксіз түрде емес; 2. *безл. в знач. сказ.* аз, жетіспеу; **у нас ~ книг** бизде кітаптар жетіспейді.

НЕДОСТАТОЧНЫЙ *прил.* 1. кем, жетерлік емес, жеткіліксіз; **~е запасы зернѣ** ғаллеңің запасының жеткіліксізлігі; 2. (*неудовлетворительный*) қанаатландырмайтуғын, қанаатландыраарсыз; толық емес, аз; **~е сведения** қанаатландырмайтуғын мағлұматлар; **~е знѣния** аз билім; $\diamond$ **~ый глагол грам.** кеміс феил.

НЕДОСТАЧА *ж.* кем шығыу, кем келіу, жетпеу.

НЕДОСТАЮЩИЙ 1. *прич. от недоста- вать*; 2. *прил.* жетіспеген, жетпейтуғын, кем; жетпей турған; **~е страницы** кем бетлері.

НЕДОСТЫЖИМЫЙ *прил. см.* недосығаемый 2.

НЕДОСТОВЕРНОСТЬ *ж.* анық емеслік, анықланбағандық, ісеніуге болмаушылық, гүманшылық.

НЕДОСТОВЕРНЫЙ *прил.* анық емес, анықланбаған, ісеніуге болмайтуғын, гүманлы; **~е сведения** анықланбаған мағлұматлар.

НЕДОСТОЙНО 1. *нареч.* ылайықсыз, жөнсіз; **вести себя ~** өзин жөнсіз тутыу, өзин жаман тутыу; 2. *безл. в знач. сказ.* ылайықсыз, миңасыпсыз, жарамас түрде; **это ~ его** бұл нәрсе оған миңасып емес.

НЕДОСТОЙНЫЙ *прил.* 1. ылайықсыз, ылайық емес, арзымайтуғын, турарлық емес, турмайтуғын; **факт, ~ внимания** дыққат бөліуге турмайтуғын факт; 2. ылайықсыз, миңасыпсыз; жарамайтуғын; **~ посту- пок** жарамайтуғын қылық.

НЕДОСТРОЕННЫЙ *прил.* салынып пітпеген, салынып болынбаған, қурылып болынбаған.

НЕДОСТУПНОСТЬ *ж.* 1. (*неприступ- ность*) бара алмаслық, шыға алмаслық, қол жетпеслік; 2. *перен.* (*непонятность*) түсиніксизлік.

НЕДОСТУПНЫЙ *прил.* 1. (*неприступ- ный*) бара алмайтуғын, шыға алмайтуғын, жете алмайтуғын, қол жетпейтуғын; **~ая скала** адам бара алмайтуғын жар, төбесіне шыға алмайтуғын жар; 2. *перен.* (*строгих нравов*) қатты, жақын жолауға болмайтуғын; 3. (*дорогой по цене*) қымбат, оғада

қымбат; 4. *перен.* (*трудный для понимания*) түсиніксиз, түсіне алмайтуғын, қыйын; **книга, ~ая дѣтям** балалар үшін түсиніксиз кітап.

НЕДОСУГ *м.* 1. (*отсутствие свободного времени*) қолы тиймеушлик, қол босамаушылық, уақыт жоқлық; **сослѣться на ~** қол тиймейді деп бәне қылыу; 2. *в знач. сказ* бос уақыт болмау; **мне сегодня ~** менің бүгін уақытым жоқ.

НЕДОСЧИТАТЬСЯ *сов.* **кого-чего** кем шығыу, есаплаганда кем шығыу, жетпеу; аз шығыу; **я ~лся трёх овѣц** мен есаплаганда үш қой кем шықты.

НЕДОСЧИТЫВАТЬСЯ *несов. см.* недосчитаться.

НЕДОСОПАНИЕ *с.* шала уйқы, уйқысы қанбау.

НЕДОСОПАТЬ *сов.* **что, чего** үстіне кем салыу, аз салыу, толтырмау.

НЕДОСОПАТЬ I *несов. см.* недосыпать.

НЕДОСОПАТЬ II *несов.* уйқысы шала болыу, уйқысы қанбау; **я постоянно ~ю** менің бәрқулла уйқым шала болады.

НЕДОСЯГАЕМЫЙ *прил.* 1. ересе алмайтуғын, жете алмайтуғын, шыға алмайтуғын; **на ~ой высотѣ** шыға алмайтуғын бийіклікте; 2. *перен.* қол жетпейтуғын; **~ая цель** қол жетпейтуғын мақсет.

НЕДОТѢПА *м. и ж. прост.* ебетейсіз, епсіз, сылбыр.

НЕДОТРОГА *м. и ж. разг.* бийхәзил, хәзілкеш емес, хәзіл көтермейтуғын, сиркеси суу көтермейтуғын.

НЕДОУЗДОК *м.* нокта.

НЕДОУМЕВАТЬ *несов.* хайран қалыу, аң-таң болыу, таң қалыу, түсинбеу, түсіне алмау.

НЕДОУМЕНИЕ *с.* хайран қалыу, аң-таң болғандық, таң қалыушылық, түсинбеушлик; **взывать ~е** таң қалдырыу; **быть в ~и** хайран қалыу.

НЕДОУМЕННЫЙ *прил.* хайран қалдыратуғын, таң қалдыратуғын, аң-таң болған, хайран болған, таң қалған; **~ вопрос** хайран қалдыратуғын сауал; **~ взгляд** таң қалдыратуғын көз қарас.

НЕДОУЧКА *м. и ж. разг.* шала оқыған, шала билімлі, аз билетуғын.

НЕДОЧЕТ *м.* 1. (*недостача*) кем шығыу, кеміслик, жетпеу; **в кассе обнаружен ~** кассада ақша кем шықты; 2. (*недостаток*) кемішлик, жетіспегенлік; **~ы в ра- бѣте** жұмыстағы кемішлик.

НЕДРА *только мн.* жер асты; **в ~х** землі жер астында; **разработка недр** жер астындағы кенді іслеу; $\diamond$ **в ~х** душй жүректің төрінде.

НЕДРѢМЛЮЩИЙ *прил.* сергек, байқағыш, қырағы; $\diamond$ **~е** біо қырағы көз.

НЕДРУГ *м.* душпан, қас, жау.

НЕДРУЖЕЛЮБИЕ *с.* жақтырмаслық, хош көрмеслік.

НЕДРУЖЕЛЮБНЫЙ *прил.* жақтырмайтуғын, хош көрмейтуғын; **~ый взгляд** жақтырмайтуғын көз қарас; **~ое отноше- ние** хош көрмейтуғын қатнасық.

НЕДРУЖНЫЙ *прил.* 1. келісімсіз, ала ауыз, бірлеспеген; **~ая рабѣта** бир

лесип исленилмеген ис; 2. (не связанный дружбой) аўыз биршиликсиз, ала аўызлык; ~ый коллектив аўыз биршиликсиз коллектив.

НЕДУ́Г м. аўырыу, кесел, бийташлык, сырқау.

НЕДУ́РНО нареч. жаман емес, тәўир, шеп емес; он ~ поёт ол қосықты жаман айтпайды; ◇ ~ бы... жаман болмас еди.

НЕДУ́РН||ОЙ прил. 1. (довольно хороший) жаман емес, тәўир, шеп емес; у него ~ой гблос оның дауысы жаман емес, оның қауазы шеп емес; 2. (о наружности) жақсы, сымбатлы; әнейдей; она́ ~а собой ол әнейдей гана.

НЕДУ́ЖИННЫЙ прил. өткір, көзге түсерлік, айрықша, сийрек ушырасатуғын; ~ талант айрықша талант.

неё мест. род. и вин. п. от она́ (после предлогов).

НЕЕСТЕСТВЕННО нареч. 1. (искусственно, притворно) жасалма, жөгисиреп, етирик; ~ улыбатся жөгисиреп күлимсиреу; 2. (необычно) әдеттен тыс, аса; ~ больша́я голова́ аса үлкен бас.

НЕЕСТЕСТВЕННОСТЫ́ ж. 1. (искусственность, притворство) жасалмалық, жөгишилик; 2. (необычность) әдеттен тыслық; ~ размеров көлемнің әдеттен тыслығы.

НЕЕСТЕСТВЕНН||ЫЙ прил. 1. (искусственный, притворный) жасалма, жөги, етирик; ~ый смех етирик күлкі; 2. (необычный) әдеттен тыс, инанбастан; ~ая величина́ әдеттен тыс үлкенлік.

НЕЖА́РКО 1. нареч. ыссы емес; 2. безл. в знач. сказ. ыссы емес; в комнате ~ ежиреде ыссы емес.

НЕЖДА́ННО нареч.: ~-негаданию разг. күтпеген жерден, күтпегенде, ойламағанда.

НЕЖДА́НН||ЫЙ прил. күтпеген, күтилмеген, ойламаған; ~ая встреча́ күтилмеген жерде ушырасу; ~ый гость күтилмеген қонақ.

НЕЖЕЛА́НИЕ с. тилемеу, қәлемей.

НЕЖЕЛА́ТЕЛЬНО безл. в знач. сказ. қәлеусіз, жақпау, орынсыз, кеуілге жақпас.

НЕЖЕЛА́ТЕЛЬНОСТЫ́ ж. қәлемейшилік, жақпаушылық, орынсызлық, кеуілге жақпаслық.

НЕЖЕЛА́ТЕЛЬНЫ||Й прил. қәлемеген, жақпайтуғын, орынсыз, кеуіл тилемеген, жағымсыз; ~ий расхóд орынсыз шығын; ~е послéдствия жағымсыз нәтижелер.

НЕЖЕЛИ союз уст. қарағанда, гөре; эта работа лёгче, ~ кажетси бул жұмыс көрингеніне қарағанда жеңилірек.

НЕЖЕНА́ТЫЙ прил. үйленбеген, бойдақ; ~ мужчи́на үйленбеген киши.

НЕЖЕНКА м. и ж. разг. ерке, нәзик, әзиз.

НЕЖИВ||ОЙ прил. 1. (мёртвый) өли, жаисыз, тири емес; 2. (неодушевлённый) жаисыз; ~ая природа жансыз тәбиат; 3. (вялый) босаң, уяң, жигерсиз.

НЕЖИЗЕНН||ЫЙ — прил. турмысқа сәйкесленбеген, турмысқа бойланислы

емес; ~ая тема турмысқа сәйкесленбеген тема.

НЕЖИЗНЕСПОСÓБНОСТЫ́ ж. турмысқа уқышсызлық, турмысқа ийкемсизлік.

НЕЖИЗНЕСПОСÓБНЫЙ прил. турмысқа уқышсыз, турмысқа ийкемсиз.

НЕЖИЛО́Й прил. адам турмайтуғын, адам турып болмайтуғын; ~ дом адам турмайтуғын жай.

НЕЖИТЬ несов. кого-что әлпешлеу, еркелетиу; ~ ребёнка баланы әлпешлеу.

НЕЖИТЬСЯ несов. назланыу, кериниу, еркелеу, рәхәтлениу; ~ на солнце күн шууақта рәхәтлениу.

НЕЖНИЧАТЬ несов. с кем, разг. мийримлик, еркелеу, назланыу.

НЕЖНО нареч. мийримли, еркелеп, наз бенен.

НЕЖНОСТЫ́ ж. 1. мийримлилік, еркелик, назлылық; ~ь матери ананың мийримлилігі; 2. мн. нежности мийримли сөзлер; говорит ~и мийримли сөзлер айтыу; 3. (изнеженность) нәзиклик, иленәзиклік, босандық; 4. мн. нежности пренебр. назлылық; что за ~и! бул қандай назлылық!

НЕЖН||ЫЙ прил. 1. (ласковый) мийримли, жағымлы, мүләйим, нәзик; ~ая мать мийримли ана; ~ый взгляд жағымлы көз қарас; 2. (мягкий) жумсақ, нәзик, жағымлы; ~ая кожа нәзик тери; 3. (слабый, хрупкий) иленәзик, илекер, әзиз; ~ая девочка иленәзик қыз; ◇ ~ый возраст сүйеги қатпаған балалық шағы.

НЕЗАБВЕННЫЙ прил. ұмытылмас, ұмытылмайтуғын, естен шықпайтуғын; ~ друг ұмытылмас дос.

НЕЗАБУ́ДКА ж. бота көз (гүл).

НЕЗАБЫВАЕМ||ЫЙ прил. ұмытылмаслық, ұмытылмайтуғын, естен шықпайтуғын, ядта қалатуғын; ~ый день ұмытылмайтуғын күн; ~ая встреча́ естен шықпайтуғын ушырасу.

НЕЗАВЕРЕННЫЙ прил. тастыйықланбаған, гүәәландырылмаған.

НЕЗАВЕРШЕНН||ЫЙ прил. питпеген, аяқланбаған; ~ое строительство питпеген қурылыс.

НЕЗАВИ́ДН||ЫЙ прил. қызығарлық емес; қызығуға турмайтуғын, жаман, төмен; ~ое положение төмен аўқал.

НЕЗАВИСИМО нареч. еркин, өз алдына, гөрезсиз, қараслы емес; жить ~ еркин жасау; ◇ ~ от пого́ды қауа райына қарамастан.

НЕЗАВИСИМОСТЫ́ ж. гөрезсизлік, еркиндық; национа́льная ~ миллий гөрезсизлік.

НЕЗАВИСИМЫ||Й прил. гөрезсиз, еркин; ~ий характер еркин минез; ~е страны́ гөрезсиз елдер; быть ~м гөрезсиз болыу.

НЕЗАВИСЯЩИ||Й прил.: по ~м от кого-чего-л. обстоя́тельствам қандай бир еркисіз жағдайлар бойынша.

НЕЗАДА́ЧА ж. разг. жол болмаушылық, сәтсизлік, иси келіспеушилік, қырсықлық.

НЕЗАДА́ЧЛИВЫЙ прил. 1. (неудачливый) сәтсиз; ~ день сәтсиз күн; 2. (непрактичный) аңқау, сада, надан.

НЕЗАДÓЛГО нареч. сөл бурын, азгана бурын, сөл илгерирек; ~ до отъезда кетпестен сөл бурын; ~ до твоего прихода сен келместен азгана бурын.

НЕЗАИНТЕРЕСОВАННЫЙ прил. қызыкпайтуғын; ~ая сторона қызыкпайтуғын тәреп.

НЕЗАКÓННО нареч. законсыз, ыызамсыз, заңсыз; присвоить что-л. ~ бир нарсени орынсыз өзинякине айландыруу.

НЕЗАКОННОРОЖДЕННЫЙ прил. уст. 1. некесиз тууылған; 2. в знач. суц. м. незаконнорожденный некесиз тууылған бала и ж. незаконнорожденная некесиз тууылған қыз.

НЕЗАКÓННОСТЬ ж. законсызлық, ыызамсызлық, заңнан тысқарылық, заңға қарсылық.

НЕЗАКОННЫЙ прил. законсыз, ыызамсыз, заңсыз, законға сыймайтуғын, заңға қарсы; ~е действия законға сыймайтуғын хәрекетлер.

НЕЗАКОНОМЕРНЫЙ прил. законның хәрекетине бағынбайтуғын, заңға сыймайтуғын, законға көнбейтуғын; ~ое явление заңға сыймайтуғын кубылыс.

НЕЗАКÓНЧЕННОСТЬ ж. питпегенлик, тамам етилмегенлик, аяқланбағанлық.

НЕЗАКÓЧЕННЫЙ прил. питпеген, питкерилмеген, тамам етилмеген, тамамланбаған, аяқланбаған.

НЕЗАМЕДЛИТЕЛЬНО нареч. тез, тоқтаусыз, дәрхал, дәрриу, жылдам.

НЕЗАМЕДЛИТЕЛЬНЫЙ прил. тез, тоқтаусыз, дәрхал, дәрриу, жылдам; ~ ответ тез берилген жуап.

НЕЗАМЕНИМОСТЬ ж. өзгертиуге болмайшылық, жүдә кереклилик, таптырмайтуғынлық.

НЕЗАМЕНИМЫЙ прил. өзгертиуге болмайтуғын, жүдә керекли, таптырмайтуғын, табылмайтуғын; ~ый рабочий өзгертиуге болмайтуғын хызметкер; ~ая в дороге вещь жолға таптырмайтуғын зат.

НЕЗАМЕРЗАЮЩИЙ прил. тоңламайтуғын, тоңбаушы, қағпайтуғын; ~ порт қатпайтуғын порт.

НЕЗАМЕТНО нареч. билинбей, билинбестен, көринбестен, билдирместен, сезилместен; сезилмей; уйтй ~ билдирместен кетип қалуу; ночь прошлá ~ түн билинбестен өтип кетти.

НЕЗАМЕТНЫЙ прил. 1. (трудно различимый) билинбейтуғын, көринбейтуғын, сезилмейтуғын; ~ый шов билинбейтуғын тигис; 2. перен. (незначительный) көзге түспейтуғын, елеспесиз; ~е изменения елеспесиз өзгерислер; 3. (не выделяющийся) белгисиз, әпиұайы; ~ый человек әпиұайы адам.

НЕЗАМУЖНЯЯ прил. турмысқа шықпаған, күйеуге тиймеген, ерге шықпаған.

НЕЗАМЫСЛОВАТЫЙ прил. әпиұайы, аңсат, қыйын емес; ~ узор аңсат нағыс.

НЕЗАПАМЯТНЫЙ прил. әйемги, бурынғы, әлле қашаннан; с ~х времён әйемги ұақытлардан бери, әйемги замандардан бери.

НЕЗАПЕРТЫЙ прил. қулып урылмаған, жабылмаған, ашық.

НЕЗАПЕЧАТАННЫЙ прил. желимленбеген; ~ое письмо желимленбеген хат.

НЕЗАПЯТНАННЫЙ прил. дақ тиймеген, таза, дақсыз; ~ое имя дақ тиймеген исим.

НЕЗАРАЗНЫЙ прил. жуқпайтуғын; ~ая болезнь жуқпайтуғын кесел.

НЕЗАСЕЛЕННЫЙ прил. елсиз, елатсыз.

НЕЗАСЛУЖЕННО нареч. жөнсиз, жазықсыз, орынсыз, нахақтан; ~ подвргнуться наказанию орынсыз жазаға тартылуу.

НЕЗАСЛУЖЕННЫЙ прил. жөнсиз, жазықсыз, орынсыз, нахақ; ~ое оскорбление жөнсиз қорлау, орынсыз масқаралау.

НЕЗАСТРОЕННЫЙ прил. жай салынбаған, қурылысы жоқ.

НЕЗАТЁЛИВЫЙ прил. әпиұайы, аңсат; ~е украшения әпиұайы безеу затлары.

НЕЗАУРЯДНЫЙ прил. өдеттен тыс, сийрек ушырайтуғын, айрықша, көрнекли; ~е способности айрықша зейинлилик, айрықша уқыпшылық; ~ый талант көрнекли талант.

НЕЗАЧЕМ нареч. разг. кереги жоқ, ҳсжети жоқ; ходитъ тудá ~ ол жаққа барыудың ҳжети жоқ.

НЕЗВÁНЫЙ прил. шақырылмаған, өзи келген; ~ гость шақырылмаған қонақ.

НЕЗДЕШНИЙ прил. бул жердеги емес, бул жерлик емес.

НЕЗДОРОВИТЬСЯ несов. безл. кому ауырып қалуу, табы жоқ, бийтап болуу, наұқаслануу, сырқаулануу, қошы болмау; ему ~ся ол наұқасланып тур.

НЕЗДОРОВЫЙ прил. 1. (больной) ауырыулы, сырқаулы, кесел, бийтап, наұқас, сырқаулы, қошы жоқ; я ~ мениң қошым жоқ; у него сегодня ~ый вид бүгин оның қошы жоқ; 2. (вредный для здоровья) ден саулыққа зыянлы, жақпайтуғын; ~ый климат ден саулыққа зыянлы климат; 3. перен. (ненормальный) қолайсыз, бийжағдай; ~ая обстановка қолайсыз жағдай.

НЕЗДОРОВЬЕ с. наұқаслануу, бийтаптануу, сырқаслануу, наұқаслық.

НЕЗЕМНОЙ прил. 1. поэт. уст. (находящийся вне земли) жерде болмайтуғын, жердеги емес; 2. перен. (возвышенный, идеальный) ең күшпи, аса, сийрек ушырасатуғын; ~ая любовь аса сүйиушлик.

НЕЗЛОБИВОСТЬ, **НЕЗЛОБИВОСТЬ** ж. ақ кеуиллик, кек сақламаушылық, кеуиллинде кири жоқлық, азарсызлық.

НЕЗЛОБИВЫЙ, **НЕЗЛОБИВЫЙ** прил. ақ кеуил, кек сақламайтуғын, кеулинде кири жоқ, азарсыз; ~ характер азарсыз минез.

НЕЗЛОЙ прил. ақ кеуил, ашыусыз, кексиз.

НЕЗЛОПАМЯТНЫЙ прил. ақ кеуил, кек сақламайтуғын, кексиз; ~ человек кек сақламайтуғын адам.

НЕЗНАКОМЕЦ м. бийтаныс, таныс емес адам.

НЕЗНАКОМКА *женск. от незнакомец.*
НЕЗНАКОМЫЙ *прил.* бийтаныс, таныс емес; ~ый **человек** бийтаныс адам; **мы с ним** ~ы бизлер олар менен таныс емеспиз; **быть ~ым с кем-л.** бир нарсе менен бийтаныс болуу; **эта работа мне ~а** бул жұмыс маған таныс емес.

НЕЗНАНИ|Е *с. билмеу, билмеслик, билмеушиллик, хабарсызлык; по ~ю билмесликтен.*

НЕЗНАЧАЩИЙ *прил.* мәнисиз, мәнисиз жок, әхмийетсиз; ~ **разговор** мәнисиз гәп.
НЕЗНАЧИТЕЛЬНО *нареч.* азғантай, кишкентай, көп емес, шамалы.

НЕЗНАЧИТЕЛЬНЫ|Й *прил.* 1. (*небольшой*) азғана, азғантай, кишкентай, көп емес, шамалы; ~ая **сумма денег** ақшаның азғантай муғдары; 2. (*маловажный*) әхмийетсиз, әхмийети кем, болар-болмас; ~ое **обстоятельство** әхмийетсиз жағдай; 3. (*ничем не замечательный*) кишкентай, көзге түспейтуғын, көзге илинбейтуғын; ~ый **человек** көзге илинбейтуғын адам.

НЕЗРЁЛОСТЬ *жс.* 1. **писпегенлик, көклик, қамлык; 2. перен.** (*невысокая степень развития*) жаслык, жетилеспегенлик, қамлык, шалалык; **политическая ~** сиясий жағынан жетилеспенлик.

НЕЗРЁЛЫ|Й *прил.* 1. (*неспелый*) **писпеген, көк, қам; ~ый виноград** **писпеген жүзим; 2. перен.** (*несовершенный*) жетилеспеген, қам, шала; ~ое **произведение** қам шығарма.

НЕЗРЬМЫ|Й *прил.* көзге илинбейтуғын, көзге көринбейтуғын, көринбейтуғын, көрип болмайтуғын; ~е **слёзы** көрипбейтуғын көз жасы.

НЕЗРЯЧИЙ 1. *прил.* соқыр, гөр; 2. *в знач. сущ. м.* **незрячий** *и жс.* **незрячая** соқыр, гөр.

НЕЗЫБЛЕМО *нареч.* беккем, берк, турақлы.

НЕЗЫБЛЕМОСТЬ *жс.* беккемлик, берклик, турақлылык; ~ **советского строя** совет стройынның беккемлігі.

НЕЗЫБЛЕМЫ|Й *прил.* беккем, берк, турақлы; ~ая **вера в победу** жеңіске беккем исениушиллик.

НЕИЗБЕЖНО *нареч.* сөзсиз, шарасыз, болмай қалмайтуғын, илаж жоқ.

НЕИЗБЕЖНОСТЬ *жс.* сөзсиз болатуғынлык, шарасызлык, болмай қалмаушылык, влажсызлык.

НЕИЗБЕЖНЫЙ *прил.* сөзсиз болатуғын, шарасыз, болмай қалмайтуғын, илажсыз.

НЕИЗВЁДАННЫ|Й *прил.* 1. (*неизученный*) тексерилмеген, изертленбеген, белгисиз; ~ый **край** изертленбеген үлке; 2. (*неиспытанный*) бұрын көрилмеген, бастан кеширилмеген, бұрын болмаған; ~ое **чувство** бұрын болмаған сезим.

НЕИЗВЕСТНО *нареч. и безл. в знач. сказ.* биймәлим, белгисиз, дереги жоқ; **мне это ~** бул маған белгисиз; ~ **где** қайда екени белгисиз; ~ **кто** ким екени белгисиз; ~ **откуда** қайдан екени белгисиз.

НЕИЗВЕСТНОСТЬ *жс.* 1. (*неопределённость*) белгисизлик, мәлимсизлик, дерексизлик; 2. (*отсутствии сведений о ком-*

-чём-л.) бийхабарлык, хабарсызлык; 3. (*скромное существование*) аты шықпағандык, аты мәлим емеслик; **жить в ~и** аты шықпай жасау.

НЕИЗВЁСТН|Й *прил.* 1. белгисиз, мәлим емес, биймәлим, намәлим, дерексиз; ~ый **человек** биймәлим адам; ~ый **остров** белгисиз атау; ~ое **число** белгисиз сан; 2. (*не пользующийся известностью*) аты шықпаған, дақы шықпаған; ~ый **художник** аты шықпаған художник; 3. *в знач. сущ. м.* **неизвестный** *и жс.* **неизвестная** таныс емес, бийтаныс, танымайтуғын, белгисиз; **какой-то ~ый** бийтаныс биреу; 4. *в знач. сущ. с. неизвестное мат.* белгисиз; **уравнение с двумя ~ыми** еки белгисиз теңдеме.

НЕИЗГЛАДИМЫ|Й *прил.* умытылмайтуғын, естен шықпайтуғын, өшпейтуғын; ~ое **впечатление** естен шықпайтуғын тәсир.

НЕИЗДАННЫЙ *прил.* басылмаған, басылып шықпаған, басылып шығарылмаған; ~ **роман** басылып шықпаған роман.

НЕИЗЛЕЧИМЫ|Й *прил.* жазылмайтуғын, еми жоқ, тәуір болмайтуғын; ~ая **болезнь** жазылмайтуғын кесел.

НЕИЗМЁННО *нареч.* мұдамы, хәр қашан, хәрдайым, өзгермей.

НЕИЗМЁННОСТЬ *жс.* өзгерилмейтуғынлык, турақлылык, өзгермеслик; ~ **принципов** принциплердің турақлылығы.

НЕИЗМЁННЫ|Й *прил.* 1. (*постоянный*) өзгермейтуғын, турақлы, мұдамы болатуғын; ~ое **правило** өзгермейтуғын қәде; 2. (*преданный*) шын берілген, садық, аұмайтуғын, айнымайтуғын; ~ый **друг** шын берілген дос.

НЕИЗМЕНЯЕМОСТЬ *жс.* өзгермеслик, өзгермейтуғынлык, турақлылык.

НЕИЗМЕНЯЕМЫ|Й *прил.* өзгертилмейтуғын, өзгермейтуғын, өзгернссиз, турақлы; ~ая **часть речи** *грам.* өзгермейтуғын сөз шақаптары.

НЕИЗМЕРИМО *нареч.* бир қанша, бираз, бир талай, анағурлым; ~ **лучше** анағурлым жақсы.

НЕИЗМЕРИМЫ|Й *прил.* өлшеусіз, өлшеуге болмайтуғын, есап-саны жоқ, шексиз, ушы-қыйры жоқ; ~е **пространства** ушы-қыйры жоқ жерлер.

НЕИЗРАСХОДОВАННЫ|Й *прил.* шығын етилмеген, жумсалмаған, қәрежетленбеген; ~е **суммы** жумсалмаған суммалар.

НЕИЗУЧЕННЫЙ *прил.* изертленбеген, тексерилмеген, үйренілмеген; ~ **край** изертленбеген үлке.

НЕИЗЪЯСНЫМЫ|Й *прил.* түсіндирип болмайтуғын, сөз бенен айтып болмайтуғын; ~ое **волнение** түсіндирип болмайтуғын хаулығыу.

НЕИМЕНИЕ *с.* болмағандык, жоқлык; **за ~м времени** уақыт жоқлықтан; **за ~м лучшего** бұннан тәуири болмағандыктан.

НЕИМОВЁРНО *нареч.* жүде, қатты, хәдден тысқары, айрықша; ~ **жарко** жүде ысы.

НЕИМОВЕРНЫЙ *прил.* жүдө, қатты, хөдден тысқары, айрықша; *~ий* хобод қатты сууық; *~е* трүдности қатты қыйыншылықтар.

НЕИМУЩИЙ *прил.* гедей, жарлы, көмбағал; *~е* слой населения халықтың жарлы қатламлары.

НЕИНТЕРЕСНЫЙ *прил.* 1. қызық емес, қызықсыз; *~ая* кнйга қызық емес китап; 2. *разг.* сулыу емес; *~ая* внешность сулыу емес пишиң.

НЕИСКОРЕНИМЫЙ *прил.* құртыуға болмайтуғын, жойыуға болмайтуғын, сапастырылмайтуғын, қалмайтуғын, жоқ етиу қыйын; *~* порок қалмайтуғын кемшилик.

НЕЙСКРЕННЕ *нареч.* шын жүректен емес, хадал нийетсізлик пенен, харам нийетлик, иши қаралық пенен, жүзегей; *относиться ~ к кому-л.* бирейге жүзегей қарау.

НЕЙСКРЕННИЙ *прил.* шын жүректен емес, хадал нийетсіз, харам нийетли, иши қара, жүзегей; *~е* отношения жүзегейлик қарым қатнастар.

НЕЙСКРЕННОСТЬ *ж.* шын жүректен емеслик, хадал нийетсізлик, харам нийетлик, иши қаралық, жүзегейлик.

НЕЙСКУСНО *нареч.* шеберсізлик пенен, еби жоқлық пенен, олақлық пенен.

НЕЙСКУСНЫЙ *прил.* 1. *(неумелый)* шебер емес, епсіз, олақ; 2. *(грубый, плохой)* жаман ісленген, салақ ісленген, турпайы.

НЕЙСКУШЕННОСТЬ *ж.* тәжірийбесізлік.

НЕЙСКУШЕННЫЙ *прил.* тәжірийбесіз.

НЕИСПОЛНЕНИЕ *с.* орыламау, атқармау, бежермеу; *~* приказа буйрықты орындамау.

НЕИСПОЛНИМЫЙ *прил.* орынланыуы мүмкін емес, орынланбайтуғын, бежерилмейтуғын, орышлауға имканияты жоқ, қолдан келмейтуғын; *~ое* требование орынланбайтуғын талап.

НЕИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ *прил.* орындамайтуғын, бежермейтуғын, атқармайтуғын; *~* работник орындамайтуғын хызметкер.

НЕИСПОЛЬЗОВАННЫЙ *прил.* пайдаланылмаған, тутылмаған, іслетілмеген; *отпуск* пайдаланылмаған отпуск.

НЕИСПОРЧЕННЫЙ *прил.* бузылмаған, бузық емес, ақ кеуді, ақ нийет; таза.

НЕИСПРАВИМЫЙ *прил.* дүзетіуіге болмайтуғын, оңлауға болмайтуғын, дүзелмейтуғын; *~* шалун дүзелмейтуғын тентек.

НЕИСПРАВНОСТЬ *ж.* бузықлық, бузылғанлық, іслемеушілік; *~* мотора мотордың бузықлығы.

НЕИСПРАВНЫЙ *прил.* 1. *(повреждённый)* бузық, бузылған, сынған; *~* мотор бузық мотор; 2. *(неаккуратный)* салақ, шалағай; *~* платёщик салақ төлеуші.

НЕИССЛЕДОВАННЫЙ *прил.* изертленбеген, тексерілмеген.

НЕИССЯКАЕМЫЙ *прил.* 1. таусылмайтуғын, сарқылмайтуғын; *~ий* родник сарқылмайтуғын булақ; 2. таусылмайтуғын, сарқылмайтуғын, түүесилмейтуғын, ада

болмайтуғын; *~е* богатства страий мөмлекеттің таусылмайтуғын байлықтары.

НЕЙСТОВО *нареч.* жүдө қәхәрленіп, қатты қәхәрли, аса ашыұланып; *~* кричать қатты қәхәрленіп бақыруу.

НЕЙСТОВОСТВО *с.* 1. *(исступление)* жүдө қәхәрленіушілік, аса ашыұланыушылық; *приятн в ~* қәхәри келиу; 2. *(жестокость, зверство)* зулымлық, жауызлық.

НЕЙСТОВОТВО *Ть* *несов.* 1. *(быть в состоянии неистовства)* қатты қәхәрленіу, аса ашыұланыу; 2. *(проявлять жестокость, зверство)* зулымлық етиу, жауызлық етиу; *◇* море *~* ло теңиз гүүледі.

НЕЙСТОВЫЙ *прил.* қәхәрли, ашыулы, ашыұлған; *◇* *~ые* аплодисменты гүүлеген қол шапшатлаулар; *~ая* бұря гүүлеген дауыл.

НЕИСТОЩИМЫЙ *прил.* 1. *(обильный)* таусылмайтуғын, түүесилмейтуғын, ада болмайтуғын; *~ые* богатства таусылмайтуғын байлықтар; 2. *перен.* *(безграничный, безмерный)* шексіз; *~ая* энергия таусылмайтуғын ғайрат; 3. *(в разговоре, выдумке)* сөзге шебер, ғәпке шебер, шешен; *~ый* собеседник ғәпке шебер гүрриңдесіуші.

НЕЙСТРЕБИМЫЙ *прил.* өшпейтуғын, жоқ болмайтуғын, таусылмайтуғын, сөнбейтуғын.

НЕЙСЦЕЛИМЫЙ *прил.* см. неизлечимый.

НЕЙСЦЕРПАЕМЫЙ *прил.* см. неистощимый 1, 2.

НЕЙСИСЛИМЫЙ *прил.* есап-саы жоқ, сансыз, жүдө көп; *~ое* множество сансыз көпшилик.

ней мест. дат. и предл. п. от она (после предлогов).

НЕЙЛОН *м.* нейлон *(жасалма талшық жам соннан ісленген гезлем).*

НЕЙЛОНОВЫЙ *прил.* нейлон...; нейлоннан ісленген.

НЕЙМЕТ *безл. разг.:* видит око, да зуб *~* посл. көз жетсе де, қол жетпейди; көзи көрсе де, батылы бармайды.

НЕЙРОН *м.* нейрон *(өскен ушлары бар нерв клеткалары).*

НЕЙРОХИРУРГ *м.* нейрохирург *(нейрохирургия бойынша қәңиге).*

НЕЙРОХИРУРГИЧЕСКИЙ *прил.* нейрохирургия..., нейрохирургиялық.

НЕЙРОХИРУРГИЯ *ж.* нейрохирургия *(хирургияның тарауы).*

НЕЙТРАЛИЗАЦИЯ *ж.* 1. *полит.* нейтрализацияластыру, бийтөреплендириу, бийтөреп етиу; *~* территория территорияны бийтөреп етиу; 2. *(ослабление силы, влияния кого-чего-л.)* күшин кемитиу, тәсирин жоқ етиу; 3. *хим.* нейтрализациялау; *~* серной кислоты қүкірт қышқылытын нейтрализациялау.

НЕЙТРАЛИЗОВАТЬ *сов. и несов. кого-что* 1. *полит.* *(сделать нейтральным)* нейтрализациялау, бийтөреплендириу, бийтөреп етиу; *~* государство мөмлекетті бийтөреп қалдыруу; 2. *(ослабить)* күшин кемитиу, тәсирин жоқ етиу; *~* чьё-л. влияние бирейдің тәсирин жоқ етиу; 3. *хим.* нейтрализациялау, нейтрализацияластыруу.

НЕЙТРАЛИТЕТ *м. полит.* нейтралитет, бийтөреплик, араласпаушылық; **вооружённый** ~ құраллы нейтралитет; **сохранять** ~ нейтралитетте тұрыу; **нарушать** ~ бийтөрепликті бузыу.

НЕЙТРАЛЬНОСТЬ *ж. 1. полит.* нейтральлық, бийтөреплик; *2. хим.* нейтральлық.

НЕЙТРАЛЬНЫЙ *прил. 1. полит.* нейтраль..., бийтөреп; **~е государства** бийтөреп мемлекетлер; *2. хим.* нейтраль; **~й раствор** нейтраль еритинді.

НЕЙТРОН *м. физ.* нейтрон (атом ядросының құрамындағы электр заряды жоқ бөлешік).

НЕЙТРОННЫЙ *прил.* нейтрон..., нейтронлы.

НЕКАЗЫСТЫЙ *прил. разг.* ажарсыз, сықылсыз, шырайсыз.

НЕКВАЛИФИЦИРОВАННЫЙ *прил.* квалификациясыз, квалификациясы жоқ, қөнигеліксиз; **~ рабочий** қөнигелігі жоқ рабочий; **~ труд** квалификацияны талап етпейтуғын мийнет.

некем *мест. твор. п. от некого.*

НЕКЖИЙ *мест. неопр. 1. (некоторый)* қандайда бір, қандайда; **~ое беспокойство** қандайда бір тынышсызлық; *2. (какой-то)* бир, биреу, ...деген биреу, ...деген бир киси; **~ий Иванов** Иванов деген биреу.

НЕКЛЕТЧНЫЙ *прил. биол.* клеткасыз, клеткадан дүзилмеген; **~е формы живого вещества** жанлы заттың клеткасыз формалары.

НЕКОВКИЙ *прил. тех.* созылмайтуғын, шөккишленбейтуғын; **~ металл** шөккишленбейтуғын металл.

НЕКОГДА *I нареч. в знач. сказ. (нет времени)* уақыт жоқ, қол тиймейді; **мне сегодня** ~ бүгін менің уақытым жоқ, бүгін менің қолым тиймейді.

НЕКОГДА *II нареч. (когда-то)* бир уақытта, бир уақытлары, бир заманда, өткен заманларда, ертеректе, әлде қашан; **~ здесь жил один учёный** бир уақытта бұл жерде бир билимпаз тұрған.

НЕКО *||* **ГО** *мест. отриц. с неопр.* хеш ким, хеш адам; **~го послать** жиберіуіге адам жоқ; **~го винить** хеш кимді айыплауға болмайды; **~му поручить** ёто дело бул жұмысты тапсырыуға хеш ким жоқ; **егб некем** **заменить** оның орнына хеш ким жоқ; **не у кого спросить** сорауға адам жоқ.

НЕКОМПЕТЕНТНЫЙ *прил.* бийхабар, хабарсыз, билмейтуғын, қолынан келмейтуғын; **~ое суждение** хабарсыз бола тұрып пикир айтыу.

НЕКОМПЛЕКТНЫЙ *прил.* комплектсиз, толық емес, түйел емес; **~ое оборудование** комплектсиз үскене.

некому *мест. дат. п. от некого.*

НЕКОРРЕКТНЫЙ *прил. 1. (невежливый, неучливый)* әдепсиз, бийәдеп, жөнсиз, көргенсиз; **~ поступок** әдепсиз ис; *2. шахм.* қәте, жаңылыс; **~ ход** қәте жүріс.

НЕКОТОРЫЙ *мест. неопр. 1. (какой-то)* бираз, бир қанша; **с ~ых пор** бираздан бери; **~ое количество** бир қанша муғдар; **до ~ой степени** бир қанша; **~ое время** мы

отдыхали бизлер бираз уақыт дем алдық; *2. (незначительный)* бираз, бир қанша, азы-кем; **испытывать** **~ое беспокойство** бир қанша тынышсызлануға берилуі; *3.* гейпара, гей бир, базы бир; **~ые наши товарищи** жолдасларымыз Ленинградта бизиң гейпара жолдасларымыз Ленинградта ислеиди; *4. в знач. суц. мн.* **некоторые** гейпара адамлар, айырым адамлар, гей биреулер, базы биреулер; **~ые задержались в дороге** гей биреулер жолда иркилди.

НЕКРАСИВО *1. нареч.* сулыу емес, ажарсыз, шырайсыз, көріксиз; *2. в знач. сказ.* жақсы емес, ылайық емес, жаман; **так поступать** ~ бундай қылуы жақсы емес.

НЕКРАСИВЫЙ *прил. 1.* сулыу емес, сықылсыз, ажарсыз, көріксиз; шырайсыз (о лице); **~ почерк** сулыу емес қол жазба, жазыуы сулыу емес; *2. (нечестный, непорядочный)* жақсы емес, ылайық емес, жаман, жарамайтуғын, уятсыз; **~ поступок** жарамайтуғын қылық.

НЕКРЕДИТОСПОСОБНОСТЬ *ж. фин.* қарызын төлеуге шамасы келмеушілік. қарызын төлей алмайтуғындық.

НЕКРЕДИТОСПОСОБНЫЙ *прил. фин.* қарызын төлей алмайтуғын, қарызын төлеуге шамасы келмейтуғын; **~ должник** төлеуге шамасы келмейтуғын қарыздар.

НЕКРЕПКИЙ *прил. 1. (непрочный)* қалсыз, қарыусыз, эзиз, берк емес; **~ая материя** берк емес гезлеме; **~ий лёд** эзиз муз; *2. (слабый физически, нездоровый)* эзиз, нашар; *3. онша қойуы емес, онша ашшы емес, күшсиз;* **~ий раствор** онша қойуы емес еритпе; **~ий чай** онша ашшы емес чай.

НЕКРИТИЧЕСКИЙ *прил.* сын көз беиен қарамаған; **~ое отношение** к делу иске сын көз беиен қарамағандық.

НЕКРИТИЧНЫЙ *прил. см. некритический.*

НЕКРОЛОГ *м. некролог (кайтыс болған адамның өмири, хызметі туғралы мақала).*

НЕКСТАТИ *нареч. 1. (не вовремя)* биймезгил, қолайсыз уақытта, уақытсыз, ретсиз; **он пришёл** ~ ол қолайсыз уақытта келди, ол биймезгил келди; *2. (не к месту)* орынсыз, жөнсиз, жөнсиз-жосақсыз, ретсиз; **сказать что-л.** ~ бир нарсеңи орынсыз айтып салыу.

НЕКТАР *м. 1. нектар (эйлемги грек мифологиясында — маңгилік сулыушылық хәм жаслық беріуші шире); 2. бот. нектар, шире (өсімликлерден шығатуғын шийрин су)).*

НЕКТО *мест. неопр. (в сочетании с именем, фамилией)* ...деген биреу, ...деген киси; **~ Султанов** Султанов деген биреу.

НЕКУДА *нареч. ...жери жоқ, ...орны жоқ, хеш қайда; ему* ~ идті оның баратуғын жери жоқ; **◇ дальше ехать** ~ болып болғаны.

НЕКУЛЬТУРНО *нареч.* мәдениятсыз түрде, мәдениятсыздық қылып, наданлық етип, садалық етип.

НЕКУЛЬТУРНОСТЬ *ж.* мәдениятсызлық, мәденияттан артта қалғандық, наданлық, садалық.

НЕКУЛЬТУРНЫ || *прил.* 1. мәдениятсыз, мәденияттан артта қалған, надан, сада; ~ *й* **человек** мәдениятсыз адам; 2. (*дикорастущий*) жабайы, қодирен; ~ *е* **растения** жабайы өсімдіклер.

НЕКУРЯЩИ || *прил.* 1. шылым шекпейтуғын, темекі тартпайтуғын; 2. *в знач. суц. м.* некурящий *и ж.* некурящая шекпейтуғын адам; **вагон** для ~ *x* шекпейтуғын адамдар үшін вагон.

НЕЛАДНО *нареч. разг. и в знач. сказ.* жақсы емес, шатақ, оңлы емес, надурсы; **что-то тут** ~ *бул* жерде бир надурсылқ бар.

НЕЛАДН || *ый прил. разг.* 1. (*неблагополучный*) жақсы емес, шатақ, оңлы емес, надурсы; 2. (*неуклюжий, нескладный*) әудик, жайтабан, сөлекет; ~ *ый* **пáрень** әудик жигит; 3. *в знач. суц. с.* неладное бийқолайлық, бийқолай нәрсе; **случилось что-то** ~ *о*е қандайда бир ис болып қалды.

НЕЛАДЫ *только мн. разг.* келіспеу, келіспеушілік, аразылық, тартыс; **семейные** ~ үйдігі келіспеушіліклер.

НЕЛАСКОВО *нареч.* сууық, қабағы ашылмай, тунжырайып, жатырқап.

НЕЛАСКОВЫЙ *прил.* сууық, қабағы ашылмайтуғын, тунжырайған, жатырқайтуғын, жатырқағыш; ~ **ребенок** жатырқағыш бала.

НЕЛЕГАЛЬНО *нареч.* астыртын, жасырын, законнан тыс, легальсыз.

НЕЛЕГАЛЬНОСТЬ астыртынлық, жасырын, құпиялық, законнан тыс болғанлық, легальсызлық.

НЕЛЕГАЛЬН || *ый прил.* астыртын, жасырын, құпия, законнан тыс, легальсыз; ~ *ая* **литература** жасырын әдебиет.

НЕЛЕГК || *ий прил.* 1. (*тяжелый*) ауыр, салмақты; 2. (*трудный*) ауыр, қыйын; ~ *ая* **рабóта** қыйын жұмыс; ~ *ая* **задача** 1) қыйын шығатуғын мәселе; 2) *перен.* қыйын ұазыйпа; **♦** **дёрнула егó** ~ *ая* оны қырсық басты; ~ *ая* **несёт** қырсық айдап келді.

НЕЛÉПО *нареч.* пәтиұасыз, келіспеген, болмаған, биймәни.

НЕЛÉПОСТ || *б ж.* 1. (*бессмысленность*) пәтиұасызлық, келіспегенлік, болмағанлық, биймәнилік; 2. (*нелепый поступок, нелепая мысль и т. д.*) сандырақ, биймәнилік; **говорить** ~ *ни* биймәни сөз сөйлеу.

НЕЛÉП || *ый прил.* 1. (*бессмысленный*) пәтиұасыз, келіспеген, болмаған, биймәни, мәниссіз; ~ *ая* **мысль** келіспеген пикир; 2. (*несуразный*) ерси, әбеший, қолайсыз, келіспеген; ~ *ый* **костюм** келіспеген костюм.

НЕЛÉСТН || *ый прил.* 1. жақтырмаған, унамсыз, мақтамаған, жақсы емес; ~ *ая* **характеристика** унамсыз минезлем; 2. (*неприятный, обидный*) жағымсыз, қызығарлық емес, мақтарлық емес; ~ *о*е **предложение** қызығарлық емес ұсыныс.

НЕЛÉТН || *ый прил.* ушыуға болмайтуғын, ұшпайтуғын; ~ *ая* **погода** ушыуға болмайтуғын хауа райы.

НЕЛИКВИД *м.* неликвид (*мәкемедеги өзінде пайдаланылмайтуғын, басқа мәкемеге өткерилиўге тийис затлар*).

НЕЛИКВИДНЫЙ *прил.* неликвид..., неликвидли; ~ **фонд** неликвид қоры.

НЕЛИЦЕПРИЯТН || *ый прил.* хақ, әдил, тууры; ~ *ая* **критика** әдил критика.

НЕЛЙШНЕ *нареч. в знач. сказ. с неопр.* артық емес, керекли, шеп емес; ~ **предупредить** ескертиу шеп болмайды.

НЕЛЙШНИЙ *прил.* артық емес, керекли, шеп емес.

НЕЛÓВК || *ий прил.* 1. (*неуклюжий*) олақ, епсиз, ебетейсиз, ийкемсиз, турпайы; ~ *ий* **человек** олақ адам; **сделать** ~ *о*е **движение** ебетейсиз хәрекет етиу; 2. (*неудобный*) ебетейсиз, қолайсыз, оңайсыз; **лежать в** ~ *ом* **положении** қолайсыз жатыу; 3. *перен. (затруднительный)* қолайсыз, унамсыз, жағдайсыз, оңайсыз; **попасть в** ~ *о*е **положение** қолайсыз жағдайға түсиу.

НЕЛÓВКО 1. *нареч. (неуклюже)* олақ, епсиз, ебетейсиз, ийкемсиз; ~ **спрыгнуть с лошади** аттан епсиз ырғып түсиу; 2. *безл. в знач. сказ. с неопр. (неудобно)* қолайсыз, оңайсыз; ~ **писать** лжа жатып жазыу қолайсыз; 3. *безл. в знач. сказ.* уялып, қысылып, тартынып; **ему стало** ~ *ол* қысынып қалды.

НЕЛÓВКОСТЬ *ж.* 1. (*неуклюжесть, неповоротливость*) олақлық, епсизлік, ебетейсизлік, ийкемсизлік; **отличаться** ~ *у*о ебетейсизлиги менен көзге түсиу; 2. уялыушылық, қысынушылық, тартынушылық; **почувствовать** ~ *қысынушылықты* сезиу.

НЕЛОГИЧНОСТЬ *ж.* логикасызлық, байланыссызлық, қарама-қарсылық.

НЕЛОГИЧНЫЙ *прил.* логикасыз, байланыссыз, қарама-қарсы; ~ **вывод** байланыссыз жуумақ.

НЕЛЪЯ *нареч. в знач. сказ. с неопр.* 1. (*невозможно*) болмайды, жарамайды, мүмкин емес; **это поручение** **выполнить** ~ *бул* тапсырманы орынлауға болмайды; 2. (*воспрещается, не следует*) болмайды, қадаған етилген; **здесь курить** ~ *бул* жерде шылым шегіуе болмайды; ~ **терять ни минуты** бир минуттыда босқа жиберіуе болмайды; **♦** ~ *ли?* мүмкин бе?; ~ **ли им помочь?** оларға жәрдемлесіуе болмас па екен?; **как** ~ *лучше* жүдә жақсы етип; **нельзя не...** -ға, *ге болмайды; **с ним** ~ *не согласиться* оның мселен келіспеуе болмайды; ~ **сказать, чтобы он был прав** оныки дұрыс деп айтыуға болмайды.

НЕЛЪМА *ж.* нельма (*балық*).

НЕЛЮБЭЗНО *нареч.* жақтырмай, сууық түрде.

НЕЛЮБЭЗНЫЙ *прил.* жақтырмайтуғын, сууық; ~ **человек** сууық адам; ~ **приём** жақтырмай қабыл алыу.

НЕЛЮБИМЫЙ *прил.* сүймейтуғын, жақтырмағанлық, жақсы көрмейтуғын, жамап көрген.

НЕЛЮБОВЬ *ж.* сүймегенлік, жақтырмағанлық, жақсы көрмегенлік, жамап көрiушілік.

НЕЛЮБОПЫТНЫЙ *прил.* қызықсынбайтуғын, исі жоқ, қызықпайтуғын; ~ **человек** қызықсынбайтуғын адам.

НЕЛЮДИМ м. жат үйир, адамға қосылмайтуғын, адам жатырқайтуғын киши.

НЕЛЮДИМКА женск. от нелюдим.

НЕЛЮДИМОСТЬ жс. жат үйирлик, адамға қосылмаушылық, адам жатырқаушылық.

НЕЛЮДИМЫЙ прил. жат үйир, адамға қосылмайтуғын, адам жатырқайтуғын.

нём мест. предл. п. от он, оно (после предлогов).

НЕМАЛЕНЬКИЙ прил. кишкене емес, үлкен, әдеуір.

НЕМАЛО нареч. аз емес, жеткиликли, бір талай, көп; он прочитал ~ книг ол бір талай кітаптарды оқып шықты.

НЕМАЛОВАЖНЫЙ прил. әхмийети аз емес, әхмийетли, пайдалы, мәниси бар; ~ое событие әхмийетли ўақыя.

НЕМАЛЫЙ прил. азғана емес, бір талай, толып атырған, көп; это ~е деньги бұл азғана пул емес; ~й труд көп мийнет.

НЕМЕДЛЕННО нареч. тез, тоқтаусыз, иркилместен, дәрриў, егленбестен, кешикпей; **просьбу** ответить ~ тез жуўап берийүңизди сораиман.

НЕМЕДЛЕННЫЙ прил. тез, тоқтаусыз, иркилмейтуғын, егленбейтуғын, кешикпейтуғын; ~ ответ иркилмей берилген жуўап.

НЕМЕДЛЯ нареч. см. немедленно.

НЕМЁРКНУШИЙ прил. 1. (не поту-хующий) өшпейтуғын, сөнбейтуғын; ~ий свет өшпейтуғын нур; 2. перен. (незабываемый) умытылмайтуғын, өшпес, сөнбес; ~ая слава өшпес даңқ.

НЕМЁТЬ несов. 1. (становиться немой) гүң болуў, тили байлануў; 2. перен. (терять чувствительность) жаны кетиў, уйыў, қатып қалуў, силейип қалуў, уйысып қалуў; пальцы ~ют бармақлардың жаны кетти.

НЕМЁЦКИЙ прил. немец..., немецтиң; ~ язык немец тили.

НЕМИЛОСЁРДНО нареч. 1. уст. (жесток) қатаң, реймсиз түрде, аямай, аяўсыз, аямастан; 2. перен. разг. (очень сильно, чрезмерно) әбден, хәдден тыс, шыдап болмас.

НЕМИЛОСЁРДНЫЙ прил. 1. уст. (жестокий) қатаң, реймсиз, аямайтуғын, аяўсыз; 2. перен. разг. әбден, хәдден тыс, көп, шыдап болмайтуғын; ~ая боль шыдап болмайтуғын ауырыў.

НЕМИЛОСТЬ жс. уст. сүйкимсиз, жек көриўшилик, жақтырмағанлық, жаман көрип қалуўшылық; **власть** в ~ жаман көринип қалуў.

НЕМИЛЫЙ прил. 1. сүйкимсиз, жек көретуғын, жақтырмайтуғын, кеўилге жақпайтуғын; 2. в знач. суц. м. немилый и жс. немилая сүйкимсиз адам.

НЕМИНУЕМЫЙ прил. сөзсиз, сөзсиз болатуғын, болмай қалмайтуғын, қутылып болмайтуғын, гүмансыз.

НЕМНОГИЙ прил. 1. бираз, бир қанша, гейпара; в ~х странах бир қанша елдерде; в ~х слова́х гейпара сөзлерде; 2. в знач. суц. мн. немногие биразлар, қай бирейлер, гей бирейлер.

НЕМНОГО нареч. 1. (не сильно, чуть-чуть) азғана, сәл-пәл, бираз, азырақ,

көп емес, сәлғана; я ~ устал мен азғана шаршадым; 2. (мало) бираз, азғантай, аз, азырақ; **выпить** ~ воды азғантай суў ишиў; ~ спустя бираздан соң; **времени** осталось ~ ўақыт аз қалды; 3. в знач. сказ. аз, азғана; это совсем ~ бул жүдә аз.

НЕМНОГОСЛЁВНЫЙ прил. қысқа, аз сөзли; ~ ответ қысқа жуўап.

НЕМНОГОЧИСЛЕННОСТЬ жс. саны азлық, аз санлылық, көп емеслик, азлық; ~ подобных случаев бундай хәдийселердин көп емеслиги.

НЕМНОГОЧИСЛЕННЫЙ прил. аз саны, көп емес, аз.

НЕМНОЖЕЧКО, **НЕМНОЖКО** нареч. см. немного.

НЕМО́Й прил. 1. гүңелск; ~ой ребёнок гүңелек бала; 2. перен. тым-тырыс, жым-жырт, кулақ мурнын кескендей; ~ая тишина кулақ мурнын кескендей тынышлық; 3. в знач. суц. м. немой и жс. немая гүңелек, гүң; ~ой от рождения гүңелек болып туўылған; ◇ ~ая карта атсыз карта, жазыўсыз карта; ~ой фильм сессиз фильм.

НЕМОЛОДОЙ прил. орта жасар; жигит ағасы (о мужчине).

НЕМОЛЧНЫЙ прил. поэт. тынбайтуғын, басылмайтуғын, үзликсиз; ~ шум волн толқынлардың тынбайтуғын шаўқымы.

НЕМОТА жс. гүңдик, гүңелеклик.

НЕМО́ЧЬ жс. прост. см. немошь; ◇ блёдная ~ мед. қансызлық, қаны азлық кесели.

НЕМО́ЩНОСТЬ жс. хәлсизлик, күшсизлик, әзизлик, дәрмансызлық.

НЕМО́ЩНЫЙ прил. хәлсиз, күшсиз, әзиз, қуўатсыз, дәрмансыз.

НЕМО́ШЬ жс. разг. хәлсизлик, күшсизлик, әзизлик, дәрмансызлық.

нему́ мест. дат. п. от он, оно (после предлогов).

НЕМУДРЁНО нареч. таң емес, хайран қаларлық нәрсе емес; ~, что он этого не нашёл оның буны таппағаны хайран қаларлық нәрсе емес.

НЕМУДРЁНЫЙ прил. разг. жай, оңай, әпиуайы; ~ая задача жай мәселе.

НЕМУЗЫКАЛЬНЫЙ прил. нама ялында қалмайтуғын, сазға уқыпсыз, сазға уқыбы жоқ; ~ человек сазға уқыпсыз адам.

НЕМЦЫ мн. (ед. немец м., немка жс.) немелер (Германияның тийкаргы халқы).

НЕМЫСЛИМЫЙ прил. разг. ойға келмейтуғын, ақылға сыймайтуғын, қыйын, ауыр, мүмкин емес; ~е условия қыйын жағдайлар; ~е срóки қыйын мүддетлер.

НЕНАБЛЮДАТЕЛЬНЫЙ прил. байқамайтуғын, көрмейтуғын, сезбейтуғын.

НЕНАВИ́ДЕТ в несов. кого-что жаман көриў, жек көриў, көре алмау.

НЕНАВИ́СТНИК м. разг. жаман көриўши, жек көрнүши, көре алмаушы.

НЕНАВИ́СТНИЦА женск. от ненавистник.

НЕНАВИ́СТНИЧЕСТВО с. жеркенишлик, жек көриўшилик, көре алмаушылық.

НЕНАВИ́СТНЫЙ прил. 1. (вызывающий ненависть) жеркенишли, жек көретуғын, көре алмайтуғын; ~ враг жеркенишли душпан; 2. (выражающий ненависть) жер-

кенип қарайтуғын, жек көрип турған; ~ өзгяд жек көрип турған көз қарас.

НЕНАВИСТЬ *ж.* жеркениш, жек көриу-шилик, көре алмаушылық; *пять* ~ *к кому-л. бирейди* жек көриу.

НЕНАГЛЯДНЫЙ *прил.* 1. сүйикли, қәдирли, көрип тоймайтуғын, қарап мийир қанбайтуғын, қарап тоймас; 2. *в знач. суц. м.* ненаглядный и *ж.* ненаглядная сүйикли.

НЕНАДЕВАННЫЙ *прил. разг.* кийилмеген, жаңа пайдаланылмаған.

НЕНАДЕЖНОСТЬ *ж.* исенимсізлик, қалпаллық, шүбедилік.

НЕНАДЕЖНЫЙ *прил.* 1. исениуге болмайтуғын, исенимсіз, қалпал, шүбелі; ~ *человек* исениуге болмайтуғын адам; 2. берк емес, әзиз; ~ *мост* берк емес көпір.

НЕНАДОБНОСТЬ *ж.* керексізлик, кереги жоқлық.

НЕНАДОЛГО *нареч.* аз ұақытқа, қысқа ұақытқа; *он пришёл* ~ *ол* аз ұақытқа келді.

НЕНАКАЗУЕМОСТЬ *ж. юр.* жазаланбаслық, жазаға тартылмаслық.

НЕНАКАЗУЕМЫЙ *прил. юр.* жазаланбайтуғын, жазаға тартылмайтуғын; ~ *поступок* жазаланбайтуғын қылық.

НЕНАМЕРЕННО *нареч.* билмей, билместен, қастан емес, жорта емес.

НЕНАМЕРЕННЫЙ *прил.* билместен, қастан емес, жорта емес.

НЕНАПАДЕНИИЕ *с.* топылмау, топылыспау, хұжим етпеу; *договор о ~и* топылыспау қаққында келисім.

НЕНАРОКОМ *нареч. прост.* тосаттан, ойламастан, билместен; *зайти* ~ *тосаттан* кирип қалыу.

НЕНАСТНІЙ *прил.* жауынлы, жамғырлы, бултлы, жауын-шашынлы, ығалы; ~ *ая погода* жауын-шашынлы қауа райы; ~ *ый день* бултлы күн.

НЕНАСТОЯЩИЙ *прил.* жасалма, төбайғый емес.

НЕНАСТЫЕ *с.* жауынлы күн, бултлы күн, жауын-шашынлық, ығаллық.

НЕНАСИТНІЙ *прил.* 1. (*прожорливый, жадный*) аш, мшкпей, аш көз; ~ *ый зверь* аш хайуан; 2. *перен.* көзи тоймайтуғын, аш көз, сымар, қанаатсыз; ~ *ое честолюбие* даңққа тоймайтуғын; ~ *ая жажда* зияний билимге көзи тоймайтуғынлық.

НЕНАСЩЕННЫЙ *прил. хим.* қанбаған, қанықбаған; ~ *раствор* қанықбаған еритинді.

НАНАТУРАЛЬНЫЙ *прил.* жасама, жасалма, төбайғый емес; ~ *шёлк* жасалма жипек.

НАНАУЧНІЙ *прил.* илимий емес, илимге негизленбеген, илимге сүйинбеген; ~ *ая постановка вопроса* мәселени илимге негизленбей қойыу.

НАНАХОДЧИВЫЙ *прил.* тапқыр емес, шешен емес.

НЕНЕЦКИЙ *прил.* ненец...; ~ *язык* ненец тили.

НЕНОРМАЛЬНОСТЬ *ж.* 1. (*отклонение от нормы*) шеннен тыслық, жөнсізлик,

надурсылық; ~ *ь развития* рауажлануыдың шеннен тыслығы; 2. (*ненормальное явление*) кемшилік, қәтелік; *устранить все ~и в работе* жұмыстағы барлық кемшиліктерди сапастырыу.

НЕНОРМАЛЬНЫЙ *прил.* 1. (*отступающий от нормы*) шеннен тыс, жөнсіз, надурсы; ~ *рост* надурсы есиу; 2. *разг. (психически больной)* жинли, есуас; 3. *в знач. суц. м.* ненормальный и *ж.* ненормальная есеуан, есуас.

НЕНОРМИРОВАННЫЙ *прил.* нормасыз, нормаланбаған, шекленбеген; ~ *труд* нормасыз жұмыс.

НЕНУЖНЫ *ий* *прил.* керексіз, кереги жоқ, орынсыз, пайдасыз; ~ *е подробности* кереги жоқ майда-шүйделіктер.

НЕНЦЫ *мн. (ед. ненец м., нёнка ж.)* пенецлер (*Ненец, Ямал-Ненец хәм Таймыр* милли округлериниң тийкаргы халқы).

НЕО *жоспа сөзлердиң «жақа» деген мәнини аңдататуғын биринши белеги, мыс.: неореализм* неореализм.

НЕОБДУМАННО *нареч.* ойланбастан, ойламай, ойламастан.

НЕОБДУМАННЫЙ *прил.* ойламай исленген, ойланбаған; ~ *поступок* ойламай исленген қылық.

НЕОБЕСПЕЧЕННОСТЬ *ж.* 1. (*чем-л.*) тәмийин етилмегенлік, тәмийинленбегенлік; 2. (*нужда*) қамбағаллық, мүтәжлық, жетіспеушілік, жоқшылық.

НЕОБЕСПЕЧЕННЫЙ *прил.* 1. қамбағал, мүтәж; ~ *ое существование* мүтәжлықта өтетуғын өмир; 2. *фин.* тәмийин етилмеген, тәмийинленбеген; ~ *ый счёт* тәмийин етилмеген сёт.

НЕОБЖИТОЙ, НЕОБЖИТЫЙ *прил.* адам жасамаған, адам турмаған, адам отырмаған (*жер, үй*).

НЕОБИТАЕМЫЙ *прил.* халықсыз, адамсыз, елатсыз, адам жасамаған, елсіз; ~ *остров* елсіз атау, елатсыз атау.

НЕОБЛАГАЕМЫЙ *прил.* салық салынбайтуғын, салық алынбайтуғын; ~ *е доходы* салық алынбайтуғын кирислер.

НЕОБНАРОДОВАННЫЙ *прил.* жарыланбаған, елге белгили болмаған, көпке белгисіз.

НЕОБНАРУЖЕННЫЙ *прил.* белгили болмаған, ашылмаған, табылмаған, анықланбаған; ~ *ая проважа* жоғалып табылмай кеткен нәрсе.

НЕОБНОЗНАЧЕННЫЙ *прил.* белгиленбеген, белги қойылмаған, белги салынбаған, ен салмаған, көрсетилмеген.

НЕОБОЗРИМОСТЬ *ж.* көз жетпеслік, ушы-қыйыры жоқлық, шексізлік.

НЕОБОЗРИМЫЙ *прил.* көз жетпейтуғын, ушы-қыйыры жоқ, шексіз; ~ *ое пространство* ушы-қыйыры жоқ кеңлік; ~ *ый лес* ушы-қыйыры көринбейтуғын тоғай.

НЕОБОСНОВАННОСТЬ *ж.* негизсізлик, дәлилсізлік, тийкарсызлық, жөнсізлік.

НЕОБОСНОВАННЫЙ *прил.* негизсіз, дәлилсіз, тийкарсыз, жөнсіз; ~ *ое обвинение* дәлилсіз айыппау.

НЕОБРАБОТАННЫЙ *прил.* 1. (*невозделанный*) исленбеген, айдалмаған; ~ *ая*

НЕОЖИДАННОСТЬ *ж.* 1. тосаттан болғанлық, күтпегенлик, күтилмегенлик, бирден болғанлық; ~ *встречи* ушырасуудың тосаттан болғанлығы; 2. күтилмеген хәдйисе, күтилмеген ўақыя, күтилмеген жағдай; *его приезд был ~ю для нас* оның келиуи бизиң ушын күтилмеген ўақыя болды.

НЕОЖИДАННЫЙ *прил.* тосаттан болған, күтилмеген, бирден; ~ *результат* күтилмеген нәтиже.

НЕОКАПИТАЛИЗМ *м.* неоканитализм.
НЕОКОЛОНИАЛИЗМ *м.* неоколониализм.

НЕОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ *прил.* биротала емес, питкен емес, тамам болмаған; ~ *результат* биротала шықпаған нәтиже.

НЕОКОНЧЕННЫЙ *прил.* питпеген, болынбаған, тамаманбаған, шала питкен, питкерилмеген; ~ *разговор* питпеген гүрриң.

НЕОЛОГИЗМ *м. лингв.* неологизм (*жаңа сөзлер*).

НЕОН *м.* неон (*химиялық элемент*).

НЕОНОВЫЙ *прил.* неон..., неонлы; ~ *ая лампа* неон лампасы.

НЕОПАСНЫЙ *прил.* қорқынышсыз, қәуіпсиз, зыянсыз.

НЕОПЕРИВШИЙСЯ *прил.* 1. пәр шықпаған, пәри жоқ, қызыл шақа; ~ *птенец* қызыл шақа шөже; 2. *перен.* жетілмеген, тәжірийбесиз; ~ *юноша* тәжірийбесиз боз бала.

НЕОПИСУЕМЫЙ *прил.* 1. (*трудно выразимый*) сүўретлеп болмайтуғын, тәриплеп болмайтуғын, айтып жеткере алмайтуғын, сыпатап болмайтуғын; ~ *ая красота* айтып жеткере алмайтуғын сулылық; 2. (*очень сильный, чрезвычайный*) жүдә күшли, шексиз, артықмап; ~ *ый восторг* жүдә күшли қууаныш.

НЕОПЛАТНЫЙ *прил.* төлеп болмайтуғын, қутылыу мүмкин емес, қутыла алмайтуғын; ~ *долг* төлеп қутылып болмайтуғын қарыз.

НЕОПЛАЧЕННЫЙ *прил.* төленбеген.

НЕОПЗНАННЫЙ *прил.* танылмаған, билінбеген.

НЕОПОРОЧЕННЫЙ *прил.* жаман аты шықпаған, жаман атлы болмаған, таза.

НЕОПРАВДАННЫЙ *прил.* 1. (*необоснованный*) негисиз, дәлилсиз, дәлилленбеген; ~ *ый вывод* дәлилленбеген жуўмақ; 2. (*нецелесообразный*) пайдасыз, орынсыз, жөнсиз; ~ *е расходы* орынсыз шығындар.

НЕОПРЕДЕЛЕННОСТЬ *ж.* 1. белгисизлик, анық емеслик, мәлим емеслик; ~ *ответа* жуўаптың анық емеслиги; 2. (*неопределённое положение*) белгисизлик, биймәлимлик.

НЕОПРЕДЕЛЁННЫЙ *прил.* 1. (*точно не установленный*) белгисиз, белгиленбеген, белгили емес, анық емес, мәлим емес; ~ *е направление* белгисиз бағыт; 2. (*несный*) анық емес, гүнгирт; ~ *ый цвет* анық емес рең; 3. (*уклончивый*) түсиниксиз; ~ *ый ответ* түсиниксиз жуўап; ◇ ~ *е местоимение* *грам.* белгисиз алмасығы; ~ *ая*

форма глагола *грам.* феилдің белгисиз мейили.

НЕОПРЕДЕЛИМЫЙ *прил.* анықлап-байтуғын, ажыратып болмайтуғын, белгиленуи қыйын, анықланыуы қыйын.

НЕОПРОВЕРЖИМОСТЬ *ж.* бийкарлаўға болмайтуғынлық, толық дәлилленгенлик.

НЕОПРОВЕРЖИМЫЙ *прил.* бийкарлаўға болмайтуғын, толық дәлилленген; ~ *е доказательство* бийкарлаўға болмайтуғын дәлилдер.

НЕОПРЯТНОСТЬ *ж.* жыйрық, мыжмырланғанлық.

НЕОПРЯТНЫЙ *прил.* жыйрық, мыжмырланған; ~ *костюм* жыйрық костюм.

НЕОПУБЛИКОВАННЫЙ *прил.* басылып шықпаған, басылмаған, жарыланбаған; ~ *е материалы* жарыланбаған материаллар.

НЕОПУТНОСТЬ *ж.* тәжірийбесизлик, ысылмағанлық.

НЕОПУТНЫЙ *прил.* тәжірийбесиз, тәжірийбеси жоқ, ысылмаған; ~ *работник* тәжірийбесиз хызметкер.

НЕОРГАНИЗОВАННО *нареч.* уйымласпаған түрде, шөлкемлеспеген түрде, тәртипсиз түрде; *действовать* ~ шөлкемлеспеген түрде хәрекет ету.

НЕОРГАНИЗОВАННОСТЬ *ж.* уйымласпағанлық, шөлкемлеспегенлик, тәртипсизлик.

НЕОРГАНИЗОВАННЫЙ *прил.* 1. уйымласпаған, шөлкемлеспеген, тәртипсиз; ~ *е выступление* тәртипсиз шығып сөйлеу; 2. шөлкемлеспеген, уйымласпаған, шөлкемге кирмейтуғын, уйымнан тыс; ~ *е население* шөлкемлеспеген халық; 3. бийпұхта; ~ *ый ученик* бийпұхта оқышы.

НЕОРГАНИЧЕСКИЙ *прил.* 1. органикалықсыз, жансыз; ~ *ая природа* жансыз тәбият; 2. органикалықсыз; ~ *ие удобрения* органикалықсыз тегинлер; ◇ ~ *ая химия* органикалықсыз химия.

НЕОСВЕДОМЛЕННОСТЬ *ж.* бийхабарлық, хабарсызлық, хабары жоқлық.

НЕОСВЕДОМЛЕННЫЙ *прил.* бийхабар, хабарсыз, хабары жоқ.

НЕОСВЕЩЁННЫЙ *прил.* жақтысыз, қараңғы, жақты түспеген.

НЕОСВОБОЖДЕННЫЙ *прил.* босатылмаған, босатып алынбаған, қутқарылмаған.

НЕОСЁДЛЫЙ *прил.* отырықшы емес, көшпели, көшип жүретуғын.

НЕОСЛАБНО *нареч.* қатаң, босаңдатпай, тынбай, пәсеңдетпей, зор.

НЕОСЛАБНЫЙ *прил.* қатаң, босаңдатпаған, тынбайтуғын, пәсеңдетпей, зор; с ~ *м вниманием* зор дыққат пенен; ~ *ый контроль* қатаң қадағалау.

НЕОСМОТРИТЕЛЬНО *нареч.* абайламай, абайсыз, байқамай, билместен, ойланбай; *поступить* ~ абайламай ислеу.

НЕОСМОТРИТЕЛЬНОСТЬ *ж.* абайламағанлық, абайсызлық, байқамағанлық, билмегенлик, ойланбағанлық.

НЕОСМОТРИТЕЛЬНЫЙ *прил.* абайламайтуғын, байқамайтуғын, абайсыз, ойламайтуғын; ~ *поступок* алды-артын ойламайтуғын қылық.

НЕОСНОВАТЕЛЬНО нареч. негизсиз, дәлилсиз, тийкарсыз, жөнсиз.

НЕОСНОВАТЕЛЬНОСТЬ жс. негизсизлик, дәлилсизлик, тийкарсызлык, жөнсизлик.

НЕОСНОВАТЕЛЫН|ЫЙ прил. 1. (мало-основанный) негизсиз, дәлилсиз, тийкарсыз, жөнсиз; ~ое заключение тийкарсыз жуммак; 2. (несерьёзный) жеңил, ушқалак, шалағайым, турақсыз; ~ый человек жеңил адам.

НЕОСПОРИМЫ|Й прил. талассыз, даусыз, ерегиссиз; ~е факты талассыз фактлар, даусыз фактлар.

НЕОСТОРОЖНО нареч. абайламай, абайсыз, байқаусыздан, билмей; поступить ~ билмей ислеу.

НЕОСТОРОЖНОСТЬ жс. абайламаушылык, абайсызлык, байқамаушылык, билмеслик.

НЕОСТОРОЖНЫЙ прил. абайламайтуғын, абайсыз, байқамайтуғын.

НЕОСУЩЕСТВИМОСТЬ жс. иске аспайтуғынлык, жүзеге шықпайтуғынлык, орынланбайтуғынлык.

НЕОСУЩЕСТВИМ|ЫЙ прил. иске аспайтуғын, жүзеге шықпайтуғын, орынланбайтуғын; ~ое мероприятие иске аспайтуғын илаж.

НЕОСЯЗАЕМЫ|Й прил. сезилмес, сезилмейтуғын; ~е результаты сезилмейтуғын жумақлар.

НЕОВРАТИМОСТЬ жс. болмай қалмайтуғынлык, сөзсиз болатуғынлык.

НЕОВРАТИМ|ЫЙ прил. болмай қалмайтуғын, сөзсиз болатуғын; ~ая опасность сөзсиз болатуғын қауіп.

НЕОВЯЗНО нареч. изинен қалмай, естен шықпай, ойдан шықпай.

НЕОВЯЗНЫ|Й прил. изинен қалмайтуғын, естен шықпайтуғын, ойдан шықпайтуғын; ~е мысли естен шықпайтуғын пикирлер.

НЕОДЕЛИМЫЙ прил. бөлінбейтуғын, ажыралмайтуғын, айырып болмайтуғын.

НЕОТЕСАННЫЙ прил. 1. жоңылмаған, қырылмаған, тегисленбеген; ~ камень тегисленбеген тас; 2. перен. раз. (грубый, некультурный) турпайы, сада.

НЕОТЗЫВЧИВОСТЬ жс. мийримсизлик, реймисизлик, қайырсызлык, қайыры жоқлык.

НЕОТЗЫВЧИВЫЙ прил. мийримсиз, реймисиз, қайырсыз, қайыры жоқ.

НЕОТКУДА нареч. хеш жерден, хеш қайдан; средств на это взять ~ бул нәрсеге хеш қайдан қаржы табылмайды.

НЕОТЛОЖНОСТЬ жс. асығыслык, кешиктируге болмайтуғынлык.

НЕОТЛОЖН|ЫЙ прил. асығыс, тез, кешиктируге болмайтуғын, кешиктирилмейтуғын; ~ый ремонт кешиктируге болмайтуғын ремонт; ~ое дело кешиктируге болмайтуғын ис; ~ая помощь тез жәрдем.

НЕОТЛУЧНО нареч. хеш қайда шықпай, жанынан кетпестен, жылжымастан, айрылмастан; ~ дежурить у больного ауыруды хеш қайда шықпастан күзетіу.

НЕОТЛУЧНЫЙ прил. хеш қайда кетпейтуғын, жанынан шықпайтуғын, жылжымастан, айырылмайтуғын.

НЕОТРАЗИМОСТЬ жс. 1. қарсыласуға болмайтуғынлык, қарсы туруға болмайтуғынлык, бийкарлауға болмайтуғынлык; ~ доводов дәлилдердің бийкарлауға болмайтуғынлык; 2. перен. артықмаш, өзіне тартыушылык, артықмаш тәсірлилик, оғада тәсірлилик, күшлилик.

НЕОТРАЗИМ|ЫЙ прил. 1. қарсыласуға болмайтуғын, қарсы туруға болмайтуғын, бийкарлауға болмайтуғын; ~ые доводы бийкарлауға болмайтуғын дәлилдер; 2. перен. артықмаш өзіне тартыушы, артықмаш тәсірли, оғада тәсірли; ~е произвесті ~ое впечатленье күшли тәсір етіу, күшли тәсір тийгизіу.

НЕОТРЫВНО нареч. үзликсиз, көз айырмай, бас көтерместен; смотреть на что-л. ~ бир нәрсеге көз айырмай қарау.

НЕОТРЫВН|ЫЙ прил. үзликсиз, көз айырмайтуғын, бас көтермейтуғын; ~ое чтение үзликсиз оқу.

НЕОТСТУПНО нареч. мудамы, естен шықпай, тыным бермей, изинен қалмай; ~ думать о чём-л. бир нәрсе туйралы мудары ойлау.

НЕОТСТУПН|ЫЙ прил. естен шықпайтуғын, тындырмайтуғын, тыным бермейтуғын, изинен қалмайтуғын.

НЕОТЧЕТЛИВО нареч. анық емес, түсинксиз.

НЕОТЧЕТЛИВОСТЬ жс. анық емеслик, түсинксизлик; ~ очертаний түр-түсиниң анық емеслиги.

НЕОТЧЕТЛИВ|ЫЙ прил. анық емес, айырып болмайтуғын, түсинксиз; ~ый рисунок анық емес сүүрет; ~ое произношение сөзди түсинксиз айтыу.

НЕОТЧУЖДАЕМЫЙ прил. юр. ажыратылмайтуғын, бөлінбейтуғын.

НЕОТЪЕМЛЕМ|ЫЙ прил. ажыратылмайтуғын, бөлінбес, айырылмас, ажыратылмас, алып болмайтуғын; ~ое право алып болмайтуғын хуқуқ; ~ая часть работы жұмыстың ажыралмас бөлімі.

НЕОФИЦИАЛЬНО нареч. рәсмийсиз, рәсмий емес, рәсмий түрде емес; ~ заявить рәсмийсиз жарыялау.

НЕОФИЦИАЛ|ЫЙ прил. рәсмийсиз, рәсмий емес; ~ое сообщение рәсмийсиз хабар; ~ая обстановка рәсмийсиз жағдай.

НЕОХОТ|А жс. 1. (нежелание) тилексизлик, қәлемеслик, кеуілсизлик; он пошёл с ~ой ол кеуілсиз кетти; 2. в знач. сказ. с неопр. жақпайды, жақпай турыпты; ~а мне с ним разговаривать оның менен сөйлесіу маған жақпай турыпты.

НЕОХОТНО нареч. қәлемей, кеуілсиз, тилемеслик етип, жақтырмай, хош жақпай.

НЕОЦЕНИМЫ|Й прил. артықмаш бахалы, бахасы жоқ, көрнекли; ~е заслуги артықмаш бахалы хызметлер, көрнекли хызметлер.

НЕОЩУТИМЫ|Й прил. сезилерликтей емес, жеңил-желпи, билинер-билинбес, би-

линбейтуғын; ~й толчок билинер-билин-бес түртки; ~е затраты жеңил-желпи шығындар.

НЕОЩУТИТЕЛЬНЫЙ прил. см. неощутимый.

НЕПАРНЫЙ прил. тақ, жұпсыз; ~ая ббувь жұпсыз аяқ кийим.

НЕПАРТИЙНЫЙ прил. 1. (беспартийный) партияда жоқ; 2. партиялыққа ылайық емес, партиялыққа жатпайтуғын; ~ое поведение партиялыққа ылайық емес қылық.

НЕПЕРЕВОДИМЫЙ прил. аударылмайтуғын, аударуға болмайтуғын; ~ое выражение аударылмайтуғын сөйлемше.

НЕПЕРЕХОДНЫЙ прил.: ~ глагол грам. ауыспасыз феил:

НЕПЕЧАТНЫЙ прил. уят, айып (сөздер, свисслер қаққында).

НЕПИСАНЫЙ прил. жазылмаған, хеш жерде жазылмаған; ~е правила хеш жерде жазылмаған қөделер.

НЕПЛАТЁЖ м. төлемешушилик, төлемешу.

НЕПЛАТЁЖЕСПОСОБНОСТЬ ж. төлей алмайтуғындық, төлеуге шамасы келмешушилик, төлеуге күши жетпешушилик.

НЕПЛАТЁЖЕСОСНОБНЫЙ прил. төлей алмайтуғын, төлеуге шамасы келмейтуғын, төлеуге күши жетпейтуғын.

НЕПЛАТЁШЩИК м. төлемешуши, төлеуден бас тартушы; злбстный ~ жаман нийетли төлемешуши.

НЕПЛОДОРОДНОСТЬ ж. жердің арықлығы.

НЕПЛОДОРОДНЫЙ прил. арық; ~ая почва арық жер.

НЕПЛОДОТВОРНЫЙ прил. нәтижелессиз, пайдасыз, босқа кеткей; ~ая затрата времени уақытты босқа өткеру.

НЕПЛОТНО нареч. тығыз емес; дверь закрыта ~ қапы тығыз қаусырылған.

НЕПЛОХОЙ прил. жаман емес, ебиндей, қанаатландырарлық, қанаатландыратуғын; ~ работник қанаатландырарлық хызметкер; ~ урожай қанаатландырарлық зүрөт.

НЕПОБЕДИМОСТЬ ж. жеңилмейтуғындық, жеңімпаздық.

НЕПОБЕДИМЫЙ прил. 1. жеңилмейтуғын, жеңілмес, жеңімпаз; ~ полковдец жеңилмейтуғын әскер басшы; 2. перен. (непреодолимый) жүдә күшли.

НЕПОВАДНО нареч. в знач. сказ. ислеместей етип, бетлеместей етип; чтоб ~ было енди ислеместей етип.

НЕПОВИННЫЙ прил. жазықсыз, айыпсыз, гунасыз, жазығы жоқ.

НЕПОВИНОВЕНИЕ с. бағынбаушылық, мойынсынбаушылық, бас иймешушилик.

НЕПОВОРОТЛИВОСТЬ ж. епсизлик, ийкемсизлик, ебетейсизлик, ауыр көшиушилик.

НЕПОВОРОТЛИВЫЙ прил. епсиз, ийкемсиз, ебетейсиз, ауыр көшетуғын.

НЕПОВТОРИМЫЙ прил. қайталанбайтуғын, айрықша, сирек болатуғын; ~ случай қайталанбайтуғын уақыя.

НЕПОГОДА ж. жауынды күн, жауын-шашынды күн.

НЕПОГРЕШИМОСТЬ ж. 1. хеш қөтелеспешушилик, хеш жаңылыспайтуғындық; 2. (безусловность) туурылық, дурыслық, хақыйқатлық.

НЕПОГРЕШИМЫЙ прил. 1. (не ошибающийся) хеш қөтелеспешуғын, хеш жаңылыспайтуғын; 2. (не вызывающий сомнений) тууры, дурыс, хақыйқат; ~ вывод хақыйқат жуумақ.

НЕПОДАЛЕКУ нареч. қашық емес, узак емес, жақын жерде, жақын; он живёт ~ ол жақын жерде турады.

НЕПОДАТЛИВОСТЬ ж. 1. бекемлик, қаттылық; 2. перен. (упорство, упрямство) өжеттик.

НЕПОДАТЛИВЫЙ прил. 1. бекем, қатты; ~ узел бекем түйин; 2. перен. (упорный, упрямый) өжет.

НЕПОДВЕДОМСТВЕННЫЙ прил. қараслы емес, қарамағында емес.

НЕПОДВИЖНО нареч. хөрекетсиз, қозғалмастан, қыймылдамастан, тырп етпей; сидеть ~ қыймылдамастан отыру.

НЕПОДВИЖНОСТЬ ж. 1. хөрекетсизлик, қозғалмайтуғындық, қыймылдаслық, тырп етпеслик; 2. перен. (медлительность) жай басарлық, ауыр көшиушилик, асықпаушылық.

НЕПОДВИЖНЫЙ прил. 1. (находящийся без движения) хөрекетсиз, қозғалмайтуғын, қыймылдамайтуғын, тырп етпейтуғын; 2. перен. (медлительный) жай басар, ауыр көшетуғын, асықпайтуғын.

НЕПОДОГТОВЛЕННОСТЬ ж. таярлықсыздық, таярланбаушылық.

НЕПОДОГТОВЛЕННЫЙ прил. таярлықсыз, таярланбаған; ~ доклад таярлықсыз доклад.

НЕПОДДЕЛЬНЫЙ прил. 1. жасалмалы емес, тобийлық, шың, хақыйқат; 2. (искренний, естественный) шың, хақыйқат; ~ая радость шың қууаныш.

НЕПОДКУПНОСТЬ ж. сатылмаушылық, параға берилмешушилик.

НЕПОДКУПНЫЙ прил. сатылмайтуғын, параға берилмейтуғын.

НЕПОДОБАЮЩИЙ прил. ылайықсыз, келиспейтуғын, жарамайтуғын, болмайтуғын; ~м образом келиспейтуғын түрде.

НЕПОДРАЖАЕМЫЙ прил. теңи жоқ, айрықша.

НЕПОДСУДНЫЙ прил. юр. судлауға жатпайтуғын; ~ое дело судлауға жатпайтуғын ис.

НЕПОДХОДЯЩИЙ прил. жарамсыз, жағымсыз, қолайсыз, ылайық емес; ~е условия ылайықсыз жағдайлар.

НЕПОДЧИНЕНИЕ с. бағынбау, мойынсынбау, бас иймешу.

НЕПОЗВОЛИТЕЛЬНО нареч. қолайсыз, жөнсиз, өрески, орынсыз, жарамас; ~ вести себя өзін жөнсиз туту.

НЕПОЗВОЛИТЕЛЬНЫЙ прил. қолайсыз, жөнсиз, өрески, орынсыз, жарамас.

НЕПОЗНАВАЕМОСТЬ ж. билип болмайтуғындық, билиу мүмкин емеслик.

НЕПОЗНАВАЕМЫЙ прил. билип болмайтуғын, билиуге мүмкин емес.

НЕПОКОЛЕБИМО нареч. беккем, берк, тыянакты, туракты, тайсалмай, қайтпай.

НЕПОКОЛЕБИМОСТЬ жс. беккемлик, берклик, тыянақлылық, турақдылық, тайсалмаслық, қайтпаслық.

НЕПОКОЛЕБИМЫЙ прил. беккем, берк, тыянақлы, турақлы, тайсалмайтуғын, қайтпас; ~ая **вѣра в победу** жеңіске беккем исеніу.

НЕПОКОРНОСТЬ жс. бағынбаушылық, мойынсынбаушылық, бас иймеушілік, көнбесуішілік.

НЕПОКОРНЫЙ прил. бағынбайтуғын, мойынсынбайтуғын, бас иймейтуғын, көнбейтуғын.

НЕПОКРЫТЫЙ прил. 1. (незакрытый) жабылмаған, қақпақсыз; 2. (без крыши, кровли) үсті ашық, үсті бастырылмаған; ~ый дом үсті ашық жай; 3. (без шапки) бас кийімсіз, жалаң бас; с ~ой головой жалаң бас.

НЕПОЛАДКИ мн. (ед. неполадка ж.) 1. кемшіліктер, насаздықтар; **организационные** ~ шөлкемлестіріу жұмыстарындағы кемшіліктер; 2. (неладь) келіспеушілік, түсиніспеушілік, тартыс, талас, дау, жәңжел; у него были ~ с отцом оның әкесі менен келіспеушіліктері болды.

НЕПОЛИВНОЙ прил. сууғарымайтуғын; ~ые **земли** сууғарылмайтуғын жерлер.

НЕПОЛНОПРАВНЫЙ прил. толық правосы жоқ, толық хуқуқы жоқ.

НЕПОЛНОЦЕННЫЙ прил. жоқарғы сапалы емес, сапасы кем, сапасы төмен.

НЕПОЛНЫЙ прил. орта, толық емес; ~ая **корзина** орта корзина; ~ая **средняя школа** толық емес орта мектеп; ◇ ~ый **рѣчь** толық көрсетілмеген; ~ое **предложение** грам. толық емес гәп.

НЕПОМѢРНЫЙ прил. хәдден зыят, шектен тыс, шамадан тыс, аса; ~ая **толщина** шектен тыс жууанлық; ~ые **требования** шамадан тыс талаптар.

НЕПОНИМАНИЕ с. түсинбеу, уқпау.

НЕПОНИМАЮЩИЙ прил. түсинбейтуғын, түсиниги жоқ, түсиниксіз, ұғымсыз; ~ **взгляд** түсиниксіз көз қарас.

НЕПОНЯТЛИВОСТЬ жс. түсинбеушілік, ұғымсызлық.

НЕПОНЯТЛИВЫЙ прил. түсинбейтуғын, түсиниги жоқ, ұғымсыз; ~ **ребенок** түсинбейтуғын бала.

НЕПОНЯТНО 1. нареч. түсиниксіз, түсиниксіз етип; **говорить** ~ түсиниксіз етип айтуу; 2. безл. в знач. сказ. түсиниксіз; ~, **что он хотѣл сказать** оның не айтқысы келгени түсиниксіз; **мне** ~, **как это случилось** бұның қалайынша болғаны маған түсиниксіз.

НЕПОНЯТЫЙ прил. 1. түсиниксіз; ~ое **слово** түсиниксіз сөз; 2. (загадочный, странный) түсиниксіз, түсинип болмайтуғын; ~ый **случай** түсинип болмайтуғын ұяқы.

НЕПОПАДАНИЕ с. тиймей қалыу, тиймей кетіу.

НЕПОПРАВИМОСТЬ жс. дүзелмейтуғынлық, дүзетип болмайтуғынлық, орнына келмейтуғынлық.

НЕПОПРАВИМЫЙ прил. дүзетілмейтуғын, дүзетіуіге болмайтуғын, орнына келмейтуғын; ~ое **несчастье** орнына келмейтуғын бахытсызлық.

НЕПОРОЧНОСТЬ жс. айыпсызлық, гүнасызлық, хадаллық, бузылмағанлық.

НЕПОРОЧНЫЙ прил. айыпсыз, гүнасыз, хадал, бузылмаған.

НЕПОРЯДОК м. тәртіпсізлік, тәртіп жоқлық, кемшілік.

НЕПОРЯДОЧНОСТЬ жс. бузықлық, харамылық.

НЕПОРЯДОЧНЫЙ прил. бузық, харамы; ~ **человек** бузық адам.

НЕПОСѢДА м. и жс. разг. ушқалақ, жеңіл, тынымсыз, сабырсыз, тақатсыз.

НЕПОСѢДЛИВОСТЬ жс. ушқалақлық, жеңіллік, тынымсызлық, сабырсызлық, тақатсызлық.

НЕПОСѢДЛИВЫЙ прил. ушқалақ, жеңіл, тынымсыз, сабырсыз, тақатсыз, ~ **ребенок** тынымсыз бала.

НЕПОСИЛЫИЙ прил. халы жетпейтуғын, күши жетпейтуғын, күтә ауыр, оғада қыйын, шама келмейтуғын; ~ая **задача** оғада қыйын мәселе; ~ый **труд** күтә ауыр мийнет.

НЕПОСЛѢДОВАТЕЛЬНО нареч. ізбеліксіз түрде, былғастырып; **рассуждать** ~ былғастырып пикир айтуу.

НЕПОСЛѢДОВАТЕЛЬНОСТЬ жс. ізбеліксізлік, былғасықлық.

НЕПОСЛѢДОВАТЕЛЬНЫЙ прил. ізбеліксіз, былғасықлы.

НЕПОСЛУШАНИЕ с. тил алмау, қулақ салмау, қулақ аспау, тыңламау.

НЕПОСЛУШНЫЙ прил. тил алмайтуғын, қулақ салмайтуғын, қулақ аспайтуғын, тыңламайтуғын; ~ **ребенок** тыңламайтуғын бала.

НЕПОСРѢДСТВЕННО нареч. 1. тиккелей, туппа-тууры; **передать письмо** ~ **адресату** хатты тиккелей ийесіне тапсыруу; 2. (по внутреннему побуждению, без раздумий) шын жүректен, шын кеуілден, хақ нийеттен.

НЕПОСРѢДСТВЕННОСТЬ жс. шын жүреклик, шын кеуіллік, хақ нийетлік, ақ кеуіллік; **детская** ~ **балаңыз** шын жүреклигі.

НЕПОСРѢДСТВЕННЫЙ прил. 1. тиккелей, туппа-тууры; ~ый **начальник** тиккелей начальник; ~ый **результат** тиккелей нәтиже; в ~ом **содѣстве** сыбайлас қонылықта; 2. шын жүрекли, хақ нийетлі, ақ кеуіл; ~ая **натѣра** ақ кеуіллі адам.

НЕПОСТИЖИМЫЙ прил. ақыл жетпейтуғын, ақылға сыймайтуғын, түсинип болмайтуғын; ◇ **уму** ~о **ақыл** жетпейтуғын.

НЕПОСТОЯННЫЙ прил. турақсыз, тыянақсыз, өзгермелі; ~ **климат** өзгермелі климат; ~ **характер** турақсыз минез.

НЕПОСТОЯНСТВО с. турақсызлық, тыянақсызлық, өзгермелілік.

НЕПОХОЖИЙ прил. уқсамаған, усамаған.

НЕПОЧАТЫЙ прил. қолға алынбаған, басланбаған; ◇ ~ **край** толып атырған,

басыпан асып атырған; ~ край работы жұмыстың толып атырғанлығы.

НЕПОЧТИТЕЛЬНОСТЬ *жс.* хұрметсизлик, хұрмет етпеслик, бийәдепник, әдепсизлик, сыйламаушылық.

НЕПОЧТИТЕЛЬНЫЙ *прил.* хұрмет етпейтуғын, бийәдеп, әдепсиз, сыйлауды билмейтуғын.

НЕПРАВДА *жс.* надурис, жалған, натуұры, өтирик; *сказать ~ у* өтирик айтыу; *◇ всеми правдами и ~ами* өтирик-расты араластырып.

НЕПРАВДОПОДОБИЕ *с.* шынлыққа жатпаушылық, хақыйқатлыққа туұры келмеушилик, жалғанлық, өтирик, натуұрылық.

НЕПРАВДОПОДОБНО *нареч.* шынлыққа мезгес емес, хақыйқатлыққа туұры емес, жалған, өтирик, натуұры.

НЕПРАВДОПОДОбный *прил.* шынлыққа жатпайтуғын, хақыйқатлыққа туұры келмейтуғын, жалған, өтирик, натуұры.

НЕПРАВИЛЬНО *нареч.* дурис емес, надурис, натуұры, қәте, жалған, өтирик; *поступить ~* надурис ислеу.

НЕПРАВИЛЬНОСТЬ *жс.* 1. надурислық, натуұрылық, туұры емеслік; ~ *воспитания* тәрбияның надурислығы; 2. *(погрешность, ошибка)* қәтелик.

НЕПРАВИЛЬНЫЙ *прил.* 1. надурис, натуұры; келіспеген; ~ *ые черты лица* бет ажарының келіспегенлігі; ~ *ое воспитание* надурис тәрбиялау; ~ *ая точка зрения* надурис көз қарас; 2. *(ошибочный)* қәте, надурис, жаңылыс; ~ *ое решение задачи* мәселенің қәте шығарылуы; *◇ ~ая дробь* надурис бөлшек.

НЕПРАВОМЕРНО *нареч.* хеш тийкарсыз, хеш себепсиз.

НЕПРАВОМЕРНЫЙ *прил.* хеш тийкарсыз, хеш себепсиз.

НЕПРАВОМОЧНОСТЬ *жс.* правосызлық, правосы жоқлық, хуқуқы жоқлық.

НЕПРАВОМОЧНЫЙ *прил.* правосыз, правосы жоқ, хуқуқы жоқ; ~ *ое лицо* правосы жоқ адам.

НЕПРАВОСПОСОБНОСТЬ *жс.* юр. граждандық хуқуқы жоқлық, хуқуқсызлық, право берілмегендік.

НЕПРАВОСПОСОБНЫЙ *прил.* граждандық хуқуқы жоқ, хуқуқсыз, право берілмеген.

НЕПРАВОТ *жс.* надурислық, дурис емеслик, әдилсизлик, қәтелик, натуұрылық; *сознаться в своей ~е* өзинің қәтелігін мойнына алыу.

НЕПРАВЫЙ *прил.* надурис, дурис емес, қәте, натуұры; *вы неправы* сизики надурис.

НЕПРАКТИЧНОСТЬ *жс.* 1. *(отсутствие практичности)* писик емеслик, тәжірийбесизлик; 2. *(одежды, обуви и т. п.)* қолайсызлық, жарамсызлық.

НЕПРАКТИЧНЫЙ *прил.* 1. *(лишенный практичности)* писик емес, тәжірийбесиз; 2. *(об одежде, обуви и т. п.)* қолайсыз, жарамсыз.

НЕПРЕВЗОЙДЕННЫЙ *прил.* 1. теңи жоқ, теңи-тайы жоқ; ~ *ый мастер* теңи-

-тайы жоқ мастер; 2. асып кеткен, барып турған; ~ *ая глубость* барып турған ақылсызлық.

НЕПРЕДВИДЕННЫЙ *прил.* күтилмеген, ойламаған, тосыннан болған; ~ *расход* тосыннан болған шығын.

НЕПРЕДНАМЕРЕННЫЙ *прил.* байқаусыз, абайламастан, абайсыз, билмей; ~ *ое оскорбление* абайсыз тил тийгизиу.

НЕПРЕДУСМОТРИТЕЛЬНО *нареч.* алдын ойламай, соңын ойламай.

НЕПРЕДУСМОТРИТЕЛЬНЫЙ *прил.* келешекти ойламайтуғын, алдын ойламайтуғын, соңын ойламайтуғын; ~ *хозяйин* келешекти ойламайтуғын хожайын.

НЕПРЕЗЕНТАБЕЛЬНЫЙ *прил.* келісиксиз, сымбатсыз, келбетсиз; ~ *вид* келісиксиз түр.

НЕПРЕКЛОННОСТЬ *жс.* қайтпаслық, турақлылық, қайсарлық, тайсалмайтуғынлық; ~ *воли* жергердің қайтпаслығы.

НЕПРЕКЛОННЫЙ *прил.* қайтпайтуғын, турақлы, қайсар, тайсалмайтуғын; ~ *характер* қайтпас минез.

НЕПРЕЛОЖИМЫЙ *прил.* 1. *(нерушимый)* бузылмас, бузылмайтуғын; ~ *ый закон* бузылмас закон; 2. *(неоспоримый)* талассыз, даусыз, гүмансыз; ~ *ая истина* даусыз шынлық.

НЕПРЕМЕННО *нареч.* әлбетте, сөзсиз, даусыз; ~ *приеду* сөзсиз келемен.

НЕПРЕМЕННОЫЙ *прил.* миннетли, зәрурли; ~ *ое условие* зәрурли шәрт.

НЕПРЕОБОРИМЫЙ *прил.* жеңілмес, жеңілмейтуғын; ~ *ая сила идея* ленинизм ма ленинизм идеясының жеңілмейтуғын күши.

НЕПРЕОДОЛИМОСТЬ *жс.* жеңип болмайтуғынлық, күш жетпейтуғынлық.

НЕПРЕОДОЛИМЫЙ *прил.* жеңип болмайтуғын, күш жетпейтуғын; ~ *е препятствия* жеңип болмайтуғын тосқын.

НЕПЕРЕКАЕМЫЙ *прил.* талассыз, гүмансыз; ~ *ая истина* гүмансыз хақықат.

НЕПЕРЕВЫВНО *нареч.* үзликсиз, тынбастан; *телеграф работает ~* телеграф үзликсиз ислейди.

НЕПЕРЕВЫВНОСТЬ *жс.* үзликсизлик, тынбағанлық, тоқтаусызлық; ~ *развития* рауажланыудың үзликсизлігін.

НЕПЕРЕВЫВНЫЙ *прил.* үзликсиз, тынбастан, тоқтамастан; ~ *е дождь* үзликсиз жауынлар.

НЕПРЕСТАННО *нареч.* үзликсиз, тынбай, тоқтамай.

НЕПРЕСТАННЫЙ *прил.* үзликсиз, тынбайтуғын, тоқтамайтуғын.

НЕПРИВЕТЛИВОСТЬ *жс.* суўық жүзлик, тунжыраушылық, кеўилсизлик, жақтырмаушылық, хұрметлемейшилик.

НЕПРИВЕТЛИВЫЙ *прил.* суўық жүзли, тунжыраған, кеўилсиз, жақтырмайтуғын, хұрметлемейтуғын.

НЕПРИВЛЕКАТЕЛЬНЫЙ *прил.* өзине тартпайтуғын, қызықтырмайтуғын, хәўеслендирмейтуғын, жағымсыз; ~ *вид* жағымсыз көринис.

НЕПРИВЫЧКА *ж. разг.* үйренбегенлик, әдетленбегенлик, көнликпегенлик; с ~и әдетленбегендиктен.

НЕПРИВЫЧНО *нареч. и безл. в знач. сказ. разг.* үйренбей, әдетленбей, көнликпей, әдет етпей.

НЕПРИВЫЧНОСТЬ *ж.* үйренбегенлик, әдетленбегенлик, әдет етпегенлик, көнликпегенлик.

НЕПРИВЫЧНЫЙ *прил.* үйренбеген, әдетленбеген, көнликпеген; ~ая обстановка көнликпеген жағдай.

НЕПРИГЛЯДНОСТЬ *ж. разг.* шырайсызлық, сықылсыздық, көріксизлік.

НЕПРИГЛЯДНЫЙ *прил.* шырайсыз, сықылсыз, көріксиз; ~ая внешность шырайсыз келбет.

НЕПРИГОДНОСТЬ *ж.* жарамсызлық, иске аспаслық, дәртке аспаслық, арзымайтуғын.

НЕПРИГОДНЫЙ *прил.* жарамсыз, жарамайтуғын, дәртке аспайтуғын, арзымайтуғын.

НЕПРИЕМЛЕМОСТЬ *ж.* қабыл етиуге болмайтуғынлық, жарамайтуғынлық, қолайсызлық, мақұл болмайтуғынлық.

НЕПРИЕМЛЕМЫЙ *прил.* қабыл етиуге болмайтуғын, жарамайтуғын, мақұллауға болмайтуғын; ~е условия қабыл етиуге болмайтуғын шарттар.

НЕПРИЗНАНЫЙ *прил.* танылмаған, бахаланбаған, билинбеген.

НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ *ж.* қол тийгизбеушілік, тиймейтуғынлық, қол тийдируге болмаушылық; ~ личности жекке басына қол тийгизілмеушілік.

НЕПРИКОСНОВЕННЫЙ *прил.* 1. қол тийгизілмейтуғын, тийілмейтуғын, қол тийдируге болмайтуғын; ~ый запас тийілмейтуғын запас; 2. (*находящийся под защитой закона*) тийіу қадаған болған, заң бойынша қорғалатуғын; ~ое лицо заң бойынша қорғалған адам.

НЕПРИКРАШЕННЫЙ *прил.* шынт, нағыз, қақыйқат, тәбйғей; ~ая правда нағыз қақыйқат.

НЕПРИКРЫТЫЙ *прил.* 1. ашық, жабылмаған, үсті ашық; 2. *перен.* (*явный*) айқын, анық.

НЕПРИЛИЧИЕ *с.* әдепсізлік, бийәдептік, көргенсізлік, уятсызлық.

НЕПРИЛИЧНЫЙ *прил.* әдепсіз, бийәдеп, көргенсіз, уят.

НЕПРИМЕТНОСТЬ *ж.* көзге түспеушілік, көзге илинбеушілік, көзге көрінбеслік.

НЕПРИМЕТНЫЙ *прил.* 1. (*незаметный*) билинбейтуғын, көрінбейтуғын, сезілмейтуғын; ~ая разница билинбейтуғын айырмашылық; 2. *перен.* (*невидящийся*) белгисіз, көзге түспеген, көзге илинбеген.

НЕПРИМИРИМОСТЬ *ж.* маұасасызлық, келісімге келмеушілік, татыұласпайтуғынлық; ~ к недостаткам кемшіліктерге маұасасызлық.

НЕПРИМИРИМЫЙ *прил.* маұасасыз, келіспейтуғын, татыұласпайтуғын; ~ая вражда татыұласпайтуғын душпанлық.

НЕПРИНУЖДЕННО *нареч.* еркин, ебин-еркин, зорланбай, мәжбүр етилмей; *держаться* ~ өзін еркин тудыу.

НЕПРИНУЖДЕННОСТЬ *ж.* еркинлік, ебин-еркинлік, зорланбайтуғынлық, мәжбүрийсізлік.

НЕПРИНУЖДЕННЫЙ *прил.* еркин, ебин-еркин, зорланбаған, мәжбүрсіз; ~ тон мәжбүрсіз дауыс.

НЕПРИСПОСОБЛЕННОСТЬ *ж.* қолайласпағанлық, ыңғайласпағанлық, бейімлеспегенлік, уқыпсызлық.

НЕПРИСПОСОБЛЕННЫЙ *прил.* қолайласпаған, ыңғайласпаған, бейімлеспеген, уқыпсыз.

НЕПРИСТОЙНО *нареч.* әдепсіз түрде, бийәдептік пенен, жарамсызлық пенен, уятсыз түрде.

НЕПРИСТОЙНОСТЬ *ж.* әдепсізлік, бийәдептік, жарамаслық, уятсызлық.

НЕПРИСТОЙНЫЙ *прил.* әдепсіз, бийәдеп, жарамсыз, уятсыз; ~ое поведение жарамас минез.

НЕПРИСТУПНОСТЬ *ж.* 1. адам бара алмайтуғынлық, бекемлік, шыға алмайтуғын, алыуға болмайтуғынлық, жетиуге болмайтуғынлық, шығуға болмайтуғынлық; ~ крепости қорғанның алыуға болмайтуғынлығы; 2. *перен.* (*надменность*) төкаббарлық, менменлік.

НЕПРИСТУПНЫЙ *прил.* 1. адам бара алмайтуғын, бекем, шыға алмайтуғын, алыуға болмайтуғын; ~ая скала басына шыға алмайтуғын жар тас; 2. *перен.* (*надменный*) төкаббар, менмен.

НЕПРИТВОРНЫЙ *прил.* жөгиликсіз, шын, қақыйқат; ~ая радость қақыйқат қууаныш.

НЕПРИТЯЗАТЕЛЬНОСТЬ *ж.* таңламайтуғынлық, тәлімсимбейтуғынлық.

НЕПРИТЯЗАТЕЛЬНЫЙ *прил.* таңламайтуғын, тәлімсимейтуғын.

НЕПРИХОТЛИВОСТЬ *ж.* 1. (*нетребовательность*) аз талап етиушілік, таңламаушылық, талғамәушылық; 2. (*простота*) әпиұайлық, қарапайымлық.

НЕПРИХОТЛИВЫЙ *прил.* 1. (*нетребовательный*) аз талап етеуғын, таңламайтуғын, талғамайтуғын; ~ вкус хеш нәрсені таңламаушылық; 2. (*простой*) әпиұайы, қарапайым, жөн; ~ узор әпиұайы нағыз.

НЕПРИЧАСТНОСТЬ *ж.* қатнаспағанлық, қатнасы жоқлық, қатысы жоқлық, араласпағанлық, байланысы жоқлық; ~ к преступлению жинаятқа қатнасы жоқлық.

НЕПРИЧАСТНЫЙ *прил.* қатнаспаған, қатнасығы жоқ, қатысы жоқ, араласпаған, байлапсы жоқ.

НЕПРИЯЗНЕННО *нареч.* жағымсызлық пенен, унамай, жек көріп.

НЕПРИЯЗНЕННОСТЬ *ж.* жағымсызлық, унамаушылық, жек көріушілік.

НЕПРИЯЗНЕННЫЙ *прил.* жағымсыз, унамсыз, жек көринішли; ~ тон жағымсыз дауыс.

НЕПРИЯЗНЬ *ж.* жақтырмаушылық, унамаушылық, жек көріушілік.

НЕПРИЯТЕЛ *м. 1. (человек, враждебно настроенный) қас, душпан; 2. собир. воен. (противник) жау, душпан; разбить ~я душпанды қыйратыу.*

НЕПРИЯТЕЛЬСКИЙ *прил. душпан..., душпанның..., душпанлық, жау..., жаудың...*

НЕПРИЯТНО *1. нареч. жағымсыз, унамас, жаман; ~ пахнэт жаман ийис келеди; 2. безл. в знач. сказ. жақпау, унамау; ему́ было ~ оған унамады, оған жақпады.*

НЕПРИЯТНОСТЬ *ж. шатақ ис, қырсық ис, жағымсыз ұақыя; произошл ~ жарамсыз ұақыя пайда болды.*

НЕПРИЯТН *ЫЙ* *прил. жағымсыз, унамсыз, жарамас, жақпайтуғын; ~ый гблос жағымсыз дауыс; ~ая истбрия жақпайтуғын хәдийсе.*

НЕПРОБУДН *ЫЙ* *прил. 1. дым қатты, оянбайтуғын; ~ый сон дым қатты уйқы; 2. разг. өлшеусіз, үзлексіз; ~ое пьянство үзлексіз маскүнемшилик.*

НЕПРОВОДНИК *м. физ. өткізбеуши (электр тоғын).*

НЕПРОГЛЯДН *ЫЙ* *прил. тас түнек, тастай қараңғы, көзге түртсе билмейтуғын; ~ая ночь тастай қараңғы түп.*

НЕПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТЬ *ж. узақ дауам етпеушилик, қысқа ұақытылық, аз ұақытлық.*

НЕПРОДОЛЖИТЕЛЬНЫЙ *прил. узақ дауам етпеген, қысқа ұақытлы, аз ұақытлы; ~ отпукс узақ дауам етпеген отпукс.*

НЕПРОДУКТИВНО *нареч. өнимсиз түрде, нәтижесиз, пайдасыз, босқа, қуры; ~ тратит вре́мя ұақыты босқа өткеріу.*

НЕПРОДУКТИВНОСТЬ *ж. өнимсизлик, нәтижесизлик; пайдасызлық.*

НЕПРОДУКТИВН *ЫЙ* *прил. 1. өнимсиз, нәтижесиз, пайдасыз, бос, қуры; ~е занятия нәтижесиз оқыулар; 2. грам. өнимсиз; ~е суффиксы өнимсиз суффикслер.*

НЕПРОДУМАНН *ЫЙ* *прил. ойланып исленбеген, ойланбаған, ойланып көрилмеген; ~ое реше́ние ойланып исленбеген шешим.*

НЕПРОЕЗЖ *ИЙ* *прил. көлик жүре алмайтуғын, жүрип өтип болмайтуғын, өтиуге болмайтуғын; ~ая доро́га көлик жүре алмайтуғын жол.*

НЕПРОЗРАЧНЫЙ *прил. тынық емес, гүдгирт.*

НЕПРОИЗВОДИТЕЛЬНО *нареч. өнимсиз, пайдасыз, бийкар.*

НЕПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ *ж. өнимсизлик, пайдасызлық, бийкарлық.*

НЕПРОИЗВОДИТЕЛЬН *ЫЙ* *прил. өнимсиз, пайдасыз, бийкар; ~ая тра́та вре́мени бийкарга ұақыт өткеріу.*

НЕПРОИЗВОЛЬНО *нареч. ерксиз, ықтыярсыз түрде, илажсыз; ~ улыбу́ться ерксиз күлип жиберіу.*

НЕПРОИЗВОЛЬНОСТЬ *ж. ерксизлик, ықтыярсызлық, илажсызлық.*

НЕПРОИЗВОЛН *ЫЙ* *прил. ерксиз, ықтыярсыз, илажсыз; ~ое движе́ние ерксиз хәрекет; ~ый сме́х ықтыярсыз күлки.*

НЕПРОЛАЗН *ЫЙ* *прил. разг. өтиуге*

болмайтуғын, жүриуге болмайтуғын, батып қалатуғын; ~ая грязь жүриуге болмайтуғын батақ.

НЕПРОМОКАЕМ *ЫЙ* *прил. суу өткермейтуғын, суу жибермейтуғын, хөл тартпайтуғын; ~е сапо́г суу өткермейтуғын етик.*

НЕПРОНИЦАЕМОСТЬ *ж. өткізбейтуғынлық, өткермейтуғынлық, өтпейтуғынлық.*

НЕПРОНИЦАЕМ *ЫЙ* *прил. 1. өткізбейтуғын, өткермейтуғын, өтпейтуғын; ~ая перего́рдка өткермейтуғын дийуалша; 2. перен. туйық сырлы, сездирмейтуғын, билгени ишинде болған; ~ое ли́цо сездирмейтуғын тур-түс.*

НЕПРОПОРЦИОНАЛЬНО *нареч. пропорциясыз, сәйкес келмеген.*

НЕПРОПОРЦИОНАЛЬНОСТЬ *ж. пропорциясызлық, сәйкес келмеушилик.*

НЕПРОПОРЦИОНАЛН *ЫЙ* *прил. 1. пропорциясыз, сәйкес келмеген; ~ое те́лосложе́ние сәйкес келмеген дене қурылысы; 2. мууапық емес, сәйкессіз, сәйкес емес; ~ое разви́тие чего-л. сәйкессіз рауажланыу.*

НЕПРОЩЕ́ННЫЙ *прил. надан, билмсиз, сауатсыз.*

НЕПРОСТИТЕЛЬНО *нареч. кеширмеслик, кеширип болмайтуғын.*

НЕПРОСТИТЕЛН *ЫЙ* *прил. кеширилмейтуғын, кешириуге болмайтуғын; ~ая небре́жность кешириуге болмайтуғын салақлық.*

НЕПРОХОДИМОСТЬ *ж. 1. өтип болмайтуғынлық, өте алмаслық; ~ боло́та өтип болмайтуғын батпақлық; 2. мед. жүрмеушилик, өткізбеушилик, өтпеушилик; ~ пищева́да өнештен ас жүрмеушилик.*

НЕПРОХОДИМ *ЫЙ* *прил. өтиуге болмайтуғын, өте алмайтуғын; ~ое боло́то өтиуге болмайтуғын батпақлық; ◇ ~ый дура́к барып турған ақмақ.*

НЕПРО́ЧНО *нареч. берк емес, беккем емес, азиз, мықлы емес; пу́говицы пришиты ~ сәдепелер азиз тағылған.*

НЕПРО́ЧНОСТЬ *ж. 1. берксизлик, беккемсизлик, азизлик, мықлы емеслик; 2. перен. турақсызлық, берк емеслик.*

НЕПРО́ЧН *ЫЙ* *прил. 1. берк емес, беккем емес, азиз, мықлы емес; ~ое сооруже́ние азиз қурылыс; 2. перен. турақсыз, берк емес; ~ое положе́ние турақсыз жағдай.*

НЕ ПРО́ЧЬ *в знач. сказ. с неопр. разг. қарсы емес, қайыл, разы; я ~ пойти́ погуля́ть мен қыдырыуға қарсы емеспен.*

НЕПРОШЕ́ННЫЙ *прил. шақырылмаған, шақырылмай келген; ~ гость шақырылмаған қоңақ.*

НЕПУТЭ́ВЫЙ *прил. прост. бузылған, жөнсиз; ушқалақ.*

НЕПЬЮ́ЩИЙ *прил. разг. 1. ишпейтуғын; 2. в знач. суц. м. непьющий и ж. непьющая ишпейтуғын адам.*

НЕРАБОТОСПОСОБНОСТЬ *ж. жұмысқа жарамаушылық, жұмысқа уқыпсызлық, иске жарамаушылық, мийпетке жарамаушылық.*

НЕРАБОТОСПОСОБНЫЙ прил. жумьска жарамайтуғын, иске жарамайтуғын, мийнетке жарамайтуғын.

НЕРАБОЧИЙ прил. 1. мийнет етпейтуғын, ислемейтуғын, жумьс қылмайтуғын; ~ий человек жумьс қылмайтуғын адам; 2. (о животных) жумьска жарамайтуғын; ~ий скот жумьска жарамайтуғын мал; 3. жумьс болмайтуғын, жумьстан бос; ~ий день жумьстан бос күн; ~ее время бос уақыт; 4. (не располагающий к работе) ис жақпас, иске хәўеси жоқ; ~ее настроение иске хәўеси жоқ кейип.

НЕРАВЕНСТВО с. 1. теңсизлик; экономическое ~ экономикалық теңсизлик; социальное ~ социальлық теңсизлик; 2. мат. теңсизлик.

НЕРАВНОДУШНЫЙ прил. хәўес, қуштар, сүйетуғын, жақсы көретуғын; быть ~ным 1) к кому-л. бирейди унатыу, бирейге ашық болуу; 2) к чему-л. бир нәрсеге жаны ашуу; он ~ен к сләдкому ол мазалыны жақсы көреді.

НЕРАВНОМЕРНО нареч. бир тегис емес, бирдей емес, тең емес, биргелки емес, бир тең емес, бир қәлипте емес.

НЕРАВНОМЕРНОСТЬ ж. бир тегис емеслик, бирдей емеслик, бир тең емеслик, бир қәлипте емеслик; ~ развiтия раўажлануыдың бирдей емеслиги.

НЕРАВНОМЕРНЫЙ прил. бир тегис емес, бирдей емес, биргелки емес, бир тең емес, бир қәлипте емес; ~ое развiтие бир тегис раўажланбау; ~ое распределение тең бөлестирмеу.

НЕРАВНОПРАВИЕ с. тең хуқуқсызлық, тең правосызлық, правосы тең болмағанлық.

НЕРАВНОПРАВНОСТЬ ж. тең хуқуқсызлық, тең правосызлық, правосы тең болмағанлық.

НЕРАВНОПРАВНЫЙ прил. тең хуқуқсыз, тең правосыз, тең правосы болмаған; ~ый договор тең правосыз келисим; ~ое положение тең хуқуқсыз жағдай.

НЕРАВНЫЙ прил. тең емес, теңсиз, тең келмейтуғын, бирдей емес; ~е силы тең емес күшлер; ~ий брак теңсиз неке.

НЕРАДИВОСТЬ ж. ықлассызлық, салақлық, қосжақпаслық, бийғамлық.

НЕРАДИВЫЙ прил. ықлассыз, салақ, қосжақпас, бийғам; ~ ученик салақ оқыушы.

НЕРАЗБЕРИХА ж. разг. былғасық, патрат, тәртипсизлик, шатақлық.

НЕРАЗБОРЧИВОСТЬ ж. 1. (нечёткость) анық емеслик, түсиниксизлик, былғасықлық, оқып болмайтуғынлық; 2. (непробовательность) парьқламаушылық, таңламаушылық, талғамаушылық; ~ в еде аұқаты талғамаушылық; 3. (беспринципность) парьқсызлық.

НЕРАЗБОРЧИВЫЙ прил. 1. (нечёткий) анық емес, түсиниксиз, былғасық, оқып болмайтуғын; ~ почерк түсиниксиз қол жазба; 2. (непробовательный) парьқламайтуғын, таңламайтуғын, талғамайтуғын;

~ читатель парьқламайтуғын оқыушы, таңламайтуғын оқылаушы; 3. (беспринципный) парьқсыз; ~ в средствах қоллануу усылларында парьқсыз.

НЕРАЗВЕДАННЫЙ прил. тексерилмеген, изертленбеген, тексерип көрилмеген; ~е недра геол. тексерип көрилмеген жер асты байлықтары.

НЕРАЗВИТОЙ прил. 1. (отсталый) кейинде қалған, артта қалған, өспеген, раўажланбаған; 2. (недостаточно раскрытый) толық емес, толық айтылмаған; ~ тезис толық айтылмаған тезис.

НЕРАЗВИТОСТЬ ж. 1. (отсталость) кейинде қалыушылық, артта қалғанлық, өспегенлик, раўажланбаушылық; 2. толық емеслик, толық ашылмағанлық, хәм-меси айтылмағанлық; ~ аргументации толық ашылмаған дәлилдер.

НЕРАЗГАДАННЫЙ прил. ашылмаған, табылмаған, шешилмеген; ~ая тайна ашылмаған сыр.

НЕРАЗГОВОРЧИВОСТЬ ж. көп сөйлеспейшлик, сөзге сараңлық, үндемеслик.

НЕРАЗГОВОРЧИВЫЙ прил. сөйлеспейтуғын, сөзге сараң, үндемейтуғын.

НЕРАЗЛИЧИМЫЙ прил. айырып болмайтуғын, анық көринбейтуғын; ~е очертания айырып болмайтуғын белгилер.

НЕРАЗЛОЖИМЫЙ прил. хим. бөлинбейтуғын, бөлиуге болмайтуғын.

НЕРАЗЛУЧНО нареч. айырылмастан бирге; жить ~ с кем-л. бирей менен айырылмастан бирге туруу.

НЕРАЗЛУЧНЫЙ прил. айырылмайтуғын, айырылыспайтуғын; ~е друзья айырылыспайтуғын дослар.

НЕРАЗМЁННЫЙ прил. майдаланбайтуғын, майдалауға болмайтуғын; ~ая монета майдаланбайтуғын теңге.

НЕРАЗРЕШЕННЫЙ прил. 1. (нерешённый) шешилмеген; ~ вопрос шешилмеген мәселе; 2. (недозволенный) рухсат етилмеген, қадаған етилген.

НЕРАЗРЕШИМЫЙ прил. шешилмейтуғын, шешиуге болмайтуғын.

НЕРАЗРЫВНО нареч. берк, тығыз, айырылмас, ажыралмас, бөлинбес.

НЕРАЗРЫВНЫЙ прил. берк, тығыз, айырылмайтуғын, ажыралмайтуғын, бөлинбейтуғын; ~ая связь тығыз байланыс.

НЕРАЗУМНО 1. нареч. ақылсызлық пенен, пәмсизлик пенен, ойсызлық; 2. в знач. сказ. қөте, қолайсыз, надурьс; так поступать ~ бундай етну қолайсыз.

НЕРАЗУМНОСТЬ ж. ақылсызлық, пәмсизлик, ойсызлық.

НЕРАЗУМНЫЙ прил. ақылсыз, пәмсиз, ойсыз.

НЕРАСПОЛОЖЕНИЕ с. жақтырмау, жақсы көрмеу, сүймеу, қәлемей, кеули жатпау.

НЕРАСПОРЯДИТЕЛЬНОСТЬ ж. басқара алмайтуғынлық, меңгере алмаушылық, шөлкемлестире алмаушылық.

НЕРАСПОРЯДИТЕЛЬНЫЙ прил. басқара алмайтуғын, меңгере алмайтуғын, шөлкемлестире билмейтуғын.

НЕРАСТОРЖИМЫЙ прил. бузылмайтуғын, бузыўға болмайтуғын, берк; ~ до́говóр бузылмайтуғын келисим.

НЕРАСТОРОПНОСТЬ ж. асықпаушылық, жай басарлық, асте көшетуғынлық.

НЕРАСТОРОПНЫЙ прил. асықпайтуғын, жай басар, асте көшетуғын.

НЕРАСЧЁТЛИВОСТЬ ж. есапсызлық, есапламаушылық, парықсызлық.

НЕРАСЧЁТЛИВЫЙ прил. есапсыз, есапламайтуғын, парықсыз.

НЕРВ м. нерв; зрительный ~ көрiу нерви; задeть ~ нервине тийiу; $\diamond$ дeйствовать кому-л. на нервы нервге тийiу.

НЕРВИРОВАТЬ несов. кого ашыўын келтирiу, қажерлендириу, нервине тийiу.

НЕРВНИЧАТЬ несов. ашыўы келиу, қажерленiу, қызыу, күйинiу, күйип писiу, күйгелекленiу.

НЕРВНОБОЛЬНОЙ прил. 1. нерв ауырiулы, нерв кеселли; 2. в знач. суц. м. нервнобольной и ж. иервнобольная нерв кеселли адам.

НЕРВНОСТЬ ж. қызбалық, күйип писiушлик, күйгелеклик.

НЕРВН||ЫЙ прил. 1. нерв..., нерви; ~ая система нерв системасы; 2. күйип писетуғын, күйгелек, қызба, қызып кегетуғын, күйгелек; ~ый припáдок күйгелеклектен талып қалуу; ~ое состояние қызбалық жағдай; 3. (полный тревог, беспокойства) тынышсыздандыратуғын, мийди жейтуғын; ~ая рáбота тынышсыздандыратуғын жұмыс, мийинди жейтуғын жұмыс.

НЕРВÓЗНОСТЬ ж. ашыўшақлық, қызбалық, күйгелеклик.

НЕРВÓЗНЫЙ прил. ашыўшак, қызба, күйгелек.

КҮЙГЕЛEКЛHК ж. 1. қақыйқатлыққа жатпаушылық, шынлыққа жатпайтуғынлық, қыялай; 2. орынланбайтуғынлық, жүзеге аспайтуғынлық, әмелге аспайтуғынлық.

НЕРЕАЛH||ЫЙ прил. 1. (фантастический) қақыйқатлыққа жатпайтуғын, шынлыққа жатпайтуғын, қыялай; 2. (невыводимый) орынланбайтуғын, жүзеге аспайтуғын, әмелге аспайтуғын; ~ое предложение әмелге аспайтуғын усыныс.

НЕРЕГУЛЯРHЫЙ прил. үзклик.

НЕРЕДҚ||ИЙ прил. сийрек емес, талай, талай рет, жиий-жиий; ~ое явление жиий-жиий болатуғын кубылыс.

НЕРЕДҚО нареч. сийрек емес, талай, талай рет, жиий-жиий; это случается ~ бул жиий-жиий болып турады.

НЕРЕНТАБЕЛHНОСТЬ ж. эк. пайдасызлық, пайда келтирмейтуғынлық, пайда бермейтуғынлық.

НЕРЕНТАБЕЛH||ЫЙ прил. эк. пайдасыз, пайда келтирмейтуғын, пайда бермейтуғын; ~ое производство пайда келтирмейтуғын өндирис.

НЕРЕСТ м. балық ойыны, ууылдырық шашыу.

НЕРЕШИМОСТЬ ж. см. нерешительность.

НЕРЕШИТЕЛЬНО нареч. тайсалып, шешiуcиз түрде, кескирсиз түрде, тартынып; дeйствовать ~ тартышып хәрекет етиу.

НЕРЕШИТЕЛЬНОСТЬ ж. тайсалаңқылық, шешiуcизликсиз, кескирсизлик, тартыншақлық, натықлық.

НЕРЕШИТЕЛHЫЙ прил. тайсалғыш, кескир емес, тартыншақ, натық.

НЕРЖАВЕЮЩИЙ прил. тат баспайтуғын, тотықпайтуғын; ~ая сталь тат баспайтуғын полат.

НЕРИТMИЧHЫЙ прил. бир қәлиште емес, бир тезликте емес; ~ая рáбота бир қәлиште емес жұмыс.

НЕРÓБҚ||ИЙ прил. қорқпайтуғын, батыл; $\diamond$ человек ~ого десятка қорқақлардан емес адам.

НЕРÓВНО нареч. қыйсық, дүзиу емес, туўры емес; ~ писать қыйсық жазыу.

НЕРÓВH||ЫЙ прил. 1. тегис емес, гедир-будыр, гедир-будырлы; ~ая поверхность тегис емес жазықлық; ~ая дорога тегис емес жол; 2. қыйсық, дүзиу емес, туўры емес; ~ая линия қыйсық сызық; 3. (неуровновешенный) турақсыз, айнымалы, кубылма, өзгермели; ~ый характер турақсыз минез.

НЕРПА ж. зоол. нерпа (теңиз хайуаны).

НЕРУШИМОСТЬ ж. бузылмайтуғынлық, беккемлик, берклик; ~ клятвы анттың беккемлиги.

НЕРУШИМ||ЫЙ прил. бузылмас, бузылмайтуғын, беккем, берк; ~ая дружба беккем дослық.

НЕРЯХА м. и ж. разг. салақ, пұқта емес, патас, тазалықсыз, паспанда.

НЕРЯШЛИВОСТЬ ж. 1. (неопрятность) жыйнақсызлық, салақлық, паспандалық; 2. (небрежное отношение к чему-л.) олақлық, шалалық, немғурайлылық.

НЕРЯШЛИВ||ЫЙ прил. 1. (неопрятный) жыйнақсыз, салақ, паспанда; 2. (небрежный) олақ, шала, немғурайлы исленген; ~ая рáбота олақ исленген жұмыс.

НЕСАМОСТОЯТЕЛЬНОСТЬ ж. ғәрезлик, ерксизлик, қараслылық; ~ действий хәрекеттиң ерксизлиги.

НЕСАМОСТОЯТЕЛH||ЫЙ прил. ғәрезли, қараслы, ерксиз; ~ое государство ғәрезли мемлекет.

НЕСБЫТОЧНОСТЬ ж. болмайтуғынлық, орынланбайтуғынлық, хәмелге аспайтуғынлық, ис жүзине шықпайтуғынлық; ~ мечтáний қыяллардың орынланбайтуғынлығы.

НЕСБЫТОЧH||ЫЙ прил. болмайтуғын, орынланбайтуғын, хәмелге аспайтуғын, ис жүзине шықпайтуғын, жүзиге аспайтуғын; ~ая мечта хәмелге аспайтуғын қыял.

НЕСВАРЕНИЕ с.: ~ желудка мед. ас сиңбеу.

НЕСВЕДУЩИЙ прил. билмейтуғын, билми кем, хабарсыз.

НЕСВОЕВРЕМЕННОСТЬ ж. кешиккенлик, өз уақтында болмағанлық; орынсызлық.

НЕСВОЕВРЕМЕННЫЙ прил. кешиккен, өз уактында болмаган; орынсыз.

НЕСВЯЗНЫЙ прил. байланыссыз, менисиз; ~ рассказ байланыссыз гүрриң.

НЕСГИБАЕМЫЙ прил. 1. ийилмейтуғын, бүгилмейтуғын, майыспайтуғын; 2. перек. қайсар, қайтпайтуғын, қайспайтуғын; ~ая воля қайтпайтуғын ерк.

НЕСГОВОРЧИВОСТЬ ж. сөзге келиспейушилик, көнбейушилик, сөз тыңламаушылық, тил алмаушылық.

НЕСГОВОРЧИВЫЙ прил. сөзге келиспейтуғын, көнбейтуғын, сөйлеспейтуғын, тил алмайтуғын.

НЕСГОРЯЕМЫЙ прил. жанбайтуғын, күймейтуғын, өртенбейтуғын, отқа шыдамлы; ~ шкаф жанбайтуғын шкаф.

НЕСДЕРЖАННОСТЬ ж. сабырсыздық, шыдамсыздық, өзін-өзі тута билмейушилик.

НЕСДЕРЖАННЫЙ прил. сабырсыз, шыдамсыз, шыдай алмайтуғын, тақатсыз; ~ характер сабырсыз минез; ~ тон тақатсыз дауыс.

НЕСЕНИЕ с. алып баруы, орышлау, атқаруы; ~ службы воен. әскерий хызметти атқаруы.

НЕСЕРЬЁЗНО нареч. жеңіл түрде, шалағайымдық пенен, бийпауға.

НЕСЕРЬЁЗНОСТЬ ж. 1. (легкомысленность) жеңіл минезилдик, ушқалақлық, салмақсыздық, шалағайымлық; 2. (незначительность) әхмийетсізлик, әхмийети жоқлық.

НЕСЕРЬЁЗНЫЙ прил. 1. (легкомысленный) жеңіл минезли, жеңіл, ушқалақ, салмақсыз, шалағайым; ~ое отношение к делу жумьсақа жеңіл қарау; 2. (незначительный) әхмийетсіз, әхмийети жоқ.

НЕСКАЗАННО нареч. адам айтқысыз, сөз бенен айтып болмайтуғын, жеткер алмайтуғын дәрежеде; жүдә, күтә; я ~этому обрәдовался мен буган жүдә қуған-дым.

НЕСКАЗАННЫЙ прил. адам айтқысыз, сөз бенен айтып жеткер алмайтуғын, жүдә, күтә; ~ая радость адам айтқысыз қуған-дыш.

НЕСКЛАДНО нареч. байланыссыз, келисиксіз, үйлесиксіз.

НЕСКЛАДНЫЙ прил. 1. (несвязный) байланыссыз, келиспейтуғын, келисиксіз, үйлеспейтуғын; ~ рассказ байланыссыз гүрриң; 2. (неуклюжий, мешковатый) келисиксіз, жарасықсыз, сықылсыз; ~ парень сықылсыз жигит.

НЕСКЛОНЯЕМОСТЬ ж. грам. сепленбейушилик.

НЕСКЛОНЯЕМЫЙ прил. грам. сепленбейтуғын; ~ое существительное сепленбейтуғын атлық.

НЕСКОЛЬКО I числ. бир неше; ~о лет бир неше жыл; ♦ в ~их словах қысқаша.

НЕСКОЛЬКО II нареч. бир қанша, бир аз, азғана, сәл-пәл; он ~ запаздывает ол бир аз кешигеди.

НЕСКОНЧАЕМЫЙ прил. питпейтуғын, таусылмайтуғын, ушы-қыйыры жоқ, узақ; ~ путь узақ жол.

НЕСКОРМНО нареч. әдепсіз түрде, уятсыздық пенен, ерси; ~ вести себя өзін-өзі ерси тутуы.

НЕСКОРМОСТЬ ж. әдепсізлик, бий-әдепдик, уятсыздық, ерсилик.

НЕСКОРМНЫЙ прил. 1. (бесцеремонный) әдепсіз, бийәдеп, уятсыз, уялмайтуғын, ерси; 2. (тщеславный, хвастливый) мақтаншақ, мақтаншақлы; ~ое высказывание мақтаншақлы пикир; 3. (бесстыдный, неприличный) әдепсіз, уятсыз, бий-хая, турпайы.

НЕСЛОЖНЫЙ прил. қыйын емес, аңсат, жеңіл, оңай; ~ая задача аңсат мәселе.

НЕСЛЫХАННО нареч. қулақ есиптеген, көз көрмеген, хеш болмаган; это ~! бул қулақ есиптеген нәрсе!

НЕСЛЫХАННЫЙ прил. еситилмеген, көрилмеген, тақ қаларлық, хеш болмаган; ~ успех хеш болмаган табыс; ~ случай хеш болмаган аухал.

НЕСЛЫШНЫЙ прил. еситилмейтуғын, шауқымсыз, әстен, сылт етпейтуғын; он шёл ~ми шағами ол сылт етпей жүрриң кетти.

НЕСМЕТНЫЙ прил. көп сан, есапсыз көп, сансыз көп, оғада көп; ~ое богатство сансыз көп байлық.

НЕСМОЛКАЕМЫЙ прил. тынбайтуғын, басылмайтуғын, үзилмейтуғын, үзликсіз, тоқталмайтуғын; ~ое пение птиц құслардың узақ сайрауы.

НЕСМОТРЯ предлог с вин. п. қарамастан, қарамай; ~ ни иа что хеш нәрсеге қарамастан.

НЕСМЫВАЕМЫЙ прил. 1. жууылмайтуғын, кетпейтуғын; 2. перек. кетпейтуғын, мәңгилик, қалмайтуғын; ~ позор қалмайтуғын масқаралық.

НЕСМЫШЛЕННЫЙ прил. разг. ақылсыз, ақыл-еси кем, аңламайтуғын, түсинбейтуғын; ~ малыш түсинбейтуғын кшкшене бала.

НЕСНОСНО нареч. шыдап болмастай, жақпастай.

НЕСНОСНЫЙ прил. шыдап болмайтуғын, жақпайтуғын; ~ характер шыдап болмайтуғын минез.

НЕСОБЛЮДЕНИЕ с. сақламау, тутпау, орышламау; ~ правила қәделерди орынламау.

НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИЕ с. жасы жетпегенлик, жасы толмағанлық, ер жетпегенлик, балағатқа жетпегенлик.

НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИЙ прил. 1. жасы толмаган, жасы жетпеген, ер жетпеген, балағатқа жетпеген; 2. в знач. суц. м. несовершеннoлетний и ж. несовершеннoлетняя ер жетпеген.

НЕСОВЕРШЕННЫЙ I прил. жетиліспеген, кемшиликли, кемшилиги бар, питпеген; ~ рисунок кемшилиги бар сүүрет.

НЕСОВЕРШЕННЫЙ II прил. грам.: ~ вид глагола фемилдин питпеген түри.

НЕСОВЕСТИМОСТЬ ж. сыйыспайтуғынлық, сыйыспаушылық, жайғаспаушылық, туура келмейушилик.

НЕСОВМЕСТИМЫЙ прил. сыйыспайтуғын, жайғаспайтуғын, туўра келмейтуғын; ~е **понятія** сыйыспайтуғын түсиниклер.

НЕСОВПАДЕНИЕ с. туўры келмеу, дус келмеу, гезлеспеу.

НЕСОГЛАСИЕ с. 1. (разногласие) келиспеушилик, келисе алмаушылық, мақулламаушылық, наразылық; ~ во взглядах көз қараслардағы келиспеушилик; 2. (разлад, ссора) көнбеушилик, қайыл болмаушылық; 3. (отказ) келисим бермеушилик, мақулламаушылық.

НЕСОГЛАСОВАННОСТЬ ж. келисилмегенлик, келиспеушилик, мақулласпаушылық, наразылық; ~ **действий** хәрекетлердің келисилмегенлиги.

НЕСОГЛАСОВАННЫЙ прил. келисилмеген, мақулласылмаған; ~ая **работа** келисилмеген жұмыс.

НЕСОЗВУЧНЫЙ прил. үйлеспейтуғын, үнлеспейтуғын, сазласпайтуғын, ылайық келмейтуғын; ~ эпохе дәуірге үйлеспейтуғын.

НЕСОЗНАТЕЛЬНО нареч. 1. (неправильно оценивая) дурсы бахаламай, дурсы түсинбей; 2. (без умысла) байқамай, аңламай, түсинбей, санасыз түрде.

НЕСОЗНАТЕЛЬНОСТЬ ж. түсинбеушилик, санасызлық, санасы кемлик, аңсызлық.

НЕСОЗНАТЕЛЬНЫЙ прил. түсинбейтуғын, санасыз, санасы кем, аңсыз.

НЕСОИЗМЕРИМОСТЬ ж. 1. өлшеуге болмайтуғынлық, теңеуге болмайтуғынлық, үйлеспейтуғынлық; 2. перен. теңлестіріуге болмайтуғынлық, салыстырыуға болмайтуғынлық.

НЕСОИЗМЕРИМЫЙ прил. 1. өлшеуі жоқ, теңеуі жоқ; ~е **величины** өлшеуі жоқ шамалар; 2. перен. теңеуге болмайтуғын, салыстырыуға болмайтуғын; ~е **понятия** теңеуге болмайтуғын түсиниклер.

НЕСОКРАТИМЫЙ прил. мат. қысқармайтуғын, қысқарылмайтуғын; ~ая **дробь** қысқармайтуғын бөлшек.

НЕСОКРУШИМЫЙ прил. беккем, берик, нық, қыйралмайтуғын, бузылмайтуғын, жоқ болмайтуғын.

НЕ СОЛОНО нареч.: ~ **клевбавши** прост. хеш нәрсеге жетісе алмай, тилеги питпей.

НЕСОМНЕННО нареч. и вводн. сл. гүмансыз, шексиз, сөзсиз, қақыйқат; **это**, ~, **правильно** бұл, қақыйқат, дурсы.

НЕСОМНЕННЫЙ прил. гүмансыз, шексиз, сөзсиз, қақыйқат; ~ **успех** гүмансыз жетіскенлик.

НЕСООБРАЗИТЕЛЬНЫЙ прил. пәмсиз, аңсыз, кум гелле.

НЕСООБРАЗНЫЙ прил. ылайық емес, қолайлы емес, туўры келмейтуғын, келиспейтуғын, үйлеспейтуғын.

НЕСОТВЕТСТВИЕ с. муапық болмау, тең келмеу, ылайық болмау, сәйкес келмеу; ~ **характеров** минезлердің сәйкес келмеуі.

НЕСОРАЗМЕРНОСТЬ ж. сәйкес емеслик, туўры келмеушилик, ылайық емеслик.

НЕСОРАЗМЕРНЫЙ прил. сәйкес емес, туўры келмейтуғын, ылайық емес.

НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТЬ ж. 1. (напр. должника) төлей алмаушылық, төлеуге шамасы келмейтуғын, төлеуге құдрети келмеушилик; 2. (недостаточная обеспеченность) гедейлік, жарлылық, кемтарлық; 3. (недостаточная убедительность) дәлилсизлік, тийкарсызлық.

НЕСОСТОЯТЕЛЬНЫЙ прил. 1. төлей алмайтуғын, төлеуге шамасы келмейтуғын, төлеуге құдрети келмейтуғын; ~й **должник** төлей алмайтуғын қарыздар; 2. гедей, жарлы, кемтар; ~е **люди** дәулеті кем адамлар; 3. перен. (неубедительный) дәлилсиз, тийкарсыз.

НЕСОЮЗНЫЙ прил.: ~ая **молодёжь** уйымда жоқ жаслар.

НЕСПЕЛЫЙ прил. писпеген, писип жетпеген, қам, шийки; ~ое **яблоко** писпеген алма.

НЕСПЕШНЫЙ прил. есте-ақырын, асығыс емес, қыстаулы емес, жай.

НЕСПОДРУЧНЫЙ прил. прост. қолайсыз, қыйын, оңайсыз, оңатайсыз.

НЕСПОКОЙНО нареч. тынышсыз; **спать** ~ тынышсыз уйықлау.

НЕСПОКОЙНЫЙ прил. тынышсыз, тыным таппайтуғын; ~ая **обстановка** тынышсыз жағдай.

НЕСПОСОБНОСТЬ ж. 1. (отсутствие способностей) уқыпсызлық, уқыбы жоқлық, зейинсизлік; 2. (неумение делать что-л.) ийкемсизлік, қолынан келмеушилик, епсизлік, ийкемсизлік.

НЕСПОСОБНЫЙ прил. 1. (лишённый способностей) уқыпсыз, уқыбы жоқ, зейинсиз; 2. (не умеющий делать что-л.) ийкемсиз, қолынан келмейтуғын, епсиз.

НЕСПРАВЕДЛИВО нареч. әдилсиз, нахақ.

НЕСПРАВЕДЛИВОСТЬ ж. әдилсизлік, нахақлық.

НЕСПРАВЕДЛИВЫЙ прил. әдилсиз, нахақ; ~ **человек** әдилсиз адам; ~ **приговор** нахақ хүкім.

НЕСПРОСТА нареч. разг. 1. (не без умысла) билетурып, жорта; әйтеуір емес, ешейін емес, бийқарға емес; 2. (недаром) тегін емес, лекин бар; ~ он **это** сказал ол буну әйтеуір айтқан жоқ.

НЕСПРЯГАЕМЫЙ прил. грам. түрленбейтуғын; ~ **глагол** түрленбейтуғын феыл.

НЕСРАВНЕННО нареч. 1. (превосходно) теңи-тайы жоқ, теңи жоқ, асқан, салыстырыуға болмайтуғын түрде, жүдә жақсы, артықмаң; 2. при сравнит. ст. (гораздо, значительно) анағурлым, анағурақым, әдеуір.

НЕСРАВНЕННЫЙ прил. теңи-тайы жоқ, теңи жоқ, асқан, салыстырыуға болмайтуғын, жүдә жақсы, артық; ~ **талант** теңи-тайы жоқ талант.

НЕСРАВНИМЫЙ прил. 1. см. несравненный; 2. (непохожий) уқсамаған, салыстырып болмайтуғын; ~е **величины** салыстырып болмайтуғын мударлар.

НЕСТАНДАРТНЫЙ прил. стандартқа келмейтуғын, стандартқа жатпайтуғын.

НЕСТЕРПИМО нареч. қақсап, қатты, шыдап болмастай дәрежеде, шыдағысыз дәрежеде; ~ болит зуб тисим қақсап ауырып тур.

НЕСТЕРПИМЫЙ прил. шыдап болмайтуғын, шыдай алмайтуғын, шыдағысыз; ~ая боль шыдап болмайтуғын ауырыу.

НЕСТИ несов. 1. *кого-что* алып жүриу, көтерип жүриу; көтерип барыу (*туда*); көтерип келиу (*сюда*); ~ сумку сумканы көтерип алып жүриу; ~ что-л. на спине арқалап жүриу; 2. *что*, *перен.* бежеріу, атқарыу, орынлау; ~ обязанности мишнет атқарыу; ~ службу хызмет атқарыу; 3. *что* тартыу; табыу; шегиу; ~ наказание жаза тартыу; ~ последствия өхбетин тартыу; ~ убытки зыян көриу, зыян табыу; ~ тяготы жйзни турмыстың азабын шегиу; 4. *кого-что* (*знать, мчать*) айдап келиу, келтириу; шауып барыу (*туда*); шауып келиу (*сюда*); *ветер* несёт тучи самал булытларды айдап киятыр; 5. *что* (*ица -- о птицах*) тууыу (*мәекти*); 6. *от чего, чем*, *безл.* есиу; *от печки* несёт жаром печьтен ысы жалын еседі; 7. *что, разг.* сандырақлау, бышылдау, аўзына келгенін айтыу; ~ чепуху болмаған сөзлерди айтыу; $\diamond$ ~ ответственность жууапкершиликти мойнына алыу.

НЕСТІТЬСЯ несов. 1. *узын-қуйынына* шабыу, зуулау, зуулап барыу, зымырау; ~тись вскачь қосаяқлатып айдау; *машина* ~ётся в город машина қалаға зуулап жүрип баратыр; 2. (*о птицах*) мәек тууыу; 3. (*о звуках, запахе и т. п.*) таралыу.

НЕСТОЙКИЙ прил. турақсыз, тез ушып кететуғын; ~ запах тез ушып кететуғын ийс.

НЕСТОЯЩИЙ прил. арзымайтуғын, түкке турмайтуғын.

НЕСТРОЕВИК м. воен. нестроевик (*урьсқа тиккелей қатнаспайтуғын бөлімнің әскерий хызметкери*).

НЕСТРОЕВОЙ I прил. воен. 1. әскерий стройдағы емес, урьсқа тиккелей қатнаспайтуғын, стройдан тыс; ~ая служба стройдан тыс әскерий хызмет; 2. *в знач. суц. м.* нестроевой см. нестроевик.

НЕСТРОЕВОЙ II прил. қурылысқа жарамайтуғын; ~ лес қурылысқа жарамайтуғын ағаш.

НЕСТРОЙНО нареч. тәртіпсиз, уйқасықсыз, қосылмай, келіспесіз; ~ петь қосықты келіспесіз айтыу.

НЕСТРОЙНЫЙ прил. 1. келіспеген, келіспеген келмеген; ~ая фигура келіспеген тұлға; 2. (*беспорядочный*) тәртіпсиз; ~ые ряды тәртіпсиз қатарлар; 3. (*неслаженный*) уйқасықсыз, қосылмайтуғын, келіспесіз, жарасықсыз; ~ое пение келіспесіз айтылған қосық.

НЕСУДОХОДНЫЙ прил. кеме жүре алмайтуғын.

НЕСУРАЗНОСТЬ ж. 1. (*нелепость*) ерсилик, үйлеспешілік, келіспешілік; ~ этого предложения очевидна бул ұсыныстың ерси екені айқын; 2. (*нескладность, неуклюжесть*) ербийгендік, әбежийлік.

НЕСУРАЗНЫЙ прил. 1. (*нелепый*) ерси, үйлеспеген, келіспеген; ~ое предложение келіспеген ұсыныс; 2. (*нескладный, неуклюжий*) ербийген, әбежий.

НЕСУСВЕТНЫЙ прил. болмаған, қайдағы, барып турған; ~ая чепуха қайдағы болмаған нәрсе.

НЕСУЩЕСТВЕННЫЙ прил. жеңіл-желпи, киши-гирим, әхмийети аз, онша маңызлы емес; ~е недочёты жеңіл-желпи кемшиликлер.

НЕСХОДНЫЙ прил. 1. (*непохожий*) уқсас емес, уқсамаған; 2. (*неподходящий*) нақолай, қымбат; ~ая цена қымбат баға. **НЕСЧАСТЛИВЫЙ** прил. бахытсыз, ығбалсыз, сорлы, талабы келіспеген.

НЕСЧАСТНЫЙ прил. 1. бахытсыз, ығбалсыз, сорлы, бийшара; 2. бахытсызлық; ~ случай бахытсызлық аўхал; 3. *в знач. суц. м.* несчастный и ж. несчастная бахытсыз адам.

НЕСЧАСТЬЕ с. бахытсызлық, ығбалсызлық, сорлылық; $\diamond$ к ~ю *в знач. водн. сл.* сорына, бахытқа қарсы; *товарищ* по ~ю бахытсызлыққа шерик жолдас.

НЕСЧЕТНЫЙ прил. есапсыз, сансыз, шексиз, таўсылмайтуғын, ушы-қыйры жоқ, жүдө көп.

НЕСЫТНЫЙ прил. жуғымсыз, жуғымсыз жоқ, жуғымсыз кем; ~ая пйша жуғымсыз аўқат.

НЕСЪЕДОБНЫЙ прил. жеўге жарамайтуғын, жеўге болмайтуғын.

НЕТ I. *безл. в знач. сказ.* жоқ; *у меня ~ времени* менің уақытым жоқ; *дома никого ~ үйде* хеш ким жоқ; *для вас* пісем ~ сизге хат жоқ; *детей в саду ~ багда* балалар жоқ; 2. *частица отриц.* жоқ, емес; ~, *я не согласен* жоқ, мен қайыл емеспен; *подъешь или ~?* барасаң ба ямаса жоқ па?; $\diamond$ *нет-нет да и...* жоқ-жоқ десеңде гейде...; *ни да ни ~* болады деуде жоқ, болмайды деуде жоқ; ~ тогб, *чтобы* *помощь* жәрдем беріу деген жоқ; *свести на нет* 1) (*уничтожить*) жоққа шығарыу; 2) (*заставить утратить значение, силу*) күшин жойытырыу; *сойти на нет* 1) (*исчезнуть*) жоқ болыу; 2) (*утратить значение, силу*) әхмийетин жойыу.

НЕТАКТИЧНО нареч. әдепсиз, бийәдеп, жөнсиз.

НЕТАКТИЧНОСТЬ ж. әдепсизлік, бийәдептік, жөнсизлік; *ты допустил ~ сен* жөнсизлік иследиң.

НЕТАКТИЧНЫЙ прил. әдепсиз, бийәдеп, жөнсиз; ~ ответ бийәдеп жууап.

НЕТВЕРДНЫЙ прил. 1. (*довольно мягкой*) бекем емес, қатты емес, бос, жумсақ; ~ый грунт бос топырақ; 2. шала, онша емес, аз, кем; *он ~ в русском языке* ол рус тилине онша емес; *он ~ в математике* ол математиканы шала биледи; 3. (*нерешительный*) босаң, бос, кесип айтылмаған.

НЕТЕРПЕЛИВО нареч. шыдамай, сабырсызланып, тақаты болмай.

НЕТЕРПЕЛИВОСТЬ ж. шыдамсызлық, шыдамайшылық, сабырсызлық.

НЕТЕРПЕЛИВЫЙ прил. 1. (*не обладающий терпением*) шыдамсыз, тақатсыз,

сабырсыз; 2. шыдамсызлык пенен, тақатсызлык пенен, сабырсызлык пенен; ~о е ожидание сабырсызлык пенен күтиў.

НЕТЕРПЕНИЕ с. шыдамсызлык, сабырсызлык, тақатсызлык; ждаты с ~м шыдамсызлык пенен күтиў, интизар болыў.

НЕТЕРПИМЫЙ прил. 1. (недопустимый) жол қойылмайтуғын, шыдап болмайтуғын; ~о е положение шыдап болмайтуғын аўхал; 2. маўасасы, шыдамсыз, сабырсыз; быть ~ым к недостаткам кемшиликлерге маўасасыз болыў.

НЕТЛЕННЫЙ прил. 1. уст. (не подверженный плению) ширмеген, бузылмаған, айнымаған; 2. перен. (вечный) мәңгилик, өшпейтуғын; ~ая слава өшпейтуғын даңқ, мәңгилик даңқ.

НЕТОВАРИЩЕСКИЙ прил. жолдаслыққа жатпайтуғын, жолдаслыққа сыймайтуғын, жолдаслығы жоқ; ~о е отношение жолдаслыққа жатпайтуғын қатнасық.

НЕТОРОПЛИВОСТЬ ж. асықпаушылық, асықпаслық, албырамаушылық, жай-парахатлық.

НЕТОРОПЛИВЫЙ прил. асықпайтуғын, албырамайтуғын, жай-парахат; ~ая походка асықпайтуғын жүрис.

НЕТОЧНОСТЬ ж. 1. надурсызлык, натуўрыдык, қетедик, түсиниксизлик; ~ь выражения гәптиң түсиниксизлиги; 2. (ошибка, неправильность) кемшилик, қетедик, қәтесн барлық; в работе имеются ~и жумыста кемшиликлер бар.

НЕТОЧНЫЙ прил. 1. (не совсем правильный) надурсы, туўры емес, натуўры, қәте; ~ий подсчет қәте есап; ~е часы надурсы саат; 2. (допускающий неточность и т. п.) кемшиликли қәтесн бар.

НЕТРЕБОВАТЕЛЬНОСТЬ ж. көп талап етпейшлик, талабы кемлик, бослық.

НЕТРЕБОВАТЕЛЬНЫЙ прил. көп талап етпейтуғын, талабы кем, бос; ~ учитель талап етпейтуғын мұғаллим.

НЕТРЕЗВЫЙ прил. мәс, пьян; в ~ом виде мәс аўхалда.

НЕТРОНУТЫЙ прил. қол тийилмеген; аўыз тийилмеген, сол турысында; обед остался ~м түслик аўқат сол турысында қалды.

НЕТРУДОВОЙ прил. 1. (нетрудящийся) мийнетсиз, мийнет етпейтуғын, жатып ишер, қарам тамақ, мийнетсиз күн керетуғын; ~ элемент жатып ишер; 2. (получаемый не от своего труда) мийнетсиз табылған, мийнет етпей табылған; ~ доход мийнет етпей табылған табыс.

НЕТРУДОСПОСОБНОСТЬ ж. мийнетке жарамаушылық, жумысқа жарамаушылық; временная ~ мийнетке ўақытша жарамаушылық.

НЕТРУДОСПОСОБНЫЙ прил. мийнетке жарамсыз, мийнетке жарамайтуғын, жумысқа жарамайтуғын.

НЕТРУДЯЩИЙСЯ прил. мийнет етпейтуғын, жатып ишер, қарам тамақ, мийнетсиз күн керетуғын; ~еся слой общества жәмийеттиң мийнет етпейтуғын қаттамлары.

НЕТТО неизм. прил. и нареч. ком. нетто (товардың ыдыссыз салмағы).

НЕТУ безл. в знач. сказ. разг. см. нет 1; жить от него ~ буннан күн жоқ, бул күн бермейди.

НЕУБЕДИТЕЛЬНОСТЬ ж. исендире алмайтуғынлық, исениўге болмайтуғынлық, көз жетиспейшлик, инаныўға болмайтуғынлық.

НЕУБЕДИТЕЛЬНЫЙ прил. исенбейтуғын, исендире алмайтуғын, исениўге болмайтуғын, көз жетпейтуғын, инаныўға болмайтуғын; ~о е доказательство исениўге болмайтуғын дәлил.

НЕУВАЖЕНИЕ с. сыйламаушылық, хүрметлемейшлик, қадирлемейшлик.

НЕУВАЖИТЕЛЬНЫЙ прил. 1. дәлилсиз, ҳақыйқатлығы кем; опоздате по ~ой причине дәлилсиз себеп пенен қалып қойыў; 2. разг. (непочтительный) хүрметлемейтуғын, сыйламайтуғын, қадирлемейтуғын; ~ый тон хүрметлемейтуғын ерески даўыс.

НЕУВЕРЕННОСТЬ ж. исенбейшлик, исеним жоқлық, көзи жетпейшлик, гүманлылық; ~ в своих силах өзиниң күшине исенбейшлик.

НЕУВЕРЕННЫЙ прил. исенбейтуғын, көзи жетпейтуғын, гүманланатуғын; ~ голос исенимсиз даўыс; ~ ответ исенимсиз жуўап.

НЕУВЯДАЕМЫЙ прил. өшпейтуғын, солмайтуғын, умытылмайтуғын, мәдғилик, мәңғи қалатуғын; ~ая слава өшпейтуғын даңқ, мәңғилик даңқ.

НЕУВЯДАЮЩИЙ прил. см. неувядаемый.

НЕУВЯЗКА ж. байланыспаушылық, қыйсыны келмеушлик, үйлеспейшлик, келиспеушлик; ~ в работе жумыстағы келиспеушлик.

НЕУГАСИМЫЙ прил. сөнбес, өшпес.

НЕУГОМОННЫЙ прил. шаршамайтуғын, талмайтуғын, тыпбайтуғын, тынымсыз; ~ый ребёнок тынымсыз бала; ~ая молодежь тынбайтуғын жаслар.

НЕУДАЧА ж. жолы болмаушылық, сәтсизлик, қырсық, иси келиспеушлик; потерпеть ~у сәтсизликке ушыраў.

НЕУДАЧЛИВЫЙ прил. жолы болмайтуғын, сәтсизликке ушырайтуғын, қырсыққа ушырайтуғын, иси келиспеушлик.

НЕУДАЧНИК м. иси келиспеуши, иси қырсыққа айналыўшы иси, талабы келиспеуши.

НЕУДАЧНИЦА женск. от неудачник.

НЕУДАЧНЫЙ прил. 1. жолы болмаған, сәтсиз, қырсыққан, иси келиспеген; ~ая охота қырсыққан аңшылық; ~о е начинание сәтсиз баслама; ~о е выражение келиспеген гәп; 2. (неудовлетворительный, неудавшийся) дурсы шықпаған, күткендей болмаған; ~ая фотография дурсы түсирилмеген фотография.

НЕУДЕРЖИМЫЙ прил. тоқтауға болмайтуғын, тоқтатып болмайтуғын, иркиўге болмайтуғын, тоқтаусыз; күшли, қатты; ~ый поток тоқтатып болмайтуғын ағыс;

~ый смех ирке алмайтуғын күлкі; ~ое желание қатты интизарлық.

НЕУДОБНО 1. нареч. жайсыз, бийжағдай, жағдайсыз, қолайсыз, ыңғайсыз; он ~ сидит ол қолайсыз отыр; ~ лежать қолайсыз жатыу; 2. безл. в знач. сказ. ыңғайсыз, қолайсыз, уят; мне ~ его беспокоить оның тынышын алыу маған қолайсыз; ему ~ стало ~ оған уят болып қалды; мне за него ~ маған оның ушын қолайсызлау болып тур.

НЕУДОБНЫЙ прил. 1. жайсыз, бийжағдай, жағдайсыз, қолайсыз, ыңғайсыз, оңайсыз; ~ая квартира қолайсыз квартира; ~ый стул оңайсыз стул; 2. перен. қолайсыз, ыңғайсыз, ретсиз; поставить кого-л. в ~ое положение бирейди қолайсыз жағдайда қалдыру; я не вижу в этом ничего ~ого мен бунда хеш бир ретсиз нәрсени көрип отырған жоқпан.

НЕУДОВОРАМИЙ прил. 1. сиңимсиз; ~ая пища сиңимсиз ауқат; 2. перен. (неразумительный) түсниксиз, қонымсыз.

НЕУДОБОПРОИЗНОСИМЫЙ прил. разг. 1. айтыуға қыйын; 2. (неприличный) уят, әдепсиз, қолайсыз.

НЕУДОБСТВО с. 1. жайсыздық, бийжағдайлық, жағдайсыздық, қолайсыздық, ыңғайсыздық, оңайсыздық; мириться с ~ами бийжағдайлықтарға көңіу; 2. перен. қолайсыздық, уялыушылық; чувствовать ~о перед кем-л. қолайсыздыққа түсіу.

НЕУДОВЛЕТВОРЕННОСТЬ ж. қанаатланбаушылық, мауқы басылмағанлық; чувство ~и қанаатланбаушылық сезими.

НЕУДОВЛЕТВОРЕННЫЙ прил. қанаатланбаған, мауқы басылмаған; ~ое любопытство қанаатланбаған қызығушылық.

НЕУДОВЛЕТВОРИТЕЛЬНО 1. нареч. қанаатландырарсыздық түрде, қанаатланарсыздық етип; ~ выполнить поручение тапсырманы қанаатланарсыздық түрде орындау; 2. в знач. суц. с. неудовлетворительно қанаатланарсыздық; получить на экзамене ~ имтихада қанаатланарсыздық баға алыу.

НЕУДОВЛЕТВОРИТЕЛЬНЫЙ прил. қанаатлануға болмайтуғын, қанаатланарлық емес, қанаатланарсыз, қанаатландырмайтуғын, қанаатландырарсыз; ~ ответ қанаатландырмайтуғын жууап.

НЕУДОБЛЮБИТЕ с. наразылық; выразить своё ~ өзінің наразылығын билдиріу.

НЕУЖЕЛИ частица вопр. қоя, расында да, солай ма, шынында да, шыны менен де; ~ он согласился? ол шыны менен де келисим берди ме?; ~ они придут? олар шынында да келер ме екен?

НЕУЖИВЧИВОСТЬ ж. оңыспаушылық, сыйыспаушылық.

НЕУЖИВЧИВЫЙ прил. оңыспайтуғын, сыйыспайтуғын; ~ характер оңыспайтуғын минез.

НЕУЖТО частица прост. см. неужели.
НЕУЗНАВАЕМОСТЬ ж.: измениться до ~и танымаслық дәрежеге шекем өзгеріу.

НЕУЗНАВАЕМОСТЬ ж. прил. таныуға болмайтуғын, таный алмайтуғын, танымастай болып қалған; город стал ~м қала танымастай болып қалған.

НЕУКЛОННО нареч. булжытпай, тайсалмай; ~ выполнять взятые обязательства алған миннетлемелерди булжытпай орындау.

НЕУКЛОННЫЙ прил. удайы, үзликсиз, булжытпайтуғын; ~ рост производительности труда мийнет өнімдарлығының удайы өсіуі.

НЕУКЛЮЖИЙ прил. 1. (неповоротливый) епсиз, олақ, ийкемсиз, ебетейсиз; ~ий медвежонок ийкемсиз айыу баласы; 2. (неловкий) ийкемсиз, келісиксиз; ~ая походка келісиксиз жүріс; 3. перен. қолайсыз, келбетсиз, пишинсиз, сыйқы жоқ; ~ая фраза қолайсыз гәп.

НЕУКОСИТЕЛЬНЫЙ прил. сөзсиз, миннетли, булжытпайтуғын.

НЕУКРОТИМОСТЬ ж. қолға үйретілмегенлік, кенбейтуғынлық.

НЕУКРОТИМЫЙ прил. 1. қолға үйретілмеген, кендирилмеген; ~ зверь қолға үйретілмеген хайуан; 2. кенбейтуғын, қайсар, басылмамайтуғын; ~ гнев басылмамайтуғын ашыу.

НЕУКЛОВИМЫЙ прил. 1. туттырмайтуғын, услатпайтуғын, қолға түспейтуғын; 2. перен. (еле заметный) көз илмейтуғын, көринер-көринбес, анық емес, елеспесиз; билинер-билинбес; ~ое движение көз илмейтуғын қыймыл; ~ая разница билинер-билинбес айырмашылық.

НЕУМЁЛЫЙ прил. 1. уқыпсыз, уқыбы жоқ, епсиз, олақ; ~ый руководитель уқыпсыз басшы; 2. олақ, уқыпсыз, епсиз, шебер исленбеген; ~ая работа олақ исленген ис; ~ое исполнение шебер атқармау.

НЕУМЁНИЕ с. олақлық, уқыпсыздық, ебетейсизлік, шеберсизлік.

НЕУМЁРЕННО нареч. өлшеусиз, шамадан артық, шексиз, хәдден тыс, хәдден зыят.

НЕУМЁРЕННОСТЬ ж. өлшеусизлік, шамадан артықлық, шексизлік, хәдден тыслық.

НЕУМЁРЕННЫЙ прил. өлшеусиз, шамадан артық, шексиз, хәдден тыс, хәдден зыят; ~ый аппетит хәдден зыят иштей; ~ая строгость хәдден зыят қаттылық.

НЕУМЁСТНО нареч. орынсыз, ретсиз, жөнсиз.

НЕУМЁСТНОСТЬ ж. орынсыздық, ретсизлік, жөнсизлік.

НЕУМЁСТНЫЙ прил. орынсыз, ретсиз, жөнсиз; ~ вопрос орынсыз сорау.

НЕУМНО, **НЕУМНО** нареч. ақылсыз, пәмсиз, ақылсыз түрде, пәмсиз түрде.

НЕУМНЫЙ прил. ақылсыз, пәмсиз.

НЕУМОЛМО нареч. айтқанынан қайтпай, әжетленип.

НЕУМОЛМОСТЬ ж. айтқанынан қайтпайшылық, әжетлилік.

НЕУМОЛМЫЙ прил. 1. (безжалостный, непреклонный) айтқанынан қайтпайтуғын, әжет, тас бауыр, реймсиз; ~ий человек айтқанынан қайтпайтуғын адам;

2. *перен.* (*непреложный, твёрдый*) айнымас, булжымас, берк; *~е законы природы* табиғаттың айнымас нызамлары; *~й ход истории* тарихтың булжымас жүриси.

НЕУМОЛКАЕМЫЙ *прил. см. неумолч-*

НЕУМОЛЧНЫЙ *прил.* тынбайтуғын, тынымсыз; *~ гуд моря* теңиздің тынбайтуғын гүйдилдиси.

НЕУМЫШЛЕННЫЙ *прил.* абайсызда болған, билқастан емес; *~ обман билқастан* болмаған алдаушылық.

НЕУПЛАТА *ж.* төлемөушилик, төлемеу; *~ долгов* қарызды төлемеу.

НЕУПОРЯДОЧЕННЫЙ *прил.* тәртіпке салынбаған, тәртіпке түсірілмеген.

НЕУПОТРЕБИТЕЛЬНЫЙ *прил.* қолданылмайтуғын, қолданыудан қалған; *~ое выражение* қолданылмайтуғын гөп.

НЕУРАВНОВЕШЕННОСТЬ *ж.* ушқалақлық, шалағайлық, қызбалық, жеңил минезилдик.

НЕУРАВНОВЕШЕННЫЙ *прил.* ушқалақ, шалағай, қызба, жеңил; *~ характер* жеңил минез.

НЕУРОЖАЙ *м.* зүрәәтсизлік, қәхәтшиллик, өнимсизлік, қытшылық, егин болмағанлық.

НЕУРОЖАЙНЫЙ *прил.* зүрәәтсиз, қәхәт, өнимсиз, егин болмаған; *~ год* егин болмай қалған жыл.

НЕУРОЧНЫЙ *прил.* 1. (*не установленный договором*) хызметтен тыс ұақытта исленген, жұмыс ұақытынан тыс; *~ая раббта* хызметтен тыс ұақытта исленген жұмыс; 2. (*неподходящий*) биймезгил, мезгилсиз; *он пришёл в ~ое время* ол биймезгил ұақытта келди; *в ~ый час* биймезгил ұақытта.

НЕУРЯДИЦА *ж. разг.* 1. (*беспорядок, неустройство*) тәртіпсизлік, тым-тырақайлық, ырың-жырыңдық; 2. (*ссора*) талас, жөнжел; *семейная ~* үй ишиниң жәнжелі.

НЕУСИДЧИВЫЙ *прил.* ушқалақ, отырып ислей алмайтуғын, узақ отыра алмайтуғын, сабырсыз, шыдамсыз; *~ ученик* сабырсыз оқыушы.

НЕУСОВЕРШЕНСТВОВАННЫЙ *прил.* көтерілмеген, өрлемеген, жақсартылмаған.

НЕУСПЕВАЕМОСТЬ *ж.* үлгермеушиллик.

НЕУСПЕВАЮЩИЙ 1. *прил.* үлгермейтуғын; *~ студент* үлгермейтуғын студент; 2. *в знач. суц.* *м.* неспевающий и *ж.* неспевающая үлгермеуши.

НЕУСТАННО *нареч.* харымай, харымастан, үзликсиз, тынбай, тынбастан, бәрқулла; *советский народ ~ борется* за мир совет халқы парахатшылық ушын тынбастан гүреспекте; *~ повышать производительность труда* мийнет өнимин арттыруу ушын үзликсиз тайсалмай ислей.

НЕУСТАННЫЙ *прил.* харымайтуғын, үзликсиз, тынбайтуғын; *~ая борьба* үзликсиз гүрес; *~ая забота* үзликсиз ғамхорлық.

НЕУСТОЙКА *ж.* неустойка (*шартти орындамаған тарап төлейтуғын штраф*); *уплатить ~у* неустойка төлеу.

НЕУСТОЙЧИВОСТЬ *ж.* 1. (*шаткость*) аўғыш, шайғалғыш; 2. *перен.* турақсыздық, исенмсизлик; *моральная ~* мораль жағынан турақсыздық.

НЕУСТОЙЧИВЫЙ *прил.* 1. аўғыш, шайғалғыш; *~ая лодка* шайқалғыш қайық, аўғыш қайық; 2. *перен.* турақсыз, өзгермели; *~ый характер* турақсыз минез; *~ая погода* өзгермели жауа райы.

НЕУСТРАНИМЫЙ *прил.* жоқ етиўге болмайтуғын; *~ое препятствие* жойыўға болмайтуғын қарсылық, жоқ етиўге болмайтуғын иркиниш.

НЕУСТРАШИМОСТЬ *ж.* қорықпаслық, дәу жүреклик, мәртлик, қайтпаслық.

НЕУСТРАШИМЫЙ *прил.* қорықпайтуғын, дәу жүрек, мәрт, қайтпайтуғын.

НЕУСТРОЕННОСТЬ *ж.* турмысы дүзелмегенлик, иси келіспегенлик.

НЕУСТРОБНЫЙ *прил.* 1. (*плохо устроенный, неналаженный*) жөнге салынбаған, тәртіпке келтирилмеген; *~ быт* жөнге салынбаған турмыс; 2. (*о человеке*) турмысы дүзелмеген, иси келіспеген.

НЕУСТУПЧИВОСТЬ *ж.* қайтпаслық, өжеттик, тирсеклик.

НЕУСТУПЧИВЫЙ *прил.* қайтпайтуғын, өр, өжет, тирсек; *~ человек* өжет адам.

НЕУСЫПНО *нареч.* сергек, қырағы, сақ; *~ стоять на страже мира* парахатшылықты қорғау ушын қырағы турыу.

НЕУСЫПНЫЙ *прил.* сергек, қырағы, сақ; *~ надзор* қырағы бақлау.

НЕУТЕШИТЕЛЬНО *нареч.* жағымсыз, қанаатландырмастай, жубандырмастай.

НЕУТЕШИТЕЛЬНЫЙ *прил.* жағымсыз, қанаатландырмайтуғын, жубандырмайтуғын; *~ результат* қанаатландырмайтуғын нөтиже.

НЕУТЁШНЫЙ *прил.* жубанбайтуғын, басылмайтуғын; *~ое горе* басылмайтуғын қайғы.

НЕУТОЛИМЫЙ *прил.* 1. қанбайтуғын, басылмайтуғын; *~ая жажда* қанбайтуғын шөл; 2. *перен.* тоймайтуғын; *~ая жажда знания* илимге тоймайтуғын умтылушылық.

НЕУТОМИМО *нареч.* шаршамастан, харымай, талмай, жалықпай.

НЕУТОМИМОСТЬ *ж.* шаршамаушылық, харымаушылық, талмаушылық, жалықпаушылық.

НЕУТОМИМЫЙ *прил.* шаршамайтуғын, харымайтуғын, талмайтуғын, жалықпайтуғын; *~ путешественник* шаршамайтуғын саяхатшы.

НЕУЧ *м. разг.* бийсауат, оқымаған, надан, сада, турпайы.

НЕУЧЕНЫЙ *прил.* бийсауат, оқымаған, надан, сада.

НЕУЧТІВОСТЬ *ж.* әдепсизлік, турпайылық, ерсидик.

НЕУЧТІВЫЙ *прил.* әдепсиз, турпайы, ерси; *~ое замечание* әдепсиз исленген ескертпе.

НЕУЮТНО *нареч. и безл. в знач. сказ.* қолайсыз, жағдайсыз, жайсыз; *в квартирe ~* квартирада жағдайсыз.

НЕУЮТНЫЙ *прил.* қолайсыз, нақолай, жағдайсыз, жайсыз; *~ая* кóмната қолайсыз өжире.

НЕУЗВИМОСТЬ *ж.* 1. зыян тийгизе алмаушылық, зөлел ете алмаушылық; 2. (*безупречность*) шынлық, хақыйқатлық, негизи дурыстық.

НЕУЗВИМЫЙ *прил.* 1. зыян тиймейтуғын, зөлел келмейтуғын; 2. (*безупречный*) шын, хақыйқат, мықлы, беккем, негизи дурыс; *~ое доказательство* негизи дурыс дәлил.

НЕФРИТ I *м.* нефрит (*минерал*).

НЕФРИТ II *м. мед.* нефрит (*бүйректің исіңі*).

НЕФТЕ *қоспа сөзлердің «нефть, нефтьден» деген мәніні билдіретуғын биринші бөлегі, мыс.: нефтедобыча нефть шығарыу.*

НЕФТЕБАЗА *жс.* нефть базасы.

НЕФТЕДОБЫВАЮЩИЙ *прил.* нефть өндіріуші; *~ая промышленность* нефть өндіріуші санаат.

НЕФТЕНАЛИВНОЙ *прил.* нефть куйылышы, нефть куйып тасыйтуғын; *~е судно* нефть куйып тасыйтуғын кеме.

НЕФТЕНОСНЫЙ *прил.* нефтьли, нефть шығатуғын; *~е зёмли* нефтьли жерлер.

НЕФТЕПЕРЕГОННЫЙ *прил.* нефть ажырататуғын, нефть айырыш шығаратуғын.

НЕФТЕПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИЙ *прил.* нефтьти қайта іслеп шығаратуғын; *~ завод* нефтьти қайта іслеп шығаратуғын завод.

НЕФТЕПРОВОД *м.* нефтепровод.

НЕФТЕПРОДУКТЫ *мн. (ед. нефтепродукт м.)* нефть өнімлері (*бензин, керосин, мазут хәм т. б.*).

НЕФТЕПРОМЫСЕЛ *м.* нефть кәсіп орны.

НЕФТЕПРОМЫШЛЕННОСТЬ *жс.* нефть санааты.

НЕФТЕПРОМЫШЛЕННЫЙ *прил.* нефть санаатлы, нефть санаатлық; *~ район* нефть санаатлы район.

НЕФТЕХРАНИЛИЩЕ *с.* нефть сақлағыш.

НЕФТЬ *жс.* нефть.

НЕФТЯНИК *м.* нефтьши; нефть бойынша кәніге.

НЕФТЯНБОЙ *прил.* нефть...; *~ой* істóчник нефть кәні; *~ая скважина* нефть скважинасы.

НЕХВАТКА *жс. разг.* жетпеушилик, жетіспеушилик, кеміслик, кем шығыу, кем шығыушылық.

НЕХИТРЫЙ *прил.* 1. (*простодушный, без хитрости*) сада, аңқау; 2. *разг. (несложный)* әпіуайы, оп-оңай; *~ое устройство* әпіуайы қурылыс.

НЕХОДОВОЙ *прил.* етпейтуғын, етими жоқ, етімсіз; *~ товар* етими жоқ товар, етпейтуғын товар.

НЕХОТЯ *нареч.* 1. (*без желания, неохотно*) тилемей, хұждансыз, мейли бармай, мейли алмай, кеуілсіз, ықлассыз, қәлемей; *дéлать что-л. ~ бир нарсени* қәлемей іслеу; *есть ~ мейли алмай жеу*; 2. (*ненамеренно, невольно*) абайламай, билқастан емес, жорта емес.

НЕЦЕЛЕСОБРАЗНОСТЬ *жс.* қолайсызлық, мақсетке мууапық емеслік, пайдасызлық, орынсыз.

НЕЦЕЛЕСОБРАЗНЫЙ *прил.* қолайсыз, мақсетке мууапық емес, пайдасыз, орынлы емес; *~ая трáта времени* пайдасыз уақыт өткеріу.

НЕЦЕНЗУРНЫЙ *прил.* 1. цензураға жатпайтуғын; 2. *перен. (неприличный)* уят.

НЕЧАЯННО *нареч.* 1. (*ненамеренно, случайно*) билместен, абайсыздан, билқастан; 2. (*неожиданно, внезапно*) күтпегенде, ойламаған жерде, тосаттан, тосыннан.

НЕЧАЯННОСТЬ *жс.* абайламаушылық, билмеслік, байқаусызлық; *◇ по ~и билмесліктен.*

НЕЧАЯННЫЙ *прил.* 1. (*ненамеренный, случайный*) абайсыздан, абайламай, билместен, билмесліктен, байқаусыздан; *~ый выстрел* абайсыздан атып салыу, байқамай атып жиберіу; 2. (*неожиданный*) күтілмеген, ойламаған жерден, тосыннан, тосаттан; *~ая встреча* ойламаған жерден ушырасыу.

НЕЧЕГО I (*нечему, нечем, не о чём*) *мест. отриц. с неопр.* хеш, хеш нәрсе; хеш деме; *ему ~го читáть* оқыуға оған хеш нәрсе жоқ; *тут ~му удивляться* бул жерде таң қаларлық хеш нәрсе жоқ; *мне больше ~го сказа́ть* менің енді айтатуғын хеш нәрсем жоқ; *~м писа́ть* жазатуғын хеш нәрсе жоқ; *~м дыша́ть* дем алыуға хауа жоқ; *◇ от ~го де́лать* иси еригип; *де́лать ~го в знач. вводн. сл.* илаж жоқ, илаж қанша; *~го сказа́ть в знач. вводн. сл.* сөз жоқ.

НЕЧЕГО II *в знач. сказ. с неопр.* кереги жоқ, қәжети жоқ, жөні жоқ; *~ вам здесь остава́ться* сизге бунда қалыудың хеш қәжети жоқ; *~ вам в это де́ло вме́шиваться* бул іске сизің араласыуыңыздың жөні жоқ; *об этом и думать ~* бул хаққында ойлаудың да кереги жоқ.

НЕЧЕЛОВЕЧЕСКИ *прил.* адамның қолынан келмейтуғын, адамның күшн жетпейтуғын; *~е усилія* адамның қолынан келмейтуғын күш салыу.

нечем мест. твор. п. от нечего I.

нечему мест. дат. п. от нечего I.

НЕЧЕСТНО *нареч.* уятсызлық пенен, намыссыз түрде, арсыз түрде, хұждансыз түрде.

НЕЧЕСТНОСТЬ *жс.* уятсызлық, намыссызлық, арсызлық, хұждансызлық.

НЕЧЕСТНЫЙ *прил.* уятсыз, намыссыз, арсыз, хұждансыз; *~ человек* уятсыз адам; *~ поступок* хұждансыз хәрекет.

НЕЧЕТ *м. разг.* тақ; *чёт* йли ~? жуппа ямаса тақпа?

НЕЧЕТКИЙ *прил.* анық емес, түсиниксіз; *~ пóчерк* түсиниксіз қол, түсиниксіз жазыу.

НЕЧЕТКОСТЬ *жс.* анық емеслік, түсиниксізлік.

НЕЧЕТНЫЙ *прил.* тақ; *~ое числó* тақ сан.

НЕЧИСТОПЛОТНОСТЬ *жс. I. (неопрятность)* таза емеслік, патаслық, паспан-

далық; 2. *перен.* (нечестность, непорядочность) жеркенишлік, қарамылық.

НЕЧИСТОПЛОТНЫЙ прил. 1. (неопрятный) таза емес, патас, паспанда; 2. *перен.* (нечестный, непорядочный) жеркениш, қарамы; ~ *поступок* қарамы қылық.

НЕЧИСТОТА ж. 1. ыласлық, патаслық, ипласлық, кир, былғағыш; 2. *мн.* нечистоты (отбросы, помой) тасланды, жууынды-шайынды.

НЕЧИСТЫЙ прил. 1. (запачканный, грязный) кирленген, жууылмаған, патас; ~ый *воротничок* кирленген жаға; ~ая *посуда* жууылмаған ыдыс; 2. (неаккуратный) шала-шұла исленген, кеуілсиз исленген, немқурайды исленген; ~ая *работа* немқурайды исленген жұмыс; 3. (неоднородный, с примесями) хәр түрлі, араласпалы; таза емес; ~ый *цвет* хәр түрлі рең; ~ая *шерсть* араласпалы жүн; 4. *перен.* (нечестный) арсыз, қарам; ~ая *игра* қарам ойын; 5. (не совсем правильный, неточный) надурис, анық емес; ~ое *произношение* анық сөйлей алмай; $\diamond$ ~ая *совесть* арнамысы жоқ, арнамысыз; ~ая *сила* шайтан, жин-жипир; *на руку* нечист қолы сук.

НЕЧИСТЬ ж. 1. обл. жин-шайтан; 2. *перен.* қарамзадалар; *фашистская* ~ фашист қарамзадалары.

НЕЧЛЕНОРАЗДЕЛЬНЫЙ прил. анық емес, түсиниксиз; ~ая *речь* түсиниксиз айтылған сөз.

НЕЧТО *мест. неопр.* (употр. только в им. и вин. п.) бир зат, бир нәрсе; с ним *случилось* ~ *странное* оған таң қаларлық бир нәрсе болыпты.

НЕЧУВСТВИТЕЛЬНОСТЬ ж. сезимсізлік, сезбейтуғынлық, тәсірсизлік.

НЕЧУВСТВИТЕЛЪНЫЙ прил. сезбейтуғын, сезилмейтуғын, тәсірсиз; он ~ен *к холоду* ол сууықты сезбейді.

НЕЧУТКИЙ прил. мийирмансыз, ғамхор емес.

НЕЧУТКОСТЬ ж. мийирмансызлық, ғамхор емеслік.

НЕШИРОКИЙ прил. тар, кең емес.

НЕСУТОЧНЫЙ прил. ойын емес, аңсат ис емес, жеңіл-желпи емес; ~ое *дело* аңсат ис емес.

НЕСАДНО нареч. қатты, оғада, аямай, аяусыз; с *утра* ~ *печёт* *солнце* азаннан баслап күн аяусыз күйдирип тур.

НЕСАДНЫЙ прил. қатты, оғада қатты, аямайтуғын; ~ *зной* қатты ыссы.

НЕЭКОНОМНО нареч. үнемлемей, эконом етпей.

НЕЭКОНОМНЫЙ прил. үнемлемей, эконом етпейтуғын.

НЕЭТИЧНО нареч. этикаға жатпастай, жарамас, турпайы.

НЕЭТИЧНЫЙ прил. этикаға жатпайтуғын, жарамайтуғын, турпайы; ~ *поступок* жарамайтуғын қылық.

нею *мест. твор. п. от она* (после предлога).

НЕЯВКА ж. шықпаушылық, келмеушилік; ~ *на работу* жұмысқа келмеушилік.

НЕЯСНО 1. нареч. түсиниксиз; ~ *гово-*

рить түсиниксиз сөйлеу; 2. *безл. в знач. сказ.* анық емес, гүмилжи; ~, *что он думает* оның ойлап отырғаны гүмилжи.

НЕЯСНОСТЬ ж. 1. анық емеслік, гүңгиртлік; 2. (неразборчивость) еситилер-еситилмеслік, гүмилжилік, түсиниксизлік; 3. (неопределённость) белгисізлік, гүмилжилік.

НЕЯСНЫЙ прил. 1. анық емес, гүңгирт; ~е *очертания* *гор* тау шеңкеринин анық емес көриніслери; 2. (неразборчивый) еситилер-еситилмес, гүмилжи, түсиниксиз; ~ий *почерк* түсиниксиз қол; 3. (неопределённый) белгисиз, анық емес, гүмилжи; ~ий *ответ* гүмилжи жууап.

НИ частица 1. *усил. болымсыз* *гәп*лерде да, де, та, те, хеш бир; в *самоваре* нет ни *капли* *воды* самаурында бир тамшы да суу жоқ; нет ни *одного* *человека* бир адам да жоқ; ни *шагу* *дальше!* бир адым да ары атлама!; ни с *места!* орнынан қозғалма!; ни *слова!* аузыңды ашпа!; ни за *что!* хеш қандай!; 2. *усил. болымлы* *гәп*лерде да, де; *когда* ни *спрошу!* никто не *знаёт* кимнен *сorasam* да хеш ким билмейді; 3. *союз, болымсыз* *гәп*те биргелік *ағзаларды* *байланыстырыу* үшін да, де; ни *встать* ни *сесть* *я* *турууға*, *я* *отырууға* мүмкін емес; ни *то* ни *другое* бул да емес, ол да емес; ни *взад* ни *вперёд* кейінге де емес, алға да емес; $\diamond$ ни-ни жоқ-жоқ; *вы* *күрите?*— Ни-ни, *мне* *врачи* *запретили* сиз шылым шегесіз бе?— Жоқ-жоқ, маған *врачлар* қадаған етти.

НИБУДЬ частица *неопр.* *кто*~ ким болса да, *биреу!* *что*~ не болса да; *чей*~ *биреудин;* *какой*~ қандай болса да; *когда*~ қашан болса да, бир ұақытта; *как*~ қалай болса да; *где*~ қайда болса да, бир жерде; *сколько*~ қанша болса да, қайғурлым болса да; *откуда*~ қайдан болса да.

НИВ||**А** ж. 1. егиншилік, егиншилік майданы; *колхозные* ~ы *колхоздың* егиншиліккери; 2. *перен.* (поприще) майдан, тарау; *трудиться* на ~е *просвещения* билімлендиру тарауында хызмет ету.

НИВЕЛІР м. нивелир (геодезиялық аспап).

НИВЕЛІРОВАНИЕ с. 1. *геод.* нивелірлеу; 2. *перен.* (сглаживание различий) теңгислеу, дүзетіу, теңлеу.

НИВЕЛІРОВАТЬ *сов. и несов.* *что* 1. *геод.* нивелірлеу; 2. *перен.* (сглаживать различия) теңгислеу, дүзетіу, теңлеу, тең етіу.

НИВЕЛІРОВАКА ж. см. нивелирование.

НИВХИ *мн.* (ед. *нивх м., нивхка ж.*) нивхлар (Амурдың төменгі жағаларында *хәм Сахалинде* *жасаушы* халық).

НИВХСКИЙ прил. нивх...; ~ *язык* нивх тили.

НИГДЕ нареч. хеш жерде, хеш жерде; ~ *его* нет ол хеш жерде жоқ; ~ *нет этой* *книги* бул *китап* хеш жерде жоқ.

НИГИЛИЗМ м. нигилизм (1. XIX *әсирдің* 60 *жылларында* *Россияда* *разночинец* *интеллигенциясының* *арасында* *пайда* *болған* *бағдар*; 2. дәлилсиз жоққа шығару, дәлилсиз бийкарлаушылық).

НИГИЛИСТ м. нигилист (1. нигилизм-ниң тәрәпдары; 2. дәлилсиз бийкарлаушы адам, жалпы жаңылғанды мойынламайтуғын адам).

НИГИЛИСТИЧЕСКИЙ прил. нигилист-лик.

НИГИЛИСТКА женск. от нигилист.

НИЖЕ 1. сравнит. ст. от прил. низкий и нареч. низко төменирек, аласарақ, аласа, келте, келтерек, қысқа, пәс, пәсирек; он ~ старшего брата ол ағасынан келтерек; это дерево ~ того буд ағаш анау ағаштан пәсирек; 2. нареч. төменде, пәсте; жить этажом ~ бир этаж пәсте турыу; 3. в знач. предлог с род. п. пәс, төмен; пять градусов ~ нуля нульден бес градус төмен; тише воды, ~ травы погов. суудан асте, шөптен пәс (соотв. қой аузынан шөп алмас); 4. предлог с род. п. (вниз по течению реки) төмен қарай; 5. нареч. төменн-рек, төменде; смотреть ~ төменги жағын қара (текстте); ♦ это ~ его достоинства бул оның намысын аяққа басады; ~ всякой критики сөз етүүге де турмайды.

НИЖЕ қоспа сөзлердің «төмендеги, төменде айтылған» деген мәністи билдиретуғын биринши бөлими, мыс.: ниженазванный төменде аталған.

НИЖЕИЗЛОЖЕННЫЙ прил. төменде айтылған, төменде баянлаған; ~е факты подтверждают сказанное төмендеги айтылған фактлар айтылғанларды тастыйқлайды.

НИЖЕОЗНАЧЕННЫЙ прил. төменде көрсетилген, төменде белгиленген.

НИЖЕПОДСИВАШИЙСЯ прил. төменде қол қойған.

НИЖЕПОИМЕНОВАННЫЙ прил. төмендеги аты аталған, төмендеги аты көрсетилген.

НИЖЕСКАЗАННЫЙ прил. см. нижеизложенный.

НИЖЕСЛЕДУЮЩИЙ прил. төмендеги, мына төмендеги; ~ее указание төмендеги көрсетпе.

НИЖЕПОМЯНУТЫЙ прил. төмендеги айтып өтилген, төмендеги ескертилген; ~ое обстоятельство төмендеги ескертилген жағдай.

НИЖНЕ қоспа сөзлердің дәрьяның төменги жағындағы, дәрьяның ығындағы деген шанини билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: нижеволжский Волганың төменги жағындағы.

НИЖНИЙ прил. 1. төменги, астыңғы; ~ая полка төменги полка; ~ий этаж төменги этаж; ~ее течение Аму-Дарыя Аму дәрьяның төменги жағы; 2. ишки; ~ее белье ишки кийим; ♦ ~ая палата полит. төменги палата.

нижу́, нижешь и т. д. наст. вр. от низать.

НИЗ м. 1. төмен, төменги жағы, асты, астыңғы жағы, түп; ~ колонны сүтіннің төменги жағы; сдаётся ~ дачи дачаның төменги жағы кирейге бериледи; 2. мн. низы разе. (массы) ғалаба көпшилик, қарапайымлар.

НИЗ (НИС-) приставка, жоқарыдан

төменге қараған хәрекетти билдиреди, мыс.: низрину́ть қулатыу, түсириу.

НИЗАТЬ несов. что дизийу; ~ бұсы моншақларды дизийу.

НИЗВЕДЕНИЕ с. төменлетийу, төмен түсириу.

НИЗВЕРГАТЬ несов. см. низвергнуть. **НИЗВЕРГАТЬСЯ** несов. см. низвергнуться.

НИЗВЕРГНУТЬ сов. кого-что 1. (сбросить сверху) қулатыу, түсириу, жығыу; 2. перен. (свергнуть) қулатыу, жығыу; ~ монархию монархияны қулатыу.

НИЗВЕРГНУТЬСЯ сов. қулау, түсиу, жығылыу.

НИЗВЕРЖЕНИЕ с. қулатыу, жығыу; ~ царизма патшалықты қулатыу.

НИЗВЕСТИ сов. кого-что төменлетийу, төмен түсириу, дәрежесин түсириу.

НИЗВОДИТЬ несов. см. низвести.

НИЗИНА ж. ойпат, ойпатлық, ой жер, ойлық; селә расположено в ~е ауыл ойпат жерге орналасқан.

НИЗКИЙ прил. 1. (невысокий) қысқа, келте, аласа, пәс; ~ий забор пәс қора; пәс пақса; ~ий стол аласа стол; 2. (малый, небольшой) төмен, пәс; ~ая температура төмен температура, пәс температура; ~ое давление төмен басым; 3. (плохой по качеству) төмен, сапасыз, пәс; ~ие сорта бумәги қағаздың төмен сортлары; 4. (отсталый) төмен, артта қалған, пәс; ~ая культура төмен мәдениет; 5. (бесчестный, подлый) намыссыз, бийнамыс, қара нийетли, харамы, иплас, жаман нийетли; ~ий поступок жаман нийетли қылық; 6. (о звуках и т. п.) пәс, төменги; ~ая нота төменги нота; ♦ ~ий поклон хұрмет хәм иззет; ~ий лоб тар маңдай.

НИЗКО 1. нареч. төмен, пәс; 2. в знач. сказ. төменлеп; солнце уже ~ күн әлле қашан төменледи; 3. нареч. (подло) ипласлық пенен.

НИЗКО қоспа сөзлердің «төмен, пәс» деген мәнілерди билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: низкокалорийный төмен калориялы.

НИЗКОПЛАЧИВАЕМЫЙ прил. төмен төленетуғын, аз төленетуғын, аз алатуғын; ~ая работа аз төленетуғын жұмыс.

НИЗКОПОКЛОННИК м. жағымпаз, жарамсақ, бас ийүшши, қулық етиүшши. **НИЗКОПОКЛОННИЧАТЬ** несов. перед кем-чем жағымпазланыу, жарамқаусырау, сақланыу, бас ийү, қулық етиу.

НИЗКОПОКЛОНСТВО с. жағымпазлық, жарамсақлық, бас ийүшилик, қулық етиүшилик.

НИЗКОПРОБНЫЙ прил. 1. (о золоте, серебре) таза емес, төмен сапалы; 2. перен. (очень невысокого качества) сапасыз, сапасы кем, пәс.

НИЗКОРОСЛЫЙ прил. келте бойлы, аласа, кишкене бойлы, пәс бойлы; ~ кустарник аласа бойлы пұталық.

НИЗКОСОРТНЫЙ прил. төмен сортлы, пәс сортлы; ~ товар төмен сортлы товар.

НИЗЛОЖЕНИЕ с. қулатыу, түсириу, жығыу; ~ монархии патшалықты қулатыу.

НИЗЛОЖИТЬ сов. *кого-что* кулатыу, түсириу, жығыу; ~ монарха патшаны тахтан кулатыу.

НИЗМЕННОСТЬ ж. геогр. ойпат, ойпатлык, тегислик.

НИЗМЕННЫЙ прил. 1. геогр. ойпат, ой жер, жазык, тегис; 2. перен. (подлый) қарам нийетли, қара нийетли, жаман ойлы; ~е побуждёння қарам нийетлер.

НИЗОВ||ОЙ прил. 1. төменги, төменнен, төменги жақтан; ~бй вѣтер төменнен ескен самал; 2. (связанный с массами, с народом) төменги; жергиликли; ~бй рабѣтник төменги хызметкер; ~ая печатъ жергиликли баспа сөз; 3. (расположенный по нижнему течению) дәрьяның ығында орналасқан, жайласқан; дәрьяның төменинде жайласқан; ~ые города дәрьяның төменги бестіндеги қалаар.

НИЗОВЬЕ с. қуярлық, дәрьяның төменги жақлары, дәрьяның аяғы; ~ Амударьй Әму дәрьяның қуярлығы.

НИЗОМ нареч. төменнен, төменги жол менен; ъхатъ ~ төменги жол менен жүриу.

НИЗОСТЬ ж. намыссызлық, бйнамыслық, қарам нийетлик, қара нийетлилик, қарамылық, ипласлық, жаман нийетлилик.

НИЗШ||ИЙ прил. 1. превосх. ст. от прил. низкий төмен, пәс, жаман; ~ий сорт табака текекиниц төмен сорты; 2. (простейший) ең әпиуайы, жетилмеген; ~ий тип животных хайуанлардың ең әпиуайы түри; 3. төменги, төмен дәрежелі, киши; ~ая инстанция төменги инстанция; 4. (начальный) басланғыш; ~ее образование басланғыш билим, басланғыш мағлыұмат.

НИКАК I нареч. дым, хеш, хеш бир; ~ нельзя хеш мүмкин емес; я ~ не мог разобрать написанного мен бул жазыуды хеш бир айыра алмадым; ♦ ~ нет уст. жоқ-жоқ; как~ қалай дегенде де.

НИКАК II частица прост. ба, бе, ма, ме, па, пе; сол шығар, сол болар; солай, болса керек; ~ это он пришёл мына келген сол шығар!; ~ ты хромашёшь? сен ақсаңқырап жүрсен бе?

НИКАК||ОЙ мест. отриц. I. (какой бы то ни был) хеш қандай, хеш бир; ~их возражений! хеш қандай қарсылықсыз!; он не имѣет ~ого представления об этом бул жөнин де оның хеш бир түсиниги жоқ; 2. с отриц., разг. (вовсе не) хеш қандай, хеш бир; ~бй он мне не дядя ол менің хеш қандай дайым емес; 3. разг. (плохой) жаман; шахматист он ~бй ол жаман шахматист; ♦ и ~их! хеш!

НИКЕЛЬ||ЫЙ прил. никель, никельленген, никельден исленген; ~ая проволока никель сым.

НИКЕЛИРОВАН||ЫЙ I. прич. от никелировать; 2. прил. никель менен қапаланған, никель жағылған, никельленген; ~ая посуда никельленген ыдыс.

НИКЕЛИРОВАТЬ несов. что никельлеу, никель жағыу, никель менен қапалау.

НИКЕЛИРОВКА ж. 1. (действие) никельлету, никель жағыу, никель менен қапалау; 2. (слои никеля) қаплама никель,

жалатпа никель; ~ сошла жалатпа никель кетип қалды.

НИКЕЛИРОВОЧН||ЫЙ прил. никельлейтуғын, никель менен қаплайтуғын, никель жағатуғын; ~ая мастерская никельлейтуғын устахана.

НИКЕЛЬ м. никель (химиялык элемент).

никѣм мест. твор. п. от никтѣ.

НИКН||УТЬ несов. солыу, солып ийилиу; травá ~ет шөп солып ийилп тұрыпты.

НИКОГДА нареч. хеш ұақытта, хеш қашанда; учитьсá ~ не поздно оқыу хеш ұақытта да хеш емес; ♦ лучше поздно, чем ~ посл. ийгиликли истин ертели кеши жоқ, хеш болмағаннан хеш болсын; я бодр, как ~ мен барлық ұақыттағыдан да тәндарман.

никѣгѣ мест. род. и вин. п. от никтѣ.

НИКО||Й мест.: ~им образом, ни в каком случае хеш, хеш болмайды.

никѣму мест. дат. п. от никтѣ.

НИКОТИН м. никотин (текекиниц ұйы).

НИК||ТѢ мест. отриц. I. хеш ким; ~тѣ из них олардың ишинен хеш ким; ~тѣ из нас бизлердин ишимизден хеш ким; ~тѣ не узнаѣт хеш ким билмейди; он ~огѣ не видѣл ол хеш кимди көрген жоқ; ~огѣ нѣ было дома үйде хеш ким жоқ еди; он ~ому не говорил ол хеш кимге айтқан жоқ; он ушѣл ~ѣм не замѣченный ол хеш кимге көринбей ақ кетти; ~тѣ инѣй, ~тѣ другѣй басқа хеш ким емес; ~тѣ инѣй этого не сдѣлает бул басқа хеш кимни қолынан келмейди, буны басқа хеш ким ислей алмайды; 2. в знач. суц. м. нескл. никтѣ (ничтожество) тири жан; санда жоқ адам; он ~тѣ ол тек тири жан.

НИКУДА нареч. I. (ни в каком место) хеш жаққа, хеш қайда; я ~ не пойду мен хеш жаққа бармайман; 2. (совсем) хеш нәрсеге, хеш дәртке; эта бумага ~ не годится бул қағаз хеш нәрсеге жарамайды.

НИКУДЫШНЫЙ прил. разг. хеш нәрсеге жарамайтуғын, хеш дәртке аспайтуғын, жаман; ~ рабѣтник хеш нәрсеге жарамайтуғын хызметкер.

НИКЧѢМНЫ||Й прил. разг. пайдасыз, керексиз, хеш нәрсеге жарамайтуғын, хеш дәртке аспайтуғын; ~е разговоры пайдасыз әнгимелер; ~й человек керексиз адам.

ним мест. (после предлогов) I. твор. п. от он, онѣ; 2. дат. п. от онѣ.

НИМАЛО нареч. хеш қандай, хеш бир, бир азғана да; однѣ другѣму ~ не мешѣет бир-бирине хеш қандай кесент бермейди.

НИМБ м. нимб (диний сүрретлерде бастың айқаласына салынған нур).

ними мест. твор. п. от онѣ (после предлогов).

НИМФА ж. нимфа (грек мифологиясында қаялға усаған қудай).

НИОБИЙ м. ниобий (химиялык элемент).

НИОТКУДА нареч. хеш қайдан, хеш жерден; ~ нет извѣстий хеш жерден хабар жоқ.

НИПОЧѢМ нареч. разг. I. (очень дешево) мут, күтә арзан; 2. в знач. сказ. (ничего)

не значит) хеш нәрсе емес, хеш теңе емес; ему морбзы ~ оған сууық хеш нәрсе емес; ему трудности ~ оған қыйыншылықлар хеш теңе емес; 3. в знач. сказ. (ни за что) хеш, хасла; ~ не пропустим хеш жибермеймиз.

НИС = приставка (см. низ²) үнсіз дауыссызлардың алдында «низ» дегеннің орнына қолланылады, мыс.: ниспровёргнуть төмен түсіріу, қулатыу.

НИСКОЛЬКО нареч. хеш, хеш бир, дым, хеш қандай; он ~ не прибавил в весе ол хеш қандай семирген жоқ; он ~ не обиделся ол хеш бир өкпелеген жоқ; ты бчень устал? — Нисколько сен жүдә шаршадың ба? — Хеш қандай.

НИСПАДАТЬ несов. асылыу, асылып турыу, салбырау, салбырап турыу.

НИСПРОВЕРГАТЬ несов. см. ниспровёргнуть.

НИСПРОВЕРГНУТЬ сов. кого-что 1. уст. (сбросить вниз) төмен түсіріу, қулатыу; 2. перен. (свергнуть) қулатыу, аударыу, жығыу; ~ самодержавие патшалықты қулатыу.

НИСПРОВЕРЖЕНИЕ с. қулатыу, аударыу, жығыу.

НИСХОДЯЩИЙ прил. төмен түсетуғын, пәсеңлейтуғын; по ~ей линии төмен түсетуғын сызық бойынша; ~ее ударение лингв. пәсеңлейтуғын пәт.

НИТЕВИДНЫЙ прил. жип сыяқлы, қылдай, жип-жиңишке.

НИТЕОБРАЗНЫЙ прил. см. нитевидный.

НИТКА ж. 1. жип, сабақ; катушка ~ок бир түте сабақ; вдет ~ку в иглоку ийнени сабақлау; 2. жипке дизилген, сабаққа дизилген нәрсе; ~ка жемчуга сабаққа дизилген жинжи; ◇ шито бәлыми ~ками ақ сабақ пенен тигилдей ап-анық, сыры билинип турыпты; обратить до ~ки нәрсеин қалдырмай талау; пробкнуть до ~ки суға малып алғандай езилиу.

НИТОЧКА ж. уменьш. от нитка; ◇ разобрать по ~е бирме-бир тексеріу; висеть на ~е қылға асылып турғандай болыу.

НИТОЧНИЙ прил. жип..., жип ийіріу..., жип ийіретуғын; ~ая фабрика жип ийіріу фабрикасы.

НИТРАТ м. хим. нитрат (азот қислота-сының дузы).

НИТРИТ м. хим. нитрит (азотлы қислота-ның дузы).

НИТРО қоспа сөзлердің маниси бойынша, «азот, азотлы» дегенди билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: нитролакки нитролақлар.

НИТРОГЛИЦЕРИН м. нитроглицерин (глицерин менен азот хәм күкүрт қислота-сының қосындысы).

НИТРОН м. нитрон (жасалма талшық).

НИТ ж. 1. жип, сабақ; ~ь основы текст. арқау жип; ~ь утка текст. бир уршық жип; 2. перен. сабақ, жип төризли; нервные ~и нерв сабақлары; 3. перен. шубалықшылық; байланысшылық; ~ь воспоминаний еске түсіриудің шубалықшылығы; потерять ~ь мысли пикирдің байланысшығын жоғалтыу; ◇ проходить красной ~ью

ап-анық болып өтиу; эта мысль красной ~ью проходит через весь рассказ бул пикир гүрриңнің бастан аяғына дейин ап-анық болып өтип турады.

НИТЯНЫЙ прил. жиптен исленген; сабақтан исленген; ~е перчатки жиптен исленген қолқақлар.

них мест. род. и предл. п. от оні (после предлогов).

НИЦ нареч. уст. етбеттен, маңлай алдынан, қарсы алдынан; пасть ~ маңлай алдынан жығылыу.

НИЧЕГО нареч. разг. 1. (всё равно, ну-стакя) хеш нәрсе емес, зыяны жоқ, зәлелі жоқ; холод ему ~ сууық оған хеш нәрсе емес; ~, всё пройдёт зыяны жоқ, хәммесиде умыт болады; 2. (обычно со словом «себе») сбиндей, жаман емес; как вы себя чувствуете? — Ничего сиз езиңизди қалай сезесиз? — Жаман емес; 3. в знач. сказ. жаман емес; пицца там ~ ол жерде аұқат жаман емес.

ничего мест. род., вин. п. от ничто.

НИЧЕГОНЕДЕЛАНИЕ с. разг. хеш нәрсе ислемеу, қарап жүриу, бийпаруа жүриу.

НИЧЕЙ мест. отриц. 1. (никому не принадлежащий) ийесіз, хеш кимдики емес, хәммеге бирдей; ~ья земля ийесіз жер; 2. (всакый, чей бы то ни был) басқа-ның хеш биреудің, хеш кимнің; он ~их советов не слушает ол хеш кимнің кеңесин тыңламайды; 3. в знач. суц. ж. ничей спорт. жеңісе алмады, тең; предложить ~ью тең деп усыныс етиу.

НИЧЕЙНИЙ прил. разг. 1. см. ничей 1; 2. спорт. (никем не выигранный) теппе-тең, хеш ким жеңбеген; ~ результат теппе-тең нәтийже.

ничём мест. твор. п. от ничто.

ничему мест. дат. п. от ничто.

НИЧКОМ нареч. етбетиген, етбетиге түсіп, дүс төмен, дүс төменинен; лежать ~ дүс төменинен жатыу.

НИЧТО мест. отриц. 1. хеш бир, дым, хеш қандай, хеш нәрсе; егб ~то не интресует оны хеш нәрсе қызықтырмайды; ~то егб не трбгало оған хеш нәрсе тәсир етпейтуғын еди; он ~егб не знаёт ол оны хеш бир билмейди; он ~ему не верит ол хеш нәрсеге иссеңбейди; он ни о чём не забтотится ол хеш нәрсе туұралы ойланбайды; 2. в знач. суц. м. нескл. ничто (ничтожество) тири жан, санда жоқ адам; превратиться в ~то тири жанға айланыу; ◇ ~егб не подделашь хеш нәрсе ислей алмайсан; ~егб не подделашь, надо идти хеш нәрсе ислей алмайсан, кетгү керек; ~егб подобного хеш мүмкин емес; ~то инбе дал өзи.

НИЧТОЖЕСТВО с. (ничтожный человек) тири жан, санда жоқ адам.

НИЧТОЖНОСТЬ ж. 1. дым азлық; 2. см. ничтожество.

НИЧТОЖНЫЙ прил. 1. дым аз, жүдә азғантай, оғада кишкене, күтә кишкенсан; тай; ~ое количество оғада кишкене сан; 2. (незначительный) құрттай; ~ая причина құрттай себеп; 3. (о человеке) тири жан, санда жоқ адам.

НИЧУТЬ нареч. хеш, дым, хеш бир; ~ не меньше хеш бир кем емес; я ~ не боялся мен хеш қорыққаным жоқ; ◇ ~ не бывало хеш болган емес.

НИША ж. текше.

НИЩАТЬ несов. гедейленіу, жарлылануы, комбағаллануы.

НИЩЕНКА ж. дийүана хаял, қайыршы хаял.

НИЩЕНСК||ИЙ прил. 1. дийүана, қайыршы, тилеуши, бийшара; 2. перен. (ничтожно малый) жарытпаған, дийүана бергендей, жарымаған, дым аз, күтә азғантай; ~ая плата дийүанаға бергендей ақша.

НИЩЕНСТВО с. 1. (собрание милостыни) дийүанашылық етиу; қайыр сорау, садақа сорау, қақлап күн көриу; жить ~м дийүанашылық етип күн көриу; 2. (крайняя бедность) күтә жарлылық, дийүанашылық аухал.

НИЩЕНСТВОВАТЬ несов. 1. (заниматься нищенством) дийүанашылық етиу, қайыр сорау, садақа сорау, қақлап күн көриу; 2. (жить в нищете) күтә жарлы аухалда жасау, дийүанашылық жағдайда жасау.

НИЩЕТА ж. 1. (крайняя бедность) дийүанашылық, жарлылық; 2. перен. (скудость чего-л.) жарлылық; духовная ~ рухый жарлылық; 3. собир. разг. (нищие люди) дийүаналар.

НИЩИЙ прил. 1. дийүана, қайыршы; 2. в знач. суц. м. нищий дийүана, қайыршы, қайыр сораушы и ж. нищия дийүана хаял, қайыршы хаял; 3. перен. жарлы; ~ духом рухый жағынан жарлы.

НО I союз 1. противит. бірақ, бірақта, ал, да, де, лекин; онй были там, но он их не видел олар ол жерде болды, бірақ ол оларды кермеді; статья закончена, но ещё не переписана мақала жазылып питкен, бірақ көшірилип жазылмаған; не только там, но и здесь тек онда ғана емес, бунда да; 2. в знач. суц. м. нескл. но мөни, гөп, лекини; тут есть маленькое «но» бул жерде изғана гөп бар, бул жерде кишкене лекини бар.

НО II межд. (понуkanie лошади) шүү!

НОВАТОР м. новатор, жаңалық деретиуши, жаңалық киргизиуши; ~ы производства өндиристиң жаңалық деретиушилері.

НОВАТОРСКИЙ прил. новаторлық, новатор...; жаңалықшылық; ~ почин новаторлық баслама.

НОВАТОРСТВО с. новаторлық, жаңалықшылық, жаңалық деретиушилик; ~ в технике техникада жаңалық деретиушилик.

НОВЕЙШИЙ превосход. ст. от прил. новей ең жаңа, дым жаңа, тап-таза.

НОВЕЛЛА ж. лит. новелла (қысқаша әңгеме, гүрриц).

НОВЕЛЛИСТ м. новелла жазыушы.

НОВЕНЬК||ИЙ прил. 1. жаңа, жап-жаңа, таза, тап-таза; 2. в знач. суц. м. новенький и ж. новенькая (новичок) жаңа кирген, таза келген; в классе есть ~е класста жаңа келгенлер бар.

НОВИЗНА ж. жаңалық, тазалық.

НОВИНКА ж. жаңалық; книжные ~и китап жаңалықлары; ◇ это ему в ~у бул оған жаңалық.

НОВИЧОК м. разг. 1. жаңадан келген, тазадан келген; 2. тазадан кирген, таза пәри, таза үйреншик; он ~ в этом деле ол еле үлест исте таза үйреншик.

НОВО = қоспа сөзлердиң 1) «жаңа, таза, жаңадан, тазадан» деген мәнини билдиретуғын, мыс.: новоприобретённый жаңадан алынған; 2) «хәзирги» деген мәнини билдиретуғын биринши бөлеги, мыс.: новогреческий хәзирги грек.

НОВОБРАНЕЦ м. әскерге жаңа алынған адам.

НОВОБРАЧНЫЙ прил. 1. жаңа үйленген; 2. в знач. суц. м. новобрачный жаңа үйленген и ж. новобрачная жаңа турмысқа шыққан, мн. новобрачные жаңа үйленгендер, жас ерли-зайыпшылар.

НОВОВВЕДЕНИЕ с. жаңадан киргизилген, тазадан киргизилген, тазадан өндирилген жаңалық; важное ~ тазадан өндирилген әҳмиетли жаңалық.

НОВОГОД||НИЙ прил. жаңа жыл..., жаңа жыллық, таза жыл, таза жылғы; ~яя ночь жаңа жыл түн; ~ий подарок таза жыл сыйлығы; ~яя ёлка таза жылғы ёлка.

НОВОИСПЕЧЕННЫЙ прил. шутол. 1. (недавно сделанный) жаңа исленген; 2. жаңа болған, жаңа кирискен; ~ врач жаңа болған врач.

НОВОЛУНИЕ с. жаңа ай, ай жаңарыу, таза ай.

НОВООБРАЗОВАНИЕ с. 1. (появление новых форм) жаңадан жасалыу; ~е минералов минераллардың жаңадан жасалыуы; 2. жаңадан пайда болыу, тазадан пайда болыу; ~я в лёгких өкпеде жаңадан пайда болған нәрселер.

НОВОПРИБЫВШИЙ прил. тазадан келген, жаңадан келген.

НОВОРОЖДЕННЫЙ прил. и в знач. суц. м. жаңа тууған, жаңа тууылған.

НОВОСЕЛ м. жаңа қоныс басқан, жаңа көшил келген.

НОВОСЕЛЪЕ с. 1. (праздник) жаңа жай зыяпаты, таза жайға кириу тойы; справлять ~ жаңа жайға кириу, жаңа жайға зыяпатын бериу; 2. (новое жилище) таза жай, таза қоныс.

НОВОСТРОИ||А ж. жаңа қурылыс, таза қурылыс; ~и Сибири Сибирьдиң жаңа қурылыслары.

НОВОСТ||Ь ж. 1. (известие) жаңа хабар, таза хабар, жаңалық; приятная ~ь қууанышлы хабар; последние ~и соңғы хабарлар; сообщать ~ь жаңалықты билдириу; 2. жаңалық; ~и науки и техники илим хәм техникадағы жаңалық; ◇ это ещё что за ~и? тағы бул қандай жаңалықлар?

НОВОЯВЛЕННЫЙ прил. жаңа пайда болған, тазадан пайда болған, жақында пайда болған.

НОВШЕСТВО с. жаңалық, жаңа тәртип, жаңа реже.

НОВЫЙ *прил.* 1. жаңа, таза; ~ое *платье* жаңа көйлек; 2. (*вновь открытый*, *изобретённый*) жаңадап табылган, жаңа биллинген; ~ое *лекарство* жаңа жаңаланган дәри; 3. *в знач. суц.* с. *новое* жаңалық; что ~ого? қандай жаңалық бар?; $\diamond$ **Новый** год Жаңа жыл; ~ая *экономическая политика ист.* жаңа экономикалық саясат; *вписать ~ую страницу во что-л.* бир нәрсеге жаңалық киргизиу; *вот ещё ~ое дело!* мине тағы жаңа жұмыс!

НОВЬ *жс.* тың жер, боз жер; *поднимать ~ тың жерди көтеріу, тың жерди өзлестіріу.*

НОГА *ж.* аяқ; *правая ~* а оң аяқ; *передние ноги* алдыңғы аяқлар; *задние ноги* артқы аяқлар; $\diamond$ *идти в ногу 1)* с кем-л. аяқ қосып жүриу; 2) с кем-л. ылайық болыу; *идти в ногу с современностью* заманға ылайық болыу; *сбиться с ног* сүрніп жығылыу; *жить на широкую ногу* аямай тегип жумсап жасау; *стать на ~и 1)* (*оправиться от болезни*) тикейіп жүриу; 2) (*стать самостоятельным*) өз-өзі менен болыу; *поставить на ~и 1)* (*вылечить*) емлеп жазыу; 2) (*сделать самостоятельным*) адам қылыу; *весь день быть на ~ах* күни менен тик турыу; *моёй ~и там не будет* ол жерде мениң желкемиң шұқырын көрсін; *его ~и не будет* здесь ол бунда басын сукпайды; *протянуть ноги* өлиу, аяқ созыу; *хромать на обе ~и* истің қос аяғынан ақсауы; *перенести болезнь на ~ах* аяқ үстінде жүрип ауырыу; *быть с кем-л. на короткой ~е* *биреу* менен жаңдай дос болыу; *бежать со всех ног* алды артына қарамай жууырыу, жанының барынша жууырыу; *эле ноги таскаты* аяғын зорға сүйреп жүриу; *стоять одной ~ой* в могиле бир аяғы гөрте турыу; *связать по рукам и ~ам кого-л.* *биреуді* толық ғөрезлі етіу; *валиться с ног* аяғында тура алмау (*шаршаганап*); *терять почву под ~ами* исе-нимшилігінен айырылыу.

НОГАЙСКИЙ *прил.* ноғай..., ноғайдың...

НОГАЙЦЫ *мн.* (*ед.* *ногаец м.*, *ногайка жс.*) ноғайлар (*кавказ халықларының бири*).

НОГОТЬ *м.* тырнақ; *постричь ~ти* тырнақ алыу; $\diamond$ *прижать кого-л. к ~ти* *биреуді* өзинің тасирине бағындырыу.

НОГТЕВОЙ *прил.* тырнақ..., тырнақтың...

НОГТОЕДА *жс.* ысым.

НОЖ *м.* пышақ, шаққы; *перочинный ~* шаққы; $\diamond$ *быть на ~ах* с кем-л. *биреу* менен ийт пенеп пышактай болыу; *это мне ~острый* бул нәрсе мениң жинимді келтиреді; *без ~а зарезать* пышақсыз сойыу.

НОЖЕВ *жс.* *прил.* пышақ..., пышақ тийген, пышақтан болған; *~ая рана* пышақтан болған жара.

НОЖИК *м. см.* нож.

НОЖКА *жс.* 1. *уменьш.-ласк.* от *нога*; *подставить ~у 1)* аяғын қойып сүрніктіріу; 2) *перен.* жаманлық ойлау, қаслық етіу; 2. аяқ, туяқ; *~а стола* столдың туяғы; 3. (*у гриба*) пақал.

НОЖНИЦЫ *только мн.* қайшы; *портновские ~* тигушінің қайшысы; *садовые ~* путақ қыятуғын қайшы.

НОЖИ *жс.* *прил.* аяқ..., аяқтың...; *~ая швейная машина* аяқ машина.

НОЖНЫ, НОЖНЫ *только мн.* қын, қынап.

НОЖОВКА *жс.* қол пышқы.

НОЗДРЕВАТЫЙ *прил.* тесик-тесик, тесикли; *~ камень* тесик-тесик тас.

НОЗДРЯ *жс.* танау.

НОКАУТ *м. спорт.* нокаут (*бокста* жығылған адамның 10 секундқа шекем тура алмай жеңіліуі).

НОКАУТИРОВАТЬ *сов. и несов.* кого, спорт. нокаутлау.

НОКДАУН *м. спорт.* нокдаун (*бокста* жығылған адамның 10 секунд ішінде турып урысты дағамлауы).

НОКТИОРН *м.* ноктиорн (*кишкене көлемдегі лирикалық музыкалық шығарма*).

НОЛЕВ *жс.* *прил.* ноль..., нольлик; *~ая температура* нольлик температура.

НОЛЬ *м.* 1. (*цифровой знак*) ноль; 2. ноль; *~ градусов* ноль градус; $\diamond$ *явиться в двенадцать ноль-ноль* саат саррас он екиде келиу.

НОМЕНКЛАТУРА *жс.* номенклатура (*бир тарапқа қолланылатуғын нәрсениң атлары*); *географическая ~* географиялық номенклатура.

НОМЕНКЛАТУРНЫЙ *прил.* номенклатура... номенклатуралық; *~ список* номенклатуралық дизим; $\diamond$ *~ работник* номенклатуралық хызметкер (*жоқарыдан таптырлан я бекитілген*).

НОМЕР *м.* 1. номер; *~ дома* жайдың номери; *~ телефона* телефонның номери; *велосипедный ~* велосипедлик номер; 2. сан; *последний ~* журнал журналың соңғы саны; 3. (*размер платья, обуви и т. п.*) номер, размер; *~ калош* калоштың номери; 4. (*в концерте и т. п.*) номер; *цирковой ~* цирк номери; 5. номер; *взять ~ в гостинице* гостиницадан номер алыу; $\diamond$ *вот так ~!* эне тамаша!; *этот ~ не пройдет!* бул хйіле өтпейді!, бул хйіледен хеш нәрсе шықпайды!

НОМЕРНОЙ *прил.* номерлик, номерли; *~ знак* номерлик белги.

НОМЕРОК *м.* 1. *уменьш.* от *номер* 1, 5; 2. номерше; *~ с вешалки* в театре театрдың кийім илдіргішинің номершеси.

НОМИНАЛ *м.* номинал, сыртына жазылған баха, көрсетілген баха; *продажа по ~у* көрсетілген баха менен сатыу.

НОМИНАЛЬНЫЙ *прил.* 1. номинал..., номиналдық, сыртына жазылған, көрсетілген; *~ая цена* номинал бахасы; 2. *перен.* (*фиктивный*) жалған, жүзеки, қағазда жазылған, қалпеки.

НОМИНАТИВ *м. грам. см.* *именительный*.

НОМИНАТИВНЫЙ *прил.* грам. *номинативли*, атау; *~ое предложение* номинативли гәп, атау гәп.

НОНПАРЕЛЬ *жс.* полигр. *нонпарель* (*майда шрифті*).

НОРА *жс.* ин, уя; *лисья ~* түлкиннің уясы.

НОРВЕЖСКИЙ *прил.* Норвегия..., норвегиялық; *~ язык* норвегиялық тил.

НОРВЕЖЦЫ *мн.* (*ед.* норвежец *м.*, норвежка *ж.*) норвегиялыдар (*Норвегияның тийкаргы халқы*).

НОРД *м. 1. мор.* (*север, северное направление*) арқа, арқа бағыт; *2. мор., метеор.* (*северный ветер*) арқа самалы, арқадан ескен самал.

НОРД-ВЕСТ *м. 1. мор.* (*северо-запад, северо-западное направление*) арқа батыс, арқа батыс бағыты; *2. мор., метеор.* (*северо-западный ветер*) арқа батыс самал, арқа батыстан ескен самал.

НОРД-ВЕСТОВЫЙ *прил.* арқа батыс..., арқа батыстан.

НОРД-ОСТ *м. мор. 1.* (*северо-восток, северо-восточное направление*) арқа шығыс, арқа шығыс бағыты; *2. мор., метеор.* (*северо-восточный ветер*) арқа шығыс самалы, арқа шығыстан ескен самал.

НОРД-ОСТОВЫЙ *прил.* арқа шығыс..., арқа шығыстан.

НОРКА I *ж. уменьш. от норá.*

НОРКА II *ж.* норка (*хайуан хэм териси*).
НОРКОВЫЙ *прил.* норка; ~ая шуба норка терисинен тигилген тон.

НОРМ *ж. 1.* норма; ~а поведéния минез-құлық нормасы; *правовые ~ы* хуқук нормалары; *2.* норма, мөлшер, мұқдар, шама; ~а выработки рабочего рабочего ислéу нормасы; *сдéлать что-л. сверх ~ы* нормадан зыят ислéу; $\diamond$ *прийти в ~у* қадимги жағдайына келiу.

НОРМАЛИЗАЦИЯ *ж.* нормаға салыу, нормалластырыу, қәлиплестирiу, жөнлеу, бир тәртипке келтирiу; ~ *отношений* қарым-қатнастарды жөнлеу.

НОРМАЛИЗОВАТЬ *сов. и несов.* что нормаға салыу, нормалластырыу, қәлиплестирiу, жөнлеу, бир тәртипке келтирiу; ~ *литературное произвошение* әдебий сөйлéудi қәлиплестирiу.

НОРМАЛИЗОВАТЬСЯ *сов. и несов.* нормалласыу, нормаға келiу, қәлиплесiу, жөнленiу, бир тәртипке келiу.

НОРМАЛЬНО *нареч.* нормальлы, нормаль түрде, бир жөнли, ылайықлы түрде.

НОРМАЛЬНЫЙ *прил. 1.* (*обычный, естественный*) нормаль, нормальлы, жөнли, ылайықлы; ~ *рост* ылайықлы бой; *2. (психически здоровый)* дени сау, еси дурсы.

НОРМАТИВ *м.* норматив (*қандайда бир жумыстың нормасының көрсеткіши*); *плановые ~ы* планлы нормативлер; *выработать ~ы* нормативлер ислеп шығару.

НОРМАТИВНЫЙ *прил.* нормативлик, норматив бойынша; ~ый *расход* материаллардың норматив бойынша жумсалыуы; ~ая *грамматика* нормативлик грамматика.

НОРМИРОВАНИЕ *с.* нормалау, мөлшерлеу; ~ *труда* мийнетти нормалау.

НОРМИРОВАННЫЙ *1. прич. от нормировать; 2. прил.* нормаланған, мөлшерленген; ~ *рабочий день* мөлшерленген жумыс күни; ~ *труд* мөлшерленген мийнет.

НОРМИРОВАТЬ *сов. и несов.* что нормалау, норма белгилеу, мөлшерлеу; ~ *работу* жумысты нормалау.

НОРМИРОВКА *ж. разг. см.* нормирование.

НОРМИРОВОЧНЫЙ *прил.* нормалайтуғын, норма кесетуғын, норма белгилейтуғын.

НОРМИРОВЩИК *м.* нормировщик, нормалаушы, норма кесейуши.

НОРМИРОВЩИЦА *женск. от нормировщик.*

НОРОВ *м. разг.* қырсықлық, өжетлик; *человек с ~ом* өжет адам; *лошадь с ~ом* қырсық ат.

НОРОВИСТЫЙ *прил. разг.* қырсық, өжет; ~ая *лошадь* қырсық ат.

НОРОВИТЬ *несов. разг.* тырысыу, умтылыу, күшин салыу, ғайрат салыу.

НОС *м. 1.* мурын; *прямой ~* қыр мурын; *курносый ~* таңқы мурын; *горбатый ~* құс мурын; *2. (клов)* тумсық; *3. (судна, самолёта и т. п.)* тумсық; $\diamond$ *столкнуться носом к носу* бетпе-бет соқлығысыу; *под ~ом* көз алдында, ийегиниң астында, аяғының астында; *он не видит, что под ~ом творится* ол аяғының астында не болып атырғанын көрмейди; *зима на ~у* қыс келип қалды, қыс жақынлап қалды; *повесить ~* ийни түсіу, кейпи қашыу, кейипсизленiу, қапаланыу; *он задрал ~* ол мурнын көтерип кетти; *воротить ~* мурнын жыйырыу; *клевать носом* қалғу, мүлгиу; *водить за ~* алдап жүрiу; *совать ~* куда не слéдует тийиссиз жерге суғылысыу; *зарубить на ~у* ядтан шығармай есте сақлау; *утереть ~ кому-л.* *бирейдің алдында* өзиниң басымлығын көрсетиу; *оставить с носом кого-л.* *пөнт* берiу, алдау; *остаться с носом* пөнт жеу, алданыу.

НОСАТЫЙ *прил. разг.* зөң мурын.

НОСИК *м. 1. уменьш. от нос 1, 2; 2. (чайника, кувшина и т. п.)* шүмек.

НОСИЛКИ *только мн.* зөмбер.

НОСИЛЬНЫЙ *прил.* кийилетуғын; ~ *одежь* кийилетуғын иш кийим.

НОСИЛЬЩИК *м.* жүк тасыушы.

НОСИТЕЛЬ *м.* үәкил, таратыушы, ийеси; ~ *русского языка* рус тилиниң үәкили.

НОСИТЕЛЬНИЦА *женск. от носитель.*

НОСИТЬ *несов. 1. см.* нести *1, 4; 2. кого-что* алып жүрiу, тасыу; ~ *ть багаж* жүкти алып бару; ~ *ть почту* почтаны тасыу; ~ *ть на руках 1)* *кого-л.* бирейди қолына көтерип жүрiу; *2) (очень баловате)* бирейди әлпешлеу; *3. что* алып жүрiу; *кийип жүрiу (одежду, обувь); салып жүрiу (очки); ~ть оружие* жарақ алып жүрiу; *4. кийiу, кийип жүрiу; ~ть военную форму* ескерий форма кийип жүрiу; *5. что* қойу; ~ *ть бороду* сақал қойу; *6. что* атында болу, атағында болу; ~ *ть фамилию* мұжа ериниң фамилиясында болу; *7. что (характеризоваться)* түрде болу; *спор ~л* бұрныи характер тартыс қызғын түрде болды; $\diamond$ ~ *ть под сердцем* жүкли болды.

НОСИТЬСЯ *несов. 1. (бегать, летать)* жууырып жүре берiу, жууырыу, шауып жүрiу; *дети носятся по двору* балалар есиктиң алдында жууырып жүр; *2. (находиться в носке)* кийилиу, шыдау; *костюм*

долго нѳсится костюм узақ кийиледи; $\diamond$ он вѳчно нѳсится со своими предложѳниями ол езиниң усыныслары менен бѳр-кулла шаўып жүргени; в воздухе нѳсится запах гари хаўада күйген нѳрсениң ийиси сезиледи.

НОСКА ж. 1. тасыў, кетериў; ~ землй топырақ тасыў; 2. (одежды) кийип жүриў, кийиў.

НОСКЙ мн. (ед. носѳк м.) носки, қысқа жорап.

НОСКЙЙ прил. 1. (прочный) мықлы, берик, беккем; ~ая обувь мықлы аяқ кийим, беккем аяқ кийим; 2. (о птицах) мѳйек туўғыш; ~ая кўрница мѳйек туўғыш таўық.

НОСНЫЙ қурамында биринши бѳлегинде көрсетилген нѳрсе бар дегенди билдиретуғын қоспа сѳзлердиң еккинши бѳлеги, мыс.: вредноносный зьян келтириўши.

НОСОВ|ОЙ прил. 1. мурын...; 2. лингв. мурынлык; ~ые согласные мурынлык даўыссызлар; $\diamond$ ~ой платѳк қол орамал, қол шаршыт.

НОСОГЛОТКА ж. анат. жутқыншақ.

НОСОК I м. см. носкй.

НОСОК II м. 1. уменьш.-ласк. от нос 2; 2. (передняя часть ступни, обуви, чулка) тумсық, бас, аяқ кийимниң басы.

НОСОРОГ м. зоол. 1. носорог (хайўан); 2. (жук) мўйизли қоныз.

НОСТАЛЬГИЯ ж. ностальгия (елин сағыныўй).

НОТ|А I ж. 1. муз. нота; ~а «до» «до» нотасы; взять высокую ~у даўысты кетерип айтыў; 2. мн. нѳты нота (жазылған музыкалык шығарма); играть по ~ам нота менен шертиў, нотаға қарап шертиў; 3. (тон, интонация речи) дыбыс; в голосе слышались ~ы раздражения даўыста ашыўдың дыбыслары естилип турды.

НОТА II ж. дип. нота (бир хўкиметтиң басқа бир хўкиметке жазған дипломатиялык хаты).

НОТАРИАЛЬ|ЫЙ прил. нотариальлык; ~ая контора нотариальлык кеңсе.

НОТАРИУС м. нотариус (нотариальлык актлерди алып баратуғын адам).

НОТАЦИЯ I ж. (наставление, нравоучение) ақыл, нѳсийхат, ақыл-нѳсийхат, ўсият; читать ~и нѳсийхат айтыў.

НОТАЦИЯ II ж. нотация (шартли жазыў белгилериниң системасы); шахматная ~ шахмат нотациясы.

НОТН|ЫЙ прил. нота...; ~ая бумага нота қағазы; ~ое письмѳ нота жазыўы.

НОЧЕВАТЬ несов. қоныў, қонып кетиў, ақшамласыў, түнеў, түнеп шығыў; ~ под открытым небом далада түнеп шығыў.

НОЧѳВКА ж. қоныў, қоныўға тоқтаў, ақшамласыў, түнеў.

НОЧЛѳГ м. 1. (место для ночного сна) қонақ жер, қонатуғын жер, жатақ жер, жататуғын жер; искать ~а жатақ жер излеў; 2. см. ночѳвка.

НОЧЛѳЖКА ж. разг. панасызлар қонатуғын жай, жатақ жай (ўйсиз кѳмбағалларға аз кирей менен берилген).

НОЧЛѳЖНИК м. разг. жатып кетиўши, жатып турыўшы (панасызлар жайында).

НОЧЛѳЖНИЦА женск. от ночлѳжник.

НОЧЛѳЖНЫЙ прил. жататуғын жай, панасызлар қоныс жүретуғын жай; ~ дом см. ночлѳжка.

НОЧНИК м. түнлик шыра.

НОЧН|ОЙ прил. 1. түнги; ~ое время түнги ўақыт; ~ая прогулка түнги сѳрўан; ~ой сторож түнги гүзетши; ~ая смена түнги смена; 2. түнги, түнде пайдаланылатуғын, түнге арналған; ~ой столйк түнги столша; 3. в знач. суц. с. ночьюе түнде жылқы бағыў.

НОЧЬ ж. түн; тѳмная ~ караңғы түн; глухая ~ жым-жырт түн; глубокая ~ түн ортасы; спокойной ночи аман жатып турың, қайырлы түн; $\diamond$ полярная ~ поляр түни; белая ~ сѳўлели түн.

НОЧЬЮ нареч. түнде; он приехал ~ ол түнде келди; $\diamond$ днѳм и ~ кўни-тўни.

НОША ж. жүк, арқалап жүретуғын жүк; тяжѳлая ~ аўыр жүк.

НОШѳНИЕ с. 1. тағып жүриў, асынып жүриў; ~ оружие қурал асынып жүриў; 2. кийип жүриў; ~ военной формы әскерий форма кийип жүриў.

НОШЕН|ЫЙ прил. кийилген; ~ое пальто кийилген пальто; ~ая обувь кийилген аяқ кийим.

ношу, носйшь и т. д. наст. вр. от носйть.

НОЦНО нареч.: дѳнно и ~ кўни-тўни.

ною, нѳеши и т. д. наст. вр. от выть.

НОЮЩ|ИЙ I. прил. от ныть; 2. прил. сызлайтуғын, сырқыраутуғын; ~ая боль сырқыраутуғын аўырыў.

НОЯБРЬ м. ноябрь.

НОЯБРЬСКИЙ прил. ноябрь..., ноябрьдин..., ноябрьдеги.

ПРАВ м. 1. (характер) минез, қылық, әдет; крутой ~ қатты минез; 2. мн. нравы (обычай) үрп-әдет; нравы: нашей старины бизиң ескилигимиздиң үрп-әдетлери; $\diamond$ по праву жағыў, унаў, работа пришлась емў по праву жұмыс оған унап қалды; не по праву жақпаў; он ей не по праву ол оған жақпайды.

ПРАВИТ|ЬСЯ несов. кому I. жақсы көриниў; жағыныў; он мне ~ся ол маған унайды; 2. унаў, жағыў, жақсы көриў; емў ~ся ѳздит верхѳм ол атқа минип жүриўди жақсы көреді.

ПРАВОУЧѳНИЕ Е с. нѳсийхат етиў, ақыл бериў, ақыл-нѳсийхат, ўсият; читать ~я ақыл-нѳсийхат бериў.

ПРАВОУЧѳТЕЛЬ|ЫЙ прил. нѳсийхатлы, ақыл-нѳсийхатлы; ~ роман ақыл-нѳсийхат түринде жазылған роман.

ПРАВСТВЕННОСТ|Ь ж. әдеп-икрамлы, әдеп-икрамлылык; человек высокой ~и жоқары әдеп-икрамлы адам.

ПРАВСТВЕНН|ЫЙ прил. I. әдеп-икрамлы; ~ый человек әдеп-икрамлы адам; 2. кеўил хошлы; испытывать ~ое удовлетворение кеўил хошлы қанаатланыўшылықты сезиў.

НУ I межд. 1. (выражает побуждение к действию) қәне; ну, скорей! қәне, тези-

рек!, қәне, тез бол!; 2. (выражает требование не надоедать) қойың; ну тебя совсём! сени қойың!; да ну вас! сизди қойың!; 3. (выражает удивление, негодование и т. п.) ой, па; ну и ловкáč! ой, бәле!; ну и молодец! ой жигят екен!

НУ II *частица* 1. *вопр.* қой, рас па, солай ма; я сегодња уезжаю.— Ну? мен бүгін кетип баратырман.— Солай ма?; 2. *усил.* ауа; ну, **конечно** ауа, әлбетте; ну, **хорошо!** жақсы!, **больше!**; $\diamond$ ну да! ай жуде!; ну и ну!, ай да ну! япырмай ә!

НУДНО *нареч. разг.* зеригип, иши писип, жалғып.

НУДНЫЙ *прил. разг.* зериктиретуғын, ишти писиретуғын, жалықтыратуғын; ~ **человек** зериктиретуғын адам.

НУЖД||**А** *жс.* 1. (*бедность*) жарлылық, мүтәжлық, жоқшылық, кемтарлық; **он вьрос** в ~е ол жоқшылықта өсти; 2. (*потребность*) мүтәжлық, зәрүрлик, кереклик; **испытывать ~у** в деньгәх ақшаға мүтәжлықта бастан өтириу; нұжды и **запрос**ы **трудящихся** мийнеткешлердиң мүтәжлықлары хәм талаплары; **на нұжды** **здоровохранения** ден саулықты сақлау зәрүрликлерине.

НУЖДАЕМОСТЬ *жс.* мүтәжлық дәрежеси, зәрүрлик муғдары.

НУЖДАТЬСЯ *несов.* 1. (*жить в бедности*) жарлылықта жасау, мүтәжлықта тұрыу, жоқшылықта жасау, кемтарлықта жасау; 2. *в ком-чём (испытывать потребность)* мүтәж болыу, зәрүр болыу, керек болыу; ~ в **деньгәх** ақшаға мүтәж болыу.

НУЖНО *безл. в знач. сказ.* 1. (*необходимо*) керек, зәрүр, тийис, қажет; ~ **торопиться** асығыу керек; **мне ~ много читать** маған көп оқыу керек; ~, **чтобы все явились** хәммеси толық келиуи тийис; 2. (*требуется*) керек, зәрүр; **это как раз то, что ~** бол сол керек заттың нақ өзи; $\diamond$ **очень ~!** дым кереги жок!

НУЖН||**ЫЙ** *прил.* керекли, керек, зәрүрли, тийисли, қажетли; **очень ~ая вещь** күте керекли зат; ~**ый человек** керекли адам.

НУ-КА *межд. см.* ну I I; ~, **расскажи**-те! қәне, айтып берциз!

НУЛЕВОЙ *прил. см.* **нулевой**.

НУЛЬ||**В** *м. см.* ноль; **десять градусов ниже ~я** нульден он градус төмен; $\diamond$ **абсолютный ~ь** абсолют нуль; **светит к ~ю** аяғында жоққа шығыу.

НУМЕРАЦИЯ *жс.* 1. (*действие*) нумерлеу, номер қойыу; 2. (*цифровое обозначение*) нумерация, цифр қатары; **нечётная ~** домб жайлардың тақ нумерациясы, жайлардың нумерлериниң тақ қатары.

НУМЕРОВАН||**Н**||**ЫЙ** 1. *прич. от* нумеровать; 2. *прил.* нумерленген; ~ое место нумерленген орын.

НУМЕРОВАТЬ *несов.* *кого-что* нумерлеу, номер қойып шығыу; ~ **страницы** **рукописи** қол жазбаның бетлерин нумерлеу.

НУМИЗМАТ *м.* нумизмат (*нумизматика бойынша қәниге хәм ески теңгелерди жыйнайышы*).

НУМИЗМАТИКА *жс.* нумизматика (*ески теңгелерди хәм медальларды изертлеуши илим*).

НУ-НУ *межд.* 1. (*выражает побуждение к действию*) қәне, қәне; ~, **вставай!** қәне, қәне тур!; 2. (*выражает удивление, негодование и т. п.*) әне, әне; ~! **сказал тебе!** әне, әне, ол айтады!; 3. (*выражает желание успокоить*) қой, қой; ~, **я пошугил!** қой, қой, мен ойнап айттым!

НУТРИЯ *жс.* нутрия (*хайған хәм териси*).

НУТР||**О** *с.* 1. *прост.* (*внутренности*) ишки, иштеги, ишки ағзалар; 2. *перек.* (*чуть, инстинкт*) ишки сыр, ишки сезим, иштен; ~ом **угадать что-л.** иштен сезиу; $\diamond$ **быть не по ~у** иштен жақтырмай отырыу.

НУТРИО||**ИЙ** *прил.* иш, ишки; ~е **сало** иш май.

НУНЕ *нареч. уст.* қазир, қазирги ўақытта, енди, усы күнлери.

НУНЕСНИЙ *прил.* 1. (*теперешний*) қазирги, усы ўақыттағы; 2. (*сегодняшний*) бүгінги, усы күнги.

НУНЧЕ *нареч. разг.* 1. (*сегодня*) бүгін; ~ **морозно** бүгін аяз; 2. (*в настоящее время*) енди, қазир, қазирги ўақытта, усы махәлде; $\diamond$ **не ~ — завтра** бүгін болмаса ертең.

НУРҚОВ||**ЫЙ** *прил.* сүңгигир; ~ая **ўтка** сүңгигир ўйрек.

НУРНУТЬ *сов. см.* **нырять**.

НУРӨК *м.* 1. *разг.* (*прижок в воду*) суўға сүңгип кетиу; 2. (*вид уток*) сүңгигир.

НУРЯЛЬЩИК *м.* сүңгиуши.

НУРЯЛЬЩИЦА *женск. от* **нырять**-щик.

НУРЯТЬ *несов.* 1. сүңгиу; ~ в **воду** суўға сүңгиу; 2. *перен. разг.* тез араласып кетиу, тез кирип кетиу.

НУТИК *м. разг.* сары уўайымшы, тоңқылдақ, уўайымшыл.

НУТЬ *несов.* 1. (*болеть*) сызлау, сырқылдау, қақсау, сырқырап аўырыу; **кост**и **ноют** сүйеклер сырқырайды; 2. *разг.* (*надоедливо жаловаться*) налыш етиу, қайғырыу, уўайымлау, зарланыу; $\diamond$ **сёрдце нёт жүрект** қайғы басты.

НУТЬЕ *с.* налыш етиушилик, қайғырыушылық, уўайымланыушылық, зарланыушылық.

НЭП *м.* (нэвая экономическая политика) нэп (жаңа экономикалық сиясат).

НЭПМАН *м.* нэпман (*нэп дәуириндеги әсекке меншик қарханашылар, саудагерлер*).

НЭПМАНСКИЙ *прил.* нэпман..., нэпманлық.

НЭПОВСКИЙ *прил.* нэплик.

НУАНС *м.* нуанс, билинер-билинбес өзгешелик, билинер-билинбес айырмашылық, азғана парық.

НЮНИ *мн.:* **распустить ~ разг.** 1) (*расплакаться*) жылау; 2) (*пасть духом*) рухы түсиу.

НЮНЯ *м. и жс. разг.* 1. (*плакса*) жылауық; 2. *перен.* тирн жан.

НЮХ м. 1. (обоняние) ийис сезиү, ийис билиү; у собакки хорбшый ~ ийт ийисти жақсы сезеди; 2. перен. (чутьё, смекалка) сезирлик, тусинпазлык.

НЮХАТЭЛЫНЫЙ прил. ийискейтуғын; ~ табак мурынға ийискейтуғын темекки.

НЮХА||ТЬ несов. кого-что ийискеү; ~ть цветы гүллерди ийискеү; ◇ пороку не ~л урыс дегенди көрмеген, сауаш дегенди билмеген.

НЯНИН прил. бала бағыушы хаялдың.

НЯНЧИТЬ несов. кого-что бала бағыу, жубатыу, қарау; ~ ребёнка бала бағыу.

НЯНЧИТЬСЯ несов. с кем-чем 1. бала бағыу, жубатыу, қарау; 2. перен. (возить-ся) сөзин жықпау, әуере болыу; әлпешлеу; доволно с ним ~ оның менен әуере болып жүриүң жетер.

НЯН||БКА ж. см. няня; ◇ у семі ~ек дитя без глазу погов. қойшы көп болса, қой харам өледі.

НЯНЯ ж. 1. бала бағыушы, бала бақкыш; 2. (в больнице) няня.

О

О I (ОБ, ОБО) предлог 1. с вин. п. (при обозначении соприкосновения, столкновения) =ға, =ге, =қа, =ке, =на, =не; опереться о край стола столдың шетине сүйеніу; спотынуться о камень тасқа сүрнигіу; сломать палеку о колёно таяқты дизеге қойып сындырыу; 2. с вин. п. (в наречных выражениях) =ма, =ме; =ға, =ге, =қа, =ке, =а, =е; =да, =де, =та, =те; жить бок о бок қасында жасау, қоңсы турыу; 3. с предл. п. (указывает на предмет, на который направлена мысль, речь, чувство) хаққында, тууралы, жөнинде; лекция о диалектическом материализме диалектикалық материализм хаққында лекция; весть о победе жеңис тууралы хабар; думать о ком-либо биреу тууралы ойлау; воспоминание о встрече ушырасыу жөнинде ядқа алыу; 4. с предл. п. (при обозначении числа однородных частей) =лы, =ли; стол о трёх ножках үш туюяқ стол; палка о двух концах еки ушлы таяқ.

О II межд. 1. (выражает восхищение, удивление, сожаление) пах, әх, әй, пай, о, охо; о, как хорошо! о, қандай жақсы! пах, қандай жақсы!; о, если бы ты знал! пай, сен көрсең еди!; 2. (при усилении утверждения, отрицания) охо, әй, үәй; о, это слышном трудно! әй, бул жүде қыйын екен!; 3. (при обращении) о, ой, әй, хәй, хай, уах; о родина-мать! әй, ұатан-ана!; о друзья! хей, дослар!

О- (ОБ-, ОБО-, ОБЪ-) приставка феиллдің алдына қосылып төмендеги мәнилерди билдиреди: 1) хәрекеттиң қыр дегерек бигдарланғанын, оның заттың үстине хәм барлық тәрепке таралғанын, мыс.: обжать жууырып айланып шығыу; осмотреть қарау, көрү; 2) хәрекеттиң хәдден тыслығын, мыс.: опиться көп ишип жиберу; 3) «-ся» жанапайы менен хәрекетте қателіктиң барлығын, мыс.: оговориться жаңылыс айтыу; 4) хәрекеттиң нәтижесинде бир нәрсе менен тәмиинленіуді, мыс.: озеленить ағаш егу; 5) бир жағдайға, нәтижеге жеткенін; мыс.: оглухнуть герен болып қалыу.

ОАЗИС м. оазис (1. шөлистанның ортасындағы суғлы хәм өсімдікли жер; 2. перен. өзиниң айрықша қасиетти менен белгилі нәрсе).

ОБ предлог 1. «оның орнына төмендеги жағдайларда қолланылады: 1) дауысдылардан басланатуғын сөзлердің алдында, мыс.: об армии армия хаққында; 2) айрым дауыстыз сөзлерден басланатуғын сөзлердің алдында, мыс.: рука об руку қол ұсласып, бирге, бирлесип; 2. «о» менен бир қатарда «я, ю, е, ё» хәриплеринен басланатуғын сөзлердің хәм «их» алмасығының, сондай-ақ гәде дауыссызлардан басланатуғын сөзлердің алдында қолланылады, мыс.: об ель арша хаққында.

ОБ- (см. о-) приставка 1. төмендеги жағдайларда «о-» приставкасының орнына қолланылады: 1) дауыслығын алдында, мыс.: обучить оқытыу, үйрету; 2) гейпара жағдайларда дауыссыздың алдында, мыс.: обдумать ойланып керіу; 3. гейпара жағдайларда «о-» приставкасындай дауыссызлардың алдында қолланылады, мыс.: обмыть жууы; 3. феилл жасағанда естен шығарыу, ұмытып кетіу деген мәнилерди билдиреди, мыс.: облить үлестеи қалдырыу.

ОБА м. и с., обе ж. числ. екеуи, екеуи де; обеими руками разг. 1) еки қоллап; взять что-л. обеими руками бир нәрсени еки қол менен алыу, бир нәрсени еки қоллап алыу; 2) перен. (с большим удовольствием) я құдай лап, еки қоллап; обеими руками подписаться еки қоллап қол койу; ~ его сына были на фронте оның еки баласы да фронтта болды; ◇ глядеть в ~ сак болыу, еки көзин айырмау.

ОБАГРИТЬ сов. кого-что: ~ кровью қанға бояу.

ОБАГРИТЬСЯ сов. қызыл қан болыу, қанға боялыу; ~ кровью қанға боялыу.

ОБАГРАТЬ несов. см. обагрить.

ОБАГРЯТЬСЯ несов. см. обагриться.

ОБАЛДЕВАТЬ несов. см. обалдеть.

ОБАЛДЕНИ||Е с. прост. еси кетиу, албырау, сасқалақлау, делбе болыу, аны қашыу; дойти до ~я еси кетип қалыу.

ОБАЛДЕТЬ сов. прост. еси кетиу, албырау, сасқалақлау, аны қашыу.

ОБАНКРОТИТЬСЯ сов. 1. (потерпеть банкротство) банкрот болыу (саудада зыянға қалыу); 2. перен. сәтсізлікке ушырау, дәртке аспау.

ОБАЯНИЕ с. кеуңлди тартыу, сүйкімділік, жағымдылық, жағымлы тәсир етиу,

өзине тартыушылык, гөззаллык; ~ молодости жаслықтың жағымдылығы; находится под ~ м музыка музыканың жағымлы тәсири астында болыу.

ОБАЯТЕЛЬНОСТЬ жс. жағымдылық, жағымлы тәсир етіушілік, сүйкімдилік, өзіне тартыушылық.

ОБАЯТЕЛЬНЫЙ прил. тәсирли, жағымлы, ысық, өзіне тартатуғын, сүйкімлі; ~ человек сүйкімлі адам, жағымлы киши.

ОБВАЛ м. қопарылып қулау, уырап қулау, жар таслау, омырылыу, омырылма; снежный ~ қардың қопарылып қулауы; стена грохот ~ ом дийуалдың қулау кәуіпі бар.

ОБВАЛИВАТЬ I несов. см. обвалить.

ОБВАЛИВАТЬ II несов. см. обвалить.

ОБВАЛИВАТЬСЯ несов. см. обвалиться.

ОБВАЛИТЬ сов. что қулатыу, жығыу, аударыу; ~ полённую дров тақланып қойылған отынды аударып жиберіу.

ОБВАЛИТЬСЯ сов. 1. қулап кетиу, қулап түсіу, жығылыу, аударылыу, уырап түсіу; потолок ~лся жайдың төбеси қулап түсти; 2. жар таслау, омырылыу, омырылып түсіу; берег ~лся жағадан жар таслады.

ОБВАЛЯТЬ сов. кого-что, в чём аұнатып алыу, былғау, басып алыу; ~ котлёту в муке коллетаны уңға басып алыу.

ОБВАРИВАТЬ несов. см. обварить.

ОБВАРИВАТЬСЯ несов. см. обвариться.

ОБВАРИТЬ сов. кого-что 1. (обдать кипятком) писириу, қайнаған суға басып алыу, қайнаған суға салып алыу; ~ овощи овощларды қайнаған суға салып алыу; 2. (обжечь) күйдиріу; партлау; ~ ногу аяғын күйдиріп алыу.

ОБВАРИТЬСЯ сов. күйіу, писиу, күйіп қалу; ~ кипятком қайнаған суға күйіп қалуы.

ОБВЕАТЬ несов. см. обвеать 1.

ОБВЕДЕНИЕ с. айландырып шығыу, қорашалау, орау, айландырыу, айландырып сызып шығыу.

ОБВЕЗТИ сов. кого-что 1. на чём (проездить вокруг чего-л.) айландырып алып кетиу; 2. разг. (проездить стороной) бир қапталдан өткеріу; 3. разг. (развоза что-л., побывать у всех) таратып беріу, апарып беріу.

ОБВЕИВАТЬ несов. см. обвеать 2.

ОБВЕНЧАТЬ сов. кого неке қыйыу, неке қыйдырыу, ерлі-зайыпке етиу.

ОБВЕНЧАТЬСЯ сов. с кем и без доп. некеленіу, некеси қыйылыу, ерлі-зайып-лы болыу.

ОБВЕРНУТЬ сов. разг. см. обернуть 2.

ОБВЕРТЫВАТЬ несов. см. обернуть.

ОБВЕС м. тәрезиден алдау, тәрезиден жеу, тәрезиден жырып қалуы, кем өлшеу.

ОБВЕСИТЬ I сов. кого тәрезиден алдау, тәрезиден жеу, тәрезиден жырып қалуы, кем өлшеу.

ОБВЕСИТЬ II сов. разг. см. обвешать.

ОБВЕСТИ сов. 1. кого айландырып шығыу, айландырыу; ~ вокруг дома үйдің дөгерегинен айландырыу; 2. кого-что

(оглядеть) көз жүгіртіу, көз салыу, көзден өткеріу; ~ комнату взглядом бөлмени көзден өткеріу; 3. что (ограбить) орап алыу, айландырып шығыу, қорашалау; ~ рвом дөгеректи ор менен қорашалау; 4. что (очертить, окаймить) айлана сызып қоршау, айландырып сызыу; дөгеретип сызыу; ~ рисунок тушью сүүреттің дөгерегин айландырып сызыу; 5. кого-что, спорт. (обойти противника) хийле етиу, алдау; < ~ вокруг пальца алдап баплау, қатырып алдау.

ОБВЕТРЕННЫЙ I 1. прич. от обветрить;

2. прил. (разрушенный ветром) самал қаққан, самал бузған; 3. прил. (огрубевший) қаязып кеткен, самал тийіп қуұраған, самал алып кеткен; ~е руки қаязып кеткен қоллар.

ОБВЕТРЕТЬ сов. қаязыу, самал тийіп жарылыу; лицо ~ло жүзи самалдан жарылған.

ОБВЕТРИВАТЬ несов. см. обветрить.

ОБВЕТРИВАТЬСЯ несов. см. обветриться.

ОБВЕТРИТЬ сов. 1. что (разрушить) самалға қақтырыу, самалға бузылыу; 2. безл. (сделать грубым) қаязытыу, самал менен қуұратыу, самалға алдырыу; губы ~ло еринді қаязытып алыу.

ОБВЕТРИТЬСЯ сов. см. обветреть.

ОБВЕШАЛОСТЬ жс. ескиргенлік, тозыушылық, қаўсаушылық, ләттеси шыққанлық, генелик, гөнергенлік.

ОБВЕШАЛЫЙ прил. ескирген, тозған, қаўсаған, ләттеси шыққан, гөнерген, ески; ~ дом гөнерген жай.

ОБВЕШАТЬ сов. ескириу, тозыу, гөнеріу, ләттеси шығыу.

ОБВЕШАТЬ сов. кого-что, чем, разг. илдирип шығыу, қағып қойыу, асып қойыу, тағып қойыу; ~ стены картинами дийуалдың барлық жерине сүүрет қағып қойыу.

ОБВЕШАТЬСЯ сов. чем, разг. илдирип алыу, тағып алыу, асынып алыу.

ОБВЕШИВАНИЕ I с. (недовешивание чего-л.) тәрезиден алдау, өлшеуден жырыу.

ОБВЕШИВАНИЕ II с. (увешивание чем-либо) илдириу, илдирип шығыу, асып шығыу, асыу, тағып шығыу.

ОБВЕШИВАТЬ I несов. см. обвесить 1.

ОБВЕШИВАТЬ II несов. см. обвешать и обвесить II.

ОБВЕШИВАТЬСЯ несов. см. обвешаться.

ОБВЕЯТЬ сов. 1. кого-что, чем үплеу, самал қағыу; 2. что (очистить веянием) қырман атыу, дән суұырыу, желпиу.

ОБВИВАТЬ несов. см. обвить.

ОБВИВАТЬСЯ несов. см. обвиться.

ОБВИНЕНИЕ с. 1. айыплау, гүнаалау, қаралау; предъявить ~е кому-л. гүна тағыу, айыплау; 2. (обвинительный разговор) хұқим, қаралау; ~нести ~е хұқим шығарыу; 3. юр. (обвиняющая сторона) айышлаушы тәреп; свидетель ~я айышлаушы тәрептің гүғасы.

ОБВИНИТЕЛЬ м. айышлаушы, қаралаушы; государственный ~ мәмлкеттік қаралаушы.

ОБВИНИТЕЛЬНЫЙ *прил.* айыплайу..., айыплайтуғын, қаралау, қаралайтуғын; ~ая речь айыплайу сөз; ~ый приговор айыплайу хұкми.

ОБВИНИТЬ *сов. кого-что, в чём* 1. (*сместь виновным*) айыплайу, айыплай етиу, қаралау, гүналау; ~ в краже урлық ушын айыплайу; 2. (*упрекнуть*) гийне қылыу, гүналау, айыплайу, жаманлайу; ~ в невнимании дыққатсызлығы ушын айыплайу.

ОБВИНЯЕМЫЙ 1. *прич. от обвинять*; 2. *в знач. суц. м.* обвиняемый и ж. обвиняемая гүналы, жинаятшы, айыплы, айыпкер; допрс: ~х айыпкерлерден тергеу алыу.

ОБВИНЯТЬ *несов. см. обвинить.*

ОБВИСАТЬ *несов. см. обвиснуть.*

ОБВИСЛЫЙ *прил. разг.* асылған, салбырап турған, салбыраған.

ОБВИСНУТЬ *сов.* асылып туруу, салбырап туруу, салынып туруу, түсіп туруу.

ОБВИТЬ *сов. кого-что, чем* 1. (*о растении*) шырмау, орау, орап алыу; 2. (*обнять, обхватить рукой*) қушақлау, қушақлап қысыу.

ОБВИТЬСЯ *сов.* шырмасыу, оралыу.

ОБВОД *м. 1. разг. (действие)* орап алыу, айландырып алыу, айландырыу; 2. (*линия, кайма вокруг чего-л.*) жийек, қыр дегерек сызық.

ОБВОДИТЬ *несов. см. обвести.*

ОБВОДНЕНИЕ *с.* суўландырыу, суў жеткеріу, суў менен тәмийин етиу; ~ засушливых районов құрғақшылық районларды суўландырыу.

ОБВОДНИТЕЛЬНЫЙ *прил.* суў жеткеретуғын, суў берететуғын, суў менен тәмийинлейтуғын; ~е работы суў менен тәмийинлейтуғын жұмыслар; ~ый канал суў жеткеретуғын канал.

ОБВОДНИТЬ *сов. что* суўландырыу, суў жеткеріу, суў менен тәмийинлеу; ~ степь суўсыз даланы суўландырыу.

ОБВОДНЫЙ *прил.* айланба, айналдып ететуғын; ~ канал айланба канал.

ОБВОДНЯТЬ *несов. см. обводнить.*

ОБВОЗИТЬ *несов. см. обвезти.*

ОБВОЛАКИВАТЬ *несов. см. обволочь.*
ОБВОЛАКИВАТЬСЯ *несов. см. обволочься.*

ОБВОЛОЧЬ *сов. кого-что* орау, орап алыу, қаплау, басыу, жабыу; түчи ~окли небо аспанды булт басты.

ОБВОЛОЧЬСЯ *сов. чем* оралыу, қапаланыу, басылыу.

ОБВОРАЖИВАТЬ *несов. см. обворожить.*

ОБВОРОВАТЬ *сов. кого-что, разг.* урлап кетиу, урлау.

ОБВОРОВАВАТЬ *несов. см. обворовать.*

ОБВОРОЖИТЕЛЬНЫЙ *прил.* геззал, тәсийин қалдыратуғын, көтеріңкилик туўдыратуғын, өзине тартатуғын; ~ый ребёнок тәсийин қаларлық бала; ~ая улыбка өзине тартатуғын күлкі.

ОБВОРОЖИТЬ *сов. кого-что, чем* тәсийин қалдырыу, көтеріңкилик туўдырыу, өзине тартыу, таң қалдырыу; артист ~л

всех своей игрой артист ойыны менен хәмменн өзине тартты.

ОБВЯЗАТЬ *сов. что, чем* 1. (*обмотать, обернуть*) таңыу, орап байлау, орау, шандыу; ~ шею шарфом шарф пенен мойынды орау; ~ пакет бечёвкой пакетти жиңишке жип пенен таңыу; 2. (*спинцами, крючком*) жийеклеу, нағыслау, нағыс салыу; ~ворот цветной шерстью жағаны реңли жүн сабақ пенен нағыслау.

ОБВЯЗАТЬСЯ *сов. чем* таңыныу, оралыу; ~ платком орамал менен таңыныу.

ОБВЯЗКА *ж. 1.* байлау, орап байлау, шандыу; 2. *тех.* обвязка (*курильщик* бөлкешелерин байланыстырыушы рама); ~ оконных переплётов айна ағашларының обвязкасы.

ОБВЯЗЫВАТЬ *несов. см. обвязать.*

ОБВЯЗЫВАТЬСЯ *несов. см. обвязаться.*

ОБГЛАДЫВАТЬ *несов. см. обглодать.*

ОБГЛОДАТЬ *ж. что* кемириу, ғайзау, сылыу, мужиу; собака ~ла кость ийт сүйекти кемирди.

ОБГОН *м. разг.* озыу, озып кетиу, қуыш жетип озып кетиу, басып озыу; $\diamond$ в ~ кого-чего-л. озып баратырып, қуыш жетип баратырып.

ОБГОНЯТЬ *несов. см. обогнать.*

ОБГОРАТЬ *несов. см. обгореть.*

ОБГОРЕЛЫЙ *прил. 1. (обгоревший)*

күйик, күйген, өртенген, жанған; ~е брвна шала жанған беренелер; 2. *разг. (обожжённый солнцем)* күйген, қарайған.

ОБГОРЕТЬ *сов. 1.* күйиу, шала күйиу, шала жаныу; *верхний этаж* ~л үстінги этаж шала күйди; 2. *разг. (получить солнечные ожоги)* күнге күйиу, қарайиу.

ОБГРЫЗАТЬ *несов. см. обгрызть.*

ОБГРЫЗТЬ *сов. что* кемириу, кемирип таслау.

ОБДАВАТЬ *несов. см. обдавать.*

ОБДАТЬ *сов. кого-что, чем* 1. (*облить, окатить*) қуйыу, шайыу; ~яблоки кипятком алмалардың үстине қайнаған суу қуйыу; ~грязью япласлық төгиу; 2. *безл.* шалыу, қаплау, урыу, етиу; егб обдало жаром оған ыссылық урды; егб обдало хөлодом оған салқынлық қаплады; $\diamond$ ~ презрением жети жининен бетер көриу.

ОБДЕЛАТЬ *сов. 1. что (подвергнуть обработке)* сазлау, ислеу; 2. *что, чем (покрыть, облицевать)* қаплау, тәсел шығыу, бастырыу; 3. *что, прост. (хитро устроить)* алдап ислеу, хийлекерлик етиу, тәсил салыу; ~дельце хийле менен ис етиу; 4. *что, разг. (устроить, закончить)* ислеп питириу, ислеп бежеріу; он успел ~ все свой делә ол өзиниң барлық жұмысларын питирип үгерди.

ОБДЕЛИТЬ *сов. кого-что, чем* үлестен қалдырыу, пайсыз қалдырыу, пай бермеу, қатардан қуры қалдырыу.

ОБДЕЛЫВАТЬ *несов. см. обделывать.*

ОБДЕЛЯТЬ *несов. см. обделить.*

ОБДЕРГИВАТЬ *несов. см. обдёрнуть.*

ОБДЕРНУТЬ *сов. что, разг.* тартып жөнлеу, бүкленгенин жаздырыу; ~гимнастёрку гимнастёрканы тартып дүзетиу.

ОБДИРАТЬ *несов. см. ободрать.*

ОБДИРАТЬСЯ *несов. см. ободраться.*

ОБДІРКА *ж.* кепектен айырыу, таза-лау.

ОБДІРНЫЙ *прил.* кепектен айырылған, тазаланған; тазаланған уннан таярланған; ~ хлеб тазаланған уннан таярланған нан.

ОБДУВАТЬ *несов. см. обдуть.*

ОБДУМАННОСТЬ *ж.* ақыл жууыртты-шылық, ойланғанлық, алды-артын ойланғанлық; ~ поступков хәрекеттің ойланып исленгенлиги.

ОБДУМАННЫЙ 1. *прич. от обдумать;* 2. *прил.* ойланылған, ойланып исленген; ~ый ответ ойланып берілген жууац; ~ое решение ойланып исленген шешім.

ОБДУМАТЬ *сов. что* ойлау, ойланып көриу, ойланып қарау, ақылға салу; хорошó ~ своё решение өзінің шешимін әбден ойлау.

ОБДУМЫВАНИЕ *с.* ойлау, ойлап көриу, ойлап қарау, ақылға салу.

ОБДУМЫВАТЬ *несов. см. обдумать.*

ОБДУРИТЬ *сов. кого-что, прост.* алдау, қақсатуу, пәят беріу, пәнтлеу.

ОБДУРЯТЬ *несов. см. обдурить.*

ОБДУТЬ *сов. кого-что* үплеу, үрлеу, самал соғу.

ОБЕ *числ. ж. см. оба.*

ОБЕГАТЬ *сов. кого-что, разг.* жууырып айланып шығуу, аралап шығуу, бирим-бирим кирип шығуу; ~ всех знакомых хәмме танысларға кирип шығуу.

ОБЕГАТЬ I *несов. см. обегать.*

ОБЕГАТЬ II *несов. см. обегать.*

ОБЕД *м. 1.* түслик, түски аұқат; **вкүсний** ~ дәмлі түски аұқат; **торжественный** ~ салтанатлы зыяпат; 2. *разг. (обеденное время)* түс ұақты, түски аұқат ұақты, түслик ұақыт.

ОБЕДАТЬ *несов.* аұқатланыу, түслениу, түски аұқатты жеу.

ОБЕДЕННЫЙ *прил.* аұқат..., ас..., түски аұқат..., түски тамақ..., түски аұқатлық; ~ стол аұқат столы; ~ перерыв түски аұқат демалысы, түски аұқат жақты.

ОБЕДНЕЛЫЙ *прил.* разг. жарлыланған, кәмбағаланған, гедейленген.

ОБЕДНЕНИЕ *с.* жарлыланыу, кәмбағаланыу, гедейленюу.

ОБЕДНЕТЬ *сов.* жарлы болуу, жарлы түсиу, кәмбағал болуу, гедейленюу.

ОБЕДНИТЬ *сов. кого-что* төменлетюу, кемитюу; ~ сюжет произведения шығармадың сюжетін төменлетюу.

ОБЕДНЯ *ж. церк.* обедня (*христианлардың ширкейде ислейтуғын ибадаты*).

ОБЕДНЯТЬ *несов. см. обеднить.*

ОБЕЖАТЬ *сов. 1.* что жууырып айланып шығуу; ~ вокруг дома жууырып жайды айланып шығуу; 2. *кого-что, разг. (опередить в беге)* жууырып озыу; 3. *кого-что* озып кетюу, алдына түсиу; жууырып айланып шығуу; ~ всех знакомых барлық танысларын жууырып айланып шығуу; $\diamond$ ~ глазами кого-что-л. кез жууыртуу.

ОБЕЗ (ОБЕС) *приставка* төмендеги мәнилерди билдиретугын фәйиллерди жа-

сайды: айырыу, ажыратыу, босатыу, азат етиу, құтқарыу, айырылыу, азат ети-лиу, құтқарылыу, мыс.: обезвредить суу-сызландырыу; обезлюдеть адамсыз қалыу.

ОБЕЗБОЛИВАНИЕ *с. мед.* бийазар етиу, аұырмайтуғын етиу, аұыртпау; ~ родов толғақты азарсыз етиу.

ОБЕЗБОЛИВАТЬ *несов. см. обезболить.*

ОБЕЗБОЛИВАЮЩИЙ 1. *прич. от обезболить;* 2. *прил. мед.* бийазар ететугын, аұыртпайтуғын; ~е средства бийазар ететугын дәрилер.

ОБЕЗБОЛИТЬ *сов. что, мед.* азарсыз етиу, аұырмайтуғын етиу, аұыртпау; ~ роды толғақты азарсыз етиу.

ОБЕЗВОДЕТЬ *сов. (стать безводным)* суусызланыу, суы жоқ болуу, суудан айырылыу.

ОБЕЗВОДИТЬ *сов. что (сделать безводным)* суусызландырыу, сууын жоқ етиу, суудан айырыу.

ОБЕЗВОЖИВАНИЕ *с.* суусызландырыу, суусыз етиу, сууынан айырыу.

ОБЕЗВОЖИВАТЬ *несов. см. обезвредить.*

ОБЕЗВРЕДИТЬ *сов. кого-что* зыянсызландырыу, зелелсизлендириу; ~ мину минаны зыянсызландырыу.

ОБЕЗВРЕЖИВАТЬ *несов. см. обезвредить.*

ОБЕЗГЛАВИТЬ *сов. 1.* кого басын кесюу, бас алыу, геллесин кесюу; 2. *кого-что, перен.* басшысыз қалдырыу, жол басшысыз қалдырыу, жол басшыдан айырыу; ~ состояние кетерилисти басшысыз қалдырыу.

ОБЕЗГЛАВЛИВАТЬ *несов. см. обезглавить.*

ОБЕЗДОЛЕННЫЙ 1. *прич. от обездолить;* 2. *прил.* жебир көрген, бахытсыз, бахытсызлыққа ушыраған; үлессиз қалған, бийшара.

ОБЕЗДОЛИВАТЬ *несов. см. обездолить.*

ОБЕЗДОЛИТЬ *сов. кого-что* үлестен бос қалдырыу, бахытсыз аұхалға түсириу, жебир берюу.

ОБЕЗЖИРЕННЫЙ 1. *прич. от обезжирить;* 2. *прил.* майдан айрылған, майсызландырылған; ~ творог майсыз иримшик.

ОБЕЗЖИРЕНИЕ *с.* майдан айырыу, майын алыу, майсызландырыу.

ОБЕЗЖИРИВАТЬ *несов. см. обезжирить.*

ОБЕЗЖИРИТЬ *сов. что* майдан айырыу, майын алыу, майсызландырыу.

ОБЕЗЗАРАЖИВАНИЕ *с.* жуқпайтуғын етиу, зыянсызландырыу, жуқпалытығын жоқ етиу, микроблардан тазартюу; ~ семян туқымды зыянлы микроблардан тазартюу.

ОБЕЗЗАРАЖИВАТЬ *несов. см. обеззаразить.*

ОБЕЗЗАРАЗИТЬ *сов. кого-что, мед.* жуқпайтуғын етиу; зыянсызландырыу, жуқпалытығын жоқ етиу, микроблардан тазартюу.

ОБЕЗЗЕМЕЛИВАНИЕ с. жерден айырыу, жерсиз етиу, жерсиз қалдырыу.

ОБЕЗЗЕМЕЛИВАТЬ несов. см. обезземелить.

ОБЕЗЗЕМЕЛИТЬ сов. кого-что жерден айырыу, жерсиз етиу, жерсиз қалдырыу.

ОБЕЗЛЕСЕТЬ сов. (лишиться лесов) тоғайсыз қалыу, тоғайдан айырылыу.

ОБЕЗЛЕСИТЬ сов. что (лишить лесов) тоғайсыз қалдырыу, тоғайды шауып далақлау.

ОБЕЗЛИЧЕНИЕ с. 1. (лишение отличительных черт) айрықшалығынан айрылыу; 2. ийесиз болыу, жууапкерликсизлик; ~ руководства басшылықтың жеке жууапкерсизлиги.

ОБЕЗЛИЧЕННЫЙ 1. прич. от обезличить; 2. прил. (лишённый отличительных черт) айрықшалығынан айырылған, басқаларға ұсап кеткен; 3. прил. (за который никто не отвечает) ийесиз, жууапкерсиз; ~ ая работа жууапкерсиз жумыс.

ОБЕЗЛИЧИВАТЬ несов. см. обезличить.

ОБЕЗЛИЧИТЬ сов. кого-что 1. (лишить отличительных черт) айрықшалығынан айырыу; 2. ийесиз етиу, жууапкершиликти жоқ етиу; ~ руководство басшылықтың жеке жууапкершилигин жоқ етиу.

ОБЕЗЛИЧКА ж. ийесизлик, жууапкерсизлик; ~ в работе жумыста жууапкерсизлик.

ОБЕЗЛЮДЕТЬ сов. адамсыз қалыу, елсиз қалыу; к ночи улицы ~ли түнге қарай көшелер адамсыз қалды.

ОБЕЗОБРАЖИВАТЬ несов. см. обезобразить.

ОБЕЗОБРАЗИТЬ сов. кого-что секилсизлендириу, эпшерин қашырыу, бөлбешер етиу, рәсиуасын шығарыу, бузыу.

ОБЕЗОПАСИТЬ сов. кого-что қәуіпсизлендириу, қәуіп-қәтерден сақлау, қорқынышсыз етиу; ~ границы шеғараларды қәуіпсизлендириу.

ОБЕЗОРУЖИВАТЬ несов. см. обезоружить.

ОБЕЗОРУЖИТЬ сов. кого-что 1. қуралсызландырыу, жарақсызландырыу; ~ть неприятеля жауды қуралсызландырыу; 2. перен. жеңиу, үстем болыу; он ~л меня своей откровенностью эзиниң дуұрылығы менен ол мени жеңди.

ОБЕЗУМЕТЬ сов. жаныл болыу, естен айрылыу, ақылдан адасыу, ақыл-хууштан айрылыу, делбеси шығуу; ~ от страха қорққаннан жияли болыу.

ОБЕЗЬЯНА ж. 1. маймыл; 2. разг. масқарапаз, жырбақай.

ОБЕЗЬЯНИЙ прил. маймыл...

ОБЕЗЬЯНИК м. маймылхана (хайжанат бағында маймыллар туратуғын жер).

ОБЕЗЬЯНИЧАНЬЕ с. разг. еликлеу, көргенин ислеу.

ОБЕЗЬЯНИЧИТЬ несов. разг. еликлеу, көргенин ислеу.

ОБЕЗЬЯНОПОДОБНЫЙ прил. маймыл төризли, маймыл сыяқлы, маймылға ұқсас. обей повел. накл. от маймыл.

ОБЕЛЙСК м. обелиск (тастан исленген төрт қырлы сүйир естелик).

ОБЕЛИТЬ сов. кого-что, разг. (снять подозрение, оправдать) ақлау, ғунасыз деп табыу.

ОБЕЛЯТЬ несов. см. обелить.

ОБЕР- қоспа сөзлердиң үлкендик дәрежесин көрсетуғын биринши бөлеги, мыс.: обер-мастер бас мастер.

ОБЕРЕГАТЬ несов. кого-что, от кого-чего сақлау, қорғау, қәдрилеу; ~ посёвы от заморозков егисти сууық урыудан сақлау.

ОБЕРЕГАТЬСЯ несов. от кого-чего сақланыу, қорғаныу, сақ болыу.

ОБЕРЕЧЬ сов. см. оберегать.

ОБЕРЕЧЬСЯ сов. см. оберегаться.

ОБЕРНУТЬ сов. 1. что (обвить, обмотать вокруг чего-л.) орау; 2. кого-что, чем (завернуть) орау, орап алыу, қаплау; ~ тетрадь бумагой дәптерди қағаз бенен қаплау; 3. кого-что (повернуть) бурыу, қаратыу; ~ лицо к сосёду бетин қасындағы адамға қарай бурыу; 4. что, перен. айландырыу, бурыу, қаратыу; ~ дело в свою пользу исти өз пайдасына қарай бурыу.

ОБЕРНУТЬСЯ сов. 1. (повернуться) айланыу, бурылыу, бурылып қарау, қайрылып қарау; ~ться к двери есикке қайрылып қарау; он ~лся к своим товарищам ол эзиниң жолдасларына бурылып қарады; 2. перен. разг. бурылыу, айланыу, қарау; дела ~лись хорошо ис жақсыға айланды; 3. разг. барып келиу, барып қайтыу; я ~лся за день мен бир күнде барып қайттым; 4. разг. (спраивиться, обобщить) еплеу, оңысыу; 5. кем-чем, в кого, во что (в сказках и поверьях) дөнну, айланыу; ~ться лисой түлкеге айланыу.

ОБЕРТКА ж. 1. (действие) орау, орап алыу, қаплау; 2. муқабә, орайтуғын зат; тетрадь в жёлтой ~е сары муқабәдағы дәптер.

ОБЕРТОН м. муз., физ. обертон (тийкарғы дайысты айрықша қубылатығын қосымша дайыс).

ОБЕРТОЧНЫЙ прил. орау..., орайтуғын, орауға арналған; ~ая бумага орауға арналған қағаз.

ОБЕРТЫВАТЬ несов. см. обернуть.

ОБЕРТЫВАТЬСЯ несов. см. обернуться.

ОБЕС- (см. обез-) приставка үнсиз дайыс-сызларды алдында «обез-»диң орнына қолланылады, мыс.: обессилеть күшсизленеу.

ОБЕСКРОВИТЬ сов. 1. кого қансызландырыу, қансыратыу; қан ағызыу; ~ рёбу перед посёлом дузлау алдынан балықтың қанын ағызыу; 2. кого-что, перен. (ослабить) хәлсиретиу, диңкесин қуртыу, димарын қуртыу; ~ врага душпанды хәлсиретиу.

ОБЕСКРОВЛИВАНИЕ с. 1. қансызландырыу, қансыратыу, қан ағызыу; 2. перен. хәлсиретиу, күшсизлендириу, диңкесин қуртыу, димарсызландырыу.

ОБЕСКРОВЛИВАТЬ несов. см. обескровить.

ОБЕСКУРАЖИВАТЬ несов. см. обескуражить.

ОБЕСКУРАЖИТЬ сов. кого-что үмитсизлендириу, үмит үздириу, албыратыу;

неудача сыйлао егб ~ла сәтсизлик оны жүдә албыратып таслады.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ с. 1. (*действие*) төмийинлеу, төмийин етиу; ~ *топливом* промышленнх предприятий санаат кәрханаларын отын менен төмийинлеу; 2. (*деньги, средства*) төмийинленниу; ◇ *социальное* ~ социальлық төмийиннат.

ОБЕСПЕЧЕННОСТЬ ж. 1. төмийин етилгенлик, төмийинленгенлик; ~ *тракторов* горючим тракторлардың жанар май менен төмийинленгенлиги; ~ *школ* учебниками мектептердиң оқыу қураллары менен төмийинленгенлиги; 2. (*достаток*) аўқаттылық, құрғынлық, молшылық.

ОБЕСПЕЧЕННЫЙ 1. *прич. от обеспечить*; 2. *прил.* төмийинленген, төмийин етилген, құрғын, жарыған; ~ *ая жизнь* төмийинленген турмыс, жарыған турмыс.

ОБЕСПЕЧИВАТЬ *несов. см. обеспечить.*

ОБЕСПЕЧИТЬ *сов. кого-что, в разн. знач.* төмийинлеу, төмийин етиу; ~ *завод сырьём* заводты шийки зат пенен төмийинлеу; ~ *мощный подъём* промышленности санааттың күшлі көтерілиуін төмийинлеу; ~ *школу* учебниками мектепти оқыу қураллары менен төмийин етиу; ~ *свою семью* өз семьясын төмийинлеу; ~ *скот* кормама малларды от-жем менен төмийинлеу; ~ *мир во всем мире* пүткил дүньяда парахатшылықты орнатыуды төмийинлеу; ~ *выполнение плана* планың орынланыуын төмийин етиу.

ОБЕСПЛОДИТЬ *сов. что* өнімсиз етиу; ~ *землю* жерди өнімсиз етиу.

ОБЕСПЛОЖИВАТЬ *несов. см. обесплодить.*

ОБЕСПОКОИТЬ *сов. кого-что* алағада етиу, биймаза етиу, мазасын алыу, тынышсызландырыу, тынышын алыу.

ОБЕСПОКОИТЬСЯ *сов. чем и без доп.* алағада болыу, биймаза болыу, мазасы кетиу, тынышсызланыу.

ОБЕССИЛЕТЬ *сов. (ослабеть)* күшсизлениу, хәлсиреу, димарсызланыу, диңкеси кетиу, диңкелен айрылыу, диңкеси қурыу.

ОБЕССИЛИВАТЬ *несов. см. обессилить.*

ОБЕССИЛИТЬ *сов. кого (лишить сил, сделать бессильным)* хәлсиретиу, диңкесин қуртыу, харытыу, шаршатыу, димары кетиу.

ОБЕССЛАВИТЬ *сов. кого-что* аброй тегиу, шерменде қылыу, масқаралау, даңқын жоғалтыу.

ОБЕССЛАВЛИВАТЬ *несов. см. обесславить.*

ОБЕССМЕРТИТЬ *сов. кого-что* мәңгилек етиу, аты қалмайтуғын етиу, ұмытылмайтуғын етиу.

ОБЕССМЫСЛИВАТЬ *несов. см. обессмыслить.*

ОБЕССМЫСЛИТЬ *сов. что* мәнісін қашырыу, мәнісиз етиу, биймәниликке шығарыу.

ОБЕССУДИТЬ *сов.:* не ~ *ете уст., прост.* кешириңиз, айыпқа санамаңыз, айып көрмеңиз.

ОБЕСЦВЕТИТЬ *сов. 1. что (сделать бесцветным)* реңсиз етиу, реңин солдырыу,

өңин солдырыу; 2. *кого-что, перен.* (сделать невыразительным) маңызын қашырыу, тәсирин кетириу.

ОБЕСЦВЕТИТЬСЯ *сов. 1. (стать бесцветным)* реңи кетиу, реңи солыу, өңиу, солыу, ажары қашыу; 2. *перен.* (стать невыразительным) мазасы қашыу, тәсири кетиу.

ОБЕСЦВЕЧИВАНИЕ с. реңи қашыу, солыу, өңиу.

ОБЕСЦВЕЧИВАТЬ *несов. см. обесцветить.*

ОБЕСЦВЕЧИВАТЬСЯ *несов. см. обесцветиться.*

ОБЕСЦЕНЕНИЕ с. см. обесценение. **ОБЕСЦЕНИВАНИЕ** с. сыныу, қуны түсиу, қуны кетиу, бақасызланыу, қәдири кетиу; ~ *валюты* валютаның қуны түсиуи, валютаның қуны кетиуи.

ОБЕСЦЕНИВАТЬ *несов. см. обесценить.*

ОБЕСЦЕНИВАТЬСЯ *несов. см. обесцениться.*

ОБЕСЦЕНИТЬ *сов. что* қунын түсириу, қунын кетириу, бақасызландырыу, қәдири кетириу; ~ *вещь* қунын түсириу.

ОБЕСЦЕНИТЬСЯ *сов. сыныу, қуны кетиу, қуны түсиу, қәдирсизлениу, қәдири кетиу.*

ОБЕСЧЕСТИТЬ *сов. кого-что* бийаброй етиу, масқаралау, абройын тегиу, қорлау, ар-намысына тийиу.

ОБЕТ м. 1. *рел.* үәде, нийет; 2. *перен.* (торжественное обещание, обязательство) ант, шәрт, ықрар, миннет.

ОБЕТОВАННЫЙ *прил.:* ~ *ый* край бейиш үлке; ~ *ая* земля бейиш жер, бейиш ел.

ОБЕЩАНИЕ с. үәде, ықрар, үәде бериу, үәде етиу, сөз бериу; *выполнить* ~ үәдени орынлау; *дать торжественное* ~ салтанатлы түрде үәде бериу.

ОБЕЩАТЬ 1. *сов. и несов. что, кому и с неопр.* үәде бериу, үәде етиу, сөз бериу; *он ~л мне* достатә *нужную книгу* ол маған керекли китапты табаман деп үәде берди; 2. *несов. что и с неопр.* көриниу; *тури бар болыу, үмилдендириу; день ~ет быть* йсыным күн ашық болар деген үмит бар, күн ашық болатуғын көринеди.

ОБЖАЛОВАНИЕ с. юр. шағым арза, наразылық арза; ~ *приговора* хәкимге наразы болыш арза бериу.

ОБЖАЛОВАТЬ *сов. что, юр.* наразылық арза бериу, шағым арза бериу; ~ *приговор* судә судтың хәкимине наразылық арза бериу.

ОБЖАРИВАТЬ *несов. см. обжарить.*

ОБЖАРИТЬ *сов. что* қуўырыу, жәнжағын қуўырыу; ~ *рыбу* балықты қуўырыу.

ОБЖЕЧЬ *сов. 1. кого-что* күйдириу, күйдирип алыу, күйдирип кетиу, жандырыу; ~ *себе палец* бармағын күйдирип алыу; 2. *что, тех.* өртеу, күйдириу, писиреу; ~ *кирпич* гербиш писириу.

ОБЖЕЧЬСЯ *сов. 1. чем и без доп.* күйиу, күйдирип алыу; ~ *кипяток* қайнаған суўға күйиу; 2. *на чем и без доп., перен. разг.* (потерпеть неудачу) пәнт жеу, аўзы күйиу.

ОБЖИВАТЬ *несов. см. обжить.*

ОБЖИВАТЬСЯ *несов. см. обжиться.*

ОБЖИГ *м. тех.* күйдириү, писиріү; ~ кирпича гербиш писиріү.

ОБЖИГАТЕЛЬНЫЙ *прил. см. обжигательный.*

ОБЖИГАТЕЛЬНЫЙ *прил. тех.* писиретуғын, күйдиретуғын; ~ая печь қумбыз печь, күйдиретуғын печь, писиретуғын печь.

ОБЖИГАТЬ *несов. см. обжечь.*

ОБЖИГАТЬСЯ *несов. см. обжечься.*

ОБЖИРАТЬСЯ *несов. см. обожраться.*

ОБЖИТЬ *сов. что, разг.* қонысланыу, қоныс басыу, қонысқа қолайластыруу, қоныс етиу.

ОБЖИТЬСЯ *сов. разг.* бир жерге бауыр басыу, үйренісп кетиу, жаңа қонысқа орнығыу; ~ на новом месте таза орынға үйренісп кетиу.

ОБЖОРА *м. и ж. разг.* мешкей, ашкөз, тамақсау.

ОБЖОРЛИВЫЙ *прил. разг.* мешкей, ашкөз, тоймайтуғын, тамақсау.

ОБЖОРСТВО *с. разг.* мешкейлик, ашкөзлик, тамақсаулық.

ОБЖУЛИВАТЬ *несов. см. обжудить.*

ОБЖУЛИТЬ *сов. кого-что, прост.* алдап кетиу, пәнт беріп кетиу, жалаңдайлық етiп кетиу, етiп кетиу, жалағайлық етiп кетиу.

ОБЗАВЕДЕНИЕ *с. 1. (действие)* мүлк жыйнау, үскенели болыу; керек-жарақ сапы алыу; ~ хозяйством үй-мүлкі болыу; 2. *разг. (хозяйственные вещи, инвентарь)* үскене, әсбап, керек-жарақ, буйым.

ОБЗАВЕСТИТЬ *сов. чем, разг.* мүлкі болыу, буйымлы болыу; ~ хозяйством хожалықлы болыу.

ОБЗАВОДИТЬСЯ *несов. см. обзавестись.*

ОБЗОР *м. 1. (действие)* көзден өткеріу, қарап шығыу, көз бенен шолып өтiу; 2. *(возможность охватить взором)* көз жетерлік, көрiнетуғын; 3. *(сжатое сообщение)* обзор; *международный* ~ халық аралық обзор.

ОБЗОРИТЕЛЬ *прил.* обзор..., обзорлық; ~ая статья обзорлық мақала.

ОБЗЫВАТЬ *несов. см. обзывать.*

ОБИВАТЬ *несов. см. обить;* ~ пороги босағаны тоздыруу, келе беріу.

ОБИВАТЬСЯ *несов. см. обиться.*

ОБИВКА *ж. 1. (действие)* тыслау, қапалау; ~ мебели тканью мебельди гезілеме менен қапалау; 2. *тыс, тыслық, қап болатуғын зат; кожаная* ~ кресла креслоның тері тысы.

ОБИДА *ж. өкпе, гийне, ыза, жәбір, қапалық; быть в ~е на кого-л. бирейге өкпесі болыу; не дать в ~у кеуліне тийгизбеу; нанести ~у кому-л. қапа етiу.*

ОБИДЕТЬ *сов. кого-что 1. (нанести обиду)* өкпелетіу, ренжитіу, кеуіл қалдыруу, кеуіл қалдыруу, зейнге тийіу, кеуліне тийіу, қапа етiу, жәбірлеу; он меня ~ел ол менің кеуліме тийди; 2. *чем, разг. (лишить чего-л.)* кемситіу, қатардан қалдыруу, менсінбеу, басқалардан кем санау; *природа не ела его талантом таби-*

ят оны таланттан кем қылған жоқ; ~ он мүхи не ~ит ол қой аұзынан шөп алмайды.

ОБИДЕТЬСЯ *сов. на кого-что* өкпелеу, ренжіу, кеуіл қалыу, наразы болыу.

ОБИДНО *1. нареч. хорлықлы, ызалы; 2. безл. в знач. сказ. и с неопр.* жәбір, аұыр, ренжиткендей, жан ашығандай; мне ~, что вы опоздали сизің кешіккеніңіз менің кеуліме келди.

ОБИДНЫЙ *прил.* өкпелететуғын, ыза қылатуғын, кеуілге келетуғын, кеуілге тийерлік, кеуіл қалдыратуғын, хорлық келетуғын; ~ упрёк кеуілге келетуғын гийне.

ОБИДЧИВОСТЬ *ж.* өкпешиллік, ренжигишлик, гийнешилік, кеуіл қалыушылық.

ОБИДЧИВЫЙ *прил.* өкпешил, ренжигиш, ызашыл, гийнешил; ~ ребёнок өкпешил бала.

ОБИДЧИК *м.* жәбірлеуші, ренжитіуші, зорлықшы.

ОБИДИЦА *женск. от обидчик.*

ОБИЖАТЬ *несов. см. обидеть.*

ОБИЖАТЬСЯ *несов. см. обидеться.*

ОБИЖЕННО *нареч.* өкпелеп, өкпели, кеуілі қалып, гийнели.

ОБИЖЕННЫЙ *1. прич. от обидеть; 2. прил. (испытывающий чувство обиды)* өкпелеген, кеуілі қалған, өкпели, гийнели, ренжиген; он на нас ~ы олар бизге өкпели; 3. *прил. (выражающий чувство обиды)* өкпели, гийнели, өкпелетуғын, зейнге тийетуғын; ~ный вид өкпели түр-түс; ~ный тон гийнели үн.

ОБИЛИЕ *с. 1. (большое количество, множество)* моллық, молшылық, ағыл-тегиллік, көплік, абаданлық; ~ рыбы балықтың молдығы; 2. *(достаток, довольство)* байлық.

ОБИЛЬНО *нареч.* мол, жүде мол, көп, жүде көп, әбден көп, ағыл-тегил.

ОБИЛЫНЬИ *прил. 1. (имеющийся в изобилии)* мол, оғада көп, ағыл-тегил; ~е снега мол қар; ~й обед оғада мол түслик ауқат; ~й урожай мол зүреп; 2. *(изобилующий чем-л.)* бай, көп, мол.

ОБИНЫЯК *м. разг.:* говорить ~яками астарлы сөйлеу; говорить без ~яков дуұры сөйлеу, ашық айтыу; жасырмай айтыу.

ОБИРАТЬ *несов. см. обобрать.*

ОБИТАЕМЫЙ *1. прич. от обитать; 2. прил. (населённый людьми)* адам турауғын, адам жасайтуғын, жайлаған, адамлы; ~ дом адамлы жай; ~ остров адам жасайтуғын атау, ел жайлаған атау.

ОБИТАТЕЛЬ *м.* жасаушы, турыушы; ~и города қалада жасаушылар, қала халқы; ~и дома жайда турыушылар.

ОБИТАТЕЛЬНИЦА *женск. от обитатель.*

ОБИТАТЬ *несов.* мөкан етiу, жасау, турыу.

ОБИТЕЛЬ *ж.* обитель (монастырь).

ОБИТЬ *сов. что 1. чем* тыслау, қапалау; ~ диван диванды қапалау; ~ дверь железом қапыны қаңғытыр менен қапалау; 2. *разг.* қағыу, қағып түсіріу, силкип түсіріу; ~ яблоно алма қағыу; 3. *разг.*

көпшип түсиу, көпшилиу, сынуу; ~ **штукатурку** сыбауды қағып түсириу; 4. ысылу, ысылып жыртылу, ғажалыу, сүйкелу; ~ **край брюк** шалбардың еки жағын ысып жыртыу.

ОБИ||ТЬСЯ *сов. разг. 1. қопарылу, көпшиу; штукатурка ~ лась* сыбау көпшип түсти; 2. жыртылу, ысылып жыртылу, ысылу, ғажалыу; *подобл платья ~ лся* көйлектің етегі ысылып жыртылды.

ОБИХОД *м. күнделікли турмыс, әдет, рәсім; предметы домашнего ~ а* үйге күнделікли кереклі заттар, үйдің керек-жарағы; *войти в ~* күнделікли турмысқа еніп кетиу; *войти из ~ а* күнделікли қолланыудан шығу, қолланыудан шығып қалуы.

ОБИХОДНЫ||Й *прил. күнделікли, күнделік, күнделік турмыстағы, әдетке еніп кеткен; ~ е предметы* күнделік турмыстағы заттар.

ОБКАЛЫВАТЬ I *несов. см. обколоть I.*

ОБКАЛЫВАТЬ II *несов. см. обколоть II.*

ОБКАПЫВАТЬ *несов. см. обкопать.*

ОБКАРМЛИВАТЬ *несов. см. обкормить.*

ОБКАТАТЬ *сов. что I. разг. (обвалить)*

домалатып жиберу, жумалатыу; аунатыу;

~ в мукѣ унға аунатыу; 2. (сделать ровным, гладким) тегіслеу, таплау; ~

дорожку жолды таплау, жолды тегіслеу;

3. (испытать в езде) айдап сынау, жүргизіп сынап көриу; ~

автомобиль автомобильди жүргизіп сынап көриу.

ОБКАТКА *ж. 1. тегіслеу, таплау; ~ дорожки* жолды таплап тегіслеу; 2. жүргизіп сынау;

~ новых тракторов жаңа тракторларды жүргизіп сынау.

ОБКАТЫВАТЬ *несов. см. обкатать.*

ОБКАШИВАТЬ *несов. см. обкосить.*

ОБКЛАДКА *ж. 1. (действие)* айлана

қалау, дегерегин қоршау, айландырып қоршау;

2. (то, чем обложено что-л.) қаплама; *кирпичная ~* гербиш қаплама.

ОБКЛАДЫВАТЬ *несов. см. обложить.*

ОБКЛАДЫВАТЬСЯ *несов. см. обложиться.*

ОБКЛЕИВАТЬ *несов. см. обклеить.*

ОБКЛЕИТЬ *сов. что, чем* желімлеп шығыу.

ОБКОЛКА *ж. сындырыу, жарыу, майдалау, ұсақлау, шабыу.*

ОБКОЛОТЬ I *сов. что (сколоть)* сындырып түсириу, сындырыу; жарыу, майдалау, ұсақлау; ойып алыу, шауып таслау;

~ лёд со ступенек басқысқа қатқан музды шауып таслау.

ОБКОЛОТЬ II *сов. что, разг. (поранить уколами)* шаншып алыу, қадап алыу, киргизіп алыу.

ОБКОМ *м. (областной комитет)* обком

(областылық комитет).

ОБКОВОВСКИЙ *прил. обком..., обкомлық, обкомның...; ~ рабттик* обкомның хызметкері.

ОБКОПАТЬ *сов. что, разг. айландыра қазыу, қоршап қазыу; ~ яблоно* алма ағашын айландырып қазып шығыу.

ОБКОРМИТЬ *сов. кого, чем* ауқатты

қәден зыят беріу, артықмаш тойдырыу, гүпті қылыу; ~ **ребѣнка** баланы артықмаш тойдырыу.

ОБКОРНА||ТЬ *сов. разг. 1. кого-что (неровно обрезать)* түштен қырқыу, түштен гүзеу, қысқа кесіу, тақырлап алыу; *он ~ л себе броду* ол сақалын тақырлап алыпты; 2. *что, перен.* қысқартып әуересін шығарыу, қысқартып бузып жиберіу.

ОБКОСИТЬ *сов. что* қыр дегерек орыу, айландыра орыу; ~ **кусты** путаларды айландырып орыу.

ОБКРАДЫВАНИЕ *с. урлау, урлап алыу, урлап кету.*

ОБКРАДЫВАТЬ *несов. см. обокрасть.*

ОБКРОМСАТЬ *сов. что, разг. жолақ-жолақ етип кесіу, келісіксіз қырқыу, шала-шула алыу; ~ волосы* шапты шала-шула алыу.

ОБКУРИВАТЬ *несов. см. обкурить.*

ОБКУРИТЬ *сов. 1. что* шегіуге қолайлы етіу, шегіуге ықшамластырыу; ~ **трубку** трубку шегіуге ықшамлау;

2. кого-что, разг. (обдать дымом) дүтлетіп жиберіу, түтетіп жиберіу, сарғайтуу, ыс туттырыу;

3. см. окурить.

ОБКУСАТЬ *сов. что* кемиріп таслау, тислеп таслау; ~ **яблоко** алманы тислеп таслау.

ОБКУСЫВАТЬ *несов. см. обкусать.*

ОБЛ *қоспа қысқартылған сөзлердің «областылық» деген маңыны билдиретұғын биринши бөлеги. мыс.: облисполком* областылық атқарыу комитеті.

ОБЛАВ||А *ж. 1. қоршау, қамау, қамап алыу; устроить ~ у* на волков қасқырларды қамап алыу;

2. (на людей) қамалау, жан-жағын қамалау, қыр дегерегинен құрмашалау.

ОБЛАГАТЬ *несов. см. обложить 4.*

ОБЛАГОДЕТЕЛЬСТВОВАТЬ *сов. кого-что, уст., ирон.* рәхим етіу, жақсылық етіу, жәрдем етіу, пайдасын тийгизіу

ОБЛАГОРАЖИВАТЬ *несов. см. облагородить.*

ОБЛАГОРАЖИВАТЬСЯ *несов. см. облагородиться.*

ОБЛАГОРОДИТЬ *сов. кого-что 1. (сделать более благородным)* адамгершилігін арттырыу;

2. (растения, животных) хасылландырыу, туқымын жақсартыу; ~ **растение** **прививками** сабыу жолы менен өсімліктің туқымын жақсартыу.

ОБЛАГОРОДИТЬСЯ *сов. 1. (стать более благородным)* адамгершилігін артыу;

2. (о растениях, животных) хасылланыу, туқымы жақсарыу.

ОБЛАДАНИЕ *с. ийелеу, ийе болыу, ийелик етіу; ~ источниками сырья* шийки зат шығатуғын жерлерди ийелеу.

ОБЛАДАТЕЛЬ *м. ийе, ийелик етіуші, ийелеуші.*

ОБЛАДАТЕЛЬНИЦА *женск. от* обладатель.

ОБЛАДАТЬ *несов. чем* ийелеу, ийе болыу, ийелик етіу; ~ **красивым** **голосом** жақсы қағазға ийе болыу; ~ **талантом**

талантқа ийе болыу; ~ хорóшим здорóвьем жақсы ден саулыққа ийе болыу.

ОБЛАЗИТЬ *сов. что, разг.* гезиу, гезип шығыу, шарлап шығыу, аралап шығыу, шодлып шығыу, қарап шығыу; ~ все закоулки барлық қуыс-қолтықтарды қарап шығыу.

ОБЛАКО *с.* 1. булт; пёрисые облака шарбы бултлар; кучевые облака шоқша бултлар; под облаками 1) бултлар астында; 2) (очень высоко) аспанда, жүдө жоқарыда; 2. шаң, тозан, пуу, түгин; ~ дыма булттай түгин; ◇ упасть с облаков на землю көктен түскендей болыу; витать в облаках қыялы аспанда болыу, күнделик турмыстан қол үзю.

ОБЛАМЫВАТЬ *несов. см. обломать и обломить.*

ОБЛАМЫВАТЬСЯ *несов. см. обломать-ся и обломиться.*

ОБЛАПИТЬ *сов. кого, разг.* пәнже урыу, ебетейсиз қушақлау.

ОБЛАПОШИВАТЬ *несов. см. облапошить.*

ОБЛАПОШИТЬ *сов. кого, прост.* алдап кетю, пәнт берип кетю.

ОБЛАСКАТЬ *сов. кого* еркелетиу, әлпешлеу, кеуил бөлю; ~ ребёнка баланы еркелетиу, баланы әлпешлеу.

ОБЛАСТНО́Й *прил.* 1. область..., областьтық; ~ой комитет партия областьтық партия комитети; ~ая газета областьтық газета; 2. (местный, диалектный) жергиликли; ~бе произношение жергиликли сөйлеу өзгешелиги.

ОБЛАСТЬ *ж. 1.* (территория, край) үлке, ел; 2. (административно-территориальная единица) область; Хорэзмская ~ь Хорезм областы; 3. (зона) область, жер, алап, аймақ; ~ь вечных снегов мөңги қар жататуғын алап; 4. әтрап, айлана, тус; ббли в ~и сёрдда жүрек тусындағы ауырыу; исследовать ~ь ранения жараланған жердің әтрапын изертлеу; 5. (отрасль деятельности) тарау, шақап, майдан; в ~и науки илим майданында; в ~и колхозного строительства колхоз қурылысы тарауында; ◇ отойти в ~ь предания жоқ болыу.

ОБЛАТКА *ж.* облатка (ащцы дәрилердің сыртындағы қабығы); хиний в ~х облаткалы хинин.

ОБЛАЧАТЬ *несов. см. облачить.*

ОБЛАЧАТЬСЯ *несов. см. облачиться.*

ОБЛАЧЕНИЕ *с.* 1. (действие) кийиниу, кийиндириу, кийгизиу, жамылдырыу; 2. церк. облачение (руханийлердің ибадат жақтында кийетуғын кийими).

ОБЛАЧИТЬ *сов. кого-что, во что, уст., шутол.* кийдириу, кийиндириу, кийгизиу, жамылдырыу.

ОБЛАЧИТЬСЯ *сов. во что и без доп., уст., шутол.* кийю, кийиню, жамылыу; ~ в новое пальто жаңа пальто кийю.

ОБЛАЧНО *нареч.* в знач. сказ. булт, бултлы; сегодня ~ бүгін күн булт, бүгін күн бултлы.

ОБЛАЧНОСТЬ *ж.* булттылық, бултлы; сплошная ~ тутас булттылық; переменная ~ ауысналы булттылық.

ОБЛАЧНЫЙ *прил.* бултлы, булт басқан, булт қаплаган; ~ое небо бултлы аспан; ~ая погода булт басқан хауа.

ОБЛЕГАТЬ *несов.* 1. см. облечь; 2. кого-что (об одежде) шақ болыу, денеге жарасып турыу, жабысып-жарасып турыу.

ОБЛЕГЧАТЬ *несов. см. облегчить.*

ОБЛЕГЧАТЬСЯ *несов. см. облегчиться.*

ОБЛЕГЧЕНИЕ *с.* 1. жеңилтиу, жеңиллетю, оңайлатыу, жеңиллестирю, аңсатластырыу; ~ условий труда мийнет жағдайын жеңилтиу; 2. жеңиллик, оңайлық, аңсатлық; почувствовать ~ жеңилликти сезю.

ОБЛЕГЧИТЬ *сов.* 1. что жеңилтиу, жеңиллетю; ~ ношу жүкті жеңиллетю; 2. что (сделать менее трудным) жеңиллестирю, аңсатластырыу; ~ работу жумысты жеңиллестирю; 3. что (упростить) аңсатластырыу; ~ конструкцию самолёта самолёттын конструкциясын аңсатластырыу; 4. кого-что (успокоить) тынышландырыу, босаңлатыу, жеңиллетю; ~ боль ауырыуды босаңлатыу.

ОБЛЕГЧИТЬСЯ *сов.* 1. (уменьшиться в весе) жеңиллейю, жеңил болыу; 2. (стать менее трудным) жеңиллесю, аңсатласю; работа ~лась жумыс аңсатласты.

ОБЛЕДЕНЁЛЫЙ *прил.* муз болған, музланған, муз қаплаган, муз басқан; ~е скалы муз қаплаган жар таслар.

ОБЛЕДЕНЕНИЕ *с.* музлау, муз басыу, сыртына муз қатыу, муз қала болыу, муз қаплау, муз тоңыу; ~ самолёта самолёттың сыртына муз қатыу.

ОБЛЕДЕНЕТЬ *сов.* музлау, муз басыу, сыртына муз қатыу, муз қала болыу, муз қаплау, муз тоңыу; самолёт ~л самолёттың сыртын муз басты.

ОБЛЕЗАТЬ *несов. см. облэзть.*

ОБЛЕЗЛЫЙ *прил. разг.* 1. (с вылезшими волосами, шерстью, перьями) жүни түскен, шашы түскен, түлеген, түги түскен; түги жийдиген; ~ мех жийдиген тери, жүни түскен терн; ~ пёс түлеген ийт; 2. (потёртый, полинявший) бояуы кеткен, бояуы түскен, реңи кеткен, сыбауы түскен; ~ забёр сыбауы түскен дийуа.

ОБЛЕЗТЬ *сов. разг.* 1. (лишиться волос, шерсти, перьев) түлеу, түги түсиу, шашы түсиу, жүни төгилю; 2. (о лаке и т. п.) кетю, түсиу; краска ~ла бояуы кетти.

ОБЛЕКАТЬ *несов. см. облечь.*

ОБЛЕКАТЬСЯ *несов. см. облечься.*

ОБЛЕНИТЬСЯ *сов.* жалқаулапыу, ериншек болыу, ис жақпас болыу.

ОБЛЕПИТЬ *сов. кого-что* 1. ғаулап басыу, жабысыу, жән-жағына жабысыу, қыр дөгерегине жабысыу; пчёлы ~ли мёд бал хәррелери балды ғаулап басты; грязь ~ла сапоги етиктің қыр дөгерегине ылай жабысыпты; 2. чем, разг. (оклеить) желімлеп жабыстырыу, қаппап желімлеу; ~ть стены объявлениями дийуалларға дағазаларды жабыстырып шығыу.

ОБЛЕПИХА *ж. бот.* облепиха (путалық хам мийге).

ОБЛЕПЛЯТЬ *несов. см. облепить.*

ОБЛЕСЕНИЕ с. тоғай есириу, ағаш тигиу, терек отырғызыу; ~ степей дала-ларға терек отырғызыу.

ОБЛЕСИТЕЛЬНЫЙ прил. ағаш тиге-туғын, терек отырғызатуғын, терек еге-туғын, тоғай есиретуғын, тоғайластыра-туғын; ~е рабты терек тигиу жумысла-ры.

ОБЛЕСИТЬ сов. что ағаш егиу, терек отырғызыу, терек тигиу, тоғайлық егиу, тоғайластыру; ~ участок участканы то-ғайлық егиу.

ОБЛЕТ м. ав. 1. (вокруг чего-л.) ушып айланыу, ушып айланып шығыу; 2. (об-гон в полёт) ушып басып озыу.

ОБЛЕТАТЬ I несов. см. **облететь**.

ОБЛЕТАТЬ II сов. что 1. ушып барлық жерди айланып шығыу; ~ всю страну барлық улкени ушып айланып шығыу; 2. ав. (испытать в полётах) ушып сынау, ушып сынап кериу; ~ самолёт самолётти ушырып сынау, самолётты ушып сынау.

ОБЛЕТЕТЬ сов. 1. (пролететь вокруг) айланып ушыу, ушып айланыу; ~ть во-круг өзера көлди ушып айланыу; 2. кого-что, разг. (обогнать в полёт) ушып басып озыу, ушып озып кетиу; 3. что, перен. тез таралуу, тез жайылуу; эта весть ~ла всю страну бул хабар барлық елге тез тарады; 4. (осыпаться) тегилу, түсиу; листья ~ли жашырақлар тегилди.

ОБЛЕЧЬ сов. 1. кого-что (одеть в ка-кую-л. одежду) кийиндириу, кийгизиу; 2. кого-что, чем, перен. (окрыжить) қоршау, пикир тууғызыу; ~ тайной купья егиу; 3. что, во что, перен. (выразить) айтыу, баянлау, билдириу; ~ свою мысль в слова ойды сөз бенен баянлау; 4. кого-что, чем, перен. (наделить) ийе болыу, ийе егиу; ~ властью властықа ийе егиу; ~ дове-рием исенимге ийе болыу.

ОБЛЕЧЬСЯ сов. во что 1. (одеться в какую-л. одежду) кийиниу, жамылыу; 2. перен. (воплотиться в какую-л. форму) түрге ениу, түрге айланыу.

ОБЛИВАНИЕ с. куйыу, сырғытыу.

ОБЛИВАТЬ несов. см. **облить**.

ОБЛИВАТЬСЯ несов. см. **облиться**; ~ться по том терге шомылыу; ~ться слезами көз жастың сел болыуы; сердце крвое ~ется қаты аяу, бауыры ериу, жүреги суулау.

ОБЛИВКА ж. 1. (действие) куйыу; жағыу, сырлау; 2. (лазурь) сыр-

ОБЛИВНОЙ прил. сырлы, сырланған; ~ кувшин сырланған күзе.

ОБЛИГАЦИОНАЯ ж. облигация; ~и госу-дарственного займа мемлекетлик заёмның облигациялары.

ОБЛИЗАТЬ сов. кого-что жалап шы-ғыу, жалау; ~изать губы еринди жалау; ~ пальчики ~ижешь 1) (о чём-л. очень вкусно) қулағынды кессе де билмейсең; 2) (о чём-л. заманчивом) қызығарлық, қы-зықтаратуғын.

ОБЛИЗАТЬСЯ сов. (о животных) жа-ланыу.

ОБЛИЗНУТЬ сов. и однокр. кого-что жалап алыу, жалап жибериу.

ОБЛИЗНУТЬСЯ сов. и однокр. жаланып жибериу, жаланып қойыу.

ОБЛИЗЫВАТЬ несов. см. **облизать**.

ОБЛИЗЫВАТЬСЯ несов. 1. (облизывать себе губы) жаланыу, жаланып турыу; 2. перен. разг. тамсаныу.

ОБЛИК м. 1. (внешний вид, наружность) сыпат, сыртқы көринис, пишин, түр, кел-бет; 2. (характер, душевный склад) бийне, кейип, қылға, келбет, минез-құлық; нрав-ственный ~ адамгершилик бийне; мо-ральный ~ советского человека совет ада-мының моральлық минез-құлқы.

ОБЛИНЯТЬ сов. 1. разг. (потерять окраску) еңиу, реңи солыу, реңи өзгеру; 2. (о животных и птицах) түлеу, жүни түсиу.

ОБЛИПАТЬ несов. см. **облипнуть**.

ОБЛИПНУТЬ сов. чем, разг. орап жабыс-тырыу, жабысып қатып қалуу.

ОБЛИСПОЛКОМ м. (областной испол-нительный комитет) облатком, обليسпол-ком (областылық атқарыу комитети).

ОБЛИТЬ сов. 1. кого-что, чем үстине тегу, үстине тегип қойыу, үстине куйыу; ~ овощи кипятком овощлардың үстине қайнаған суу куйыу; ~ скатерть супом дастурқанға сорпа тегип алыу; 2. что, чем сырлау; ~ мысу глазурию қырманы сырлау; ~ кого-л. грязью бирейге жала жабыу, бирейди нахақтан айыплау, би-рейди гүнасыз қаралау; ~ презрением жек көриу, жининен бетер көриу.

ОБЛИТЬСЯ сов. чем өз үстине тегип алыу, өз үстине куйыу; ~ холодной водою өзиниң үстине сууық суу тегип алыу.

ОБЛИЦЕВАТЬ сов. что қаплау, жа-латыу; ~ колонну мрамором сүтинди мәр-үэрт пенен қаплау.

ОБЛИЦОВКА ж. 1. (действие) үстин қаплау, бетин қаплау; 2. (материал) қап-лама; мраморная ~ мрамор қаплама, мәр-үэрт қаплама.

ОБЛИЦОВОЧНЫЙ прил. үстин қаплай-туғын, бетин қаплайтуғын; ~ материал бетин қаплайтуғын материал.

ОБЛИЦОВЫВАТЬ несов. см. **облице-вать**.

ОБЛИЧАТЬ несов. 1. кого-что (уличать, изобличать) эшкералау, бетин ашыу, айы-бын ашыу, сырын ашыу; ~ть недостатки кемшиликлердин бетин ашыу; 2. что (об-наруживать) ашыу, керсету, таныту, билдириу.

ОБЛИЧЕНИЕ с. эшкералау, бетин ашыу, айыбын ашыу, сырын ашыу.

ОБЛИЧИТЕЛЬ м. эшкералаушы.

ОБЛИЧИТЕЛЬНИЦА женск. от **обли-читель**.

ОБЛИЧИТЕЛЬНЫЙ прил. эшкералай-туғын, эшкералаушы; ~ая речь эшкөра-лаушы сөз.

ОБЛИЧИТЬ сов. см. **обличать** 1.

ОБЛИЧЬ с. прост. сыртқы көринис. түр-түс, келбет, шырай; узнать по ~ю түр-түсинен таныу.

ОБЛОБИЗАТЬ сов. кого-что, уст., шутл. қушақлап сүйиу, өбиу, поса алыу.

ОБЛОБИЗАТЬСЯ сов. с кем и без доп.,

уст., *шутл.* кушақласып сүйісіу, өби-сіу, поса алысіу.

ОБЛОЖЕНИЕ с. фин. салыу, салыныу, түсіу; ~ **налогом** салық салыныу.

ОБЛОЖЕЧНЫЙ прил. муқабалық; ~ ая бумага муқабалық қағаз.

ОБЛОЖИТЬ сов. 1. *кого-что, чем* (кругом) дегерегин қыптау, тум-тусын қымтау; ~ **ть больно**го подушками кеселдің дегерегин көпшиклер менен қымтау; 2. *что* қаплау, басыу; **түчи** ~ **ли небо** аспанды булт, қаплады; 3. *кого-что, воен.* (окружить) этрапты қоршау, дегеректи орап алыу, қамал етиу; ~ **ть крепость** қорғанды қамал етиу; 4. *охот.* орау, қоршау, қоршап алыу, курмашалау; ~ **ть зверя** хайуанды қоршап алыу; 5. *кого-что, чем, фин.* салыу; ~ **ть налогом** салық салыу; ~ **ть штрафом** штраф салыу.

ОБЛОЖИТЬСЯ сов. *чем* өз дегерегине калау, өз айланасына үйінп алыу; ~ **книгами** айланасына киталарды үйінп қойыу.

ОБЛОЖКА ж. муқаба.

ОБЛОЖНОЙ прил.: ~ **дождь** силпи жамғыр.

ОБЛОКАЧИВАТЬ несов. см. облокотить.

ОБЛОКАЧИВАТЬСЯ несов. см. облокотиться.

ОБЛОКОТИТЬ сов. *что* шығанақлау, таяныу.

ОБЛОКОТИТЬСЯ сов. *на кого-что, обо что* шығанақлау, таяныу; ~ **на подоконник** терезениң текшесине шығанақлау.

ОБЛОМАТЬ сов. *что* путап шығыу, сындырып шығыу; ~ **засохшие сучья** қуураған путақларды сындырып шығыу; **◇** ~ **упрямя** қаырсықты көндіріу.

ОБЛОМАТЬСЯ сов. сыныу; **ветки** ~ **лись** путақлар сынды.

ОБЛОМИТЬ сов. *что* сындырыу, сындырып таслау; ~ **ветку** путақты сындырыу.

ОБЛОМИТЬСЯ сов. сыныу, сынып түсіу; **перила** ~ **лись** таяныш сынып түсті.

ОБЛОМОК м. 1. бөлек, сынық; 2. *перен.* (остаток) қалдық; сынық; жуллық; ~ **старини** ескиликтің қалдыны.

ОБЛУПИТЬ сов. *что* қабығын сылыу, қабыршағын аршыу, қабығын алыу.

ОБЛУПИТЬСЯ сов. 1. (очиститься от коры и т. п.) қабығы сыйырылуы, қабығы аршылуы, қабығы сылынуы; 2. көпшип түсіу, қопарылып түсіу; **краска** ~ **лась** бояу көпшип түсті.

ОБЛУПЛЕННЫЙ 1. *прич. от облупить*; 2. *прил.* қыршылған, түлеп түскен; **◇** **знать** как ~ **ого** мең салып қойғандай билиу.

ОБЛУПЛИВАТЬ несов. см. облупить.

ОБЛУПЛИВАТЬСЯ несов. см. облупиться.

ОБЛУЧАТЬ несов. см. облучить.

ОБЛУЧАТЬСЯ несов. см. облучиться.

ОБЛУЧЕНИЕ с. нур менен емлеу, нурға түсіріу; ~ **кварцем** кварц нурына түсіріу.

ОБЛУЧИТЬ сов. *кого-что* нур менен емлеу, нурға түсіріу; ~ **кварцем** кварц нурына түсіріу.

ОБЛУЧИТЬСЯ сов. нурдың төсіри тиініу, нур менен емлену.

ОБЛУЧОК м. алтақта (*арбада, шанада*).

ОБЛЫСЕНИЕ с. шаш түсіу, жылтыр бас болыу.

ОБЛЫСЕТЬ сов. шаш түсіу, жылтыр бас болыу.

ОБЛЮБОВАТЬ сов. *кого-что* қалёу, таңлау, таңлап алыу, унатыу, жақтырыу, сайлап алыу; ~ **местечко в саду** бағдың ишпен орын таңлап алыу.

ОБЛЮБОВЫВАТЬ несов. см. облубовать.

ОБМАЗАТЬ сов. 1. *что, чем* (намазат) сыбау, сыбап шығыу; ~ **печь глиной** печетти ылай менен сыбап шығыу; 2. *кого-что, разг.* (запачкать) ыласлау, патаслау, былғап алыу.

ОБМАЗАТЬСЯ сов. *чем, разг.* ыласланыу, патасланыу, былғаныу, боялыу.

ОБМАЗКА ж. 1. (*действие*) сыбау; 2. (*материал*) обмазка (*сыбап материалы*).

ОБМАЗЫВАТЬ несов. см. обмазывать.

ОБМАЗЫВАТЬСЯ несов. см. обмазаться.

ОБМАКИВАТЬ несов. см. обмакивать.

ОБМАКНУТЬ сов. *что, во что* батырып алыу, малыу, малып алыу; ~ **перо в чернила** пероны сыға малып алыу.

ОБМАН м. алдау, өтирик, жалған, жаңылыс; **вестит** *кого-л. в* ~ алдауға түсіріу; **впасть в** ~ алдауға түсіу; **добиться** *чего-либо* ~ **ом бир** нәрсеге өтирик аркалы ерисиу; **◇** ~ **зрения** көз жаңылысы, көздің алданыуы.

ОБМАННЫЙ прил. алдау...; алдайтұғын, жалған, өтирик, натуұры; **добыть** *что-л.* ~ **м путем** бир нәрсени алдау жолы менен табыу.

ОБМАНУТЬ сов. *кого-что* алдау, пәнт беріу, алдап кетиу; өтирик сөйлеу, өтирик айтыу (*сказать неправду*); **это неправда, вы меня** ~ **ли** бул надурсы — сиз мени алдадыңыз; **он обещал прийти и** ~ **л ол** келемен деп алдап кетти; **◇** ~ **ть чь-л. доверие** бирейдің исенмин қақламау.

ОБМАНУТЬСЯ сов. алданыу, алданыш қалыу, пәнт жеу, пәнт жеп қалыу; ~ **в своей** **ожиданиях** күткени болмай алданыш қалыу.

ОБМАНЧИВОСТЬ ж. алдаушылық, жалған сөйлеушілік, исеніуге болмайшылық.

ОБМАНЧИВЫЙ прил. алдаушы, алдауыш, жалған сөйлейтуғын, исеніуге болмайтуғын; ~ **ая иаружность** алдаушы түр; ~ **ая** **погода** исеніуге болмайтуғын хауа райы.

ОБМАНЩИК м. алдаушы, өтирикши.

ОБМАНЩИЦА женск. от обманщик.

ОБМАНЫВАТЬ несов. см. обмануть.

ОБМАНЫВАТЬСЯ несов. см. обмануться.

ОБМАСЛИВАТЬ несов. см. обмаслить.

ОБМАСЛИТЬ сов. *что, разг.* майлау, май жағыу.

ОБМАТЫВАТЬ несов. см. обмотать.

ОБМАТЫВАТЬСЯ несов. см. обмотаться.

ОБМАХИВАТЬ *несов.* 1. что, чем желпиу; ~ лицо платком бетти орамал менен желпиу; 2. см. **обмахнуть**.

ОБМАХИВАТЬСЯ *несов.* чем желпиниу; ~ платком орамал менен желпиниу.

ОБМАХНУТЬ *сов.* кого-что қағыу, желпиу, салкиу; ~ пыль с книг китаптардың шаңын қағыу.

ОБМАХНУТЬСЯ *сов. и однокр. см. обмахиваться.*

ОБМЕЛЕНИЕ *с.* сайызланыу, сайызлап қалыу, қайыр тебиу; ~ реки дәрьяның сайызланыуы.

ОБМЕЛЁ||ТЬ *сов.* сайызланыу, сайызлап қалыу, қайыр тебиу; **река за лето** ~ла дәрья бир жазда сайызлап қалды.

ОБМЕН *м.* 1. (*действие*) алмасыу, алмастырыу, алысыу, айырбаслау; ~ книг китаптарды алмастырыу; 2. *перен.* алмасыу, алысыу; ~ бытом төжирийбе алмасыу; ~ мнениями пикир алысыу; 3. *эк. (процесс движения товаров)* алмасыу, алыс-берис; $\diamond$ ~ *веществ физиол.* затлардың алмасыуы.

ОБМЕНИВАТЬ *несов. см. обменять.*

ОБМЕНИВАТЬСЯ *несов. см. обменяться.*

ОБМЕННЫЙ *прил.* аўмастыратуғын, алмастырыу, алмастырылатуғын; ~ пункт алмастыратуғын пункт; ~ фонд алмастырыу фонды.

ОБМЕНЯТЬ *сов.* что алмастырыу, алмастырып алыу, аўыстырыу; ~ книги в библиотеке китапханада китап алмастырыу.

ОБМЕНЯТЬСЯ *сов.* 1. кем-чем алмастырыу, алмасыу; ~ книгами китаптарды алмастырыу; 2. чем, *перен.* алмасыу, алысыу; ~ опытом работы исте төжирийбе алмасыу; ~ мнениями пикир алысыу; $\diamond$ ~ *взглядами* өз-ара кез қарасыу; ~ *местами* өз-ара орын алмастырыу; ~ *приветствиями* өз-ара сәлемлесиу.

ОБМЕР *м.* 1. (*измерение*) өлшеу, өлшен шығыу; *произвести ~ посевной площади* егис майданын өлшеп шығыу; 2. *разг. (недомер)* өлшеуден алдау, кем өлшеу (*при продаже тканей*); таяқтан алдау (*при отмеривании земли*).

ОБМЕРЕТЬ *сов.* от чего и без доп., *разг.* естен таныу, силеси қатыу; он обмер от испуга ол қорққанынан есинен таныш қалды.

ОБМЕРЗАТЬ *несов. см. обмерзнуть.*

ОБМЕРЗНУТЬ *сов.* музлау, муз қатыу, тоңып қалыу, суўыққа қатыу.

ОБМЕРИВАТЬ *несов. см. обмерить.*

ОБМЕРИВАТЬСЯ *несов. см. обмериться.*

ОБМЕРИТЬ *сов.* кого-что 1. (*измерить*) өлшеу; ~ *участок* участокты өлшеу; 2. *разг. (недомерить)* кем өлшеу, өлшеуде алдау (*при продаже тканей*); таяқтан алдау (*при отмеривании земли*).

ОБМЕРИТЬСЯ *сов.* *разг.* өлшеуден жаңылысу, кәте өлшеу.

ОБМЕРЯТЬ *несов. см. обмерить.*

ОБМЕРЯТЬСЯ *несов. см. обмериться.*

ОБМЕСТИ *сов.* что сыпырыу, сыпырып тазалау; ~ *паутину* өрмекшінің ауын сыпырып таслау.

ОБМЕТАТЬ I *несов. см. обмести.*

ОБМЕТА||ТЬ II *сов.* что 1. торлау; ~ть *пётли* илгек илдиришти торлау; 2. *безл. разг.* ушық шығыу, ушық басыу; *губы* ~ло еринлерди ушық басып кетти.

ОБМЕТЫВАТЬ *несов. см. обметать II.*

ОБМИНАТЬ *несов. см. обмять.*

ОБМИРАТЬ *несов. см. обмереть.*

ОБМОЗГОВАТЬ *сов.* что, *разг.* өбден ойланыу, ақылға салыу.

ОБМОЗГОВЫВАТЬ *несов. см. обмозговать.*

ОБМОЛАЧИВАТЬ *несов. см. обмоло-тить.*

ОБМОЛВИ||ТЬСЯ *сов.* 1. (*оговориться*) жаңылыс сөйлеу, жаңылысып айтыу; 2. чем (*сказать вскользь, мельком*) айтыу, үндеу, тил қатыу; он не ~лся ни словом о своей работе ол өз жұмысы тууралы дым тил қатпады; 3. (*проговориться*) сырын айтып алыу, сырын айтып қойыу.

ОБМОЛВКА *ж.* жаңылыс айтылған сөз, ойланбай айтылған сөз; *случайная* ~ байқаусыз айтылған жаңылыс сөз, ойланбай айтылған сөз.

ОБМОЛОТ *м.* 1. (*действие*) қырман айдау, түйек айдау, түйеклеу; **закончить ~ в срок** түйеклеуді уақытында тамамлау; **рожь нового ~а** таза айдап алынған қара бийдай; 2. (*коллективно обмолоченного зерна*) түйекленген дән, айдалған дән, қырман.

ОБМОЛОТИТЬ *сов.* что қырман айдау, түйек айдау, түйеклеу.

ОБМОРАЖИВАНИЕ *с.* суўыққа алдырыу, суўыққа қарытыу, үситиу, үситип алыу, үсикке алдырыу.

ОБМОРАЖИВАТЬ *несов. см. обморозить.*

ОБМОРАЖИВАТЬСЯ *несов. см. обморозиться.*

ОБМОРОЖЕНИЕ, ОБМОРОЖЕНИЕ *с.* суўық алыу, суўыққа алдырыу, суўыққа урдырыу, үситиу; ~ *первой степени* биринші дәрежелі суўық алыу.

ОБМОРОЗИТЬ *сов.* что суўыққа алдырыу, үситиу, суўыққа қарытыу, үситип алыу, үсикке алдырыу; ~ *щёки* бетнің екі алмасын суўыққа алдырыу.

ОБМОРОЗИТЬСЯ *сов.* суўыққа алдырыу, суўыққа қарытыу, суўыққа урдырыу, үситип алыу.

ОБМОРОК *м.* еси аўыу, талып қалыу, талып қалыушылық, бийхушлық; *упасть в ~* талып қалыу, еси аўып жығылыу.

ОБМОРОЧН||Й *прил.* есинен танған, талып қалған, бийхушланған, бийхуш болған; ~*ое состояние* бийхуш хал, талып қалған жағдай.

ОБМОТАТЬ *сов.* кого-что, чем орау, айландырып орау, таңыу, байлау; ~ *голову* платком басына орамал орау. басты орамал менен таңыу; ~ *шарф* *вокруг* шеі мойынға шарф орау.

ОБМОТАТЬСЯ *сов.* *разг.* 1. чем ораныу, таңыу, байлап алыу; ~ *полотёнцем* сүлгі менен ораныу; 2. (*обвиться вокруг* *чего-л.*) ораныу.

ОБМОТ||А *ж.* 1. (*действие*) орау, орап таңыу; 2. орау, оралған нәрсе; *проволоч-*

ная ~а сым орауы; **прóвод без ~и** сырты ораўсыз провод.

ОБМОТОЧНЫЙ прил. орауыш; ~ая лёнта орауыш лента.

ОБМОЧИТЬ сов. кого-что хөллеу, ығаллау, суулау, жибитиу, малыш алыу; ~ рукава жєнди сууга малыш алыу.

ОБМУНДИРОВАНИЕ с. 1. (действие) кийиниу, кийиндириу; ~ **призывников** әскерге шақырылушыларды кийиндириу; 2. (форменная одежда) обмундирование, формалы кийим; кийим; **зймнее** ~ қысқы кийим.

ОБМУНДИРОВАТЬ сов. кого-что формалы кийим кийиндириу, формалы кийим-кеншек беруу.

ОБМУНДИРОВАТЬСЯ сов. формалы кийим кийиниу.

ОБМУНДИРÓВКА ж. разг. см. обмундирование.

ОБМУНДИРÓВочный прил. формалы кийимге арналған, формалы кийим тигетуғын.

ОБМУНДИРÓВывАТЬ несов. см. обмундировать.

ОБМУНДИРÓВывАТЬСЯ несов. см. обмундироваться.

ОБМУРОВАТЬ сов. что, тех. айландырып қалау, қаппа өрип бекитиу; ~ печь кирпичом печти гербиш пенен қаппа өриу.

ОБМУРÓВывАТЬ несов. см. обмуровать.

ОБМЫВАНИЕ с. жууыу.

ОБМЫВАТЬ несов. см. обмыть.

ОБМЫВАТЬСЯ несов. см. обмыться.

ОБМЫЛОК м. разг. алқынды.

ОБМЫТЬ сов. кого-что жууыу, жууып тазалау; ~ рану жараны жууыу.

ОБМЫТЬСЯ сов. жууыныу, жууылыу, жууылып кетиу.

ОБМЯКАТЬ несов. см. обмякнуть.

ОБМЯКНУТЬ сов. разг. 1. (стать мягким) жумсау, былбырау, жибиу; **глина от сырости** ~ла ылай ызғардан былбырап қалышты; 2. перен. (стать мягче, снисходительнее) елжиреу, босасыу.

ОБМЯТЬ сов. что жумсартиу, жумсартыу; **езиу, басқылап езиу (ногами);** ~ сено пшенди жениш жумсартиу.

ОБНАГЛÉТЬ сов. арсызланыу, уятсызланыу, бйхаяланыу, инсапсызланыу; он ~л ол арсызланды.

ОБНАДÉЖивАНИЕ с. үмитлениу, исеңнй, дәмели етиу.

ОБНАДÉЖивАТЬ несов. см. обнадёжить.

ОБНАДÉЖИТЬ сов. кого үмитлендириу, үмитли етиу, дәмели етиу.

ОБНАЖАТЬ несов. см. обнажить.

ОБНАЖАТЬСЯ несов. см. обнажиться.

ОБНАЖЕНИЕ с. 1. жалаңашланыу, ашылыу, ашып қойыу, шешиу, алыу; ~ **корией дөрева** ағаш тамырының жалаңашланыуы; 2. перен. үсти ашылыу, сырын ашыу, шерменде етиу; ~ **противоречий** қарама-қарсылықлардың үстиниң ашылыуы.

ОБНАЖÉнный прил. жалаңаш, жалаңашланған.

ОБНАЖИТЬ сов. 1. **кого-что** жалаңашлау, ашыу, ашып қойыу, шешиу, алыу; ~ **ть плечи** ийинди ашып қойыу; ~ **ть голу** бас кийимин алыу; 2. **что** ашып кетиу, жапырағын түсириу, жалаңашлау; **ветер ~л деревья** самал ағашларды жалаңашлады; 3. **что (вынуть из ножен)** шығарыу, сууырыу; ~ **ть саблю** қылышты қынаптан шығарыу; 4. **что, перен.** (обнажить) үсти ашылыу, сырын ашыу, шерменде етиу.

ОБНАЖИТЬСЯ сов. 1. (раздеться) жалаңашланыу, шешиниу; 2. (лишиться покрова) ашылыу, жалаңашланыу; **нерв ~лся** нерв ашылды, нерв ашылып қалды; 3. **перен.** (обнажиться) үсти ашылыу, сырын ашылыу, шерменде болыу.

ОБНАРÓДОВАНИЕ с. халыққа жарыялау, халыққа билдириу, халыққа жарыя етиу, халыққа жайыу, көпшиликке таратыу, дағаза етиу; ~ **постановления** қарарды жарыя етиу.

ОБНАРÓДОВАТЬ сов. что халыққа жарыялау, халыққа билдириу, халыққа жарыя етиу, халыққа жайыу, көпшиликке таратыу, дағаза етиу; ~ **указ** указы жарыялау.

ОБНАРÓЖЕНИЕ, ОБНАРÓЖЕНИЕ с. табыу, табылыу; үстинен шығыу; ~ **противника** душпанды табыу.

ОБНАРÓЖивАТЬ несов. см. обнаружить.

ОБНАРÓЖивАТЬСЯ несов. см. обнаружиться.

ОБНАРÓЖИТЬ сов. 1. **что (показать)** билдириу, көрсетиу, сыртқа шығарыу; ~ **своей радосте** өзиниң қуанышын билдириу; 2. **кого-что (найти)** табыу; ~ **пропавшую вещь** жойтылған затты табыу; 3. **кого-что (раскрыть, разоблачить)** жүзеге шығарыу, әшкәралау, бетин ашыу, табыу; ~ **преступника** жинаяткерди табыу.

ОБНАРÓЖИТЬСЯ сов. 1. (стать видимым) көрিনিу, билиниу; 2. (найтись) табылыу; **пропавшая книга** ~лась жойылған кітап табылды; 3. (стать известным) мәлим болыу; ~ **лись новые подробности** жаңа мағлұматтар мәлим болды; 4. (оказаться) билиниу, шығыу; **у ребёнка** ~лась **корь** балада қызылша билинди.

ОБНЕСТИ сов. 1. **что, чем (огородить)** қоршалау, қоршап алыу, қоршап алыу, айландырып алыу; ~ **сад** забóром бағды пақса менен қоршап алыу; 2. **кого, чем (угостить всех)** үлестериу, айланып берип шығыу, жағалай берип шығыу; ~ **гостей фруктами** қонақларға мийе берип шығыу; 3. **кого, чем (обходя с угощением, пропустить)** қатардан қалдырыу, қуры қалдырыу; ~ **кого-л. вином** биреуді винодан қуры қалдырыу.

ОБНИМАТЬ несов. см. обнять.

ОБНИМАТЬСЯ несов. см. обняться.

ОБНИМҚА ж.: в ~у разг. қушақласып.

ОБНИЩАНИЕ с. жарлыланыу, гедейлениу, көмбағалланыу.

ОБНИЩАТЬ сов. жарлыланыу, гедейлениу, көмбағалланыу.

ОБНÓВА ж. разг. см. обióвка.

ОБНОВИТЬ *сов.* что 1. жаңартыу, жаңалау, тазартыу; ~ **методы работы** ис усылларын жаңартыу; 2. тазартыу, оңлау, дүзетиу; ~ **мебель** мебельди оңлау; 3. *перен.* (*восстановить*) жаңартыу, толықтырыу, қалпыне келтириу, тиклеу; ~ **свои знания** өз билимин толықтырыу; 4. *разг.* жаңалау, тазалау; ~ **платье** көйлекти жаңалау.

ОБНОВИТЬСЯ *сов.* жаңарыу, жаңаланыу, тазарыу.

ОБНОВКА *ж. разг.* жаңа алынған кийим, жаңа тигілген кийим.

ОБНОВЛЕНИЕ *с.* 1. жаңарыу, жаңартыу, тазартыу; ~ **методов работы** истин усылларын жаңартыу; 2. (*мебели, инвентаря и т. п.*) тазартыу, оңлау, дүзетиу, жамау; 3. *перен.* жаңалау, жаңартыу, толықтырыу, қалпыне келтириу, тиклеу; ~ **знаний** билимди толықтырыу.

ОБНОВЛЯТЬ *несов. см. обновить.*

ОБНОВЛЯТЬСЯ *несов. см. обновиться.*

ОБНОСИТЬ I *сов. что, прост.* кийип кеңейтиу, кийип ықшамластырыу, кийип қалипестериу; ~ **иювые туфли** жаңа туфлиди кийип қалипестериу.

ОБНОСИТЬ II *несов. см. обнести.*

ОБНОСИТЬСЯ *сов. разг.* 1. (*износить свою одежду, обувь*) тозыу, генериу; 2. (*стать удобным*) қолайласып кети, ықшамласып кетиу, шақ болыу; **ботинки** ~ **лишь** ботинкалар шақ болып кетти.

ОБНОСКО *мн. (ед. обносок м.) разг.* гөне кийим, гөне-көкси.

ОБНОХАТЬ *сов. кого-что* ийискеу, ийискеп шығыу.

ОБНОХИВАТЬ *несов. см. обноухать.*

ОБНЯТЬ *сов.* 1. *кого-что* қушақлау; ~ **мать** ананы қушақлау; 2. *что, перен.* (*охватить*) қаплау, қамтыу; **платье** обняло **весь дом** жалын жайдың барлығын қаплады.

ОБНЯТЬСЯ *сов.* қушақласыу; ~ **при встрече** ушырасқанда қушақласыу.

ОБО *предлог сөз дизбеклерінде «о» хәм «об»лардың орнына қолланылады, мыс.: обо мне мен хәкқында; обо что не хәкқында.*

ОБО (см. **об**) *приставка «о» хәм «об» приставкаларының орнына төмендегі жағдайларда қолланылады:* 1) «**и**»дің алдында, мыс.: **обойти** айланып өтиу; 2) *еки хәм оннан да көбирек дәйыссызлардың алдында, мыс.: обогать* жала жабыу, дөумет етиу; 3) *изинен «ь» келген дәйыссыздың алдынан, мыс.: обоблестить* азғырыу, алдап қызықтырыу.

ОБОБРАТЬ *сов. разг.* 1. *что (собрать)* жыйнап алыу, терип алыу; ~ **ягоды с куста** пугадан жемис терип алыу; 2. *кого-что (огрбить)* талау, тонау, тонап алыу.

ОБОБРАТЬСЯ *сов. разг.:* хлопот не **оберещься** машақаттан басынды ала алмайсаң.

ОБОБЩАТЬ *несов. см. обобщать.*

ОБОБЩЕНИЕ *с.* 1. (*действие*) улыұмаластырыу, жуұмақлау, жуұмақластырыу; ~ **бныта работы** жұмыс тәжірибесин улыұмаластырыу; 2. (*общий вывод*) жуұ-

мақ, құртынды; **сделать** ~ **жуұмақ шығарыу.**

ОБОБЩЕСТИТЬ *сов. что* жәмийетлестериу, ортақластырыу, орталық етиу.

ОБОБЩЕСТВЛЕНИЕ *с.* жәмийетлестериу, ортақластырыу, орталық етиу; ~ **средств производства** өндирис құралларын жәмийетлестериу.

ОБОБЩЕСТВЛЯТЬ *несов. см. обобществить.*

ОБОБЩИТЬ *сов. что* улыұмаластырыу, жуұмақлау, жуұмақластырыу; ~ **бныта работы** ис тәжірибесин улыұмаластырыу.

ОБОВШИВЕТЬ *сов.* бийтлеу.

ОБОГАТИТЕЛЬНЫЙ *прил.* қазындыны байытатуғын, қазындыны байытқыш; ~ **ая фабрика** қазындыны байытатуғын фабрика.

ОБОГАТИТЬ *сов. кого-что* 1. (*сделать богатым*) байытыу; ~ **страну** елди байытыу; 2. *перен.* байытыу, молайтыу; ~ **свой опыт** өз тәжірибесин байытыу; ~ **свой язык** тилин байытыу; 3. *тех.* қазындыны байытыу, қазындыны арттырыу; ~ **руды** руданың сапасын арттырыу, руданы байытыу.

ОБОГАТИТЬСЯ *сов.* 1. (*разбогатеть*) байыу, байып кетиу; 2. *перен.* молайыу, артыу, байыу, кебейиу; **библиотека** ~ **лась новыми изданиями** библиотека жаңа кітаптар менен байыды; 3. *тех. (о почве, руде и т. п.)* сапасы артыу, хасылланыу, байытылыу.

ОБОГАЩАТЬ *несов. см. обогатить.*

ОБОГАЩАТЬСЯ *несов. см. обогатиться.*

ОБОГАЩЕНИЕ *с.* 1. байыу, байытыу; 2. *тех.* қазындыны байытыу; ~ **руды** руданы байытыу.

ОБОГНАТЬ *сов. кого-что* 1. озыу, озып кетиу; ~ **велосипедиста** велосипедшини басып озыу; 2. *перен.* қуып озыу, басып озыу, озып кетиу; ~ **в учёбе** оқыуда басып озыу, оқыуда озып кетиу.

ОБОГНУТЬ *сов. что* 1. ийип орау, бүгип кийдириу; ~ **обруч вокруг бочки** бочкаға курсауды бүгип кийдириу; 2. (*обойти, объехать кругом*) айланып өтиу; ~ **деревню** ауылды айланып өтиу.

ОБОГОВОРЕНИЕ *с.* табыныу, сыйыныу.

ОБОГОВОРИТЬ *сов. см. обоготворять.*

ОБОГОВОРЯТЬ *несов. кого-что* 1. (*признавать божеством*) қудай деп таныу, қудайдай сыйыныу, табыныу; 2. *перен. (боготворить)* айрықша берилиу, бас ийиу.

ОБОГРЕВ *м. тех.* жылытыу, қыздырыу, ысытыу; **нормальный** ~ **котла** қазанның бир бап қызыуы.

ОБОГРЕВАНИЕ *с.* жылытыу, қыздырыу, ысытыу.

ОБОГРЕВАТЬ *несов. см. обогреть.*

ОБОГРЕВАТЬСЯ *несов. см. обогреться.*

ОБОГРЕТЬ *сов. кого-что* жылытыу, қыздырыу, ысытыу; ~ **квартиру** үйди жылытыу, жайды қыздырыу.

ОБОГРЕТЬСЯ *сов.* жылыныу, жылыу, қызыу, ысыныу; ~ **у костра** от басында жылыныу.

ОБОД м. 1. (колеса) тоғын; 2. қаснақ, курсай, шеңбер; ~ **решетá** қалбірдің қаснағы.

ОБОДОК м. 1. *уменьш.* от обод 2; 2. (каёмка, полоска) жийек; золотой ~ **блюда** табақтың алтын жийегі.

ОБОДРАНЕЦ м. см. **оборвәнец**.

ОБОДРАТЬ сов. что 1. (содрать) сыйырыу, сылыу; аршыу; ~ **кору** с **дерева** ағаштың қабығын сылыу; 2. *разг.* (оттратить, изорвать) жыртыу, жыртып таслау, жыртып алыу; 3. (поцарапать, исцарапать) тырнау, жырыу, жырдырыу; ~ **палец** бармақты жырдырып алыу; ♦ ~ **как** **лицу** дымын қоймау, тып-тыйпыл етиу.

ОБОДРАТЬСЯ сов. *разг.* сыйырылыу, сыйырылыу, жыртылыу, жырылыу.

ОБОДРЕНИ||Е с. рухландырыу, жедел беріу, жигерлендіріу, кеулин көтеріу, қуатландырыу; **слова** ~я жигерлендіріу сөзлери.

ОБОДРИТЕЛЬНЫЙ прил. рухландыратуғын, жедел беретугын, жигерлендіретуғын, кеулі көтеретуғын, қуатландыратуғын; ~ **тон** жедел беретугын дауыс.

ОБОДРИТЬ сов. *кого-что* рухландырыу, рухын көтеріу, жигерлендіріу, кеулин көтеріу, қуатландырыу; ~ **больного** науқастың кеулин алыу.

ОБОДРИТЬСЯ сов. рухланыу, жеделленіу, жигерленіу, кеулі көтеріліу, қуатланыу.

ОБОДРЯТЬ *несов. см.* **ободри́ть**.

ОБОДРЯТЬСЯ *несов. см.* **ободри́ться**.

ОБОДРЯЩИЙ 1. *прич. от* **ободря́ть**; 2. *прил.* жедел беріуші, жигерлендіріуші, кеуіллендіретуғын, кеулі көтеретуғын, қуатландыратуғын, ғайрат беріуші; ~ая **улыбка** кеуіллендіретуғын күлкі.

ОБОЕПОЛЫЙ прил. биол. қос жыныс-лы; ~ **цветок** қос жыныс-лы гүл.

ОБОЖАНИЕ с. шексиз хұрметлеу, жақсы көріу, жанындай көріу, шексиз қадірлеу, қадірлеу.

ОБОЖАТЬ *несов. кого-что* шексиз хұрметлеу, жақсы көріу, жанындай көріу, шексиз қадірлеу, қадірлеу.

ОБОЖДАТЬ сов. *кого-что и без доп., разг.* күтіу, күтін турыу.

ОБОЖЕСТВИТЬ сов. *кого-что* қудайдай көріу, қудай деп табыу, табыныу, сыйныу.

ОБОЖЕСТВЛЕНИЕ с. қудай деп таныу, табыныу, сыйныу.

ОБОЖЕСТВЛЯТЬ *несов. см.* **обоже- ствить**.

ОБОЖРАТЬСЯ сов. *груб.* көп жеу, артық жеу, парықсыз ишип жеу.

ОБОЗ м. 1. обоз, жүкли арбалар, жүкли шаналар; 2. *воен.* обоз; санитарный ~ санитар обозы.

ОБОЗВАТЬ сов. *кого-что, кем-чем* жаман ат тағыу, жарамсыз сөз бенен атау; ~ **лгуном** етирікш деп атау.

ОБОЗЛИТЬ сов. *кого* ашыуландырыу, ашығына тийіу, ашығын келтіріу, жинин келтіріу, жинине тийіу.

ОБОЗЛИТЬСЯ сов. *на кого-что и без доп.* ашыулануу, ашыуы келиу, жини келіу.

ОБОЗНАВАТЬСЯ *несов. см.* **обозна́ться**.

ОБОЗНАТЬСЯ сов. *разг.* жаңылыс та- ныу, биреуге усатыу.

ОБОЗНАЧА||ТЬ *несов.* 1. *см.* **обозна́чить**; 2. что белгилеу, билдіріу, көрсетиу; **бўквa** «х» в **матемáтике** ~ет **неизвестную величину** «х» хәриби математикада белгисиз санды билдіреді; **что это** ~ет? бул нени билдіреді?

ОБОЗНАЧАТЬСЯ *несов. см.* **обозна́- читься**.

ОБОЗНАЧЕНИЕ||Е с. 1. (*действие*) белгилеу, көрсетиу, таңбалау; 2. (*знак*) белги, тамға; **условные** ~я шәртли белгилер.

ОБОЗНАЧИТЬ сов. что белгилеу, көрсетиу, таңбалау; ~ **границы на карте** картада шегараларды белгилеу, картадан шегараны белгилеу.

ОБОЗНАЧИТЬСЯ сов. кериніу, көзге түсіу, билініу; **вдали** ~лись **очертания гор** узақта таудың қарасы көрінді; **резкие морщины** ~лись у него на лбу оның маңлайында ап-анық әжимлери билініп турды.

ОБОЗНИК м. обозшы, арбакеш, жүк тасыушы.

ОБОЗНЫЙ прил. 1. обоз..., обозлық, жүк тартатуғын; 2. *в знач. суц.* м. обозный обозды узатып жүріуші, жүк арбаларды узатып жүріуші.

ОБОЗРЕВАТЕЛЬ м. бақлаушы, шолыушы (*газета, журналларда бир мәселе хаққында обзор жазыушы*); **военный** ~ әскерий бақлаушы.

ОБОЗРЕВАТЬ *несов. см.* **обозре́ть**.

ОБОЗРЕНИЕ||Е с. 1. (*действие*) серлеу, көріу, бақлау; **выставить картину** для **всобщего** ~я сүўретти хәмме көріуге қойыу; 2. (*обзор*) бақлау, шолыу; **международное** ~е халық аралық шолыу; 3. (*эстрадное представление*) көринис (*айрым перде ямаса номерлерден құралады хәм өз ара жалпы темаға бириктириледі*).

ОБОЗРЁТЬ сов. что серлеу, байқау, қарау; ~ **окрестность** жән-жақты серлеп қарау.

ОБОЗРИМ||ЫЙ прил. көз жетерлик, көзге илнерлик; ~ое **пространство** көз жетерлик кеңіслик.

ОБО||И*мн. обой; **оклеть комнату** ~ями бөлмені обой менен желімлеп шығыу.

ОБОЙМА ж. *воен.* обойма (*патрон рамкасы хәм ондағы патронлар*).

обоймй *разг. буд. вр. от* **обнять и объять**.

ОБОЙНЫ||Й прил. обой ушын, обойлық; ~е **гвозди** обой қағатуғын шеге.

ОБО||ИТИ сов. 1. *кого-что (вокруг)* айланып өтиу, айланып кетиу; ~йти **город** с юга қаланы түслик төрептен айланып өтиу; ~йти **противника** с фланга душпанды қапталынан айланып өтиу; ~йти **лужу** шалшық сууды айланып өтиу; 2. *кого-что (побывать всюду)* айланып шығыу, гезіп шығыу, хәмме жерде болыу; ~йти **весь участок** пүткіл участкакты айланып

шығыу; ~ **йти** всех сотру́дников хэмме хызметкерлерди көрпн шығыу; 3. *кого-что, перен.* (*распространиться*) жайылыу, таралыу, белгиле болыу; **новость** ~ **шла** весь **город** жаңа хабар пүткил қалаға таралды; 4. *что, перен.* (*избегают в разговоре и т. п.*) қашыу, айтпай тастап кету, сөз етпеу; ~ **молчанием** айтпай тастап кету; 5. *кого-что, разг.* (*опередить*) озыу, озып кету, алға түсип кету.

ОБОИТИСЬ *сов.* 1. *с кем-чем* мәмле болыу, мәмле етиу, өткизилиу, болып етиу; *с ним* хорошб ~ **шлись** оның менен жақсы мәмле болды; 2. *разг.* (*стоит*) тұрыу, түсиу (*арзана я қымбатқа*); **костюм** ~ **шелся** недорого костюм арзанға түсти; **наша победка** ~ **шлась** в **пятьдесят** рублей бизиң барыу сапарымыз елли сомға түсти; 3. *кем-чем, разг.* (*удовлетвориться*) елпеп тұрыу, қанаатланыу, оңысыу; ~ **итись** **десятью** рублями он сом менен оңысып тұрыу; 4. (*кончиться*) тамамланыу, пәтйу; **всё** ~ **шлось** благополучно хәммеси жақсы тамамланды.

ОБОЙЩИК *м.* обойшы (*мебель қаплайшы уста*).

ОБОКРАСТЬ *сов.* *кого-что* урлау, урлап кету, урлап алыу.

ОБОЛОТКА *сов.* *кого-что* жала жабыу, дәумет етиу.

ОБОЛОЧКА *ж.* 1. қабық, сырт; ~ **зерна** дәннің қабығы; 2. *анат.* перде; **роговая** ~ **глаза** көздің мөлдир пердеси.

ОБОЛТУС *м.* *разг.* *бран.* ақмақ, самсық, есерсоқ.

ОБОЛЬСТИТЕЛЬ *м.* *уст.* азғырыушы, нашарды алдап қызықтырыушы.

ОБОЛЬСТИТЕЛЬНИЦА *женск.* *от* *обольститель.*

ОБОЛЬСТИТЕЛЬНЫЙ *прил.* азғыратуғын, азғыратуғын, алдап қызықтыратуғын.

ОБОЛЬСТИТЬ *сов.* *кого* 1. (*увлечь обещаниями*) қызықтырыу, еркесіз қызықтырыу; 2. *уст.* (*соблазнить девушку, женщину*) азғырыу, алдап қызықтырыу.

ОБОЛЬСТИТЬСЯ *сов.* *чем* алданып қызығыу, қызығып кету, азғырылыу.

ОБОЛЬЩАТЬ *несов.* *см.* *обольстить.*

ОБОЛЬЩАТЬСЯ *несов.* *см.* *обольститься.*

ОБОЛЬЩЕНИЕ *с.* қызығыу, алданып қызығыу, қумар болыу, қумарлық.

ОБОМЛЕТЬ *сов.* *разг.* силеси қатыу, силейп қалу, еси кету.

ОБОМШЕЛЫЙ *прил.* *мох* басқан; ~ **пень** үстин мох басқан түбир.

ОБОМШЕТЬ *сов.* үстине мох шығыу, үстин мох басыу, үстине мох өсиу.

ОБОНЯНИЕ *с.* ийис сезиу, ийисти биліу, ийис алыу; **тонкое** ~ ийисшыл, ийис сезими күшлн.

ОБОНЯТЕЛЬНЫЙ *прил.* ийис сезгнш, ийис сезетуғын, ийисшил; ~ **нерв** ийис сезгнш нерв.

ОБОНЯТЬ *несов.* *что* ийискелеу, ийис алыу, ийис сезиу, ийис биліу.

ОБОРАЧИВАЕМОСТЬ *ж.* айланууда болыушылық, айланымдылық; ~ **товаров** товарлардың айланымдылығы.

ОБОРАЧИВАТЬ *несов.* *см.* *обернуть.*

ОБОРАЧИВАТЬСЯ *несов.* *см.* *обернуться.*

ОБОРВАНЕЦ *м.* *разг.* әпенде, жұпыны.

ОБОРВАНКА *женск.* *от* *оборванец.*

ОБОРВАННЫЙ 1. *прич.* *от* *оборвать;*

2. *прил.* жулынған, үзілген.

ОБОРВАТЬ *сов.* 1. *что* (*оторвать*) жулыу, жулып алыу, үзіу, үзіп алыу; ~ **лепестки** **цветка** гүл пөнеклерін жулып алыу;

2. *что* (*разорвать*) жулыу, үзіу, үзіп таслау, үзіп жиберіу; ~ **привод** **сымды** үзіу; 3. *что, перен.* (*прекратить*) бөліу,

бөліп таслау, тоқтатыу, үзіп таслау; ~ **речь** **сөзди** бөліу, **сөзди** тоқтатып таслау;

4. *кого, перен.* *разг.* (*заставить замолчать*) үндетпеу, сөйлетпеу, сөйлетпей таслау.

ОБОРВАТЬСЯ *сов.* 1. үзілиу, үзіліп кету, кесилиу; **верёвка** ~ **алась** жиі үзілді,

арқан үзіліп кетті; 2. (*сорваться, упасть*) омырылып түсиу, құлап кету, құлап түсиу; 3. *перен.* (*внезапно прекратить*) бірден тоқтап қалуы, бірден тынып қалуы; **музыка** ~ **алась** музыка бірден тоқтап қалды.

ОБОРВЫШ *м.* *разг.* әпенде бала.

ОБОРКА *ж.* бүрме; **платье** *с* ~ *ми* бүрме көйлек, бүрмелн көйлек.

ОБОРОН *ж.* 1. (*действие*) қорғау, қорғаныу; ~ **а** Ленинграда Ленинградты қорғау; 2. қорған, қурал; **крепить** ~ **у** **страны** ел қорғанын бекемлеу.

ОБОРОНИТЕЛЬНЫ *||* *прил.* қорғана-туғын, қорғаныу...; ~ **е** **бой** қорғаныу сауашлары; ~ **й** **рубёж** қорғаныу шегарасы; ~ **е** **сооружения** қорғаныу бекинислери.

ОБОРОННИ *||* *прил.* қорғау...; қорғаныу...; қорғайтуғын, қорғанауғын, қурал-жарак...; ~ **ая** **промышленность** қурал-жарак санааты, ел қорғау санааты.

ОБОРОНОСПОСБНОСТЬ *ж.* ел қорғау күши, қорғаныу күши.

ОБОРОНОСПОСБНЫЙ *прил.* ел қорғауға уқпылы, қорғаныуға таяр.

ОБОРОНЯТЬ *несов.* *кого-что* қорғау; ~ **крепость** қорғанды қорғау.

ОБОРОНЯТЬСЯ *несов.* 1. қорғаныу; **войска** ~ **лись** **двое** **суток** әскерлер екі сутка қорғанды; 2. (*защищаться*) қорғаныу; ~ **ться** **от** **нападок** топылыстан қорғаныу.

ОБОРОТ *м.* 1. (*круг вращения*) айланыу; **колесо** **сделало** **два** ~ **а** **дегершк** екі рет айланды; 2. (*употребление*) жұмсау, саудаға жұмсау, иске қосу; **вести** **что-л.** **в** ~ **бир** **нарсени** саудаға жұмсау; 3. алмаслау; ~ **полевых** **культу́р** мәдениет егистиң алмасланыуы; 4. *жк.* оборот, айланыу; ~ **капитала** капиталдың айланыуы; 5. (*оборотная сторона*) екінши жағы, арт жағы, сырт жағы; **смотри** **на** ~ **е** **сырт** **жағын** **кара**; 6. *перен.* (*направление*) бағыт, бағдар, бет алыс; **жақ**, **түр**; **дело** **пркняло** **плохой** ~ **ис** **жаман** **жағына** айланды; 7. (*выражение*) дизбек, айтылыу түри; **газетные** ~ **ы** **речи** **сөздің** **газетадағыдай** айтылған түри; **причастный** ~ **грам.** кел-

бетлик фейилли дизбек; **деспричáстный** ~ грам. хал фейилли дизбек; $\diamond$ **взять кого-л. в ~ бирейди** қысқыға алыу.

ОБОРОТИСТЫЙ прил. разг. см. **оборóтливый**.

ОБОРОТЛИВОСТЬ ж. разг. епшиллик, епшил, питнелик.

ОБОРОТЛИВЫЙ прил. разг. епшил, епли, питне.

ОБОРОТНЫЙ прил. 1. ж. айланбалы; ~ые **средства** айланбалы қаржылар; ~ый **капитал** айланбалы капитал; 2. терис жағы, арт жағы, екінши бети; на ~ой **стороне** листá қағаздың екінши жағында; $\diamond$ ~ая **сторона** терис жағы; ~ая **сторона** медалл истин жағымсыз басқа жағы.

ОБОРУДОВАНИЕ с. 1. (**действие**) үскенелеу, үскенелендириу; **закончить ~ завода** заводты үскенелеуди питириу; 2. үскене; **получить новое ~** жаңа үскенелер алыу; **лабораторное ~** лаборатория үскенелери.

ОБОРУДОВАТЬ сов. и несов. что үскенелеу, үскенелендириу; ~ **завод современной техникой** заводты хэзирги заман техникасы менен үскенелеу; ~ **детскую площадку** балалар майданшасын үскенелеу.

ОБОСНОВАНИЕ с. 1. (**действие**) негизлеу, тийкарлау, дәлиллеу; ~е **своих взглядов** өзиниң көз қарасларын дәлиллеу; 2. (**довод**) дәлил, тийкар; **научные ~** илимий дәлиллер.

ОБОСНОВАННОСТЬ ж. негизленгенлик, тийкарлылық, дәлиллик; **научная ~ выводов** жуўмақлардың илимий тийкарлылығы.

ОБОСНОВАННЫЙ 1. прич. от **обосновать**; 2. прил. негизли, тийкарлы, дәлилли; ~ое **заклчение** дәлилли жуўмақ.

ОБОСНОВАТЬ сов. что негизлеу, тийкарлау, дәлиллеу; ~ **свое мнение** өз пикирин дәлиллеу.

ОБОСНОВАТЬСЯ сов. разг. жерлесіу, орналасыу, орнығыу, мәкөнласыу; ~ на **новом месте** жаңа жерде орналасыу.

ОБОСНОВЫВАТЬ несов. см. **обосновать**.

ОБОСНОВЫВАТЬСЯ несов. см. **обосноваться**.

ОБОСОБИТЬ сов. кого-что айырыу, ерекшелееу, бөлеклеу, оңашалау.

ОБОСОБИТЬСЯ сов. айырылыу, ерекшелениу, бөлеклениу, оңашалануу.

ОБОСБЛЕНИЕ с. айырыу, бөлеклеу, бөлеклениу, оңашалау.

ОБОСБЛЕННОСТЬ ж. айырымланғанлык, бөлекленушпилик, бөлекленгенлик, оңашаланғанлык.

ОБОСБЛЕННЫЙ 1. прич. от **обособить**; 2. прил. айырымланған, айырықшаланған, бөлекленген, оңашаланған; ~ое **положение** айырықшаланған жағдай; **жить ~ой жизнью** айырықша турмыс кешириу.

ОБОСОБЛЯТЬ несов. см. **обособить**.

ОБОСОБЛЯТЬСЯ несов. см. **обособиться**.

ОБОСТРЕНИЕ с. 1. өткірлениу, асқынлау, кескинлениу, күшейіу; ~ **слуха** еситіудің күшейіуі; 2. шийеленісіу,

ауырласыу, қыйынласыу; ~ **спора** жәнжелдің шийеленісіуі; ~ **классовых противоречий** класслық қарама-қарсылықтың шийеленісіуі; 3. қозыу, асқынлау; ~ **болезни** ауырыудың асқынлауы.

ОБОСТРЕННОСТЬ ж. 1. (**повышенная чувствительность**) өткірленгенлик, кескинлескенлик, күшейгенлик; ~ **зрения** көріудің күшейіуі; 2. (**напряжённость**) шийеленіскенлик, ауырласқанлык; ~ **международного положения** халық аралық жағдайдың шийеленіскенлігі; ~ **классовых противоречий** класслық қарама-қарсылықтың шийеленіскенлігі.

ОБОСТРЕННЫЙ 1. прич. от **обострить**; 2. прил. (**о чертах лица**) сүмпийген, сүмпек; 3. прил. (**об оцущении, восприятии и т. п.**) тутқыр, сезгір, күшли, өткір, кескинлескен; ~ое **внимание** тутқыр дыққат; ~ое **обоняние** өткір ийіс сезіу; 4. (**напряжённый**) шийеленіскен, ауырласқан, қыйынласқан; ~ая **обстановка** шийеленіскен жағдай.

ОБОСТРИТЬ сов. что 1. (**сделать восприимчивее**) өткірлеу, тигіу, қадау, тесирейтіу, күшейтіу; ~ **зрение** көз тигіу, тигилип қарау; 2. (**сделать более напряжённым**) шийеленісіу, ауырластырыу, қыйынластырыу, кескинлестіриу; ~ **отношения с кем-л.** бирей менен қатнасты шийеленістіриу.

ОБОСТРИТЬСЯ сов. 1. сүмпийіу, азып қуусыыу; **лицо ~лось** бет сүмпийип кетти; 2. (**стать восприимчивее**) өткірлениу, тигилиу, қадалуы, тесирейип қарау, сезгірлениу, күшейіу; **слух ~лся** еситіуі күшейди; 3. (**стать более напряжённым**) шийеленісіу, ауырласыу, қыйынласыу, кескинлесіу; 4. кескинлесіу, қозыу, асқыннуу; **болезнь ~лась** кесел асқынлады.

ОБОСТРЯТЬ несов. см. **обострить**.

ОБОСТРЯТЬСЯ несов. см. **обостриться**.

ОБОЧИНА ж. жолдың шети, жолдың жағасы, жолдың бойы; **ехать ~ой дорожке** жолдың шети менен жүріу.

ОБОЮДНЫЙ прил. өз-ара, екі жаққа бирдей, екі жаққа тең; по ~ому **согласию** екі жақтың келісіуі бойынша; ~ое **соглашение** өз-ара келісім.

ОБОЮДО қоспа сөзлердің «еки жақтан, еки жаққа тең» деген мәніни билдиретуғын биринши белегі, мыс.: **обоюдопользный** еки жаққа пайдалы.

ОБОУДОВЫГОДНЫЙ прил. екі тәреп ушын да пайдалы, екі тәрепке де мәпн бар; ~е **условия** еки тәреп ушын да пайдалы шартлер.

ОБОУДОБСТРЫЙ прил. 1. екі жүзлі; ~ **меч** екі жүзді қылыш; 2. **перен.** екі жақлы, екі жаққа да бирдей; ~ **довод** екі жаққа да бирдей дәлил.

ОБРАБАТЫВАТЬ несов. см. **обработать**.

ОБРАБАТЫВАЮЩИЙ прич. от **обрабатывать**; $\diamond$ ~ая **промышленность** ислеп шығарыушы санаат.

ОБРАБОТАТЬ сов. 1. что, в **разн. знач.** ислеу, ислеп таярлау, ислеп шығыу; өңлеу (**кожи**); ~ **что-л. паром** бир нарсени пуу менен ислеп шығыу; ~ **землю** жерди

ислеу, жерди ислеп таярлау; ~ материалы для статьи мақаланың материалларын ислеп шығу; 2. *кого-что, перен. разг. (воздействовать, склонить на свою сторону)* дегенине көндиріу, айтқанына жүргізіу; ◇ ~ рāну жараны жууып тазалау.

ОБРАБОТКА *ж. 1. (действие)* ислеп шығару, жөнлеу. ислеп таярлау; өңлеу (*ковжи*); ~ метāла металлды ислеп шығару; ~ пōвы жерди ислеу; *литературная* ~ бчерка очеркти әдебиатластырып ислеп шығу; 2. жөнленіу, қайта исленіу; *сказки Пушкина* — *народных сюжетов Пушкинина* ертеклери — халықлық сюжетлерин қайта исленген шығарма.

ОБРАДОВАТЬ *сов. кого, чем* қуāндырыу, қуāнттыу, шадландырыу, шад етіу.

ОБРАДОВАТЬСЯ *сов. кому-чему и без доп.* қуāнаныу, шадланыу; ~ *встрече* ушырасыға қуāнаныу.

ОБРАЗ *1 м. (мн. образы) 1. (внешний вид, облик)* бийне, түр, түс; 2. образ, сүрет, керинис; *художественный* ~ көркем сүрет; *сценический* ~ сахналық образ; 3. *лит. (выражение, оборот речи)* анық-ашық айтым сөз топламы; 4. (*характер, склад*) қәлпн, усыл, жол, келбет, сыпат, түр, пишим; ~ *действий* хәрекет усылы; *какой* ~ *жизни он ведёт?* ол турмыстың қандай түрінде жасайды; ◇ *главным* ~ *ом* ең алды менен, көбинесе, тийкарынан алғанда; *равным* ~ *ом* сондай-ақ; *коренным* ~ *ом* тийкарынан; *никим* ~ *ом* хеш ұақытта; *некоторым* ~ *ом* қандай да болса, қалай да болса; *решительным* ~ *ом* үзіл-кесіл түрде; *таким* ~ *ом* сөйтип; *утратить человеческий* ~ *адамгершилик* сыпатын жойытыу.

ОБРАЗ II м. (мн. образā) *церк. икона (табынатуғын диний сүрет).*

ОБРАЗЦЕЦ *м. 1. ұлги, өрнек; ~цы* бумағи қағаздың үлгилери; *принять что-л. за ~ец* бир нәрсени өрнек ушын қабыллау; 2. (*пример*) өрнек, үлги; ~ *ец* геройзма қахарманлықтың үлгиси; *служить* ~ *цбм* өрнек болу; 3. (*устройство, вид*) түр, үлги; *винтовка нового ~ца* жаңа түрдеги мылтық.

ОБРАЗНО *нареч.* кейшпеп, бийнелеп, образлы, образлы түрде; ~ *показать* бийнелеп көрсетиу; *говорить* ~ *образлы* сөйлеу.

ОБРАЗНОСТЬ *ж.* көркемлик, бийнелилик, тәсирлилик, образлылық; ~ *речи* сөйлеудің көркемлігн.

ОБРАЗНЫЙ *прил.* көркем, бийнели, тәсирли, образлы; ~ *ая* речь тәсирли сөз. = **ОБРАЗНЫЙ** *қоспа сөзлердің мәніси бойынша «сыяқлы, формалы, қусанган, таризли» деген мәнилерге туўра келетугын бөлеги, мыс.: вилообразный жаба сыяқлы.*

ОБРАЗОВАНИЕ *1 с. 1. (действие)* пайда болу, келип шығу, дөреу, қурылыу, дүзлиу; ~ *е горных пород* тау жынысларының пайда болуы; ~ *е государства* мәмлекеттің дүзлиуі; ~ *е избирательных округов* сайлау округларының дүзлиуі; 2. пайда болған, жасалған, хасыл болған; *горные ~я* пайда болған таулар.

ОБРАЗОВАНИЕ II с. 1. (обучение, просвещение) билим, оқыу, билимлендіру; *право на ~* билим алыу правосы; *народное* ~ *халық* билимлендіру; 2. (*совокупность знаний*) мағлұмат, билим; *высшее* ~ жоқары мағлұмат; *среднее* ~ орта мағлұмат; *политическое* ~ сиясий билим.

ОБРАЗОВАННОСТЬ *ж.* билимлілік, оқымыслылық, мағлұматтылық.

ОБРАЗОВАННЫЙ I. прич. от образовать II; 2. прил. билимлі, оқымыслы, мағлұматлы; ~ *человек* билимлі адам.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ *прил.* билим беретугын, билим алагуын; ◇ ~ *ценз* билим дәрежесн.

ОБРАЗОВАТЬ I сов. и несов. что 1. (вызвать появление) пайда етіу, дөретиу, қурылыу, болып келиу; *здесь берег ~ует крутой обрыв* буа жерде жаға тик жар болып келеди; 2. (*составить*) дүзіу, қурастыру, қурау; *пятнадцать союзных республик ~уют Советский Союз* он бес союзлық республика Советлер Союзын құрайды; 3. (*создать*) дөретиу, дүзіу; ~ *овать комиссию* комиссия дүзіу.

ОБРАЗОВАТЬ II сов. и несов. кого-что, уст. (обучить, просветить) билим беріу, оқытыу, тәрбиялау.

ОБРАЗОВАТЬСЯ *сов.* пайда болу, дөресу, дүзілиу, қурылыу, келип шығу; *при кипячении воды ~уется* нар сууды қайнатқанда пуу пайда болады.

ОБРАЗОВЫВАТЬ I несов. см. образовывать I.

ОБРАЗОВЫВАТЬ II несов. см. образовывать II.

ОБРАЗОВЫВАТЬСЯ *несов. см. образовываться.*

ОБРАЗУМИТЬ *сов. кого, разг.* ақыл беріу, ақылға келтириу, носийхат беріу.

ОБРАЗУМИТЬСЯ *сов.* ақылланыу, еси кириу, ақылға келиу.

ОБРАЗЦОВО *нареч.* үлгили түрде, үлги болып, өрнекли түрде; ~ *вести хозяйство* хожалықты үлгили түрде алып бару.

ОБРАЗЦОВЫЙ *прил.* үлгили, үлги болғандай, көрнекли, өрнекли; ~ *ый порядок* үлгили тәртип, үлги болғандай тәртип; ~ *ая организация труда* мийнетти көрнекли шөлкемлестіру.

ОБРАЗЧИК *м. 1. см. образец I; 2. (отрезок ткани)* нуска; ~ *шелка* жипек гезлемениң нускасы; 3. *перен. (пример)* үлги.

ОБРАМЛЕНИЕ *с. 1. (действие)* жийеклеу; 2. (*то, что обрамляет*) жийек; *красивое* ~ *сулұ* жийек.

ОБРАМЛЯТЬ *несов. что (окаймлять)* жийеклеу.

ОБРАСТАНИЕ *с.* басыу, қаплау, қаплап кетиу, қаплап өсиу, басып кетіу.

ОБРАСТАТЬ *несов. см. обрастать.*

ОБРАСТАТИ *сов. чем I.* басыу, қаплау, қаплап кетіу, қаплап өсиу, басып өсиу, басып кетіу; *лужайка ~осла* діким кустарником кишкене отлақ жерди жабайы путалықлар басып кетти; ~ *асті бородой* сақал қаплап кетіу; 2. *разг.* қурау, дөретиу, байыу; ~ *асті хозяйством* хожалық

курау; $\diamond$ ~ асти грязь кирге батыу; ~ асти мохом мох басып кетю.

ОБРАТ м. с.-х. сепараттан шыккан сут.

ОБРАТИМОСТЬ жс. қөддин тиклегишлик, қөддине келгишлик; ~ химический реакциялардың қөддин тиклегишлиги; ~ валюты эк. валютаның өз қөддин тиклегишлиги.

ОБРАТИМЫЙ прил. қөддин тиклей ала-туғын, өз қөддине келетуғын; ~ е процессы в механике механикада өз қөддин тиклей-туғын процесслер.

ОБРАТИТЬ сов. 1. что, на кого-что (повернуть) бурю, аудару, кеуил кой-у; қарату; ~ лицо к окну бетин әйнекке бурю; ~ взгляд нәзерди қарату; 2. что, во что (превратить) айландыру; ~ воду в пар сууды пууға айландыру; ~ дело в шутку исти хөзилге айландыру; 3. что, на что (использовать) жумсау, сарп етиу, жарату; ~ доходы на улучшение оборудования кирислерди үскелерди жақсар-тууға жумсау; $\diamond$ ~ в бегство қашууға мәжбүр етиу; ~ внимание нәзер аудару, дыққат аудару; кеуил койу, кеуил бөл-лу.

ОБРАТИТЬСЯ сов. 1. к кому-чему (повернуться) бурылу, айланы; ~ тся лицом к свету жарыққа бурылу, жарыққа қарай бурылу; 2. к кому-чему жолығу, етinish айту, етinish етиу; ученик ~ лся к учителю оқушы мугаллимге жолықты; ~ тся к врачу врачқа жолығу; ~ тся в местком месткомға жолығу, месткомға етinish етиу; 3. во что (превратиться) айланы, дениу; вода ~ лся в пар суу пууға айланды; $\diamond$ ~ тся в бегство қашуу, кейин қашуу.

ОБРАТНО нареч. 1. (назад) кейин, изге қайтып; қайту; туда и ~ барып қай-ту; получить что-л. ~ бир нарсени қай-тып алыу; повернуть ~ кейин қайту; 2. разг. (наоборот) терсине, керсине; $\diamond$ ~ пропорциональный мат. керн пропорциональлы.

ОБРАТНЫЙ прил. 1. изге, кейин, керн, артқа, қайтарда; на ~ ом пути қайтар жолда, қайтқан жолда, кейин қайтқанда; двигаться в ~ ом направлении кейин қарап жүриу; автомобиль дал ~ ый ход автомо-биль кейинне жүрди, автомобиль шегинди; 2. (задний, оборотный) сырты, екинши жа-ғы, терис жағы, терис; на ~ ой стороне листа қағаздың сыртында; ~ ая сторона материи гезлемнің сыртында; 3. (противоположный) қарсы, қарама-қарсы, те-рис, керн; ~ ый смысл керн мәни; $\diamond$ ~ ый адрес хат салыушының адреси; ~ ый би-лет қайту билет.

ОБРАЩАТЬ несов. см. обратиться.

ОБРАЩАТЬСЯ несов. 1. см. обратиться; 2. (двигаться, вращаться) қозғалуу, жүриу, айланы; Земля ~ ется вокруг Солнца Жер Күниң дөгерегинен айлана-ды; 3. эк. (находиться в употреблении, иметь хождение) айланыу; 4. с кем-чем (обходиться) қатнасуу, мәмле қылу; хо-рошо ~ тся с детьми балалар менен жақсы

қатнасықта болу; 5. с чем (пользоваться) пайдаланыу; уметь ~ тся с инструментом эсбаптардан дурыс пайдалана билу.

ОБРАЩЕНИЕ с. 1. айландыруу, айла-ныу; ~ е простейшей дробей в десятичные эпюайы бөлшектердиң онлық бөлшектерге айланыуы; 2. (обхождение) қатнасық, қа-рау, нәзер аудару; вежливое ~ е сыпайы қатнасық; 3. (призыв, речь) үндеу, ша-қырық, сүрен; ~ е к народу халыққа үндеу; 4. с чем тутынуу, услау, жумсау, қолла-ныу; научиться ~ о оружию жарақ устап тутыуды үйрену; 5. эк. (оборот) айланым, жумсау; денежное ~ е пулдың айланымы; ~ е капитала капиталдың айла-нымы; 6. грам. қаратпа сөз; выделить ~ е запятыми қаратпа сөзди үтир менен айы-ру; $\diamond$ изъять из ~ я жумсаудан алып таслау.

ОБРЕЗ м. 1. (кромка) жийек, шет; кнй-га с золотым ~ ом алтын жийекли китап; 2. (винтовка) шолақ мылтық; $\diamond$ в ~ өлшеп қойғандай, артық кеми жоқ; материя бы-ло в ~ гезлеме зордан жетти, гезлеме жетти де турды.

ОБРЕЗАНИЕ с. рел. сүннетлеу, сүннет етиу.

ОБРЕЗАНИЕ с. қырқып, қырқып алыу, қырқып қысқарту; кесю, кесип алыу, қыйу; алыу (ногти).

ОБРЕЗАТЬ сов. 1. что қырқыу, қырқып алыу, қырқып қысқарту; кесю, кесип алыу, қыйу; алыу (ногти); ~ волосы шашын қырқыу; 2. что (поранить) кесип алыу, кесип жаралау; ~ палец бармақ-ты кесип алыу; 3. кого-что, перен. разг. (оборвать) сөзин бөлип тастау, тоқтатып тастау, сөйлетпей таслау; $\diamond$ ~ крылья кому-л. өрлетпей, өсирмеу.

ОБРЕЗАТЬ несов. см. обрезать.

ОБРЕЗАТЬСЯ сов. кесип алыу.

ОБРЕЗАТЬСЯ несов. см. обрезать.

ОБРЕЗКА ж. қырқыу, кесю, қыйу; ~ винограда жүзимнің путақларын қыр-қыу.

ОБРЕЗОК м. қыйынды, кесинди; ~ кб-жи телетиннің қыйындысы.

ОБРЕКАТЬ несов. см. обречь.

ОБРЕМЕНИТЕЛЬНОСТЬ ж. аұырман-лық, қыйыншылық.

ОБРЕМЕНИТЕЛЬНЫЙ прил. аұыр, аұырманлы, қыйын; ~ ое поручение аұыр тапсырма.

ОБРЕМЕНИТЬ сов. кого-что, чем аұыр-манлыққа салуу, қыйнау; ~ просьбой етinish етип қыйнау.

ОБРЕМЕНИТЬ несов. см. обременить.

ОБРЕСТИ сов. кого-что табуу; ~ покой тыныш табуу, тыным табуу, жай табуу; ~ счастье бахыт табуу.

ОБРЕТАТЬ несов. см. обрести.

ОБРЕТАТЬСЯ несов. разг. болуу, ту-руу, жасау; где ты ~ ешься? сен қай жерде турасаң?

ОБРЕТЕНИЕ с. табуу.

ОБРЕЧЕНИЕ с. сазыуар болуу, дуушар болуу, ушырату.

ОБРЕЧЕННОСТЬ жс. сазыуар болуу-шылық, дуушар етиушилик, ушырату-

шылық; **чүвство** ~и аўырманлыққа ушыраушылық сезими.

ОБРЕЧЁННЫЙ 1. *прич. от обречь*; 2. *прил.* сазыуар болған, дуўшар болған; ~ **человек** хәлекшиликке сазыуар болған адам.

ОБРЕЧЬ *сов.* *кого-что*, на что сазыуар етиў, дуўшар етиў, ушыратыў; ~ на гибель өлимге ушыратыў, набыт қылыў.

ОБРИВАТЬ *несов. см. обрывать*.

ОБРИВАТЬСЯ *несов. см. обрывать*.

ОБРИСОВАТЬ *сов.* 1. *что* (очертить) сүүретин сызыў, сызып шығыў; 2. *кого-что*, *перен.* (охарактеризовать, описать) сүүретлеў, сыпатлаў, тәриплеў, баянлаў.

ОБРИСОВАИТЬСЯ *сов.* 1. (вырисоваться) көриниў, булдырап көриниў, көрине баслаў; *вдали* ~лись *горы* алыстан таў булдырап көринди; 2. *перен.* (выявиться) ашық көриниў, анықлануў, айқын билниў; *ясно* ~лись *задачи* пөздик сапар етиўдиң мақсегин айқын билинди.

ОБРИСОВКА *ж.* 1. *разг.* сүүретин сызыў, сызып шығыў; 2. *перен.* сүүретлеў, сыпатлаў, тәриплеў, баянлаў; *верная* ~ *характеров* минез-құлқын дурыс сүүретлеў.

ОБРИСОВЫВАТЬ *несов. см. обрисовать*.

ОБРИСОВЫВАТЬСЯ *несов. см. обрисовываться*.

ОБРИТЬ *сов.* *кого-что* қырыў; шаш алыў (*голову*); сақал қырыў (*бороду*, *усы*).

ОБРИТЬСЯ *сов.* қырынуў; шаш алдырыў (*побрить голову*); сақалын қырыў (*побрить бороду*, *усы*).

ОБРОК *м. ист.* оброк (*крепостнойлық* правода помещиклердиң дийханлардан ақшалай я затлай алатуғын салығы).

ОБРОНИТЬ *сов.* 1. *что*, *разг.* түсирип жибериў, түсирип алыў; ~ *ключ* гилтти түсирип алыў; 2. *что* и *без доп.* (*небрежно, мимоходом сказать*) айтып салыў, айтып жибериў.

ОБРОЧНЫЙ *прил. ист.* 1. (*платящий оброк*) оброк төлеўши; ~ *е крестьяне* оброк төлеўши дийханлар; 2. (*отдаваемый внаём за оброк*) оброкке берилетуғын; ~ *е земли* оброкке берилетуғын жерлер.

ОБРУБАТЬ *несов. см. обрубить*.

ОБРУБИТЬ *сов. что* 1. (*укоротить*) шаўып алыў, шаўып қысқартыў, кесип алыў; ~ *палку* таяқты шаўып қысқартыў; 2. (*подшить края, подрубить*) бүгип тигиў, әдиплеў.

ОБРУБОК *м.* кесинди, гола, кеспелтек.

ОБРУГАТЬ *сов.* *кого-что* сөгип, кейиў.

ОБРУГАТЬСЯ *сов.* *разг.* сөгиниў, кейиниў.

ОБРУСЕЛЫЙ *прил.* русласқан, рус болып кеткен; ~ *поляк* русласқан поляк.

ОБРУСЕНИЕ *с.* русласыў, рус болып кетиў.

ОБРУСЕТЬ *сов.* русласыў, рус болып кетиў.

ОБРУЧ *м.* қурсаў, шеңбер.

ОБРУЧАЛЫНЫЙ *прил.* некелик, неке қыяр; ~ *ое кольцо* некелик жүзик.

ОБРУЧАТЬ *несов. см. обручить*.

ОБРУЧАТЬСЯ *несов. см. обручиться*.

ОБРУЧЕНИЕ *с.* некелеў, неке қыйыў, некесин қыйыў.

ОБРУЧИТЬ *сов.* *кого* некелеў, неке қыйыў, некесин қыйыў.

ОБРУЧИТЬСЯ *сов.* *с кем* и *без доп.* некелениў, некесин қыйылыў.

ОБРУШИВАТЬ *несов. см. обрушить*.

ОБРУШИВАТЬСЯ *несов. см. обрушиться*.

ОБРУШИТЬ *сов. что* 1. қулатыў, қыйратыў, тас-талқай етиў; ~ *стену* дийуалды қулатыў; 2. *на кого-что*, *перен.* жаўдырыў, дөндириў; ~ *удар* на *врага* душпанның үстине соққы жаўдырыў.

ОБРУШИИТЬСЯ *сов.* 1. (*рухнуть*) қулаў, қыйраў, тас-талқан болыў; *старая стена* ~лась *гого* дийуал қулады; 2. *на кого-что*, *перен.* жабыла топылыў, қуйыла топылыў; ~ *ться* на *врага* душпанға жабыла топылыў; 3. *на кого-что*, *перен.* бас салыў, хұжим етиў. шабыўыл жасаў; ~ *ться* с *упреками* на *кого-л.* *бирейге* пәтленип өкпесин айтыў, *бирейди* дәпинип айыплы етиў; 4. *на кого-что*, *перен.* (*о нечастие, заботах*) басқа түсиў (*бахытсызлық, қыйыншылық*).

ОБРЫВ *м.* 1. (*действие*) жулыў, үзиў, үзип таслаў, үзип жибериў, үзилуї; 2. үзик, үзилген жер; ~ *в проводе* сымдағы үзик жер; 3. (*крутой откос*) тик жар, қулама; *мы сидели на самом краю* ~а *биз*лер тик жардың жағасында отыр едик.

ОБРЫВАТЬ I *несов. см. оборвать*.

ОБРЫВАТЬ II *несов. см. обрывать*.

ОБРЫВАТЬСЯ *несов. см. оборваться*.

ОБРЫВИСТЫЙ *прил.* 1. тик жар, тик жарлы, қуламалы; ~ *берег* тик жарлы жаға, тик жар жаға; 2. *перен.* үзип-үзип, үзіндилерден куралған, байланыссыз, избе-изликсиз.

ОБРЫВ|ОК *м.* 1. бөлек, үзінди, кесинди, қыйынды, жуллық; ~ *ки бумага* қағаздың қыйындысы; ~ *ок проволоки* сымның үзіндиси; 2. *перен.* үзінди, ушлық, жарым-жарты; ~ *ки воспоминаний* есте қалғанлардың үзіндилери; ~ *ки знаний* билимнің ушлықлары; ~ *ки фраз* гәптиң үзіндилери.

ОБРЫВОЧНЫЙ *прил.* бөлек-бөлек, үзінди-үзінди, байланыссыз, избе-изликсиз.

ОБРЫЗГАТЬ *сов.* *кого-что* шашыратыў, бүркіў, себиў; ~ *водой* суў шашыратыў.

ОБРЫЗГАТЬСЯ *сов.* шашыраў, бүркілиў, себилиў.

ОБРЫЗГИВАТЬ *несов. см. обрызгать*.

ОБРЫЗГИВАТЬСЯ *несов. см. обрызгаться*.

ОБРЫСКАТЬ *сов. что, разг.* аралап шығыў, шолыў, тезип шығыў; ~ *весь свет* көп жерлерди гезип шығыў.

ОБРЫТЬ *сов. что* 1. (*кругом*) қыр дөгерек қазып шығыў; 2. (*обкопать*) дөгерегин босатып шығыў, дөгерегин қазып шығыў; ~ *яблоно* алма ағашының дөгерегин босатып шығыў.

ОБРЮЗГЛЫЙ *прил.* қам семиз, былшыйып кеткен, салпыйған, салбырап кеткен; ~ *ое лицо* салбырап кеткен бет.

ОБРЮЗГНУТЬ сов. былшыып кетиү, салшыып кетиү, салбырап кетиү.

ОБРЮЗШИИ 1. прил. от обрюзгнуть; 2. прил. см. обрюзглый; человек с ~м лицом бети салшыып кеткен адам.

ОБРЯД м. достур, салт, әдет, үрп-әдет; религиозные ~ы диний достурлар; свадебный ~ келиншек түсируү достури.

ОБРЯДНОСТЬ ж. 1. (система обрядов) салт-достур; 2. (обрядовый обывай) үрп-әдет, достур.

ОБРЯДНЫЙ прил. уст. см. обрядовый.

ОБРЯДОВЫЙ прил. салт-достур..., әдет...; ~е пёсни салт-достур қосықлары.

ОБСАДИТЬ сов. что, чем айлана тигиү, жағалатып тигиү, дөгереклетип егиү; ~ дорбгу деревьями жол бойлап ағаш егип шығы.

ОБСАЖИВАТЬ несов. см. обсаждать.

ОБСАСЫВАТЬ несов. см. обсосать.

ОБСАХАРИВАТЬ несов. см. обсахарить.

ОБСАХАРИТЬ сов. что, разг. қант қо-сыу, қум шекер себиү.

ОБСЕКАТЬ несов. см. обсечь.

ОБСЕМЕНЕНИЕ с. 1. с.-х. туқым се-биү; 2. бот. туқымландырыу.

ОБСЕМЕНИТЬ сов. что, с.-х. туқым се-биү, туқым салыу.

ОБСЕМЕНИТЬСЯ сов. бот. туқымла-ныу, туқым беруи.

ОБСЕМЕНЯТЬ несов. см. обсеменить.

ОБСЕМЕНЯТЬСЯ несов. см. обсе-менитьсся.

ОБСЕРВАТОРИЯ ж. обсерватория (астрономия, метеорология изертлеулеру иушын арнап исленген жай).

ОБСЕЧЬ сов. что кесип таслау.

ОБСКАКАТЬ сов. 1. что (кругом, вокруг) айланыу, айланып шабыу; ~ луг пшени-ликти келикли айланып шығы; 2. кого-что (обогнать) шауып озыу, басып озыу; ~ всех всадников барлық атлыларды ба-сып озыу.

ОБСКАКАТИВАТЬ несов. см. обскакать.

ОБСЛЕДОВАНИЕ с. тексеріу; ~ школы мектепти тексеріу; медицинское ~ меди-цинналық тексеріу.

ОБСЛЕДОВАТЕЛЬ м. тексеріуши.

ОБСЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ прил. тексе-риу..., тексеріуши, тексеретуғын; ~ая рабта тексеріу жұмысы.

ОБСЛЕДОВАТЬ сов. и несов. кого-что тексеріу; ~ поликлинику поликлиниканы тексеріу; ~ работу школы мектептиң жұ-мысын тексеріу; ~ больного науқасты тексеріу.

ОБСЛУЖИВАНИЕ с. хызмет көрсетуі; бригада отличного ~я покупателей қарый-дарларға ең жақсы хызмет көрсетуішлердиң бригадасы; медицинское ~е населёния халыққа медициналық хызмет көрсетуі.

ОБСЛУЖИВАТЬ несов. 1. см. обслужить; 2. что ислеу, менгеріу; жұмысты оры-лау; ~ несколько станков бир неше ста-нокларда ислеу.

ОБСЛУЖИВАЮЩИЙ 1. прил. от об-служивать; 2. прил. хызмет етиуши, хыз-мет көрсетуіши; ~ персонал хызмет көр-сетуішлер, хызмет етиушлер.

ОБСЛУЖИТЬ сов. кого-что хызмет етиу; хорошо ~ покупателя қарыйдарға жақсы хызмет етиу.

ОБСЛЮНИТЬ сов. кого-что, разг. тү-пириклеу, түпирик жағыу; ~ карандаш көлемди түпириклеу.

ОБСЛЮНЯВИТЬ несов. см. обслюнить.

ОБСМАТРИВАТЬ несов. см. обсмотреть.

ОБСМЕИВАТЬ несов. см. обсмеять.

ОБСМЕЯТЬ сов. кого-что күлкіге алыу, мазақ етиу.

ОБСМОТРЕТЬ сов. кого-что қыр дө-герегине сер салыу, жөн-жағын қарап шығыу.

ОБСОСАТЬ сов. что сорыу; ~ конфёту конфетаны сорыу.

ОБСОХНУТЬ сов. кебиу, кеуип қалыу, куурау, қурғау; платье ~ло көйлек кеп-ти; < молоко на губах не ~ло аузынан сарысы кеткен жоқ.

ОБСТАВИТЬ сов. 1. что (поставить вокруг) дөгереклеп қойыу, қоршап қойыу, айлана қойыу; 2. что (меблировать) ме-бель менен үскенелеу, сөнлеу; хорошо ~ квартиру үйди мебель менен үскенелеу; 3. кого-что, перен. (обмануть) пәнтлеп кетиу, пәнт беруи, алдап кетиу.

ОБСТАВИТЬСЯ сов. чем, разг. 1. (по-ставить вокруг) дөгерегине қойылыу, ай-лана толтырылып қойылыу, үйип қойы-лыу; ~ книгами дөгерегине китапларды үйиу; 2. разг. (обзавестись мебелью) мебель менен үскенеленуі.

ОБСТАВЛЯТЬ несов. см. обставить.

ОБСТАВЛЯТЬСЯ несов. см. обста-виться.

ОБСТАНОВКА ж. 1. мебель, үй-үске-не; онй привезли новую ~у олар жақа үй-үскенелерин алып келди; 2. (условия) жағдай; в спокойной ~е хорошо работать тыныш жағдайда ислеу жақсы; 3. (положе-ние) жағдай, ауқал; международная ~а халық аралық жағдай.

ОБСТИРАТЬ сов. кого-что, разг. кирди жуғып арытыу; ~ всю семью үйдиң кир-қонын жууып арытыу.

ОБСТИРИВАТЬ несов. см. обстирать.

ОБСТОЯТЕЛЬНО нареч. 1. (подробно) толық, тыянақлы, хәр төрептеле, қалдыр-май; ~ рассказать қалдырмай айтыу, то-лық айтыу; 2. разг. (надёжно) тыңғылық-лы етип, толық түрде; ~ сделать что-л. бир нәрсени тыңғылықлы етип ислеп шы-ғыу.

ОБСТОЯТЕЛЬНОСТЬ ж. 1. (подроб-ность) толықлық, тыянақлылық, хәр тө-рептелик; ~ доклада докладтын толықлы-ғы; 2. разг. (рассудительность) ақыллылық, салмақлылық, салдамлылық.

ОБСТОЯТЕЛЬНЫЙ прил. 1. (подроб-ный) толық, тыянақлы, хәр төрептеле; ~ рассказ толық айтылған гүрриң; 2. разг. (рассудительный — о человеке) салмақлы, салдамалы.

ОБСТОЯТЕЛЬСТВЕННЫЙ прил. грам. пысықлауыш; ~ое придаточное предложе-ние пысықлауыш бағыныушы гөп.

ОБСТОЯТЕЛЬНОСТЬ с. 1. жағдай, ау-қал; важные ~а өхмийетли жағдайлар;

2. *мн.* обстоятельства (условия) шарт, жагдай; в трудных ~ах қыйын жагдайларда; *смотреть по ~ам* жагдайға қарай; при данных ~ах усы жагдайларда; ни при каких ~ах хәр қандай жагдайларда да; стечённо обстоятельство түрлі жагдайлардың салдарынан; 3. *грам.* пысықлауыш; ~о времени ўақыт пысықлауыш.

ОБСТОЯТЬ *несов.*: всё ~ит хорошо ислер жайында; дело ~ит плохо аўхал жаман.

ОБСТРАГИВАТЬ *несов. см. обстрогать.*
ОБСТРАИВАТЬ *несов. см. обстроить.*
ОБСТРАИВАТЬСЯ *несов. см. обстроиться.*

ОБСТРЕЛ *м.* оққа тутуу, атыу, оқ жаудырыу; *попасть под ~* бораған оқтың астында қалыу; *артиллерийский ~* артиллериядан оқ жаудырыу; *◇* *взять кого-л. под ~* бирейди қатты критикалау.

ОБСТРЕЛИВАТЬ *несов. см. обстрелять.*
ОБСТРЕЛЯННЫЙ 1. *прич. от обстрелять;* 2. *прил. (побывавший в боях)* урысты көрген, урыс жагдайына үйренген; ~ солдат урысты көрген солдат.

ОБСТРЕЛЯТЬ *сов. 1. кого-что (подвергнуть обстрелу)* оққа тутуу, оқ жаудырыу; ~ *высоту* бийикликти оққа тутуу; 2. *что (испытать в стрельбе)* атып көриу, атып сынап көриу; ~ *ружьё* мылтықты атып сынап көриу.

ОБСТРИГАТЬ *несов. см. остричь.*

ОБСТРИЧЬ *сов. см. остричь.*

ОБСТРИЧЬСЯ *сов. см. остричься.*

ОБСТРОГАТЬ *сов. что* жоныу, қырыу, сүргилеу.

ОБСТРОИТЬ *сов. что, разг.* айландыра салыу, қоршау; ~ *площадь* нобынни домәми майданды жаңа жайлар менен қоршау.

ОБСТРОИТЬСЯ *сов. разг. 1. (выстроить для себя жильё)* өзи ушын жай салыу; 2. *(застроиться)* көп жай салынуу.

ОБСТРУКЦИЯ *ж.* обструкция, тосқынлық, гедирги (*парламенттик гүрестің бир усылы*); *устроить кому-л. ~ю* бирейге тосқынлық жасау.

ОБСТУПАТЬ *несов. см. обступать.*

ОБСТУПИТЬ *сов. кого-что* қоршап алыу, ортаға алыу, дегереклеп алыу; *дети ~ли учителя* балалар муғаллимди дегереклеп алды.

ОБСУДИТЬ *сов. кого-что* додалау, талқылау; ~ *предложение* усынысты талқылау; ~ *доклад* докладты додалау.

ОБСУЖДАТЬ *несов. см. обсудить.*

ОБСУЖДЕНИ *с.* додалау, талқылау; *принять участие в ~и* *кого-чего-л.* талқылауға қатнасуу; *поставить на ~е* додалауға қойыу.

ОБСУШИВАТЬ *несов. см. обсушить.*

ОБСУШИВАТЬСЯ *несов. см. обсушиться.*

ОБСУШИТЬ *сов. что* кептириу, құрғатыу, шаулау; ~ *мокрую одёжу* суу кийимди кептириу.

ОБСУШИТЬСЯ *сов.* кептириниу, құрғатылыу, шаулануу; ~ *у костра* оттың басында кептириниу.

ОБСЧИТАТЬ *сов. кого-что* кем есап-лау, есаптан жеу, жеп қалыу.

ОБСЧИТАТЬСЯ *сов.* жаңылысуу; ~ *на два рубля* еки сомға жаңылысуу.

ОБСЧИТЫВАТЬ *несов. см. обсчитывать.*
ОБСЧИТЫВАТЬСЯ *несов. см. обсчитываться.*

ОБСЫПАТЬ *сов. кого-что, чем* себиу, үстине себиу; ~ *торт сахаром* тортқа қант себиу.

ОБСЫПАТЬ *несов. см. обсыпать.*

ОБСЫПАТЬСЯ *сов.* қыршылыу, қауа-жақланыу, қопарылып түсиу; *штукатурка ~лась* сыбау қыршылды, сыбау қопарылып түсті.

ОБСЫПАТЬСЯ *несов. см. обсыпаться.*

ОБСЫХАТЬ *несов. см. обсохнуть.*

ОБТАИВАТЬ *несов. см. обтаять.*

ОБТАЧАТЬ *сов. что* қурастырып тигиу, ултарыу.

ОБТАЧИВАТЬ I *несов. см. обтачать.*

ОБТАЧИВАТЬ II *несов. см. обточить.*

ОБТАЯТЬ *сов.* ериу, жибисиу, жибиу; *ступеньки ~ли* басқышлардың музы ерипти.

ОБТЕКАЕМЫЙ 1. *прич. от обтекать;* 2. *прил.* сүйир, сүйирленген; ~ая форма сүйир форма; ~ый автомобиль сүйир формалы автомобиль; 3. *прил. перен.* сыйқалақ; ~ый ответ сыйқалақ жууап.

ОБТЕКАТЬ *несов. см. обтечь.*

ОБТЕРЕТЬ *сов. кого-что 1. (вытереть)* сыпырыу, сүртиу; ~ *лоб платком* маңлайды орамал менен сыпырыу; *врач обтерёт руки спиртом* врач қолын спирт пенен сүртти; 2. *(сделать обтирание)* ысқылап сүртиу; ~ *тело мокрым полотенцем* денени ығал сұлги менен сүртиу.

ОБТЕРЕТЬСЯ *сов. 1. (вытереться)* сыпырыныу, сүртиниу; 2. *(сделать обтирание)* ысып сүртиниу.

ОБТЕРПЕТЬСЯ *сов. разг.* көнлигиу, үйреннiу.

ОБТЕРТЫЙ 1. *прич. от обтереть;* 2. *прил. (потёртый, выношенный)* генерген, тозған, тозыуы жеткен.

ОБТЕСАТЬ *сов. 1. что* жоныу, жонып тегислеу, шауып тегислеу; ~ *бревно* беренени жонып тегислеу; 2. *кого, перен. разг. (привить культурные навыки)* жақсы әдетлерге үйретуу.

ОБТЕСЫВАТЬ *несов. см. обтесать.*

ОБТЕЧЬ *сов. что* айланып ағыу.

ОБТИРАНИЕ *с. 1. (действие)* сыпырыу, сүртиу; сыпырыныу, сүртиниу; 2. *(с лечебной целью)* ысып сүртиу, ысқылау; ~ *холодной водой* денени салқын суу менен ысқылау.

ОБТИРАТЬ *несов. см. обтереть.*

ОБТИРАТЬСЯ *несов. 1. см. обтереться;* 2. *(с лечебной целью)* ысып сүртиниу.

ОБТОЧИТЬ *сов. что* қайрау, жаныу, егеу.

ОБТОЧКА *ж.* қайрау, жаныу, егеу.

ОБТРЕПАННЫЙ 1. *прич. от обтрепать;* 2. *(сильно поношенный)* ләттеси шыққан, тозыуы жеткен.

ОБТРЕПАТЬ *сов. что* тоздырыу, тозыуы жеткеру, ләттесин шығару; ~ *платье* көйлекті тоздырыу.

ОБТРЕПА||ТЬСЯ *сов.* тозыу, тозыуы жетнү, ләттес шығыу; **рукав** ~лись жеңлердиң ләттеси шығыш қаалды.

ОБТЯГИВАТЬ *несов. см.* обтяну́ть.

ОБТЯЖК||А *ж.* созыу, керип қаплау; $\diamond$ в ~у қынама; **платье** сшит в ~у көйлек қынама етип тигилген.

ОБТЯНУТЬ *сов.* 1. *что, чем* қаплау; ~ **диван** **дерматин**ом диванды дерматин менен қаплау; 2. *кого-что* (об одежде) қыналып туруу.

ОБУВАТЬ *несов. см.* обу́ть.

ОБУВАТЬСЯ *несов. см.* обу́ться.

ОБУВНОЙ *прил.* аяқ кийим...; ~ **магазин** аяқ кийим дүкени.

ОБУВЩИК *м.* аяқ кийимши, етикши (*аяқ кийім санаатында ислеуши*).

ОБУВ||Б *ж.* аяқ кийим; **кожаная** ~ь былғары аяқ кийим; **резиновая** ~ь резиналы аяқ кийим; **валяная** ~ь кийиз аяқ кийим; **починка** ~и аяқ кийим жамау.

ОБУГЛИВАТЬ *несов. см.* обуглять.

ОБУГЛИВАТЬСЯ *несов. см.* обуглиться.

ОБУГЛИТЬ *сов.* *что* көмирге айландыруу.

ОБУГЛИ||ТЬСЯ *сов.* көмир болыу, көмирге айланыу; **дрова** ~лись отын көмир болды.

ОБУЖИВАТЬ *несов. см.* обу́жить.

ОБУЗ||А *ж.* ауырманлық, ауыр жумыс, артық жумыс, машақатшылық, мусаллат; **быть** ~ой для *кого-л.* бирейге мусаллат болыу.

ОБУЗДАТЬ *сов.* *кого-что* 1. (*взнуздать*) жүуенлеу, суулықлау; 2. *перен.* (*укротить*) бағындыруу, тыйым салыу, жүуенлеу.

ОБУЗДЫВАТЬ *несов. см.* обуздать.

ОБУЗНИТЬ *сов.* *что* тарайтуу, тарылтуу; ~ **платье** көйлекти тарылтуу.

ОБУРЕВА||ТЬ *несов.* *кого-что* илажын құртуу, диңкесин құртуу; **ег** ~ют сомнения оның гүдик диңкесин құртып тур.

ОБУСЛОВИТЬ *сов.* *что* 1. (*оговорить*) шәртлеу, шәрт қойыу, ескерту; ~ *что-л.* в *договоре* *договорда* бир *нәрсени* шәрт етип қойыу; 2. (*послужить причиной*) бәсе болыу, себеп болыу, себепши болыу.

ОБУСЛОВИВАТЬ *несов. см.* обусловить.

ОБУТЬ *сов.* 1. *кого-что* аяқ кийим кийгизиу; ~ **ребёнка** балаға аяқ кийим кийгизиу; 2. *что* (*надеть*) кийгизиу, аяқ кийим кийиндириу, аяққа кийиу; ~ **сапоги** етик кийиу.

ОБУТЬСЯ *сов.* аяққа кийиниу, аяқ кийим кийиниу.

ОБУХ, ОБУХ *м.* еңсе, шүйде, қыр; $\diamond$ как **обухом** по *голове* *ударило* төбеден жасыл түскендей болды.

ОБУЧАТЬ *несов. см.* обучить.

ОБУЧАТЬСЯ *несов.* 1. *см.* обучиться; 2. (*проходить курс наук*) *билим* алыу; ~ в *военном училище* *әскерий училищедө* *билим* алыу.

ОБУЧЕНИЕ *с.* оқытыу, үйретиу, оқыу, үйрениу; ~ **русскому языку** *рус тилин* үйрениу; **всеобщее обязательное** ~ **галаба** **миннетли** оқыу; **забное** ~ **сырттан** оқыу.

ОБУЧИТЬ *сов.* *кого-что, чему* оқытыу, үйретиу; ~ **детей** **грамоте** **балаларды** оқытыу; ~ **ремеслу** **өнерге** үйретиу; ~ **верховой** **езде** **ат** **минниге** үйретиу.

ОБУЧИТЬСЯ *сов.* *чему* оқыу, үйрениу; ~ **грамоте** **сауат** **ашыуға** оқыу, **сауат** **ашыу**; ~ **письму** **жазыуды** үйрениу.

ОБУЯ||ТЬ *сов.* *кого-что, уст.* бийлеп алыу, басыу, қоршап алыу, қаплау; **ег** ~л **страх** оны қорқыныш қаплады.

ОБХВАТ *м.* 1. (*действие*) қушақлап алыу, қушақлау; 2. **кушак**, **қулаш**; **дерево** в **два** ~а **жууанлығы** **еки** **қулаш** **ағаш**.

ОБХВАТИТЬ *сов.* *кого-что* қушақлап алыу, қушақлау.

ОБХВАТИВАТЬ *несов. см.* обхватить.

ОБХОД *м.* 1. (*действие*) айланып шығыу, аралап шығыу, көрнеп шығыу; **утренний** ~ **врача** **врачтың** **азанғы** **аралап** **шығыуы**; 2. (*кружной путь*) **айланба** **жол**, **айланыш** **жол**; **удобный** ~ **қолайлы** **айланыш** **жол**; $\diamond$ в ~ 1) (*обходя кругом, стороной*) **айланып**; 2) (*уклоняясь от исполнения чего-л.*) **бас** **тартып**; 3) (*окружая, заходя с флангов*) **еки** **қапталынап** **қоршау**.

ОБХОДИТЕЛЬНОСТЬ *ж.* әдеплилік, мүләймлік, сыпайылық.

ОБХОДИТЕЛЬНЫЙ *прил.* әдепли, мүләйм, сыпайы; ~ **человек** әдепли адам.

ОБХОДИТЬ I *несов. см.* обойти.

ОБХОДИТЬ II *сов.* *кого-что, разг.* айланып шығыу, аралап шығыу; ~ **весь город** **қаланың** **барлық** **жерин** **айланып** **шығыу**.

ОБХОДИТЬСЯ *несов. см.* обойтись.

ОБХОДНОЙ *прил.*: ~ **лист** **есапласыу** **қағазы** (*жумыстан шыққанда*).

ОБХОДН||ЫЙ *прил.* 1. *воен.* айланып орайтуғын, қоршайтуғын; ~ое **движение** айланып орап алыу **хәрекети**; 2. (*кружной*) айланыш, айланыш өтетуғын; ~ый **путь** айланыш **жол**.

ОБХОДЧИК *м.* айланып шығыушы, қарап шығыушы; **путевбй** ~ *ж.-д.* **темир** **жолды** айланып шығыушы.

ОБХОЖДЕНИЕ *с.* қатнасық; **внимательное** ~ **кеуіллі** **қатнасық** **жасау**, сыпайы мәміледө болыу.

ОБЧ||ЕСТЬСЯ *сов. разг.*: **раз**, **два** и ~**ёлся** **жоқ** **дерлик**, **жоқтың** **қасында**.

ОБЧИСТИТЬ *сов.* *что* тазалау, тазалап қойыу, аршыу.

ОБЧИСТИТЬСЯ *сов.* **әбден** **тазаланыу**, **аршылыу**.

ОБЧИЩАТЬ *несов. см.* обчистить.

ОБЧИЩАТЬСЯ *несов. см.* обчиститься.

ОБШАРИВАТЬ *несов. см.* обшарить.

ОБШАРИТЬ *сов. что, разг.* **тинтип** **қарау**, **ақтары** **қарау**; ~ **всё** в **дөме** **жайдың** **ишиниң** **бөрин** **тинтип** **шығыу**.

ОБШИВАТЬ *несов. см.* обшить.

ОБШИВКА *ж.* 1. (*действие*) қаплау, кеңкеріу; 2. (*то, чем обшито*) қаплама.

ОБШИВОЧНЫЙ *прил.* қаплайтуғын, қаплайыш; ~ **материал** қаплайыш **материал**, қаплайтуғын **материал**.

ОБШИРНОСТЬ *ж.* 1. (*ширь*) кеңлік, кең жазықлық; ~ **колхозных** **полёй** **колхоз** **атызларының** **кең** **жазықлығы**; 2. *перен.*

улылык, үлкен көлемлик, кеңлик; ~ задая ұзынпалардың улылығы.

ОБШЫРҢЫЙ *прил.* 1. күтө кең, үлкен, жазық; ~ый школьный участок күтө кең мектеп участкасы; 2. *перен.* көлемли, үлкен, улы; ~ые планы көлемли планлар; ~ые знания кең билим; 3. (*многочисленный*) көп; ~ое знакомство көп тапысық.

ОБШЫТ *сов.* 1. *что, чем (по краю)* әдиплеу, жийеклеу, кеңкеріу; ~ воротник *тесімкой* жағаны таспа менен әдиплеу; 2. (*кругом*) айландыра тигіу, қаплау, тыслау; ~ *посылку* холстбм *посылканы* кенеп пенен қаплау; 3. (*обить*) қаплау; ~ *тёсом* тақтай менен қаплау; 4. *разг.* тигиш кийиндириу; ~ *всю семью* үй ишин тегис тигиш кийиндириу.

ОБШЛАГ *м.* қайырма, жең қайырма-сы.

ОБЩАТЬСЯ *несов.* с кем қатнасыу, байланысыу, араласыу; ~ с друзьями дослар менен қатнасыу; ~ со многими людьми көп адамлар менен араласыу.

ОБЩЕ = қоспа сөзлердің төмендегі мәнілерді билдиретуғын биринши бөлге: 1) *улыма, жалпы, мыс.: общереспубликанский* улыма республикалық; 2) *хәммеге, мыс.: общепонятный* хәммеге түсиникли; 3) *жалпы, мыс.: общетеоретический* жалпы теориялық.

ОБЩЕВОЙСКОВОЙ *прил.* улыма әскерлик, улыма әскерий; ~ устав улыма әскерлик устав.

ОБЩЕГОРОДСКОЙ *прил.* улыма қалалық; ~е собрание улыма қалалық мәжлис.

ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННЫЙ *прил.* улыма мәмлекетлик; ~е интересы улыма мәмлекетлик мәплер.

ОБЩЕДЕМОКРАТИЧЕСКИЙ *прил.* улыма демократиялық.

ОБЩЕДОСТУПНЫЙ *прил.* 1. (*доступный для всех*) хәмменің шамасы жететуғын, хәмме ала алауғын, арзан; хәмменің қолынан келетуғын; ~ые цены хәмменің шамасы жететуғын бахалар; 2. (*популярный для всех*) хәммеге түсиникли, хәмме түсинетуғын; ~ая лекция хәммеге түсиникли лекция.

ОБЩЕЖИТЕЙСКИЙ *прил.* *разг.* күнделик турмыстағы; ~ое правило күнделикли турмыс режеси.

ОБЩЕЖИТИЕ *с. 1.* (*помещение*) жатақхана; студентское ~е студентлер жатақханасы; 2. (*совместное существование*) жәмийетлик өмір, жәмийетлик турмыс; соблюдать правила социалистического ~я социалистлик жәмийетлик турмыстың режелерин сақлау.

ОБЩЕЗАВОДСКИЙ, ОБЩЕЗАВОДСКОЙ *прил.* жалпы заводлық, улыма заводлық.

ОБЩЕИЗВЕСТНО *нареч.* хәммеге мәлим, хәммеге белгили; это ~ бул хәммеге мәлим.

ОБЩЕИЗВЕСТНЫЙ *прил.* хәммеге мәлим, хәммеге белгили.

ОБЩЕКЛАССОВЫЙ *прил.* улыма класслық, жалпы класслық; ~е интересы улыма класслық мәплер.

ОБЩЕНАРОДНЫЙ *прил.* улыма халық халықлық; ~е праздник улыма халық байрамы.

ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНЫЙ *прил.* улыма миллетлик; ~ое достойное улыма миллетлик мүлк.

ОБЩЕНИЕ *с.* қатнасық, қатнасыу, байланысыу.

ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ *прил.* улыма билим беретугын; ~ая школа улыма билим беретугын мектеп.

ОБЩЕОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ *прил.* хәммеге миннетли.

ОБЩЕПАРТИЙНЫЙ *прил.* улыма партиялық; ~ое дело улыма партиялық ис.

ОБЩЕПОЛЕЗНЫЙ *прил.* хәммеге пайдалы.

ОБЩЕПОНЯТНЫЙ *прил.* көпшиликке түсиникли, хәммеге түсиникли.

ОБЩЕПРИЗНАННЫЙ *прил.* көпшиликке танылған; ~ авторитет абройы менен көпшиликке танылған.

ОБЩЕПРИНЯТЫЙ *прил.* хәмме мақуллаған, көпшилик мақуллаған, көпшилик қабыл еткен.

ОБЩЕРАСПРОСТРАНЕННЫЙ *прил.* хәмме жерге таралған, көпшиликке таралған.

ОБЩЕРЕСПУБЛИКАНСКИЙ *прил.* улыма республикалық, жалпы республикалық.

ОБЩЕСОЮЗНЫЙ *прил.* улыма союзлық; ~ое законодательство улыма союзлық заңлар жыйнағы.

ОБЩЕСТВЕННИК *м.* жәмийетшил.

ОБЩЕСТВЕННИЦА *женск.* от общественник.

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛЕЗНЫЙ *прил.* жәмийетлик пайдалы; ~ труд жәмийетлик пайдалы мийнет.

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ *прил.* жәмийетлик-сиясий.

ОБЩЕСТВЕННОСТЬ *ж. собир.* 1. (*передовые круги общества*) жәмийетшилик, журтшылық; *научная* ~ илимий жәмийетшилик; 2. (*общественные организации*) жәмийетлик шөлкемлер; ~ институтта институттың жәмийетлик шөлкемлері.

ОБЩЕСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ *прил.* жәмийетлик-экономикалық.

ОБЩЕСТВЕННЫЙ *прил.* 1. жәмийетлик; ~ый строй жәмийетлик дүзиліс; ~ая жизнь жәмийетлик турмыс; ~ый долг жәмийетлик миннет; 2. *разг.* (*любимый обществом*) көпшиликшил; 3. жәмийетлик; ~ые организации жәмийетлик шөлкемлер; ~ое поручение жәмийетлик тапсырма; 4. (*коллективный*) жәмийетлик; ~ая ответственность жәмийетлик меншик; ◆ ~ый обвинитель жәмийетлик қаралаушы; ~ое питание жәмийетлик ауқатланыу; ~ое положение жәмийетлик жағдай; ~ые науки жәмийетлик илимлер.

ОБЩЕСТВО *с. 1.* жәмийет; *человеческое* ~о адамдық жәмийет; коммунистическое ~о коммунистлик жәмийет; 2. (*компания*) топар, топ, жыйын; *многочисленное* ~о көп санлы жыйын; *находиться в ~е кого-л.* бирейдің топарында болыу;

3. (*организация*) жәмийет; *акционерное* ~ о акционерлик жәмийет; *спортивное* ~ о спорт жәмийети.

ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЙ *прил.* улыўма теориялық, жалпы теориялық; ~ *е* *вопрос* улыўма теориялық мәселелер.

ОБЩЕУПОТРЕБИТЕЛЬНЫЙ *прил.* көпшилик қолланатуғын, хөме қолланатуғын, улыўма қолланылатуғын; ~ *о* *средство* хөме қолланатуғын дәри.

ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ *прил.* улыўма адамзат, улыўма адамзатлық.

ОБЩИЙ *прил.* 1. жалпы, улыўма; ~ *ее* *собрание* жалпы жыйналыс; ~ *ие* *недостатки* улыўма кемшиликтер; 2. (*коллективный*) улыўмалық, жалпы; ~ *ая* *работа* жалпы жұмыс; 3. (*находящийся в совместном пользовании*) улыўмалық; ~ *ее* *имущество* улыўмалық мүлк; 4. (*одинаковый*) улыўма, жалпы; ~ *ие* *интерес* улыўма мәплер; 5. (*весь, совокупный*) улыўма, жалпы; ~ *ий* *итог* улыўма куртындасы; $\diamond$ ~ *ее* *место* хөмеге айқын нәрсе; в ~ *ем* улыўма алғанда; в ~ *ей* *сложности* хөммесин алғанда; *найти* ~ *ий* *язык* бир пикирге келиу; *привести к* ~ *ему* *знаменателю* *мат.* ортақ бөлмеге келтириу; ~ *ий* *наибольший* *делитель* *мат.* ең үлкен ортақ бөліуші; ~ *ее* *наименьшее* *кратное* *мат.* ең киши ортақ бөлінуіші.

ОБЩИНА *жс.* 1. *ист.* қәуім; *родовая* ~ урыўлық қәуіми; 2. *ист.* қәуім; *религиозная* ~ диний қәуім.

ОБЩИННЫЙ *прил.* *ист.* қәуімлик; ~ *о* *землевание* жерден қәуім болып пайдалануы.

ОБЩИПАТЬ *сов.* *кого-что* пәрин жулыу; жулып тазалау; ~ *курицу* тауықтың пәрин жулыуы.

ОБЩИПОВАТЬ *несов.* *см.* *общипать*.

ОБЩИТЕЛЬНОСТЬ *жс.* адам жатыр-қамаушылық, үйірсеклик.

ОБЩИТЕЛЬНЫЙ *прил.* адам жатыр-қамайтұғын, адамға үйіршил, үйірсек; ~ *ребенок* адамға үйір бала, адамды жатырқамайтұғын бала; ~ *характер* адамды жатырқамайтұғын мінез.

ОБЩНОСТЬ *жс.* улыўмалық, жалпылық, бирдейлік; ~ *интересов* талаплардың бирдейлиги.

ОБЩО *нареч.* *разг.* жалпылама; *докладчик* сыйшқом ~ *изложил* *основной* *вопрос* тийкарғы мәселени докладшы дым жалпылама айтып шықты.

ОБЪ (*см.* *об*) *приставка* «е», «ю», «я» дәуісшларының алдында «о» *приставканың* орнына қолланылады, *мыс.:* *объехать* айланып өтну; *объяснить* түсіндириу.

ОБЪЕДАТЬ *несов.* *см.* *объесть*.

ОБЪЕДАТЬСЯ *несов.* *см.* *объестся*.

ОБЪЕДЕНИЕ *с.* 1. (*неумеренность в пище*) ашкөзлик, гөрқаушылық; 2. *разг.* мазалы, палдай; *пирог* — *просто* ~! *пирог* палдай екен!, *пирог* мазалы екен!

ОБЪЕДИНЕНИЕ *с.* 1. (*действие*) бириктириу, бирлестириу; биригну, бирлесу; ~ *мелких* *колхозов* майда колхозларды бирлестириу; ~ *всех сил* в *борьбе* за *мир* парашатшылық ушын гүреске барлық

күшлерди бириктириу; 2. бирлеспе, шөлкем; *литературное* ~ әдебий бирлеспе.

ОБЪЕДИНЕННЫЙ 1. *прич.* *от* *объединить*; 2. *прил.* бирлескен; ~ *о* *е* *заседание* бирлескен мәжлис.

ОБЪЕДИНИТЕЛЬНЫЙ *прил.* бириктириуші, бирлестириуші, бирлестиретугын; ~ *съезд* бириктириуші съезд.

ОБЪЕДИНИТЬ *сов.* 1. *кого-что* бириктириу, бирлестириу; ~ *два* *института* еки институтты бириктириу; 2. *что* (*слотить*) бириктириу; ~ *силы* *мира* парашатшылықтың күшин бириктириу.

ОБЪЕДИНИТЬСЯ *сов.* 1. (*соединиться*) биригну, бирлесу, күш бириктириу; 2. (*слотиться*) биригну.

ОБЪЕДИНЯТЬ *несов.* *см.* *объединить*.

ОБЪЕДИНЯТЬСЯ *несов.* *см.* *объединиться*.

ОБЪЕДКИ *мн.* (*ед.* *объедок* *м.*) қалдық, сарқыт.

ОБЪЕЗД *м.* 1. (*действие*) көликли айланып шығуы, көликли аралап шығуы; 2. (*круглый путь*) айланыш жол, айланба, бурыу жол; *поехать* в ~ айланыш жол менен жүриу, бурыу жол менен кетиу.

ОБЪЕЗДИТЬ *сов.* 1. *кого-что* айланып шығуы, қыдырып шығуы; ~ *весь* *край* үлкенін барлығын қыдырып шығуы; 2. *кого* үйретуі, миниске үйретуі, бас билдириу; ~ *коня* атты миниске үйретуі.

ОБЪЕЗДЧИК *м.* 1. бажбан, қорықшы, сақшы; *лесной* ~ тоғай қорықшысы; 2. (*тот, кто объезжает лошадей*) асауды үйретуіші.

ОБЪЕЗЖАТЬ I *несов.* *см.* *объехать*.

ОБЪЕЗЖАТЬ II *несов.* *см.* *объездить*.

ОБЪЕЗЖЕННЫЙ 1. *прич.* *от* *объездить*; 2. *прил.* үйретілген, минги, бас билетугын; ~ *ая* *лошадь* минги ат.

ОБЪЕКТ *м.* 1. *филос.* объект (*реаль материальлық дүнья*); 2. (*явление, предмет*) объект, зат, қубдыс; ~ *изучения* изертлеу объекти; 3. объект, кәрхана, қурылыс; *военный* ~ әскерий кәрхана; *работать* на *новом* ~ *е* жаңа объекте ислеу.

ОБЪЕКТИВ *м.* объектив (*оптикалық құралдың бетіндеги зйнек*); ~ *фотоаппарата* фотоаппараттың объективі.

ОБЪЕКТИВИЗМ *м.* *см.* *объективность* 2.

ОБЪЕКТИВИСТ *м.* объективист (*объективизмнің тәрелдары*).

ОБЪЕКТИВИСТСКИЙ *прил.* объективистлик.

ОБЪЕКТИВНО *нареч.* әдил, шынылық пенен, дурыслық пенен.

ОБЪЕКТИВНОСТЬ *жс.* 1. *филос.* объективлик; 2. (*беспристрастность*) әдиллик, дурыслық, қақыйқатлық, шынылық; ~ *суждений* ойлаудың әдиллиги.

ОБЪЕКТИВНЫЙ *прил.* 1. *филос.* объектив, объективли; ~ *ая* *действительность* объективли шынылық; 2. (*беспристрастный*) әдил, қақыйқат, дурыс, шын; ~ *ая* *оценка* әдил баға.

ОБЪЕМ *м.* 1. көлем; ~ *куба* *кубтың* көлемі; ~ *здания* жайдың көлемі; 2. *перен.* шама, мөлшер; ~ *знаний* билим кө-

леми; ~ рабѳт жумыстың келеми; кнйга небольшоѳо ~а киши келемли китап.

ОБЪЕМИСТЫЙ прил. келемли, келеми үлкен; ~ая рўкопись келемли қол жазба.

ОБЪЕМНЫЙ прил. келемли, келем; ~ый анализ хим. келемли анализ; ~ое изображение келемли көрсетіу.

ОБЪЕСТЬ сов. 1. что (со всех сторон) жеп қойыу, мүжип жеп қойыу; 2. кого, разг. көп жеп зыян келтириу; 3. что, разг. (развесть) жеп қойыу, ойып жиберіу, ойып кетіу.

ОБЪЕСТЬСЯ сов. гүпти болыу, артық жеу; ~ слўдким мазалы затты көп жеу, мазалы затты жеп гүпти болыу.

ОБЪЕХАТЬ сов. кого-что 1. (стороной) айланып өтіу; ~ большое озеро үлкен көлди айланып өтіу; 2. (побывать всюду) көп жерлерде болыу, гезип шығыу, аралап шығыу; ~ весь город қаланың бөрин айланып шығыу; 3. (перегнать) басып озыу, озып кетіу; ~ грузовік жүк машинасын басып озыу.

ОБЪЯВИТЬ сов. 1. что, о чём (сообщить) билдириу, кулақландырыу, айтыу; ~ о помбвке ерлі-зайышлы болатуғыны хаққинда билдириу; ~ о своём решенни өзиниң ниетин айтыу, өзиниң ойын билдириу; 2. что (огласить) дағазалау, жарыялау; ~ приговор ҳүкимди жарыялау; ~ благодарность алғыс жарыялау; 3. жарыялау, дағазалау; ~ войну урыс жарыялау; ~ подписку на газету газеталарга жазылыуды дағазалау; ~ собрание закрытым жыйналысты жабық деп жарыялау.

ОБЪЯВИТЬСЯ сов. разг. пайда болыу; ~лся неизвестный человек белгисиз биреу пайда болды.

ОБЪЯВЛЕНИЕ с. 1. (действие) жарыялау, дағазалау; ~ войны урыс жарыялау; 2. хабар, дағаза; дать ~ в газету газетаға дағаза беріу.

ОБЪЯВЛЯТЬ несом. см. объявить.

ОБЪЯВЛЯТЬСЯ несом. см. объявиться.

ОБЪЯГНИТЬСЯ сов. см. оягниться.

ОБЪЯСНЕНИЕ с. 1. (действие) түсіндириу, түсінник беріу, аңлатыу; ~ урока сабақты түсіндириу; ~ значения слова сөздің монисин түсіндириу; 2. түсінисіу, түсінисіу; түсінник хат; представить письменное ~ түсінник хат жазып беріу; ~ в любви сүйетуғынлығын айтыу, мухаббатығын айтыу.

ОБЪЯСНИМЫЙ прил. түсінилетуғын, түсінисіуге болатуғын; это вполне ~ое желание бул толық түсінисіуге болатуғын тилек.

ОБЪЯСНИТЕЛЬНЫЙ прил. түсінник, түсіндиретуғын, түсінник береуғын, түсіндирмели; ~ая записка түсінник хат.

ОБЪЯСНИТЬ сов. что түсіндириу, түсіндирип беріу, уғындырыу; ~ правнло көлди уғындырыу; ~ причину отсутствия болмағаның себебин түсіндириу.

ОБЪЯСНИТЬСЯ сов. 1. (друг с другом) түсінисіу, уғынысу; это недоразумение — мы должны ~ться бул ғабырыс болған нәрсе — бизлер түсінисіуымыз ке-

рек; 2. (стать понятным, выясниться) түсінникли болыу, анықлану; теперь всё ~лось енди хәммеси түсінникли болды; ~ться в любви сүйетуғынлығын айтыу, мухаббатын айтыу.

ОБЪЯСНЯТЬ несом. см. объяснить.

ОБЪЯСНЯТЬСЯ несом. 1. см. объяснитьсь; 2. (разговаривать, изъясняться) сөйлесіу, гүрриңлесіу; ~ по-немецки немеше сөйлесіу; 3. (находить себе объяснение) себеп болыу, келип шығыу, түсінникли болыу.

ОБЪЯТИ с. қушақ; схватить в ~я кушақлап алыу, қушақлау; ~ открыть ~я кому-л. биреуге қушағын ашыу; встретить с распростёртыми ~ями қушағын кең жайып қабыл етіу.

ОБЪЯТЬ сов. что, уст. қаплап алыу, қоршап алыу; дом ~ пламенем үйди жалын қоршап алған.

ОБЫВАТЕЛЬ м. 1. уст. (житель) жергиликли адам; городской ~ қала адамы; 2. перен. тири жан (жәмейетлик ой-өриси жоқ надан адам).

ОБЫВАТЕЛЬНИЦА женск. от обыватель.

ОБЫВАТЕЛЬСКИЙ прил. 1. уст. жергиликли адам...; 2. перен. тири жанлык; ~е настроения тири жанлық кейиплер.

ОБЫВАТЕЛЬЩИНА ж. разг. тири жанлык; бороться с ~ой тири жанлық пенен гүресіу.

ОБЫГРАТЬ сов. 1. кого-что утыу, утып алыу, утып қойыу, жеңип шығыу; ~ в шахматы шахматтан утыу; 2. театр. сахна ойынында пайдаланыу, сахна ойынының ишине киргизиу; 3. что, разг. (музыкальный инструмент) шертип жақсылау; ~ скрипку скрипканы шертип жақсылау.

ОБЫГРИВАТЬ несом. см. обыгрывать.

ОБЫДЕННОСТЬ ж. күндегилик, әдеттегилик, күнделикли турмыста гезлесіушилик.

ОБЫДЕННЫЙ прил. күндегиликли, әдеттеги, күнделикли, турмыста гезлесетуғын; ~ случай әдеттеги ўақыя.

ОБЫДЕНЩИНА ж. разг. күндегилик, әдеттегилик, күндеги турмыста гезлесіушилик.

ОБЫКНОВЕНИ с. әдет, үйренген әдет, әдетлик; против ~я әдеттегиге қарсы; по ~ю әдеттегиге; иметь ~е что-л. дөлать бир нәрсени ислеу әдет болыу.

ОБЫКНОВЕННО нареч. 1. әпиұайы; 2. (обычно) әдетинше, хәр дайым, хәр қашан; ~ по утрам я дөлаю зарядку әдетте мен хәр күни аздада зарядка ислеймен.

ОБЫКНОВЕННЫЙ прил. 1. (обычный) қөдимги, әдеттеги, әдет болған; 2. (ничем не примечательный) әпиұайы, ешейин, күнделикли, әдеттеги; ~ая исторія ешейин ўақыя.

ОБЫСК м. тинтиу; произвести ~ тинтиу жүргизиу; подвергнуть ~у тинтиуге тап етіу.

ОБЫСКАТЬ сов. кого-что 1. (сделать обыск) тинтиу, тинтип шығыу; 2. разг. (осмотреть всё в поисках чего-л.) ақтарыу,

актарып-төңкерип қарау, тинтиу; ~ **весь дом** жайдың барлығын ақтарыу.

ОБЫСКИВАТЬ *несов. см. обыска́ть.*

ОБЫЧАЙ *м.* әдет, үрп-әдет, салт, дәстүр; **старинный** ~й ески әдет; **свадебные** ~и үйлену тойдағы дәстүрлер; **◇** в ~е әдет болған, әдетке айланған; **работать по ночам** в егб ~е түнде ислеу оған әдет болған.

ОБЫЧНО *нареч.* 1. қәдимги, әдетте, әдетінше; 2. (*постоянно, как правило*) хәр дайым, хәр қашан, әдеттегідей; **днём он ~** **работает** әдеттегідей ол күндіз жұмыс ислейді.

ОБЫЧНЫЙ *прил.* 1. (*такой, как всегда*) қәдимги, әдеттегі; ~ая **обстановка** қәдимги жағдай; 2. (*ничем не примечательный*) әпшайы, әйтеуір.

ОБЯЗАННОСТЬ *ж.* ұазыйпа, миннет; **права и ~и** граждлан граждланлардың праволары менен миннетлері; ~и **пионеров** пионерлердің ұазыйпасы; **исполняющий ~и** миннетін атқарушы.

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. миннетлі; он ~ **это сделать** ол усыны ислеуге миннетлі; **мы ~ы** **помогать друг другу** бизлер бир-биримизге жәрдемлесіуге миннетлимиз; 2. миннетдар; **я ему ~** **жизнью** мен тири қалғаным ушын оған миннетдарман; **чувствовать себя ~ным** өзін миннетдар деп сезіуі.

ОБЯЗАТЕЛЬНО *нареч.* миннетлі түрде, әлбетте, сөзсіз; **я ~** **приду** мен сөзсіз келемен.

ОБЯЗАТЕЛЬНОСТЬ *ж.* 1. миннетлилік; 2. (*готовность оказать содействие, услугу*) хызметшиллік; **мне нравится** егб ~ оның хызметшиллігі маған унайды.

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. (*непременный*) мәжбүрлі, миннетлі; **всеобщее ~ое** **обучение** ғалаба миннетлі түрде оқыу; в ~ом **порядке** миннетлі түрде; 2. (*готовый оказать содействие, помощь*) хызметшил; ~ый **человек** хызметшил адам.

ОБЯЗАТЕЛЬНОСТЬ *ж.* 1. миннетлеме; **социалистическое ~** **социалистик** миннетлеме; **взять ~** миннетлеме алыу; 2. *ж.* (*денежный займный документ*) миннетлі қарыз қағазы, миннетлі қарыз документа.

ОБЯЗАТЬ *сов.* 1. *кого-то* жүклеу, миннетлеу, миннетлі етиу; ~ **закончить** **работу** в два дня жұмысты еки күнде питкеріуге миннетлеу; 2. *кого* (*вызвать чувство признательности*) миннетдар етиу, миннетдар болму; **вы меня** **этим** **очень** **обязате** **те** **усы** **исиңіз** **бенен** **мени** **жүдә** **миннетдар** **етесіз.**

ОБЯЗАТЬСЯ *сов.* миннет алыу, миннетленіу, миннетлеме алыу; ~ **выполнить** **план** **досрочно** **планды** **мүддетинен** **бурын** **орындауға** **миннетленіу.**

ОБЯЗЫВАТЬ *несов.* 1. *см. обязать*; 2. *кого к чему* (*налагать известные обязанности*) миннетлеу; **положение ~ет** **жағдай** **миннетлеп** **отыр.**

ОБЯЗЫВАТЬСЯ *несов. см. обязаться.*

ОВАЛ *м.* сопақ, сүйри-сопақ; ~ **лица** бетнің сүйри-сопағы.

ОВАЛЬНЫЙ *прил.* сопақ, сүйри-сопақ; ~ **стол** сопақ стол.

ОВАЦИЯ *ж.* овация, қол шаппатлау, қол шапалақлау; **устроить кому-л.** ~ю **биреуге** қол шаппатлау.

ОВДОВЕТЬ *сов.* жесир қалыу, тул қалыу.

ОВЕВАТЬ *несов. см. овевать.*

ОВЕИВАТЬ *несов. см. овевать.*

ОВЕС *м.* сулы.

овец *род., вин. п. мн. от овца.*

ОВЕЧЬИЙ *прил.* қой..., қойдың...; ~ья **шерсть** қой жүні; ~ий **сыр** қой сүтінен таярланған сыр.

ОВЕЧКА *ж.* 1. *уменьш. от овца*; 2. *перен. (о смирном, кротком человеке)* мүсәпир, қойдан жууас адам.

ОВЕЩЕСТВИТЬ *сов.* **что** **затқа** **айлан-** **дыру.**

ОВЕЩЕСТВИТЬСЯ *сов.* **затқа** **айланыу.**

ОВЕЩЕСТВЛЕНИЕ *с.* **затқа** **айланды-** **руу,** **затқа** **айланыу.**

ОВЕЩЕСТВЛЯТЬ *несов. см. овеществить.*

ОВЕЩЕСТВЛЯТЬСЯ *несов. см. овеществиться.*

ОВЕЯТЬ *сов.* *кого-что* үңлеу, есиу, леп беріу; **меня ~ло** **теплым** **маған** **жыллы-** **лықтың** **леби** **тийди.**

ОВИН *м.* овин (*бауланған егинди кептиретуғын жай*).

ОВЛАДЕВАТЬ *несов. см. овладеть.*

ОВЛАДЕНИЕ *с.* 1. (*захват*) алыу, басып алыу, тартын алыу, қолға түсіріу; ~ **городом** **қаланы** **алыу**; 2. (*усвоение*) меңгеріу, меңгеріп алыу, уғынып алыу, ийелеп алыу; ~ **теорией** **марксизма-ленинизма** **марксизм-ленинизм** **теориясын** **меңгеріп** **алыу**; ~ **знаниями** **билимди** **ийелеп** **алыу**; ~ **техникой** **техниканы** **меңгеріу.**

ОВЛАДЕТЬ *сов.* 1. *кем-чем* (*взять силой, захватить*) алыу, басып алыу, тартып алыу, қолға түсіріу; ~ **ть** **крёпостью** **қорғанды** **алыу**; 2. *кем-чем, перен. (охватить)* бийлеу, бийлеп алыу; **им ~ла** **ра-** **дость** **оны** **қуаныш** **бийлеп** **алды**; 3. *чем* (*прочно усвоить*) меңгеріу, меңгеріп алыу, уғынып алыу, ийелеп алыу; ~ **ть** **знаниями** **билимди** **ийелеп** **алыу**; ~ **ть** **тех-** **никой** **техниканы** **меңгеріу**; **◇** ~ **ть** **собой** **өзін** **тоқтата** **билиу.**

ОВОД *м.* сона.

ОВОЩЕВОДСТВО *с.* **овощ** **өсириуши-** **лик.**

ОВОЩЕВОДСКИЙ *прил.* **овощ** **өси-** **риу...**; ~ **совхоз** **овощ** **өсириу** **совхозы.**

ОВОЩЕХРАНИЛИЩЕ *с.* **овощ** **сақла-** **ғыш,** **овощхана.**

ОВОЩИИ *мн. (ед. овощ м.)* **овощ,** **овощ-** **лар;** **свежие** ~и **таза** **овощлар;** **◇** **всякому** **~у** **свое** **время** **хәр** **егиннің** **маусымн** **бар.**

ОВОЩНОЙ *прил.* **овощ...**, **овощтың...**; **овощтан** **исленген;** ~ **суп** **овощтан** **ислен-** **ген** **шорпа.**

ОВРАГ *м.* жыра, аңғар, сай.

ОВРАЖИСТЫЙ *прил.* **жыралы,** **аңғар-** **лы,** **сайлы;** ~ая **местность** **сайлы** **жерлер.**

овса *род. п. ед. от овёс.*

ОВСЮГ *м.* **бот.** **жабайы** **сулы,** **сулы** **бас.**

ОВСЯНКА *ж.* (*крупя*) **сулы** **жармасы.**

ОВСЯНКА II ж. (птица) сары торғай.
ОВСЯНОЙ, **ОВСЯНЫЙ** прил. сулы..., сулының...; сулыдан исленген; **овсяное** поле сулы атызы; **овсяная** крупá сулы жармасы.

ОВЦА жс. қой, саулық; **тонкорунная** ~ мамық жүнлі қой; **курдючная** ~ қуйрықлы қой; **зобабудшая** ~ адасқан, жолдан шыққан адам.

ОВЦЕБЫК м. қошқар-бұға.

ОВЦЕВОД м. қой есириуші.

ОВЦЕВОДСТВО с. қойшылық, қой есириушілік.

ОВЦЕВОДЧЕСК||ИЙ прил. қой..., қой есириу..., қой есиретуғын; ~ая **ферма** қой есиретуғын ферма, қой фермасы.

ОВЦЕМАТКА жс. ана қой, саулық.

ОВЧАР м. қойшы, шопан.

ОВЧАРКА жс. қорықшы ийт.

ОВЧАРНЯ жс. қой қора.

ОВЧИНА жс. ийленген қой териси, қой териси.

ОВЧИНК||А жс. *уменьш.* от **овчина**; **небо** с ~у **показалось** аспан айдай болып көрінді (*қорыққаннан, қойыншылықтан*); ~а **выделки не стоит** погов. оқыған намазың дәрет сууыңа жетпейді, ийленген терің жаққан айраныңа турмайды.

ОВЧИННЫЙ прил. қой тери, қой терисінен исленген; ~ тулұп қой терисінен исленген постың.

ОГАРОК м. шам қалдығы; ~ **свечи** жанғаннан қалған шам қалдығы.

ОГИБАТЬ несов. см. **обогнуть**.

ОГЛАВЛЕНИЕ с. мазмун; ~ **книги** кітаптың мазмуны.

ОГЛАСИ||ТЬ *сов.* *что* 1. (*объявить*) жарыялау, жарыя етіу, еситтирип оқыу; ~ть **резолюцию собрания** жыйналыстың қарарын жарыялау; 2. (*предать огласке*) хәммеге билдириу, сырын ашыу, жайыу, таратыу, жарыялау, дағазалау; 3. (*наполнить звуками*) жаңғыртыу; **птыцы** ~ли **лес** пөнісем құстар сайрап тоғайды жаңғырты.

ОГЛАСИ||ТЬСЯ *сов.* жаңғырыу; **лес** ~лся **криками** тоғай сес пенен жаңғырды.

ОГЛАСК||А жс. хәммеге билиниу, жарыялану. тарап кетиу, дағазалану; **дело** **получило широкую** ~у ис пүткіл журтқа жарыя болып кетті.

ОГЛАШАТЬ несов. см. **огласить**.

ОГЛАШАТЬСЯ несов. см. **огласиться**.

ОГЛАШЕНИ||Е с. 1. (*обнародование*) жарыялау; ~е **постановления** қарарды жарыялау; ~е **результатов голосования** дауыс беруінің нәтижесін жарыялау; 2. (*разглашение*) хәммеге билдириу, жарыялау, жайыу, таратыу, дағазалау, белгилі етіу, сырын ашыу; **это решение** ~ю **не подлежат** бул қарар көпшілікке жарыялауға таратыуға болмайды.

ОГЛОБЛ||Я жс. арыс; **повернуть** ~и **бос** кетіу, қуры алақан қайтыу.

ОГЛОХНУТЬ сов. қулақ тыныу, герең болыу, герең болып қалу.

ОГЛУШАТЬ несов. см. **оглушить**.

ОГЛУШИТЕЛЬНО нареч. қулақ питкенше, қулақ тындырып, жүде қатты; ~ **кричать** қулақ питкенше дауыслау.

ОГЛУШИТЕЛЬНЫ||Й прил. қулақ питетуғын, қулақ тындыратуғын, герең етеуғын, жүде қатты; ~й **крик** жүде қатты бақырыс; ~е **аллодисменты** гүулеген қол шапшатлаулар.

ОГЛУШИТЬ сов. *кого* 1. (*лишить способности слышать*) қулақты жаңғыртыу, қулақты питеу, қулақты герең етіу, қулақты тындырыу; **взрыв** ~л **его** **жарылыу** оның қулағын питеді; 2. *разг.* (*лишить сознания*) есеңкиретиу, естен тандырыу, есінен айырыу.

ОГЛЯДЕТЬ сов. *кого-что* қыр дегерекке кез жиберну, қарау, тум-тусқа қарау, көріп шығыу; ~ **местность** турған жерді кез жиберип қарау; ~ **с ног до головы** басынан аяғына дейін қарау.

ОГЛЯДЕТЬСЯ сов. 1. (*осмотреться*) жөн-жаққа қарану, қыр дегерекке қарау, тум-тусқа қарану; ~ **по сторонам** тум-тусқа қарану; 2. *перен.* (*привыкнуть, освоиться*) кез үйрениу, көз үйретіу, үйренісіу.

ОГЛЯДК||А жс.: **делать что-л.** с ~ой **бир нәрсені** сақлық пенен іслеу; **без** ~и **алды-артына** қарамастан; **бежать** **без** ~и **алды-артына** қарамай қашу.

ОГЛЯДЫВАТЬ несов. см. **оглядеть**.

ОГЛЯДЫВАТЬСЯ несов. 1. см. **оглядеться** 1; 2. см. **оглянуться**; 3. *на кого-что, перен. разг.* (*поступать осторожно, с опаской*) алды-артына қарау, абайлау, қауіпсінниқкиреп іслеу.

ОГЛЯНУТЬСЯ сов. айланып қарау, бұрылып қарау, жөн-жаққа қарану; **не успеешь** ~ **как...** ояқ-бұяғыңа қарап боламан дегенше...

ОГНЕ= *қоспа сөзлердің «от» деген мәнісін билдиретуғын биринші бөлеги, мыс.:* **огнеопасный** оттан қорқатуғын, от қауіпті; **огнеупорный** отқа шыдамлы.

ОГНЕВ||ОЙ прил. 1. *воен.* атыу..., атысыу...; ~**ая** **позиция** атысыу орны; ~**ая** **точка** атысыу точкасы; 2. (*пылкий, горячий*) жалынлы, қызғынлы, жигерлі; ~**бй** **характер** жигерлі минез; 3. *разг. см.* **огненный** 2, 3.

ОГНЕДЫШАЩ||ИЙ прил. отлы, жанар, от шығарушы; ~ая **гора** жанар тау.

ОГНЕМЕТ м. *воен.* огнемёт (от *атамуғын* құрал).

ОГНЕННЫ||Й прил. 1. отлы, от..., жалынлы; ~е **языки** **пламени** лаулаған жалын; 2. (*цвета огня, пламени*) от реңгі; 3. *перен.* (*пламенный*) жалынлы; ~й **взгляд** жалынлы көз қарас; ~е **речи** жалынлы сөзлер.

ОГНЕОПАСН||ЫЙ прил. оттан қорқатуғын, от қауіпті, тез алысыушы, тез-түтанғыш; ~ая **жидкость** тез алысқыш сұйықлық.

ОГНЕПОКЛОННИК м. *рел.* отқа табыныушы, отқа сыйыныушы.

ОГНЕПОКЛОННИЧЕСТВО с. отқа табыныушылық, отқа сыйыныушылық.

ОГНЕПОКЛОНСТВО с. см. **огнепоклонничество**.

ОГНЕПРИПАСЫ мн. *воен.* оқ-дәрі.

ОГНЕСТОЙКИЙ *прил.* жанбайтуғын, отқа шыдамлы, отқа тезимли; **~е материалы** отқа шыдамлы материаллар.

ОГНЕСТОЙКОСТЬ *жс.* отқа шыдамдылық, отқа тезимlilik, отқа жанбаушылық.

ОГНЕСТРЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. оқ дәри менен; **~ое оръжие** оқ дәри менен атылатуғын жарақ; 2. *(пришланный пулей, сокотом снаряда)* оқ тийген; **~ая рана** оқ тийген жара.

ОГНЕУШИТЕЛЬ *м.* от сөндиргіш, өрт сөндиргіш *(курал)*.

ОГНЕУПОРНОСТЬ *жс.* отқа берклик, отқа шыдамдылық, отқа тезимlilik.

ОГНЕУПОРНЫЙ *прил.* отқа берк, отқа шыдамлы, отқа тезимли, жанбайтуғын; **~ая гайка** отқа шыдамлы ылай.

ОГНЕУПОРЫ *мн.* отқа шыдамлы материаллар.

ОГНИВО *с.* шақмақ тас.

огня, огнё и т. д. род., дат. п. ед. от огня.

ОГО *межд.* охо!, эхе!, **ого**, как ты вы-
ро! охо, сен қандай өсип кетіпсең!

ОГОВАРИВАТЬ *несов. см.* **оговорить**.
ОГОВАРИВАТЬСЯ *несов. см.* **огово-
ряться**.

ОГОВОР *м.* 1. *(действие)* жала жабыу, дәумет етіу, қараметлеу; 2. *(ложное обвинение)* жала, дәумет, қарамет.

ОГОВОРИТЬ *сов.* 1. *кого-что, разг.* *(ослепнуть)* жала жабыу, дәумет етіу, қараметлеу; 2. *что (заранее условиться)* бұрыннан ескертіу, күн бұрыннан шарттесіу; **мы ~ли все условия в договоре** бизлер шартнамада барлық жағдайларды бұрыннан ескерттік; 3. *что (сделать оговорку)* ескертіу; **~ть что-л. в предисловии** кіріс сөзде ескертін өтіу.

ОГОВОРИТЬСЯ *сов.* 1. *(сделать оговорку)* ескертіу; **я должен ~ мен ескертип кетіуім керек**; 2. *(осибиться)* жаңылыс айту, қөте айтып жиберіу.

ОГОВОРКА *жс.* 1. түсиник, ескертіу; **без ~ок ескертіусіз**; **с ~кой ескертіу менен**; **сделать ~ку ескертін өтіу**, ескертіу; 2. *(обмолвка)* жаңылыс сөз, қөте айтылып кеткен сөз.

О-ГО-ГО *межд.* *см.* **ого**.

ОГОЛЕНИЕ *с.* 1. *(обнажение)* жалаңашлау, жалаңашлану; 2. *перен.* *(напр. фланг)* ашық қалдыру, қорғаусыз қалдыру.

ОГОЛЕННЫЙ 1. *прич. от оголить*; 2. *прил. (слабый)* жалаңаш, жалаңашланған; **~ая шея** жалаңаш мойны; 3. *прил.* жапырағы түскен, жапырағы төгілген; **~ые деревья** жапырағы түскен ағашлар; **~ый провод** жалаңаш провод.

ОГОЛИТЬ *сов.* 1. *кого-что (обнажить)* жалаңашлау; 2. *что, перен.* ашық қалдыру, қорғаусыз қалдыру; **~ фланг** өск. флангты қорғаусыз қалдыру.

ОГОЛИТЬСЯ *сов.* 1. жалаңашлану; 2. *(лишиться листьев, хвои)* жапырағы түсу, жапырағы төгілу; 3. *перен. (стать открытым для врага)* ашық қалу, қорғаусыз қалу.

ОГОЛТЁЛЫЙ *прил. разг.* шектеп шыққан, аса кеткен, хәдден асқан; **~ реакционер** аса кеткен реакционер.

ОГОЛЯТЬ *несов. см.* **оголить**.

ОГОЛЯТЬСЯ *несов. см.* **оголиться**.

ОГОНЬ *м.* 1. *уменьш.-ласк. от огня*; 2. *перен.* жедел, инта, жигер; **раббтать с ~ьком** жигер менен іслеу.

ОГОНЬ *м.* 1. *(пламя)* от, жалын; **развести ~ от жағыу**, от тутандыру; 2. *(свет)* жарық, от жарығы; **в окне горел ~** терезеден оттың жарығы түсіп тур; **огни фонарей** паньслардың жарығы; 3. *воен.* атыс, оқ; **шквальный ~** бораған оқ; **под огнём** **противника** душпанның оғының астында; **◇ открьт ~** оқ атыу, оқ жаудыру; **огнём и мечом** жер менен жексен етип, қырып жойып; **быть между двух огней** от пенен суудың ортасында қалу; **подлить масла в ~** өшегестіру, ғыжақ беру; **из огня да в полымя** оттан шығып жалынға түсіу *(соотв. тамшыдан қашып, жауынға тап болу)*; **бойться кого-л. как огня** *бирейден* өлердей қорқыу; **нет дыма без огня** *возов.* отсыз түтін болмас *(соотв. самал болмаса камыстың басы қыймылдамайды)*; **днём с огнём** **не найдёшь** күндіз шыра жағын таба алмайсаң; **протйти ~ и воду**, и мёднэе трубы өлімнен басқаның берін керіу.

ОГОРАЖИВАНИЕ *с.* шарбақлау, хәремлеу, қоршау, қоралау.

ОГОРАЖИВАТЬ *несов. см.* **огородить**.

ОГОРАЖИВАТЬСЯ *несов. см.* **огоро-
диться**.

ОГОРОД *м.* бақша, палыз, огород.

ОГОРОДИТЬ *сов.* *что* шарбақ іслеу, қоралау, қоралап алыу, қоршау, қоршап алыу, хәремлеу; **~ участок** участокты қоралау, участканы қоршап алыу.

ОГОРОДИТЬСЯ *сов.* шарбақ пенен қоршалыу, қоралану.

ОГОРОДНИК *м.* огородшы, бақшашы.
ОГОРОДНИЧЕСТВО *с.* огородшылық, бақшашылық, палызшылық.

ОГОРОДНЫЙ *прил.* огород..., бақша..., бақшалық, палыз...; **~е растения** бақша өсімликлери.

ОГОРОШИВАТЬ *несов. см.* **огорби-
шить**.

ОГОРОШИТЬ *сов.* *кого, разг.* хайран қалдыру, аң-таң етіу; **~ новостью** жаңалық хабар айтып аң-таң етіу; **~ неожиданным вопросом** күтілмеген сорау менен хайран қалдыру.

ОГОРЧАТЬ *несов. см.* **огорчить**.

ОГОРЧАТЬСЯ *несов. см.* **огорчиться**.

ОГОРЧЕНИЕ *с.* қапа, ренжіу, қамығыу, қыйлану, кеуіл қалу; **причинить ~ кому-л.** *бирейди* ренжитіу, қапа етіу.

ОГОРЧЕННЫЙ 1. *прич. от огорчить*; 2. *прил.* қапаланған, ренжиген, қамыққан.

ОГОРЧИТЕЛЬНЫЙ *прил.* қапалы, қапаландыратуғын, қыйландыратуғын, қамықтыратуғын, ренжитетуғын; **~ое известие** ренжитетуғын хабар.

ОГОРЧИТЬ *сов.* *кого, чем* ренжитіу, қыйландыру, қапаландыру, кеуіл қалдыру; **қапа етіу**; **қамықтыру**; **~**

кого-л. откázом айтқанын етпей бирейди ренжитиу.

ОГОРЧИТЬСЯ сов. ренжиу, қийлануу, қапа болуу, қапалануу, кеуил қалуу, қамығу.

ОГРАБИТЬ сов. кого-что талау, тонау, талап кетиу, басып алыу.

ОГРАБЛЕНИЕ с. талау, тонау, талап кетиу, тартып алыу.

ОГРАД||А ж. шарбақ, қора, хәрем, дийуал; **каменная** ~а тас шарбақ, тас дийуал; **обнесті** ~ой шарбақ айландыруу, қоралау, хәремлеу.

ОГРАДИТЕЛЬ||ЫЙ прил. сақлайтуғын, шеклеушн, тосқын болатуғын; ~ая **решётка** қоршау тор; ~ые **пошлины** эк. қорғаушы баж (шет ел товарларына салынады).

ОГРАДИТЬ сов. 1. что (огородить) қоршау, қоралау; 2. кого-что, перен. (защитить) қорғау, сақлау, қорыу; ~ от **нападок** алып топылыудан қорғау.

ОГРАДИТЬСЯ сов. от кого-чего, уст. сақлануу, қорғануу.

ОГРАЖДАТЬ несов. см. оградить.

ОГРАЖДАТЬСЯ несов. см. оградиться.

ОГРАЖДЕНИЕ с. қоршау, қора; **прово-**

лочное ~ сым қоршау.

ОГРАНИЧЕНИ||Е с. 1. (действие) шеклеу, шек қойуу; 2. шек, шеклеу; **отменить** ~я шеклеудн жоқ етиу, шеклеудн сапастыруу; **без** ~я шексиз, шекленбеген дәрежеде.

ОГРАНИЧЕННОСТЬ ж. 1. (незначительность) шекленгенлик, шамалылық, азлық, кемлик; ~ **средств** қаржының азлығы; ~ **возможностей** мүмкиншиликтердің кемлиги; 2. перен. (узость кругозора) ой ериси тарлық.

ОГРАНИЧЕН||ЫЙ 1. прич. от **ограничить**; 2. прил. (умеренный) шек қойылған, шамалы, елшеули, аз, азырақ; ~ый **срок** аз мөлшерлн ұақыт; ~ые **возможности** аз мүмкиншиликлер; в ~ом **количестве** аз мұғдарда; 3. прил. перен. (с узким кругозором) ой ериси тар; ~ый **человек** ой ериси тар адам.

ОГРАНИЧИВАТЬ несов. 1. см. **ограничить**; 2. что (являться границей) шегераласуу.

ОГРАНИЧИВАТЬСЯ несов. см. **ограничиться**.

ОГРАНИЧИТЕЛЬ||ЫЙ прил. шеклеу-ши, шек қоятуғын, шек қойылған; ~е **меры** шеклеуши илажлар.

ОГРАНИЧИТЬ сов. кого-что шек қойуу, шеклеу; ~ себя в чём-л. бир нәрседен өзін шеклеу; ~ **оратора** **время**мен оратордың сөйлеу ұақтын шеклеу.

ОГРАНИЧИТЬСЯ сов. чем 1. (удовлетвориться) қанаатлануу, шекленуу; **мы** **этим** **не** ~мсы бизлер буның менен шекленбеймиз; 2. (свестись к чему-л.) шектен шықпау, шекленуу, аяқлау, питкеріу; **редактирование** ~лось **небольшими** **поправками** редакторлеу аз-кем дүзетиулер менен шеклендилдн.

ОГРЕБАТЬ несов. см. **огрестить**; ◇ ~ **деньги** **ақшаны** гүреп табуу.

ОГРЕСТИ сов. что, прост. 1. сыпырып жыйнау, гүреу; ~ **снег** **қарды** гүреп жыйнау; 2. перен. гүреу, көп табуу, батып қалуу (мыс. **кашаға**).

ОГРЁТЬ сов. кого, чем, прост. салып жиберіу, қатты урыу.

ОГРЁХ м. 1. с.-х. шала тап, шала сүрнү; **пахать** **без** ~ов шала қалдырмай сүрнү, тап қалдырмай сүрнү; 2. прост. (недобелка, погрешность) шалалық, шала ислешилнқ.

ОГРОМ||Н||ЫЙ прил. 1. күтө зор, оғада үлкен, уаллы; ~ая **плóщадь** оғада үлкен майдан; **человек** ~ого **рбста** оғада узын адам; 2. перен. күшли, оғада үлкен; **произвесті** ~ое **впечатление** оғада үлкен тәсир етиу.

ОГРУБЕВАТЬ несов. см. **огрубеть**.

ОГРУБЕЛОСТЬ ж. 1. қабаруушылық, қатпарланғанлық; 2. перен. турпайылық.

ОГРУБЕЛ||Ы||Й прил. 1. қабарған, қатпарланған; ~е **руки** қабарған қоллар; 2. перен. (ставший менее чутким, отзывчивым) турпайы.

ОГРУБЕТЬ сов. 1. қабаруу, қатпарлануу; 2. перен. (стать менее чутким, отзывчивым) турпайылануу.

ОГРЫЗАТЬСЯ несов. см. **огрызнуться**.

ОГРЫЗНУТЬСЯ сов. и однокр. 1. (в собаке) ырылдау; 2. перен. разг. беттен алыу.

ОГРЫЗОК м. разг. қалдық; ~ **карандаш** **қолемник** қалдығы.

ОГУЗОК м. 1. (часть мясной туши) сан ет, сом ет; 2. (шкура с задней части животного) сауыр терн, жамбас терн.

ОГУЛОМ нареч. 1. (сразу, без разбора) қалай болса солай, бирден, тексерместен, анығын билмей; 2. (все вместе, скопом) берн бирге, жалпыламай, биротала.

ОГУЛЬНО нареч. тексерип көрместен, анығын билмей; ~ **обвинять** **кого-л.** **бирейди** анығын билмей айыплау.

ОГУЛ||Н||ЫЙ прил. дәлилсиз, анықлапбаған; ~ое **обвинение** дәлилсиз айыплау, анықлапбаған дәумет.

ОГУРЕЦ м. қыяр.

ОГУРЕЧ||Н||ЫЙ прил. қыяр, қыярдың; ~е **семена** **қыяр** **туқым**; ~й **рассол** **қыярдың** **дузлығы**.

ОГУРЧИК м. **уменьш.** от **огурец**; ◇ как ~ **пискен** **бауырсақтай**, **әп-әнейдей** (ден саулығы күшли адам я хайуан туура-лы).

ОДА ж. лит. ода, тәрип, арнау.

ОДАЛЖИВАТЬ несов. см. **одолжить**.

ОДАЛ||С||КА ж. 1. (прислужница в гареме) одалиска (ишкеридеги хызметкер хаял); 2. (наложница) бенде хаял.

ОДАРЕННОСТЬ ж. дарымлылық, зийреклик, илгирлик, уқылтылық, зейинлилик; **музыкальная** ~ **музыкаға** **зейинлилик**.

ОДАРЕН||Н||ЫЙ 1. прич. от **одарить**; 2. прил. дарымлы, зейинли, илгир, уқылы; ~ **человек** **зейинли** **адам**.

ОДАРИВАТЬ несов. см. **одарить**.

ОДАРИ||Т||Ь сов. 1. кого-что, чем сыйлық беріу, сыйлау; ~ть **детей** **игрушками**

балаларды ойыншық пенен сыйлау; 2. *кого, перен.* аямау, аямай беріу, сыйлау; *природа* щедро ~ ла егo тәбиат сақыйлығын оннан аямады.

ОДАРЫТЬ *несов. см.* одарить.

ОДЕВАНИЕ *с.* кийиніу, кийиндириу.

ОДЕВАТЬ *несов. см.* одеть.

ОДЕВАТЬСЯ *несов. 1. см.* одеться;

2. кийиніу, кийіу; ~ *со вкусом* нәшели етип кийиніу; *уметь* ~ дурьс кийине билиу.

ОДЕЖДА *ж.* 1. кийим, кийим-кеншек; *зимняя* ~ қысқы кийим; *вёрхняя* ~ сыртқы кийим, *уст* кийим; *фóрменная* ~ формалы кийим; 2. *тех.* (покрытие дороги) жолдың беті, жайдың қаплама тасы; *каменная* ~ дорбги жолдың тас төселген үсти.

ОДЕКОЛОН *м.* одеколон, этир.

ОДЕКОЛОННЫЙ *прил.* одеколон..., этир...

ОДЕЛИТЬ *сов. кого-что, чем* үлестириу, үлестирип беріу, белістирип беріу.

ОДЕЛЯТЬ *несов. см.* оделять.

ОДЕРГИВАТЬ *несов. см.* одернуть.

ОДЕРЕВЕНЕЛЫЙ *прил.* 1. ағаштай қатып қалған; 2. *перен.* (онемелый) жаны кеткен, силейип қалған; ~ *е пальцы* жаны кетип қалған бармақлар.

ОДЕРЕВЕНЕЛЫЙ *сов.* 1. ағаштай қатып қалуы; 2. *перен.* (онемелый) жаны кетіу, силейип қалуы; *пальцы* ~ ли от холода сууықтан бармақлардың жаны кетип қалды.

ОДЕРЖАТЬ *сов. что:* ~ *победу* жеңип шығыу, жеңіске жетісіу; ~ *верх над кем-л.* биреуе үстем болыу.

ОДЕРЖИВАТЬ *несов. см.* одержать.

ОДЕРЖИМОСТЬ *ж.* опассызлық, жинлилик, мәжгүнлик, делбелик.

ОДЕРЖИМЫЙ *прил.* 1. тәсири басқан, сезим кернеген, сезим ийелеген; ~ *страхом* қорқыныш сезими кернеген; 2. *в знач. суц. м.* одержимый и *ж.* одержимая опассыз, жинли, мәжгүн, делбе.

ОДЕРНУТЬ *сов.* 1. *что* тартып дүзетиу, созып жөнлеу; ~ *гимнастёрку* гимнастёрканы тартып дүзетиу; 2. *кого-что, перен.* разг. қайырып таслау, пәтин қайтарыу.

ОДЕТЫЙ 1. *прич. от* одеть; 2. *прил.* кийінген.

ОДЕТЬ *сов.* 1. *кого-что, во что* кийиндириу, кийгизиу; ~ *ть ребёнка* баланы кийиндириу; ~ *ть во всё новое* бастан аяқ шылт жаңаға кийиндириу; ~ *ть всю семью* үй-ишин тегіс кийиндириу; 2. *чем* (укрыть) жамылыу, бүркениу, бастырыныу; ~ *ть одеялом* одеяло жамылыу; $\diamond$ *туман* ~ л зёмлю жердің бетин думан қаплады.

ОДЕТЬСЯ *сов.* 1. *во что и без доп.* кийиніу; *теплó* ~ *ться* жылы кийиніу; ~ *ться во всё новое* бастан аяқ шылт жаңадан кийиніу; 2. (приобрести одежду) кийим сатып алыу; 3. *чем, разг.* жамылыу, бүркениу, бастырыныу; ~ *ться одеялом* одеяло менен бүркениу; 4. *чем, перен.* (пскрыться) жамылыу, жасаныу; *деревья* ~ *лись* ливтой ағашлар жапыраққа жасанды.

ОДЕЯЛО *с.* көрпе, одеяло; *стёганое* ~ сырмақ көрпе; *байковое* ~ байкадан исленген одеяло; *шерстяное* ~ жүн одеяло.

ОДЕЯНИЕ *с.* *уст.* кийим, кийим-кеншек; *богатое* ~ қымбат кийим-кеншек; *странное* ~ ерси кийим.

ОДИН 1. *числ.* (число, количество) бир; *из десяти* вичестъ ~ оннан бирди алыу; *избранные сочинения* в одном томе бир томлық таңламалы шығармалар; ~ *раз* 1) бир сапар, бир рет; 2) (однажды) күнлерден бир күни; 2. *прил.* (без других, в единичестве) бир өзи, жекке өзи, жалғыз, жекке; *одному ему не справиться* бир өзиниң қолынан келмейди; *я живу* ~ мен жалғыз өзим тураман; ~ *в поле* не *воин посл.* жалғыздың үни шықпас; 3. *прил.* (тот же самый, одинаковый) бир, бирдей; *одного размера* бир размерде; *одного возраста* жаслас; *жить с кем-л.* в одном доме *биреу менен* бир жайда турыу; 4. *мест.* (какой-то) биреу, бир; ~ *из выступавших* шығып сөйлегенлерден биреуи; в ~ *прекрасный день* бир қолайлы күни; 5. *прил.* (при перечислении, противопоставлении) биреу; *то ~, то другой* бир есе биреуи, бир есе екиншиси; ~ *за другим* бири-бириниң изинен, биреуи екиншисиниң изинен; 6. *прил.* (только, исключительно) тек, бир өзиң ғана, ылғый; *вы ~ можете сделать это* бул жұмысты тек сиз іслеі аласыз; *он работает с одной молодёжью* ол ылғый жаслар менен іслейди; $\diamond$ ~ *единственный* жалғыз, бирден-бир, жападан жалғыз, жалғыз өзи; ~ *одиншечен* тек бир өзи, жалғыз өзи; ~ *на ~ 1* (с глазу на глаз) кезме-кез, бетпе-бет; 2) (один против другого) жекме-жек; *всё одно* бәри бир; *все до одного* хәмме бирдей; *все как ~* хәмме бир адамдай; *по одному* бир-бирден, бирме-бир, басап-бас; *одним духом, одним махом* бирден, бир силтегенде; в ~ *миг* демде, көзди ашып жұмғанша; в ~ *голос* бир аўыздан; *одно к одному* бир-бирине; *одним словом* в *знач. вводн. сл.* қысқасы, қудласы; *говорить одно и то же* бир айтқанды қайталай беріу.

ОДИНАКОВО *нареч.* уқсас, мезгес, бирдей; ~ *одевать детей* балаларды бирдей кийиндириу.

ОДИНАКОВЫЙ *прил.* тең, бирдей, биргелки; *оні ~ ого* рбста олардың бойлары тең; ~ *ая длина* тең узынлық; *иметь ~ ые* взгляды бирдей көз қараста болыу; в ~ *ой* мере бир, бирдей, қатар.

ОДИНАРНЫЙ *прил.* жалаң қат.

ОДИННАДЦАТЫЙ *числ.* он биринши.

ОДИННАДЦАТЬ *числ.* он бир.

ОДИНОКИЙ *прил.* 1. жалғыз, жекке; ~ *ий дом* жалғыз жай; 2. (без семьи, близких) жекке, жекке баслы; ~ *ий человек* жекке баслы адам; ~ *ая старость* жападан-жалғыз гаррылық; 3. *в знач. суц. м.* *одинокий и ж.* *однóкóяя* жекке баслы, жалғыз баслы.

ОДИНОКО *нареч.* жалғыз, жекке; *жить ~* жалғыз жасау.

ОДИНОЧЕСТВ||О с. жалғызлық, жеккелік; *жить в ~е* жалғызлықта жасау.

ОДИНОЧКА||А 1. м. и ж. жекке, жалғыз; 2. ж. разг. (*одиночная камера*) бир адамлық камера (*тюрьмада*); ◇ *в ~у 1*) (*по одному*) бир-бирлеп; 2) (*собственными силами*) өз күші менен.

ОДИНОЧНЫЙ прил. 1. жекке, бир өзи, жекке-жалғыз; *~ый полёт* бир өзи ушыу; 2. (*предназначенный для одного*) бир адамлық, бир адам ушын; *~ая камера см. одиночка*; 2; 3. (*отдельный*) жалғыз, бирең-сараң, жекке-сйрек; *~ые выстрелы* жекке-сйрек оқ атыу; ◇ *~ое заключение* жекке қамау.

ОДИОЗНОСТЬ ж. жексурынлық, жеркенерлік.

ОДИОЗНЫЙ прил. жексурын, жеркенишли; *~ая личность* жексурын адам.

ОДИЧАВШИЙ 1. прич. от *одичать*; 2. прил. жабайыланған, жабайы болған, жабайы болып кеткен.

ОДИЧАЛОСТЬ ж. жабайылық, жабайы болыушылық.

ОДИЧАЛЫЙ прил. см. *одичавший* 2; *~ая собака* жабайы болып кеткен ийт.

ОДИЧАНИЕ с. жабайыласыу, жабайыға айланыу; *~ растений* өсімликлердің жабайыға айланыуы.

ОДИЧАТЬ сов. 1. (*стать диким*) жабайы болып кетиу, жабайыласыу; *собака ~ла* ийт жабайы болып кетти; 2. *перен.* (*стать нелюдимым*) адам жақтырмайтуғын болыу, жабайыға усау.

ОДНА женск. от *один*.

ОДНАЖДЫ нареч. 1. (*как-то раз, когда-то*) бир ұақытлары, бир күни; *~ летом* бир күни жазда; 2. (*один раз*) бир рет, бир жол, бир сағар.

ОДНАКО 1. союз *противит.* (*да, но*) бірақ, лекин, сөйтсе де, деген менен, солай болса да; *он бчень торопылся, ~ опоздал ол жүдө асықты, бірақ кешикти*; 2. *в знач. вводн. сл.* (*тем не менее, всё же*) сөйтсе де, сөйтип; *как, ~, обстоят дела?* сөйтсе де жұмыстар қалай?; 3. *в знач. межд.* (*выражает удивление или возмущение*) япырмай, пай; *сколько стоит яблоко? — Пять копеек. — Однако! алма қанша турады? — Бес тыйын. — Япырмай!*

ОДНИ мн. от *один*.

ОДНО с. от *один*.

ОДНО = қоспа сөзлердің төмендегі мәнілерді билдиретуғын бөлегі: 1) *бир белгиси бар, бир предметли, тақ, мыс.: однострунный* бир тарлы; 2) *бир бөлімнен, бир разделден туратуғын, мыс.: одното́мный* бир томлы; 3) *бирдей сапаға ийе, бир группаға, бир разрядқа қараслы, мыс.: одноклассник* класслас.

ОДНОАКТНЫЙ прил. бир актлы; *~ая пьеса* бир актлы пьеса.

ОДНОБОК||ИЙ прил. 1. бир қапталлы; *~ая тькыа* бир қапталлы асқабақ; 2. *перен.* бир тәрәпли, бир тәрәплеме, бир жақлы; *~ое решение* бир тәрәплеме қарар; *~ое развитие* бир тәрәплеме рауажлануы.

ОДНОБОКОСТЬ ж. с. 1. бир қапталлылық; 2. *перен.* бир тәрәпелемелік, бир жақдылық.

ОДНОБОРТНЫЙ прил. бир жағына илдирилетуғын; *~ пиджак* бир жағына илдирилетуғын пиджак.

ОДНОВРЕМЕННО, ОДНОВРЕМЕННО нареч. бир ұақытта, бир мезгілде, бірден, жарысып, бир қатар; *все заговорили ~* хәммеси жарысып сөйледі.

ОДНОВРЕМЕННОСТЬ, ОДНОВРЕМЕННОСТЬ ж. бир ұақыттылық, бир ұақытта болыушылық; *~ события* ұақының бир ұақытта болыуы.

ОДНОВРЕМЕННЫЙ, ОДНОВРЕМЕННЫЙ||ИЙ прил. ұақытлас, бир ұақытта болатуғын; *~е действия* бир ұақытта болатуғын хәрекеттер.

ОДНОГЛАЗЫЙ прил. бир көзлі, жалғыз көзлі.

ОДНОГОДИЧНЫЙ||ИЙ прил. бир жыллық; *~е курсы* бир жыллық курслар.

ОДНОГОДОК м. см. *однолётка*.

ОДНОГОРБЫЙ прил. бир өркешлі; *~ верблюд* нар.

ОДНОДНЕВНЫЙ прил. бир күнлік; *~ заработок* бир күнлік ис хақы; *~ дом отдыха* бир күнлік дем алыс уйи.

ОДНОДОЛЬНЫЙ||ИЙ прил. бот. бир үлеслі; *~е растения* бир үлеслі өсімликлер.

ОДНОДОМНЫЙ||ИЙ прил. бот. қос үлеслі, қос дәнді (*аталық хәм аналық урықлары бир*); *~е растения* қос үлеслі өсімликлер.

ОДНОЗАРЯДНЫЙ прил. бир атар; *~ое ружье* бир атар мылтық.

ОДНОЗВУЧНЫЙ прил. бир үнлі, бир саз, бир хауазлы.

ОДНОЗНАЧАЩИЙ прил. см. *однозначный* 1, 2.

ОДНОЗНАЧНЫЙ прил. 1. (*имеющий одинаковое значение*) бірдей мәңили, мәңилес; *~ые выражения* мәңилес сөйлемшелер; 2. (*имеющий одно значение*) бир мәңили, жалғыз мәңили; *~ое слово* бир мәңили сөз; 3. *мат.* белгилі, бир тамғалы, бир ханалы; *~ое число* бир ханалы сан, бир тамғалы сан.

ОДНОИМЕННЫЙ||ИЙ прил. аты бірдей, атлас; *~е колхозы* атлас колхозлар.

ОДНОКАШНИК м. уст. мектеплес (*бирге оқыған*).

ОДНОКВАРТИРНЫЙ прил. бир квартиралы; *~ дом* бир квартиралы жай.

ОДНОКЛАССНИК м. класслас; *мы с ним ~и* биз оның менен классласпыз.

ОДНОКЛАССНИЦА женск. от *одноклассник*.

ОДНОКЛЕТОЧНЫЙ||ИЙ прил. биол. бир клеткалы; *~е организмы* бир клеткалы организмдер.

ОДНОКОВШОВЫЙ прил. *тех.* бир шемишли, бир беллі; *~ экскаватор* бир шемишли экскаватор.

ОДНОКОЛЕЙКА ж. разг. бир колеялы темир жол.

ОДНОКОЛЕЙНЫЙ||ИЙ прил. бир колеялы, бир жоллы; *~ая железная дорога* бир колеялы темир жол.

ОДНОКОБНЫЙ прил. бир атлық; *~ плуг* бир атлық плуг.

ОДНОКОПЫТНЫЙ прил. тақ туяқлы; лошадь — ~ое животное жылқы — тақ туяқлы хайуан.

ОДНОКРАТНЫЙ прил. бир рет, бир қайтара; ♦ ~ глагол грам. бир хәрекетли феиыл.

ОДНОКУРСНИК м. бир курслас, бир курста оқушы.

ОДНОКУРСНИЦА женск. от **однокурсник**.

ОДНОЛЕТНИЙ прил. 1. (годовальи) бир жыллық, бир жасар; 2. бот. бир жыллық; ~е растения бир жыллық өсимликлер.

ОДНОЛЕТНИК м. бот. бир жыллық өсимлик.

ОДНОЛЁТОК м. қурдас, жаслас.

ОДНОЛОШАДНЫЙ прил. бир атлы, жалғыз атлы.

ОДНОЛЮБ м. бир хаялды сүйиуши.

ОДНОЛЮБКА ж. разг. бир еркекти сүйиуши.

ОДНОМАСТНЫЙ прил. бир түрли, бир реңли (хайуанлардың түри ҳаққында).

ОДНОМАЧТОВЫЙ прил. жалғыз мачталы, бир маш ағашлы; ~ая йхта бир маш ағашлы яхта.

ОДНОМЕСТНЫЙ прил. бир орынлы; ~ая каюта бир орынлы каюта.

ОДНОМОТОРНЫЙ прил. бир моторлы.

ОДНОНОГИЙ прил. жалғыз аяқлы, бир аяқлы.

ОДНООБРАЗИЕ с. бир түрлилик, бир қыйлылық, биргелкилик, уқаслық.

ОДНООБРАЗНО нареч. бир түрде, бир қыйлы, биргелки, уқас.

ОДНООБРАЗНОСТЬ ж. см. **однообразие**.

ОДНООБРАЗНЫЙ прил. бир түрли, бир қыйлы, биргелкили, бир уқас; ~ая работа бир түрли жұмыс.

ОДНОПАЛАТНЫЙ прил. бир палаталы; ~ая парламентская система бир палаталы парламентлик система.

ОДНОПАЛУБНЫЙ прил. бир палубалы (кеме).

ОДНОПАЛЫЙ прил. бир бармақ..., бир бармақлы.

ОДНОПЛЕМЕННЫЙ прил. урыўлас, қағымлес.

ОДНОПОЛЧАНИН м. полклас, бир полкта болған адам.

ОДНОПОЛЫЙ прил. бот. бир жыныслы (аталығы ямаса тек аналығы бар өсимлик); ~е цветки бир жыныслы гүллер.

ОДНОРОГЫЙ прил. бир шақлы, бир мүйизли, тақ мүйизли.

ОДНОРОДНОСТЬ ж. биргелкилик, бир ыңғайлық, бир түрлилик; ~ составу почвы топырақтың составының биргелкилиги.

ОДНОРОДНЫЙ прил. биргелки, бир ыңғай, бир түрли; ~е явления биргелки кубылыслар; ~е понятия бир ыңғай түсиниклер; ~е члены предложения грам. гөптің биргелкили ағзалары.

ОДНОРУКИЙ прил. жалғыз қоллы, бир қоллы.

ОДНОСЕЛЬЧАНИН м. аўыллас.

ОДНОСЕЛЬЧАНКА женск. от **односельчанин**.

ОДНОСКАТНЫЙ прил. бир жақлы ийт аркалы; ~ая крыша бир жақлы ийт арка тебе.

ОДНОСЛОЖНО нареч. қысқа-қысқа, анық, созбай; отвечать ~ қысқа-қысқа жууап беруі.

ОДНОСЛОЖНЫЙ прил. 1. грам. бир бууынлы; ~е слова бир бууынлы сөзлер; 2. (краткий, лаконичный) қысқа, анық; ~й ответ қысқа жууап.

ОДНОСПАЛЬНЫЙ прил. бир адамлық, бир адам жатқандай; ~ая кровать бир адамлық кровать.

ОДНОСТВОЛКА ж. тақ аўыз.

ОДНОСТВОЛЬНЫЙ прил. тақ аўызлы; ~ое ружье тақ аўыз мылтық.

ОДНОСТВОРЧАТЫЙ прил. бир жақлы; ~ая дверь бир жақлы қапы.

ОДНОСТОРОННЕ нареч. бир тәрәплемә, бир жақлы; ~ осветить вопрос сорауға бир тәрәплемә түсиндириуі.

ОДНОСТОРОННИЙ прил. 1. (о ткани) бир жақлы; ~ий драп бир жақлы драп; 2. (с одной стороны) бир жақлы, бир жақтан; ~ий плеврит бир жақлы плеврит; 3. (в одну сторону) бир жаққа, бир бағытқа; ~ее движение транспорта транспорттың бир бағытқа журиуі; 4. перен. бир жақлы, бир тәрәплемә; ~ее освещение темы теманы бир жақлама түсиндириуі; ~ее воспитание бир тәрәплемә тәрбиялау.

ОДНОСТОРОННОСТЬ ж. бир жақлылық, бир тәрәплемелик; ~ взглядом көз қарастың бир жақлылығы.

ОДНОТИПНОСТЬ ж. бир түрлик, бир типлик.

ОДНОТИПНЫЙ прил. бир түрли, бир типтеги, бир қыйлы; ~е постройки бир типтеги қурылыслар.

ОДНОТОМНИК м. бир томлық.

ОДНОТОМНЫЙ прил. бир томлы; ~ словарь бир томлы сөзлик.

ОДНОУХИЙ прил. шунақ.

ОДНОФАЗНЫЙ прил. эл. бир фазалы.

ОДНОФАМИЛЕЦ м. фамилиялас, фамилиялары бирдей.

ОДНОФАМИЛИЦА женск. от **однофамилец**.

ОДНОЦВЕТНЫЙ прил. реңлес, түслес; бир түсли; ~е иллюстрации бир түсли иллюстрациялар.

ОДНОЧЛЕН м. мат. бир мүше, бир ағза.

ОДНОЭТАЖНЫЙ прил. бир қабат..., бир қабатлы, бир этажлы; ~ дом бир қабат жай, бир этажлы жай.

ОДОБРЕНИЕ с. мақуллау, мақул табуу, унатыу, қабыллау; единодушное ~ бир аўыздан мақуллау; высказать ~ мақуллау пикирин билдириуі.

ОДОБИТЕЛЬНО нареч. мақуллап, мақул тауыу, унатып, қабыллап.

ОДОБИТЕЛЬНЫЙ прил. мақуллаған, қабыл алған, унамлы; ~ отзыв мақуллаған пикир.

ОДОБРИТЬ сов. кого-что мақуллау, мақул табуу, унатыу, жақтыруу, қабыллау; ~ план планы мақуллау; ~ рукопись қол жазбаны мақуллау.

ОДОБРЯТЬ *несов. см. одобрить.*

ОДОЛЕВАТЬ *несов. см. одолеть.*

ОДОЛЕНИЕ *с. жеңиу, жеңип шығыу, басым келиу; ~ врага душпанды жеңиу.*

ОДОЛЕТЬ *сов. 1. кого-что жеңиу, жеңип шығыу, басым келиу; ~ть врага жауды жеңиу; 2. кого-что, перен. (подчинить себе) меңгеру, бийлеу; егё ~ла скүпость оны сараңлык бийлеп кетти; 3. кого и без доп., перен. разг. тынышын бермеу, мазасын алыу; егё ~л кашель оның жетел мазасын алды; мұхи ~ли шыбыш тынышын бермеді; 4. что, перен. разг. жеңиу, өзлестиреу, бийлеу; ~ть скүчнүю кнйгу қызыксыз китапты изине дейин оқып шығыу.*

ОДОЛЖАТЬ *несов. см. одолжить.*

ОДОЛЖАТЬСЯ *несов. уст. жақсылық күтиу, миннетдар болыу, миннетин көтереу; он не любил ни у когб ~ ол хеш кимге миннетли болыуды жақсы көрмейтуғын еди.*

ОДОЛЖЕНИЕ *с. жақсылық етиу, мұтажын питириу; < сделать ~ 1) (просьба) мәрхамат болыңыз; 2) (согласие) хызмет болмасын.*

ОДОЛЖИТЬ *сов. 1. что, чего (дать в долг) қарыз бериу; 2. кого, чем, уст. жақсылық етиу, мұтажын питкериу; вы меня очень ~те сиз маған жүдө жақсылық еттиңиз.*

ОДОМАНЕНИЕ *с. см. одомашнивание.*

ОДОМАШНИВАНИЕ *с. қолға үйретиу, асырауға үйретиу; ~ диких животных жабайы хайуанларды қолға үйретиу.*

ОДОМАШНИВАТЬ *несов. см. одомашнивать.*

ОДОМАШНИВАТЬСЯ *несов. см. одомашниваться.*

ОДОМАШНИТЬ *сов. кого-что қолға үйретиу, асырауға үйретиу.*

ОДОМАШНИТЬСЯ *сов. қолға үйрениу, асырауға үйрениу.*

ОДР *м. уст. төсек; лежать на смертном ~е влих халында жатыу.*

ОДРЯХЛЕТЬ *сов. қартайыу, қаусау.*

ОДУВАНЧИК *м. сары гул.*

ОДУМАТЬСЯ *сов. ойланыу, ойланп шешу; в последнюю минуту он ~лся и остался соңгы минутта ол ойланды да қалды.*

ОДУМЫВАТЬСЯ *несов. см. одуматься.*

ОДУРАЧИВАТЬ *несов. см. одурачить.*

ОДУРАЧИТЬ *сов. кого-что алдау, ермек етиу, пәнт бериу.*

ОДУРЕЛЫЙ *прил. разг. естен айрылған, еси кеткен, жин урған, мәжгүнленген.*

ОДУРЕНИИ *Е. с. разг. естен айрылғанлык, еси кетиушилик, жин урыушылык, мәжгүнлик; дойти до ~я мәжгүнлик шегине жетиу.*

ОДУРЕТЬ *сов. разг. естен айрылыу, еси кетиу, жин урыу, мәжгүнлену.*

ОДУРМАНИВАТЬ *несов. см. одурманить.*

ОДУРМАНИТЬ *сов. кого-что есеңкиретиу, есеңкиретип таслау, бийхуш етиу.*

ОДУРЬ *ж. разг. есеңкиреу, естен таныу, бийхуш болыу; спорить до ~и естен танғанша ергисеу.*

ОДУРЯЮЩИЙ *прил. есеңкирететуғын, естен тандырыушы, естен тандыарлык; ~ запах полыни жуусанның естен тандыарлык ийиси.*

ОДУТЛОВАТОСТЬ *ж. исипкилик, қалқыңқылық; болезненная ~ лица беттин ауырыудан болған қалқыңқылығы.*

ОДУТЛОВАТЫЙ *прил. исипкили, қалқыңқы.*

ОДУХОТВОРЕННОСТЬ *ж. рухланыушылык, жигерленгенлик, йошлык.*

ОДУХОТВОРЕННЫЙ *1. прил. от одухотворить; 2. прил. рухланған, рухы көтерилген, рухы бәлент, жигерли, йошлы, йошланған; ~ое лицо рухланған шырай.*

ОДУХОТВОРИТЬ *сов. кого-что 1. (воодушевить) рухландыру, рухын көтериу, жигерлендиру, йошландыру; 2. (приводу, животных) жанландыру, жанлы етиу, сыйынуу.*

ОДУХОТВОРЯТЬ *несов. см. одухотворить.*

ОДУШЕВИТЬ *сов. 1. кого-что (воодушевить) рухландыру, рухын көтериу, йошландыру, йош бериу; ғайрат бериу; 2. что (наделить свойствами живого существа) жанлы деп таныу, жанландыру.*

ОДУШЕВИТЬСЯ *сов. рухланыу, йошланыу; ғайратланыу.*

ОДУШЕВЛЕНИЕ *с. 1. (действие) жанландыру, жанлы рухланыу, жанлы деп таныу; 2. (подъем духа) рухы бәлентлик, йошлык, жигерлилик, рухы көтериңкилик; говорить с ~м рухы жигерлилик пенен сөйлеу, йошланып сөйлеу.*

ОДУШЕВЛЕННЫЙ *1. прил. от одушевить; 2. прил. тири, жанлы; ~ предмет жанлы предмет, жанлы затлар; 3. прил. (исполненный одушевления) рухы көтериңки, рухы бәлент, йошлы, жигерли; ~ голос рухы көтериңки дауыс; 4. прил. грам. жанлы.*

ОДУШЕВЛЯТЬ *несов. см. одушевить.*

ОДУШЕВЛЯТЬСЯ *несов. см. одушевиться.*

ОДЫШКА *ж. демикпе, дем қыспа, көкнрек қыспа; страдать ~ой дем қыспа менен ауырыу.*

ОЖЕРЕБИТЬСЯ *сов. қулынилау.*

ОЖЕРЕЛЬЕ *с. дазбе моншақ.*

ОЖЕСТОЧАТЬ *несов. см. ожесточить.*

ОЖЕСТОЧАТЬСЯ *несов. см. ожесточиться.*

ОЖЕСТОЧЕНИЕ *с. қаталланыу, рейм-сизлену, қәхәрлену; говорить с ~м қәхәрленип сөйлеу.*

ОЖЕСТОЧЕННЫЙ *ж. қаталлык, рей-мисизлик, қәхәрлилик.*

ОЖЕСТОЧЕННЫЙ *1. прил. от ожесточить; 2. прил. қатты, реймисиз, қәхәрли, ауыр; ~ый характер қатты минез; 3. прил. қатал, реймисиз, қәхәрли, қатты, қырғын; ~ая борьба қырғын сауаш; ~ый спор қатты талас, қатал ергисеу.*

ОЖЕСТОЧИТЬ *сов. кого-что реймисиз етиу, қәхәрлендиру, ашыуын келтириу.*

ОЖЕСТОЧИТЬСЯ *сов. реймисизлену, қәхәрлену, ашыланыу.*

ОЖИВАТЬ *несов. см. ожить.*

ОЖИВИТЬ *сов. 1. кого (возвратить к жизни)* жанландыруу, тириктиу, жан киргизиу; *2. что, перен.* жанландыруу, рауажландыруу, рухландыруу; *~ть рабóту кружка* кружоктун жумысын жанландыруу; *3. кого-что, перен.* жанландыруу; *ра́дость ~ла* егó шадлык оны жанландырды.

ОЖИВИТЬСЯ *сов. 1.* жанлануу, рухлануу, жаркырау; *рабóта ~лась* жумыс жанланды; *2. (наполниться жизнью, движением)* хөрекетлениу, кызуу; *улицы ~лись* көшелерде хөрекет пайда болды.

ОЖИВЛЕНИЕ *с. 1. (возвращение к жизни)* жанландыруу, тириктиу, жан киргизиу; *2. перен.* жанлануу, жанландыруу, кыздыруу; *внести ~ в игру* ойынды кыздыруу; *3. хөрекет, кызуу; пра́здничное ~* байрам хөрекеттери.

ОЖИВЛЕННО *нареч.* кызгын түрдө, жанлы түрдө; *~ разговаривать* кызгын сөйлөсү.

ОЖИВЛЕННОСТЬ *жс.* жанланганлык, кызгынлык, кызуушылык, хөрекетчилик.

ОЖИВЛЕННЫЙ *1. прич. от оживить;* *2. прил.* жайнаган; *~ое лицо* жайнаган бет; *3. прил.* жанлы, жанланган, кызуулы, кызгын, кызгынлы, хөрекетли; *~ая бесе́да* кызгын гүрриң; *~ая торго́вля* кызгын сауда; *~ая у́лица* хөрекетли кеше.

ОЖИВЛЯТЬ *несов. см. оживить.*

ОЖИВЛЯТЬСЯ *несов. см. оживиться.*

ОЖИДАНИЕ *с. 1. (действие)* күтиу, күтип туруу, сабыр етиу, иркилиу, жолына карау; *зал ~я күтиу* залы; *сверх всякого ~я* күтилмеген жерден; *томительное ~е* жалыгып күтиу; *в ~и отве́та* жууабыч күтип; *2. мн.* *ожидания (надежды)* нийет, үмит, күтиу, дөмө; *наши ~я* сбылись бизиң нийетимиз иске асты.

ОЖИДАТЬ *несов. 1. кого-чего* күтиу, күтип туруу, сабыр етиу, иркилиу, жолына карау; *2. чего (надеясь)* нийетлениу, үмитлениу, дөмө етиу; *я ~л вас уви́деть* мен сизди көриуге үмитленген едим; *3. кого-что (предстоять кому-л.)* күтиу, күтип туруу; *егó ~ет блестящее* бұдущее оның үлкен келешеге бар; *◇ не ожида́л* күткеним бундай емес еди!

ОЖИДАТЬСЯ *несов.* күтилүү; *~ются сильные морбзы* қатты сууықлар күтиледи.

ОЖИРЕННЕ *с.* семириушилик, май басыушылык; *боле́зненное ~* зыянлы семириушилик; *~ се́рдца* жүректи май басыушылык.

ОЖИРЁТЬ *сов.* семириу, май басыу.

ОЖИТЬ *сов. 1. (стать снова живым)* тириктиу, жан етиу; *2. перен.* жанлануу; *прирё́да о́жнла* табият жанланды; *3. перен. (о чувствах, представлениях и т. п.)* еске түсиу; *воспо́минания* ожили өткенлер еске түсти; *4. перен. (воспрянуть духом)* руху көтерну, кеуиллениу; *5. хөрекетке келиу, хөрекет пайда болуу; у́лицы* ожили көшелерде хөрекет пайда болуу.

ОЖОГ *м. 1. (действие)* күйиу, күйип қалуу; *2. (обожжённое место)* күйик, күй-

ген жер; *~* пер́вой стéпени биринши дәрежелі күйик.

ОЗАБОТИТЬ *сов. кого* ғамын жегизиу, алағада етиу, тынышсызландыруу; *сообщение всех ~ло* хабар дөммени тынышсызландырды.

ОЗАБОТИТЬСЯ *сов. чем* ғам жеу, ғамын жеу, илаж көриу; *~ своевре́менной до́стáвкой* учебников оқыу құралларын жеткерюдиң өз уақтында илажын көриу.

ОЗАБОЧЕННО *нареч.* алағада болып, ғам шегип, ууайым жеп, ууайым басып.

ОЗАБОЧЕННОСТЬ *жс.* алағадалық, ғамын жеушилик, ууайым басыушылық.

ОЗАБОЧЕННЫЙ *1. прич. от озаботить;* *2. прил.* алағадалы, ғам жеген, ууайымлы, ууайым басқан; *име́ть ~ вид* ууайымлы түр-түс.

ОЗАБОЧИВАТЬ *несов. см. озаботить.*

ОЗАБОЧИВАТЬСЯ *несов. см. озаботиться.*

ОЗАГЛАВИТЬ *сов. что* атау, ат қойуу; *~ пове́сть* повестьке ат қойуу.

ОЗАГЛАВЛИВАТЬ *несов. см. озаглавить.*

ОЗАДАЧЕННОСТЬ *жс.* албыраушылық, сасқалақлық, хайран қалғанлык.

ОЗАДАЧЕННЫЙ *1. прич. от озадачить;* *2. прил.* албыраған, сасқалақлаған, сасқап, хайран қалған.

ОЗАДАЧИВАТЬ *несов. см. озадачить.*

ОЗАДАЧИВАТЬСЯ *несов. см. озадачиться.*

ОЗАДАЧИТЬ *сов. кого, чем* албыратуу, сасқалақлатуу, састыруу, хайран қалдыруу, аң-таң етиу; *~ кого-л. неожиданным вопро́сом* күтилмеген сорау менен *биреюди* састыруу, күтпеген сорауды берип хайран қалдыруу.

ОЗАДАЧИТЬСЯ *сов. разг.* албырақлау, сасқалақлау, не қыларын билмей қалуу, хайран қалуу.

ОЗАРИТЬ *сов. 1. кого-что (осветить)* нурландыруу, нур шашуу, жарық беруу, сөулелендириу; *солнце ~ло долину* күн далаға нурын шашты; *2. кого-что, перен.* нурлануу, жарқыратуу, қуғантуу; *улы́бка ~ла* егó лицó күлкі оның жүзін жарқыратып жиберди; *3. кого, перен. (осенить)* келиу, түсиу.

ОЗАРИТЬСЯ *сов. чем 1.* нурлануу, жарықланыу, сөулелениу; *поля ~лись* солнечным светом дала күн нурын менен жарықланды; *2. перен.* нурлануу, жарқырау, қуғануу; *егó лицó ~лось* улы́бкой оның жүзи күлимсиреп нурланды.

ОЗАРЯТЬ *несов. см. озарить.*

ОЗАРЯТЬСЯ *несов. см. озариться.*

ОЗВЕРЕЛЫЙ *прил.* қутырынған, қутырыған, қатты ашыулы, қөхәрли; *жыртқышланған; ~ враг* қутырыған душпан.

ОЗВЕРЕНИЕ *с.* қутырынуу, қутыруу, қатты ашыулануу, қөхөрлениу; *жыртқышылық; дойти́ до ~я* жыртқышылық халға жетюу.

ОЗВЕРЁТЬ *сов.* қутырынуу, қатты ашыулануу, қөхөрлениу.

ОЗВУЧИВАНИЕ *с.* сес берну, сесли етиу, дауыслы етиу; *~ филь́мов филь́млерди* сесли етиу.

ОЗВУЧИВАТЬ *несов. см. озвучить.*
ОЗВУЧИТЬ *сов. что* сес беріу, сесли етиу, дауыслы етиу; ~ фильм фильмди сесли етиу.

ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫИ *прил.* сауалтыушы, ден саулықты көтериуши, ден саулықты дүзетиуши, сауалтатуғын; ~е мероприятия ден саулықты дүзетиуши илажлар.

ОЗДОРОВИТЬ *сов. кого-что* сауалтыу, ден саулықты дүзетиу, ден саулықты көтериу.

ОЗДОРОВЛЕНИЕ *с.* сауалтыу, ден саулықты дүзетиу, ден саулықты көтериу.

ОЗДОРОВЛЯТЬ *несов. см. оздоровить.*

ОЗЕЛЕНЕНИЕ *с.* ағаш егиу, ағаш көгертиу, ағаш отырғызыу, ағаш тигиу.

ОЗЕЛЕНИТЕЛЬНЫИ *прил.* ағаш егетуғын, ағаш тигетуғын, ағаш отырғызатуғын; ~е рабты ағаш егип көгертиу жұмыслары.

ОЗЕЛЕНИТЬ *сов. что* ағаш егиу, ағаш тигиу, ағаш көгертиу, ағаш отырғызыу; ~ посёлок посёлкаға ағаш егип көгертиу.

ОЗЕЛЕНЯТЬ *несов. см. озеленить.*

ОЗЕМЬ *нареч. разг.* жерге; гробнуться ~ жерге гүмп етип жығылыу.

ОЗЕРИИИ *прил.* көл..., көлли; ~ая вода көл сузы; ~ый край көлли үлке.

ОЗЕРО *с.* көл; горное ~ тау көли.

ОЗИМИ *мн. см. озимь.*

ОЗИМЫИ *прил.* 1. гүзлик; ~ая пшеница гүзлик бийдай; 2. *в знач. сущ. мн.* озимые гүзлик егинлер; сев ~ых гүзлик егинлердин егиси; уборка ~ых гүзлик егинлердин арағы.

ОЗИМЫ *жс.* гүзлик, гүзлик егин; всходы ~и гүзлик егиннің көгеріуи.

ОЗИРАТЬ *несов. кого-что* дөгеректі қарау, көз жиберіу, көз бенен шолыу; ~ местность турған жерди көз бенен шолыу.

ОЗИРАТЬСЯ *несов.* дөгерекке қараныу, жән-жаққа көз жиберіу, жән-жаққа қарау; ~ по сторонам жән-жаққа қараныу.

ОЗЛОБИТЬ *сов. кого-что, чем* ашыуландырыу, көхәрлендириу, өшиктириу, ерегистиріу.

ОЗЛОБИТЬСЯ *сов.* ашыулану, көхәрленіу, ерегисіу, өшигнү.

ОЗЛОБЛЕНИЕ *с.* ашыу, көхәр, өшегиспе, ашыуын келтириу; сказатъ с ~м көхәрленип сөйлеу; възвать у кого-л. ~ бирейдин ашыуын келтириу.

ОЗЛОБЛЕННОСТЬ *жс.* ашыуланушылық, көхәрленіушілік, өшпенділік, өшиккендік.

ОЗЛОБЛЕННЫЙ 1. *прич. от озлобить;* 2. *прил.* ашыулы, көхәрли, өшиккен, ашыуланған, көхәрленген.

ОЗЛОБЛЯТЬ *несов. см. озлобить.*

ОЗЛОБЛЯТЬСЯ *несов. см. озлобиться.*

ОЗНАКОМИТЬ *сов. кого-что, с чем* таныстырыу, таныстырып шығыу; ~ кого-л. с делами бирейди ислер менен таныстырыу.

ОЗНАКОМИТЬСЯ *сов. с чем* танысу, танысып шығыу; ~ с диссертацией диссертация менен танысу.

ОЗНАКОМЛЕНИЕ *с.* танысу, таныс болыу, таныстырыу; ~ с планом работ истиң планы менен таныс болыу.

ОЗНАКОМЛЯТЬ *несов. см. ознакомить.*

ОЗНАКОМЛЯТЬСЯ *несов. см. ознакомиться.*

ОЗНАМЕНОВАНИЕ *с.* белгилеу; в ~ юбилея юбилейди белгилеу ушын.

ОЗНАМЕНОВАТЬ *сов.* 1. *что* белгилеу, белгилеп өтиу; это открытие ~до целую эпоху в истории науки бул табылған жаңалық илим тарихында тутас бир дәуирди белгилейди; 2. *что, чем* салтанатлы белгилеу; ~ть праздник производственным успехами байрамды өндирис-теги табыслар менен салтанатлы белгилеу.

ОЗНАМЕНОВАТЬСЯ *сов. чем* белгиленіу, белгиленип өтиліу.

ОЗНАМЕНОВЫВАТЬ *несов. см. ознаменовать* 2.

ОЗНАМЕНОВЫВАТЬСЯ *несов. см. ознаменоваться.*

ОЗНАЧАТЬ *несов.* көрсетиу, аңлатуу, белгилеу; что ~ет ваше молчание? сизің үндемеуіңиз нени аңлатады; это ~ет, что... бул... дегенди көрсетеди.

ОЗНАЧЕННЫЙ *прил. уст.* аталған, көрсетілген, белгиленген; прийти в ~ день белгиленген күни келиу.

ОЗНОБ *м.* қалтыратпа, қалтырау, дирилдеу; чувствовать ~ қалтыратпа тийіу.

ОЗОЛОТИТЬ *сов.* 1. *что* алтын реңин беріу, алтынға бояу; 2. *кого* (одарить деньгами) алтынға бөлеу, дүньяны басынап асыра уйіу.

ОЗОН *м. хим.* озон (газ).

ОЗОНАТОР *м.* озонатор (бузылған хауаны озон менен тазалаушы құрал).

ОЗОНИЗАЦИЯ *жс.* озонизациялау, озонластырыу.

ОЗОНИРОВАНИЕ *с.* 1. *хим. (превращение в озон)* озонға айландырыу, озонластырыу; 2. (очищение) озонизациялау, озон менен тазалау; ~ воздуха хауаны озон менен тазалау.

ОЗОНИРОВАТЬ *сов. и несов. что* 1. *хим. (обратить в озон)* озонға айландырыу, озонластырыу; 2. (очистить озоном) озонизациялау, озон менен тазартыу; ~ воздух хауаны озон менен тазартыу.

ОЗОРНИК *м. разг.* тентек, шоқ.

ОЗОРНИЦА *женск. от озорник.*

ОЗОРНИЧАТЬ *несов. разг.* тентекшилик етиу.

ОЗОРНИИ *прил. разг.* 1. тентек, шоқ, шатақ; ~ий мальчишка тентек бала; 2. ойнақшыған, жылмаңлаған, жылмайған; ~ая улыбка ойнақшыған күлкі.

ОЗОРСТВУ *с.* тентекшилик, тентеклик; сделать что-л. из ~а бир нарсени тентекшилик пенен ислеп қойыу.

ОЗЯБНУТЬ *сов.* тоңыу, суыққа қату, жаурау; я ~ мен тоңдым.

ОИ *межд.* ай!, ұай!, ұах!

ОИ ЛИ *межд.* қой-ә, бәй, солай бола қоярма екен.

ОКАЗАНИЕ *с.* көрсетиу, етиу, беріу (помощи, содействия); билдириу (доверия); аударыу (внимания).

ОКАЗАТЬ *сов.* что көрсетіу, етіу, беріу (помощь, содействие); билдириу (доверие); аударыу (внимание); ~ предпочтёние басқалардан артық көріу; ~ услугу хызмет көрсетіу; ~ хорóший приём жақсылап қабыл етіу; ~ влияние тәсір етіу; ~ сопротивление қарсылық көрсетіу.

ОКАЗАТЬСЯ *сов.* 1. (очутиться) болып шығыу, ушырап қалыу, түсіп қалыу; он ~лся дома ол үйде болып шықты; ~ться в смешном положении күлкілі жағдайда қалыу; 2. болып шығыу, болып табылыу, болып қалу; ~ться старым знакомым ески таныс болып шығыу; он ~лся прав оныки дурыс болып шықты; 3. безл. (выясниться) қарасақ, екен; ~лось, что мы знакомы қарасақ, бизлер таныс екенбиз; ~лось, что они соседи қарасақ, олар қоңысы екен; ♦ как ~лось ойлап қарасақ, анықлап көрсек.

ОКАЗИЯ *ж.* қолайлы пайыт, келген жағдай; отпрáвить письмо с ~ей хатты қолайлы пайыт жағдайда жиберіу; ♦ вот так ~я! тосыннан болып қалғанын қара!

ОКАЗЫВАТЬ *несов. см.* оказывать.

ОКАЗЫВАТЬСЯ *несов. см.* оказываться; ♦ *оказывается* в знач. вводн. сл. екен, қу-сайды; а он, ~ется, из Москвы ал ол Москвадан екен.

ОКАЙМТЬ *сов.* что, чем жийеклеу, эдиплеу.

ОКАЙМЛЕНИЕ *с.* жийеклеу, жийек салыу, эдиплеу.

ОКАЙМЛЯТЬ *несов.* 1. *см.* okayмить; 2. что (окужать) қоршап тұрыу; *деревья ~ли* өзере ағашлар көлди қоршап тұр едн.

ОКАЛИНА *ж. тех.* темирдің ғауажағы (отқа балқытып соққандағы сыртындағы қабыршағы).

ОКАМЕНЕЛОСТЬ *ж.* 1. тасқа айланышылық, тас болып қалғанлық; 2. *мн.* окаменелости тасқа айланғанлық, тас болғанлық (зйемги, хайуанлар хэм өсімликлер хаққында).

ОКАМЕНЕЛЫЙ *прил.* 1. тасқа айланған, тас болған, қатып қалған; ~е остáтки дрéвних живóтных зйемги хайуанлардың тасқа айланған қалдықлары; 2. *перен.* (неподвижный, безжизненный) қатып қалған, хәрекетсіз, жапсыз; ~й взгляд жансыз нәзер.

ОКАМЕНЕТЬ *сов.* 1. тасқа айланыу; 2. *перен.* (замереть) қатып қалыу, сйлейіп қалыу; 3. *перен.* (от горя, потрясения) лал болып қалыу (кайғыдан).

ОКАНТОВАТЬ *сов.* что жийеклеу, қаснақлау; ~ портрет сүреттің қыр дегерегін жийеклеп шығыу.

ОКАНТОВКА *ж.* 1. (действие) жийеклеу, қаснақлау; 2. (кант) жийек; цветная ~ реңли жийек.

ОКАНТОВЫВАТЬ *несов. см.* окантовать.

ОКАНЧИВАТЬ *несов. см.* оканчивать.

ОКАНЧИВАТЬСЯ *несов.* 1. *см.* оканчиваться; 2. *чем, на что* питіу; слово ~ется на гласную сөз дауыссыз сеске питеди.

ОКАПЫВАНИЕ *с.* қазып босатыу, қазып жұмсартыу, қазып аударыу, түбин қазыу; ~ плодовых деревьев мийуе ағашларының түплерін босатыу.

ОКАПЫВАТЬ *несов. см.* окопать.

ОКАПЫВАТЬСЯ *несов. см.* окопаться.

ОКАТИТЬ *сов.* кого-что, чем шомылдырыу, жуйыу, үстіннен суу сырғытыу.

ОКАТИТЬСЯ *сов.* чем шомылыу, үстінде суу жуйыу.

ОКАТЫВАТЬ *несов. см.* окатить.

ОКАТЫВАТЬСЯ *несов. см.* окатиться.

ОКАЧИВАТЬ *несов. см.* окатить.

ОКАЧИВАТЬСЯ *несов. см.* окатиться.

ОКАШИВАТЬ *несов. см.* окосить.

ОКАЯННЫЙ *прил.* уст. аштурған, оңбаған, қағып кеткен.

ОКЕАН *м.* океан; Атлантический ~ Атланттик океаны; Тихий ~ Тыныш океан; воздушный ~ хауа океаны.

ОКЕАНИЧЕСКИЙ *прил.* океан..., океанлық.

ОКЕАНОГРАФ *м.* океанограф (океанография бойынша қәниге).

ОКЕАНОГРАФИЧЕСКИЙ *прил.* океанография..., океанографиялық.

ОКЕАНОГРАФИЯ *ж.* океанография (океанлардағы хэм теңизлердеги физикалық, химиялық, геологиялық, биологиялық процеслер хаққындағы ылим).

ОКЕАНОЛОГ *м. см.* океанграф.

ОКЕАНОЛОГИЧЕСКИЙ *прил. см.* океанографический.

ОКЕАНОЛОГИЯ *ж. см.* океанография.

ОКЙДЫВАТЬ *несов. см.* окинуть.

ОКЙНУТЬ *сов.:* ~ взором, ~ взглядом көз жиберіу, дегерекке қарау; ~ взглядом поля атызларға көз жиберіу.

ОКИСЕЛ *м. хим.* тотық (химиялық элементтің кислород пенен бирикпесі).

ОКИСЛЕНИЕ *с. хим.* тотықландырыу, тотығыу, тот басыу, қышқыллау, қышқылланыу.

ОКИСЛИТЕЛЬ *м. хим.* тотықтырыушы, тот бастырыушы, қышқылландырыушы.

ОКИСЛИТЕЛЬНЫЙ *прил. хим.* тотықтыратуғын, тот бастыратуғын, қышқылландыратуғын; ~ процесс қышқылландыратуғын процесс.

ОКИСЛИТЬ *сов. что, хим.* тотықтырыу, тот бастырыу, қышқылландырыу.

ОКИСЛИТЬСЯ *сов. хим.* тотығыу, тот басыу, қышқылланыу.

ОКИСЛЯТЬ *несов. см.* окислить.

ОКИСЛЯТЬСЯ *несов. см.* окислиться.

ОКИСЬ *ж. хим.* окись, тотық; ~ углерода углерод окиси; ~ цинка цинк окиси.

ОККУПАНТ *м.* оккупант, басып алыушы.

ОККУПАНТСКИЙ *прил.* оккупантлық, басқыншылық.

ОККУПАЦИОННЫЙ *прил.* оккупация..., оккупациялық, оккупациялаушы; ~е войска оккупациялаушы әскерлер; ~й режим оккупациялық тутым.

ОККУПАЦИЯ *ж.* оккупация, оккупациялау, басып алыушылық, басқыншылық; вражеская ~ жаудың басып алыуы, душ-

паншыц оккупациясы; ~ страны елди оккупациялау.

ОККУПИРОВАННЫЙ 1. прич. от оккупировать; 2. прил. оккупацияланған, басып алынған; ~ая территория басып алынған территория.

ОККУПИРОВАТЬ сов. и несов. что оккупациялау, басып алыу.

ОКЛАД м. 1. (размер зарплаты) мийнет хақы, айлық; 2. фин. (налог) салық; подұшный ~ жан салық.

ОКЛАДИСТЫЙ прил.: ~ая борода дорба сақал, қопа сақал.

ОКЛЕВЕТАТЬ сов. кого-что дәумет етнү, жала жабыу.

ОКЛЕИВАНИЕ с. желимлеу, жабыстырыу.

ОКЛЕИВАТЬ несов. см. окленть.

ОКЛЕИТЬ сов. что желимлеу, жабыстырыу.

ОКЛЕЙКА ж. желимлеу, жабыстырыу; ~стен обоями дийуалларға обой жабыстырыу.

ОКЛИК м. дыбыс, дауыс, сес; ~ часового әскерий гүзетшиниң сести.

ОКЛИКАТЬ несов. см. оклянуть.

ОКЛИКНУТЬ сов. кого дауыслау. дауыслап шақыруу, шақырып алыу, шақырып жиберу.

ОКНО с. 1. әйнек, айна, терезе; слуховое ~ тыңлау әйнекшеси; раздвижное ~ жылжымалы әйнек; 2. (просвет, отверстие) тесик, саңлақ, көзгенек; 3. разг. (в расписании уроков) ашық жер, үзиліспе, бос уақыт (сабақтардың арасындағы).

ОКО с. (мн. очи) уст. көз; ♠ в мгновение ока кезди ашып жумғанша; хоть видит ~, да зуб неймет посл. көз көрип турса да, тис өтпей тур; ~ за ~, зуб за зуб қанға қап, жанға жан.

ОКОВАТЬ сов. что курсәулау, темир менен қаплау, қаңылтыр қаплау; ~сундук : ршаны темир менен қаплау.

ОКОВКА ж. 1. (действие) курсәулау, темир менен қаплау, қаңылтыр қаплау; 2. (то, чем оковано) курсәу, қаплама.

ОКОВЫ мн. 1. уст. кисеп, шынжыр, буғау; 2. перен. буғау.

ОКОВЫВАТЬ несов. см. оковать.

ОКОЛАЧИВАТЬСЯ несов. разг. орынсыз жүриу, бийпууда жүриу, суғылысып жүриу; ~ без дела жұмыссыз суғылысып жүриу.

ОКОЛДОВАТЬ сов. кого-что 1. сыйқырлық етнү, дууаханлық етиу; 2. перен. (очаровать) сыйқырлық пенен өзине тартыу.

ОКОЛДОВЫВАТЬ несов. см. околдовать.

ОКОЛЕВАТЬ несов. см. околеть.

ОКОЛЕСИЦА ж.: нести ~у, городить ~у разг. мылжыңлау, езбелеу, сандырақлау.

ОКОЛЕТЬ сов. өлиу, харам өлиу.

ОКОЛИЦА ж. 1. (изгородь вокруг деревни) ауыл айлаңдырған қора; 2. (околона селения) ауыл шеі.

ОКОЛИЧНОСТЬ ж. мн. (ед. околичность ж.) тийкаргы ойдан алыслап кетіушілік, басқа жаққа ауып кетіушілік; гово-

рить без ~ей ашықтан-ашық айтыу, туу-рысып айтыу.

ОКОЛО предлог с род. п. 1. также в знач. нареч. (рядом, возле) жанында, қапталында, қасында; жить ~ вокзала вокзалдың жанында тұру; 2. разг. (приблизительно, почти) жақын, шама менен, шамасында; мы шли ~ часа бир саатқа жақын жүрдик; сейчас ~ трёх часов ҳезир саат үшлердің шамасында; ♠ вокруг да ~ дусмаллап, тақмийиннен, шамалап, шама менен.

ОКОЛОПЛОДНИК м. бот. туқым қабық.

ОКОЛОПЛОДНЫЙ прил. физиол., анат. жатарлықтағы, бала жанындағы.

ОКОЛОСЕРДЕЧНЫЙ прил. анат. жүрекке жақын; ~ая сұмка жүрекке жақын қалта.

ОКОЛОТОК м. уст. 1. (окрестность, соседняя местность) дегерек, қоңсы жерлер; 2. околоток (патша Россиясында қалалық полиция бөлімі).

ОКОЛОТОЧНЫЙ прил. 1. околотоклы, околотоклық; 2. в знач. суц. м. уст. околотоклық надзиратель.

ОКОЛОЦВЕТНИК м. бот. гүлдің сырты.

ОКОЛПАЧИВАТЬ несов. см. околпачить.

ОКОЛПАЧИТЬ сов. кого-что, разг. алдау, пәнт беріу, пәнлеу.

ОКОЛЬШ м. жийек, қаснақ (бас кийимде).

ОКОЛЬШЫЙ прил. 1. айланба, айланыш; бурыу...; ехать ~ой дорбгой айланыш жол менен жүриу; 2. перен. биреу арқалы, астырты; узнать что-л. ~ым путём бир нәрсени астыртын биллү.

окон род. п. мн. эт окно.

ОКОНЕЧНОСТЬ ж. шет, аяқ, тумсық; ~мыса шығанақтың сууға кирген тумсығы.

ОКОННЫЙ прил. әйнек..., әйнеклик, әйнектің, айна..., терезе..., терезелик, терезенің; ~ая рама терезенің рамасы; ~ое стекло әйнектің шийшеси.

ОКОНФУЗИТЬ сов. кого-что, чем, прост. уялтып таслау, масқарасын шығару.

ОКОНФУЗИТЬСЯ сов. прост. уялып қалыу, масқара болыу.

ОКОНЧАНИЕ с. 1. (завершение, конец) тамамлау, питкеріу; по ~и чего-л. кейінш питнүден, питкергеннен кейін; по ~и университета университетты тамамлаудан; 2. (конец чего-л.) кейін, соң, ақыр, аяқ; ~е романа романың ақыры; 3. грам. жалғау; падёжные ~я сеплеу жалғаулары.

ОКОНЧАТЕЛЬНО нареч. пүткіллей, биротала; решить ~ биротала шешіу.

ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ прил. биротала; кейінги, ақырғы, соңғы; ~ое решение ақырғы шешім; ~ый ответ ақырғы жууап; ~ая победа социализма социализмнің биротала жеңіуін.

ОКОНЧИТЬ сов. что тамамлау, питкеріу, болыу; ~ работу жұмысты болыу; ~ школу мектепті питкеріу.

ОКОНЧИТЬСЯ сов. тамамлану, питнү, болыу; собрание ~лось жыйналыс питтн.

ОКОП м. ақым, окоп; рыть ~ы ақымдар қазыу.

ОКОПАТЬ *сов.* что 1. қазып жумсартыу, қазып босатыу, қазып аударыу, түбин қазыу; ~ *деревья* ағашлардың түбин аударыу; 2. (*обвести ровом или насыпью*) айлана қазыу, айлана қашылау.

ОКОПАЎТЪСЯ *сов.* 1. *воен.* ақым қазыу, окоп қазып алыу, окоп қазып орнастыу; *рота* ~ лась рота окоп қазып орнасты; 2. *перен.* (*найти себе надёжное пристанище*) тыныш жерге орналасыу, бас сақлау, исенмнли орын табыу.

ОКОПНЫЙ *прил.* ақым..., окоп...

ОКОРАЧИВАТЬ *несов. см.* **окоротить**.

ОКОРНАТЬ *сов.* кого-что қысқартып кесіу, қысқартып қырқыу.

ОКОРОЖ *м.* сан ет, жанбас гөш; *копчёны* ~ сурленген сан ет.

ОКОРОТИТЬ *сов.* что, *разг.* қысқартыу, келтертуу; ~ *платье* көйлекти қысқартыу.

ОКОСИТЬ *сов.* что орып шығыу, орып таслау.

ОКОСТЕНЕВАТЬ *несов. см.* **окостенеть**.

ОКОСТЕНЕЛОСТЬ *ж.* 1. (*превращение в кость*) сүйекке айланғанлық, қатып қалғанлық, бершимекленгенлік, жаны кеткенлік; 2. (*трупа*) қатып қалыушылық, силейип қалыушылық.

ОКОСТЕНЕЛЫЙ *прил.* 1. (*превратившийся в кость*) сүйекке айланған, қатып қалған, бершимекленген, жаны кеткен; 2. *перен.* (*окоченелый*) тоңған, қатып қалған, силейип қалған (*велик туйралы*); 3. *перен.* (*утративший гибкость, чувствительность*) ийкемсіз, жууыспайтуғын.

ОКОСТЕНЕНИЕ *с.* сүйекке айналыу, бершимекленуі.

ОКОСТЕНЕТЬ *сов.* 1. (*превратиться в кость*) сүйекке айналыу, қатып қалыу, бершимекленуі, жаны кетиу; 2. *перен.* (*окоченеть*) тоңыу, қатып қалыу, силейип қалыу; 3. *перен.* (*утратить гибкость, чувствительность*) ийкемсізленуі, жууыспау.

ОКОТ *м.* төллеу, ылақлау, қозылау (*овец. коз*); балалау (*кошек*).

ОКОТИТЬСЯ *сов.* төллеу, ылақлау, қозылау (*об овце, козе*); балалау (*о кошке*).

ОКОЧЕНЕЛЫЙ *прил.* 1. тоңған, тоңып қалған, қатып қалған; ~ *е пальцы* тоңған бармақлар; 2. (*о трупе*) силейип қалған, тоңып қалған.

ОКОЧЕНЕЎТЪ *сов.* 1. тоңыу, тоңып қалыу, қатып қалыу; ~ *ть от холода* сууықтан тоңыу; *руки* ~ ли қоллары тоңды; 2. (*о трупе*) силейип қалыу, тоңлап қалыу.

ОКРАИНА *ж.* 1. шет, айлана, дөгерек; ~ *а деревни* ауылдың шети; *жить на ~е города* қаланың шетінде жасау; 2. (*пограничная область*) шегараға жақын жерлер; ~ *а страны* елдің шети, елдің шегараға жақын жерлері.

ОКРАИННЫЙ *прил.* шеттегі, шеткі, дөгеректегі; ~ *район* шеткі район.

ОКРАСИТЬ *сов.* что 1. бояу, сырлау; ~ *стены масляной краской* дийуалларды майлы бояу менен бояу; 2. *перен.* (*наложит свой отпечаток*) айрықша бір түр беріу, өзгеше рең беріу.

ОКРАСИТЬСЯ *сов.* 1. боялыу; 2. *разг.* (*запачкаться краской*) бояуға былғану.

ОКРАСКА *ж.* 1. (*действие*) бояу, сырлау; 2. (*цвет*) рең, түр; *светлая ~* ашық рең; 3. *перен.* (*оттенок*) ең, түр; *стилистическая ~* слов сөздің стилистикалық түрі.

ОКРАШИВАТЬ *несов. см.* **окрасить**.

ОКРАШИВАТЬСЯ *несов. см.* **окраситься**.

ОКРЕПНУТЬ *сов.* 1. (*стать более крепким, прочным*) нығайту, бекемленуі; 2. (*стать более здоровым*) хәллениу, күшні жыйнау, ден саулығын көтеріу; 3. (*стать более сильным*) күшейнуі, пәтленуі; *ветер* ~ самал күшейди.

ОКРЕСТИТЬ *сов.* кого-что 1. (*совершить обряд крещения*) шоқындыруу (*христианларда*); 2. *кем-чем, разг.* (*назвать*) ат қойыу.

ОКРЕСТИТЬСЯ *сов.* шоқынсуу, шоқыннып христиан динін қабыллау.

ОКРЕСТНОСТЬ *ж.* дөгерек, айлана, этирап; в ~ *ях города* қаланың қыр дөгерекінде.

ОКРЕСТНЫЙ *прил.* дөгеректегі, айланадағы; ~ *е колхозы* дөгеректегі колхозлар.

ОКРИВЕТЬ *сов.* *разг.* бір көзден айрылыу.

ОКРИК *м.* 1. *см.* **оқлик**; 2. (*резкое замечание*) хәкіреңлеу, жекиринуі, бақырыу; *грубый ~* турпайы жекиринуі.

ОКРИКИВАТЬ *несов. см.* **окрикнуть**.

ОКРИКНУТЬ *сов.* кого дауыслап шақырыу.

ОКРОВАВИТЬ *сов.* кого-что қанатыу, қанға бояу.

ОКРОВАВИТЬСЯ *сов.* қанау, қанға боялыу.

ОКРОВАВЛЕННЫЙ 1. *прич. от окрОВАВИТЬ; 2. *прил.* қанға боялған, қанаған; ~ *бинт* қаша боялған бинт.*

ОКРОВАВЛИВАТЬ *несов. см.* **окрОВАВИТЬ**.

ОКРОВАВЛИВАТЬСЯ *несов. см.* **окрОВАВИТЬСЯ**.

ОКРОЛ *м.* гөжеклеу (*үй қоянының*).

ОКРОПИТЬ *сов.* кого-что, *чем* бүркіу, себелеп шашыу (*суиды я басқа сұйықтықпен*).

ОКРОПЛЯТЬ *несов. см.* **окропить**.

ОКРОШКА *ж.* 1. окрошка (*ишине тұрди көк хәм үзбен етлер салынған коаслы сұйық айқат*); 2. *перен. разг.* (*беспорядочная смесь*) былғасық.

ОКРУГ *м.* округ; *избирательный ~* сайлау округи.

ОКРУГА *ж.* *уст.* дөгерек жер, айлана жер.

ОКРУГЛЕНИЕ *с.* 1. (*действие*) дөңгелеклеу, дөңгелек етуі; 2. (*при счёте*) жалпылау, жыйнақлау (*ирилеп есаплау*).

ОКРУГЛЕННЫЙ 1. *прич. от округлить; 2. *прил.* жалпылаған, жыйнақланған.*

ОКРУГЛИТЬ *сов.* что 1. дөңгелеклендіруі, дөңгелеклеу, дөңгелек етуі; ~ *глаза* көзлерді дөңгелеклеу; 2. *перен.* (*при счёте*) жалпылау, жыйнақлау.

ОКРУГЛИТЬСЯ *сов.* 1. дөңгелекленуі, жумырланыу, жыйнақланыу; 2. *перен.*

(увеличиться) кебейу, артыу; капитал ~ лся капитал кебейди.

ОКРУГЛОСТЬ ж. дөңгелеклик.

ОКРУГЛЫЙ прил. дөңгелек, домалақ, жумалақ; ~ ое лицó домалақ жүз; ◇ ~ ые фразы толық питкен сөйлемше.

ОКРУГЛЯТЬ несов. см. округлить.

ОКРУГЛЯТЬСЯ несов. см. округлиться.

ОКРУЖАТЬ несов. 1. см. окружить; 2. перен. қоршау, ортаға алыу; егó ~ ют друзья оны дослары қоршайды.

ОКРУЖАЮЩИЙ 1. прич. от *окружать*; 2. прил. дегеректеги, айланадағы, қоршап тұрған; ~ ая обстановка айланадағы жағдай; 3. в знач. суц. с. *окружающее* (то, что окружает кого-л.) қоршау, айланадағы заттар; 4. в знач. суц. мн. *окружающие* дегеректегі адамлар, айланадағы адамлар.

ОКРУЖЕНИЕ с. 1. (действие) қамау, қоршау; 2. қоршау; *попáсть в ~е* қоршауға түсіу; *выйти из ~а* қоршаудан шығыу; 3. (окружающая обстановка) қоршау.

ОКРУЖИТЬ сов. 1. что (обнести) қоршау, айландырыу; ~ *участок рвом* участки ор менен қоршау; 2. кого-что (взять в кольцо) қамау, қамашалау, қоршау, қоршап алыу, айландырып алыу; ~ *вражескую армию* душпанның армиясын қамау; 3. кого, чем, перен. айландырып алыу, кеуілі белиу, жағдай туғызыу; ~ *кого-л. вниманием бирейди* ғамхорлық пенен әлпешлеу, бирейге кеуілі белиу.

ОКРУЖНОЙ прил. 1. округлик; ~ ая избирательная комиссия округлик сайлау комиссиясы; 2. (расположенный вокруг чего-л.) айланба, айланған; ~ ая железная дорога айланба темір жол.

ОКРУЖНОСТЬ ж. 1. мат. шеңбер; пять метров в ~и бес метрлик шеңбер; *вписать квадрат в ~ь* шеңбердің ишине квадрат сызыу; 2. уст. (окружающая местность) айлана, дегерек.

ОКРУЖНЫЙ прил. уст. 1. (окрестный) айлана дегеректеги, қоршаған; 2. (окольный) айланған, айланба.

ОКРУЖИТЬ сов. разг. что, чем шырмап орау, орап таслау.

ОКРУЧИВАТЬ несов. см. окрутить.

ОКРУЖИТЬ сов. кого рухландырыу, жигерлендіріу; *успех ~л егó* жетіскенлік оны рухландырды.

ОКРУЛИТЬСЯ сов. чем рухланыу, жигерленіу; ~ *надеждой* үміт пенен рухланыу.

ОКРУЛЯТЬ несов. см. окрылить.

ОКРУЛЯТЬСЯ несов. см. окрылиться.

ОКРУСИТЬСЯ сов. на кого-что 1. прост. (о животных) айбат шегіу, арсылдау; 2. (напуститься на кого-л.) ашыұланыу, жекиришу.

ОКСИДИРОВАНИЕ с. оксидирлеу (металлдың бетин тат баспау үшін оның үстіңгі қабатын қышқылтлау).

ОКСИДИРОВАТЬ сов. и несов. что оксидирлеу; ~ *серебро* гүмисти оксидирлеу.

ОКСИДИРОВАКА ж. 1. (действие) оксидирлеу; *подвергнуться ~е* оксидирленіу; 2. (слои) оксидирленген қабат.

ОКТАВА ж. октава (1. муз. диатоник гамманың сегизинші дәрежесі; 2. муз. жууан дауысы сес; 3. лит. қосық қатары).

ОКТАЭДР м. мат. октаэдр (сегіз мүйешилік).

ОКТЕТ м. октет (сегіз сазенде атқарыуға арналған музыкалық шығарма).

ОКТЯБРЬ м. 1. (месяц) октябрь; 2. Октябрь (Уллы Октябрь социалистик революциясы).

ОКТЯБРЬСКИЙ прил. 1. октябрь...; ~ ая погба октябрьдегі хауа райы; 2. Октябрь...; Великая Октябрьская социалистическая революция Уллы Октябрь социалистик революциясы.

ОКТЯБРЯТА мн. (ед. октябрёнок м.) октябратлар (1--3 класс оқышылары).

ОКУЛИВАТЬСЯ несов. см. окуклиться.

ОКУКЛИТЬСЯ сов. зоол. гүбелекке айланыу.

ОКУЛИРОВАНИЕ с. сад. сабыу.

ОКУЛИРОВАТЬ сов. и несов. что, сад. сабыу.

ОКУЛИРОВАК ж. см. окулирование.

ОКУЛИСТ м. окулист (көз емлеу бойынша қантее).

ОКУЛЬТУРИВАТЬ несов. см. окультурировать.

ОКУЛЬТУРИТЬ сов. 1. с.-х. егнуге қолайлы егнуге қолайластырыу; ~ *почву* жердің егнуге қолайластырыу; 2. мәдениятластырыу, хасылландырыу; ~ *лесную яблоню* жабайы алманы хасылландырыу.

ОКУЛЯР м. окуляр (оптикалық құралдың көзге тақат қарайтуғын эйнегі).

ОКУНАТЬ несов. см. окупуть.

ОКУНАТЬСЯ несов. см. окупуться.

ОКУНЕВЫЙ прил. алабуғаның..., алабуғадан.

ОКУНУТЬ сов. кого-что, во что сүңгитіу, сүңгитіп алыу, малып алыу.

ОКУНУТЬСЯ сов. 1. сүңгіу, сүңгіп алыу, сүңгіп шығыу; 2. перен. берилип іслеу, пүткіллей берилип кетіу, бериліу; ~ *с головой* 1) басынан сүңгіу; 2) перен. қушығыу, қушығып іслеу; ~ *с головой в работу* ишти қушығып іслеу.

ОКУНЬ м. алабуға.

ОКУПАТЬ несов. см. окупить.

ОКУПАТЬСЯ несов. см. окупиться.

ОКУПАТЬ сов. что өтеу, орнын толтырыу; ~ *расходы* шығынларды өтеу.

ОКУПИТЬСЯ сов. 1. өтеліу, орнын толтыу; *расходы ~лись* шығынлар өтелді, қаржылардың орны толды; 2. перен. (оправдать себя) есесі қайтыу; *труд ~лся* мийнеттин есесі қайтты.

ОКУРИВАТЬ несов. см. окурить.

ОКУРИТЬ сов. что түтетіу, түтіндетіу, түтінлік салыу, дәри менен түтетіу, ыслау; ~ *растения* өсімликтерді түтіндетіу.

ОКУРОК м. темекі қалдық.

ОКУТАТЬ сов. 1. *кого-что, чем* орау, қымтау; ~ *ть шёю шарфом* мойынды шарф пенен орау; 2. *что, перен.* қаплау, қоршау; *туман ~л реку* думан дәрьяның үстін қаплады.

ОКУТАТЬСЯ *сов.* 1. (закутаться) орану, қымтану; 2. *перен.* қапалану, қоршалану.

ОКУТЫВАТЬ *несов. см.* окутаты.

ОКУТЫВАТЬСЯ *несов. см.* окутаться.

ОКУЧИВАНИЕ *с.* оқучкалау, домбықлау, қатар арасын ислеу.

ОКУЧИВАТЬ *несов. см.* оқучиты.

ОКУЧИТЬ *сов.* что оқучкалау, домбықлау, қатар арасын ислеу.

ОКУЧНИК *м. с.-х.* оқучник, қарық жартыш.

ОЛАДЬЯ *ж.* қуймақ.

ОЛЕАНДР *м. бот.* олеандр.

ОЛЕАНДРОВЫЙ *прил. бот.* олеандр...

ОЛЕДЕНЕЛҒЫЙ *прил. 1.* (покрытый льдом) мұз басқан, мұзғала болған; ~ая дорға мұзғала болған жол; 2. (застывший, окоченевший) тоңған, тоңып қалған, үскен, мұзлаған.

ОЛЕДЕНЕНИЕ *с.* мұз қатыу, мұзғала болуу, мұзғала басыу.

ОЛЕДЕНЕҒТҒ *сов.* мұз қатыу, мұзғала болуу, мұзғала басыу; *река* ~ла дәр्या қатты.

ОЛЕНЕБЫК *м.* сууын егизи.

ОЛЕНЕВОД *м.* сууын асыраушы.

ОЛЕНЕВОДСТВО *с.* сууын асыраушылық.

ОЛЕНЕВОДЧЕСКИЙ *прил.* сууыншылық, сууын...; ~ колхоз сууыншылық колхозы.

ОЛЕНЕНОК *м.* сууынның бузауы.

ОЛЕНҒИЙ *прил.* сууын..., сууынның; ~и роға сууынның мүйізлері.

ОЛЕНИНА *ж.* сууын еті.

ОЛЕНЬ *м.* сууын; *северный* ~ арқа сууыны.

ОЛЕОГРАФИЧЕСКИЙ *прил.* олеография..., олеографиялық.

ОЛЕОГРАФИЯ *ж.* олеография (1. *генерген усыл менен басылып шығарылған сүрөт; 2. усы усыл менен алынған сүрөттің копиясы).*

ОЛИВА, ОЛИВКА *ж. бот.* зейтун (ағаш хәм мийжесі).

ОЛИВКОВЫЙ *прил. 1.* зейтун...; ~ое *дерево* зейтун ағашы; ~ое *масло* зейтун майы; 2. (о цвете) сарғылт-жасыл; $\diamond$ ~ая *ветвь* зейтун путағы (парахатшылықтың нышаны).

ОЛИГАРХИЧЕСКИЙ *прил.* олигархия..., олигархиялық; ~ *строй* олигархиялық дүзиліс.

ОЛИГАРХИЯ *ж. 1.* олигархия (бир топар ири байлардың басқаруы және де сол басқарушы топар); 2. *перен.* олигархия (қишкенен бир топар империалистлердің, монополистлердің сиясий хәм экономикалық үстемлигі); *финансовая* ~ финанс олигархиясы.

ОЛИМП *м. миф.* Олимп (эйлемги грек мифологиясында — құдайлардың туратуғын жери).

ОЛИМПИАДА *ж. 1.* олимпиада (эйлемги Грецияда жыл санау бірлиги болған төрт жылда бир болатуғын олимпиада ойындарының аралығы); 2. *спорт.* олимпиада (төрт жылда бир болатуғын халық аралық спорт

жарысы); 3. (конкурс, смотр) олимпиада, жарыс; ~ *художественной самодетельности* хәуескерлер олимпиадасы.

ОЛИМПИЕЦ *м. 1.* олимптик (ески грек мифологиясында — Олимта жасаушы құдай); 2. олимпши (олимпиадалық ойындарға қатнасқан).

ОЛИМПИЙСКИЙ *прил.* олимпиадалық; ~ие *игры* олимпиадалық ойындар; $\diamond$ ~ое *спокойствие* дәр्या тасса тобығына келмеушилик.

ОЛИФА *ж.* қайнатылған кендір майы.

ОЛИЦЕТВОРЕНИЕ *с. 1.* (действие) елеслетуі; жаңландыруу; ~ *сил природы* табиғаттың күшлерін елеслетуу; 2. (воплощение) тап өзі, дал өзі, нышан, бийне; он — ~ *мужества* ол — мәртліктің бийнесі.

ОЛИЦЕТВОРЕННЫЙ *1. прил.* от олицетворить; 2. *прил.* тап өзі, дал өзі, нышан; она — ~ая *скромность* ол киши пейилліктің дал өзі.

ОЛИЦЕТВОРИТЬ *сов. см.* олицетворять.

ОЛИЦЕТВОРЯТЬ *несов.* что нышанлау, бийнелеу.

ОЛОВО *с.* қалайы.

ОЛОВЯННЫЙ *прил.* қалайы; қалайыдан исленген; ~ая *ложка* қалайы қасық.

ОЛУХ *м.* есапаң, меңреу.

ОЛЬХА *ж. бот.* ольха.

ОЛЬХОВЫЙ *прил.* ольха...; ольхадан исленген.

ОМ *м. физ.* ом (электр қарсылығын өлшеу бірлігі).

ОМАР *м.* омар (ири теңіз ияаны).

ОМЕГА *ж.* омега (грек эллипсиснің соңғы хәрибинің аты).

ОМЕРЗЕНИЕ *с.* жеркениу, жеркениш; *противно до* ~я жүде жеркенишли; *испытывать* ~е от чего-л. бир нәрседен жеркениш сезну.

ОМЕРЗТЕЛЬНО *нареч.* жеркенишан.

ОМЕРЗТЕЛЬНОСТЬ *ж.* жеркенишлилик.

ОМЕРЗТЕЛЬНЫЙ *прил.* жеркенишли, жеркенишлик; ~ *поступок* жеркенишли қылық.

ОМЕРТВЕЛОСТЬ *ж.* жансызланғанлық, жаны кетип қалғанлық.

ОМЕРТВЕЛЫЙ *прил. 1.* жаны кеткен, жансыз қалған; 2. *перен.* лал болған, лалы шыққан.

ОМЕРТВЕНИЕ *с.* жаны кетиу. өлиу; ~ *ткани* тканьның өлиуі.

ОМЕРТВЕТЬ *сов. 1.* (о клетках, тканях и т. п.) өлиу, жансызлануу, жаны кетиу; 2. *перен.* лал болуу, лалы шығуу.

ОМЕТ *м. с.-х.* сабан гүди.

ОМОВЕНИЕ *с. уст.* дәрет, дәрет алыу; *совершить* ~ дәрет алыу.

ОМОЛАЖИВАНИЕ *с. 1.* жасартуу, жасаруу; 2. *сад.* путау.

ОМОЛАЖИВАТЬ *несов. см.* омолодить.

ОМОЛАЖИВАТЬСЯ *несов. см.* омолодиться.

ОМОЛОДИТЬ *сов. 1.* кого-что (сделать более молодым) жасартуу; ~ *организм* организмди жасартуу; 2. *что* (вести в со-

став молодёжке) жаслар менен толықтырыў;
3. что, сад. пугаў.

ОМОЛОДИТЬСЯ сов. 1. жасарыў; 2. (об организации) жаслар менен толығыў.

ОМОЛОЖЕНИЕ с. жасарыў, жасартыў.
ОМОНИМ м. лингв. омоним (айтылыўы жағынан бирдей, бирақ мәниси басқа сөзлер).

ОМОНИМИКА ж. лингв. омонимика (1. бир түрдеги омонимлер жыйнағы; 2. лексикологияның омонимлерди изертлейтуғын бөлими).

ОМОНИМИЧЕСКИЙ прил. лингв. омоним..., омонимлик.

ОМОНИМИЯ ж. лингв. омонимия (хәр турли мәнидеги сөзлердиң сес түрлеслиги).

ОМОЧИТЬ сов. что, уст. суўлаў, суў қылып таслаў; ~ слезами көз жасы менен суўлаў.

ОМРАЧАТЬ несов. см. омрачить.

ОМРАЧАТЬСЯ несов. см. омрачаться.
ОМРАЧИТЬ сов. кого-что, чем ренжитиў, қапаландырыў, зейинге тийиў.

ОМРАЧИТЬСЯ сов. ренжиў, қапаланыў, қапа болыў; егб лицо ~лось оның жүзин қапалық басты.

ОМУЛЬ м. омуль (балық).

ОМУТ м. прям. и перен. қурдым; ◇ в тихом ~е черти водятся погов. үндемегеннен үдей бәле шығады.

ОМЫВАТЬ несов. 1. см. омыть; 2. что кенарлап ағыў, қырып ағыў; море ~ет бстров атаўды теңиз суўы кенарлап ағады.

ОМЫВАТЬСЯ несов. см. омыться.

ОМЫТЬ сов. кого-что жуўыў, шайыў.
ОМЫТЬСЯ сов. жуўыныў.

ОН мест. личн. и. (егб, негб; емў, нему; им, ним; о нём) ол; он пбдно пришёл ол кеш келди; егб нет дома ол үйинде жоқ; у него нет времени оның ўақыты жоқ; дай ему книгу оған китапты берип жибер; обратись к нему ошың менен сөйлесиниз; мы им довольны бизлердиң оларға өкпемиз жоқ; я говорил с ним мен оның менен сөйлестим; о нём ничего не слышно ол туўралы хещ хабар жоқ.

ОНА мест. личн. ж. (её, неё; ей, ней; ей, ёю, ней, нёю; о ней) ол; ~ тяжело больна! ол қатты аўырып атыр; я её знаю мен оны билемен; мы пойдём без неё бизлер олсыз — ак барамыз; я ей обеща́л книгу мен оған китап бермен ўеде қылдым; задание выполнено ёю тапсырма ол тәрәпинен орынланған; вы с ней незнакомы? сиз оның менен таныс емессиз бе? о ней много говорят ол туўралы көп гәп етеди.

ОНАГР м. зоол. қулан.

ОНДАТРА ж. ондатра (хаўан хәм териси).

ОНДАТРОВЫЙ прил. ондатралық; ондатрацы терисинен исленген.

ОНЕМЕЛЫЙ прил. 1. (немой) гүң, гүңделек; 2. жаны кетип қалған, сезими қалмаған, уйыған; ~е ноги жаны кетип қалған аяқлар.

ОНЕМЕНИЕ с. 1. гүң болыў, сөйлей алмаў, тили байланып қалыў; временное ~ после контузии контузиядан кейин тили байланып қалыў; 2. силейип қалыў, жаны кетип қалыў, уйыў, уйып қалыў; ~ конечностей кол-аяқтың уйып қалыўы.

ОНЕМЕЦТЬ сов. 1. (стать немым) гүң болыў, сөйлей алмаў, тили байланып қалыў; 2. (от радости и т. п.) тили байланыў, тили гүрмелмеў; ~ть от удивления хайран қалғаннан сөйлеўге тили айланбай қалыў; 3. уйып қалыў, силейиў, силейип қатып қалыў; пальцы ног ~ли аяқтың бармақларының жаны кетип қалды.

ОНИ мест. личн. мн. (их, них; им, ним; имн, ними; о них) олар; ~ сегодняя придёт к нам олар бүгин бизикине келеди; я их не знаю мен оларды билмеймен; мы были у них бизлер олардикинде болдык; я им помо́г мен оларға жардем еттим; мы подошли к ним бизлер оларға жақынлап келдик; ими ещё ничего не сделано олар тәрәпинен хещ нәрсе исленбеген; мы пошли вместе с ними бизлер олар менен бирге кеттик; я о них ничего не слышал мен олар туўралы хещ нәрсе еситкеним жоқ.

ОНИКС м. онкс (минерал).

ОНКОЛОГ м. онколог (онкология бойынша қәниге врач).

ОНКОЛОГИЧЕСКИЙ прил. мед. онкология..., онкологиялық.

ОНКОЛОГИЯ ж. мед. онкология (исик кеселлерди изертлейтуғын хәм оны емлей жолларын излейтуғын медицинаның тарайы).

ОНО мест. личн. с. (егб, негб; емў, нему; им, ним; о нём) ол; ◇ вот ~ что! хә, бул усындай ма!; то-то и ~ солай болыў керек.

ОНОМАСТИКА ж. лингв. опомастика (1. меншикли атамалардың жыйынтығы; 2. тил илминың меншикли атамаларды изертлейтуғын бөлими).

ОНОМАТОЛОГИЯ ж. см. ономастика 2.

ОНТОГЕНЕЗ, ОНТОГЕНЕЗИС м. биол. онтогенез, онтогенезис (хайуанат хәм өсімдіклер дуньясының рајажланыў процесси).

ОНЬИ мест. указ. уст. усы, бул; ◇ во время оно тап өз ўақытында.

ООН (Организация Объединённых Наций) БМШ (Бирлескен Миллетлер Шөлкеми).

ОПАДАТЬ несов. см. опасть.

ОПАЗДЫВАНИЕ с. кешигиў, иркилиў.

ОПАЗДЫВАТЬ несов. см. опоздать.

ОПАИВАТЬ несов. см. опойть.

ОПАК м. opak (ақ саздың сорты).

ОПАКОВЫЙ прил. opak...; opakтан исленген.

ОПАЛ м. опал (зйнек тәризли жылтыр тас); кольцо с ~ом опал қаслы жүзик.

ОПАЛПА ж. 1. ист. патшаның қәхәри, ханның жазасы, патшаның ашыўы; 2. перен. жақпаў, унамаў, жаяғымсыз болыў, жағымсыз көриниў; понасть в ~у жақпай қалыў, жағымсыз көриниў.

ОПАЛИВАТЬ несов. см. опалить 1.

ОПАЛИТЬ сов. 1. кого-что үйитиў; ~ курицу таўықты үйитиў; 2. что (обжечь) күйдирип алыў, жалынға шарпытыў; ~ брови қасты күйдирип алыў.

ОПАЛИТЬСЯ сов. жалынға шарпылыў, күйдирилиў.

ОПАЛОВЫЙ прил. опал...; опалдан исленген.

ОПАЛЫВАТЬ несов. см. опалоть.

ОПАЛЬНЫЙ прил. ист. жазаланған, патшаның сүргинине түскен.

ОПАРА ж. қамыртырыс.

ОПАРНИК м. қамыр ашытатуғын ыдыс, керсен, самар.

ОПАРШИВЕТЬ сов. разг. қотыр болуы, таз болуы.

ОПАСАТЬСЯ несов. 1. *кого-чегу и с неопр.* (бояться) қауіпленіу, қауіпкерленіу, қорқыу; 2. *чегу (остерегаться, избегать)* сақланыу, сақлық етіу, қорқыу; ~ морозов суыықтан қорқыу.

ОПАСЕНИЕ с. қауіпленіу, қауіпкерленіу, қорқыу; *смотреть с ~м на что-л. бир нәрсеге қауіпленіп қарау.*

ОПАСКА ж. разг. қауіп, қауіпкер, сақлық. **ОПАСЛИВО** нареч. разг. қауіпкерленіп, қауіпленіп, жалтақлап; ~ *оглядываться қауіпленіп қарай беріу.*

ОПАСЛИВЫЙ прил. разг. қауіпкер, қауіпкерлі, қорқынышлы.

ОПАСНО 1. нареч. қауіпкер, қауіпкерлі, қорқынышлы; ~ *заболеть қауіпкерлі ауырыу*; 2. *в знач. сказ. с неопр.* қауіпкер, қауіпкерлі, қорқынышлы; *по этому мосту ездить ~ бул көпірден етіу қауіпкерлі.*

ОПАСНОСТЬ ж. 1. қауіп, қауіпкер, қорқыныш; *предупредить ~ь қауіпкерлі алдын алыу*; *подвергаться ~и қауіпкерлі дуушарласуу*; *бороться с ~ью для жизни тиришилик ушын қауіпкерлі пенен күресуу*; 2. *(рискованность)* қауіпкерлілік; ~ь *какого-л. предприятия бир истиң қауіпкерлілігін.*

ОПАСНЫЙ прил. 1. қауіпкер, қауіпкерлі, қорқынышлы; ~ая *дорбга қауіпкерлі жол*; ~ое *задание қауіпкерлі тапсырма*; 2. қауіпкер болатуғын, қауіпкер келтіретуғын, зәделлі; ~ый *преступник қауіпкерлі жинаяткер.*

ОПАИТЬ сов. 1. *(обпачить)* төгіліу, түсіу; *листья ~ли жапырақтар төгілді*; 2. *(уменьшиться в объёме)* семіу, қайтыу, киширейіу, арықлау; *опухоль ~ла исик семді, исик қайтты.*

ОПАХАЛО с. уст. үлкен желпіуіш.

ОПЕКЧА ж. 1. юр. қауіпкерлік; *взять кого-л. под ~у бирейді қауіпкерлікке алыу*; *учредить над кем-л. ~у бирейге қауіпкерлік етіу*; 2. *сбир. юр.* қауіпкерлік; 3. *перен.* *(забота, попечение)* ғамхорлық; *родительская ~а ата-анаға ғамхорлық*; *◇ выйти из-под ~и* *езінше турмыс етіу, езінше турмыс қуруу.*

ОПЕКАТЬ несов. *кого-что* 1. юр. қауіпкерлік етіу; 2. *перен.* *(заботиться)* ғамхорлық етіу.

ОПЕКУН м. қауіпкер.

ОПЕКУНСКИЙ прил. қауіпкерлік; ~е *обязанности қауіпкерлік ұзымыпалар.*

ОПЕКУНСТВО с. қауіпкерлік.

ОПЕКУНША жекск. *от опекуи.*

ОПЕНОК м. опенок *(замаррықтың бир түрі).*

ОПЕРА ж. опера; *русская классическая ~а рус классик операсы*; *артист ~ы операның артисти.*

ОПЕРАТИВНО нареч. оператив түрде, искерлік пенен, оперативлік пенен, жанлы түрде; ~ *руководить чем-л.* оператив түрде басшылық етіу.

ОПЕРАТИВНОСТЬ ж. оперативлік, искерлік, тез орынлаушылық, жанлылық; ~ *в работе жумьста искерлік*; *проявить ~ искерлік керсетіу.*

ОПЕРАТИВНЫЙ прил. 1. *мед.* операция..., операция жолы менен; ~ое *вмешательство операция жолы менен хәрекет етіу*; 2. *воен.* оператив, оперативлік, урыстың барысы тууралы; ~ая *сводка оперативлік мағлұмат, урыстың барысы тууралы мағлұмат*; 3. *(действительный)* оперативлік, искерлік, тез, жанлы; ~ая *работа оперативлік ис*; ~ое *руководство жанлы басшылық.*

ОПЕРАТОР м. оператор *(киноға түсіріуші қанге).*

ОПЕРАЦИОННЫЙ прил. 1. операция..., операциялық; ~ое *отделение операция бөлмн*; ~ый *стол операциялық стол*; 2. *в знач. сущ. ж.* *операционная операция* *ислейтуғын жай.*

ОПЕРАЦИЯ ж. *в разн. знач.* операция; *пластическая ~я мед.* *пластическалық операция*; *подвергнуть ~и мед.* операция *ислеу*; *делать ~ю под наркозом бийхуш етип операция ислеу, наркоз беріп операция ислеу*; *наступательная ~я воен.* *хүжим етіу операциясы*; *банковская ~я банк операциясы*; *почтовая ~я почта операциясы*; *отделочные ~и* *безеу жумьслары.*

ОПЕРЕДИТЬ сов. *кого-что* 1. *(обогнать)* *озыу, басып өтіу, жетіп озыу*; 2. *(превзойти)* *асып түсіу, озып кетіу*; ~ *кого-л. в развитии техники* *техникалық раужаланыуда асып түсіу.*

ОПЕРЕЖАТЬ несов. см. опередить.

ОПЕРЕЖИТЬ с. *пер есіу, пер шығу*; *◇ хвостовбе ~ самолёта самолёттың қуырындағы горизонталь хәм тик қанатлары.*

ОПЕРЕТОЧНЫЙ прил. оперетта..., оперетталық; ~ *артист оперетта артисти.*

ОПЕРЕТТА ж. оперетта *(сазлы қосықлы, қара сөзлі комедия хәм театр).*

ОПЕРЕТЬ сов. *что* *тиреу, сүйеу.*

ОПЕРЕТЬСЯ сов. *на кого-что* 1. сүйеніу, таяныу; ~ *на палку таяққа таяныу*; 2. *перен.* *арқа беріу, арқа сүйеу*; ~ *на поддержку товарищей* *жолдасларға арқа сүйеу.*

ОПЕРИРОВАТЬ 1. *сов. и несов. кого-что, мед.* операция етіу; ~ *больного науқасты операция етіу*; 2. *несов.* *(совершать военные операции)* операция жүргізіу, хәрекет етіу; 3. *несов. чем, перен.* сүйеніу, тийкарланыу; ~ *точными сведениями* *анық мағлұматларға сүйеніу.*

ОПЕРИТЬСЯ сов. 1. *(о птицах)* *першығаруу, темир қанат болуу*; 2. *перен.* *(возмужать)* *келе болуу, шағына жетіу, ер жетіу, бой жетіу.*

ОПЕРНЫЙ прил. опера..., опералық; ~ *театр опера театры*; ~ *певец опера қосықшысы.*

ОПЕРЯТЬСЯ *несов. см. опериться.*
ОПЕЧАЛЕННЫЙ 1. *прич. от печалити;* 2. *прил. қайғылы, қапа болған, хәсиретли; ~ вид қайғылы түр.*

ОПЕЧАЛИВАТЬ *несов. см. печалить.*
ОПЕЧАЛИТЬ *сов. кого, чем қайғыға салыу, қайғыландырыу, қапа етиу, ренжитиу.*

ОПЕЧАЛИТЬСЯ *сов. қайғыланыу, қапаланыу, ренжиу.*

ОПЕЧАТАТЬ *сов. что печатлап жабыу, печатлап бекитиу; ~ квартиру квартираны печатлап бекитиу.*

ОПЕЧАТКА *ж. баспа қәтесі; список ~ок баспа қәтелериниң дизими.*

ОПЕЧАТЫВАНИЕ *с. печатлап жабыу, печатлап бекитиу.*

ОПЕЧАТЫВАТЬ *несов. см. печатать.*
ОПЕШИТЬ *сов. разг. аң-таң болыу, хайран қалыу, сасқалақлап қалыу; ~ от неожиданности күтилмеген нәрседен аң-таң болыу.*

ОПИВАТЬСЯ *несов. см. опиться.*

ОПИВКА *только мн. разг. ишкеннен қалған қалдық, сарқынды, сарқыт.*

ОПИЙ *м. см. опиум.*

ОПИЛКИ *только мн. қырындылар, үгиндилер; древесные ~ ағаш қырындылары; металлические ~ металл қырындылары.*

ОПИРАТЬ *несов. см. опереть.*

ОПИРАТЬСЯ *несов. см. опереться; ~ на народные массы халық массаларына сүйениу.*

ОПИСАНИЕ *с. 1. (действие) сүүретлеу, сүүретлеп жазыу, баян етиу, тәрип етиу, тәриплеу; ~е путешествия саяхатты баян етиу, саяхатты сүүретлеу; это не поддается ~оу буну тәриплеуге сөз жетпейди; 2. баян, тәрип.*

ОПИСАННЫЙ 1. *прич. от описать;* 2. *прил. мат. сыртына тийгизип сызылған.*

ОПИСАТЕЛЬНО *нареч. сүүретлеп, баянлама жолы менен, тәриплеп, түсіндірме жолы менен; переводить ~ түсіндірме жолы менен аударыу.*

ОПИСАТЕЛЬНЫЙ *прил. баян етилиуши, түсіндіриуши, түсіндірме; ~ перевод түсіндірме жолы менен исленген аударма.*

ОПИСАТЬ *сов. 1. кого-что сүүретлеу, сүүретлеп жазыу, баянлау, тәрип етиу, тәриплеу, түсіндіриу; красочно ~ события уақыяларды шебер сүүретлеу; 2. что жазып шығыу, жазып көрсетиу, жазып баянлау; ~ местный говор жергилікки говорды жазып баян етиу; 3. что, юр. хатлау; ~ имущество мүлкти хатлау; 4. что, мат. сызыу, сызып шығыу, сызық тартыу; ~ окружность шеңбер сызыу.*

ОПИСАТЬСЯ *сов. жазыуда жаңылысу, қәте жазыу.*

ОПИСКА *ж. жазыудағы қәте, қәте жазып қойыу.*

ОПИСЫВАНИЕ *с. сүүретлеу, баян етиу, тәриплеу.*

ОПИСЫВАТЬ *несов. см. описать.*

ОПИСЬ *ж. 1. (действие) хатлау, хатқа алыу; произвести ~ имущество мүлкти хатлау; 2. (список) дизим; проверить по ~и*

дизим бойынша тексериу; составить ~ всех дел барлық делоларды дизимге алыу.
ОПИТЬСЯ *сов. разг. көп ишиу, шеннен тысқары ишиу.*

ОПИУМ *м. 1. тирийек; 2. перен. зәхәр, уу, зәхәрлеуши; религия — ~ для народа дин халық ушы зәхәр.*

ОПЛАКАТЬ *сов. кого-что жоқлау, жоқлап жылау, азалап жылау, азалау, матам тутыу; ~ смерть друга достың өлинниң жоқлау, өлген досты азалау.*

ОПЛАКИВАНИЕ *с. жоқлау, жоқлап жылау, азалап жылау, матам тутыу.*

ОПЛАКИВАТЬ *несов. см. оплакать.*

ОПЛАТА *ж. 1. (действие) төлеу, хақы төлеу; ~ труда мийнет хақы төлеу; 2. (плата) мийнет хақы; сделанная ~ исленген қарай төленетуғын мийнет хақы.*

ОПЛАТИТЬ *сов. что, кому төлеу, хақы төлеу; ~ работу исленген иске хақы төлеу; ~ проезд жол кирейин төлеу; ~ счёт сәтты төлеу.*

ОПЛАЧИВАТЬ *несов. см. оплачивать.*

ОПЛЕВАТЬ *сов. кого-что, разг. 1. дегеректи түкирик пенен ыласлау, түкирине бериу; 2. перен. (незаслуженно оскорбить) орынсыз қорлау, нахақтан масқаралау, бйікарға шерменде етиу.*

ОПЛЕВЫВАТЬ *несов. см. плевать.*

ОПЛЕСТИ *сов. 1. что сыртын орап тоқыу, үстинен орап тоқыу; ~ бутыл соломоу шийшеңиң сыртына сабан тоқыу; 2. кого-что, перен. разг. (обмануть) алдау.*

ОПЛЕТАТЬ *несов. см. оплестить.*

ОПЛЕУХА *ж. шаппат; дать ~у шаппат бериу; получить ~у шаппат жеу.*

ОПЛЕШИВЕТЬ *сов. жалтыр бас болыу.*

ОПЛОДОТВОРЕНИЕ *с. урықландырыу, өршитиу, туқымландырыу.*

ОПЛОДОТВОРИТЬ *сов. кого-что урықландырыу, өршитиу, туқымландырыу.*

ОПЛОДОТВОРИТЬСЯ *сов. урықланыу, өршиу, туқымланыу.*

ОПЛОДОТВОРЯТЬ *несов. см. оплодотворять.*

ОПЛОДОТВОРЯТЬСЯ *несов. см. оплодотвориться.*

ОПЛОМБИРОВАТЬ *сов. что пломбабалау, пломба басыу; ~ склад складқа пломба басыу.*

ОПЛОМБИРОВАТЬСЯ *несов. см. опломбировать.*

ОПЛОТ *м. тирек, таяшыш, сүйеніш; СССР — ~ мира СССР — паракхатшылықтың тиреги.*

ОПЛОШАТЬ *сов. разг. қәтелесну, жаңылысу, габырысу.*

ОПЛОШНОСТЬ *ж. қәтелик, жаңылысушылық, габырыслық; абайсызлық; допустить ~ қәтелик жибериу.*

ОПЛЫВАТЬ I *несов. см. оплыть I.*

ОПЛЫВАТЬ II *несов. см. оплыть II.*

ОПЛЫТЬ I *сов. что, вокруг чего жүзип айланыу, жүзип шығыу; ~ бстрог атауды жүзип айланыу.*
ОПЛЫТЬ II *сов. 1. (о свече) ерип ағыу, ерип тегилиу; 2. (ожиреть, отец) жүде семириу, гүбидей болыу; 3. (оползти) құлау, құлап түсиу; берег ~л жар құлады.*

ОПОВЕСТИТЬ сов. кого-что, о чём биддириү, хабарлау, хабарландырыу, хабар бериү, мәлим етиү; ~ всех о собраниях жыйналыс ҳақында хәммени хабарлау.

ОПОВЕЩАТЬ несов. см. оповестить.
ОПОВЕЩЕНИЕ с. 1. (действие) биддириү, хабарлау, хабарландырыу, мәлим етиү; 2. (сообщение, известие) мәлимлеме, хабар, дағаза, биддирме.

ОПОГАНИВАТЬ несов. см. опоганить.
ОПОГАНИТЬ сов. разг. 1. что (загрязнить) ыласлау, харамлау; ~ ведро шелекти ыласлау; 2. кого-что, перен. (осквернить) рәсиүа етиү, қорлау.

ОПОБЕК м. 1. обл. (телёнок-сосунок) сүттен шықпаған бузау; 2. (шкура и кожа телёнка) былғары (бузау терисинен исленген).

ОПОЗДАВШИЙ 1. прич. от опоздать; 2. прич. кешигип қалған, кешиккен; ~ ученик кешигип қалған оқушы; 3. в знач. суц. м. опоздавший и ж. опоздавшая кешигүши.

ОПОЗДАНИЕ с. кешигиү, кешигип келиү, кешигип қалуү, соңға қалуү; пөезд прищёл с ~м поезд кешигип келди.

ОПОЗДАТЬ сов. кешигиү, кешигип қалуү, соңға қалуү; ~ть на урок сабаққа кешигиү; пөезд ~л на пять минут поезд бес минут кешикти.

ОПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ прич. танымалы, айырып танылатуғын, танытуғын, тамғаланған; ~е знаки танылатуғын белгилер.

ОПОЗНАВАТЬ несов. см. опознать.
ОПОЗНАНИЕ с. таныү, айырып таныү, танып алыү.

ОПОЗНАТЬ сов. кого-что таныү, айырып таныү, танып алыү; ~ть свои вещи өз затларын таныү; я его сразу ~л мен бны бирден таныдым.

ОПОЗОРИТЬ сов. кого-что масқаралау, бийаброй етиү, абройын төгиү, шерменде етиү.

ОПОЗОРИТЬСЯ сов. масқара болуү, бийаброй болуү, шерменде болуү.

ОПОИТЬ сов. 1. кого (напоить чрезмерно) ҳәдден зыят ишкизиү, көп ишкизип есиртиү; 2. кого, чем, уст. (отравить) зәхәрлеү, уўлау.

ОПОЙ м. вет. жем аўырыуы.
ОПОЙКОВЫЙ прич. баспақ териден исленген, бузау териден исленген; ~е сапоги бузау териден исленген етик.

ОПОКА ж. опока (1. тех. металл құятуғын қалип; 2. геол. кремнезёмге бай топырақ).

ОПОЛАСКИВАТЬ несов. см. ополоснуть и ополоскать.

ОПОЛЗАТЬ I несов. см. оползть I.
ОПОЛЗАТЬ II несов. см. оползти II.
ОПОЛЗЕНЬ м. жердің шөгүи, жердің ығысыуы (жер қатламларындағы ауысыу).

ОПОЛЗНЕВЫЙ прич. шөккен, ығысқан; ~е движения горных порёд тау жынысларының ығысқан хәрекетлери.

ОПОЛЗТИ I сов. что и без доп. (вокруг чего-л.) айланып жылжыү, айланып өрме-

леү; айланып өрмелеп өтиү, айлана жылысып өтиү.

ОПОЛЗТИ II сов. (осесть, сползти) шөгүи, төмен жылжыү, жылысып түсиү, ушырап түсиү, опырылыү.

ОПОЛОСКАТЬ сов. разг. см. ополоснуть.

ОПОЛОСНУТЬ сов. что шайқау, шайыү, шайкап алыү; ~ посуду ыдысты шайып алыү.

ОПОЛОТЬ сов. что дегерегин отау, дегерегиниң шебин алыү.

ОПОЛОУМЕТЬ сов. прост. ақылдан адасыү, естен тануү; ~ от страха қорқып естен тануү.

ОПОЛЧАТЬ несов. см. ополчить.
ОПОЛЧАТЬСЯ несов. см. ополчиться.

ОПОЛЧЕНЕЦ м. ополченец.

ОПОЛЧЕНИЕ с. ополчение (вытярлы адамлардан құралған әскер); народное ~ халық ополчениеси.

ОПОЛЧЕНСКИЙ прич. ополченелик; ~е части ополченелик бөлимлер.

ОПОЛЧИТЬ сов. кого-что (восстановить против кого-л.) қарсы қойуү, ғыжақ бериү.

ОПОЛЧИТЬСЯ сов. на кого-что, против кого-чего I. құралланыү, жарақланыү, саўашқа атланыү; ~ на врага душпанға қарсы гүресиү, душпанға қарсы шығыү; 2. перен. қарсы шығыү, қарсы атланыү, қарсы гүресиү.

ОПОМНИТЬСЯ сов. 1. (прийти в сознание) өзине келиү, есиң жыйнау, есине келиү; 2. (одуматься) ақылға келиү, ойлап кернү, ойланыү; ~сь, пока не поздно курсат барда, ойлап, уақыт барда ойлап керс.

ОПОР м.: во весь ~ (мчаться, скакать) бар дерманы менен, бар күши менен, жанының барынша.

ОПОРА ж. 1. тирепберди, тирек, таяныш; точка ~ы тирек точкасы; 2. (часть сооружения) сүтин, тирек; ~ы моста кепирдің сүтинлер; 3. перен. тирек, сүйениш.

ОПОРАЖИВАТЬ несов. см. опорожнить.

ОПОРАЖИВАТЬСЯ несов. см. опорожниться.

ОПОРКИ мн. (ед. опорок м.) истен шыққан аяқ кийим, тозған аяқ кийим.

ОПОРНИЙ прич. тиреуиш, тиреп турыушы; ~ая балка тиреуиш бағана; ♦ ~ый пункт воен. бекинис пункт.

ОПОРОЖНИТЬ сов. что босатыү; ~ посуду ыдысты босатыү.

ОПОРОЖНИТЬСЯ, **ОПОРОЖНИТЬСЯ** сов. босау, босатылыү; бочка ~лась бочка босатылды, бочка босады.

ОПОРОЖНЯТЬ несов. см. опорожнить.
ОПОРОЖНЯТЬСЯ несов. см. опорожниться.

ОПОРОС м. торайлау.
ОПОРОСИТЬСЯ сов. торайлау.

ОПОРОЧИВАТЬ несов. см. опорочить.
ОПОРОЧИТЬ сов. кого-что жаманлау,

аброй төгиү, масқаралау.

ОПОСТЫЛЕТЬ сов. разг. бийзар етиү, кеўилди суўытыү, жалықтырыү.

ОПОХМЕЛИТЬСЯ сов. бас дүзеуге ишпүй.

ОПОХМЕЛЯТЬСЯ несов. см. опохмелиться.

ОПОЧИТЬ сов. уст. 1. (уснуть) уйықлау, уйқыға кетиу; 2. перен. (умереть) өлиу, қазалану, қайтыс болу.

ОПОШЛЕНИЕ с. қәдирин түсириу, қәдирин кетириу, уятын кетириу, бурмалап көрсетиу, бурмалау.

ОПОШЛЕТЬ сов. разг. (стать пошлым) уйтсызланыу, уятын жойылтыу, уятын кетириу, қәдирин кетиу.

ОПОШЛИТЬ сов. кого-что (сделать пошлым) қәдирин түсириу, қәдирин кетириу, уятын кетириу, бурмалап көрсетиу, бурмалау; ~ чужую мысль биреудің ойын бурмалау.

ОПОШЛИТЬСЯ сов. уятсызланыу, уяты кетиу, уяты жойылыу, қәдирин кетиу.

ОПОШЛЯТЬ несов. см. опошлить.

ОПОШЛЯТЬСЯ несов. см. опошлиться.

ОПОЯСАТЬ сов. 1. кого-что, чем белди бууыну, белди бууыу, белге белбеу байлау; 2. что, перен. (окружить) қоршау, айлану, орау; река ~ла деревню ауылды дәр्या қоршады.

ОПОЯСАТЬСЯ сов. белди бууыну, белди байлау, белбеу тағу.

ОПОЯСЫВАТЬ несов. см. опоясать.

ОПОЯСЫВАТЬСЯ несов. см. опоясаться.

ОППОЗИЦИОНЕР м. оппозиционер, оппозицияшы, оппозиция тәрәндары.

ОППОЗИЦИОННЫЙ прил. оппозиция..., оппозициялық; ~ая группировка оппозициялық группашылық.

ОППОЗИЦИЯ ж. 1. (противодействие, сопротивление) оппозиция, қарсы хәрекет; быть в ~и оппозицияда болу; 2. оппозиция (өзинің көз қарасын, сиясын көпшиликке қарсы қоятуын топар); парламентская ~я парламентлик оппозиция.

ОППОНЕНТ м. оппонент; официальный ~ рәсмий оппонент.

ОППОНИРОВАТЬ несов. кому оппонентлик етиу; ~ диссертанту диссертантқа оппонентлик етиу.

ОППОРТУНИЗМ м. оппортунизм (рабочий хәрекетиндеги хәм пролетарлық партияның ишиндеги марксизм-ленинизмге қарсы ағым).

ОППОРТУНИСТ м. оппортунист.

ОППОРТУНИСТИЧЕСКИЙ прил. оппортунист..., оппортунистлик.

ОППОРТУНИСТСКИЙ прил. оппортунист..., оппортунистлик.

ОПРАВА ж. халқа, қаснақ, қас; ~ для очко көз эйнектің қаснағы; ~ кинжал қанжардың қасы.

ОПРАВДАНИЕ с. 1. (действие) ақлау, айыссыз деп табыу, гүнасыз деп табыу; 2. (довод) дәлил, ұғж, сылтау, себеп; найти ~ чему-л. дәлил табыу; 3. (подсудимого) ақлау, айыссыз деп табыу.

ОПРАВДАНЫЙ 1. прич. от оправдать; 2. прил. дәлилленген, дәлилли; ~ риск дәлилли тауекел.

ОПРАВДАТЕЛЬНЫЙ прил. ақлаушы, ақлайтуғын; ~ приговор ақлаушы хуким; ~ документ ақлаушы документ.

ОПРАВДАТЬ сов. 1. кого-что ақлау, айыссыз деп табыу, гүнасыз деп табыу; ~ подсудимого судланушыны ақлау; 2. что дәлиллеу, дәлил табыу, себеп табыу, ақлау; ~ неразумный поступок молодостью жарамсыз қылықты жаслығынан деп дәлиллеу; 3. что ақлау, көрсетиу, дәлиллеу; ~ чьё-л. доверие биреудің исенимин ақлау; 4. что (возместить) өтеу, орнын толтыру, бир нәрсеге татыу; ~ расходы қаржыларды өтеу.

ОПРАВДАТЬСЯ сов. 1. (доказать свою правоту, невиновность) өзін ақлау, ақланыу, ақланып шығу, айыссыз болып шығу, гүнасыз болып шығу; 2. (подтвердиться на деле) дурыс болуу, дурыс болып шығу, рас болып шығу; егё слова ~лись оның сөзлери дурыс болып шықты; 3. (окупиться) өтелиу, орны толыу; расходы ~лись қаржылардың орны толды.

ОПРАВДЫВАТЬ несов. 1. см. оправдать; 2. кого-что (защищать) ақлау, жақлау; я егё не ~ю мен оны ақламайман.

ОПРАВДЫВАТЬСЯ несов. 1. см. оправдаться; 2. (защищаться) ақланыу, өзін-өзи ақлау, өзін-өзи қорғау; он долго ~лся ол көп уақыт өзін-өзи ақлады.

ОПРАВИТЬ I сов. что (привести в порядок) дүзеу, жөнлеу, тәртиплеу, сылап сыйпау; ~ платье кейлекти жөнлеу, кейлекти дүзетип қойу; ~ причёску шашты дүзетиу.

ОПРАВИТЬ II сов. что (вставить в оправу) халқаға салыу, қаснаққа салыу; қас қойу.

ОПРАВИТЬСЯ сов. 1. сыланып сыйпаныу, жөнлениу, оңлану, өзін-өзи дүзеу; ~ перед зеркалом айнаның алдында сыланып сыйпаныу; 2. от чего и без доп. (выздороветь) айығу, тәуір болуу, сауалыу, оңалу; ~ после болезни ауырғаннан кейін тәуір болу; 3. от чего и без доп. (прийти в себя, овладеть собой) өзине келиу, есин жыйыу; ~ от испуга қорқыудан есин жыйыу.

ОПРАВЛЯТЬ I несов. см. оправить I.

ОПРАВЛЯТЬ II несов. см. оправить II.

ОПРАВЛЯТЬСЯ несов. см. оправиться.

ОПРАСТЫВАТЬ несов. см. опростать.

ОПРАСТЫВАТЬСЯ несов. см. опростаться.

ОПРАШИВАТЬ несов. см. опросить.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ с. 1. (действие) белгилеу, анықлау; 2. (формулировка) анықлама; краткое ~ қысқаша анықлама; дать точное ~ значения слова сөздің мәнісине дурыс анықлама беру; 3. юр. (решение, постановление) қарар; хуким; ~ суда судтың хукими; 4. грам. анықлауыш.

ОПРЕДЕЛЁННО нареч. анық, ашық түрде, ашықтан-ашық; он ~ прав оныки ашықтан-ашық жөн; он мне ~ нравится ол маған анық унайды.

ОПРЕДЕЛЁННОСТЬ ж. анықлық, айқынық, белгилілік; ~ взглядов көз қарастық анықлығы.

ОПРЕДЕЛЁННЫЙ 1. прич. от определить; 2. прил. (твёрдо установленный) анықланған, белгіленген, белгілі; ~ый поря́док белгілі тәртіп; ~ое вре́мя белгілі уақыт; 3. прил. (ясный, точный) анық, ашық, айқын, ашықтан-ашық, белгілі; дать ~ый отве́т анық жуап беруі; 4. прил. (некоторый, известный) айырым, белгілі, гейбір, базмыр; в ~ых слу́чаях белгілі жағдайларда; 5. прил. (несомненный, безусловный) сөзсіз; ёто ~ая уда́ча бұл сөзсіз жетіскенлік.

ОПРЕДЕЛИМЫЙ прил. анықланыушы, белгіленушы, анықлауға болатығын.

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬ м. 1. мат. анықлаушы, белгілеуші; 2. (книга, таблица) көрсеткіш, анықлағыш, айырғыш; ~ расте́ний өсімдіктерді анықлағыш кітап.

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫЙ прил. грам. анықлауыш, анықлаушы; ~ое при́даточное предложе́ние анықлауыш бағыныушы гәп.

ОПРЕДЕЛИТЬ сов. 1. что (установить, выяснить) анықлау, белгілеу; ~ть боле́знь кеселді анықлау; ~ть расто́яние аралықты белгілеу; 2. что (раскрыть сущность чего-л.) белгілеу, мазмунын ашып көрсетуі, анықлау, түсіндіруі; ~ть поня́тие түсінікті анықлау, ұғымды түсіндіріп беруі; 3. что (установить, назначить) белгілеу, тайынлау; ~ть ме́ру наказа́ния жазаның түрін белгілеу; ~ть су́ммы на по́стройку құрылыс ушын қаржының мұғдарын белгілеу; 4. что (обусловить) имканият туудыруі, мүмкіншілік беруі, себеші болуы; хоро́шая обрабо́тка по́чвы ~ла бога́тый урожа́й жердін жақсы исленгені бай зүрәт алыуға себеші болды; 5. кого-что, уст. (устроить) орынастыруы, иске тайынлау, әмел беруі, иске қойуы (на работу).

ОПРЕДЕЛИТЬСЯ сов. 1. (стать ясным) анықланыу; це́ли ~лись мақсеттер анықланды; 2. (определить своё местонахождение) турған жерін анықлау, орнын табуы; ~ться по ко́мпасу компас бойынша анықланыу; 3. уст. (поступить куда-л.) кириуі, орыналасуы, етуі; ~ться на рабо́ту жұмысқа етуі.

ОПРЕДЕЛЯТЬ несов. см. определить.

ОПРЕДЕЛЯТЬСЯ несов. см. определяться.

ОПРЕСНЕНИЕ с. душшылау, душшыландыруы, душшы етуі, дузсызландыруы (сүйді).

ОПРЕСНИТЕЛЬ м. душшылаушы, дузсызландырығыш (қурал).

ОПРЕСНИТЕЛЬНЫЙ прил. душшыландырыушы, душшылайтуғын, дузсызландыратуғын; ~ аппара́т душшылаушы аппарат.

ОПРЕСНИТЬ сов. что душшылау, душшы етуі, дузсызландыруы; ~ морску́ю во́ду теңіз сууын душшылау.

ОПРЕСНЯТЬ несов. см. опреснить.

ОПРИЧНИК м. ист. опричник (опричнинада хызмет етуіші).

ОПРИЧНИНА ж. ист. опричнина (1. Иван Грозныйдың Русь мамлекетін бекемлеу ушын қолланған илажларының системасы; 2. Иван Грозныйдың арнайды әскерлері; 3. Иван Грозный тәрәпинен ири боярлардан алынған жерлер).

ОПРОБОВАНИЕ с. сынау, сынап көриу, сыннан өткізнуі, ислетип көриу, айдап көриу.

ОПРОБОВАТЬ сов. что сынау, сынап көриу, сыннан өткізнуі, ислетип көриу. айдап көриу; ~ но́вую маши́ну жаңа машинаны сынап көриу.

ОПРОВЕРГАТЬ несов. см. опровергнуть.

ОПРОВЕРГНУТЬ сов. кого-что бийкарлау, бийкарға шығаруы, жалганға шығаруы; ~ ло́жное соо́бще́ние жалган хабарды бийкарға шығаруы.

ОПРОВЕРЖЕНИЕ с. 1. (действие) бийкарға шығаруы, өтирикке шығаруы; 2. (заявление) бийкарлау; напеча́тать ~ бийкарлауды баспада жарыялау.

ОПРОКІДНОЙ прил. шөңкерилме, шөңкерилуіші, аударылатуғын; ~ ку́зов грузовика́ жүк машинасының шөңкерилме кузовы.

ОПРОКІДЫВАТЬ несов. см. опрокинуть.

ОПРОКІДЫВАТЬСЯ несов. см. опрокинуться.

ОПРОКІНУТЬ сов. 1. кого-что (свалить, перевернуть) төңкеріу, аударуы, аударып таслау, төңкерип алыу, аударып алыу; ~ть ведро́ с водо́й сууы бар шелекті аударып алыу; ~ть стул стулды аударуы; ~ть ло́дку қайықты төңкерип алыу; 2. кого-что (сбить с ног, повалить) жығыу, қулатыу; 3. кого-что, воен. серпилдиріп таслау, урып шығаруы, қуып шығыу; ~ть войска́ проти́вника жаудың әскерлерін серпилдиріп таслау; 4. что, перен. (разрушить) бузыу, күл-талқан етуі; ёто ~ло все на́ши пла́ны бұл барлық бизің планларымызды бузды.

ОПРОКІНУТЬСЯ сов. 1. (перевернуться) төңкерилуі, аударылуы, жығылуы, қулау; аударылып қалуы, төңкерилип қалуы; кастро́ля ~лась кастро́ля аударылды; арба́ ~лась арба аударылып қалды; 2. (упасть на спину) шалқасына қулау.

ОПРОМЕТЧИВО нареч. ойланбастан, алды-артын ойламастан, асығыслық пенен; поступи́ть ~ ойланбастан ислеу.

ОПРОМЕТЧИВОСТЬ ж. ойсызлық, ойланбаушылық, алды-артын ойламаушылық, әйтеуір ислеі салыушылық.

ОПРОМЕТЧИВЫЙ прил. ойламастан ислеген, ойсыз, асығыслық пенен ислеген; ~ый поступи́к ойламастан етилген хәркет; ~ое реше́ние асығыслық пенен болған шешім.

ОПРОМЕТЬЮ нареч. сасқалақлап, асығып-үситип; бежа́ть ~ сасқалақлап жууыруы.

ОПРО́С м. сорау, тергеу, сорасық, сорап шығыу, сағал сорау; ~ свиде́телей гүәларды сорау; производи́ть ~ сорап шығыу.

ОПРОСИТЬ *сов. кого-что* сорау, тергеу, сорап шығыу, сауал сорау; ~ свидетелей гүәлалардан сауал сорау; ~ всех барлығынан сорап шығыу.

ОПРОСНЫЙ *прил.*: ~ лист сорау қағазы.

ОПРОСТАТЬ *сов. что, прост.* босатыу; ~ корзину себетти босатыу.

ОПРОСТАИТЬСЯ *сов. прост.* босау, босатылыу; мешок ещѐ не ~лся қапшық эле босамады.

ОПРОСОВОЛОСИТЬСЯ *сов. разг.* абайсызда айтып қойыу, байқамай айтып жнберіу, алжасыу, жаңылысыу, қәтелесіу.

ОПРОТЕСТОВАНИЕ *с.* наразылық билдириу, қарсылық көрсетиу, қарсы болыу, наразылық, қарсылық.

ОПРОТЕСТОВАТЬ *сов. что* наразылық билдириу, қарсы болыу; ~ приговор суды судтың хуқимине наразылық билдириу; ♦ ~ вексель *фин.* вексельге қарсы шығыу.

ОПРОТЕСТОВЫВАТЬ *несов. см.* опротестовать.

ОПРОТИВЕТЬ *сов. кому, чем* жек көриніу, жеркенишпи көриніу, бездириу, бийзар етиу.

ОПРЫСКАТЬ *сов. кого-что, чем* бүркіу, шашыу, себіу; ~ платок духами қол орманлаға әтир себіу; ~ деревья дезинфекционным раствором ағашларға дезинфекциялық еритинди бүркіу.

ОПРЫСКАТЬСЯ *сов. чем* өзіне бүркіу, бүркілиу, өзіне себіу, себилиу; ~ духами өзіне әтир себіу.

ОПРЫСКОВАТЕЛЬ *м.* бүркіш, сепкиш (*қурал*).

ОПРЫСКИВАТЬ *несов. см.* опрыскать.

ОПРЫСКИВАТЬСЯ *несов. см.* опрыскаться.

ОПРЫСНУТЬ *сов. и однокр. кого-что* бүркіп жиберіу, шашып жиберіу, сеуип жиберіу.

ОПРЯТНО *нареч.* таза, азада, пәкизе, әресте, мұнтаз, тап-туйнақтай, ықшам; *одеваться* ~ таза киініу.

ОПРЯТНОСТЬ *жс.* тазалық, азадалық, пәкизелик, мұнтазлық, ықшамлық.

ОПРЯТНЫЙ *прил.* таза, азада, пәкизе, тап-туйнақтай, тап-таза, ықшамлы.

ОПТИК *м.* оптик (1. *оптика бойынша қәниге*; 2. *оптика әспапларын ислейши уста*).

ОПТИКА *жс.* 1. (*отдел физики*) оптика; 2. *собр.* оптика әспап-қураллары.

ОПТИМАЛЬНО *нареч.* оптималь дәрежеде, ең қолайлы рәуиште, ең жақсы рәуиште, ең ыңғайлы түрде.

ОПТИМАЛЬНЫЙ *прил.* оптимальлы, ең қолайлы, ең жақсы, ең жарамлы; ~ая температура ең қолайлы температура.

ОПТИМИЗМ *м.* оптимизм (*дүньяға келешекке қуғаншыл ұмит пенен қарау, ҳамме нәрсениң жақсы жағын көриу*).

ОПТИМИСТ *м.* оптимист (*оптимизмге бейимленген адам*).

ОПТИМИСТИЧЕСКИЙ *прил.* оптимистлик; ~ое настроение оптимистлик кейиң, хош кеуиллилик.

ОПТИМИСТКА *женск. от* оптимист.

ОПТИРОВАТЬ *сов. и несов. кого-что, юр.* оптация хуқуқын иске асырыу.

ОПТИЧЕСКИЙ *прил.* оптикалық; ~ прибор оптикалық әспап; ~ обман көз алданыу (*бир нәрсениң булдырап екінши түсте көриуи*).

ОПТОВИК *м.* көтере сауда етиуши, көтере сатып алыушы.

ОПТОВЫЙ *прил.* көтере; ~ая торговля көтере сауда; ~ые цены көтере қойылған бақалар.

ОПТОМ *нареч.* көтере; тутасы менен; *закупать что-л.* ~ көтере сатып алыу.

ОПУБЛИКОВАНИЕ *с.* жарыялау, жарыяланыу, жарыя етиу, басып шығарыу; ~ закона законды жарыялау.

ОПУБЛИКОВАТЬ *сов. что* жарыялау, жарыя етиу, бастырып шығарыу; ~ сообщение хабарды жарыя етиу, билдириуди баспада басып шығарыу.

ОПУБЛИКОВЫВАТЬ *несов. см.* опубликовать.

ОПУСКАТЬ *несов. см.* опустить.

ОПУСКАИТЬСЯ *несов.* 1. *см.* опуститься; 2. (*постепенно понижаться*) шөгиу, шөге баслау; почва под ногами ~лась аяқтың турған жери шөге баслады.

ОПУСКНОЙ *прил.* (*опускающийся*) төмен түсирлетуғын, төменге ашылатуғын; ~ые окна поезда поездың төменге ашылатуғын әйнектери.

ОПУСТЕЛЫЙ *прил.* босап қалған, қаңрап қалған, адамсыз қалған, қулазыған; ~ дом босап қалған жай.

ОПУСТЕНИЕ *с.* босап қалуы, қаңрау, адамсыз қалуы, қулазыу.

ОПУСТЕИТЬ *сов.* 1. (*стать пустым*) босап қалуы; 2. (*стать безлюдным*) адамсыз қалуы, елсиз қалуы, қулазыу, әдире қалуы; Улица ~ла көшеде адам қалмады.

ОПУСТИВШИЙСЯ 1. *прич. от* опуститься; 2. *прил.* өзін-өзи қор еткен, қор болған, адамшылықтан шыққан; ~ человек өзін-өзи қор еткен адам.

ОПУСТИТЬ *сов.* 1. *кого-что, в разн. знач.* түсиріу; ~ ребёнка на землю баланы жерге түсиріу; ~ воротник жағаны түсиріу; ~ флаг байрақты түсиріу; ~ занавес пердени түсиріу; ~ крышку рояля рояльдың қақпағын түсиріу; ~ голову басын еңкейтиу; ~ глаза төмен қарау; ~ перпендикуляр *мат.* тик сызық түсиріу; 2. *кого-что, во что* сугыу, батырыу, салыу, тығыу; ~ руку в воду қолды суға батырыу; ~ письмо в ящик хатты қутыға салыу; 3. *что (пропустить)* түсиріп қалдырыу, таслап кетиу; ~ абзац при чтении оқығанда абзацты түсиріп қалдырыу; ♦ ~ руки қолы иске бармау.

ОПУСТИИТЬСЯ *сов.* 1. отырыу, отыра кетиу, түсиу, қоныу, шөгиу, пәсейиу; птица ~лась на ветку қус шақаға қонды; устало ~ться на стул шаршап стулга отыра кетиу; туман ~лся на землю думан жердің устин қаплады; 2. *перен.* (*морально*) адамгершиликтен шығыу, қор болыу, адамшылықтан шығып қалуы; ♦ руки ~лись қолы иске бармау, қолы суыу.

ОПУСТОШАТЬ несов. см. опустошить.
ОПУСТОШЕНИЕ с. 1. (действие) тып-тыйпыл етиү, ұайранлау, ұайран етиү, қырып жойу, қуртыу, қарап етиү, бұлгиншиликке салу; 2. (разрушение) бұлгиншилик, қыйраушылық; 3. (моральное) бузылу, терис кету, рухы түсиу.

ОПУСТОШЕННЫЙ I. прил. от опустошить; 2. прил. (лишённый нравственных сил) рухы пәсеңдеген, рухы түскен, кеуили пәсейген.

ОПУСТОШИТЕЛЬНОСТЬ ж. ұайраншылық, ұайран етиушилик, қыйратушылық.

ОПУСТОШИТЕЛЬНЫЙ I прил. ұайран етиуши, ұайран ететугын, бұлдириуши, бұлдиретугын, қыйратушы, қыйрататуғын; ~е войны ұайран етиуши урыслар.

ОПУСТОШИТЬ сов. 1. что тып-тыйпыл етиу, қыйрату, қырып жойу, ұайранлау, ұайран етиу, қуртыу, жоқ етиу, қарап етиу, бұлдириу; саранча ~ла поле шегиртке атыздың егини қуртып кетти; 2. кого-что, перен. (лишить нравственных сил) рухый жақтан пәсеңлету, рухый жақтан аздыру.

ОПУТАТЬ сов. кого-что 1. (обмотать) шырмай байлау, шырмау, шандыу, орап-шырмау; ~ что-л. верёвкой жип пенен шырмау; 2. перен. шырмау, хийле менен дузаққа түсириу, хийлелеп қолға түсириу, басты айландыру; ~ ложью етирик пенен шырмау.

ОПУТЫВАТЬ несов. см. опутать.
ОПУХАТЬ несов. см. опухнуть.
ОПУХНУТЬ сов. исипу, исиниу, исип кетиу, қалқыу.

ОПУХОЛЬ ж. исик; злокачественная ~ қауипли исик.

ОПУШАТЬ несов. см. опушить.
ОПУШИТЬ сов. что, чем 1. тери тутуу, журынлау; ~ рукава мехом жеңнің айлаисына тери тутуу; 2. (снегом, инеем) қаплау, басыу.

ОПУШКА I ж. 1. (действие) тери тутуу; 2. журын; меховая ~ аң терисинен исленген журын.

ОПУШКА II ж. (леса) тоғайдың шети, тоғайдың етеги.

ОПУЩЕНИЕ с. 1. (действие) төмен түсиу, төменлеу; 2. мед. төмен түсиу, төменлеу, орнынан қозғалу; ~ желудка ас қазанның төмен түсиуі.

ОПУЩЕННЫЙ прил. от опустить; ♦ как в воду ~ салысы суға кеткендей, әпшери қашқан.

ОПЫЛЕНИЕ с. бот. шаңландыру, шаңлану, тозаңландыру, тозаңлану; искусственное ~ жасалма шаңлану.

ОПЫЛИВАТЬ несов. см. опылить 2.

ОПЫЛИТЬ сов. что I. бот. (произвести опыление) шаңландыру, тозаңландыру; ~ цветок гүлди шаңландыру; 2. с.-х. дәри бүркіу, шашу, себу; ~ виноградники жүзимликке дәри бүркіу.

ОПЫЛИТЬСЯ сов. бот. шаңлану, тозаңлану; цветы ~лись гүллер шаңланды.

ОПЫЛЯТЬ несов. см. опылить 1.

ОПЫЛЯТЬСЯ несов. см. опылиться.

ОПЫТ м. 1. в разн. знач. тажирийбе; жизненный ~ турмыс тажирийбе; химический ~ химиялық тажирийбе; поставить ~ тажирийбе ислеу; ~ революционной борьбы революциялық гүрестің тажирийбесі; обмен ~ом тажирийбе алмасу; передать свой ~ өз тажирийбесін басқаларға беру; убедиться на личном ~е езіннің жеке тажирийбесінде керіу; 2. (попытка, проба) тажирийбе, сынау; первый ~ писателя жазушының биринши тажирийбесі.

ОПЫТНИК м. тажирийбеші; колхозники-~и тажирийбеші колхозшылар.

ОПЫТНО- қоспа сөзлердің «тажирийбе өткеріу, тажирийбе жүргізіу» деген маанисін билдиретугын биринши бөлеги, мыс.: опытно-показательный тажирийбе көрсетиу...

ОПЫТНОСТЬ ж. тажирийбешілік.

ОПЫТНЫЙ прил. 1. (обладающий опытом) тажирийбеші; ~ый педагог тажирийбеші оқытушы; ~ый человек тажирийбеші адам; 2. (экспериментальный) тажирийбе, тажирийбешілік; ~ая станция тажирийбе станциясы; 3. (основанный на опыте) тажирийбеге тийкарланған, тажирийбе арқалы; установить что-л. ~ым путём бир нәрсені тажирийбе арқалы биліу.

ОПЬЯНЕНИЕ с. I. мәс болуу, есрик болуу, есириу, пьян болуу; 2. перен. (восторг) масайрау, марапатлану, қызыу.

ОПЬЯНЕТЬ сов. 1. (стать пьяным) мәс болуу, есириу, есрик болуу, пьян болуу; 2. перен. (прийти в восторженное состояние) масайрау, марапатлану, аса шадлану.

ОПЬЯНИТЬ сов. кого-что 1. (сделать пьяным) мәс етиу, есрик етиу, есиртиу, пьян етиу; 2. перен. (привести в восторженное состояние) масайратуу, марапатландыру, аса шадландыру.

ОПЬЯНЯТЬ несов. см. опьянять.

ОПЬЯНЯЮЩИЙ I. прил. от опьянять; 2. прил. мәс етиуши, мәс қылатуғын, пьян ететугын; 3. прил. перен. масайрататуғын, марапатландыратуғын, аса шадландыратуғын.

опята мн. от опёнок.

ОПЯТЬ нареч. және, жәнеде тағы, тағы да, қайтадан; он ~ ушөл ол тағы кетип қалды; ~-таки және де, сөйтсе де, солай болса да.

ОРАВА ж. разг. бир топар, бирталай, жығын, аламан; ~ ребята бир топар балалар.

ОРАНГУТАНГ м. орангутанг (адамға мезгес маймыл).

ОРАНЖЕВЫЙ прил. қызғылт-сары; ~ цвет қызғылт-сары рең.

ОРАНЖЕРЕЙНЫЙ прил. оранжерея... , оранжереялық.

ОРАНЖЕРЕЯ ж. оранжерея (өсімликлерди қыста өсириуге арналған жылы орын).

ОРАТОР м. 1. шығын сөйлеуші, оратор; 2. (топ, кто обладает красноречием) шешен, дилүар, оратор.

ОРАТОРИЯ ж. муз. оратория (хор, жеке қосықшылар ҳам оркестр ушын жазылған ири музыкалы-драмалық шығарма).

ОРАТОРСКИЙ прил. шешенлик, дил-уарлык, оратор..., ораторлык; ~ое искусство ораторлык өнер.

ОРАТОРСОВАТЬ несов. разг. шешенлик етиү, мәниссиз сөйлөү.

ОРАТЬ несов. разг. 1. (громко кричать) бакырыү, ҳәкиреңдөү, шауқым салыү; 2. на кого (громко бранить кого-л.) сөгюү, кейнү.

ОРБИТА ж. 1. астр. орбита; земная ~а жердиң орбитасы; 2. (глазница) көздиң уясы; глаза вышли из орбит көзи уясынан шығып кетти; 3. перен. (сфера действия) ҳәрекет қарамағы; втянуть кого-л. в ~у своего влияния биреүди өз тәсириниң ҳәрекет қарамағына алыү.

ОРГ = қоспа сөзлердиң «шөлкемлестириү» деген мәни беретугын биринши белеги, мыс.: оргбюро шөлкемлестириү бюросы.

ОРГАН м. 1. ағза, орган; ~ слуха еситиү ағзасы; ~ы зрения көрүи органлары; 2. перен. (орудие, средство) курал; печать — мощный ~ коммунистического воспитания масс баспа сөз — массаны коммунистлик рухта тәрбиялаушы күшли курал; 3. (учреждение, организация) орган; государственные ~ы мәмлекетлик органдар; партийные и советские ~ы партия ҳәм совет органдары; 4. (печатное издание) орган; «Пионерская правда» — ~ ЦК ВЛКСМ «Пионерская правда» ВЛКСМ Орайлық Комитетиниң органы.

ОРГАН м орган (музыкалык аспап).

ОРГАНИЗАТОР м. шөлкемлестириүши, уйымластырыушы.

ОРГАНИЗАТОРСКИЙ прил. шөлкемлестириүшилик, уйымластырыушылық; ~ талант шөлкемлестириүшлик талант.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ прил. шөлкемлестириү..., шөлкемлестириүшлик, уйымластырыу...; ~е мероприятия шөлкемлестириү шаралары; ~е расходы шөлкемлестириүге кеткен қаржылар.

ОРГАНИЗАЦИЯ ж. 1. (действие) шөлкемлестириү, уйымластырыу, дүзиү; правильная ~ трудя мийнетти дурис шөлкемлестириү; 2. шөлкем, уйым; партийная ~ партия шөлкеми; комсомольская ~ комсомол уйымы; строительная ~ қурылыс шөлкеми; 3. разг. (организм) ағза, дене.

ОРГАНИЗМ м. организм; растительные ~ы өсимликтің организмлери; здоровый ~ сау организм, күшли организм.

ОРГАНИЗОВАННО нареч. шөлкемлескенлик пенен, уйымласқан түрде, ауыз биршилик пенен; действовать ~ шөлкемлескенлик пенен ҳәрекет етиү.

ОРГАНИЗОВАННОСТЬ ж. шөлкемлестириүшлик, шөлкемлескенлик, уйымласқанлық, ауыз бирлик; ~ рабочего класса рабочий класстың уйымласқанлығы.

ОРГАНИЗОВАНИЙ 1. прил. от организовать; 2. прил. шөлкемлескен, шөлкемлестирилген, уйымласқан, уйымластырылған, бирлескен, ауыз биршилик; ~ая молодежь шөлкемлескен жаслар.

ОРГАНИЗОВАТЬ сов. и несов. 1. что (основать) шөлкемлестириү, уйымласты-

рыү, дүзиү; ~ литературный кружок әдебият кружогин шөлкемлестириү; 2. что (устроить, наладить) шөлкемлестириү, уйымластырыү; ~ доставку дров отын алып келиүди уйымластырыү; 3. кого-что (объединить) шөлкемлестириү, уйымластырыү, бирлестириү, бириктириү; ~ молодежь жасларды шөлкемлестириү; 4. что (упорядочить) тәртипке салыү; правильно ~ свой рабочий день өз жұмыс күниң дурис тәртипке салыү.

ОРГАНИЗОВАТЬСЯ сов. и несов. 1. (возникнуть) шөлкемлесиү, уйымласыү, дүзилиү, дүзиле баслаү, куралыү; ~лся колхоз колхоз шөлкемлестирилди; ~лся драматический кружок драма кружогин дүзилди; 2. (объединиться) шөлкемлесиү, бирлесиү, куралыү, жәбдилесиү; ~ться для совместной работы бирге ислесиү ушын жәбдилесиү.

ОРГАНИЗОВЫВАТЬ несов. см. организовать.

ОРГАНИЗОВЫВАТЬСЯ несов. см. организоваться.

ОРГАНИСТ м. органшы (орган шертијиши сазенде).

ОРГАНИЧЕСКИ нареч. тәбийғый, тәбийғый рәуиште; все эти события ~ связаны между собой барлық ҳәдийселер өз-ара тәбийғый рәуиште байланысқан.

ОРГАНИЧЕСКИЙ 1 прил. органикалық, тири, жанлы; ~ая природа жанлы тәбият; ~ие вещества органикалық затлар; ~ая химия органикалық химия.

ОРГАНИЧЕСКИЙ II прил. 1. ағза..., орган..., дене...; ~ие заболевания дене ауырыулары; 2. перен. (коренной) тийкаргы, негизги; ~ие недостатки тийкаргы кемшилликлер; ~ая потребность негизги мутажлық; 3. перен. ажыралмас; ~ое единство теории и практики теорияның ҳәм практиканың ажыралмас бирлиги.

ОРГАНИЧНЫЙ прил. негизги, тийкаргы.

ОРГАННЫЙ прил. орган...; ~ая музыка орган музыкасы.

ОРГИЯ ж. аса мәскүнемлик, ғарлықлы мәскүнемлик, бузықлы мәскүнемлик.

ОРДА ж. 1. ист. орда, орай, пайтах; Золотая ~ Алтын орда; 2. перен. (сборище) топаңашылар топары, қарақшылар ордасы.

ОРДЕН м. 1. орден; ~ Ленинна Ленин ордени; ~ Трудового Красного Знамени Мийнет Қызыл Байрақ ордени; ~ Отчественной войны Уатандарлық урыс ордени; ~ Красной Звезды Қызыл Жұлдыз ордени; ~ «Знак почёта» «Хұрмет белгиси» ордени; ~ «Материнская слава» «Аналық даңқ» ордени; наградить ~ом орден менен наградау; получить ~ орден алыү; 2. (община католической церкви) орден, жәмийет, шөлкем; ~ иезуитов иезуитлер жәмийети.

ОРДЕНОБСЕЦ м. орденли; завод ~ орденли завод.

ОРДЕНОНОСНЫЙ прил. орденли; ~ колхоз орденли колхоз.

ОРДЕНСКІЙ прил. орден..., орденлик; ~ая кнѣжка орден китапшасы; ~ая колѣдка орден колодкасы.

ОРДЕР м. ордер; платѣжный ~ пул төлеу ордери; ~ на получение квартиры квартира алыу ушын ордер.

ОРДИНАРЕЦ м. воен. ординарец.

ОРДИНАРНЫЙ прил. жай, қарапайым, әйтеуір; ~ слұчай жай ұақыя.

ОРДИНАТОР м. ординатор (емлеўханада, клиникада ислейтуғын емлеўши врач).

ОРДИНАТУРА ж. ординатура (1. ординатордың ұазыпшасы; 2. практикалық медицина аспирантурасының бир түри).

ОРЁЛ м. 1. қара қус бүркіт; 2. перен. (о человеке) қахарман, қорықпас.

ОРЁЛ м. 1. (светлый круг, сияние) сәуле; 2. перен. нур, сәуле; быть в ~е славы даңқ сәулесінде болыу, даңққа бөленген болыу.

ОРЁХ м. 1. ғоз; лесные ~и тоғай ғозлары; грёцкие ~и грек ғозлары; 2. (дерево, древесина) ғоз ағашы; стол из ~а ғоз ағашынан исленген стол; ◇ разделять под ~ жерден алып, жерден салып кейіу; ему досталось на ~и ол сазайын тартты.

ОРЁХОВЫЙ прил. 1. ғоз...; ~ая скорлупа ғоз қабыршағы; ~ое дерево ғоз ағашы; 2. ғоз ағашынан исленген, ғоз ағашынан соғылған; ~ый шкаф ғоз ағашынан исленген шкаф; 3. (приготовленный с орехами) ғозалы; ~ый торт ғозалы торт.

ОРЁШНИК м. ғоз тереги, ғоз ағашлығы.

ОРИГИНАЛ м. 1. (подлинник) оригинал, тийкарғы нұсқа; ~ портрета портреттің оригиналы; ~ статьи статьяның тийкарғы нұсқасы; 2. разг. (чуждак) тамаша, ерси, қызық; он — большой ~ ол — дым тамаша адам.

ОРИГИНАЛЬНИЧАТЬ несов. разг. айрықша көрсету, өзін айырып көрсету, тәнтійлик етіу.

ОРИГИНАЛЬНО нареч. өзгеше, әжайып, айрықша, басқаша.

ОРИГИНАЛЬНОСТЬ ж. 1. оригинальлық, түп нұсқалық; установить ~ рукописи қолжазбаның түп нұсқалығын анықлау; 2. (своеобразность) айрықшалық, өзгешелік, тәнтійлік; ~ замысла пикрдің айрықшалығы; отличаться ~ю өзгешелігі менен көзге түсіу.

ОРИГИНАЛЬНЫЙ прил. 1. (являющийся подлинником) түп нұсқа, түп нұсқа болатуғын; 2. (не подражательный) оригинал, өз бетінше исленген; ~ое сочинение оригинал шығарма, өз бетінше исленген шығарма; 3. (своеобразный) айрықша, басқаша, өзгеше; ~ый проект айрықша проект; ~ое решение задачи мәселенің айрықша шешилиуі.

ОРИЕНТАЛИСТ м. ориенталист (ориенталистика бойынша қаніге).

ОРИЕНТАЛИСТИКА ж. ориенталистика (шығысты изертлеу илимлеринің жиыйнтығы).

ОРИЕНТАЛЬНЫЙ прил. шығыслық, шығыстың..., шығыстағы; ~ стиль шығыстың стили.

ОРИЕНТАЦИЯ ж. 1. (определение своего местонахождения) ориентациялау, турған жерин анықлау, бағдарды биліу; ~ на местности дегеректеги жерге қарай бағдарды биліу; 2. перен. (умение разобратсья в чём-л.) түсиніу, биліу; 3. перен. (направление деятельности) бағыт алыу, бет бұрыу.

ОРИЕНТИР м. ориентир, белги, бағдар, бағдар көрсеткіш; световой ~ жақты ориентри; правый ~ дурыс бағдар.

ОРИЕНТИРОВАТЬ сов. и несов. 1. кого-что (помочь разобратсья) бағдар беріу, бағдарлау, жол-жоба көрсету; ~ кого-л. в вопросах агротехники агротехника мәселелерінде бирейге жол-жоба беріу; 2. на кого-что көрсету, ұазыйпа етип қойыу, бағдарлау, бағдар көрсету; ~ на использование местных ресурсов жергиликли ресурсларды пайдаланыуға бағдар көрсету.

ОРИЕНТИРОВАТЬСЯ сов. и несов. 1. турған жерин анықлау, жол табу; ~ в темноте қараңғыда жол табу; ~ по компасу компас арқалы жол табу; 2. (освоиться) үйренісіу, бейімлесіу, көзи үйреніу; ~ в новой обстановке жаңа жағдайға үйренісіу; 3. на кого-что, перен. нәзерде тutyу, көзде тutyу, бейімленіу, есапқа алыу; ~ на массового читателя оқыўшылар массасын нәзерде тutyу.

ОРИЕНТИРОВКА ж. 1. (действие) жол табу, өзіннің турған жерин аңғарыу, бағдарлану, бейімленіу; 2. перен. жағдайға түсине биліу, аўхалды байқау, нәзерде тutyу, көзде тutyу, есапқа алыу.

ОРИЕНТИРОВОЧНО нареч. тақмийинен, шама менен, дусмаллап.

ОРИЕНТИРОВОЧНЫЙ прил. 1. бағдар көрсететуғын, жол көрсететуғын; ~ знак жол көрсететуғын белги; 2. (приблизительный, примерный) шамадан, шамалап; ~ план шамадан дүзилген план.

ОРКЕСТР м. оркестр; симфонический ~ симфониялық оркестр; ~ народных инструментов халық саз әспапларының оркестри.

ОРКЕСТРАНТ м. оркестрант, оркестр музыканты.

ОРКЕСТРОВАТЬ сов. и несов. что оркестрлестиріу, оркестрлеу; ~ фортепьянную пьесу фортепьяноға арналған пьесаны оркестрлеу.

ОРКЕСТРОВКА ж. оркестрлестиріу, оркестрлеу.

ОРКЕСТРОВЫЙ прил. оркестр..., оркестрлик; ~ая музыка оркестрлик музыка.

орлá род., вин. п. ед. от орёл.

ОРЛАН м. зоол. теңиз бүркіти.

ОРЛЕНОК м. қара қус палапаны, бүркіт палапаны.

ОРЛЫНЫЙ прил. 1. қара қус..., қара қустың, бүркіт..., бүркіттің; ~ клюв бүркіттің тұмсығы; 2. перен. өткір, алғыр; ~ взгляд өткір нәзер; ◇ ~ нос қус тұмсық, иймек мурын.

ОРЛЫЦА ж. мәкіен бүркіт, қара қус мәкіен.

ОРНАМЕНТ м. нағыс, кесте, әшекей, безеу; национальнй ~ милли нағыс.

ОРНАМЕНТАЛЬНЫЙ прил. нағыслы, кестели, әшекейли, безелген.

ОРНАМЕНТИРОВАТЬ сов. и несов. что нағыслау, кестелеу, әшекейлеу, безеу.

ОРНАМЕНТНЫЙ прил. нағыслы, кестели, әшекейли, безеули; ~е рисунки нағыслы сүүретлер.

ОРНИТОЛОГ м. орнитолог (орнитология бойынша қәниге).

ОРНИТОЛОГИЧЕСКИЙ прил. орнитология..., орнитологиялық.

ОРНИТОЛОГИЯ ж. орнитология (зоологияның құстарды зерглейиши тарайы).

ОРОБЕЛЫЙ прил. разг. қорққан, сескенген, жүрексинген.

ОРОБЕТЬ сов. қорқыу, сескениу, жүрексиниу.

ОРОГОВЕНИЕ с. қабыршақланыу, қайызғақланыу, қыртысланыу.

ОРОГОВЕТЬ сов. қабыршақланыу, қайызғақланыу, қыртысланыу.

ОРОГРАФИЧЕСКИЙ прил. орографиялық.

ОРОГРАФИЯ ж. орография (физикалық географияның жер бетиндеги рельефлерди изертлейтуғын бөлими).

ОРОСИТЕЛЬНЫЙ прил. суўғарыу..., суўғаратуғын; ~ый канал суўғарыу каналы; ~ая система суўғарыу системасы.

ОРОСИТЬ сов. что 1. (смочить) суўлау, ығаллау; дождь ~л землю жаўын жерди суўлады; 2. (обводнить) суўғарыу, суў шығарыу, суў жибериу, суўландырыу; ~ть степь даланы суўландырыу.

ОРОСИТЬСЯ сов. суўланыу, суўландырылыу, ығалланыу; его лицо ~лось слезами бети кезиниң жасы менен суўланды.

ОРОШАЕМЫЙ 1. прич. от орошать; 2. прил. суўғарылатуғын, суўландырылатуғын; ~ое земледелие суўғарылатуғын дийқаншылық; ~ые земли суўғарылатуғын жерлер.

ОРОШАТЬ несов. см. оросить.

ОРОШАТЬСЯ несов. см. ороситься.

ОРОШЕНИИ с. суўғарыу, суў шығарыу, суў жибериу, суўландырыу; система искусственного ~я қолдан исленген суўғарыу системасы; ~е стених районив шел районларды суўландырыу.

ОРТОДОКС м. ортодокс (ортодоксал көз қарастағы адам).

ОРТОДОКСАЛЬНОСТЬ ж. ортодоксаллық.

ОРТОДОКСАЛЬНЫЙ прил. ортодоксал..., ортодоксаллық, даўамлы; ~е взгляды ортодоксаллық көз қараслар.

ОРТОДОКСИЯ ж. ортодоксия (көз қарастағы бекем изе-издиллик).

ОРТОПЕД м. ортопед (ортопедия бойынша қәниге).

ОРТОПЕДИЧЕСКИЙ прил. ортопедия..., ортопедиялық; ~ая обувь ортопедиялық аяқ кийим.

ОРТОПЕДИЯ ж. ортопедия (медицинаның омыртқадағы хэм аяқ-қолдағы қыйсықларын емлейтуғын тарайы).

ору, орешь и т. д. наст. вр. от орать.

ОРУДИИ с. 1. қурал, әсбап; ~я производства ендирис қураллары; сельско-хозяйственные ~я ауыл хожалық қураллары; 2. перен. қурал; язык — ~е общення людей тил — адамлардың қатнас қуралы; 3. воен. топ, зеңбирек; зенитное ~е зенит зеңбиреги; противотанковое ~е танкке қарсы топ.

ОРУДИЙНЫЙ прил. воен. топ..., зеңбирек...; ~ расчёт топ расчёты; ~ залп зеңбирек залпы.

ОРУДОВАТЬ несов. разг. 1. чем... менен ислеу, ҳарекет етиу; ~ пиллой пышқы менен ислеу; 2. перен. басқарыу, жүритиу; ~ всеми делами барлық исти жүритиу.

ОРУЖЕЙНИК м. жарақ ислеуши, жарақ устасы, мылтық соғыушы.

ОРУЖЕЙНЫЙ прил. жарақ..., мылтық...; мылтық ислеитуғын; ~ завод жарақ заводы; ~ склад жарақ склады; ~ мастер мылтық устасы.

ОРУЖЕНОСЕЦ м. ист. жарақ кетериуши (жизардың қары-жарағын алып жүриуши жигит).

ОРУЖИИ с. 1. қурал, жарақ, мылтық; холдное ~е шаппа жарақ; огнестрельное ~е атылатуғын қурал; род ~я куралдың түри; с ~ем в руках қолына жарақ алып; 2. перен. қурал; печать — могу́чее ~е баспа сөз — қудиретли қурал; ♦ сложить ~е бағыныу; призвать к ~ю қарсыласуға шақырыу; бряцать ~ем куралланыу, курал-жарақланыу.

ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ прил. орфография..., орфографиялық; ~ий словарь орфографиялық сөзлик; ~ая ошибка орфографиялық қете.

ОРФОГРАФИЯ ж. орфография (дурис жазыу режеси).

ОРФОЭПИЧЕСКИЙ прил. орфоэпия..., орфоэпиялық.

ОРФОЭПИЯ ж. орфоэпия (әдебий дурис сөйлеу қағыддарының жыйнағы).

ОСА ж. ҳәрре, ешек ҳәрре.

ОСАДА ж. қамал, қамау, қоршап алыу; ~ города қаланы қамау.

ОСАДИТЬ I сов. 1. что (подвергнуть осаде) қамау, қоршап алыу; ~ть город қаланы қамау; 2. кого-что, перен. (окружить) қоршап алыу, дегереклеп алыу, үймелисиу; толпа ~ла дом аламан жайды дегереклеп алды.

ОСАДИТЬ II сов. что 1. (заставить опуститься) төмен түсириу, қағып киргизиу; ~ своё бағана қазықты қағып киргизиу; 2. (выделить из раствора) тындырыу, тындырып айырыу, шөгириу.

ОСАДИТЬ III сов. 1. кого-что (остановить) тоқтатыу, иркиу; ~ лошадей атты тоқтатыу; 2. кого, перен. разг. тойтарыу, петиң қайтарыу, қайтарып таслау; ~ нахала уятсызды қайтарып таслау.

ОСАДКА ж. 1. (сооружения, грунта) шөгиу; 2. мор. кемениң суўға шүмип турған жери, кемениң суўға батып турған жери.

ОСАДКИ мн. метеор. жаўын-шашын, жаўын, ығал; атмосферные ~ жаўын-шашын.

ОСАДНЫЙ прил. қамал..., қамау..., қоршау...; ~ое положение қамал жағдайы; ~ая артиллерия қамау артиллериясы.

ОСАДОК м. 1. шегинди, қоқым; ~ в воде суудың шегиндиси, суудың қоқымы; 2. перен. (тяжёлое чувство) тәсир, из; исприятий ~ жағымсыз тәсир.

ОСАДОЧНЫЙ прил. геол. шегинди...; ~е горные породы шегинди тау жыныстары.

ОСАЖДАТЬ I несов. 1. см. осадить I; 2. кого-что, перен. бийзар етіу, мазасын алыу; ~ кого-л. просьбами етінші ете беріп биреді бийзар етіу.

ОСАЖДАТЬ II несов. см. осадить II 2. **ОСАЖДАТЬСЯ** несов. 1. (выделяться в виде осадка) шөгіу; 2. (об атмосферных осадках) жауу.

ОСАЖДЕНИЕ с. тындыруу, шөгируу.

ОСАЖИВАТЬ I несов. см. осадить II 1.

ОСАЖИВАТЬ II несов. см. осадить III.

ОСАНИСТОСТЬ ж. бойлы-сынлылық.

ОСАНИСТЫЙ прил. бойлы-сынлы; ~ мужчи́на бойлы-сынлы ки́си.

ОСАНКА ж. сын, қадди-бой, сымбат, келбет.

ОСВАИВАТЬ несов. см. освобить.

ОСВАИВАТЬСЯ несов. см. освобиться.

ОСВЕДОМИТЕЛЬ м. хабардар етіуші, айтыушы, мағлыұмат беріуші, мәлімлеуші.

ОСВЕДОМИТЕЛЬНЫЙ прил. хабардар қылыушы, хабарлайтуғын, мағлыұмат беретуғын, мәлімлеуші.

ОСВЕДОМИТЬ сов. кого-что хабардар етіу, билдируу, ескертуу, мәлімлеу.

ОСВЕДОМИТЬСЯ сов. о ком-чем хабардар болуу, сорасын билиу, сорастыруу; ~ о прибытии пезда поездиң келиуін сорасын билиу.

ОСВЕДОМЛЕНИЕ с. хабардар қылыу, билдируу, мәлім етіу.

ОСВЕДОМЛЕННОСТЬ ж. хабардарлық, хабары барлық.

ОСВЕДОМЛЕННЫЙ 1. прич. от осведомить; 2. прил. хабардар, хабары бар.

ОСВЕДОМЛЯТЬ несов. см. осведомить.

ОСВЕДОМЛЯТЬСЯ несов. см. осведомиться.

ОСВЕЖАТЬ несов. см. освежить.

ОСВЕЖАТЬСЯ несов. см. освежиться.

ОСВЕЖЕВАТЬ сов. кого-что териден шығарып ишек-қарнын алыу.

ОСВЕЖЕНИЕ с. тазалау, тазартуу, салқынландыруу, самаллау, самаллатуу; сергеклендируу.

ОСВЕЖИТЕЛЬНЫЙ прил. қоңыр салқын, салқынлайтуғын, салқынлататуғын, сергеклендиретуғын; ~ ветерок салқынлататуғын самал; ~ напиток сергеклендиретуғын ишимлик.

ОСВЕЖИТЬ сов. 1. что (сделать свежим) тазалау, тазартуу, салқынлатуу, самаллатуу, сергеклендируу; гроза ~ла вóздух гүлдирмама хауаны салқынлатты; 2. что (обновить, подновить) жаңартуу; ~ть краски на портрете портреттің бояуын жаңартты; 3. кого-что (восстановить силы)

хәллендируу, димар ендируу, күш-қуәт беріу; бтдых ~л егб дем алыу оны хәллендирди; 4. что (восстановить) ядына түсируу; ~ть в памяти ядына түсируу.

ОСВЕЖИТЬСЯ сов. 1. тазалануу, салқынлануу, салқын тартуу, самаллануу, сергекленіу; вóздух ~лся хауа салқынланды; 2. (восстановить силы) хәлленіу, димары еніу, күшке еніу.

ОСВЕТИТЕЛЬНЫЙ прил. жарық беріуші, жарық беретуғын, жақтыландырушы; ~е приборы жарық беріуші аспаптар.

ОСВЕТИТЬ сов. 1. кого-что жарық етіу, жарық беріу, жақты етіу, жақтыландыруу; ~ улицу көшеге жарық беріу; 2. что, перен. (объяснить) баянлау, баян етіу, түсіндируу, көрсетіу; ~ положение дел истиң жағдайын баян етіу, истиң жағдайын түсіндируу.

ОСВЕТИТЬСЯ сов. жарықлануу, жақтылануу; сцена ~лась сахна жақтыланды.

ОСВЕЩАТЬ несов. см. осветить.

ОСВЕЩАТЬСЯ несов. 1. см. осветиться; 2. жарықлануу, жақтыландырылуу; посёлок ~ется электричеством посёлок электр менен жақтыланып тур.

ОСВЕЩЕНИЕ с. 1. (действие) жарық етіу, жарық беріу, жақты етіу, жақтыландыруу; 2. (свет) жарық, жақты, нур, сәуле; яркое ~ күшлі жарық; электрическое ~ электр нуры; 3. перен. (объяснение) баянлау, баян етіу, түсіндируу; правильное ~ событий хәдийселерди дурыс баянлау.

ОСВЕЩЕННОСТЬ ж. физ. жарықлық дәрежесі, жақтылық дәрежесі, жақтылау дәрежесі.

ОСВЕЩЕННЫЙ 1. прич. от осветить; 2. прил. жарық етилген, жақтыландырылған, сәулелендірилген; 3. прил. перен. баян етилген, түсіндірилген.

ОСВИДЕТЕЛЬСТВОВАНИЕ с. тексеріп көріу, көріп шығуу, көріп анықлау.

ОСВИДЕТЕЛЬСТВОВАТЬ сов. кого-что тексеріп көріу, көріп шығуу, көріп анықлау.

ОСВИСТАТЬ сов. кого-что ысқырып масқара етіу, ысқырып масқаралау; ~ плохую игру актёра актёрдың жаман ойынның ысқырып масқаралау.

ОСВИСТАТЬ несов. см. освистать.

ОСВОБОДИТЕЛЬ м. азат етіуші, құтқарушы, азатлыққа шығарушы.

ОСВОБОДИТЕЛЬНИЦА женск. от освободитель.

ОСВОБОДИТЕЛЬНЫЙ прил. азат етеуғын, азат етіуші, азатлық, құтқаратуғын, босататуғын; ~ая война́ азат етіуші урыс; ~ая борьба́ азатлық гүрес.

ОСВОБОДИТЬ сов. 1. кого-что азат етіу, құтқаруу, босатуу; ~ пленных тутқынларды азат етіу; ~ территорию территорияны босатуу; 2. кого, от чего босатуу, шығаруу; ~ от работы́ жұмыстан босатуу; 3. кого, от чего (избавить) құтқаруу; ~ от наказания́ жазадан құтқаруу; 4. что (очистить, опорожнить) босатуу;